ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל תשיעי | **שער שלישי**

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים"

770 איסטערן פאַרקוויי | סניף אה"ק כפר חב"ד | ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליזהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דִּבְרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרֵב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ, וְצֶאֱצָאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לִשְׁמָהּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ, וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ. הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי, וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֱמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרֵינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ.

אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"ו") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיג

בו יסופר נפלאות מיציאת מצרים:

א הַלְלוּיָהּ | הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
ג מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם יְהוָה: ד רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
ה מִי כַּיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבֶת: ו הַמַּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימִי מֵעָפָר
דָּל מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבִי עִם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבִי | עֲקֶרֶת הַבַּיִת
אֵם־הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ:

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לֹעֵז: ב הָיְתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו:
ג הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס הַיַּרְדֵּן יִסֹּב לְאָחוֹר: ד הֶהָרִים רָקְדוּ כְאֵילִים גְּבָעוֹת כִּבְנֵי־צֹאן: ה מַה־לְּךָ
הַיָּם כִּי תָנוּס הַיַּרְדֵּן תִּסֹּב לְאָחוֹר: ו הֶהָרִים תִּרְקְדוּ כְאֵילִים גְּבָעוֹת כִּבְנֵי־צֹאן: ז מִלִּפְנֵי אָדוֹן
חוּלִי אָרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלוֹהַּ יַעֲקֹב: ח הַהֹפְכִי הַצּוּר אֲגַם־מָיִם חַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ־מָיִם:

ברכת האילנות:

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: **בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא חִסַּר בְּעוֹלָמוֹ כְּלוּם וּבָרָא בוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאִילָנוֹת טוֹבוֹת לֵיהָנוֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם** ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

נקודות משיחות קודש – מזמור קיג מתוך "תהילות מנחם"

א – הללוי׳ הללו עבדי הוי׳

"הלל" והודאה בכל רגע

א. ביום כ"ד בחודש אומרים את כל מזמורי "הלל" השלם, שאומרים בג׳ הרגלים פסח, שבועות, סוכות[1], ומובן מזה (שבנוסף למעלה שיש באמירת תהלים בכלל, ובפרט כשהיא נאמרת בשמחה ובחיות, שהיא מעוררת את הקריאה הראשונה שנאמרה ע"י דוד המלך[2]), יש בזה הוראה מיוחדת השייכת ליום כ"ד בחודש.

והענין בזה, כל יהודי צריך להודות להקב"ה בכל רגע ורגע[3], ולהגיד "הלל" השלם (באופן המותר[4]) בכל יום ויום מימות החול, על שמסרה לו השליחות הקדושה, לעשות לו ית׳ דירה[5] בתחתונים[6].

---

1) ראה שו"ע אדה"ז סתפ"ח ס"ב.
2) כפי שאומרים ביהי רצון שלאחרי סיום אחד מספרי תהלים "שתהא נחשבת לנו אמירת מזמורי תהלים אלו כאילו אמרם דוד מלך ישראל בעצמו".
3) ע"ד מאחז"ל (ב"ר פי"ד, ט) "על כל נשימה ונשימה שאדם נושם צריך לקלס לבורא, מאי טעמא, כל הנשמה תהלל י־ה (פירושו כל הנשימה תהלל י־ה".
4) שהרי אמרו חז"ל (שבת קיח, ב) "כל הקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף".
5) תנחומא נשא טו. תניא פל"ו.
6) משיחה לנשי ובנות חב"ד, כ"ג אייר ה׳תשמ"ב.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין ..... ב

ב) מזמורי תהלים קיג, קיד ..... ג

ג) מאמר ד״ה רבי אומר
שבת פרשת אמור, ג׳ אייר, ה׳תשד״מ ..... ה

ד) שיחת שבת פרשת אמור,
ג׳ אייר, ה׳תשד״מ ..... יג

ה) לקוטי שיחות – פרשת אמור
(בלה״ק) כרך יב ..... מב

ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ״ק הרה״ג הרה״ח
המקובל ר׳ לוי יצחק שניאורסאהן זצ״ל ..... מה

ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת אמור ..... מו

ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת אמור ..... מז

ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת אמור ..... פה

י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת אמור ..... פו

יא) לוח ״היום יום״ לשבוע פרשת אמור ..... צו

יב) הלכה יומית לעיון ברמב״ם ..... צח

שיעורי רמב״ם – מהדורת חזק:

יג) – ג׳ פרקים ליום לשבוע פרשת אמור ..... קא

יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת אמור ..... קכה

טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת אמור ..... קלב

טז) מסכת סוטה עם ביאורים
מדף יב עד יח ..... קלד

יז) נביאים וכתובים
מלכים ב פרק יא, תהלים פרק קיט ..... קסב

יח) משניות – מסכת מנחות/חולין
ביאור קהתי ..... קסד

יט) עין יעקב מסכת יומא ..... קעג

כ) מסכת ביצה עם ביאורים
מדף כח עד דף לד ..... קעד

מתורת רבותינו נשיאי חב״ד:

כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו״ר הזקן ..... רב

כב) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו״ר הזקן ..... רב

כג) לקוטי תורה
אדמו״ר הזקן ..... רד

כד) שערי אורה
אדמו״ר האמצעי ..... רה

כה) מאמרי הצ״צ – מאמרי הצ״צ תרי״ד-תרט״ו
אדמו״ר ה״צמח צדק״ ..... רה

כו) תורת שמואל תרל״ב
אדמו״ר מוהר״ש ..... רו

כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער״ב
אדמו״ר מוהרש״ב ..... רו

כח) ספר המאמרים ה׳תרפ״ז
אדמו״ר מוהריי״צ ..... רז

כט) לקוטי דיבורים
אדמו״ר מוהריי״צ ..... רח

ל) דברי ימי הרבנית רבקה ז״ע נבג״מ ..... רח

לא) אגרות קודש
אדמו״ר מוהריי״צ ..... ריב

לב) פרקי אבות פרק ב ..... ריג

לג) חומש לקריאה בציבור ..... ריד

לד) לוח זמנים לשבוע פרשת אמור ..... רכב

לה) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש ..... רכג

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

בס"ד. שבת פרשת אמור, ג' אייר, ה'תשד"מ

(הנחה בלתי מוגה)

רַבִּי אוֹמֵר אֵיזוֹ הִיא דֶּרֶךְ יְשָׁרָה שֶׁיָּבוֹר לוֹ הָאָדָם כָּל שֶׁהִיא תִּפְאֶרֶת לְעוֹשֶׂיהָ וְתִפְאֶרֶת לוֹ מִן הָאָדָם[1]. וְיָדוּעַ מַאֲמָר כ"ק מוֹרִי וְחָמִי אַדְמו"ר מִשַּׁבָּת פָּרָשַׁת אֱמוֹר ה'ש"ת[2] [שֶׁאָז הָיְתָה הַקְּבִיעוּת כִּבְשָׁנָה זוֹ] עַל מִשְׁנָה זוֹ, שֶׁהִיא הַתְחָלַת הַפֶּרֶק (בְּפִרְקֵי אָבוֹת) הַנִּלְמָד בְּשַׁבָּת זוֹ [עַל־פִּי הַמִּנְהָג לִלְמֹד פִּרְקֵי אָבוֹת בֵּין פֶּסַח לַעֲצֶרֶת, שֶׁהוּא מִנְהָג הַשָּׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ, דְּלֹא כְּהַמִּנְהָג לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּכָל שַׁבְּתוֹת הַקַּיִץ, שֶׁהוּא רַק מִנְהָג יֵשׁ נוֹהֲגִין[3]], וּמְדַיֵּק שָׁם מַהִי כַּוָּנָתוֹ שֶׁל רַבִּי בְּבֵרוּר הַדֶּרֶךְ שֶׁיָּבוֹר לוֹ הָאָדָם בַּעֲבוֹדַת ה', בְּאָמְרוֹ אֵיזוֹ הִיא דֶּרֶךְ יְשָׁרָה, דְּמַשְׁמָע מִזֶּה שֶׁיֵּשׁ עוֹד דְּרָכִים בַּעֲבוֹדַת ה' שֶׁהֵם גַּם כֵּן דְּרָכִים טוֹבִים, וּמַעֲלַת דֶּרֶךְ זוֹ הִיא שֶׁהִיא דֶּרֶךְ יְשָׁרָה, וְצָרִיךְ לְהָבִין הָעִנְיָן בָּזֶה. וְגַם מַהוּ עִנְיָן תִּפְאֶרֶת לְעוֹשֶׂיהָ וְתִפְאֶרֶת לוֹ מִן הָאָדָם, הֲרֵי גַּם עוֹשֶׂיהָ קָאֵי עַל הָאָדָם עַצְמוֹ, כִּלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה אֵיזוֹ הִיא דֶּרֶךְ יְשָׁרָה שֶׁיָּבוֹר לוֹ הָאָדָם כָּל שֶׁהִיא תִּפְאֶרֶת לְעוֹשֶׂיהָ (הַיְנוּ לָאָדָם הַבּוֹרֵר אֶת הַדֶּרֶךְ), וְאִם־כֵּן מַהוּ שֶׁמּוֹסִיף עוֹד וְתִפְאֶרֶת לוֹ מִן הָאָדָם.

ב) **וּלְהָבִין** כָּל זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה, מַה שֶּׁכָּתוּב[4] כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי ה', וּמְבֹאָר בַּאֲרֻכָּה בְּבֵאוּרֵי הַזֹּהַר הָעִנְיָן בְּזֶה[5], דְּעִנְיָנָהּ שֶׁל הַדֶּרֶךְ הָאֲמִתִּית שֶׁהִיא מְחַבֶּרֶת אֶת עִיר הַבִּירָה וְאַרְמוֹן הַמֶּלֶךְ (עַד לַקִּיתוֹן שֶׁבְּאַרְמוֹן הַמֶּלֶךְ) עִם הַפִּנָּה הֲכִי נִדַּחַת שֶׁבְּמְדִינַת הַמֶּלֶךְ, וּבְכָל דֶּרֶךְ אֲמִתִּית יֶשְׁנָן ב' הַתְּנוּעוֹת דְּרָצוֹא וְרָשׁוֹב, כל חיבור זה יכול להיעשות

ביאור בדרך אפשר

1 במאמר זה מבוארת המשנה הראשונה של הפרק השני בפרקי אבות. במשך
2 כל אחת מהשבתות שבין חג הפסח וחג השבועות נוהגים לומר פרק מפרקי
3 אבות. בשבת זו שהיא השבת השניה לאחר חג הפסח אומרים את פרק ב'.
4 **רַבִּי אוֹמֵר: אֵיזוֹ הִיא דֶּרֶךְ יְשָׁרָה שֶׁיָּבוֹר לוֹ הָאָדָם כָּל שֶׁהִיא**
5 **תִּפְאֶרֶת לְעוֹשֶׂיהָ וְתִפְאֶרֶת לוֹ**
6 **מִן הָאָדָם**[1]. 'רבי' הינו רבי יהודה
7 הנשיא מחבר המשנה. מהי הדרך
8 הישרה שיבחר לו האדם על מנת ללכת
9 בה במשך ימי חייו? דרך כזו שהיא
10 נחשבת כתפארת ושבח להולך בה
11 וכמו כן היא נחשבת כתפארת ושבח
12 לאדם. **וְיָדוּעַ מַאֲמָר כ"ק מוֹרִי**
13 **וְחָמִי אַדְמו"ר** הריי"ץ **מִשַּׁבָּת**
14 **פָּרָשַׁת אֱמוֹר** בשנת **ה'ש"ת**[2]
15 **[שֶׁאָז** באותה שנה **הָיְתָה**
16 **הַקְּבִיעוּת** של לוח השנה **כִּבְשָׁנָה**
17 **זוֹ** ששבת פרשת אמור הינה השבת
18 השנייה אחרי חג הפסח] **עַל מִשְׁנָה**
19 **זוֹ, שֶׁהִיא הַתְחָלַת הַפֶּרֶק**
20 **(בְּפִרְקֵי אָבוֹת) הַנִּלְמָד בְּשַׁבָּת**
21 **זוֹ [**לימוד זה הוא **עַל־פִּי הַמִּנְהָג**
22 **לִלְמֹד פִּרְקֵי אָבוֹת בֵּין פֶּסַח**
23 **לַעֲצֶרֶת** (=חג השבועות), **שֶׁהוּא**
24 **מִנְהָג הַשָּׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ, דְּלֹא**
25 **כְּהַמִּנְהָג** הנוסף הקיים אשר על פיו
26 יש **לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּכָל שַׁבְּתוֹת**
27 **הַקַּיִץ** גם אחרי חג השבועות,
28 **שֶׁהוּא רַק מִנְהָג** שעליו נאמר
29 'יֵשׁ **נוֹהֲגִין**'[3] כלומר יש הנוהגין כך
30 אך איננו מוכרח אצל כל אחד ואחד],
31 **וּמְדַיֵּק** אדמו"ר הריי"ץ במאמרו **שָׁם**
32 בלשון המשנה, **מַהִי כַּוָּנָתוֹ שֶׁל**
33 **רַבִּי בְּבֵרוּר הַדֶּרֶךְ שֶׁיָּבוֹר לוֹ**
34 **הָאָדָם בַּעֲבוֹדַת ה'**, הדיוק הוא
35 בכך שרבי מוסיף את המילה 'ישרה'
36 **בְּאָמְרוֹ 'אֵיזוֹ הִיא דֶּרֶךְ**
37 **יְשָׁרָה', דְּמַשְׁמָע מִזֶּה שֶׁיֵּשׁ**
38 **עוֹד דְּרָכִים בַּעֲבוֹדַת ה' שֶׁהֵם**
39 **גַּם כֵּן דְּרָכִים טוֹבִים** אך אינם
40 דרך ישרה, **וּמַעֲלַת דֶּרֶךְ זוֹ**
41 המדוברת במשנתינו **הִיא** שֶׁדווקא
42 **הִיא דֶּרֶךְ יְשָׁרָה, וְצָרִיךְ לְהָבִין**
43 **הָעִנְיָן בָּזֶה** הדרך הישרה הינה דרך התורה והמצוות והרי אין דרכים

ביאור בדרך אפשר

44 נוספות בעבודת ה' ואם כן מהי משמעות שאלתו של רבי 'איזו היא דרך
45 ישרה'. **וְגַם** צריך להבין דיוק נוסף בלשון המשנה **מַהוּ עִנְיָן 'תִּפְאֶרֶת**
46 **לְעוֹשֶׂיהָ וְתִפְאֶרֶת לוֹ מִן הָאָדָם'**, לכאורה המילה 'האדם' מוסבת
47 כלפי האדם הבוחר בדרך הישרה, ולפי זה המילים 'תפארת לו מן האדם' הינם
48 מיותרות שהֲרֵי **גַּם** המילה
49 **'עוֹשֶׂיהָ' קָאֵי** (=מוסבת) **עַל**
50 **הָאָדָם עַצְמוֹ** הבוחר בדרך זו,
51 כְּמובן מתחילת **לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה**
52 **אֵיזוֹ הִיא דֶּרֶךְ יְשָׁרָה שֶׁיָּבוֹר**
53 **לוֹ הָאָדָם כָּל שֶׁהִיא תִּפְאֶרֶת**
54 **לְעוֹשֶׂיהָ (הַיְנוּ לָאָדָם הַבּוֹרֵר**
55 ובוחר **אֶת הַדֶּרֶךְ), וְאִם־כֵּן מַהוּ**
56 **שֶׁמּוֹסִיף עוֹד 'וְתִפְאֶרֶת לוֹ מִן**
57 **הָאָדָם'.**
58 **ב) וּלְהָבִין כָּל זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים**
59 ולבאר **תְּחִלָּה מַה שֶּׁכָּתוּב**[4] **"כִּי**
60 **יְשָׁרִים דַּרְכֵי ה'"** מבחינת
61 משמעותן הפנימית של מילים אלה הן
62 מכוונות כלפי התורה והמצוות שהם
63 נקראים בשם 'דרכי ה', **וּמְבֹאָר**
64 **בַּאֲרֻכָּה בְּבֵאוּרֵי הַזֹּהַר** של כ"ק
65 אדמו"ר האמצעי **הָעִנְיָן בְּזֶה**[5],
66 משמעותה הפנימית של 'דרך ה' היא,
67 שהיא הדרך אשר בה הולך הקדוש
68 ברוך הוא בעצמו, ודרכה הוא יורד
69 לעולם וכמו כן באמצעות דרך זו
70 העולם עולה ומגיע אליו. בדוגמת
71 משמעותו, הגשמית של המושג 'דרך'
72 אשר דרכה עוברים ממקום למקום
73 **דְּעִנְיָנָהּ שֶׁל הַדֶּרֶךְ הָאֲמִתִּית**
74 הוא, **שֶׁהִיא מְחַבֶּרֶת** את המקום
75 הכי מרומם עם המקום הכי שפל, היא
76 מחברת **אֶת עִיר הַבִּירָה** ויתירה
77 מזו את **אַרְמוֹן הַמֶּלֶךְ (עַד** כדי
78 כך שהיא מגיעה אפילו **לַקִּיתוֹן**
79 (=חדר קטן) **שֶׁבְּאַרְמוֹן הַמֶּלֶךְ**
80 חדרו של המלך עצמו) **עִם הַפִּנָּה**
81 **הֲכִי נִדַּחַת שֶׁבְּמְדִינַת הַמֶּלֶךְ,**
82 **וּבְכָל דֶּרֶךְ אֲמִתִּית** החיבור שנוצר
83 על ידה הינו שלם, דבר המתבטא בכך
84 שבחיבור זה **יֶשְׁנָן ב' הַתְּנוּעוֹת**
85 **דְּ'רָצוֹא' וְ'שׁוֹב'**, המושגים
86 'רצוא' ו'שוב' קשורים בכל חיבור של עליון ותחתון.

---

1) אבות רפ"ב. 2) סה"מ ה'ש"ת ע' 72 ואילך. 3) סידור אדמו"ר הזקן לפני פרקי אבות. 4) הושע יד, י. 5) וישלח יט, ב ואילך. וראה גם סה"מ תרל"ד ע' קלו ואילך. תרע"ח ע' קפט ואילך. תרפ"ט ע' 13 ואילך. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

בשתי צורות, על ידי עליית התחתון אל העליון ועל ידי ירידת העליון אל התחתון. ה'רצוא' מבטא את התשוקה והרצון של התחתון כלפי העליון דבר המתבטא ביציאת התחתון ממקומו ומרוצתו אל העליון, לעומת זאת ה'שוב' מבטא את ירידת העליון למטה ושיבת התחתון למקומו. דרך אמיתית היא כזו **שֶׁעַל־יָדָהּ מַגִּיעִים מֵאַרְמוֹן הַמֶּלֶךְ אֶל הַפִּנָּה הֲכִי נִדַּחַת** הליכה בכיוון זה הינה בתנועה של 'שוב', וכמו כן מגיעים על ידה **מֵהַפִּנָּה הֲכִי נִדַּחַת אֶל אַרְמוֹן הַמֶּלֶךְ** שזו תנועה של 'רצוא'. **וְזֶהוּ** גם **הָעִנְיָן** של 'דרך ה'' כאמור **'כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי ה'' דְּקָאֵי** (=שמוסב) **עַל הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ,** התורה ומצוות נקראים בשם דרכי ה' כיוון **שֶׁעַל־יָדָם הוּא חִבּוּר כָּל יִשְׂרָאֵל** הנמצאים למטה בעולם הזה **עִם אַרְמוֹן הַמֶּלֶךְ** כלומר עם ההתגלות האלוקית המאירה למעלה בעולמות העליונים **וְיתירה** מזו **עִם הַמֶּלֶךְ עַצְמוֹ,** כלומר עם **עַצְמוּתוֹ וּמַהוּתוֹ** של ה' **יִתְבָּרַךְ. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב אַחַר־כָּךְ** בהמשך הפסוק 'כי ישרים דרכי ה' **צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם'**, דְּמילים אלה **קָאֵי** (=מוסבות) **עַל יִשְׂרָאֵל** ההולכים בדרך זו המחברת אותם עם המלך, והמילה 'צדיקים' אינה מוסבת כלפי יחידי סגולה בלבד אלא כלשון הכתוב **וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים**[6].

דרך זו אשר על ידה נעשה החיבור של האדם עם הקדוש ברוך היא הדרך האמורה במשנתנו אשר בה האדם צריך ללכת.

דרך זו קשורה בתכלית בשבילה נברא העולם, שהיא כנאמר בדברי חז"ל 'נתאווה הקדוש ברוך הוא להיות לו דירה בתחתונים' כלומר יצירת דירה לקדוש ברוך הוא בעולם התחתון שלנו. במימושה של תכלית זו ישנם שני עניינים. עניין אחד זו הזדככות חומריותו וגסותו של העולם והפיכתו למקום המוכשר לגילוי אור ה' ועניין שני זו התגלותו של הקדוש ברוך הוא הבאה מלמעלה. שני עניינים אלה נעשים על ידי עבודתנו שלנו בקיום התורה והמצוות כיוון שעל ידי קיום המצוות מזדככת מציאותו של גוף האדם ומציאות העולם שסביב לו וכמו כן על ידי קיום המצוות נעשית התגלותו של הקדוש ברוך הוא בספירות העליונות אשר על ידם מאירה התגלות זו בכל העולמות כולם. שתי הפעולות האמורות הנפעלות על ידי קיום המצוות, קשורות בשני שלבים שהינם שתי דרגות בעבודתו של האדם בקיום המצוות.

1 **וָשׁוּב, שֶׁעַל־יָדָהּ מַגִּיעִים מֵאַרְמוֹן הַמֶּלֶךְ אֶל**
2 **הַפִּנָּה הֲכִי נִדַּחַת, וּמֵהַפִּנָּה הֲכִי נִדַּחַת אֶל אַרְמוֹן**
3 **הַמֶּלֶךְ. וְזֶהוּ עִנְיָן כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי ה' דְּקָאֵי עַל**
4 **הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, שֶׁעַל־יָדָם הוּא חִבּוּר כָּל**
5 **יִשְׂרָאֵל עִם אַרְמוֹן הַמֶּלֶךְ וְעִם הַמֶּלֶךְ עַצְמוֹ,**
6 **עַצְמוּתוֹ וּמַהוּתוֹ יִתְבָּרַךְ. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב אַחַר־כָּךְ**
7 **צַדִּיקִים יֵלְכוּ בָם, דְּקָאֵי עַל יִשְׂרָאֵל, וְעַמֵּךְ כֻּלָּם**
8 **צַדִּיקִים**[6].

9 **וְהִנֵּה בַּעֲבוֹדַת הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת גּוּפָא יֵשׁ ב'**
10 **דְּרָגוֹת (כַּמְּבֹאָר בְּהֶמְשֵׁךְ הַמַּאֲמָר**[7]**),**
11 **דְּמֵעִקָּרָא כִּי עֲבִיד אִינַשׁ אַדַּעְתֵּיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ קָא**
12 **עֲבִיד**[8]**, לְתַקֵּן אֶת נַפְשׁוֹ שֶׁיָּרְדָה לְמַטָּה. וְזֶהוּ עִנְיַן**
13 **תִּפְאֶרֶת לְעוֹשֶׂיהָ, הָאָדָם הָעוֹשֶׂה אֶת הַמִּצְוָה.**
14 **וְאַחַר כָּךְ בָּא לְדַרְגָּא נַעֲלֵית יוֹתֵר, וְתִפְאֶרֶת לוֹ**
15 **מִן הָאָדָם, הָאָדָם הַיָּדוּעַ, דְּקָאֵי עַל הָאָדָם**
16 **הָעֶלְיוֹן, דְּעַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת הָעֲבוֹדָה לְמַטָּה בְּקִיּוּם**
17 **הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ עַל־יְדֵי־זֶה פּוֹעֲלִים גַּם בָּאָדָם**
18 **הָעֶלְיוֹן, וְכִדְאִיתָא בַּזֹּהַר**[9] **עַל הַפָּסוּק**[10] **אֲשֶׁר**
19 **יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם, אֹתָם (חָסֵר) כְּתִיב,**

ביאור בדרך אפשר

שני השלבים והדרגות רמוזות בלשון המשנה אודות הדרך הישרה שהיא 'תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם'.

וְהִנֵּה בַּעֲבוֹדַת הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת גּוּפָא (=עצמם) **יֵשׁ ב' דְּרָגוֹת (כַּמְּבֹאָר בְּהֶמְשֵׁךְ הַמַּאֲמָר**[7] של כ"ק אדמו"ר הריי"ץ**),** אודות הדרגה הראשונה נאמר בגמרא **'דְּמֵעִקָּרָא כִּי עֲבִיד אִינַשׁ אַדַּעְתֵּיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ קָא עֲבִיד'**[8] (=בתחילה, כאשר עושה האדם, על דעת עצמו הוא עושה), כלומר תחילת עבודת האדם בקיום התורה ומצוות היא לצורך עצמו, לצורך תיקון מציאותו שלו **לְתַקֵּן אֶת נַפְשׁוֹ שֶׁיָּרְדָה לְמַטָּה.** הצורך בתיקון זה קשור בתיקון וזיכוך חושך העולם אליו הנשמה ירדה, תיקון זה נעשה בכח התורה ומצוות. **וְזֶהוּ הָעִנְיָן** הרמוז בלשון המשנה **'תִּפְאֶרֶת לְעוֹשֶׂיהָ'**, כלומר דרך התורה ומצוות גורמות לתפארת ושבח של **הָאָדָם הָעוֹשֶׂה אֶת הַמִּצְוָה** בכך שעל ידם מציאותו נעשית מזוככת ומתוקנת. **וְאַחַר כָּךְ בָּא** האדם **לְדַרְגָּא נַעֲלֵית יוֹתֵר,** בדרגה זו תכליתה של עבודת האדם איננה בתיקון מציאותו שלו אלא בהתגלותו של הקדוש ברוך הוא. דרגה זו רמוזה בלשון המשנה **'וְתִפְאֶרֶת לוֹ מִן הָאָדָם'**, המילה 'אדם' מופיעה כאן בתוספת אות ה הידיעה כלומר **'הָאָדָם' הַיָּדוּעַ,** דְּהמילה 'האדם' **קָאֵי** (=מוסבת) **עַל הָאָדָם הָעֶלְיוֹן** הקדוש ברוך הוא,

הסברת הדברים: במילה 'אדם' מכונה ה'תבנית' של עשר הספירות אשר היא בדוגמת ה'תבנית' הרוחנית של נפש האדם. הקדוש ברוך הוא כשלעצמו מובדל ומרומם ממציאות הספירות והעולמות כך שבו עצמו לא שייך התואר 'אדם'. הספירות משמשות ככלים ו'צינורות' דרכם מתאפשרת התגלותו הבלתי מוגבלת של הקדוש ברוך הוא בעולמות המוגבלים, הקדוש ברוך הוא מצמצם את אורו הגדול ומתגלה דרך הספירות, התגלות זו נקראת בשם 'אדם העליון'. זו משמעות לשון המשנה 'ותפארת לו מן האדם' **דְּעַל־יְדֵי שְׁלֵמוּת הָעֲבוֹדָה** של הבשר־ודם **לְמַטָּה** בעולם התחתון **בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ עַל־יְדֵי־זֶה פּוֹעֲלִים גַּם בָּאָדָם הָעֶלְיוֹן** כלומר גורמים לשלימות התגלותו של הקדוש ברוך הוא בספירות העליונות, **וְכִדְאִיתָא** (=וכמובא) **בַּזֹּהַר**[9] **עַל הַפָּסוּק**[10] שנאמר כלפי קיום מצוות התורה 'ועשיתם אֹתָם' ובדומה לכך נאמר **'אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי**

---

6) ישעי' ס, כא. 7) סה"מ שם ע' 75 ואילך. 8) פסחים סח, ב. 9) ח"ג קיג, א – ע"פ אוה"ת תרומה ע' א'שעט. ועוד. 10) אחרי יח, ה.

מַעֲלָה אֲנִי עֲלֵיכֶם כְּאִלּוּ עֲשָׂאוּנִי, דְּעַל־יְדֵי קִיּוּם רמ״ח מִצְוֹת־עֲשֵׂה פּוֹעֲלִים בְּנֵין הַסְּפִירוֹת דִּזְעֵיר־אַנְפִּין[11] שֶׁהֵם ג׳ פְּעָמִים, ט׳ פְּעָמִים ט׳, וְה׳ חֲסָדִים הַמַּגְדִּילִים[12]. וְכַנּוֹדָע שֶׁעַל־יְדֵי תְּפִלַּת הָאָדָם לְמַטָּה פּוֹעֲלִים שֶׁיִּהְיֶה לְמַעְלָה הַקָּבָּ״ה מַצָּלִי[13], וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה עַל־יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה שֶׁלְּמַטָּה הִנֵּה הַקָּבָּ״ה קוֹרֵא וְשׁוֹנֶה כְּנֶגְדּוֹ כו׳[14].

וְיֵשׁ לְהוֹסִיף עַל־פִּי בֵּאוּר שְׁאָר דִּיּוּקֵי הַלְּשׁוֹנוֹת שֶׁבְּמִשְׁנָה זוֹ. דְּהִנֵּה לִכְאוֹרָה אֵינוֹ מוּבָן מַה שֶׁכָּתוּב תִּפְאֶרֶת לְעוֹשֶׂיהָ, מָה עִנְיַן עֲשִׂיָּה אֵצֶל דֶּרֶךְ, וַהֲרֵי עִנְיָנָהּ שֶׁל דֶּרֶךְ בְּפַשְׁטוּת הוּא לָלֶכֶת בָּהּ, וְתֹכֶן הַמִּשְׁנָה הוּא אֵיזוֹ הִיא דֶּרֶךְ יְשָׁרָה שֶׁיָּבוֹר לוֹ הָאָדָם לָלֶכֶת בָּהּ, וְאִם־כֵּן מַהוּ שֶׁמְּסַיֵּם לְעוֹשֶׂיהָ. אַךְ עַל־פִּי הַנַּ״ל יוּבָן, כִּי דֶּרֶךְ כָּאן קָאֵי עַל דֶּרֶךְ הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, וּבְתוֹרָה וּמִצְוֹת שַׁיָּךְ עִנְיַן הָעֲשִׂיָּה, כִּי תַּכְלִית שְׁלֵמוּת הַכַּוָּנָה בִּנְתִינַת הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת הִיא דַּוְקָא בְּעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה הַגַּשְׁמִי, הַיְנוּ בְּמַעֲשֶׂה בְּפֹעַל דַּוְקָא. וּבָזֶה יֵשׁ לְבָאֵר גַּם לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה אֵיזוֹ הִיא דֶּרֶךְ יְשָׁרָה שֶׁיָּבוֹר לוֹ הָאָדָם, שֶׁנָּקַט לְשׁוֹן בְּרִירָה (יָבוֹר) דַּוְקָא[15], כִּי עִנְיַן הַבְּרִירָה קָאֵי עַל עִנְיַן הַבְּרוּרִים שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, בְּרוּר הָעוֹלָם.

ביאור בדרך אפשר

בָּהֶם׳ המילה ׳אתם׳ המופיעה בפסוקים אלה מנוקדת ׳אֹתָם׳ ובכך היא מוסבת כלפי המצוות, אך בכך שהמילה **׳אֹתָם׳** (למרות שהיא מנוקדת בחולם אך זהו חולם **חָסֵר**) ולכן הרי זה כאילו **כְּתִיב** (=כתוב) ׳אֵתֶם׳, המילה ׳אֵתֶם׳ מוסבת כלפי האדם עושה המצווה, נאמר על כך בזוהר שהאדם למטה הוא העושה את המצוות למצוות. משמעותה הפנימית של מצווה היא התגלותו של הקדוש ברוך הוא הנגרמת על ידה, התגלות זו האדם הוא העושה אותה. על כך נאמר במדרש כי הקדוש ברוך הוא אומר ׳**מַעֲלָה אֲנִי עֲלֵיכֶם כְּאִלּוּ עֲשָׂאוּנִי**׳ על ידי קיום המצוות אתם ׳עושים׳ אותי, כלומר גורמים להתגלותי, **דְּעַל־יְדֵי קִיּוּם רמ״ח** (=248) **מִצְוֹת־עֲשֵׂה פּוֹעֲלִים בְּנֵין הַסְּפִירוֹת דִּזְעֵיר־אַנְפִּין**[11] ׳זעיר אנפין׳ זהו כינוי לספירות העליונות הקשורות בבניין העולמות ואשר על ידם נעשית התגלותו של הקדוש ברוך הוא בעולמות. על ידי קיום כל אחת מהמצוות ׳נבנה׳ פרט מסויים בהתגלות האלוקית בספירות אלה, לכן מספר המצוות־עשה הוא רמ״ח = 248. **שֶׁהֵם ג׳ פְּעָמִים, ט׳ פְּעָמִים ט׳** (כלומר 243=3*9*9) עיקר ה׳זעיר אנפין׳ הוא שש הספירות ׳חסד׳ ׳גבורה׳ ׳תפארת׳ ׳נצח׳ ׳הוד׳ ו׳יסוד׳. שלימות ה׳זעיר אנפין׳ היא ביחד עם ספירת ה׳מלכות׳ וספירות ה׳חכמה׳ וה׳בינה׳ אם כן הרי זה במספר תשע. שלימותה של כל אחת מתשע הספירות היא כאשר יש בתוכה מכל תשע הספירות האחרות גם כן, בנוסף לכך כל מציאות מורכבת משלושה חלקים ׳ראש׳ ׳סוף׳ ו׳אמצע׳ בדוגמת ׳ראש׳ ׳גוף׳ ו׳רגליים׳ אם כן הרי זה במספר 243, **וְ**בנוסף לכך ישנה ההארה של **׳ה׳ חֲסָדִים׳** (=5 חסדים) שהינם **הַמַּגְדִּילִים**[12] ועל ידם נעשית השתכללות זו של ספירות ה׳זעיר אנפין׳, אם כן הרי זה במספר 248. **וְ**עניין זה, שעל ידי קיום המצוות גורמים להתגלותו של הקדוש ברוך הוא בעולמות דרך הספירות, הרי זה **כַּנּוֹדָע** בדברי חז״ל **שֶׁעַל־יְדֵי תְּפִלַּת הָאָדָם לְמַטָּה פּוֹעֲלִים** וגורמים **שֶׁיִּהְיֶה לְמַעְלָה הַקָּבָּ״ה מַצָּלִי**[13](=מתפלל), **וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה עַל־יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה שֶׁלְּמַטָּה הִנֵּה הַקָּבָּ״ה קוֹרֵא וְשׁוֹנֶה כְּנֶגְדּוֹ כו׳**[14] כמו כן על ידי קיומה של כל מצווה גורמים לכך שהיא תיעשה על ידי הקדוש ברוך הוא למעלה, משמעות קיום מצוות אלה על ידי הקדוש ברוך הוא הינה התגלותו בעולמות על ידי הספירות השונות.

ביאור בדרך אפשר

וְיֵשׁ לְהוֹסִיף אודות שייכותה של הדרך המדוברת במשנתנו, שהיא קיום התורה והמצוות, לעשיית הדירה לקדוש ברוך הוא בעולמות התחתונים **עַל־פִּי בֵּאוּר שְׁאָר דִּיּוּקֵי הַלְּשׁוֹנוֹת שֶׁבְּמִשְׁנָה זוֹ. דְּהִנֵּה לִכְאוֹרָה אֵינוֹ מוּבָן מַה שֶׁכָּתוּב** במשנה שדרך זו הינה ׳**תִּפְאֶרֶת לְעוֹשֶׂיהָ**׳ האדם מכונה בשם ׳עושה׳ הדרך, ואינו מובן **מָה** עִנְיַן ׳**עֲשִׂיָּה**׳ **אֵצֶל ׳דֶּרֶךְ׳, וַהֲרֵי עִנְיָנָהּ** ותפקידה **שֶׁל דֶּרֶךְ בְּפַשְׁטוּת הוּא לָלֶכֶת בָּהּ** ולא ׳לעשות׳ אותה, **וְ**אכן **תֹּכֶן** וכוונת **הַמִּשְׁנָה הוּא אֵיזוֹ הִיא דֶּרֶךְ יְשָׁרָה שֶׁיָּבוֹר לוֹ הָאָדָם לָלֶכֶת בָּהּ, וְאִם־כֵּן מַהוּ** הטעם לכך **שֶׁ**רבי **מְסַיֵּם** את המשפט במילה **לְעוֹשֶׂיהָ. אַךְ עַל־פִּי הַנַּ״ל יוּבָן, כִּי** המושג ׳**דֶּרֶךְ**׳ **כָּאן** במשנתינו **קָאֵי** (=מוסב) **עַל דֶּרֶךְ הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת, וּבְתוֹרָה וּמִצְוֹת שַׁיָּךְ עִנְיַן הָעֲשִׂיָּה, כִּי** למרות שמציאות התורה ומצוות קיימת ופועלת גם ברוחניותם של עולמות העליונים, אך **תַּכְלִית שְׁלֵמוּת** מימוש **הַכַּוָּנָה** האלוקית הקשורה **בִּנְתִינַת הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת הִיא דַּוְקָא בְּעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה הַגַּשְׁמִי, הַיְנוּ** דבר מתבטא בכך שעיקר קיום המצוות איננו בכוחות הרוחניים של נפש האדם בשכלו וברגשותיו אלא **בְּמַעֲשֶׂה בְּפֹעַל דַּוְקָא** כיוון שגם תכליתה של ההתגלות האלוקית בספירות העליונות היא שעל ידם תרד ותאיר למטה מטה. דבר זה נגרם על ידי מעשה המצוות הקשור בגשמיות העולם. **וּבָזֶה יֵשׁ לְבָאֵר גַּם** דיוק נוסף **בִּלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה ׳אֵיזוֹ הִיא דֶּרֶךְ יְשָׁרָה שֶׁיָּבוֹר לוֹ הָאָדָם׳**, הדיוק הוא בכך שֶׁ**רבי נָקַט לְשׁוֹן** שמשמעותה היא ׳**בְּרִירָה**׳ כלומר בֵּ**ירוּר** (׳**יָבוֹר**׳) **דַּוְקָא**[15], גם פרט זה קשור בפעולת התורה ומצוות בעשיית הדירה לקדוש ברוך הוא בעולם **כִּי עִנְיַן הַ׳בְּרִירָה**׳ וה׳בֵּירוּר׳ **קָאֵי** (=מוסב) **עַל עִנְיַן הַבְּרוּרִים שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, בְּרוּר הָעוֹלָם.** עבודת האדם בבירור העולם על ידי התורה ומצוות נקראת בשם ׳עבודת הברורים׳. משמעותו של ׳בֵּירוּר׳ היא הפרדה בין הדבר הרצוי לבין הפסולת, בין טוב לרע המעורבים זה בזה. הצורך בבֵּירוּר זה קיים בעיקר בעולם התחתון שלנו כיוון שבו ישנו עיקר העירוב של טוב

11) ראה תניא קו״א ד״ה להבין מ״ש בפע״ח (קנה, א ואילך). ובכ״מ. 12) ראה לקו״ת במדבר יז, ב. ובכ״מ. 13) ראה ברכות ז, א. 14) ראה תדא״ר רפי״ח. 15) ראה רע״ב שם.

ביאור בדרך אפשר

ורע. הרע הינו רוח הטומאה המסתירה על הניצוץ האלוקי שהוא מציאותו האמיתית של כל דבר.

ג) בעבודת הבירורים ישנם אופנים שונים בהתאם לדרגת החושך אותו מבררים. באופן כללי ישנן שתי מדריגות בחושך זה. דרגה אחת היא החושך אשר התורה מצווה על האדם לברר, חושך זה קשור בגשמיותם של הדברים בהם האדם עובד את ה' על פי הוראות התורה בדוגמת קלף התפילין, האוכל הכשר וכדומה. לעומת זאת ישנו החושך הקשור במציאות של חטא ודבר איסור אשר הבירור שלו יכול להיות על ידי עשיית התשובה.

וּבָזֶה יוּבָן גַּם כְּלָלוּת הָעִנְיָן מַה שֶּׁאוֹמֵר במשנה **'אֵיזוֹ הִיא דֶּרֶךְ יְשָׁרָה שֶׁיָּבוֹר לוֹ הָאָדָם', דְּמַשְׁמָע** מלשון זו שאחד ההבדלים בין הדרך המדוברת כאן לעומת האחרות היא בכך **שֶׁדֶּרֶךְ זוֹ דַּוְקָא הִיא בְּכֹחוֹ שֶׁל הָאָדָם וּבִבְחִירָתוֹ** מה־שאין־כן דרכים אחרות אף שהאדם יכול למצוא את עצמו לפתע באחת מהן אך איננו יכול לבחור בכך מעצמו. **וְהסברת הָעִנְיָן הוּא, כִּי הִנֵּה לִכְאוֹרָה יֵשׁ עִנְיָן** ודרך **נַעֲלֶה יוֹתֵר בַּ**ביצוע **עֲבוֹדַת הַבֵּרוּרִים** והוא ה'בֵּירוּר' **הַנַּעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה** ר'בֵּירוּר' זה הינו נעלה ביותר כיוון שהוא קשור בחושך גדול ותחתון יותר ואם כן הוא מממש עוד יותר את עשיית הדירה של הקדוש ברוך הוא בתחתונים, **וְ**'בֵּירוּר' זה הוא **עַד** כדי כך **שֶׁעַל־יָדָהּ זְדוֹנוֹת נַעֲשִׂין כִּזְכֻיּוֹת**[16], **וְעַל זֶה אוֹמֵר** במשנה **שֶׁזּוֹ אֵינָהּ דֶּרֶךְ יְשָׁרָה שֶׁיָּבוֹר לוֹ הָאָדָם, כִּי הָאָדָם בִּבְחִירָתוֹ אָסוּר לוֹ לַחֲטֹא וְלָשׁוּב, וְכַיָּדוּעַ**[17] **שֶׁהָאוֹמֵר אֶחְטָא וְאָשׁוּב זֶהוּ הֵפֶךְ הַתּוֹרָה, אֶלָּא עִלּוּי זֶה (דִּתְשׁוּבָה) נַעֲשָׂה מִלְּמַעְלָה, כְּמַאֲמַר**[18] **נוֹרָא עֲלִילָה עַל בְּנֵי אָדָם, וְכִדְאִיתָא בַּזֹּהַר**[19] **נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא אֵצֶל נֶפֶשׁ מִישְׂרָאֵל הוּא תּוֹרָה, שֶׁעַל־פִּי תּוֹרַת אֱמֶת (וּבִפְרָט זֹהַר, פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה), עִנְיַן הַחֵטְא אֵצֶל נֶפֶשׁ מִישְׂרָאֵל הוּא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תְּמִיהָה קַיֶּמֶת, אֶלָּא שֶׁכָּל עִנְיַן הַחֵטְא בָּא מִלְּמַעְלָה מִצַּד נוֹרָא עֲלִילָה כוֹ', וְכַיָּדוּעַ בְּעִנְיַן הַ'קְנִיגִיָּא' שֶׁעָתִיד הַקָּבָּ"ה לַעֲשׂוֹת לֶעָתִיד־לָבֹא (כַּמְּבֹאָר בַּאֲרֻכָּה בִּדְרוּשֵׁי אַדְמוֹ"ר הָאֶמְצָעִי[20], וּבְקִצּוּר בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה'[21]) שֶׁזֶּהוּ אֶחָד מֵאוֹפַנֵּי הַתַּעֲנוּג לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי עִנְיַן הַתְּשׁוּבָה, שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה יֶשְׁנוֹ עִנְיָן שֶׁל חֵטְא. אֲבָל זוֹ אֵינָהּ דֶּרֶךְ יְשָׁרָה, מִשּׁוּם שֶׁהִיא הֵפֶךְ הַתּוֹרָה, וְלָכֵן אֵינָהּ הַדֶּרֶךְ שֶׁיָּבוֹר לוֹ הָאָדָם בְּכֹחַ עַצְמוֹ**[22], אֶלָּא הַדֶּרֶךְ הַיְשָׁרָה שֶׁיָּבוֹר לוֹ אָדָם הִיא דֶּרֶךְ הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת.**

ביאור בדרך אפשר

בְּנֵי אָדָם' הקדוש ברוך הוא נקרא בשם 'נורא עלילה' על שם הנפילות הרוחניות והחטאים השונים המגולגלים על האדם, **וְכִדְאִיתָא בַּזֹּהַר**[19] על הפסוק **'נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא'** נאמר על כך בזוהר **"תּוֹרָה"** (=תמיהה), **הַיְנוּ,** המובן מלשונות חז"ל אלו שבמדרש ובזוהר, **שֶׁעַל־פִּי תּוֹרַת אֱמֶת** (גם על פי הנגלה שבתורה, כאמור בלשון המדרש, **וּבִפְרָט** על פי **הזֹהַר,** שהוא **פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה), עִנְיַן הַחֵטְא אֵצֶל נֶפֶשׁ מִישְׂרָאֵל הוּא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תְּמִיהָה קַיֶּמֶת** כלומר אצל נפש מישראל כשלעצמה מושללת מציאות של חטא, **אֶלָּא שֶׁכָּל עִנְיַן הַחֵטְא בָּא מִלְּמַעְלָה מִצַּד** זה שהקדוש ברוך הוא נקרא כאמור **נוֹרָא עֲלִילָה כוֹ'**, **וְ**דבר זה, שישנה כוונה אלוקית אשר לשמה הקדוש ברוך הוא מגלגל על האדם את מציאות החטא ויצר הרע הרי זה **כַּיָּדוּעַ בְּ**מה שמבואר אודות **עִנְיַן הַקְנִיגִיָּא שֶׁעָתִיד הַקָּבָּ"ה לַעֲשׂוֹת לֶעָתִיד־לָבֹא (כַּמְּבֹאָר בַּאֲרֻכָּה בִּדְרוּשֵׁי אַדְמוֹ"ר הָאֶמְצָעִי**[20], **וּבְקִצּוּר בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה'**[21] של אדמו"ר הזקן) 'קניגיא' זו היא בדוגמת מלחמת חיות שונות הנלחמות זו עם זו לפני המלך והשרים אשר מלחמה זו גורמת שעשוע למלך. כך גם מלחמת היצרים ומלחמת הקדושה וכוחות הטומאה, מלחמה בה ניצחון הטוב והאלוקות הוא דווקא לאחר רגעים של נפילה ותבוסה, הרי מלחמה זו קשורה בעונג של המלך העליון **שֶׁזֶּהוּ אֶחָד מֵאוֹפַנֵּי הַתַּעֲנוּג לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי עִנְיַן הַתְּשׁוּבָה**, דווקא, **שֶׁבִּשְׁבִיל זֶה יֶשְׁנוֹ עִנְיָן שֶׁל חֵטְא.** כעת תענוג זה גלוי רק כלפי מעלה, לעתיד לבוא הקדוש ברוך הוא יגלה לנבראים תענוג זה. **אֲבָל** דרך **זוֹ** ב'בֵּירוּר' חושך העולם **אֵינָהּ דֶּרֶךְ יְשָׁרָה, מִשּׁוּם שֶׁ**ההגעה למצב הדורש תשובה **הִיא הֵפֶךְ הַתּוֹרָה, וְלָכֵן אֵינָהּ הַדֶּרֶךְ שֶׁיָּבוֹר לוֹ הָאָדָם בְּכֹחַ עַצְמוֹ**[22], **אֶלָּא הַדֶּרֶךְ הַיְשָׁרָה שֶׁיָּבוֹר לוֹ אָדָם הִיא דֶּרֶךְ הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת.** בכך מבוארת התשובה על השאלה הראשונה שהוזכרה בתחילת המאמר, אכן ישנם דרכים נוספות אך דרך ישרה הינה אחת.

---

16) יומא פו, ב. 17) שם פה, ב. 18) תהלים סו, ה. וראה תנחומא וישב ד. 19) ח"ג יג, רע"ב, טז, א. 20) תו"ח תולדות ד"ה ויתן לך פ"י ואילך. שערי תשובה ח"א כ, ד ואילך. וראה מאמרי אדמו"ר הזקן מארז"ל ע' קמא ואילך. ובכ"מ. 21) ר"פ שמיני. 22) ראה גם לקו"ש חכ"ז ע' 110 ואילך. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ד) כאמור תכלית התורה ומצוות כרוכה בבירור חושך העולם. חושך זה קיים באופן כפול ומכופל בתקופת הגלות, לכן במאמר המשנה ישנו דגש אודות פעולתן של התורה והמצוות בזמן זה. הדבר רמוז בכך שמאמר זה נאמר דווקא על ידי רבי שמנהיגותו קשורה בעבודתם של בני ישראל בזמן הגלות.

וּבָזֶה יֵשׁ לְבָאֵר גַּם מַה שֶּׁדַּוְקָא רַבִּי הוּא זה **שֶׁאָמַר וְשָׁנָה** (=ולימד) **מִשְׁנָה זוֹ. דְּהִנֵּה עִנְיָנוֹ שֶׁל רַבִּי הוּא שֶׁחִבֵּר אֶת הַמִּשְׁנָיוֹת.** המשניות הן קיבוץ כל הלכות התורה שבעל־פה. עד זמנו של רבי, הלכות אלה נמסרו בעל־פה מרב לתלמיד ללא תבנית קבועה, רבי קיבץ את כל הלכות התורה שבעל־פה בחיבור אחד. הצורך בפעולה זו היא **מִצַּד הַיְרִידָה דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּגָּלוּת** תקופתו של רבי היתה בתחילת הגלות, מספר דורות לאחר חורבן הבית, **וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ״ם בְּהַקְדָּמָתוֹ לְסֵפֶר הַ״יָּד׳ שֶׁלְּפִי שֶׁרָאָה רַבִּי שֶׁתַּלְמִידִים מִתְמַעֲטִין וְהַצָּרוֹת מִתְחַדְּשׁוֹת וּבָאוֹת, וּמַלְכוּת רוֹמִי פּוֹשֶׁטֶת בָּעוֹלָם וּמִתְגַּבֶּרֶת, וְיִשְׂרָאֵל מִתְגַּלְגְּלִין וְהוֹלְכִין לַקְּצָווֹת, לְפִיכָךְ חִבֵּר אֶת הַמִּשְׁנָה,** וְחידושו של רבי בחיבור המשנה הוא **עַד** כדי כך שֶׁלא זו בלבד שהוא חיבר וקבע את נוסח המשנה אלא גם **כָּתַב אֶת הַמִּשְׁנָה** למרות שכתיבת הדברים שנמסרו ממשה רבינו בעל־פה זו פעולה שהיא אסורה כשלעצמה, אך רבי עשה זאת **מִשּׁוּם ׳עֵת לַעֲשׂוֹת לַה׳ הֵפֵרוּ תּוֹרָתֶךָ׳** כלומר בגלל צו השעה אשר בני ישראל מתפזרים ונפוצים בגלות הארוכה, הרי על מנת שלא תשתכח התורה חלילה יש לעשות מעשה למען ה׳, גם כשפעולה זו כשלעצמה היא בבחינת הפרת כְּלָלֵי התורה[23] **[וְכַיָּדוּעַ[24] שֶׁיֵּשׁ כַּמָּה שִׁיטוֹת אִם רַבִּי עַצְמוֹ כָּתַב אֶת הַמִּשְׁנָה אוֹ רַק חִבְּרָהּ, וְשִׁיטַת הָרַמְבַּ״ם הִיא שֶׁנִּכְתְּבָה כְּבָר בִּזְמַן רַבִּי, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב ׳וְחִבֵּר מֵהַכֹּל סֵפֶר הַמִּשְׁנָה וּכְתָבוּהוּ כֻּלָּם׳]. וְהִנֵּה שֹׁרֶשׁ עִנְיַן הַגָּלוּת הוּא בִּירִידַת הַנְּשָׁמָה לְמַטָּה בִּכְלָל, כִּדְאִיתָא בַּתַּנְיָא[25] שֶׁיְּרִידַת הַנְּשָׁמָה הִיא בִּבְחִינַת גָּלוּת, וְתַכְלִית הַיְרִידָה הִיא בֵּרוּר הַגּוּף וְנֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית שֶׁל הָאָדָם וְכמו כן בֵּרוּר חֶלְקוֹ של האדם בָּעוֹלָם אשר לכל יהודי ניתן לרשותו חלק מהעולם אשר עליו לברר על ידי עבודת ה׳ בו. מכך מובן שזו גם התכלית בירידת בני ישראל לגלות לאחר חורבן הבית, על מנת לברר את החושך הגדול ההולך ומתגבר דווקא אז. **וּמִטַּעַם זֶה אָמַר רַבִּי דַּוְקָא** בגלל היותו המנהיג של בני ישראל בתקופת הגלות אשר אז מודגשת יותר מתמיד עבודת הבירורים **שֶׁהַדֶּרֶךְ הַיְשָׁרָה שֶׁיָּבוֹר לוֹ הָאָדָם, עִנְיַן עֲבוֹדַת הַבֵּרוּרִים, הִיא דֶּרֶךְ הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת** דווקא.

כאשר מדובר אודות מהותה של עבודת התשובה יש בכך חיצוניות ופנימיות. מהותה החיצונית קשורה במציאות של חטא, האדם השב בתשובה מתגבר עליו ועוזבו ואף הופכו לזכות. מהותה הפנימית של עבודת התשובה איננה קשורה בהכרח בעניין של חטא. מהותה הפנימית היא בכך שהאדם מוסר את כל כולו לקדוש ברוך הוא כך שהוא יוצא מעצמו, מרגילותו, מהתחשבותו בכל הדברים המגבילים את עבודת ה׳ שלו. ההוראה הניתנת לאדם לצעוד בדרך הישרה של התורה והמצוות היא גם כלפי מהותה הפנימית של עבודת התשובה. נקודה זו קשורה גם כן בפעולתו של רבי בחיבור המשנה.

וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בְּבֵאוּר הַשַּׁיָּכוּת דְּרַבִּי לַדֶּרֶךְ הַיְשָׁרָה, שכאמור היא עֲבוֹדַת הַבֵּרוּרִים הנעשית **עַל־יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹות דַּוְקָא (וְלֹא עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה), דְּהִנֵּה עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה, נוֹסָף** למעלתה הקשורה במהותה החיצונית **לְכָךְ שֶׁעַל־יָדָהּ נַעֲשִׂית הֲפִיכַת הַזְּדוֹנוֹת לִזְכֻיּוֹת (כַּנַּ״ל), הִנֵּה** מעלתה **הִיא גַּם** מצד מהותה הפנימית בכך שזו **עֲבוֹדָה שֶׁלְּמַעְלָה מִמִּדִּידָה וְהַגְּבָלָה. וְגַם עַל־זֶה קָאֵי** (=עומד) **רַבִּי בְּמִשְׁנָתֵנוּ,** שֶׁהַדֶּרֶךְ הַיְשָׁרָה הִיא בְּעצם יִרִידַת הַנְּשָׁמָה

ביאור בדרך אפשר

לְמַטָּה בִּכְלָל לעולם הזה, **כִּדְאִיתָא** (=כמובא) **בַּ**ספר **הַתַּנְיָא**[25] **שֶׁעצם יִרִידַת הַנְּשָׁמָה** והימצאותה בעולם הזה **הִיא בִּבְחִינַת גָּלוּת** כיוון שמציאות הגוף והעולם מסתירים על אור הנשמה, **וְהסיבה** ו**תַכְלִית** בשבילה היתה **הַיְרִידָה הִיא** על מנת לגרום **לִבֵּרוּר הַגּוּף וְנֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית** של האדם **וְכמו כן בֵּרוּר חֶלְקוֹ** של האדם **בָּעוֹלָם** אשר לכל יהודי ניתן לרשותו חלק מהעולם אשר עליו לברר על ידי עבודת ה׳ בו. מכך מובן שזו גם התכלית בירידת בני ישראל לגלות לאחר חורבן הבית, על מנת לברר את החושך הגדול ההולך ומתגבר דווקא אז. **וּמִטַּעַם זֶה אָמַר רַבִּי דַּוְקָא** בגלל היותו המנהיג של בני ישראל בתקופת הגלות אשר אז מודגשת יותר מתמיד עבודת הבירורים **שֶׁהַדֶּרֶךְ הַיְשָׁרָה שֶׁיָּבוֹר לוֹ הָאָדָם, עִנְיַן עֲבוֹדַת הַבֵּרוּרִים, הִיא דֶּרֶךְ הַתּוֹרָה וּמִצְוֹות** דווקא.

כאשר מדובר אודות מהותה של עבודת התשובה יש בכך חיצוניות ופנימיות. מהותה החיצונית קשורה במציאות של חטא, האדם השב בתשובה מתגבר עליו ועוזבו ואף הופכו לזכות. מהותה הפנימית של עבודת התשובה איננה קשורה בהכרח בעניין של חטא. מהותה הפנימית היא בכך שהאדם מוסר את כל כולו לקדוש ברוך הוא כך שהוא יוצא מעצמו, מרגילותו, מהתחשבותו בכל הדברים המגבילים את עבודת ה׳ שלו. ההוראה הניתנת לאדם לצעוד בדרך הישרה של התורה והמצוות היא גם כלפי מהותה הפנימית של עבודת התשובה. נקודה זו קשורה גם כן בפעולתו של רבי בחיבור המשנה.

וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בְּבֵאוּר הַשַּׁיָּכוּת דְּרַבִּי לַדֶּרֶךְ הַיְשָׁרָה, שכאמור היא עֲבוֹדַת הַבֵּרוּרִים הנעשית **עַל־יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹות דַּוְקָא (וְלֹא עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה), דְּהִנֵּה עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה, נוֹסָף** למעלתה הקשורה במהותה החיצונית **לְכָךְ שֶׁעַל־יָדָהּ נַעֲשִׂית הֲפִיכַת הַזְּדוֹנוֹת לִזְכֻיּוֹת (כַּנַּ״ל), הִנֵּה** מעלתה **הִיא גַּם** מצד מהותה הפנימית בכך שזו **עֲבוֹדָה שֶׁלְּמַעְלָה מִמִּדִּידָה וְהַגְּבָלָה. וְגַם עַל־זֶה קָאֵי** (=עומד) **רַבִּי בְּמִשְׁנָתֵנוּ,**

---

23) תהלים קיט, קכו. וראה גיטין ס, ב. תמורה יד, ב. ובכ״מ. 24) ראה לקו״ש חי״ב ע׳ 89 ואילך, וש״נ. 25) פל״ז (מח, סע״א).

ביאור בדרך אפשר

בְּאָמְרוֹ שֶׁהַדֶּרֶךְ הַיְּשָׁרָה שֶׁיָּבוֹר לוֹ הָאָדָם הִיא דֶּרֶךְ הָעֲבוֹדָה בְּתוֹרָה וּמִצְוֹות, בִּמְדִידָה וְהַגְּבָלָה דַּוְקָא בתשומת לב לפרטים מוגבלים ובסדר מסודר דווקא, שהרי לימוד התורה כרוך בהבנה מסודרת, וכמו כן קיומה של כל מצווה קשור עם כוח מסויים של הנפש דווקא, עם מקום מסויים ובזמן מסויים, **כִּי אַף שֶׁיֵּשׁ מַעֲלָה בִּמְסִירוּת־נֶפֶשׁ** שזו מהותה הפנימית של עבודת התשובה. מסירות נפש פירושה מסירת הרצון, האדם מוסר את כל רצונותיו הקשורים במציאותו המוגבלת לקדוש ברוך הוא, **מִכָּל־מָקוֹם אֵין זֶה מַסְפִּיק, אֶלָּא צָרִיךְ שֶׁהתעוררות הַמְּסִירוּת־נֶפֶשׁ** של האדם לא תמצה את עצמה בעצם יציאתו של האדם מעצמו אלא **תֶּמְשַׁךְ** תחדור ותתבטא **בַּעֲבוֹדָה פְּנִימִית** בְּמדידה והגבלה של **תוֹרָה וּמִצְוֹות. וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁגַּם זֶה נִרְמָז בְּמַה שֶׁאוֹמֵר** רבי במשנה **'תִּפְאֶרֶת לְעוֹשֶׂיהָ'** רמז נוסף הקיים בכך שרבי מדגיש שההליכה בדרך קשורה ב'עשיה', **דְּמַרְמֵז כָּאן לְעִנְיַן** האמור בדברי חז"ל שכאשר עבודתם של בני ישראל היא בתכלית המעלה אזי נקראים הם **'עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם** (=הקדוש ברוך הוא)', ומבואר על כך בתורת החסידות שֶׁדרגת העבודה הרמוזה במילים אלה **זֶהוּ עִנְיָן** עבודת ה' הבאה מתוך הדרגה היותר עליונה של אהבת ה' המוזכרת בקריאת שמע שזו האהבה **דְּ'בְכָל מְאֹדֶךָ'**[27] שהיא למעלה משתי האהבות המוזכרות לפני כן 'בכל לבבך' ו'בכל נפשך' הקשורות ברגשותיו ובשכלו המוגבלים של האדם, מהותה של אהבת ה' 'בכל מאדך' היא **עֲבוֹדַת הַמְּסִירוּת־נֶפֶשׁ שֶׁלְּמַעְלָה מִמִּדִּידָה וְהַגְּבָלָה,** ולמרות שמדובר בעבודה הקשורה בתנועת נפש של יציאה ממדידה והגבלה, בכל זאת בלשון חז"ל הקשורה **בָּזֶה אוֹמֵר לְשׁוֹן עֲשִׂיָּה דַּוְקָא (כְּמוֹ 'עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם',** כלומר משתמשים במילה **עוֹשִׂין דַּוְקָא** =דווקא) **כִּי תְּנוּעָה זוֹ** בנפש **דְּבְכָל מְאֹדֶךָ** למרות שהיא מרוממת ביותר אך **אֵינָהּ צְרִיכָה לְהִשָּׁאֵר** במצב של **לְמַעְלָה מִמִּדִּידָה וְהַגְּבָלָה** כלומר במצב של אי התייחסות לפרטים המוגבלים של המציאות של האדם ושל העולם, **כְּמוֹ עֲבוֹדַת** ה' של **רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי וַחֲבֵרָיו**[28] שהיתה באופן שלא עסקו בענייני העולם ומלאכתם בעולם נעשתה על ידי אחרים, **אֶלָּא צָרִיךְ שֶׁ**העוצמה של אהבת ה' זו **תֶּמְשַׁךְ** ותחדור בכל הרבדים הנמוכים יותר של האדם הקשורים במציאותו המוגבלת, באהבת ה' הנמוכה יותר בדרגת **'בְּכָל לְבָבְךָ' וּ'בְכָל נַפְשְׁךָ'**[16], **וְ**תנועת נפש זו של מסירות נפש תחדור כל כך למטה **עַד** כדי כך **שֶׁ**היא **תֶּמְשַׁךְ** ותאיר גם בענייניו הגשמיים של האדם **בְּעִנְיַן 'וְאָסַפְתָּ דְּגָנֶךָ'**[29] שזו ההתעסקות בפרנסתו הגשמית **שֶׁ**מוזכרת **בְּפָרָשָׁה שְׁנִיָּה שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע, הַיְינוּ בַּעֲשִׂיָּה בְּעִנְיְנֵי הָעוֹלָם,** ולמרות רוממותה של תנועת נפש זו מכל הצטמצמות בפעולות הכרוכות בסדר מסודר היא תתבטא בפעולותיו של האדם **בְּסֵדֶר וְהַדְרָגָה דַּוְקָא. וּמִטַּעַם זֶה חִבֵּר רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ** רבי יהודה הנשיא **אֶת שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה, דְּמֻדְגָּשׁ כָּאן עִנְיַן הַסֵּדֶר, כִּי הָעֲבוֹדָה** למרות שהיא צריכה להיות נובעת ממהותה הפנימית של התשובה אך היא **צְרִיכָה שֶׁתֶּמְשַׁךְ** ותתבטא **בִּבְחִינַת סֵדֶר דַּוְקָא, כִּי אַף שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה** כשלעצמה **נִכְלָל עִנְיָן** הרמוז במילים **'וַעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר'**[30] אשר אומרים על כך חז"ל שעלמות אלו הינן ההלכות שבתורה שבעל־פה אשר אין להם מספר, בכך מתבטא שגם התורה שבעל־פה כשלעצמה קשורה במהות שלמעלה ממדידה והגבלה, **מִכָּל־מָקוֹם צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה** לזה ביטוי **בִּבְחִינַת סֵדֶר,** סדר המתבטא בעריכת

שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה, בִּבְחִינַת סֵדֶר וּגְבוּל.

ה) וְעַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה בְּדֶרֶךְ ה' בִּזְמַן הַגָּלוּת, בָּאִים בְּקָרוֹב מַמָּשׁ לִשְׁלֵמוּת הַדֶּרֶךְ שֶׁתִּהְיֶה בִּימוֹת הַמָּשִׁיחַ, שֶׁעַל־זֶה נֶאֱמַר

1 שֶׁיָּבוֹר לוֹ הָאָדָם הִיא דֶּרֶךְ הָעֲבוֹדָה בְּתוֹרָה
2 וּמִצְוֹות, בִּמְדִידָה וְהַגְּבָלָה דַּוְקָא, כִּי אַף שֶׁיֵּשׁ
3 מַעֲלָה בִּמְסִירוּת־נֶפֶשׁ, מִכָּל־מָקוֹם אֵין זֶה
4 מַסְפִּיק, אֶלָּא צָרִיךְ שֶׁהַמְּסִירוּת־נֶפֶשׁ תֶּמְשַׁךְ
5 בַּעֲבוֹדָה פְּנִימִית בְּתוֹרָה וּמִצְוֹות. וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁגַּם
6 זֶה נִרְמָז בְּמַה שֶׁאוֹמֵר תִּפְאֶרֶת לְעוֹשֶׂיהָ, דְּמַרְמֵז
7 כָּאן לְעִנְיַן עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן
8 דְּבְכָל[26] מְאֹדֶךָ[27], עֲבוֹדַת הַמְּסִירוּת־נֶפֶשׁ
9 שֶׁלְּמַעְלָה מִמִּדִּידָה וְהַגְּבָלָה, וּבָזֶה אוֹמֵר לְשׁוֹן
10 עֲשִׂיָּה דַּוְקָא (כְּמוֹ עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, עוֹשִׂין
11 דַּוְקָא) כִּי תְּנוּעָה זוֹ דְּבְכָל מְאֹדֶךָ אֵינָהּ צְרִיכָה
12 לְהִשָּׁאֵר לְמַעְלָה מִמִּדִּידָה וְהַגְּבָלָה, כְּמוֹ עֲבוֹדַת
13 רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי וַחֲבֵרָיו[28], אֶלָּא צָרִיךְ
14 שֶׁתֶּמְשַׁךְ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ[16], וְעַד שֶׁתֶּמְשַׁךְ
15 בְּעִנְיַן וְאָסַפְתָּ דְּגָנֶךָ[29] שֶׁבְּפָרָשָׁה שְׁנִיָּה שֶׁל קְרִיאַת
16 שְׁמַע, הַיְינוּ בַּעֲשִׂיָּה בְּעִנְיְנֵי הָעוֹלָם, וּבְסֵדֶר
17 וְהַדְרָגָה דַּוְקָא. וּמִטַּעַם זֶה חִבֵּר רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ אֶת
18 שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה, דְּמֻדְגָּשׁ כָּאן עִנְיַן הַסֵּדֶר, כִּי
19 הָעֲבוֹדָה צְרִיכָה שֶׁתֶּמְשַׁךְ בִּבְחִינַת סֵדֶר דַּוְקָא, כִּי
20 אַף שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פֶּה נִכְלָל עִנְיַן וַעֲלָמוֹת אֵין
21 מִסְפָּר[30], מִכָּל־מָקוֹם צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בִּבְחִינַת סֵדֶר,
22 שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה, בִּבְחִינַת סֵדֶר וּגְבוּל.
23 ה) וְעַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה בְּדֶרֶךְ ה' בִּזְמַן הַגָּלוּת,
24 בָּאִים בְּקָרוֹב מַמָּשׁ לִשְׁלֵמוּת
25 הַדֶּרֶךְ שֶׁתִּהְיֶה בִּימוֹת הַמָּשִׁיחַ, שֶׁעַל־זֶה נֶאֱמַר

26) ואתחנן ו, ה. 27) ראה ברכות לה, ב וחדא"ג מהרש"א שם. לקו"ת שלח מב, ג. ובכ"מ. 28) ראה ברכות שם. 29) עקב יא, יד. 30) שה"ש ו, ח, ושהש"ר שם.

ביאור בדרך אפשר

שֶׁעַל־זֶה נֶאֱמַר בנוסח התפילה ’**וְשָׁם** דווקא, כלומר בבית המקדש השלישי **נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ כְּמִצְוַת רְצוֹנֶךָ, שְׁלֵמוּת הַמִּצְוּוֹת, מְשׁוּם שֶׁכָּל הָעִנְיָנִים שֶׁבָּעוֹלָם יִהְיוּ בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוּת,** יכולתה של מצווה לשמש כדרך אשר על ידה נעשה החיבור של מעלה מעלה עם מטה מטה הוא בגלל שבקיומה ישנו מצד אחד החפץ הגשמי בו נעשית המצווה שמקומו למטה, ומצד שני ישנו האדם מקיים המצווה שמצד נשמתו הוא קשור למעלה. בימות המשיח כל אלה יהיו בתכלית השלמות **הֵן הָעִנְיָנִים** הגשמיים **שֶׁבָּהֶם עוֹשִׂין** ומקיימים **אֶת הַמִּצְוָה, וְהֵן הָאָדָם עַצְמוֹ**[31]. **וְאַף שֶׁ’מֵעִיקָּרָא דְּעָבִיד אִינַשׁ אַדַּעְתֵּיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ קָא עָבִיד’** (=בתחילה, כאשר עושה האדם, על דעת עצמו הוא עושה) כלומר תחילת עבודת האדם היא לצורך תיקון עצמו ואם כן תחילת עבודת האדם בגאולה תהיה להביא לשלמות מציאותו שלו, **מִכָּל־מָקוֹם** שלימות הגאולה תהיה עד כדי כך שי**הְיֶה אָז הָעִנְיָן דִּלְכַתְּחִלָּה אַרִיבֶּער**[32] (=לכתחילה מלמעלה) כפתגמו של כ”ק אדמו”ר מהר”ש שיום הולדתו חל בערב שבת זו ב’ אייר, אשר בכל עניין צריך ללכת לכתחילה מלמעלה, כלומר תיכף בתחילת הגאולה האדם כבר יגיע **לִשְׁלֵמוּת הָעֲבוֹדָה, וּבִשְׁלֵמוּת זוֹ גּוּפָא** (=עצמה) **יִהְיֶה עִנְיַן הַדֶּרֶךְ** בה תהיה הליכה למעלה מעלה, משלמות אחת לשלמות נעלה יותר, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב יֵלְכוּ מֵחַיִל אֶל חָיִל**[33]. עלייתו של האדם למעלה היא באמצעות פעולות הקשורות בדרגה עליונה יותר. **אֲבָל אֵין הַפֵּרוּשׁ בָּזֶה שֶׁ**פעולתו של האדם שנעשתה ב**הַתְחָלַת הָעֲבוֹדָה** הנמוך והוא עולה למעלה באמצעות הפעולות החדשות העליונות יותר, **אֶלָּא שֶׁגַּם** פעולת האדם הקשורה ב**הַתְחָלַת הָעֲבוֹדָה תִּתְעַלֶּה עַל־יְדֵי הַהֲלִיכָה מֵחַיִל אֶל חָיִל. וְכַמְּבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר**[34] **בְּעִנְיַן סְפִירַת הָעֹמֶר**, שזו המצווה הקשורה בימים אלו, המעבר מיום ליום בספירת העומר קשור בעליה מדרגה לדרגה. הסיבה למַה **שֶּׁאוֹמְרִים** בנוסח הספירה ’**הַיּוֹם שְׁנֵי יָמִים לָעֹמֶר**’ ’היום שלושה ימים’ ’היום ארבעה ימים’ וכו’ **וְאֵין אוֹמְרִים ’הַיּוֹם יוֹם שְׁנֵי לָעֹמֶר’** ’היום יום שלישי’ ’היום יום רביעי’, הרי זה **מִשּׁוּם** שבכל אחד מימי הספירה נמצאים עימו גם הימים הקודמים, כלומר **שֶׁ**בעליית האדם **בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי הִנֵּה גַּם** פעולתו הקשורה עם **הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן נִתְעַלֶּה וְנַעֲשֶׂה אֶחָד מֵהַשְּׁנֵי יָמִים לָעֹמֶר.**

וְלמרות ששלמות חיבור העולם עם הקדוש ברוך הוא על ידי ההליכה בדרך הישרה הוא בימות המשיח, אך **עַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם עַתָּה** ברגעים האחרונים של הגלות, **שֶׁעַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה עוֹשִׂים שָׁלוֹם בְּפָמַלְיָא שֶׁל מַעְלָה וּבַפָּמַלְיָא שֶׁל מַטָּה**[35] מהותו של שלום הוא חיבור (דְ’עשיית שלום זה בפמליא של מעלה ובשל מטה **קָאֵי** (=מוסב) **עַל** עשיית **הַשָּׁלוֹם בֵּין נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְנֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית כַּמְּבֹאָר בְּ’לִקּוּטֵי תּוֹרָה’**[36]), **הִנֵּה עַל־יְדֵי־זֶה בָּאִים לִשְׁלֵמוּת הַשָּׁלוֹם דִּלְעָתִיד**[37], כעת החיבור והשלום בין העליונים והתחתונים, בין נפשו האלוקית של האדם ונפשו הבהמית, הוא בחיצוניותם, דבר המתבטא בכך שחיבורם אינו תמידי אלא נתון לשינויים, מה שאין כן הזמן שלעתיד לבוא נקרא בשם **יוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים**[38] כלומר בו יהיה שלמות החיבור והשלום שזו מהותה של שבת, וחיבור ושלום אלה יהיו ללא הפסק לחיי העולמים, **וְ**בשלמות זו עצמה **אַחַר כָּךְ עוֹלִים לְמַעְלָה יוֹתֵר**[39] ולמעלה מעלה עד אין קץ, אשר כלפי נקודה זו שתהיה לעתיד לבוא שהיא אי העמידה בדרגה אחת אלא עלייה מתמדת למעלה, נאמר **תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֵין לָהֶם מְנוּחָה,** כיוון שבגאולה הם יהיו **בִּבְחִינַת עֲלִיָּה מֵחַיִל אֶל חָיִל.** שני עניינים אלו שיהיו לעתיד לבוא, מצד אחד מצב של

ביאור בדרך אפשר

1 **וְשָׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ כְּמִצְוַת רְצוֹנֶךָ, שְׁלֵמוּת**
2 **הַמִּצְוּוֹת, מִשּׁוּם שֶׁכָּל הָעִנְיָנִים שֶׁבָּעוֹלָם יִהְיוּ**
3 **בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוּת, הֵן הָעִנְיָנִים שֶׁבָּהֶם עוֹשִׂין אֶת**
4 **הַמִּצְוָה, וְהֵן הָאָדָם עַצְמוֹ**[31]. **וְאַף שֶׁמֵּעִיקָּרָא**
5 **דְּעָבִיד אִינַשׁ אַדַּעְתֵּיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ קָא עָבִיד, מִכָּל־**
6 **מָקוֹם יִהְיֶה אָז הָעִנְיָן דִּלְכַתְּחִלָּה אַרִיבֶּער**[32],
7 **שְׁלֵמוּת הָעֲבוֹדָה, וּבִשְׁלֵמוּת זוֹ גּוּפָא יִהְיֶה עִנְיַן**
8 **הַדֶּרֶךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב יֵלְכוּ מֵחַיִל אֶל חָיִל**[33]. **אֲבָל**
9 **אֵין הַפֵּרוּשׁ בָּזֶה שֶׁהַתְחָלַת הָעֲבוֹדָה נִשְׁאֶרֶת עַל**
10 **מְקוֹמָהּ, אֶלָּא שֶׁגַּם הַתְחָלַת הָעֲבוֹדָה תִּתְעַלֶּה**
11 **עַל־יְדֵי הַהֲלִיכָה מֵחַיִל אֶל חָיִל. וְכַמְּבֹאָר בְּמָקוֹם**
12 **אַחֵר**[34] **בְּעִנְיַן סְפִירַת הָעֹמֶר, מַה שֶּׁאוֹמְרִים הַיּוֹם**
13 **שְׁנֵי יָמִים לָעֹמֶר וְאֵין אוֹמְרִים הַיּוֹם יוֹם שְׁנֵי**
14 **לָעֹמֶר, מִשּׁוּם שֶׁבַּיּוֹם הַשֵּׁנִי הִנֵּה גַּם הַיּוֹם**
15 **הָרִאשׁוֹן נִתְעַלֶּה וְנַעֲשֶׂה אֶחָד מֵהַשְּׁנֵי יָמִים**
16 **לָעֹמֶר. וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם עַתָּה,**
17 **שֶׁעַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה עוֹשִׂים שָׁלוֹם בְּפָמַלְיָא שֶׁל**
18 **מַעְלָה וּבַפָּמַלְיָא שֶׁל מַטָּה**[35] **(דְּקָאֵי עַל הַשָּׁלוֹם**
19 **בֵּין נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְנֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית כַּמְּבֹאָר**
20 **בְּ’לִקּוּטֵי תּוֹרָה’**[36]), **הִנֵּה עַל־יְדֵי־זֶה בָּאִים**
21 **לִשְׁלֵמוּת הַשָּׁלוֹם דִּלְעָתִיד**[37], **יוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת**
22 **וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים**[38], **וְאַחַר כָּךְ עוֹלִים**
23 **לְמַעְלָה יוֹתֵר**[39], **תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֵין לָהֶם**
24 **מְנוּחָה, בִּבְחִינַת עֲלִיָּה מֵחַיִל אֶל חָיִל. וִיהִי־רָצוֹן**

---

31) ראה המשך וככה תרל”ז פי”ז ואילך. 32) כפתגם אדמו”ר מהר”ש בעל יום ההולדת דעש”ק — אגרות קודש אדמו”ר מוהריי”צ ח”א ע’ תריז. 33) תהלים פד, ח. וראה ברכות בסופה. 34) ראה לקו”ש ח”א ע’ 271. ובכ”מ. 35) סנהדרין צט, ב. 36) מטות פו, ג ואילך. ובכ”מ. 37) ראה ד”ה פדה בשלום לאדמו”ר האמצעי (שערי תשובה מט, א ואילך). ובכ”מ. 38) תמיד בסופה. 39) ראה גם שיחת ו’ תשרי שנה זו סמ”ו (התוועדויות תשד”מ ח”א ע’ 123 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

מנוחה ושלום ומצד שני עלייה למעלה יותר ויותר שזו תנועה ההפוכה ממנוחה, הרי זה נובע משתי הקצוות בעבודת ה' האמורות לעיל בסעיף ד', מצד אחד עבודה הקשורה בפרטי מציאותו המוגבלת של האדם והעולם הנעשית בסדר מסודר אשר היא מביאה את שלימות המנוחה והשלום ומצד שני התעוררות של תשובה

שֶׁיִּהְיֶה כָּל זֶה בְּקָרוֹב מַמָּשׁ בְּאֹפֶן דְּמִיָּד הֵן נִגְאָלִין[40], וּבְשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב.

ביאור בדרך אפשר

הכרוכה ביציאתו של האדם ממציאותו ובהתבטלותו המוחלטת מבלי הבט על גודל מעלת דרגתו הרוחנית בה הוא אחז עד רגע זה, דבר המביא את העליה הבלתי פוסקת לעתיד לבוא

וִיהִי־רָצוֹן שֶׁיִּהְיֶה כָּל זֶה בְּקָרוֹב מַמָּשׁ בְּאֹפֶן דְּמִיָּד הֵן נִגְאָלִין[40], וּבְשִׂמְחָה וּבְטוּב לֵבָב.

40) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

המשך ביאור למסכת ביצה ליום רביעי עמ' א

שהיתה שלמה וחס עליה לצורך בנין, מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא.

עתה מפרטת המשנה את הכלים שאסור לבקע בהם אף את הקורות שמותר להשתמש בהם להיסק ביום טוב [כפי שיתבאר בגמרא]: **וְאֵין מְבַקְּעִין לֹא בְּסַדְּרוֹם** – כלי אומנות חזק שעושים בו אוכפים וסרגות לסוסים, **וְלֹא בְּמַגְרָה** – מַשּׂוֹר, שהוא כלי ארוך מלא פגימות וחודים, שעשוי לאומן לקצוץ בו את העצים, **וְלֹא בְּמַגָּל** – כעין גרזן קטן. בכל אלו אסור לבקע בהם משום שהם כלי אומן ונראה כעושה מלאכה. **אֶלָּא** יבקע **בְּקוֹפִּיץ** – סכין של קצבים, שאינו כלי אומנות ומלאכה:

המשך ביאור למסכת ביצה ליום חמישי עמ' א

משנתינו הוא רבי אליעזר ברבי צדוק. **אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי** לרב יוסף לדחות את דבריו, **דִּלְמָא עַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צָדוֹק הָתָם** שאם נחקקו חשובים כלי, **אֶלָּא** בכלים גדולים משום **דְּחָזֵי לְקַבּוּלֵי בֵּיהּ מִידִי** – ראויים הם לדבר יבש כגון ליתן בהם פירות, **אֲבָל הָכָא** בנר **לְמֵאי חָזֵי**, הרי אינו ראוי לכלום, ויתכן שגם רבי אליעזר מודה שאינו חשוב כלי כל זמן שלא צירפו בכבשן. מתרצת הגמרא, שגם כלי של נר קטן ראוי לשימוש לדבר יבש, כגון **לְקַבּוּלֵי בֵּיהּ פְּשִׁיטֵי** – פרוטות כסף קטנות.

* * *

תָּנוּ רַבָּנַן, אֵין פּוֹחֲתִין אֶת הַנֵּר – לעשות בו חקיקה כדי שיהיה לו בית קיבול לקבל את השמן והפתילה. **וְכֵן אֵין עוֹשִׂין אֵלְפָסִין חֲרֵנִיּוֹת בְּיוֹם טוֹב, וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מַתִּיר בְּאֵלְפָסִין חֲרֵנִיּוֹת**, שכיון שמשתמשים בהן בני עיירות ובני כפרים לאכילתם, הוא דבר חשוב ליו"ט ומותר, אבל נר אין תשמישו עיקר, וכיון שקיבולו מעט אינו חשוב רק לשמן, ולכך אסור. מבררת הגמרא, **מַאי חֲרֵנִיּוֹת. אָמַר רַב יְהוּדָה, עֲרַנִיּוֹת. שואלת הגמרא, מַאי עֲרַנִיּוֹת. אָמַר אַבַּיֵי. צָעֵי חַקְלָיֶיתָא** – קערות של בני הכפרים שהיו אוכלים בהם גם לפני חקיקתם:

* * *

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שנים עשר לעומר עמ' א

מֵעִיקָּרָא – שלושה חודשים לפני שהחזירה פעם שניה. נמצא שילדה בסוף הששה חדשים מהליקוחין השניים, ולכן יכלה להצפינו עוד שלשה חדשים לפי שלא חשדו בה שתלד עד שיעברו תשעה חדשים מנישואיה. שואלת הגמרא על מה שנאמר **'וְלֹא יָכְלָה עוֹד הַצְּפִינוֹ', אַמַּאי**, הרי כמו שהצפינה אותו שלשה חודשים **תִּצְפְּנֵיהּ וְתֵיזִיל** – תמשיך להצפינו. ומישבת, **אֶלָּא** - הטעם שלא יכלה להצפינו, לפי שכָּל **הֵיכָא דַּהֲווּ שָׁמְעֵי מִצְרָאֵי דְּמִתְיְלִיד יְנוּקָא** – כשהיו המצרים שומעים שנולד תינוק לישראל, היו מגלים את התינוק על ידי **שַׁמְּטוּ יְנוּקָא הָתָם** – היו מביאים לשם תינוק אחר, **כִּי הֵיכִי דְּלִישְׁמְעִינְהוּ וּמְעַוֵּי (בַּהֲדֵיהוּ)** – כדי שהתינוק של ישראל ישמע אותו ויבכו, ולכך לא יכלה להצפין עוד את משה מחשש שיגלוהו כך. וכמו **דִּכְתִיב 'אַחֲזוּ לָנוּ שׁוּעָלִים שׁוּעָלִים קְטַנִּים** מחבלים כרמים **וְגוֹ'**, כלומר, בת קול אומרת למי הים בשעה שהכניסו המצרים לתוכם, תטביעו את השועלים – דהיינו התינוקות המצרים, שהם היו מחבלים את הכרמים בעוד כרמנו סמדר – שעל ידם היו מגלים את התינוקות של ישראל, שבעוד שהם קטנים ורכים נקראים סמדר.

"**וַתִּקַּח לוֹ תֵּבַת גֹּמֶא** ותחמרה בחמר ובזפת ותשם בה את הילד", שואלת הגמרא, **מַאי שְׁנָא** – מדוע הניחתו **בְּגוֹמָא**, הרי גופו ישתמר יותר בשאר עצים חזקים יותר. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִיכָּן** יש להביא ראיה **לַצַּדִּיקִים שֶׁמְּמוֹנָם חָבִיב עֲלֵיהֶן יוֹתֵר מִגּוּפָן** – ולכן השתמשה בדבר זול. **וְכָל כָּךְ לָמָּה** – מדוע חביב עליהם ממונם מגופם, **לְפִי שֶׁאֵין פּוֹשְׁטִין יְדֵיהֶן בְּגָזֵל. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר**, הטעם שלקחה גומא, לפי שהוא **דָּבָר רַךְ, שֶׁיָּכוֹל לַעֲמוֹד** – להחזיק מעמד אם תיתקל התיבה **בִּפְנֵי דָּבָר רַךְ וּבִפְנֵי דָּבָר קָשֶׁה**, שהרך, כשנתקל באבן חוזר לאחוריו ולא נשבר. ומה שכתוב **'וַתַּחְמְרָה בַחֵמָר וּבַזָּפֶת', תָּנָא**, טחו את התיבה **בַּחֵמָר מִבִּפְנִים, וְזֶפֶת מִבַּחוּץ** ולא מבפנים, **כְּדֵי שֶׁלֹּא יָרִיחַ אוֹתוֹ צַדִּיק רֵיחַ רַע** של הזפת.

"**וַתָּשֶׂם בָּהּ אֶת הַיֶּלֶד וַתָּשֶׂם בַּסּוּף** על שפת היאור", מבארת הגמרא מהו סוף זה, **רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר**, הניחה אותו **בַּיָּם סוּף. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר**

בס"ד. שיחת שבת פרשת אמור, ג' אייר ה'תשד"מ.

בלתי מוגה

א. התוועדות זו היא - שלא על דרך הרגיל, אבל אף־על־פי־כן, תורת החסידות דורשת שההנהגה תהיה שלא על דרך הרגיל, כמבואר בספר תניא קדישא[1] בביאור דברי הגמרא[2] אודות החילוק שבין "עובד אלקים" ל"אשר לא עבדו", ש"עובד אלקים" הוא מי ששונה פרקו מאה פעמים ואחד, ו"לא עבדו" הוא מי ששונה פרקו מאה פעמים - "משום שבימיהם היתה הרגילות לשנות כל פרק מאה פעמים . . ולכן זאת הפעם המאה ואחת היתירה על הרגילות שהורגל בה מנעוריו, שקולה כנגד כולם ועולה על גביהן כו' להיות נקרא עובד אלקים".

כלומר: מובן ופשוט שגם מי ששונה פרקו מאה פעמים - אינו הולך בטל לאחר מכן, ובודאי ממשיך לעסוק בלימוד התורה כו', שהרי כאשר מבטל רגע אחד בלבד מלימוד התורה - ישנו בזה כל החומר וההבהלה שמביא אדמו"ר הזקן בהתחלת ספר התניא, אלא ודאי ממשיך גם אחר כך לעסוק בלימוד התורה, ואף־על־פי־כן, מכיון ששנה פרק זה ("פרקו") מאה פעמים בלבד, כפי טבעו ורגילותו - נקרא "אשר לא עבדו", מכיון שלא שינה טבע רגילותו, ורק כאשר העבודה היא באופן שמשנה טבעו ורגילותו, אזי נקרא "עובד אלקים".

ומזה מובן עד כמה מוכרח הענין דשינוי טבע הרגילות - כבהתוועדות זו שאינה על דרך הרגיל.

ואף־על־פי שהפירוש ד"אשר לא עבדו" אינו כפשוטו (שאינו עובד את ה' כלל חס־ושלום), שהרי גם לולי טבע שינוי הרגילות עוסק הוא בעבודת ה', אלא שאינו עובדו כראוי,

[שהרי אף שבפסוק[3] נאמר "ושבתם וראיתם . . בין עובד אלקים לאשר לא עבדו" — מכל־מקום, מכיון שהתורה היא "תורת חסד", מפרשת ומבארת תורה שבעל־פה [שניתנה יחד עם התורה שבכתב, כמו שכתב הרמב"ם בהקדמתו לספר ה'יד': "כל המצוות שניתנו למשה בסיני בפירושן ניתנו"] שאין הכוונה ל"אשר לא עבדו" כפשוטו, אלא "תרווייהו (הן "עובד אלקים" והן "אשר לא עבדו") צדיקי גמורי נינהו"[2], ואף־על־פי־כן, אחד מהם נקרא "עובד אלקים" ואחד מהם נקרא "אשר לא עבדו", מכיון ש"אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד", "שזה עבדו יותר"[4], ונמצא, שהפירוש ד"אשר לא עבדו" הוא - שלא עבדו כראוי],

ואם כן, לכאורה אין הכרח גמור לשנות את טבע הרגילות -

מכל־מקום, לאחרי שתורה שבעל־פה אומרת שהנהגה כזו (עבודה כפי טבע הרגילות) נקראת בשם "לא עבדו", ובפרט לאחרי אריכות הביאור בספר התניא בענין זה - מובן, שהחשיבות וההכרח בענין זה הוא ככל הוראות התורה.

ועל־דרך שמצינו בכמה הנהגות שהתורה אומרת שהם "לפנים משורת הדין"[5] - שלאחרי שענינים אלו נקבעו ב'שולחן ערוך', שוב אין זה "לפנים משורת הדין", אלא "שורת הדין", הנהגה המוכרחת על־פי 'שולחן ערוך'[6], וכדי שההנהגה תהיה "לפנים משורת הדין" - יש להוסיף בזה עוד יותר. ועל־דרך־זה בענינו - שלאחרי שהתורה אומרת שההנהגה על־פי טבע הרגילות נקראת "אשר לא עבדו", מובן, שבהכרח שהעבודה תהיה למעלה מטבע הרגילות.

ב. אמנם, אם מפני הענין דשינוי הרגילות - אין כל סיבה שההתוועדות תהיה ביום השבת דוקא, "מה יום מיומיים", ואדרבה: כאשר ההתוועדות היא בימי החול, ימי המעשה - הרי שינוי הרגילות גדול יותר.

---

1) פט"ו.
2) חגיגה ט, ב.
3) מלאכי ג, יח.
4) פרש"י שם.
5) ברכות ז, א. וש"נ. וראה ב"מ פג, א ובפרש"י שם ד"ה בדרך טובים.
6) ב"מ ל, ב. וש"נ. וראה הנסמן בלקו"ש חכ"א ע' 330 הערה 46.

זאת ועוד:

כאשר ההתוועדות היא ביום השבת - הרי ישנם כאלו שאצלם זוהי ״טירחא דציבורא״ הקשורה לכאורה עם ביטול עונג שבת... שינה בשבת תענוג[7] וכיוצא בזה, שאף שמצות עונג שבת היא מדברי סופרים[8], הרי זה קשור ומיוסד על המצות־עשה ד״זכור[9] את יום השבת לקדשו״ ו״שמור[10] את יום השבת לקדשו״[11]. מה־שאין־כן בימי המעשה, שאז ה״טירחא דציבורא״ קשורה עם ענין של ביטול ממלאכה בלבד, שלמרות שיש להקפיד גם על ענין זה, ועד כדי כך שמטעם זה מקצרים בקריאת התורה בימי החול כדי שלא לגרום לביטול מלאכה[12] הרי אין זה דומה לביטול הענין דעונג שבת!

ואף־על־פי־כן, נקבעה התוועדות זו ביום השבת - להיותו השבת הבא תיכף ומיד לאחרי ב׳ אייר, יום הולדתו של אדמו״ר מהר״ש (״תפארת שבתפארת״).

ואף שעל־פי־זה היתה ההתוועדות צריכה להיות בב׳ אייר עצמו - הרי מכיון שב׳ אייר חל בערב שבת, אין אפשרות לערוך התוועדות ביום זה עצמו, מפני ההתעסקות והטירחא בהכנות לשבת (שאז אין זה ביטול מלאכה סתם, כי אם ביטול מלאכת ההכנה לשבת), ולכן נערכת ההתוועדות ביום השבת הבא מיד ובסמיכות לערב שבת (ב׳ אייר).

ובפרט שהקשר שבין ערב שבת לשבת אינו רק מפני הסמיכות שביניהם (סמיכות שבין שני ימים זה לאחרי זה), אלא גם - ובעיקר - מכיון שערב שבת מהווה הכנה לשבת, כמאמר רבותינו ז״ל[13] ״מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת״, שבזה מודגש שאין זה גדר בערב שבת בלבד (שהוא הכנה לשבת), אלא גם גדר בענין השבת - שכן, האכילה דיום השבת היא הטירחא דערב שבת.

ועוד ענין בזה - הקשר שבין תוכן הענין דיום הששי ויום השבת עם כללות ענין ההתוועדות:

מבואר ברמב״ן[14] ש״ששת ימי בראשית הם כל ימות עולם כי קיומו יהיה ששת אלפים שנה״, וכפי שהולך ומפרט שכל יום הוא כנגד אלף שנים, עד ליום השבת - שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים[15].

ועל־פי־זה: כאשר נמצאים בסוף אלף הששי, בערב שבת לאחרי חצות, וצריכים להתכונן ליום השבת, אלף השביעי,

- שהרי כבר ״כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה״[16], וכבר היה הגילוי דפנימיות התורה על־ידי רבי שמעון בן יוחאי, עד לגילוי באופן ד״יתפרנסון״[17], באופן של הבנה והשגה, על־ידי תורת חסידות חב״ד,

ומובן הקשר דב׳ ענינים אלו (״כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה״, והגילוי דפנימיות התורה) — על־פי המבואר באגרת התשובה[18] ובכמה מקומות, ששלימות ענין התשובה הוא תשובה עילאה, ״אתדבקות רוחא ברוחא״, באופן דנשיקין כו׳, שזהו כללות הענין דפנימיות התורה -

מובן, שזהו הזמן המתאים לענין של התוועדות, שבה מתבארים ענינים דפנימיות התורה כו׳.

ג. אבל עדיין אינו מובן: הרי בכל שנה ושנה ישנו התאריך דב׳ אייר (תפארת שבתפארת), ובכמה שנים הקביעות היא כשנה זו (בערב שבת), ואם כן, מה שנה משנים?!

---

7) ילקוט ראובני עה״פ ואתחנן ד, יט. לקו״ש חי״ב ע׳ 254. וש״נ.
8) רמב״ם הל׳ שבת רפ״ל. שו״ע אדה״ז ריש הל׳ שבת.
9) יתרו כ, ח.
10) ואתחנן ה, יב.
11) רמב״ם שם.
12) פרש״י ד״ה ואין מוסיפין עליהן - מגילה כא, א.
13) ע״ז ג, סע״א.
14) בראשית ב, א.
15) תמיד בסופה.
16) סנהדרין צז, סע״ב.
17) ראה תקו״ז ת״ו בסופו. מק״מ בהקדמתו לזהר. כס״מ לתקו״ז שם. לקו״ש ח״ג ע׳ 837 הערה 7. וש״נ.
18) ספ״ח ואילך.

הנה בב' אייר דשנה זו ישנו ענין מיוחד - שבו מלאו מאה וחמישים שנה להולדתו של אדמו"ר מהר"ש [בהתאם לרוב הנוסחאות שאדמו"ר מהר"ש נולד בב' אייר שנת תקצ"ד[19] (ורק לפי נוסחא אחת - נולד בשנת תקצ"ג[20])].

ומובן גודל העילוי דמלאות מאה וחמישים שנה - ג' יובלות — על־פי המבואר במדרשי רבותינו ז"ל[21] שחמישים שנה (יובל) נקראים "עולם", כמו שכתוב[22] "וישב שם עד עולם", ועל־פי־זה נמצא, שג' יובלות הם ג' עולמות, והרי ידוע[23] שכללות כל העולמות הם במספר ג' - ג' עולמות בריאה־יצירה־עשיה, הן עולמות בריאה־יצירה־עשיה הפרטיים, ולמעלה מזה - עולמות בריאה־יצירה־עשיה הכלליים וכו'.

ד. טעם נוסף להתוועדות זו - בקשר ללימוד הרמב"ם:

בהמשך להמדובר בהתוועדויות שלפני־זה אודות ההצעה שכל ישראל יתאחדו על־ידי לימוד הרמב"ם כפי שנחלק לשיעורים קבועים לכל יום ויום - הנה מכיון שהתחלת הלימוד היתה ביום ראשון דשבוע זה, ששלימותו בשבת זו, שבה נפעל הענין ד"ויכולו השמים והארץ וכל צבאם"[24], העליה והשלימות דכל ימי השבוע - הרי זה הזמן המתאים לערוך התוועדות בקשר עם לימוד הרמב"ם, להיותו ענין חשוב ביותר שראוי לקבוע עבורו התוועדות מיוחדת.

ונוסף לזה - ישנה שייכות מיוחדת בין לימוד הרמב"ם ליום השבת, כדלקמן (סעיף ח).

ומפני טעמים אלו (ועוד טעמים) - אם בכלל יש צורך בנתינת טעם - נערכת התוועדות בשבת זו.

ה. והנה, מכיון שכל דבר הוא בהשגחה פרטית - שהרי אפילו בעניני העולם אין שום דבר שהוא "במקרה", ועל־אחת־כמה־וכמה בענינים הקשורים עם תורה ומצוותיה - מובן, שישנו קשר ושייכות בין הענינים האמורים לעיל: התוועדות בלתי רגילה בקשר לב' אייר ובקשר ללימוד הרמב"ם, כדלקמן.

ב' אייר הוא יום הולדתו של אדמו"ר מהר"ש, שענינו המיוחד - "לכתחילה אריבער"[25], כלומר: לא זו בלבד ששולל את ההנהגה ד"ארונטער", אלא שולל גם את ההנהגה בדרך המיצוע, אלא "אריבער" דוקא, ובזה גופא - "לכתחילה אריבער".

וכמו כן ידוע[26] שהנהגתו של אדמו"ר מהר"ש היתה "אַ בעל־שם'סקע הנהגה" (באופן מיוחד מאשר אצל שאר הרביים).

והרי כללות ההנהגה ד"לכתחילה אריבער" ו"בעל־שם'סקע הנהגה" היא - הנהגה שלמעלה ממדידה והגבלה, שינוי טבע והרגילות דקדושה.

וענין זה קשור עם הענין ד"תפארת שבתפארת":

כל יהודי אומר מדי יום ביומו בתפלת שחרית: "לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת גו'"[27]. ואיתא בגמרא[28]: "הגדולה זו מעשה בראשית כו' והתפארת זו מתן תורה". ומזה מובן, ש"תפארת" מורה על שלימות העבודה דקדושה - שהרי השלימות דכל הענינים היא במתן תורה.

וכאשר אומרים שיום פלוני הוא "תפארת שבתפארת" [כפי שאומר כל אחד ואחד מישראל בתפלה שלאחרי ספירת העומר], הרי גם יהודי פשוט שבפשוטים ש"אין לו עסק בנסתרות", מבין ש"תפארת שבתפארת" פירושה - שבה מודגש ביותר הענין ד"תפארת", כי ב"חסד שבתפארת", וכן הלאה, עד

---

19) ספר התולדות - אדמו"ר מהר"ש בתחלתו. "היום יום" - בתחלתו.

20) "היום יום" - ב' אייר. לקו"ד ח"א ל, א. וראה ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש שם ע' 5 הע' 2.

21) קידושין טו, א. ירושלמי ברכות פ"ד ה"א. מכילתא (הובא בחצע"ג בפרש"י) עה"פ משפטים כא, ו.

22) ש"א א, כב ובפרש"י.

23) ראה אוה"ת בלק ע' תתקסב ואילך. תתקעט ואילך.

24) בראשית ב, א.

25) אגרות קודש - אדמו"ר מוהריי"צ ח"א ע' תריז. לקו"ש ח"א ע' 124. ועוד.

26) ספר התולדות - אדמו"ר מהר"ש ע' 64. סה"ש תש"ב ע' 87. לקו"ש חי"ד ע' 401.

27) דה"א כט, יא.

28) ברכות נח, א.

ל"מלכות שבתפארת", ישנו ענין נוסף מלבד הענין דתפארת (חסד כו' עד מלכות), מה־שאין־כן "תפארת שבתפארת" - שבה הענין ד"תפארת" הוא בטהרתו (ללא ענין נוסף), תכלית השלימות בענין התפארת.

ועל־פי־זה: מכיון ש"תפארת" מורה על שלימות העבודה דקדושה, נמצא ש"תפארת שבתפארת" מורה על עבודה נעלית יותר - למעלה ממדידה והגבלה לגמרי.

וזהו גם הקשר עם כללות הענין דספירת העומר:

ספירת העומר קשורה עם יציאת מצרים ומתן תורה: יציאת מצרים - שהרי הספירה היא כמה ימים עברו מאז יציאת מצרים (אלא שמפני סיבה מתחילים לספור מהיום השני ליציאת מצרים). ומתן תורה - שהרי כללות העבודה דספירת העומר היא הכנה למתן תורה[29].

ובשני ענינים אלו (יציאת מצרים ומתן תורה) מודגש אופן העבודה שלמעלה ממדידה והגבלה:

יציאת מצרים: כללות הענין דיציאת מצרים ופסח הוא - ענין הדילוג, שהרי "פסח" הוא על שם הדילוג[30], דילוג בקדושה גופא - "ופסח הוי'"[31], היינו, ענין של דילוג אצל הקב"ה, כפי שזה מתבטא גם בכך שהגאולה היתה לאחרי רד"ו שנה, ולא לאחרי ד' מאות שנה - באופן של דילוג, ובלשון המדרש[32]: "מדלג על החשבונות כו'".

ומתן תורה: אמרו חכמינו ז"ל[33] "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה", היינו, שהתורה פועלת חירות מכל עניני מדידה והגבלה, כולל - מדידה והגבלה דקדושה.

ומכל זה מובן הקשר שבין ב' אייר, תפארת שבתפארת (וכללות הענין דספירת העומר) - להתוועדות שאינה על דרך הרגיל.

ו. על־פי־זה יובן גם הקשר עם כללות הענין דלימוד הרמב"ם (אחת הסיבות להתוועדות זו). ובהקדים:

לכאורה יכולים לשאול: מה פתאום התעוררו עכשיו לעשות "שטורעם" אודות לימוד רמב"ם - "הערט זיך איין אידן": צריכים ללמוד רמב"ם! - הרי החיוב אודות לימוד כל הלכות התורה, גם הלכות שאינן צריכות למעשה (שזהו העילוי שבלימוד ספר הרמב"ם), הרי זה פסק־דין בתורה שלא נתחדש עתה, ובודאי ישנם כמה וכמה שלמדו רמב"ם עד עתה, ואם כן, מהו פשר ה"שטורעם" עכשיו שיש ללמוד רמב"ם - וכי משום שישנו מישהו שלא למד רמב"ם עד עתה, צריכים לעשות "שטורעם" בכל העולם כולו?!

והמענה לזה — על־פי האמור לעיל שצריכה להיות הנהגה שלא על דרך הרגיל:

כשם שישנו עילוי באופן העבודה ד"לא שניתי", עבודה קבועה ללא כל שינוי - כמו כן ישנו עילוי באופן העבודה ד"חדשים", שינוי וחידוש. והכוונה היא - שגם ענין החידוש יהיה באופן תמידי, היינו, שתמיד יש לשנות ולחדש כו'.

ולהוסיף: מכיון שהעולם נמצא במצב של "תרדמה" - אין דרך אחרת מלבד עשיית "שטורעם" ו"ליארעם" ופרסום הכי גדול אודות ענין חדש שאינו רגיל, כפסק־דין הרמב"ם[34] שכדי לפעול את הענין ד"עורו ישנים כו' מתרדמתכם" - זקוקים לענין דתקיעת שופר, לעשות רעש כו', ולכן "מרעישים" - ולשם כך עושים התוועדות מיוחדת - אודות לימוד הרמב"ם, מתוך תקוה שהתעוררות ורעש זה יביא לידי מעשה בפועל ממש, אצל כל אחד ואחד מישראל בכל מקום שהוא.

---

29) ראה ר"ן סוף פסחים.
30) פרש"י בא יב, יא. שם יג. כדעת ר' יאשי' במכילתא שם.
31) בא שם, כג.
32) שהש"ר פ"ב, ח. וש"נ.
33) אבות פ"ו מ"ב.
34) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

וזהו הקשר שבין ב׳ הטעמים דהתוועדות זו (התוועדות שאינה רגילה) - ב׳ אייר, וההתעוררות אודות לימוד הרמב״ם - שבשניהם מודגש ענין של שינוי וחידוש שלא על דרך הרגיל.

ז. ויש להוסיף בזה - שבלימוד הרמב״ם גופא מודגש הענין ד״לכתחילה אריבער״ בלימוד התורה:

ספר הרמב״ם הוא - הלכות פסוקות ללא טעמי ההלכות. וכידוע הפלוגתא שבין הרמב״ם לרא״ש - כפי שמביא אדמו״ר הזקן בקונטרס אחרון[35] שלדעת הרא״ש[36] אין להורות הלכה מחיבורו של הרמב״ם מכיון שאין בו טעמי ההלכות, מה־שאין־כן לדעת הרמב״ם ״שחיבר ספרו משנה תורה בלי נתינת טעמים להלכות כלל, ועשאו להורות מתוכו, כמו שכתב בהקדמתו שם שלא יצטרך אדם לחיבור אחר בעולם כלל כו׳״.

[ואף־על־פי שדעתו של אדמו״ר הזקן נוטה לדעת הרא״ש, שלכן חיבר את ה׳שולחן ערוך׳ שלו באופן של ״הלכות בטעמיהן״[37] — מכל־מקום, הלימוד בספרו של הרמב״ם הוא בהתאם לשיטתו, כמובן].

והנה, כאשר לומדים הלכות פסוקות (ללא הטעמים) - מובן, שלא שייך בזה פלפול ושקלא־וטריא, קושיות ותירוצים כו׳, ובלשון חכמינו ז״ל[38]: ״אם הלכה - נקבל״, אף־על־פי ש״אם לדין - יש תשובה״.

ונמצא, שלימוד ספר הרמב״ם הוא באופן ד״לכתחילה אריבער״ בתורה - מכיון שאין מקום להעלם והסתר של קושיות כו׳. אלא הכל באופן ברור, ובלשון הרמב״ם בהקדמתו לספר ה׳יד׳: ״בלשון ברורה ודרך קצרה . . בלא קושיא ולא פירוק . . דברים ברורים״, שזהו תוכן הענין ד״לכתחילה אריבער״ ביחס ללימוד התורה.

ח. על־פי־זה מובנת השייכות המיוחדת דלימוד הרמב״ם ליום השבת:

מבואר באגרת הקודש[39] אודות החילוק שבין פנימיות התורה לנגלה דתורה - שפנימיות התורה היא ״מסטרא דאילנא דחיי דלית תמן לא קושיא כו׳ ולא מחלוקת כו׳״[40], מה־שאין־כן נגלה דתורה, עניני איסור והיתר, טומאה וטהרה כו׳ - הרי זה קשור עם עץ הדעת, שממנו נשתלשל כללות הענין דטוב ורע כו׳.

וזהו גם החילוק שבין יום השבת לימי החול - שבימי החול ישנו הענין דעבודת הבירורים, טוב ורע כו׳, מה־שאין־כן ביום השבת בורר אסור, ואז לא שייך כללות הענין דעבודת הבירורים. ודוגמתו בתורה - פנימיות התורה, שבה לא שייך ענין של בירור לאחרי קושיא כו׳, מכיון ש״לית תמן לא קושיא כו׳״.

ונמצא, שלימוד ספר הרמב״ם, הלכות פסוקות ללא שקלא־וטריא דקושיות ותירוצים - שייך במיוחד ליום השבת (על־דרך ובדוגמת פנימיות התורה).

וענין זה (לימוד ללא קושיות כו׳) מודגש גם באופן הלימוד שהיה בעת ״מתן תורה״ — שלכולי־עלמא היה ביום השבת[41]:

בעת מתן תורה שמעו בני ישראל את ״עשרת הדברות״ - שאינם אלא הלכות פסוקות, ללא פלפול ושקלא־וטריא כו׳, החל מב׳ דברות ראשונות - ״אנכי״ ו״לא יהי׳ לך״, שהם כוללים את כל פרטי המצוות, ״אנכי״ כולל כל רמ״ח מצוות־עשה, ו״לא יהיה לך״ כולל כל שס״ה לא־תעשה[42], וענינים אלו מתבארים בספר ה׳יד׳ (ובקיצור - בספר המצוות), באופן של הלכות פסוקות, ״בלא קושיא ולא פירוק״.

וכן הוא בנוגע לאופן הלימוד שלמדו בני ישראל ממשה רבינו - שגם ענינו שייך וקשור במיוחד עם יום השבת:

איתא בגמרא[43] שפלפולא דאורייתא לא ניתן אלא למשה רבינו בלבד, ובעצם לא היה צריך לתת ענין זה לבני ישראל (מכיון ששייך אליו כו׳), אלא ש״נהג בה טובת עין ונתנה לישראל״.

---

35) הל׳ ת״ת רפ״ב.
36) בתשובותיו כלל לא סימן ט.
37) הקדמת ״בני הגאון המחבר ז״ל״ לשו״ע אדה״ז.
38) יבמות עו, ב - במשנה. כריתות טו, ב - במשנה.
39) סכ״ו.
40) זח״ג קכד, סע״ב - ברע״מ.
41) שבת פו, ב.
42) זח״ב צא, א. תניא רפ״כ.
43) נדרים לח, א.

ונמצא, שעיקר לימודו של משה רבינו עם בני ישראל (מה שהיה מוכרח ללמדם) הוא - הלכות פסוקות, ללא פלפול ושקלא־וטריא.

ולא עוד, אלא שאפילו ״פלפולא דאורייתא״ גופא - הנה אצל משה רבינו היה ענין זה באופן שאין בו העלם כו׳. ובמכל־שכן וקל־וחומר: אם תורתו של רבי שמעון בן יוחאי היתה באופן ״דלית תמן לא קושיא כו׳ ולא מחלוקת כו׳״, הרי על־אחת־כמה־וכמה שכן היה אופן הלימוד אצל משה רבינו, היינו, שגם לימוד הענינים דאיסור והיתר, טומאה וטהרה כו׳ (נגלה דתורה), ואפילו לימוד הפלפול - היה ללא ההעלם דקושיות כו׳, בדוגמת אופן הלימוד דתלמוד ירושלמי - אור ישר[44].

ומכל זה מובן שלימוד הלכות פסוקות (ובענינו - לימוד הרמב״ם) שייך במיוחד ליום השבת.

ט. והמעשה הוא העיקר[45]:

לאחרי כל האמור לעיל אודות ה״שטורעם״ בנוגע ללימוד הרמב״ם - מובן, שהכוונה היא שענין זה יבוא לידי פועל ממש, היינו, לפרסם בכל מקום ומקום אודות לימוד הרמב״ם, ולהשתדל לפעול שכולם יצטרפו ללימוד זה בפועל.

ומובן, שגם ביום השבת ישנו הכלל ד״המעשה הוא העיקר״ - כפי שענין המעשה שייך בשבת, שהרי למרות ששבת ענינו בחינת המחשבה[46], הרי מבואר באגרת הקודש[47] שבמחשבה גופא ישנם ג׳ הענינים דמחשבה דיבור ומעשה - מחשבה שבמחשבה, דיבור שבמחשבה ומעשה שבמחשבה.

ובפשטות - בסגנון של הלכה - ״מפקחין על צרכי ציבור בשבת״[48], כלומר, קבלת החלטות טובות בנוגע למעשה בפועל לאחרי השבת.

ובפרט על־פי פסק־דין ה׳שולחן ערוך׳[49] שכאשר מחליטים לעשות דבר טוב, ועל־פי התורה אין אפשרות לעשותו מיד אלא לאחרי זמן (כבנידון־דידן, שישנם כמה וכמה ענינים שאי־אפשר לעשותם מפני קדושת השבת) - הרי ההחלטה עצמה פועלת ומביאה כבר את ה״שכר״ המגיע על עשיה זו, אף שבפועל עדיין לא נעשה הדבר.

והביאור בזה:

לכאורה תמוה: כיצד יתכן שיהיה ענין של ״שכר״ לפני עשיית הדבר בפועל - הרי כל המושג ד״שכר״ אינו אלא תשלום על העשיה, ואם כן, כיצד שייך לשלם על דבר שלא נעשה עדיין?!

— ישנו ציווי בתורה ״לא תלין פעולת שכיר״[50], היינו, שמיד עם גמר המלאכה יש לשלם לו את השכר, ואסור להלינו כו׳, אבל פשיטא שענין זה אינו אלא לאחרי גמר המלאכה[51], ולפני כן - לא שייך ענין של שכר!

ואף שהסיבה לכך שעדיין לא נעשה הדבר היא - מפני שהתורה אומרת שעליו להמתין עד שיבוא הזמן המתאים לעשיה זו, ובלשון ההלכה[52]: ״אריה הוא דרביע עליה״, מכל־מקום, אין זו סיבה שיקבל ״שכר״. - הוא אמנם אנוס, ו״אונס רחמנא פטריה״[53], אבל אף־על־פי־כן, ״אונסא כמאן דעביד לא אמרינן״[54], וענין של ״שכר״ אינו אלא על עשיה.

ויש לבאר זאת — על־פי פסק־דין הרמב״ם[55] בענין כופין אותו עד שיאמר רוצה אני, ש״מאחר שהוא

---

44) ראה בארוכה שערי אורה ד״ה בכ״ה בכסלו פנ״ד ואילך. ועוד.
45) אבות פ״א מי״ז.
46) לקו״ת דרושים לשבת שובה סו, ג. ובכ״מ.
47) סי״ט (קכט, א).
48) ראה שבת קנ, א. רמב״ם הל׳ שבת פכ״ד ה״ה. טושו״ע (ואדה״ז) או״ח סש״ו ס״ו (סי״ב).
49) או״ח סתקע״א ס״ג.
50) קדושים יט, יג.
51) ב״מ סה, א. וש״נ.
52) עירובין עח, ב. שבועות כב, ב.
53) ב״ק כח, סע״ב. וש״נ.
54) ירושלמי קידושין פ״ג ה״ב.
55) הל׳ גירושין ספ״ב.

רוצה להיות מישראל ורוצה לעשות את כל המצוות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני״, קרינן ביה ״לרצונו״:

מצד אמיתית ופנימיות רצונו - רוצה הוא להתנהג על־פי התורה, ומה שהרצון הגלוי אינו כן - אין זה אלא מפני האונס ד״יצרו תקפו״, ולכן, כדי לבטל את אונס זה - מספיק הכפיה דבית־דין שיאמר בדיבור ״רוצה אני״, אף שהרצון הגלוי נשאר אצלו כמקודם, מכיון שענין זה הוא ״לרצונו״ הן מצד פנימיות רצונו והן מצד האמירה בפועל (חיצוניות שבחיצוניות).

ועל־דרך־זה מובן בנוגע לענינו:

מצד פנימיות רצונו - רוצה הוא לעשות דבר טוב זה תיכף ומיד, ולכן, אף שאינו יכול לעשות זאת בפועל ממש מיד מפני האונס (״אריה הוא דרביע עליה״) - הרי כדי לבטל את האונס מספיקה ההחלטה לעשות זאת בפועל, ולכן, מקבל כבר את השכר על עשיה זו. (חסר קצת).

וכל זה - בנוגע ליום השבת, ועל־אחת־כמה־וכמה מיד לאחרי השבת - שאז באה החלטה זו מן הכח אל הפועל, כאמור לעיל - לפרסם בכל מקום ומקום אודות לימוד הרמב״ם, ולהשתדל שכולם יצטרפו ללימוד הרמב״ם בפועל ממש.

י. ויהי־רצון שבלימוד זה יתאחדו כל ישראל - ״ראשיכם שבטיכם גו׳ כל איש ישראל״[56], כולל ״טפכם נשיכם״, עד ״חוטב עציך ושואב מימיך״, ובאופן ד״כולכם״, ״לאחדים כאחד״[57], שענין זה נפעל מצד הנשמה, שהיא ״חלק אלקה ממעל ממש״[58], ועל־ידה נפעל ענין האחדות - ״לאחדים כאחד״ ממש, עד שיכולים למשש זאת בידים - כידוע דיוק כ״ק מורי וחמי אדמו״ר[59] בהוספת תיבת ״(חלק אלקה ממעל) ממש״.

ומלימוד זה נבוא בקרוב ממש, תיכף ומיד ממש, ללימוד תורתו של משיח מפיו של משיח - כאשר יקויים היעוד ״ונגלה כבוד הוי׳ וראו כל בשר גו׳״[60], ״כל בשר״ דייקא, שאפילו הבשר הגשמי שנתפס בחוש המישוש, גם הוא יראה אלקות — על־דרך שכבר היה לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה[61].

ו״הקיצו ורננו שוכני עפר״[62], ומשה ואהרן עמהם[63], וכן הרמב״ם, וכל הצדיקים וגדולי עולם, עד לכ״ק מו״ח אדמו״ר נשיא דורנו.

וכולם יחדיו - ביחד עם משיח צדקנו - באים לארץ הקודש, לירושלים עיר הקודש, להר הקודש ולבית המקדש השלישי,

וכל זה - תיכף ומיד, במהרה בימינו ממש.

* * *

יא. בהמשך להמדובר לעיל אודות אחדותם של ישראל על־ידי לימוד הרמב״ם - הנה לכאורה, יש שאלה בדבר:

בפרטי ההצעה אודות אופן לימוד הרמב״ם - דובר שיהיו בזה ג׳ סוגים:

(א) ללמוד ג׳ פרקים בכל יום, (ב) אלו שאינם יכולים - ילמדו פרק אחד בכל יום, (ג) אלו שאינם שייכים עדיין ללימוד ספר ה׳יד׳ - ילמדו את ספר המצוות להרמב״ם, הקשור אף הוא עם ספר ה׳יד׳, כפי שכותב הרמב״ם (בהקדמתו לספר המצוות) שספר זה מהווה ״הקדמה״ לספר ה׳יד׳, ולא סתם הקדמה, אלא הקדמה כזו שבה נתבארו בקיצור כל הענינים שנתבארו בארוכה בספר ה׳יד׳.

---

56) נצבים כט, ט־י.
57) לקו״ת ר״פ נצבים.
58) תניא רפ״ב.
59) אגרות קודש - אדמו״ר מוהריי״צ ח״ד ע׳ תז. וראה ״היום יום״ - כ״ג מנ״א. אגרות קודש שם ע׳ תד.
60) ישעי׳ מ, ה.
61) תניא פל״ו.
62) ישעי׳ כו, יט.
63) יומא ה, ב. תוד״ה אחד - פסחים קיד, סע״ב.

והנה, על־פי האמור שבספר המצוות נתבארו בקיצור כל הענינים שנתבארו בארוכה בספר ה'יד', נמצא לכאורה, שאין כל עילוי בלימוד ספר המצוות לגבי לימוד ספר ה'יד', כי כאשר לומדים ספר ה'יד', הרי בדרך ממילא כלול בזה קיצור הדברים שבספר המצוות. ומכיון שכן, נמצא, שאלו שלומדים ספר המצוות, הם סוג נמוך לגבי אלו שלומדים את ספר ה'יד', ואין אצלם שום מעלה לגבי אלו שלומדים את ספר ה'יד'.

ועל־פי־זה דרוש ביאור:

ידוע הכלל[64] שבכל דבר שבעולם ישנם ב' התכונות ד"משפיע" ו"מקבל" גם יחד, היינו, שגם כאשר מדובר אודות דבר תחתון במדריגה המקבל מהדבר שלמעלה ממנו, מכל־מקום, ישנו פרט אחר שביחס אליו זקוק העליון לקבל מהתחתון, שבזה נעשה התחתון משפיע לעליון, ועל־ידי־זה נפעל ביניהם ענין האחדות. יתר על כן: אפילו בשני ענינים שהחילוק ביניהם הוא רק בכמות, כמו "מנה" ו"מאתיים", הרי אף ש"יש בכלל מאתיים מנה", מכל־מקום, ישנו גם עילוי ב"מנה" לגבי "מאתיים", וכן בשאר ענינים כיוצא בזה.

ובנוגע לענינו: מכיון שספר המצוות הוא הקיצור דספר ה'יד', הרי החילוק שביניהם הוא בדוגמת החילוק שבין "מנה" ל"מאתיים" - קיצור ואריכות (ולא שני דברים שונים שאחד מעולה מחבירו). ועל־פי־זה צריך להבין: מהו העילוי שישנו אצל לומדי ספר המצוות לגבי לומדי ספר ה'יד', שעילוי זה זקוקים לומדי ספר ה'יד' "לקבל" מלומדי ספר המצוות?!

ליתר ביאור:

אחדות אמיתית בין שני סוגים - שייכת רק כאשר קיימת השפעה הדדית ביניהם, היינו, לא זו בלבד שהעליון משפיע לתחתון, אלא גם התחתון משפיע לעליון. מה־שאין־כן כאשר מדגישים שישנו סוג נמוך שאין בו עילוי לגבי הסוג שלמעלה ממנו - הרי זה היפך כללות הענין דאהבת ישראל ואחדות ישראל, היפך כללות ענין התורה ש"דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום"[65].

ומכיון שכן, בהכרח לומר שישנו עילוי בלימוד ספר המצוות לגבי לימוד ספר ה'יד' - שעילוי זה "מקבלים" לומדי ספר ה'יד' מלומדי ספר המצוות, ועל־ידי־זה נפעלת ביניהם אחדות אמיתית, כדלקמן.

יב. והביאור בזה:

כאשר לומדים ספר ה'יד' - יודעים "הלכות פסוקות" בלבד, ללא טעמי ההלכות, וללא ידיעת המקורות שמהם פסק הרמב"ם את ההלכות שבספר ה'יד' (וכמוזכר לעיל (סעיף ז) שהרמב"ם אזיל לשיטתו "שחיבר ספרו משנה תורה בלי נתינת טעמים להלכות כלל, ועשאו להורות מתוכו, כמו שכתב בהקדמתו שם שלא יצטרך אדם לחיבור אחר בעולם כלל כו'").

והנה, אף שלדעת הרמב"ם מותר להורות מספרו ללא ידיעת טעמי ההלכות כו', מכל־מקום, מובן שגם לדעתו יש מעלה בלימוד הלכות ביחד עם הטעמים ומקורות הדינים, וכמו שכתב בתשובותיו[66] שישנו חסרון בכך שלא ציין את מקורות הדינים בספר ה'יד' כו'.

[אמנם, גם לאחר מכן - לא חזר בו משיטתו בספר ה'יד' שכתב הלכות בלא טעמים כלל (שהרי אילו היה מחליט שצריכים להוסיף טעמי ההלכות ומקורות כו', בודאי היה מוצא זמן לעשות כן בפועל, למרות ריבוי הענינים שהיה עסוק בהם), וטעם הדבר - מכיון שיש מעלה בלימוד הלכות פסוקות, אבל ביחד עם זה - בודאי שגם לדעתו יש מעלה בלימוד וידיעת המקורות כו'].

ובענין זה - שונה ספר המצוות מספר ה'יד', שבו (בספר המצוות) מציין הרמב"ם את המקומות בש"ס שבהם נתבארו פרטי מצוה זו. - בספר ה'יד' מציין לפסוקים בתורה שבכתב, אבל בספר המצוות - מוסיף לציין את המקומות בש"ס (תורה שבעל־פה) שבהם נתבארו פרטי כל מצוה ומצוה.

---

64) ראה גם שיחת אחרון של פסח ש. ז. ס"ג.

65) משלי ג, יז. רמב"ם הל' חנוכה בסופן.

66) ראה שו"ת הרמב"ם ליפסיא סי' קמ.

ועל־פי־זה מובן העילוי שיש בלימוד ספר המצוות לגבי לימוד ספר ה׳יד׳ - שכאשר רוצים לדעת את המקורות להלכות הפסוקות שבספר ה׳יד׳, יש צורך לעיין בספר המצוות, שדווקא בו הובאו המקומות בש״ס שבהם נתבארו פרטי מצוה זו.

ולכן אתי שפיר ענין האחדות בין שני סוגי הלומדים (הסוג שלומד ספר ה׳יד׳ והסוג שלומד ספר המצוות) - שבד בבד עם מעלתם של לומדי ספר ה׳יד׳, שהם לומדים את כל האריכות בביאור פרטי הדינים כו׳, ישנה מעלה אצל לומדי ספר המצוות, שהם יודעים את מקורות הדינים, ונמצא, שכאשר הלומד בספר ה׳יד׳ רוצה לברר ולדעת היכן הוא המקור לדין מסויים - עליו לשאול זאת אצל זה שלומד ספר המצוות.

[אמנם יכולים למצוא את מקורות הדינים במפרשי הרמב״ם, אבל אף־על־פי־כן, כאשר רוצים לדעת את המקור שכתב הרמב״ם עצמו - צריכים לשאול אצל אלו שלמדו ספר המצוות. ואף שמצינו כמה תשובות שבהם מבאר הרמב״ם את המקורות לפסקי־דינים דספר ה׳יד׳ - אין זה אלא במקומות ספורים בלבד, שיכולים למנותם באצבעות היד].

יג. על־פי האמור לעיל שגם לדעת הרמב״ם יש מעלה בלימוד הלכות ביחד עם הטעמים (על־ידי לימוד ופלפול במקורות הדינים) - מתעוררת שאלה לאידך גיסא:

כשם שחיפשו ומצאו סדר לימוד מיוחד עבור הסוג הנמוך שאינו שייך ללימוד ספר ה׳יד׳ (שילמדו ספר המצוות) - כמו כן צריכים למצוא סדר לימוד מיוחד עבור הסוג היותר נעלה, אלו השייכים ללימוד הלכות ביחד עם הטעמים והמקורות באופן של פלפול ושקלא־וטריא כו׳, ומכיון שבאופן כזה אין אפשרות ללמוד ג׳ פרקים בכל יום - צריכים למצוא עבורם סדר לימוד שונה?!

והמענה לזה - בפשטות:

מכיון שאחד הענינים העיקריים שבדבר הוא - אחדות ישראל, פשיטא, שאין לגרוע ולמעט חס־ושלום בענין האחדות מפני שייכותם ללימוד נעלה יותר. ולכן, גם אלו ששייכים ללימוד נעלה יותר - יש להם ללמוד ג׳ פרקים בכל יום, אף שאי־אפשר ללמוד שיעור כזה אלא לגירסא בלבד.

אמנם, כדאי ונכון ביותר שמלבד לימוד השיעור היומי דג׳ פרקים (כשאר הלומדים) - הנה הלכה אחת (או פרט מסויים בהלכה זו) מתוך השיעור היומי ילמדו הם באופן של העמקה ופלפול כו׳, בהתאם למעלתם בלימוד התורה, כל חד לפום שיעורא דיליה. והלימוד לעיונא בהלכה זו - יתפשט גם על כל השיעור דיום זה.

ומטעם הנ״ל - נתבארו בהתוועדות שלפני־זה[67] כמה פרטים בנוגע להקדמת הרמב״ם לספר ה׳יד׳, הן בנוגע לפסוק שבו פותח הרמב״ם את ההקדמה (״אז לא אבוש בהביטי אל כל מצוותיך״), והן בנוגע לענין ד״המצוה זו פירושה״ שבהתחלת ההקדמה - דלכאורה: מכיון שמדובר אודות לימוד הלכות פסוקות ללא טעמים (לימוד ספר ה׳יד׳) - אין מקום לעסוק בביאור טעמי הדברים?! והמענה לזה - כאמור לעיל - שכדי שתהיה גם המעלה שבלימוד הלכות בטעמיהן, יש ללמוד ענין אחד (על־כל־פנים) באופן של עיון והעמקה כו׳ (בדוגמת הביאור הנ״ל). וכל זה - כאמור - באופן שלא יגרע חס־ושלום בענין האחדות, מכיון שלימוד זה יהיה בהוספה על לימוד כל השיעור היומי (ג׳ פרקים בכל יום), ככל שאר הלומדים.

יד. ובהמשך לזה - הרי כאן המקום להוסיף כמה פרטים בהמשך להביאור דלעיל בפסוק ״אז לא אבוש בהביטי אל כל מצוותיך״, וכן בנוגע לפסוק שבו פותח הרמב״ם את ספר המדע (ספר הראשון שאותו לומדים בימים אלו) - ״משוך חסדך ליודעיך וצדקתך לישרי לב״[68], כדלקמן.

ובהקדים:

דרכו של הרמב״ם לפתוח כל ספר וספר בפסוק - היא בהתאם למה שכתב בהקדמה שספרו הוא

67) ש״פ קדושים ס״ל ואילך.

68) תהלים לו, יא.

"משנה תורה, לפי שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואחר כך קורא בזה ויודע ממנו תורה שבעל פה".

אמנם, על־פי־זה צריך להבין:

הכוונה במה שכתב "אדם קורא בתורה שבכתב" היא - לחמשה חומשי תורה, כי: בתורה שבכתב נכתבו מצוות התורה, ובתורה שבעל־פה - "פירושה" - נתבארו עניני המצוות, ולכן, "אדם קורא בתורה שבכתב תחלה" - המצוות עצמן, "ואחר כך קורא בזה ויודע ממנו תורה שבעל־פה" - "פירושה".

ועל־פי־זה אינו מובן: מדוע פותח בפסוקים מנביאים וכתובים דוקא - היפך המפורש בהקדמתו שבין חמשה חומשי תורה ל"משנה תורה" אין צורך בספר אחר?!

והביאור בזה:

דברי הנביאים (וכתובים) אינם הוספה על תורה שבכתב — כפסק־דין הרמב"ם[69] (בשיעור היומי) "אין נביא רשאי לחדש דבר" — אלא פירוש וביאור לתורה, היינו, שכל דברי הנביאים כלולים בחמשה חומשי תורה, ואחר כך באים בפירוש ובגילוי בדברי הנביאים.

ונוסף לזה ישנו פירוש מפורט ומבואר עוד יותר - תורה שבעל־פה, "המצוה זו פירושה", שבה מבואר הפירוש דכל עניני תורה שבכתב בארוכה ובפרטיות.

ולכן: כאשר הרמב"ם כותב חיבור שיהא "מקבץ לתורה שבעל־פה כולה" - מקדים לפתוח כל ספר בפסוק מדברי הנביאים, מכיון שזהו ה"ממוצע" בין חמשה חומשי תורה לתורה שבעל־פה, להיותם חלק מתורה שבכתב מחד גיסא (שלכן נכתבו כל ספרי הנביאים - תורה שבכתב, ולא כדברים שבעל־פה שאי אתה רשאי לכותבם[70]), וביחד עם זה אינם ענין בפני עצמו אלא פירוש לחמשה חומשי תורה, בדוגמת תורה שבעל־פה, "המצוה זו פירושה".

טו. ועתה נבוא לבאר את הפסוקים עצמם, ולכל לראש - הפסוק "אז לא אבוש בהביטי אל כל מצוותיך" שבו פותח הרמב"ם את ההקדמה לספרו.

ובהקדים - שהמבואר בהתוועדות שלפני־זה בטעם הפתיחה בפסוק זה דוקא, הוא — על־פי פנימיות הענינים (תורת החסידות כו'), וביאור זה הוא בהוספה על הביאור הפשוט שבפסוק (בקשר לספר ה'יד'), שלא הוזכר בהתוועדות - מצד פשיטותו, מתוך תקוה שיבינו זאת לבד. אמנם, מכיון ש"תפסו" את הביאור על־פי פנימיות הענינים בלבד, ולא שמו לב לביאור הפשוט - בהכרח לפרש גם את הביאור הפשוט, כדלקמן.

תיבת "אז" מורה שמדובר אודות מצב העתיד, הבא לאחרי מצב שקדם אליו, שרק באופן כזה שייך לומר ש"אז" (לאחרי המצב הקודם) יהיה כך וכך.

ובענינו: "אז" פירושו - לאחרי לימוד תורה שבכתב, שאז ניגשים ללימוד ספר ה'יד' (כמו שכתב הרמב"ם בהקדמתו: "אדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואחר כך קורא בזה").

והנה, לאחרי שיהודי למד תורה שבכתב כולה (ועדיין לא למד תורה שבעל־פה) - נעשה אצלו רגש של בושה: למרות שלמד את כל התורה - אינו יודע כיצד צריכים לקיים את המצוות! ולדוגמא - במצות תפילין: בתורה שבכתב נאמר[71] "וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עיניך", ועדיין אינו יודע "איך ומה לקשור, ומהו טוטפות, והיכן הוא בין עיניך ועל ידך" (כמבואר באגרת הקודש[72] ש"רצון העליון ברוך־הוא המלובש בתרי"ג מצוות שבתורה שבכתב הוא מופלא ומכוסה כו'"), וכיוצא בזה בשאר המצוות - "הוקשה כל התורה כולה לתפילין"[73].

ועל־זה נאמר "אז לא אבוש - בהביטי אל כל מצוותיך":

כדי לשלול את ענין הבושה ("לא אבוש") לאחרי לימוד תורה שבכתב ("אז") - צריך להיות "בהביטי

69) הל' יסוה"ת פ"ט ה"א.
70) גיטין ס, ב. תמורה יד, ב.
71) ואתחנן ו, ח.
72) סכ"ט.
73) קידושין לה, א.

אל כל מצוותיך", היינו, להביט ולהתבונן בכל פרטי המצוות כפי שנתבארו בתורה שבעל־פה - ספר "משנה תורה" להרמב"ם, שעל־ידי־זה ידע כיצד לקיים את כל המצוות.

וכאמור - זהו הביאור הפשוט בפסוק שמביא הרמב"ם בפתיחת הקדמתו. ונוסף לזה - ישנו הביאור המובן על־פי פנימיות הענינים (תורת החסידות וכו'), כפי שנתבאר לעיל בדיוק הלשון "מצוותיך" (מצוות דייקא, ולא תורה) - על יסוד המבואר בחסידות אודות החילוק שבין תורה למצוות, שזהו על־דרך החילוק שבין גברא וחפצא (תורה - גברא, ומצוות - חפצא), כנ"ל בארוכה.

טז. הביאור בפסוק שבו פותח הרמב"ם את ספר המדע - "משוך חסדך ליודעיך וצדקתך לישרי לב", ולכל לראש - הביאור הפשוט, ואחר כך - הביאור בפנימיות הענינים:

בהתחלת ספר המדע מדובר אודות החיוב "לידע שיש שם מצוי ראשון כו'" - ידיעת אלקות. וזהו תוכן הענין ד"יודעיך" - אלו שיודעים את ה'.

ולכן פותח הרמב"ם בפסוק זה, שבו מדובר אודות גודל השכר על ידיעת אלקות - "משוך חסדך ליודעיך", היינו, שאלו שהם בדרגת "יודעיך" זוכים להמשכת חסדו של הקב"ה, "חסדך", חסד בלי גבול, ובאופן ד"משוך חסדך", היינו, שחסדו של הקב"ה נמשך אליהם מעצמו, כך שאינם זקוקים להשתדלות מיוחדת בזה.

ובסיום ספר המדע מדובר אודות עבודת התשובה (הלכות תשובה) - שענין זה קשור עם "ישרי לב":

תשובה ענינה - תיקון העקמומיות שבלב, שהרי המעשים הבלתי־רצויים (שעליהם צריך להיות ענין התשובה) הם בסיבת העקמומיות שבלב, ובלשון הכתוב[74]: "עקוב הלב מכל ואנוש הוא", ולכן "עיקר התשובה בלב היא"[75]. ונמצא, שעבודת התשובה ענינה - לפעול את המצב ד"ישרי לב" (היפך הענין ד"עקוב הלב גו'").

ומובן שאין לומר שהפירוש ד"ישרי לב" הוא שמלכתחילה היה כן (ללא עבודת התשובה), ובלשון הידוע[76]: "חסיד מעיקרא" - שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב[77] "כי יצר לב האדם רע מנעוריו", ולאחרי־זה צריכים להפכו לטוב, כמאמר רבותינו ז"ל[78] "בראתי יצר־הרע בראתי לו תורה תבלין", שעל־ידי ה"תבלין" מתהפך לטוב. ואם כן, בהכרח לומר שהענין ד"ישרי לב" הוא על־ידי עבודת התשובה (אלא שאצל "חסיד מעיקרא" היתה עבודת התשובה מקודם לכן כו').

והשכר לזה - "צדקתך", צדקתו של הקב"ה, שזהו ענין נעלה יותר מ"חסדך", מכיון שנתינת הצדקה צריכה להיות לפי ערך רכושו של הנותן - מעשר, והידור מצוה - חומש, ובענינו: מעשר או חומש מרכושו של הקב"ה!

יתר על כן: מבואר בתניא[79] שכאשר נתינת הצדקה היא כדי לפדות נפשו כו' - אין לחוש משום אל יבזבז יותר מחומש[80], היינו, שנתינת הצדקה יכולה וצריכה להיות יותר מחומש. ומכיון ש"בכל צרתם לו צר"[81], מובן, שגם אצל הקב"ה ישנו ענין הצדקה יותר מחומש.

ומזה מובן גודל העילוי ד"צדקתך" (יותר מאשר "חסדך") - לפי ערך רכושו של הקב"ה, לא רק מעשר, ולא רק חומש, אלא יותר מחומש מרכושו של הקב"ה.

וגם ענין זה הוא באופן ד"משוך" - שענין זה נמשך מאליו כו' ללא השתדלות מיוחדת - כפשטות הכתוב שתיבת "משוך" קאי הן על "חסדך ליודעיך", והן על "צדקתך לישרי לב".

ונמצא, שבפסוק זה מבואר גודל העילוי והשכר בקשר לענינים שאודותם מדובר בהתחלת וסיום ספר

---

74) ירמי' יז, ט.
75) תניא פכ"ט (לו, ב).
76) פרש"י ד"ה אלו חסידים - סוכה נג, רע"א.
77) נח ח, כא.
78) קידושין ל, ב. ב"ב טז, א.
79) אגה"ת ספ"ג. אגה"ק סוס"י.
80) כתובות סז, סע"ב. ירושלמי פאה פ"א ה"א.
81) ישעי' סג, ט. תענית טז, א.

המדע: "משוך חסדך ליודעיך" - ידיעת אלקות (התחלת ספר המדע), "וצדקתך לישרי לב" - עבודת התשובה (סיום ספר המדע).

יז. ויש להוסיף בזה — על־פי פנימיות הענינים:

בהתחלת ספר המדע אומר הרמב"ם ש"יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון כו'", באופן של ידיעה והשגה. ובהמשך הענין[82] כותב: "ואמיתת הדבר אין דעתו של אדם מבין ולא יכולה להשיגו ולחקרו, וזה שאמר הכתוב[83] החקר אלקה תמצא כו'". ולכאורה, הרי זה דבר והיפוכו?!

ועל־זה מקדים את הפסוק "משוך חסדך ליודעיך":

אמנם, מצד כח שכלו של האדם - "אין דעתו של אדם מבין ולא יכולה להשיגו ולחקרו כו'", אבל אף־על־פי־כן, על־ידי־זה שיהודי משתדל להיות בדרגת "יודעיך", "לידע שיש שם מצוי ראשון כו'", עד כמה שיד שכלו מגעת - אזי נמשך לו חסדו של הקב"ה ("משוך חסדך") בענין הידיעה, היינו, שיוכל לדעת ולהבין יותר מכפי כח שכלו.

כלומר: בתיבת "ליודעיך" - ב' פרטים: (א) המשכת החסד היא "ליודעיך", לאלו שעוסקים בידיעת אלקות, (ב) המשכת החסד היא בענין הידיעה ("ליודעיך") גופא, שיוכלו לדעת ולהבין יותר מכפי כח שכלם.

ובלשון הרמב"ם בסיום וחותם ספר ה'יד': "ישיגו דעת בוראם כפי כח האדם", ולאחרי זה באים לדרגא נעלית יותר - "כמים לים מכסים", השגה כזו שהיא למעלה לגמרי מכח האדם (כפי שנתבאר בארוכה בהתוועדויות שלפני־זה[84]).

וכדי שהענין ד"יודעיך" יהיה באופן שלמעלה מכחו של האדם - צריך להיות "משוך חסדך":

"משוך" הוא מלשון משיכה - אחד מסוגי הקנינים (על־פי נגלה והלכה). ובענינו: כאשר מתגלה חסדו של הקב"ה ("חסדך") למשוך את האדם ("משוך") - אזי נעשה האדם קנינו של הקב"ה, ואז - ביכלתו לדעת אלקות ("יודעיך") באופן שבאין־ערוך לגמרי לכחו של האדם, מכיון שנעשה דבר אחד ממש עם הקב"ה (על־ידי הקנין דמשיכה).

ובלשון כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נשמתו־עדן (שאמר לבנו כ"ק מו"ח אדמו"ר) - שכאשר יושב בחדרו ופותח את ה'לקוטי תורה', אזי "ידעתיו הייתיו"[85]. כלומר: לא רק "אילו ידעתיו הייתיו", באופן של שלילה, אלא באופן חיובי - "ידעתיו הייתיו".

והענין בזה:

גם ידיעת השלילה מצד עצמה (לולי הענין ד"משוך חסדך ליודעיך") קרובה היא לידיעת החיוב, כמובא ב'לקוטי תורה'[86] מה שכתב הרמב"ם[87] ש"על־ידי ריבוי הידיעות השלילות (יכולים) להגיע כמעט לציור הדבר כמו שהוא".

אמנם, מצד הענין ד"משוך חסדך ליודעיך", שנעשה קנינו של הקב"ה - הידיעה היא באופן שהוא מתייחד עם הענין האלקי, "ידעתיו הייתיו".

וכמובן גם ממה שכתב הרמב"ם[88] שההתבוננות בענינים אלו "היא הדרך לאהבתו ויראתו" — שאף־על־פי שאהבה באה (בכלל) על־ידי השגת החיוב (מה־שאין־כן ידיעת השלילה מביאה (בכלל) לידי ביטול, ולא לידי אהבה), מכל־מקום, גם בנוגע לידיעת השלילה (הענינים דד' פרקים הראשונים שבספר ה'יד') אומר הרמב"ם שידיעה זו מביאה (לא רק ליראה וביטול, אלא) גם לאהבת ה', כי - מצד הענין ד"משוך חסדך ליודעיך", גם השלילה היא באופן של חיוב, "ידעתיו הייתיו".

---

82) פ"א ה"ט.
83) איוב יא, ז.
84) שיחת י"א ניסן ואחרון של פסח - ב"הדרן" על הרמב"ם.
85) ראה סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 27. וראה סה"ש תש"ג ע' 63.
86) פקודי ו, ג.
87) מו"נ ח"א פנ"ז ואילך.
88) הל' יסוה"ת רפ"ב.

ויש לומר שזהו גם מה שכתוב ב'לקוטי תורה'[89] שהשגת החיוב היא בדוגמת מצות־עשה, וידיעת השלילה היא בדוגמת מצות לא־תעשה - היינו, אף־על־פי ש'לא־תעשה' הוא ענין של שלילה (וביטול), מכל־מקום, הרי זה גם 'מצות לא־תעשה', מצוה - מלשון צוותא וחיבור[90].

יח. וממשיך בכתוב - "וצדקתך לישרי לב":

לכאורה "צדקה" היא למטה מ"חסד", כדאיתא בגמרא[91]: "גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה . . צדקה לעניים, גמילות חסדים בין לעניים בין לעשירים". ועל־פי־זה - כיצד מתאים סדר הכתוב שמקדים את הדבר היותר נעלה ("חסדך"), ואחר כך מוסיף דבר שלמטה ממנו ("צדקתך")?!

והביאור בזה - שכאשר ההמשכה היא מבחינת "צדקתך", נחשבים כולם לעניים.

והענין בזה:

אף־על־פי ש"חסדך" קאי על חסדו של הקב"ה, חסד שלמעלה מסדר השתלשלות, וכמובן גם מדברי הגמרא[92] בענין כ"ו פעמים כי לעולם חסדו, דקאי על כ"ו דורות ראשונים שהיו ניזונין מחסדו של הקב"ה, שחסד זה הוא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, שלכן האריכו ימים ביותר (מפני המשכת חסדו של הקב"ה) — מכל־מקום, כאשר המשכה זו נמשכת למטה, היא באופן של מדידה והגבלה, שלכן, אריכות ימים שלהם לא הגיעה אפילו לאלף שנה, יומו של הקב"ה[93], שמזה מובן עד כמה חסד זה מדוד ומוגבל - כי: אצל הקב"ה נאמר "שנותיך לא יתמו"[94], שאפילו ה"שנים" הם בלי גבול, ואילו האריכות־ימים שמצד המשכת החסד - לא רק שלא הגיעה ל"שנה" של הקב"ה, אלא לא הגיעה אפילו ליום אחד של הקב"ה (שהרי לא הגיעו לאלף שנים).

אבל "צדקתך" - הרי מכיון שענין הצדקה הוא לתת למקבל לפי ערך נכסיו של הנותן, מעשר או חומש עד לאופן של בזבוז (כנ"ל סעיף טז), מובן, שכאשר ההשפעה היא מבחינת "צדקתך" - באה ההמשכה למטה באופן של בלי גבול.

וענין זה (המשכת צדקתו של הקב"ה) קשור עם עבודת התשובה - "וצדקתך לישרי לב", שהרי אמרו חכמינו ז"ל[95] "מקום שבעלי תשובה עומדים אפילו צדיקים גמורין אינן יכולים לעמוד שם".

יט. ויש להוסיף, ששני ענינים אלו ("יודעיך" ו"ישרי לב") קשורים זה בזה, באופן שכל אחד מהם מוסיף עילוי בענין השני:

הענין ד"יודעיך" (ידיעת אלקות) מוסיף בענין ד"ישרי לב" (עבודת התשובה) - כי: עבודת התשובה ענינה - "הרוח תשוב אל האלקים"[96]. ומובן, שככל שתגדל ההשגה והידיעה באלקות ("יודעיך"), כן יגדל העילוי באופן ההשבה וההתקשרות עם דרגת האלקות שהוא משיג, וכמובן בפשטות שאינו דומה אופן ההשבה לדרגת האלקות כפי שמשיגים בעולם הזה, לאופן ההשבה לדרגת האלקות שמשיגים בעולם נעלה יותר - עולם הגלגלים, עולם המלאכים וכו', אופן ההשגה דממלא כל עלמין, אופן ההשגה דסובב כל עלמין וכו'.

ועל־דרך־זה מובן שהענין ד"ישרי לב" (עבודת התשובה) מוסיף בענין ד"יודעיך" (ידיעת אלקות) - כי: מכיון שמדובר אודות ידיעת והשגת אלקות (לא ענין שכלי סתם), מובן, שאין הדבר אפשרי אלא על־ידי הקדמת יראת שמים כו'. ומזה מובן, שעל־ידי עבודת התשובה - עליה אמרו: "מקום שבעלי תשובה עומדין כו'" - נעשית הידיעה וההשגה באלקות באופן נעלה ביותר.

ונמצא, שכל המשך הפסוק - "משוך חסדך ליודעיך וצדקתך לישרי לב" - מהווה הקדמה לענין ד"לידע שיש שם מצוי ראשון כו'" שבהתחלת ספר המדע (נוסף על הקשר דסיום הפסוק עם סיום ספר המדע), מכיון שהענין ד"ישרי לב" מוסיף עילוי באופן ידיעת והשגת אלקות.

---

89) שם ג, ב ואילך.
90) לקו"ת בחוקותי מה, ג. ובכ"מ.
91) סוכה מט, ב.
92) פסחים קיח, רע"א.
93) ב"ר פ"ח, ב. וש"נ.
94) תהלים קב, כח.
95) ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.
96) קהלת ז, יב. לקו"ת ר"פ האזינו.

כ. נוסף על המבואר לעיל אודות הפסוק שבו פותח הרמב״ם את ספר המדע - יש להתעכב גם על הלכה השייכת לשיעור היומי דב׳ אייר (תפארת שבתפארת), וכדי לקשר ענין זה עם השיעור דיום זה (ג׳ אייר) - נתעכב על הלכה מהשיעור דב׳ אייר השייכת גם לשיעור דג׳ אייר. וכפי שיתבאר לקמן.

ויהי־רצון שעל־ידי אחדותם של ישראל בלימוד הרמב״ם - נזכה בקרוב ממש לקיום היעוד שבו מסיים הרמב״ם וחותם את ספר ה׳יד׳: ״כי מלאה הארץ דעה את הוי׳ כמים לים מכסים״[97],

בגאולה האמיתית והשלימה על־ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש, בעגלא דידן.

* * *

כא. מאמר (כעין שיחה) ׳דיבור המתחיל׳ רבי אומר איזו היא דרך ישרה כו׳.

* * *

כב. נהוג ללמוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש״י, וכן לבאר ענין בהערות אדוני־אבי־מורי־ורבי על הזהר דפרשת השבוע, ובשבתות שלומדים פרקי אבות - לבאר משנה בפרק שלומדים בשבת זו.

בנוגע לפירוש רש״י - ישנו בפרשתנו פירוש רש״י תמוה, וכאשר מעיינים בתירוצים שבמפרשי רש״י - הרי לא זו בלבד שהתמיהה אינה מתורצת, אלא אדרבה, התמיהה גדולה עוד יותר, כדלקמן.

על הפסוק ״ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד״[98] - מעתיק רש״י את התיבות ״אותו ואת בנו״, ומפרש: ״נוהג בנקבה שאסור לשחוט האם והבן או הבת, ואינו נוהג בזכרים, ומותר לשחוט האב והבן״.

כלומר: אף שבכתוב נאמר ״אותו ואת בנו״ (לשון זכר) - מפרש רש״י ש״נוהג בנקבה (אותה) שאסור לשחוט האם כו׳״, ויתרה מזו: ״ואינו נוהג בזכרים ומותר לשחוט האב כו׳״, היינו, לא זו בלבד ש״אותו״ קאי גם על נקבה [על־דרך ש״(אותו ואת) בנו״ קאי גם על הבת, ״אסור לשחוט האם והבן או הבת״], אלא ש״אינו נוהג בזכרים, ומותר לשחוט האב והבן״.

וצריך להבין:

מדוע מפרש רש״י היפך המקרא ממש - ש״אותו״ הכוונה לנקבה, ולא עוד, אלא ששולל את הזכר?!

מפרשי רש״י[99] מבארים שמקורו של רש״י הוא - במסכת חולין[100]: ״יכול יהא אותו ואת בנו נוהג בין בזכרים ובין בנקבות, תלמוד לומר אותו, אחד ולא שנים, ואיני יודע באיזה אחד, הרי אני דן, חייב כאן וחייב באם על הבנים, מה התם בנקבות ולא בזכרים, אף הכא בנקבות ולא בזכרים״. וכן הוא ב׳תורת כהנים׳ על הפסוק: ״יכול יהא אותו ואת בנו נוהג בזכרים כבנקבות, ודין הוא, חייב כאן וחייב באם על הבנים, מה אם על הבן לא עשה בו את הזכרים כנקבות, אף כאן לא נעשה בו את הזכרים כנקבות . . אותו, על אחד הוא חייב, ואינו חייב על שנים״.

וכפי שכותב ה״שפתי חכמים״ (שפירושו שייך גם לפשוטי־עם שאין בכוחם ללמוד ולהבין את אריכות הביאורים בפירושי הרא״ם והגור־אריה וכיוצא בזה): ״ילפינן במה מצינו משילוח הקן, דמצות אותו ואת בנו נאמרה בבנים ובאבות, ומצות שילוח הקן נאמרה בבנים ובאבות, מה להלן בבנים ואם . . אף הכא בבנים ואם״ (ובנוגע ל״בנו״ - ״מה התם אף הנקבות בכלל, דכתיב[101] והאם רובצת על האפרוחים, שכולל בין זכרים בין נקבות, הכא נמי לא שנא זכרים ולא שנא נקבות״).

והנה, לא זו בלבד שאין זה תירוץ על הקושיא, אלא אדרבה - תירוץ זה מחזק יותר את הקושיא:

מכיון שמדגישים שהמקור היחידי לפירוש זה (ש״נוהג בנקבה ואינו נוהג בזכרים״) הוא — ב׳תורת כהנים׳ ובמסכת חולין, כלומר, שאין זה פשוטו של מקרא, אלא דרשת חכמינו ז״ל, אם כן, מדוע מביא

97) ישעי׳ יא, ט.
98) פרשתנו כב, כח.
99) רא״ם, גו״א, ועוד.
100) עח, ב.
101) תצא כב, ו.

רש"י דרש זה בפירושו על התורה - היפך כללו של רש"י שכותב בעצמו[102] "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא"!

[ומובן, שמכיון שמדובר אודות "כלל" בפירוש רש"י שנכתב בפירוש על־ידי רש"י - הרי לא יתכן שפירוש בפסוק מסויים לא יתאים עם כלל זה.

ישנם כללים בפירוש רש"י, שאף שרש"י לא כתבם בפירוש, מובנים הם על־פי כלל אחר שרש"י כותב בפירוש, כתוצאה ישירה מכלל זה כו'. וכמו כן ישנם כללים שלמדים מקושיות על פירוש רש"י, שאי־אפשר לתרצם אלא על־ידי כללים מסויימים.

ולכן: כאשר מוצאים בפירוש רש"י ענין שאינו מתאים עם כללים אלו - הנה אם זה כלל שנלמד מפני ההכרח לתרץ קושיות בפירוש רש"י, יתכן ש"כלל" זה אינו נכון. וכן בנוגע לכלל המובן מכלל אחר שרש"י מפרשו - יש מקום לשקלא־וטריא בזה כו'.

אמנם, כאשר מדובר אודות כלל שרש"י עצמו מפרשו, כבנידון־דידן: "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא" - הרי בהכרח שכל ביאור בפירוש רש"י צריך להתאים עם כלל זה].

ובפרט שרש"י אינו מקדים "רבותינו דרשו" וכיוצא בזה, שמזה מובן, שפירוש זה הוא פשוטו של מקרא! ופשיטא שרש"י אינו יכול לסמוך על המבואר ב'תורת כהנים' ובמסכת חולין — שהבן־חמש למקרא לא למדם עדיין, ויתר על כן: אפילו מצות שילוח הקן (שבפרשת תצא) - שממנה למדים דין זה ב'תורת כהנים' ובגמרא - לא למד עדיין הבן־חמש למקרא!

כג. גם צריך להבין:

במסכת חולין יש פלוגתא בדבר: "אותו ואת בנו נוהג בנקבות ואינו נוהג בזכרים. חנניא אומר נוהג בין בזכרים ובין בנקבות". ולא נפסקה הלכה בגמרא. ובהתאם לכך - פוסק הרמב"ם[103]: "איסור אותו ואת בנו נוהג בנקבות שזה בנה ודאי. ואם נודע ודאי שזה הוא אביו, אין שוחטין שניהן ביום אחד, ואם שחט אינו לוקה, שהדבר ספק אם נוהג בזכרים או אינו נוהג".

ועל־פי־זה אינו מובן: מדוע כותב רש"י "ומותר לשחוט האב והבן", היינו, שמכריע ופוסק דלא כחנניא?!

כד. נוסף לכל הנ"ל - ישנה "קלאץ־קושיא" הכי גדולה:

ידוע הכלל - המוכרח בשכל הפשוט - שרש"י אינו מתעכב לבאר פסוק מסויים אלא אם כן ישנו קושי בפסוק.

ועל־פי־זה: בנוגע לפסוק דילן - הרי לולי פירוש רש"י היה הכל מובן בפשטות, ללא כל קושי בדבר, ואם כן, לשם מה זקוק רש"י לחפש ביאור בפסוק זה?!

לכאורה, אפשר לומר שכוונת רש"י היא לתרץ את קושייתו של הבן־חמש למקרא, שכאשר יראה ב"בית־המטבחיים" ששוחטים שור ובנו ביום אחד, יוקשה לו: הרי מפורש בתורה "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", ולכן מוכרח רש"י להסביר לו ש"נוהג בנקבות כו' ומותר לשחוט האב והבן".

אבל - מובן בפשטות עד כמה מופרך תירוץ זה:

לכל לראש - מה עושה בן חמש למקרא ב"בית־המטבחיים"?! ואפילו אם יבוא לשם - מניין יכול לדעת שהשור והעגל שנשחטו הם אב ובן, גם ה"קצב" אינו יודע מיהו אביו של עגל זה [דבר זה אפשר לדעת רק כאשר נמצאים ב"אי" שאין שם אלא שור אחד, או כאשר עוקבים במשך כמה חדשים וכו'], ואם כן, כיצד יבוא הבן־חמש למקרא להקשות קושיא הנ"ל?!

---

102) בראשית ג, ח. כד. ועוד.

103) הל' שחיטה פי"ב הי"א.

ועוד ועיקר:

ענינו של רש"י הוא לבאר כל דבר המוקשה בפירוש הכתובים, ותו לא. ולכן, כאשר מתעוררת קושיא אצל הבן־חמש למקרא מהנהגה מסויימת בחיי היום־יום שאינה מתאימה (לכאורה) עם מה שלמד בחומש - אין ענינו של רש"י לתרץ קושיא זו (זהו תפקידו של המלמד, וכיוצא בזה).

הוכחה לדבר - מג' מקומות בפירוש רש"י:

הפסוק "לא תבשל גדי בחלב אמו" - נאמר בתורה בג' מקומות: בפרשת משפטים[104], בפרשת תשא[105], ובפרשת ראה[106]. ובשלשתם מפרש רש"י מדוע כתבה התורה ענין זה בג' מקומות.

ולכאורה, מתעוררת שאלה פשוטה אצל הבן־חמש למקרא: בפסוק נאמר "לא תבשל גדי בחלב אמו", ומזה משמע לכאורה, שאיסור זה אינו אלא "בחלב אמו", ולא ב"חלב" סתם. ומובן החילוק שבין "חלב אמו" ל"חלב" סתם - מכיון שהבישול "בחלב אמו" הוא ענין של אכזריות. ואם כן, כיצד מתאים זה עם ההנהגה בחיי היום־יום שנזהרים ביותר מבשר בחלב, ללא כל חילוק בין "חלב אמו" ל"חלב" סתם?!

ואף־על־פי־כן, לא מוצא רש"י לנכון לתרץ קושיא זו, מכיון שענינו לבאר את פשטות הכתובים, ותו לא.

ועל־דרך־זה בענינו - שרש"י אינו צריך לתרץ את הקושיא מההנהגה בפועל ששוחטים שור ובנו. ובפרט שהנהגה זו אינה ידועה לבן חמש למקרא כמו ההנהגה דזהירות מבשר בחלב.

ועל־פי־זה צריך להבין: מהי הקושיא בפשוטו של מקרא - שכדי לתרצה זקוק רש"י לפרש פסוק זה?!

כה. בהערות אאמו"ר על הזהר דפרשתנו[107], מובא מאמר הזהר[108] "אמר רבי יוסי הני ארבע כסי דההוא ליליא (ד' כוסות דפסח) אמאי, אמר רבי אבא כו' לקביל ד' גאולות כו'. רבי יהודה שאל לרבי אבא הא כתיב[109] שבעת ימים שאור לא ימצא . . אמאי לא אשתלים הלל כל ז' יומין כו'".

ומבאר אאמו"ר מה ש"רבי יוסי דוקא שאל אודות הד' כוסות . . ורבי יהודה . . על־דבר ההלל למה אין גומרין אותו כל ז' ימי הפסח" - באותיות הקבלה.

ועדיין צריך להבין: מהי ההוראה הנלמדת מענין זה בעבודת ה' - הן בנוגע לעבודתם של רבי יוסי ורבי יהודה, והן בנוגע לעבודתו של כל אחד ואחד מישראל שלומד את דברי הזהר, שהרי "התורה היא נצחית"[110], היינו, שכל עניני התורה הם הוראה נצחית לכל הדורות.

כו. בפרקי אבות דשבת זו - פרק שני - ישנה משנה הדורשת ביאור (ואף שכבר דובר בה בהזדמנות קודמת[111], עדיין לא נתבארו הפרטים דלקמן):

בהמשך לדבריו של הלל - אומרת המשנה[112]: "אף הוא ראה גולגולת אחת שצפה על פני המים, אמר לה, על דאטפת אטפוך, וסוף מטיפיך יטופון".

ותוכן הדברים - שיש לדעת שהנהגתו של הקב"ה היא "מדה כנגד מדה"[113], ולכן, אל יחשוב אדם שהוא בעצמו יעניש את פלוני שעשה מעשה בלתי־רצוי כו' [ובפרט בימינו אלו שלא שייכת המציאות של עונש מיתה על־ידי בית־דין] - מכיון שסוף־סוף יקבל הוא בעצמו עונש זה, מפני שמדתו של הקב"ה היא "מדה כנגד מדה".

---

104) כג, יט.
105) לד, כו.
106) יד, כא.
107) לקוטי לוי"צ ס"ע שכ ואילך.
108) צה, ב ואילך.
109) בא יב, יט.
110) תניא רפי"ז. ובכ"מ. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט.
111) ראה "ביאורים לפרקי אבות" ע' 3־52.
112) משנה ו.
113) שבת קה, סע"ב. נדרים לב, א. סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב. ט, ב.

וצריך להבין:

א) החידוש שבא הלל לחדש במסכת אבות שענינה "מילי דחסידותא"[114] הוא - שמדתו של הקב"ה היא "מדה כנגד מדה"?!

ב) יתירה מזו: בודאי אין צורך להאריך בהפלאת גדלותו של "הלל" - כדאיתא בגמרא[115] שהיו לו "שמונים תלמידים", וביניהם - רבן יוחנן בן זכאי [כמוזכר במשנה שלאחרי־זה[116]: "רבן יוחנן בן זכאי קיבל מהלל"], שהוא (רבן יוחנן בן זכאי) היה ה"קטן שבכולן", ועליו אמרו "שלא הניח מקרא ומשנה גמרא הלכות ואגדות כו' דבר גדול ודבר קטן, דבר גדול מעשה מרכבה, ודבר קטן הוויות אביי ורבא". ואם כן, היתכן לומר ש"הלל" היה צריך להמתין למאורע בלתי רגיל כלל - לראות "גולגולת אחת שצפה על פני המים" - כדי להבין ולבאר שמדתו של הקב"ה היא "מדה כנגד מדה"?!

ג) מהו דיוק הלשון "גולגולת אחת"?

ד) מהו הפירוש "אמר לה" - לגולגולת, לשם מה צריכה הגולגולת לדעת דבר זה?! ולכאורה - אדרבה: לא זו בלבד שאין צורך לומר לה דבר זה, אלא אסור לומר לה דבר זה - שהרי כאשר אומר "דברי תורה" ל"גולגולת" (לאחר מיתה) יש בכך משום "לועג לרש"[117]?!

וכפי שיתבארו לקמן כל ענינים אלו: הביאור בפירוש רש"י - באופן המובן ל"בן חמש למקרא", הביאור במשנה - באופן המובן ל"בן עשר למשנה", והביאור בזהר - באופן המובן לאלה השייכים ללימוד הזהר.

כז. בהמשך להמדובר לעיל אודות לימוד הרמב"ם - נתעכב עתה על הלכה פרטית מהשיעור דערב שבת, ב' אייר (תפארת שבתפארת), השייכת גם לשיעור דיום השבת, כדלקמן. ובפרט שבנוגע להלכה זו - יש צורך לשלול את דבריהם של אלה שרוצים לסלף את דברי הרמב"ם כדי להביא הוכחה לשיטתם כו', כדלקמן.

בסוף פרק רביעי מהלכות יסודי התורה (התחלת השיעור דב' אייר) מסכם הרמב"ם את התוכן דכל ארבעת הפרקים הראשונים:

"כל הדברים האלו (דפרק שלישי ורביעי). . דברים עמוקים הם, אבל אינם כענין עומק פרק ראשון ושני, וביאור כל אלו הדברים שבפרק שלישי ורביעי הוא הנקרא מעשה בראשית, וכך צוו החכמים הראשונים שאין דורשין בדברים האלו ברבים, אלא לאדם אחד מודיעין דברים אלו ומלמדין אותו"[118].

וממשיך שם[119]: "ומה בין ענין מעשה מרכבה ["ביאור כל העיקרים שבשני פרקים אלו (הראשונים) הוא הנקרא מעשה מרכבה"[120]] לענין מעשה בראשית, שענין מעשה מרכבה אפילו לאחד אין דורשים בו אלא־אם־כן היה חכם ומבין מדעתו מוסרין לו ראשי הפרקים, וענין מעשה בראשית מלמדין אותו ליחיד אף־על־פי שאינו מבין אותו מדעתו, ומודיעים אותו כל מה שיכול לידע מדברים אלו. ולמה אין מלמדין אותו לרבים, לפי שאין כל אדם יש לו דעת רחבה להשיג פירוש וביאור כל הדברים על בוריין".

ומסיים שם[121]: "ועניני ארבעה פרקים אלו שבחמש מצוות האלו הם שחכמים הראשונים קוראין אותו פרדס, כמו שאמרו[122] ארבעה נכנסו לפרדס, ואף־על־פי שגדולי ישראל היו וחכמים גדולים היו, לא כולם היה בהן כח לידע ולהשיג כל הדברים על בוריין. ואני אומר [שזהו חידושו של הרמב"ם עצמו] שאין ראוי לטייל בפרדס אלא מי שנתמלא כריסו לחם ובשר, ולחם ובשר הוא לידע האסור והמותר, וכיוצא בהם משאר המצוות, ואף־על־פי שדברים אלו דבר קטן קראו אותן חכמים, שהרי אמרו חכמים דבר גדול מעשה מרכבה ודבר קטן הוויות דאביי ורבא, אף־על־פי־כן ראויין הן להקדימן וכו'".

---

114) ראה ב"ק ל, א.
115) סוכה כח, א. ב"ב קלד, א.
116) משנה ח.
117) משלי יז, ה. וראה ברכות יח, א (וש"נ).
118) הלכה י.
119) הלכה י"א.
120) פ"ב הי"א.
121) הלכה יג.
122) חגיגה יד, ב.

וענין זה קשור גם עם השיעור היומי, שבהתחלתו[123] מוזכר הענין ד"פרדס" - בקשר למעלת הנביא: "חכם גדול בחכמה, גבור במדותיו . . בעל דעה רחבה נכונה עד מאד, אדם שהוא ממולא בכל המדות האלו, שלם בגופו, כשיכנס לפרדס וימשך באותן הענינים וכו'".

והנה, ישנם כאלו שרוצים להביא ראיה מדברי הרמב"ם הנ"ל - "שאין ראוי לטייל בפרדס אלא מי שנתמלא כרסו לחם ובשר . . לידע האסור והמותר וכיוצא בהם משאר המצוות . . הוויות דאביי ורבא" - שאין לעסוק בענינים הקשורים עם ידיעת אלקות כו' עד שימלאו כריסם בש"ס ופוסקים, וזאת - למרות שגישה זו היא היפך דברי הרמב"ם, כדלקמן.

כח. בהקדמתו כותב הרמב"ם: "אדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואחר כך קורא בזה ויודע ממנו תורה שבעל־פה כולה, ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם". כלומר, שיכולים להתחיל את חיבורו של הרמב"ם מיד לאחרי שמסיימים תורה שבכתב, עוד לפני שלמדו ענין אחר בתורה שבעל־פה.

ועל־פי־זה - מתעוררת תמיהה גדולה ביותר:

מדובר אודות יהודי שלמד תורה שבכתב בלבד, ועדיין לא למד את "פירושה" בתורה שבעל־פה, ובודאי שאינו יודע מאומה אודות "הוויות דאביי ורבא" [שהרי בתורה שבכתב לא נתפרשו עניני המצוות, ובודאי שלא נזכרו תנאים ואמוראים (אביי ורבא וכיוצא בזה) ודבריהם], ואף־על־פי־כן, הדבר הראשון שלומד עמו הרמב"ם הוא - "מעשה מרכבה" ו"מעשה בראשית", דברים עמוקים ביותר, ובהם גופא מתחיל מהדבר הכי עמוק - "מעשה מרכבה" ואחר כך "מעשה בראשית"?!

זאת ועוד: הרמב"ם ממשיך בעצמו ש"צוו החכמים הראשונים שאין דורשין בדברים האלו ברבים כו'", וביחד עם זה, כותב בספרו - פרסום גדול יותר מאשר לימוד ברבים - עניני "מעשה מרכבה" ו"מעשה בראשית"!

בהקדמתו לספרו "מורה נבוכים" כותב הרמב"ם שספר זה נועד עבור תלמידו החביב כו', ומכיון שהדברים המבוארים בספר זה הם דברים עמוקים שאין כל אדם יכול להבינם, לכן כתבם באופן של רמז כו', דמכיון שדברים הנכתבים בספר יבואו בפרסום, כך שספר זה יכול להגיע גם לאלו שאינם שייכים להבנת הענינים, והם עלולים לטעות וכו' - לכן בהכרח לכתוב באופן של רמז כו'. אמנם, בנוגע לספר ה'יד' - הרי אדרבה: ספר זה נועד עבור כל אחד ואחד מישראל, שיוכל לדעת את כל התורה שבעל־פה "בלשון ברורה ודרך קצרה", ואף־על־פי־כן, כותב הרמב"ם בספרו ענינים הקשורים עם "מעשה מרכבה" ו"מעשה בראשית", בה בשעה שכותב בעצמו ש"אין דורשין בדברים האלו ברבים כו'"!

ולא זו בלבד שכותב ענינים אלו בספרו, אלא עוד זאת, כותבם בארבעה פרקים ראשונים, לפני כל שאר עניני התורה, למרות שמדגיש בעצמו שיש להקדים לימוד "האסור והמותר וכיוצא בהם משאר המצוות . . הוויות דאביי ורבא"!

ובכלל - הרי זה סדר הכי תמוה: הרמב"ם פותח ב"מעשה מרכבה", וממשיך אחר כך ב"מעשה בראשית", ואחר כך כותב שענינים אלו (שכתב אודותם) "דברים עמוקים הם", ו"אין דורשין בדברים האלו ברבים כו'", ויש להקדים לימוד "האסור והמותר וכיוצא בהם משאר המצוות . . הוויות דאביי ורבא", ורק לאחרי כל זה מתחיל לבאר את פרטי דיני המצוות בי"ד ספרים!

כט. והביאור בזה - מובן בפשטות מדיוק לשון הרמב"ם ש"אין ראוי לאדם לטייל בפרדס אלא מי שנתמלא כריסו לחם ובשר":

"לטייל בפרדס" פירושו - לא רק כניסה בלבד, אלא טיול של תענוג, כלומר, לעסוק בענינים אלו ("מעשה מרכבה" ו"מעשה בראשית") באופן של התבוננות עמוקה ורחבה ביותר, עד שמתענג בענינים אלו, בדוגמת התענוג דטיול בפרדס כפשוטו - "פרדס רמונים עם פרי מגדים כפרים עם נרדים נרד וכרכום גו' עם כל ראשי בשמים"[124].

---

123) רפ"ז.

124) לשון הכתוב - שה"ש ד, יד.

ובלשון הרמב"ם (בשיעור היומי) בקשר לענין הנבואה: "שיכנס לפרדס וימשך באותן הענינים הגדולים הרחוקים ותהיה לו דעה נכונה להבין ולהשיג".

ועל־פי־זה: פרטי הענינים שכותב הרמב"ם אודות "מעשה מרכבה" ו"מעשה בראשית" ("פרדס") - בודאי אינם בבחינת טיול בפרדס, וכמפורש בדברי הרמב"ם עצמו ש"דברים אלו שאמרנו בענין זה בשני פרקים אלו ("מעשה מרכבה") כמו טיפה מן הים הם ממה שצריך לבאר בענין זה"[125], ועל־דרך־זה כותב בנוגע למה שביאר בענין "מעשה בראשית" ש"כל הדברים האלו שדברנו בענין זה כמר מדלי הם"[126], ואם כן, בודאי אין זה בבחינת טיול בפרדס.

יתירה מזו:

בנוגע ל"מעשה מרכבה" - הרי גם הענינים שאודותם כותב הרמב"ם (אותה "טיפה מן הים"), אינו מבארם באופן ששכלו של האדם יוכל לתפוס ולהבין את מהותם של ענינים אלו באופן דהשגת החיוב, וכל מה שכותב אינו אלא ענינים של שלילה,

ולדוגמא: "אין כיחודו אחד מן האחדים הנמצאים בעולם"[127], "אין הקב"ה גוף וגויה . . ונאמר אל מי תדמיוני ואשוה"[128], "זה שכתוב בתורה ותחת רגליו, כתובים באצבע אלקים, יד ה' . . וכיוצא בדברים האלו, הכל לפי דעתן של בני אדם הוא שאינן מכירין אלא הגופות, ודברה תורה כלשון בני אדם . . ואמתת הדבר אין דעתו של אדם מבין ולא יכולה להשיגו ולחקרו"[129], "אינו יודע בדעה שהיא חוץ ממנו כמו שאנו יודעין . . הוא היודע והוא המדע והוא הדעה עצמה הכל אחד, ודבר זה אין כח בפה לאומרו ולא באוזן לשמעו ולא בלב האדם להכירו על בוריו"[130],

[ומצינו בכיוצא בזה שהראב"ד[131] תמה על הרמב"ם שנכנס לביאור ענינים כאלו שכותב בעצמו ש"אין בנו כח לידע כו'"],

ומכיון שכן, הרי לא זו בלבד שאין זה בבחינת "לטייל בפרדס", אלא עוד זאת, שאין זה אפילו בבחינת "ראשי פרקים" (ש"אפילו לאחד אין דורשים בו אלא־אם־כן היה חכם ומבין מדעתו"), כי־אם ידיעה כללית שקיימים מושגים אלו!

ועל־פי־זה מתורצת בפשטות שאלה הנ"ל - מדוע מתחיל הרמב"ם בעניני "פרדס" בה בשעה שכותב שיש להקדים "הוויות דאביי ורבא":

כאשר מדובר אודות "לטייל בפרדס" - יש להקדים לכך לימוד "האסור והמותר וכיוצא בהם משאר המצוות . . הוויות דאביי ורבא", מכיון ש"אין ראוי לטייל בפרדס אלא מי שנתמלא כריסו לחם ובשר".

אמנם, כאשר מדובר אודות לימוד בענינים אלו בדוגמת אופן הלימוד דד' פרקים ראשונים בחיבור הרמב"ם - הרי אדרבה: "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון כו'", היינו, שידיעת אלקות, "לידע שיש שם מצוי ראשון" (באופן של ידיעה, הבנה והשגה), היא "יסוד היסודות ועמוד החכמות" דכל התורה כולה, שלכן, ההתחלה ד"הלכות יסודי התורה" היא - "לידע שיש שם מצוי ראשון".

ורק לאחרי ביאור ענינים אלו בד' פרקים ראשונים - מתחילים ללמוד "האסור והמותר וכיוצא בהם משאר המצוות", החל מהדינים שהם "יסודי התורה" - "כל בית ישראל מצווין על קידוש השם הגדול הזה כו'", שלמרות שהענין דמסירת נפש אינו דבר הרגיל, מכל־מקום, מתחיל הרמב"ם בדינים אלו מכיון שהם באים כתוצאה ישירה מההתבוננות בגדולת ה' (תוכן ד' פרקים ראשונים), ועל־דרך־זה ההלכות

125) פ"ב הי"א.
126) פ"ד ה"י.
127) פ"א ה"ז.
128) שם ה"ח.
129) שם ה"ט.
130) פ"ב ה"י.
131) הל' תשובה ספ"ה.

השייכות לנבואה וכיוצא בזה, ולאחרי־זה באים שאר הענינים השייכים לספר אהבה - שגם להם קשר ישיר עם ידיעת אלקות - כמו: הלכות קריאת־שמע, הלכות תפילה, הלכות ברכות, וכיוצא בזה, ואחר כך כל שאר דיני התורה - בכל שאר הספרים.

ל. בהמשך להנ"ל - הרי כאן המקום להתעכב על דיוק לשון הרמב"ם, שבנוגע ל"מעשה מרכבה" כותב ש"כל מה שאמרנו בענין זה בשני פרקים אלו כמו טיפה מן הים הם ממה שצריך לבאר בענין זה", ואילו בנוגע ל"מעשה בראשית" כותב ש"כל הדברים האלו שדברנו בענין זה כמר מדלי הם":

"מר" - פירושו "טיפה"[132], וזהו "כמר מדלי" - כערך "טיפה" אחת לגבי ה"דלי" כולו.

אמנם, ישנו חילוק גדול ביותר בין ריחוק הערך ד"מר מדלי" לגבי ריחוק הערך ד"טיפה מן הים" - שהרי החילוק שבין כמות המים שב"דלי" לכמות המים שב"ים" הוא חילוק שלא בערך כלל!

ליתר ביאור:

"ים" מורה על ענין של בלי גבול, וכפי שמצינו בהלכה (בנוגע לעגונה כו') - ש"ים" נקרא "מים שאין להם סוף"[133].

וטעם הדבר: אף־על־פי שכמות המים שבים מוגבלת היא, ועד שמצינו בגמרא[134] בנוגע לרבי אלעזר חיסמא ורבי יוחנן בן גודגדא "שיודעין לשער כמה טיפות יש בים", מכל־מקום, מכיון שמי הים הם בריבוי גדול ביותר, הרי זה משל לענין של בלי גבול, ונקרא "אין סוף" ב"שם המושאל", אמנם, מכיון שהתורה שואלת שם זה - הרי זה מקבל חשיבות וגדר של "אין סוף", "מים שאין להם סוף".

[ועל־דרך הענין ד"בכל מאדך"[135], "מאד שלך", שאף שאין זה אמיתית הענין דבלי גבול, שהרי לגבי דרגא נעלית יותר הרי זה ענין של גבול, מכל־מקום, נקרא זה בשם "מאד", ועד ש"מאד" זה (שלך) קשור עם "מאד" האמיתי[136]].

זאת ועוד: על־פי מה שנאמר[137] "כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא", מובן, שככל שתתווסף כמות המים שבים, עדיין יש מקום לכמות נוספת של מים, וכן הלאה עד אין סוף, מכיון שתמיד "הים איננו מלא". ונמצא, שאף שכמות המים הנמצאת בים בפועל מוגבלת היא, מכל־מקום, בכוחו של הים לקבל עוד מים ועוד מים עד אין קץ.

ולעומת זאת, כמות המים שב"דלי" - היא בתכלית ההגבלה, ובודאי אין לה ערך כלל לגבי כמות המים שב"ים".

וענין זה מודגש גם בתיבת "דלי" - מלשון דלות, היינו, שלא זו בלבד שאין זה באופן של עשירות, אלא עוד זאת, שאין זה אפילו באופן של "די מחסורו אשר יחסר לו"[138], כי־אם באופן של "דלות".

וזוהי כוונת הרמב"ם להדגיש בשינוי הלשון - שריחוק הערך שבין "מעשה בראשית" ל"מעשה מרכבה" הוא בדוגמת "גבול" לגבי "בלי גבול", והמשל לזה - ריחוק הערך שבין "דלי" ל"ים". ולכן: בנוגע ל"מעשה מרכבה" כותב הרמב"ם ש"כל מה שאמרנו בענין זה בשני פרקים אלו כמו טיפה מן הים הם", ואילו בנוגע ל"מעשה בראשית" כותב ש"כל הדברים האלו שדברנו בענין זה כמר מדלי הם".

לא. ויש להוסיף עוד ענין בדיוק הלשון "כמר מדלי":

הפירוש ד"מר" הוא - "טיפה". אמנם, "מר" הוא גם מלשון "מרירות". ולכן: מדיוק הלשון "כמר מדלי" דוקא (ולא "כטיפה מדלי"), מובן, שהכוונה לרמז גם לענין של "מרירות".

והביאור בזה — על־פי המבואר בהמשך דברי הרמב"ם[139] ש"בזמן שאדם מתבונן בדברים האלו ומכיר כל הברואים ממלאך וגלגל ואדם כיוצא בו ויראה חכמתו של הקב"ה בכל היצורים וכל הברואים . .

---

132) רש"י, מצו"ד ומצו"צ עה"פ ישעי' מ, טו.
133) יבמות קכא, א (וש"נ).
134) הוריות י, סע"א.
135) ואתחנן ו, ה.
136) סהמ"צ להצ"צ קמ, ב. קס, ב. ובכ"מ.
137) קהלת א, ז.
138) ראה טו, ט.
139) פ"ד הי"ב. וראה גם פ"ב ה"ב.

יירא ויפחד משפלותו ודלותו וקלותו . . וימצא עצמו שהוא ככלי מלא בושה וכלימה ריק וחסר״.

ונמצא, שההתבוננות ב״מעשה בראשית״ מביאה את האדם לרגש של מרירות - מפני גודל שפלותו כו׳, ולכן מדייק הרמב״ם וכותב את הלשון ״כמר מדלי״.

לב. מענין לענין - הרי כאן המקום להתעכב על מה שהעירו[140] בקשר לדברי הרמב״ם בהלכות יסודי התורה[141] ״כל הכוכבים והגלגלים כולן בעלי נפש ודעה והשכל הם . . ומכירים את מי שאמר והיה העולם . . וכשם שמכירין הקב״ה כך מכירין את עצמן וכו׳״, שבנוגע ל״מלאכים״ אינו כותב ש״מכירין את עצמן״.

והביאור בזה - בפשטות:

בנוגע ל״מלאכים״ - אין צורך לחדש ש״מכירין את עצמן״, מכיון שענין זה מובן במכל־שכן וקל־וחומר מ״כוכבים וגלגלים״:

הרמב״ם ממשיך[142] ש״דעת הכוכבים והגלגלים מעוטה מדעת המלאכים כו׳״. ועל־פי־זה: אם ״כוכבים וגלגלים״ מכירין את עצמן, הרי על־אחת־כמה־וכמה ש״מלאכים״ - שדעתם גדולה יותר - מכירין את עצמן, כפשוט.

לג. כמו כן העירו כמה וכמה אודות דיוקי לשונות במנין המצוות, ותבוא עליהם ברכה שמדייקים ומפלפלים בזה.

אמנם, בכגון דא יש להעיר, שמכיון שישנם חילוקי נוסחאות בכתבי־יד, הרי לפעמים יתכן שמתעכבים על דיוק מסויים לבארו באופן כך וכך, בה בשעה שגירסא זו אינה הגירסא הנכונה, ובכתב־יד מדוייק יותר הגירסא היא באופן אחר, כך שאין מקום לדיוק הנ״ל.

ולהעיר ממה שכתב אדמו״ר הזקן ב׳שולחן ערוך׳ שלו[143] ״אשר הרבה מספרים הראשונים ז״ל לא יצאו לאור הדפוס עדיין בימי האחרונים ז״ל . . ולזאת ודאי אין לסמוך למעשה על הקולות שנמצאו בדברי האחרונים ז״ל״. ועל־דרך־זה מובן בנוגע לשינויי גירסאות כו׳ - שכאשר מוצאים נוסחא מדוייקת בכתבי־יד, שוב אין מקום לדיוקים בנוסחא שאינה מדוייקת כו׳.

ולכן: לפני שהולכים לכתוב ביאור בדיוק הלשון - יש לוודא אם זוהי הגירסא הנכונה, על־פי השוואות עם כתבי־יד וכו׳.

אמנם, מובן ופשוט שאין זה ענינם של תלמידי־ישיבה לבדוק ולברר נוסחאות מדוייקות ולהשוות בין הכתבי־יד וכיוצא בזה. - מעולם לא שמענו על סדר לימוד כזה בישיבות, לא בליובאוויטש, ולא בשום מקום אחר. תלמידי ישיבה צריכים ללמוד את דברי הגמרא, עם פירוש רש״י ותוספות, ראשונים ואחרונים וכו׳, ואין זה ענינם להחזיק לצדם ״דקדוקי סופרים״ כדי לבדוק ולברר את הגירסא המדוייקת. אם יצטרכו לעסוק בבירור הגירסאות - לא ישאר להם זמן ללימוד דברי הגמרא!... כאשר מתעוררת קושיא אצל התלמיד - יפנה ל״ראש־הישיבה״ או ל״מגיד־השיעור״ ויאמר להם שיש לו קושיא כזו, ועלה בדעתו לומר כך וכך, והם יאמרו לו אם יש מקום לדבריו, או שישנה גירסא מדוייקת שלכן אין מקום לקושיא כלל, וכיוצא בזה.

זאת ועוד: מלאכת בירור והשוואת כתבי־יד דורשת מומחיות בפיענוח הכתבי־יד על־ידי ברי־סמכא, ומי שאינו רגיל בקריאת כתבי־יד דתקופה ההיא - אינו יכול לזהות נכונה את אותיות והתיבות, מכיון שישנם כמה וכמה אותיות ותיבות מחוברות וכיוצא בזה (כפי שרואים בצילומי כתבי־יד הרמב״ם שנדפסו). וכל זה - נוסף לכך שכתבי־יד אלו אינם בהישג ידו של כל אחד ואחד.

---

140) הערות הת׳ ואנ״ש דמאריסטאון גליון לד אות ט.

141) פ״ג ה״ט.

142) וראה זו״ח מהנ״ע ח, סע״ד.

143) ריש הל׳ מכירת חמץ (נדפסו לאחרי הל׳ פסח - בהוצאות קה״ת תקס, ב). וראה גם בשו״ע חיו״ד שלו סקפ״ט סי״ג סקמ״ג.

ובהתאם לכך - כדאי ונכון שיבחרו באחד, מובחר שבחבורה, ומה טוב - אחד שעוסק בלאו־הכי בענינים כיוצא בזה, וכאשר תתעורר שאלה מסויימת בנוגע לדיוק הלשון וכיוצא בזה, יפנו אליו כדי שיברר אם יש בענין זה שינויי נוסחאות בכתבי־יד.

לד. ונחזור לענינו - הדיוק בלשון הרמב״ם ״לטייל בפרדס״ [דיוק השוה בכל הכתבי־יד], שרק כאשר מדובר אודות התעסקות בפרדס באופן של טיול, יש למלא את כריסו בלחם ובשר תחלה, מה־שאין־כן כאשר מדובר אודות הציווי ״לידע שיש שם מצוי ראשון כו׳״ - הרי אדרבה: ענין זה הוא ״יסוד היסודות ועמוד החכמות״ לכל עניני התורה כולה, ומכיון שכן, פשיטא שיש להתחיל בענין זה - בהתאם לסדר שקבע הרמב״ם.

וענין זה מתבטא גם באופן החינוך דילד קטן - אשר עוד לפני שמתחילים ללמדו אותיות ונקודות כו׳ (ועל־אחת־כמה־וכמה לפני הגיעו לחינוך), מרגילים אותו לומר ״מודה אני לפניך מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמתי כו׳״:

״מלך חי וקיים״: ״מלך״ - גם תינוק יודע ש״מלך״ פירושו שיש לו מדינה והוא מולך על כל המדינה ואנשי המדינה (״אין מלך בלא עם״[144]). ״מלך חי וקיים״ - הרי זה מתאר את מציאותו של המלך, שהוא ״חי וקיים״. ונמצא, ש״(מלך) חי וקיים״ - זהו תוכן הענין ד״מעשה מרכבה״, ידיעת ה׳.

״שהחזרת בי נשמתי״: גם תינוק יודע שיש בתוכו דבר שמחיה אותו, שדבר זה אינו ״יד״ או ״רגל״, ״אף״ וכיוצא בזה, כי־אם דבר הנמצא בתוכו ופנימיותו, ויודע שדבר זה נקרא בלשון הקודש בשם ״נשמה״. וכמו כן מבין שהנשמה היא עיקר מציאותו, שהרי החיות שלו אינו אלא על־ידי הנשמה. ונמצא, שהענין ד״נשמתי״ הוא העיקר ד״מעשה בראשית״.

וענין זה מלמדים לתינוק קטן, וזו היא גם התחלת העבודה מדי יום ביומו - שעוד לפני אמירת ברכות השחר, ואפילו נטילת ידים, כאשר אי־אפשר להזכיר שמות הקדושים - אומרים כבר ״מלך חי וקיים כו׳ נשמתי״, שזהו תוכן ב׳ הענינים ד״מעשה מרכבה״ ו״מעשה בראשית״.

וזהו גם תוכן הענין ד״שויתי הוי׳ לנגדי תמיד״[145] - שענין זה מובא בהתחלת ה׳שולחן ערוך׳, מכיון שזוהי התחלת כל העבודה כולה. ובלשון הרמב״ם: ״יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון״, ומטעם זה פותח הרמב״ם את ספרו בענין דידיעת אלקות - מכיון שזהו ״יסוד היסודות ועמוד החכמות״ לכל עניני התורה כולה.

לה. ויש להוסיף בזה:

ידוע[146] שבראשי־תיבות ״יסוד היסודות ועמוד החכמות״ מרמז הרמב״ם לשם הוי׳.

ועל־פי־זה: כאשר יהודי חדור בענין ד״יסוד היסודות ועמוד החכמות״ (ידיעת אלקות, ״לידע שיש שם מצוי ראשון״) - אזי ״הוי׳ עמו״[147], ובדרך ממילא - ״הלכה כמותו בכל מקום״[148], היינו, שהענין דידיעת הוי׳ פועל שלימוד כל עניני התורה יהיה בתכלית השלימות, עד ש״הלכה כמותו בכל מקום״.

אמנם, כאשר חסר לו ״יסוד היסודות ועמוד החכמות״ - אזי לימוד התורה אינו בשלימות, ועד כדי כך - שיכול להיות הענין ד״השוחד יְעַוֵּר״[149], היינו, שמפני השוחד דכסף וכבוד וכיוצא בזה, ינסה ״להכניס״ בתורה את הרצון שלו [היפך הכוונה דלימוד התורה - ללמוד מה שהתורה רוצה ממנו, וכפתגם הידוע - שהתורה תלמד אותו], ולמטרה זו - לא יירתע לסלף את דברי התורה!

---

144) שעהיוה״א רפ״ז. בחיי וישב לח, ל. שם ר״פ בלק. כד הקמח ע׳ ר־ה (ב). ספר החיים פ׳ גאולה פ״ב. עמה״מ ש׳ שעשועי המלך רפ״א. וראה פדר״א פ״ג.

145) תהלים טז, ח.

146) שה״ג להחיד״א מע׳ רמב״ם - בשם ר׳ דוד הנגיד, נכדו של הרמב״ם.

147) ש״א טז, יח.

148) סנהדרין צג, רע״ב.

149) משפטים כג, ח. שופטים טז, יט.

וכאשר מראים לו דין מפורש בתורה - מנסה להתחמק ולטעון שאין זה שייך לענייננו, וכיוצא בזה! וכאשר שואלים אותו: הרי לפני כמה זמן, לפני חצי שעה בלבד, אמרת בעצמך באופן אחר - משיב הוא: מותר לשנות (ויתרה מזו: מותר לשקר) מפני.. "דרכי שלום"!!

התורה אמנם אומרת "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף־על־פי שלא לשמה כו'"[150], בשביל כסף וכבוד וכיוצא בזה, אבל - לא שבשביל ענינים אלו יאמר היפך התורה!!

ובאופן כזה - הנה לא זו בלבד שאין הלכה כמותו, אלא עוד זאת, דבריו אינם בגדר ד"אלו ואלו דברי אלקים חיים"[151] כלל וכלל!

ואין להאריך בדברים שאינם קשורים עם שבחם של ישראל כו'.

ויהי־רצון שיערה עליהם רוח ממרום, ויתחילו ללמוד תורה באופן שהלימוד יהיה מיוסד ומבוסס על "יסוד היסודות ועמוד החכמות" - "לידע שיש שם מצוי ראשון", וכללות הגישה לעניני התורה ומצוותיה תהיה באופן ש"לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות"[152], וכן הוא בלימוד התורה, שעל־ידי־זה שלומדים "אמרת ה' צרופה"[153] - נעשה הצירוף והזיכוך דאדם התחתון כו'.

ובהמשך לזה - פועלים את הצירוף והבירור דכל העולם כולו - "התורה ניתנה לעשות שלום בעולם"[154], כולל ובמיוחד - השפעה על אומות העולם לקיים שבע מצוות שנצטוו בני נח[155], שעל־ידי־זה נעשה קיום העולם באופן ד"לשבת יצרה"[156].

וההנהגה באופן האמור - נעשית הכנה קרובה לקיום היעוד "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו שכם אחד"[157],

שאז יהיה אמיתיות ושלימות הענין ד"קידוש השם" - תוכן פרק חמישי מהלכות יסודי התורה, היינו, הגילוי דכל שבעה שמות הקדושים, עד לגילוי דשם הוי', "שם המפורש"[158], שהוא גם "שם המיוחד"[159], עד ל"שם העצם"[160], כמו שכתוב[161] "ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד", "כשם שאני נכתב כך אני נקרא"[162], היינו, לא באופן ד"זה שמי לעלם"[163], "העלימהו שלא יקרא ככתבו"[164], אלא שנקרא בגילוי בכל העולם כולו כפי שנכתב, "והיתה להוי' המלוכה"[165] - במהרה בימינו ממש.

* * *

לו. הביאור בפירוש רש"י:

כאשר לומדים את המשך הפסוקים דענין זה - מובן, שמדובר כאן אודות מצוות שכליות, שהטעם להם הוא - ענין של רחמנות:

"שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו"[166], "ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" - קשורים שניהם עם ענין של רחמנות - כפי שיודע הבן־חמש למקרא שהתורה ציוותה שלא לצער בעלי חיים, וכיוצא בזה.

---

150) פסחים נ, ב. וש"נ. ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז. רמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"ה. הל' תשובה פ"י ה"ה. טושו"ע יו"ד סרמ"ו ס"כ. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג.

151) עירובין יג, ב. גיטין ו, ב.

152) תנחומא שמיני ז. ב"ר רפמ"ד. וש"נ.

153) תהלים יח, לא.

154) רמב"ם הל' חנוכה בסופן.

155) רמב"ם הל' מלכים ספ"ח.

156) ישעי' מה, יח.

157) צפני' ג, ט.

158) סוטה לח, א. סנהדרין ס, א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב. מו"נ פס"א ואילך.

159) סוטה שם. סנהדרין שם. רמב"ם הל' שבועות פ"ב ה"ב. מו"נ שם. פרדס ש"א פ"ט. שעהיוה"א פ"ז (פב, א).

160) כס"מ הל' עכו"ם פ"ב ה"ז. מו"נ שם. פרדס שי"ט בתחלתו.

161) ישעי' יד, ט.

162) פסחים נ, א.

163) שמות ג, טו.

164) פרש"י עה"פ.

165) עובדי' א, כא.

166) כב, כז.

ולכן נאמר בסיום הענין "ושמרתם מצוותי"[167] - "מצוותי" דייקא, מצוות שכליות ולא חוקים.

ולאחרי זה נאמר "ולא תחללו את שם קדשי"[168], ענין השייך ביחס לאומות העולם - מכיון שמדובר אודות מצוות שכליות, מה־שאין־כן בנוגע ל"חוקים", שהעדר קיומם (חס־ושלום) אינו גורם לחילול השם בעיני אומות העולם, ואדרבה: אומות העולם מונין את ישראל על קיום מצוות דחוקים[169].

על־פי־זה יובן מה שכתב רש"י "כי יולד - פרט ליוצא דופן", היינו, שהציווי ד"והיה שבעת ימים תחת אמו" אינו ב"יוצא דופן":

מכיון שציווי זה הוא מטעם רחמנות, שלא לצער את האם על־ידי־זה שנוטלים ממנה את הוולד תיכף ומיד לאחרי שילדתו - הרי טעם זה אינו שייך (כל כך) ב"יוצא דופן", דמכיון שלידתו גרמה צער ויסורים לאמו, הרי באיזה שהוא מקום יש נטיה לרגש של שנאה כלפיו, ולכן, אין בזה הציווי ד"והיה שבעת ימים תחת אמו".

[וכפי שמבין בן חמש למקרא, שגם כאשר מדובר אודות דבר שמצד עצמו הוא טוב, מכל־מקום, במקרה שדבר זה גורם צער ויסורים - הרי זה מעורר רגש של שנאה כו'].

ועל־פי־זה מבאר רש"י בפשוטו של מקרא שהציווי "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" - "נוהג בנקבה שאסור לשחוט האם והבן . . ואינו נוהג בזכרים, ומותר לשחוט האב והבן", כי: הטעם דרחמנות אינו שייך אלא באם ובנה, מכיון שהאם היא זו שילדתו והיא זו שנמצאת יחד עמו [שלכן אמרה תורה "והיה שבעת ימים תחת אמו"], מה־שאין־כן האב.

זאת ועוד: מכיון שדיבר הכתוב בהווה[170] - הרי אין לומר שהציווי ד"אותו ואת בנו" קאי על האב, מכיון שעל דרך הרגיל (בהווה) אי אפשר לדעת מיהו אביו כו'.

וכותב רש"י "אסור לשחוט האם והבן או הבת" - מכיון שהטעם דרחמנות שייך הן בבן והן בבת בשוה.

לז. אמנם, תירוץ זה אינו מספיק עדיין, כי: סוף־כל־סוף מפורש בתורה "אותו ואת בנו" (ולא "אותה"), ואם כן, איך אפשר לפרש שהכוונה היא לאם דוקא ולא לאב?!

ולכן יש לומר, שבכתב־יד דרש"י היה כתוב בהתחלת הפירוש: איתא ב'תורת כהנים', או איתא בחולין, היינו, שרש"י מקדים שכך דרשו חכמינו ז"ל את פירוש הכתוב.

וזוהי טעותו של ה"בחור־המדפיס", שחשב שזהו "מראה מקום" שניתוסף על־ידי תלמידי רש"י וכיוצא בזה (כפי שמצינו בכמה וכמה מקומות), ולכן השמיטו, אף שבנידון־זה נכתב זה על־ידי רש"י עצמו, בתור הקדמה לפירושו, כנ"ל.

ויש לבדוק בכתבי־יד דרש"י - אולי ימצאו כתב־יד מדוייק שבו מפורש כנ"ל.

לח. הביאור בהערות אאמו"ר:

רבי יוסי הוא בחינת המלכות - "יוס"י גימטריא כו"ס, כי הוא בחינת מלכות . . ומלכות נקראת כוס . . לכן נוגע לו הכוסות דפסח, ושאל למה ד' כוסות". ו"רבי יהודה בחינתו הוא חסד . . והלל מלשון יהל אור, הוא מצד החסד . . ורבי יהודה שמו מלשון הודאה, והלל והודאה בכלל ענינם אחד הוא", ולכן שאל בענין ההלל דפסח, למה אין גומרין הלל בכל ימי הפסח[171].

ויש לקשר ענין זה עם המדובר לעיל בענין "משוך חסדך ליודעיך וצדקתך לישרי לב": "חסדך" - בחינתו של רבי יהודה (חסד), ו"צדקתך" - בחינתו של רבי יוסי (מלכות).

---

167) שם, לא.
168) שם, לב.
169) פירש"י עה"פ תולדות כו, ה. אחרי יח, ד. ר"פ חוקת.
170) משפטים כא, כח. כב, יז. ועוד.
171) לקוטי לוי"צ ע' שכא.

והנה, נתבאר לעיל (סעיף יח) שהענין ד"צדקתך" הוא למעלה מהענין ד"חסדך", כי המשכת החסד היא במדידה והגבלה, מה־שאין־כן צדקה - מעשר או חומש כו' מרכושו של הקב"ה - הרי זה למעלה ממדידה והגבלה.

וזהו מה שרבי יוסי שאל אודות ד' הכוסות דפסח, שהם "לקביל ד' גאולות" - כי ענין הגאולה בכלל, ובפרט הגאולה מגלות האחרון (גאולה העתידה) היא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, בחינת "צדקתך" (מלכות - בחינתו של רבי יוסי), שלמעלה ממדידה והגבלה.

וההוראה בעבודת האדם - שצריך להיות שתי הבחינות דרבי יוסי ורבי יהודה, מלכות וחסד:

"יוסי" הוא הכינוי דשם אלקים, כדאיתא בענין "יכה יוסי את יוסי"[172]. ורומז על בחינת המלכות שרגליה יורדות למטה, לברר בירורים כו'.

אמנם, כדי שלא תהיה יניקה לחיצונים מבחינת המלכות ("יוסי", אלקים) - צריך להיות גם ההמשכה מבחינת החסד, שזהו ענינו של רבי יהודה, ולמעלה מזה - בחינת תפארת, כי תפארת ענינה שם הוי' (כמבואר ב'תורה אור' סוף פרשת נח, ובכמה מקומות), וזהו הקשר לרבי יהודה - שבשמו ישנם האותיות דשם הוי'.

[ועל־דרך המבואר במקום אחר שמלכות קשורה עם ספירת הבינה - "כאמה כבתה"[173], כי בינה היא "עלמא דחירו"[174] - היפך הענין דרגליה יורדות כו', ועל־ידי־זה פועלים שלא תהיה יניקה לחיצונים כו'].

לט. הביאור בפרקי אבות:

בביאור הדיוק "גולגולת אחת" - איתא במפרשי המשנה[175] שהיתה זו גולגולתו של פרעה מלך מצרים. וזהו מה שאמר לה "על דאטפת אטפוך" - מכיון שפרעה גזר "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו"[176], ולכן נענש באופן כזה, "מדה כנגד מדה".

והנה, כדי שהלל יראה "גולגולת אחת" זו - היה צורך בענין של נס, כי: פרעה היה במצרים, והלל היה בבבל ואחר כך בארץ ישראל (כפי שמצינו שהלל עלה מבבל לארץ ישראל[177]). ואם כן, כדי שגולגולתו של פרעה תצוף על פני המים - לאחרי מאות שנים, ובמקום רחוק - כך שהלל יוכל לראותה, יש צורך בנס.

[בנוגע לפרעה מצינו במדרש[178] שהגיע לנינוה כו' - ומדרשות חלוקות בדבר. ועל־כל־פנים - גם אם היה בנינוה, היתה צריכה גולגולתו להמצא ב"נהר פרת", שגם הוא בריחוק מקום ממקומו של הלל, ולכן, היה צורך בנס כדי שהלל יראה את גולגולתו של פרעה].

ומכיון שהלל ידע ש"לא עביד קודשא־בריך־הוא ניסא למגנא"[179], הבין, שהקב"ה עשה נס זה כדי שגולגולת זו תבוא למצב של מנוחה, לאחרי מאות שנים שהיא מתגלגלת באופן ד"נע ונד" על פני הימים כו'.

ולכן "אמר לה על דאטפת אטפוך":

על־ידי־זה שהלל למד וביאר את ההוראה שיש ללמוד מ"גולגולת" זו - נעשה התיקון שלה, ואז היתה יכולה לבוא למצב של מנוחה. וזהו הפירוש "אמר לה" - בשבילה, לתועלת תיקונה.

אמנם, עדיין יכול להיות אצלה (אצל הגולגולת) טענות ותרעומת על הקב"ה:

---

172) סנהדרין נו, רע"א - במשנה. רמב"ם הל' עכו"ם פ"ב ה"ח.
173) יחזקאל טז, מד.
174) ראה לקו"ת פרשתנו לו, ג. דרושים לר"ה ס, ב. וש"נ.
175) ראה "ביאורים לפרקי אבות" שם הערה 31. וש"נ.
176) שמות א, כב.
177) פסחים סו, א.
178) יל"ש יונה רמז תקנ.
179) ראה דרשות הר"ן דרוש ח. - נעתק בלקו"ש ח"ג ע' 966 הע' 3.

מכיון שכבר עברו מאות שנים מאז, והגולגולת ראתה שאלו שהטביעו אותה לא נענשו [שהרי הלל אמר לה "וסוף מטיפיך יטופון", היינו, שעד הזמן ההוא עדיין לא נענשו] - טוענת היא: מדוע הענישו רק אותה, ולא את אלו שעשו לה דבר זה?!

[ועל־דרך המבואר באגרת הקודש[180] ש"על הניזק כבר נגזר מן השמים, והרבה שלוחים למקום", אבל אף־על־פי־כן, אין זה תירוץ להנהגתו של המזיק, ולכן "מתחייב (המזיק) בדיני אדם ובדיני שמים על רוע בחירתו"].

ומובן, שכל זמן שיש לה טענות ותרעומת כו' - איננה יכולה להיות במצב של מנוחה. [ועל־דרך שמצינו בנוגע להרוגי בית־דין, שלפני מיתתם היו אומרים להם שלא תהיה להם תרעומת על בית־דין כו']).

וכדי לבטל גם טענה ותרעומת זו - הוסיף ואמר לה "וסוף מטיפיך יטופון": אין הכי נמי - גם להם מגיע עונש, ולכן מבטיח לה שסוף־כל־סוף "יטופון" גם הם. ולכן: כאשר הגולגולת שמעה את הפסק־דין וההבטחה של הלל ש"סוף מטיפיך יטופון" - אינה צריכה להמתין עד שתראה בעצמה את קיום העונש, כי יכולה היא להיות בטוחה שבוודאי יקויים הפסק־דין וההבטחה של הלל, מכיון ש"נצח ישראל לא ישקר"[181]. ולכן יכולה לחזור למנוחתה.

מ. ההוראה מזה בעבודת האדם - בהנהגה ד"מילי דחסידותא":

מדברי המשנה רואים את גודל מעלתו של הלל בענין ד"טוב לבריות" - שאפילו כאשר היה מדובר אודות גולגולתו של פרעה, שגזר על בני ישראל "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו", וכמבואר במדרשי חכמינו ז"ל[182] שעיקרה של גזירה זו היה בנוגע למשה רבינו, מושיען של ישראל, שקיבל תורה מסיני וכו' — מכל־מקום, כאשר הגיע הזמן שתבוא למנוחתה, השתדל הלל לעסוק בענין זה.

ומזה למדים עד כמה יש להשתדל בענין ד"טוב לבריות" - גם כאשר מדובר אודות כאלו שאין בהם מעלה אחרת מלבד היותם "בריות", ובלשון אדמו"ר הזקן ב'תניא' פרק לב: "בריות בעלמא".

ופשיטא שהוראה זו באה לידי ביטוי בפועל - בטוב הנראה והנגלה, ומתוך שמחה וטוב לבב.

מא. בהמשך להמדובר לעיל אודות לימוד הרמב"ם - הנה מפני גודל נחיצות הענין יש צורך להזכיר ולעורר עוד הפעם שיש לפרסם ענין זה בכל מקום ומקום, ולהשתדל להגדיל את חוג הלומדים ככל האפשרי.

[דובר אודות הדרגות בחיוב דלימוד התורה - בקשר מעלת הלימוד בספר ה'יד', שבו ישנם כל הלכות התורה[183]].

ויהי־רצון שעל־ידי היגיעה בלימוד ספרו של הרמב"ם - "בחומר דא קל־וחומר, ובלבנים דא ליבון הלכתא"[184] - נזכה בקרוב ממש לקיום היעוד שבו מסיים וחותם הרמב"ם את ספרו: "ובאותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה כו' שהטובה תהיה מושפעת הרבה וכל המעדנים מצויין כעפר, ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד . . שנאמר כי מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים".

ויש לומר, ש"הלכה" זו אינה בנוגע למצב דלעתיד־לבוא בלבד, אלא גם "הלכה" בנוגע לזמן הזה, לפני ביאת משיח צדקנו:

עוד לפני ביאת משיח צדקנו - יש להשתדל ככל האפשרי שמצב העולם יהיה באופן ד"מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים", והעצה לזה - ההוספה והריבוי בלימוד התורה, הן בנוגע לעצמו והן בנוגע להשפעה על הזולת.

---

180) סכ"ה.
181) ש"א טו, כט.
182) סוטה יב, ב. שמו"ר פ"א, כד.
183) ראה קונטרס שיחות בדבר לימוד הרמב"ם ס"א. וש"נ.
184) זח"ג קנג, א - ברע"מ.

ואף שענין זה נאמר בנוגע לגאולה - הרי מצינו שישנו ענין של גאולה פרטית אצל כל אחד ואחד מישראל, הן בנוגע לעבודת התפילה, שענינה - גאולה פרטית[185], והן בנוגע ללימוד התורה - כמפורש בדברי חכמינו ז״ל: ״אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה״.

מב. ויש לקשר ענין הנ״ל שבסיום וחותם ספר הרמב״ם - עם המבואר בדרושי אדמו״ר מהר״ש, בעל יום ההולדת דב׳ אייר:

בהמשך הידוע בשם ׳וככה תרל״ז׳[186], מבאר בעל יום ההולדת ש״פסוק כי מלאה הארץ דעה את הוי׳ הוא ענין נתינת טעם על מה שכתוב קודם פסוק זה, וגר זאב עם כבש ועגל עם גדי ופרה ודוב תרעינה יחדיו כו׳, וכל האמור עד לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי, מטעם כי מלאה הארץ דעה את הוי׳ כו׳״.

[ומזה יש להביא ראיה - אם בכלל יש צורך בכך - להמבואר בהמשך הנ״ל אודות המשכת בחינת הדעת, שאין הכוונה למוח הדעת בלבד (אחד מג׳ מוחין), כי אם בנוגע לעילוי גדול ביותר, כמבואר שם בנוגע להמשכות דלולב כו׳ - שהרי הגילוי דבחינת הדעת יפעל שינוי הטבע דבעלי־חיים, שמזה מובן שאין זה ענין השכל בלבד כו׳, כפשוט].

ויש לומר, שזהו גם תוכן הענין המבואר ברמב״ם שלעתיד לבוא לא יהיה מלחמה כו׳, מכיון ש״כל המעדנים מצויין כעפר״, היינו, שלא תהיה להם חשיבות אלא ״כעפר״, וטעם הדבר - מכיון ש״לא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה׳ . . שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה׳״, היינו, שפסוק זה מהווה נתינת טעם להתחלת ההלכה - לא יהיה שם לא מלחמה וכו׳.

מג. והנה, בסיום ההמשך מקשר ענין הנ״ל עם מה שכתוב בנוגע לגאולה העתידה ״לא בחפזון תצאו״ [וזהו הקשר עם התחלת ההמשך, המיוסד על הפסוק[187] ״וככה תאכלו אותו מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם גו׳ ואכלתם אותו בחפזון גו׳״] — שיציאת מצרים היתה בחפזון, ״כי בחפזון יצאת מארץ מצרים״[188], מכיון שהוצרכו לברוח מהרע, מה־שאין־כן לעתיד לבוא, כאשר יקויים היעוד ״ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ״, עד כדי כך שישתנה טבע הרע אפילו אצל בעלי־החיים, ועל־אחת־כמה־וכמה אצל האדם - אזי לא יהיה צורך בענין של חפזון.

ומביא שם[189] את דברי השל״ה[190]

- [ולהעיר מהקשר שבין השל״ה לרמב״ם: חיבורו של הרמב״ם נקרא ״משנה תורה״, וחיבורו של השל״ה נקרא ״שני לוחות הברית״, שהם כוללים את כל עניני התורה, כדאיתא בירושלמי[191] בפירוש הפסוק[192] ״מזה ומזה הם כתובים״, שבלוחות נכתבו כל עניני התורה, אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש] -

ש״מחלק בין מהירות וחפזון שלא טוב הוא, ובין זריזין מקדימין למצוות . . כמו הילוך לבית המדרש או מצוות מעשיות שהזריז הרי זה משובח״.

וענין זה בא בתור המשך והשלמה להתוועדות דאחרון של פסח:

יש להזכיר אודות אלו שהשתתפו ב״תהלוכה״, ואשרי חלקם וגדול זכותם שהלכו - באופן ד״נעליכם ברגליכם גו׳״ - למקומות רחוקים (הן כפשוטו והן ברוחניות הענינים) כדי להביא את שמחת החג, והלכו מתוך שמחה וטוב לבב, ומתוך זריזות - באופן ד״הוי רץ למצוה״, ״בחפזון״ דוקא, וזאת - למרות ה״גשם״... וכידוע הרמז במה שכתוב[193] ״בבית אלקים נהלך ברגש״ - ״רגש״ ראשי־תיבות ׳רוח גשם שלג׳, היינו, שכאשר מדובר אודות הליכה הקשורה עם ענין של קדושה - הולכים ״ברגש״, גם ברוח בגשם ובשלג!

---

185) אגה״ק ס״ד.
186) פצ״ד ואילך.
187) בא יב, יא.
188) ראה טז, ג.
189) פקל״ד.
190) ערך מתון - שער האותיות אות מ.
191) שקלים פ״ו ה״א.
192) תשא לב, טו.
193) תהלים נה, טז.

ואליהם נאמר: ״תזכה לשנה הבאה״ - כפי שמצינו[194] בנוגע להבאת ביכורים, שאומרים לו ״תשנה לשנה הבאה״.

ואף שעד אז כבר יבוא משיח צדקנו - הרי גם אז יהיה הענין ד״ובאו האובדים גו׳ והנדחים גו׳״, ונוסף לזה - גם אז תהיה החלוקה די״ב שבטי ישראל, כל שבט ושבט במסילתו יעלה, וכן שבט לוי - שבט הי״ג, בדוגמת הכולל את כל י״ב השערים, על־דרך שמביא אאזמו״ר בשער הכולל[195] בנוגע לנוסח התפילה של האריז״ל - שהוא כנגד שער הי״ג. ומכיון שכן, הרי גם אז תהיה ההשפעה דשבט זה על שבט זה כו׳.

מד. ובהמשך לזה - הרי כאן המקום להזכיר אודות כל עניני המבצעים:

אהבת ישראל ואחדות ישראל - שבזה נכלל גם הענין דלימוד שיעור יומי ברמב״ם על־ידי רבים מישראל, וכפי שנתבאר לעיל (סעיף יג) שגם אלה השייכים ללימוד באופן של עמקות כו׳, שבאופן לימוד כזה אי אפשר ללמוד ג׳ פרקים בכל יום - צריכים גם הם ללמוד ג׳ פרקים בכל יום, כדי שיהיה ענין האחדות, אלא שמתוך שיעור זה ילמדו הלכה אחת לעיונא כו׳, כנ״ל.

ומזה באים למבצע חינוך - חינוך עצמו וחינוך הזולת, ובפרט כאשר נמצאים בסמיכות לימי הקיץ, הרי זה הזמן המתאים לפעול שההורים ישלחו את ילדיהם ל״מחנות־קיץ״ המתנהלים ברוח התורה.

ומזה באים לשאר המבצעים הפרטיים - שהם כללות כל התורה כולה: מבצע תורה, מבצע תפילין, מבצע מזוזה, מבצע צדקה, בית מלא ספרים - יבנה וחכמיה, מבצע כשרות האכילה ושתיה, מבצע טהרת המשפחה, והמבצע דאחדות ישראל על־ידי־זה שלכל אחד ואחת מישראל יהיה אות באחד מספרי־תורה הכלליים.

וכן פרסום הענין דאמירת ״הריני מקבל עלי מצות־עשה של ואהבת לרעך כמוך״ - לפני תפילת שחרית, ואמירת ״אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך״ - לאחרי כל תפילה ותפילה[196].

ולהעיר, שאמירת ״הריני מקבל עלי מצות־עשה של ואהבת לרעך כמוך״ - שייכת לכל היום כולו, ולכן אומרים זאת בהתחלת היום; מה־שאין־כן אמירת ״אך צדיקים גו׳״ צריכה להיות לאחרי כל תפילה - מכיון שענין זה שייך וקשור למצב שלאחרי התפילה, כאשר יוצאים לעסוק בעניני העולם כו׳, שלכן אומרים זאת לאחרי ״ועל כן נקוה לך כו׳ לתקן עולם במלכות ש־ד־י״, וכן שאר הפרטים שבתפילה זו, שתוכנם - הפעולה בעולם, עד לסיום התפילה: ״ביום ההוא יהיה ה׳ אחד ושמו אחד״ - בכל העולם כולו. ומטעם זה אין אומרים ״אך צדיקים גו׳״ בין תפילת שחרית לתפילת מוסף (אף שאומרים קדיש תתקבל), מכיון שאין מפסיקים ביניהם לעסוק בעניני העולם.

מה. ויהי־רצון שעל־ידי ההתעסקות בכל ענינים אלו נסיים ״לצחצח את הכפתורים״ - שזהו מה שנותר לנו לעשות כדי להיות מוכנים לגאולה על־ידי משיח צדקנו (כידוע הפתגם בזה[197]).

ויש לומר — על דרך הצחות:

״כפתור״ ענינו לחבר את שני חלקי הבגד. - בזמנים קודמים, כאשר היה מחסור בבד וכו׳, היו ה״קפוטות״ עשויות באופן כזה שלולי החיבור על־ידי ה״כפתורים״ לא היתה אפשרות ללבוש את ה״קפוטה״. ולכן, כאשר היו עומדים להתפלל - היו צריכים לרכוס את הכפתורים - משום ״הכון לקראת אלקיך״[198].

יתר על כן: גם כפתורים העשויים לנוי, בדוגמת כפתורי המנורה[199] - יש להם קשר לחיבור שני

---

194) תנחומא ר״פ תבוא. הובא בפרש״י עה״ת תבוא כו, טז.
195) בהקדמה.
196) ראה שיחת י״ט כסלו וש״פ וישב כ״ף כסלו, ש. ז. וש״נ.
197) שיחת שמח״ת תרפ״ט (שיחות קודש אדמו״ר מוהריי״צ תר״פ־ת״ש (כפ״ח תשמ״א) ע׳ 95).
198) עמוס ד, יב. וראה שבת י, רע״א. רמב״ם הל׳ תפלה פ״ה ה״ה. טושו״ע ואדה״ז או״ח סצ״ח ס״ב.
199) ראה פרש״י תרומה כה, לא.

חלקים, כפי שמצינו בכפתורי המנורה, שמהם היו יוצאים הקנים - "וכפתור תחת שני הקנים" - שכל כפתור היה מחבר שני קנים.

והנה, השימוש בכפתור הוא – על־ידי־זה שתופרים את הכפתור בצדו השמאלי של הבגד, ובצידו הימני עושים "חור", ועל־ידי־זה מחברים את צד שמאל עם צד ימין, באופן שצד ימין הוא על צד שמאל, היינו, שמחברים את הענינים דצד השמאל שגם הם יהיו קשורים עם צד ימין - צד הקדושה. וכדי שיוכל להיות חיבור זה - יש צורך לעשות "חור" בצד ימין כו' - ככל הפירושים שבזה.

ונמצא, ש"צחצוח הכפתורים" תוכנו - לסיים ולהשלים (לצחצח) את העבודה דחיבור עניני העולם (שמאל) עם עניני קדושה (ימין), על־ידי העבודה דהפצת היהדות, תורה ומצוותיה, ובכללות - מילוי השליחות דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.

וזהו גם הקשר לפרשת השבוע, פרשת אמור, שתוכנה - "אמור ואמרת, להזהיר גדולים על הקטנים"[200].

ומפרשת אמור באים לפרשת "בהר־סיני" - היינו, שכל בני ישראל, גדולים וקטנים, שלימות העם, ביחד עם שלימות התורה ומצוותיה - תוכן הענין דהר סיני, באים לארצנו הקדושה, ביחד עם הר סיני - כדאיתא במדרש[201], שייעקר ממקומו ויבוא לארץ ישראל, כפי שהיא בשלימותה - שלימות הארץ.

ובפשטות - "קהל גדול ישובו הנה"[202], "קהל" - לשון יחיד, "ישובו הנה" - לארץ ישראל, "ארץ" לשון יחיד, היינו, שתמורת היותה מקודם לכן ארץ של שבעה אומות, ל"א מלכים, עושים ממנה בני ישראל "ארץ" לשון יחיד, ארץ הקשורה עם יחידו של עולם,

ומזה באים בקרוב ממש לקיום היעוד "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" - בגאולה האמיתית והשלימה על־ידי דוד מלכא משיחא, תיכף ומיד ממש.

כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן "ווי וואנט משיח נאו". ואחר כך צוה לשליח־ציבור שי' לנגן "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש".

הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.

---

200) יבמות קיד, סע"א. הובא בפרש"י עה"ת ריש פרשתנו.
201) ראה פסיקתא דר"כ כא.
202) ירמי' לא, ז.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שנים עשר לעומר עמ' ב

הקב"ה, וכי **פֶּה שֶׁעָתִיד לְדַבֵּר עִם הַשְּׁכִינָה, יִינַק דָּבָר טָמֵא** – מאשה שאכלה דברים טמאים, והתינוק טועם בחלבה את הדברים הטמאים. וכיון שלא רצה לינוק מהן, אמרה לה מרים, האלך ואקרא לאשה מן העבריות שתניקהו. **וְהֵיינוּ דִּכְתִיב "אֶת מִי יוֹרֶה דֵּעָה** ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב **וְגוֹ'"**, ומבארת הגמרא, **לְמִי יוֹרֶה דֵּעָה** – למי לימד הקב"ה תורה, **וּלְמִי** הוא **יָבִין שְׁמוּעָה, לִגְמוּלֵי** - למי שהבדיל עצמו ונגמל **מֵחָלָב** טמא, **וּלְעַתִּיקֵי** – למי שהעתיק עצמו **מִשָּׁדַיִם** טמאות.

"וַתֹּאמֶר לָהּ בַּת פַּרְעֹה לְכִי וְגוֹ'", אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מה שאמר 'העלמה' **מְלַמֵּד, שֶׁהָלְכָה** מרים להביא לה מינקת **בִּזְרִיזוּת כְּעַלְמָה** – כנערה שכל כוחה עליה. **וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר** מה שנאמר **'הָעַלְמָה'** היינו **שֶׁהֶעֱלִימָה אֶת דְּבָרֶיהָ** - שלא אמרה שהיא אחותו ומביאה את אם הילד.

"וַתֹּאמֶר לָהּ בַּת פַּרְעֹה הֵילִיכִי אֶת הַיֶּלֶד הַזֶּה והינקהו לי ואתן את שכרך, ותקח האשה הילד ותניקהו", מבארת הגמרא, **אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא,** נזרקה בה רוח נבואה והיא **מִתְנַבְּאָה, וְאֵינָהּ יוֹדַעַת מַה מִּתְנַבְּאָה,** שלשון **'הֵילִיכִי'** בנוטריקון, היינו **הָא** – תינוק זה, **שֶׁלִּיכִי** – שלך הוא, ואכן כך הדבר שהרי היה בנה של יוכבד. הניקי אותו **'וַאֲנִי אֶתֵּן אֶת שְׂכָרֵךְ', אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא לֹא** דַּיָּין לַצַּדִּיקִים שֶׁמַּחֲזִירִין לָהֶן את **אֲבִידָתָן, אֶלָּא** שֶׁנּוֹתְנִין לָהֶן **שְׂכָרָן** על כך.

נאמר בפסוק לאחר קריעת ים סוף, **"וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אֲחוֹת אַהֲרֹן** את התף **וְגוֹ'"**, שואלת הגמרא, מפני מה נאמר **אֲחוֹת אַהֲרֹן, וְלֹא** נאמר **אֲחוֹת מֹשֶׁה.** ומשיבה, **אָמַר רַב עַמְרָם אָמַר רַב, וְאָמְרִי לָהּ אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַב,** מְלַמֵּד שֶׁהָיְתָה מרים מִתְנַבְּאָה כן, עוד בטרם נולד משה, **כְּשֶׁהִיא** רק **אֲחוֹת אַהֲרֹן** ולא אחות משה,

לקוטי שיחות פרשת אמור כרך יב

א. מן הפסוק בפרשתנו[1] "דבר אל בני ישראל לאמר בחודש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה גו'" מעתיק רש"י את התיבות "זכרון תרועה", ומפרש: "זכרון[2] פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות[3] לזכור[4] לכם עקידת יצחק שקרב תחתיו איל".

וצריך להבין: תיבות "זכרון תרועה" הרי הן רגילות בלשון הקודש, ואינן זקוקות לפירוש[5]?

יש מפרשים[6] דקשה ליה לרש"י בתיבות אלו (שלכן מפרשם): להלן בפרשת פינחס[7] נאמר "יום תרועה", וכאן שינה הכתוב וכתב "זכרון תרועה"[8]? ולכן מפרש רש"י, שכוונת הכתוב כאן היא לפסוקי זכרונות ופסוקי שופרות[9].

אבל קשה לפרש כן, שהרי [נוסף לזה שלפי־זה הוה־ליה לרש"י לפרט הקושיא בפירושו: זכרון תרועה, ובפרשת פינחס נאמר יום תרועה כו', מכיון שעדיין לא למדנו את הפסוק דפרשת פינחס, הנה] כמדובר כמה פעמים - דרכו של רש"י לפרש קושיא המתעוררת בלימוד פשטות הכתוב על אתר, או ליישב סתירה המתעוררת אצל הלומד מפסוק שלמדו כבר לפני־זה — ובנדון־דידן, אם כוונתו של רש"י לתרץ קושיא מהנאמר בפרשת פינחס, הוה־ליה לפרשו שם, שהרי אז דוקא תתעורר הסתירה ממה שנאמר לעיל (בפרשתנו)[10].

לאידך צריך להבין: בפשוטו של מקרא מנא־ליה לרש"י ש"זכרון תרועה" הוא על־ידי שיאמרו[11] פסוקי זכרונות ושופרות וכו'?

ב. בעצם פירושו של רש"י צלה"ב:

פי' הפשוט ברש"י הוא ש"זכרון" פירושו "פסוקי זכרונות" ו"תרועה" פירושו "פסוקי שופרות"[12], ואי"מ: א) פשטות הלשון "זכרון (הכ"ף בנקוד שבא - סמיכות ל)תרועה" משמע "זכרון" של תרועה, והיינו ש"זכרון" סמוך ושייך ל"תרועה", ואין כאן אלא ציווי להזכיר "תרועה" - פסוקי שופרות, ורש"י מפרש ש"זכרון" הוא ציווי אחד בפ"ע - "פסוקי זכרונות", ו"תרועה" ציווי בפ"ע - "פסוקי שופרות".

ב) לאחרי שמעתיק מהכתוב התיבות זכרון תרועה למה מעתיק רש"י עוה"פ (בפנים פירושו) תיבת "זכרון", לפרש שזהו "פסוקי זכרונות". ואם מעתיקה להודיע שנלמד זה מתיבת "זכרון", הו"ל להעתיק לאח"ז תיבת "תרועה" להודיע שממנה נלמד "פסוקי שופרות"?

ג) רש"י ממשיך ומבאר טעם[13] אמירת פסוקים אלו "לזכור לכם עקידת יצחק שקרב תחתיו איל" - ולכאורה אין דרכו של רש"י בפשש"מ לבאר

---

1) כג, כד.

2) ברש"י כת"י, בדפוס שני, ורש"י שברמב"ן התחלת פרש"י היא: פסוקי זכרונות כו' (וליתא תיבת זכרון). אבל ברוב הדפוסים (כולל דפוס ראשון) הוא כבפנים.

3) ר"ה לב, א. תו"כ עה"פ.

בכמה דפוסי רש"י (ראה גו"א ודברי דוד) מובא גם "מלכיות", אבל ברוב הדפוסים הוא כבפנים. וראה גו"א: שהגירסא מלכיות . . . לא יתכן, דלא מכאן אנו לומדים מלכיות (וראה רש"י בהעלותך י, י).

ברמב"ן הקשה (על גירסתנו): והי' צריך הרב להביא גם פסוקי המלכיות מן המדרש שלא יתכן שיזכיר הכתוב פסוקי הזכרונות כו' ולא יזכיר המלכיות - אבל לפענ"ד - רש"י לשיטתי' ואינה קושיא, כי אין ענינו של פרש"י עה"ת להודיע דינים, כ"א לפרש פשש"מ - ראה רא"ם כאן, גו"א.

4) ראה ר"ה טז, א. וראה רא"ם כאן.

5) ואף שכן דרז"ל בגמרא ובתו"כ (נסמן לעיל הערה 3) הרי אין ענינו של רש"י להעתיק דרשות רז"ל על הכתובים. וכמו שלא הביא בענין זה עצמו - דרשת הגמרא (ר"ה כט, ב) "כאן ביו"ט כו'" (וראה רא"ם), ולא הביא דרשת התו"כ על "שבתון" ו"מקרא קדש" שבכתוב זה עצמו.

6) רא"ם, דבק טוב, ועוד. וראה גו"א. רמב"ן בדרשה לר"ה (כתבי רמב"ן (שעוועל) ע' ריט).

7) כט, א.

8) וכקושיית הגמרא ר"ה כט, ב.

9) המפרשים (רמב"ן, גו"א, ועוד) הקשו דדרשה זו אינה אלא אסמכתא, כדמוכח במס' ר"ה (לב, ב). ואמירת הפסוקים היא תקנת חכמים. וראה גו"א שתירץ: "הכתוב ר"ל כי על ידי התרועה יהיו ישראל נזכרים, לכך כתיב זכרון תרועה, ובשביל זה תקנו חכמים ברכות . . . כך פירושו ולא שפירש הברייתא כי זכרון תרועה ר"ל שיאמר פסוקי כו'".

- אבל מפשטות לשון רש"י משמע דמפרש את הכתוב (בפשש"מ) שזהו ציווי (מפורש) שיאמרו פסוקי כו'. וראה דברי דוד שתירץ הקושיא (גם ע"ד ההלכה): "דודאי דאו' שצריך לזכור עכ"פ קצת מאלו אלא שחכמים סדרום כו'".

10) ואין לפרש דהוקשה לו לרש"י דהול"ל "יום תרועה" (וכהלשון בפרשה זו עצמה (כג, כח) בעשור לחודש הזה יום כפורים גו'") - כי עדיין לא למדנו הציווי דתקיעת שופר בר"ה, והו"ל לרש"י להקדים ולהודיע עד"ז.

11) ענין הזכירה הוא (גם) במחשבה ובלב - ראה רש"י יתרו (כ, ח - הובא לקמן בפנים) "תנו לב לזכור". ולהעיר ע"ד ההלכה - מרמב"ם בסה"מ (מ"ע קפט): זכור את אשר עשה גו' יכול בלבבך, כשהוא אומר לא תשכח כו'.

12) ראה רמב"ן (בדרשה שם): והזכיר זכרונות לזכרון ושופרות לתרועה.

13) ראה רא"ם וש"ח כאן.

טעמי דיני וציוויי התורה (- כי בדרך הפשט אין הכרח שיהי׳ טעם לציווי התורה[14])?

ג. והביאור בכ״ז:

עיקר כוונת רש״י אינו לפרש התיבות ״זכרון תרועה״, אלא לבאר ולהבהיר תוכן וענין ד״יהי׳ לכם גו׳ זכרון תרועה״ הדורש ביאור:

לשון הכתוב ״יהי׳ לכם (שבתון) זכרון תרועה (מקרא קודש)״ משמע שזהו ציווי לבנ״י שיהי׳ אצלם ״(שבתון) זכרון תרועה וגו׳״ - שהם יזכרו תרועה[15]. ובפשטות - ציווי זה סתום הוא, דהרי אינו מבאר מהו תוכנה וענינה של זכירה זאת[16]?

ולכן מבאר רש״י: זכרון (פסוקי זכרונות) ופסוקי שופרות. וכוונתו: ציווי זה אינו ציווי זכרון בעלמא, כ״א ציווי על ענין מסוים אמירת פסוקי (זכרונות ו)שופרות. ומרומז זה בפי׳ תיבות ״זכרון תרועה״; ד״זכרון״ ענינו שימת לב מיוחדת, וכפרש״י עה״פ[17] ״זכור את יום השבת״ ״תנו לב לזכור תמיד[18] את יום השבת שאם נזדמן לך כו׳״ - היינו שאי״ז ציווי זכרון בעלמא, שיהי׳ זכרון יום השבת בלבו, כ״א ציווי לנתינת לב לזכירת יום השבת המתבטאת בענין מיוחד, בפעולה מסויימת - ״אם נזדמן לך כו׳״, ועד״ז הוא בנדו״ד ״יהי׳ לכם גו׳ זכרון תרועה גו׳״ פירושו שתהי׳ נתינת לב בזכירת ה״תרועה״ - שתביא לפעולה - אמירת פסוקי שופרות.

ד. אבל עדיין צריך ביאור, למה כתבה התורה את הציווי דאמירת פסוקי שופרות בלשון זכירה, זכרון תרועה:

ציווי על ״זכרון״ יתכן במקום ששייך הפכו - שכחה, ולכן צריכים אזהרה שיתנו לב לזכור הענין.

ולכן צריך להיות הציווי ״זכור את יום השבת״: מכיון שתוכן ציווי זה הוא ״לזכור תמיד (גם בימי החול) את יום השבת, שאם נזדמן לך חפץ יפה תהא מזמינו לשבת״, הרי אפשר שבימי החול ישכח האדם על זה, ולכן הזהירה התורה ״זכור את יום השבת״ (ואל תשכחהו) גם בימי החול, ״שאם נזדמן לך כו׳״.

[ועל־דרך־זה בבקשתו של יוסף לשר המשקים (שכבר למד אותה התלמיד)[19]: ״כי אם זכרתני אתך גו׳״ - מכיון שהבקשה היא על לאחר זמן (לאחרי שיצא מבית האסורים וכשתהיה לו הזדמנות מתאימה לדבר עם המלך[20]) לאחרי מאורע ושינוי גדול בחייו[21], שכל זה מטריד את האדם וגורם לו שישכח; לכן צריך שיזרזוהו לזכירה, לנתינת לב מיוחדת ״כי אם זכרתני״].

אבל בנדון־דידן הרי אין צורך כלל לזכרון ונתינת לב מיוחדת, שהרי אין הציווי אלא למשך יום אחד (״בחודש השביעי באחד לחודש״) — ועל־פי־זה הוה־ליה לכתוב בפירוש ״אמירת תרועה״?

ה. ולתרץ זה פירש רש״י דדיוק הכתוב ״זכרון תרועה״ הוא להדגיש ולרבות (נוסף על ענין השופרות) גם ענין של ״זכרון״ - ״זכרונות״; היינו, ״זכרון״ (אינה רק סמיכות וביאור ל״תרועה״ שלאחריה, כי־אם השינוי מ״אמירת״ ל״זכרון״) יש בו לימוד בפני עצמו, שצריך להיות גם ״זכרון״ - ״פסוקי זכרונות״[22].

ועדיין חסר ביאור: ״זכרון״ צריך להיות קשור לענין מסוים — שעל־ידי פעולת הזכרון יזכור הענין (כנ״ל בנוגע לשבת), ומהו ענינו של הזכרון באמירת ״פסוקי זכרונות״?

---

14) ראה לקו״ש חי״א ע׳ 91, 95.

15) וזהו הכרחו של רש״י לפרש דקאי על אמירת (בנ״י) הפסוקים, ודלא כפי׳ הרשב״ם (ש״ע״י התרועה תזכרו למקום״).

16) ואין לתרץ (בדוחק עכ״פ) שהכוונה שיזכרו זכות קיום מצות תק״ש בר״ה - שהרי עדיין לא נצטוו ע״ז.

17) יתרו כ, ח.

18) מ״ש רש״י ״תמיד״, אי״ז בתור פירוש ענין ״זכירה״ בכלל - ש״זכור״ בכלל משמעו לזכור תמיד, כ״א רק בנוגע לזכירת שבת - דמכיון שלא נאמר בזה הגבלה בזמן - ה״ה לזכור תמיד.

אבל בשר המשקים (דלהלן בפנים), ובפרשתנו יש זמן מוגבל; בשר המשקים ״כאשר ייטב לך״, ובנדו״ד ״בחדש השביעי באחד לחודש״.

19) וישב מ, יד.

20) ברש״י (שם): מאחר שייטב לך כפתרוני. ובש״ח: והוסיף הרב מאחר כו׳ מפני שאין מדרך המוסר שיזכירהו מיד בעת שייטיב לו רק אח״כ בעת שעומד ומשרת לפניו. ולפ״ז הכרח מפורש בכתוב (מהתיבות ״כאשר ייטב לך״) להמבואר בפנים שה״זכרתני״ הוא לאחר זמן. אבל פי׳ הש״ח בכוונת רש״י אינו, דא״כ הו״ל לרש״י לכתוב (לא ״מאחר״, כ״א) ״לאחרי״. וגם ״כפתרוני״, מיותר.

אלא כוונת רש״י היא לתרץ דלכאו׳ הי׳ צריך לכתוב בכתוב ״(כי אם זכרתי) אז״ - בהמשך למ״ש לפנ״ז (בפסוק הקודם) ״שישא פרעה את ראשך״, וע״ז מתרץ רש״י ד״כאשר ייטב לך״ זהו טעם לבקשת יוסף ״מאחר שייטב לך כפתרוני״.

21) ויתירה מזו בנדו״ד: שר המשקים לא הי׳ צ״ל רוצה לדבר ע״ז שהרי עי״ז יצטרך להזכיר חטאו, וכמבואר בכתוב (מקץ מא, ט): את חטאי אני מזכיר היום גו׳.

22) ועפ״ז י״ל ג״כ טעם נוסף ע״ז שלא פירש״י כבגמרא (ר״ה כט, ב) ״כאן ביו״ט שחל להיות בשבת כו׳״ - כי עי״ז לא יתורץ דיוק ״זכרון״ וכבפנים.

ולזה מוסיף ומבאר רש"י: "כדי לזכור לכם עקידת יצחק". היינו, ענין הזכרון (שיבוא על־ידי אמירת פסוקי זכרונות של בני ישראל - אינו לעורר זכרון ונתינת לבם של בני ישראל, אלא) הוא לעורר זכרון של הקב"ה - "לזכור לכם (זכות ד)עקידת יצחק".

ו. וכתב רש"י "לזכור לכם עקידת יצחק" אחר "פסוקי שופרות" אף דשייך לכאורה לפסוקי זכרונות, כי גם אמירת פסוקי שופרות הוא לעורר זכרון הקב"ה לזכיות בני ישראל, וזהו שמסיים "לזכור לכם כו' שקרב תחתיו איל" - מדגיש הקישור שבין שופר לעקידתו של יצחק "שקרב תחתיו איל" (שמקרנו עושים שופר)[23].

והביאור בזה: נתבאר לעיל דניקוד תיבת "זכרון" מורה שהיא בסמיכות לתיבת "תרועה" שלאחריה (זכרון של תרועה). ומזה מובן, דעם היות שיש בתיבת "זכרון" (גם) ענין ולימוד מיוחד בפני עצמו - הוראה דאמירת פסוקי זכרונות, מכל־מקום פשוט שהיא "סמוכה" - שייכת (גם) להנאמר אחריה. והיינו, שגם ב"תרועה" - (פסוקי שופרות) יש ענין של "זכרון",

וזהו הכרחו של רש"י לפרש ש(גם) אמירת פסוקי שופרות היא "לזכור לכם עקידת יצחק שקרב תחתיו איל" - ו"זכרון" (פסוקי זכרונות) בא לעורר זכרונו של הקב"ה ל"תרועה" (פסוקי שופרות) - זכרון "עקידת יצחק שקרב תחתיו איל".

ז. על־פי כל הנ"ל יובן טעמו של רש"י בהעתקתו עוד פעם (כבפנים פירושו) תיבת "זכרון", ומפרש "פסוקי זכרונות כו'" - דמלמדנו בזה, דההכרח לפירושו ד"זכרון" הוא ענין בפני עצמו ואינו רק מוסב ל"תרועה" שלאחריו, הוא מדיוק לשון הכתוב "זכרון" ולא "אמירת" (כנ"ל סעיף ד) ולכן צריך לפרש "פסוקי זכרונות". [מה־שאין־כן פסוקי שופרות - נלמדו מפירוש הפשוט של תיבת "(זכרון) תרועה", ואין צורך להעתיקה עוד פעם בפירושו].

וממשיך רש"י: "(פסוקי זכרונות) ופסוקי שופרות לזכור לכם כו'": דמזה שנאמר "זכרון תרועה" מוכח דגם בתרועה יש ענין של "זכרון" (כנ"ל סעיף ו), ומזה מובן דשניהם - פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות - נאמרים לתכלית אחת - "לזכור לכם עקידת יצחק שקרב תחתיו איל".

ועל־פי־זה יש לומר ביאור נוסף על זה שהקדים רש"י לפירושו תיבת "זכרון", וממשיך "פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות" ולא הפסיק להעתיק תיבת "תרועה" ביניהם, דבזה מדגיש דגם אמירת פסוקי שופרות הם לתכלית ד"זכרון" - "שיזכור לכם עקידת יצחק שהקריב תחתיו איל"[24].

(משיחות ש"פ בהעלותך, תשכ"ז)

23) ראה רא"ם: "ומה שמסיים לזכור כו' שקרב תחתיו איל שהוא לקוח מפ"ק דר"ה, דא"ר אבהו למה תוקעין בשופר של איל כו' כדי שיזכור לכם עקידת יצחק הוצרך לזה מפני שיש לטעון . . פסוקי שופרות למה, ולולא הטעם הזה הנזכר בפ"ק דר"ה לא הי' המדרש הזה מקובל". (אמנם מ"ש הרא"ם "מפני שיש לטעון כו'" ראה לעיל ס"ב ובהערה 14, דאין זו קושיא בפשש"מ, והביאור הוא כבפנים).

24) להעיר מהגירסא ברש"י (שבגו"א): זכרון פסוקי זכרונות וזכרון פסוקי שופרות, דעפ"ז מודגש המבואר שגם פסוקי שופרות ענינם לעורר הזכרון, כבפנים.

המשך מעמוד מה

מקו"ם שכ"ם גי' הוי' פעמים אהי'[14] שהוא חיבור חכמה ובינה (כי שם הוי' בחכמה[15], ושם אהי'[16] בבינה), שיחודם[17] הוא ע"י הדעת.

לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזהר בראשית עמוד קלא

14) הוי' (26) × אהי' (21) = 546, וכן מקו"ם (186) + שכ"ם (360) = 546.

15) וכמ"ש הוי' בחכמה (משלי ג, יט). וראה זהר חלק ג' קצג, ב. ספר המאמרים ה'תרנ"ט עמוד עז.

16) ושם אהי' בבינה, ראה לעיל סימן לב, שמביא ראי' מגמ' קידושין ע, ע"ב. סידור עם דא"ח עמוד קנח, ד. תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשט"ז עמוד ר. ספר הערכים חב"ד חלק א' עמוד תרמז.

ראה לקוטי תורה פרשת פקודי ז, ד וז"ל "שם אהי' במילוי יודי"ן שהוא פנימיות בינה, והענין כי הנה הדם הוא הנפש והוא המחי' לכל האברים והוא מבחי' בינה, וגם שם אהי' בריבוע גימטריא דם כמ"ש בע"ח" (שער הארת המוחין פ"ז).

וא' הטעמים בזה, כי אהי' ברבוע בגי' ד"ם, כזה: א', א"ה, אה"י, אהי"ה = 44, (ראה לקמן סימן רמ). והדם הוא בלב, ובינה ליבא (תיקוני זהר בהקדמה – פתח אליהו), וכן כמו שה"דם" הוא חיות הגוף, כן "בינה" הוא חיות המדות.

17) ראה אור התורה תצוה עמוד א'תשיד. שיר השירים רכב-ג. ועוד.

בראשית יב, ו - ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה והכנעני אז בארץ

פו

ה׳ פעמים חסד - בחי׳ אברהם - בגי׳ "שכם"

שכם מספרו ה׳ פעמים חס״ד, ובאברהם בחי׳[1] חסדים כתיב ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם, ועיין בקהלת יעקב מע׳[2] שכם.

תורת לוי יצחק, חדושים וביאורים לש״ס עמוד קצג

פז

רמז במ״ש "עד מקום שכם", דאברהם הי׳ צריך לחיות ק״פ שנים, דהוא חצי מספר "שכם", דאברהם ויצחק הם מדת חסד וגבורה הנמשך מדעת, וזהו "עד" אותיות "דע" וכו׳

יש לומר, אברהם ויצחק שהם המדות דחסד[3] וגבורה, הנה הם נמשכים מדעת[4], כי דעת נחלק לחסד וגבורה, (וכידוע בהב׳ פרשיות שמע והי׳ אם שמוע דתפילין של ראש שהוא[5] דעת הנחלק לחסד וגבורה).

1) כמ״ש חסד לאברהם (מיכה ז, כ). ראה גם זהר בראשית מז, ב. תניא — אגרת הקדש סימן ה. מאמרי אדמו״ר הזקן פרשיות התורה חלק ב׳ עמוד תקפ, ובהנסמן שם.

2) (מע׳ שכם אות ה׳) וז״ל: והרמ״ז בזוהר לך לך דף ע״ט ע״ב כתב דשכם הוא סוד החסד, ונודע דחסד הוא יומא דכליל מכלהו יומין, לכן שכם גימטריא ה׳ פעמים חסד עכ״ל. (פירוש: ה׳ פעמים כנגד שאר ה׳ מדות. ראה ספר המאמרים ה׳תרנ״ט עמוד קיג ואילך (הוצאת קה״ת תשע״א)). לקמן סימן קי הערה 2.

3) אברהם חסד: כמ״ש חסד לאברהם (מיכה ז, כ). יצחק גבורה: כמ״ש (בראשית לא, מב) ופחד יצחק הי׳ לי. ראה זהר חלק ג׳ דף עט, ע״א. פרדס שער (כג) הכינויים פרק ד. מאמרי אדמו״ר הזקן פרשיות התורה חלק ב עמוד תקפ, ובהנסמן בהערות שם.

4) תניא סוף פ״ג וז״ל: "הדעת הוא קיום המדות וחיותן והוא כולל חסד וגבורה". דרך מצותיך יז, ב. ראה גם הערה 3.

5) ראה תניא פרק מ״א וז״ל: יתבונן איך שאור אין סוף ב״ה הסובב כל עלמין וממלא כל עלמין הוא רצון העליון הוא מלובש באותיות וחכמת התורה או בציצית ותפילין אלו, ובקריאתו או בלבישתו הוא ממשיך אורו ית׳ עליו דהיינו על חלק אלוה ממעל שבתוך גופו ליכלל וליבטל באורו יתברך.

ודרך פרט בתפילין ליבטל וליכלל בחי׳ חכמתו ובינתו שבנפשו האלהית בבחי׳ חכמתו ובינתו של א״ס ב״ה המלובשות דרך פרט בפ׳ קדש והיה כי יביאך דהיינו שלא להשתמש בחכמתו ובינתו שבנפשו בלתי לה׳ לבדו וכן ליבטל ולכלול בחי׳ הדעת שבנפשו הכולל חו״ג שהן יראה ואהבה שבלבו בבחי׳ דעת העליון הכולל חו״ג המלובש בפ׳ שמע והיה אם שמוע והיינו כמ״ש בש״ע לשעבד הלב והמוח כו׳.

והנה דעת נקרא שכ״ם כי הוא בין[6] כתפין[7], א״כ חסד דאברהם, שחסד הוא חצי דעת, הוא חצי מספר שכ״ם, שהוא מספר ק״פ, ויצחק שהוא גבורה חצי דעת, הוא ג״כ חצי שכ״ם מספר ק״פ שלכן חי[8] ק״פ שנה, וחיות להמדות דחסד וגבורה נמשך מדעת כמאמר[9] והודעת להם זה בית חייהם, כי דעת הוא הנשמה והחיות דהמדות כמ״ש בתניא פ״ג[10] ע״ש. והיינו הב׳ עטרין[11] חסד וגבורה שבדעת, הם הקיום והחיות דהמדות חסד וגבורה.

זהו שיצחק מדת הגבורה חי ק״פ שנה מעטרא דגבורה דדעת, חצי שכ״ם.

וכן אברהם הוה לי׳ לאתקיימא[12] ק״פ שנה, הוא אברהם מדת החסד, הקיום והחיות שלו הוא מעטרא דחסד דדעת, חצי שכ״ם.

וזמ״ש ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם, שהוא עד מקום הדעת הנקרא שכ״ם, יען חצי מספר שכ״ם שייך לאברם, ע״ד מקו״ם הוא מספר ס״ר[13] דדעת, הנקרא שכ״ם, והיינו ע״ד אותיות ד״ע.

המשך בעמוד מד

6) תורה אור פרשת לך לך יא, ד. תורת חיים בראשית צ, ג. קי, ג ואילך.

7) פירוש: דכמו בגשמיות בגוף האדם, הנה אחר ולמטה מהראש, הגוף מתחלק לב׳ כתפין, כן הוא בהשכל ומדות של האדם, דחכמה ובינה — השכל — הוא בהראש, ואח״כ ה״דעת״ ממשיך ומקשר השכל להמדות, וב״דעת״ הוא מתחלק לב׳ קצוות חסד וגבורה, וזהו שה״דעת״ נק׳ "שכם", דמתחלק (המדות שבשכל) לב׳ כתפין — חסד וגבורה. (ראה הערה 10).

8) בראשית לה, כח. (ראה לקמן עוד טעמים למספר חייו ק״פ, לקמן סימן קכה. קכו. רכב. ופניני לוי יצחק עה״ת שם).

9) בבא קמא צט, ב.

10) וז״ל: והדעת הוא מלשון והאדם ידע את חוה והוא לשון התקשרות והתחברות שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאוד ויתקע מחשבתו בחוזק בגדולת אין סוף ב״ה ואינו מסיח דעתו כי אף מי שהוא חכם ונבון בגדולת א״ס ב״ה הנה אם לא יקשר דעתו ויתקע מחשבתו בחוזק ובהתמדה לא יוליד בנפשו יראה ואהבה אמיתית כי אם דמיונות שוא ועל כן הדעת הוא קיום המדות וחיותן והוא כולל חסד וגבורה פי׳ אהבה וענפיה ויראה וענפיה.

11) "הב׳ עטרין חסד וגבורה שבדעת". בלקוטי לוי יצחק הערות לזוהר שמות-דברים מבאר הטעם דנק׳ "עטרין" (כתרים), עטרא דחסד, עטרא דגבורה וז״ל: "חסד וגבורה שבדעת הם בחי׳ מקיף על המדות חסד וגבורה עצמן, וזהו מה שחסד וגבורה נקראים עטרין, עטרא דחסד, עטרא דגבורה, שעטרה הוא בבחי׳ מקיף, כי הם בבחי׳ מקיף על המדות דחסד וגבורה עצמן".

12) ראה בזוהר חלק א׳ דף קסח ע״א, דאברהם הי׳ צ״ל חי ק״פ שנה ונתן ה׳ שנים לאדם הראשון, מובא לקמן סימן קפג.

13) ראה לקוטי תורה להאריז״ל פרשת שמות (ג, ד) בפסוק כי סר לראות ע״ש. ס״ר הוא מספר עשר פעמים שם הוי׳. ה׳ פעמים חסד, וה׳ פעמים גבורה. עיין עוד עץ חיים שער כו (שער הצלם) פרק ג. מאמרי אדמו״ר האמצעי במדבר חלק ד׳ א׳שצח ובהנסמן שם. נביאים וכתובים עמוד צט. תרס״ו עמוד שכד. ספר המאמרים ה׳תשל״ב עמוד 55.

כא, א – ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו

א. כתב האר"י ז"ל שאף על גב שהנשמה מסתלקת מן האדם נשתייר בו מעט מנשמה בתוך גופו, והחיצונים שרוצים ליהנות מאור הנשמה שנשתייר בו באים בתוך אותו גוף, כי בחיים מאור הגדול של נשמה שבגוף אינן יכולים לבא, אבל אור מעט שנשתייר אחר מותו באדם נהנים ממנו ומכח זה האור שנשתייר בו מתלבשים בו ומזה בא הטומאה, ובאם שלא הי' נשתייר בו מעט אור מנשמתו לא היו באים החיצונים לתוכו.

והענין שהקב"ה משייר מעט זה מנשמתו כי זה גורם ללחלח העצמות שיכולים לקום בתחייה, כמו הגינה כל זמן שאין מלחלחין אותו הגינה ונתייבשה אי אפשר לה להוציא פרי כן ממש האדם, ועל זה כתב האריז"ל שזה שאמר הפסוק בישעי' (ישעי' נח, יא) והיית כגן רוה וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו והשביע בצחצחות נפשך ועצמותיך יחליץ, ר"ל מי גרם לך שעצמותיך בקבר אחר שיכלה הגוף וישתיירו העצמות שהקב"ה יחליץ אותם ויחיו על ידי שהייתם כגן רוה וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו מצד לחלוחית, כן אתה כל זמן שהלחלוחית בתוכך מקום בתחייה. וכתב שזהו סוד הנזכר בזוהר בכמה דוכתי הבלי דגרמי דאשתייר בבי קברי.

ואם כן מכח זה המעט שנשתייר מנשמתו מתלבשים בו החיצונים ויונקים ומטמאים האדם וזהו טומאת מת, אבל עכו"ם שאינו קם בתחיית המתים אינו נשתייר אצלו כלום בעת שנפטר מן העולם, ואם כן אין להם להחיצונים גם כן להניק ממנו ואינם מתלבשים בו, ולכך אין מטמא העכו"ם. עד כאן דברי האר"י.

אך קשה למה עשה הקב"ה התחייה בדרך זה שישתייר מעט נשמה, לא ישתייר כלום מנשמה בגוף ויבראהו מחדש אחר כך כמו שבראו בתחילה מטיפה סרוחה, כך לעתיד יבראו מאותו עפר בעלמא שנשאר מגופו.

אבל נראה לי שהקב"ה עושה זה מצד הדין, כי נודע מה שכתוב בתיקונים שבע' אנפין בדף קמ"א ע"א וז"ל, הנשמה לגוף האדם היא בדרך הלוואה עד זמן שיקצוב לו הקב"ה וכשיגיע זמנו לשלם ההלוואה אזי פורח נשמתו ועיין שם באריכות הלשון. ואיתא בטור חושן משפט סימן צ"ח שהמסדר לבעל חוב שצריך הבית דין לשייר לו כדי חיותו כמו שכתוב שם מפורש.

ולכך נ"ל שבדין הוא שהקב"ה לא יטול גם כן ההלוואה במילואו שלא ישאר לגוף כלום, וצריך לכל הפחות לשייר מעט שם כדי חיותו דהיינו כדי שילוחלח הגוף כדי שיוכל לחיות בתחיית המתים וזה היא כדי חיותו כן נ"ל ברור.

קרבן שבת[1] – תוספות חול על הקודש סימן ג

כא, יד-טו – אלמנה וגרושה וחללה זונה את אלה לא יקח כי אם בתולה מעמיו יקח אשה. ולא יחלל זרעו בעמיו כי אני ה' מקדשו

ב. ולא יחלל זרעו בעמיו. הוא כשיש יחוד זו"ן, שכהן דז"א נושא את הבתולה דמל', הנה בזמן הגלות כ"ז אינו, שמל' ירדה פלאים, כמ"ש[2] ותרד פלאים, וקוב"ה ז"א בגלותא סליק לעילא לעילא[3], הנה שיהי' הגאולה מהגלות, שתבנה המל', וישוב ז"א להתייחד בה ע"ד שכה"ג נושא את הבתולה וכו', אז תהי' הגאולה וישוב הקב"ה ז"א הכה"ג להתייחד עם הבתולה דמל'.

לקוטי לוי יצחק פרשת אמור[4], פניני לוי יצחק על התורה

כא, י – והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום

ג. המשחה ומלא את ידו ללבש ר"ת אליהו, שכאשר יבוא אליהו אז יוציא את שמן המשחה ממקום שנגנזה ואז יחזרו להיות כהנים גדולים במשיחת שמן המשחה.

שמנה לחמו

כג, טו – וספרתם לכם ממחרת השבת[5] מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה

ד. [מצות עשה מן התורה שיספור כל אחד מישראל שבעה שבועות ימים מיום הבאת קרבן העומר שנאמר וספרתם לכם וגו'.]

אחר הספירה נוהגין לומר יהי רצון שיבנה בית המקדש כו' לפי שעכשיו אין אנו סופרין אלא זכר למקדש, ואין בספירה זו עשיית המצוה כלל, שהמצוה הוא לספור לעומר, ועכשיו אין לנו עומר לספור לו, אלא שחכמים תקנו לספור זכר למקדש, לפיכך מתפללין שיבנה בית המקדש ונקיים המצוה כתקונה.

שו"ע אדמו"ר הזקן סי' תפ"ט סעיף י"א

ה. ידוע[6] החקירה באם יבוא משיח באמצע ספירת העומר, אם יכול להיות המשך קיום מצות ספירת העומר בברכה מן התורה, אף שהתחלת הספירה (לפני ביאת המשיח) לא היתה אלא מדרבנן.

ומסתבר לומר, שעל ידי קיום המצוה מדרבנן ישנה ספירת הימים שלפני זה, ובמילא, יכולים להמשיך ולספור בברכה מן התורה, כיון שישנה **המציאות** (אף שאינה דמצוה) דכל הימים, "שבע שבתות תמימות תהיינה"[7], והרי זה שבוע תמים.

תורת מנחם התוועדויות ה'תשמ"ט ח"ג ע' 130

---

1) ר' בצלאל מקוברין ז"ל, בעמח"ס עמודי' שבעה, נדפס תל"ד.

2) איכה א, ט.

3) ראה זהר ח"א רי, א. ח"ב נח, ב. ח"ג כ.

4) עיין תורת מנחם – תפארת לוי יצחק.

5) עיין ילקוט משיח וגאולה עה"ת פ' שמות סימן קסד: ביאור הענין דע"י **ההשתוקקות והגעגועים** של בנ"י לקבלת התורה עוד בהיותם במצרים, זכות זה הוציאם ממצרים – וכן הוא בגאולה העתידה, דזכותם של ישראל הוא זכות **הקיווי והצפי' להגאולה**, שבזה נכלל הכוסף והתשוקה לתורתו של משיח – תורה חדשה מאתי תצא.

6) ראה לקו"ש ח"ח ע' 54 ואילך. וש"נ.

7) אמור כג, טו.

◆ יום ראשון כ"ז ניסן ◆

כא (א) **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לְנֶפֶשׁ לֹא־יִטַּמָּא בְּעַמָּיו:**

א וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה אֱמַר לְכָהֲנַיָּא בְּנֵי אַהֲרֹן וְתֵימַר לְהוֹן עַל מִית לָא יִסְתָּאַב בְּעַמֵּהּ:

רש"י◄ **אֱמֹר אֶל־הַכֹּהֲנִים •** (יבמות פ"ה, ת"כ): אֱמֹר וְאָמַרְתָּ, לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים. **בְּנֵי אַהֲרֹן •** (קידושין לה) יָכוֹל חֲלָלִים? תַּלְמוּד לוֹמַר: הַכֹּהֲנִים. **בְּנֵי אַהֲרֹן •** אַף בַּעֲלֵי מוּמִין בְּמַשְׁמָע. **בְּנֵי אַהֲרֹן •** וְלֹא בְּנוֹת אַהֲרֹן. **לֹא־יִטַּמָּא בְּעַמָּיו •** (ת"כ) בְּעוֹד שֶׁהַמֵּת בְּתוֹךְ עַמָּיו, יָצָא מֵת מִצְוָה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לז עמ' 61)

לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים (רש"י כא, א)

הַתֵּבוֹת "אֶל הַכֹּהֲנִים" בַּדִּבּוּר־הַמַּתְחִיל נִרְאוֹת כְּמִיֻּתָּרוֹת לִכְאוֹרָה. וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה לְהַלָּן נֶאֱמַר "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", וְרַשִׁ"י מְפָרֵשׁ "לְהַזְהִיר בֵּית־דִּין עַל הַכֹּהֲנִים". וּלְפִי זֶה קָשֶׁה: לָמָּה אֵין לְפָרֵשׁ שֶׁ"וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם" קָאֵי עַל בֵּית דִּין? אֲבָל כֵּיוָן שֶׁנֶּאֱמַר "אֶל **הַכֹּהֲנִים**", מוּבָן שֶׁ"אֲלֵיהֶם" מִתְיַחֶסֶת לָהֶם: הַכֹּהֲנִים הַגְּדוֹלִים מְזַהֲרִים לִשְׁמֹר עַל הַכֹּהֲנִים הַקְּטַנִּים.

(ב) **כִּי אִם־לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו לְאִמּוֹ וּלְאָבִיו וְלִבְנוֹ וּלְבִתּוֹ וּלְאָחִיו:**

ב אֶלָּהֵן לְקָרִיבֵהּ דְּקָרִיב לֵהּ לְאִמֵּהּ וְלַאֲבוּהִי וְלִבְרֵהּ וְלִבְרַתֵּהּ וְלַאֲחוּהִי:

רש"י◄ **כִּי אִם־לִשְׁאֵרוֹ •** (ת"כ) אֵין "שְׁאֵרוֹ" אֶלָּא אִשְׁתּוֹ.

(ג) **וְלַאֲחֹתוֹ הַבְּתוּלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטַּמָּא:**

ג וְלַאֲחָתֵהּ בְּתֻלְתָּא דְּקָרִיבָא לֵהּ דִּי לָא הֲוַת לְגֻבַר לַהּ יִסְתָּאַב:

רש"י◄ **הַקְּרוֹבָה •** לְרַבּוֹת אֶת הָאֲרוּסָה (ת"כ. יבמות ס). **אֲשֶׁר לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ • לְמִשְׁכָּב. לָהּ יִטַּמָּא • מִצְוָה** (ת"כ. יבמות צז) ◆

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

כא (א) אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם וגו'. כָּפֵל הַכָּתוּב וְהִזְכִּיר פַּעֲמַיִּים לְשׁוֹן אֲמִירָה: **'אֱמוֹר וְאָמַרְתָּ',** כְּדֵי **לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל טָהֳרָתָם** שֶׁל **הַקְּטַנִּים** – שֶׁהַגְּדוֹלִים יַזְהִירוּ אֶת הַקְּטַנִּים מִלְּהִטַּמֵּא. וְכָךְ נִדְרַשׁ הַכָּתוּב: אֱמוֹר אֶל הַגְּדוֹלִים שֶׁיֹּאמְרוּ כֵּן גַּם לַקְּטַנִּים (יבמות קיד.) (עפ"י גר' הגר"א ופירושו בתו"כ, וטור יו"ד סי' שע"ג):

בְּנֵי אַהֲרֹן. הוּצְרַךְ הַכָּתוּב לוֹמַר גַּם 'הַכֹּהֲנִים' וְגַם 'בְּנֵי אַהֲרֹן', שֶׁאִילּוּ הָיָה נֶאֱמַר רַק 'בְּנֵי אַהֲרֹן', **יָכוֹל** הָיִיתִי לוֹמַר כִּי אַף **חֲלָלִים** (הַפְּסוּלִים לִכְהוּנָּה) 1) אֲסוּרִים לְהִטַּמֵּא, שֶׁהֲרֵי גַּם הֵם מִזֶּרַע אַהֲרֹן, לְכָךְ **תַּלְמוּד לוֹמַר 'הַכֹּהֲנִים'** – דַּיְוָקָא אֵלּוּ שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיהֶם קְדוּשַׁת הַכְּהוּנָּה, יְצָאוּ חֲלָלִים שֶׁנִּתְחַלְּלָה קְדוּשָׁתָם וְדִינָם כְּ'זָר' (מפרשים):

בְּנֵי אַהֲרֹן. אַף בַּעֲלֵי־מוּמִין בְּמַשְׁמָע, שֶׁגַּם הֵם מִבְּנֵי אַהֲרֹן, וְאַף שֶׁאֵינָם כְּשֵׁרִים לַעֲבוֹדָה אֲבָל כְּשֵׁרִים הֵם לֶאֱכִילַת בְּשַׂר קָדָשִׁים כִּשְׁאָר כֹּהֲנִים (כאמור להלן פסוק כב) (גו"א):

בְּנֵי אַהֲרֹן. וְלֹא בְּנוֹת אַהֲרֹן [שֶׁאִילּוּ הָיְתָה כַּוָּנַת הַכָּתוּב לִכְלוֹל גַּם אֶת הַבָּנוֹת, הָיָה לוֹ לוֹמַר 'בֵּית אַהֲרֹן', כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ (שמות יט, ג) 'כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב' – אֵלּוּ הַנָּשִׁים] (ספרא) (משכ"ל):

לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו. לֹא יִטַּמָּא הַכֹּהֵן לְנֶפֶשׁ אָדָם מֵת **בְּעוֹד שֶׁהַמֵּת** נִמְצָא **בְּתוֹךְ עַמָּיו** (בֵּין בְּנֵי עַמּוֹ), כְּלוֹמַר בְּתוֹךְ הַיִּישׁוּב, בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ אֲחֵרִים אֲשֶׁר יִטַּפְּלוּ בִּקְבוּרָתוֹ. **יָצָא** מִן הַכְּלָל **'מֵת מִצְוָה'** הַמּוּטָּל בְּדֶרֶךְ וְאֵין לוֹ קוֹבְרִים, שֶׁמִּצְוָה עַל הַכֹּהֵן הַמּוֹצְאוֹ לְהִטַּמֵּא לוֹ וּלְקָבְרוֹ ['מֵת מִצְוָה' = כִּינּוּי לְמֵת שֶׁאֵין מִי שֶׁיֵּעָסוֹק בִּקְבוּרָתוֹ, שֶׁמִּצְוָה הִיא עַל כָּל אָדָם הַמּוֹצְאוֹ שֶׁהוּא יִקְבְּרֶנּוּ] (שם): תורה ב

(ב) כִּי אִם לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרוֹב אֵלָיו. לְאַנְשֵׁי מִשְׁפַּחְתּוֹ הַקְּרוֹבִים אֵלָיו בְּיוֹתֵר. וּמֵאַחַר שֶׁהַכָּתוּב מוֹנֶה וּמְפָרֵט אֶת כָּל קְרוֹבָיו לָמָּה הוּצְרַךְ לְהַקְדִּים וְלוֹמַר 'לִשְׁאֵרוֹ'? אֶלָּא **אֵין 'שְׁאֵרוֹ'** הָאָמוּר כָּאן **אֶלָּא אִשְׁתּוֹ,** לְרַבּוֹת שֶׁגַּם הִיא בִּכְלַל הַקְּרוֹבִים שֶׁהַכֹּהֵן מִטַּמֵּא לָהֶם בְּמוֹתָם [אָמְנָם לְשׁוֹן 'שְׁאֵר' הָאָמוּר בִּשְׁאָר מְקוֹמוֹת, פֵּירוּשׁוֹ כָּל קְרוֹבֵי הַמִּשְׁפָּחָה. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל יח, ו) 'אִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה' וְכֵן (להלן כה, מט) 'אוֹ מִשְּׁאֵר בְּשָׂרוֹ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאָלֶנּוּ'] (שם, יבמות כב) (רא"ם, גו"א, ד"ד): תורה ג

(ג) הַקְּרוֹבָה אֵלָיו וגו'. מֵאַחַר שֶׁהַכָּתוּב מְפָרֵשׁ 'אֲשֶׁר לֹא הָיְתָה לְאִישׁ', לֹא הָיָה צָרִיךְ לְהוֹסִיף וְלוֹמַר 'הַקְּרוֹבָה אֵלָיו', אֶלָּא **לְרַבּוֹת אֶת הָאֲרוּסָה** אֲשֶׁר נִתְקַדְּשָׁה לְאִישׁ, אַף עֲדַיִין לֹא נִשְׂאָה לוֹ, וְהִשְׁמִיעֲנוּ הַכָּתוּב שֶׁכָּל עוֹד שֶׁלֹּא עָבְרָה לְגַמְרֵי לִרְשׁוּת בַּעְלָהּ בְּנִישׂוּאִין, הֲרֵי הִיא כַּ'אֲחוֹתוֹ הַקְּרוֹבָה אֵלָיו' וְאָחִיהָ הַכֹּהֵן מִטַּמֵּא לָהּ בְּמוֹתָהּ (ספרא, יבמות ס.) (הזכרון):

אֲשֶׁר לֹא הָיְתָה לְאִישׁ. לְמִשְׁכָּב – כְּלוֹמַר שֶׁעֲדַיִין אֵינֶנָּה נְשׂוּאָה לוֹ, וְכָאָמוּר:

(ד) לֹא יִטַּמָּא בַּעַל בְּעַמָּיו לְהֵחָלוֹ:

ד לָא יִסְתָּאַב רַבָּא בְּעַמֵּהּ לְאַחֲלוּתֵהּ:

רס"י◄ **לֹא יִטַּמָּא בַּעַל בְּעַמָּיו לְהֵחָלוֹ•** (ת"כ) לֹא יִטַּמָּא לְאִשְׁתּוֹ פְּסוּלָה, שֶׁהוּא מְחֻלָּל בָּהּ בְּעוֹדָהּ עִמּוֹ. וְכֵן פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: לֹא יִטַּמָּא בַּעַל בִּשְׁאֵרוֹ, בְּעוֹד שֶׁהוּא בְּתוֹךְ עַמָּיו, שֶׁיֵּשׁ לָהּ קוֹבְרִין, שֶׁאֵינָהּ מֵת מִצְוָה. וּבְאֵיזֶה 'שְׁאֵר' אָמַרְתִּי? בְּאוֹתוֹ שֶׁהִיא 'לְהֵחָלוֹ', לְהִתְחַלֵּל הוּא מִכְּהֻנָּתוֹ.

(ה) לֹא־יִקְרְחוּ קָרְחָה בְּרֹאשָׁם וּפְאַת זְקָנָם לֹא יְגַלֵּחוּ וּבְבְשָׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שָׂרָטֶת:

ה לָא יִמְרְטוּן מְרַט בְּרֵישְׁהוֹן וּפָאתָא דְּדִקְנְהוֹן לָא יְגַלְּחוּן וּבְבִשְׂרְהוֹן לָא יְחַבְּלוּן חִבּוּל:

רס"י◄ **לֹא־יִקְרְחוּ קָרְחָה•** (ת"כ) עַל מֵת. וַהֲלֹא אַף יִשְׂרָאֵל הֵזְהֲרוּ עַל כָּךְ? אֶלָּא (קידושין לו. מכות כ) לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל (דברים יד א): "בֵּין עֵינֵיכֶם". יָכוֹל לֹא יְהֵא חַיָּב עַל כָּל הָרֹאשׁ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "בְּרֹאשָׁם". וְיִלָּמְדוּ יִשְׂרָאֵל מֵהַכֹּהֲנִים בִּ'גְזֵרָה שָׁוָה': נֶאֱמַר כָּאן "קָרְחָה" וְנֶאֱמַר לְהַלָּן בְּיִשְׂרָאֵל "קָרְחָה", מַה כָּאן כָּל הָרֹאשׁ, אַף לְהַלָּן כָּל הָרֹאשׁ בְּמַשְׁמָע, כָּל מָקוֹם שֶׁיִּקָּרַח בָּרֹאשׁ, וּמַה לְהַלָּן עַל מֵת, אַף כָּאן עַל מֵת. **וּפְאַת זְקָנָם לֹא יְגַלֵּחוּ•** לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל (לעיל יט) "וְלֹא תַשְׁחִית". יָכוֹל לִקְטוֹ בְּמַלְקֵט וּבִרְהִיטָנִי? לְכָךְ נֶאֱמַר: "לֹא יְגַלֵּחוּ", שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל דָּבָר הַקָּרוּי "גִּלּוּחַ" וְיֵשׁ בּוֹ הַשְׁחָתָה, וְזֶהוּ תַּעַר. **וּבְבְשָׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שָׂרָטֶת•** לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל (לעיל יט כח): "וְשֶׂרֶט לָנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ". יָכוֹל שָׂרַט חָמֵשׁ שְׂרִיטוֹת, לֹא יְהֵא חַיָּב אֶלָּא אַחַת? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לֹא יִשְׂרְטוּ שָׂרָטֶת" — לְחַיֵּב עַל כָּל שְׂרִיטָה וּשְׂרִיטָה; שֶׁתֵּבָה זוֹ יְתֵרָה הִיא לִדְרֹשׁ, שֶׁהָיָה לוֹ לִכְתֹּב: "לֹא יִשְׂרְטוּ" — וַאֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁהִיא שָׂרֶטֶת.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

לָהּ יִטַּמָּא. לְאַחַר שֶׁפֵּירַט הַכָּתוּב אֶת כָּל הַקְּרוֹבִים הַיּוֹצְאִים מִכְּלַל אִיסּוּר טוּמְאַת כֹּהֲנִים, חָזַר וְהִדְגִּישׁ 'לֹהּ יִטַּמָּא', לְלַמֵּד כִּי הַטּוּמְאָה לְצוֹרֶךְ קְרוֹבִים **מִצְוָה** הִיא, וְאֵינֶנָּה 'רְשׁוּת' בִּלְבָד ['וְעִנְיָן זֶה הוּא בְּכְלַל כְּבוֹד הַמֵּת שֶׁהַקְּרוֹבִים נִטְמָאִים לוֹ לְצוֹרֶךְ קְבוּרָתוֹ] (ספרא) (רי"פ, בא"י): תורה ד

(ד) לֹא יִטַּמָּא בַּעַל בְּעַמָּיו לְהֵחָלוֹ. כְּלוֹמַר: דִּין זֶה שֶׁלָּמַדְנוּ מִ'שְׁאֵרוֹ' (בפסוק ב) שֶׁהַבַּעַל מִטַּמֵּא לְאִשְׁתּוֹ, אֵינוֹ אָמוּר אֶלָּא בְּאִשְׁתּוֹ הַכְּשֵׁרָה, אֲבָל **לֹא יִטַּמָּא לְאִשְׁתּוֹ פְּסוּלָה** [כְּגוֹן גְּרוּשָׁה הָאֲסוּרָה לְכֹהֵן (כאמור להלן פסוק ז)] **שֶׁהוּא מְחוּלָּל בָּהּ בְּעוֹדָהּ עִמּוֹ** – אֲשֶׁר הִיא גּוֹרֶמֶת לוֹ לְפָסְלוֹ מִן הָעֲבוֹדָה [כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ (בכורות מה:) כֹּהֵן הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה הָאֲסוּרָה לְכֹהֵן, פָּסוּל לָעֲבוֹדָה עַד שֶׁיִּגָּרְשֶׁנָּה], כִּי אִשָּׁה זוֹ שֶׁלֹּא הָיְתָה רְאוּיָה לְהִנָּשֵׂא לוֹ אֵינוֹ מִטַּמֵּא לָהּ בְּמוֹתָהּ, אֶלָּא אִם כֵּן הִיא 'מֵת מִצְוָה' (ת"כ). **וּמַה שֶּׁנֶּאֱמַר כָּאן** 'בְּעַמָּיו', **כֵּן** הוּא **פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: לֹא יִטַּמָּא בַּעַל בִּשְׁאֵרוֹ** (בְּאִשְׁתּוֹ) **בְּעוֹד שֶׁהִיא בְּתוֹךְ עַמָּיו, שֶׁיֵּשׁ לָהּ קוֹבְרִין, שֶׁאֵינָהּ מֵת מִצְוָה. וּבְאֵיזֶה שְׁאֵר אָמַרְתִּי** כֵּן, **בְּאוֹתוֹ שֶׁהוּא 'לְהֵחָלוֹ',** שֶׁהַנִּישׂוּאִין עִמָּהּ גּוֹרְמִים לוֹ **לְהִתְחַלֵּל הוּא מִכְּהֻנָּתוֹ,** אֲבָל לְאִשְׁתּוֹ הַכְּשֵׁרָה הֲרֵי הוּא מִטַּמֵּא אַף כְּשֶׁיֵּשׁ לָהּ קוֹבְרִין, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר 'לִשְׁאֵרוֹ' (עיין ספרא) (באמ"ת): תורה ה

(ה) לֹא יִקְרְחוּ קָרְחָה. לֹא יִמְרְטוּ שַׂעֲרוֹת רֹאשָׁם מִתּוֹךְ צַעַר **עַל מֵת.** וְלָמָּה הוּצְרַךְ לְהַזְהִיר כֵּן בְּמִיוּחָד עַל הַכֹּהֲנִים, **וַהֲלֹא אַף יִשְׂרָאֵל הוּזְהֲרוּ עַל כָּךְ** (כדלהלן)? **אֶלָּא** מִתּוֹךְ שְׁנֵי הַכְּתוּבִים הָאֲמוּרִים הֵן בְּיִשְׂרָאֵל וְהֵן בַּכֹּהֲנִים, אָנוּ לְמֵדִים עַל פְּרָטֵי הָאִיסּוּר, **לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל** (דברים יד, א) 'וְלֹא תָשִׂימוּ קָרְחָה **בֵּין עֵינֵיכֶם** לָמֵת', **יָכוֹל לֹא יְהֵא חַיָּב עַל כָּל הָרֹאשׁ** כִּי אִם עַל הַשֵּׂעָר שֶׁבְּגוּבַהּ הָרֹאשׁ, כְּנֶגֶד 'בֵּין הָעֵינַיִם' – **תַּלְמוּד לוֹמַר** (בַּכֹּהֲנִים) **'בְּרֹאשָׁם',** לְחַיֵּב עַל תְּלִישַׁת שֵׂעָר בְּכָל מָקוֹם בָּרֹאשׁ, **וְיִלָּמְדוּ יִשְׂרָאֵל מִכֹּהֲנִים בִּגְזֵרָה־שָׁוָה: נֶאֱמַר כָּאן 'קָרְחָה' וְנֶאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל 'קָרְחָה'** (דברים יד, א), **מַה כָּאן** הַזְהִיר הַכָּתוּב עַל **כָּל הָרֹאשׁ, אַף לְהַלָּן כָּל הָרֹאשׁ בַּמַּשְׁמָע,** כְּלוֹמַר **כָּל מָקוֹם שֶׁיִּקָּרַח בָּרֹאשׁ;** וּמַאוֹתָהּ 'גְּזֵרָה שָׁוָה' אָנוּ חוֹזְרִים וּלְמֵדִים גַּם כֹּהֲנִים מִיִּשְׂרָאֵל: **מַה לְהַלָּן** לֹא הִזְהִיר הַכָּתוּב אֶלָּא **עַל מֵת, אַף כָּאן** לֹא הִזְהִיר הַכָּתוּב אֶלָּא **עַל מֵת.** וּלְפִיכָךְ, 'הַקּוֹרֵחַ רֹאשׁוֹ אוֹ הַשּׁוֹרֵט בִּבְשָׂרוֹ עַל בֵּיתוֹ שֶׁנָּפֵל, וְעַל סְפִינָתוֹ שֶׁנִּטְבְּעָה בַּיָּם פָּטוּר. וְאֵינוֹ לוֹקֶה אֶלָּא עַל הַמֵּת בִּלְבָד' (מכות כ.) (לשון הרמב"ם הל' עבודת כוכבים פי"ב הט"ז):

וּפְאַת זְקָנָם לֹא יְגַלֵּחוּ. גַּם אִיסּוּר זֶה, בְּדוֹמֶה לְקוֹדְמוֹ, נֶאֱמַר גַּם בְּיִשְׂרָאֵל וְגַם בְּכֹהֲנִים, וּשְׁנֵיהֶם לְמֵדִים זֶה מִזֶּה: **לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל** (לעיל יט, כז) **'וְלֹא תַשְׁחִית** אֵת פְּאַת זְקָנֶךָ', **יָכוֹל** הָיִיתִי לוֹמַר, אִם **לִקְטוֹ בְּמַלְקֵט וּבִרְהִיטָנִי** – אִם לִיקֵּט אֶת שַׂעֲרוֹת הַזָּקָן בְּסוּגֵי כֵּלִים הָעוֹקְרִים כָּל שְׁעָרָה מִשָּׁרְשָׁהּ, וְהִשְׁחִית בְּכָךְ אֶת זְקָנוֹ **יְהֵא חַיָּב** מִשּׁוּם 'לֹא תַשְׁחִית', **לְכָךְ נֶאֱמַר 'לֹא יְגַלֵּחוּ', שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל דָּבָר הַקָּרוּי 'גִּלּוּחַ',** דְּהַיְינוּ בִּכְלִי הַ'חוֹתֵךְ' אֶת הַשֵּׂעָר [שֶׁהַדֶּרֶךְ לְגַלֵּחַ בּוֹ]. וְאִילּוּ הָיָה נֶאֱמַר 'לֹא יְגַלֵּחוּ' בִּלְבָד, הָיִיתִי יָכוֹל לוֹמַר שֶׁיְּהֵא חַיָּב גַּם אִם גִּילְּחוּ בְּמִסְפָּרַיִם [הַחוֹתְכִים וְגוֹזְזִים אֶת הַשֵּׂעָר, אַף לֹא עַד סוֹפוֹ], תַּלְמוּד לוֹמַר 'לֹא תַשְׁחִית' שֶׁמַּשְׁמָעוֹ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מַשְׁאִיר מִן הַשֵּׂעָר כְּלוּם. וּמִתּוֹךְ שְׁנֵי הַכְּתוּבִים הַלָּלוּ לָמַדְנוּ כִּי אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא בְּדֶרֶךְ גִּילּוּחַ **וְשֶׁיֵּשׁ בּוֹ** גַּם **הַשְׁחָתָה, וְזֶהוּ** עַל יְדֵי **תַּעַר** (סַכִּין) (שם כא.) (מלבי"ם, שע"א, דע"ז):

וּבְבְשָׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שָׂרָטֶת. אַף מִקְרָא זֶה בָּא לְלַמֵּד וּלְהוֹסִיף עַל הָאָמוּר לְמַעְלָה, **לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל** (לעיל יט, כח) **'וְשֶׂרֶט לָנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ** בִּבְשָׂרְכֶם', **יָכוֹל** הָיִיתִי לוֹמַר אִם **שָׂרַט חָמֵשׁ שְׂרִיטוֹת לֹא יְהֵא חַיָּב אֶלָּא** מַלְקוֹת **אַחַת** – שֶׁהַכֹּל כִּפְעוּלָּה אַחַת שֶׁל שֵׂירוּט – **תַּלְמוּד לוֹמַר 'לֹא יִשְׂרְטוּ שָׂרָטֶת', לְחַיֵּב עַל כָּל שְׂרִיטָה וּשְׂרִיטָה, שְׁתֵּיבָה זוֹ** (שָׂרָטֶת) **יְתֵרָה הִיא לִדְרוֹשׁ, שֶׁהָיָה לוֹ לִכְתּוֹב 'לֹא**

(ו) קְדֹשִׁים יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא יְחַלְּלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת־אִשֵּׁי יְהוָה לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מַקְרִיבִם וְהָיוּ קֹדֶשׁ:

ו קַדִּישִׁין יְהוֹן קֳדָם אֱלָהֲהוֹן וְלָא יְחַלְּלוּן שְׁמָא דֶּאֱלָהֲהוֹן אֲרֵי יָת קָרְבְּנַיָּא דַיְיָ קָרְבָּן אֱלָהֲהוֹן אִנּוּן מַקְרִיבִין וִיהוֹן קַדִּישִׁין:

רש"י◄ **קְדֹשִׁים יִהְיוּ.** (ת"כ) עַל־כָּרְחָם יַקְדִּישׁוּם בֵּית־דִּין בְּכָךְ.

(ז) אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלֻלָה לֹא יִקָּחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ כִּי־קָדֹשׁ הוּא לֵאלֹהָיו:

ז אִתְּתָא מַטְעֲיָא וּמְחַלְּלָא לָא יִסְּבוּן וְאִתְּתָא דִּמְתָרְכָא מִבַּעְלַהּ לָא יִסְּבוּן אֲרֵי קַדִּישׁ הוּא קֳדָם אֱלָהֵהּ:

רש"י◄ **זֹנָה.** שֶׁנִּבְעֲלָה בְּעִילַת יִשְׂרָאֵל הָאָסוּר לָהּ, כְּגוֹן חַיָּבֵי כְּרֵתוֹת, אוֹ נָתִין, אוֹ מַמְזֵר (יבמות סא). **חֲלָלָה.** שֶׁנּוֹלְדָה מִן הַפְּסוּלִים שֶׁבַּכְּהֻנָּה, כְּגוֹן בַּת אַלְמָנָה מִכֹּהֵן גָּדוֹל, אוֹ בַּת גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה מִכֹּהֵן הֶדְיוֹט, (קידושין עז) וְכֵן שֶׁנִּתְחַלְּלָה מִן הַכְּהֻנָּה עַל־יְדֵי בִּיאַת אֶחָד מִן הַפְּסוּלִים לַכְּהֻנָּה.

(ח) וְקִדַּשְׁתּוֹ כִּי־אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מַקְרִיב קָדֹשׁ יִהְיֶה־לָּךְ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם:

ח וּתְקַדְּשִׁנֵּהּ אֲרֵי יָת קָרְבַּן אֱלָהָךְ הוּא מְקָרֵב קַדִּישׁ יְהֵי לָךְ אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא יְיָ מְקַדְּשְׁכוֹן:

רש"י◄ **וְקִדַּשְׁתּוֹ.** עַל־כָּרְחוֹ, שֶׁאִם לֹא רָצָה לְגָרֵשׁ, הַלְקֵהוּ וְיַסְּרֵהוּ עַד שֶׁיְּגָרֵשׁ (יבמות פח). **קָדֹשׁ יִהְיֶה־לָּךְ.** נְהֹג בּוֹ קְדֻשָּׁה לִפְתֹּחַ רִאשׁוֹן בְּכָל דָּבָר וּלְבָרֵךְ רִאשׁוֹן בַּסְּעֻדָּה (ת"כ).

(ט) וּבַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תֵחֵל לִזְנוֹת אֶת־אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף: ס

ט וּבַת גְּבַר כָּהֵן אֲרֵי תִתְחַל לְמִטְעֵי מִקְּדֵשַׁת אֲבוּהָא הִיא מִתַּחֲלָא בְּנוּרָא תִתּוֹקַד:

רש"י◄ **כִּי תֵחֵל לִזְנוֹת.** כְּשֶׁתִּתְחַלֵּל עַל־יְדֵי זְנוּת, שֶׁהָיְתָה בָּהּ זִיקַת בַּעַל וְזָנְתָה, אוֹ מִן הָאֲרוּסִין אוֹ מִן הַנִּשּׂוּאִין. וְרַבּוֹתֵינוּ (סנהדרין נא) נָחְלְקוּ בַּדָּבָר, וְהַכֹּל מוֹדִים שֶׁלֹּא דִּבֵּר הַכָּתוּב בִּפְנוּיָה. **אֶת־אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת.** (סנהדרין נב) חִלְּלָה וּבִזְּתָה אֶת כְּבוֹדוֹ, שֶׁאוֹמְרִים עָלָיו: אָרוּר שֶׁזּוֹ יָלַד, אָרוּר שֶׁזּוֹ גִּדֵּל!.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

יִשְׂרָטוּ', וַאֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁהִיא 'שְׂרָטֶת' [וּכְמוֹ כֵן אָנוּ לְמֵדִים: 'מַה שְׂרִיטָה הָאֲמוּרָה בְּיִשְׂרָאֵל אֵין חַיָּבִים אֶלָּא עַל הַמֵּת (שֶׁנֶּאֱמַר 'לָנֶפֶשׁ') אַף שְׂרִיטָה הָאֲמוּרָה בַּכֹּהֲנִים אֵין חַיָּבִים אֶלָּא עַל הַמֵּת'] (ספרא): תורה ו

(ו) קְדֹשִׁים יִהְיוּ וגו'. פָּרָשַׁת קְדוּשַׁת הַכֹּהֲנִים הָאֲמוּרָה כָּאן מוּטֶלֶת גַּם עַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִם אֵין הַכֹּהֲנִים רוֹצִים לְהִתְנַהֵג בִּקְדוּשָׁה זוֹ, הֲרֵי **עַל־כָּרְחָם יַקְדִּישׁוּם בֵּית־דִּין בְּכָךְ** [וְכָאָמוּר לְהַלָּן (בפסוק ח) 'וְקִדַּשְׁתּוֹ'] (ספרא): תורה ז

(ז) זֹנָה. אֵיזוֹ הִיא זוֹנָה? אִשָּׁה **שֶׁנִּבְעֲלָה בְּעִילַת יִשְׂרָאֵל הָאָסוּר לָהּ, כְּגוֹן** כָּל אִיסּוּרֵי הָעֲרָיוֹת שֶׁהֵם **חַיָּבֵי כָרֵיתוֹת** [כְּגוֹן מִי שֶׁנָּשָׂא אֶת אֲחוֹתוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן אֵלֶּה שֶׁהֵן בְּמִיתַת בֵּית דִּין (ראה לעיל כ, י־כא)], **אוֹ** אֲפִילּוּ שֶׁנִּבְעֲלָה לְ**נָתִין אוֹ מַמְזֵר** שֶׁהֵם בְּאִזְהָרַת 'לֹא' בִּלְבָד, בְּכָל אֵלֶּה נַעֲשֵׂית הָאִשָּׁה 'זוֹנָה' וְנֶאֱסֶרֶת לְכֹהֵן (ספרא, יבמות סא):

חֲלָלָה. אֵיזוֹ הִיא חֲלָלָה? בַּת **שֶׁנּוֹלְדָה מִן הַפְּסוּלִים שֶׁבַּכְּהֻנָּה, כְּגוֹן בַּת אַלְמָנָה מִכֹּהֵן־גָּדוֹל אוֹ בַּת גְּרוּשָׁה מִכֹּהֵן־הֶדְיוֹט** (ראה איסורם להלן, פסוקים: ז יד), **וְכֵן** הָאִשָּׁה **שֶׁנִּתְחַלְּלָה מִן הַכְּהֻנָּה עַל־יְדֵי בִּיאַת אֶחָד מִן הַפְּסוּלִים לַכְּהֻנָּה** – כְּלוֹמַר, גַּם הַנָּשִׁים עַצְמָן שֶׁנִּישְׂאוּ לְכֹהֲנִים שֶׁהֵן אֲסוּרוֹת לָהֶם, נִפְסָלוֹת בְּנִישּׂוּאֵיהֶן וְנַעֲשׂוֹת 'חֲלָלוֹת', וּלְפִיכָךְ אַלְמָנָה זוֹ הַנִּשּׂוּאָה לְכֹהֵן גָּדוֹל אִם תִּתְאַלְּמֵן שׁוּב וְיָמוּת בַּעְלָהּ, הֲרֵי מֵעַתָּה כְּבָר תְּהֵא אֲסוּרָה גַּם לְכֹהֵן הֶדְיוֹט (הַמּוּתָּר בְּאַלְמָנָה), מֵחֲמַת אִיסּוּר 'חֲלָלָה' שֶׁנּוֹסֵף בָּהּ [וְכֵן הַגְּרוּשָׁה שֶׁנִּשֵּׂאת לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, נוֹסֵף בָּהּ גַּם אִיסּוּר 'חֲלָלָה', שֶׁאִם מֵת בַּעְלָהּ אוֹ גֵּרְשָׁהּ, וְכֹהֵן אַחֵר יִשָּׂאֶנָּה יַעֲבוֹר עָלֶיהָ הֵן מִשּׁוּם גְּרוּשָׁה וְהֵן מִשּׁוּם חֲלָלָה] (עיין ספרא, קידושין עז.) (הזכרון): תורה ח

(ח) וְקִדַּשְׁתּוֹ. צִיווּי זֶה מוּפְנֶה לְכָלָל הָעָם וּלְבֵית דִּין בְּרֹאשָׁם, שֶׁיְּקַדְּשׁוּ אֶת הַכֹּהֵן **עַל כָּרְחוֹ, שֶׁאִם** נָשָׂא אִשָּׁה הָאֲסוּרָה לוֹ **וְלֹא רָצָה לְגָרֵשׁ, הַלְקֵהוּ וְיַסְּרֵהוּ עַד שֶׁיְּגָרֵשׁ** (ספרא, יבמות פח) (הגר"ש בהר"ר הירש):

קָדוֹשׁ יִהְיֶה לָּךְ. הוֹאִיל וְהַכֹּהֵן הוּא קָדוֹשׁ, לְפִיכָךְ **נְהוֹג בּוֹ קְדוּשָׁה,** וְכַבְּדֵהוּ כִּקְדוּשָׁתוֹ **לִפְתּוֹחַ רִאשׁוֹן בְּכָל דָּבָר** שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כָּבוֹד וַחֲשִׁיבוּת, כְּגוֹן לְדַבֵּר רִאשׁוֹן בְּדִבְרֵי תוֹרָה, **וּלְבָרֵךְ רִאשׁוֹן בִּסְעוּדָה,** וְכֵן בִּשְׁאָר עִנְיְנֵי כָבוֹד (ב"ב): תורה ט

(ט) כִּי תֵחֵל לִזְנוֹת. לְשׁוֹן 'תֵּחֵל' הָאָמוּר כָּאן אֵין פֵּירוּשוֹ 'הַתְּחָלָה' [שֶׁיְּהֵא מַשְׁמָעוּת הַכָּתוּב: 'וּבַת אִישׁ כֹּהֵן כַּאֲשֶׁר תַּתְחִיל לִזְנוֹת'], אֶלָּא הוּא מִלְּשׁוֹן 'חִילּוּל'; **כְּשֶׁתִּתְחַלֵּל** בַּת כֹּהֵן **עַל־יְדֵי זְנוּת,** כְּגוֹן **שֶׁכְּבָר הָיְתָה בָּהּ זִיקַת בַּעַל** (קֶשֶׁר לְבַעַל), **וְאַחַר כָּךְ זָנְתָה** מִמֶּנּוּ וְהָלְכָה לִהְיוֹת לְאִישׁ אַחֵר, אֲזַי דִּינָהּ בִּשְׂרֵיפָה כָּאָמוּר כָּאן. וְ'זִיקַת

(י) וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו אֲשֶׁר־יוּצַק עַל־רֹאשׁוֹ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּא אֶת־יָדוֹ לִלְבֹּשׁ אֶת־הַבְּגָדִים אֶת־רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם:

י וְכַהֲנָא דְּאִתְרַבָּא מֵאֲחוֹהִי דִּי יִתְּרִיק עַל רֵישֵׁהּ מִשְׁחָא דִּרְבוּתָא וְדִי קָרִיב יָת קָרְבָּנֵהּ לְמִלְבַּשׁ יָת לְבוּשַׁיָּא יָת רֵישֵׁהּ לָא יְרַבֵּי פֵּרוּעַ וּלְבוּשׁוֹהִי לָא יִבְזַע:

רש"י ◄ **לֹא יִפְרָע.** (ת"כ) לֹא יְגַדֵּל פֶּרַע עַל אֵבֶל, וְאֵיזֶהוּ גִּדּוּל פֶּרַע? יוֹתֵר מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם.

(יא) וְעַל כָּל־נַפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֹא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטַּמָּא:

יא וְעַל כָּל נַפְשַׁת מֵתָא לָא יֵיעוֹל לַאֲבוּהִי וּלְאִמֵּהּ לָא יִסְתָּאָב:

רש"י ◄ **וְעַל כָּל־נַפְשֹׁת מֵת.** בְּאֹהֶל הַמֵּת. **נַפְשֹׁת מֵת.** (נזיר לח) לְהָבִיא רְבִיעִית דָּם מִן הַמֵּת, שֶׁמְּטַמֵּא בָּאֹהֶל. **לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטַּמָּא.** (שם מח. ת"כ) לֹא בָּא אֶלָּא לְהַתִּיר לוֹ מֵת מִצְוָה.

(יב) וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יְחַלֵּל אֵת מִקְדַּשׁ אֱלֹהָיו כִּי נֵזֶר שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהָיו עָלָיו אֲנִי יְהוָה:

יב וּמִן מַקְדְּשָׁא לָא יִפּוֹק וְלָא יַחֵל יָת מַקְדְּשָׁא דֶּאֱלָהֵהּ אֲרֵי כְּלִיל מְשַׁח רְבוּתָא דֶּאֱלָהֵהּ עֲלוֹהִי אֲנָא יְיָ:

רש"י ◄ **וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא.** (ת"כ, נזיר לז) אֵינוֹ הוֹלֵךְ אַחַר הַמִּטָּה. וְעוֹד, מִכָּאן לָמְדוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל מַקְרִיב אוֹנֵן. וְכֵן מַשְׁמָעוֹ: אַף אִם מֵתוּ אָבִיו וְאִמּוֹ, אֵינוֹ צָרִיךְ לָצֵאת מִן הַמִּקְדָּשׁ אֶלָּא עוֹבֵד עֲבוֹדָה. **וְלֹא יְחַלֵּל אֵת מִקְדָּשׁ.** שֶׁאֵינוֹ מְחַלֵּל בְּכָךְ אֶת הָעֲבוֹדָה, שֶׁהִתִּיר לוֹ הַכָּתוּב; הָא כֹּהֵן הֶדְיוֹט שֶׁעָבַד אוֹנֵן, חִלֵּל.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

הַבַּעַל' שֶׁהָיְתָה בָּהּ, הַמְדוּבָּר הוּא **אוֹ מִן הָאֵירוּסִין אוֹ מִן הַנִּשּׂוּאִין.** כְּלוֹמַר: אוֹ שֶׁקִּיבְּלָה מִמֶּנּוּ רַק קִידּוּשִׁין, אוֹ שֶׁכְּבָר הָיְתָה לוֹ לְאִשָּׁה בְּנִישּׂוּאִין מַמָּשׁ. **וְרִבּוֹתֵינוּ נֶחְלְקוּ בַּדָּבָר** בְּאֵיזֶה אוֹפֶן מְדַבֵּר הַכָּתוּב, שֶׁבּוֹ נֶעֱנֶשֶׁת בִּשְׂרִיפָה [וְשֶׁלֹּשׁ שִׁיטוֹת בַּדָּבָר: יֵשׁ אוֹמְרִים דַּוְוָקָא בַּאֲרוּסָה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּוְוָקָא בִּנְשׂוּאָה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהַמְדוּבָּר בִּשְׁנֵי הָאוֹפָנִים], **וְאוּלָם הַכֹּל מוֹדִים שֶׁלֹּא דִּבֶּר הַכָּתוּב בִּפְנוּיָה** שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר כָּאן 'לִזְנוֹת', וְלָשׁוֹן זֶה מַשְׁמָעוֹ 'שֶׁהִיא מוֹרֶדֶת וְיוֹצְאָה מִתַּחַת בַּעְלָהּ לַאֲחֵרִים', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (הושע ט, א) 'אַל תִּשְׂמַח יִשְׂרָאֵל... כִּי זָנִיתָ מֵעַל אֱלֹהֶיךָ' (עיין סנהדרין נא: וברש"י שם):

אֶת אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת. אֵין הָאָב נַעֲשֶׂה 'חָלָל' לְהַפְסֵל מִן הַכְּהוּנָּה בְּגָלַל חֵטְא בִּתּוֹ, אֶלָּא כַּוָּנַת הַכָּתוּב כִּי בַּמַּעֲשֶׂה הָרָע הַזֶּה הִיא **חֹלָלָה וּבִזְּתָה אֶת כְּבוֹדוֹ, שֶׁאוֹמְרִים עָלָיו 'אָרוּר שֶׁזּוֹ יָלַד, אָרוּר שֶׁזּוֹ גִּדֵּל'** – אָרוּר הָאָב שֶׁיָּלַד וְגִידֵּל בַּת כָּזוֹ (שם נב.) (נח"י): תורה י

(י) **לֹא יִפְרָע. לֹא יְגַדֵּל פֶּרַע עַל אֵבֶל.** כְּלוֹמַר לֹא יְגַדֵּל שַׂעֲרוֹת רֹאשׁוֹ כְּדֶרֶךְ שְׁאָר אֲבֵלִים שֶׁאֵינָם מִסְתַּפְּרִים [וְכֵן 'וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם' – לֹא יִקְרַע בְּגָדָיו כְּדֶרֶךְ הָאֲבֵלִים]. **וְאֵיזֶהוּ גִּידּוּל פֶּרַע?** כָּל שֶׁאֵינוֹ מִסְתַּפֵּר **יוֹתֵר מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם.** וּמִתּוֹךְ שֶׁהוּצְרַךְ הַכָּתוּב לְצַוּוֹת אוֹתוֹ עַל כָּךְ, לָמְדָנוּ שֶׁשְּׁאָר אֲבֵלִים חַיָּיבִים בִּקְרִיעָה וַאֲסוּרִים בְּתִסְפּוֹרֶת (שם כב:) (חזקוני): תורה יא

(יא) **וְעַל כָּל נַפְשֹׁת מֵת** לֹא יָבֹא. לֹא יִכָּנֵס **בְּאֹהֶל הַמֵּת** [וְכֵן לֹא יִגַּע בְּמֵת גַּם כְּשֶׁאֵינוֹ עִמּוֹ בָּאֹהֶל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן 'לֹא יִטַּמָּא' כְּלוֹמַר לֹא יִגַּע בּוֹ (גו"א)]. לְפִי שֶׁהַמֵּת מְטַמֵּא אֶת הַנִּמְצָא עִמּוֹ תַּחַת אוֹהֶל (קוֹרַת גַּג) אֶחָד, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא מְטַמֵּא אֶת הַנּוֹגֵעַ בּוֹ (ראה במדבר יט, יד-טז) [וּלְשׁוֹן 'עַל' הָאָמוּר כָּאן פֵּירוּשׁוֹ כְּמוֹ: 'אֶל', כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא יָבוֹא אֶל תּוֹךְ מְקוֹם הַמֵּת. וּכְמוֹ שֶׁמְּצִינוּ דּוּגְמָתוֹ (שמואל א' ב, יא) 'וַיֵּלֶךְ אֶלְקָנָה הָרָמָתָה עַל בֵּיתוֹ' – אֶל בֵּיתוֹ (מצו"א)]:

נַפְשֹׁת מֵת. לְשׁוֹן 'נַפְשׁוֹת' בָּא **לְהָבִיא רְבִיעִית־דָּם מִן הַמֵּת, שֶׁמְּטַמֵּא בָּאֹהֶל** וּבְמַגָּע, וְדִינוֹ כְּגוּף הַמֵּת עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יב, כג) 'כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ'. וְשִׁיעוּר 'רְבִיעִית הַלּוֹג' הוּא הַמִּידָּה הַקְּטַנָּה בְּיוֹתֵר שֶׁל דָּם אֲשֶׁר הָאָדָם יָכוֹל לְהִתְקַיֵּים בּוֹ בִּתְחִילַּת בְּרִיָּתוֹ (שם ד.) (נח"י, הזכרון):

לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטַּמָּא. אַחַר שֶׁכִּבֵּר נֶאֱמַר 'וְעַל כָּל נַפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֹא', אֲשֶׁר מַשְׁמָעוֹ שֶׁאֵינוֹ מִטַּמֵּא אֲפִילּוּ לִקְרוֹבִים, לָמָּה הוּצְרַךְ לְהוֹסִיף שֶׁגַּם לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטַּמָּא? אֶלָּא **לֹא בָּא הַכָּתוּב אֶלָּא לְהַתִּיר לוֹ מֵת מִצְוָה,** וּכְלוֹמַר: רַק מִטַּעַם 'קְרוֹבִים' לֹא הוּתְּרָה לוֹ הַטּוּמְאָה, אֲבָל מִטַּעַם 'מֵת מִצְוָה' אָכֵן יֵשׁ לוֹ לְהִטַּמֵּא (ספרא, נזיר מז:) (גו"א): תורה יב

(יב) **וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא.** אֵין הַכַּוָּנָה שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא מִשָּׁם לְעוֹלָם [שֶׁהֲרֵי בְּוַדַּאי חוֹזֵר בְּכָל יוֹם לְבֵיתוֹ לְצָרְכֵי עַצְמוֹ, לַאֲכִילָה וּלְשֵׁינָה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה], אֶלָּא פָּסוּק זֶה הוּא הֶמְשֵׁךְ לְקוֹדְמוֹ הָעוֹסֵק בְּאִיסּוּר הַטּוּמְאָה לִקְרוֹבִים. וְכָךְ פֵּירוּשׁוֹ: כְּשֶׁמֵּתוּ אָבִיו וְאִמּוֹ, לֹא זוֹ בִּלְבַד שֶׁאֵינוֹ מִטַּמֵּא לָהֶם, אֶלָּא אַף **אֵינוֹ הוֹלֵךְ אַחַר הַמִּטָּה** לְלַוּוֹתָם, אֶלָּא הוּא נִשְׁאָר בַּמִּקְדָּשׁ (סנהדרין יח.). **וְעוֹד מִכָּאן לָמְדוּ רַבּוֹתֵינוּ,** שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁכֹּהֵן הֶדְיוֹט פָּסוּל לַעֲבוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ כְּשֶׁהוּא 'אוֹנֵן' (יוֹם מִיתַת אֶחָד מִקְרוֹבָיו), הֲרֵי **שֶׁכֹּהֵן־גָּדוֹל מַקְרִיב** קָרְבָּנוֹת וְעוֹשֶׂה כָּל עֲבוֹדוֹתָיו בַּמִּקְדָּשׁ גַּם כְּשֶׁהוּא **אוֹנֵן, וְכֵן מִשְׁמָעוֹ: אַף אִם מֵתוּ אָבִיו וְאִמּוֹ, אֵינוֹ צָרִיךְ לָצֵאת מִן הַמִּקְדָּשׁ** כְּכֹהֵן הֶדְיוֹט, **אֶלָּא עוֹבֵד עֲבוֹדָה** כְּדַרְכּוֹ בְּכָל יוֹם (באמ"ח, משכ"ל):

וְלֹא יְחַלֵּל אֵת מִקְדָּשׁ אֱלֹהָיו. עַל פִּי פְּשׁוּטוֹ, הֲרֵי זֶה נְתִינַת טַעַם לְאִיסּוּר יְצִיאָתוֹ מִן הַמִּקְדָּשׁ: כִּי הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בַּעֲזִיבָתוֹ אֶת הַמִּקְדָּשׁ לִכְבוֹד הַמֵּת

(יג) וְהֽוּא אִשָּׁה בִּבְתוּלֶיהָ יִקָּח׃

יג וְהוּא אִתְּתָא בִּבְתֻלָתָהָא יִסָּב׃

(יד) אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה אֶת־אֵלֶּה לֹא יִקָּח כִּי אִם־בְּתוּלָה מֵעַמָּיו יִקַּח אִשָּׁה׃

יד אַרְמְלָא וּמְתָרְכָא וְחַלִּילָא מַטְעָיָא יָת אִלֵּין לָא יִסָּב אֶלָּהֵן בְּתֻלְתָּא מֵעַמֵּהּ יִסַּב אִתְּתָא׃

רש"י◂ **וַחֲלָלָה** • שֶׁנּוֹלְדָה מִפְּסוּלֵי כְּהֻנָּה.

(טו) וְלֹא־יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשׁוֹ׃ ס

טו וְלָא יַחֵל זַרְעֵהּ בְּעַמֵּהּ אֲרֵי אֲנָא יְיָ מְקַדְּשֵׁהּ׃

רש"י◂ **וְלֹא־יְחַלֵּל זַרְעוֹ** • הָא אִם נָשָׂא אַחַת מִן הַפְּסוּלוֹת, זַרְעוֹ הֵימֶנָּה חָלָל מִדִּין קְדֻשַּׁת כְּהֻנָּה.

◆ יום שני כ"ח ניסן ◆

(טז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

טז וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

(יז) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אִישׁ מִזַּרְעֲךָ לְדֹרֹתָם אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ מוּם לֹא יִקְרַב לְהַקְרִיב לֶחֶם אֱלֹהָיו׃

יז מַלֵּל עִם אַהֲרֹן לְמֵימָר גְּבַר מִבְּנָיךְ לְדָרֵיהוֹן דִּי יְהֵי בֵּהּ מוּמָא לָא יִקְרַב לְקָרָבָא קֻרְבָּנָא קֳדָם אֱלָהֵהּ׃

רש"י◂ **לֶחֶם אֱלֹהָיו** • מַאֲכַל אֱלֹהָיו; כָּל סְעֻדָּה קְרוּיָה "לֶחֶם", כְּמוֹ (דניאל ה א): "עֲבַד לְחֶם רַב".

(יח) כִּי כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב אִישׁ עִוֵּר אוֹ פִסֵּחַ אוֹ חָרֵם אוֹ שָׂרוּעַ׃

יח אֲרֵי כָל גְּבַר דִּי בֵּהּ מוּמָא לָא יִקְרַב גְּבַר עַוִּיר אוֹ חֲגִיר אוֹ חָרִים אוֹ שְׂרִיעַ׃

רש"י◂ **כִּי כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב** • אֵינוֹ דִּין שֶׁיִּקְרַב, כְּמוֹ (מלאכי א ח): "הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפֶחָתֶךָ". **חָרֵם** • (בכורות מד) שֶׁחָטְמוֹ שָׁקוּעַ בֵּין שְׁתֵּי הָעֵינַיִם, שֶׁכּוֹחֵל שְׁתֵּי עֵינָיו כְּאֶחָת. **אוֹ שָׂרוּעַ** • שֶׁאֶחָד מֵאֵבָרָיו גָּדוֹל מֵחֲבֵרוֹ: עֵינוֹ אַחַת גְּדוֹלָה וְעֵינוֹ אַחַת קְטַנָּה, אוֹ שׁוֹקוֹ אַחַת אֲרֻכָּה מֵחֲבֶרְתָּהּ.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

יֵחָשֵׁב לוֹ הַדָּבָר כְּחִילּוּל וְכִפְגָם בִּכְבוֹד הַמִּקְדָּשׁ, לְפִיכָךְ 'לֹא יֵצֵא וְלֹא יְחַלֵּל'. וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ כִּי בָּא הַכָּתוּב לוֹמַר **שֶׁאֵינוֹ מְחַלֵּל** (אֵינוֹ פּוֹסֵל) **בְּכָךְ אֶת הָעֲבוֹדָה** אַף שֶׁהוּא 'אוֹנֵן', לְפִי **שֶׁהִתִּיר לוֹ הַכָּתוּב** לַעֲבוֹד בַּאֲנִינוּת [וְהַלָּשׁוֹן 'מִקְדַּשׁ אֱלֹהָיו' מַשְׁמָעוֹ 'עֲבוֹדַת אֱלֹהָיו'], וּמִתּוֹךְ כָּךְ לָמַדְנוּ: **הָא כֹּהֵן־הֶדְיוֹט שֶׁעָבַד אוֹנֵן, חִלֵּל** בְּכָךְ אֶת עֲבוֹדָתוֹ וְהִיא נִפְסֶלֶת (רמב"ן, בא"ר. ורא"ם להלן פסוק כב): תורה יג

(יד) וַחֲלָלָה. אֵיזוֹ הִיא 'חֲלָלָה'? אִשָּׁה **שֶׁנּוֹלְדָה מִפְּסוּלֵי כְּהוּנָּה** – מְנִישׂוּאִין הָאֲסוּרִים לְכֹהֲנִים. כְּגוֹן: אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, וְכֵן מִשְּׁאָר הַנָּשִׁים הַפְּסוּלוֹת לִכְהוּנָּה הָאֲמוּרוֹת בַּפָּרָשָׁה (ראה רש"י לעיל פסוק ז 'חללה'): תורה טו

(טו) וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ. אֵין זֶה צִיּוּוּי נוֹסָף שֶׁ'לֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ', אֶלָּא כָּךְ פֵּירוּשׁוֹ: כַּאֲשֶׁר יִשְׁמוֹר וִיקַיֵּים אֶת הַדָּבָר וְלֹא יִשָּׂא אַחַת מִכָּל אֵלֶּה, אָזַי יִהְיֶה זַרְעוֹ כָּשֵׁר וְקָדוֹשׁ בִּקְדוּשַׁת כְּהוּנָּה. **הָא** – מִכְּלָל זֶה אֲנִי שׁוֹמֵעַ, שֶׁ**אִם נָשָׂא אַחַת מִן הַפְּסוּלוֹת – זַרְעוֹ** הַנּוֹלָד **הֵימֶנָּה** יִהְיֶה **חָלָל מִדִּין קְדוּשַׁת כְּהוּנָּה** [וְכֹהֵן גָּדוֹל שֶׁנָּשָׂא אַלְמָנָה, אַף שֶׁאִיסּוּר זֶה נוֹהֵג רַק בִּכְהוּנָּה גְּדוֹלָה, הֲרֵי שֶׁהַבָּנִים הַנּוֹלָדִים יִהְיוּ חֲלָלִים לְגַמְרֵי גַּם מִקְּדוּשַׁת כֹּהֵן הֶדְיוֹט (זכרון משה)] (גר"א): תורה טז

(יז) לֶחֶם אֱלֹהָיו. כְּלוֹמַר **מַאֲכַל אֱלֹהָיו.** וְלָשׁוֹן זֶה כּוֹלֵל כָּל סוּגֵי הַקָּרְבָּנוֹת, וְלֹא רַק אֵלּוּ הַנִּקְרָאִים 'לֶחֶם' [כְּגוֹן שְׁנֵי כִּבְשֵׂי הַתְּמִידִים שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (במדבר כח, ב) 'אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי'], כִּי **כָּל סְעוּדָה קְרוּיָה** בִּלְשׁוֹן **'לֶחֶם'**, עַל שֵׁם הַמַּאֲכָל הָעִיקָּרִי שֶׁבַּסְּעוּדָה, **כְּמוֹ** שֶׁמְּצִינוּ דּוּגְמָתוֹ: **'עֲבַד לְחֶם רַב'** (דניאל ה, א) [בֵּלְשַׁאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל עָשָׂה סְעוּדָה גְּדוֹלָה לְאֶלֶף אִישׁ מִשָּׂרֵי מַלְכוּתוֹ, לְאַחַר שֶׁנִּיצַּח בְּמִלְחַמְתּוֹ עִם פָּרָס וּמָדַי], וְכֵן מָצִינוּ עוֹד (בראשית מט, כ) 'מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לַחְמוֹ' וְהוּא יִתֵּן מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ' – 'מַאֲכַל הַבָּא מֵחֶלְקוֹ שֶׁל אָשֵׁר יְהֵא שָׁמֵן' (רש"י שם). הֲרֵי שֶׁלְּשׁוֹן 'לֶחֶם' יֵשׁ בְּמַשְׁמָעוֹ גַּם כָּל מַאֲכָל שֶׁהוּא (לש"ר): תורה יח

(יח) כִּי כָל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב. עִיקַּר הַדִּין שֶׁכֹּהֵן בַּעַל מוּם אָסוּר לְהַקְרִיב, כְּבָר נֶאֱמַר בַּפָּסוּק הַקּוֹדֵם, וְכָאן בָּא הַכָּתוּב לִיתֵּן טַעַם לְכָךְ: כִּי כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מוּם הֲרֵי **אֵינוֹ דִּין שֶׁיִּקְרָב** – כְּלוֹמַר אֵין זֶה מִן הָרָאוּי לִכְבוֹד הַשְּׁכִינָה, שֶׁהוּא יַקְרִיב וְיִשָּׁרֵת בַּקּוֹדֶשׁ. **כְּמוֹ** שֶׁמָּצִינוּ כְּעִנְיָן זֶה לְגַבֵּי בְּהֵמָה בְּעֲלַת מוּם הַפְּסוּלָה לְקָרְבָּן: 'וְכִי תַגִּישׁוּ פִּסֵּחַ וְחוֹלֶה אֵין רָע, **הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפֶחָתֶךָ,** הֲיִרְצְךָ אוֹ הֲיִשָּׂא פָנֶיךָ' (מלאכי א, ח) [הַנָּבִיא מוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל

(יט) אֹו אִישׁ אֲשֶׁר־יִהְיֶה בוֹ שֶׁבֶר רֶגֶל אֹו שֶׁבֶר יָד׃

(כ) אֹו־גִבֵּן אֹו־דַק אֹו תְבַלֻּל בְּעֵינֹו אֹו גָרָב אֹו יַלֶּפֶת אֹו מְרוֹחַ אָשֶׁךְ׃

יט אוֹ גְבַר דִּי יְהֵי בֵּהּ תְּבַר רַגְלָא אוֹ תְּבַר יְדָא׃

כ אוֹ גְבִין אוֹ דֵקָא אוֹ חִלִּיז בְּעֵינֵהּ אוֹ גַרְבָּן אוֹ חֲזָזָן אוֹ מְרַס פַּחֲדִין׃

רש"י ◄ **אוֹ־גִבֵּן** • שוריצליו"ש בְּלַעַ"ז, שֶׁגְּבִינֵי עֵינָיו שְׁעָרָן אָרֹךְ וְשׁוֹכֵב. **אוֹ־דַק** • (בכורות לט) שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּעֵינָיו דֹּק שֶׁקּוֹרִין טיל"א, כְּמוֹ (ישעיה מ): "הַנּוֹטֶה כַּדֹּק". **אוֹ תְבַלֻּל** • דָּבָר הַמְבַלְבֵּל אֶת הָעַיִן, כְּגוֹן: חוּט לָבָן הַנִּמְשָׁךְ מִן הַלָּבָן וּפוֹסֵק בַּסִּירָא, שֶׁהוּא עֹגֶל הַמַּקִּיף אֶת הַשָּׁחוֹר, שֶׁקּוֹרְאִים פרוניל"א, וְהַחוּט הַזֶּה פּוֹסֵק אֶת הָעֹגֶל וְנִכְנָס בַּשָּׁחוֹר. וְתַרְגּוּם "תְּבַלּוּל", "חִלִּיז", לְשׁוֹן חִלָּזוֹן, שֶׁהוּא דּוֹמֶה לְתוֹלַעַת אוֹתוֹ הַחוּט; וְכֵן כִּנּוּהוּ חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל בְּמוּמֵי הַבִּכּוֹר: 'חִלָּזוֹן', 'נָחָשׁ' 'עֵינָב' (בכורות לח). **גָּרָב וְיַלֶּפֶת** • מִינֵי שְׁחִין הֵם: גָּרָב, זוֹ הַחֶרֶס, שְׁחִין הַיָּבֵשׁ מִבִּפְנִים וּמִבַּחוּץ. יַלֶּפֶת, הִיא חֲזָזִית הַמִּצְרִית. וְלָמָּה נִקְרֵאת "יַלֶּפֶת"? שֶׁמְּלַפֶּפֶת וְהוֹלֶכֶת עַד יוֹם הַמִּיתָה, וְהוּא לַח מִבַּחוּץ וְיָבֵשׁ מִבִּפְנִים; וּבְמָקוֹם אַחֵר קוֹרֵא לְגָרָב "שְׁחִין", הַלַּח מִבַּחוּץ וְיָבֵשׁ מִבִּפְנִים,

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

וְאוֹמֵר: בַּהֲבִיאֲכֶם לְקָרְבָּן לֹה' בְּהֵמָה קְטוּעַת רֶגֶל אוֹ חוֹלָה, הַאֵין זֶה דָּבָר רָע וּמְגוּנֶּה? וְכִי כַּאֲשֶׁר תַּגִּישׁ בְּהֵמָה כָּזוֹ כְּמִתָּנָה לַ'פֶּחָה' (לְשַׂר וְשַׁלִּיט) שֶׁלְּךָ, כְּלוּם יְקַבְּלֶנָּה בְּרָצוֹן?! וּמָה אִם לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם כֵּן, לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה]. וּבָא הַכָּתוּב לוֹמַר שֶׁעִנְיַן הַפְּסוּל בְּבַעַל מוּם, סְבָרָא הִיא הָרְאוּיָה לְכָל אָדָם לַעֲמוֹד עָלֶיהָ מִדַּעְתּוֹ (באמ"ח):

חָרֵם. שֶׁחוֹטְמוֹ שָׁקוּעַ בְּאוֹתוֹ הַחֵלֶק שֶׁ**בֵּין שְׁתֵּי הָעֵינַיִם,** בְּאוֹפֶן שֶׁכַּאֲשֶׁר הוּא בָּא לִכְחוֹל אֶת עֵינָיו (לְצְבוֹעַ אוֹתָם בִּ'כָחוֹל') חָרֵי הוּא **כּוֹחֵל שְׁתֵּי עֵינָיו כְּאַחַת** – שֶׁאֵין חוֹטְמוֹ מְעַכֵּב מִלִּכְחוֹל אֶת שְׁתֵּיהֶן בְּהֶמְשֵׁךְ אֶחָד ['כָּחוֹל' = מִין אַבְקַת צֶבַע שֶׁצּוֹבְעִין בָּהּ הָעֵינַיִם לְנוֹי אוֹ לִרְפוּאָה. רְאֵה דּוּגְמָתוֹ (יחזקאל כג, מ) 'רָחַצְתְּ כָּחַלְתְּ עֵינַיִךְ וְעָדִית עָדִי'] (ספרא, בכורות מג) (רא"ם):

שָׁרוּעַ. הוּא לְשׁוֹן עוֹדֵף וְיִתְרוֹן, **שֶׁאֶחָד מֵאֵיבָרָיו גָּדוֹל מֵחֲבֵירוֹ.** כְּגוֹן: **עֵינוֹ אַחַת גְּדוֹלָה וְעֵינוֹ אַחַת קְטַנָּה, אוֹ שׁוֹקוֹ אַחַת** (חֵלֶק הָרֶגֶל מִן הַבֶּרֶךְ וּלְמַטָּה) **אֲרוּכָּה מֵחֲבֵרְתָּהּ** [תֵּיבַת 'שָׁרוּעַ' הִיא כִּלְשׁוֹן הַכָּתוּב (ישעיה כח, כ) 'כִּי קָצַר הַמַּצָּע מֵהִשְׁתָּרֵעַ' – 'הַמַּצָּע אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו יִהְיֶה קָצָר לְהִשְׁתַּטֵּחַ עָלָיו וּלְהַאֲרִיךְ עַצְמוֹ בְּפִשּׁוּט רַגְלַיִם' (מצו"ד)] (ספרא, בכורות מג): תורה יט

(כ) אוֹ גִבֵּן אוֹ דַק אוֹ תְּבַלֻּל בְּעֵינוֹ. שְׁמוֹת הַמּוּמִים הַלָּלוּ מִתְיַיְחֲסִים כּוּלָּם אֶל תֵּיבַת 'בְּעֵינוֹ' (גִּבֵּן בְּעֵינוֹ, דַּק בְּעֵינוֹ, תְּבַלּוּל בְּעֵינוֹ), וְגִבֵּן הָאָמוּר כָּאן הוּא מוּם בְּגִבּוֹת הָעֵינַיִם **שוריציוֹל"ש בְּלַע"ז. שֶׁגְּבִינֵי־עֵינָיו** (שׂוּרוֹת הַשֵּׂעָר שֶׁעַל הַמֵּצַח מֵעַל כָּל עַיִן) **שְׁעָרָן אָרוֹךְ** יוֹתֵר מִדַּאי **וְשׁוֹכֵב** וְיוֹרֵד עַל גַּבֵּי הָעֵינַיִם (רמב"ן, רש"י בכורות מג):

אוֹ דַק. שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּעֵינָיו דוֹק – עוֹר דַּק הַפָּרוּשׂ עַל פְּנֵי הָעַיִן, וְהוּא מַחֲלִישׁ אֶת כֹּחַ הָרְאִיָּיה, **שֶׁקּוֹרִין טיל"א. כְּמוֹ 'הַנּוֹטֶה כַּדּוֹק'** שָׁמַיִם וַיִּמְתְּחֵם כָּאֹהֶל לָשֶׁבֶת' (ישעיה מ, כב) [הקב"ה נָטָה וּמָתַח אֶת הַשָּׁמַיִם מֵעַל הָאָרֶץ כְּדוּגְמַת אוֹהֶל לָשֶׁבֶת תַּחְתָּיו] (מפרשים):

אוֹ תְבַלֻּל. מוּם זֶה הָאָמוּר כָּאן נִקְרָא 'תְּבַלּוּל', עַל שֵׁם שֶׁהוּא **דָּבָר הַמְבַלְבֵּל** (בּוֹלֵל וּמְעָרְבֵב) **אֶת הָעַיִן. שֶׁכֵּן,** גַּלְגַּל הָעַיִן יֵשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים: **א.** הַשָּׁחוֹר הַפְּנִימִי, שֶׁהוּא הַקָּטָן מִכּוּלָּם [וּבִלְשׁוֹן הַמִּקְרָא שְׁמוֹ 'אִישׁוֹן', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לב, ט) 'יִצְּרֶנְהוּ כְּאִישׁוֹן עֵינוֹ']. **ב.** הָעִיגּוּל הַמַּקִּיף אֶת הַשָּׁחוֹר, אֲשֶׁר גְּוָנָיו מִשְׁתַּנִּים מֵאָדָם לְאָדָם, וְהוּא קָרוּי בִּלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה 'סִירָא'. **ג.** כָּל הַלּוֹבָן שֶׁמִּסָּבִיב, הַקָּרוּי בְּשֵׁם 'לָבָן'. וְהַמּוּם הַמְדוּבָּר כָּאן הוּא כְּשֶׁיֵּשׁ קֶשֶׁר הַמְחַבֵּר בֵּין הַלָּבָן לַשָּׁחוֹר דֶּרֶךְ הַ'סִּירָא', **כְּגוֹן** שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּתוֹךְ הָעַיִן קַו דַּק כְּמִין **חוּט לָבָן הַנִּמְשָׁךְ מִן הַלָּבָן וּפוֹסֵק בַּסִּירָא** – עוֹבֵר וְחוֹצֶה אֶת הַ'סִּירָא' – **שֶׁהוּא הָעוֹגֵל הַמַּקִּיף אֶת הַשָּׁחוֹר שֶׁקּוֹרִין** בְּלַע"ז **פרוניל"א, וְהַחוּט הַזֶּה פּוֹסֵק אֶת הָעוֹגֵל** וּמִמְּשִׁיךְ **וְנִכְנָס בַּשָּׁחוֹר,** וּלְפִיכָךְ נִקְרָא הַמּוּם בְּשֵׁם 'תְּבַלּוּל' עַל שֵׁם שֶׁהַגְּוָנִים בְּעֵינָיו אֵינָם חֲלוּקִים וְנִפְרָדִים בִּפְנֵי עַצְמָם כְּצוּרַת עֵינַיִם רְגִילָה, אֶלָּא בְּלוּלִים וּמְעוֹרָבִים עַל יְדֵי הַ'קּוֹ' הַמְאַחֵד אֶת שְׁלָשְׁתָּם, **וְתַרְגּוּם 'תְּבַלּוּל'** בְּאוּנְקְלוֹס הוּא: **'חִילִּיז', שֶׁמַּשְׁמָעוֹ לְשׁוֹן 'חִלָּזוֹן'** (סוּג שֶׁרֶץ), כְּכִינּוּי לְצוּרָתוֹ הַמְיוּחֶדֶת שֶׁל 'הַחוּט הַלָּבָן', **שֶׁהוּא דּוֹמֶה לְתוֹלַעַת אוֹתוֹ הַחוּט,** הַמִּתְפַּתֵּל סְבִיבוֹ כְּדוּגְמַת חִלָּזוֹן, **וְכֵן כִּינּוּהוּ חַכְמֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמוּמֵי הַבִּכּוֹר** [מוּמֵי בְּכוֹר בְּהֵמָה הַפּוֹסְלִים אוֹתָהּ לְקָרְבָּן] בְּכִינּוּיִים שׁוֹנִים: **'חִלָּזוֹן', 'נָחָשׁ', 'עֵינָב'.** וְהַכֹּל עַל פִּי צוּרוֹתָיו הַשּׁוֹנוֹת שֶׁל אוֹתוֹ 'חוּט לָבָן', הַקָּרוּי כָּאן בִּשְׁמוֹ הַכְּלָלִי 'תְּבַלּוּל' (בכורות לח.) (שם עולם):

גָּרָב אוֹ יַלֶּפֶת. מִינֵי שְׁחִין הֵם, וּשְׁנֵיהֶם מֵאוֹתוֹ סוּג שְׁחִין הַיָּבֵשׁ מִבִּפְנִים שֶׁאֵינוֹ מִתְרַפֵּא לְעוֹלָם [וְכָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְרַפֵּא הֲרֵי זֶה 'מוּם קָבוּעַ' הַפּוֹסֵל אֶת הַכֹּהֵן לַעֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת], וְהַהֶבְדֵּל בֵּין שְׁנֵי מִינֵי הַשְּׁחִין הוּא רַק מִבַּחוּץ: **'גָּרָב' זוֹ הַנִּקְרֵאת** בְּמָקוֹם אַחֵר **'חֶרֶס'** (כדלהלן), וְהוּא מִין **שְׁחִין הַיָّבֵשׁ מִבִּפְנִים וּמִבַּחוּץ** (כְּמוֹ חֶרֶס שֶׁהוּא קָשֶׁה וְיָבֵשׁ לְגַמְרֵי). **'יַלֶּפֶת' הִיא** הַנִּקְרֵאת בִּלְשׁוֹן חֲכָמִים **'חֲזָזִית הַמִּצְרִית', וְלָמָּה נִקְרֵאת יַלֶּפֶת? שֶׁמְּלַפֶּפֶת** – מִתְחַבֶּרֶת וּדְבוּקָה בָּאָדָם **וְהוֹלֶכֶת** עִמּוֹ **עַד יוֹם הַמִּיתָה, וְהוּא** שְׁחִין הַ**לַּח מִבַּחוּץ וְיָבֵשׁ מִבִּפְנִים.** וּמוֹסִיף רש"י: לְשׁוֹן 'גָּרָב' אֵין פֵּירוּשׁוֹ שָׁוֶה בְּכָל מָקוֹם, אֶלָּא הוּא מִשְׁתַּנֶּה עַל פִּי הָעִנְיָן שֶׁבּוֹ הוּא אָמוּר. שֶׁכֵּן, כָּאן פֵּירוּשׁוֹ: שְׁחִין הַיָּבֵשׁ לְגַמְרֵי הֵן מִבִּפְנִים וְהֵן מִבַּחוּץ כְּמוֹ חֶרֶס, וְאִילּוּ **בְּמָקוֹם אַחֵר קוֹרֵא** הַכָּתוּב **לִלְשׁוֹן 'גָּרָב'** אוֹתוֹ **שְׁחִין הַלַּח מִבַּחוּץ וְיָבֵשׁ מִבִּפְנִים,** הַקָּרוּי כָּאן 'יַלֶּפֶת', כְּמוֹ **שֶׁנֶּאֱמַר** (דברים כח, כז) 'יַכְּכָה ה'... **וּבְגָרָב וּבְחָרֶס** אֲשֶׁר לֹא תוּכַל לְהֵרָפֵא'. וּמִתּוֹךְ שֶׁה'חֶרֶס' הוּא דָּבָר יָבֵשׁ לְגַמְרֵי, אִם כֵּן הַ'גָּרָב' הָאָמוּר לְצִדּוֹ פֵּירוּשׁוֹ לַח מִבַּחוּץ כְּ'יַלֶּפֶת' הָאֲמוּרָה כָּאן. הֲרֵי

שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כח): "וּבַגָּרֶב וּבֶחָרֶס" — כְּשֶׁסָּמוּךְ גָּרָב אֵצֶל חֶרֶס, קוֹרֵא לְיַלֶּפֶת "גָּרָב", וּכְשֶׁהוּא סָמוּךְ אֵצֶל יַלֶּפֶת, קוֹרֵא לְחֶרֶס "גָּרָב"; כָּךְ מְפֹרָשׁ בִּ'בְכוֹרוֹת' (מ"ד). **מְרוֹחַ אָשֶׁךְ** • לְפִי הַתַּרְגּוּם: "מְרֵס פַּחֲדִין" שֶׁפְּחָדָיו מְרֻסָּסִין, שֶׁבֵּיצִים שֶׁלּוֹ כְּתוּתִין. "פַּחֲדִין" כְּמוֹ (איוב מ): "גִּידֵי פַחֲדָיו יְשׁוֹרָגוּ".

(כא) כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם מִזֶּרַע אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב אֶת־אִשֵּׁי יְהוָה מוּם בּוֹ אֶת לֶחֶם אֱלֹהָיו לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב:

כא כָּל גְּבַר דִּי בֵהּ מוּמָא מִדַּרְעָא דְּאַהֲרֹן כַּהֲנָא לָא יִקְרַב לְקָרָבָא יָת קָרְבָּנַיָּא דַיְיָ מוּמָא בֵּהּ יָת קָרְבַּן אֱלָהֵהּ לָא יִקְרַב לְקָרָבָא:

רש"י ◄ **כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם** • (ת"כ) לְרַבּוֹת שְׁאָר מוּמִין. **מוּם בּוֹ** • בְּעוֹד מוּמוֹ בּוֹ — פָּסוּל; הָא אִם עָבַר מוּמוֹ — כָּשֵׁר. **לֶחֶם אֱלֹהָיו** • כָּל מַאֲכָל קָרוּי "לֶחֶם".

(כב) לֶחֶם אֱלֹהָיו מִקָּדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים וּמִן־הַקֳּדָשִׁים יֹאכֵל:

כב קָרְבַּן אֱלָהֵהּ מִקֻּדְשֵׁי קוּדְשַׁיָּא וּמִן קוּדְשַׁיָּא יֵיכוּל:

רש"י ◄ **מִקָּדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים** • אֵלּוּ קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים. **וּמִן הַקֳּדָשִׁים יֹאכֵל** • אֵלּוּ קָדָשִׁים קַלִּים. וְאִם נֶאֱמְרוּ קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים, לָמָּה נֶאֱמְרוּ קָדָשִׁים קַלִּים? (ת"כ. זבחים קא) אִם לֹא נֶאֱמְרוּ, הָיִיתִי אוֹמֵר: בְּקָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים יֹאכַל בַּעַל מוּם, שֶׁמָּצִינוּ שֶׁהֻתְּרוּ לְזָר, שֶׁאָכַל מֹשֶׁה בְּשַׂר הַמִּלּוּאִים, אֲבָל בְּחָזֶה וְשׁוֹק שֶׁל קָדָשִׁים קַלִּים לֹא יֹאכַל, שֶׁלֹּא מָצִינוּ זָר חוֹלֵק בָּהֶן, לְכָךְ נֶאֱמְרוּ קָדָשִׁים קַלִּים. כָּךְ מְפֹרָשׁ בִּ'זְבָחִים'.

(כג) אַךְ אֶל־הַפָּרֹכֶת לֹא יָבֹא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִגַּשׁ כִּי־מוּם בּוֹ וְלֹא יְחַלֵּל אֶת־מִקְדָּשַׁי כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם:

כג בְּרַם לְפָרֻכְתָּא לָא יֵיעוֹל וּלְמַדְבְּחָא לָא יִקְרַב אֲרֵי מוּמָא בֵּהּ וְלָא יַחֵל יָת מַקְדְּשַׁי אֲרֵי אֲנָא יְיָ מְקַדְּשְׁהוֹן:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

שֶׁלְּשׁוֹן 'גָּרָב' אֵין לוֹ פֵּירוּשׁ קָבוּעַ, אֶלָּא יֵשׁ לִלְמוֹד מִשְּׁמָעוּתוֹ עַל פִּי סוּג הַשְּׁחִין הָאָמוּר בְּסָמוּךְ לוֹ: **כְּשֶׁסָּמַךְ** הַכָּתוּב **'גָּרָב' אֵצֶל 'חֶרֶס'** (כאמור שם) **קוֹרֵא** לִשְׁחִין מִמִּין **'יַלֶּפֶת'** בְּשֵׁם **'גָּרָב'**; **וּכְשֶׁהוּא סָמוּךְ אֵצֶל 'יַלֶּפֶת'** (כאמור כאן) **קוֹרֵא** לִשְׁחִין מִמִּין **'חֶרֶס'** בְּשֵׁם **'גָּרָב'. כָּךְ מְפֹרָשׁ בִּבְכוֹרוֹת** (דף מא.) [הַ'גָּרָב' הַמּוּזְכָּר בְּמִשְׁנָה (בכורות שם) הוּא סוּג שְׁחִין אַחֵר שֶׁאֵינוֹ נִזְכָּר בַּמִּקְרָא וְהוּא לַח מִבִּפְנִים וּמִבַּחוּץ, לְפִיכָךְ הוּא עָשׂוּי לְהִתְרַפְּאוֹת וְאֵינוֹ נֶחְשָׁב כְּ'מוּם'] (לש"ר, מפרשים):

מְרוֹחַ אָשֶׁךְ. פֵּירוּשׁוֹ **לְפִי הַתַּרְגּוּם** בְּאוּנְקְלוֹס: **'מְרֵיס פַּחֲדִין' שֶׁפַּחֲדָיו מְרוּסָּסִין,** דְּהַיְינוּ **שֶׁבֵּיצִים שֶׁלּוֹ כְּתוּתִין** וּמְעוּכִין. וּמְצִינוּ בַּמִּקְרָא לְשׁוֹן **'פַּחְדִין'** בְּמִשְׁמָעוּת זוֹ **כְּמוֹ גִידֵי פַחֲדָיו יְשׁוֹרָגוּ** (איוב מ, יז): תורה כא

(כא) כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוּם. הַמִּקְרָא הַזֶּה בָּא **לְרַבּוֹת** גַּם **שְׁאָר מוּמִין** נוֹסָפִים שֶׁלֹּא הִזְכִּירָם הַכָּתוּב, הַדּוֹמִים בְּעִנְיָנָם לַמּוּמִים הַלָּלוּ בְּכָךְ שֶׁהֵם נִיכָּרִים וְנִרְאִים בַּגּוּף, שֶׁאַף הֵם פּוֹסְלִים אֶת הַכֹּהֵן. 'וְאֵלּוּ הַכְּתוּבִים בַּתּוֹרָה דּוּגְמָא הֵן' (לשון הרמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ו ה"ד):

מוּם בּוֹ... לא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב. חָזַר הַכָּתוּב וְהִדְגִּישׁ 'מוּם בּוֹ', לְלַמֵּד כִּי **בְּעוֹד שֶׁמּוּמוֹ** קַיָּים **בּוֹ,** הוּא **פָּסוּל;** וּמִתּוֹךְ כָּךְ אָנוּ שׁוֹמְעִים: **הָא אִם עָבַר מוּמוֹ** וְנִתְרַפֵּא, **כָּשֵׁר** [שֶׁלֹּא תֹּאמַר שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּדְחָה הַכֹּהֵן מֵהֶכְשֵׁרוֹ לִזְמַן מְסוּיָּם, יְהֵא נִדְחֶה לְעוֹלָם, וּכְדֶרֶךְ שֶׁמָּצִינוּ בְּעִנְיְנֵי קָדָשִׁים 'הוֹאִיל וְנִדְחָה יִדָּחֶה' (ראה זבחים יב:)] (ספרא) (לש"ר):

לֶחֶם אֱלֹהָיו. כָּל מַאֲכָל קָרוּי 'לֶחֶם', וְכַוָּנַת הַכָּתוּב לְכָל סוּגֵי הַקָּרְבָּנוֹת: תורה כב

(כב) מִקָּדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים וּמִן הַקֳּדָשִׁים יֹאכֵל. בִּשְׁתֵּי אֲכִילוֹת קָדָשִׁים הַכָּתוּב מְדַבֵּר: 'מִקָּדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים' **אֵלּוּ** סוּגֵי הַקָּרְבָּנוֹת הַנִּקְרָאִים **'קָדְשֵׁי־הַקֳּדָשִׁים',** כְּגוֹן בְּשַׂר חַטָּאת וְאָשָׁם, שֶׁדַּרְגַּת קְדוּשָׁתָם חֲמוּרָה בְּהִלְכוֹתֶיהָ **וּמִן הַקֳּדָשִׁים יֹאכֵל. אֵלּוּ קָדָשִׁים־קַלִּים** כְּגוֹן בְּשַׂר שְׁלָמִים, שֶׁדַּרְגַּת קְדוּשָׁתָם קַלָּה בְּהִלְכוֹתֶיהָ. וּבָא הַכָּתוּב לְלַמֵּד שֶׁבַּעַל מוּם מוּתָּר בַּאֲכִילַת כָּל הַקֳּדָשִׁים. **וְאִם נֶאֱמְרוּ קָדְשֵׁי־הַקֳּדָשִׁים,** הֲרֵי הַקֳּדָשִׁים הַקַּלִּים כְּבָר נִלְמָדִים מִ'קַל וָחוֹמֶר', **וְלָמָּה נֶאֱמַר קָדָשִׁים־קַלִּים?** אֶלָּא **אִם לֹא** הָיָה **נֶאֱמַר הָיִיתִי אוֹמֵר** שֶׁמָּא רַק **בְּקָדְשֵׁי־הַקֳּדָשִׁים יֹאכַל בַּעַל מוּם,** לְפִי **שֶׁמָּצִינוּ** פַּעַם אַחַת **שֶׁהוּתְּרוּ** אֲכִילָתָם **לְזָר, שֶׁאָכַל מֹשֶׁה בְּשַׂר הַמִּלּוּאִים** [אֵיל הַשְּׁלָמִים שֶׁהִקְרִיבוּ בְּ'שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים', אֲשֶׁר עַל פִּי הוֹרָאַת שָׁעָה הָיָה דִּינוֹ כְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים, שֶׁנִּצְטַוּוּ בְּנֵי אַהֲרֹן לְאָכְלוֹ בַּחֲצַר הַמִּשְׁכָּן בִּלְבָד וְרַק לְיוֹם וָלַיְלָה, וְעַם זֹאת הוּתְּרָה אֲכִילָתוֹ לְמֹשֶׁה שֶׁלֹּא הָיָה כֹּהֵן (ראה לעיל ח, פסוקים: כט לא)]. **אֲבָל בְּחָזֶה וְשׁוֹק שֶׁל קָדָשִׁים־קַלִּים** שֶׁהוּא הַחֵלֶק הַנֶּאֱכָל לַכֹּהֲנִים, הָיִיתִי אוֹמֵר שֶׁהַבַּעַל מוּם **לֹא יֹאכַל, שֶׁלֹּא מָצִינוּ** מֵעוֹלָם שֶׁיִּהְיֶה **זָר חוֹלֵק בָּהֶן,** וּלְפִיכָךְ הֲרֵי זֶה 'קַל וָחוֹמֶר' מוּפְרָךְ, וְאִי אֶפְשָׁר לִלְמוֹד מִמֶּנּוּ הֵיתֵר אֲכִילַת בַּעַל מוּם בְּקָדָשִׁים קַלִּים, **לְכָךְ נֶאֱמְרוּ** גַּם **קָדָשִׁים־קַלִּים. כָּךְ מְפֹרָשׁ בְּמַסֶּכֶת זְבָחִים** (דף קא:) (רש"י שם ד"ה שהרי הותרו): תורה כג

רש"י◄ **אַךְ אֶל־הַפָּרֹכֶת•** לְהַזּוֹת שֶׁבַע הַזָּאוֹת שֶׁעַל הַפָּרֹכֶת. **וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ•** הַחִיצוֹן; וּשְׁנֵיהֶם הֵצְרְכוּ לְהִכָּתֵב, וּמְפֹרָשׁ בְּ'תּוֹרַת כֹּהֲנִים'. **וְלֹא יְחַלֵּל אֶת־מִקְדָּשָׁי•** שֶׁאִם עָבַד, עֲבוֹדָתוֹ מְחֻלֶּלֶת לְהַפְסֵל.

(כד) **וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ**

כד **וּמַלִּיל מֹשֶׁה עִם אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי וְעִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:**

רש"י◄ **וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה•** הַמִּצְוָה הַזֹּאת. **אֶל־אַהֲרֹן וְגוֹ' וְאֶל־כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל•** לְהַזְהִיר בֵּית־דִּין עַל הַכֹּהֲנִים (ת"כ)◆

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לז עמ' 64)

לְהַזְהִיר בֵּית דִּין עַל הַכֹּהֲנִים (רש"י כא, כד) יֵשׁ לִשְׁאֹל, הֲרֵי "כֹּהֲנִים זְרִיזִין הֵן". וְיֵשׁ לְבָאֵר, שֶׁרַק כְּשֶׁעֲסוּקִים בַּעֲבוֹדַת הַכְּהֻנָּה זְרִיזִים הֵם, כִּי יִרְאַת עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם. אַךְ פְּסוּקֵנוּ מְדַבֵּר בִּזְהִירוּת מִטֻּמְאָה וְאִסּוּרֵי חִתּוּן, זְהִירוּת שֶׁצְּרִיכָה לִהְיוֹת בְּכָל מָקוֹם (גַּם בְּחוּץ לָאָרֶץ) וּבְכָל זְמַן (גַּם כְּשֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם), וְאֵין כָּאן זְרִיזוּת הַבָּאָה מֵעֲבוֹדַת הַכְּהֻנָּה - וְלָכֵן יֵשׁ צֹרֶךְ לְזָרְזָם.

כב (א) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:**

א **וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:**

(ב) **דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי אֲשֶׁר הֵם מַקְדִּישִׁים לִי אֲנִי יְהוָה:**

ב **מַלֵּל עִם אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי וְיִפְּרְשׁוּן מִקּוּדְשַׁיָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלָא יְחַלּוּן יָת שְׁמָא דְקוּדְשִׁי דִּי אִנּוּן מְקַדְּשִׁין קֳדָמַי אֲנָא יְיָ:**

רש"י◄ **וְיִנָּזְרוּ•** אֵין 'נְזִירָה' אֶלָּא פְּרִישָׁה; וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יחזקאל יד ז): "וַיִּנָּזֵר מֵאַחֲרַי"; (ישעיה א ד): "נָזְרוּ אָחוֹר", יִפְרְשׁוּ מִן הַקֳּדָשִׁים בִּימֵי טֻמְאָתָן. דָּבָר אַחֵר: וְיִנָּזְרוּ מִקְּדָשֵׁי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מַקְדִּישִׁים לִי, וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי, סָרֵס הַמִּקְרָא וְדָרְשֵׁהוּ. **אֲשֶׁר הֵם מַקְדִּישִׁים לִי•** לְרַבּוֹת קָדְשֵׁי כֹּהֲנִים עַצְמָן.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(כג) אַךְ אֶל הַפָּרֹכֶת לא יָבֹא. כְּדֵי **לְהַזּוֹת שֶׁבַע הַזָּאוֹת שֶׁעַל הַפָּרוֹכֶת** מִדַּם פָּרִים וּשְׂעִירִים הַנִּשְׂרָפִים (ראה לעיל ד, פסוקים ו יז. וכן טז, טז) [אֲבָל לְצוֹרֶךְ תִּיקּוּן הַבַּיִת וְכַדּוֹמֶה, מוּתָּר לוֹ לְהִכָּנֵס אִם אֵין נִמְצָאִים כֹּהֲנִים 'תְּמִימִים' הָרְאוּיִים לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה זוֹ (משכ"ל)]:

וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן – אֲשֶׁר מִחוּץ לַמִּשְׁכָּן, לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב עָלָיו קָרְבָּנוֹת [וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁלֹּא יִגַּשׁ אֶל הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי אֲשֶׁר בְּתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן לְהַקְטִיר עָלָיו קְטֹרֶת]. **וּשְׁנֵיהֶם** – שְׁתֵּי הָעֲבוֹדוֹת הַלָּלוּ: הַזָּאַת דָּם עַל הַפָּרוֹכֶת וְהַקְרָבַת קָרְבָּנוֹת עַל הַמִּזְבֵּחַ **הוּצְרְכוּ לְהִכָּתֵב** כָּאן בִּמְפוֹרָשׁ לְלַמֵּד שֶׁכֹּהֵן בַּעַל מוּם אָסוּר לַעֲשׂוֹתָם, וְאֵינָן נִלְמָדוֹת זוֹ מִתּוֹךְ זוֹ, כִּי בְּכָל אַחַת מֵהָעֲבוֹדוֹת יֵשׁ מַעֲלָה מְיוּחֶדֶת שֶׁאֵינֶנָּה בָּעֲבוֹדָה הָאַחֶרֶת, כָּךְ שֶׁאִילּוּ נֶאֱמְרָה רַק אַחַת מֵהֶן הָיִיתִי אוֹמֵר שֶׁמָּא רַק לָזוֹ הוּא פָּסוּל וְלָעֲבוֹדָה הַשְּׁנִיָּה הוּא כָּשֵׁר. **וּכְמוֹ שֶׁ**:**מְפוֹרָשׁ בְּתוֹרַת־כֹּהֲנִים** (רא"ם):

וְלֹא יְחַלֵּל אֶת מִקְדָּשַׁי. פֵּירוּשׁוֹ שֶׁלֹּא יְחַלֵּל אֶת עֲבוֹדוֹתַי [שֶׁאִילּוּ הָיְתָה כַּוָּנַת הַכָּתוּב עַל הַמִּקְדָּשׁ, הָיָה לוֹ לוֹמַר 'מִקְדָּשִׁי' בִּלְשׁוֹן יָחִיד]. וּמִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמַר 'וְלֹא יְחַלֵּל', לָמַדְנוּ **שֶׁאִם עָבַד – עֲבוֹדָתוֹ מְחוּלֶּלֶת לִיפָּסֵל** (ספרא) (רא"ם, מפרשים): תורה כד

(כד) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה. אֶת **הַמִּצְוָה הַזֹּאת** הָאֲמוּרָה לְמַעְלָה:

אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. הֲגַם שֶׁפָּרֶשֶׁת מוּמֵי הָאָדָם נוֹהֶגֶת רַק בַּכֹּהֲנִים, צִיָּוָה אוֹתָהּ אַף לְיִשְׂרָאֵל כְּדֵי **לְהַזְהִיר בֵּית־דִּין עַל הַכֹּהֲנִים,** שֶׁיְּפָרִישׁוּ אֶת בַּעֲלֵי הַמּוּם מֵעֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת (עיין ספרא) (רא"ם): תורה א

כב (ב) וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. **אֵין** לְשׁוֹן **'נְזִירָה'** הָאָמוּר כָּאן **אֶלָּא פְּרִישָׁה** (כדלהלן)**. וְכֵן הוּא אוֹמֵר** – כֵּן מָצִינוּ כְּדוּגְמָתוֹ: 'אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל... **וְיִנָּזֵר מֵאַחֲרַי** וגו' וְהִכְרַתִּיו מִתּוֹךְ עַמִּי' (יחזקאל יד, ז) [הַנָּבִיא מַתְרֶה בְּיִשְׂרָאֵל: כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִפְרוֹשׁ וְיִפָּרֵד מֵעָלַי (הקב"ה) לָלֶכֶת לַעֲבוֹד עֲבוֹדָה זָרָה, אַכְרִית אוֹתוֹ מִתּוֹךְ עַמִּי], וּכְמוֹ: 'עָזְבוּ אֶת ה'... **נָזוּרוּ אָחוֹר'** (ישעיה א, ד) [הַנָּבִיא בְּדִבְרֵי תּוֹכָחָה לְיִשְׂרָאֵל: עָזְבוּ אֶת ה' וְנָסוֹגוּ מִמֶּנּוּ לַאֲחוֹרֵיהֶם]. וְאַף כָּאן לְשׁוֹן 'יִנָּזְרוּ' פֵּירוּשׁוֹ שֶׁ**יִּפְרְשׁוּ מִן הַקֳּדָשִׁים בִּימֵי טוּמְאָתָן** כְּפִי שֶׁמְּפֹרָשׁ וְהוֹלֵךְ (ספרא)**:**

וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי אֲשֶׁר הֵם מַקְדִּישִׁים לִי. סָרֵס הַמִּקְרָא וְדָרְשֵׁהוּ – כְּלוֹמַר מִקְרָא זֶה, בִּכְדֵי לַהֲבִינוֹ יֵשׁ לְהַפּוֹךְ אֶת סֵדֶר תֵּיבוֹתָיו, וּלְדָרְשׁוֹ כְּאִילּוּ נֶאֱמַר כָּךְ: **וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מַקְדִּישִׁים לִי, וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי.** לְפִי שֶׁהַלָּשׁוֹן 'הֵם מַקְדִּישִׁים לִי' אֵינוֹ מוּסָב עַל 'שֵׁם קָדְשִׁי' אֶלָּא עַל 'קָדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל'. וְכָךְ פֵּירוּשׁ הַכָּתוּב: בִּימֵי טוּמְאָתָם יִזָּהֲרוּ הַכֹּהֲנִים וְיִפְרְשׁוּ מִן הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מַקְדִּישִׁים לַה' וְלֹא יִתְעַסְּקוּ אָז בָּהֶם (לפי הגירסא במש"ת עפ"י הרמב"ן)**:**

אֲשֶׁר הֵם מַקְדִּישִׁים לִי. כְּפִי הַכָּתוּב וְהַזְכִּיר כָּאן פַּעֲמַיִם לְשׁוֹן 'קָדְשִׁים' ['קָדְשֵׁי' בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם 'מַקְדִּישִׁים'] **לְרַבּוֹת קָדְשֵׁי כֹּהֲנִים עַצְמָן,** שֶׁגַּם בָּהֶם נוֹהֵג דִּין זֶה שֶׁיִּפְרְשׁוּ

(ג) אֱמֹר אֲלֵהֶם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִקְרַב מִכָּל־זַרְעֲכֶם אֶל־הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִלְּפָנַי אֲנִי יְהוָה׃

ג אֱמַר לְהוֹן לְדָרֵיכוֹן כָּל גְּבַר דִּי יִקְרַב מִכָּל בְּנֵיכוֹן לְקוּדְשַׁיָּא דִּי יְקַדְּשׁוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם יְיָ וְסַאבְתֵּהּ עֲלוֹהִי וְשִׁיצֵי אֲנָשָׁא הַהִיא מִן קֳדָמַי אֲנָא יְיָ׃

רש"י ◄ **כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִקְרַב** • אֵין 'קְרִיבָה' זוֹ אֶלָּא אֲכִילָה. וְכֵן מָצִינוּ שֶׁנֶּאֱמְרָה אַזְהָרַת אֲכִילַת קָדָשִׁים בְּטֻמְאָה בִּלְשׁוֹן 'נְגִיעָה': "בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא־תִגָּע" (לעיל יב ד) — אַזְהָרָה לָאוֹכֵל; וּלְמָדוּהָ רַבּוֹתֵינוּ מִ'גְּזֵרָה שָׁוָה' (זבחים מח). וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁחַיָּב עַל הַנְּגִיעָה, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר כָּרֵת עַל הָאֲכִילָה בְּ"צוֹ אֶת אַהֲרֹן", שְׁתֵּי כְּרִתוֹת זוֹ אֵצֶל זוֹ, וְאִם עַל הַנְּגִיעָה חַיָּב, לֹא הֵצְרַךְ לְחַיְּבוֹ עַל הָאֲכִילָה; וְכֵן נִדְרַשׁ בְּ'תוֹרַת כֹּהֲנִים': וְכִי יֵשׁ נוֹגֵעַ חַיָּב? אִם־כֵּן, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "יִקְרַב"? מִשֶּׁיֵּכָשֵׁר לְהִקָּרֵב, שֶׁאֵין חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם טֻמְאָה אֶלָּא אִם כֵּן קָרְבוּ מַתִּירָיו. וְאִם תֹּאמַר, שָׁלֹשׁ כְּרִתוֹת בְּטֻמְאַת כֹּהֲנִים, לָמָּה? כְּבָר נִדְרְשׁוּ בְּמַסֶּכֶת 'שְׁבוּעוֹת' אַחַת לִכְלָל וְאַחַת לִפְרָט וְכוּ' (שבועות ז). • **וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו** • וְטֻמְאַת הָאָדָם עָלָיו. יָכוֹל בְּבָשָׂר הַכָּתוּב מְדַבֵּר, וְטֻמְאָתוֹ שֶׁל בָּשָׂר עָלָיו, וּבְטָהוֹר שֶׁאָכַל אֶת הַטָּמֵא הַכָּתוּב מְדַבֵּר? עַל־כָּרְחֲךָ מִמַּשְׁמָעוֹ אַתָּה לָמֵד, בְּמִי שֶׁטֻּמְאָתוֹ פּוֹרַחַת מִמֶּנּוּ הַכָּתוּב מְדַבֵּר. וְזֶהוּ הָאָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ טָהֳרָה בִּטְבִילָה. **וְנִכְרְתָה וְגוֹ'** • יָכוֹל מִצַּד זֶה לְצַד זֶה, יִכָּרֵת מִמְּקוֹמוֹ וְיִתְיַשֵּׁב בְּמָקוֹם אַחֵר? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֲנִי ה'" — בְּכָל מָקוֹם אֲנִי.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

מֵהֶם בִּימֵי טוּמְאָתָם [שֶׁלֹּא תֹּאמַר שֶׁמָּא קָדְשֵׁי הַכֹּהֲנִים קְדוֹשִׁים בְּיוֹתֵר, וְהֵם דּוֹחִים אֶת הַטּוּמְאָה כְּדוּגְמַת קָרְבְּנוֹת צִיבּוּר] (באמ"ח, ב"ב): תורה ג

(ג) כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִקְרַב... וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ וגו'. **אֵין** פֵּירוּשָׁהּ שֶׁל **קְרִיבָה זוֹ** 'נְגִיעָה' בְּעָלְמָא, **אֶלָּא 'אֲכִילָה'. וְכֵן מְצִינוּ** דּוּגְמָתוֹ **שֶׁנֶּאֱמְרָה אַזְהָרַת אֲכִילַת קָדָשִׁים בְּטוּמְאָה בִּלְשׁוֹן 'נְגִיעָה'**, וְהוּא לְגַבֵּי טוּמְאַת הַיּוֹלֶדֶת: **'בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע'** (לעיל יב, ד), וְלָמְדָנוּ שָׁם שֶׁהוּא **אַזְהָרָה לָאוֹכֵל** בְּשַׂר קָדָשִׁים בְּטוּמְאָה שֶׁהוּא חַיָּב כָּרֵת [וּמַה שֶׁנִּקַּט הַכָּתוּב לְשׁוֹן 'לֹא תִגָּע' לְלַמֵּד שֶׁאַף הַנְּגִיעָה יֵשׁ בָּהּ אִיסּוּר, אַךְ אֵין בָּהּ כָּרֵת], **וּלְמָדוּהָ רַבּוֹתֵינוּ** גַּם **מִגְּזֵרָה־שָׁוָה** (ראה מסכת מכות יד: לפי ר' יוחנן). **וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר** שֶׁבָּא הַכָּתוּב לְהוֹסִיף וּלְלַמֵּד **שֶׁחַיָּב** כָּרֵת אַף **עַל הַנְּגִיעָה, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר 'כָּרֵת' עַל הָאֲכִילָה בְּפָרָשַׁת 'צוֹ אֶת אַהֲרֹן'** (לעיל ז, כ־כא), וְהַכָּתוּב אַף כָּפַל אֶת הַדָּבָר וּפֵרַשׁ שָׁם **שְׁתֵּי כְּרִיתוֹת זוֹ אֵצֶל זוֹ** עַל הָאֲכִילָה (כְּדֵי לִלְמוֹד מִמֶּנּוּ כְּלָל וּפְרָט וּכְלָל, כְּדִלְהַלָּן), **וְאִם עַל הַנְּגִיעָה** הָיָה גַּם כֵּן **חַיָּב** כָּרֵת, **לֹא הוּצְרַךְ לְחַיְּבוֹ עַל הָאֲכִילָה** בִּפְנֵי עַצְמָהּ, שֶׁהֲרֵי דֶּרֶךְ כָּל הָאוֹכֵל לִנְגוֹעַ בַּמַּאֲכָל בִּשְׁעַת הָאֲכִילָה וּלְפָנֶיהָ, וְנִמְצָא שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּב כָּרֵת טֶרֶם אֲכִילָתוֹ. אֶלָּא מִכָּאן שֶׁאֵין הַנּוֹגֵעַ חַיָּב כָּרֵת.

ומוסיף רש"י: וּמֵאַחַר שֶׁהַ'קְּרִיבָה' הָאֲמוּרָה כָּאן פֵּירוּשָׁהּ אֲכִילָה, אִם כֵּן מַדּוּעַ נָקַט הַכָּתוּב 'אֲשֶׁר יִקְרַב' וְלֹא 'אֲשֶׁר יֹאכַל'? אֶלָּא כְּדֵי לְלַמֵּד עַל הַקֳּדָשִׁים מֵאֵימָתַי חַיָּבִים כָּרֵת עַל אֲכִילָתָם בְּטוּמְאָה, **וְכֵן נִדְרַשׁ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים: וְכִי יֵשׁ נוֹגֵעַ חַיָּב?! הֲלֹא וַדַּאי** הַנּוֹגֵעַ אֵינוֹ חַיָּב, **אִם־כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר 'יִקְרַב'?** אֶלָּא **מִשֶּׁיִּכָּשֵׁר לִיקָּרֵב;** מְלַמֵּד **שֶׁכָּל** קָרְבָּן **אֵין חַיָּבִים עָלָיו מִשּׁוּם** בְּטוּמְאָה אֶלָּא־אִם־כֵּן כְּבָר **קָרְבוּ מַתִּירָיו** – כְּלוֹמַר, רַק מִשָּׁעָה שֶׁכְּבָר נַעֲשׂוּ בּוֹ הָעֲבוֹדוֹת הַמַּתִּירוֹת אוֹתוֹ לְמִצְוֹת 'אֲכִילָתוֹ' כְּקָרְבָּן – אִם לַאֲכִילַת אָדָם אִם לַאֲכִילַת מִזְבֵּחַ – מִכָּאן וְאֵילָךְ חַיָּבִים עָלָיו מִשּׁוּם אֲכִילָה בְּטוּמְאָה. וְהַ'מַּתִּירִים' הָלְלוּ הֵם בְּכָל קָרְבָּן כְּפִי דִּינוֹ: הַקָּרְבָּנוֹת הַנִּיתָּנִים לַאֲכִילַת אָדָם, הָאוֹכְלָם בְּטוּמְאָה חַיָּב כָּרֵת רַק מֵאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁכְּבָר הוּתְּרוּ לַאֲכִילַת טְהוֹרִים. וְהַקָּרְבָּנוֹת הַנִּקְטָרִים כָּלִיל עַל הַמִּזְבֵּחַ, הָאוֹכְלָם בְּטוּמְאָה יִתְחַיֵּב בְּכָרֵת מִשָּׁעָה שֶׁהוּתְּרוּ לְהַקְטִירָם עַל הַמִּזְבֵּחַ [וְהַלָּשׁוֹן 'אֲשֶׁר יִקְרַב' כָּךְ פֵּירוּשׁוֹ: אֲשֶׁר יָבֹא לְקַיֵּים בּוֹ מִצְוַת קָרְבָּן עַל יְדֵי אֲכִילָה, בְּשָׁעָה שֶׁהַדָּבָר עוֹמֵד לְקַיֵּים בּוֹ מִצְוָה זוֹ עַל יְדֵי אֲכִילַת אֲחֵרִים] (ספרא) (גר"א, ב"ב, באמ"ח). **וְאִם תֹּאמַר, שָׁלֹשׁ כְּרִיתוֹת בְּטוּמְאַת־כֹּהֲנִים לָמָּה** הוּצְרְכוּ? **כְּבָר נִדְרְשׁוּ בְּמַסֶּכֶת שְׁבוּעוֹת** (דף ז), **אַחַת לִכְלָל וְאַחַת לִפְרָט וְכוּ'** [רְאֵה בֵּיאוּר הַדְּבָרִים בְּמְקוֹמָם (לעיל ז, כ. ברש"י ד"ה 'וטומאתו עליו')]:

וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו... וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ וגו'. אֲכִילַת בְּשַׂר קָדָשִׁים מוּתֶּרֶת רַק כְּשֶׁהָאָדָם טָהוֹר וְהַבָּשָׂר טָהוֹר. וּמַה שֶּׁנֶּאֱמַר כָּאן 'וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו' שֶׁעָנְשׁוֹ כָּרֵת, הַמְדוּבָּר הוּא בְּאוֹכֵל בְּשַׂר הַקּוֹדֶשׁ **וְטוּמְאַת 'הָאָדָם' עָלָיו. יָכוֹל** הָיִיתִי לוֹמַר שֶׁמָּא **בַּבָּשָׂר הַכָּתוּב מְדַבֵּר**, וְכָךְ פֵּירוּשׁוֹ: **וְטוּמְאָתוֹ שֶׁל 'בָּשָׂר' עָלָיו וּבְאָדָם טָהוֹר שֶׁאָכַל אֶת** הַבָּשָׂר **הַטָּמֵא הַכָּתוּב מְדַבֵּר? – עַל־כָּרְחֲךָ מִמַּשְׁמָעוֹ** שֶׁל הַלָּשׁוֹן 'וְטוּמְאָתוֹ עָלָיו' **אַתָּה לָמֵד** שֶׁאֵין הַדָּבָר כֵּן, שֶׁהֲרֵי פֵּירוּשׁוֹ הוּא 'כַּאֲשֶׁר הַטּוּמְאָה עֲדַיִּין שׁוֹרָה עָלָיו', מִשְּׁמַע כִּי **בְּמִי שֶׁטּוּמְאָתוֹ פּוֹרַחַת** וּמִסְתַּלֶּקֶת **מִמֶּנּוּ הַכָּתוּב מְדַבֵּר**, שֶׁנָּכוֹן לוֹמַר בּוֹ שֶׁהוּא 'עֲדַיִּין' טָמֵא, **וְזֶהוּ הָאָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ טָהֳרָה בִּטְבִילָה,** אֲבָל בָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא אֵין לוֹ טָהֳרָה בִּטְבִילָה כִּי לֹא מָצָאנוּ טְבִילָה בְּמַאֲכָלִים כִּי אִם בְּאָדָם וּבְכֵלִים [אָמְנָם גַּם הַטָּהוֹר הָאוֹכֵל בְּשַׂר קוֹדֶשׁ שֶׁנִּטְמָא עוֹבֵר עַל אִיסּוּר, אַךְ אֵין בּוֹ כָּרֵת אֶלָּא 'לָאו' בִּלְבַד שֶׁעָנְשׁוֹ מַלְקוֹת, וְאַזְהָרָתוֹ מִן הָאָמוּר לְעֵיל (ז, יט) 'וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל'] (ספרא) (גר"א, באמ"ח):

וְנִכְרְתָה. אִילּוּ הָיָה נֶאֱמַר רַק 'וְנִכְרְתָה' **יָכוֹל** הָיִיתִי לוֹמַר שֶׁמַּהוּת הָעוֹנֶשׁ הִיא כְּרִיתָה **מִצַּד זֶה לְצַד זֶה,** כְּלוֹמַר, **יִכָּרֵת מִמְּקוֹמוֹ וְיִתְיַשֵּׁב בְּמָקוֹם אַחֵר,**

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ספר השיחות תנש"א ב עמ' 852)

וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מִלְּפָנַי (כב, ג) מְבֹאָר בַּתַּנְיָא, שֶׁבְּמַתַּן תּוֹרָה בָּחַר הַקָּבָּ"ה בַּגּוּף: "וּבָנוּ בְּחַרְתָּ . . הוּא **הַגּוּף הַחָמְרִי**, הַנִּדְמֶה בְּחָמְרִיּוּתוֹ לְגוּפֵי אֻמּוֹת הָעוֹלָם" (כִּי בְּחִירָה אֲמִתִּית, הַיְינוּ עַל־שִׂכְלִית, הִיא בֵּין שְׁנֵי דְּבָרִים דּוֹמִים). וּמִצַּד גֹּדֶל מַעֲלַת הַגּוּף, שֶׁבּוֹ בָּחַר הַקָּבָּ"ה, עִקַּר הַשָּׂכָר הוּא בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים, נִשְׁמָה **בְּגוּף**. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁמַּעֲלָה זוֹ מְדֻגֶּשֶׁת בְּעֹנֶשׁ כָּרֵת: גַּם כַּאֲשֶׁר "וְנִכְרְתָה **הַנֶּפֶשׁ**" – אֵין זֶה שַׁיָּךְ לַגּוּף.

(ד) אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהָר וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל־טְמֵא־נֶפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זָרַע:

ד גְּבַר גְּבַר מִזַּרְעָא דְּאַהֲרֹן וְהוּא סְגִיר אוֹ דָאִיב בְּקוּדְשַׁיָּא לָא יֵיכוּל עַד דִּי יִדְכֵּי וּדְיִקְרַב בְּכָל טְמֵא נַפְשָׁא אוֹ גְּבַר דִּי תִפּוֹק מִנֵּהּ שִׁכְבַת זַרְעָא:

רש"י ◄ **בְּכָל־טְמֵא־נֶפֶשׁ** • בְּמִי שֶׁנִּטְמָא בְּמֵת.

(ה) אוֹ־אִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל־שֶׁרֶץ אֲשֶׁר יִטְמָא־לוֹ אוֹ בְאָדָם אֲשֶׁר יִטְמָא־לוֹ לְכֹל טֻמְאָתוֹ:

ה אוֹ גְּבַר דִּי יִקְרַב בְּכָל רִחְשָׁא דִּי יִסְתָּאַב לֵהּ אוֹ בַּאֲנָשָׁא דִּי יִסְתָּאַב לֵהּ לְכֹל סְאוּבְתֵּהּ:

רש"י ◄ **בְּכָל־שֶׁרֶץ אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ** • בְּשִׁעוּר הָרָאוּי לְטַמֵּא, בְּכַעֲדָשָׁה (ת"כ). **אוֹ בְאָדָם** • בְּמֵת. **אֲשֶׁר יִטְמָא־לוֹ** • כְּשִׁעוּרוֹ לְטַמֵּא, וְזֶהוּ כְּזַיִת. **לְכֹל טֻמְאָתוֹ** • לְרַבּוֹת נוֹגֵעַ בְּזָב וְזָבָה, נִדָּה וְיוֹלֶדֶת.

(ו) נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע־בּוֹ וְטָמְאָה עַד־הָעָרֶב וְלֹא יֹאכַל מִן־הַקֳּדָשִׁים כִּי אִם־רָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם:

ו אֱנָשׁ דִּי יִקְרַב בֵּהּ וִיהֵי מְסָאֵב עַד רַמְשָׁא וְלָא יֵיכוּל מִן קוּדְשַׁיָּא אֶלָּהֵן אַסְחֵי בִּשְׂרֵהּ בְּמַיָּא:

רש"י ◄ **נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע־בּוֹ** • בְּאֶחָד מִן הַטְּמֵאִים הַלָּלוּ.

(ז) וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר וְאַחַר יֹאכַל מִן־הַקֳּדָשִׁים כִּי לַחְמוֹ הוּא:

ז וּבְמַעַל שִׁמְשָׁא וְיִדְכֵּי וּבָתַר כֵּן יֵיכוּל מִן קוּדְשַׁיָּא אֲרֵי לַחְמֵהּ הוּא:

רש"י ◄ **וְאַחַר יֹאכַל מִן־הַקֳּדָשִׁים** • (יבמות עד) נִדְרַשׁ בִּ'יבָמוֹת', בִּתְרוּמָה, שֶׁמֻּתָּר לְאָכְלָהּ בְּהֶעֱרֵב הַשֶּׁמֶשׁ. **מִן הַקֳּדָשִׁים** • וְלֹא כָּל הַקֳּדָשִׁים.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

כְּדוּגְמַת עָנְשׁוֹ שֶׁל קַיִן שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (בראשית ג, יב) 'עָב וָנָד תִּהְיֶה בָאָרֶץ', **תַּלְמוּד לוֹמַר 'מִלִּפְנֵי אֲנִי ה'**, וְהֲרֵי **בְּכָל מָקוֹם אֲנִי** נִמְצָא, וְאִם כֵּן מַדּוּעַ 'וְנִכְרְתָה מִלִּפְנַי'? שֶׁהוּא מֵת קוֹדֶם זְמַנּוֹ, וּבְכָךְ הֲרֵי הוּא נֶחְשָׁב כְּמִי שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד לִפְנֵי ה' [וּכְמוֹ שֶׁמְּצִינוּ בְּיוֹנָה בֶּן אֲמִיתַּי בִּתְפִלָּתוֹ אֶל ה' מִמְּעֵי הַדָּגָה: 'וַאֲנִי אָמַרְתִּי נִגְרַשְׁתִּי מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ' (יונה ב, ה) – כְּשֶׁהִשְׁלִיכוּנִי אֶל הַיָּם אָמַרְתִּי הִנְנִי מֵת וְנִגְרַשְׁתִּי מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ (רש"י) [שם) (ח"ח, ב"ב ומפרשים): תורה ד

(ד) בְּכָל טְמֵא נֶפֶשׁ. פֵּירוּשׁ: הַנּוֹגֵעַ **בְּמִי שֶׁנִּטְמָא בְּמֵת.** אֲבָל הַנּוֹגֵעַ בַּמֵּת עַצְמוֹ כְּבָר הִזְכִּירוֹ הַכָּתוּב לְהַלָּן (פסוק ה) 'אוֹ בְאָדָם' (הזכרון): תורה ה

(ה) בְּכָל שֶׁרֶץ אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ. הַלָּשׁוֹן 'אֲשֶׁר יִטְמָא' מַשְׁמָעוֹ שֶׁנִּגְיָעָתוֹ בַּשֶּׁרֶץ הָיְתָה בְּאוֹפֶן הַמְטַמֵּא, דְּהַיְינוּ שֶׁחֲתִיכַת הַשֶּׁרֶץ הָיְתָה גְּדוֹלָה דַּיָּהּ **בְּשִׁעוּר הָרָאוּי לְטַמֵּא.** וְהוּא **בְּכַ'עֲדָשָׁה'** [מִין קִטְנִית הַמַּמּוּזְכֶּרֶת בַּמִּקְרָא (בראשית כה, לד) 'לֶחֶם וּנְזִיד עֲדָשִׁים']. וּבְפָחוֹת מִשִּׁעוּר זֶה אֵין הַשֶּׁרֶץ מְטַמֵּא (חגיגה יא.): **אוֹ בְאָדָם.** פֵּירוּשׁ: הַנּוֹגֵעַ **בְּמֵת** עַצְמוֹ [אֲבָל הַנּוֹגֵעַ בְּמִי שֶׁנָּגַע בְּמֵת, כְּבָר הִזְכִּירוֹ הַכָּתוּב לְעֵיל (פסוק ד)]: **אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ.** גַּם כָּאן פֵּירוּשׁוֹ: כַּאֲשֶׁר יֵשׁ בִּבְשַׂר הַמֵּת **כְּשִׁעוּרוֹ לְטַמֵּא.** וְזֶהוּ **'כְּזַיִת'** [שִׁעוּר זֶה נֶאֱמַר רַק בַּבָּשָׂר, שֶׁכֵּן דַּם הַמֵּת שִׁעוּרוֹ בִּרְבִיעִית (כמבואר ברש"י לעיל כא, יא) וְהָעֲצָמוֹת שִׁעוּרָן בְּ'כִשְׁעוֹרָה'] (אהלות פ"ב מ"א):

לְכֹל טֻמְאָתוֹ. כָּל סוּגֵי 'טוּמְאוֹת אָדָם', **לְרַבּוֹת הַנּוֹגֵעַ בְּזָב וְזָבָה נִדָּה וְיוֹלֶדֶת** [שֶׁכָּל הַטּוּמְאוֹת הַלָּלוּ מְקוֹרָן בָּאָדָם עַצְמוֹ, וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁנָּגַע בְּטוּמְאָה אַחֶרֶת] (רא"ם): תורה ו

(ו) נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בּוֹ. בְּאֶחָד מִן הַטְּמֵאִים אוֹ בְּאַחַת מִן הַטּוּמְאוֹת **הַלָּלוּ** שֶׁנִּמְנוּ בִּשְׁנֵי הַפְּסוּקִים הַקּוֹדְמִים [כְּגוֹן הַנּוֹגֵעַ בְּטֻמְאַת מֵת אוֹ בְּשֶׁרֶץ], דְּינוֹ שֶׁ'לֹא יֹאכַל מִן הַקֳּדָשִׁים' כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ וְהוֹלֵךְ. וּמִתּוֹךְ שֶׁהָאֲרִיךְ הַכָּתוּב וּמָנָה הַרְבֵּה סוּגֵי טוּמְאוֹת, כָּפַל שׁוּב וְאָמַר 'נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בּוֹ', כְּדֵי לַחֲזוֹר לְעִנְיָנוֹ הָרִאשׁוֹן. [אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ 'נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בּוֹ' שֶׁאָדָם נוֹסָף בָּא וְנָגַע בְּאוֹתָם שֶׁנָּגְעוּ בַּטּוּמְאָה, שֶׁהֲרֵי בֵּין הַטְּמֵאִים הַלָּלוּ מָנָה הַכָּתוּב גַּם כְּאֵלֶּה שֶׁטּוּמְאָתָם קַלָּה, אֲשֶׁר אֵינָם חוֹזְרִים וּמְטַמְּאִים אֶת הַנּוֹגֵעַ בָּהֶם, כְּגוֹן הַנּוֹגֵעַ בְּשֶׁרֶץ, שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא שׁוּב אֶת הָאָדָם הַנּוֹגֵעַ בּוֹ (הזכרון)]: תורה ז

(ז) וְאַחַר יֹאכַל מִן הַקֳּדָשִׁים. מִקְרָא זֶה **נִדְרַשׁ בְּמַסֶּכֶת יְבָמוֹת** (דף עד) דַּוְוקָא

(ח) נְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא יֹאכַל לְטָמְאָה־בָהּ אֲנִי יְהוָה׃

ח נְבִילָא וּתְבִירָא לָא יֵיכוּל לְאִסְתָּאָבָא בַּהּ אֲנָא יְיָ׃

רש"י◄ **נְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא יֹאכַל לְטָמְאָה־בָהּ•** לְעִנְיַן הַטֻּמְאָה הִזְהִיר כָּאן, שֶׁאִם אָכַל נְבֵלַת עוֹף טָהוֹר שֶׁאֵין לָהּ טֻמְאַת מַגָּע וּמַשָּׂא, אֶלָּא טֻמְאַת אֲכִילָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה, אָסוּר לֶאֱכֹל בַּקָּדָשִׁים. וְצָרִיךְ לוֹמַר "וּטְרֵפָה", מִי שֶׁיֵּשׁ בְּמִינוֹ טְרֵפָה, יָצָא נִבְלַת עוֹף טָמֵא, שֶׁאֵין בְּמִינוֹ טְרֵפָה.

(ט) וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא־יִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא וּמֵתוּ בוֹ כִּי יְחַלְּלֻהוּ אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם׃

ט וְיִטְּרוּן יָת מַטְּרַת מֵימְרִי וְלָא יְקַבְּלוּן עֲלוֹהִי חוֹבָא וִימוּתוּן בֵּהּ אֲרֵי יְחַלְּלֵנֵּהּ אֲנָא יְיָ מְקַדְּשֵׁהוֹן׃

רש"י◄ **וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמַרְתִּי•** מִלֶּאֱכֹל תְּרוּמָה בְּטֻמְאַת הַגּוּף. **וּמֵתוּ בוֹ•** (סנהדרין פג) לָמַדְנוּ, שֶׁהִיא מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם.

(י) וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ׃

י וְכָל חִלּוֹנַי לָא יֵיכוּל קוּדְשָׁא תּוֹתְבָא דְּכַהֲנָא וַאֲגִירָא לָא יֵיכוּל קוּדְשָׁא׃

רש"י◄ **לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ•** (סנהדרין פג) בִּתְרוּמָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁכָּל הָעִנְיָן דִּבֵּר בָּהּ. **תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר•** תּוֹשָׁבוֹ שֶׁל כֹּהֵן וּשְׂכִירוֹ, לְפִיכָךְ "תּוֹשַׁב" זֶה נָקוּד פַּתָּח, לְפִי שֶׁהוּא דָּבוּק. וְאֵיזֶהוּ "תּוֹשָׁב"? זֶה נִרְצָע, שֶׁהוּא קָנוּי לוֹ עַד הַיּוֹבֵל. וְאֵיזֶהוּ "שָׂכִיר"? זֶה קָנוּי קִנְיַן שָׁנִים, שֶׁיּוֹצֵא בְּשֵׁשׁ. בָּא הַכָּתוּב וְלִמֶּדְךָ כָּאן, שֶׁאֵין גּוּפוֹ קָנוּי לַאֲדוֹנָיו לֶאֱכֹל בִּתְרוּמָתוֹ.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

בִּתְרוּמָה, שֶׁכָּל הַטְּמֵאִים שָׁוִים בִּזְמַן אֲכִילָתָהּ, **שֶׁמּוּתָּר לְאָכְלָהּ בְּהַעֲרֵב הַשֶּׁמֶשׁ** [בִּשְׁקִיעַת הַחַמָּה שֶׁל יוֹם הָאַחֲרוֹן לְטוּמְאָתָם], אֲבָל לְגַבֵּי 'קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ' הַדָּבָר תָּלוּי בְּסוּג הַטּוּמְאָה, לְפִי שֶׁיֶּשְׁנָם טְמֵאִים שֶׁאֲסוּרִים לֶאֱכוֹל בַּקָּדָשִׁים עַד שֶׁיָּבִיאוּ אֶת קָרְבְּנוֹתֵיהֶם כְּגוֹן זָב וְזָבָה וְיוֹלֶדֶת (ראה לעיל יב, ד־ח) (גר"א):

מִן הַקֳּדָשִׁים. לְשׁוֹן 'מִן' מַשְׁמָעוֹ רַק חֵלֶק מֵהֶם, **וְלֹא כָּל הַקֳּדָשִׁים.** וְכָאמוּר לְמַעְלָה, שֶׁבִּתְרוּמָה בִּלְבָד הַכָּתוּב מְדַבֵּר: תורה ח

(ח) נְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא יֹאכַל לְטָמְאָה בָהּ. לֹא בָּא הַכָּתוּב לְהַזְהִיר כָּאן עַל 'אִיסּוּר' אֲכִילַת נְבֵילָה וּטְרֵיפָה, שֶׁהֲרֵי הַפְּרָשָׁה עוֹסֶקֶת בְּדִינֵי טוּמְאָה וְטָהֳרָה, אֶלָּא **לְעִנְיַן הַטּוּמְאָה הִזְהִיר כָּאן, שֶׁאִם אָכַל נִבְלַת עוֹף טָהוֹר, שֶׁאֵין לָהּ טוּמְאַת מַגָּע וּמַשָּׂא** כְּנִבְלַת בְּהֵמָה, **אֶלָּא טוּמְאַת אֲכִילָה** בְּשָׁעָה שֶׁהַמַּאֲכָל נוֹגֵעַ **בְּבֵית־הַבְּלִיעָה,** הֲרֵי הוּא **אָסוּר לֶאֱכוֹל בַּקָּדָשִׁים** מִשּׁוּם שֶׁהָאֲכִילָה מְטַמְּאָה אוֹתוֹ. וְדִין זֶה הוּא רַק בַּאֲכִילַת 'נְבֵילָה' שֶׁל עוֹף טָהוֹר, אֲבָל אֲכִילַת 'טְרֵיפָה', אַף שֶׁיֵּשׁ בְּכָךְ אִיסּוּר, אֵין הָאֲכִילָה מְטַמְּאָה אֶת הָאָדָם. וְאִם כֵּן מַדּוּעַ הִזְכִּיר הַכָּתוּב גַּם טְרֵפָה? כְּבָר בֵּיְאֲרוּ רַבּוֹתֵינוּ, שֶׁצָּרִיךְ הַכָּתוּב **לוֹמַר** כָּאן **'וּטְרֵפָה',** כְּדֵי לְלַמֵּד אֵיזֶה סוּג עוֹף מְטַמֵּא בְּנִבְלָתוֹ, דְּהַיְינוּ דַּוְקָא **מִי שֶׁיֵּשׁ בְּמִינוֹ טְרֵפָה** – רַק עוֹף טָהוֹר שֶׁנּוֹהֵג בְּמִינוֹ אִיסּוּר אֲכִילַת טְרֵיפָה, הוּא אֲשֶׁר מְטַמֵּא כְּשֶׁהוּא נְבֵילָה. **יָצָא** מִן הַכְּלָל **נִבְלַת עוֹף טָמֵא, שֶׁאֵין בְּמִינוֹ** אִיסּוּר **טְרֵפָה** [שֶׁהֲרֵי בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ הוּא אָסוּר בַּאֲכִילָה], שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא כְּשֶׁהוּא נְבֵילָה (ראה פרטי הדברים לעיל פרק יא, פסוקים כז כח מ. וכן פרק יז פסוק טו) (מפרשים): תורה ט

(ט) וְשָׁמְרוּ אֶת מִשְׁמַרְתִּי. מוּסָב עַל הָעִנְיָן הָאָמוּר לְמַעְלָה, שֶׁיִּהְיוּ הַכֹּהֲנִים נִשְׁמָרִים **מִלֶּאֱכוֹל תְּרוּמָה בְּטוּמְאַת־הַגּוּף,** כְּלוֹמַר כַּאֲשֶׁר גּוּף הָאָדָם טָמֵא [אֲבָל אִם הָאָדָם טָהוֹר אֶלָּא שֶׁהַתְּרוּמָה טְמֵאָה, אַף שֶׁיֵּשׁ אִיסּוּר בַּאֲכִילָתָהּ, אֵין עַל כָּךְ עוֹנֶשׁ מִיתָה אוֹ מַלְקוֹת (יבמות עג:)] (סנהדרין פג.):

וּמֵתוּ בוֹ. לָמַדְנוּ שֶׁהִיא מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם, שֶׁאִילּוּ הִיְתָה כַּיָּדוּעַ הַכָּתוּב לַהֲמִיתוֹ בִּידֵי אָדָם, הָיָה לוֹ לוֹמַר בִּלְשׁוֹן צִיווּי, כְּגוֹן 'מוֹת יוּמַת'. אֲבָל לְשׁוֹן 'וּמֵתוּ בוֹ' מַשְׁמָעוֹ שֶׁהַכָּתוּב מוֹדִיעוֹ שֶׁיָּמוּת מֵאֵלָיו (שם) (בא"ר): תורה י

(י) לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ. כָּל אָדָם 'זָר' שֶׁאֵינוֹ כֹּהֵן, לֹא יֹאכַל קוֹדֶשׁ. **וּבִתְרוּמָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר,** וְלֹא בְּקָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ, **שֶׁכָּל הָעִנְיָן דִּבֵּר בָּהּ** (בִּתְרוּמָה) כַּמְבוֹאָר לְמַעְלָה (פסוק ז):

תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר. אֵין הַכַּוָּנָה שֶׁהַתּוֹשָׁב עַצְמוֹ הוּא כֹּהֵן וְשֶׁהַשָּׂכִיר הוּא כֹּהֵן, אֶלָּא הַדְּבָרִים אֲמוּרִים בְּאָדָם יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא **תּוֹשָׁבוֹ שֶׁל כֹּהֵן וּשְׂכִירוֹ** [שְׁנֵי סוּגֵי עַבְדוּת הֵם כִּדְלְהַלָּן]. וּבָא הַכָּתוּב לְלַמֵּד, שֶׁאֵינוֹ נִטְפָּל בְּכָךְ אֶל הַכֹּהֵן לְהַחְשִׁיב כְּחֵלֶק מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ כְּדֵי לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה. ומבאר רש"י דקדוק הלשון: **לְפִיכָךְ 'תּוֹשַׁב' זֶה נָקוּד פַּתָּ"ח,** וְלֹא 'תּוֹשָׁב' בְּקָמַ"ץ כְּפִי שֶׁהוּא נָקוּד בְּכָל הַמִּקּוֹמוֹת, **לְפִי שֶׁכָּאן הוּא דָּבוּק** לַתֵּיבָה שֶׁלְּאַחֲרָיו. וּכְאִילּוּ הָיָה נֶאֱמָר 'תּוֹשַׁב שֶׁל כֹּהֵן' [וְאוּלָם בִּשְׁאָר הַמִּקּוֹמוֹת, שֶׁבָּהֶם אֵין הַכָּתוּב מְצַיֵּן 'תּוֹשַׁב שֶׁל מִי' הוּא, וּמַשְׁמָעוֹ 'תּוֹשָׁב' סְתָם, הֲרֵי הוּא נָקוּד 'תּוֹשָׁב' בְּקָמַ"ץ, וְאִילּוּ הָיָה נָקוּד גַּם כָּאן 'תּוֹשַׁב כֹּהֵן' בְּקָמַ"ץ, לֹא הָיָה מַשְׁמָעוֹ 'תּוֹשַׁב שֶׁל כֹּהֵן' אֶלָּא 'תּוֹשָׁב שֶׁהוּא כֹּהֵן']. רש"י חוזר אל הענין המדובר כאן: **וְאֵיזֶהוּ 'תּוֹשָׁב'? זֶה נִרְצָע** – עֶבֶד שֶׁלֹּא הָיָה חָפֵץ לְהִשְׁתַּחְרֵר בִּמְלֹאוֹת שֵׁשׁ שָׁנִים לְעַבְדוּתוֹ, וְרָצְעוּ אֶת אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה **הוּא** נַעֲשָׂה **קָנוּי לוֹ** לַאֲדוֹנָיו **עַד** שְׁנַת **הַיּוֹבֵל** [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא, ה־ו) 'וְאִם אָמֹר יֹאמַר הָעֶבֶד אָהַבְתִּי אֶת אֲדֹנִי... לֹא אֵצֵא חָפְשִׁי... וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וַעֲבָדוֹ

(יא) וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ וִילִיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ׃

יא וְכָהֵן אֲרֵי יִקְנֵי נְפַשׁ קִנְיַן כַּסְפֵּהּ הוּא יֵיכוּל בֵּהּ וִילִיד בֵּיתֵהּ אִנּוּן יֵיכְלוּן בְּלַחְמֵהּ׃

רש"י◄ **וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ•** עֶבֶד כְּנַעֲנִי שֶׁקָּנוּי לְגוּפוֹ. **וִילִיד בֵּיתוֹ•** אֵלּוּ בְּנֵי הַשִּׁפְחוֹת. וְאִשֶּׁת כֹּהֵן אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה מִן הַמִּקְרָא הַזֶּה, שֶׁאַף הִיא קִנְיַן כַּסְפּוֹ. וְעוֹד לָמֵד מִמִּקְרָא אַחֵר: "כָּל־טָהוֹר בְּבֵיתְךָ וְגוֹ'", בַּסִּפְרֵי.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי ספר השיחות תנש"א חלק ב, עמוד 847 – מתוך 'לקראת שבת')

אֵיךְ הַבְּרָכָה מַתִּירָה לֵהָנוֹת מִקָּדְשֵׁי שָׁמַיִם

וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ (כב, יא)

אִיתָא בַּגְּמָרָא (ברכות לה, א): "כָּל הַנֶּהֱנֶה מֵעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה כְּאִילוּ מָעַל בְּקָדְשֵׁי שָׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ". וְצָרִיךְ בֵּיאוּר, הֵיאַךְ תּוֹעִיל הַבְּרָכָה לְהַפְקִיעוֹ מֵהַמְּעִילָה בְּקָדְשֵׁי שָׁמַיִם; וְכִי בְּכָךְ שֶׁמְּבָרֵךְ הוּא מַפְקִיעַ אֶת הַקְּדוּשָׁה מֵהַדָּבָר שֶׁנֶּהֱנֶה הֵימֶנּוּ?

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה עַל־פִּי הַדִּין שֶׁעֶבֶד שֶׁל כֹּהֵן, כֵּיוָן שֶׁהוּא "קִנְיַן כַּסְפּוֹ" הֲרֵי "הוּא יֹאכַל בּוֹ" – דְּמֻתָּר לוֹ לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה וּבְקָדָשִׁים. דְּגִרְאָה לוֹמַר, שֶׁעַל־יְדֵי הַבְּרָכָה לְ"אֶלֹקֵינוּ **מֶלֶךְ הָעוֹלָם**" – מַכִּיר הָאָדָם בְּכָךְ שֶׁהוּא עַבְדּוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה, וַאֲזַי מֻתָּר לוֹ לֵהָנוֹת מִקָּדְשֵׁי שָׁמַיִם, עַל־דֶּרֶךְ שֶׁעֶבֶד שֶׁל כֹּהֵן רַשַּׁאי לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה.

(יב) וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הֻוא בִּתְרוּמַת הַקֳּדָשִׁים לֹא תֹאכֵל׃

יב וּבַת כָּהֵן אֲרֵי תְהֵי לִגְבַר חִלּוֹנִי הִיא בְּאַפְרָשׁוּת קוּדְשַׁיָּא לָא תֵיכוּל׃

רש"י◄ **לְאִישׁ זָר•** לְלֵוִי וְיִשְׂרָאֵל.

(יג) וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל־בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹּאכֵל וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ׃

יג וּבַת כָּהֵן אֲרֵי תְהֵי אַרְמְלָא וּמְתָרְכָא וּבַר לֵית לַהּ וּתְתוּב לְבֵית אֲבוּהָא כְּרַבְיוּתָהָא מִלַּחְמָא דַּאֲבוּהָא תֵּיכוּל וְכָל חִלּוֹנַי לָא יֵיכוּל בֵּהּ׃

רש"י◄ **אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה•** מִן הָאִישׁ הַזָּר. **וְזֶרַע אֵין לָהּ•** מִמֶּנּוּ (יבמות פז). **וְשָׁבָה•** הָא אִם יֵשׁ לָהּ זֶרַע מִמֶּנּוּ, אֲסוּרָה בִּתְרוּמָה כָּל זְמַן שֶׁהַזֶּרַע קַיָּם. **וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ•** לֹא בָּא אֶלָּא לְהוֹצִיא אֶת הָאוֹנֵן, שֶׁמֻּתָּר בִּתְרוּמָה; זָרוּת אָמַרְתִּי לְךָ וְלֹא אֲנִינוּת.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

לְעֹלָם']. **וְאֵיזֶהוּ שֶׁכִּירוּ? זֶה** עֶבֶד הַ**קָּנוּי קִנְיַן שְׁנִים** בִּלְבָד, **שֶׁ**הוּא עֲדַיִין בִּתְחִילַת עֲבֹדוֹתוֹ וְעָתִיד לִהְיוֹת **יוֹצֵא בְּשֵׁשׁ** וּ**בָא הַכָּתוּב וְלִמֵּדְךָ כָּאן, שֶׁעֶבֶד** עִבְרִי **אֵין גּוּפוֹ קָנוּי לַאֲדוֹנָיו לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָתוֹ** הֵן כְּשֶׁהוּא שָׁכִיר וְהֵן כְּשֶׁהוּא תּוֹשָׁב (ספרא, יבמות ע.) (רא"ם, בא"ר, לש"ר): תורה יא

(יא) וְכֹהֵן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ... הוּא יֹאכַל בּוֹ. כָּאן מְדַבֵּר הַכָּתוּב בְּ**עֶבֶד־כְּנַעֲנִי שֶׁקָּנוּי לְגוּפוֹ,** כְּלוֹמַר שֶׁהוּא עַצְמוֹ קָנוּי לַאֲדוֹנָיו [שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא לְחֵירוּת מֵעַצְמוֹ לְעוֹלָם, וְאַף עוֹבֵר לְרִשּׁוּת הַיּוֹרְשִׁים לְאַחַר מוֹת הָאָדוֹן], וְלֹא רַק שֶׁמַּעֲשֵׂה עֲבוֹדָתוֹ קְנוּיִים לָאָדוֹן כְּעֶבֶד עִבְרִי: **וִילִיד בֵּיתוֹ. אֵלּוּ בְּנֵי הַשִּׁפְחוֹת** הַכְּנַעֲנִיּוֹת, שֶׁהֵם עַבְדֵי הָאָדוֹן מִשְּׁעַת לֵידָתָם, גַּם הֵם דִּינָם כַּעֲבָדִים הַקְּנוּיִים לוֹ בְּכֶסֶף וְאוֹכְלִים בִּתְרוּמָה. וּמוֹסִיף רש"י: **וְאֵשֶׁת־כֹּהֵן** שֶׁהִיא בַּת יִשְׂרָאֵל **אוֹכֶלֶת** גַּם הִיא **בִּתְרוּמָה** כְּבַעְלָהּ. וְלָמַדְנוּ כֵּן **מִן** הַלָּשׁוֹן 'קִנְיַן כַּסְפּוֹ' **הַנֶּאֱמָר בַּ**מִּקְרָא **הַזֶּה** לְגַבֵּי עֶבֶד כְּנַעֲנִי, לְפִי **שֶׁאַף הִיא קִנְיַן כַּסְפּוֹ** שֶׁכֵּן הָאִשָּׁה מִתְקַדֶּשֶׁת לְבַעְלָהּ בְּכֶסֶף, **וְעוֹד לְמַדְנוּהָ מִמִּקְרָא אַחֵר 'כָּל טָהוֹר בְּבֵיתְךָ** יֹאכְלֻנוּ' (במדבר יח, יג) [לְרַבּוֹת אֶת הָאִשָּׁה שֶׁקִּידּוּשֶׁיהָ לֹא הָיוּ בְּכֶסֶף אֶלָּא בְּאַחַת מִשְּׁאָר הַדְּרָכִים שֶׁמִּתְקַדֶּשֶׁת בָּהֶן, כְּגוֹן בִּשְׁטָר (משכ"ל, לבוש)] כָּךְ שָׁנִינוּ **בְּ'סִפְרֵי':** תורה יב

(יב) לְאִישׁ זָר. שֶׁנִּשֵּׂאת **לְלֵוִי וְיִשְׂרָאֵל** שֶׁהֵם זָרִים מִן הַכְּהוּנָּה, הֲרֵי נַעֲשֵׂית אַף הִיא כְּמוֹהֶם וְאֵינָהּ אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה (ספרא) (רא"ם): תורה יג

(יג) אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה. שְׁמֵת הָאִישׁ הַזָּר, אוֹ שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה **מִן הָאִישׁ הַזָּר: וְזֶרַע אֵין לָהּ.** וְלֹא נוֹלְדוּ לָהּ בָּנִים **מִמֶּנּוּ,** אוֹ שֶׁכְּבָר מֵתוּ: **וְשָׁבָה** אֶל בֵּית אָבִיהָ וגו'. דִּיּוּקָא אִם אֵין לָהּ זֶרַע מִן הַזָּר, הֲרֵי הִיא חוֹזֶרֶת לְמַעֲמָדָהּ הָרִאשׁוֹן כְּבַת כֹּהֵן, מִכָּאן אָנוּ שׁוֹמְעִים: **הָא אִם יֵשׁ לָהּ זֶרַע מִמֶּנּוּ, אֲסוּרָה בִּתְרוּמָה.** וְאָמְנָם אִיסּוּר זֶה הוּא רַק **כָּל זְמַן שֶׁהַזֶּרַע קַיָּם,** כִּי כְּשֶׁם שֶׁבַּעְלָהּ הַזָּר הָיָה מְעַכֵּב אוֹתָהּ מִלֶּאֱכוֹל בִּתְרוּמָה רַק בְּעוֹדוֹ חַי, כָּךְ עִיכּוּבָם שֶׁל הַבָּנִים שֶׁיֵּשׁ לָהּ מִמֶּנּוּ הוּא רַק בְּעוֹדָם חַיִּים, וּבְמִיתָתָם תָּשׁוּב אֶל בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ (יבמות פז.) (גו"א):

וְכָל זָר לֹא יֹאכַל בּוֹ. כְּבָר נֶאֱמַר (בפסוק י) 'וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ', וְכָאן **לֹא בָּא** הַכָּתוּב לְהַזְכִּירוֹ שׁוּב **אֶלָּא לְהוֹצִיא אֶת הָאוֹנֵן** – לְמַעֵט אֶת הַכֹּהֵן הָאָבֵל עַל מוֹת קְרוֹבָיו, בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן לַאֲבֵלוּתוֹ, **שֶׁמּוּתָּר בִּתְרוּמָה** אַף עַל פִּי שֶׁהוּא פָּסוּל לָעֲבוֹדָה וְלַאֲכִילַת קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ. וּלְפִיכָךְ חָזַר הַכָּתוּב וְאָמַר 'וְכָל זָר', לְהַדְגִּישׁ: **זָרוּת אָמַרְתִּי לְךָ, וְלֹא אֲנִינוּת** (שם סח) (בא"ר): תורה יד

(יד) וְאִ֣ישׁ כִּֽי־יֹאכַ֗ל קֹ֤דֶשׁ בִּשְׁגָגָה֙ וְיָסַ֣ף חֲמִשִׁיתוֹ֔ עָלָ֖יו וְנָתַ֣ן לַכֹּהֵ֑ן אֶת־הַקֹּֽדֶשׁ׃

יד וּגְבַר אֲרֵי יֵיכוּל קוּדְשָׁא בְּשָׁלוּ וְיוֹסֵף חוּמְשֵׁהּ עֲלוֹהִי וִיתֵּן לְכַהֲנָא יָת קוּדְשָׁא׃

רס"י ◄ **כִּי־יֹאכַל קֹדֶשׁ** • תְּרוּמָה. **וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת־הַקֹּדֶשׁ** • (ת"כ) דָּבָר הָרָאוּי לִהְיוֹת קֹדֶשׁ, שֶׁאֵינוֹ פּוֹרֵעַ לוֹ מָעוֹת אֶלָּא פֵּרוֹת שֶׁל חֻלִּין, וְהֵן נַעֲשִׂין תְּרוּמָה.

(טו) וְלֹ֣א יְחַלְּלוּ֔ אֶת־קָדְשֵׁ֖י בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֑ל אֵ֤ת אֲשֶׁר־יָרִימוּ֙ לַיהוָֽה׃

טו וְלָא יְחַלּוּן יָת קוּדְשַׁיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת דִּי יַפְרְשׁוּן קֳדָם יְיָ׃

רס"י ◄ **וְלֹא יְחַלְּלוּ וְגוֹ'** • לְהַאֲכִילָם לְזָרִים.

(טז) וְהִשִּׁיאוּ֙ אוֹתָ֣ם עֲוֹן֔ אַשְׁמָ֖ה בְּאָכְלָ֑ם אֶת־קָדְשֵׁיהֶ֗ם כִּֽי־אֲנִ֤י יְהוָה֙ מְקַדְּשָֽׁם׃

טז וִיקַבְּלוּן עֲלֵיהוֹן עָוָן חוֹבִין בְּמֵיכָלְהוֹן בְּסוֹאֲבָא יָת קוּדְשֵׁיהוֹן אֲרֵי אֲנָא יְיָ מְקַדְּשֵׁהוֹן׃

רס"י ◄ **וְהִשִּׁיאוּ אוֹתָם** • אֶת עַצְמָם יִטְעֲנוּ עָוֹן בְּאָכְלָם אֶת קָדְשֵׁיהֶם — שֶׁהֵבְדִּילוּ לְשֵׁם תְּרוּמָה וְקָדְשׁוּ וְנֶאֶסְרוּ עֲלֵיהֶם. וְאוּנְקְלוֹס שֶׁתִּרְגֵּם: "בְּמֵיכָלְהוֹן בְּסוֹאֲבָא", שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ תִּרְגּוּמוֹ כֵּן. **וְהִשִּׁיאוּ אוֹתָם** • זֶה אֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה אֶת"ים שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דּוֹרֵשׁ בַּתּוֹרָה, שֶׁמְּדַבְּרִים בָּאָדָם עַצְמוֹ. וְכֵן (במדבר ו יג): "בְּיוֹם מְלֹאת יְמֵי נִזְרוֹ יָבִיא אֹתוֹ", הוּא יָבִיא אֶת עַצְמוֹ; וְכֵן (דברים לד ו): "וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּי" — הוּא קָבַר אֶת עַצְמוֹ, כָּךְ נִדְרַשׁ בַּסִּפְרֵי.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(יד) כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה. 'קֹדֶשׁ' הָאָמוּר כָּאן פֵּירוּשׁוֹ **תְּרוּמָה,** וְלֹא קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ (כמבואר ברש"י לעיל פסוק י):

וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ. מַה תַּלְמוּד לוֹמַר 'אֶת הַקֹּדֶשׁ', וַהֲרֵי כְּבָר אָכְלוֹ וְאֵיךְ יִתְּנֶנּוּ לַכֹּהֵן? אֶלָּא יִתֵּן לוֹ **דָּבָר הָרָאוּי לִהְיוֹת קֹדֶשׁ,** כְּלוֹמַר שֶׁשַּׁיָּךְ בְּמִינוֹ תְּרוּמָה. **שֶׁאֵינוֹ פּוֹרֵעַ לוֹ מָעוֹת** אוֹ שְׁאָר חֻפָּצִים **אֶלָּא פֵּירוֹת שֶׁל חוּלִּין, וְהֵן נַעֲשִׂין תְּרוּמָה,** וַהֲרֵי זֶה כְּאִילּוּ מַחֲזִיר וּפוֹרֵעַ לוֹ אוֹתָהּ הַתְּרוּמָה שֶׁאָכַל (פסחים לב.) (גו"א): תורה טו

(טו) וְלֹא יְחַלְּלוּ וְגוֹ'. בְּהֶמְשֵׁךְ לַפְּסוּקִים הַקּוֹדְמִים (יב, יג, יד) הַמְדַבְּרִים בְּעִנְיַן אִיסּוּר הַזָּר לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה, בָּאָה אַזְהָרָה זוֹ לַכֹּהֲנִים הַמְקַבְּלִים אֶת הַתְּרוּמוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁיִּזָּהֲרוּ בִּקְדוּשָּׁתָם שֶׁלֹּא **לְהַאֲכִילָם לְזָרִים.** וְהָאַזְהָרָה הַזֹּאת אֵינֶנָּה רַק מִצַּד שֶׁהַכֹּהֵן גּוֹרֵם וּמַכְשִׁיל אֶת הַיִּשְׂרָאֵל לַעֲבוֹר עַל אִיסּוּר, אֶלָּא זוֹהִי מִכְּלַל חוֹבַת הַשְּׁמִירָה עַל קְדוּשַׁת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר נִצְטַוּוּ בָּהּ הַכֹּהֲנִים [וְהַכֹּהֵן הָעוֹבֵר עַל כָּךְ אֵינוֹ נֶחְשָׁב רַק כְּמַכְשִׁיל אֶת הָאֲחֵרִים, אֶלָּא הַחֵטְא הוּא שֶׁלּוֹ שֶׁעָבַר עַל 'וְלֹא יְחַלְּלוּ' וגו', וּכְדִלְהַלָּן] (באמ"ת, גו"א): תורה טז

(טז) וְהִשִּׁיאוּ אוֹתָם עָוֹן אַשְׁמָה. מוּסָב עַל הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר אִם יַאֲכִילוּ לְיִשְׂרָאֵל אֶת תְּרוּמוֹתֵיהֶם, הֲרֵי הֵם מְבִיאִים **אֶת עַצְמָם** לִידֵי עָוֹן אַשְׁמָה, **שִׁיטְעֲנוּ** עֲלֵיהֶם מַשָּׂא שֶׁל **עָוֹן בְּאָכְלָם** (כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל יֹאכְלוּ) **אֶת קָדְשֵׁיהֶם, שֶׁהוּבְדְּלוּ** וְהוּפְרְשׁוּ **לְשֵׁם תְּרוּמָה וְקָדְשׁוּ וְנֶאֶסְרוּ עֲלֵיהֶן.** וְזוֹ הִיא אַשְׁמַת הַכֹּהֲנִים, כִּי עֲלֵיהֶם מוּטֶלֶת הַחוֹבָה לִשְׁמוֹר אֶת הַתְּרוּמָה שֶׁלֹּא תְּחוּלַּל קְדוּשָּׁתָהּ, וְכָאָמוּר. ומעיר רש"י: **וְאוּנְקְלוֹס שֶׁתִּרְגֵּם** 'בְּאָכְלָם אֶת קָדְשֵׁיהֶם' – **'בְּמֵיכָלְהוֹן בְּסוֹאֲבָא** יָת קוּדְשֵׁיהוֹן' [בַּאֲכִילָתָם בְּטוּמְאָה אֶת קָדְשֵׁיהֶם] – הֲרֵי שֶׁלְּפִי פֵּירוּשׁוֹ מוּסָב הַדִּבֻּר עַל הָאָמוּר בִּתְחִילַּת הַפָּרָשָׁה (לעיל פסוק א) 'וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', שֶׁהַכֹּהֲנִים הוּזְהֲרוּ עַל אִיסּוּר אֲכִילַת תְּרוּמָתָם בְּטוּמְאָה. **וְשֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ תִּרְגּוּמוֹ כֵּן,** כִּי לְאַחַר שֶׁכְּבָר הוּזְהֲרוּ עַל כָּךְ, לֹא הָיָה צָרִיךְ הַכָּתוּב לְהוֹסִיף כָּאן שֶׁבַּאֲכִילָתָם בְּטוּמְאָה יִשְׂאוּ עָוֹן אַשְׁמָה עֲלֵיהֶם, אֲבָל לְפִי הָאָמוּר שֶׁהַכָּתוּב מְדַבֵּר בְּעִנְיַן הַזְּהִירוּת מִלְּהַאֲכִיל אֶת הַתְּרוּמָה לָאֲחֵרִים, אָכֵן הוּצְרַךְ לְהוֹסִיף כִּי אִם יַעַבְרוּ עַל כָּךְ יֵחָשֵׁב הַדִּבֻּר לַעֲוֹן אַשְׁמָה שֶׁלָּהֶם, אֲשֶׁר בִּגְלָלָם בָּאָה הַתְּרוּמָה לִידֵי חִילּוּל (דב"ט, משב"ל, בא"ח):

וְהִשִּׁיאוּ אוֹתָם. בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת בַּתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם לְשׁוֹן 'אֶת' אוֹ 'אוֹתוֹ' אוֹ 'אוֹתָם', הַכָּתוּב מְדַבֵּר בִּפְעוּלָּה הַנַּעֲשֵׂית כְּלַפֵּי אֲחֵרִים [כְּגוֹן 'וַיִּקַּח אוֹתוֹ' 'וַיָּבִיא אוֹתוֹ' – שֶׁהוּא לָקַח וְהֵבִיא אֶת אֲחֵרִים], וְאוּלָם 'אוֹתָם' הָאָמוּר בְּפָסוּק **זֶה** הוּא **אֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה 'אֶתִּים' שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דּוֹרֵשׁ** שֶׁאֵינָם מִתְפָּרְשִׁים כֵּן, אֶלָּא הֵם **מְדַבְּרִים בָּאָדָם עַצְמוֹ,** וְכִמְבוֹאָר לְמַעְלָה שֶׁהוּא מוּסָב עַל הַכֹּהֲנִים. **וְכֵן** מָצִינוּ עוֹד כְּדוּגְמָתוֹ: 'וְזֹאת תּוֹרַת הַנָּזִיר **בְּיוֹם מְלֹאת יְמֵי נִזְרוֹ יָבִיא אוֹתוֹ** אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, תורה כו הִקְרִיב אֶת קָרְבָּנוֹ' וגו' (במדבר ו, יג-יד) שֶׁלְּשׁוֹן 'אוֹתוֹ' מוּסָב עַל הַנָּזִיר, שֶׁ**הוּא יָבִיא אֶת עַצְמוֹ** אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד כְּדֵי לְהַקְרִיב אֶת קָרְבְּנוֹתָיו. **וְכֵן** מָצִינוּ בְּעִנְיַן קְבוּרָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לד, ו) 'וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה וגו' **וַיִּקְבֹּר אוֹתוֹ בַּגַּי',** שֶׁהַלָּשׁוֹן 'אוֹתוֹ' מוּסָב עַל מֹשֶׁה, שֶׁ**הוּא קָבַר אֶת עַצְמוֹ** [כִּי אֵין זֶה לִכְבוֹד הקב"ה שֶׁהוּא יִקְבְּרֶנּוּ], **כָּךְ נִדְרַשׁ בְּ'סִפְרֵי'** (נח"י): תורה יז

◆ יום שלישי כ"ט ניסן ◆

(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

יז ומליל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

(יח) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ לְכָל־נִדְרֵיהֶם וּלְכָל־נִדְבוֹתָם אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה לְעֹלָה׃

יח מַלֵּל עִם אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי וְעִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן גְּבַר גְּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרָא בְּיִשְׂרָאֵל דִּי יְקָרֵב קָרְבָּנֵהּ לְכָל נִדְרֵיהוֹן וּלְכָל נִדְבָתְהוֹן דִּי יְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ לַעֲלָתָא׃

רש"י◄ **נִדְרֵיהֶם •** (חולין ב) הֲרֵי עָלַי. **נִדְבוֹתָם •** הֲרֵי זוֹ.

(יט) לִרְצֹנְכֶם תָּמִים זָכָר בַּבָּקָר בַּכְּשָׂבִים וּבָעִזִּים׃

יט לְרַעֲוָא לְכוֹן שְׁלִים דְּכוּרָא בְּתוֹרֵי בְּאִמְרַיָּא וּבְעִזַּיָּא׃

רש"י◄ **לִרְצֹנְכֶם •** הָבִיאוּ דָּבָר הָרָאוּי לְרַצּוֹת אֶתְכֶם לְפָנַי, שֶׁיְּהֵא לָכֶם לְרָצוֹן, אפיישמנ"ט בְּלַעַ"ז; וְאֵיזֶהוּ הָרָאוּי לְרָצוֹן?. **תָּמִים זָכָר בַּבָּקָר בַּכְּשָׂבִים וּבָעִזִּים •** אֲבָל בְּעוֹלַת הָעוֹף אֵין צָרִיךְ תַּמּוּת וְזַכְרוּת וְאֵינוֹ נִפְסָל בְּמוּם, אֶלָּא בְּחֶסְרוֹן אֵבֶר.

(כ) כֹּל אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם לֹא תַקְרִיבוּ כִּי־לֹא לְרָצוֹן יִהְיֶה לָכֶם׃

כ כֹּל דִּי בֵהּ מוּמָא לָא תְקָרְבוּן אֲרֵי לָא לְרַעֲוָא יְהֵי לְכוֹן׃

(כא) וְאִישׁ כִּי־יַקְרִיב זֶבַח־שְׁלָמִים לַיהוָה לְפַלֵּא־נֶדֶר אוֹ לִנְדָבָה בַּבָּקָר אוֹ בַצֹּאן תָּמִים יִהְיֶה לְרָצוֹן כָּל־מוּם לֹא יִהְיֶה־בּוֹ׃

כא וּגְבַר אֲרֵי יְקָרֵב נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא קֳדָם יְיָ לְפָרָשָׁא נִדְרָא אוֹ לִנְדַבְתָּא בְּתוֹרֵי אוֹ בְעָנָא שְׁלִים יְהֵי לְרַעֲוָא כָּל מוּמָא לָא יְהֵי בֵהּ׃

רש"י◄ **לְפַלֵּא־נֶדֶר •** לְהַפְרִישׁ בְּדִבּוּרוֹ.

(כב) עִוֶּרֶת אוֹ שָׁבוּר אוֹ־חָרוּץ אוֹ־יַבֶּלֶת אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת לֹא־תַקְרִיבוּ אֵלֶּה לַיהוָה וְאִשֶּׁה לֹא־תִתְּנוּ מֵהֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לַיהוָה׃

כב עַוֵּיר אוֹ תְבִיר אוֹ פְסִיק אוֹ יַבְּלָן אוֹ גַרְבָּן אוֹ חֲזָזָן לָא תְקָרְבוּן אִלֵּין קֳדָם יְיָ וְקָרְבָּנָא לָא תִתְּנוּן מִנְּהוֹן עַל מַדְבְּחָא קֳדָם יְיָ׃

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(יח) נִדְרֵיהֶם. 'נִדְרֵיהֶם' וְ'נִדְבוֹתָם' – שְׁנֵיהֶם לְשׁוֹנוֹת שֶׁל הִתְחַיְּבוּת לְקָרְבָּן עַל הַמִּזְבֵּחַ, אֶלָּא שֶׁהַנּוֹדֵר מְחַיֵּב אֶת 'עַצְמוֹ' וְאוֹמֵר: **'הֲרֵי עָלַי** לְהָבִיא קָרְבָּן' [וְאִם אַחֵר כָּךְ הִפְרִישׁ בְּהֵמָה לְנִדְרוֹ וְנֶאֱבְדָה, חַיָּיב לְהָבִיא בְּהֵמָה אַחֶרֶת לְקַיֵּים אֶת נִדְרוֹ], וְאִילּוּ **נִדְבוֹתָם** – הוּא אוֹפֶן שֶׁבּוֹ אֵין הַבַּעֲלִים מִתְחַיֵּב כְּלוּם בְּעַצְמוֹ, אֶלָּא הוּא מַפְרִישׁ בְּהֵמָה מְסוּיֶּמֶת וְאוֹמֵר עָלֶיהָ: **'הֲרֵי זוֹ** לְקָרְבָּן' [וְאִם אַחֵר כָּךְ נֶאֱבְדָה, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָבִיא אַחֶרֶת בִּמְקוֹמָהּ] (באמ"ח): תורה יט

(יט) לִרְצֹנְכֶם. אֵין הַכַּוָּנָה שֶׁתַּקְרִיבוּ אוֹתוֹ כְּפִי רְצוֹנְכֶם, אֶלָּא כָּךְ אוֹמֵר הַכָּתוּב: כַּאֲשֶׁר אַתֶּם מְבִיאִים קָרְבָּן, **הָבִיאוּ דָּבָר הָרָאוּי לְרַצּוֹת אֶתְכֶם לְפָנַי, שֶׁיְּהֵא** הַקָּרְבָּן **לָכֶם לְרָצוֹן,** כְּלוֹמַר שֶׁיִּתְקַבֵּל לְפָנַי לְטוֹבָה, לְהִתְרַצּוֹת וּלְהִתְפַּיֵּס לָכֶם **אפיישמנ"ט בְּלַעַ"ז. וְהַכָּתוּב** הוֹלֵךְ וּמְפָרֵשׁ **אֵיזֶהוּ הָרָאוּי לְרָצוֹן? תָּמִים זָכָר בַּבָּקָר בַּכְּשָׂבִים וּבָעִזִּים.** אִם הוּא קָרְבַּן עוֹלָה מִן הַבָּקָר אוֹ מִן הַכְּבָשִׂים וְהָעִזִּים, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה תָּם וְלֹא בַּעַל מוּם, וְדַוְוָקָא זָכָר. **אֲבָל בְּעוֹלַת־הָעוֹף אֵין צָרִיךְ תַּמּוּת וְזַכְרוּת** (דֵּין 'תָּם' וְדֵין 'זָכָר'), **וְאֵינוֹ נִפְסָל בְּמוּם** רָגִיל הַפּוֹסֵל בְּבְהֵמָה **אֶלָּא בְּחֶסְרוֹן אֵבֶר,** כְּגוֹן שֶׁנִּקְטְעָה רַגְלוֹ וְכַדּוֹמֶה (ספרא): תורה כ

(כא) לְפַלֵּא נֶדֶר אוֹ לִנְדָבָה. **לְהַפְרִישׁ בְּדִבּוּרוֹ** בְּנֶדֶר אוֹ בְּנִדָבָה, שֶׁכֵּן לְשׁוֹן 'לְפַלֵּא' מַשְׁמָעוֹ הַפְרָשַׁת דָּבָר [רָאֵה רַשִׁ"י עַל הַפָּסוּק (שמות ח, יח) 'וְהִפְלֵיתִי... אֶת אֶרֶץ גֹּשֶׁן' – וְהִפְרַשְׁתִּי]. וַהֲגַם שֶׁהַכָּתוּב אֵינוֹ מְדַבֵּר כָּאן דַּוְוָקָא בִּ'נִדָבָה', אֶלָּא גַּם בְּ'נֶדֶר' שֶׁהוּא אֲמִירַת 'הֲרֵי עָלַי' בִּלְבָד, כְּשֶׁעֲדַיִן אֵינוֹ מַפְרִישׁ (כמבואר לעיל בפסוק יח), עִם זֹאת הוֹאִיל וְהַדִּיבּוּר מְחַיֵּב אוֹתוֹ לְהַפְרִישׁ, קָרוּי גַּם הַנֶּדֶר בִּלְשׁוֹן 'לְפַלֵּא' כְּמוֹ הַנִּדָבָה (בא"י): תורה כב

רש"י◄ **עַוֶּרֶת•** שֵׁם דָּבָר שֶׁל מוּם, עִוָּרוֹן בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה, שֶׁלֹּא יְהֵא בּוֹ מוּם שֶׁל עִוֶּרֶת. **אוֹ שָׁבוּר•** לֹא יִהְיֶה. **חָרוּץ•** (בכורות לה) רִיס שֶׁל עַיִן שֶׁנִּסְדַּק אוֹ שֶׁנִּפְגַּם, וְכֵן שְׁפָתוֹ שֶׁנִּסְדְּקָה אוֹ נִפְגְּמָה. **יַבֶּלֶת•** ורוא"ה בְּלַע"ז. **גָּרָב•** מִין חֲזָזִית, וְכֵן יַלֶּפֶת; וּלְשׁוֹן "יַלֶּפֶת", כְּמוֹ (שופטים טז כט): "וַיִּלְפֹּת שִׁמְשׁוֹן", שֶׁאֲחוּזָה בּוֹ עַד יוֹם מִיתָה, שֶׁאֵין לָהּ רְפוּאָה. **לֹא־תַקְרִיבוּ•** שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים, לְהַזְהִיר עַל הֶקְדֵּשָׁן וְעַל שְׁחִיטָתָן וְעַל זְרִיקַת דָּמָן (תמורה ו). **וְאִשֶּׁה לֹא־תִתְּנוּ•** אַזְהָרַת הַקְטָרָתָן.

(כג) וְשׁוֹר וָשֶׂה שָׂרוּעַ וְקָלוּט נְדָבָה תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְנֶדֶר לֹא יֵרָצֶה׃

כג וְתוֹר וְאִמַּר יַתִּיר וְחַסִּיר נְדַבְתָּא תַּעְבֵּד יָתֵהּ וּלְנִדְרָא לָא יְהֵי לְרַעֲוָא׃

רש"י◄ **שָׂרוּעַ•** אֵבֶר גָּדוֹל מֵחֲבֵרוֹ. **וְקָלוּט•** פַּרְסוֹתָיו קְלוּטוֹת. **נְדָבָה תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ•** לְבֶדֶק הַבַּיִת. **וּלְנֶדֶר•** (ת"כ) לַמִּזְבֵּחַ. **לֹא יֵרָצֶה•** אֵיזֶה הֶקְדֵּשׁ בָּא לְרַצּוֹת? הֲרֵי אוֹמֵר: זֶה הֶקְדֵּשׁ הַמִּזְבֵּחַ.

(כד) וּמָעוּךְ וְכָתוּת וְנָתוּק וְכָרוּת לֹא תַקְרִיבוּ לַיהוָה וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ׃

כד וְדִי מְרִיס וְדִי רְסִיס וְדִי שְׁלִיף וְדִי גְזִיר לָא תְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ וּבְאַרְעֲכוֹן לָא תַעְבְּדוּן׃

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(כב) עִוֶּרֶת. זָכָר שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה נִקְרָא 'עִוֵּר', וּנְקֵבָה שֶׁאֵינָהּ רוֹאָה נִקְרֵאת 'עִוֶּרֶת' ('הָעִי"ן בְּחִירִי"ק), וְאוּלָם כָּאן שֶׁנֶּאֱמַר 'עִוֶּרֶת' ('הָעִי"ן בְּפַתָּ"ח) אֵין זֶה אֶלָּא **שֵׁם דָּבָר שֶׁל מוּם הָעִוָּרוֹן,** רַק שֶׁהוּא אָמוּר כָּאן **בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה** וּפֵירוּשׁוֹ: **שֶׁלֹּא יְהֵא בּוֹ מוּם שֶׁל עִוֶּרֶת** – כְּלוֹמַר תֵּיבָה זוֹ אֵינֶנָּה 'שֵׁם תּוֹאַר' לִבְהֵמָה שֶׁהִיא עִוֶּרֶת, אֶלָּא אוֹתוֹ הַמּוּם שֶׁל חוֹסֶר הָרְאִיָּיה פְּעָמִים הוּא קָרוּי 'עִוָּרוֹן' ('בִּלְשׁוֹן זָכָר) וּפְעָמִים הוּא קָרוּי 'עִוֶּרֶת' ('בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה), וְאֵין הַדָּבָר תָּלוּי אִם בַּעַל הַמּוּם עַצְמוֹ הוּא זָכָר אוֹ נְקֵבָה [שֶׁהֲרֵי כָּאן הַכָּתוּב מְדַבֵּר בִּלְשׁוֹן זָכָר ('שָׁבוּר, חָרוּץ) וְעִם זֹאת נֶאֱמַר בּוֹ 'עִוֶּרֶת'] (מפרשים):

אוֹ שָׁבוּר. לְשׁוֹן שָׁבוּר שׁוֹנֶה מִלְּשׁוֹן עִוֶּרֶת, בְּכָךְ שֶׁאֵינוֹ שֵׁם דָּבָר שֶׁל מוּם [כְּמוֹ 'שִׁבָּרוֹן'] אֶלָּא הוּא שֵׁם תּוֹאַר לַקָּרְבָּן, וּפֵירוּשׁוֹ **שֶׁלֹּא יִהְיֶה** 'קָרְבָּן שָׁבוּר' [לְפִיכָךְ לֹא שֶׁיְּהֵא לוֹמַר: 'לֹא יִהְיֶה בּוֹ שָׁבוּר' אֶלָּא 'לֹא יִהְיֶה שָׁבוּר', וְאִילּוּ לְגַבֵּי שְׁמוֹת הָעֶצֶם שֶׁל הַמּוּמִים, כְּגוֹן: עִוֶּרֶת, יַבֶּלֶת, יַלֶּפֶת, בָּהֶם שֶׁיְּהֵא לוֹמַר: 'לֹא יִהְיֶה בּוֹ' (באמ"ח)]:

חָרוּץ. רִיס שֶׁל עַיִן [=עַפְעָף, כִּיסּוּי הַפּוֹתֵחַ וְהַסּוֹגֵר אֶת הָעַיִן, שֶׁבְּקָצֵהוּ שׂוּרַת שְׂעָרוֹת] **שֶׁנִּסְדַּק אוֹ שֶׁנִּפְגַּם** – נַעֲשָׂה בּוֹ סֶדֶק אוֹ שֶׁנָּחְתַּךְ מֵעֵט מִמֶּנּוּ, **וְכֵן שְׂפָתוֹ** הָאַחַת מִשִּׂפְתֵי הַפֶּה **שֶׁנִּסְדְּקָה אוֹ נִפְגְּמָה** (ק"א, רע"ב):

יַבֶּלֶת. ורוא"ה בְּלַע"ז – בְּלִיטַת בָּשָׂר מְיוּחֶדֶת [וּפֵירוּשׁוֹ בַּגְּמָרָא (בכורות מ:) שֶׁהַיַּבֶּלֶת הַפּוֹסֶלֶת בִּבְהֵמָה אֵינָהּ אֶלָּא כְּשֶׁהִיא בְּתוֹךְ הָעַיִן, אֲבָל בִּשְׂאָר חֶלְקֵי הַגּוּף 'תִּלְתּוּל בְּעָלְמָא הוּא' וְאֵינֶנָּה כְּמוּם הַפּוֹסֵל] (ק"א):

גָּרָב. מִין חֲזָזִית (חוֹלִי שֶׁל שְׁחִין), **וְכֵן יַלֶּפֶת** [רָאֹה הַרְחֶבֶת הַדִּבָּרִים בְּרַשִׁ"י עַל הַפָּסוּק (לעיל כא, כ) 'גָּרָב אוֹ יַלֶּפֶת'], **וּלְשׁוֹן 'יַלֶּפֶת'** מַשְׁמָעוֹ כְּמוֹ אֲחִיזָה וְחִיבּוּר, **כְּמוֹ 'וַיִּלְפֹּת שִׁמְשׁוֹן** אֶת שְׁנֵי עַמּוּדֵי הַתָּוֶךְ אֲשֶׁר הַבַּיִת נָכוֹן עֲלֵיהֶם... וַיֵּט בְּכֹחַ וַיִּפֹּל הַבַּיִת' וגו' (שופטים טז, כט-ל) [שִׁמְשׁוֹן הַגִּבּוֹר אָחַז בִּזְרוֹעוֹתָיו אֶת עַמּוּדֵי הַבַּיִת שֶׁבּוֹ הָיוּ אַלְפֵי פְּלִשְׁתִּים, וַיְנִיעֵם בְּכֹחַ עַד אֲשֶׁר הִתְמוֹטֵט הַבַּיִת עַל כָּל יוֹשְׁבָיו], וּלְכָךְ נִקְרֵאת הַמַּחֲלָה הַזֹּאת בַּשֵּׁם יַלֶּפֶת, לְפִי **שֶׁאֲחוּזָה בּוֹ** בְּאָדָם הַלּוֹקֶה בָּהּ **עַד יוֹם הַמִּיתָה, שֶׁאֵין לָהּ רְפוּאָה:**

לֹא תַקְרִיבוּ. שָׁלֹשׁ פְּעָמִים נֶאֱמַר כָּאן 'לֹא תַקְרִיבוּ' (בפסוק כב; כאן; ובפסוק כד), כְּדֵי **לְהַזְהִיר** עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים: **עַל הַקְדָּשָׁתָן וְעַל שְׁחִיטָתָן וְעַל זְרִיקַת דָּמָן** (תמורה ו) (שע"א):

וְאִשֶּׁה לֹא תִתְּנוּ. זוֹ הִיא **אַזְהָרַת הַקְטָרָתָן:** תורה כג

(כג) שָׂרוּעַ. הוּא לְשׁוֹן עוֹדֵף וְיִתְרוֹן, שֶׁ**אבר** אֶחָד **גָּדוֹל מֵחֲבֵירוֹ,** כְּגוֹן עַיִן אַחַת גְּדוֹלָה מֵחֲבֶרְתָּהּ, וְכַמְבוֹאָר אֵצֶל מוּמֵי הָאָדָם (ראה לעיל כא, יח):

וְקָלוּט. כָּל דָּבָר הַכָּנוּס לְתוֹךְ עַצְמוֹ וְאֵינוֹ בּוֹלֵט וּמִתְפַּשֵּׁט הַחוּצָה קָרוּי 'קָלוּט', וְכָאן פֵּירוּשׁוֹ שֶׁ**פַּרְסוֹתָיו** (כַּפּוֹת רַגְלָיו הָעֲשׂוּיוֹת עֶצֶם קָשֶׁה כִּדְמוּת נַעֲלַיִם) **קְלוּטוֹת,** דְּהַיְינוּ עֲגוּלוֹת כְּצוּרַת הָרַגְלַיִם וְאֵינָן בּוֹלְטוֹת מֵהָרַגְלַיִם לְצַד הַקִּדְמִי כְּבִשְׂאָר הַבְּהֵמוֹת הַטְּהוֹרוֹת, וּכְמוֹ כֵן אִם הַפַּרְסָה אֵינָהּ סְדוּקָה הֲרֵי זֶה בִּכְלַל 'קָלוּט' (בכורות מ.) (ח"ח):

נְדָבָה תַּעֲשֶׂה אוֹתוֹ. 'נְדָבָה' הָאֲמוּרָה בְּפָסוּק זֶה אֵין פֵּירוּשָׁהּ נְדָבָה לַמִּזְבֵּחַ (כאמור לעיל פסוק יח) אֶלָּא נְדָבָה **לְבֶדֶק הַבַּיִת** – לְצָרְכֵי הַמִּקְדָּשׁ וְתִיקּוּנָיו, כְּגוֹן שֶׁמְּנַדֵּב בְּהֵמָה בַּעֲלַת מוּם כְּדֵי לְהוֹלִיךְ עָלֶיהָ אֲבָנִים וְעֵצִים לְצָרְכֵי הַמִּקְדָּשׁ, אוֹ שֶׁהַגִּבָּרִים יִמְכְּרוּהָ וְיִקְנוּ בְּדָמֶיהָ אֶת הַצָּרִיךְ לַמִּקְדָּשׁ [וּלְעִנְיַן מוּם אֵין הֶבְדֵּל אִם הוּא אוֹמֵר 'הֲרֵי עָלַי' כְּלְשׁוֹן נֶדֶר אוֹ שֶׁאוֹמֵר 'הֲרֵי זוֹ' כְּלְשׁוֹן נְדָבָה, לְפִי שֶׁהַמּוּם אֵינוֹ דָּבָר הַפּוֹסֵל בְּהֶקְדֵּשׁ הַמְיוּעָד לְבֶדֶק הַבַּיִת בִּלְבַד] (באמ"ח, הזכרון):

וּלְנֶדֶר לֹא יֵרָצֶה. כְּלוֹמַר, רַק לְבֶדֶק הַבַּיִת הוּא רָאוּי, אֲבָל כְּקָרְבָּן **לַמִּזְבֵּחַ** לֹא יִתְקַבֵּל לְרָצוֹן. וַהֲגַם שֶׁהַכָּתוּב נָקֵט כָּאן לְשׁוֹן 'נֶדֶר', הַכַּוָּנָה הִיא לְכָל קָרְבָּן שֶׁהוּא, גַּם אוֹתוֹ שֶׁהוּקְדַּשׁ כִּנְדָבָה בַּאֲמִירַת 'הֲרֵי זוֹ', שֶׁכֵּן בְּפָסוּק זֶה קְדֵשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת נִקְרָאִים 'נְדָבָה' וְקָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ נִקְרָאִים 'נֶדֶר' (מפרשים):

לֹא יֵרָצֶה. מִכָּאן אָנוּ לְמֵדִים כִּי הַמּוּמִים פּוֹסְלִים רַק לַמִּזְבֵּחַ וְלֹא לְבֶדֶק הַבַּיִת, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר כָּאן 'לֹא יֵרָצֶה', **וְאֵי זֶה** הוּא סוּג **הֶקְדֵּשׁ הַבָּא לְרַצּוֹת – הֲרֵי אוֹמֵר זֶה הֶקְדֵּשׁ הַמִּזְבֵּחַ,** שֶׁכֵּן מָצִינוּ לְשׁוֹן רִיצּוּי לְגַבֵּי קָרְבָּנוֹת כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל א, ד) 'וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו' (הזכרון): תורה כד

רש"י◄ **וּמָעוּךְ וְכָתוּת וְנָתוּק וְכָרוּת • בַּבֵּיצִים אוֹ בַּגִּיד. מָעוּךְ • בֵּיצָיו מְעוּכִין בַּיָּד. כָּתוּת • כְּתוּשִׁים יוֹתֵר מִמָּעוּךְ** (בכורות לח). **נָתוּק • תְּלוּשִׁין בַּיָּד, עַד שֶׁנִּפְסְקוּ חוּטִים שֶׁתְּלוּיִים בָּהֶן, אֲבָל נְתוּנִים הֵם בְּתוֹךְ הַכִּיס, וְהַכִּיס לֹא נִתְלַשׁ. וְכָרוּת • כְּרוּתִין בַּכְּלִי וְעוֹדָן בַּכִּיס. וּמָעוּךְ • תַּרְגּוּמוֹ: "וְדִי מְרִיס", זֶהוּ לְשׁוֹנוֹ בַּאֲרַמִּית לְשׁוֹן 'כְּתִישָׁה'. וְכָתוּת • תַּרְגּוּמוֹ: "וְדִי רְסִיס", כְּמוֹ** (עמוס ו): **"הַבַּיִת הַגָּדוֹל רְסִיסִים בְּקִיעוֹת דַּקּוֹת", וְכֵן** (שבת פ ב) **קָנֶה הַמְרֻסָּס. וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ • דָּבָר זֶה לְסָרֵס שׁוּם בְּהֵמָה וְחַיָּה, וַאֲפִלּוּ טְמֵאָה; לְכָךְ נֶאֱמַר: "בְּאַרְצְכֶם", לְרַבּוֹת כָּל אֲשֶׁר בְּאַרְצְכֶם; שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר: לֹא נִצְטַוּוּ עַל הַסֵּרוּס אֶלָּא בָּאָרֶץ, שֶׁהֲרֵי סֵרוּס חוֹבַת הַגּוּף הוּא, וְכָל חוֹבַת הַגּוּף נוֹהֶגֶת בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ.**

(כה) **וּמִיַּד בֶּן־נֵכָר לֹא תַקְרִיבוּ אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־אֵלֶּה כִּי מָשְׁחָתָם בָּהֶם מוּם בָּם לֹא יִרְצוּ לָכֶם: ס**

כה וּמִן בַּר עַמְמִין לָא תְּקָרְבּוּן יָת קֻרְבָּן אֱלָהֲכוֹן מִכָּל אִלֵּין אֲרֵי חַבּוּלְהוֹן בְּהוֹן מוּמָא בְּהוֹן לָא לְרַעֲוָא יְהוֹן לְכוֹן:

רש"י◄ **וּמִיַּד בֶּן־נֵכָר • נָכְרִי שֶׁהֵבִיא קָרְבָּן בְּיַד כֹּהֵן לְהַקְרִיבוֹ לַשָּׁמַיִם, לֹא תַקְרִיבוּ לוֹ בַּעַל מוּם; וְאַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא נֶאֱסְרוּ מוּמִים לְקָרְבַּן בְּנֵי נֹחַ אֶלָּא אִם־כֵּן מְחֻסְּרֵי אֵבָר, זֹאת נוֹהֶגֶת בַּבְּהֵמָה שֶׁבַּשָּׂדוֹת** (תמורה ו)**, אֲבָל עַל הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַּמִּשְׁכָּן לֹא תַקְרִיבוּהָ, אֲבָל תְּמִימָה תְּקַבְּלוּ מֵהֶם,** (חולין יג) **לְכָךְ נֶאֱמַר לְמַעְלָה: "אִישׁ אִישׁ", לְרַבּוֹת אֶת הַנָּכְרִים, שֶׁנּוֹדְרִים נְדָרִים וּנְדָבוֹת כְּיִשְׂרָאֵל. מָשְׁחָתָם • חִבּוּלְהוֹן. לֹא יִרְצוּ לָכֶם • לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם.**

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(כד) וּמָעוּךְ וְכָתוּת וְנָתוּק וְכָרוּת. הַמּוּמִים הַלָּלוּ הֵם בְּאֵיבְרֵי בְהֵמָה הַמּוּצְנָעִים, **בַּבֵּיצִים אוֹ בַּגִּיד:**

מָעוּךְ. בֵּיצָיו מְעוּכִין בְּיָד:

כָּתוּת. בֵּיצָיו **כְּתוּשִׁים,** וְהוּא **יוֹתֵר מִמָּעוּךְ,** וּכְגוֹן שֶׁכָּתְתוּ אוֹתָם בַּאֲבָנִים עַד שֶׁנִּימּוֹחוּ (רש"י בכורות לט:):

נָתוּק. בֵּיצָיו **תְּלוּשִׁין בְּיָד עַד שֶׁנִּפְסְקוּ** לְגַמְרֵי **הַחוּטִים שֶׁתְּלוּיִים בָּהֶן, אֲבָל נְתוּנִים הֵם בְּתוֹךְ הַכִּיס, וְהַכִּיס** עַצְמוֹ **לֹא נִתְלַשׁ** מִן הַגּוּף:

וְכָרוּת. כְּרוּתִין בְּכְלִי וְעוֹדָן בַּכִּיס, אַךְ לֹא נִתְלְשׁוּ לְגַמְרֵי (בכורות לט: (רש"י קידושין כה:)):

וּמָעוּךְ. תַּרְגּוּמוֹ 'וְדִי מְרִיס', **זֶהוּ לְשׁוֹנוֹ בָּאֲרַמִּית,** כְּמוֹ **לְשׁוֹן כְּתִישָׁה** בִּלְשׁוֹן עִבְרִי [וְהוּא דָּבָר הַנַּעֲשֶׂה בְּיָד, כַּמְבוֹאָר לְמַעְלָה] (נח"י):

וְכָתוּת. תַּרְגּוּמוֹ 'וְדִי רְסִיס', שֶׁנִּכְתְּשׁוּ לְגַמְרֵי, **כְּמוֹ** שֶׁמָּצִינוּ דּוּגְמָתוֹ בִּלְשׁוֹן הַמִּקְרָא: 'כִּי הִנֵּה ה' מְצַוֶּה וְהִכָּה **הַבַּיִת הַגָּדוֹל רְסִיסִים** וְהַבַּיִת הַקָּטֹן בְּקָעִים' (עמוס ו, יא) [נְבוּאַת פּוּרְעָנוּת אוֹדוֹת שְׁתֵּי הַמַּמְלָכוֹת בְּיִשְׂרָאֵל: הַבַּיִת הַגָּדוֹל, מַלְכוּת עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים, יִשָּׁבֵר לְשִׁבָּרִים קְטַנִּים וְדַקִּים. וְהַבַּיִת הַקָּטָן, מַלְכוּת יְהוּדָה, יִשָּׁבֵר לִבְקִיעִים גְּדוֹלִים בִּלְבָד], הֲרֵי שֶׁה'רְסִיסִים' הֵם **בְּקִיעוֹת דַּקּוֹת; וְכֵן** בִּלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה: **'קָנֶה הַמְרוּסָּס'** (שבת פ:) [קָנֶה הַכָּתוּשׁ בְּיוֹתֵר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְשִׁימּוּשׁ], וְאַף כָּאן פֵּירוּשׁוֹ שֶׁהֵם כְּתוּשִׁים בְּאֶבֶן וְנִימּוֹחוּ (נח"י):

וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ. הַמּוּמִים הַלָּלוּ הַמּוּזְכָּרִים בְּפָסוּק זֶה, עֲשִׂיָּתָם לִבְהֵמָה קְרוּיָה 'סֵרוּס', וּבָא הַכָּתוּב לְהַזְהִיר כָּאן כִּי בְּאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ **דָּבָר זֶה, לְסָרֵס שׁוּם בְּהֵמָה וְחַיָּה, וַאֲפִילוּ** מִמִּין **טְמֵאָה** הָאֲסוּרָה בַּאֲכִילָה. **לְכָךְ נֶאֱמַר 'בְּאַרְצְכֶם'** – **לְרַבּוֹת כָּל** בַּעֲלֵי הַחַיִּים **אֲשֶׁר בְּאַרְצְכֶם,** וְלֹא רַק הַטְּהוֹרִים אוֹ הָרְאוּיִים לְקָרְבָּן בִּלְבָד, **שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר** שֶׁכַּוָּנַת הַכָּתוּב כִּי **לֹא נִצְטַוּוּ עַל** אִיסּוּר **הַסֵּרוּס אֶלָּא בָּאָרֶץ,** כְּפִי שֶׁמָּצִינוּ בְּהַרְבֵּה מִצְוֹת שֶׁהֵן נוֹהֲגוֹת רַק בָּאָרֶץ, **שֶׁהֲרֵי סֵרוּס חוֹבַת־הַגּוּף הִיא** וְלֹא חוֹבַת קַרְקַע וְגִידּוּלֶיהָ [כְּדוּגְמַת שְׁמִיטָה וְהַפְרָשַׁת תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת וכו'], **וְזֶהוּ** כְּלָל שֶׁשָּׁנוּ חֲכָמִים (ראה קידושין לה:) **כָּל חוֹבַת־הַגּוּף נוֹהֶגֶת בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּצָה־לָאָרֶץ** (הזכרון, רא"ם): תורה כה

(כה) וּמִיַּד בֶּן נֵכָר לֹא תַקְרִיבוּ... מִכָּל אֵלֶּה. כְּלוֹמַר, **גּוֹי שֶׁהֵבִיא קָרְבָּן** וּמְסָרוֹ **בְּיַד כֹּהֵן לְהַקְרִיבוֹ לַשָּׁמַיִם, לֹא תַקְרִיבוּ לוֹ בַּעַל־מוּם. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא נֶאֱסְרוּ בַּעֲלֵי־מוּמִים לְקָרְבַּן בְּנֵי־נֹחַ** (קָרְבָּן שֶׁל גּוֹיִים) **אֶלָּא־אִם־כֵּן מְחוּסְרֵי אֵבָר,** כְּגוֹן בְּהֵמָה קְטוּעַת רֶגֶל וְכַדּוֹמֶה, **הֲרֵי שֶׁהַהֲלָכָה הַזֹּאת** שֶׁהַקַּלָּה הַתּוֹרָה בָּהֶם **נוֹהֶגֶת** רַק **בְּבְהֵמָה שֶׁבַּשָּׂדוֹת,** דְּהַיְינוּ בְּמִזְבֵּחַ שֶׁל יָחִיד שֶׁהַגּוֹי בָּנָה לְעַצְמוֹ לְהַקְרִיב עָלָיו קָרְבְּנוֹתָיו, **אֲבָל עַל הַמִּזְבֵּחַ שֶׁבַּמִּשְׁכָּן לֹא תַקְרִיבוּ** לוֹ בְּהֵמָה בַּעֲלַת מוּם. וּמִכָּאן אָנוּ שׁוֹמְעִים: **אֲבָל תְּמִימָה תְּקַבְּלוּ מֵהֶם,** שֶׁאַף הֵם רַשָּׁאִים לְהָבִיא קָרְבְּנוֹתֵיהֶם לַמִּקְדָּשׁ, **לְכָךְ נֶאֱמַר לְמַעְלָה** (בפסוק יח) **'אִישׁ אִישׁ...** אֲשֶׁר יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ לְכָל נִדְרֵיהֶם וּלְכָל נִדְבוֹתָם', וּמִתּוֹךְ כְּפִילוּת הַלָּשׁוֹן 'אִישׁ אִישׁ' לָמַדְנוּ **לְרַבּוֹת אֶת הַגּוֹיִם שֶׁנּוֹדְרִים נְדָרִים וּנְדָבוֹת כְּיִשְׂרָאֵל,** וּמְקַבְּלִים מִיָּדָם קָרְבָּנוֹת לַמִּזְבֵּחַ (נח"י):

מָשְׁחָתָם בָּהֶם מוּם בָּם. פֵּירוּשׁוֹ כַּמְתוּרְגָּם בְּאוּנְקְלוֹס: **'חַבּוּלְהוֹן** בְּהוֹן מוּמָא בְּהוֹן' [הַנֵּזֶק בָּהֶם, הַמּוּם בָּהֶם]. וְהוּא מִלְּשׁוֹן הַשְׁחָתָה כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ: 'מַעְיָן נִרְפָּשׂ וּמָקוֹר מָשְׁחָת' (משלי כה, כו) וְכֵן: 'וְנֵדֶר וְזֹבֵחַ מָשְׁחָת לַאדֹנָי' (מלאכי א, יד). וְאוּלָם יֵשׁ לְשׁוֹן 'מָשְׁחָתָם' שֶׁפֵּירוּשׁוֹ 'גְּדוּלָּה וַחֲשִׁיבוּת'. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות מ, טו) 'לִהְיוֹת לָהֶם מָשְׁחָתָם לִכְהֻנַּת עוֹלָם לְדֹרֹתָם', וְשָׁם תִּרְגְּמוּ אוּנְקְלוֹס 'רִבּוּתְהוֹן' [גְּדוּלָּתָם וַחֲשִׁיבוּתָם] (באמ"ח, לש"ר):

לֹא יִרְצוּ לָכֶם. הַקָּרְבָּנוֹת הַלָּלוּ לֹא יִתְקַבְּלוּ בְּרָצוֹן **לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם.** וְהַדְּבָרִים הָאֵלֶּה נֶאֱמָרִים כָּאן כְּסִיּוּם עַל כָּל פָּרָשַׁת הַמּוּמִים הָאֲמוּרָה בַּקָּרְבָּנוֹת, וְלֹא רַק עַל פָּסוּק זֶה הָאַחֲרוֹן הַמְדַבֵּר בְּקָרְבָּן שֶׁל גּוֹי [שֶׁכֵּן לְגַבֵּי קָרְבָּן שֶׁלּוֹ, הָיָה לוֹ לוֹמַר 'לֹא יִרְצוּ לוֹ'] (נח"י): תורה כו

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ל עמ' 72)

אִישׁ אִישׁ, לְרַבּוֹת אֶת הַגּוֹיִם (רש"י כב, כה) וְקָשֶׁה, הֲרֵי אֵין מְקַבְּלִים מִגּוֹי נֶדֶר אוֹ נְדָבָה לְחִזּוּק בֶּדֶק הַבַּיִת, וּמַדּוּעַ מֻתָּר לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ קָרְבָּן. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה **בֵּית הַמִּקְדָּשׁ** נוֹעָד לְהַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה בְּיִשְׂרָאֵל, וְאֵין לְשַׁתֵּף גּוֹי בִּבְנְיָתוֹ. אַךְ **הַמִּזְבֵּחַ** עָמַד בְּמָקוֹם שֶׁנִּקְבַּע כִּמְקוֹם כַּפָּרָה וְהַקְרָבַת קָרְבָּנוֹת מִתְּחִלַּת הַבְּרִיאָה, וְשָׁם הִקְרִיבוּ אָדָם וְנֹחַ קָרְבָּנוֹת; וְגַם גּוֹי, מִזֶּרַע אָדָם וְנֹחַ, זַכַּאי לְהַקְרִיב עָלָיו קָרְבָּן.

(כו) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

כו **וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃**

(כז) שׁוֹר אוֹ־כֶשֶׂב אוֹ־עֵז כִּי יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לַיהוָה׃

כז **תּוֹר אוֹ אִמָּר אוֹ עִזָּא אֲרֵי יִתְיְלִיד וִיהֵי שִׁבְעָא יוֹמִין בְּתַר אִמֵּהּ וּמִיּוֹמָא תְּמִינָאָה וּלְהַלָּא יִתְרְעֵי לְקָרְבָּא קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ׃**

רש"י◄ **כִּי יִוָּלֵד** • פְּרָט לְיוֹצֵא דֹּפֶן (חולין לח ב)◆.

(כח) וְשׁוֹר אוֹ־שֶׂה אֹתוֹ וְאֶת־בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד׃

כח **וְתוֹרָתָא אוֹ שֵׂיתָא לַהּ וְלִבְרַהּ לָא תִכְּסוּן בְּיוֹמָא חַד׃**

רש"י◄ **אֹתוֹ וְאֶת־בְּנוֹ** • (ת"כ, חולין עח) נוֹהֵג בִּנְקֵבָה, שֶׁאָסוּר לִשְׁחֹט הָאֵם וְהַבֵּן אוֹ הַבַּת, וְאֵינוֹ נוֹהֵג בִּזְכָרִים וּמֵתָּר לִשְׁחֹט הָאָב וְהַבֵּן. **אֹתוֹ וְאֶת־בְּנוֹ** • (שם פב) אַף בְּנוֹ וְאוֹתוֹ בְּמַשְׁמָע◆.

(כט) וְכִי־תִזְבְּחוּ זֶבַח־תּוֹדָה לַיהוָה לִרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחוּ׃

כט **וַאֲרֵי תִכְּסוּן נִכְסַת תּוֹדְתָא קֳדָם יְיָ לְרַעֲוָא לְכוֹן תִּכְּסֻנֵּהּ׃**

רש"י◄ **לִרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחוּ** • תְּחִלַּת זְבִיחַתְכֶם, הִזְהֲרוּ שֶׁתְּהֵא לְרָצוֹן לָכֶם. וּמַהוּ הָרָצוֹן?◆. **בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל** • לֹא בָּא לְהַזְהִיר אֶלָּא שֶׁתְּהֵא שְׁחִיטָה עַל מְנָת כֵּן, אַל תִּשְׁחָטוּהוּ עַל מְנָת לְאָכְלוֹ לְמָחָר, שֶׁאִם תַּחְשְׁבוּ בּוֹ מַחֲשֶׁבֶת פְּסוּל, לֹא יְהֵא לָכֶם לְרָצוֹן. דָּבָר אַחֵר: "לִרְצֹנְכֶם", לְדַעְתְּכֶם; מִכָּאן לַמִּתְעַסֵּק שֶׁפְּסוּל בִּשְׁחִיטַת קָדָשִׁים. וְאַף־עַל־פִּי שֶׁפֵּרֵט בַּנֶּאֱכָלִים לִשְׁנֵי יָמִים, חָזַר וּפֵרֵט בַּנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד, שֶׁתְּהֵא זְבִיחָתָן עַל מְנָת לְאָכְלָן בִּזְמַנָּן◆.

(ל) בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל לֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר אֲנִי יְהוָה׃

ל **בְּיוֹמָא הַהוּא יִתְאֲכֵל לָא תַשְׁאֲרוּן מִנֵּהּ עַד צַפְרָא אֲנָא יְיָ׃**

רש"י◄ **בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל** • לֹא בָּא לְהַזְהִיר אֶלָּא שֶׁתְּהֵא שְׁחִיטָה עַל מְנָת כֵּן, שֶׁאִם לִקְבֹּעַ לָהּ זְמַן אֲכִילָה, כְּבָר כְּתִיב (לעיל ז טו): "וּבְשַׂר זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו וְגוֹ'". **אֲנִי ה'** • דַּע, מִי גָּזַר עַל הַדָּבָר וְאַל יֵקַל בְּעֵינֶיךָ◆.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(כז) כִּי יִוָּלֵד... יִרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לַה'. מֵהַלָּשׁוֹן 'כִּי יִוָּלֵד' לָמַדְנוּ שֶׁדַּוְוּקָא כַּאֲשֶׁר נוֹלַד בַּדֶּרֶךְ הָרְגִילָה הֲרֵיהוּ כָּשֵׁר לְקָרְבָּן, **פְּרָט לְיוֹצֵא דֹּפֶן** [וְלָד שֶׁיּוֹצֵא מִצַּד הַבֶּטֶן, שֶׁנִּתְּחוּ אֶת הָאֵם וְהוֹצִיאוּהוּ מִמֶּנָּה דֶּרֶךְ דּוֹפֶן בִּטְנָהּ], שֶׁהוּא פָּסוּל לְקָרְבָּן אַף שֶׁאֵין בּוֹ כָּל מוּם (חולין לח) (שע"א): תורה כח

(כח) אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ בְּיוֹם אֶחָד. אַף שֶׁדִּיבֵּר הַכָּתוּב בִּלְשׁוֹן זָכָר ['אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ' וְלֹא 'אוֹתָהּ וְאֶת בְּנָהּ'], דָּרְשׁוּ חֲכָמִים כִּי אִיסּוּר זֶה **נוֹהֵג** דַּוְוּקָא **בִּנְקֵבָה, שֶׁאָסוּר לִשְׁחוֹט הָאֵם וְהַבֵּן, אוֹ** הָאֵם וְ**הַבַּת; וְאֵינוֹ נוֹהֵג בִּזְכָרִים,** **וּמוּתָּר לִשְׁחוֹט הָאָב וְהַבֵּן** אוֹ הָאָב וְהַבַּת. וְדָרְשׁוּ כֵּן מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמַר 'אוֹתוֹ' בִּלְשׁוֹן יָחִיד הֲרֵי שֶׁרַק בְּאֶחָד מִן הַהוֹרִים הוּא נוֹהֵג וְלֹא בִּשְׁנֵיהֶם, וּמִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמַר 'בְּנוֹ', לָמַדְנוּ שֶׁהַכָּתוּב מְדַבֵּר בְּמִי שֶׁנִּיכָּר עָלָיו שֶׁהוּא בְּנוֹ, בְּכָךְ שֶׁהוּא כָּרוּךְ וְדָבוּק אַחֲרָיו, וְדֶרֶךְ הַוָּלָד לִהְיוֹת כָּרוּךְ רַק אַחַר אִמּוֹ וְלֹא אַחַר אָבִיו [אָמְנָם לְגַבֵּי הַוָּלָד עַצְמוֹ הָאִיסּוּר נוֹהֵג הֵן בְּבֵן וְהֵן בְּבַת, אַף שֶׁנֶּאֱמַר 'בְּנוֹ' וְלֹא 'בִּתּוֹ', שֶׁכֵּן אֵצֶל בַּעֲלֵי חַיִּים הַלָּשׁוֹן 'בֵּן' כּוֹלֵל בְּמַשְׁמָעוֹ אֶת שְׁנֵיהֶם (גו"א)] (שם עח):

אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ. אַף בְּנוֹ וְאוֹתוֹ בַּמַּשְׁמָע – כְּלוֹמַר, הָאִיסּוּר אֵינוֹ רַק אִם שָׁחַט תְּחִילָּה אוֹתוֹ וְאַחַר כָּךְ אֶת בְּנוֹ, אֶלָּא גַּם אִם שָׁחַט תְּחִילָּה אֶת בְּנוֹ וְאַחַר כָּךְ אוֹתוֹ (שם פב): תורה כט

(כט-ל) לִרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחוּ. כָּךְ פֵּירוּשׁ הַכָּתוּב: בִּ**תְחִלַּת זְבִיחַתְכֶם** אֶת הַתּוֹדָה, דְּהַיְינוּ מִשְּׁעַת הָעֲבוֹדָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהִיא הַשְּׁחִיטָה, **הִזְהֲרוּ שֶׁתְּהֵא** מִתְקַבֶּלֶת **לִרְצוֹן לָכֶם. וּ**מְפָרֵשׁ הַכָּתוּב **מַהוּ הָרָצוֹן,** כְּלוֹמַר כֵּיצַד יֵשׁ לָכֶם לִנְהוֹג כְּדֵי שֶׁתִּתְקַבֵּל בְּרָצוֹן? **בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל** לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר. **וְלֹא בָּא** הַכָּתוּב בָּזֶה **לְהַזְהִיר** עַל עֶצֶם זְמַן אֲכִילַת הַקָּרְבָּן עַד אֵימָתַי

(לא) **וּשְׁמַרְתֶּם מִצְוֹתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה:**

לא וְתִטְרוּן פִּקּוּדַי וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ:

רש"י◄ **וּשְׁמַרְתֶּם•** (ת"כ) זוֹ הַמִּשְׁנָה. **וַעֲשִׂיתֶם•** זֶה הַמַּעֲשֶׂה.

(לב) **וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם:**

לב וְלָא תְחַלְּלוּן יָת שְׁמָא דְקוּדְשִׁי וְאִתְקַדַּשׁ בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנָא יְיָ מְקַדִּשְׁכוֹן:

רש"י◄ **וְלֹא תְחַלְּלוּ•** לַעֲבֹר עַל דְּבָרַי מִזִּידִין. מִמַּשְׁמָע שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תְחַלְּלוּ", מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "וְנִקְדַּשְׁתִּי"? מִסֹּר עַצְמְךָ וְקַדֵּשׁ שְׁמִי. יָכוֹל בְּיָחִיד? תַּלְמוּד לוֹמַר: "בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"; וּכְשֶׁהוּא מוֹסֵר עַצְמוֹ יִמְסֹר עַצְמוֹ עַל־מְנָת לָמוּת, שֶׁכָּל הַמּוֹסֵר עַצְמוֹ עַל־מְנָת הַנֵּס, אֵין עוֹשִׂין לוֹ נֵס; שֶׁכֵּן מָצִינוּ בַּחֲנַנְיָה, מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה, שֶׁלֹּא מָסְרוּ עַצְמָן עַל־מְנָת הַנֵּס, שֶׁנֶּאֱמַר (דניאל ג יח): "וְהֵן לָא יְדִיעַ לֶהֱוֵא־לָךְ מַלְכָּא וְגוֹ'", מַצִּיל וְלֹא מַצִּיל: "יְדִיעַ לֶהֱוֵי־לָךְ וְגוֹ'".

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

מוּתָּר לֶאֱכוֹל מִבְּשָׂרוֹ, **אֶלָּא שֶׁתְּהֵא** כַּוָּנַת **הַשְּׁחִיטָה עַל־מְנָת כֵּן.** וְכָךְ הוּא אוֹמֵר: שְׁחָטוּהוּ בְּאוֹפֶן שֶׁיִּהְיֶה לָכֶם לְרָצוֹן וְ**אַל תִּשְׁחָטוּהוּ עַל־מְנָת** (מִתּוֹךְ כַּוָּנָה) **לְאָכְלוֹ לְמָחָר, שֶׁאִם תַּחְשְׁבוּ בוֹ מַחֲשֶׁבֶת־פִּסּוּל** כָּזוֹ, לְאָכְלוֹ חוּץ לִזְמַנּוֹ, **לֹא יִהְיֶה לָכֶם** הַקָּרְבָּן **לְרָצוֹן. דָּבָר אַחֵר** דָּרְשׁוּ חֲכָמִים בִּלְשׁוֹן **'לִרְצוֹנְכֶם'** – **לְדַעְתְּכֶם.** כְּלוֹמַר, לְפִי מִדְרָשוֹ רוֹמֵז הַלָּשׁוֹן 'לִרְצוֹנְכֶם' גַּם עַל 'רְצוֹנוֹ' שֶׁל הַמַּקְרִיב, **מִכָּאן לְמוֹתְעֵסֵק שֶׁפָּסוּל בִּשְׁחִיטַת קָדָשִׁים** – שֶׁאִם שְׁחָטוֹ כְּשֶׁהוּא 'מִתְעַסֵּק' בְּדָבָר אַחֵר, כְּגוֹן שֶׁנִּתְכַּוֵּון לִזְרוֹק אֶת הַסַּכִּין אוֹ לְהַגְבִּיהוּ וּמִתּוֹךְ כָּךְ נִשְׁחַט הַקָּרְבָּן, הֲרֵי זֶה פָּסוּל, לְפִי שֶׁנִּשְׁחַט שֶׁלֹּא 'לְדַעְתּוֹ'. רש"י חוזר אל הפירוש הראשון, ומוסיף לבאר: **וְאַף־עַל־פִּי** שֶׁכְּבָר **פָּרַט** הַכָּתוּב דִּין זֶה (לעיל יט, ה) **בְּקָרְבְּנוֹת** שְׁלָמִים **הַנֶּאֱכָלִים לִשְׁנֵי יָמִים,** שֶׁאִם חִישֵׁב עֲלֵיהֶם לְאָכְלָם חוּץ לִזְמַנָּם, הֲרֵי הֵם נַעֲשִׂים 'פִּיגּוּל' וּפְסוּלִים, **חָזַר וּפָרַט** אֶת הַדִּין גַּם כָּאן **בַּנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד שֶׁתְּהֵא זְבִיחָתָן עַל־מְנָת לְאָכְלָן בִּזְמַנָּן** [לְפִי שֶׁהָיָה מָקוֹם לוֹמַר שֶׁאִם חִישֵׁב עַל הַתּוֹדָה (הַנֶּאֱכֶלֶת לְיוֹם וְלַיְלָה אֶחָד) לְאָכְלָהּ מְעַט יוֹתֵר עַל זְמַנָּהּ, כָּל עוֹד שֶׁהוּא בְּתוֹךְ שִׁיעוּר זְמַן אֲכִילַת שְׁאָר שְׁלָמִים (שְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה) לֹא תִּפָּסֵל, שֶׁהֲרֵי הַשְּׁלָמִים אַף לְכַתְּחִילָּה נֶאֱכָלִים כֵּן. לְכָךְ הוּצְרַךְ הַכָּתוּב לְפָרֵשׁ כָּאן כִּי גַּם הַתּוֹדָה נִפְסֶלֶת בְּמַחֲשֶׁבֶת 'חוּץ לִזְמַנָּהּ' עַל פִּי הַזְּמַן הַקָּבוּעַ שֶׁלָּהּ (שם עולם)] (הזכרון, נח"ק): תורה ל

(ל) **בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל.** כְּבָר נִתְפָּרֵשׁ לְמַעְלָה שֶׁכָּאן **לֹא בָא** הַכָּתוּב **לְהַזְהִיר אֶלָּא שֶׁתְּהֵא שְׁחִיטָה עַל־מְנָת כֵּן** לְאָכְלוֹ בְּתוֹךְ זְמַנּוֹ. וּמַה הִיא הַהוֹכָחָה לְפָרֵשׁ כֵּן? **שֶׁאִם** תְּפָרֵשׁ שֶׁהוּא בָּא **לִקְבּוֹעַ לוֹ** אֶת עִיקַּר **זְמַן הָאֲכִילָה** לְיוֹם וָלַיְלָה, לָמָּה הוּצְרַךְ לְכָךְ, הֲרֵי **כְּבָר כָּתוּב** (לעיל ז, טו) **'וּבְשַׂר זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו** בְּיוֹם קָרְבָּנוֹ יֵאָכֵל, לֹא יַנִּיחַ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר' (ב"ג):

אֲנִי ה'. דַּע מִי גָּזַר **עַל הַדָּבָר,** הֲלֹא אֲנִי ה' הוּא הַגּוֹזֵר כֵּן, **וְלָכֵן אַל יֵקַל בְּעֵינֶיךָ** שׁוּם פְּרָט מִפְּרָטֵי דִּינֵי הַקָּרְבָּנוֹת וְכָל מִשְׁפְּטֵי הִלְכוֹתֵיהֶם וּזְמַנֵּי אֲכִילַת בְּשָׂרָם, כִּי אֶת כָּל אֵלֶּה גָּזַרְתִּי אֲנִי ה': תורה לא

(לא) וּשְׁמַרְתֶּם מִצְוֹתַי. 'שְׁמִירָה' זוֹ אֵין לְפָרְשָׁהּ מִלְּשׁוֹן עֲשִׂיָּה וְקִיּוּם, שֶׁהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר לְאַחֲרָיו 'וַעֲשִׂיתֶם', אֶלָּא מַהוּ 'וּשְׁמַרְתֶּם'? **זוֹ הַמִּשְׁנָה** – לִימּוּד הַהֲלָכוֹת שֶׁבְּכָל מִצְוָה מִמִּצְוֹת הַתּוֹרָה. וְנִקְרָא הַלִּימּוּד בִּלְשׁוֹן 'שְׁמִירָה' כִּי בְּכָךְ הַדְּבָרִים נִשְׁמָרִים בְּלִבּוֹ לְקַיֵּים אוֹתָם כָּרָאוּי, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כב, יח) 'כִּי נָעִים כִּי תִשְׁמְרֵם בְּבִטְנֶךָ' [מַה טּוֹב וְנָעִים הַדָּבָר אִם תִּשְׁמוֹר בְּזִכְרוֹנְךָ אֶת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה] (רא"ם עפ"י רש"י דברים יב, כח):

וַעֲשִׂיתֶם. זֶה הַמַّעֲשֶׂה – עֲשִׂיַּית הַמִּצְוֹת בְּפוֹעַל (ספרא): תורה לב

(לב) וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי. **לַעֲבוֹר עַל דְּבָרַי** כְּשֶׁאַתֶּם **מִזִּידִין,** שֶׁכָּל עֲבֵירָה עַל דִּבְרֵי ה' יֵשׁ בָּהּ מִשּׁוּם חִילּוּל שֵׁם קָדְשׁוֹ. **וּמִמַּשְׁמָע שֶׁנֶּאֱמַר 'וְלֹא תְחַלְּלוּ', מַה תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְנִקְדַּשְׁתִּי'** – כְּלוֹמַר מֵאַחַר שֶׁנִּזְהָרִים מִלְּחַלֵּל אֶת קְדוּשַּׁת שְׁמוֹ, הֲרֵי שְׁמוֹ קַיָּים בִּקְדוּשָּׁתוֹ מֵאֵלָיו, וְאִם כֵּן מַה בָּא הַכָּתוּב לְהוֹסִיף בְּמִצְוַת 'וְנִקְדַּשְׁתִּי'? אֶלָּא **מְסוֹר עַצְמְךָ** אַף לְמִיתָה **וְקַדֵּשׁ שְׁמִי** [וּכְגוֹן כַּאֲשֶׁר הַגּוֹיִים כּוֹפִים אוֹתוֹ לַעֲבוֹר עַל אַחַת מִן הָעֲבֵירוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה וְאִם לֹא יַעֲבוֹר יַהַרְגוּהוּ, אִם כַּוָּנָתָם הִיא כְּדֵי לְהַעֲבִירוֹ עַל הַדָּת, יֵהָרֵג וְאַל יַעֲבוֹר]. **יָכוֹל** הָיִיתִי לוֹמַר שֶׁדַּיִּן זֶה נוֹהֵג אַף **בְּיָחִיד** – כְּלוֹמַר כְּשֶׁהַדָּבָר נַעֲשָׂה בְּצִנְעָה – **תַּלְמוּד לוֹמַר** 'וְנִקְדַּשְׁתִּי **בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'** – דַּוְקָא כְּשֶׁהוּא בְּפַרְסוּם בִּפְנֵי רַבִּים [בְּמַעֲמַד עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל] . ומוסיף רש"י: **וּכְשֶׁהוּא מוֹסֵר עַצְמוֹ** לְמִיתָה לְמַעַן קִיּוּשׁ הַשֵּׁם, **יִמְסוֹר עַל־מְנָת לָמוּת,** וְלֹא מִתּוֹךְ שֶׁהוּא סוֹמֵךְ שֶׁלְּבַסּוֹף יָאֵרַע לוֹ נֵס וְלֹא יָמִיתוּהוּ, **שֶׁכָּל הַמּוֹסֵר עַצְמוֹ עַל מְנָת הַנֵּס, אֵין עוֹשִׂין לוֹ נֵס,** לְפִי שֶׁהַנֵּס עָשׂוּי לְבוֹא רַק בִּשְׂכַר זֶה שֶׁהוּא אָכֵן גּוֹמֵר בְּדַעְתּוֹ לָמוּת לְמַעַן קְדוּשַׁת הַשֵּׁם, **שֶׁכֵּן מָצִינוּ בַּחֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה** בְּשָׁעָה שֶׁגָּזַר עֲלֵיהֶם נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל לְהַשְׁלִיכָם לְתוֹךְ כִּבְשַׁן הָאֵשׁ אִם לֹא יִשְׁתַּחֲווּ לַצֶּלֶם, **שֶׁלֹּא מָסְרוּ עַצְמָן עַל־מְנָת** שֶׁיֵּעָשֶׂה לָהֶם **הַנֵּס,** שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ לַמֶּלֶךְ (דניאל ג, יז־יח) 'הֵן אִיתַי אֱלָהֲנָא דִּי אֲנַחְנָא פָּלְחִין יָכֵל לְשֵׁיזְבוּתַנָא מִן אַתּוּן נוּרָא יָקֵדְתָּא וּמִן יְדָךְ מַלְכָּא יְשֵׁיזֵב' [הִנֵּה יֵשׁ אֱלֹהִים, הוּא אֱלֹהֵינוּ שֶׁאֲנַחְנוּ עוֹבְדִים אוֹתוֹ, אֲשֶׁר הוּא יָכוֹל לְהַצִּילֵנוּ מִכִּבְשַׁן הָאֵשׁ הַבּוֹעֶרֶת, וּמִיָּדְךָ הַמֶּלֶךְ בִּיכָלְתּוֹ לְהַצִּיל], וְעִם זֹאת הוֹסִיפוּ וְאָמְרוּ לוֹ שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים אִם אָכֵן הֵם זַכָּאִים לְכָךְ שֶׁיֵּעָשֶׂה לָהֶם נֵס, **שֶׁנֶּאֱמַר 'וְהֵן לָא, יְדִיעַ לֶהֱוֵא לָךְ מַלְכָּא דִּי לֵאלָהָךְ לָא אִיתַנָא פָּלְחִין וּלְצֶלֶם דַּהֲבָא דִּי הֲקִימְתָּ לָא נִסְגֻּד'** [וְאַף אִם לֹא יַחְפּוֹץ אֱלֹהֵינוּ לְהַצִּיל אוֹתָנוּ, יָדַע הַמֶּלֶךְ כִּי אָנוּ לֹא נַעֲבוֹד אֶת אֱלִילְךָ, וּלְצֶלֶם

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (שיחת ש״פ תשא תשמ״ט)

וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כב, לב) עַל הַפָּסוּק "מַגִּיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל" אָמְרוּ חֲז"ל "מַה שֶּׁהוּא עוֹשֶׂה, אוֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת". וְאַף בְּצִוּוּי זֶה, הַחִיּוּב שֶׁל מְסִירַת נֶפֶשׁ עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם, כָּךְ: מָצִינוּ, שֶׁכַּאֲשֶׁר מַשִּׂיגִים אִשָּׁה סוֹטָה "הַשֵּׁם נִמְחָק לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ". הֲרֵי שֶׁהַקָּבָּ"ה מְוַתֵּר עַל שְׁמוֹ הַקָּדוֹשׁ מִתּוֹךְ 'מְסִירַת נֶפֶשׁ', כִּבְיָכוֹל, כְּדֵי לְהַשְׁכִּין שָׁלוֹם.

(לג) הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה׃ פ

לג דְּאַפִּיק יָתְכוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְמֶהֱוֵי לְכוֹן לֵאלָהָא אֲנָא יְיָ׃

רש״י◄ **הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם** • עַל־מְנָת כֵּן. **אֲנִי ה׳** • נֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר.

• יום רביעי ל׳ ניסן •

כג (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

(ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדָי׃

ב מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן מוֹעֲדַיָּא דַיְיָ דִּי תְּעָרְעוּן יָתְהוֹן מְעָרְעֵי קַדִּישׁ אִלֵּין אִנּוּן מוֹעֲדָי׃

רש״י◄ **דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ׳ מוֹעֲדֵי ה׳** • עֲשֵׂה מוֹעֲדוֹת, שֶׁיִּהְיוּ יִשְׂרָאֵל מְלַמְּדִין בָּהֶם; שֶׁמְּעַבְּרִים אֶת הַשָּׁנָה עַל גְּלִיּוֹת שֶׁנֶּעֱקְרוּ מִמְּקוֹמָן לַעֲלוֹת לָרֶגֶל, וַעֲדַיִן לֹא הִגִּיעוּ לִירוּשָׁלַיִם.

(ג) שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבָּת הִוא לַיהוָה בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם׃ פ

ג שִׁתָּא יוֹמִין תִּתְעֲבֵד עֲבִידָא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שְׁבַת שְׁבָתָא מְעָרַע קַדִּישׁ כָּל עֲבִידָא לָא תַעְבְּדוּן שַׁבְּתָא הִיא קֳדָם יְיָ בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן׃

רש״י◄ **שֵׁשֶׁת יָמִים** • מָה עִנְיַן שַׁבָּת אֵצֶל מוֹעֲדוֹת? לְלַמֶּדְךָ שֶׁכָּל הַמְחַלֵּל אֶת הַמּוֹעֲדוֹת, מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ חִלֵּל אֶת הַשַּׁבָּתוֹת, וְכָל הַמְקַיֵּם אֶת הַמּוֹעֲדוֹת, מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ קִיֵּם אֶת הַשַּׁבָּתוֹת.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

הַזָּהָב אֲשֶׁר הֶעֱמַדְתָּ לֹא נִשְׁתַּחֲוֶה, אֶלָּא נִמְסוֹר נַפְשֵׁנוּ לִשְׂרִיפָה]; הֲרֵי שֶׁלֹּא סָמְכוּ עַל הַנֵּס, וּמָסְרוּ נַפְשָׁם מִתּוֹךְ יְדִיעָה שֶׁדֶּרֶךְ הקב״ה שֶׁהוּא **מַצִּיל וְלֹא מַצִּיל** – פְּעָמִים מַצִּיל וּפְעָמִים אֵינוֹ מַצִּיל, וּלְפִיכָךְ אָמְרוּ לַמֶּלֶךְ: **יְדִיעַ לֶהֱוֵא לָךְ וְגוֹ׳** (ספרא) (מפרשים): תורה לג

(לג) הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. **עַל־מְנַת כֵּן** הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, שֶׁתְּקַבְּלוּ עֲלֵיכֶם אֶת מִצְוֹתַי:

אֲנִי ה׳. נֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר טוֹב לַמְקַיְּימִים אֶת מִצְוֹתַי (שם): תורה א

כג (ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מוֹעֲדֵי ה׳. אַף כִּי הַמּוֹעֲדִים הֵם 'מוֹעֲדֵי ה׳, עִם זֹאת נֶאֱמַר בָּהֶם 'אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם'. כְּלוֹמַר, עִיקַּר קִיּוּמָם תָּלוּי בָּכֶם. וּלְפִיכָךְ: **עֲשֵׂה מוֹעֲדוֹת שֶׁיִּהְיוּ כָּל יִשְׂרָאֵל** שׁוּתָּפִים **בָּהֶם**, וְיוּכְלוּ כָּל הָעָם לַעֲלוֹת לָרֶגֶל וְלָחוּג אוֹתָם כְּמִצְוָתָם, וְהַכָּתוּב **מְלַמֵּד** בָּזֶה **שֶׁמְּעַבְּרִים אֶת הַשָּׁנָה** בְּהוֹסָפַת אֲדָר שֵׁנִי עַל חָדְשֵׁי הַשָּׁנָה כְּדֵי לִדְרוֹת אֶת חַג הַפֶּסַח, **עַל** צוֹרֶךְ **גְּלִיּוֹת שֶׁנֶּעֱקְרוּ מִמְּקוֹמָן לַעֲלוֹת לָרֶגֶל וְעַדַיִּין לֹא הִגִּיעוּ לִירוּשָׁלַיִם.** וְהַדְּבָרִים אֲמוּרִים בִּזְמַן הַסַּנְהֶדְרִין, כַּאֲשֶׁר עִיבּוּרֵי הַשָּׁנִים הָיוּ מוּכָרָעִים עַל פִּי שִׁיקּוּל דַּעְתָּם, שֶׁעֲלֵיהֶם לְעַבֵּר הַשָּׁנָה כַּאֲשֶׁר יֵשׁ צוֹרֶךְ בְּכָךְ לְעוֹלֵי הָרֶגֶל הָרְחוֹקִים שֶׁנִּתְעַכְּבוּ בַּדֶּרֶךְ מֵחֲמַת גְּשָׁמִים וְכַדּוֹמֶה, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ כּוּלָּם לְהַגִּיעַ לְחַג הַפֶּסַח [לְפִי שֶׁעִיקַּר לְשׁוֹן 'מִקְרָא קֹדֶשׁ' הָאָמוּר אֵצֶל הַמּוֹעֲדִים הוּא עַל שֵׁם אֲסִיפַת הָעָם יַחְדָּיו לָחוּג אֶת הַמּוֹעֵד. וְכִלְשׁוֹן הָרַמְבַּ״ן: 'שֶׁיִּהְיוּ בַּיּוֹם הַזֶּה כּוּלָּם קְרוּאִים וְנֶאֱסָפִים לְקַדֵּשׁ אוֹתוֹ, כִּי מִצְוָה הִיא עַל יִשְׂרָאֵל לְהִקָּבֵץ בְּבֵית הָאֱלֹהִים בְּיוֹם מוֹעֵד לְקַדֵּשׁ הַיּוֹם בְּפַרְהֶסְיָא בִּתְפִלָּה וְהַלֵּל לַה׳ בִּכְסוּת נְקִיָּה וְלַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ יוֹם מִשְׁתֶּה' וכו', לְכָךְ מוּטָב לִדְחוֹת אֶת זְמַנּוֹ כְּדֵי שֶׁעִנְיַן הַמּוֹעֵד יִתְקַיֵּים בִּמְלוֹאוֹ] (ספרא) (מלבי״ם, נח״י עפ״י גירסת הזכרון): תורה ג

(ג) שֵׁשֶׁת יָמִים. מָה עִנְיַן שַׁבָּת אֵצֶל מוֹעֲדוֹת, כְּלוֹמַר: הֲלֹא הַשַּׁבָּת קְדוּשָׁתָהּ קְבוּעָה וְקַיֶּיֶמֶת וְאֵין צוֹרֶךְ שֶׁבֵּית דִּין יְקַדְּשׁוּהָ, וְאִילּוּ הַמּוֹעֲדוֹת תְּלוּיוֹת בְּקִידּוּשׁ הַחוֹדֶשׁ בְּבֵית דִּין (כְּדִלְהַלָּן)? אֶלָּא הִסְמִיךְ הַכָּתוּב אֶת הַשַּׁבָּת לַמּוֹעֲדוֹת **לְלַמֶּדְךָ, שֶׁכָּל הַמְחַלֵּל אֶת הַמּוֹעֲדוֹת,** הֲגַם שֶׁקְּדוּשָׁתָן בָּאָה בִּידֵי אָדָם, **מַעֲלִין עָלָיו** (מַחֲשִׁיבִין אוֹתוֹ) **כְּאִילּוּ חִלֵּל אֶת הַשַּׁבָּתוֹת** שֶׁקְּדוּשָׁתָן בִּידֵי שָׁמַיִם, **וְכָל הַמְקַיֵּים אֶת הַמּוֹעֲדוֹת מַעֲלִין עָלָיו כְּאִילּוּ קִיֵּים אֶת הַשַּׁבָּתוֹת,** לְפִי שֶׁקְּבִיעָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל חֲשׁוּבָה לִפְנֵי הַמָּקוֹם כְּעֵין קְבִיעוּת שֶׁלּוֹ (שם) (ב״ב, מלבי״ם): תורה ד

(ד) אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם:

ד אִלֵּין מוֹעֲדַיָּא דַיְיָ מְעָרְעֵי קַדִּישׁ דִּי תְּעָרְעוּן יָתְהוֹן בְּזִמְנֵיהוֹן:

רש״י◄ אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה׳ • לְמַעְלָה מְדַבֵּר בְּעִבּוּר שָׁנָה, וְכָאן מְדַבֵּר בְּקִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות טז עמ׳ 98)

אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם (כג, ד) רַז״ל דָּרְשׁוּ: ״אַתָּם, אֲפִלּוּ מוּטָעִין״. וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה הַיָּרֵחַ נִשְׁתַּלְשֵׁל מִן הַ׳יָּרֵחַ׳ לְמַעְלָה, וּקְבִיעַת יוֹם הַמּוֹלָד לְרֹאשׁ חֹדֶשׁ הִיא בְּעִקָּר מִצַּד הַ׳מּוֹלָד׳ לְמַעְלָה; אֶלָּא שֶׁאָנוּ קוֹבְעִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ לְפִי הַמּוֹלָד לְמַטָּה, כִּי מִזֶּה יוֹדְעִים שֶׁאָז הוּא הַ׳מּוֹלָד׳ לְמַעְלָה. מוּבָן אֵפוֹא, שֶׁכַּאֲשֶׁר בֵּית־דִּין קָבְעוּ רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּיוֹם אַחֵר, סִימָן הוּא שֶׁזֶּהוּ יוֹם הַ׳מּוֹלָד׳ לְמַעְלָה; אֶלָּא שֶׁאֵין הָעוֹלָם רָאוּי שֶׁהַדָּבָר יִשְׁתַּקֵּף בּוֹ.

(ה) בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבָּיִם פֶּסַח לַיהוָה:

ה בְּיַרְחָא קַדְמָאָה בְּאַרְבְּעַת עַשְׂרָא לְיַרְחָא בֵּין שִׁמְשַׁיָּא פִּסְחָא קֳדָם יְיָ:

רש״י◄ בֵּין הָעַרְבָּיִם • מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת וּלְמַעְלָה. פֶּסַח לַה׳ • הַקְרָבַת קָרְבָּן שֶׁשְּׁמוֹ ״פֶּסַח״.

(ו) וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חַג הַמַּצּוֹת לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ:

ו וּבְחַמְשַׁת עַשְׂרָא יוֹמָא לְיַרְחָא הָדֵין חַגָּא דְּפַטִּירַיָּא קֳדָם יְיָ שִׁבְעָא יוֹמִין פַּטִּיר תֵּיכְלוּן:

(ז) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

ז בְּיוֹמָא קַדְמָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן כָּל עֲבִידַת פָּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן:

(ח) וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: פ

ח וּתְקָרְבוּן קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ שִׁבְעָא יוֹמִין בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ כָּל עֲבִידַת פָּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן:

רש״י◄ וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה וְגוֹ׳ • הֵם הַמּוּסָפִין הָאֲמוּרִים בְּפָרָשַׁת פִּינְחָס; וְלָמָּה נֶאֱמְרוּ כָּאן? לוֹמַר לְךָ, שֶׁאֵין הַמּוּסָפִין מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה. וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַה׳ • מִכָּל־מָקוֹם. אִם אֵין פָּרִים, הָבֵא אֵילִים. וְאִם אֵין פָּרִים וְאֵילִים, הָבֵא כְּבָשִׂים. שִׁבְעַת יָמִים • כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר ״שִׁבְעַת״, שֵׁם דָּבָר הוּא, שָׁבוּעַ שֶׁל יָמִים; שטיינ״א בְּלַעַ״ז, וְכֵן כָּל לְשׁוֹן ״שְׁמוֹנַת״, ״שֵׁשֶׁת״, ״חֲמֵשֶׁת״, ״שְׁלֹשֶׁת״. מְלֶאכֶת עֲבֹדָה • אֲפִלּוּ מְלָאכוֹת

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(ד) אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה׳... אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם. הֲרֵי שֶׁהַמּוֹעֲדִים נִקְבָּעִים עַל פִּי יִשְׂרָאֵל. וְגַם **לְמַעְלָה** (בפסוק ב) כְּבָר נֶאֱמַר כֵּן: ׳אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם׳, אֶלָּא שֶׁשָּׁם הַכָּתוּב **מְדַבֵּר בְּעִבּוּר שָׁנָה**, אֲשֶׁר עַל פִּי הַכְרָעָתָם נִדְחִים הַמּוֹעֲדִים בְּחוֹדֶשׁ שָׁלֵם, **וְכָאן מְדַבֵּר בְּקִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ** שֶׁעַל פִּיהֶם נִקְבָּע אִם הַחוֹדֶשׁ יִהְיֶה חָסֵר אוֹ מָלֵא [בֶּן עֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה יָמִים אוֹ בֶּן שְׁלֹשִׁים יוֹם], וְנִמְצָא הַמּוֹעֵד שֶׁבְּאוֹתוֹ חוֹדֶשׁ מִשְׁתַּנֶּה בְּיוֹם אֶחָד (רא״ם, בא״ע): תורה ה

(ה) בֵּין הָעַרְבָּיִם. מִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם **וּלְמַעְלָה,** כְּלוֹמַר מֵחֲצוֹת הַיּוֹם וְהָלְאָה עַד הָעֶרֶב [רְאֵה הַרְחָבַת הַדְּבָרִים בְּרַשִׁ״י (שמות יב, ו) ׳בֵּין הָעַרְבָּיִם׳] (שם):

פֶּסַח לַה׳. כְּלוֹמַר, מֶשֶׁךְ שָׁעוֹת אֵלּוּ שֶׁל ׳בֵּין הָעַרְבַּיִם׳ וְזֶהוּ זְמַן **הַקְרָבַת הַקָּרְבָּן שֶׁשְּׁמוֹ ׳פֶּסַח׳.** אֲבָל שֵׁם הֶחָג עַצְמוֹ שֶׁתְּחִילָּתוֹ בְּיוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר הוּא ׳חַג הַמַּצּוֹת׳, כְּדִלְהַלָּן (נח״י): תורה ו

(ח) וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה וְגוֹ׳. לֹא פֵּרֵשׁ כָּאן הַכָּתוּב מַה הֵם הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁיֵּשׁ לְהַקְרִיבָם בְּכָל מוֹעֵד וּמוֹעֵד. לְפִי שֶׁכָּל קָרְבְּנוֹתֵיהֶם כְּבָר מְפוֹרָשִׁים בְּמָקוֹם אַחֵר, **וְהֵם** כָּל אוֹתָם **הַמּוּסָפִין הָאֲמוּרִים בְּפָרָשַׁת פִּינְחָס** (במדבר כח, טז־לט)**. וּמֵאַחַר** שֶׁבְּפָרָשָׁה זוֹ אֵין הַכָּתוּב מְפָרֵט אוֹתָם, אִם כֵּן **לָמָּה נֶאֱמְרוּ כָאן?** אֶלָּא **לוֹמַר לְךָ שֶׁאֵין הַמּוּסָפִין מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה** – כְּלוֹמַר, גַּם אִם אֵין בְּיָדְךָ לְהַקְרִיב אֶת כּוּלָּם תַּקְרִיב אֶת חֶלְקָם וְאֵין בָּזֶה עִיכּוּב, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן ׳**וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַה׳**״ מִכָּל מָקוֹם – כָּל אִשֶּׁה שֶׁהוּא; שֶׁאַף **אִם אֵין פָּרִים הָבֵא** אֶת הָאֵילִים, **וְאִם אֵין פָּרִים וְאֵילִים, הָבֵא** אֶת **הַכְּבָשִׂים** [הַמּוּסָפִים שֶׁבְּחַג הַמַּצּוֹת הֵם: ׳פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד וְשִׁבְעָה כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה׳ (שם פסוק יט)] (שם) (דב״ט, בא״ע):

שִׁבְעַת יָמִים. ׳שִׁבְעַת׳ הִיא תֵּיבָה נִסְמֶכֶת 11), וְלָכֵן **כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר ׳שִׁבְעַת׳** וְלֹא ׳שִׁבְעָה׳, **שֵׁם דָּבָר הוּא,** כְּלוֹמַר: ׳שָׁבוּעַ **שֶׁל יָמִים** – קְבוּצַת שִׁבְעָה יָמִים [׳שְׁבִיעִיָּה׳] **שטיינ״א בְּלַעַ״ז,** לְפִי שֶׁכָּל מִסְפַּר יָמִים רְצוּפִים נֶחְשָׁבִים כְּפֶרֶק זְמַן בִּפְנֵי עַצְמוֹ, **וְכֵן** יֵשׁ לְפָרֵשׁ בְּ**כָל** מָקוֹם שֶׁמְּצִינוּ סְמִיכוּת תֵּיבוֹת בְּמִסְפָּרִים, כְּגוֹן **לְשׁוֹן ׳שְׁמוֹנַת׳ ׳שֵׁשֶׁת׳ ׳חֲמֵשֶׁת׳ ׳שְׁלֹשֶׁת׳** [וְלָשׁוֹן זֶה

הַחֲשׁוּבוֹת לָכֶם עֲבוֹדָה וָצֹרֶךְ, שֶׁיֵּשׁ חֶסְרוֹן כִּיס בַּבַּטָּלָה שֶׁלָּהֶן, כְּגוֹן דָּבָר הָאָבֵד, כָּךְ הֵבַנְתִּי מִ׳תּוֹרַת כֹּהֲנִים׳, דְּקָתָנֵי: יָכוֹל אַף חֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד יְהֵא אָסוּר בִּמְלֶאכֶת עֲבוֹדָה וְכוּ׳.

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

ט וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

(י) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וּקְצַרְתֶּם אֶת־קְצִירָהּ וַהֲבֵאתֶם אֶת־עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל־הַכֹּהֵן׃

י מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי תֵעֲלוּן לְאַרְעָא דִּי אֲנָא יָהֵב לְכוֹן וְתַחְצְדוּן יָת חֲצָדַהּ וְתַיְתוּן יָת עוּמְרָא רֵישׁ חֲצָדְכוֹן לְוָת כַּהֲנָא׃

רס״י ◄ **רֵאשִׁית קְצִירְכֶם** • שֶׁתְּהֵא רִאשׁוֹנָה לַקָּצִיר. **עֹמֶר** • עֲשִׂירִית הָאֵיפָה, כָּךְ הָיְתָה שְׁמָהּ, כְּמוֹ (שמות טז יח): ״וַיְמַדּוּ בָעֹמֶר״.

(יא) וְהֵנִיף אֶת־הָעֹמֶר לִפְנֵי יְהוָה לִרְצֹנְכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת יְנִיפֶנּוּ הַכֹּהֵן׃

יא וִירִים יָת עוּמְרָא קֳדָם יְיָ לְרַעֲוָא לְכוֹן מִבָּתַר יוֹמָא טָבָא יְרִימִנֵּהּ כַּהֲנָא׃

רס״י ◄ **וְהֵנִיף** • (מנחות סא) כָּל תְּנוּפָה: - מוֹלִיךְ וּמֵבִיא, מַעֲלֶה וּמוֹרִיד; מוֹלִיךְ וּמֵבִיא – לַעֲצֹר רוּחוֹת רָעוֹת, מַעֲלֶה וּמוֹרִיד – לַעֲצֹר טְלָלִים רָעִים. **לִרְצֹנְכֶם** • אִם תַּקְרִיבוּ כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה, יִהְיֶה לְרָצוֹן לָכֶם. **מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת** • (שם סז) מִמָּחֳרַת יוֹם־טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית, אִי אַתָּה יוֹדֵעַ אֵיזֶהוּ.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

מוֹרֶה דַּיְּוָקָא עַל מִסְפַּר יָמִים רְצוּפִים, שֶׁרַק בִּכְגוֹן זֶה יֵשׁ לִרְאוֹתָם כִּזְמַן אָרוּךְ אֶחָד, וְלֹא כְּשֶׁהֵם מוּפְרָדִים (ראה רש״י שמות כט, ל) (מפרשים):

מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה. הוֹסִיף הַכָּתוּב תֵּיבַת ׳עֲבוֹדָה׳ לְלַמֵּד כִּי **אֲפִילּוּ מְלָאכוֹת הַחֲשׁוּבוֹת לָכֶם** לַ**עֲבוֹדָה וְצוֹרֶךְ**, דְּהַיְינוּ **שֶׁיֵּשׁ חֶסְרוֹן־כִּיס** (הֶפְסֵד מָמוֹן) **בַּבַּטָּלָה שֶׁלָּהֶן, כְּגוֹן ׳דָּבָר הָאָבֵד׳** [דָּבָר הֶעָלוּל לָבֹא לִידֵי הֶפְסֵד, אִם לֹא יַעֲשׂוּ בִּזְמַנּוֹ אֶת הַמְּלָאכָה הָרְאוּיָה לְהֵעָשׂוֹת בּוֹ], הֲגַם שֶׁמְּלָאכָה כְּזוֹ מוּתֶּרֶת בְּחוֹל הַמּוֹעֵד, אֲסוּרָה הִיא בְּיוֹם טוֹב. ומעיר רש״י: לְשׁוֹן ׳עֲבוֹדָה׳, אָכֵן יֵשׁ בְּמַשְׁמָעוֹ מְלָאכָה חֲשׁוּבָה שֶׁיֵּשׁ הֶפְסֵד בִּמְנִיעָתָהּ, **כָּךְ הֵבַנְתִּי מִדִּבְרֵי הַבָּרַיְיתָא הַשְׁנוּיָה בְּ׳תּוֹרַת־כֹּהֲנִים׳, דְּקָתָנֵי** – שֶׁכָּךְ אָמְרוּ שָׁם: ׳שִׁבְעַת יָמִים... כָּל מְלָאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׳ (להלן פסוק לו) – הֲרֵי זֶה בָּא לְלַמֵּד עַל יְמֵי מוֹעֵד [חוֹל הַמּוֹעֵד] שֶׁהֵם אֲסוּרִים בִּמְלָאכָה [שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר ׳שִׁבְעַת יָמִים׳ וְכוּלָּם בִּכְלָל]. **יָכוֹל** הָיִיתִי לוֹמַר שֶׁכָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים שָׁוִים בְּחוּמְרָתָם **וְאַף חֻלּוֹ־שֶׁל־מוֹעֵד יְהֵא אָסוּר בִּמְלֶאכֶת־עֲבוֹדָה** כְּבְיוֹם טוֹב עַצְמוֹ, תַּלְמוּד לוֹמַר ׳הִיא׳ [עֶצֶרֶת הִיא] – הִיא אֲסוּרָה בִּמְלֶאכֶת עֲבוֹדָה וְאֵין יְמֵי מוֹעֵד אֲסוּרִים בִּמְלֶאכֶת עֲבוֹדָה **וְכוּ׳**. וּמִתּוֹךְ דִּבְרֵי הַבָּרַיְיתָא לָמַדְנוּ שֶׁ׳עֲבוֹדָה׳ פֵּירוּשָׁהּ מְלָאכָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ צוֹרֶךְ וְחֲשִׁיבוּת (מלבי״ם, לש״ר):

תורה ט

(י) רֵאשִׁית קְצִירְכֶם. מְלַמֵּד **שֶׁתְּהֵא** קְצִירָה זוֹ **רִאשׁוֹנָה לַקָּצִיר,** כְּלוֹמַר, שֶׁאָסוּר לִקְצוֹר שׁוּם תְּבוּאָה עַד שֶׁיִּקְצְרוּ אֶת הָעוֹמֶר [כִּי אֵין לְפָרֵשׁ שֶׁכְּוָונַת הַכָּתוּב שֶׁהַשָּׂדֶה הַנִּקְצֶרֶת לָרִאשׁוֹנָה בְּאוֹתָהּ שָׁנָה, יָבִיאוּ מִמֶּנָּה אֶת ׳עוֹמֶר הַתְּנוּפָה׳, שֶׁהֲרֵי קָבַע לוֹ הַכָּתוּב זְמַן מְסוּיָּם בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן וְלִפְעָמִים מַתְחִילִים לִקְצוֹר לְאַחַר זְמַן זֶה (גו״א)] (ספרא) (הזכרון):

עֹמֶר. לְשׁוֹן ׳עוֹמֶר׳ הָאָמוּר כָּאן אֵין פֵּירוּשוֹ אֲלוּמֹת תְּבוּאָה [כְּמוֹ ׳וְשָׁכַחְתָּ עֹמֶר בַּשָּׂדֶה׳ (דברים כד, יט)] אֶלָּא הוּא שֵׁם שֶׁל מִדָּה שֶׁשִּׁעוּרָהּ **עֲשִׂירִית הָאֵיפָה וְכָךְ הָיְתָה שְׁמָהּ:** ׳עוֹמֶר׳, **כְּמוֹ** שֶׁמָּצִינוּ בִּלְקִיטַת הַמָּן **׳וַיְמֹדוּ בָעֹמֶר׳** (שמות טז, יח) שֶׁמָּדְדוּ אוֹתוֹ בִּכְלֵי מִדָּה הַנִּקְרָא ׳עוֹמֶר׳, וְשָׁם נֶאֱמַר (פסוק לו) ׳וְהָעֹמֶר עֲשִׂרִית הָאֵיפָה הוּא׳ [וְהוּא הַנִּקְרָא בִּשְׁאָר מְקוֹמוֹת בַּתּוֹרָה ׳עִשָּׂרוֹן׳] (הזכרון, לש״ר): תורה יא

(יא) וְהֵנִיף. כָּל ׳תְּנוּפָה׳ הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה פֵּירוּשָׁהּ: **מוֹלִיךְ וּמֵבִיא** לְאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם וְכֵן **מַעֲלֶה וּמוֹרִיד** לְמַעְלָה וּלְמַטָּה [רְאֵה בְּרַשׁ״י לְעֵיל (ז, לד) ׳אֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה׳], וְקִיּוּם מִצְוַות הַתְּנוּפָה עוֹצֵר אֶת הַפּוּרְעָנוּיוֹת כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים: **מוֹלִיךְ וּמֵבִיא – לַעֲצוֹר רוּחוֹת רָעוֹת** הַבָּאִים מִן הַצְּדָדִים, **מַעֲלֶה וּמוֹרִיד – לַעֲצוֹר טְלָלִים רָעִים** – רִיבּוּי שֶׁל טַל וְלַחוּת, הַבָּאִים מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה (מנחות סב.):

לִרְצֹנְכֶם. אִם תַּקְרִיבוּ כְּמִשְׁפָּט הַזֶּה – כַּסֵּדֶר הַזֶּה הָאָמוּר כָּאן, אֲזַי **יִהְיֶה לִרְצוֹן לָכֶם,** שֶׁתְּהֵא עֲבוֹדַתְכֶם רְצוּיָה לְפָנַי:

מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת. פֵּירוּשוֹ: **מִמָּחֳרַת יוֹם־טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח** (בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן), שֶׁכֵּן לִפְעָמִים גַּם יוֹם־טוֹב נִקְרָא בִּלְשׁוֹן ׳שַׁבָּת׳, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֵצֶל חַג הַסּוּכּוֹת (להלן פסוק לט) ׳בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שַׁבָּתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן׳. **שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר** שֶׁכְּוָונַת הַכָּתוּב לְ**שַׁבַּת־בְּרֵאשִׁית** [כִּינּוּי לְשַׁבָּת רִגִּילָה עַל שֵׁם קְבִיעוּתָהּ מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית], הֲרֵי **אִי אַתָּה יוֹדֵעַ אֵיזֶהוּ** אוֹתוֹ יוֹם־שַׁבָּת שֶׁעָלָיו מְדַבֵּר הַכָּתוּב, שֶׁהֲרֵי הַרְבֵּה שַׁבָּתוֹת יֵשׁ בַּשָּׁנָה (ספרא, מנחות סו.) (באמ״ח): תורה יב

(יב) וַעֲשִׂיתֶם בַּיּוֹם הֲנִיפְכֶם אֶת־הָעֹמֶר כֶּבֶשׂ תָּמִים בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה לַיהוָה׃

יב וְתַעְבְּדוּן בְּיוֹמָא דַאֲרַמּוּתְכוֹן יָת עוּמְרָא אִמַּר שְׁלִים בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא קֳדָם יְיָ׃

רש״י ◂ **וַעֲשִׂיתֶם. כֶּבֶשׂ** • חוֹבָה לָעֹמֶר הוּא בָּא.

(יג) וּמִנְחָתוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן אִשֶּׁה לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ וְנִסְכּוֹ יַיִן רְבִיעִת הַהִין׃

יג וּמִנְחָתֵהּ תְּרֵין עֶשְׂרוֹנִין סָלְתָא דְּפִילָא בְּמִשְׁחָא קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא וְנִסְכֵּהּ חַמְרָא רַבְעוּת הִינָא׃

רש״י ◂ **וּמִנְחָתוֹ** • מִנְחַת נְסָכָיו. **שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים** • כְּפוּלָה הָיְתָה. **וְנִסְכּוֹ יַיִן רְבִיעִת הַהִין** • (מנחות פט) אַף־עַל־פִּי שֶׁמִּנְחָתוֹ כְּפוּלָה אֵין נְסָכָיו כְּפוּלִים.

(יד) וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד־עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הֲבִיאֲכֶם אֶת־קָרְבַּן אֱלֹהֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם׃ ס

יד וּלְחֵם וּקְלִי וּפִרּוּכָן לָא תֵּיכְלוּן עַד כְּרַן יוֹמָא הָדֵין עַד אַיְתּוּאֵיכוֹן יָת קָרְבַּן אֱלָהֲכוֹן קְיָם עָלָם לְדָרֵיכוֹן בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן׃

רש״י ◂ **וְקָלִי** • קֶמַח עָשׂוּי מִכַּרְמֶל רַךְ שֶׁמְּיַבְּשִׁין אוֹתוֹ בַּתַּנּוּר. **וְכַרְמֶל** • הֵן קְלִיּוֹת שֶׁקּוֹרִין גרנייל״ש. **בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם** • (קידושין לו) נֶחְלְקוּ בּוֹ חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל: יֵשׁ שֶׁלָּמְדוּ מִכָּאן שֶׁהֶחָדָשׁ נוֹהֵג בְּחוּצָה לָאָרֶץ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: לֹא בָּא אֶלָּא לְלַמֵּד, שֶׁלֹּא נִצְטַוּוּ עַל הֶחָדָשׁ אֶלָּא לְאַחַר יְרֵשָׁה וִישִׁיבָה, מִשֶּׁכָּבְשׁוּ וְחִלְּקוּ.

(טו) וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַׁّבָּת מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת־עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה׃

טו וְתִמְנוּן לְכוֹן מִבָּתַר יוֹמָא טָבָא מִיּוֹם אַיְתּוּאֵיכוֹן יָת עוּמְרָא דַאֲרַמּוּתָא שְׁבָעָא שָׁבוּעִין שַׁלְמִין יְהֵוְיָן׃

רש״י ◂ **מִמָּחֳרַת הַשַׁّבָּת** • מִמָּחֳרַת יוֹם־טוֹב. **תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה** • מְלַמֵּד שֶׁמַּתְחִיל וּמוֹנֶה מִבָּעֶרֶב, שֶׁאִם לֹא כֵּן אֵינָן תְּמִימוֹת.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(יב) וַעֲשִׂיתֶם כֶּבֶשׂ. הַכֶּבֶשׂ הַזֶּה אֵינוֹ מִשִּׁבְעַת הַכְּבָשִׂים הַבָּאִים לְמוּסַף הַיּוֹם (ראה במדבר כח, יט), אֶלָּא קָרְבָּן **חוֹבָה** מְיוּחָד **לָעוֹמֶר הוּא בָּא,** שֶׁהֲרֵי דִּינוֹ שׁוֹנֶה מִשְּׁאָר כִּבְשֵׂי הַמּוּסָפִים לְעִנְיַן שִׁיעוּר מִנְחַת נְסָכָיו (כדלהלן): תורה יג

(יג) וּמִנְחָתוֹ... מִנְחַת נְסָכָיו הַבָּאָה עִם הַכֶּבֶשׂ [כָּל קָרְבַּן עוֹלָה מְבִיאִים עִמּוֹ יַיִן וְסוֹלֶת: הַיַּיִן לִ׳נְסָכִים׳ וְהַסּוֹלֶת לִ׳מִנְחָה׳, וְהַסּוֹלֶת נִקְרֵאת ׳מִנְחַת נְסָכִים׳] (ראה רמב״ם הל׳ מעשה הקרבנות פ״ב ה״א):

שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים. מִנְחַת הַנְּסָכִים שֶׁל אוֹתוֹ הַכֶּבֶשׂ **כְּפוּלָה הָיְתָה** בְּשִׁיעוּרָהּ מִכָּל שְׁאָר כִּבְשֵׂי הַקָּרְבָּנוֹת, שֶׁבְּכוּלָּם נֶאֱמַר (במדבר טו, ד־ה) ׳מִנְחָה סֹלֶת עִשָּׂרוֹן בָּלוּל בְּרְבִעִית הַהִין שָׁמֶן... לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד׳ (הזכרון)

וְנִסְכּוֹ יַיִן רְבִיעִת הַהִין. אַף־עַל־פִּי שֶׁמִּנְחָתוֹ כְּפוּלָה, אֵין נְסָכָיו כְּפוּלִים, כִּי גַּם שְׁאָר כְּבָשִׂים שִׁיעוּר נִסְכֵּיהֶם רְבִיעִית, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם פסוק ה) ׳וְיַיִן לַנֶּסֶךְ רְבִיעִית הַהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד׳, וְאִילּוּ לֹא נֶאֱמַר כָּאן שֶׁנִּסְכָּיו רְבִיעִית, הָיִיתִי אוֹמֵר כְּשֵׁם שֶׁמִּנְחָתוֹ כְּפוּלָה שֶׁמָּא כָּךְ נִסְכָּיו כְּפוּלִים (גר״א): תורה יד

(יד) וְקָלִי. קֶמַח הֶעָשׂוּי מִדָּגָן טָרִי וְחָדָשׁ הַנִּקְרָא **׳כַּרְמֶל רַךְ׳, שֶׁמְּיַבְּשִׁין אוֹתוֹ בְּתַנּוּר** קוֹדֶם טְחִינָתוֹ, כִּי כָּל עוֹד שֶׁהוּא רַךְ וְלַח אִי אֶפְשָׁר לְטָחֲנוֹ לְקֶמַח, אֶלָּא אִם כֵּן קוֹלִים אוֹתוֹ בְּאֵשׁ הַתַּנּוּר לְיַיבְּשוֹ מְעַט וּלְהַקְשׁוֹתוֹ, וְאוֹתוֹ הַקֶּמַח הַנִּטְחָן נִקְרָא ׳קָלִי׳ עַל שֵׁם שֶׁהוּא עָשׂוּי מִגַּרְעִינֵי תְבוּאָה קְלוּיִים בָּאֵשׁ:

וְכַרְמֶל. הֵן קְלִיּוֹת שֶׁקּוֹרִין גרנייל״ש – גַּרְעִינֵי תְבוּאָה הַקְּלוּיִים שֶׁלֹּא נִטְחֲנוּ לְקֶמַח וְנֶאֱכָלִים גַּם כְּמוֹ שֶׁהֵן (ראה הרחבת דברים בזה ברש״י לעיל ב, יד):

בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם. לָשׁוֹן זֶה מִתְיַיחֵס לְעִנְיַן אִיסּוּר אֲכִילַת חָדָשׁ הָאָמוּר כָּאן, **וְנֶחְלְקוּ בּוֹ חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל** מַה בָּא לְלַמֵּדֵנוּ: **יֵשׁ שֶׁלָּמְדוּ מִכָּאן שֶׁהֶחָדָשׁ נוֹהֵג** גַּם **בְּחוּצָה־לָאָרֶץ,** שֶׁכֵּן מִשְׁמָעוּ: בְּכָל מָקוֹם שֶׁאַתֶּם יוֹשְׁבִים, **וְיֵשׁ אוֹמְרִים** שֶׁהוֹאִיל וְנֶאֱמַר בִּתְחִילַּת הַפָּרָשָׁה (לעיל פסוק י) ׳כִּי תָבוֹאוּ אֶל הָאָרֶץ׳ הֲרֵי זֶה נוֹהֵג רַק בָּאָרֶץ, וּמַה שֶּׁנֶּאֱמַר ׳בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם׳ – **לֹא בָּא אֶלָּא לְלַמֵּד שֶׁלֹּא נִצְטַוּוּ עַל הֶחָדָשׁ אֶלָּא לְאַחַר יְרוּשָׁה וִישִׁיבָה, מִשֶּׁכָּבְשׁוּ וְחִלְּקוּ** – מִשֶּׁסִּיְּימוּ לִכְבּוֹשׁ אֶת הָאָרֶץ וּלְחַלְּקָהּ בֵּין כָּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל [זֹאת לְאַחַר שֶׁעָבְרוּ אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה מִכְּנִיסָתָם לָאָרֶץ] (קידושין לז.) (באמ״ח): תורה טו

(טו) מִמָּחֳרַת הַשַׁّבָּת. גַּם כָּאן שֶׁהַכָּתוּב מְדַבֵּר בְּמִצְוַת ׳וּסְפַרְתֶּם׳, פֵּירוּשׁוֹ: **מִמָּחֳרַת יוֹם־טוֹב** כְּמוֹ לְעֵיל (פסוק יא) לְגַבֵּי מִצְוַת הֲבָאַת הָעוֹמֶר [קְצִירַת הָעוֹמֶר, הֲבָאָתוֹ לְקָרְבָּן, וְכֵן תְּחִילַּת הַסְּפִירָה, כּוּלָּם בְּיוֹם אֶחָד: בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן. אֶלָּא שֶׁהַקְּצִירָה וְהַסְּפִירָה מִן הַלַּיְלָה, וְהַהֲבָאָה בַּיּוֹם]:

תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה. הַשַּׁבָּתוֹת (=הַשָּׁבוּעוֹת) תִּהְיֶינָה שְׁלֵימוֹת, וְהַכָּתוּב **מְלַמֵּד** בָּזֶה **שֶׁמַּתְחִיל וּמוֹנֶה** אֶת יְמֵי

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (יעויין לקוטי־שיחות חלק א, עמוד 270. ושם נסמן – מתוך ׳לקראת שבת׳)

סִפִּירַת הָעֹמֶר: מִצְוָה אַחַת אוֹ כָּל יוֹם מִצְוָה חֲדָשָׁה

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם . . שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה: (כג, טו)

מֵהַנֶּאֱמָר "תְּמִימוֹת תִּהְיֶינָה" לוֹמְדִים חֵלֶק מֵהָרִאשׁוֹנִים, כִּי מִי שֶׁשָּׁכַח יוֹם אֶחָד מֵהַסְּפִירָה, שׁוּב לֹא יוּכַל לְהַמְשִׁיךְ וְלִסְפֹּר. וְלַהֲלָכָה נִפְסַק בְּשֻׁלְחָן־עָרוּךְ (אורח־חיים סימן תפט) לִסְפֹּר בְּלֹא בְּרָכָה.

וּמִבְּאֲרִים הָאַחֲרוֹנִים (ראה מנחת חינוך מצוה שו), דְּשִׁיטָה זוֹ סְבִירָא־לָהּ דְּכָל יְמֵי הַסְּפִירָה "הֵם מִצְוָה אַחַת . . וּבְאִם לֹא מָנָה יוֹם אֶחָד הִפְסִיד הַמִּנְיָן".

אַךְ לִכְאוֹרָה אִי־אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן: א) אִם הִיא מִצְוָה אַחַת, הֵיאַךְ תִּקְּנוּ לְבָרֵךְ בְּכָל יוֹם וָיוֹם בְּרָכָה בִּפְנֵי־עַצְמָהּ? ב) אִם הִיא מִצְוָה אַחַת, נִמְצָא שֶׁאָדָם שֶׁשָּׁכַח בְּאֶמְצַע יְמֵי הַסְּפִירָה לִסְפֹּר, כָּל בִּרְכוֹתָיו עַד עַתָּה הָיוּ ׳בְּרָכָה לְבַטָּלָה׳, וּמֵחֲשָׁשׁ זֶה הָיָה לַחֲכָמִים לְתַקֵּן הַבְּרָכָה בְּסוֹף כָּל הַיָּמִים?!

וְעַל כֵּן צָרִיךְ לוֹמַר, דְּוַדַּאי אַף לְשִׁיטָה זוֹ כָּל יוֹם הֲוֵי מִצְוָה בִּפְנֵי־עַצְמָהּ, וְעַל כֵּן קוֹבַעַת בְּרָכָה לְעַצְמָהּ, וּמוּבָן שֶׁאִם חִסֵּר יוֹם אֶחָד בָּאֶמְצַע, לֹא נִהְיוּ הַיָּמִים שֶׁלְּפָנָיו מִצְוָה לְבַטָּלָה.

אֶלָּא, דְּזֶה שֶׁלֹּא יוּכַל לְהַמְשִׁיךְ וְלִסְפֹּר בִּבְרָכָה, הוּא מִשּׁוּם דְּהֵנָּךְ רִאשׁוֹנִים סְבִירָא־לְהוּ דְּאִם חִסֵּר אֵיזֶה יוֹם, הֲרֵי בְּפֹעַל לֹא יוּכַל בַּיּוֹם שֶׁלְּמֶחֱרַת לְקַיֵּם הַמִּצְוָה (הַנּוֹסֶפֶת) שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם, כֵּיוָן שֶׁתְּלוּיָה הִיא וּבָאָה בְּהֶמְשֵׁךְ לְמִצְוַת הַיּוֹם שֶׁקָּדַם לָהּ. וְהַטַּעַם לָזֶה הוּא, דְּלֹא תִּתָּכֵן סְפִירָה שֶׁל "יוֹם שְׁלִישִׁי" (לְדַגְמָא) כְּשֶׁהַ"יוֹם שֵׁנִי" נֶחְסַר מֵהַסְּפִירָה, כִּי בִּלְעֲדֵי סְפִירַת הַ׳שֵׁנִי׳ אֵינוֹ אוֹחֵז בַּ׳שְׁלִישִׁי׳. ודו"ק.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי לקוטי־שיחות חלק א, עמוד 265 – מתוך ׳לקראת שבת׳)

"מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת" – דַּרְגָּא שֶׁלְּמַעְלָה מֵהָעוֹלָם

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת־עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה: (כג, טו).

עַל לְשׁוֹן "מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת" אִיתָא בַּגְּמָרָא (מנחות סה, א) כִּי הַבַּיְתוֹסִים טָעוּ וְדָרְשׁוּ "מִמָּחֳרַת שַׁבָּת בְּרֵאשִׁית", וְחַכְמֵי יִשְׂרָאֵל הָצְרְכוּ לְהִתְוַכֵּחַ עִמָּם וּלְהוֹכִיחַ שֶׁאָכֵן הַכַּוָּנָה לְמִמָּחֳרַת הַפֶּסַח.

וְאֵינוֹ מוּבָן: מַדּוּעַ כָּתְבָה הַתּוֹרָה בְּלָשׁוֹן כָּזוֹ הַנּוֹתֶנֶת מָקוֹם לְטָעוּת, וְלֹא כָּתְבָה לְכַתְּחִלָּה בְּלָשׁוֹן שֶׁאֵינוֹ מוּבָן לִשְׁנֵי פָּנִים – "מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח"!?

וְהַבֵּאוּר בָּזֶה בְּדֶרֶךְ עֲבוֹדַת הָאָדָם לְקוֹנוֹ:

עִנְיָנָהּ שֶׁל ׳סִפִּירַת הָעֹמֶר׳ בַּעֲבוֹדַת ה׳ הוּא בֵּרוּר וְזִכּוּךְ הַמִּדּוֹת, לְזַכְּכָם וּלְהַעֲלוֹתָם לִקְדוּשָׁה – "סְפִירָה" מִלְּשׁוֹן סַפִּירוּת, בְּהִירוּת. וְכָךְ בְּשִׁבְעַת הַשָּׁבוּעוֹת מְתַקְּנִים אָנוּ מִדָּה אַחַר מִדָּה מִשִּׁבְעַת הַמִּדּוֹת דְּנֶפֶשׁ־הַבַּהֲמִית, וּכְפִי שֶׁאוֹמְרִים בְּנֻסַּח הַתְּפִלָּה שֶׁאַחַר הַבְּרָכָה "יְתֻקַּן מַה שֶּׁפָּגַמְתִּי בִּסְפִירָה".

וְהִנֵּה, בִּכְדֵי לְבָרֵר מִדָּה הַמִּשְׁקַעַת בַּקְּלִפּוֹת וּבְסִטְרָא־אַחֲרָא וּלְהָפְכָהּ לִקְדוּשָׁה, דָּרוּשׁ כֹּחַ עֶלְיוֹן וּמְיֻחָד שֶׁבִּיכָלְתּוֹ לָרֶדֶת לְמַטָּה וּלְהַשְׁפִּיעַ אֲפִילּוּ עַל הָרַע.

וְזוֹהִי מַדְרֵגַת "מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת". דְּהִנֵּה, שַׁבָּת הִיא הַדַּרְגָּא הַנַּעֲלֵית בְּיוֹתֵר בְּשִׁבְעַת יְמֵי הַשָּׁבוּעַ, אַךְ הִיא עֲדַיִן בִּבְחִינָה שֶׁל זְמַן מָדוּד וּמֻגְבָּל. אַךְ "מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת" קָאֵי עַל דַּרְגָּא נַעֲלֵית שֶׁלְּמַעְלָה ("מִמָּחֳרַת") מֵהַשַּׁבָּת, הָאוֹר הָאֱלֹקִי שֶׁלְּמַעְלָה מִגִּדְרֵי הָעוֹלָם, זְמַן וּמָקוֹם.

וְזֶהוּ "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת" – שֶׁבִּכְדֵי לְקַחַת אֶת שִׁבְעַת הַמִּדּוֹת שֶׁל נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית וּ׳לְסִפְרָם׳ וּלְזַכְּכָם, יֵשׁ הֶכְרֵחַ בְּ"מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת", דַּרְגָּא שֶׁלְּמַעְלָה מַעְלָה מֵהָעוֹלָם.

(טז) **עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה:**

טז עַד מִבְּתַר שְׁבוּעֲתָא שְׁבִיעֲתָא תִּמְנוּן חַמְשִׁין יוֹמִין וּתְקָרְבוּן מִנְחָתָא חֲדַתָּא קֳדָם יְיָ:

רש"י◄ **הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִת•** כְּתַרְגּוּמוֹ: שְׁבוּעֲתָא שְׁבִיעֲתָא. **עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ•** וְלֹא עַד בִּכְלָל, וְהֵן אַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה יוֹם. **חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה׳•** בַּיּוֹם הַחֲמִשִּׁים תַּקְרִיבוּהָ, וְאוֹמֵר אֲנִי: זֶהוּ מִדְרָשׁוֹ, אֲבָל פְּשׁוּטוֹ: עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִית, שֶׁהוּא יוֹם חֲמִשִּׁים, תִּסְפְּרוּ; וּמִקְרָא מְסֹרָס הוּא. **מִנְחָה חֲדָשָׁה•** הִיא הַמִּנְחָה הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהוּבְאָה מִן הֶחָדָשׁ. וְאִם תֹּאמַר: הֲרֵי קָרְבָה מִנְחַת הָעֹמֶר! אֵינָהּ כִּשְׁאָר כָּל הַמִּנְחוֹת, שֶׁהִיא בָּאָה מִן הַשְּׂעוֹרִים.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

הַסְּפִירָה **מִבְּעֶרֶב** שֶׁהוּא תְּחִילַּת הַיְּמָמָה, **שֶׁאִם לֹא כֵּן** – אִם יַתְחִיל לִמְנוֹת בַּיּוֹם **אֵינָן תְּמִימוֹת,** כִּי הַלַּיְלָה שֶׁכְּבָר עָבַר אֵינוֹ נִכְלָל בְּמִנְיָנוֹ שֶׁהוּא מָנָה בַּיּוֹם [וְדִין זֶה נוֹהֵג גַּם בִּשְׁאָר יְמֵי הַסְּפִירָה וְלֹא רַק בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן] (ספרא, מנחות סו.) (ביה"ל סי' תפ"ט סעיף ח ד"ה סופר): תורה טז

(טז) הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִית. לְשׁוֹן ׳הַשַּׁבָּת׳ הָאָמוּר כָּאן פֵּירוּשׁוֹ ׳שְׁבוּעַ׳, וּ**כְּתַרְגּוּמוֹ** בְּאוּנְקְלוֹס: **׳שְׁבוּעֲתָא שְׁבִיעֲתָא׳** [הַשָּׁבוּעַ הַשְּׁבִיעִי], וְאֵין פֵּירוּשָׁהּ ׳יוֹם

שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים – תְּחִלַּת עֲבוֹדָה חֲדָשָׁה

תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם (כג, טז)

אוֹדוֹת הַקּוּשְׁיָא הַיְדוּעָה (עיין תוספות דבור־המתחיל כתבו, מנחות סה, ב) מַדּוּעַ נֶאֱמַר "תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם", בְּעוֹד הַסְּפִירָה לְפֹעַל הִיא רַק אַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה יָמִים, מְבֹאָר בַּסְּפָרִים (לקוטי־תורה במדבר י, ד. שיר־השירים לה, ג), אֲשֶׁר אַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה הַיָּמִים הַנִּסְפָּרִים הֵם כְּנֶגֶד מ"ט דַּרְגּוֹת (שַׁעֲרֵי בִּינָה) שֶׁיָּכוֹל הָאָדָם לְהַשִּׂיג בַּעֲבוֹדַת ה'. וְכַאֲשֶׁר מַשְׁלִים אֶת עֲבוֹדָתוֹ בְּהַשָּׂגַת מ"ט הַשְּׁעָרִים, הוּא מְקַבֵּל מִלְּמַעְלָה, בְּאֹפֶן שֶׁל מַתָּנָה, אֶת "שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים" ("תספרו חמישים"), שֶׁאֵין נִתָּן לְהַשִּׂיגוֹ בְּכֹחוֹת עַצְמוֹ.

אַךְ עֲדַיִן צָרִיךְ־עִיּוּן בָּזֶה, שֶׁהֲרֵי מַשְׁמָעוּת הַלָּשׁוֹן "**תִּסְפְּרוּ** חֲמִשִּׁים יוֹם" הִיא, שֶׁעֲבוֹדַת הָאָדָם עַצְמוֹ מַשִּׂיגָה אֶת חֲמִשִּׁים הַדְּרָגוֹת.

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה בְּהַקְדִּים הֶסְבֵּר נוֹסָף לְעִנְיַן "שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים" הַמּוּבָא בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ "תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף" (פרשת דברים) בְּשֵׁם הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקָּדוֹשׁ: "שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים הוּא חוֹזֵר וּמַתְחִיל נ' שְׁעָרִים לְמַעְלָה מִזֶּה, וְכֵן לְמַעְלָה מַעְלָה עַד אֵין סוֹף".

וְעַל־פִּי בֵּאוּר זֶה נִרְאֶה, שֶׁלְּאַחַר שֶׁהָאָדָם הִתְעַלָּה בַּעֲבוֹדָתוֹ וְקִבֵּל מִלְּמַעְלָה אֶת דַּרְגַּת "שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים", וַאֲזַי הֲרֵי הוּא צָרִיךְ לְהַתְחִיל "נ' שְׁעָרִים לְמַעְלָה מִזֶּה", נִמְצָא דְּשַׁעַר הַנּוּ"ן שֶׁקִּבֵּל הוּא הוּא הַשַּׁעַר הָרִאשׁוֹן שֶׁל עֲבוֹדָתוֹ הַחֲדָשָׁה, וְשַׁפִּיר נֶחְשָׁב בִּכְלָל עֲבוֹדַת הָאָדָם – "תִּסְפְּרוּ".

(יז) מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם תָּבִיאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה שְׁתַּיִם שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת תִּהְיֶינָה חָמֵץ תֵּאָפֶינָה בִּכּוּרִים לַיהוָה:

יז מִמּוֹתְבָנֵיכוֹן תַּיְתוּן לְחֵם אֲרָמוּתָא תַּרְתֵּין (גְּרִיצָן) תְּרֵין עֲשָׂרוֹנִין סֹלְתָא יְהֵוְיָן חֲמִיעַ יִתְאַפְּיָן בִּכּוּרִין קֳדָם יְיָ:

יז ◄ מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם • וְלֹא מִחוּצָה לָאָרֶץ. לֶחֶם תְּנוּפָה • לֶחֶם תְּרוּמָה הַמּוּרָם לְשֵׁם גָּבֹהַּ, וְזוֹ הִיא הַמִּנְחָה הַחֲדָשָׁה הָאֲמוּרָה לְמַעְלָה. בִּכּוּרִים • רִאשׁוֹנָה לְכָל הַמִּנְחוֹת, אַף לְמִנְחַת קְנָאוֹת הַבָּאָה מִן הַשְּׂעוֹרִים, לֹא תִּקָּרֵב מִן הֶחָדָשׁ קֹדֶם לִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

טוֹב׳ כְּמוֹ ׳מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת׳ הָאָמוּר בַּפָּסוּק הַקּוֹדֵם, אֶלָּא כִּלְשׁוֹן ׳שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימוֹת׳ שֶׁפֵּירוּשׁוֹ ׳שִׁבְעָה שָׁבוּעוֹת שְׁלֵמִים׳ [הַשָּׁבוּעַ כּוּלּוֹ נִקְרָא ׳שַׁבָּת׳ עַל דֶּרֶךְ הַכִּינּוּי, עַל שֵׁם יוֹם הַשַּׁבָּת שֶׁבְּכָל שָׁבוּעַ]:

עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִית תִּסְפְּרוּ. וְלֹא ׳עַד׳ בִּכְלָל [הַדָּבָר שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר ׳עַד׳ אֵינוֹ נִכְנָס בְּתוֹךְ הַכְּלָל אֶלָּא הוּא חוּץ מִמֶּנּוּ]. כְּלוֹמַר, יוֹם הַחֲמִשִּׁים עַצְמוֹ שֶׁהוּא מִמָּחֳרַת הַשָּׁבוּעַ הַשְּׁבִיעִי אֵינוֹ כָּלוּל בְּמִצְוַת ׳תִּסְפְּרוּ׳, **וּיְמֵי הַסְּפִירָה הֵן** רַק **אַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה יוֹם** וְאִילּוּ אֶת יוֹם הַחֲמִשִּׁים אֵין צָרִיךְ לִסְפּוֹר. כִּי מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמַר בְּמָקוֹם אַחֵר (דברים טז, ט) ׳שִׁבְעָה שָׁבֻעֹת תִּסְפָּר לָךְ׳ וְלֹא יוֹתֵר, הֲרֵי מוּכָח שֶׁהַלָּשׁוֹן ׳עַד׳ הָאָמוּר כָּאן אֵינוֹ בִּכְלָל (גר"א). וּמַה שֶּׁאָמַר הַכָּתוּב ׳תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם׳ – יֵשׁ לִדְרוֹשׁ אֶת הַתֵּיבוֹת ׳חֲמִשִּׁים יוֹם׳ כְּנִמְשָׁכִים אֶל הָאָמוּר אַחֲרֵיהֶם, וּכְאִילּוּ נֶאֱמַר: **חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה׳.** כְּלוֹמַר: וְהַמִּנְחָה הַחֲדָשָׁה **בְּיוֹם הַחֲמִשִּׁים תַּקְרִיבוּהָ.** וְאַף עַל פִּי שֶׁתֵּיבַת ׳יוֹם׳ מוּטְעֶמֶת בְּ׳אֶתְנַחְתָּא׳ שֶׁהוּא סִימָן הַמַּפְסִיק הַמְחַלֵּק אֶת הַפָּסוּק לִשְׁנַיִם, בְּכָל זֹאת לְפִי כְּלָלֵי הַדֶּרֶשׁ נִיתָּן לִדְרוֹשׁ גַּם אֶת הַתֵּיבוֹת כְּשֶׁלְּעַצְמָן אַף בְּנִיגּוּד לְסִימָנֵי הַטְּעָמִים, וּכְאִילּוּ הַהֶפְסֵק הוּא בְּתֵיבַת ׳תִּסְפְּרוּ׳. **וְאוֹמֵר אֲנִי,** כִּי **זֶהוּ** יִישׁוּב לְשׁוֹן הַמִּקְרָא רַק עַל פִּי **מִדְרָשׁוֹ; אֲבָל פְּשׁוּטוֹ** שֶׁל מִקְרָא אֵין לְפָרְשוֹ אֶלָּא דַּוְוָקָא בְּהֶתְאֵם לְפִיסּוּק הַטְּעָמִים הַמְסוּמָּנִים בּוֹ, אֲבָל נִיתָּן לְפָרְשוֹ בְּהִיפּוּךְ סֵדֶר הַתֵּיבוֹת: **עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִית, שֶׁהוּא יוֹם חֲמִשִּׁים, תִּסְפְּרוּ. וּמִקְרָא מְסוֹרָס** (מְהוּפָּךְ בְּסִדְרוֹ) **הוּא,** הַמִּתְפָּרֵשׁ כְּאִילּוּ תֵּיבַת ׳תִּסְפְּרוּ׳ נֶאֱמְרָה לְאַחַר ׳חֲמִשִּׁים יוֹם׳ [אָמְנָם, בֵּין לְפִי מִדְרָשׁוֹ וּבֵין לְפִי פְּשׁוּטוֹ, לְשׁוֹן ׳עַד׳ אֵינוֹ בִּכְלָל, וּסְפִירַת הַיָּמִים אֵינָהּ אֶלָּא תִּשְׁעָה וְאַרְבָּעִים, וְיוֹם הַחֲמִשִּׁים הוּא יוֹם הַקְרָבַת מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה׳] (בא"י, מפרשים):

מִנְחָה חֲדָשָׁה. כַּוָּונַת הַכָּתוּב הִיא לֹא רַק שֶׁהַמִּנְחָה הַזֹּאת תָּבוֹא מִן הַתְּבוּאָה הַחֲדָשָׁה, אֶלָּא גַּם שֶׁ**הִיא** תִּהְיֶה **הַמִּנְחָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהוּבְאָה מִן הֶחָדָשׁ,** לוֹמַר שֶׁאֵין לְהָבִיא שׁוּם מִנְחָה מִן הַקָּצִיר הֶחָדָשׁ קוֹדֶם שֶׁהוּבְאָה הַמִּנְחָה הַזֹּאת, כְּדֵי שֶׁזּוּ תִּהְיֶה ׳הַמִּנְחָה הַחֲדָשָׁה׳ שֶׁל כְּלַל הַמִּנְחוֹת. **וְאִם** תִּתְמַהּ **וְתֹאמַר, הֲרֵי** שִׁבְעָה שָׁבוּעוֹת לִפְנֵי מִנְחָה זוֹ כְּבָר קָדְמָה **וְקָרְבָה מִנְחַת הָעוֹמֶר** הַבָּאָה מִן הֶחָדָשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל פסוק י) ׳וַהֲבֵאתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם׳ וגו׳? יֵשׁ לְהָשִׁיב: הֲרֵי מִנְחַת הָעוֹמֶר **אֵינָהּ כִּשְׁאָר כָּל הַמִּנְחוֹת, שֶׁהִיא בָּאָה מִן הַשְּׂעוֹרִים** (ראה לעיל ב, יד) וְאִילּוּ שְׁאָר הַמִּנְחוֹת, וְכֵן הַ׳מִּנְחָה הַחֲדָשָׁה׳ הַזֹּאת, בָּאוֹת מִן הַחִטִּים (מלבי"ם): תורה יז

(יז) מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם תָּבִיאוּ. **וְלֹא מֵחוּצָה־לָאָרֶץ** [הַמַּחֲלוֹקֶת הָאֲמוּרָה לְמַעְלָה (בפסוק יד) בְּאִיסּוּר אֲכִילַת ׳חָדָשׁ׳ אִם הוּא נוֹהֵג בְּחוּצָה לָאָרֶץ, אֵינָהּ עִנְיָן לְכָאן, לְפִי שֶׁשָּׁם נֶאֱמַר ׳בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם׳] (ספרא) (מלבי"ם):

לֶחֶם תְּנוּפָה. אֵין כַּוָּונַת הַכָּתוּב ׳לֶחֶם הַטָּעוּן תְּנוּפָה׳, שֶׁהֲרֵי עֲדַיִן לֹא הִזְכִּיר שֶׁצָּרִיךְ לַהֲנִיפָם [הַתְּנוּפָה נִזְכֶּרֶת לְהַלָּן (בפסוק כ)], אֶלָּא כָּאן פֵּירוּשוֹ **׳לֶחֶם תְּרוּמָה׳,** כְּלוֹמַר לֶחֶם **הַמּוּרָם** וּמוּפְרָשׁ **לְשֵׁם גָּבוֹהַּ, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם הַלָּלוּ זוֹ הִיא הַמִּנְחָה הַחֲדָשָׁה הָאֲמוּרָה לְמַעְלָה**

(יח) **וְהִקְרַבְתֶּם עַל־הַלֶּחֶם שִׁבְעַת כְּבָשִׂים תְּמִימִם בְּנֵי שָׁנָה וּפַר בֶּן־בָּקָר אֶחָד וְאֵילִם שְׁנָיִם יִהְיוּ עֹלָה לַיהוָה וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה:**

יח וּתְקָרְבוּן עַל לַחְמָא שִׁבְעָא אִמְּרִין שַׁלְמִין בְּנֵי שְׁנָא וְתוֹר בַּר תּוֹרֵי חַד וְדִכְרִין תְּרֵין יְהוֹן עֲלָתָא קֳדָם יְיָ וּמִנְחָתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן קָרְבַּן דְּמִתְקַבֵּל בִּרְעָוָא קֳדָם יְיָ:

רש״י ◄ **עַל־הַלֶּחֶם** • בִּגְלַל הַלֶּחֶם, חוֹבָה לַלֶּחֶם. **וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם** • כְּמִשְׁפַּט מִנְחָה וּנְסָכִים הַמְפֹרָשִׁים בְּכָל בְּהֵמָה בְּפָרָשַׁת נְסָכִים (במדבר טו): ״שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרוֹנִים לַפָּר, וּשְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים לָאַיִל וְעִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ״, זוֹ הִיא הַמִּנְחָה; וְהַנְּסָכִים: חֲצִי הַהִין לַפָּר, וּשְׁלִישִׁית הַהִין לָאַיִל וּרְבִיעִית הַהִין לַכֶּבֶשׂ.

(יט) **וַעֲשִׂיתֶם שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת וּשְׁנֵי כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה לְזֶבַח שְׁלָמִים:**

יט וְתַעְבְּדוּן צְפִיר בַּר עִזֵּי חַד לְחַטָּאתָא וּתְרֵין אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא לְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא:

רש״י ◄ **וַעֲשִׂיתֶם שְׂעִיר־עִזִּים** • (ת״כ. מנחות מה) יָכוֹל שִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים וְהַשָּׂעִיר הָאֲמוּרִים כָּאן, הֵם שִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים וְהַשָּׂעִיר הָאֲמוּרִים בְּ׳חֲמֵשׁ הַפְּקוּדִים׳? כְּשֶׁאַתָּה מַגִּיעַ אֵצֶל פָּרִים וְאֵילִים, אֵינָן הֵם. אֲמֹר מֵעַתָּה: אֵלּוּ לְעַצְמָן וְאֵלּוּ לְעַצְמָן; אֵלּוּ קָרְבוּ בִּגְלַל הַלֶּחֶם וְאֵלּוּ לַמּוּסָפִין.

(כ) **וְהֵנִיף הַכֹּהֵן אֹתָם עַל־לֶחֶם הַבִּכּוּרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁנֵי כְבָשִׂים קֹדֶשׁ יִהְיוּ לַיהוָה לַכֹּהֵן:**

כ וִירִים כַּהֲנָא יָתְהוֹן עַל לְחֵם בִּכּוּרַיָּא אֲרָמוּתָא קֳדָם יְיָ עַל תְּרֵין אִמְּרִין קוּדְשָׁא יְהוֹן קֳדָם יְיָ לְכַהֲנָא:

רש״י ◄ **וְהֵנִיף הַכֹּהֵן אֹתָם. תְּנוּפָה** • (מנחות סב) מְלַמֵּד שֶׁטְּעוּנִין תְּנוּפָה מֵחַיִּים. יָכוֹל כֻּלָּם? תַּלְמוּד לוֹמַר: עַל־שְׁנֵי כְבָשִׂים. **קֹדֶשׁ יִהְיוּ** • לְפִי שֶׁשַּׁלְמֵי־יָחִיד קָדָשִׁים קַלִּים, הֵזִּקַק לוֹמַר בְּשַׁלְמֵי־צִבּוּר, שֶׁהֵן קָדְשֵׁי קָדָשִׁים.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(בפסוק טז) (גר״א):

בִּכּוּרִים. הַלָּשׁוֹן ׳בִּיכּוּרִים׳ הוּא עַל שֵׁם שֶׁהִיא **רִאשׁוֹנָה לְכָל הַמִּנְחוֹת** הַבָּאִים מִן הַקָּצִיר הֶחָדָשׁ שֶׁל אוֹתָהּ שָׁנָה, וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים כִּי לֹא רַק לְמִנְחוֹת הַחִטִּים הִיא רִאשׁוֹנָה, אֶלָּא **אַף לְמִנְחַת־קִנָּאוֹת הַבָּאָה מִן הַשְּׂעוֹרִים** [׳מִנְחַת סוֹטָה׳ שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (במדבר ה, טו) ׳וְהֵבִיא אֶת קָרְבָּנָהּ עָלֶיהָ עֲשִׂירִת הָאֵיפָה קֶמַח שְׂעֹרִים וגו׳ מִנְחַת קְנָאֹת הוּא... מַזְכֶּרֶת עָוֹן׳], שֶׁגַּם זוֹ **לֹא תִקְרַב מִן הֶחָדָשׁ קוֹדֶם לִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם,** אֶלָּא מִן הַקָּצִיר הַיָּשָׁן (שם): תורה יח

(יח) עַל הַלֶּחֶם. פֵּירוּשׁוֹ: **בִּגְלַל הַלֶּחֶם.** לְפִי שֶׁהַקָּרְבָּנוֹת הַלָּלוּ אֵינָם אוֹתָם הַמּוּסָפִין הַבָּאִים לְחוֹבַת הַיּוֹם, אֶלָּא הֵם קָרְבָּנוֹת **חוֹבָה** מְיוּחָדִים **לַלֶּחֶם** (כדלהלן בפסוק יט), וּכְאִילּוּ הָיָה נֶאֱמַר כָּאן ׳וְהִקְרַבְתֶּם עַל אוֹדוֹת הַלֶּחֶם׳ [וְכֵן מָצִינוּ עוֹד בַּמִּקְרָא לְשׁוֹנוֹת ׳עַל׳ שֶׁפֵּירוּשָׁם ׳בִּגְלַל׳, כְּגוֹן (בראשית כא, יב) ׳אַל יֵרַע בְּעֵינֶיךָ עַל הַנַּעַר וְעַל אֲמָתֶךָ׳, וְכֵן (שם לז, ח) ׳וַיּוֹסִפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ עַל חֲלוֹמוֹתָיו וְעַל דְּבָרָיו׳] (ספרא) (ר״ש משאנ״ץ):

וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם [סוֹלֶת לְמִנְחָה וְיַיִן לְנֶסֶךְ]. וְלֹא הוּצְרַךְ הַכָּתוּב לְפָרֵשׁ שִׁיעוּר כָּל אֶחָד מֵהֶם, לְפִי שֶׁשִּׁעוּרֵיהֶם כְּבָר קְבוּעִים וִידוּעִים **כְּמִשְׁפַּט מִנְחָה וּנְסָכִים הַמְפוֹרָשִׁים בְּכָל בְּהֵמָה בִּפְרָשַׁת נְסָכִים** (במדבר טו) – **׳שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרוֹנִים לַפָּר וּשְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים לָאַיִל וְעִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ׳, זוֹ הִיא הַמִּנְחָה** מִן הַסּוֹלֶת; **וְהַנְּסָכִים** מִן הַיַּיִן: **׳חֲצִי הַהִין לַפָּר, וּשְׁלִישִׁית הַהִין לָאַיִל, וּרְבִיעִית הַהִין לַכֶּבֶשׂ׳** (רא״ם): תורה יט

(יט) וַעֲשִׂיתֶם שְׂעִיר עִזִּים. יָכוֹל הָיִיתִי לוֹמַר כִּי **שִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים וְהַשָּׂעִיר הָאֲמוּרִים כָּאן הֵם** אוֹתָם **שִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים וְהַשָּׂעִיר** לְמוּסַף הַיּוֹם **הָאֲמוּרִים בְּחוּמַּשׁ הַפְּקוּדִים** (=בְּחוּמַּשׁ בַּמִּדְבָּר) [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם (כח, כד-ל) ׳וְהִקְרַבְתֶּם עוֹלָה... שִׁבְעָה כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה וגו׳ שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם׳], אֲבָל **כְּשֶׁאַתָּה מַגִּיעַ אֵצֶל** מִסְפָּרָם שֶׁל **פָּרִים וְאֵילִים** הָאֲמוּרִים שָׁם, הֲרֵי **אֵינָן הֵם,** לְפִי שֶׁשָּׁם נֶאֱמַר (בפסוק כז) ׳פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנַיִם אַיִל אֶחָד׳, וְאִילּוּ כָּאן: ׳וּפַר בֶּן בָּקָר אֶחָד וְאֵילִם שְׁנָיִם׳, אִם כֵּן **אֲמוֹר מֵעַתָּה** שְׁנֵי סִדְרֵי קָרְבָּנוֹת נִפְרָדִים הֵם, **אֵלּוּ לְעַצְמָן וְאֵלּוּ לְעַצְמָן, אֵלּוּ קָרְבוּ בִּגְלַל הַלֶּחֶם וְאֵלּוּ לַמּוּסָפִין** (שם) (חזקוני): תורה כ

(כ) וְהֵנִיף הַכֹּהֵן אֹתָם, תְּנוּפָה. מְלַמֵּד הַכָּתוּב שֶׁמִּלְּבַד תְּנוּפַת הֶחָזֶה וְהַשּׁוֹק הַנּוֹהֶגֶת בִּשְׂאָר קָרְבָּנוֹת שְׁלָמִים לְאַחַר שְׁחִיטָתָם (ראה לעיל ז, לד), **טְעוּנִין** הַכְּבָשִׂים הַלָּלוּ **תְּנוּפָה** מוּקְדֶּמֶת גַּם בְּעוֹדָם **חַיִּים. יָכוֹל** הָיִיתִי לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ לְהָנִיף אֶת **כּוּלָּם** – גַּם כָּל קָרְבָּנוֹת הָעוֹלָה הַבָּאִים בִּגְלַל הַלֶּחֶם – **תַּלְמוּד לוֹמַר ׳עַל שְׁנֵי כְבָשִׂים׳** – רַק שְׁנֵי הַכְּבָשִׂים שֶׁהֵם לְזֶבַח שְׁלָמִים, הֵם הַטְּעוּנִים תְּנוּפָה (עיין מנחות סב.) (רא״ם, שע״א):

קֹדֶשׁ יִהְיוּ. כָּל קָרְבָּן הֲרֵי הוּא ׳קוֹדֶשׁ׳, אֲבָל **לְפִי שֶׁשַּׁלְמֵי־יָחִיד** הֵם **קָדָשִׁים קַלִּים, הוּזְקַק לוֹמַר בְּשַׁלְמֵי־צִבּוּר** הָאֲמוּרִים כָּאן **שֶׁהֵן קָדְשֵׁי־קָדָשִׁים** [שֶׁקָּדָשִׁים־קַלִּים נֶאֱכָלִים בְּכָל הָעִיר (יְרוּשָׁלַיִם) לְכָל אָדָם לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד, וְאִילּוּ קָדְשֵׁי־קָדָשִׁים נֶאֱכָלִים רַק בְּתוֹךְ הָעֲזָרָה לְכֹהֲנִים זְכָרִים לְיוֹם וָלַיְלָה] (מלאה״ק): תורה כא

(כא) וּקְרָאתֶם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם בְּכָל־מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם:

כא וּתְעָרְעוּן בִּכְרַן יוֹמָא הָדֵין מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן כָּל עִבִידַת פָּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן קְיָם עָלָם בְּכָל מוֹתְבָנֵיכוֹן לְדָרֵיכוֹן:

(כב) וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא־תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ בְּקֻצְרֶךָ וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ

כב וּבְמֶחֱצָדְכוֹן יָת חֲצָדָא דְאַרְעֲכוֹן לָא תְשֵׁיצֵי פְּאַתָא דְחַקְלָךְ בְּמֶחֱצָדָךְ וּלְקָטָא דַחֲצָדָךְ לָא תְלַקֵּט לְעַנְיֵי וּלְגִיּוֹרֵי תִּשְׁבּוֹק יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:

רש״י ◂ **וּבְקֻצְרְכֶם •** חָזַר וְשָׁנָה, לַעֲבֹר עֲלֵיהֶן בִּשְׁנֵי לָאוִין. אָמַר רַבִּי אַבְדִּימִי בְּרַבִּי יוֹסֵף: מָה רָאָה הַכָּתוּב לִתְּנָם בְּאֶמְצַע הָרְגָלִים: פֶּסַח וַעֲצֶרֶת מִכָּאן, וְרֹאשׁ־הַשָּׁנָה וְיוֹם־הַכִּפּוּרִים וְחַג מִכָּאן? לְלַמֶּדְךָ שֶׁכָּל הַנּוֹתֵן לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה לֶעָנִי כָּרָאוּי, מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ בָּנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ וְהִקְרִיב עָלָיו קָרְבְּנוֹתָיו בְּתוֹכוֹ. **תַּעֲזֹב •** (פאה פ״ד) הַנַּח לִפְנֵיהֶם וְהֵם יִלְקְטוּ, וְאֵין לְךָ לְסַיֵּעַ לְאֶחָד מֵהֶם. **אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם •** נֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יז עמ׳ 256)

הַנּוֹתֵן לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה . . כְּאִלּוּ בָּנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (רש״י כג, כב) יֵשׁ לִשְׁאֹל, מַדּוּעַ קַיֶּמֶת מַעֲלָה זוֹ בְּמִצְוֹת אֵלּוּ דַּוְקָא, וְלֹא בְּמִצְוֹת צְדָקָה בְּכֹלָּל. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁכֵּן לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה צוֹמְחִים כְּתוֹצָאָה מִיְּגִיעַ כַּפָּיו שֶׁל בַּעַל הַשָּׂדֶה; וְאִלּוּ צְדָקָה יְכוֹלָה לִהְיוֹת מִכֶּסֶף שֶׁהַנּוֹתֵן הִרְוִיחַ בְּלִי מַאֲמָץ גָּדוֹל. זֹאת וָעוֹד: לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה שַׁיָּכִים לְכָל הָעֲנִיִּים בְּשָׁוֶה, וְאֵין לְבַעַל הַשָּׂדֶה טוֹבַת הֲנָאָה; וְאִלּוּ בִּצְדָקָה יָכוֹל אָדָם לִבְחֹר בְּעָנִי שֶׁהוּא חָפֵץ בְּטוֹבָתוֹ.

◆ יום חמישי א׳ אייר ◆

(כג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

כג וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(כד) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא־קֹדֶשׁ:

כד מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה בְּחַד לְיַרְחָא יְהֵי לְכוֹן נַיְחָא דּוּכְרַן יַבָּבָא מְעָרַע קַדִּישׁ:

רש״י ◂ **זִכְרוֹן תְּרוּעָה •** (ר״ה לב) זִכְרוֹן פְּסוּקֵי זִכְרוֹנוֹת וּפְסוּקֵי שׁוֹפָרוֹת, לִזְכֹּר לָכֶם עֲקֵדַת יִצְחָק, שֶׁקָּרַב תַּחְתָּיו אַיִל.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(כב) וּבְקֻצְרְכֶם וגו׳. מִצְוֹות ׳פֵּאָה׳ וְ׳לֶקֶט׳ הָאֲמוּרוֹת כָּאן כְּבָר הוּזְכְּרוּ לְמַעְלָה (יט, ט), **וְחָזַר וְשָׁנָה** אוֹתָן כָּאן שׁוּב, כְּדֵי **לַעֲבוֹר עֲלֵיהֶם בִּשְׁנֵי לָאוִין. אָמַר רַבִּי אַבְדִּימִי בְּרַבִּי יוֹסֵף, מָה רָאָה הַכָּתוּב לִיתְּנָם** – לְהַעֲמִיד אֶת שְׁתֵּי הַמִּצְוֹות הַלָּלוּ **בְּאֶמְצַע** עִנְיְנֵי **הָרְגָלִים** וְקָרְבְּנוֹתֵיהֶם, **פֶּסַח וַעֲצֶרֶת מִכָּאן וְרֹאשׁ־הַשָּׁנָה וְיוֹם־הַכִּפּוּרִים וְחַג** (חַג־הַסּוּכּוֹת) **מִכָּאן? אֶלָּא לְלַמֶּדְךָ** מַה גּוֹדֶל מַעֲלָתָהּ שֶׁל מִצְוֹות מַתְּנוֹת עֲנִיִּים, **שֶׁכָּל הַנּוֹתֵן לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה לֶעָנִי כָּרָאוּי, מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלּוּ בָּנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ וְהִקְרִיב קָרְבְּנוֹתָיו בְּתוֹכוֹ** [מִצְוֹות ׳שִׁכְחָה׳ אֲמוּרָה בִּדְבָרִים (כד, יט) ׳כִּי תִקְצֹר קְצִירְךָ בְּשָׂדֶךָ וְשָׁכַחְתָּ עֹמֶר בַּשָּׂדֶה, לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ, לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה יִהְיֶה׳] (ספרא):

תַּעֲזֹב. לֹא נֶאֱמַר: לָעָנִי וְלַגֵּר ׳תִּתֵּן׳ אוֹתָם, אֶלָּא נָקַט לְשׁוֹן עֲזִיבָה, וּכְלוֹמַר: **הַנַּח** וַעֲזוֹב אֶת מַתְּנוֹתֵיהֶם **לִפְנֵיהֶם וְהֵם יִלְקְטוּ** מֵעַצְמָם, **וְאֵין לְךָ** רְשׁוּת **לְסַיֵּעַ לְאַחַד מֵהֶם** בִּלְקִיטָתוֹ, [שֶׁלֹּא כִּתְרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת וּשְׁאָר מַתְּנוֹת, שֶׁכָּל אָדָם בּוֹחֵר מִדַּעְתּוֹ לְאֵיזֶה כֹּהֵן וְלֵוִי אוֹ עָנִי יִתְּנֵם] (בא״י, ב״ב):

אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם. הַנֶּאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר לִמְקַיְּמֵי מִצְוֹותַי, הַנּוֹתְנִים לָעֲנִיִּים לְלַקֵּט אֶת מַתְּנוֹתֵיהֶם כָּרָאוּי (מפרשים): תורה כג

(כד) זִכְרוֹן תְּרוּעָה. בְּמָקוֹם אַחֵר נֶאֱמַר (במדבר כט, א) ׳יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם׳ [יוֹם שֶׁמַּרִיעִים בּוֹ תְּרוּעוֹת], וְאִילּוּ כָּאן שִׁנָּה וְנָקַט ׳זִכְרוֹן תְּרוּעָה׳, כְּדֵי לִרְמוֹז עַל **זִכְרוֹן פְּסוּקֵי זִכְרוֹנוֹת וּפְסוּקֵי שׁוֹפָרוֹת** הַנֶּאֱמָרִים עַל סֵדֶר הַתְּקִיעוֹת (בְּתִפְיֹלַת מוּסָף שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה) (ספרא, ראש־השנה לב.), וְהַלָּשׁוֹן ׳יִהְיֶה לָכֶם׳ פֵּירוּשׁוֹ: זִכְרוֹן הַתְּרוּעָה הוּא כְּדֵי **לִזְכּוֹר לָכֶם** זְכוּת **עֲקֵדַת יִצְחָק שֶׁקָּרַב תַּחְתָּיו אַיִל** [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כב, יג) ׳וַיַּרְא וְהִנֵּה אַיִל אַחַר נֶאֱחַז בַּסְّבַךְ בְּקַרְנָיו... וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה תַּחַת בְּנוֹ׳, וְהַשּׁוֹפָרוֹת עֲשׂוּיִים מִקַּרְנֵי הָאַיִל] (בא״י, לש״ר): תורה כה

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לד עמ׳ 186)

זִכְרוֹן פְּסוּקֵי זִכְרוֹנוֹת וּפְסוּקֵי שׁוֹפָרוֹת (רש״י כג, כד) אַף שֶׁאֲמִירַת הַפְּסוּקִים הִיא רַק מִדְּרַבָּנָן, הִיא פּוֹעֶלֶת יוֹתֵר מֵהַתְּקִיעָה עַצְמָהּ, וְזֹאת - מִצַּד מַעֲלַת **דִּבְרֵי תּוֹרָה** עַל קִיּוּם מִצְוָה. וְכַמְּבֹאָר בַּחֲסִידוּת, שֶׁ״אֲמִתִּית הַגִּלּוּי שֶׁיִּהְיֶה לֶעָתִיד . . נִמְשָׁךְ עַתָּה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בַּאֲמִירַת (פְּסוּקֵי) שׁוֹפָרוֹת״. וְיֵשׁ לְהָעִיר מֵהַשַּׁקְלָא וְטַרְיָא בִּלְשׁוֹן הַשַּׁ״ס **״אָמַר הַקָּבָּ״ה** אִמְרוּ לְפָנַי מַלְכִיּוֹת כוּ׳״. וּבָרַמְבַּ״ן כָּאן: ״כָּל זֶה אַסְמַכְתָּא מִדִּבְרֵיהֶם״. וּרְאֵה מְפָרְשֵׁי רַשֵׁ״י.

(כה) כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה׃

כה כָּל עֲבִידַת פֻּלְחָנָא לָא תַעְבְּדוּן וּתְקָרְבוּן קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ׃

רש״י◄ **וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה** • הַמּוּסָפִים הָאֲמוּרִים בְּ׳חֲמֵשׁ הַפְּקוּדִים׳.

(כו) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

כו וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

(כז) אַךְ בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפֻּרִים הוּא מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה׃

כז בְּרַם בְּעַשְׂרָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה הָדֵין יוֹמָא דְּכִפּוּרַיָּא הוּא מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן וּתְעַנּוּן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן וּתְקָרְבוּן קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ׃

רש״י◄ **אַךְ** • כָּל ׳אַכִּין׳ וְ׳רַקִּין׳ שֶׁבַּתּוֹרָה מִעוּטִין – מְכַפֵּר הוּא לַשָּׁבִים וְאֵינוֹ מְכַפֵּר לְשֶׁאֵינָם שָׁבִים.

(כח) וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי יוֹם כִּפֻּרִים הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

כח וְכָל עֲבִידָא לָא תַעְבְּדוּן בִּכְרַן יוֹמָא הָדֵין אֲרֵי יוֹמָא דְּכִפּוּרַיָּא הוּא לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן קֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃

(כט) כִּי כָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא־תִעֹנֶּה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ׃

כט אֲרֵי כָל אֲנָשָׁא די לָא מִתְעַנֵּי בִּכְרַן יוֹמָא הָדֵין וְיִשְׁתֵּיצֵי מֵעַמָּהָא׃

(ל) וְכָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְהַאֲבַדְתִּי אֶת־הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ׃

ל וְכָל אֱנָשׁ די תַעְבֵּד כָּל עֲבִידָא בִּכְרַן יוֹמָא הָדֵין וְאוֹבֵד יָת אֲנָשָׁא הַהִיא מִגּוֹ עַמַּהּ׃

רש״י◄ **וְהַאֲבַדְתִּי** • לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר ׳כָּרֵת׳ בְּכָל מָקוֹם, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה הוּא? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר ״וְהַאֲבַדְתִּי״, לִמֵּד עַל הַכָּרֵת, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא אָבְדָן.

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(כה) וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה. אֵלּוּ קָרְבָּנוֹת **הַמּוּסָפִין הָאֲמוּרִין בְּחוּמַשׁ הַפְּקוּדִים** (חומש במדבר כט, ב־ה), וְלֹא כְּאוֹתָם הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁל חַג הַשָּׁבוּעוֹת הַבָּאִים מִלְּבַד הַמּוּסָפִין (כדלעיל פסוק יט): תורה כו

(כז) אַךְ. כָּל ׳אַכִּין׳ וְ׳רַקִּין׳ – כָּל לְשׁוֹנוֹת ׳אַךְ׳ וְ׳רַק׳ **שֶׁבַּתּוֹרָה** הֵם **מִיעוּטִין** [שֶׁכֹּחַ מַשְׁמָעָם: אַךְ וְרַק זֶה וְלֹא יוֹתֵר]. וְלָמָּה פָּתַח הַכָּתוּב אֶת עִנְיַן יוֹם הַכִּפּוּרִים בִּלְשׁוֹן מִיעוּט? לוֹמַר כִּי **מְכַפֵּר הוּא** רַק **לַשָּׁבִים** בִּתְשׁוּבָה עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶם, **וְאֵינוֹ מְכַפֵּר לְשֶׁאֵינָם שָׁבִים** (ספרא) (ק״א): תורה כח

(ל) וְהַאֲבַדְתִּי. אֵין עוֹנֶשׁ זֶה שׁוֹנֶה מִן הָאָמוּר בַּפָּסוּק הַקּוֹדֵם, וְכִלְשׁוֹן הַכָּתוּב בִּשְׁאָר מְקוֹמוֹת: ׳וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא׳, אֶלָּא **לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר ׳כָּרֵת׳ בְּכָל מָקוֹם וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה הוּא** [כְּגוֹן: הַאִם הוּא נִכְרָת גַּם מִן הָעוֹלָם הַבָּא, אוֹ רַק מִן הָעוֹלָם הַזֶּה בִּלְבַד, אוֹ שֶׁאַף מֵהָעוֹלָם הַזֶּה אֵינוֹ נִכְרָת לְגַמְרֵי, אֶלָּא נִדְחֶה מִמָּקוֹם זֶה וְהוֹלֵךְ לְמָקוֹם אַחֵר], הֲרֵי **כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר** כָּאן **׳וְהַאֲבַדְתִּי׳, לִמֵּד עַל הַכָּרֵת** שֶׁבְּכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ **שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא אֲבִדָן,** שֶׁהוּא לְשׁוֹן יְדִיעָה וּמְפוֹרָשׁ יוֹתֵר שֶׁמַּשְׁמָעוֹ מִיתָה [כִּלְשׁוֹן הַכָּתוּב (אסתר ט, ה) ׳מַכַּת חֶרֶב וְהֶרֶג וְאַבְדָן׳], וּכְפִי הַמְבוֹאָר לְמַעְלָה (כב, ג, ויק״ר ט) שֶׁמִּיתָתוֹ הִיא קוֹדֶם זְמַנּוֹ לְלֹא בָנִים [וְאִלּוּ שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם כְּרִיתוּת כְּפוּלָה כְּגוֹן (במדבר טו, לא) ׳כִּי דְבַר ה׳ בָּזָה... הִכָּרֵת תִּכָּרֵת הַנֶּפֶשׁ׳ הֲרֵי הֵם נִכְרָתִים אַף מִן הָעוֹלָם הַבָּא, וּבִכְלַל זֶה כָּל אֵלּוּ ׳הַכּוֹפְרִים בָּעִיקָּר וְהָרְשָׁעִים הַמּוּחְלָטִים שֶׁעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (ישעיה סו, כד) ׳כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה׳, וְהֵם אוֹתָם שֶׁמְּנוּ חֲכָמִים בַּמִּשְׁנָה וּבַבָּרַיְיתָא (סנהדרין צ. ושם קח.) שֶׁאֵין לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא׳ (רמב״ן סוף פרשת אחרי)] (ב״ב, מלבי״ם): תורה לא

(לא) כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם:

לא כָּל עִבִידָא לָא תַעְבְּדוּן קְיָם עָלָם לְדָרֵיכוֹן בְּכֹל מוֹתְבָנֵיכוֹן:

רש״י◄ **כָּל מְלָאכָה וְגוֹ׳** • לַעֲבֹר עָלָיו בְּלָאוִין הַרְבֵּה, אוֹ לְהַזְהִיר עַל מְלֶאכֶת לַיְלָה כִּמְלֶאכֶת יוֹם.

(לב) שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הוּא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב מֵעֶרֶב עַד־עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם: פ

לב שְׁבַת שְׁבָתָא הוּא לְכוֹן וּתְעַנּוּן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן בִּתְשְׁעָא לְיַרְחָא בְּרַמְשָׁא מֵרַמְשָׁא עַד רַמְשָׁא תְּנוּחוּן נְיַחֲכוֹן:

◆ יום שישי ב׳ אייר ◆

(לג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

לג וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(לד) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לַיהוָה:

לד מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר בְּחַמְשָׁא עַשְׂרָא יוֹמָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה הָדֵין חַגָּא דִּמְטַלְּיָא שִׁבְעַת יוֹמִין קֳדָם יְיָ:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ב עמ׳ 417)

חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים (כג, לד)

שֵׁם הֶחָג נִקְבַּע עַל שֵׁם מִצְוַת סֻכָּה דַּוְקָא, לֹא עַל שֵׁם מִצְוַת נְטִילַת אַרְבַּעַת הַמִּינִים. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהַדָּבָר נוֹבֵעַ מִמַּעֲלָתָהּ הַמְיֻחֶדֶת שֶׁל מִצְוָה זוֹ. **א.** הִיא חָלָה מִיַּד מִשֶּׁקִּדֵּשׁ הֶחָג. **ב.** הִיא חָלָה בְּמֶשֶׁךְ כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג (מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן מִצְוַת נְטִילַת אַרְבַּעַת הַמִּינִים חָלָה (מִן הַתּוֹרָה) רַק בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן). **ג.** נִתָּן לְקַיְּמָהּ כָּל שְׁעוֹת הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה.

(לה) בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

לה בְּיוֹמָא קַדְמָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ כָּל עִבִידַת פָּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן:

רש״י◄ **מִקְרָא־קֹדֶשׁ** • [בַּיּוֹם הַכִּפּוּרִים] קַדְּשֵׁהוּ בִּכְסוּת נְקִיָּה וּבִתְפִלָּה, וּבִשְׁאָר יָמִים טוֹבִים — בְּמַאֲכָל וּבְמִשְׁתֶּה וּבִכְסוּת נְקִיָּה וּבִתְפִלָּה.

(לו) שִׁבְעַת יָמִים תַּקְרִיבוּ אִשֶּׁה לַיהוָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה עֲצֶרֶת הִוא כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

לו שִׁבְעָא יוֹמִין תִּקְרְבוּן קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן וּתְקָרְבוּן קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ כְּנֵשׁ תְּהוֹן כָּל עִבִידַת פָּלְחָן לָא תַעְבְּדוּן:

רש״י◄ **עֲצֶרֶת הִוא** • עָצַרְתִּי אֶתְכֶם אֵצְלִי כְּמֶלֶךְ שֶׁזִּמֵּן אֶת בָּנָיו לִסְעֻדָּה לְכָךְ וְכָךְ יָמִים. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּן לְהִפָּטֵר, אָמַר: בָּנַי, בְּבַקָּשָׁה מִכֶּם, עַכְּבוּ עִמִּי עוֹד יוֹם אֶחָד, קָשָׁה עָלַי פְּרִידַתְכֶם. כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה •

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(לא) כָּל מְלָאכָה וְגוֹ׳. אַף שֶׁכְּבָר נֶאֱמַר (לעיל פסוק כח) ׳וְכָל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה׳, חָזַר עָלָיו הַכָּתוּב כָּאן כְּדֵי **לַעֲבוֹר עָלָיו בְּלָאוִין הַרְבֵּה, אוֹ** שֶׁהוּצְרַךְ **לְהַזְהִיר עַל מְלֶאכֶת־לַיְלָה** שֶׁגַּם הִיא אֲסוּרָה **כִּמְלֶאכֶת יוֹם,** שֶׁהֲרֵי שָׁם נֶאֱמַר ׳בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה׳, וְהָיִיתִי אוֹמֵר שֶׁמָּא רַק בַּיּוֹם נֶאֱסְרָה הַמְּלָאכָה (רא״ם): תורה לב

(לה) מִקְרָא קֹדֶשׁ. אֵין ׳מִקְרָא קֹדֶשׁ׳ הָאָמוּר בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁוֶּה בְּפֵירוּשׁוֹ לְ׳מִקְרָא קֹדֶשׁ׳ הָאָמוּר בִּשְׁאָר יָמִים־טוֹבִים, שֶׁ**בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים** פֵּירוּשׁוֹ: **קַדְּשֵׁהוּ בִּכְסוּת נְקִיָּה וּבִתְפִלָּה, וּבִשְׁאָר יָמִים־טוֹבִים** פֵּירוּשׁוֹ: קַדְּשֵׁהוּ **בְּמַאֲכָל וּבְמִשְׁתֶּה וּבִכְסוּת נְקִיָּה וּבִתְפִלָּה** (עיין ספרא) (רא״ם): תורה לו

(לו) עֲצֶרֶת הִוא. ׳עֲצֶרֶת׳ יֵשׁ בְּמַשְׁמָעָהּ לְשׁוֹן שְׁהִיָּה וְהִתְעַכְּבוּת. וְכָךְ אוֹמֵר הקב״ה: לְאַחַר שֶׁעָבְרוּ שִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג **עָצַרְתִּי אֶתְכֶם אֵצְלִי** לְיוֹם נוֹסָף, **כְּמֶלֶךְ שֶׁזִּימֵּן אֶת בָּנָיו לִסְעוּדָה לְכָךְ וְכָךְ יָמִים, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּן לִיפָּטֵר, אָמַר: ׳בָּנַי, בְּבַקָּשָׁה מִכֶּם, עַכְּבוּ עִמִּי עוֹד יוֹם אֶחָד,** כִּי **קָשָׁה עָלַי פְּרִידַתְכֶם** מִמֶּנִּי׳ [וְכֵן מְצִינוּ עוֹד בַּמִּקְרָא לְשׁוֹן ׳עֲצִירָה׳ בְּמַשְׁמָעוּת ׳עִיכּוּב׳ (שופטים יג, טו)

אֲפִלּוּ מְלָאכָה שֶׁהִיא עֲבוֹדָה לָכֶם, שֶׁאִם לֹא תַּעֲשׂוּהָ, יֵשׁ חֶסְרוֹן כִּיס בַּדָּבָר. **לֹא תַעֲשׂוּ•** יָכוֹל אַף חֵלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד יְהֵא אָסוּר בִּמְלָאכָת עֲבוֹדָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "הִוא".

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות ח"ב ע' 433)

בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי . . עֲצֶרֶת הִיא (כג, לו)

עֲצַרְתִּי אֶתְכֶם אֶצְלִי . . בָּנַי, עַכְּבוּ עִמִּי עוֹד יוֹם אֶחָד, קָשָׁה עָלַי פְּרִידַתְכֶם (רש"י)

לִכְאוֹרָה מַהוּ הַלָּשׁוֹן "פְּרִידַתְכֶם", הָיָה צ"ל "פְּרִידָתֵנוּ"? וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהַקָּבָּ"ה אַף פַּעַם לֹא נִפְרַד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְתָמִיד נִמְצָא עִמָּם. וּ"פְּרִידַתְכֶם" הַכַּוָּנָה פְּרִידַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶחָד מֵהַשֵּׁנִי, לְאַחַר שֶׁהָיוּ כָּל יְמֵי חַג הַסֻּכּוֹת יַחַד וּבְאַחְדוּת. וְהַקָּבָּ"ה אוֹמֵר "קָשָׁה עָלַי" בִּגְלַל "פְּרִידַתְכֶם", הֱיוֹת שֶׁבִּרְכוֹתָיו שֶׁל הַקָּבָּ"ה חָלוֹת רַק כְּשֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַחְדוּת. וְהַפִּתְרוֹן "עַכְּבוּ עִמִּי עוֹד יוֹם אֶחָד", עַד עַכְשָׁו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ בְּאַחְדוּת מִפְּנֵי סִבּוֹת חַג הַסֻּכּוֹת וְכַדּוֹמֶה, עַכְשָׁו "עַכְּבוּ עִמִּי עוֹד יוֹם אֶחָד" לְלֹא שׁוּם סִבָּה מִלְּבַד עֶצֶם הַשִּׁהְיָה יַחַד בְּאַחְדוּת.

(לז) אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב אִשֶּׁה לַיהוָה עֹלָה וּמִנְחָה זֶבַח וּנְסָכִים דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ:

לז אֵלֵּין מוֹעֲדַיָּא דַיְיָ דִּי תְּעָרְעוּן יָתְהוֹן מְעָרְעֵי קַדִּישׁ לְקָרְבָּא קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ עֲלָתָא וּמִנְחָתָא נִכְסַת קוּדְשִׁין וְנִסּוּכִין פִּתְגַם יוֹם בְּיוֹמֵהּ:

רש"י◄ **עֹלָה וּמִנְחָה•** (מנחות מד) מִנְחַת נְסָכִים הַקְּרֵבָה עִם הָעוֹלָה. **דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ•** חֹק הַקָּצוּב בְּ'חֻמַּשׁ הַפְּקוּדִים'. **דְּבַר יוֹם־בְּיוֹמוֹ•** הָא אִם עָבַר יוֹמוֹ, בָּטֵל קָרְבָּנוֹ.

(לח) מִלְּבַד שַׁבְּתֹת יְהוָה וּמִלְּבַד מַתְּנֹתֵיכֶם וּמִלְּבַד כָּל־נִדְרֵיכֶם וּמִלְּבַד כָּל־נִדְבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַיהוָה:

לח בַּר שַׁבָּיָא דַיְיָ וּבַר מַתְּנָתֵיכוֹן וּבַר כָּל נִדְרֵיכוֹן וּבַר כָּל נִדְבָתֵיכוֹן דִּי תִתְּנוּן קֳדָם יְיָ:

(לט) אַךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאָסְפְּכֶם אֶת־תְּבוּאַת הָאָרֶץ תָּחֹגּוּ אֶת־חַג־יְהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שַׁבָּתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן:

לט בְּרַם בְּחַמְשָׂא עֲשַׂר יוֹמָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה בְּמִכְנְשֵׁיכוֹן יָת עֲלַלַת אַרְעָא תְּחַגּוּן יָת חַגָּא קֳדָם יְיָ שִׁבְעָא יוֹמִין בְּיוֹמָא קַדְמָאָה נְיָחָא וּבְיוֹמָא תְּמִינָאָה נְיָחָא:

רש"י◄ **אַךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם.** קָרְבַּן שְׁלָמִים לַחֲגִיגָה. יָכוֹל תִּדְחֶה אֶת הַשַּׁבָּת? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אַךְ",

---

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

יַ'יאמֶר מְנוּחַ אֶל מַלְאַךְ ה' נִעְצְרָה נָּא אוֹתָךְ וְנַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ גְּדִי עִזִּים', וְכֵן (שמואל א' כא, ח) 'וְשָׁם אִישׁ מֵעַבְדֵי שָׁאוּל בַּיּוֹם הַהוּא נֶעְצָר לִפְנֵי ה' וּשְׁמוֹ דֹּאֵג הָאֲדֹמִי אַבִּיר הָרֹעִים אֲשֶׁר לְשָׁאוּל'. 'נֶעְצָר' – מְעוּכָּב שָׁם לְהִתְבּוֹדֵד בַּעֲבוֹדַת ה' (מצו"ד)]:

כָּל מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה. הוֹסִיף הַכָּתוּב תֵּיבַת 'עֲבוֹדָה' לְלַמֵּד כִּי **אֲפִילּוּ מְלָאכָה שֶׁהִיא עֲבוֹדָה לָכֶם,** כְּלוֹמַר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חֶשְׁיבוּת וְצוֹרֶךְ מְיוּחָד, כְּגוֹן **שֶׁאִם לֹא תַעֲשׂוּהָ יֵשׁ חֶסְרוֹן־כִּיס** (הֶפְסֵד מָמוֹן) **בַּדָּבָר,** הֲרֵי הִיא אֲסוּרָה בְּיוֹם טוֹב, עַל אַף שֶׁמְּלָאכָה כְּזוֹ מוּתֶּרֶת בְּחוֹל הַמּוֹעֵד (כְּדִלְהַלָּן):

לֹא תַעֲשׂוּ. מִתּוֹךְ שֶׁפּוֹתֵחַ הַכָּתוּב וְאוֹמֵר 'שִׁבְעַת יָמִים' וּמְסַיֵּים 'כָּל מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ', **יָכוֹל** לוֹמַר כִּי **אַף בְּחוֹלוֹ־שֶׁל־מוֹעֵד יְהֵא אָסוּר בִּמְלֶאכֶת עֲבוֹדָה,** כְּמוֹ בְּיוֹם טוֹב, **תַּלְמוּד לוֹמַר** 'עֲצֶרֶת **הִיא**' – הִיא אֲסוּרָה בִּמְלֶאכֶת עֲבוֹדָה וְאֵין יְמֵי מוֹעֵד אֲסוּרִים בִּמְלֶאכֶת עֲבוֹדָה, אֶלָּא כָּל 'דָּבָר הָאָבֵד' הֶעְלוּל לָבֹא לִידֵי הֶפְסֵד אִם לֹא יַעֲשׂוּ בִּזְמַנּוֹ אֶת הַמְּלָאכָה הָרְאוּיָה לְהֵעָשׂוֹת בּוֹ, הֲרֵי הִיא מוּתֶּרֶת בְּחוֹל הַמּוֹעֵד (שם) (עפ"י רש"י לעיל פסוק ח): תורה לז

(לז) עֹלָה וּמִנְחָה. זוֹ הִיא **מִנְחַת־נְסָכִים הַקְּרֵיבָה עִם הָעוֹלָה** [כָּל קָרְבַּן עוֹלָה מִן הַמּוּסָפִין מְבִיאִים עִמּוֹ יַיִן וְסוֹלֶת: הַיַּיִן לִ'נְסָכִים' וְהַסּוֹלֶת לִ'מִנְחָה', וְהַסּוֹלֶת נִקְרֵאת 'מִנְחַת נְסָכִים', כְּלוֹמַר הַמִּנְחָה הַבָּאָה עִם הַנְּסָכִים (ראה לעיל פסוק יח 'ומנחתם ונסכיהם')]:

דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ. כְּלוֹמַר: לְהַקְרִיב בְּכָל יוֹם מִימֵי הַמּוֹעֲדִים אֶת **חוֹק** קָרְבְּנוֹתָיו **הַקָּצוּב** לוֹ, עַל פִּי הַמְּפוֹרָשׁ בְּפָרָשַׁת הַמּוּסָפִין הָאֲמוּרָה **בְּחוּמַּשׁ הַפְּקוּדִים** (חומש במדבר פרק כט) (רא"ם):

דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ. קָרְבַּן כָּל יוֹם אֵינוֹ קָרֵב אֶלָּא בְּיוֹמוֹ, וּמִכָּאן אָנוּ שׁוֹמְעִים: **הָא אִם עָבַר יוֹמוֹ – בָּטֵל קָרְבָּנוֹ,** וְשׁוּב לֹא נִיתָּן לְהַשְׁלִימוֹ בְּיוֹם אַחֵר (ספרא) (רא"ם): תורה לח

(לט) אַךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם, תָּחוֹגוּ. לְשׁוֹן 'תָּחוֹגוּ' הָאָמוּר כָּאן דְּרָשׁוּהוּ חֲכָמִים, שֶׁאֵין פֵּירוּשׁוֹ כְּמַשְׁמָעוֹ בִּלְבָד: 'לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ לְחָג', כְּגוֹן בְּקִיּוּם מִצְוֹת הַשִּׂמְחָה וְהַשְּׁבִיתָה מִן הַמְּלָאכָה, אֶלָּא נֶאֱמְרָה כָּאן מִצְוָה מְיוּחֶדֶת, וְהִיא

הוֹאִיל וְיֵשׁ לָהּ תַּשְׁלוּמִין כָּל שִׁבְעָה. **בְּאָסְפְּכֶם אֶת־תְּבוּאַת הָאָרֶץ • שֶׁיְּהֵא חֹדֶשׁ שְׁבִיעִי זֶה בָּא בִּזְמַן אֲסִיפָה.** מִכָּאן שֶׁנִּצְטַוּוּ לְעַבֵּר אֶת הַשָּׁנִים, שֶׁאִם אֵין הָעִבּוּר, פְּעָמִים שֶׁהוּא בְּאֶמְצַע הַקַּיִץ אוֹ הַחֹרֶף. **תָּחֹגּוּ • שַׁלְמֵי חֲגִיגָה. שִׁבְעַת יָמִים •** (חגיגה י) **אִם לֹא הֵבִיא בָּזֶה, יָבִיא בָּזֶה.** יָכוֹל יְהֵא מְבִיאָן כָּל שִׁבְעָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: וְחַגֹּתֶם אֹתוֹ, יוֹם אֶחָד בְּמַשְׁמָע וְלֹא יוֹתֵר. וְלָמָּה נֶאֱמַר "שִׁבְעָה"? לְתַשְׁלוּמִין.

(מ) וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ־עָבֹת וְערְבֵי־נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים:

מ וְתִסְּבוּן לְכוֹן בְּיוֹמָא קַדְמָאָה פֵּרֵי אִילָנָא אֶתְרוּגִין וְלֻלַבִּין וַהֲדַסִּין וְעַרְבִין דִּנְחָל וְתֶחֱדוּן קֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן שַׁבְעַת יוֹמִין:

רש"י◄ **פְּרִי עֵץ הָדָר •** (סוכה לד) עֵץ שֶׁטַּעַם עֵצוֹ וּפִרְיוֹ שָׁוֶה. **הָדָר •** הַדָּר בְּאֵילָנוֹ מִשָּׁנָה לְשָׁנָה, וְזֶהוּ אֶתְרוֹג. **כַּפֹּת תְּמָרִים •** חָסֵר וָ"ו; לִמֵּד שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא אַחַת. **וַעֲנַף עֵץ־עָבֹת •** שֶׁעֲנָפָיו קְלוּעִים כַּעֲבוֹתוֹת וְכַחֲבָלִים, וְזֶהוּ הֲדַס הֶעָשׂוּי כְּמִין קְלִיעָה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (תורת מנחם – התוועדויות תשמ"ז ח"א ע' 165. ע"פ ביאורי החומש)

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן (כג, מ) **בִּשְׂכַר שְׁלֹשָׁה 'רִאשׁוֹן' זָכוּ לִשְׁלֹשָׁה רִאשׁוֹן . . וְלִשְׁמוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ, דִּכְתִיב 'רִאשׁוֹן לְצִיּוֹן הִנֵּה הִנָּם'** (פסחים ה, א) יָדוּעַ, שֶׁסִּבַּת הַגְּלוּת הִיא שִׂנְאַת חִנָּם, וְאִלּוּ הַגְּאֻלָּה תָּבוֹא עַל יְדֵי אַהֲבַת וְאַחְדוּת

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

הֲבָאַת **קָרְבַּן־שְׁלָמִים** לְשֵׁם **חֲגִיגָה,** שֶׁחוֹבָה הִיא עַל כָּל יָחִיד לְהָבִיא 'קָרְבַּן חֲגִיגָה' פַּעַם אַחַת בְּמֶשֶׁךְ יְמֵי הֶחָג [וּמְצִינוּ שֶׁהַלְּשׁוֹן לְחוֹג פֵּירוּשׁוֹ וְבִיחַת קָרְבָּנוֹת כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ה, א־ג) 'שַׁלַּח אֶת עַמִּי וְיָחֹגּוּ לִי בַּמִּדְבָּר', וְהַכָּתוּב מְפָרֵשׁ לְאַחֲרָיו: 'וְנִזְבְּחָה לַה' אֱלֹהֵינוּ'], וּמֵאַחַר שֶׁקָּרְבַּן זֶה חוֹבָה, **יָכוֹל** הָיִיתִי לוֹמַר, כִּי כְּשֵׁם שֶׁמּוֹסְפֵי הֶחָג דּוֹחִים אֶת הַשַּׁבָּת, כָּךְ הַחֲגִיגָה **תִּדְחֶה אֶת הַשַּׁבָּת** – **תַּלְמוּד לוֹמַר 'אַךְ',** שֶׁהוּא לְשׁוֹן מִיעוּט (במבואר לעיל בפסוק כז), לְמַעֵט אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת מִשִּׁבְעַת הַיָּמִים, שֶׁאֵין מְבִיאִין בּוֹ קָרְבַּן חֲגִיגָה. וְאֵין הַטַּעַם מִשּׁוּם שֶׁאֵינֶנָּה חוֹבָה גְּמוּרָה כְּמוֹסָפִין, אֶלָּא **הוֹאִיל וְיֵשׁ לָהּ תַּשְׁלוּמִין כָּל שִׁבְעָה** יָמִים (כִּדְלְהַלָּן), לְפִיכָךְ אֵין זֶה קָרוּי קָרְבָּן שֶׁזְּמַנּוֹ קָבוּעַ לְשַׁבָּת כְּדֵי שֶׁיִּדָּחֶנּוּ (באמ"ח, גר"א):

בְּאָסְפְּכֶם אֶת תְּבוּאַת הָאָרֶץ. כְּלוֹמַר, בְּתְקוּפַת אִיסּוּף הַתְּבוּאָה מִן הַשָּׂדֶה לַבַּיִת, לְפִי שֶׁכָּל יְמוֹת הַחַמָּה הַתְּבוּאָה מִתְיַיבֶּשֶׁת בַּשְּׂדוֹת, וּבְחֹדֶשׁ תִּשְׁרִי אוֹסְפִין אוֹתָהּ אֶל הַבַּיִת מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים (ראה רש"י שמות כג טז). וּבָא הַכָּתוּב לוֹמַר כָּאן שֶׁהַדָּבָר מוּטָל עַל יִשְׂרָאֵל לְהָבִיא לִידֵי כָּךְ **שֶׁיְּהֵא חֹדֶשׁ שְׁבִיעִי זֶה בָּא** בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה **בִּזְמַן אֲסִיפָה** שֶׁל הַתְּבוּאָה, **מִכָּאן שֶׁנִּצְטַוּוּ** הַסַּנְהֶדְרִין **לְעַבֵּר אֶת הַשָּׁנִים** [לְהוֹסִיף מִפַּעַם לְפַעַם חוֹדֶשׁ אֲדָר שֵׁנִי עַל חָדְשֵׁי הַשָּׁנָה כְּפִי הַצּוֹרֶךְ, כְּדֵי לְהַשְׁלִים וּלְמַלְאוֹת אֶת הַהֶפְרֵשׁ שֶׁיֵּשׁ בֵּין שְׁנֵים עָשָׂר חָדְשֵׁי הַלְּבָנָה (שהם רק 354 יום) לְבֵין שְׁנַת הַחַמָּה הָעוֹדֶפֶת עָלֶיהָ (שהם 365 יום)]. **שֶׁאִם אֵין** הוֹסָפַת חוֹדֶשׁ **הָעִבּוּר** כְּלָל, הֲרֵי לֹא יָחוּל חוֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בִּתְקוּפַת הָאָסִיף בְּאוֹפֶן קָבוּעַ, אֶלָּא הוּא יוּקְדַּם מְעַט מִזְּמַן הַתְּקוּפָה בְּכָל שָׁנָה בְּאַחַד עָשָׂר יוֹם, וְכָךְ יֵלֵךְ וְיִקְדְּמוּ כְּשֶׁהוּא נָסוֹג אָחוֹר בְּכָל שָׁנָה יוֹתֵר וְיוֹתֵר, עַד אֲשֶׁר **בְּאֶמְצַע הַקַּיִץ אוֹ הַחוֹרֶף** [אַם אֵין מְעַבְּרִים אֶת הַשָּׁנִים בְּמֶשֶׁךְ עֶשֶׂר שָׁנִים, יָחוּל חַג הַסּוּכּוֹת בִּתְקוּפַת 'תַּמּוּז' שֶׁל חַמָּה, וּבְמֶשֶׁךְ עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנִים יָחוּל בְּחֹדֶשׁ 'שְׁבָט' שֶׁל חַמָּה (באמ"ח)]:

תָּחֹגּוּ אֶת חַג ה'. בְּהַקְרָבַת **שַׁלְמֵי חֲגִיגָה** – קָרְבְּנוֹת שְׁלָמִים הַבָּאִים לְשֵׁם 'חֲגִיגָה' – **שִׁבְעַת יָמִים.** בְּאֶחָד מִשִּׁבְעַת הַיָּמִים יַקְרִיבֶנָּה; **אִם לֹא הֵבִיא בְּיוֹם זֶה, יָבִיא בְּיוֹם זֶה.** וּמִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן 'תָּחֹגּוּ... שִׁבְעַת יָמִים', **יָכוֹל** הָיִיתִי לוֹמַר שֶׁיְּהֵא **מְבִיאָן כָּל שִׁבְעָה** – קָרְבָּן אֶחָד בְּכָל יוֹם וָיוֹם – **תַּלְמוּד לוֹמַר** (להלן פסוק מא) **'וְחַגּוֹתֶם אוֹתוֹ',** בִּלְשׁוֹן יָחִיד, וְלֹא נֶאֱמַר 'אוֹתָם' בִּלְשׁוֹן רַבִּים, הֲרֵי **יוֹם אֶחָד בַּמַּשְׁמָע וְלֹא יוֹתֵר.** וְאִם כֵּן **לָמָּה נֶאֱמַר 'שִׁבְעָה'?** לְעִנְיַן **תַּשְׁלוּמִין** – שֶׁאִם לֹא הֵבִיא בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן יָכוֹל לְהַשְׁלִים חוֹבָתוֹ וּלְהָבִיא בְּמֶשֶׁךְ כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים (חגיגה ט.): תורה מ

(מ) פְּרִי עֵץ הָדָר. הָיָה דַּי שֶׁיֹּאמַר הַכָּתוּב 'פְּרִי הָדָר' [שֶׁכֵּן סְתָם 'פְּרִי' הוּא 'פְּרִי עֵץ']. וְלָמָּה נֶאֱמַר **'עֵץ'?** לְרַמּוֹז עַל הָאֶתְרוֹג **שֶׁטַּעַם עֵצוֹ וּפִרְיוֹ שָׁוֶה** – שֶׁהַלּוֹעֵס אֶת חֶלְקֵי הָעֵץ הָרַכִּים אוֹ אֶת הָעָלִים, יִטְעוֹם בָּהֶם מֵעֵין טַעַם הַפְּרִי (סוכה לה.) (יפ"ת, מפרשים):

הָדָר. גַּם בְּלָשׁוֹן זֶה רָמַז הַכָּתוּב לְמִין הָאֶתְרוֹג, לְפִי שֶׁתֵּיבַת 'הָדָר' יֵשׁ לְדָרְשָׁהּ כְּמוֹ **'הַדַּר'** (מִלְּשׁוֹן דִּיּוּר), שֶׁהוּא מִין פְּרִי הַדָּר **בְּאֵילָנוֹ מִשָּׁנָה לְשָׁנָה, וְזֶהוּ אֶתְרוֹג** שֶׁטִּבְעוֹ שׁוֹנֶה מִשְּׁאָר פֵּירוֹת, בְּכָךְ שֶׁהוּא מַמְשִׁיךְ לִגְדּוֹל עַל הָאִילָן אֲפִילּוּ שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים, וְכַאֲשֶׁר צוֹמְחִים וּבָאִים הַפֵּירוֹת הַחֲדָשִׁים שֶׁל שָׁנָה זוֹ, עֲדַיִן קַיְּמִים בּוֹ פֵּירוֹת יְשָׁנִים שֶׁל אֶשְׁתָּקֵד (שם) (רש"י):

כַּפֹּת תְּמָרִים. עָלִים שֶׁל עֲצֵי תָּמָר, וְזֶהוּ הַ'לּוּלָב' שֶׁכּוּלּוֹ עָשׂוּי עָלִים עָלִים. וּמִתּוֹךְ שֶׁנִּכְתַּב כָּאן 'כַּפֹּת' **חָסֵר וָי"ו,** וְלֹא כַּפּוֹת בְּוָי"ו כְּדֶרֶךְ לְשׁוֹן רַבִּים, דְּרָשׁוּהוּ חֲכָמִים כְּאִילּוּ נֶאֱמַר 'כַּפַּת' שֶׁמַּשְׁמָעוֹ לְשׁוֹן יָחִיד: **לִמֵּד** בָּזֶה הַכָּתוּב **שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא** כַּף **אַחַת,** כְּלוֹמַר לוּלָב אֶחָד יֵשׁ לִיטּוֹל וְלֹא שְׁנֵי לוּלָבִים (מלבי"ם):

וַעֲנַף עֵץ עָבֹת. עֵץ **שֶׁעֲנָפָיו** נִרְאִים כְּאִילּוּ הֵם **קְלוּעִים כַּעֲבוֹתוֹת וְכַחֲבָלִים, וְזֶהוּ הֲדַס, הֶעָשׂוּי כְּמִין קְלִיעָה** – הֲדַס אֲשֶׁר הָעָלִים שֶׁלּוֹ רְצוּפִים וּסְדוּרִים לְכָל אָרְכּוֹ כָּרָאוּי, דּוֹמֶה בְּצוּרָתוֹ לְחֶבֶל עָבֶה הַקָּלוּעַ מִשְּׁלֹשָׁה חֲבָלִים (שם לב) (שע"א): תורה מא

יִשְׂרָאֵל, כְּמַאֲמַר חֲז״ל "אֵין יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִין עַד שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּם אֲגוּדָה אַחַת". וְנִמְצָא, שֶׁנִּטִּילַת אַרְבַּעַת הַמִּינִים - הָרוֹמֶזֶת, כַּיָּדוּעַ, לְאַחְדוּת אַרְבַּעַת הַסּוּגִים שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, כָּךְ שֶׁכֻּלָּם נַעֲשִׂים "אֲגֻדָּה אַחַת" - הִיא הַמְּבִיאָה לִידֵי גִּלּוּי "שְׁמוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ", בַּגְּאֻלָּה הַשְּׁלֵמָה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יט עמ׳ 350)

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן (כג, מ) כָּאן נֶאֱמַר "לָכֶם", וְאִלּוּ בְּסִכּוֹת תַּעֲשֶׂה **לְךָ**". בְּטַעַם הַדָּבָר יֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה אַרְבַּעַת הַמִּינִים מְסַמְּלִים אַרְבָּעָה סוּגִים בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁכֻּלָּם מִתְאַחֲדִים בְּמִצְוָה זוֹ; אַף הֵם נִשְׁאָרִים מִינִים שׁוֹנִים, וְהַיְנוּ שֶׁהָאַחְדוּת הִיא חִיצוֹנִית וְאֵינָהּ הוֹפֶכֶת אוֹתָם לְגוּף אֶחָד. וְאִלּוּ הַסֻּכָּה מְאַחֶדֶת אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאַחְדוּת אֲמִתִּית, כְּגוּף אֶחָד, כְּמַאֲמָר "רְאוּיִים כָּל יִשְׂרָאֵל לֵישֵׁב בְּסֻכָּה אַחַת".

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי לקוטי־שיחות חלק כב, עמוד 132 – מתוך ׳לקראת שבת׳)

כָּל הָעֲרָבוֹת כְּשֵׁרוֹת לִבְרָכָה

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ־עָבֹת וְעַרְבֵי־נָחַל (כג, מ).

הִנֵּה, הַגְּמָרָא (סוכה, לא – לד) מְדַיֶּקֶת בְּמִלּוֹת הַפָּסוּק, וְדוֹרֶשֶׁת מֵהֶם פְּרָטִים רַבִּים בְּנוֹגֵעַ לְד׳ הַמִּינִים הֵיאַךְ צְרִיכִים לִהְיוֹת; הָאֶתְרוֹג – "פְּרִי עֵץ" וְ"הֲדָר" דַּוְקָא, הַלּוּלָב – "הָרָאוּי לְאוֹגְדָן" דַּוְקָא וְכוּ׳.

אָמְנָם לְגַבֵּי הָעֲרָבָה, לֹא מָצִינוּ בַּגְּמָרָא דִּיּוּק שֶׁצְּרִיכִים לִהְיוֹת דַּוְקָא "עַרְבֵי נַחַל", וְאֵין אֲפִילּוּ שׁוּם הִדּוּר בְּכָךְ. וְטַעֲמָא בָּעֵי. וְיוּבָן זֶה עַל־פִּי פְּנִימִיּוּת הָעִנְיָנִים:

יְדוּעִים דִּבְרֵי הַמִּדְרָשׁ (ויקרא רבה פרשה ל, יב) שֶׁבְּד׳ הַמִּינִים רְמוּזִים ד׳ הַסּוּגִים שֶׁבִּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל, הַמְּחֻלָּקִים לְבַעֲלֵי־תּוֹרָה וּבַעֲלֵי מַעֲשִׂים־טוֹבִים. וְהָעֲרָבָה רוֹמֶזֶת לִיהוּדִי שֶׁאֵין בּוֹ לֹא תּוֹרָה וְלֹא מַעֲשִׂים טוֹבִים.

וְהִנֵּה, הִתְאַחֲדוּת הָאֶתְרוֹג הַלּוּלָב וְהַהֲדַס אֶחָד עִם הַשֵּׁנִי, הֲרֵי הִיא קְשׁוּרָה עִם מַעֲלוֹתֵיהֶם הַגְּלוּיוֹת הַמְשַׁיְּכוֹת וּמְקַשְּׁרוֹת בֵּינֵיהֶם. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן זֶה שֶׁנִּמְשָׁל לַעֲרָבָה הִנֵּה הַקֶּשֶׁר עִמּוֹ הוּא רַק מִצַּד עַצְמִיּוּתוֹ, מִצַּד עָצָם הֱיוֹתוֹ מֵעַם יִשְׂרָאֵל, לְלֹא כָּל מַעֲלָה מֻגְדֶּרֶת וּגְלוּיָה.

וּמִזֶּה נִשְׁתַּלְשֵׁל לַהֲלָכָה: בִּשְׁלֹשֶׁת הַמִּינִים הָרִאשׁוֹנִים, הִנֵּה סִימָנֵי הַתּוֹרָה בָּהֶם צְרִיכִים לִהְיוֹת בְּגָלוּי, דְּהַסִּמָּנִים הֵם אֵלּוּ הָעוֹשִׂים אוֹתָם לִכְשֵׁרִים וּמְיֻחָדִים, וּבְלְעֲדֵיהֶם הָאֶתְרוֹג אֵינוֹ אֶתְרוֹג וְהַלּוּלָב אֵינוֹ לוּלָב. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בָּעֲרָבָה – הֲרֵי עָצָם זֶה שֶׁהִיא מִמִּין הַכָּשֵׁר "עַרְבֵי נַחַל" (שֶׁמִּבֵּית יִשְׂרָאֵל הִיא), עַל אַף שֶׁמַּעֲלָתָהּ זוֹ אֵינָהּ בְּגָלוּי, וּלְפִעַל לֹא גָּדְלָה אֵצֶל נַחַל - "תִּינוֹק שֶׁנִּשְׁבָּה לְבֵין הָעַכּוּ"ם" – הֲרֵי הִיא כְּשֵׁרָה וּרְאוּיָה לְהִצְטָרֵף לְ"אַרְבַּעַת הַמִּינִים".

(מא) **וְחַגֹּתֶם אֹתוֹ חַג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תָּחֹגּוּ אֹתוֹ:**

מא **וּתְחַגּוּן יָתֵהּ חַגָּא קֳדָם יְיָ שַׁבְעַת יוֹמִין בְּשַׁתָּא קְיָם עָלָם לְדָרֵיכוֹן בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה תְּחַגּוּן יָתֵהּ:**

(מב) **בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל־הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכּוֹת:**

מב **בִּמְטַלְּיָא תֵּיתְבוּן שַׁבְעַת יוֹמִין כָּל יַצִּיבָא בְּיִשְׂרָאֵל יֵתְבוּן בִּמְטַלְּיָא:**

רש״י◄ **הָאֶזְרָח • זֶה אֶזְרָח. בְּיִשְׂרָאֵל •** (ת״כ) **לְרַבּוֹת אֶת הַגֵּרִים.**

(מג) **לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:**

מג **בְּדִיל דִּידְעוּן דָּרֵיכוֹן אֲרֵי בִּמְטַלְּיוּת עֲנָנֵי אוֹתְבִית יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַפָּקוּתִי יָתְהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרָיִם אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:**

רש״י◄ **כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי •** (סוכה יא) **עַנְנֵי כָבוֹד.**

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(מב) הָאֶזְרָח. זֶה אֶזְרָח [אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁאֵינוֹ גֵּר קָרוּי ׳אֶזְרָח׳]. אָמְנָם אִילּוּ נֶאֱמַר כָּאן רַק ׳הָאֶזְרָח׳, הָיָה מַשְׁמַע שֶׁהַגֵּרִים פְּטוּרִים מִן הַסּוּכָּה, לְכָךְ הוֹסִיף הַכָּתוּב: **בְּיִשְׂרָאֵל. לְרַבּוֹת אֶת הַגֵּרִים,** כְּלוֹמַר כָּל מִי שֶׁמִּצְטָרֵף לִהְיוֹת ׳בְּיִשְׂרָאֵל׳ (ספרא) (רא״ם, גר״א): תורה מג

(מג) כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי. הֵם **עַנְנֵי כָבוֹד** אֲשֶׁר הָיוּ חוֹפְפִים עַל יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וְהָיוּ יוֹשְׁבִים בְּצִלָּם כְּעֵין סוּכּוֹת [וְלָמְדוּ כֵּן מִמַּשְׁמָעוּת הַלָּשׁוֹן ׳הוֹשַׁבְתִּי׳, שֶׁהָיְתָה זֹאת פְּעוּלַּת הקב״ה אֲשֶׁר הוּא ׳הוֹשִׁיבָם׳ בְּדֶרֶךְ נֵס, וְלֹא שֶׁהֵם עַצְמָם עָשׂוּ לָהֶם סוּכּוֹת] (שם, מכילתא יב) (רא״ם, ב״ב): תורה מד

(מד) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־מֹעֲדֵי יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ פ

מד וּמַלִּיל מֹשֶׁה יָת סִדַּר מוֹעֲדַיָּא דַיְיָ וְאַלֵּפְנוּן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יח עמ׳ 355)

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מוֹעֲדֵי ה׳ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כג, מד) בְּסוֹף פָּרָשַׁת הַמוֹעֲדִים בְּפָרָשַׁת פִּנְחָס כְּתִיב "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכָל אֲשֶׁר צִוָּה ה׳ אֶת מֹשֶׁה", וְרַשִׁ"י מְבָאֵר אֶת הַחִדּוּשׁ בַּכָּתוּב; מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כָּאן. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁכָּאן הַחִדּוּשׁ מוּבָן מֵאֵלָיו: אַף שֶׁפָּרָשַׁת אֱמוֹר נֶאֱמְרָה זְמַן קָצָר לְאַחַר חֲנֻכַּת הַמִּשְׁכָּן, מָסַר מֹשֶׁה מִיַּד גַּם אֶת הִלְכוֹת הַפָּרָשָׁה הַתְּלוּיוֹת בָּאָרֶץ. אַךְ בְּפָרָשַׁת פִּנְחָס, שֶׁנֶּאֱמְרָה זְמַן קָצָר לִפְנֵי הַכְּנִיסָה לָאָרֶץ, הַפָּסוּק נִרְאֶה כִּמְיֻתָּר.

◆ שבת קודש ג׳ אייר ◆

כד (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

(ב) צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד׃

ב פַּקֵּד יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְּבּוּן לָךְ מְשַׁח זֵיתָא דַכְיָא כְּתִישָׁא לְאַנְהָרָא לְאַדְלָקָא בּוֹצִינַיָּא תְּדִירָא׃

רש״י◄ **צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל•** זוֹ פָּרָשַׁת מִצְוַת הַנֵּרוֹת; וּפָרָשַׁת "וְאַתָּה תְּצַוֶּה" לֹא נֶאֱמְרָה אֶלָּא עַל סֵדֶר מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, לְפָרֵשׁ צֹרֶךְ הַמְּנוֹרָה, וְכֵן מַשְׁמָע: וְאַתָּה, סוֹפְךָ לְצַוּוֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּךְ. **שֶׁמֶן זַיִת זָךְ•** שְׁלֹשָׁה שְׁמָנִים יוֹצְאִים מִן הַזַּיִת: הָרִאשׁוֹן קָרוּי "זָךְ", וְהֵן מְפֹרָשִׁים בְּ'מְנָחוֹת' (דף כז) וּבְ'תוֹרַת כֹּהֲנִים'. **תָּמִיד•** מִלַּיְלָה לְלַיְלָה, כְּמוֹ עוֹלַת תָּמִיד שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא מִיּוֹם לְיוֹם.

(ג) מִחוּץ לְפָרֹכֶת הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם׃

ג מִבָּרָא לְפָרֻכְתָּא דְסַהֲדוּתָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא יַסְדַּר יָתֵהּ אַהֲרֹן מֵרַמְשָׁא עַד צַפְרָא קֳדָם יְיָ תְּדִירָא קְיָם עָלָם לְדָרֵיכוֹן׃

רש״י◄ **לְפָרֹכֶת הָעֵדֻת•** שֶׁלִּפְנֵי הָאָרוֹן שֶׁהוּא קָרוּי "עֵדוּת". (שבת כב. ת״כ) וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ עַל נֵר מַעֲרָבִי, שֶׁהוּא

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

כד (ב) צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. זוֹ פָּרָשַׁת מִצְוַת הַנֵּרוֹת שֶׁנִּצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל כָּאן לְרִאשׁוֹנָה. **וּמַה** שֶׁכְּבָר נִזְכְּרָה מִצְוָה זוֹ בְּ**פָרָשַׁת 'וְאַתָּה תְּצַוֶּה'** (שמות כז) 'וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד' – **לֹא נֶאֱמְרָה** אָז לְמֹשֶׁה כְּדֵי שֶׁיְּצַוֶּה אוֹתָהּ מִיָּד לְיִשְׂרָאֵל, **אֶלָּא עַל סֵדֶר מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן** נֶאֱמַר לוֹ כֵּן, כְּדֵי **לְפָרֵשׁ** לוֹ אֶת **צֹרֶךְ הַמְּנוֹרָה,** מָה עִנְיָנָהּ וּלְאֵיזוֹ עֲבוֹדָה הִיא עֲשׂוּיָה. **וְכֵן מַשְׁמָע** מִתּוֹךְ הַלָּשׁוֹן הָאָמוּר שָׁם, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר לוֹ 'צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', אֶלָּא 'וְאַתָּה תְּצַוֶּה' בֶּעָתִיד, כְּלוֹמַר: **וְאַתָּה סוֹפְךָ לְצַוּוֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּךְ** כַּאֲשֶׁר יָבוֹא הַזְּמַן וְאוֹמַר לְךָ לְצַוּוֹת אוֹתָם, וְאָכֵן כָּאן כַּאֲשֶׁר הִגִּיעָה הַשָּׁעָה אָמַר לוֹ 'צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' (בא״ע):

שֶׁמֶן זַיִת זָךְ [נְקִי וְצָלוּל]. לֹא כָּל שֶׁמֶן הַיּוֹצֵא מִן הַזַּיִת הוּא 'זָךְ'. שֶׁכֵּן **שְׁלֹשָׁה שְׁמָנִים יוֹצְאִים מִן הַזַּיִת,** וְרַק הַשֶּׁמֶן **הָרִאשׁוֹן** הַיּוֹצֵא מִכְּתִישָׁה רִאשׁוֹנָה שֶׁהוּא צָלוּל בְּיוֹתֵר **קָרוּי 'זָךְ',** וְהוּא לְבַדּוֹ כָּשֵׁר לַמְּנוֹרָה. וְאִילּוּ שְׁאָר שְׁנֵי הַשְּׁמָנִים הָאֲחֵרִים, כְּשֵׁרִים רַק לִמְנָחוֹת, **וְדַרְכֵּי עֲשִׂיָּתָן** שֶׁל שְׁלֹשֶׁת הַשְּׁמָנִים **הֵן מְפוֹרָשִׁין בִּמְנָחוֹת** (דף פו.) **וּבְתוֹרַת־כֹּהֲנִים** [כָּךְ נֶאֱמַר שָׁם: בַּתְּחִילָּה כּוֹתֵשׁ אֶת הַזֵּיתִים וְנוֹתְנָם לְתוֹךְ הַסַּל (סל העשוי מקש קלוע כעין מסננת), וְהַשֶּׁמֶן שֶׁהוּא מִתְמַצֶּה מֵאֵלָיו וָזֵב מִן הַסַּל הוּא 'שֶׁמֶן רִאשׁוֹן'; לְאַחַר שֶׁהַשֶּׁמֶן פָּסַק לָזוּב, נוֹתְנָם שׁוּב בְּסַל אַחֵר וְטוֹעֲנָם (טוֹעֵן עַל הַזֵּיתִים קוֹרָה כְּבֵדָה הַלּוֹחֶצֶת עֲלֵיהֶם בִּכְדֵי לְהַפִּיק שֶׁמֶן נוֹסָף), וְהַשֶּׁמֶן הַזֶּה הוּא 'שֶׁמֶן שֵׁנִי' שֵׁיֵּשׁ בּוֹ מְעַט שְׁמָרִים מִגּוּף פְּרִי הַזַּיִת; כָּעֵת חוֹזֵר וְטוֹחֵן אֶת הַזֵּיתִים בְּרֵחַיִם, וְנוֹתְנָם שׁוּב בַּסַּל וְטוֹעֲנָם, וְהַשֶּׁמֶן הַיּוֹצֵא מִכֹּחַ עָכוּר יוֹתֵר וְנִקְרָא 'שֶׁמֶן שְׁלִישִׁי'. הָרִאשׁוֹן כָּשֵׁר לַמְּנוֹרָה, הַשֵּׁנִי וְהַשְּׁלִישִׁי פְּסוּלִים לַמְּנוֹרָה אַךְ כְּשֵׁרִים לִמְנָחוֹת] (רא״ם):

תָּמִיד. לְשׁוֹן 'תָּמִיד' הָאָמוּר כָּאן אֵין פֵּירוּשׁוֹ שֶׁהַנֵּרוֹת יִהְיוּ דּוֹלְקִים בְּרִצִּיפוּת לְלֹא הֶפְסֵק [כְּמוֹ (לעיל ג, ו) 'אֵשׁ תָּמִיד תּוּקַד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה'], אֶלָּא שֶׁיַּדְלִיקֵם **מִלַּיְלָה לְלַיְלָה** בִּקְבִיעוּת, וְכָאָמוּר לְהַלָּן "מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר". לְפִי שֶׁכָּל דָּבָר הַנַּעֲשֶׂה בְּכָל יוֹם וְיוֹם, גַּם הוּא קָרוּי 'תָּמִיד'. **כְּמוֹ** הַלָּשׁוֹן **'עוֹלַת תָּמִיד'** (במדבר כח, ו) הָאָמוּר לְגַבֵּי שְׁנֵי כְּבָשִׂים הָעוֹלָה הַקְּרֵבִים אֶחָד בַּבֹּקֶר וְאֶחָד בֵּין הָעַרְבַּיִם, **שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא מִיּוֹם לְיוֹם,** וְנֶאֱמַר בָּהֶם 'תָּמִיד', לְפִי שֶׁכַּוָּנַת הַכָּתוּב שֶׁהַמִּצְוָה הַזֹּאת תִּתְקַיֵּים 'בִּתְמִידוּת' יוֹם אַחַר יוֹם לְלֹא הַפְסָקַת יוֹם אֶחָד בֵּינֵיהֶם (א״ש): תורה ג

(ג) לְפָרֹכֶת הָעֵדֻת. הַפָּרוֹכֶת עַצְמָהּ אֵינָהּ נִקְרֵאת 'עֵדוּת', אֶלָּא פֵּירוּשׁוֹ 'הַפָּרוֹכֶת שֶׁל הָעֵדוּת', שֶׁהִיא הַפָּרוֹכֶת

עֵדוּת לְכָל בָּאֵי עוֹלָם שֶׁהַשְׁכִּינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁנּוֹתֵן בָּהּ שֶׁמֶן כְּמִדַּת חַבְרוֹתֶיהָ, וּמִמֶּנָּה הָיָה מַתְחִיל וּבָהּ הָיָה מְסַיֵּם. **יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר•** (ת״כ) יַעֲרֹךְ אוֹתוֹ עֲרִיכָה הָרְאוּיָה לְמִדַּת כָּל הַלַּיְלָה, וְשִׁעֲרוּ חֲכָמִים: חֲצִי לוֹג לְכָל נֵר וָנֵר, וְהֵן כְּדַאי אַף לְלֵילֵי תְּקוּפַת טֵבֵת, וּמִדָּה זוֹ הֵקְבִּעָה לָהֶם.

(ד) עַל הַמְּנֹרָה הַטְּהֹרָה יַעֲרֹךְ אֶת־הַנֵּרוֹת לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: פ

ד עַל מְנָרְתָּא דְכִיתָא יַסְדַּר יָת בּוּצִינַיָּא קֳדָם יְיָ תְּדִירָא:

רש״י◄ הַמְּנֹרָה הַטְּהֹרָה• שֶׁהִיא זָהָב טָהוֹר. דָּבָר אַחֵר: עַל טָהֳרָהּ שֶׁל מְנוֹרָה, שֶׁמְּטַהֲרָהּ וּמְדַשְּׁנָהּ תְּחִלָּה מִן הָאֵפֶר.

(ה) וְלָקַחְתָּ סֹלֶת וְאָפִיתָ אֹתָהּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חַלּוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים יִהְיֶה הַחַלָּה הָאֶחָת:

ה וּתְסַב סֹלְתָא וְתֵיפֵי יָתַהּ תַּרְתָּא עֲשָׂרֵי גְּרִיצָן תְּרֵין עֶסְרוֹנִין תְּהֵי גְּרִיצְתָּא חֲדָא:

(ו) וְשַׂמְתָּ אוֹתָם שְׁתַּיִם מַעֲרָכוֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרֶכֶת עַל הַשֻּׁלְחָן הַטָּהֹר לִפְנֵי יְהוָה:

ו וּתְשַׁוֵּי יָתְהוֹן תַּרְתֵּין סִדְרִין שִׁית סִדְרָא עַל פָּתוֹרָא דַכְיָא קֳדָם יְיָ:

רש״י◄ שֵׁשׁ הַמַּעֲרֶכֶת• שֵׁשׁ חַלּוֹת הַמַּעֲרָכָה הָאַחַת. הַשֻּׁלְחָן הַטָּהֹר• שֶׁל זָהָב טָהוֹר. דָּבָר אַחֵר: עַל טָהֳרוֹ שֶׁל שֻׁלְחָן, שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַסְּנִיפִין מַגְבִּיהִין אֶת הַלֶּחֶם מֵעַל גַּבֵּי הַשֻּׁלְחָן (מנחות צ״ו. ת״כ)◆.

(ז) וְנָתַתָּ עַל־הַמַּעֲרֶכֶת לְבֹנָה זַכָּה וְהָיְתָה לַלֶּחֶם לְאַזְכָּרָה אִשֶּׁה לַיהוָה:

ז וְתִתֵּן עַל סִדְרָא לְבֻנְתָּא דַכְיָא וּתְהֵי לְלַחֵם לְאִדְכָּרָתָא קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ:

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

הַפְּרוּשָׁה **לִפְנֵי הָאָרוֹן שֶׁהוּא קָרוּי ׳עֵדוּת׳** [כָּךְ נִקְרָא הָאָרוֹן, עַל שֵׁם לוּחוֹת הַבְּרִית הַמּוּנָּחִים בְּתוֹכוֹ הַנִּקְרָאִים ׳עֵדוּת׳, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כה, טז) ׳וְנָתַתָּ אֶל הָאָרֹן אֵת הָעֵדֻת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ׳ – כִּי הַתּוֹרָה הִיא הָעֵדוּת בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם שֶׁצִּוִּיתִי אֶתְכֶם מִצְוֹת הַכְּתוּבוֹת בָּהּ (רש״י שם)]. **וְרִבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ** תֵּיבַת ׳עֵדוּת׳ הָאֲמוּרָה כָּאן **עַל נֵר מַעֲרָבִי** [נֵר אֶחָד מִשִּׁבְעַת הַנֵּרוֹת הַקְּרוֹב לְצַד מַעֲרָב שֶׁשָּׁם קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים], **שֶׁנֵּר זֶה הוּא עֵדוּת** וְהוֹכָחָה **לְכָל בָּאֵי עוֹלָם שֶׁהַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל,** עַל יְדֵי הַנֵּס הַמְיוּחָד שֶׁהָיָה נַעֲשֶׂה בְּאוֹתוֹ הַנֵּר, **שֶׁ**הָיָה הַכֹּהֵן **נוֹתֵן בָּהּ שֶׁמֶן** רַק **כְּמִדַּת חַבְרוֹתֶיהָ** (כְּשִׁעוּר שֶׁהוּא נוֹתֵן בִּשְׁאָר הַנֵּרוֹת) וְלֹא יוֹתֵר, וְעִם זֹאת שִׁאֵר הַנֵּרוֹת הָיוּ נִכְבִּים בַּבּוֹקֶר, וְאִילּוּ נֵר זֶה הִמְשִׁיךְ לִדְלוֹק כָּל הַיּוֹם עַד שְׁעַת הַהַדְלָקָה הַבָּאָה, **וּמִמֶּנָּה הָיָה מַתְחִיל** אֶת הַהַדְלָקָה הַבָּאָה, שֶׁכּוּלָּם נִדְלָקִים מִמֶּנָּה, **וּבָהּ הָיָה מְסַיֵּים** אֶת מִצְוַת ׳הָטְבַת הַנֵּרוֹת׳, שֶׁכּוּלָּם הָיָה מֵטִיב וּמֵכִין בַּבּוֹקֶר, וְנֵר הַמַּעֲרָבִי מֵאַחַר שֶׁהָיָה דּוֹלֵק כָּל הַיּוֹם הָיָה מְטִיבוֹ בִּשְׁעַת בֵּין הָעַרְבַּיִים, סָמוּךְ לַהַדְלָקָה הַבָּאָה [נַס זֶה לֹא הָיָה נוֹהֵג בְּכָל הַתְּקוּפוֹת, כִּי אִם ׳בִּזְמַן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל חֲבִיבִין לִפְנֵי הַמָּקוֹם וְהָיוּ זוֹכִים לְכָךְ׳] (שבת כב:) (מפרשים):

יַעֲרֹךְ אוֹתוֹ אַהֲרֹן מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר. יַעֲרוֹךְ אוֹתוֹ – יָכִין וִיסַדֵּר כָּל נֵר וָנֵר **עֲרִיכָה הָרְאוּיָה** שֶׁיְּהֵא בּוֹ שִׁיעוּר שֶׁמֶן הַמַּסְפִּיק **לְמִדַּת כָּל הַלַּיְלָה, וְשִׁעֲרוּ חֲכָמִים חֲצִי לוֹג לְכָל נֵר וָנֵר, וְהֵן כְּדַאי** (יֵשׁ בָּהֶם דַּי) **אַף לְלֵילֵי תְּקוּפַת טֵבֵת** הָאֲרוּכִּים, **וּמִדָּה זוֹ** שֶׁל חֲצִי לוֹג, כְּבָר **הוּקְבְּעָה לָהֶם** לְכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה, אַף לַלֵּילוֹת הַקְּצָרִים שֶׁבִּתְקוּפַת הַקַּיִץ [לְפִי שֶׁאֵין זֶה מִכְּבוֹד הַמִּקְדָּשׁ לְקַמֵּץ בְּשֶׁמֶן וְלֹא לְמַלְאוֹת אֶת הַנֵּר כָּל מִדָּתוֹ] (מנחות פט.) (רא״ם, נח״י): תורה ד

(ד) הַמְּנֹרָה הַטְּהֹרָה. אֵין לְפָרֵשׁ ׳הַטְּהוֹרָה׳ שֶׁלֹּא נִטְמְאָה, שֶׁהֲרֵי כָּל כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ טְהוֹרִים הָיוּ, וְלֹא רַק הַמְּנוֹרָה. אֶלָּא **שֶׁהִיא** עֲשׂוּיָה **זָהָב טָהוֹר** הַנְּקִי וּמְזוּקָק מִכָּל סִיג [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִצְוַת עֲשִׂיָּתָהּ (שמות כה, לא) ׳וְעָשִׂיתָ מְנֹרַת זָהָב טָהוֹר׳]. **דָּבָר אַחֵר** יֵשׁ לִדְרוֹשׁ בִּלְשׁוֹן ׳הַטְּהוֹרָה׳, שֶׁהָעֲרִיכָה תִּהְיֶה **עַל טָהֳרָהּ שֶׁל מְנוֹרָה,** כְּשֶׁהִיא נְקִיָּה וּמְטוֹהֶרֶת מִן הַפְּסוֹלֶת, **שֶׁמְּטַהֲרָהּ וּמְדַשְּׁנָהּ תְּחִלָּה מִן הָאֵפֶר** הַנּוֹתָר מִן הַהַדְלָקָה הַקּוֹדֶמֶת, וְאַחַר כָּךְ יָשִׂים אֶת הַשֶּׁמֶן וְהַפְּתִילוֹת הַחֲדָשִׁים (עיין ספרא) (באמ״ח, גר״א): תורה ה

(ו) שֵׁשׁ הַמַּעֲרֶכֶת. הֲרֵי זֶה מִקְרָא קָצָר, וּכְאִילּוּ הָיָה נֶאֱמַר: **שֵׁשׁ חַלּוֹת הַמַּעֲרֶכֶת הָאַחַת** – כְּלוֹמַר שְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל חַלּוֹת הָיוּ, וּבְכָל אַחַת שֵׁשׁ חַלּוֹת הַמּוּנָּחוֹת זוֹ עַל גַּבֵּי זוֹ (הזכרון, רא״ם):

הַשֻּׁלְחָן הַטָּהוֹר. גַּם כָּאן לְשׁוֹן ׳טָהוֹר׳ פֵּירוּשׁוֹ: **שֶׁל זָהָב טָהוֹר** [וְכָאָמוּר אֵצֶל הַמְּנוֹרָה (בפסוק ד)]. **דָּבָר אַחֵר** יֵשׁ לִדְרוֹשׁ בִּלְשׁוֹן ׳הַטָּהוֹר׳, כִּי הַלֶּחֶם הַתַּחְתּוֹן שֶׁבְּכָל שׁוּרָה יִהְיֶה מוּנָּח **עַל טָהֳרוֹ שֶׁל שֻׁלְחָן** – עַל גּוּף הַשֻּׁלְחָן עַצְמוֹ לְלֹא דָּבָר הַמַּפְסִיק בֵּינֵיהֶם, **שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַסְּנִיפִין** – אַרְבַּעַת הָעַמּוּדִים שֶׁמִּשְּׁנֵי צִדֵּי הַשֻּׁלְחָן גְּבוֹהִין יוֹתֵר מִדֵּי בְּאוֹפֶן שֶׁיִּהְיוּ **מַגְבִּיהִין אֶת** כָּל **הַלֶּחֶם מֵעַל גַּבֵּי הַשֻּׁלְחָן,** אֶלָּא הַלֶּחֶם הָרִאשׁוֹן יָנַח ׳עַל טָהֳרוֹ שֶׁל שֻׁלְחָן׳ וְרַק בִּשְׁאָר הַלְּחָמִים הַמּוּנָּחִים מִלְּמַעְלָה, הָיוּ מַפְסִיקִים בֵּינֵיהֶם עַל יְדֵי ׳חֲצָאֵי קָנִים׳ בֵּין כָּל לֶחֶם לְלֶחֶם [רְאֵה פֵּירוּט הַדְּבָרִים וְתֵיאוּרָם בְּפָרָשַׁת תְּצַוֶּה (שמות כה, כט)] (שם) (גר״א, בא״ח): תורה ז

רש״י◄ **וְנָתַתָּ עַל־הַמַּעֲרֶכֶת•** עַל כָּל אַחַת מִשְּׁתֵּי הַמַּעֲרָכוֹת הָיוּ שְׁנֵי בָּזִיכֵי לְבוֹנָה, מְלֹא קֹמֶץ לְכָל אַחַת. **וְהָיְתָה•** הַלְּבוֹנָה הַזֹּאת. **לַלֶּחֶם לְאַזְכָּרָה•** שֶׁאֵין מִן הַלֶּחֶם לְגָבֹהַּ כְּלוּם, אֶלָּא הַלְּבוֹנָה נִקְטֶרֶת כְּשֶׁמְּסַלְּקִין אוֹתוֹ בְּכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת וְהִיא לְזִכָּרוֹן לַלֶּחֶם, שֶׁעַל־יָדָהּ הוּא נִזְכָּר לְמַעְלָה, כַּקֹּמֶץ שֶׁהוּא אַזְכָּרָה לַמִּנְחָה.

(ח) בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעַרְכֶנּוּ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם:

ח בְּיוֹמָא דְשַׁבְּתָא בְּיוֹמָא דְשַׁבְּתָא יַסְדְּרִנֵּהּ קֳדָם יְיָ תְּדִירָא מִן קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְיָם עָלָם:

(ט) וְהָיְתָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וַאֲכָלֻהוּ בְּמָקוֹם קָדֹשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי יְהוָה חָק־עוֹלָם: ס

ט וּתְהֵי לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי וְיֵכְלֻנֵּהּ בַּאֲתַר קַדִּישׁ אֲרֵי קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הוּא לֵהּ מִקֳּרְבָּנַיָּא דַיְיָ קְיָם עָלָם:

רש״י◄ **וְהָיְתָה•** הַמִּנְחָה הַזֹּאת, שֶׁכָּל דָּבָר הַבָּא מִן הַתְּבוּאָה בִּכְלַל מִנְחָה הִיא. **וַאֲכָלֻהוּ•** מוּסָב עַל הַלֶּחֶם, שֶׁהוּא לְשׁוֹן זָכָר.

(י) וַיֵּצֵא בֶן־אִשָּׁה יִשְׂרְאֵלִית וְהוּא בֶּן־אִישׁ מִצְרִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּצוּ בַּמַّחֲנֶה בֶּן הַיִּשְׂרְאֵלִית וְאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי:

י וּנְפַק בַּר אִתְּתָא בַת יִשְׂרָאֵל וְהוּא בַּר גְּבַר מִצְרָאָה בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְצוּ בְּמַשְׁרְיָתָא בַּר אִתְּתָא בַת יִשְׂרָאֵל וְגַבְרָא בַּר יִשְׂרָאֵל:

רש״י◄ **וַיֵּצֵא בֶן־אִשָּׁה יִשְׂרְאֵלִית•** (ת״כ) מֵהֵיכָן יָצָא? רַבִּי לֵוִי אוֹמֵר: מֵעוֹלָמוֹ יָצָא, רַבִּי בֶּרֶכְיָה אוֹמֵר: מִפָּרָשָׁה שֶׁלְּמַעְלָה יָצָא; לִגְלֵג וְאָמַר: "בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעַרְכֶנּוּ", דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ לֶאֱכֹל פַּת חַמָּה בְּכָל יוֹם, שֶׁמָּא פַּת צוֹנֶנֶת שֶׁל תִּשְׁעָה יָמִים? בִּתְמִיהָה. וּמַתְנִיתָא אָמְרָה: מִבֵּית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה יָצָא מְחֻיָּב: בָּא לִטַּע אָהֳלוֹ בְּתוֹךְ מַחֲנֵה דָן, אָמְרוּ לוֹ: מַה טִּיבְךָ לְכָאן? אָמַר לָהֶם: מִבְּנֵי דָן אֲנִי! אָמְרוּ לוֹ: (במדבר ב): "אִישׁ עַל־דִּגְלוֹ בְּאֹתֹת לְבֵית

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(ז) וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֶכֶת לְבֹנָה זַכָּה [מִין בְּשָׂמִים שֶׁשְּׁמוֹ 'לְבוֹנָה']. **עַל כָּל אַחַת מִשְּׁתֵּי הַמַּעֲרָכוֹת** הָיָה בָּזִיךְ (כְּלִי קָטָן) אֶחָד שֶׁל לְבוֹנָה, **הֲרֵי שְׁנֵי בָזִיכֵי לְבוֹנָה** הָיוּ שָׁם, **מְלֹא קוֹמֶץ לְכָל** מַעֲרֶכֶת **אֶחָת** (יו״ד):

וְהָיְתָה לַלֶּחֶם לְאַזְכָּרָה. כָּךְ פֵּירוּשׁ הַכָּתוּב: **הַלְּבוֹנָה הַזֹּאת,** עַל יְדֵי הַקְטָרָתָהּ תִּהְיֶה **לַלֶּחֶם לְאַזְכָּרָה.** לְפִי **שֶׁאֵין מִן הַלֶּחֶם לַגָּבוֹהַּ כְּלוּם** כִּי הַכֹּל נָאֱכָל לַכֹּהֲנִים, **אֶלָּא הַלְּבוֹנָה** בִּלְבַד הִיא אֲשֶׁר **נִקְטֶרֶת** עַל הַמִּזְבֵּחַ **כְּשֶׁמְּסַלְּקִין אוֹתוֹ** (אֶת הַלֶּחֶם מִן הַשֻּׁלְחָן) **בְּכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת, וְלָכֵן הִיא** מְשַׁמֶּשֶׁת **לִזְכָּרוֹן לַלֶּחֶם, שֶׁעַל יָדָהּ הוּא נִזְכָּר לְמַעְלָה** וְנִחְשָׁב גַּם הוּא כְּקָרְבָּן, **כַּקּוֹמֶץ שֶׁהִיא אַזְכָּרָה לַמִּנְחָה** כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל ב, ב) 'וְקָמַץ מִשָּׁם מְלֹא קֻמְצוֹ... וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת אַזְכָּרָתָהּ הַמִּזְבֵּחָה, אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה׳' ['הַקּוֹמֶץ הָעוֹלֶה לְגָבוֹהַּ הוּא זִכָּרוֹן הַמִּנְחָה, שֶׁבּוֹ נִזְכָּר בְּעָלֶיהָ לְטוֹבָה וּלְנַחַת רוּחַ' (רש״י)] (עיין ספרא) (בא״ר): תורה ח

(ט) וְהָיְתָה. לְשׁוֹן 'וְהָיְתָה' אֵינוֹ מִתְפָּרֵשׁ כָּאן לֹא עַל הַלֶּחֶם וְלֹא עַל הַלְּבוֹנָה, שֶׁהֲרֵי 'לֶחֶם' הוּא לְשׁוֹן זָכָר [וְהָיָה לוֹ לוֹמַר 'וְהָיָה'] וְהַלְּבוֹנָה הֲרֵי אֵינֶנָּה נֶאֱכֶלֶת 'לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו' אֶלָּא נִקְטֶרֶת עַל הַמִּזְבֵּחַ. לָכֵן יֵשׁ לְפָרְשׁוֹ: וְהָיְתָה **הַמִּנְחָה הַזֹּאת** הַבָּאָה מִן הַלֶּחֶם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וגו׳. וְאַף שֶׁלֹּא נֶאֱמַר כָּאן בִּמְפוֹרָשׁ תֵּיבַת 'מִנְחָה', הֲרֵי זֶה כְּאִילּוּ נֶאֱמַר כֵּן, לְפִי **שֶׁכָּל דָּבָר** שֶׁל קָרְבָּן **הַבָּא מִן הַתְּבוּאָה בִּכְלַל 'מִנְחָה' הוּא** (הזכרון, בא״ר):

וַאֲכָלֻהוּ. מוּסָב עַל הַלֶּחֶם, שֶׁהוּא לְשׁוֹן זָכָר, לְכָךְ נֶאֱמַר 'וַאֲכָלֻהוּ', שֶׁאִילּוּ הָיָה מוּסָב עַל הַ'מִּנְחָה', הָיָה לוֹ לוֹמַר 'וַאֲכָלוּהָ' [וְכָךְ פֵּירוּשׁ הַכָּתוּב: 'וְהָיְתָה הַמִّנְחָה הַזֹּאת הַבָּאָה מִן הַלֶּחֶם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו, וְיֹאכְלוּ אֶת הַלֶּחֶם הַהוּא בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ'] (הזכרון): תורה י

(י) וַיֵּצֵא בֶן אִשָּׁה יִשְׂרְאֵלִית. מֵהֵיכָן יָצָא? לְפִי פְּשׁוּטוֹ יָצָא מִתּוֹךְ הָאֹהֶל הַחוּצָה אֶל הַמַּחֲנֶה, וְעַל פִּי מִדְרָשׁוֹ רוֹמֵז כָּאן הַכָּתוּב לִיצִיאָה אַחֶרֶת: **רַבִּי לֵוִי אוֹמֵר, מֵעוֹלָמוֹ יָצָא,** כְּלוֹמַר, עַל יְדֵי שֶׁקִּלֵּל אֶת ה׳ אִיבֵּד אֶת עוֹלָמוֹ וְיָצָא מֵחַיִּים לְמִיתָה, שֶׁהֲרֵי הוּמַת בַּעֲוֹנוֹ כְּאָמוּר לְהַלָּן [וְכֵן אִיבֵּד אֶת חֶלְקוֹ לְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכֵּן עַל עָוֹן זֶה נֶאֱמַר (במדבר טו, לא) 'כִּי דְבַר ה׳ בָּזָה... הִכָּרֵת תִּכָּרֵת הַנֶּפֶשׁ', וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים: הִכָּרֵת – בָּעוֹלָם הַזֶּה, תִּכָּרֵת – בָּעוֹלָם הַבָּא (יפ״ת)].

רַבִּי בֶּרֶכְיָה אוֹמֵר, מַהוּ 'יֵצֵא'? **מִתּוֹךְ** הָעִנְיָן הָאָמוּר **בַּפָּרָשָׁה שֶׁלְּמַעְלָה, יָצָא** הָאִישׁ הַזֶּה מִכְּלַל הָאֱמוּנָה בַּה׳ וּבְתוֹרָתוֹ; **לִגְלֵג וְאָמַר:** בְּפָרָשַׁת לֶחֶם הַפָּנִים נֶאֱמַר **'בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעַרְכֶנּוּ'** (לעיל פסוק ח), הֵיאָךְ מַחֲלִיפִים אֶת הַלֶּחֶם רַק פַּעַם אַחַת בְּשָׁבוּעַ – הֲלֹא **דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ לֶאֱכוֹל פַּת חַמָּה בְּכָל יוֹם, שֶׁמָּא** רָאִיתָ מֶלֶךְ אוֹכֵל **פַּת צוֹנֶנֶת שֶׁל תִּשְׁעָה יָמִים?!** כָּךְ הָיָה מְלַגְלֵג **בִּתְמִיהָ** [הַלֶּחֶם הָיָה נֶאֱפֶה בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְלַמָּחֳרָת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת הָיָה מַנִּיחוֹ עַל הַשֻּׁלְחָן וְשָׁהָה שָׁם עַד יוֹם הַשַּׁבָּת הַבָּאָה, שֶׁהוּא יוֹם תְּשִׁיעִי לְאַפְיָיתוֹ. וְהוּא לֹא הֶאֱמִין בְּנֵס, שֶׁהַלֶּחֶם הָיָה עֲדַיִּין חַם כְּבְיוֹם אֲפִיָּיתוֹ (באמ״ח, תפא״ל)], וְהָאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי הוֹכִיחַ אוֹתוֹ עַל לִגְלוּגוֹ וּמִתּוֹךְ כָּךְ בָּאוּ לִידֵי רִיב, וּבֶן הָאִישׁ הַמִּצְרִי כַּאֲשֶׁר חָרָה אַפּוֹ בּוֹ קִילֵּל אוֹתוֹ וְאֶת אֱלֹהָיו.

וּמַתְנִיתָא אָמְרָה (וְהַבְּרַיְיתָא אוֹמֶרֶת): מַהוּ 'יָצָא'? **מִבֵּית־דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה יָצָא מְחוּיָּב,** לְפִי שֶׁהוּא **בָּא לִיטַּע אָהֳלוֹ**

אֲבֹתָם״ כְּתִיב. נִכְנַס לְבֵית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה וְיָצָא מְחֻיָּב; עָמַד וְגִדֵּף. **בֶּן־אִישׁ מִצְרִי** • הוּא הַמִּצְרִי שֶׁהָרַג מֹשֶׁה. **בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** • מְלַמֵּד שֶׁנִּתְגַּיֵּר. **וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה** • עַל עִסְקֵי הַמַּחֲנֶה. **וְאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי** • זֶה שֶׁכְּנֶגְדּוֹ, שֶׁמִּחָה בּוֹ מִטַּעַם אָהֳלוֹ.

(יא) וַיִּקֹּב בֶּן־הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרְאֵלִית אֶת־הַשֵּׁם וַיְקַלֵּל וַיָּבִיאוּ אֹתוֹ אֶל־מֹשֶׁה וְשֵׁם אִמּוֹ שְׁלֹמִית בַּת־דִּבְרִי לְמַטֵּה־דָן:

יא וּפָרֵשׁ בַּר אִתְּתָא בַּת יִשְׂרָאֵל יָת שְׁמָא וְאַרְגֵּז וְאַיְתִיאוּ יָתֵהּ לְוָת מֹשֶׁה וְשׁוּם אִמֵּהּ שְׁלֹמִית בַּת דִּבְרִי לְשִׁבְטָא דְדָן:

רש״י◄ **וַיִּקֹּב** • כְּתַרְגּוּמוֹ: ״וּפָרֵשׁ״, (סנהדרין פז) שֶׁנָּקַב שֵׁם הַמְיֻחָד וְגִדֵּף, וְהוּא שֵׁם הַמְפֹרָשׁ שֶׁשָּׁמַע מִסִּינַי. **וְשֵׁם אִמּוֹ שְׁלֹמִית בַּת־דִּבְרִי** • שִׁבְחָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁפִּרְסְמָהּ הַכָּתוּב לְזוֹ, לוֹמַר שֶׁהִיא לְבַדָּהּ הָיְתָה זוֹנָה. **שְׁלֹמִית** • דַּהֲוָת פַּטְפְּטָה: ׳שְׁלָם עֲלָךְ׳, ׳שְׁלָם עֲלָךְ׳, ׳שְׁלָם עֲלֵיכוֹן׳! מְפַטְפֶּטֶת בִּדְבָרִים, שׁוֹאֶלֶת בִּשְׁלוֹם הַכֹּל. **בַּת־דִּבְרִי** • דַּבְּרָנִית הָיְתָה, מְדַבֶּרֶת עִם כָּל אָדָם, לְפִיכָךְ קִלְקְלָה. **לְמַטֵּה־דָן** • מַגִּיד שֶׁהָרְשָׁע גּוֹרֵם גְּנַאי לוֹ, גְּנַאי לְאָבִיו, גְּנַאי לְשִׁבְטוֹ. כַּיּוֹצֵא בּוֹ (שמות לא): ״אָהֳלִיאָב בֶּן אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה־דָן״, שֶׁבַח לוֹ, שֶׁבַח לְאָבִיו, שֶׁבַח לְשִׁבְטוֹ.

(יב) וַיַּנִּיחֻהוּ בַּמִּשְׁמָר לִפְרֹשׁ לָהֶם עַל־פִּי יְהוָה: פ

יב וְאַסְרוּהִי בְּבֵית מַטְרָא עַד דְּיִתְפָּרַשׁ לְהוֹן עַל גְּזֵרַת מֵימְרָא דַיְיָ:

רש״י◄ **וַיַּנִּיחֻהוּ** • לְבַדּוֹ וְלֹא הִנִּיחוּ מְקוֹשֵׁשׁ עִמּוֹ, שֶׁשְּׁנֵיהֶם הָיוּ בְּפֶרֶק אֶחָד; (סנהדרין עח) וְיוֹדְעִים הָיוּ שֶׁהַמְקוֹשֵׁשׁ

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

בְּתוֹךְ מַחֲנֵה דָן. אָמְרוּ לוֹ, ׳מַה טִּיבְךָ לְכָאן׳ – כְּלוֹמַר מַה לְּךָ כִּי בָּאתָ לִקְבּוֹעַ מְקוֹמְךָ כָּאן? **אָמַר לָהֶם, ׳מִבְּנֵי דָן אֲנִי** מִצַּד אִמִּי׳ [כָּאָמוּר לְהַלָּן ׳וְשֵׁם אִמּוֹ שְׁלֹמִית בַּת דִּבְרִי לְמַטֵּה דָן׳], **אָמְרוּ לוֹ, ׳אִישׁ עַל דִּגְלוֹ בְּאוֹתוֹת לְבֵית אֲבוֹתָם׳ כְּתִיב** (במדבר ב, ב), הֲרֵי שֶׁהִתְיַיְחֵסוּת הַבֵּן אֶל הַשֵּׁבֶט, נִקְבַּעַת לְפִי הָאָב וְלֹא לְפִי הָאֵם, **נִכְנַס לְבֵית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה** לָדוּן לְפָנָיו בְּעִנְיָן זֶה **וְיָצָא מְחוּיָּב** בַּדִּין. **עָמַד וְגִדֵּף** (קילֵל אֶת אֱלֹהָיו) (ספרא, ויקרא־רבה לב, ג) (רמב״ן):

בֶּן אִישׁ מִצְרִי. הוּא הַמִּצְרִי שֶׁהָרַג מֹשֶׁה, שֶׁקָּרָאוֹ הַכָּתוּב ׳אִישׁ מִצְרִי׳, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ב, יא־יב) ׳וַיַּרְא אִישׁ מִצְרִי מַכֶּה אִישׁ עִבְרִי מֵאֶחָיו... וַיַּךְ אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַּחוֹל׳ (שם, ד):

בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. מְלַמֵּד שֶׁנִּתְגַּיֵּר – כְּלוֹמַר, הֲגַם שֶׁאָבִיו הָיָה נָכְרִי, לֹא רָצָה הַבֵּן לָלֶכֶת בְּדַרְכֵי אָבִיו, אֶלָּא נִדְבַּק בְּיִשְׂרָאֵל כְּמִשְׁפַּחַת אִמּוֹ [אֲבָל לֹא הוּצְרַךְ ׳לְהִתְגַּיֵּר׳ מַמָּשׁ, שֶׁהֲרֵי נָכְרִי שֶׁנָּשָׂא יִשְׂרְאֵלִית, הַבֵּן הַנּוֹלָד מֵהֶם יִשְׂרָאֵל הוּא] (ספרא) (רמב״ן):

וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה. סִיבַּת הָרִיב בֵּינֵיהֶם הָיְתָה **עַל עִסְקֵי הַמַּחֲנֶה** [וְהוּא עַל פִּי הַפֵּירוּשׁ הַמּוּבָא לְמַעְלָה שֶׁבָּא לִיטַּע אָהֳלוֹ בְּמַחֲנֵה דָן]:

וְאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי. זֶה הוּא אִישׁ רִיבוֹ **שֶׁכְּנֶגְדּוֹ. שֶׁמִּיחָה בּוֹ עַל מַטַּע אָהֳלוֹ** בְּמַחֲנֵה דָן, וּקְרָאוֹ הַכָּתוּב ׳אִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי׳ לוֹמַר כִּי יִשְׂרָאֵל גָּמוּר וְכָשֵׁר הָיָה שֶׁאָבִיו וְאִמּוֹ יִשְׂרְאֵלִים: תורה יא

(יא) וַיִּקֹּב... וַיְקַלֵּל. לְשׁוֹן ׳וַיִּקֹּב׳ הָאָמוּר כָּאן אֵין פֵּירוּשׁוֹ ׳קִלְּלָה׳ [כְּמוֹ (במדבר כג, ח) ׳מָה אֶקֹּב לֹא קָבַה אֵל׳], שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר ׳וַיִּקֹּב׳ וְאַחַר כָּךְ ׳וַיְקַלֵּל׳, אֶלָּא כָּאן פֵּירוּשׁוֹ **כְּתַרְגּוּמוֹ** בְּאוּנְקְלוֹס: **׳וּפָרֵישׁ׳. שֶׁנָּקַב** וְהוֹצִיא מִפִּיו אֶת **הַשֵּׁם הַמְיוּחָד** שֶׁל הקב״ה **וְאַחַר כָּךְ גִּדֵּף** (קִילֵל) [וּמְצִינוּ בַּמִּקְרָאוֹת לְשׁוֹנוֹת ׳נָקַב׳ שֶׁמַּשְׁמָעוּתָם ׳פֵּירֵשׁ׳, כְּגוֹן (בראשית ל, כח) ׳נָקְבָה שְׂכָרְךָ עָלַי וְאֶתֵּנָה׳, וְכֵן (במדבר א, יז) ׳הָאֲנָשִׁים... אֲשֶׁר נִקְבוּ בְּשֵׁמוֹת׳], **וְשֵׁם הַמְיוּחָד** שֶׁנָּקַב הַמְקַלֵּל **הוּא שֵׁם הַמְפוֹרָשׁ** בֶּן אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת י־ה־ו־ה **שֶׁשָּׁמַע מִסִּינַי** (וּכְדִלְהַלָּן פָּסוּק טז) (ספרא) (באמ״ח):

וְשֵׁם אִמּוֹ שְׁלוֹמִית בַּת דִּבְרִי. מָה רָאָה הַכָּתוּב לְפָרֵשׁ דַּוְוקָא אֶת שֵׁם אִמּוֹ שֶׁל הַמְקַלֵּל, וְלֹא שְׁאָר שְׁמוֹת בַּעֲלֵי הַמַּעֲשֶׂה [כְּגוֹן שְׁמוֹת הוֹרֵי הָאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי, וּשְׁמוֹת בַּעֲלֵי הָרִיב עַצְמָם], אֶלָּא מִכָּאן לְמַדְנוּ **שִׁבְחָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁפִּרְסְמָהּ הַכָּתוּב לְזוֹ, לוֹמַר שֶׁהִיא לְבַדָּהּ הָיְתָה זוֹנָה** שֶׁנִּבְעֲלָה לְנָכְרִי [שֶׁכְּאָמוּר, אָבִיו שֶׁל הַמְקַלֵּל הָיָה ׳אִישׁ מִצְרִי׳] (בא״ר):

שְׁלֹמִית. הַשֵּׁם ׳שְׁלוֹמִית׳ הוּא מִלְּשׁוֹן ׳שָׁלוֹם׳, וְהוּא רוֹמֵז עַל מִנְהָגָהּ הַבִּלְתִּי צָנוּעַ, אֲשֶׁר גָּרַם לָהּ לָבֹא לִידֵי זְנוּת, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים: **דַּהֲוָה פַּטְפְּטָה** וְאוֹמֶרֶת לְכוּלָּם: **׳שְׁלָם עֲלָךְ׳, ׳שְׁלָם עֲלָךְ׳, ׳שְׁלָם עֲלֵיכוֹן׳.** פֵּירוּשׁ, שֶׁהָיְתָה **מְפַטְפֶּטֶת בִּדְבָרִים** – מַרְבָּה בְּדִבּוּרִים יוֹתֵר מִדַּי **וְשׁוֹאֶלֶת בִּשְׁלוֹם הַכֹּל,** אַף בִּשְׁלוֹם אֲנָשִׁים זָרִים (נח״י):

בַּת דִּבְרִי. גַּם שֵׁם זֶה שֶׁהוּא מִלְּשׁוֹן דִּיבּוּר, רוֹמֵז עַל עִנְיָנֵהּ שֶׁ**דַּבְּרָנִית הָיְתָה,** הַ**מְדַבֶּרֶת עִם כָּל אָדָם,** וּמֵאַחַר שֶׁכָּל זֶה אֵינוֹ דֶּרֶךְ צְנִיעוּת לְאִשָּׁה, **לְפִיכָךְ קִלְקְלָה** מַעֲשֶׂיהָ (יפ״ת):

לְמַטֵּה דָן. פֵּירַשׁ הַכָּתוּב אֶת שֵׁם אִמּוֹ וַאֲבִי אִמּוֹ וְשִׁבְטוֹ, **מַגִּיד** בָּזֶה **שֶׁהָרְשָׁע,** לֹא זוֹ בִּלְבַד שֶׁהוּא **גּוֹרֵם גְּנַאי לוֹ,** אֶלָּא הוּא גּוֹרֵם אַף **גְּנַאי לְאָבִיו** וּ**גְּנַאי לְשִׁבְטוֹ. כַּיּוֹצֵא בּוֹ** מְצִינוּ גַּם לְעִנְיַן הַשֶּׁבַח: **׳אָהֳלִיאָב בֶּן אֲחִיסָמָךְ לְמַטֵּה דָן׳** (שמות לא, ו) [מִן הָאוּמָנִים הַמְיוּחָדִים בָּעָם, אֲשֶׁר נִבְחֲרוּ מֵאֵת ה׳ לַעֲשׂוֹת בִּמְלֶאכֶת הַקּוֹדֶשׁ בְּעֵת הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן], הֲרֵי שֶׁפֵּירַשׁ הַכָּתוּב אֶת כָּל יִחוּסוֹ, כְּדֵי לִיתֵּן **שֶׁבַח לוֹ, שֶׁבַח לְאָבִיו, שֶׁבַח לְשִׁבְטוֹ** (ספרא) (ק״א): תורה יב

(יב) וַיַּנִּיחֻהוּ בַּמִּשְׁמָר. הִנִּיחוּ אוֹתוֹ בְּבֵית הַסּוֹהַר **לְבַדּוֹ. וְלֹא הִנִּיחוּ** גַּם אֶת **׳מְקוֹשֵׁשׁ** הָעֵצִים׳ **עִמּוֹ** לִהְיוֹתָם יַחַד בְּאוֹתוֹ מִשְׁמָר [בְּמִקְוֹשֵׁשׁ הָעֵצִים נֶאֱמַר (במדבר טו, לב־לד) ׳וַיִּהְיוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מְקֹשֵׁשׁ עֵצִים

בְּמִיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לא): ״מְחַלְּלֶיהָ מוֹת יוּמָת״, אֲבָל לֹא פֹּרַשׁ לָהֶם בְּאֵיזוֹ מִיתָה, לְכָךְ נֶאֱמַר (במדבר טו לד): ״כִּי לֹא פֹרַשׁ מַה־יֵּעָשֶׂה לוֹ״; אֲבָל בִּמְקַלֵּל הוּא אוֹמֵר: ״לְפֹרֹשׁ לָהֶם״, שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים אִם חַיָּב מִיתָה אִם לָאו.

(יג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

יג וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

(יד) הוֹצֵא אֶת־הַמְקַלֵּל אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְסָמְכוּ כָל־הַשֹּׁמְעִים אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁוֹ וְרָגְמוּ אֹתוֹ כָּל־הָעֵדָה׃

יד אַפֵּק יָת דְּאַרְגֵּז לְמַבְּרָא לְמַשְׁרִיתָא וְיִסְמְכוּן כָּל דִּי שְׁמָעוּ יָת יְדֵיהוֹן עַל רֵישֵׁה וְיִרְגְּמוּן יָתֵהּ כָּל כְּנִשְׁתָּא׃

רש״י◄ **הַשֹּׁמְעִים** • אֵלּוּ הָעֵדִים. **כָּל** • לְהָבִיא אֶת הַדַּיָּנִים. **אֶת־יְדֵיהֶם** • אוֹמְרִים לוֹ: ׳דָּמְךָ בְּרֹאשְׁךָ, וְאֵין אָנוּ נֶעֱנָשִׁים בְּמִיתָתְךָ, שֶׁאַתָּה גָּרַמְתָּ לְךָ׳!. **כָּל־הָעֵדָה** • (ת״כ) בְּמַעֲמַד כָּל הָעֵדָה, מִכָּאן שֶׁשְּׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ.

(טו) וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יְקַלֵּל אֱלֹהָיו וְנָשָׂא חֶטְאוֹ׃

טו וְעִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּמַלֵּל לְמֵימָר גְּבַר גְּבַר דִּי יַרְגֵּז קֳדָם אֱלָהֵהּ וִיקַבֵּל חוֹבֵהּ׃

רש״י◄ **וְנָשָׂא חֶטְאוֹ** • בְּכָרֵת, כְּשֶׁאֵין הַתְרָאָה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי לקוטי־שיחות חלק ז, עמוד 165 – מתוך ׳לקראת שבת׳)

עֹנֶשׁ הַמְּגַדֵּף – הוֹרָאַת שְׁעָה

אִישׁ אִישׁ כִּי־יְקַלֵּל וגו׳ וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה . . וַיּוֹצִיאוּ אֶת־הַמְקַלֵּל . . וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אֶבֶן וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה וגו׳ (כד, טו־כג)

וְצָרִיךְ בֵּאוּר מִפְּנֵי מַה הַתּוֹרָה צְרִיכָה לִכְפֹּל וְלִכְתֹּב אֶת הַצִּיווּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, הֲרֵי אָנוּ לְמֵדִים זֹאת כְּבָר מֵהָעֹנֶשׁ שֶׁנֶּאֱמַר לַמְקַלֵּל עַצְמוֹ, וּכְמוֹ שֶׁמְּצִינוּ בַּמְּקוֹשֵׁשׁ, שֶׁהַתּוֹרָה כָּתְבָה אֶת עָנְשׁוֹ שֶׁל הַמְקוֹשֵׁשׁ, וְלֹא כְּפָלָה שׁוּב לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל?

וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהַנָּה מָצִינוּ מַחְלֹקֶת בֵּין הַ׳כֶּסֶף מִשְׁנֶה׳ לְהַרַדְּבַ״ז בְּדַעַת הָרַמְבַּ״ם, הַאִם מְגַדֵּף צָרִיךְ הַתְרָאָה אוֹ לֹא, הַ׳כֶּסֶף מִשְׁנֶה׳ לָמַד בָּרַמְבַּ״ם שֶׁמְּגַדֵּף אֵין צָרִיךְ הַתְרָאָה, וְאִילּוּ הָרַדְּבַ״ז לָמַד שֶׁצָּרִיךְ הַתְרָאָה, וְכֵן דַּעַת הָרַאֲבַ״ד. וּמִדְּבָרֵי רַשִׁ״י בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כד טו) גַּבֵּי מְקַלֵּל, שֶׁדִּינוֹ ״בְּכָרֵת כְּשֶׁאֵין הַתְרָאָה״, מִפֹּרָשׁ שֶׁגַּם מְגַדֵּף צָרִיךְ הַתְרָאָה. וְהַטַּעַם עַל־פִּי הַפְּשָׁט, שֶׁצָּרִיךְ הַתְרָאָה אַף בִּמְקַלֵּל, כִּי בְּלֹא הַתְרָאָה אֵין וַדָּאוּת גְּמוּרָה שֶׁהוּא מַזִּיד, וְאֵיךְ יְחַיְּבוּ הַכָּתוּב מִיתָה (מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּנוֹגֵעַ לִמְגַדֵּף שֶׁבַּמִּדְבָּר, דִּכְלַפֵּי שְׁמַיָּא גַּלְיָא, וְהָיְתָה הוֹרָאָה מְיֻחֶדֶת אוֹדוֹת זֶה).

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

בְּיוֹם הַשַּׁבָּת... וַיַּנִּיחוּ אֹתוֹ בַּמִּשְׁמָר כִּי לֹא פֹרַשׁ מַה יֵּעָשֶׂה לוֹ׳ – וּמִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם ׳וַיַּנִּיחוּ אֹתוֹ׳ וְלֹא ׳וַיַּנִּיחֻהוּ׳, לָמְדָנוּ שֶׁהִנִּיחוּ אֶת כָּל אֶחָד מֵהֶם בְּנִפְרָד. שֶׁכֵּן כָּל לְשׁוֹן ׳אוֹתוֹ׳ מִשְׁמָעוּ: אוֹתוֹ בִּלְבָד (מלבי״ם)], **שֶׁהַמְקוֹשֵׁשׁ** וְהַמְקַלֵּל, **שְׁנֵיהֶם הָיוּ בְּפֶרֶק** (בִּזְמַן) **אֶחָד, וְיוֹדְעִים הָיוּ** יִשְׂרָאֵל **שֶׁהַמְקוֹשֵׁשׁ** עָנְשׁוֹ **בְּמִיתָה** (סנהדרין עה), **שֶׁנֶּאֱמַר** (שמות לא) **׳מְחַלְּלֶיהָ מוֹת יוּמָת׳, אֲבָל לֹא פוֹרַשׁ לָהֶם בְּאֵיזוֹ מִיתָה** יְמִיתוּהוּ, **לְכָךְ נֶאֱמַר** (במדבר טו, לד) **׳כִּי לֹא פוֹרַשׁ מַה יֵּעָשֶׂה לוֹ׳**, כְּלוֹמַר, יוֹדְעִים הָיוּ כִּי ׳יֵּעָשֶׂה לוֹ׳, אַךְ לֹא יָדְעוּ ׳מַה יֵּעָשֶׂה לוֹ׳ [עַד שֶׁנִּתְפָּרֵשׁ לָהֶם שֶׁמִּיתָתוֹ בִּסְקִילָה (שם פסוק לה)]; **אֲבָל** כָּאן **בַּמְקַלֵּל הוּא אוֹמֵר** בְּלָשׁוֹן אַחֵר: **׳לִפְרוֹשׁ לָהֶם׳**, לְפִי **שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים** כְּלָל **אִם** הוּא **חַיָּב מִיתָה אִם לָאו**. וּמֵאַחַר שֶׁיִּתְּכֵן שֶׁשְּׁנֵי הַחוֹטְאִים לֹא יִהְיוּ שָׁוִים בְּעָנְשָׁם, אֵין רָאוּי לְחָבְשָׁן יַחַד בְּאוֹתוֹ מִשְׁמָר (ספרא) (מפרשים): תורה יג

(יד) הַשֹּׁמְעִים. אֵלּוּ הָעֵדִים שֶׁשָּׁמְעוּ בְּעַצְמָם אֶת הַקְּלָלָה מִפִּיו, אֲבָל אֵין פֵּירוּשׁוֹ: ׳כָּל הַשּׁוֹמְעִים אֶת דְּבַר הַמְּאוֹרָע׳, שֶׁאִם כֵּן כָּל יִשְׂרָאֵל הֵם בִּכְלַל הַשּׁוֹמְעִים, וְהָיָה לוֹ לוֹמַר ׳כָּל יִשְׂרָאֵל׳:

כָּל הַשּׁוֹמְעִים. תֵּיבַת ׳כָּל׳ בָּאָה **לְהָבִיא** (לְרַבּוֹת) **אֶת הַדַּיָּנִים,** שֶׁגַּם הֵם יִסְמְכוּ אֶת יְדֵיהֶם עָלָיו, לְפִי שֶׁאַף הֵם נֶחְשָׁבִים בִּכְלַל ׳הַשּׁוֹמְעִים׳, שֶׁהֵם שָׁמְעוּ מִפִּי הָעֵדִים אֶת דִּבְרֵי הַמְקַלֵּל (ספרא):

אֶת יְדֵיהֶם. עִנְיָן סְמִיכַת הַיָּדַיִם הוּא שֶׁ**אוֹמְרִים לוֹ, ׳דָּמְךָ בְּרֹאשְׁךָ׳** (אַתָּה הוּא הָאָשֵׁם בִּשְׁפִיכַת דָּמְךָ) **וְאֵין אָנוּ נֶעֱנָשִׁים בְּמִיתָתְךָ, שֶׁאַתָּה גָּרַמְתָּ לְךָ׳** (שם) (ב״ב):

כָּל הָעֵדָה. וְכִי אֶפְשָׁר שֶׁכָּל הָעֵדָה כּוּלָּהּ רוֹגְמִים אוֹתוֹ?! אֶלָּא הָעֵדִים הֵם שֶׁרוֹגְמִים אוֹתוֹ **בְּמַעֲמַד כָּל הָעֵדָה** – בְּנוֹכְחוּתָם וּבְהַסְכָּמָתָם. וּמִתּוֹךְ שֶׁקְּרָאָם הַכָּתוּב לְכָל הָעֵדָה בִּלְשׁוֹן ׳וְרָגְמוּ׳, הֲרֵי **מִכָּאן שֶׁשְּׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ,** שֶׁכֵּן הָעֵדִים וְהַדַּיָּנִים הֵם שְׁלוּחֵי כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל לְקַיֵּים אֶת גְּזַר דִּינוֹ שֶׁל הַנֶּאֱשָׁם, וְנֶחְשָׁב הַדָּבָר כְּאִילּוּ הֵם עַצְמָם הָרוֹגְמִים (עיין שם) (ק״א): תורה טו

(טו) וְנָשָׂא חֶטְאוֹ. פֵּירוּשׁוֹ: **בְּעוֹנֶשׁ כָּרֵת,** וְהַכָּתוּב מְדַבֵּר **כְּשֶׁאֵין הַתְרָאָה** [לְפִי שֶׁכָּל עוֹנֶשׁ הַבָּא בִּידֵי שָׁמַיִם אֵינוֹ צָרִיךְ לֹא עֵדִים וְלֹא הַתְרָאָה], אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ עֵדִים וְהַתְרָאָה, הֲרֵי מִיתָתוֹ הִיא בִּידֵי אָדָם בִּסְקִילָה, וְכַמְּפוֹרָשׁ לְהַלָּן (מפרשים) תורה טז

וְהִנֵּה מָצִינוּ חִלּוּק בֵּין הַמְקוֹשֵׁשׁ לַמְגַדֵּף, שֶׁבַּמְּקוֹשֵׁשׁ הָיְתָה הַתְּרָאָה, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בַּמְגַדֵּף (דְּמֵאַחַר שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים אִם חַיָּב מִיתָה, לֹא יָכְלוּ לְהַתְרוֹתוֹ), וְאִם כֵּן לְפִי הַשִּׁיטוֹת שֶׁבַּמְגַדֵּף צָרִיךְ הַתְּרָאָה, זֶה שֶׁהֶעֱנִישׁוּ אֶת הַמְקַלֵּל בַּמִּדְבָּר הָיְתָה בְּגֶדֶר הוֹרָאַת שָׁעָה, וְלָכֵן הַתּוֹרָה צְרִיכָה לִכְפֹּל שׁוּב אֶת הַצִּיווּי בְּנוֹגֵעַ לְדוֹרוֹת – "וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר".

(טז) **וְנֹקֵב שֵׁם־יְהוָה מוֹת יוּמָת רָגוֹם יִרְגְּמוּ־בוֹ כָּל־הָעֵדָה כַּגֵּר כָּאֶזְרָח בְּנָקְבוֹ שֵׁם יוּמָת:**

טז וְדִי פָרַשׁ שְׁמָא דַיְיָ יִתְקְטֻלָא יִתְקְטֵל מִרְגַּם יִרְגְּמוּן בֵּהּ כָּל כְּנִשְׁתָּא כְּגִיּוֹרָא כְּיַצִּיבָא בְּפָרְשׁוּתֵהּ שְׁמָא יִתְקְטֵל:

רס״י ◄ **וְנֹקֵב שֵׁם** • אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיְּפָרֵשׁ אֶת הַשֵּׁם, וְלֹא הַמְקַלֵּל בְּכִנּוּי. **וְנֹקֵב** • לְשׁוֹן קְלָלָה, כְּמוֹ (במדבר כג ח): "מָה אֶקֹּב".

(יז) **וְאִישׁ כִּי יַכֶּה כָּל־נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוּמָת:**

יז וּגְבַר אֲרֵי יִקְטוֹל כָּל נַפְשָׁא דַאֲנָשָׁא יִתְקְטֻלָא יִתְקְטֵל:

רס״י ◄ **וְאִישׁ כִּי יַכֶּה** • לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא יב): "מַכֵּה אִישׁ וְגוֹ׳", אֵין לִי אֶלָּא שֶׁהָרַג אֶת הָאִישׁ, אִשָּׁה וְקָטָן מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "כָּל־נֶפֶשׁ אָדָם".

(יח) **וּמַכֵּה נֶפֶשׁ־בְּהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ:**

יח וּדְיִקְטוֹל נְפַשׁ בְּעִירָא יְשַׁלְּמִנַּהּ נַפְשָׁא חֲלַף נַפְשָׁא:

(יט) **וְאִישׁ כִּי־יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לוֹ:**

יט וּגְבַר אֲרֵי יִתֵּן מוּמָא בְּחַבְרֵהּ כְּמָא די עֲבַד כֵּן יִתְעֲבֵד לֵהּ:

(כ) **שֶׁבֶר תַּחַת שֶׁבֶר עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוּם בָּאָדָם כֵּן יִנָּתֶן בּוֹ:**

כ תַּבְרָא חֲלַף תַּבְרָא עֵינָא חֲלַף עֵינָא שִׁנָּא חֲלַף שִׁנָּא כְּמָא די יִתֵּן מוּמָא בַּאֲנָשָׁא כֵּן יִתְיְהֵב בֵּהּ:

רס״י ◄ **כֵּן יִנָּתֶן בּוֹ** • פֵּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁאֵינוֹ נְתִינַת מוּם מַמָּשׁ, אֶלָּא תַּשְׁלוּמֵי מָמוֹן; שָׁמִין אוֹתוֹ כְּעֶבֶד, לָכֵן כְּתִיב בּוֹ לְשׁוֹן ׳נְתִינָה׳ – דָּבָר הַנָּתוּן מִיָּד לְיָד.

(כא) **וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת:**

כא וּדְיִקְטוֹל בְּעִירָא יְשַׁלְּמִנַּהּ וּדְיִקְטוֹל אֲנָשָׁא יִתְקְטֵל:

רס״י ◄ **וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה** • לְמַעְלָה דִּבֵּר בְּהוֹרֵג בְּהֵמָה, וְכָאן דִּבֵּר בָּעוֹשֶׂה בָּהּ חַבּוּרָה. **וּמַכֵּה אָדָם**

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

(טז) וְנוֹקֵב שֵׁם. לְשׁוֹן ׳נְקִיבָה׳ מַשְׁמָעוֹ דִּבּוּר מְפוֹרָשׁ, וּמִכָּאן לָמְדָנוּ כִּי הַמְקַלֵּל **אֵינוֹ חַיָּב** מִיתָה **עַד שֶׁיְּפָרֵשׁ אֶת הַשֵּׁם** הַמְיוּחָד בֶּן אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת: י־ה־ו־ה, **וְלֹא הַמְקַלֵּל בְּכִינּוּי** כְּגוֹן הַשֵּׁם: אָ־דֹ־נָ־י שֶׁהוּא בְּכִינּוּי לְהַקב״ה עַל שֵׁם אֲדֻנּוּתוֹ [וְכָל שֶׁכֵּן שְׁאָר כִּינּוּיִים שֶׁאֵינָם מְיוּחָדִים דִּוּוּקָא לְהַקב״ה, כְּגוֹן: רַחוּם חַנּוּן וְכַדּוֹמֶה], שֶׁהַמְקַלֵּל בְּכִינּוּי אֵין עָנְשׁוֹ בְּמִיתָה אֶלָּא בְּמַלְקוֹת בִּלְבָד, עַל אִיסּוּר הַ׳לְּאוֹ׳ שֶׁבַּדָּבָר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב, כז) ׳אֱלֹהִים לֹא תְקַלֵּל׳ (סנהדרין נו.) (נח״י, משכ״ל):

וְנוֹקֵב שֵׁם ה׳. פֵּירוּשׁוֹ: וְהַמְפָרֵשׁ אֶת שֵׁם ה׳ [וְכִמְבוֹאָר לְמַעְלָה שֶׁ׳נְקִיבָה׳ הוּא לְשׁוֹן ׳פֵּירוּשׁ׳], וְקִצֵּר הַכָּתוּב בִּלְשׁוֹנוֹ וְחִסֵּר אֶת הַקְּלָלָה עַצְמָהּ, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר: ׳וְנוֹקֵב שֵׁם ה׳ וּמְקַלְּלוֹ׳, לְפִי שֶׁתֵּיבַת ׳נוֹקֵב׳ יֵשׁ בָּהּ גַּם מַשְׁמָעוּת שֶׁל **לְשׁוֹן קְלָלָה, כְּמוֹ** (במדבר כג, ח) **׳מָה אֶקֹּב** לֹא קַבֹּה אֵל׳ [מִדִּבְרֵי בִּלְעָם שֶׁשָּׂכַר אוֹתוֹ מֶלֶךְ מוֹאָב לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל: אֵיךְ אֲקַלֵּל אֶת הָעָם אֲשֶׁר לֹא קִלְּלוֹ ה׳], וְהַלָּשׁוֹן מְשַׁמֵּשׁ כָּאן לִשְׁתֵּי הַמַּשְׁמָעוּיוֹת (סנהדרין נו.) (רס״ג, רא״ם): תורה יז

(יז) וְאִישׁ כִּי יַכֶּה. פָּסוּק זֶה בָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ פְּרָטִים נוֹסָפִים בְּדִין עוֹנֶשׁ הָרוֹצֵחַ שֶׁלֹּא נֶאֱמְרוּ בְּפָרָשַׁת מִשְׁפָּטִים, **לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר** שָׁם (שמות כא, יב) **׳מַכֵּה אִישׁ וָמֵת** מוֹת יוּמָת׳, **אֵין לִי** שֶׁחַיָּיב מִיתָה **אֶלָּא** כְּשֶׁהָרַג **אֶת הָאִישׁ,** אֲבָל הַהוֹרֵג **אִשָּׁה וְקָטָן מִנַּיִן** שֶׁגַּם הוּא חַיָּיב מִיתָה? **תַּלְמוּד לוֹמַר** כָּאן ׳וְאִישׁ כִּי יַכֶּה **כָּל נֶפֶשׁ אָדָם** מוֹת יוּמָת׳ – כָּל מִי שֶׁהוּא בִּכְלַל ׳נֶפֶשׁ אָדָם׳: תורה יח

(כ) כֵּן יִנָּתֶן בּוֹ. פֵּירְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁאֵינוֹ נְתִינַת מוּם מַמָּשׁ, כְּמַשְׁמָעוֹ הַפָּשׁוּט שֶׁל הַכָּתוּב, **אֶלָּא** הַכַּוָּנָה הִיא לְ**תַשְׁלוּמֵי מָמוֹן,** שֶׁחַיָּיב הַחוֹבֵל לְשַׁלֵּם לַנֶּחְבָּל דְּמֵי הַהֶיזֵּק שֶׁהִזִּיקוֹ. וְכֵיצַד מְשַׁלֵּם לוֹ אֶת הַנֵּזֶק? **שָׁמִין אוֹתוֹ כְּעֶבֶד** – בֵּית דִּין מְשַׁעֲרִים כַּמָּה הָיָה שָׁוֶה אָדָם זֶה אִילּוּ נִמְכַּר בַּשּׁוּק כְּעֶבֶד לִפְנֵי שֶׁנֶּחְבַּל, וְכַמָּה הוּא שָׁוֶה עַתָּה לְאַחַר שֶׁנֶּחְבַּל, וִישַׁלֵּם לוֹ אֶת הַהֶפְרֵשׁ. **לָכֵן כָּתוּב בּוֹ לְשׁוֹן ׳נְתִינָה׳** [שֶׁהֲרֵי פָּתַח הַכָּתוּב (בפסוק יט) בְּלִשׁוֹן עֲשִׂיָּה ׳כֵּן יֵעָשֶׂה לוֹ׳, וְסִיֵּים כָּאן ׳כֵּן יִנָּתֶן בּוֹ׳], כְּדֵי לְלַמֵּד שֶׁאֵין הַדְּבָרִים אֲמוּרִים אֶלָּא בְּ**דָבָר הַנָּתוּן** (הַנִּמְסָר) **מִיָּד לְיָד,** דְּהַיְינוּ מָמוֹן, וְלֹא בַּעֲשִׂיַּת מוּם מַמָּשׁ (בבא־קמא פד.) (גר״א): תורה כא

(כא) וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה. כְּבָר נֶאֱמַר **לְמַעְלָה** (בפסוק יח) ׳וּמַכֵּה נֶפֶשׁ בְּהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה׳, אֶלָּא שֶׁשָּׁם **דִּבֵּר** הַכָּתוּב **בְּהוֹרֵג בְּהֵמָה,** שֶׁהֲרֵי הִזְכִּיר

יומת • אֲפִלּוּ לֹא הֲרָגוֹ אֶלָּא עָשָׂה בּוֹ חַבּוּרָה, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר כָּאן "נֶפֶשׁ". וּבְמַכֵּה אָבִיו וְאִמּוֹ דִּבֵּר הַכָּתוּב, וּבָא לְהַקִּישׁוֹ לְמַכֵּה בְּהֵמָה: מַה מַּכֵּה בְּהֵמָה - מֵחַיִּים, אַף מַכֵּה אָבִיו וְאִמּוֹ - מֵחַיִּים, פְּרָט לְמַכֶּה אַחַר מִיתָה: לְפִי שֶׁמָּצִינוּ שֶׁהַמְקַלְּלוֹ לְאַחַר מִיתָה חַיָּב, הֵצְרַךְ לוֹמַר בַּמַּכֶּה, שֶׁפָּטוּר; וּמַה בִּבְהֵמָה בְּחַבָּלָה, שֶׁאִם אֵין חֲבָלָה אֵין תַּשְׁלוּמִין, אַף מַכֵּה אָבִיו וְאִמּוֹ אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהֶם חַבּוּרָה.

(כב) מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כָּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

כב דִּינָא חָדָא יְהֵי לְכוֹן כְּגִיּוֹרָא כְּיַצִּיבָא יְהֵי אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:

רש״י ◄ **אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם** • אֱלֹהֵי כֻּלְּכֶם; כְּשֵׁם שֶׁאֲנִי מְיַחֵד שְׁמִי עֲלֵיכֶם, כָּךְ אֲנִי מְיַחֵד שְׁמִי עַל הַגֵּרִים.

(כג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיּוֹצִיאוּ אֶת־הַמְקַלֵּל אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אֶבֶן וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כג וּמַלִּיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַפִּיקוּ יָת דְּאַרְגֵּז לְמַבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא וּרְגָמוּ יָתֵהּ אַבְנָא וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדוּ כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה: פ פ פ

רש״י ◄ **וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ** • כָּל הַמִּצְוָה הָאֲמוּרָה בִּסְקִילָה בְּמָקוֹם אַחֵר: דְּחִיָּה, רְגִימָה וּתְלִיָּה:

קכ״ד פסוקים, עוזיא״ל סימן. חסלת פרשת אמור

הפטרה לפרשת אמור נדפסה בעמ׳ ריט

רש״י כפשוטו – מהדורת לשם

שָׁם לְשׁוֹן ׳נֶפֶשׁ׳, **וְאִילּוּ כָּאן דִּבֵּר בְּעוֹשֶׂה בָהּ חַבּוּרָה,** וְהַמַּזִּיק מְשַׁלֵּם לַבְּעָלִים אֶת דְּמֵי הַפְּחַת שֶׁהוּפְחַת מִשְּׁוִיָּהּ שֶׁל הַבְּהֵמָה עַל יְדֵי הַחַבּוּרָה (רא״ם):

וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת. מִלְּשׁוֹן זֶה מִשְׁמַע **אֲפִילּוּ לֹא הֲרָגוֹ אֶלָּא עָשָׂה בּוֹ חַבּוּרָה** בִּלְבַד חַיָּיב מִיתָה, **שֶׁהֲרֵי לֹא נֶאֱמַר כָּאן:** ׳וּמַכֵּה **נֶפֶשׁ** אָדָם׳ [כְּמוֹ לְעֵיל (בפסוק יז)], **וְדַוְוקָא בְּמַכֵּה אָבִיו וְאִמּוֹ דִּבֵּר הַכָּתוּב** שֶׁעָלָיו כְּבָר נֶאֱמַר (שמות כא, טו) ׳וּמַכֵּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת׳, לְחַיֵּיב מִיתָה עַל עֲשִׂיַּת חַבּוּרָה בְּאָבִיו אוֹ בְּאִמּוֹ. **וְלָמָּה חָזַר וְאָמְרוֹ** כָּאן? לְפִי שֶׁהוּא **בָּא לְהַקִּישׁוֹ** (לְהַשְׁוּוֹת אֶת דִּינוֹ) **לְמַכֵּה בְהֵמָה** הָאָמוּר בְּאוֹתוֹ פָּסוּק: **מַה מַּכֵּה בְהֵמָה** הָרֵי הַמְדוּבָּר הוּא דַּוְוקָא **מֵחַיִּים** וְלֹא בִּבְהֵמָה מֵתָה, **אַף מַכֵּה אָבִיו וְאִמּוֹ** דַּוְוקָא **מֵחַיִּים, פְּרָט לְמַכֶּה** אוֹתָם **לְאַחַר מִיתָה** שֶׁפָּטוּר מֵעוֹנֶשׁ מִיתָה, **וּלְפִי שֶׁמָּצִינוּ שֶׁהַמְקַלְּלוֹ לְאַחַר מִיתָה חַיָּיב** [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל ב, ט) ׳אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל דָּמָיו בּוֹ׳, וְלָמַדְנוּ מִשָּׁם ׳לְרַבּוֹת אַף לְאַחַר מִיתָה׳], לְכָךְ **הוּצְרַךְ לוֹמַר** כָּאן **בְּמַכֶּה שֶׁפָּטוּר** עַל הַבָּאתָם לְאַחַר מִיתָה. עוֹד לָמַדְנוּ מִן הַהֶקֵּשׁ: **וּמַה בִּבְהֵמָה** הַמְדוּבָּר הוּא **בְּעַשִּׂיַּת חַבָּלָה** מַמָּשׁ [וְלֹא בְּמַכָּה הַגּוֹרֶמֶת רַק כְּאֵב לְפִי שָׁעָה], **שֶׁאִם אֵין חֲבָלָה אֵין תַּשְׁלוּמִין** כִּי לֹא הוּפְחַת מִשְּׁוִיָּהּ כְּלוּם, **אַף מַכֵּה אָבִיו וְאִמּוֹ אֵינוֹ חַיָּיב עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בָּהֶם חַבּוּרָה** מַמָּשׁ, הַמּוֹצִיאָה דָּם [שֶׁהַכָּאָה זוֹ נֶחְשֶׁבֶת כְּעֵין מַכַּת ׳נֶפֶשׁ׳] (ספרא) (רא״ם, נח״י): תורה כב

(כב) כִּי אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם. לְשׁוֹן ׳כִּי׳ הָאָמוּר כָּאן, הוּא נְתִינַת טַעַם לְהַשְׁוָוּאַת הַגֵּר לְאֶזְרָח: כִּי אֲנִי **אֱלֹהֵי כוּלְּכֶם.** וּ**כְשֵׁם שֶׁאֲנִי מְיַחֵד שְׁמִי עֲלֵיכֶם, כָּךְ אֲנִי מְיַחֵדוֹ עַל הַגֵּרִים,** לְפִיכָךְ הַהוֹרֵג אֶת הַגֵּר אוֹ הַחוֹבֵל בּוֹ, אֵין טַעַם שֶׁיִּהְיֶה דִּינוֹ שׁוֹנֶה מִן הַהוֹרֵג וְהַחוֹבֵל בְּאֶזְרָח (בא״י, עפ״י דפו״ר): תורה כג

(כג) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ. אַחַר שֶׁכִּבֵּר פֵּירֵשׁ הַכָּתוּב שֶׁהוֹצִיאוּהוּ וּרְגָמוּהוּ בְּאֶבֶן, מַה בָּא לְהוֹסִיף בָּזֶה שֶׁ׳עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה׳ אֶת מֹשֶׁה׳, אֶלָּא לוֹמַר שֶׁקִּיְּימוּ אֶת **כָּל הַמִּצְוָה** (כָּל פְּרָטֵי הַמִּצְוָה) **הָאֲמוּרָה בִּסְקִילָה בְּמָקוֹם אַחֵר,** שֶׁהֵם: **דְּחִיָּיה, רְגִימָה, וּתְלִיָּיה.** שֶׁבַּתְּחִילָה דּוֹחִים וּמַפִּילִים אוֹתוֹ מִמָּקוֹם גָּבוֹהַּ, וְאַחַר כָּךְ רוֹגְמִים אוֹתוֹ בַּאֲבָנִים, וּלְאַחַר שֶׁמֵּת תּוֹלִים אוֹתוֹ עַל עֵץ [רָאֵה רַשִׁ״י עַל הַפָּסוּק (שמות יט, יג) ׳כִּי סָקוֹל יִסָּקֵל אוֹ יָרֹה יִיָּרֶה׳ – מִכָּאן לַנִּסְקָלִין שֶׁהֵם נִדְחִין לְמַטָּה מִבֵּית הַסְּקִילָה שֶׁהָיָה גָּבוֹהַּ שְׁתֵּי קוֹמוֹת. ׳יִיָּרֶה׳ – יוּשְׁלַךְ לְמַטָּה לָאָרֶץ. וּרְאֵה עוֹד (דברים כא, כב) ׳וְכִי יִהְיֶה בְאִישׁ חֵטְא מִשְׁפַּט מָוֶת וְהוּמַת, וְתָלִיתָ אֹתוֹ עַל עֵץ׳ – רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ כָּל הַנִּסְקָלִין נִתְלִין] (עיין ספרא) (הזכרון):

חסלת פרשת אמור

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ז ניסן פרק כ, מפרק קכ עד סוף פרק קלד	**יום רביעי - ל' ניסן** פרק כ, מפרק קמה עד סוף פרק קנ
יום שני - כ"ח ניסן פרק כ, מפרק קלה עד סוף פרק קלט	**יום חמישי - א' אייר** פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט
יום שלישי - כ"ט ניסן פרק כ, מפרק קמ עד סוף פרק קמד	**יום שישי - ב' אייר** מפרק י עד סוף פרק יז
שבת קודש - ג' אייר פרק כ, מפרק יח עד סוף פרק כב	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ז ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 124, והנה בחי' אהבה זו... עד עמ' 124, כידוע לי"ח]:

ביחס למדריגה העליונה יותר של אהבה, למדנו, שהיא יכולה להיות רק במי שהיראה היא בשלימות, ואילו ביחס למדריגה השניה שבאהבה (למרות שעל פי סדר, צריך גם כן להיות קודם יראה ולאחריה אהבה) יוסבר להלן, על יוצא מן הכלל, שיוכל להגיע לאהבה זו בלי הקדמת היראה. וכך אומר רבנו הזקן:

וְהִנֵּה, בְּחִינַת אַהֲבָה זוֹ, פְּעָמִים שֶׁקּוֹדֶמֶת לְיִרְאָה, כְּפִי בְּחִינַת הַדַּעַת הַמּוֹלִידָה, – את האהבה, **כַּנּוֹדַע [שֶׁהַדַּעַת כּוֹלֵל חֲסָדִים וּגְבוּרוֹת, שֶׁהֵם אַהֲבָה וְיִרְאָה,** – חסד – אהבה, וגבורה – יראה, ו"דעת" כוללת בתוכה את שתיהן ומביאה להתגלות שתיהן; כלומר: ההתקשרות החזקה של ה"דעת" שלו בגדלות ה', מעוררת באדם ומגלה את שני הרגשות של יראה ואהבה, **וּפְעָמִים שֶׁהַחֲסָדִים קוֹדְמִים לְיִרְד וּלְהִתְגַּלּוֹת],** – מאשר הגבורות, ובנפש היינו, שלפעמים מתגלה מהתקשרות הדעת, אהבה **לפני** יראה. **וְלָכֵן אֶפְשָׁר לְרָשָׁע וּבַעַל עֲבֵרוֹת שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה הַנּוֹלֶדֶת בְּלִבּוֹ, בְּזִכְרוֹ אֶת ה' אֱלֹהָיו.** – שלמרות שעד עתה היה רשע ובעל עבירות ולא היתה לו יראת ה' – בכל זאת נוצרת בו אהבה להקב"ה המביאה אותו לתשובה; **וּמִכָּל מָקוֹם, הַיִּרְאָה גַּם כֵּן כְּלוּלָה בָּהּ** – באהבה זו עצמה, **מִמֵּילָא, רַק שֶׁהִיא** – היראה, **בְּבְחִינַת קַטְנוּת וְהֶעֱלֵם,** – בתוך האהבה, **דְּהַיְנוּ יִרְאַת חֵטְא** – בלבד, **לְמָרֹד בּוֹ חַס־וְשָׁלוֹם, וְהָאַהֲבָה הִיא בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ וּמֹחוֹ.** – בלבו ובמוחו הוא מרגיש רק באהבה להקב"ה. **אַךְ** – ענין זה שהאהבה באה לפני היראה, **זֶהוּ** – רק, **דֶּרֶךְ מִקְרֶה וְהוֹרָאַת שָׁעָה, בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית מֵאֵת ה', לְצֹרֶךְ שָׁעָה,** – כדי שהרשע ובעל העבירה יתעורר באהבה להקב"ה ולהיהפך לבעל תשובה, **כְּמַעֲשֵׂה דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן דּוֹרְדַיָּא**[16]. – שהיה רשע ובעל עבירות – ולפתע חזר בתשובה מתוך אהבה להקב"ה, עד שנשמתו יצאת בתשובתו. הרי שהיתה בכך משום הוראת שעה. כמו שכתוב[17], שר' אלעזר בן דורדייא היה גלגול של יוחנן כהן גדול, ששימש שמונים שנה ככהן גדול ונעשה צדוקי[18] – ועל ידי שנשמתו גולגלה בר' אלעזר בן דורדייא (שהיה מקודם, כאמור, רשע ובעל עבירות, ולאחר מכן חזר בתשובה מתוך אהבה להקב"ה) – נתעלו כל תורתו ומצוותיו של יוחנן כהן גדול[19]. **אֲבָל סֵדֶר הָעֲבוֹדָה הַקְּבוּעָה וּתְלוּיָה בִּבְחִירַת הָאָדָם - צָרִיךְ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה קִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת עַל יְדֵי יִרְאָה תַּתָּאָה בִּבְחִינַת קַטְנוּת, עַל כָּל פָּנִים, בְּ"סוּר מֵרַע וַעֲשֵׂה טוֹב",** – להימנע מכל עבירה ולקיים כל מצוה, **לְהָאִיר נַפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית בְּאוֹר הַתּוֹרָה וּמִצְוֹתֶיהָ, וְאַחַר כָּךְ יָאִיר עָלֶיהָ אוֹר הָאַהֲבָה [כִּי "וְאָהַבְתָּ" בְּגִימַטְרִיָּא ב' פְּעָמִים "אוֹר", כַּיָּדוּעַ לְיוֹדְעֵי חֵן:** – חכמה נסתרה] – כלומר בתחילה נדרש אור של תורה ומצוות בנפש האדם, ורק לאחר מכן ביכולת האדם להגיע לאור האהבה.

ליקוטי אמרים

והנה בחי' אהבה זו פעמים שקודמת ליראה כפי בחי' הדעת המולידה כנודע [שהדעת כולל חסדים וגבורות שהם אהבה ויראה ופעמים שהחסדים קודמים לירד ולהתגלות] ולכן אפשר לרשע ובעל עבירות שיעשה תשובה מאהבה הנולדה בלבו בזכרו את ה' אלהיו ומ"מ היראה ג"כ כלולה בה ממילא רק שהיא בבחי' קטנות והעלם דהיינו יראת חטא למרוד בו ח"ו והאהבה היא בהתגלות לבו ומוחו אך זהו דרך מקרה והוראת שעה בהשגחה פרטית מאת ה' לצורך שעה כמעשה דר"א בן דורדייא. אבל סדר העבודה הקבועה ותלויה בבחירת האדם צריך להקדים תחלה קיום התורה והמצות ע"י יראה תתאה בבחי' קטנות עכ"פ בסור מרע ועשה טוב להאיר נפשו האלהית באור התורה ומצותיה ואח"כ יאיר עליה אור האהבה [כי ואהבת בגימטריא ב"פ אור כידוע לי"ח]:

יום שני כ"ח ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 124, פרק מד והנה כל... עד עמ' סג, צפרא כו'.

פֶּרֶק מד. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, את שתי המדריגות הכלליות שבאהבה: – "אהבה רבה", הבאה מלמעלה. – אדם בכוחות עצמו, אינו מסוגל להגיע על ידי התבוננות בגדלות ה' למדריגה נעלה זו של אהבה. רק כשהוא זוכה לכך – הוא מקבל אהבה זו מלמעלה בדרך של מתנה; – "אהבת עולם", הבאה על ידי התבוננות בגדלות ה', על ידי שיהודי מתעמק ומבין גדלות ה' – הוא מגיע לאותה אהבה.

---

16. ראה עבודה זרה יז, ב. **17.** בלקוטי תורה להאריז"ל תהלים, לב. **18.** ראה ברכות כט, א. **19.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "וראה ג"כ מכ' מו"ח אדמו"ר בזה – **ובפרטיות במדרי' האהבה** – הנדפס בסוף קונ' העבודה – דכוונת אדה"ז כאן **לאהבה** דראב"ד. ולכן לא יוקשה מפשטות הסיפור דראב"ד שענינו תשובה – דהא והא צ"ל. וענין התשובה שבזה מבואר מאדה"ז בס' תקס"ב (ז, א. יג, א). ומובן ג"כ דיצאה נפשו בבכי' – דאיך שייך זה **באה"ע**: אלא שזה בא מצד התשובה".

ליקוטי אמרים

פרק מד והנה כל מדרגת אהבה מב' מדרגות אלו אהבה רבה ואהבת עולם

נחלקת לכמה בחי' ומדרגות לאין קץ כל חד לפום שיעורא דיליה כמ"ש בז"הק ע"פ נודע בשערים בעלה דא קב"ה דאיהו אתידע ואתדבק לכל חד לפום מה דמשער בלביה וכו' ולכן נקראי' דחילו ורחימו הנסתרות לה' אלהינו ותורה ומצות הן הנגלות לנו ולבנינו לעשות כו'. כי תורה אחת ומשפט אחד לכולנו בקיום כל התורה ומצות בבחי' מעשה משא"כ בדחילו ורחימו שהם לפי הדעת את ה' שבמוח ולב כנ"ל. אך אחת היא אהבה הכלולה מכל בחי' ומדרגות אהבה רבה ואהבת עולם והיא שוה לכל נפש מישראל וירושה לנו מאבותינו. והיינו מ"ש הזהר ע"פ נפשי אויתיך בלילה וגו' דירחים לקב"ה רחימותא דנפשא ורוחא כמה דאתדבקו אילין בגופא וגופא רחים לון וכו'. וז"ש נפשי אויתיך כלומר מפני שאתה ה' נפשי וחיי האמיתים לכך אויתיך פי' שאני מתאוה ותאב לך כאדם המתאוה לחיי נפשו וכשהוא חלש ומעונה מתאוה ותאב שתשוב נפשו אליו וכן כשהוא הולך לישן מתאוה וחפץ שתשוב נפשו אליו כשיעור משנתו כך אני

1 וְהִנֵּה, כָּל מַדְרֵגַת אַהֲבָה מִב' מַדְרֵגוֹת אֵלּוּ: "אַהֲבָה רַבָּה"
2 וְ"אַהֲבַת עוֹלָם" - נֶחְלֶקֶת לְכַמָּה בְּחִינוֹת וּמַדְרֵגוֹת לְאֵין קֵץ,
3 – ישנן אין־סוף מדריגות של אהבה, גם במדריגת "אהבה רבה"
4 וגם במדריגת "אהבת עולם", כָּל חַד לְפוּם שִׁעוּרָא דִּלֵּיהּ, –
5 כל אחד לפי שיעורו,
6 מדריגת האהבה בכל אחד
7 היא בהתאם לדרגתו
8 הרוחנית; כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב
9 בְּזֹהַר הַקָּדוֹשׁ[1] עַל פָּסוּק:
10 "נוֹדָע בַּשְּׁעָרִים בַּעְלָהּ"[2]
11 - ש"בעלה" "דָּא קֻדְשָׁא-
12 בְּרִיךְ־הוּא, – הקב"ה
13 נקרא "בעל" של כנסת
14 ישראל – ו"בעלה",
15 הקב"ה, "נודע בשערים" –
16 דְּאִיהוּ אִתְיַדַּע וְאִתְדַּבַּק
17 – הוא "נודע", נרגש
18 ומתדבק, ב"שערים" –
19 לְכָל חַד לְפוּם מַה
20 דִּמְשַׁעַר בְּלִבֵּיהּ וְכוּ'". –
21 לכל אחד כפי שהוא
22 "משער" ו"תופס" בלבו.
23 כך, ששני אנשים
24 שעומדים שניהם באותה
25 מדריגה כללית של
26 אהבה, ובכל זאת קיים
27 הבדל בדרגות הפרטיות.
28 וְלָכֵן נִקְרָאִים דְּחִילוּ
29 וּרְחִימוּ - יראה ואהבה, "הַנִּסְתָּרוֹת לַה' אֱלֹהֵינוּ"[3], – כי
30 מדריגת האהבה של יהודי אחד, מוסתרת לגבי יהודי אחר, היות
31 ואין הוא עומד באותה מדריגה, וְתוֹרָה וּמִצְוֹת - הֵן "הַנִּגְלוֹת
32 לָנוּ וּלְבָנֵינוּ לַעֲשׂוֹת כּוּ'", – ואילו תורה ומצוות הן גלויות
33 ושוות לכל אחד, כִּי תוֹרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד לְכֻלָּנוּ, בְּקִיּוּם
34 כָּל הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת בִּבְחִינַת מַעֲשֶׂה, – בעשיית וקיום כל
35 התורה והמצוות, משתווים כל בני ישראל – אותה צורה של
36 תפילין ואותו אופן של הנחה שוה אצל הגדול שבגדולים
37 שבישראל, ואצל היהודי הנחות ביותר בישראל. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן
38 בְּדְחִילוּ וּרְחִימוּ – שונה הדבר ביחס ליראה ואהבה, שֶׁהֵם לְפִי
39 הַדַּעַת אֶת ה' שֶׁבְּמוֹחַ וָלֵב, – בכך שונה אחד מן השני: יש מי
40 שידיעתו באלקות גדולה ועמוקה יותר ולכן יראתו ואהבתו את
41 ה' גדולות יותר, ויש אשר ידיעתו פחותה יותר, ולכן גם יראתו
42 ואהבתו את ה' הן במדריגה פחותה יותר, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל. בפרק
43 הקודם הסביר רבנו הזקן, שההבדל בין "אהבה רבה" ל"אהבת
44 עולם" הוא: "אהבה רבה" היא אהבה הבאה מלמעלה, והאדם
45 בעבודתו לא היה יכול אף פעם להגיע אליה, ואילו "אהבת
46 עולם" היא אהבה שאדם מגיע אליה על ידי העבודה של השגה
47 והתבוננות בגדלות ה'. כאן מוסיף רבנו הזקן שקיימת אהבה כזו
48 הכוללת בתוכה את שתי המדריגות האמורות: יש בה מדריגת
49 "אהבה רבה", בכך שהיא באה לכל יהודי בנשמתו מלמעלה
50 בתור ירושה מן האבות, אך, כדי לגלות אהבה זו, יש להזדקק
51 להבנה ולהתבוננות
52 בגדלות ה', שזוהי כבר
53 בחינת ודרגת "אהבת
54 עולם", שכאמור, מתגלה
55 על ידי עבודת האדם.
56 ובלשון ה"תניא": אַךְ
57 אַחַת הִיא אַהֲבָה
58 הַכְּלוּלָה מִכָּל בְּחִינוֹת
59 וּמַדְרֵגוֹת "אַהֲבָה רַבָּה"
60 וְ"אַהֲבַת עוֹלָם", – ישנה
61 אהבה יחידה ומיוחדת,
62 הכוללת בתוכה כל
63 בחינות ומדריגות "אהבה
64 רבה" ו"אהבת עולם",
65 וְהִיא שָׁוָה לְכָל נֶפֶשׁ
66 מִיִּשְׂרָאֵל, וִירֻשָּׁה לָנוּ
67 מֵאֲבוֹתֵינוּ; – בנשמה
68 הקדושה, שכל אחד
69 מישראל ירש מן האבות,
70 ישנה אהבה זו. וְהֵינוּ, מַה
71 שֶּׁכָּתַב הַזֹּהַר עַל פָּסוּק[4]:
72 "נַפְשִׁי אִוִּיתִךָ בַּלַּיְלָה
73 וְגוֹ'" – ו"הזהר"[5] מדייק,
74 שלפי פירושו הפשוט של
75 הפסוק, אין הלשון מדוייקת: אם מדובר על הנפש בלשון נסתר
76 ("נפשי"), היה עליו לומר "נפשי אותך", כלומר: נפשי תאבה לך,
77 ואם לאו היה צריך לומר: "אני אויתיך" – אני תאב לך, כיצד
78 הוא מתחיל ב"נפשי", ועובר מיד אל עצמו, כמדבר בעדו, ואומר
79 "אויתיך" – כלומר: אני תאב לך? – ומפרש ה"זוהר" שהמלה
80 "נפשי" מוסבת על הקב"ה, שהוא הנפש של כל דבר, ואליו פונה
81 ואומר יהודי: "נפשי" – מפני שאתה הוא הנפש שלי, לכן –
82 "אויתיך" – אני תאב לך). "דִּירָחִים לְקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא
83 רְחִימוּתָא דְּנַפְשָׁא וְרוּחָא – על יהודי לאהוב את הקב"ה
84 אהבת נפש ורוח, כְּמַה דְּאִתְדַּבְּקוּ אִילֵּין בְּגוּפָא וְגוּפָא רָחִים
85 לוֹן וְכוּ'". – כמו שהנפש והרוח מתדבקות בגוף, והגוף אוהב
86 אותן וכו'. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "נַפְשִׁי אִוִּיתִךָ", כְּלוֹמַר מִפְּנֵי שֶׁאַתָּה
87 ה' "נַפְשִׁי" וְחַיֵּי הָאֲמִתִּיִּים, לְכָךְ "אִוִּיתִךָ", – אני תאב לך;
88 פֵּרוּשׁ שֶׁאֲנִי מִתְאַוֶּה וְתָאֵב לְךָ כְּאָדָם הַמִּתְאַוֶּה לְחַיֵּי נַפְשׁוֹ,
89 וּכְשֶׁהוּא חָלָשׁ וּמְעֻנֶּה מִתְאַוֶּה וְתָאֵב שֶׁתָּשׁוּב נַפְשׁוֹ אֵלָיו, -
90 שלאמתו של דבר, תענוג החיים הוא התענוג הגדול ביותר של
91 האדם, כמו שאנו רואים, שאדם יוותר על כל התענוגים, כדי
92 שיחיה. הרי מובן הדבר, שתשוקת ותענוג החיים גדולים וחזקים

---

1. חלק א; קג, ב. **2.** משלי לא, כג. **3.** דברים כט, כח. **4.** ישעי' כו, ט. **5.** חלק ג; סח, א.

יותר מכל התענוגים; אלא, היות ו"תענוג תמידי – אינו תענוג", אדם אינו חש ומרגיש בתענוג תמידי, לכן אין הוא מרגיש בתענוג הגדול שבחיים. אך, בשעה שהוא חלש או עייף, ואין החיות אז אצלו בהתגלות כמו שצריך להיות – אז הוא חש בתשוקה לחיים. **וְכֵן כְּשֶׁהוּא הוֹלֵךְ לִישֹׁן** – שאז החיות היא בהתעלמות, שכן "שינה – אחד משישים במיתה"[6], ולכן האדם אז, **מִתְאַוֶּה וְחָפֵץ שֶׁתָּשׁוּב אֵלָיו כְּשֶׁיֵּעוֹר מִשְּׁנָתוֹ - כָּךְ אֲנִי מִתְאַוֶּה וְתָאֵב לְאוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא,** – שהוא, חַיֵּי הַחַיִּים הָאֲמִתִּיִּים, **לְהַמְשִׁיכוֹ בְּקִרְבִּי עַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה בַּהֲקִיצִי מִשְּׁנָתִי בַּלַּיְלָה,** – את אור אין־סוף, חיי החיים האמיתיים, תאב אני להמשיך בקרבי על ידי התורה, **דְּאוֹרַיְיתָא וְקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא כֻּלָּא חַד,** – שכן התורה והקב"ה הם דבר אחד, ועל ידי לימוד תורה אמשיך בקרבי אור אין סוף – כלומר: דרגת האהבה הנידונה עתה מביאה את האדם ללימוד התורה, שעל ידו מתאחדים ומתדבקים בהקב"ה. וכמו שבחיות האלקית, המחיה את העולם בכלל, ישנה התחדשות תמידית ("המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית"), ולגבי תורה בפרט, הרי "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים" – הרי שהאהבה והתשוקה לחיות האלקית שאדם ממשיך בקרבו על ידי לימוד התורה, צריכה להיות, כמו זו של אדם החש שהוא זקוק לחיות מחודשת, שאז התשוקה לחיות היא חזקה וגלויה. **כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַזֹּהַר שָׁם: "דְּבָעֵי בַּר נַשׁ מֵרַחִימוּתָא דְּקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא לְמֵיקַם בְּכָל לֵילָא, לְאִשְׁתַּדְּלָא בְּפֻלְחָנָה עַד צַפְרָא כו'".** – מחמת אהבתו להקב"ה, על האדם לקום בכל לילה ולעסוק בעבודתו, עבודת ה', עד לבוקר. זוהי משמעות האהבה של "נפשי אויתיך" – האהבה שיש ליהודי לאלקות, להקב"ה, כשהוא חש שהקב"ה הוא נפשו וחיותו האמיתית, שהרי אהבה זו ישנה בנשמתו של יהודי בירושה מן האבות, ועליו לגלותה על ידי התבוננות עמוקה ותכופה, איך הקב"ה הוא מקור חיינו – כפי שיוסבר בהמשך הפרק.

ליקוטי אמרים

מתאוה ותאב לאור א"ס ב"ה חיי החיים האמיתיים להמשיכו בקרבי ע"י עסק התורה בהקיצי משנתי בלילה דאורייתא וקב"ה כולא חד. כמ"ש הזהר שם דבעי בר נש מרחימותא דקב"ה למיקם בכל לילא לאשתדלא בפולחניה עד צפרא כו'.

יום שלישי כ"ט ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סג, ואהבה רבה וגדולה... עד עמ' 126, נעשה טבע.

וְאַהֲבָה רַבָּה וּגְדוֹלָה מִזּוֹ, – עוד ישנה אהבה רבה, שהיא למעלה מהאהבה האמורה, שהיא אהבת "נפשי אויתיך", אהבה להקב"ה בדוגמת האהבה לחיים, מפני שהקב"ה הוא חיי החיים, אשר כאמור, היא ישנה בכל אחד מישראל, בירושה מן האבות – ובכן: קיימת אהבה גדולה מזו – **וְהִיא מְסֻתֶּרֶת גַּם בֵּן בְּכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל בִּירֻשָּׁה מֵאֲבוֹתֵינוּ, הִיא מַה שֶּׁכָּתוּב בְּרַעְיָא מְהֵימְנָא[7]: "כְּבָרָא דְּאִשְׁתַּדֵּל בָּתַר אֲבוּי וְאִמֵּיהּ, דְּרָחִים לוֹן יָתִיר מִנְּרָמֵיהּ וְנַפְשֵׁיהּ וְרוּחֵיהּ כו'",** – עבודתו של משה רבנו להקב"ה היתה, כעבודת בן לאביו ואמו, שהוא אוהב אותם יותר מאשר את עצמו, את גופו, נפשו ורוחו. וכפי שה"זוהר" מסיים שם: הוא מוסר את נפשו עבור אביו ואמו, לפדות אותם משביים – עבודה ואהבה כאלו, היו במשה רבנו, וגם בכל אחד מישראל ישנה בנפשו אהבה מסותרת כזו – **כִּי "הַלָּא אָב אֶחָד לְכֻלָּנוּ.** – כלומר: כמו במשה רבנו שאהבתו היתה מפני שהקב"ה הוא אביו, כך יש גם בכל יהודי סוג אהבה כזו, שהרי הקב"ה הוא אביו של כל יהודי. – אהבה זו היא למעלה מהאהבה הקודמת, שהרי, אהבת "נפשי אויתיך", שבהיותה כמו אהבה לחיים, מחייבת רק באותה מדה שהיא קשורה לחיים, אך אינה מחייבת מסירות נפש שהיא ההיפך מחיים; ואילו, האהבה, אודותה אנו לומדים כעת, מחייבת גם מסירות נפש, כמו אהבת בן לאביו ולאמו שאינה מדודה באופן שחייו קודמים לחייהם, אלא אהבתו אליהם איננה מוגבלת, והוא מוכן גם למסור את נפשו עבור אביו ואמו. **וְאַף כִּי מִי הוּא זֶה וְאֵיזֶהוּ אֲשֶׁר עָרַב לִבּוֹ לָגֶשֶׁת לְהַשִּׂיג אֲפִלּוּ חֵלֶק אֶחָד מִנִּי אֶלֶף מִמַּדְרֵגַת אַהֲבַת "רַעְיָא מְהֵימְנָא",** – מאהבת משה רבנו, כיצד, איפוא, אומרים, שלכל יהודי יש בנשמתו אהבה כזו כמו שהיתה למשה רבנו? – התשובה לכך היא: **מִכָּל־מָקוֹם חֲרֵי אֶפֶס קָצֵהוּ וְשֶׁמֶץ מִנֶּהוּ מֵרֹב טוּבוֹ וְאוֹרוֹ** – של משה רבנו, **מֵאִיר לִכְלָלוּת יִשְׂרָאֵל בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**

ליקוטי אמרים

ואהבה רבה וגדולה מזו והיא מסותרת ג"כ בכל נפש מישראל בירושה מאבותינו היא מ"ש בר"מ כברא דאשתדל בתר אבוי ואימיה דרחים לון יתיר מגרמיה ונפשיה ורוחיה כו' כי הלא אב אחד לכולנו. ואף כי מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת להשיג אפי' חלק אחד מני אלף ממדרגת אהבת רעיא מהימנא. מ"מ הרי אפס קצהו ושמץ מנהו מרב טובו ואורו מאיר לכללות ישראל בכל דור ודור כמ"ש בתיקונים דאתפשטותיה

---

6. ברכות נז, ב. **7.** זהר חלק ג; רפא, א.

בַּתִּקּוּנִים[8], **דְּאִתְפַּשְׁטוּתֵיהּ בְּכָל דָּרָא וְדָרָא לְאַנְהָרָא לוֹן וְכוּ'.** – התפשטותו של משה רבנו ישנה בכל דור ודור להאיר לבני ישראל שבאותו דור. ומכיוון שבכל דור ישנה התפשטות ממשה רבנו המאירה בכל יהודי, הרי שמהתפשטות הטוב והאור ממשה רבנו, מתהווה אהבה, שישנה בכל יהודי בירושה מאבותינו, כאופן אהבתו של משה רבנו[9]. **רַק שֶׁהָאָרָה זוֹ** – מנשמת משה רבנו לכל אחד מישראל בכל דור, **הִיא בִּבְחִינַת הֶסְתֵּר וְהֶעְלֵם גָּדוֹל בְּנַפְשׁוֹת כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל, וּלְהוֹצִיא אַהֲבָה זוֹ הַמְסֻתֶּרֶת מֵהַהֶעְלֵם וְהַהֶסְתֵּר אֶל הַגִּלּוּי, לִהְיוֹת בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ וּמֹחוֹ** – שאהבה זו תהיה מורגשת במוח – **לֹא נִפְלֵאת וְלֹא רְחוֹקָה הִיא, אֶלָּא קָרוֹב הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ.** – מהי משמעות הקירבה על ידי הפה ועל ידי הלב? – **דְּהַיְינוּ, לִהְיוֹת רָגִיל עַל לְשׁוֹנוֹ וְקוֹלוֹ לְעוֹרֵר כַּוָּנַת לִבּוֹ וּמֹחוֹ,** – שהרי, "קול מעורר הכוונה" – הדיבור והקול מעוררים את כוונת הלב והמוח, **לְהַעֲמִיק מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּחַיֵּי הַחַיִּים אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, כִּי הוּא אָבִינוּ מַמָּשׁ הָאֲמִתִּי וּמְקוֹר חַיֵּינוּ, וּלְעוֹרֵר אֵלָיו הָאַהֲבָה כְּאַהֲבַת הַבֵּן אֶל הָאָב. וּכְשֶׁיַּרְגִּיל עַצְמוֹ כֵּן תָּמִיד - הֲרֵי הַהֶרְגֵּל נַעֲשֶׂה טֶבַע.** – אותו רגש, שהקב"ה הוא אביו ושצריכים לאהוב אותו כמו שבן אוהב את אביו – נעשה בו דבר טבעי.

ליקוטי אמרים

בכל דרא ודרא לאנהרא לון וכו' רק שהארה זו היא בבחי' הסתר והעלם גדול בנפשות כל בית ישראל ולהוציא אהבה זו המסותרת מההעלם וההסתר אל הגילוי להיות בהתגלות לבו ומוחו לא נפלאת ולא רחוקה היא אלא קרוב הדבר מאד בפיך ובלבבך דהיינו להיות רגיל על לשונו וקולו לעורר כוונת לבו ומוחו להעמיק מחשבתו בחיי החיים א"ס ב"ה כי הוא אבינו ממש האמיתי ומקור חיינו ולעורר אליו האהבה כאהבת הבן אל האב. וכשירגיל עצמו כן תמיד הרי ההרגל נעשה טבע.

יום רביעי ל' ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 126, ואף אם נדמה לו... עד עמ' 126, מצרפה כו':

וְאַף אִם נִדְמֶה לוֹ לִכְאוֹרָה שֶׁהוּא כֹּחַ דִּמְיוֹנִי – שבאמת אין בו אהבה זו, הוא רק מדמה כך, והרי בעבודת ה' יש להתרחק מדמיונות, בכל זאת – **לֹא יָחוּשׁ,** - אל יחשוש מכך, **מֵאַחַר שֶׁהוּא אֱמֶת לַאֲמִתּוֹ מִצַּד עַצְמוֹ** – בלעדי עבודתו, **בִּבְחִינַת "אַהֲבָה מְסֻתֶּרֶת".** – מבחינת הנשמה הרי טבועה בה אהבה זו באמת לאמיתה, **רַק שֶׁתּוֹעֶלֶת** – עבודתו המביאה את **יְצִיאָתָהּ אֶל הַגִּילּוּי** – הרי זה, **כְּדֵי לַהֲבִיאָהּ לִידֵי מַעֲשֶׂה,** - להביא לידי כך שהאהבה תעורר את המעשים שבאדם, שבהיותה מוסתרת ונעלמת אין בכוחה להביא לידי מעשה, **שֶׁהוּא** – המעשה הוא **עֵסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת שֶׁלּוֹמֵד וּמְקַיֵּם עַל יְדֵי זֶה,** - על ידי התגלות האהבה, וזאת **כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ כְּבֵן הָעוֹבֵד אֶת אָבִיו.** – כדי לגרום לו נחת רוח, כך מחייבת אהבה גלויה זו, ללמוד תורה ולקיים מצוות, כדי לגרום נחת רוח להקב"ה שהוא אבינו האמיתי. ומכיוון שמבחינת הנשמה, האהבה היא באמת, הרי גם כשהיא איננה בהתגלות מתוך אמת לאמיתה, והיא נראית כדמיונית בלבד – אין הוא צריך לחשוש מכך, מכיוון שגם היא, הרי, מביאה אותו ללימוד התורה ולקיום המצוות מתוך אותה כוונה. **וְעַל זֶה אָמְרוּ** - חכמינו ז"ל[10]: **"מַחֲשָׁבָה טוֹבָה - הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְצָרְפָהּ לְמַעֲשֶׂה",** - הוא מצרף ומאחד את המחשבה הטובה למעשה, **לִהְיוֹת גַּדְּפִין לְפָרְחָא** – להיות "כנפיים" לפרוח בהן, להעלות את התורה והמצוות למעלה, **כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.** – בפרק ט"ז. כלומר: אם המשמעות של "מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה" היא כמו שמפרשים בפשטות – שכשאחד חשב לעשות מצוה, ובגלל סיבה (שאין הוא אשם בה) לא היה בידו לעשותה – נחשב הדבר, כלפי הקב"ה, כאילו עשה את המצוה, היו חכמינו ז"ל צריכים לומר "מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה". מהלשון "**מצרפה** למעשה" משמע שהמעשה ישנו, אלא שאין למחשבה הטובה בעצם שום שייכות למעשה – והקב"ה מצרף ומאחד את המחשבה הטובה

ליקוטי אמרים

ואף אם נדמה לו לכאורה שהוא כח דמיוני לא יחוש מאחר שהוא אמת לאמיתו מצד עצמו בבחי' אהבה מסותרת רק שתועלת יציאתה אל הגילוי כדי להביאה לידי מעשה שהוא עסק התורה והמצות שלומד ומקיים ע"י זה כדי לעשות נחת רוח לפניו ית' כבן העובד את אביו. ועל זה אמרו מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה להיות גדפין לפרחא

---

8. ראה זהר חלק ג. רטז, ב; רעג, א. **9.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד דמי שהוא חכם, פועל זה – דאם נמשך **בטבע** למדת האהבה (או הגבורה ורחמים) פועלים הם בחכמה; מי שפעל בעצמו ביטול – פועלים הנ"ל בביטול וכיו"ב. וכמובן ג"כ מספ"י (דמדבר ג"כ באהבה זו – כמבואר בקונ' עה"ח, עבודה) – ובזה מובן ג"כ דמביא כאן גם ריש ל' הזהר **דאשתדל בתר אבוי** – דאם הי' הכוונה כאן שאהבת משה **עצמה נעשית** (שמץ ממנה) אהבתו – הול"ל כברא כו' דרחים לון כו', - אלא דמשה בתור רועה ממשיך דעת (ואתפשטותי' – ג"כ בזה, ומעיקר מהותו – חכ' וביטול) ואהבה – היא מאברהם". **10.** קדושין מ, א.

למעשה. בפרק ט"ז הוסבר שכשהאהבה היא גלויה בלב, יש לה בעצם שייכות למעשה, שכן אהבה גלויה נותנת חיות במעשה המצוות. כמו שאנו רואים במוחש, כשאחד עושה דבר מתוך אהבה – הוא עושה זאת בחיות. ואילו, כשהאהבה איננה בהתגלות בלב, והיא באה לידי ביטוי ברעיון המוח בלבד, באופן שהיא נקראת "מחשבה טובה", אין לה אז, מצד עצמה, שום שייכות למעשה (למשל: כשאחד מבין בשכלו שעליו לעשות דבר מסוים, אלא שאין לו משיכה של אהבה לאותו דבר, הרי הוא אכן עושה את הדבר, אלא שחסרה בה החיות, כי המחשבה מנותקת מאד מלתת חיות באותו מעשה) – ולכן, על הקב"ה לצרף ולאחד את ה"מחשבה טובה" למעשה, וזה פועל שה"מחשבה טובה", האהבה והיראה שבמחשבה, תעלה את התורה והמצוות (הבאות בסיבתה), לעולם ולמדריגה של ה"מחשבה טובה". **וְהַנַּחַת רוּחַ** – שהוא גורם להקב"ה בלימוד התורה ובקיום המצוות, **הוּא, כִּמְשֹׁל שִׂמְחַת הַמֶּלֶךְ מִבְּנוֹ שֶׁבָּא אֵלָיו בְּצֵאתוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים כַּנִּזְכָּר לְעֵיל**[11], - שכן, בהיותה לבושה בגוף ונפש הבהמית, נמצאת נשמתו של יהודי (שהוא בנו של הקב"ה, של המלך) בכלא, ועל ידי תורה ומצוות היא יוצאת מהכלא ומתחברת להקב"ה, דבר הגורם נחת רוח רבה להקב"ה, כמו, למשל, בשעה שבן המלך משתחרר מכלאו ושב אל אביו המלך. **אוֹ לִהְיוֹת לוֹ דִּירָה כַּתַּחְתּוֹנִים כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.** – הנחת־רוח באה מכך, שעל ידי לימודו תורה וקיומו מצוות, מתבצעת כוונתו ותשוקתו של הקב"ה, כביכול, שתהיה לו דירה בתחתונים, ב"עולם הזה", בו האלקות מכוסה ועלומה, הנה דוקא בו תתגלה האלקות על ידי העבודה של תורה ומצוות – וכשאדם מבצע כוונה זו – הוא גורם נחת רוח למעלה. הרי למדנו, שהאהבה בבחינת "בברא דאשתדל" (רגש אהבה להקב"ה כאהבת הבן לאביו), יכולה לבוא לידי גילוי על ידי התרגלותו (ב"לשון" וב"קול" שלו) לעורר את כוונת הלב והמוח, ולגלות את האהבה לאבינו הקב"ה. רבנו הזקן מסביר עתה, שגם האהבה של "נפשי אויתיך", שעליה דובר בתחלת הפרק, שהיא רגש של אהבה כמו אהבת הנפש לחיים, יכולה להתעורר על ידי ההרגל של "דיבור" אודותה, באופן שהלב ירגיש שהקב"ה הוא חיינו האמיתי, חיי החיים. ובלשון ה"תניא": **וְהִנֵּה, גַּם** – ביחס **לִבְחִינַת** – האהבה האמורה, של **"נַפְשִׁי אִוִּיתִךָ" הַנִּזְכָּר לְעֵיל** - **קָרוֹב הַדָּבָר מְאֹד לְהוֹצִיאָהּ מֵהַהֶעְלֵם אֶל הַגִּלּוּי, עַל יְדֵי הַהַרְגֵּל תָּמִיד בְּפִיו וְלִבּוֹ שָׁוִין.** – שגם הלב ירגיש ויחוש במה שהוא מוציא בפיו, שהקב"ה הוא חייו האמיתיים[12]. **אַךְ אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאָהּ** – את האהבה, **אֶל הַגִּלּוּי בְּלִבּוֹ, אַף־עַל־פִּי־כֵן** – מצד האהבה הוא **יָכוֹל לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת לִשְׁמָן, עַל יְדֵי צִיּוּר עִנְיַן אַהֲבָה זוֹ בַּמַּחֲשָׁבָה שֶׁבְּמֹחוֹ,** - כשבמחשבתו ישנו ציור מענין האהבה – **וּ"מַחֲשָׁבָה טוֹבָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְצָרְפָהּ כּוֹ"**: - למעשה, ועל ידי כך יכולות תורתו ומצוותיו לעלות למעלה בספירות העליונות, כמו שהן עולות כשהוא מקיים תורה ומצוות מתוך אהבה גלויה בלב.

ליקוטי אמרים

כנ"ל. והנחת רוח הוא כמשל שמחת המלך מבנו שבא אליו בצאתו מבית האסורים כנ"ל או להיות לו דירה בתחתונים כנ"ל והנה גם לבחי' נפשי אויתיך הנ"ל קרוב הדבר מאד להוציאה מההעלם אל הגילוי ע"י ההרגל תמיד בפיו ולבו שוין. אך אם אינו יכול להוציאה אל הגילוי בלבו אעפ"כ יכול לעסוק בתורה ומצות לשמן ע"י ציור ענין אהבה זו במחשבה שבמוחו ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה כו':

יום חמישי א' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 126, והנה ב' בחי'... עד עמ' סד, אהבת עולם.

בהתאם למה שלמדנו בפרקים הקודמים, הרי שהאהבה והיראה המביאות לקיום התורה והמצוות, מעלות את התורה והמצוות לספירות של העולמות העליונים. אלא שבכך קיים הבדל: אם היראה והאהבה הן "טבעיות", ולא נוצרות מהתבוננות בגדולת ה', אלא מפני שבנשמה ישנן בטבע אהבה ויראה – הרי כשם שמקומה של מדריגת יראה ואהבה "טבעיות", הוא ב"עולם היצירה" שהוא עולם המדות – כך מעלות היראה והאהבה את התורה והמצוות לספירות שב"עולם היצירה"; ואם היראה והאהבה הן "שכליות", שנוצרות מהשכל וההבנה בגדלות ה', באופן שיש להן שייכות ל"עולם הבריאה", שהוא עולם ההשגה (שכן, ב"עולם הבריאה" מאירה ספירת הבינה) – עולות אז התורה והמצוות לספירות "עולם הבריאה". להלן יסביר רבנו הזקן, שהאהבה של "נפשי אויתיך" והאהבה של "בברא דאשתדל" (כבן המשתדל), למרות ששתיהן הן "טבעיות" בנשמתו של יהודי (כפי שלמדנו שהן באות בירושה מן האבות), ולכאורה היה צריך להיות שהתורה והמצוות שמקיים מתוך האהבה והיראה (הכלולה באהבה) – תעלנה ב"עולם היצירה" בלבד, כפי שהדבר באהבה ויראה "טבעיות". הרי אימתי הדבר כך? – דוקא כשהן נשארות בתעלומת הלב, והאדם מגלה אותן רק

---

11. בסוף פרק מ"א. **12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "(באהבה דכברא דאשתדל) בזה צריך להיות נעשה כטבע שהוא אבינו – ענין שבהרגש ושכל, ולא שייך לגופניות; ולכן מובן יותר שהתעוררות הכוונה (על ידי הקול) תועיל בזה. (באהבה דנפשי אויתיך) צריך להיות נעשה כטבע שזהו חייו – ולכאורה אם אין גופו מרגיש זה (כהרגשתו חיי נפשו – לאחרי שהי' מעונה כו') מה תועיל בזה כוונת הלב הרוחני?"

במוחו. ואילו, בשעה שיהודי מגלה אותן בהרגשת הלב – הן מעלות אז את התורה והמצוות ב"עולם הבריאה". מדוע הדבר כך? – כי, למרות שאהבות אלו הן כמו טבעיות, הן באות אבל, לידי התגלות, דוקא על ידי התבוננות עמוקה במה שהקב"ה הוא "מקור החיים" שלנו והוא "האב האמיתי" שלנו. ועקב התבוננות זו, הן נחשבות כמו אהבה ויראה הבאות מהתבוננות, והן מעלות את התורה והמצוות ב"עולם הבריאה", שהוא עולם ההשגה. ובלשון ה"תניא":

ליקוטי אמרים

והנה ב' בחי'

אהבות אלו אף שהן ירושה לנו מאבותינו וכמו טבע בנפשותינו וכן היראה הכלולה בהן שהיא לירא מליפרד ח"ו ממקור חיינו ואבינו האמיתי ב"ה אעפ"כ אינן נקראות בשם דחילו ורחימו טבעיים אלא כשהן במוחו ומחשבתו לבד ותעלומות לבו ואז מקומן בי"ס דיצירה ולשם הן מעלות עמהן התורה והמצות הבאות מחמתן ובסיבתן. אבל כשהן בהתגלות לבו נק' רעותא דלבא בזוהר ומקומן בי"ס דבריאה ולשם הן מעלות עמהן התורה והמצות הבאות מחמתן. מפני שיציאתן מההעלם והסתר הלב אל בחי' גילוי היא ע"י הדעת ותקיעת המחשבה בחוזק והתבוננות עצומה מעומקא דלבא יתיר ותדיר בא"ס ב"ה איך הוא חיינו ממש ואבינו האמיתי ב"ה ומודעת זאת מ"ש בתיקונים כי בעולם הבריאה מקננא תמן אימא עילאה שהיא ההתבוננות באור א"ס חיי החיים ב"ה וכמאמר אליהו בינה לבא ובה הלב מבין. ולא עוד אלא שב' בחי'

1 ה"תניא":
2 **וְהִנֵּה, ב' בְּחִינוֹת**
3 **אַהֲבוֹת אֵלּוּ,** - אהבת
4 "נפשי אויתיך" – מה
5 שיהודי אוהב את הקב"ה
6 מתוך רגש שהקב"ה הוא
7 חייו האמיתיים, ואהבת
8 "כברא דאשתדל" – מה
9 שיהודי אוהב את הקב"ה
10 מתוך רגש שהקב"ה הוא
11 אביו האמיתי, **אַף שֶׁהֵן**
12 **יֵרֻשָּׁה לָנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ וּכְמוֹ טֶבַע בְּנַפְשׁוֹתֵינוּ, וְכֵן הַיִּרְאָה**
13 **הַכְּלוּלָה בָּהֶן,** - היא גם כן ירושה לנו מאבותינו וכמו טבע
14 בנו, **שֶׁהִיא לִירָא מִלִּפְרֹד חַס־וְשָׁלוֹם מִמְּקוֹר חַיֵּינוּ וְאָבִינוּ**
15 **הָאֲמִתִּי בָּרוּךְ־הוּא** – מתוך הרגש שהקב"ה הוא מקור חיינו –
16 קיים מורא, המונע את האדם מלעשות עבירות, כדי שלא יהיה
17 נבדל מהקב"ה, מקור חיינו. ומתוך הרגש שהקב"ה הוא אבינו
18 האמיתי – קיים המורא, שלא לעשות עבירה, כדי שלא יכרת
19 מהקב"ה שהוא אבינו האמיתי – הרי למרות ששתי האהבות
20 והיראה האמורות, הן כמו "טבע" אצלנו – **אַף־עַל־פִּי־כֵן אֵינָן**
21 **נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם "דְּחִילוּ וּרְחִימוּ טִבְעִיִּים",** - יראה ואהבה
22 טבעיות, **אֶלָּא כְּשֶׁהֵן בְּמֹחוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ לְבַד וְתַעֲלוּמוֹת לִבּוֹ,**
23 - בטרם באו לידי גילוי, **וְאָז** – רק אז כשהן בהעלם הלב,
24 **מְקוֹמָן בְּי' סְפִירוֹת דִּיצִירָה,** - שם המקום והמדריגה, אליהן
25 שייכות המדות הטבעיות, **וּלְשָׁם** – לעשר ספירות "עולם
26 היצירה", **הֵן מַעֲלוֹת עִמָּהֶן הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמָתָן**
27 **וּבְסִבָּתָן.** – כלומר: כאשר האהבות האמורות מהוות סיבה
28 לקיום התורה והמצוות, שמכיוון שקיים במוחו "ציור" של
29 אהבה – הביא הדבר לכך שיקיים את התורה והמצוות, אז גם
30 התורה והמצוות הבאות כתוצאה מכך עולות ל"עולם היצירה",
31 ששם נמצאות האהבות עצמן, כאמור, **אֲבָל כְּשֶׁהֵן** – שתי
32 האהבות, **בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ** - שההתבוננות מעוררת בו את
33 האהבה בהתגלות ובהרגשת הלב, **נִקְרָא** – אז, **"רְעוּתָא**
34 **דְּלִבָּא" בַּזֹּהַר,** - לא אהבה טבעית, כי אם "רצון הלב" – דרגה
35 נעלה של אהבה ורצון הלב, **וּמְקוֹמָן בְּי' סְפִירוֹת דִּבְרִיאָה,** -
36 ששם מקום המדות השכליות, **וּלְשָׁם הֵן מַעֲלוֹת עִמָּהֶן הַתּוֹרָה**
37 **וְהַמִּצְוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמָתָן,** - שקיים אותן מתוך אהבה זו. טעמו
38 של דבר, מדוע אכן הדבר כך, למרות שכאמור, הן בעצם כמו
39 "טבע" בנשמתם של בני
40 ישראל? – **מִפְּנֵי**
41 **שֶׁיְּצִיאָתָן מֵהַהֶעְלֵם**
42 **וְהֶסְתֵּר הַלֵּב אֶל בְּחִינַת**
43 **גִּלּוּי הִיא עַל יְדֵי הַדַּעַת**
44 **וּתְקִיעַת הַמַּחֲשָׁבָה בְּחֹזֶק**
45 **וְהִתְבּוֹנְנוּת עֲצוּמָה**
46 **מֵעֻמְקָא דְּלִבָּא יָתִיר**
47 **וְתָדִיר** – מתוך עומק הלב
48 במדה מרובה ותדירה
49 **בְּאֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא**
50 **אֵיךְ הוּא** – הקב"ה, **חַיֵּינוּ**
51 **מַמָּשׁ וְאָבִינוּ הָאֲמִתִּי**
52 **בָּרוּךְ הוּא.** – ומכיוון שזה
53 בא על ידי התבוננות
54 עמוקה וחזקה כזו –
55 **וּמוֹדַעַת זֹאת** – וידוע
56 הרי, **מַה שֶּׁכָּתוּב**
57 **בַּתִּקּוּנִים[13]: כִּי בְּעוֹלָם**
58 **הַבְּרִיאָה מְקַנְּנָא תַּמָּן**
59 **אִימָא עִלָּאָה,** - שוררת ומאירה בו בחינת "אימא עילאה"
60 שהוא ספירת ה"בינה" של "עולם האצילות", **שֶׁהִיא** – בעבודת
61 ה', **הַהִתְבּוֹנְנוּת בְּאוֹר אֵין־סוֹף חַיֵּי הַחַיִּים בָּרוּךְ־הוּא,**
62 **וּכְמַאֲמַר אֵלִיָּהוּ:** - ב"פתח אליהו" שב"תיקוני זוהר"[14]: **"בִּינָה**
63 - **לִבָּא וּבָהּ הַלֵּב מֵבִין".** - "בינה" היא לב, ובה הלב מבין.
64 כלומר: ההתבוננות והשגת המוח מאירות בלב, הרי שההשגה
65 וההתבוננות באור אין־סוף הן ענין שיש לו שייכות ל"עולם
66 הבריאה", בו מאירה ספירת הבינה של "עולם האצילות" – ולכן
67 מקומן של אהבות אלו – המתגלות על ידי התבוננות כזו – הוא
68 ב"עולם הבריאה", ולשם הן מעלות את התורה והמצוות. להלן
69 מסביר רבנו הזקן, שלא זו בלבד שבאהבות "נפשי אויתיך"
70 ו"כברא דאשתדל" (כבן המשתדל) ישנה מעלת האהבה הבאה
71 מתוך התבוננות, אלא יש בהן גם מעלת האהבה הבאה
72 מלמעלה, הנקראת "אהבה רבה", היות שגם הן הנן כמו דבר
73 שניתן מלמעלה, מכיוון שהן באות, כאמור, אלינו בירושה מן
74 האבות. – לכאורה, יכול הרי יהודי, להסתפק בשני סוגי
75 האהבות האמורות, המכילות את שתי המעלות (גם זו שבאה
76 על ידי התבוננות, וגם זו, "אהבה רבה", שבאה מלמעלה) –
77 בכל זאת, על יהודי להשתדל להגיע לאהבה הנוצרת כולה
78 מהתבוננות בגדלות ה', וזאת בגלל הטעמים שיפורטו להלן:
79 **וְלֹא עוֹד,** - לא זו בלבד שלשתי האהבות, "נפשי אויתיך"
80 ו"כברא דאשתדל", ישנה המעלה האמורה של אהבה הבאה
81 מהתבוננות, **אֶלָּא** – יתירה מזו, **שֶׁב' בְּחִינוֹת אַהֲבוֹת אֵלּוּ**
94

---

13. תיקון ו. **14.** הקדמה לתיקוני זהר יז, א.

הַנִּזְכָּרוֹת לְעֵיל - הֵן כְּלוּלוֹת מִן בְּחִינַת "אַהֲבָה רַבָּה", וּגְדוֹלָה וּמְעֻלָּה מִ"דְּחִילוּ וּרְחִימוּ שִׁכְלִיִּים", - מיראה ואהבה שכליות הבאות משכל והתבוננות בגדלות ה', אֲשֶׁר הָאַהֲבָה - הבאה מהתבוננות, נִקְרֵאת לְעֵיל בְּשֵׁם "אַהֲבַת עוֹלָם". - כלומר - לשתי האהבות האמורות ישנה המעלה של "אהבה רבה", שהיא למעלה מעלה מ"אהבת עולם" - ובהתאם לפירושו של הרבי שליט"א, מתבטאת המעלה בכך, שמקומה של אהבה (רבה) זו, היא ב"עולם האצילות" שלמעלה מעלה מ"עולם הבריאה", ששם מקומה של "אהבת עולם"; וזוהי ההוספה ב"ולא עוד" לגבי מה שלמדנו קודם, שאהבה זו כוללת בתוכה גם מ"אהבה רבה" וגם מ"אהבת עולם" - שלא זו בלבד, שמקומה של אהבה זו, היא "בעולם הבריאה", מחמת שהיא מתגלה על ידי התבוננות, כי אם יש בה ענין נעלה בהרבה, שמחמתו, מקומה הוא ב"עולם האצילות". - ובכל זאת, יסביר רבנו הזקן, על האדם להשתדל, להגיע לאהבה **הנוצרת** מהתבוננות, מפני שאהבה כזו מצטיינת בתשוקה ובשלהבת לאלקות. ובלשון ה"תניא":

ליקוטי אמרים

אהבות אלו הנ"ל הן כלולות מן בחי' אהבה רבה וגדולה ומעולה מדחילו ורחימו שכליים אשר האהבה נק' לעיל בשם אהבת עולם

יום שישי ב' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סד, רק שאעפ"כ... עד עמ' סד, וכנודע:

רַק שֶׁאַף־עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ לִטְרֹחַ בְּשִׂכְלוֹ לְהַשִּׂיג וּלְהַגִּיעַ גַּם לִבְחִינַת "אַהֲבַת עוֹלָם" הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל, הַבָּאָה מֵהַתְּבוּנָה וָדַעַת בִּגְדֻלַּת ה', - אהבה זו נוצרת כולה מהתבוננותו של יהודי בגדלות ה', ולא כמו בשתי האהבות האמורות הבאות בעצם בירושה מן האבות, ורק התגלותן היא על ידי התבוננות, וזאת - כְּדֵי לְהַגְדִּיל מִדּוּרַת אֵשׁ הָאַהֲבָה בִּרְשָׁפֵי אֵשׁ וְשַׁלְהֶבֶת עֻזָּה וְלַהַב הָעוֹלֶה הַשָּׁמַיְמָה, עַד שֶׁ"מַּיִם רַבִּים - העומדים כנגד אהבה זו, **לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת וְכוּ'** - את האהבה, **וּנְהָרוֹת לֹא יִשְׁטְפוּהָ וְכוּ'"[15]. -** וכשהאהבה נוצרת כולה מהתבוננות בגדלות ה' - יש בה יותר להב שלהבת ורשפי אש מאשר לאהבה הבאה בעצם בירושה, למרות שגם התגלותה באה על ידי התבוננות; **כִּי יֵשׁ יִתְרוֹן וּמַעֲלָה לִבְחִינַת אַהֲבָה כִּרְשָׁפֵי אֵשׁ וְשַׁלְהֶבֶת עֻזָּה וְכוּ', הַבָּאָה מֵהַתְּבוּנָה וָדַעַת בִּגְדֻלַּת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ הוּא, - כלומר: בהפלאת גדלות ה', עַל שְׁתֵּי בְּחִינוֹת אַהֲבָה הַנִּזְכָּרוֹת לְעֵיל כַּאֲשֶׁר אֵינָן כִּרְשָׁפֵי אֵשׁ וְשַׁלְהֶבֶת כּוּ',** - אלא הן באות מתוך רגש (או התבוננות) של **קִרְבַת** הקב"ה לישראל, בהיותו "מקור חיינו" ו"אבינו האמיתי"[16], ומעלה זו של אהבה כרשפי אש, היא: **כְּיִתְרוֹן וּמַעֲלַת הַזָּהָב עַל הַכֶּסֶף וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן[17]. -** מעלת הזהב כנגד הכסף אינה מתבטאת רק בכך שזהב שווה יותר מכסף, אלא המעלה היא בעצם תכונתו של הזהב, שיש בו התנוצצות ה"שובה" את נפש האדם - כך גם האהבה הנוצרת מהתבוננות, שמעלתה מתבטאת בלהב השלהבת וברשפי האש שבה - אין זה אומר שהיא מדריגה נעלה יותר באהבה - שהרי, להיפך, האהבה הבאה מלמעלה נעלה יותר ונקראת "אהבה רבה" - אלא, עצם ענין להב השלהבת שבאהבה זו, והשתפכות הנפש שהיא יוצרת עד לידי כלות הנפש - זהו יתרונה של אהבה זו. - זהו טעם אחד, מדוע אין לו לאדם להסתפק בשתי האהבות האמורות, שהן בעצם בירושה מן האבות - אלא עליו לטרוח להגיע לאהבה הנוצרת כולה מהתבוננות בגדלות ה'. עוד יסביר רבנו הזקן, טעם נוסף, שאין זה רק מצד האהבה עצמה, רק מצד ההתבוננות המביאה אהבה זו, כי התבוננות זו היא "תכלית" כשלעצמה, שכן בכך מתבצעת כוונת הקב"ה בבריאת העולמות, שהנבראים ישיגו ויכירו בגדלותו של הקב"ה. ובלשון ה"תניא": **וְגַם כִּי זֶה כָּל**

ליקוטי אמרים

רק שאעפ"כ צריך לטרוח בשכלו להשיג ולהגיע גם לבחי' אהבת עולם הנ"ל הבאה מהתבונה ודעת בגדולת ה' כדי להגדיל מדורת אש האהבה ברשפי אש ושלהבת עזה ולהב העולה השמימה עד שמים רבים לא יוכלו לכבות וכו' ונהרות לא ישטפוה וכו' כי יש יתרון ומעלה לבחי' אהבה כרשפי אש ושלהבת עזה וכו' הבאה מהתבונה ודעת בגדולת א"ס ב"ה על שתי בחי' אהבה הנ"ל כאשר אינן כרשפי אש ושלהבת כו' כיתרון ומעלת הזהב על הכסף וכו' כמ"ש לקמן וגם כי זה כל האדם

---

15. שיר השירים ח, ז. **16.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (הסימונים "א, ב" ו־1, 2 — נוספו על ידי המחבר): "ואומר כאן **כאשר** אינן כרשפי אש, כי מדבר באהבות אלו דוקא באופן שאינן כרשפי אש, אבל אם מביאן **לגילוי** ע"י התבוננות **בגדולת** אבינו כו' הרי הן באופן שהן כרשפי אש, ויש בהן ג"כ המעלה, כי יקר תפארת האב מעורר הצמאון וכו'. הנקודה: ב' התבוננות, בכלל: א) בהפלאה — ומביאה — גילוי או הולדה — דצמאון ורשפי אש כו' (במאמרי אדנ"ע מוסיף **בכ"מ**, שכן ג"כ מהתבוננות — בריחוק. ב) בקירוב, ומביאה לקירוב, אהבה כמים כו'. ב' תוצאות אפשריות מהתבוננות (איזו מהנ"ל): 1) אהבה (או יראה) שבהעלם (טבע, ירושה) — מביאתה **לגילוי**. 2) **הולדת** אהבה (או יראה). ולהעיר: הפלאה הנ"ל צ"ל הפלאה בערך. באם שלא בערך לגמרי — תוצאותי' ביטול. וכן בנוגע לריחוק. יעויין בהנסמן בהערה לקונ' עה"ח פ"ב". **17.** בפרק נ.

הָאָדָם וְתַכְלִיתוֹ, - כל תכלית בריאתו של אדם, היא הרי, **לְמַעַן דַּעַת אֶת כְּבוֹד ה' וִיקָר תִּפְאֶרֶת גְּדֻלָּתוֹ, אִישׁ אִישׁ כְּפִי אֲשֶׁר יוּכַל שְׂאֵת**, - להבין את גדלות ה', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּרַעְיָא מְהֵימְנָא פָּרָשַׁת בֹּא: "בְּגִין דְּיִשְׁתְּמוֹדְעוּן לֵיהּ וְכוּ'", וְכַנּוֹדָע:** - תכלית בריאתו של האדם היא, כדי שיכירו וידעו גדלות ה', וכפי שהדבר ידוע; הרי שבהתבוננות עצמה יש משום מעלה ותכלית, והתבוננות בגדלות ה' ישנה במדה מרובה יותר באהבה הבאה כולה מהתבוננות, מאשר ישנה בשעת התעוררות שתי האהבות האמורות; שכן, להתעוררות שתי האהבות האמורות נדרשת רק ההתבוננות שהקב"ה הוא חיי החיים והוא החיים האמיתיים – או (באהבה של "כברא דאשתדל") שהקב"ה הוא אבינו האמיתי. ואילו, באהבה הנוצרת כולה מהתבוננות – נדרשת התבוננות גדולה ועמוקה יותר, והבנה יתירה בגדלות ה'. עד שבכך מתבצעת יותר כוונתו של הקב"ה "בגין דישתמודעון ליה" – שנבראים תהיה להם השגה בגדלות ה'. והרי בכך טעם נוסף, מדוע שלא להסתפק באהבות הבאות בירושה מן האבות, אלא לטרוח להגיע לאהבה הבאה מהתבוננות בגדלות ה'.

ליקוטי אמרים

ותכליתו למען דעת את כבוד ה' ויקר תפארת גדולתו איש איש כפי אשר יוכל שאת כמ"ש בר"מ פ' בא בגין דישתמודעון ליה וכו' וכנודע:

יום שבת קודש ג' אייר

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סד, פרק מה עוד יש... עד עמ' 128, כמ"ש במ"א.

פֶּרֶק מה בפרקים הקודמים הסביר רבינו הזקן, כיצד אפשר לו ליהודי לקיים תורה ומצוות "בלבבך", מתוך רגש מדות הלב – יראת ה' ואהבת ה'; וכשישנה ליהודי אהבה להקב"ה ויש ברצונו להתדבק בהקב"ה וזה מביא אותו ללמוד תורה ולקיים מצוות, מפני שעל ידי כך הוא אכן מתדבק בהקב"ה – נעשה אז קיום התורה והמצוות באופן של "לשמה"; הדבר נעשה מתוך הרגש נשמתי־פנימי, הנותן חיות בלימודו תורה ובקיומו מצוות. או, כפי שלמדנו בפרק הקודם, אפשר שתהיה אהבה להקב"ה באופן כזה, שכתוצאה ממנה, הוא לומד תורה ומקיים מצוות, כדי לגרום נחת רוח להקב"ה, כמו בן המשתדל לעשות ככל אשר ביכלתו לגרום לאביו נחת רוח. אהבת ה' ויראת ה' הן שתי המדות חסד וגבורה[1], מדת החסד והאהבה היא מדתו של אברהם אבינו, שנקרא "אברהם אוהבי", ומדת הגבורה והיראה היא מדתו של יצחק אבינו – "פחד יצחק". בפרק מ"ה, אותו אנו עומדים ללמוד, יסביר רבנו הזקן, שישנו אופן נוסף באפשרותו של יהודי לקיים תורה ומצוות לשמן, – מתוך רגש נשמתי־פנימי – והוא, על ידי התעוררות המדה השלישית הראשית של הנפש, מדת הרחמים (שהיא מדת התפארת, מדתו של יעקב אבינו). כלומר, לפני קיומו תורה ומצוות, עליו לעורר ברעיונו את מדת הרחמנות על הניצוץ האלקי של נשמתו, שירד ממקורו במדריגה הגבוהה ביותר – לדרגה התחתונה ביותר, להתלבש בגוף, המקבל את חיותו מ"קליפה" ורחוק תכלית ריחוק מהקב"ה; ומה גם, אם הוא גרם לגלות השכינה על ידי מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו הלא־טובים, שאז הרחמנות על נשמתו – גדולה יותר. ומתוך רגש רחמנות זה על נשמתו, ילמד תורה ויקיים מצוות, שכן, על ידי תורה ומצוות, שבה הנשמה והניצוץ האלקי המחיה אותה, למקורה באור אין סוף ברוך הוא.

עוֹד יֵשׁ דֶּרֶךְ יָשָׁר לִפְנֵי אִישׁ, לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת לִשְׁמָן, – מתוך רגש פנימי של לב ונשמה, **עַל יְדֵי מִדָּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם, שֶׁהִיא מִדַּת הָרַחֲמִים,** – והדרך היא: **לְעוֹרֵר בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ תְּחִלָּה** – לפני שהוא מקיים תורה ומצוות, **רַחֲמִים רַבִּים לִפְנֵי ה' עַל נִיצוֹץ אֱלֹהוּת הַמְחַיֶּה נַפְשׁוֹ,** – האלקית, **אֲשֶׁר** – הניצוץ האלקי של נשמתו **יָרַד מִמְּקוֹרוֹ** – שהוא, **חַיֵּי הַחַיִּים אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, הַמְמַלֵּא כָּל עָלְמִין,** – הממלא את כל העולמות ומחיה אותם בחיות פנימית הבאה בהתלבשות ובאופן מותאם לנבראים, **וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין,** – מקיף את כל העולמות ומחיה אותם בחיות שלמעלה מן הנבראים, ופועלת בהם בהיותה למעלה מהם, **וְכֻלָּא קַמֵּיהּ כְּלָא חָשִׁיב,** – הכל לגביו, לא נחשב למאומה. לעומת אין סוף ברוך הוא, נחשב הכל לכלום – הרי במדריגה נעלה זו של אין סוף ברוך הוא, שהוא חיי החיים ומחיה את כל העולמות והנבראים, ולגביו כל העולמות והנבראים נחשבים לכלום – שם הוא מקור הניצוץ האלקי של נשמת יהודי, ומשם ירד הניצוץ, **וְנִתְלַבֵּשׁ בְּ"מָשְׁכָא דְּחִוְיָא",** – בגוף, הנקרא[2] "משכא דחויא" – עור הנחש. שכן, הגוף נקרא "משכא"־עור, לבוש לנפש, כמו שכתוב: "עור ובשר תלבישני"; ו("משכא") ד"חויא" היינו, שזהו לבוש המורכב מ"חויא", מנחש. שכן, הגוף, בהעדר זיכוכו על ידי עבודה, הוא משוקע ומתועב, כפי שהדבר מבואר בפרק ל"א[3] – ובגוף כזה התלבש הניצוץ האלקי, **הָרָחוֹק מֵאוֹר פְּנֵי הַמֶּלֶךְ בְּתַכְלִית**

ליקוטי אמרים

פרק מה עוד יש דרך ישר לפני איש לעסוק בתורה ומצות לשמן ע"י מדתו של יעקב אע"ה שהיא מדת הרחמי' לעורר במחשבתו תחלה רחמים רבים לפני ה' על ניצוץ אלהות המחיה נפשו אשר ירד ממקורו חיי החיים א"ס ב"ה הממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמיה כלא חשיב ונתלבש במשכא דחויא הרחוק מאור פני המלך

---

1. "אהבה – הפנימיות, חסד – החיצוניות. וכן ביראה וגבורה – כמבואר באגה"ק טו. קכג, א –" – **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.** 2. כנ"ל פל"א – מהזהר. 3. **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** צ"ע בפל"א אם יל"פ שזהו הטעם כאן, אף שהענין אמת, ויותר נ"ל כפשוטו

ליקוטי אמרים

בתכלית ההרחק כי העו"הז הוא תכלית הקליפו' הגסות כו' ובפרט כשיזכור על כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו מיום היותו אשר לא טובים המה ומלך אסור ברהטים ברהיטי מוחא כי יעקב חבל נחלתו. וכמשל המושך בחבל וכו' והוא סוד גלות השכינה. וע"ז נאמר וישוב אל ה' וירחמהו לעורר רחמים רבים על שם ה' השוכן אתנו כדכתיב השוכן אתם בתוך טומאתם. וזש"ה וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך. כי רחל היא כנסת ישראל מקור כל הנשמות. ויעקב במדתו העליונה שהיא מדת הרחמים שבאצילות הוא המעורר רחמים רבים עליה. וישא את קולו למעלה למקור הרחמים העליונים הנק' אב הרחמים ומקורם. ויבך.

הַהֶרְחֵק, כִּי הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא תַּכְלִית הַקְּלִפּוֹת הַגַּסּוֹת – העולם הזה הוא הרבה יותר גס מאשר כל הקליפות הגסות של העולמות הרוחניים, **כו'**, – "אולי. הכוונה למש"כ בפל"ו" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א – שבמלה "כו'" מתכוון רבנו הזקן למדובר בפרק ל"ו ב"תניא", שם נאמר שהעולם הזה הוא "תחתון במדריגה שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו יתברך וחושך כפול ומכופל עד שהוא מלא קליפות וסטרא אחרא שהן נגד ה' ממש כו'". ומכיוון שהגוף מקבל חיות מקליפת נוגה של העולם הזה, הרי שהוא בתכלית הריחוק מהקב"ה, וירידה גדולה בכך לניצוץ האלקי להתלבש בגוף כזה. הירידה עצמה יש בה משום סיבה מספיקה לרחמנות הגדולה שעל הניצוץ האלקי של הנשמה, וזאת גם בשעה שאותו אדם לא חטא במעשה ובדיבור, ואפילו לא במחשבה. **וּבִפְרָט,** - יתמלא ברגש של רחמנות גדולה על נשמתו, **כְּשֶׁיְּזַכֵּר עַל כָּל מַעֲשָׂיו וְדִבּוּרָיו וּמַחְשְׁבוֹתָיו מִיּוֹם הֱיוֹתוֹ, אֲשֶׁר לֹא טוֹבִים הֵמָּה, וּ"מֶלֶךְ" – הָעוֹלָם, אָסוּר בְּרָהָטִים[4]"** – **"בְּרָהִיטֵי מֹחָא"**[5], – ברצף המחשבות שבמוח, והם המחשבות והרהורים הלא־טובים העוברים במוח, הרי בהם "קשור" כביכול מלכו של עולם, הקב"ה. **כִּי "יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ"**[6], – נשמות ישראל הן ה"חבל" של ה"נחלה" שלו. "חבל" מלשון "חבלים", כמו החבל, שצדו האחד קשור למעלה וצדו השני – למטה, וכשמושכים בקצהו התחתון של החבל – נמשך ממילא גם הקצה העליון – כך גם, כביכול, ביחס לנשמתו של יהודי, הנקראת "חבל", כי הראש והחלק העליון ביותר של הנשמה (כמו הקצה העליון של החבל) קשור במקור, באין סוף ברוך הוא, והחלק התחתון של "חבל" הנשמה, לבוש בגוף – הרי כשמושכים את הנשמה (שבגוף) בגלות של מעשים, דיבורים ומחשבות רעים – יש לכך השפעה גם על ראש "חבל" הנשמה, על מקור הנשמה הקשורה למעלה, **וְכִמְשַׁל הַמּוֹשֵׁךְ בְּחֶבֶל** – שכשמושכים בקצה התחתון, נמשך, כאמור, גם החלק העליון – כך גם ביחס ל"חבל" הנשמה של יהודי, **וְכו'**, – "אולי כוונתו לאגרת התשובה פ"ה דמבאר בארוכה" – **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.. וְהוּא סוֹד גָּלוּת הַשְּׁכִינָה.** – שעל ידי מעשיו, דיבוריו ומחשבותיו הרעים של יהודי, המורידים את נשמתו בגלות הקליפות – משפיע הדבר שגם השכינה (מקור הנשמה) היא כביכול בגלות. – הרי, כשאדם ייזכר על כך ויהרהר בזה, זה יעורר בו רגש גדול ביותר של רחמנות על נשמתו ועל מקור נשמתו, ומתוך רגש זה של רחמנות, ילמד תורה ויקיים מצוות, כדי להעלות על ידן את נשמתו ולאחדה באין סוף ברוך הוא. **וְעַל זֶה** – מה שלמדנו, שגם מקור הנשמה נמצא בגלות, ואשר לכן רחמנות גדולה עליו, **נֶאֱמַר**[7]: **"וַיָּשׁוֹב אֶל ה' וִירַחֲמֵהוּ"**, – שמשמעותו וירחם על ה' – **לְעוֹרֵר רַחֲמִים רַבִּים עַל שֵׁם ה' הַשּׁוֹכֵן אִתָּנוּ, כְּדִכְתִיב:** – כמו שכתוב[8]: **"הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם"**. – שאפילו כשבני ישראל נמצאים חס־ושלום במצב של טומאה, גם אז ישנו שם הוי' השוכן אתם, ולכן עליו לעורר רחמנות גדולה על שם הוי'. זהו פירוש הפסוק: "וישוב אל הוי' וירחמהו" – שיעשה תשובה וישוב אל הוי', על ידי "וירחמהו", על ידי שיעורר רחמים על שם הוי' מקור נשמות ישראל, שהרי "חלק הוי' עמו" – בני ישראל הם חלק משם הוי'. להלן יסביר רבנו הזקן, כיצד יעקב אבינו השיג בתפילה ובבכי, רחמים רבים לכל ישראל, שכשבני ישראל יהיו בגלות בגלל מעשיהם, דיבוריהם ומחשבותיהם, יוצאו מהגלות על ידי לימוד תורה וקיום מצוות, ויתאחדו עם אין סוף ברוך הוא: **וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב**[9]: **"וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל, וַיִּשָּׂא אֶת קֹלוֹ וַיֵּבְךְּ", כִּי רָחֵל הִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, מְקוֹר כָּל הַנְּשָׁמוֹת,** – "מלכות דאצילות", מקור כל הנשמות, נקראת בשם "רחל", **וְיַעֲקֹב בְּמִדָּתוֹ הָעֶלְיוֹנָה, שֶׁהִיא מִדַּת הָרַחֲמִים שֶׁבַּאֲצִילוּת, הוּא הַמְעוֹרֵר רַחֲמִים רַבִּים עָלֶיהָ,** – יעקב, שהוא מדת הרחמים ד"אצילות", מעורר רחמים רבים על רחל – מקור נשמות ישראל. **"וַיִּשָּׂא אֶת קֹלוֹ"** – **לְמַעְלָה לִמְקוֹר הָרַחֲמִים הָעֶלְיוֹנִים,** – הרחמים של י"ג מדות הרחמים, שהם למעלה בהרבה ממדת הרחמים ד"אצילות", שכן, מדת הרחמים ד"אצילות", היא מדת רחמים של "עולם", והרי היא מוגבלת. ואילו, י"ג מדות הרחמים הן למעלה מ"עולם" ואינן מוגבלות: והם מקור הרחמים, גם של הרחמים של "עולם האצילות", **הַנִּקְרָא "אָב הָרַחֲמִים" וּמְקוֹרָם,** – מדת הרחמים של "עולם האצילות" נקראת "אב הרחמן", האב שהוא רחמן, ומדת הרחמים של י"ג מדות הרחמים נקראת "אב הרחמים" – האב ומקור הרחמים[10] (שלכן בזמן של עת רצון מיוחד, אומרים "אב הרחמים", ולא "אב הרחמן"). – זהו פירוש

– דנק' משכא – ע"ש שהגוף לבוש להנשמה – איוב י' יא – ודחויא – מפני שהוא בשיקוץ, ראה פל"א. וכאן אין כוונתו רק "משכא", למעליותא כבע"ח וכו' שהרי מדבר לצד ההפכי". **4.** שיר השירים ז, ו. **5.** "תקו"ז בהוספות ת"ו" – **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.**

6. דברים לב, ט. **7.** ישעי' נה, ז. **8.** ויקרא טז, טז. **9.** בראשית כט, יא. **10.** "לקו"ת דברים סב, ד" – **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.**

הפסוק: "וישא יעקב וגו'" – יעקב מעלה את מדתו, הרחמים של "עולם האצילות", לרחמים של י"ג מדות הרחמים, "וַיֵּכֶךְ" – יעקב בכה, כדי **לְעוֹרֵר וּלְהַמְשִׁיךְ מִשָּׁם** – מהרחמים העליונים הבלתי מוגבלים, **רַחֲמִים רַבִּים עַל כָּל הַנִּשְׁמוֹת וְעַל מְקוֹר כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, לְהַעֲלוֹתָן מִגְּלוּתָן**[11], **וּלְיַחֲדָן בִּיחוּד הָעֶלְיוֹן אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, בִּבְחִינַת נְשִׁיקִין, שֶׁהִיא** – בחינת "נשיקין", **אִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא,** – דבקות רוח ברוח, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[12]**: "יִשָּׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ",** – כנסת ישראל מבקשת מהקב"ה, שה"יחוד" של בני ישראל עם הקב"ה יהיה באופן של "נשיקין". ב"נשיקות פיהו" (מפה לפה) ישנה לא רק הדביקות החיצונית שמפה לפה, אלא גם דביקות של "רוחא" (רוח), של הבל הפה של אחד בהבל הפה של זולתו. – כך הדבר גם ביחוד של "נשיקין" בין נשמה להקב"ה, על ידי תורה ומצוות – **דְּהַיְנוּ, הִתְקַשְּׁרוּת דִּבּוּר הָאָדָם בְּ"דִבֵּר ה' - זוֹ הֲלָכָה",** – שזהו דיבורו של הקב"ה, וזהו כמו הדביקות של "נשיקין מפה לפה", **וְכֵן** – אותו דבר גם בהתאחדות **מַחֲשָׁבָה** – של האדם, **בְּמַחֲשָׁבָה,** - של הקב"ה, על ידי ההרהור בתורה, וכן גם **וּמַעֲשֶׂה** – של האדם **בְּמַעֲשֶׂה,** – של הקב"ה, **שֶׁהוּא מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת,** - על ידי עשיית מצוות, מתאחדים המעשה של יהודי בבחינת המעשה שלמעלה. **וּבִפְרָט מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה וָחֶסֶד,** – שעל ידי שיהודי נותן צדקה ועושה חסד, נעשית התאחדות מיוחדת בין המעשה שלו לבין בחינת המעשה של הקב"ה. **דְּחֶסֶד דְּרוֹעָא יְמִינָא,** – שכן, מדת החסד היא כביכול למעלה "הזרוע הימנית", והחסד של האדם – הוא "כלי" ל"דרועא ימינא" של הקב"ה[13]. **וְהוּא בְּחִינַת חִבּוּק מַמָּשׁ**[14], – כמו שהדבר באדם, שאחד מביטויי האהבה שלו, הוא "חיבוק", האוהב מחבק את הנאהב – כך כביכול מחבק החסד שלמעלה, את היהודי שעושה צדקה וחסד, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[15]**: "וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי",** – "יד ימינו" של הקב"ה, שהיא בחינת ימין וחסד שלמעלה, מחבקת אותי, **וְעַסָּק הַתּוֹרָה בְּדִבּוּר וּמַחֲשֶׁבֶת הָעֶיוּן** – בשכל שבתורה, **הֵן בְּחִינַת נְשִׁיקִין מַמָּשׁ.** – שכן, כאן היחוד הוא בשני האופנים: האופן שבו דיבורו של האדם מתאחד בדיבור שלמעלה, שזהו תורה (שה"יחוד" בא על ידי הדיבור בדברי תורה); והיחוד של "רוחא ברוחא" (רוח ברוח) – מחשבתו ושכלו של האדם מתאחדים במחשבה ובשכל שלמעלה, על ידי הבנת שכל התורה, שהיא חכמתו ושכלו של הקב"ה, וזוהי בחינת "נשיקין" ממש[16]. **וְהִנֵּה, עַל יְדֵי זֶה** – שיהודי יעורר רחמים על נשמתו, והתעוררות רחמים זו תביא אותו ללימוד תורה ולקיום מצוות – הרי על ידי התעוררות רחמים זו – **יָכוֹל לָבֹא לִבְחִינַת "אַהֲבָה רַבָּה" בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ,** – שירגיש בלבו את האהבה הגדולה להקב"ה, **כְּדִכְתִיב**[17] – כמו שכתוב: **"לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם",** – משמעות פסוק זה ברוחניות נפשו של יהודי, היא: בשעה שמדתו של אברהם, מדת האהבה, בהעלם, וצריכים "לפדותה" ולגלותה – הרי יעקב, שהוא מדת הרחמים, הוא הפועל פדיה והתגלות זו, שעל ידי התעוררות רחמים – מגלים את האהבה – מדתו של אברהם, **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר:**

ליקוטי אמרים

לעורר ולהמשיך משם רחמים רבים על כל הנשמות ועל מקור כנסת ישראל להעלותן מגלותן וליחדן ביחוד העליון אור א"ס ב"ה בבחי' נשיקין שהיא אתדבקות רוחא ברוחא כמ"ש ישקני מנשיקות פיהו דהיינו התקשרות דבור האדם בדבר ה' זו הלכה וכן מחשבה במחשבה ומעשה במעשה שהוא מעשה המצות. ובפרט מעשה הצדקה וחסד. דחסד דרועא ימינא והוא בחי' חיבוק ממש כמ"ש וימינו תחבקני. ועסק התורה בדבור ומחשבת העיון הן בחי' נשיקין ממש. והנה ע"י זה יכול לבוא לבחי' אהבה רבה בהתגלות לבו כדכתיב ליעקב אשר פדה את אברהם כמ"ש במ"א:

---

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הצ"צ (לאיכה ע' כג) שמעתיק ומפרש קטע מפ' זה – מעתיק 'להעלותן מירידתן'". **12.** שיר השירים א, ב. **13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "וכל הגוף נכלל בימין – אגה"ק סל"ב – בי' למש"כ ובפרט". **14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "והדיוק ממש – יל"פ כי גם ע"י תורה נק' חיבוק (לעיל ספ"ד)". **15.** שיר השירים ב, ו. **16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "הדיוק ממש – יל"פ כי בכללות גם ע"י המצות נשיקין, כדלעיל, וראה ג"כ ספמ"ט". **17.** ישעי' כט, כב.

יום ראשון

יום ראשון — **כז ניסן, יב לעומר** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: קדושים, פ׳ ראשונה עם פירש״י.
תהלים: קכ־קלד.
תניא: והנה בחי׳ . . . לי״ח.

דְּבָרִים הַמַּתְרִים, אִם עוֹשֶׂה אוֹתָם לַהֲנָאָתוֹ – הֵם רַע גָּמוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ [הַזָּקֵן] נִשְׁמָתוֹ־עֵדֶן (תַּנְיָא פֶּרֶק ז) . לְפִי דְּקֻדֵּשׁ עַצְמְךָ בַּמֻּתָּר לְךָ. צָרִיךְ לְהַכְנִיס קְדֻשָּׁה בַּדְּבָרִים הַמֻּתָּרִים שֶׁיִּהְיֶה בָּהֶם תַּכְלִית שֶׁל תּוֹרָה וּמִצְוֹת יִרְאַת שָׁמַיִם וּמִדּוֹת טוֹבוֹת.

יום שני

יום שני — **כח ניסן, יג לעומר** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: קדושים, שני עם פירש״י.
תהלים: קלה־קלט.
תניא: פרק מד. והנה כל . . . סג צפרא כו׳.

הַחֲסִידִים שָׁאֲלוּ אֶת אַדְמו״ר הַזָּקֵן: אֵיזֶה עֲבוֹדָה נַעֲלֵית יוֹתֵר, אַהֲבַת ה׳ אוֹ אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל? וַיַּעַן: אַהֲבַת ה׳ וְאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת חֲקוּקוֹת בְּנִשְׁמָתוֹ רוּחוֹ וְנִפְשׁוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. וּמִקְרָא מָלֵא דִּבֵּר הַכָּתוּב: ״אָהַבְתִּי אֶתְכֶם, אָמַר ה׳״, הֲרֵי דִּגְדוֹלָה אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל, דְּאוֹהֵב מַה שֶׁהָאָהוּב אוֹהֵב.

יום שלישי

יום שלישי — **כט ניסן, יד לעומר** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: קדושים, שלישי עם פירש״י.
תהלים: קמ־קמד.
תניא: ואהבה רבה . . . 126 טבע.

הַקְדָּמַת הַ״לִּקּוּטֵי תּוֹרָה״ עַל ג׳ פָּרָשִׁיוֹת [=סֵפֶר דְּרוּשֵׁי חֲסִידוּת עַל שָׁלֹשׁ הַפָּרָשִׁיוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה], ״לְהָבִין עִנְיַן נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, הִנֵּה כְּתִיב לֹא תֹאכְלוּ״, הוּא מַאֲמָר שֶׁאָמְרוּ רַבֵּנוּ הַזָּקֵן לִפְנֵי הַ״צֶּמַח צֶדֶק״, וְחָזְרוּ הַ״צֶּמַח צֶדֶק״ לְפָנָיו, וַיֹּאמֶר רַבֵּנוּ הַזָּקֵן: נוּ, הַטְעָמָה? וַיִּכְתֹּב הַ״צֶּמַח צֶדֶק״ הֲנָחָה עִם הַגָּהוֹת בַּמֶּקֶף. רַבֵּנוּ הִגִּיהַּ הַהֲנָחָה, וַיְצַוּוּ לְהַכְנִיס הַהַגָּהוֹת בִּפְנִים הַמַּאֲמָר. עַל פִּי הַצָּעַת אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ״ב] בָּחֲרוּ בְּמַאֲמָר זֶה בְּתוֹר הַקְדָּמָה לְהַ״לִּקּוּטֵי תּוֹרָה״.

יום רביעי

יום רביעי — **ל ניסן, ר״ח, טו לעומר** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: קדושים, רביעי עם פירש״י.
תהלים: קמה־קנ.
תניא: ואף אם . . . 126 מצרפה כו׳.

הַהִתְוַעֲדוּת דִּסְעוּדָה שְׁלִישִׁית, שַׁבָּת מְבָרְכִים, וְיוֹמֵי דְּפַגְרָא – בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים וּמוֹעֲדֵי אַנ״ש – צְרִיכִים לְהִתְקַיֵּם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. הַהִתְוַעֲדוּת דִּמְלַוֶּה מַלְכָּה – אֵצֶל אַנ״ש שֶׁיִּחְיוּ בְּבָתֵּיהֶם הַפְּרָטִיִּים.

יום חמישי

יום חמישי — **א אייר, ב דר"ח, טז לעומר** — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, חמישי עם פירש"י.
תהלים: א־ט.
תניא: והנה ב' . . . סד אהבת עולם.

מען האָט געזאָגט אמאָל פאר'ן טאַטען – אין א פארבריינגען ספירה־צייט אין די יאָהרען תרנ"א־נ"ג: דעם אלטען רבין'ס חסידים פלעגען אלעמאָל ציילען. דער וואָרט איז דעם טאַטען זייער געפעלען געוואָרען. ואמר: אזוי איז דער ענין העבודה. די שעות דארפען זיין געציילטע, דאן זיינען די טעג געציילטע. אז עס גייט אוועק א טאָג, דארף מען וויסען וואָס מ'האָט אויפגעטאָן און וואָס מ'דארף ווייטער טאָן . . בכלל דארף מען זעהן אז דער מאָרגען זאָל זיין א סך שענער ווי דער היינט.

פַּעַם אָמְרוּ בְּנוֹכְחוּת אַבָּא – בְּהִתְוַעֲדוּת שֶׁל יְמֵי הַסְּפִירָה בְּשָׁנִים תרנ"א־נ"ג – חֲסִידֵי אַדְמו"ר הַזָּקֵן הָיוּ תָּמִיד סוֹפְרִים. הַפִּתְגָּם מְאֹד מָצָא חֵן בְּעֵינֵי אַבָּא, וְאָמַר: זוֹהִי עִנְיָנָהּ שֶׁל "עֲבוֹדָה"; הַשָּׁעוֹת צְרִיכוֹת לִהְיוֹת סְפוּרוֹת, וְאָז הַיָּמִים סְפוּרִים. כְּשֶׁעוֹבֵר יוֹם, צָרִיךְ לָדַעַת מַה פָּעֲלוּ וּמַה יֵשׁ לִפְעֹל בֶּעָתִיד.. יֵשׁ לְהִשְׁתַּדֵּל תָּמִיד שֶׁהַמָּחָר יִהְיֶה הַרְבֵּה יוֹתֵר "יָפֶה" מֵאֲשֶׁר הַיּוֹם.

יום שישי

יום ששי — **ב אייר, יז לעומר** — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, ששי עם פירש"י.
תהלים: י־יז.
תניא: רק שאעפ"כ . . . וכנודע.

יום הולדת את אאזמו"ר – בשנת תקצ"ג.

צו זיבען יאָהר האָט עם אמאָל דער צ"צ פארהערט. דער זיידע האָט געמאַכט אזוי גוט, אז זיין מלמד איז זייער נתפעל געוואָרען, האט זיך ניט געקענט איינהאלטען און געזאָגט דעם צ"צ: האַ, וואָס זאָגט איהר, ער מאַכט גוט. דער צ"צ האָט איהם געענטפערט: וואָס איז די התפעלות, אז תפארת שבתפארת מאכט גוט.

יוֹם הֻלֶּדֶת אֶת אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרִי וְרַבִּי [מַהֲרַ"שׁ] – בִּשְׁנַת תקצ"ג.

בְּגִיל שֶׁבַע, אַדְמו"ר הַ"צֶּמַח צֶדֶק" בְּחָנוֹ פַּעַם. הַסָּבָא כָּל כָּךְ הִצְלִיחַ, שֶׁהַמְלַמֵּד שֶׁלּוֹ הִתְפַּעֵל מְאֹד, לֹא הָיָה מְסֻגָּל לְהִתְאַפֵּק, וְאָמַר לַ"צֶּמַח צֶדֶק": הַא, מָה אַתֶּם אוֹמְרִים? הוּא מַצְלִיחַ! עָנָה לוֹ הַ"צֶּמַח צֶדֶק": מַה יֵּשׁ לְהִתְפַּעֵל שֶׁ"תִּפְאֶרֶת שֶׁבַּתִּפְאֶרֶת" מַצְלִיחָה?

שבת קודש

שבת — **ג אייר, יח לעומר** — ה'תש"ג

הַפְּטָרָה: וַיְהִי דְּבַר גו' הֲלִרְרֹשׁ אֹתִי.

שיעורים. חומש: קדושים, שביעי עם פירש"י.
תהלים: יח־כב.
תניא: פרק מה. עוד יש . . . כמ"ש במ"א.

אֵין שׁוֹתִים מַיִם קֹדֶם הַבְּרָכָה.

כָּל הַמִּדּוֹת, אַף גַּם הַמִּדּוֹת הַלֹּא טוֹבוֹת, אוֹ גַּם רָעוֹת עַל פִּי תָּאֳרָם וּשְׁמוֹתֵיהֶם, אֶפְשָׁר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם לַעֲבוֹדַת ה' עַל פִּי הַתּוֹרָה, וּכְמוֹ שֶׁהָרַב הַצַּדִּיק רַבִּי מְשֻׁלָּם זוּסְיָא זַצ"ל מֵהַאנִיפּאָלִיא לָמַד כַּמָּה דְּרָכִים בְּדַרְכֵי הָעֲבוֹדָה מִגַּנָּב: א) הַצְנֵעַ לֶכֶת ב) מַעֲמִיד עַצְמוֹ בְּסַכָּנָה ג) דָּבָר הַיּוֹתֵר קָטָן חָשׁוּב כְּדָבָר גָּדוֹל ד) עָמֵל בְּטִרְחָא גְּדוֹלָה, ה) זְרִיזוּת ו) בּוֹטֵחַ וּמְקַוֶּה ז) אִם לֹא הִצְלִיחַ בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה חוֹזֵר הַרְבֵּה פְּעָמִים.

מתי יכול המלך להעיד? יום ראשון כ"ז ניסן ה'תשע"ד

הלכות שבועות פרק י, הלכה א: הָיָה הַמֶּלֶךְ אֶחָד מֵעֵדָיו, שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְהָעִיד... וְכָפְרוּ וְנִשְׁבְּעוּ - פְּטוּרִין מִשְּׁבוּעַת הָעֵדוּת.

ולכאורה, דברי הרמב"ם כאן שהמלך אינו מעיד, סותרים את דבריו בהלכות שגגות (פ"י ה"ז) שהמלך מביא קרבן אם כפר בעדותו ונשבע (תוספות יו"ט הוריות פ"ב מ"ה. תוס' יוה"כ יומא עד, א)!

וביאר ה'כסף משנה' (הל' שגגות שם): מובא בגמרא (סנהדרין יט, א) שמלך ממלכי ישראל "לא דן ולא דנים אותו, לא מעיד ולא מעידין אותו", אבל מלך ממלכי בית־דוד דן ומעיד.

וב'תוספות יוה"כ' (לר"מ חביב, יומא שם) תמה על דברי ה'כסף משנה':

הדין שהמלך אינו מעיד הוא מן התורה, כלשון רש"י (שבועות לא, א) "מדאורייתא לא חזי, דכתיב שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך", ואם יעיד, והעדות היא בעמידה, "דרך בזיון הוא לו" ואין מקום לחלק בין מלכי ישראל למלכי בית דוד. והחילוק בגמרא (סנהדרין שם) הוא רק לענין דין, שמלכי בית דוד מצווים לדון (וכן דנים אותם) שנאמר "בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט", אבל לא לענין עדות!

ומבאר ה'מנחת חינוך' (מצוה קכג):

יש לחלק בין עדות רגילה (בדיני ממונות או בדבר שבערווה) שצריך עדות גמורה של שני עדים, לעדות של עד אחד כגון עד שמעיד על אדם שמת וסומכים עליו להתיר את אשת המת להינשא (הל' גירושין פי"ג הכ"ט), או עד אחד המעיד על טומאת סוטה שנאמן (הל' סוטה פ"א הי"ד).

ולענייננו: בעדות של עד אחד, יכול גם המלך להעיד כי יכול להעיד בביתו ואינו צריך לבוא לבית־דין (כי עדות זו כשרה גם בעד מפי עד), ועל זה כתב הרמב"ם שאם כפר בעדותו ונשבע יביא קרבן. אבל בעדות הצריכה שני עדים, על שניהם להתייצב לפני בית דין, ובעדות זו אין המלך מעיד וכנ"ל. ויש לדייק זאת בלשון הרמב"ם אם "היה המלך אחד מעדיו - שאינו ראוי להעיד", הרי שמדובר בעדות של שני עדים, ובמקרה זה אין המלך מעיד.

נדר בשפת לועז בארץ ישראל יום שני כ"ח ניסן ה'תשע"ד

הלכות נדרים פרק א, הלכה טז: יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁאַנְשֵׁיהֶם עֹלְגִים וּמַפְסִידִין אֶת הַלָּשׁוֹן וּמְכַנִּין עַל דָּבָר בְּדָבָר אַחֵר... הוֹלְכִין אַחַר לְשׁוֹן כְּלַל הָעָם בְּאוֹתוֹ מָקוֹם וּבְאוֹתוֹ זְמַן.

הנודר בארץ ישראל בשפה לועזית – האם הנדר חל?

לכאורה יש ללמוד מלשון הרמב"ם "וכן כל כיוצא בזה הולכין אחר לשון כלל העם באותו מקום ובאותו זמן" שאין הנדר חל אלא בשפה המדוברת באותו מקום ולא בשפה אחרת.

וכן הביא ה'ביאור הלכה' (סי' סב) בשם הריטב"א, ולמד מכאן שניתן לקרוא קריאת שמע בכל לשון רק בשפה המדוברת באותו מקום ולא בשפה אחרת, על אף שהקורא עצמו מבין אותה.

אך מדברי הרמב"ם לא נראה כן, שהרי בהלכות קריאת שמע (פ"ב ה"י) כתב "קורא אדם את שמע בכל לשון שהוא מבינה" ולא הוסיף תנאי שתהא זו השפה המדוברת באותו מקום.

ולכן נראה לומר שדברי הרמב"ם אמורים רק לגבי כינויי נדרים שהם "לשון עילגים שמפסידים את הלשון", ועל כך כתב כאן שהנדר חל רק במקום שנהגו לדבר כך, כי אין זו שפה תקנית ואין לה חשיבות עצמית, אך לשפה רגילה יש תוקף בכל מקום, הן לנדרים והן לקריאת שמע.

ולפי זה נראה שלדעת הרמב"ם 'כינויי נדרים' הם כנדרים לא משום שלכינויים יש תוקף של שפה, שאם כן הרי אין לחלק בין הכינויים לעיקר השפה, אלא כדברי הירושלמי (תחילת מסכת נדרים) שיש לימוד מיוחד (יתור הלשון "כי ידור נדר") שאין צורך בשפה כדי להחיל נדר אלא די בכל צורת ביטוי, ומאחר ואינם מועילים מדין 'שפה', אינם מועילים אלא במקום שזוהי צורת הביטוי המקובלת.

ולפי זה הקורא קריאת שמע ב'כינויים' אינו יוצא ידי חובתו, כי כינויים מועילים בנדרים לא משום שנחשבים כשפה אלא משום שאין צורך בשפה, אך במקום שצריך שפה כגון קריאת שמע אינם מועילים.

(חידושי ר' שמואל נדרים סי' א)

מלאכה על־ידי המדיר והמודר יחד יום שלישי כ"ט ניסן ה'תשע"ד

הלכות נדרים פרק ו, הלכה יז: נִזְדַּמְּנָה לוֹ מְלָאכָה עִמּוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ קוֹצְרִים כְּאֶחָד - עוֹשֶׂה בְּרָחוֹק מִמֶּנּוּ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְסַיְּעֶנּוּ.

מקור ההלכה במשנה (נדרים מא, ב): "ולא יעשה עמו באומן (שורה של נטיעות), דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, עושה, והוא ברחוק ממנו". ופירש הר"ן: המודר הנאה מחברו לא יחפור עם המדיר באותה שורה בכרם, כי על ידי חפירת המדיר בקרקע, גם הקרקע הסמוכה נעשית רפויה וקלה לחפירה ('דקא מרפי ליה לארעא קמיה'), ונמצא שהמודר נהנה מהמדיר.

ובגמרא (שם) מבואר שאכן אם המדיר והמודר חופרים סמוך זה לזה, לדברי הכל אסור, וכאשר חופרים במרוחק -

לדעת רבי מאיר אסור גזירה שמא יבואו לחפור גם בסמיכות, וחכמים אינם חוששים לזה.

אבל הרמב"ם פירש (בפירוש המשנה שם) "ולא יעשה עמו באומן" - שלא יקצור המדיר באותה שורה שהמודר קוצר, כי על ידי קצירתו "ימצא (המודר) מקום פנוי שיכול למהר מלאכתו" ונמצא שסייע לו לגמור מלאכתו יותר מהר.

ותמה על כך ה'כסף משנה': בגמרא מבואר שהסיוע הוא שמרפה את הקרקע עבורו, ואיזה סיוע יש לקוצר אם הקרקע רפויה?

ומבאר ה'לחם משנה': לדעת הרמב"ם אין דברי הגמרא 'מרפי ליה לארעא' - ריכוך הקרקע, אלא שמרפא את הקרקע "שמסיר המכשול ועושה לו הדרך", כי השיבולים העומדים לפני המודר מאיטים את קצב הקצירה, והמדיר הקוצר "מסירם מלפניו, ונמצא דמרפא לו ארעא".

וה'דברי מלכיאל' (ח"א יו"ד סי' סא) מבאר:

לפי גירסת הגמרא שלפנינו הטעם 'דקא מרפי ליה לארעא' נאמר בדברי רבי מאיר ולא בדברי חכמים, ויש לומר שההסבר ש'לא יעשה עמו באומן' שלא יחפור המדיר והמודר בסמיכות כיון ש'מרפי ליה ארעא' הוא רק לפי רבי מאיר, ולכן הוא אוסר גם במרוחק (כשאינו מהנהו) גזירה שמא יחפור בסמוך שאז הנאתו היא וודאית. אבל לחכמים הגזירה היא שלא יקצרו יחד שמא יסייע לו שיוכל לגמור מהר את קצירתו (אבל ריכוך הקרקע אינו נחשב סיוע), וכיון שזה רק חשש לסיוע - לא גזרו חכמים קצירה בריחוק מקום, כי זו 'גזירה לגזירה'. והרמב"ם פוסק כחכמים ואוסר רק לקצור ביחד ורק בקירוב.

מתי אסור להשאל על הנדר?

יום רביעי ל' ניסן ה'תשע"ד

הלכות נדרים פרק ז, הלכה ט: אָסַר עַל עַצְמוֹ הֲנָיַת בְּנֵי הָעִיר - אָסוּר לְהִשָּׁאֵל עַל נִדְרוֹ לְחָכָם מִבְּנֵי אוֹתָהּ הָעִיר (הַהִיא). וְאִם נִשְׁאַל וְהִתִּיר לוֹ - הֲרֵי נִדְרוֹ מֻתָּר.

הריב"ש (הובא ב'כסף משנה') והב"ח (יו"ד סי' רכח ד"ה מי שאמר) פירשו את דברי הרמב"ם "אסר על עצמו הניית בני העיר" - שבני העיר יהיו אסורים ליהנות ממנו, ו"אסור להשאל על נדרו לחכם מבני אותה העיר" היות ואסר הנאתו על בני העיר, ואם כן התרת הנדר היא תועלת והנאה לבני העיר, וגם החכם נהנה מכך והרי הוא כמתיר נדרי עצמו, ושנינו (נגעים פ"ב מ"ה) 'כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו'. וכדברי הירושלמי (נדרים פ"ה ה"ד): "קונם הנייתי על בני עירי, אינו נשאל לזקן שיש שם".

אמנם זהו מדרבנן, אבל מדאורייתא יכול חכם מבני אותה העיר להתיר שהרי לא בני העיר נדרו ואסרו על עצמם, ולכן בדיעבד "אם נשאל והתיר לו - הרי נדרו מותר".

וממשיך הירושלמי (שם): אמר 'קונם הניית בני העיר עלי [שיהיה אסור לו ליהנות מבני העיר] - נשאל לזקן שיש שם', ואין זה כמתיר נדרי עצמו "דמה הנאה יש להם כשהוא יהנה משלהם".

ותמה על זה ה'כסף משנה':

א. האומר 'קונם הנאתי על בני עירי [שבני העיר יהיו אסורים ליהנות ממנו]' - איך אפשר לומר שהתרת החכם מבני העיר היא התרת נדרי עצמו, הרי לא בני העיר הם הנודרים ומדוע לא יתירו את הנדר אף שיש להם הנאה מכך?

ב. איך יתכן שאדם האוסר על עצמו את הנאת בני העיר יוכל להשאל לחכם מבני העיר, הרי בהתרה זו הוא נהנה מהחכם, אף שאסר על עצמו הנאת בני העיר והחכם בתוכם?

ולכן מפרש את דברי הרמב"ם כך:

"אסר על עצמו הנאת בני העיר", היינו שהוא ייאסר ליהנות מבני העיר ואינו יכול להישאל על נדרו לחכם מבני העיר לפי שנהנה מהתרת החכם, ואסור לו ליהנות ממנו (אלא שאם עבר ונשאל ההתרה קיימת). ואת דברי הירושלמי, שהאומר 'קונם הנאת בני העיר עלי' נשאל לזקן שיש שם, מפרש ה'כסף משנה' להיפך שיהיה אסור לבני העיר ליהנות ממנו, והחכם יכול להתיר לו שהרי הנודר לא אסר על עצמו ליהנות מהם.

מתי נגמר החורף?

יום חמישי א' אייר ה'תשע"ד

הלכות נדרים פרק י, הלכה יא: וְאִם פֵּרֵשׁ וְאָמַר: עַד שֶׁיִּפְסְקוּ הַגְּשָׁמִים - הֲרֵי זֶה אָסוּר עַד שֶׁיַּעֲבֹר הַפֶּסַח בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבַמְּקוֹמוֹת שֶׁהֵם כְּמוֹתָהּ.

במסכת נדרים (סב, ב) נחלקו תנאים בדבר: לדעת רבי מאיר האוסר עצמו בדבר מסוים 'עד שיפסקו הגשמים' אסור עד סוף חודש ניסן, ולדעת רבי יהודה נאסר רק עד לאחר הפסח.

ובירושלמי (נדרים פ"ח ה"ה) מבואר שהם הולכים לשיטתם במחלוקתם בענין שאילת גשמים: לדעת רבי מאיר שואלים את הגשמים עד סוף חודש ניסן, ולכן גם לגבי נדרים זמן סיום הגשמים הוא עד סוף החודש, ואילו לדעת רבי יהודה שואלים את הגשמים עד שיעבור הפסח וכן דעתו גם לגבי נדרים.

ולכאורה מצינו סתירה ברמב"ם בדבר:

מצד אחד, לגבי נדר פסק כרבי מאיר שאסור עד שיעבור הפסח, ומאידך, בהלכות תפלה (פ"ב, טו-טז) פסק ששואלים גשמים עד תפילת שחרית של יום טוב הראשון של פסח ולא כל הפסח, ואילו בהלכות תעניות (פ"ג ה"ט) פסק שאם היתה עצירת גשמים מתענים עד סוף חודש ניסן. וכיצד מתיישבים דבריו בשלושת המקומות?

ויש לבאר:

זמנם הטבעי של הגשמים הוא עד סוף הפסח, ומכל

מקום אין מתפללים עליהם במשך חג הפסח משום שהגשמים בחג נחשבים סימן קללה, ולכן מבקשים גשמים בתפילה רק עד יום טוב הראשון, אך לענין נדרים הולכים אחר דעת בני אדם והנודר ׳עד שיפסקו הגשמים׳ כוונתו לזמנם הטבעי, היינו כל הפסח (לבוש עט"ז רכ, יט).

ולגבי תענית על עצירת גשמים מתענים עד סוף חודש ניסן, כי אף שבדרך כלל, בשנה רגילה, הגשמים נפסקים לאחר הפסח, הרי בשנה שיש בה עצירת גשמים ממשיכים להתפלל ולנסות לעורר רחמי שמים עד סוף חודש ניסן (חתם סופר נדרים סב, ב).

אב ובנו בנזירות

יום שישי ב׳ אייר ה׳תשע״ד

הלכות נזירות פרק ב, הלכה יד: הָאָב שֶׁאָמַר לִבְנוֹ הַקָּטָן: חֲרֵי אַתָּה נָזִיר, אוֹ שֶׁאָמַר: בְּנִי פְּלוֹנִי נָזִיר, אוֹ חֲרֵי זֶה נָזִיר, וְשָׁתַק הַבֵּן - חֲרֵי זֶה נָזִיר. וְחַיָּב הָאָב לִנְהֹג בּוֹ כָּל דִּקְדּוּקֵי נְזִירוּת.

הנודר נדר מחיל על עצמו איסור מחפץ על חפץ או מעשה מסוים ואם דבריו לא נתקיימו - והוא סייע לאי־קיום הנדר – נתחייב מלקות משום ׳לא יחל דברו׳.

בנזיר, לעומת זאת, האדם מחיל על עצמו (או על בנו) ׳שם נזיר׳, והתורה מחייבת אותו באיסורים השונים (ראה מהרי״ט המובא ב׳שמן למנחה׳ על המנ״ח מצוה שסח) ולפי זה ׳לא יחל׳ הוא איסור כללי לאדם לפעול בניגוד ׳שם הנזיר׳ שעליו, ולפיכך המדיר את בנו בנזיר, ובנו עובר על אחד מן האיסורים - גם לפי הרמב״ם אין האב מתחייב במלקות משום ׳לא יחל׳ אלא הבן.

ברם, יש להבין מה משמיענו הרמב״ם בדבריו כאן בדין אב המדיר את בנו בנזיר – ״וחייב האב לנהוג בו כל דקדוקי נזירות...״?

מבאר הגרי״ז (בחידושיו, נזיר כח, ב):

א. האב חייב לוודא שהבן ינהג בנזירות, אך אם הוא עובר - זו חובת הבן ולא האב (וכיוון שהוא קטן ואינו באזהרה, בכל מקרה לא ייענש).

ב. בניגוד לנזירות שאותה האב מחיל על הבן, איסור ׳לא יחל דברו׳ נותר איסור של האב - כיוון ש׳דברו׳ של האב נשאר.

וכן משמע מדברי הרמב״ם בהלכות נדרים:

״ראובן שאמר לשמעון: ׳הריני עליך חרם...׳ - נאסר על שמעון שיהנה לראובן. ואם עבר ונהנה - אינו לוקה״.

כלומר, אדם יכול לאסור דבר על חבירו, אך איננו יכול לחייבו במלקות (משום ׳לא יחל דברו׳). וכך גם באב המדיר בנו בנזיר: ביכולתו להחיל על בנו את חיובי הנזירות (איסורי יין, טומאה ותגלחת), אך איננו יכול לחייבו משום ׳לא יחל׳.

לפני עיור לא תיתן מכשול

שבת קודש ג׳ אייר ה׳תשע״ד

הלכות נזירות פרק ה, הלכה כ: הַמְטַמֵּא אֶת הַנָּזִיר... עוֹבֵר מִשּׁוּם וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל.

בגמרא (עבודה זרה ו, ב) נאמר שאסור להושיט כוס יין לנזיר, שמא ישתה הנזיר את היין, ונמצא שהמושיט הכשילו באיסור ועבר על ׳לפני עיור לא תיתן מכשול׳. ואולם הדברים אמורים רק כאשר הנזיר אינו יכול להגיע ליין בכוחות עצמו, כגון שעומד מצידו האחד של הנהר והיין נמצא בצידו השני ואין הנזיר יכול לחצות את הנהר, אך אם הנזיר יכול להגיע ליין בעצמו אין המושיט עובר על איסור ׳לפני עיור׳.

אך בהלכה זו סותם הרמב״ם וכותב שהמטמא את הנזיר עובר על ׳לפני עיור׳, ולא חילק בין אם יכול הנזיר להיטמא בכוח עצמו או לא, ונראה מדבריו שבכל אופן עובר המטמא על ׳לפני עיור׳.

וטעם הדבר:

בגמרא מדובר שמושיט את היין לנזיר, ונמצא שהמושיט עצמו אינו עושה איסור אלא רק גורם לשני לעשות, ובזה יש חילוק בין אם הנזיר היה יכול לעשות את האיסור בעצמו או רק בסיוע המושיט, אך כאן מדובר באופן שהמטמא עצמו עושה את האיסור (כדיוק לשון הרמב״ם ׳המטמא את הנזיר׳, ולא שגורם לנזיר להיטמא בעצמו), ובזה חל איסור על המטמא גם אם היה הנזיר נטמא אף בלעדיו.

ועוד תירוץ:

בגמרא מדובר במקרה שהנזיר ביקש מחברו להושיט לו את היין, ומאחר והיוזמה הגיעה מצד הנזיר, אין המושיט עובר על ׳לפני עיור׳ אלא כאשר הנזיר לא היה יכול להגיע לאיסור בלעדיו. אך כאן מדובר באופן שמטמא את הנזיר ביוזמתו, לא בעקבות בקשה של הנזיר, ולכן עובר על ׳לפני עיור׳ בכל האופנים.

(מוכתם לדוד)

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – כ"ז ניסן־ג' אייר ה'תשע"ד

יום ראשון כ"ז ניסן ה'תשע"ד

הִלְכוֹת שְׁבוּעוֹת

פֶּרֶק י

א. הָיוּ עֵדָיו אוֹ אֶחָד מֵהֶן פָּסוּל אוֹ קָרוֹב לוֹ, וַאֲפִלּוּ מִפְּסוּלֵי עֵדוּת שֶׁל דִּבְרֵיהֶם, אוֹ שֶׁהָיָה אֶחָד מֵעֵדָיו מֻלָּךְ, שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לְהָעִיד, אוֹ שֶׁהָיוּ עֵד מִפִּי עֵד [שרק שמעו מאחר], וְכָפְרוּ וְנִשְׁבְּעוּ - פְּטוּרִין מִשְּׁבוּעַת הָעֵדוּת; שֶׁאִלּוּ הוֹדוּ וְהֵעִידוּ, לֹא הָיוּ מְחַיְּבִין בְּעֵדוּתָן מָמוֹן.

ב. ׳מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם, שֶׁתָּבוֹאוּ וְתָעִידוּ לִי, שֶׁאָמַר אִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁיִּתֵּן לִי מָאתַיִם זוּז וְלֹא נָתַן׳, וְכָפְרוּ - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין מִשְּׁבוּעַת הָעֵדוּת; שֶׁאִם הֵעִידוּ בְּדָבָר זֶה, לֹא יִתְחַיֵּב הַנִּתְבָּע מָמוֹן בַּאֲמִירָתוֹ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ג. תְּבָעָן לְהָעִיד לוֹ שֶׁהוּא כֹּהֵן אוֹ לֵוִי, אוֹ שֶׁאֵינוֹ בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶּן חֲלוּצָה, וְכָפְרוּ וְנִשְׁבְּעוּ - פְּטוּרִין מִשְּׁבוּעַת הָעֵדוּת; שֶׁאִלּוּ הוֹדוּ וְהֵעִידוּ, לֹא הָיוּ מְחַיְּבִין בְּעֵדוּתָן מָמוֹן.

ד. תְּבָעָן שֶׁיָּעִידוּ לוֹ שֶׁחָבַל בּוֹ בְּנוֹ, וְשֶׁהִדְלִיק פְּלוֹנִי גְּדִישׁוֹ [ערימת תבואה] בְּשַׁבָּת, וְשֶׁאָנַס פְּלוֹנִי אוֹ פִּתָּה בִּתּוֹ הַמְאֹרָשָׂה, וְכָפְרוּ וְנִשְׁבְּעוּ - פְּטוּרִין מִשְּׁבוּעַת הָעֵדוּת; שֶׁאִם הֵעִידוּ עֵדוּת זוֹ, יִתְחַיֵּב הַנִּתְבָּע מִיתַת בֵּית דִּין, וְאֵינוֹ חַיָּב תַּשְׁלוּמִין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת נַעֲרָה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ה. הָיָה עֵד אֶחָד, וְהִשְׁבִּיעוֹ וְכָפַר - פָּטוּר מִשְּׁבוּעַת הָעֵדוּת, שֶׁאֵין עֵדוּת עֵד אֶחָד מְחַיֶּבֶת מָמוֹן.

ו. תָּבַע אֶת שְׁנֵי עֵדָיו שֶׁיָּעִידוּ לוֹ שֶׁזִּנְתָּה אִשְׁתּוֹ, וְכָפְרוּ וְנִשְׁבְּעוּ - הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין בִּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת; שֶׁאִלּוּ הֵעִידוּ - הָיוּ מַפְסִידִין לָהּ כְּתֻבָּתָהּ, וְיִפָּטֵר זֶה שֶׁתְּבָעָן; וַהֲרֵי כָּפְרוּ בְּעֵדוּת מָמוֹן.

ז. תָּבַע עֵדֵי קִנּוּי [שהזהיר בפניהם שלא תסתתר אשתו עם פלוני] אוֹ עֵדֵי סְתִירָה [שראו שהסתתרה עם מי שהוזהרה], וְכָפְרוּ וְנִשְׁבְּעוּ - פְּטוּרִין מִשְּׁבוּעַת הָעֵדוּת; שֶׁאֲפִלּוּ הֵעִידוּ, אֵין כָּאן חִיּוּב מָמוֹן, אֶלָּא לְהַשְׁקוֹתָהּ [-מי המרים] בִּלְבַד; וְאַף עַל פִּי שֶׁעֵדוּת זוֹ גּוֹרֶמֶת לָהּ שֶׁתִּפְסִיד כְּתֻבָּתָהּ אִם לֹא תִּשְׁתֶּה, דָּבָר שֶׁגּוֹרֵם לְמָמוֹן אֵינוֹ כְּמָמוֹן - שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר שֶׁתִּשְׁתֶּה, וְלֹא תִּשְׁבֹּר [=תפסיד] כְּתֻבָּתָהּ.

ח. הֲרֵי שֶׁקִּנֵּא לְאִשְׁתּוֹ וְנִסְתְּרָה בְּעֵדִים, וְזָנְתָה בְּעֵד אֶחָד אַחַר הַקִּנּוּי וְהַסְּתִירָה, וְהִשְׁבִּיעַ עֵד זֶה שֶׁיָּבוֹא וְיָעִיד, וְכָפַר - חַיָּב בִּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת; שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהוּא עֵד אֶחָד - אִלּוּ הֵעִיד עֵדוּת זוֹ, הָיְתָה יוֹצֵאָה בְּלֹא כְתֻבָּה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת סוֹטָה.

ט. וְכֵן כָּל עֵד אֶחָד שֶׁמְּחַיֵּב מָמוֹן בְּעֵדוּתוֹ - אִם כָּפַר וְנִשְׁבַּע, אוֹ שֶׁהִשְׁבִּיעוֹ בְּבֵית דִּין וְכָפַר - חַיָּב מִשּׁוּם שְׁבוּעַת הָעֵדוּת.

י. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהָיָה הַתּוֹבֵעַ וְהַנִּתְבָּע חֲשׁוּדִין עַל הַשְּׁבוּעָה [לשקר], שֶׁאֵין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָם, וְהִשְׁבִּיעַ לְעֵד אֶחָד שֶׁיָּבוֹא וְיָעִיד לוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּיַד זֶה מָנֶה, וְכָפַר - הֲרֵי זֶה חַיָּב מִשּׁוּם שְׁבוּעַת הָעֵדוּת; שֶׁאִלּוּ הֵעִיד - הָיָה הַנִּתְבָּע הַזֶּה מְשַׁלֵּם מָמוֹן בְּעֵדוּתוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת טוֹעֵן. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יא. הָאִשָּׁה שֶׁהִשְׁבִּיעָה עֵד אֶחָד שֶׁיָּעִיד לָהּ בְּמִיתַת בַּעֲלָהּ, וְכָפַר - חַיָּב בִּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת; שֶׁאִלּוּ הֵעִיד לָהּ, הָיְתָה נִשֵּׂאת וְנוֹטֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ.

יב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה לָהּ לִגְבּוֹת כְּתֻבָּתָהּ מִן הַמִּטַּלְטְלִין. אֲבָל אִם אֵין לָהּ כְּתֻבָּה אֶלָּא מִן הַקַּרְקַע, הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִשְּׁבוּעַת הָעֵדוּת; וְכֵן אִם הָיוּ שְׁנַיִם; שֶׁהַמַּשְׁבִּיעַ עֵדֵי קַרְקַע - פְּטוּרִין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יג. הַמַּשְׁבִּיעַ עֵדָיו בְּבֵית דִּין, וְכָפְרוּ שְׁנֵיהֶם כְּאַחַת - כְּגוֹן שֶׁיַּתְחִיל הַשֵּׁנִי לִכְפֹּר בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּרוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ - שְׁנֵיהֶן חַיָּבִין בִּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵבִיא חַטָּאתוֹ עַל שְׁבוּעָתוֹ. כָּפַר הָרִאשׁוֹן, וְשָׁהָה הָעֵד הַשֵּׁנִי יוֹתֵר מִכְּדֵי דִּבּוּר, וְאַחַר כָּךְ כָּפַר - הָרִאשׁוֹן חַיָּב בִּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת, וְהַשֵּׁנִי פָּטוּר מִשְּׁבוּעַת הָעֵדוּת; שֶׁאִלּוּ הוֹדָה זֶה הַשֵּׁנִי, לֹא הָיְתָה עֵדוּתוֹ מְחַיֶּבֶת מָמוֹן.

יד. הוֹדָה אֶחָד וְכָפַר אֶחָד - הַכּוֹפֵר חַיָּב, בֵּין שֶׁכָּפַר בַּתְּחִלָּה בֵּין שֶׁכָּפַר בַּסּוֹף. כָּפְרוּ שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד, וְקָדַם הָאֶחָד וְהוֹדָה בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר - הֲרֵי זֶה פָּטוּר; וְהָעוֹמֵד בִּכְפִירָתוֹ, חַיָּב בִּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת.

טו. הִשְׁבִּיעַ שְׁתֵּי כִתֵּי עֵדִים, וּשְׁתֵּיהֶן רְאוּיוֹת לְהָעִיד, וְכָפְרָה כַּת רִאשׁוֹנָה, וְאַחַר כָּךְ כָּפְרָה כַּת שְׁנִיָּה - הָרִאשׁוֹנָה פְּטוּרָה מִשְּׁבוּעַת הָעֵדוּת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם סוֹמְכִין עַל עֵדוּת שְׁנִיָּה, וְאֶפְשָׁר לְהוֹצִיא הַמָּמוֹן בְּעֵדוּת הַכַּת הָאַחֶרֶת, וְנִמְצָא זֶה הַנִּתְבָּע אֵינוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם בְּעֵדוּת אֵלּוּ שֶׁכָּפְרוּ לְבַדָּהּ. הָיְתָה הַכַּת הַשְּׁנִיָּה קְרוֹבִין לַתּוֹבֵעַ אוֹ לַנִּתְבָּע בִּנְשׂוֹתֵיהֶן, וַהֲרֵי הֵן גּוֹסְסוֹת - אַף הָרִאשׁוֹנָה חַיֶּבֶת; שֶׁהֲרֵי הַשְּׁנִיָּה בְּעֵת כְּפִירַת הָרִאשׁוֹנָה, לֹא הָיְתָה רְאוּיָה לְהָעִיד, וְאַף עַל פִּי שֶׁבִּמְהֵרָה יִהְיוּ עַתָּה רְאוּיִין, כְּשֶׁיָּמוּתוּ אֵלּוּ הַגּוֹסְסוֹת; וְאִם כָּפְרָה הַשְּׁנִיָּה אַחֲרֵי שֶׁמֵּתוּ נְשׂוֹתֵיהֶן, חַיָּבִין בִּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת.

טז. הַתּוֹבֵעַ אֶת הָעֵדִים לְהָעִיד לוֹ, וְכָפְרוּ וְהִשְׁבִּיעָן אַרְבָּעָה חֲמִשָּׁה פְּעָמִים, וְהֵן עוֹנִין אַחַר כָּל שְׁבוּעָה וּשְׁבוּעָה חוּץ לְבֵית דִּין, וּכְשֶׁבָּאוּ לְבֵית דִּין הוֹדוּ וְהֵעִידוּ - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין מִשְּׁבוּעַת הָעֵדוּת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ; וְאִם בָּאוּ לְבֵית דִּין וְעָמְדוּ בִּכְפִירָתָן - חַיָּבִין עַל כָּל אַחַת וְאַחַת מֵאוֹתָן הַשְּׁבוּעוֹת שֶׁחוּץ לְבֵית דִּין.

יז. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁעָנוּ ׳אָמֵן׳; אֲבָל אִם לֹא עָנוּ ׳אָמֵן׳, אֶלָּא כָּפְרוּ עַל כָּל שְׁבוּעָה וּשְׁבוּעָה - הוֹאִיל וְלֹא הוֹצִיאוּ שְׁבוּעָה מִפִּיהֶם וְלֹא עָנוּ ׳אָמֵן׳, הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִים,

עַד שֶׁיִּשְׁבִּיעֵן בְּבֵית דִּין וְיִכְפְּרוּ בּוֹ שָׁם בְּבֵית דִּין, כְּמוֹ שֶׁבַּאֲרָנוּ.

יח. הִשְׁבִּיעָן בְּבֵית דִּין וְכָפְרוּ, וְחָזַר וְהִשְׁבִּיעָן אַרְבָּעָה חֲמִשָּׁה פְּעָמִים, וְהֵם כּוֹפְרִין עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, בֵּין חוּץ לְבֵית דִּין בֵּין בִּפְנֵי בֵּית דִּין, וַאֲפִלּוּ עָנוּ ׳אָמֵן׳, אוֹ שֶׁנִּשְׁבְּעוּ מִפִּי עַצְמָן פַּעַם אַחַר פַּעַם - אֵינָן חַיָּבִין מִשּׁוּם שְׁבוּעַת הָעֵדוּת אֶלָּא אַחַת; מִפְּנֵי שֶׁאַחַר שֶׁכָּפְרוּ בְּבֵית דִּין - אִם חָזְרוּ וְהוֹדוּ, אֵין עֵדוּתָן מוֹעֶלֶת כְּלוּם.

יט. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁכָּל הַשְּׁבוּעוֹת שֶׁנִּשְׁבְּעוּ אַחַר שֶׁכָּפְרוּ בְּבֵית דִּין - עַל כְּפִירַת עֵדוּת שֶׁאֵינָהּ מְחַיֶּבֶת מָמוֹן, שֶׁהֵן פְּטוּרִין עָלֶיהָ מִשְּׁבוּעַת הָעֵדוּת; וְחַיָּבִין בִּשְׁבוּעַת בִּטּוּי, כְּמוֹ שֶׁבַּאֲרָנוּ.

פֶּרֶק יא

א. כְּשֵׁם שֶׁשְּׁבוּעַת שָׁוְא וָשֶׁקֶר בְּלֹא תַעֲשֶׂה - כָּךְ מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁיִּשָּׁבַע מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין בַּשֵּׁם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ" - זוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה; שֶׁהַשְּׁבוּעָה בִּשְׁמוֹ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ, מִדַּרְכֵי הָעֲבוֹדָה הִיא, וְהַדּוּר וְקִדּוּשׁ גָּדוֹל הוּא לְהִשָּׁבַע בִּשְׁמוֹ.

ב. וְאָסוּר לְהִשָּׁבַע בְּדָבָר אַחֵר עִם שְׁמוֹ. וְכָל הַמְשַׁתֵּף דָּבָר אַחֵר עִם שֵׁם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּשְׁבוּעָה - נֶעֱקָר מִן הָעוֹלָם; שֶׁאֵין שֵׁם מִי שֶׁרָאוּי לַחְלֹק לוֹ כָּבוֹד שֶׁנִּשְׁבָּעִין בִּשְׁמוֹ, אֶלָּא הָאֶחָד בָּרוּךְ הוּא.

ג. וּמֻתָּר לְאָדָם לְהִשָּׁבַע עַל הַמִּצְוָה לַעֲשׂוֹתָהּ, כְּדֵי לְזָרֵז אֶת עַצְמוֹ, וַאֲף עַל פִּי שֶׁהוּא מֻשְׁבָּע עָלֶיהָ מֵהַר סִינַי; שֶׁנֶּאֱמַר: "נִשְׁבַּעְתִּי וָאֲקַיֵּמָה, לִשְׁמֹר מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ".

ד. שְׁבוּעָה זוֹ שֶׁמַּשְׁבִּיעִין הַדַּיָּנִין לְמִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה, הִיא הַנִּקְרֶאת ׳שְׁבוּעַת הַדַּיָּנִין׳, בֵּין שֶׁהָיָה חַיָּב בִּשְׁבוּעָה זוֹ מִן הַתּוֹרָה, בֵּין שֶׁהָיָה חַיָּב בָּהּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

ה. שְׁלֹשָׁה מִינֵי שְׁבוּעוֹת הֵן שֶׁחַיָּבִין בָּהֶן מִן הַתּוֹרָה, וְאֵלּוּ הֵן: מִי שֶׁטָּעָנוּ חֲבֵרוֹ מִטַּלְטְלִין, וְהוֹדָה בְּמִקְצָתָן וְכָפַר בְּמִקְצָתָן, וּמִי שֶׁכָּפַר בְּכָל הַמִּטַּלְטְלִין שֶׁטָּעָנוּ, וְעֵד אֶחָד מֵעִיד עָלָיו וּמַכְחִישׁוֹ - חֲרֵי אֵלּוּ, שְׁבוּעוֹת עַל יְדֵי טַעֲנַת וַדַּאי וּכְפִירָה. וְכֵן שׁוֹמֵר שֶׁטָּעַן שֶׁאָבַד דָּבָר שֶׁהִפְקִידוּ אֶצְלוֹ, אוֹ נִגְנַב אוֹ מֵת וְכַיּוֹצֵא בָזֶה - חֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע מִסָּפֵק; שֶׁאֵין בַּעַל הַפִּקָּדוֹן יוֹדֵעַ אִם אֱמֶת טָעַן זֶה הַשּׁוֹמֵר, אוֹ שֶׁקֶר. וְהוּא נִשְׁבָּע מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׁבוּעַת ה' תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם".

ו. כָּל שְׁבוּעָה שֶׁמַּשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ הַדַּיָּנִין, חוּץ מִשְּׁלֹשָׁה מִינֵי שְׁבוּעוֹת אֵלּוּ - חֲרֵי הִיא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְגַם הִיא נִקְרֶאת ׳שְׁבוּעַת הַדַּיָּנִין׳. וְגַם שְׁבוּעוֹת אֵלּוּ שֶׁל דִּבְרֵיהֶם, שְׁנֵי מִינֵי שְׁבוּעוֹת הֵן: יֵשׁ מֵהֶן שְׁבוּעוֹת עַל יְדֵי טַעֲנַת וַדַּאי וּכְפִירָה - כְּגוֹן שְׁבוּעַת שָׂכִיר [שנשבע שלא קיבל שכרו], וּפוֹגֵם שְׁטָרוֹ [מלוה שמודה שהלווה חייב לו פחות מהנקוב בשטר שבידו], וְכַיּוֹצֵא בָהֶן; וְיֵשׁ מֵהֶן שְׁבוּעוֹת בְּטַעֲנַת סָפֵק - כְּגוֹן שְׁבוּעַת הַשֻּׁתָּפִין, וְהָאֲרִיסִין, כַּיּוֹצֵא בָהֶן [שנשבעים שלא מעלו ולקחו יותר מחלקם]. וּבְדִינֵי מָמוֹנוֹת יִתְבָּאֵר חִיּוּב כָּל אַחַת וְאַחַת מֵאֵלּוּ הַשְּׁבוּעוֹת וְדִינֵיהֶן.

ז. יֵשׁ שָׁם שְׁבוּעָה אַחֶרֶת, וְהִיא תַּקָּנַת חֲכָמֵי תַלְמוּד [=אמוראים], וְהִיא הַנִּקְרֶאת ׳שְׁבוּעַת הֶסֵּת׳; וַאֲף עַל פִּי שֶׁבֵּית דִּין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ הַיּוֹם, אֵינָהּ נִקְרֶאת ׳שְׁבוּעַת הַדַּיָּנִין׳.

ח. שְׁבוּעַת הַדַּיָּנִין - בֵּין שֶׁהָיְתָה שֶׁל תּוֹרָה אוֹ שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים, בֵּין עַל טַעֲנַת וַדַּאי בֵּין עַל טַעֲנַת סָפֵק - כָּךְ הִיא: הַנִּשְׁבָּע אוֹחֵז סֵפֶר תּוֹרָה בִּזְרוֹעוֹ, וְהוּא עוֹמֵד; וְנִשְׁבָּע בַּשֵּׁם אוֹ בְּכִנּוּי, בִּשְׁבוּעָה אוֹ בְּאָלָה, מִפִּיו אוֹ מִפִּי הַדַּיָּנִין. וְאֵין מַשְׁבִּיעִין שְׁבוּעַת הַדַּיָּנִין, אֶלָּא בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ.

ט. כֵּיצַד מִפִּיו? כְּגוֹן שֶׁיֹּאמַר: ׳חֲרֵינִי נִשְׁבָּע בַּה׳ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׳, אוֹ ׳חֲרֵינִי נִשְׁבָּע בְּמִי שֶׁשְּׁמוֹ חַנּוּן׳, אוֹ ׳בְּמִי שֶׁשְּׁמוֹ רַחוּם, שֶׁאֵין אֲנִי חַיָּב לָזֶה כְּלוּם׳; וְכֵן אִם אָמַר: ׳חֲרֵי הוּא אָרוּר לַה׳ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׳, אוֹ ׳אָרוּר לְמִי שֶׁשְּׁמוֹ חַנּוּן, אִם יֵשׁ לָזֶה אֶצְלִי כְּלוּם׳.

י. וְכֵיצַד מִפִּי הַדַּיָּנִין? כְּגוֹן שֶׁאָמְרוּ לוֹ: ׳מַשְׁבִּיעִין אָנוּ אוֹתְךָ בַּה׳ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׳, אוֹ ׳בְּמִי שֶׁשְּׁמוֹ חַנּוּן, שֶׁאֵין לָזֶה בְּיָדְךָ כְּלוּם׳, וְהוּא עוֹנֶה ׳אָמֵן׳; אוֹ שֶׁאָמְרוּ: ׳חֲרֵי פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי אָרוּר לַה׳ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׳, אוֹ ׳לְמִי שֶׁשְּׁמוֹ חַנּוּן, אִם יֵשׁ לְפְלוֹנִי אֶצְלוֹ מָמוֹן וְלֹא יוֹדֶה לוֹ׳, וְהוּא עוֹנֶה ׳אָמֵן׳. זוֹ הִיא שְׁבוּעַת הַדַּיָּנִין.

יא. הַדַּיָּנִין שֶׁהִשְׁבִּיעוּ בְּלֹא נְקִיטַת חֵפֶץ [ספר תורה] בְּיָדוֹ - חֲרֵי אֵלּוּ טוֹעִין, וְחוֹזֵר וְנִשְׁבָּע וְסֵפֶר תּוֹרָה בְּיָדוֹ. וְאִם אָחַז תְּפִלִּין בְּיָדוֹ, וְהִשְׁבִּיעוּהוּ - אֵינוֹ חוֹזֵר וְנִשְׁבָּע; שֶׁחֲרֵי אָחַז תּוֹרָה בְּיָדוֹ, וּכְמוֹ סֵפֶר הֵן. הִשְׁבִּיעוּהוּ מְיֻשָּׁב, אֵינוֹ חוֹזֵר וְנִשְׁבָּע.

יב. תַּלְמִיד חֲכָמִים - לְכַתְּחִלָּה מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ וְהוּא יוֹשֵׁב וּתְפִלִּין בְּיָדוֹ; וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִטֹּל סֵפֶר תּוֹרָה, אֶלָּא תְּפִלִּין בְּכַפּוֹ חֵפֶץ הִיא. וְנִשְׁבָּע בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁבַּאֲרָנוּ.

יג. אֵין בֵּין שְׁבוּעַת הֶסֵּת לִשְׁבוּעַת הַדַּיָּנִין, אֶלָּא נְקִיטַת חֵפֶץ - שֶׁאֵין הַנִּשְׁבָּע שְׁבוּעַת הֶסֵּת אוֹחֵז סֵפֶר תּוֹרָה; אֲבָל מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ בַּשֵּׁם אוֹ בְּכִנּוּי, בִּשְׁבוּעָה אוֹ בְּאָלָה, מִפִּיו אוֹ מִפִּי בֵּית דִּין, כְּמוֹ שְׁבוּעַת הַדַּיָּנִין. וּכְבָר נָהֲגוּ הַכֹּל לִהְיוֹת סֵפֶר תּוֹרָה בְּיַד חַזָּן [=שמש] הַכְּנֶסֶת אוֹ שְׁאָר הָעָם, בְּעֵת שֶׁמַּשְׁבִּיעִין שְׁבוּעַת הֶסֵּת - כְּדֵי לְאַיֵּם עָלָיו.

יד. הַדַּיָּנִין שֶׁהִשְׁבִּיעוּ אֶת הַנִּשְׁבָּע בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁהוּא מַכִּירָהּ, חֲרֵי זוֹ כְּמִצְוָתָהּ; וְכֵן הוֹרוּ הַגְּאוֹנִים. אֲבָל רַבּוֹתַי הוֹרוּ, שֶׁאֵין מַשְׁבִּיעִין אֶלָּא בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ; וְאֵין רָאוּי לִסְמֹךְ עַל הוֹרָיָה זוֹ. וַאֲף עַל פִּי שֶׁנָּהֲגוּ כָּל בָּתֵּי דִּינִין לְהַשְׁבִּיעַ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ - צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ אֶת הַנִּשְׁבָּע [=לבאר לו את השבועה], עַד שֶׁיִּהְיֶה מַכִּיר לְשׁוֹן הַשְּׁבוּעָה; שֶׁשְּׁבוּעַת הַדַּיָּנִין, הִיא שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן בְּעַצְמָהּ [שגם בה כשאינו מבין פטור]. וַאֲף שְׁבוּעַת הֶסֵּת, נָהֲגוּ כָּל הָעָם לְהַשְׁבִּיעַ אוֹתָהּ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ.

טו. כָּל מִי שֶׁיִּתְחַיֵּב שְׁבוּעַת הַדַּיָּנִין שֶׁהִיא עַל יְדֵי טַעֲנַת וַדַּאי וּכְפִירָה, בֵּין שֶׁהָיְתָה מִן הַתּוֹרָה בֵּין שֶׁהָיְתָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים - מְאַיְּמִין עָלָיו כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר; וְכָל מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בָּהּ בְּטַעֲנַת סָפֵק, בֵּין מִן הַתּוֹרָה בֵּין מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים - אֵינוֹ צָרִיךְ אִיּוּם.

טז. וְכֵיצַד מְאַיְּמִין עַל הַנִּשְׁבָּע? אוֹמְרִין לוֹ: ׳הֲוֵי יוֹדֵעַ, שֶׁכָּל

מתוך מהדורת חזק

הָעוֹלָם כֻּלּוֹ נִזְדַּעְזַע בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא "לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא". וְכָל עֲבֵרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה נֶאֱמַר בָּהֶן "יְנַקֶּה", וְכָאן נֶאֱמַר "לֹא יְנַקֶּה". כָּל עֲבֵרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ [-בלבד], וְכָאן מִמֶּנּוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתּוֹ שֶׁמְּחַפִּין עָלָיו. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא גּוֹרֵם לְהִפָּרַע מִכָּל שׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל [=ישראל, בלשון סגינהור] - שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל עֲרֵבִין זֶה בָּזֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אָלָה וְכַחֵשׁ וְרָצֹחַ" וְגוֹ', וְכָתוּב אַחֲרָיו: "עַל כֵּן תֶּאֱבַל הָאָרֶץ, וְאֻמְלַל כָּל יוֹשֵׁב בָּהּ". וכָּל עֲבֵרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה - תּוֹלִין לוֹ שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה דּוֹרוֹת, אִם יֵשׁ לוֹ זְכוּת, וְכָאן - נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ מִיָּד, שֶׁנֶּאֱמַר: "הוֹצֵאתִיהָ, נְאֻם ה' צְבָאוֹת, וּבָאָה אֶל בֵּית הַגַּנָּב וְאֶל בֵּית הַנִּשְׁבָּע בִּשְׁמִי לַשָּׁקֶר"; "הוֹצֵאתִיהָ", מִיָּד; "וּבָאָה אֶל בֵּית הַגַּנָּב", זֶה הַגּוֹנֵב דַּעַת הַבְּרִיּוֹת, וְאֵין לוֹ מָמוֹן עַל חֲבֵרוֹ, וְטוֹעֲנוֹ בְּחִנָּם וּמַשְׁבִּיעוֹ; "וְאֶל בֵּית הַנִּשְׁבָּע בִּשְׁמִי לַשָּׁקֶר", כְּמַשְׁמָעוֹ. "וְכִלַּתּוּ וְאֶת עֵצָיו וְאֶת אֲבָנָיו" - דְּבָרִים שֶׁאֵין אֵשׁ וּמַיִם מְכַלִּין אוֹתָן, שְׁבוּעַת שֶׁקֶר מְכַלָּה אוֹתָן'.

יז. וְעִנְיַן הָאִיּוּם הַזֶּה כֻּלּוֹ - בְּלָשׁוֹן שֶׁהֵן מַכִּירִין אוֹמְרִין לָהֶן, כְּדֵי שֶׁיָּבִינוּ בַּדְּבָרִים וְיַחֲזֹר הַחוֹטֵא לְמוּטָב. אָמַר: 'אֵינִי נִשְׁבָּע' - פּוֹטְרִין אוֹתוֹ, וְנוֹתֵן מַה שֶּׁטָּעָנוּ חֲבֵרוֹ; וְכֵן אִם אָמַר הַטּוֹעֵן: 'אֵינִי מַשְׁבִּיעוֹ', וּפְטָרוֹ - הוֹלְכִין לָהֶן.

יח. אָמַר: 'הֲרֵינִי נִשְׁבָּע', וַחֲבֵרוֹ תּוֹבְעוֹ - הָעוֹמְדִים שָׁם אוֹמְרִין זֶה לָזֶה: "סוּרוּ נָא מֵעַל אָהֳלֵי הָאֲנָשִׁים הָרְשָׁעִים הָאֵלֶּה"; וְאוֹמְרִין לוֹ: 'לֹא עַל דַּעְתְּךָ [לפי הפירוש שאתה רוצה לתת לשבועה] אָנוּ מַשְׁבִּיעִין אוֹתְךָ, אֶלָּא עַל דַּעְתֵּנוּ, וְעַל דַּעַת בֵּית דִּין'.

יט. אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מְאַיְּמִין אִיּוּם זֶה בִּשְׁבוּעַת טַעֲנַת סָפֵק כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ, וְלֹא בִּשְׁבוּעַת הֶסֵּת - צְרִיכִין הַדַּיָּנִין לִפְצֹר בְּבַעֲלֵי דִינִין; אוּלַי יַחְזְרוּ בָּהֶם, עַד שֶׁלֹּא תִּהְיֶה שָׁם שְׁבוּעָה כְּלָל.

כ. דָּבָר בָּרוּר וְגָלוּי, שֶׁכָּל הַנִּשְׁבָּע שְׁבוּעַת הַדַּיָּנִין אוֹ שְׁבוּעַת הֶסֵּת בְּשֶׁקֶר - שֶׁהוּא חַיָּב מִשּׁוּם שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן, שֶׁכְּבָר נִתְבָּאֲרוּ מִשְׁפָּטֶיהָ; וְאֵינוֹ לוֹקֶה, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵזִיד. וְנִתְחַיֵּב לְשַׁלֵּם מַה שֶּׁנִּשְׁבַּע עָלָיו, בְּתוֹסֶפֶת חֹמֶשׁ - שֶׁהוּא רְבִיעַ הַקֶּרֶן, עַד שֶׁיִּהְיֶה הוּא וְחֻמְשׁוֹ חֲמִשָּׁה; וּמֵבִיא קָרְבַּן אָשָׁם, אִם יֵשׁ שָׁם בַּיִת [-המקדש], כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ.

פֶּרֶק יב

א. אַף עַל פִּי שֶׁלּוֹקֶה הַנִּשְׁבָּע לַשָּׁוְא אוֹ עַל שֶׁקֶר, וְכֵן הַנִּשְׁבָּע שְׁבוּעַת הָעֵדוּת אוֹ שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן, וּמֵבִיא קָרְבָּן - אֵין מִתְכַּפֵּר לָהֶן עָוֹן הַשְּׁבוּעָה כֻּלּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יְנַקֶּה ה'" - אֵין לָזֶה נְקִיּוֹן מִדִּין שָׁמַיִם, עַד שֶׁיְּפָרַע מִמֶּנּוּ עַל הַשֵּׁם הַגָּדוֹל שֶׁחִלֵּל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְחִלַּלְתָּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ, אֲנִי ה'". לְפִיכָךְ צָרִיךְ אָדָם לְהִזָּהֵר מֵעָוֹן זֶה יוֹתֵר מִכָּל הָעֲבֵרוֹת.

ב. עָוֹן זֶה מִן הַחֲמוּרוֹת הוּא, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת תְּשׁוּבָה; אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ לֹא כָּרֵת וְלֹא מִיתַת בֵּית דִּין - יֵשׁ בּוֹ חִלּוּל הַשֵּׁם הַמְקֻדָּשׁ, שֶׁהוּא גָּדוֹל מִכָּל הָעֲוֹנוֹת.

ג. מִי שֶׁנִּשְׁבַּע בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ וּבַשֶּׁמֶשׁ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ אֶלָּא לְמִי שֶׁבְּרָאָם, אֵין זוֹ שְׁבוּעָה; וְכֵן הַנִּשְׁבָּע בְּנָבִיא מִן הַנְּבִיאִים, אוֹ בִּכְתָב מִכִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ אֶלָּא לְמִי שֶׁשָّלַח נָבִיא זֶה אוֹ לְמִי שֶׁצִּוָּה בִּכְתָב זֶה, אֵין זוֹ שְׁבוּעָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין אֵלּוּ שְׁבוּעוֹת, מְאַיְּמִין עֲלֵיהֶן [=מזהירים אותם] וּמְלַמְּדִין אֶת הָעָם שֶׁלֹּא יִנְהֲגוּ קַלּוּת רֹאשׁ בְּכָךְ; וּמַרְאִין בְּעֵינֵיהֶן שֶׁזּוֹ שְׁבוּעָה, וּפוֹתְחִין לָהֶן פֶּתַח וּמַתִּירִין לָהֶן.

ד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁאָר כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ. אֲבָל הַנִּשְׁבָּע בַּתּוֹרָה - אִם נִשְׁבַּע בְּמַה שֶּׁכָּתוּב בָּהּ, דַּעְתּוֹ עַל הַזְּכָרוֹת; וְאִם נִשְׁבַּע בָּהּ סְתָם, דַּעְתּוֹ עַל הַגְּוִיל, וְאֵין כָּאן שְׁבוּעָה. נְטָלָהּ בְּיָדוֹ וְנִשְׁבַּע בָּהּ - הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁנִּשְׁבַּע בְּמַה שֶּׁכָּתוּב בָּהּ, וְאָסוּר.

ה. וְהַנִּשְׁבָּע בַּתּוֹרָה סְתָם - אִם תַּלְמִיד חֲכָמִים הוּא, אֵינוֹ צָרִיךְ שְׁאֵלָה לְחָכָם; וְאִם עַם הָאָרֶץ הוּא, צָרִיךְ שְׁאֵלָה לְחָכָם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנְהֲגוּ קַלּוּת רֹאשׁ בִּשְׁבוּעוֹת.

ו. עֶבֶד שֶׁנִּשְׁבַּע - אֵין רַבּוֹ צָרִיךְ לְכַפּוֹתוֹ [להכריחו לבטל השבועה], וַהֲרֵי הוּא אַחַר שֶׁנִּשְׁבַּע כְּקֹדֶם שֶׁנִּשְׁבַּע; לְפִי שֶׁאֵין גּוּפוֹ קָנוּי לוֹ, כְּדֵי שֶׁתָּחוּל עָלָיו שְׁבוּעָתוֹ; וְנֶאֱמַר בַּשְּׁבוּעוֹת: "לֶאֱסֹר אִסָּר עַל נַפְשׁוֹ", מִי שֶׁנַּפְשׁוֹ בִּרְשׁוּתוֹ - יָצָא עֶבֶד, שֶׁהוּא בִּרְשׁוּת אֲחֵרִים, וְנִמְצָא זֶה כְּמוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע עַל נִכְסֵי אַחֵר.

ז. קְטַנִּים שֶׁנִּשְׁבְּעוּ, וְהֵן יוֹדְעִין [מודעים למושג ו] טַעַם הַשְּׁבוּעָה - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן חַיָּבִין - כּוֹפִין אוֹתָן לַעֲמֹד בְּדִבְרֵיהֶן כְּדֵי לְחַנְּכָן וּלְאַיֵּם עֲלֵיהֶן [=להזהירם], כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנְהֲגוּ קַלּוּת רֹאשׁ בִּשְׁבוּעוֹת. וְאִם הָיָה הַדָּבָר שֶׁנִּשְׁבְּעוּ עָלָיו, דָּבָר שֶׁאֵין הַקָּטָן יָכוֹל לַעֲמֹד בּוֹ אֶלָּא אִם כֵּן נִזַּק - כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁיָּצוּם, אוֹ שֶׁלֹּא יֹאכַל בָּשָׂר זְמַן מְרֻבֶּה - מַכֶּה אוֹתוֹ אָבִיו אוֹ רַבּוֹ, וְגוֹעֲרִין בּוֹ, וּמַרְאִין לוֹ שֶׁהַתֹּרָה שְׁבוּעָתוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה רָגִיל לְהָקֵל רֹאשׁ בִּשְׁבוּעוֹת.

ח. צָרִיךְ לְהִזָּהֵר בַּקְּטַנִּים הַרְבֵּה, וּלְלַמֵּד לְשׁוֹנָם דִּבְרֵי אֱמֶת בְּלֹא שְׁבוּעָה - כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ רְגִילִין לְהִשָּׁבַע תָּמִיד, כְּגוֹיִים; וְזֶה הַדָּבָר כְּמוֹ חוֹבָה עַל אֲבוֹתֵיהֶם וְעַל מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת.

ט. הַשּׁוֹמֵעַ הַזְכָּרַת הַשֵּׁם מִפִּי חֲבֵרוֹ לַשָּׁוְא, אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע לְפָנָיו לַשֶּׁקֶר, אוֹ שֶׁבֵּרֵךְ בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה, שֶׁהוּא עוֹבֵר מִשּׁוּם נוֹשֵׂא שֵׁם ה' לַשָּׁוְא, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת בְּרָכוֹת - הֲרֵי זֶה חַיָּב לְנַדּוֹתוֹ; וְאִם לֹא נִדָּהוּ, הוּא בְּעַצְמוֹ יְהֵא בְּנִדּוּי. וְצָרִיךְ לְהַתִּיר אוֹתוֹ מִיָּד, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִכְשׁוֹל לַאֲחֵרִים - שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁנִּדּוּהוּ. וְאִם תֹּאמַר יוֹדִיעוּ, נִמְצָאוּ כָּל הָעוֹלָם בְּנִדּוּי - שֶׁהֲרֵי לִמְדוּ לְשׁוֹנָם מַעֲוָה [לשון לא נקיה] וּשְׁבוּעָה תָּמִיד.

י. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה הַנִּשְׁבָּע הַזֶּה אוֹ הַמְבָרֵךְ לְהַבַּטָּלָה מֵזִיד; אֲבָל אִם הָיָה שׁוֹגֵג, וְלֹא יָדַע שֶׁזֶּה אָסוּר - אֵינוֹ חַיָּב לְנַדּוֹתוֹ. וַאֲנִי אוֹמֵר שֶׁאָסוּר לְנַדּוֹתוֹ, שֶׁלֹּא עָנַשׁ הַכָּתוּב שׁוֹגֵג; אֶלָּא מַזְהִירוֹ וּמַתִּירָה בּוֹ שֶׁלֹּא יַחֲזֹר.

יא. וְלֹא שְׁבוּעָה לַשָּׁוְא בִּלְבַד הִיא הָאֲסוּרָה, אֶלָּא אֲפִלּוּ לְהַזְכִּיר שֵׁם מִן הַשֵּׁמוֹת הַמְיֻחָדִין לְבַטָּלָה - אָסוּר, וְאַף עַל

פִּי שֶׁלֹּא נִשְׁבַּע. הֲרֵי הַכָּתוּב מְצַוֶּה וְאוֹמֵר: "לִירְאָה אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא"; וּבִכְלַל יִרְאָתוֹ, שֶׁלֹּא יַזְכִּירוֹ לְבַטָּלָה. לְפִיכָךְ, אִם טָעָה הַלָּשׁוֹן וְהוֹצִיא שֵׁם לְבַטָּלָה - יְמַהֵר מִיָּד, וִישַׁבַּח וִיפָאֵר וִיהַדֵּר לוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִזָּכֵר לְבַטָּלָה. כֵּיצַד? אָמַר: 'ה'' - אוֹמֵר: 'בָּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם וָעֶד', אוֹ: 'גָּדוֹל הוּא וּמְהֻלָּל מְאֹד', וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא לְבַטָּלָה.

יב. אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְהִשָּׁאֵל [להתיר] עַל הַשְּׁבוּעָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, וְאֵין בָּזֶה דִּפּוּי [פגם], וּמִי שֶׁלִּבּוֹ נוֹקְפוֹ [=שמהסס] בְּדָבָר זֶה אֵינוֹ אֶלָּא שֶׁמֶץ מִינוּת - אַף עַל פִּי כֵן, רָאוּי לְהִזָּהֵר בְּדָבָר זֶה; וְאֵין נִזְקָקִין לְהֵתֵר אֶלָּא מִפְּנֵי דָּבָר מְצֻוֶּה, אוֹ מִפְּנֵי צֹרֶךְ גָּדוֹל. וְטוֹבָה גְּדוֹלָה הִיא לָאָדָם שֶׁלֹּא יִשָּׁבַע כְּלָל; וְאִם עָבַר וְנִשְׁבַּע שֶׁיִּצְטַעֵר, יַעֲמֹד בִּשְׁבוּעָתוֹ - שֶׁנֶּאֱמַר: "נִשְׁבַּע לְהָרַע, וְלֹא יָמִר", וְכָתוּב אַחֲרָיו: "עֹשֵׂה אֵלֶּה - לֹא יִמּוֹט לְעוֹלָם".

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסַיְּעַן

יום שני כ"ח ניסן ה'תשע"ד

הִלְכוֹת נְדָרִים

יֵשׁ בִּכְלָלָן שָׁלֹשׁ מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַחַת מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) שֶׁיִּשְׁמֹר מוֹצָא שְׂפָתָיו וְיַעֲשֶׂה כְּמוֹ שֶׁנָּדַר; (ב) שֶׁלֹּא יַחֵל דְּבָרוֹ; (ג) שֶׁיּוּפַר הַנֶּדֶר אוֹ הַשְּׁבוּעָה, וְזֶה הוּא דִּין הֵפֵר נְדָרִים הַמְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב. וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ - בִּפְרָקִים אֵלּוּ.

פֶּרֶק א

א. הַנֶּדֶר נֶחְלָק לִשְׁתֵּי מַחְלָקוֹת. הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן - הוּא שֶׁיֵּאָסֵר אָדָם עַל עַצְמוֹ דְּבָרִים הַמֻּתָּרִים לוֹ, כְּגוֹן שֶׁיֹּאמַר: 'פֵּרוֹת מְדִינָה פְּלוֹנִית אֲסוּרִין עָלַי שְׁלֹשִׁים יוֹם', אוֹ 'לְעוֹלָם', אוֹ 'מִין פְּלוֹנִי מִפֵּרוֹת הָעוֹלָם', אוֹ 'פֵּרוֹת אֵלּוּ אֲסוּרִין עָלַי', בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁיֵּאָסֵר - הֲרֵי זֶה נֶאֱסָר בָּהֶן, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם שְׁבוּעָה כְּלָל, וְלֹא הַזְכָּרַת שֵׁם וְלֹא כִּנּוּי. וְעַל זֶה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה: "לֶאֱסֹר אִסָּר עַל נַפְשׁוֹ", שֶׁיֵּאָסֵר עַל עַצְמוֹ דְּבָרִים הַמֻּתָּרִין. וְכֵן אִם אָמַר: 'הֲרֵי הֵן עָלַי אִסָּר', הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין. וְחֵלֶק זֶה, הוּא שֶׁאֲנִי קוֹרֵא אוֹתוֹ 'נִדְרֵי אִסָּר'.

ב. וְהַחֵלֶק הַשֵּׁנִי - הוּא שֶׁיְּחַיֵּב עַצְמוֹ בְּקָרְבָּן שֶׁאֵינוֹ חַיָּב בּוֹ, כְּגוֹן שֶׁיֹּאמַר: 'הֲרֵי עָלַי לְהָבִיא עוֹלָה', אוֹ 'הֲרֵי עָלַי לְהָבִיא שְׁלָמִים', אוֹ 'מִנְחָה'; אוֹ: 'הֲרֵי בְּהֵמָה זוֹ עוֹלָה', אוֹ 'שְׁלָמִים'. וְהָאוֹמֵר 'עָלַי', הוּא הַנִּקְרָא 'נֶדֶר', וְהָאוֹמֵר 'הֲרֵי זוֹ', הוּא הַנִּקְרָא 'נְדָבָה'. וְהַנְּדָבָה וְהַנֶּדֶר מִמִּין אֶחָד הֵן, אֶלָּא שֶׁהַנְּדָרִים - חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן [אם תמות או תאבד חייב באחרת], וּנְדָבוֹת - אֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן. וְעַל זֶה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה: "וּנְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדֹּר, וְנִדְבוֹתֶיךָ" וְגוֹ'. וְחֵלֶק זֶה, הוּא שֶׁאֲנִי קוֹרֵא אוֹתוֹ 'נִדְרֵי הֶקְדֵּשׁ'.

ג. וְדִינֵי הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן וְעִנְיָנוֹ - הֵם שֶׁאָנוּ מְבָאֲרִים בַּהֲלָכוֹת אֵלּוּ; אֲבָל דִּינֵי נִדְרֵי הֶקְדֵּשׁ וּמִשְׁפְּטֵיהֶם - כֻּלָּם יִתְבָּאֲרוּ בִּמְקוֹמָם, בְּהִלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת.

ד. מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁיְּקַיֵּם אָדָם שְׁבוּעָתוֹ אוֹ נִדְרוֹ - בֵּין שֶׁהָיָה מִנִּדְרֵי אִסָּר, בֵּין שֶׁהָיָה מִנִּדְרֵי הֶקְדֵּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "מוֹצָא שְׂפָתֶיךָ, תִּשְׁמֹר וְעָשִׂיתָ" וְגוֹ', וְנֶאֱמַר: "כְּכָל הַיֹּצֵא מִפִּיו, יַעֲשֶׂה".

ה. הָאוֹסֵר עַל עַצְמוֹ מִין מִמִּינֵי מַאֲכָל, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: 'תְּאֵנִים אֲסוּרִין עָלַיּ', אוֹ: 'תְּאֵנִים שֶׁל מְדִינָה פְּלוֹנִית אֲסוּרִים עָלַיּ', וְכַיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ, וְאָכַל מֵהֶן כָּל שֶׁהוּא - לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ"; שֶׁאֵין לַנְּדָרִים שִׁעוּר [-כמותי] - שֶׁכָּל הַנּוֹדֵר מִדָּבָר, הֲרֵי זֶה כִּמְפָרֵשׁ כָּל שֶׁהוּא. אָמַר: 'אֲכִילָה מִפֵּרוֹת מְדִינָה פְּלוֹנִית אֲסוּרִין עָלַיּ', אוֹ 'אֲכִילָה מִפֵּרוֹת אֵלּוּ' - אֵינוֹ לוֹקֶה עַד שֶׁיֹּאכַל כַּזַּיִת.

ו. אָסַר עַל עַצְמוֹ אֲכִילָה מִן הַתְּאֵנִים וַאֲכִילָה מִן הָעֲנָבִים - בֵּין בְּנֶדֶר אֶחָד, בֵּין בִּשְׁנֵי נְדָרִים - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין לְכַזַּיִת. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ז. הָאוֹמֵר: 'פֵּרוֹת אֵלּוּ עָלַי קָרְבָּן', אוֹ שֶׁאָמַר: 'הֲרֵי הֵן כְּקָרְבָּן', אוֹ שֶׁאָמַר לַחֲבֵרוֹ: 'כָּל מַה שֶׁאֹכַל לְךָ [=ממך] עָלַי קָרְבָּן', אוֹ 'כְּקָרְבָּן', אוֹ 'הֲרֵי הֵן עָלַי קָרְבָּן' - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין עָלָיו; מִפְּנֵי שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיִּדּוֹר אָדָם קָרְבָּן, וְיַעֲשֶׂה בְּהֵמָה שֶׁהָיְתָה חֹל - קָרְבָּן, וְתֵאָסֵר.

ח. אֲבָל הָאוֹמֵר: 'פֵּרוֹת אֵלּוּ עָלַי', אוֹ 'מִין פְּלוֹנִי עָלַי', אוֹ 'מַה שֶׁאֹכַל עִם פְּלוֹנִי עָלַי כְּבְשַׂר חֲזִיר', אוֹ 'כַּעֲבוֹדָה זָרָה', אוֹ 'כִּנְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת', וְכַיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין, וְאֵין כָּאן נֶדֶר; שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיַּעֲשֶׂה דָּבָר שֶׁאֵינוֹ בְּשַׂר חֲזִיר כִּבְשַׂר חֲזִיר.

ט. זֶה הַכְּלָל: כָּל הַמֵּשִׂים דְּבָרִים הַמֻּתָּרִים כִּדְבָרִים הָאֲסוּרִין - אִם אוֹתוֹ דָּבָר הָאָסוּר יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ בְּנֶדֶר, הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִים; וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ בְּנֶדֶר, הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין.

י. הַחַטָּאת וְהָאָשָׁם - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן בָּאִין בְּנֶדֶר וּנְדָבָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ - אִפְשָׁר לְנוֹדֵר לְהָבִיא אוֹתָם מֵחֲמַת נִדְרוֹ; שֶׁהַנּוֹדֵר בְּנָזִיר, מֵבִיא חַטָּאת; וְאִם נִטְמָא, מֵבִיא אָשָׁם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. לְפִיכָךְ, הָאוֹמֵר: 'פֵּרוֹת אֵלּוּ עָלַי כְּחַטָּאת', אוֹ 'כְּאָשָׁם', אוֹ שֶׁאָמַר: 'הֲרֵי הֵן חַטָּאת', אוֹ 'הֲרֵי הֵן אָשָׁם' - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּאוֹמֵר: 'הֲרֵי הֵן עוֹלָה', אוֹ 'שְׁלָמִים', אוֹ 'מִנְחָה', אוֹ 'תּוֹדָה', שֶׁהֵן אֲסוּרִין - שֶׁכָּל אֵלּוּ בָּאִין בְּנֶדֶר וּנְדָבָה.

יא. אֲבָל הָאוֹמֵר: 'פֵּרוֹת אֵלּוּ עָלַי כְּחַלַּת אַהֲרֹן' [כחלה הניתנת לזרע אהרן], אוֹ 'כִּתְרוּמָתוֹ' - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין, שֶׁאֵין שָׁם דֶּרֶךְ לְהָבִיא אֵלּוּ בְּנֶדֶר וּנְדָבָה.

יב. הָאוֹמֵר: 'הֲרֵי הַפֵּרוֹת הָאֵלּוּ עָלַי כְּנוֹתָר' [מבשר קרבן לאחר זמן אכילתו], 'כְּפִגּוּל' [קרבן שהוקרב במחשבת פסול], 'כְּבָשָׂר טָמֵא שֶׁל קָדָשִׁים' - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין, שֶׁהֲרֵי עַשְׂאָן כִּבְשַׂר קָרְבָּן מִכָּל מָקוֹם.

יג. הָאוֹמֵר: 'הֲרֵי הֵן עָלַי כְּמַעֲשַׂר בְּהֵמָה' - הֲרֵי אֵלּוּ

אֲסוּרִים, הוֹאִיל וּקְדֻשָּׁתוֹ בְּיַד [מנינו של] אָדָם. 'הֲרֵי הֵן עָלַי כִּבְכוֹר' - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין; שֶׁאֵין קְדֻשָּׁתוֹ בִּידֵי אָדָם, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַתְפִּיסוֹ בְּנֶדֶר, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "לֹא יַקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ".

יד. אָמַר: 'הֲרֵי הֵן עָלַי כְּחֶרְמֵי שָׁמַיִם' [דבר שמוחרם לשמים] - הֲרֵי הֵן אֲסוּרִין, שֶׁחֶרְמֵי שָׁמַיִם לְבֶדֶק הַבַּיִת. 'הֲרֵי הֵן עָלַי כִּתְרוּמַת הַלִּשְׁכָּה' [הכסף שבלשכה המורם לקניית קרבנות], 'כַּתְמִידִים' [קרבנות תמיד], 'כַּדִּירִים' [רפתות לקרבנות], 'כָּעֵצִים', 'כָּאִשִּׁים', 'כַּמִּזְבֵּחַ', אוֹ 'כְּאֶחָד מִמְּשַׁמְּשֵׁי הַמִּזְבֵּחַ', כְּגוֹן שֶׁאָמַר: 'הֲרֵי הֵן עָלַי כַּיָּעִים' [כלי לפינוי אפר], אוֹ 'כַּמִּזְרָקוֹת' [כלי לקבלת דם וזריקתו], אוֹ 'כַּמִּזְלָגוֹת' [שהופכים בו את הקרבן על המזבח], וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, וְכֵן הָאוֹמֵר: 'הֲרֵי הֵן עָלַי כַּהֵיכָל', 'כִּירוּשָׁלַיִם' - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִזְכִּיר שֵׁם קָרְבָּן; שֶׁכָּל דְּבָרִים אֵלּוּ, עִנְיָנָם כְּאוֹמֵר: 'הֲרֵי הֵן עָלַי קָרְבָּן'.

טו. הָיָה לְפָנָיו בְּשַׂר קֹדֶשׁ, אֲפִלּוּ הָיָה בְּשַׂר שְׁלָמִים אַחַר זְרִיקַת דָּמִים, שֶׁהוּא מֻתָּר לְזָרִים, וְאָמַר: 'הֲרֵי הֵן עָלַי כְּבָשָׂר זֶה' - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין; שֶׁלֹּא הִתְפִּיס אֶלָּא בְּעִקָּרוֹ, שֶׁהָיָה אָסוּר. אֲבָל אִם הָיָה בְּשַׂר בְּכוֹר - אִם לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים, הֲרֵי זֶה אָסוּר; וְאִם לְאַחַר זְרִיקַת דָּמִים, הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

טז. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁאַנְשֵׁיהֶם עִלְּגִים, וּמַפְסִידִין [=משבשים] אֶת הַלָּשׁוֹן, וּמְכַנִּין עַל דָּבָר בְּדָבָר אַחֵר - הוֹלְכִין שָׁם אַחַר הַכִּנּוּי. כֵּיצַד? כָּל כִּנּוּיֵי קָרְבָּן, כְּקָרְבָּן; הָאוֹמֵר: 'הֲרֵי הֵן עָלַי קוֹנָם', 'קוֹנָח', 'קוֹנָז' - הֲרֵי אֵלּוּ כִּנּוּיִין לְקָרְבָּן. 'חֵרֶק', 'חֵרֶף', 'חֵרֶז' - הֲרֵי אֵלּוּ כִּנּוּיִין לְחֵרֶם. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה - הוֹלְכִין אַחַר לְשׁוֹן כְּלַל הָעָם בְּאוֹתוֹ מָקוֹם וּבְאוֹתוֹ זְמַן.

יז. וּכְשֶׁם שֶׁאוֹסֵר עַצְמוֹ בְּכִנּוּיִין - כָּךְ אִם הִקְדִּישׁ בְּכִנּוּיִין, הֲרֵי זֶה הֶקְדֵּשׁ; וְכִנּוּיֵי הַכִּנּוּיִין מֻתָּרִין, בֵּין בְּנִדְרֵי אִסָּר בֵּין בְּנִדְרֵי הֶקְדֵּשׁ.

יח. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'כָּל מַה שֶּׁאֹכַל עִמְּךָ, לֹא יְהֵא חֵלִין', אוֹ 'לֹא יְהֵא כָּשֵׁר', אוֹ 'לֹא יְהֵא דְּכִי' [טהור], אוֹ 'לֹא יְהֵא טָהוֹר' - הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁאָמַר לוֹ: 'כָּל מַה שֶּׁאֹכַל עִמְּךָ יְהֵא קָרְבָּן', שֶׁהוּא אָסוּר. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ: 'כָּל מַה שֶּׁאֹכַל עִמְּךָ טָמֵא', אוֹ 'נוֹתָר', אוֹ 'פִּגּוּל' - הֲרֵי זֶה אָסוּר.

יט. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'לֹא חֵלִין לֹא אֹכַל לְךָ' - הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁאָמַר לוֹ: 'מַה שֶּׁאֹכַל לְךָ לֹא יְהֵא חֵלִין, אֶלָּא קָרְבָּן'; וְכֵן אִם אָמַר: 'הַקָּרְבָּן שֶׁאֹכַל לְךָ', 'קָרְבָּן שֶׁאֹכַל לְךָ', 'כְּקָרְבָּן שֶׁאֹכַל לְךָ' - הֲרֵי זֶה אָסוּר. אֲבָל הָאוֹמֵר: 'הַקָּרְבָּן לֹא אֹכַל לְךָ', אוֹ 'כְּקָרְבָּן לֹא אֹכַל לְךָ', אוֹ 'לְקָרְבָּן לֹא אֹכַל לְךָ', אוֹ 'קָרְבָּן לֹא אֹכַל לְךָ', אוֹ 'לֹא קָרְבָּן לֹא אֹכַל לְךָ' - כָּל אֵלּוּ מִתָּרִין; שֶׁאֵין מַשְׁמַע דְּבָרִים אֵלּוּ, אֶלָּא שֶׁנִּשְׁבַּע בְּקָרְבָּן שֶׁלֹּא יֹאכַל לָזֶה - וְהַנִּשְׁבָּע בְּקָרְבָּן אֵינוֹ כְּלוּם - אוֹ שֶׁנָּדַר שֶׁלֹּא יֹאכַל לוֹ קָרְבָּן.

כ. 'חֵלִין שֶׁאֹכַל לְךָ', 'הַחֵלִין שֶׁאֹכַל לְךָ', 'כְּחֵלִין שֶׁאֹכַל לְךָ', 'חֵלִין שֶׁלֹּא אֹכַל לְךָ', 'הַחֵלִין שֶׁלֹּא אֹכַל לְךָ', 'כְּחֵלִין שֶׁלֹּא אֹכַל לְךָ' - הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

כא. אֲבָל הָאוֹמֵר: 'לֹא טָמֵא שֶׁאֹכַל לְךָ', 'לֹא נוֹתָר שֶׁאֹכַל לְךָ', 'לֹא פִּגּוּל שֶׁאֹכַל לְךָ' - הֲרֵי זֶה אָסוּר; שֶׁמַּשְׁמָעוֹ: 'שֶׁדָּבָר שֶׁאֹכַל לְךָ הוּא שֶׁיִּהְיֶה פִּגּוּל אוֹ טָמֵא, לְפִיכָךְ לֹא אֹכַל לְךָ'.

כב. 'כְּהֵיכָל שֶׁאֹכַל לְךָ', 'הֵיכָל שֶׁאֹכַל לְךָ', 'לֹא הֵיכָל שֶׁאֹכַל לְךָ' - אָסוּר; 'הֵיכָל שֶׁלֹּא אֹכַל לְךָ', 'כְּהֵיכָל שֶׁלֹּא אֹכַל לְךָ', 'לֹא הֵיכָל שֶׁלֹּא אֹכַל לְךָ' - מֻתָּר, שֶׁזֶּה כְּמִי שֶׁנִּשְׁבַּע בַּהֵיכָל שֶׁלֹּא יֹאכַל. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

כג. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'מֵדָּר אֲנִי מִמְּךָ' - מַשְׁמַע דָּבָר זֶה, שֶׁלֹּא יְדַבֵּר עִמּוֹ; 'מְפֻרָשׁ אֲנִי מִמְּךָ' - מַשְׁמַע דָּבָר זֶה, שֶׁלֹּא יִשָּׂא וְיִתֵּן עִמּוֹ. 'מְרֻחָק אֲנִי מִמְּךָ' - מַשְׁמָעוֹ שֶׁלֹּא יֵשֵׁב עִמּוֹ בְּאַרְבַּע אַמּוֹת; וְכֵן אִם אָמַר לוֹ: 'מְנֻדֶּה אֲנִי לְךָ', אוֹ 'מְשַׁמַּתְנָא' [מנודה בארמית] אֲנִי מִמְּךָ'. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: 'מֵדָּר אֲנִי מִמְּךָ שֶׁלֹּא אֹכַל לְךָ', אוֹ 'מְפֻרָשׁ אֲנִי מִמְּךָ שֶׁלֹּא אֹכַל לְךָ', אוֹ 'מְרֻחָק אֲנִי מִמְּךָ שֶׁלֹּא אֹכַל לְךָ' - הֲרֵי זֶה אָסוּר לֶאֱכֹל לוֹ; וְאִם אָכַל כַּזַּיִת מִכָּל נְכָסָיו, לוֹקֶה מִשּׁוּם "לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ".

כד. אָמַר לוֹ: 'מְנֻדֶּה אֲנִי לְךָ שֶׁלֹּא אֹכַל לְךָ' - אֵינוֹ אוֹכֵל לוֹ; וְאִם אָכַל, אֵינוֹ לוֹקֶה [שספק אם פירושו נדר או נידוי וריחוק פיזי]. אָמַר לוֹ: 'נְדִינָא מִמָּךְ', הֲרֵי זֶה אָסוּר לֵהָנוֹת לוֹ.

כה. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'הֲרֵי עָלַי כְּנִדְרֵי רְשָׁעִים אִם אֹכַל לְךָ, שֶׁמִּנִּדְרֵיהֶם נָזִיר וְקָרְבָּן וּשְׁבוּעָה', וְאָכַל - חַיָּב בְּכֻלָּן. וְכֵן הָאוֹמֵר: 'הֲרֵי עָלַי כְּנִדְבוֹת כְּשֵׁרִים, שֶׁמִּנִּדְבוֹתָם נָזִיר וְקָרְבָּן' - הֲרֵי זֶה חַיָּב.

כו. אָמַר: 'הֲרֵי עָלַי כְּנִדְרֵי רְשָׁעִים', אוֹ 'כְּנִדְבוֹת כְּשֵׁרִים', 'שֶׁאֹכַל לְךָ', אוֹ 'אִם אֹכַל לְךָ' - הֲרֵי זֶה אָסוּר, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פֵּרַשׁ [לא אסר במפורש כקרבן]. אָמַר: 'כְּנִדְרֵי כְּשֵׁרִים' - לֹא נִתְחַיֵּב כְּלוּם, שֶׁאֵין הַכְּשֵׁרִים נוֹדְרִין בְּדֶרֶךְ אִסּוּר וָכַעַס. אָמַר: 'כְּנִדְרֵי רְשָׁעִים הֲרֵינִי', וְהָיָה נָזִיר עוֹבֵר לְפָנָיו - חַיָּב בִּנְזִירוּת; 'כְּנִדְרֵי רְשָׁעִים עָלַי', חַיָּב קָרְבָּן; 'כְּנִדְרֵי רְשָׁעִים שֶׁלֹּא אֹכַל מִמֶּנּוּ' [מככר זה], חַיָּב בִּשְׁבוּעָה כְּנוֹדֵר.

כז. הַנּוֹדֵר בַּתּוֹרָה, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: 'פֵּרוֹת אֵלּוּ עָלַי כָּזוֹ' - לֹא אָמַר כְּלוּם; וְאֵינוֹ צָרִיךְ שְׁאֵלָה לְחָכָם, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה עַם הָאָרֶץ - כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנְהֲגוּ קַלּוּת רֹאשׁ בִּנְדָרִים.

כח. נָדַר בְּמַה שֶּׁכָּתוּב בָּהּ - הֲרֵי זֶה אָסוּר, שֶׁהֲרֵי כָּתוּב בָּהּ אִסָּר וָנֶדֶר. נְטָלָהּ בְּיָדוֹ וְנָדַר בָּהּ - הֲרֵי זֶה כְּמוֹ שֶׁנָּדַר בְּמַה שֶּׁכָּתוּב בָּהּ.

כט. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'נַשְׁכִּים וְנִשְׁנֶה פֶּרֶק' - עָלָיו לְהַשְׁכִּים וְלִשְׁנוֹת; שֶׁזֶּה כְּמוֹ נֶדֶר הוּא, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הוֹצִיאוֹ בִּלְשׁוֹן נֶדֶר.

ל. הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ: 'הֲרֵי אַתְּ עָלַי כְּאִמִּי', אוֹ 'כַּאֲחוֹתִי', אוֹ 'כְּעֶרְוָתָהּ', אוֹ 'כְּכִלְאֵי הַכֶּרֶם' - הֲרֵי זֶה כְּאוֹמֵר עַל הַפֵּרוֹת: 'הֲרֵי אֵלּוּ כִּבְשַׂר חֲזִיר'; כְּשֵׁם שֶׁהוּא מֻתָּר לְאָכְלָן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, כָּךְ מֻתָּר בְּאִשְׁתּוֹ. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: 'הֲרֵינִי מֵדָּר מִמֵּךְ הֲנָאָה', אוֹ 'הֲנָאַת תַּשְׁמִישֵׁךְ אֲסוּרָה עָלַי' - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

פֶּרֶק ב

א. אֶחָד הַנּוֹדֵר מִפִּי עַצְמוֹ, אוֹ שֶׁהִדִּירוֹ חֲבֵרוֹ וְאָמַר ׳אָמֵן׳, אוֹ דָּבָר שֶׁעִנְיָנוֹ כְּעִנְיַן אָמֵן, שֶׁהוּא קַבָּלַת דְּבָרִים.

ב. אֵין הַנּוֹדֵר נֶאֱסָר בַּדָּבָר שֶׁאָסַר עַל עַצְמוֹ, עַד שֶׁיּוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו וְיִהְיֶה פִּיו וְלִבּוֹ שָׁוִין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בִּשְׁבוּעוֹת. אֲבָל הַמִּתְכַּוֵּן לִנְדֹּר בְּנָזִיר וְנָדַר בְּקָרְבָּן, בְּקָרְבָּן וְנָדַר בְּנָזִיר, בִּשְׁבוּעָה וְנָדַר, אוֹ שֶׁנִּתְכַּוֵּן לִנְדֹּר וְנִשְׁבַּע, אוֹ שֶׁנִּתְכַּוֵּן לוֹמַר ׳תְּאֵנִים׳ וְאָמַר ׳עֲנָבִים׳ - הֲרֵי זֶה מֻתָּר בִּשְׁנֵיהֶם, וְאֵין כָּאן נֶדֶר.

ג. הַנּוֹדֵר עַל דַּעַת אֲחֵרִים, הֲרֵי זֶה כְּנִשְׁבָּע עַל דַּעַת אֲחֵרִים; וְכֵן הַנּוֹדֵר וְחָזַר בּוֹ בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר, אוֹ שֶׁמִּחוּ בּוֹ בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר וְקִבֵּל - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְדִין כָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים בִּנְדָרִים, כְּדִינָן בִּשְׁבוּעוֹת.

ד. מִי שֶׁהִתְנָה קֹדֶם שֶׁיִּדֹּר, וְאָמַר: ׳כָּל נֶדֶר שֶׁאֶדֹּר מִכָּאן וְעַד עֶשֶׂר שָׁנִים, הֲרֵינִי חוֹזֵר בָּהֶם׳, אוֹ ׳הֲרֵי הֵן בְּטֵלִין׳, וְכֵיוָצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ, וְאַחַר כָּךְ נָדַר - אִם הָיָה זוֹכֵר הַתְּנַאי בְּשָׁעָה שֶׁנָּדַר - הֲרֵי נִדְרוֹ קַיָּם, שֶׁהֲרֵי בִּטֵּל הַתְּנַאי בְּנֶדֶר זֶה. וְאִם לֹא זָכַר הַתְּנַאי אֶלָּא אַחַר שֶׁנָּדַר - אַף עַל פִּי שֶׁקִּבֵּל הַתְּנַאי בְּלִבּוֹ [ולא הוציאו בשפתיו] וְקַיֵּם הַתְּנַאי, הֲרֵי הַנֶּדֶר בָּטֵל; וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הוֹצִיא עַתָּה הַחֲזָרָה בְּפִיו, כְּבָר הִקְדִּים הַחֲזָרָה לַנֶּדֶר וְהוֹצִיאָהּ בְּפִיו מִקֹּדֶם. וְיֵשׁ שְׁמוּרָה לְהַחְמִיר, וְאוֹמֵר: וְהוּא שֶׁיִּזְכֹּר הַתְּנַאי אַחַר שֶׁנָּדַר בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר.

ה. מִי שֶׁהִקְדִּים [לפני שנדר] אֶת הַתְּנַאי [שהנדר מבוטל מראש כעבור זמן -] לְשָׁנָה אוֹ לְעֶשֶׂר, וְאַחַר כָּךְ נָדַר, וְנִזְכַּר בְּשָׁעָה שֶׁנָּדַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ תְּנַאי, וְשָׁכַח עַל אֵיזֶה דָּבָר הִתְנָה וְכֵיצַד הָיָה הַתְּנַאי, אִם אָמַר: ׳עַל דַּעַת רִאשׁוֹנָה אֲנִי עוֹשֶׂה׳ - אֵין נִדְרוֹ נֶדֶר, שֶׁהֲרֵי בִּטְּלוֹ. וְאִם לֹא אָמַר ׳עַל דַּעַת רִאשׁוֹנָה אֲנִי עוֹשֶׂה׳ - כְּבָר בִּטֵּל הַתְּנַאי, וְקַיָּם הַנֶּדֶר; שֶׁהֲרֵי זָכַר בִּשְׁעַת הַנֶּדֶר שֶׁיֵּשׁ שָׁם תְּנַאי, וְאַף עַל פִּי כֵן נָדַר.

ו. יֵשׁ מִן הַגְּאוֹנִים שֶׁאָמַר: אֵין כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ נוֹהֲגִין אֶלָּא בִּנְדָרִים בִּלְבַד, לֹא בִּשְׁבוּעוֹת; וְיֵשׁ מִי שֶׁמּוֹרֶה שֶׁדִּין הַנְּדָרִים וְהַשְּׁבוּעוֹת בְּעִנְיָנוֹת אֵלּוּ אֶחָד הֵם, וְכִי יֵשׁ לוֹ לְהַקְדִּים תְּנַאי לִשְׁבוּעָתוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁאָמְרוּ בִּנְדָרִים.

ז. סְתָם נְדָרִים לְהַחְמִיר, וּפְרוּשָׁן יֵשׁ בּוֹ לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר. כֵּיצַד? הָאוֹמֵר: ׳הֲרֵי הַפֵּרוֹת הָאֵלּוּ עָלַי כְּבָשָׂר מָלִיחַ וּכְיַיִן נֶסֶךְ׳ - אוֹמְרִין לוֹ: ׳מָה הָיָה בְּלִבְּךָ׳? אִם פֵּרֵשׁ וְאָמַר: ׳כְּבָשָׂר מָלִיחַ שֶׁל קָרְבָּן, וּכְיַיִן שֶׁנִּתְנַסֵּךְ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ הָיָה בְּלִבִּי׳ - הֲרֵי זֶה אָסוּר; וְאִם אָמַר: ׳לֹא הָיָה בְּלִבִּי אֶלָּא תִּקְרֹבֶת עֲבוֹדָה זָרָה, וְיַיִן שֶׁנִּתְנַסֵּךְ לָהּ׳ - הֲרֵי זֶה מֻתָּר; וְאִם נָדַר סְתָם, הֲרֵי זֶה אָסוּר.

ח. וְכֵן הָאוֹמֵר: ׳הֲרֵי הַפֵּרוֹת הָאֵלּוּ עָלַי חֵרֶם׳ - אִם כְּחֵרֶם שֶׁל בֶּדֶק הַבַּיִת [שמקדיש לתחזוקה של בית המקדש -], אָסוּר; וְאִם כְּחֵרְמֵי כֹּהֲנִים [שמקדיש כמתנה לכהן], מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מָמוֹן שֶׁלָּהֶן, וְאֵין בָּהּ אִסּוּר; וְאִם סְתָם, אָסוּר.

ט. ׳הֲרֵי הֵן עָלַי כְּמַעֲשַׂר׳ - אִם כְּמַעֲשַׂר בְּהֵמָה, אָסוּר; מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָרְבָּן שֶׁהִקְדִּישׁוֹ בְּיָדוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ; וְאִם כְּמַעֲשַׂר דָּגָן, מֻתָּר; וְאִם סְתָם, אָסוּר.

י. ׳הֲרֵי הֵם עָלַי כִּתְרוּמָה׳ - אִם לִתְרוּמַת הַלִּשְׁכָּה נִתְכַּוֵּן, הֲרֵי זֶה אָסוּר; וְאִם לִתְרוּמַת הַגֹּרֶן נִתְכַּוֵּן, מֻתָּר; וְאִם סְתָם, אָסוּר. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יא. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמָקוֹם שֶׁמִּשְׁמַע כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ שֵׁם שְׁנֵי עִנְיָנוֹת. אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁדַּרְכָּן שֶׁאֵין קוֹרְאִין ׳חֵרֶם׳ סְתָם אֶלָּא לְחֵרְמֵי בֶּדֶק הַבַּיִת בִּלְבַד, וְאָמַר שָׁם ׳הֲרֵי הֵן עָלַי חֵרֶם׳ - הֲרֵי זֶה אָסוּר; וְכֵן אִם הָיָה דַּרְכָּן שֶׁאֵין קוֹרְאִין ׳חֵרֶם׳ סְתָם אֶלָּא לְחֵרְמֵי כֹּהֲנִים, הֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. שֶׁאֵין הוֹלְכִין בִּנְדָרִים אֶלָּא אַחַר לְשׁוֹן אַנְשֵׁי אוֹתוֹ מָקוֹם בְּאוֹתוֹ זְמַן.

יב. הַנּוֹדֵר בְּחֵרֶם וְאָמַר: ׳לֹא הָיָה בְּלִבִּי אֶלָּא חֶרְמוֹ שֶׁל יָם שֶׁהִיא הַמִּכְמֹרֶת׳ [=רשת דייגים], נָדַר בְּקָרְבָּן וְאָמַר: ׳לֹא הָיָה בְּלִבִּי אֶלָּא בְּקָרְבְּנוֹת הַמְּלָכִים׳ [מתנות הניתנות למלך כדי להתקרב אליו], אָמַר לַחֲבֵרוֹ: ׳הֲרֵי עַצְמִי עָלֶיךָ קָרְבָּן׳, וְאָמַר: ׳לֹא הָיָה בְּלִבִּי אֶלָּא לְאָסְרוֹ בָּעֶצֶם שֶׁהִנַּחְתִּי לִי לִהְיוֹת נוֹדֵר בּוֹ דֶּרֶךְ שְׂחוֹק׳, נָדַר שֶׁלֹּא תִּהְנֶה לוֹ אִשְׁתּוֹ, וְאָמַר: ׳לֹא הָיָה בְּלִבִּי אֶלָּא אִשְׁתִּי רִאשׁוֹנָה שֶׁגֵּרַשְׁתִּיהָ׳ - וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ מִדְּבָרִים שֶׁמִּשְׁמָעָן לְכָל הָעָם אִסּוּר, וְהוּא אוֹמֵר: ׳לֹא נִתְכַּוַּנְתִּי אֶלָּא לְכָךְ וּלְכָךְ׳ - אִם הָיָה הַנּוֹדֵר תַּלְמִיד חֲכָמִים, הֲרֵי זֶה מֻתָּר וְאֵין צָרִיךְ שְׁאֵלָה לְחָכָם; וְאִם הָיָה עַם הָאָרֶץ, מַרְאִין בְּעֵינָיו שֶׁזֶּה נֶדֶר וְשֶׁהוּא אָסוּר, וּפוֹתְחִין לוֹ פֶּתַח [-היתר] מִמָּקוֹם אַחֵר, וּמַתִּירִין לוֹ. וּבֵין שֶׁהָיָה תַּלְמִיד חֲכָמִים אוֹ עַם הָאָרֶץ - גּוֹעֲרִין בָּהֶן, וּמְלַמְּדִין אוֹתָן שֶׁלֹּא יִנְהֲגוּ מִנְהָג זֶה בִּנְדָרִים, וְלֹא יִהְיוּ נוֹדְרִין דֶּרֶךְ שְׂחוֹק וְהֵתֵל.

יג. וְכֵן הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ: ׳הֲרֵי אַתְּ עָלַי כְּאִמִּי׳, אוֹ ׳פֵּרוֹת אֵלּוּ עָלַי כִּבְשַׂר חֲזִיר׳, שֶׁאֵין כָּאן נֶדֶר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ - אִם הָיָה הַנּוֹדֵר תַּלְמִיד חֲכָמִים, אֵינוֹ צָרִיךְ שְׁאֵלָה לְחָכָם; וְאִם הָיָה עַם הָאָרֶץ, צָרִיךְ שְׁאֵלָה לְחָכָם, וּמַרְאִין בְּעֵינָיו שֶׁאִשְׁתּוֹ אֲסוּרָה וְשֶׁאוֹתָן הַפֵּרוֹת אֲסוּרִין, וּפוֹתְחִין לוֹ פֶּתַח מִמָּקוֹם אַחֵר וּמַתִּירִין לוֹ נִדְרוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנְהֲגוּ קַלּוּת רֹאשׁ בִּנְדָרִים.

יד. הַהֶפְקֵר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נֶדֶר - הֲרֵי הוּא כְּמוֹ נֶדֶר, שֶׁאָסוּר לוֹ לַחֲזֹר בּוֹ. וּמַה הוּא הַהֶפְקֵר? הוּא שֶׁיֹּאמַר אָדָם: ׳נְכָסִים אֵלּוּ הֶפְקֵר לַכֹּל׳, בֵּין בְּמִטַּלְטְלִין בֵּין בְּקַרְקָעוֹת. וְכֵיצַד דִּין הַהֶפְקֵר? כָּל הַקּוֹדֵם וְזָכָה בּוֹ - קָנָהוּ לְעַצְמוֹ, וְנַעֲשָׂה שֶׁלּוֹ; וַאֲפִלּוּ זֶה שֶׁהִפְקִיר, דִּינוֹ בּוֹ כְּדִין כָּל אָדָם - אִם קָדַם וְזָכָה בּוֹ, קָנָהוּ.

טו. הַמַּפְקִיר לַעֲנִיִּים אֲבָל לֹא לַעֲשִׁירִים, אֵינוֹ הֶפְקֵר - עַד שֶׁיַּפְקִיר לַכֹּל, כִּשְׁמְטָה. וְהַמַּפְקִיר עַבְדָּיו הַגְּדוֹלִים, קָנוּ עַצְמָן; וְהַקְּטַנִּים - כָּל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה, כִּשְׁאָר כָּל הַמִּטַּלְטְלִין.

טז. הַמַּפְקִיר אֶת הַקַּרְקַע - כָּל הַקּוֹדֵם וְהֶחֱזִיק בָּהּ, זָכָה. דִּין תּוֹרָה - אֲפִלּוּ הִפְקִיר בִּפְנֵי אֶחָד, הֲרֵי זֶה הֶפְקֵר, וְנִפְטַר מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ; אֲבָל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים - אֵינוֹ הֶפְקֵר עַד שֶׁיַּפְקִיר בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה אֶחָד

זוֹכֶה אִם רָצָה, וְהַשְּׁנַיִם מְעִידִין. הָאוֹמֵר: 'הֲרֵי זֶה הֶפְקֵר, וָזֶה' - הֲרֵי הַשֵּׁנִי סְפֵק הֶפְקֵר; וְאִם אָמַר: 'וְזֶה כְּמוֹ זֶה', אוֹ שֶׁאָמַר: 'וְגַם זֶה' - הֲרֵי הִתְפִּיס הַשֵּׁנִי, וְיִהְיֶה הֶפְקֵר וַדַּאי.

יז. הַמַּפְקִיר אֶת שֶׁדֵּהוּ, וְלֹא זָכָה בָּהּ אָדָם - כָּל שְׁלֹשָׁה יָמִים יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ; אַחַר שְׁלֹשָׁה יָמִים - אֵינוֹ חוֹזֵר; אֶלָּא אִם קָדַם וְזָכָה בָּהּ, הֲרֵי הוּא כְּזוֹכֶה מִן הַהֶפְקֵר, בֵּין הוּא בֵּין אַחֵר.

יח. הָאוֹמֵר: 'שָׂדֶה זוֹ מֻפְקֶרֶת לְיוֹם אֶחָד', 'לְשַׁבָּת אַחַת', 'לְחֹדֶשׁ אֶחָד', 'לְשָׁנָה אַחַת', 'לְשִׁבּוּעַ אֶחָד' [שבע שנים] - עַד שֶׁלֹּא זָכָה בָּהּ הוּא אוֹ אַחֵר, יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ; וּמִשֶּׁזָּכָה בָּהּ בֵּין הוּא בֵּין אַחֵר, אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ. וּמִפְּנֵי מָה יֵשׁ לוֹ לַחֲזֹר כָּאן עַד שֶׁיִּזְכּוּ בָּהּ? מִפְּנֵי שֶׁזֶּה דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי הוּא, שֶׁאֵין אָדָם מַפְקִיר לִזְמַן קָצוּב.

יט. דָּבָר הַמֻּפְקָר שֶׁבָּא אֶחָד וּשְׁמָרוֹ, וְהָיָה מַבִּיט בּוֹ שֶׁלֹּא יִטְּלֶנּוּ אָדָם - לֹא קָנָהוּ בַּהֲבָטָה; אֶלָּא עַד שֶׁיַּגְבִּיהוּ אִם הָיָה מִטַּלְטְלִין, אוֹ יַחֲזִיק בְּקַרְקַע, כְּדֶרֶךְ שֶׁקּוֹנִין הַלָּקוּחוֹת.

פֶּרֶק ג

א. אַרְבָּעָה דְּבָרִים יֵשׁ בֵּין נְדָרִים לִשְׁבוּעַת בִּטּוּי: שֶׁשְּׁבוּעַת בִּטּוּי - אֵין שְׁבוּעָה [-שניה] חָלָה עַל שְׁבוּעָה [-ראשונה], וּבְנְדָרִים - יָחוּל נֶדֶר עַל נֶדֶר. הַמַּתְפִּיס בִּשְׁבוּעָה - פָּטוּר, וּבְנְדָרִים - חַיָּב. אֵין שְׁבוּעַת בִּטּוּי חָלָה אֶלָּא עַל דִּבְרֵי הָרְשׁוּת, וּנְדָרִים חָלוֹת עַל דִּבְרֵי מִצְוָה כְּדִבְרֵי הָרְשׁוּת. שְׁבוּעַת בִּטּוּי חָלָה עַל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁ וְעַל דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁ, וּנְדָרִים אֵינָן חָלוֹת אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁ.

ב. כֵּיצַד יָחוּל נֶדֶר עַל נֶדֶר? הָאוֹמֵר: 'הֲרֵי עָלַי קָרְבָּן אִם אָכַלְתִּי כִּכָּר זוֹ, הֲרֵי עָלַי קָרְבָּן אִם אֹכְלֶנָּה הֲרֵי עָלַי קָרְבָּן אִם אֹכְלֶנָּה', וַאֲכָלָהּ - חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ג. כֵּיצַד הַמַּתְפִּיס בִּנְדָרִים חַיָּב? שָׁמַע חֲבֵרוֹ שֶׁנָּדַר, וְאָמַר: 'וַאֲנִי כְּמוֹתְךָ' בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר - הֲרֵי זֶה אָסוּר בְּמַה שֶׁנֶּאֱסַר בּוֹ חֲבֵרוֹ; שָׁמַע הַשְּׁלִישִׁי זֶה שֶׁאָמַר 'וַאֲנִי', וְאָמַר: 'וַאֲנִי', אֲפִלּוּ הָיוּ מֵאָה וְכָל אֶחָד מֵהֶן אוֹמֵר: 'וַאֲנִי' בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּרוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ - הֲרֵי כֻּלָּן אֲסוּרִין.

ד. וְכֵן הָאוֹמֵר: 'הַבָּשָׂר הַזֶּה עָלַי אָסוּר', וְחָזַר וְאָמַר אֲפִלּוּ אַחַר כַּמָּה יָמִים: 'וְהַפַּת הַזֹּאת כַּבָּשָׂר הַזֶּה' - הֲרֵי הַפַּת נִתְּפְּסָה וְנֶאֱסְרָה; חָזַר וְאָמַר: 'וּדְבַשׁ זֶה כַּפַּת הַזֹּאת, וְיַיִן זֶה כִּדְבַשׁ זֶה' - אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה, כֻּלָּן אֲסוּרִין.

ה. הֲרֵי שֶׁמֵּת אָבִיו אוֹ רַבּוֹ הַיּוֹם, וְנָדַר שֶׁיָּצוּם אוֹתוֹ הַיּוֹם, וְצָם, וּלְאַחַר שְׁנַיִם אָמַר: 'הֲרֵי יוֹם זֶה עָלַיּוֹ כַּיּוֹם שֶׁמֵּת בּוֹ אָבִיו אוֹ רַבּוֹ' - הֲרֵי זֶה אָסוּר לֶאֱכֹל בּוֹ כְּלוּם; שֶׁהֲרֵי הִתְפִּיס יוֹם זֶה, וַאֲסָרוֹ כַּיּוֹם הָאָסוּר לוֹ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ.

ו. כֵּיצַד חָלוֹת הַנְּדָרִים עַל דִּבְרֵי מִצְוָה כְּדִבְרֵי הָרְשׁוּת? הָאוֹמֵר: 'הֲרֵי הַמַּצָּה בְּלֵילֵי הַפֶּסַח אֲסוּרָה עָלַיּוֹ', 'הֲרֵי יְשִׁיבַת הַסֻּכָּה בֶּחָג אֲסוּרָה עָלַיּוֹ', 'הֲרֵי הַתְּפִלִּין אֲסוּרוֹת בִּנְטִילָה עָלַיּוֹ' - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין עָלָיו; וְאִם אָכַל אוֹ יָשַׁב אוֹ נָטַל, לוֹקֶה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּמִי שֶׁאָמַר: 'הֲרֵי עָלַי קָרְבָּן אִם אֹכַל מַצָּה בְּלֵילֵי הַפֶּסַח', שֶׁהוּא חַיָּב בְּקָרְבָּן. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ז. וּמִפְּנֵי מָה נְדָרִים חָלוֹת עַל דִּבְרֵי מִצְוָה, וּשְׁבוּעוֹת אֵינָן חָלוֹת עַל דִּבְרֵי מִצְוָה? שֶׁהַנִּשְׁבָּע אוֹסֵר עַצְמוֹ עַל דָּבָר שֶׁנִּשְׁבַּע עָלָיו, וְהַנּוֹדֵר אוֹסֵר הַדָּבָר הַנָּדוּר עַל עַצְמוֹ; נִמְצָא הַנִּשְׁבָּע לְבַטֵּל מִצְוָה, אוֹסֵר עַצְמוֹ, וּכְבָר עַצְמוֹ מֻשְׁבָּע מֵהַר סִינַי [-לקיים המצוה], וְאֵין שְׁבוּעָה חָלָה עַל שְׁבוּעָה; וְהָאוֹסֵר דָּבָר זֶה בְּנֶדֶר, זֶה הַדָּבָר הוּא שֶׁנֶּאֱסָר, וְאוֹתוֹ הַדָּבָר אֵינוֹ מֻשְׁבָּע מֵהַר סִינַי.

ח. כְּשֶׁאַתָּה מִתְבּוֹנֵן בַּכָּתוּב, תִּמְצָא שֶׁהַדְּבָרִים מַרְאִין כֵּן כְּמוֹ שֶׁקִּבְּלוּ הַחֲכָמִים מִפִּי הַשְּׁמוּעָה; שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר בִּשְׁבוּעַת בִּטּוּי: "לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב", דִּבְרֵי הָרְשׁוּת כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, שֶׁיֹּאכַל וְיִשְׁתֶּה הַיּוֹם אוֹ שֶׁיָּצוּם, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן; וּבִנְדָרִים הוּא אוֹמֵר: "כְּכָל הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה", וְלֹא חָלַק בֵּין דִּבְרֵי מִצְוָה לְדִבְרֵי הָרְשׁוּת.

ט. הַנּוֹדֵר שֶׁיָּצוּם בְּשַׁבָּת, אוֹ בְּיוֹם טוֹב - חַיָּב לָצוּם, שֶׁהַנְּדָרִים חָלוֹת עַל דִּבְרֵי מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְכֵן הַנּוֹדֵר שֶׁיָּצוּם יוֹם רִאשׁוֹן אוֹ יוֹם שְׁלִישִׁי כָּל יָמָיו, וּפָגַע בּוֹ יוֹם זֶה וַהֲרֵי הוּא יוֹם טוֹב אוֹ עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים - הֲרֵי זֶה חַיָּב לָצוּם; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר רֹאשׁ חֹדֶשׁ. פָּגַע בּוֹ חֲנֻכָּה וּפוּרִים, יִדְּחֶה נִדְרוֹ מִפְּנֵי הַיָּמִים הָאֵלּוּ - הוֹאִיל וְאִסּוּר הַצּוֹם בָּהֶם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, הֲרֵי הֵן צְרִיכִין חִזּוּק; וְיִדָּחֶה נִדְרוֹ מִפְּנֵי גְּזֵרַת חֲכָמִים.

י. כֵּיצַד אֵין הַנְּדָרִים חָלוֹת אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁ? הָאוֹמֵר: 'דִּבּוּרִי עָלֶיךָ קָרְבָּן' - אֵינוֹ אָסוּר מִלְּדַבֵּר עִמּוֹ, שֶׁהַדִּבּוּר אֵין בּוֹ מַמָּשׁ; וְכֵן אִם אָמַר לוֹ: 'דִּבּוּרִי אָסוּר עָלֶיךָ'; אֵין זֶה כְּאוֹמֵר 'פֵּרוֹתַי אֲסוּרִין עָלֶיךָ', אוֹ 'פֵּרוֹתַי קָרְבָּן עָלֶיךָ', שֶׁהֵן אֲסוּרִין עָלָיו. לְפִיכָךְ, הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'קָרְבָּן שֶׁאֵינִי מְדַבֵּר עִמְּךָ', אוֹ 'שֶׁאֵינִי עוֹשֶׂה עִמְּךָ', אוֹ 'שֶׁאֵינִי מְהַלֵּךְ עִמְּךָ', אוֹ שֶׁאָמַר: 'קָרְבָּן שֶׁאֵינִי יָשֵׁן', 'שֶׁאֵינִי מְדַבֵּר', 'שֶׁאֵינִי מְהַלֵּךְ', אוֹ שֶׁאָמַר לְאִשָּׁה: 'קָרְבָּן שֶׁאֵינִי מְשַׁמְּשֵׁךְ' - אֵין הַנֶּדֶר חָל בְּכָל אֵלּוּ; וַהֲרֵי זֶה כְּאוֹמֵר: 'דִּבּוּרִי וְהִלּוּכִי וַעֲשִׂיָּתִי וְשִׁמּוּשִׁי קָרְבָּן', שֶׁהֵן דְּבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶן מַמָּשׁ.

יא. אֲבָל הָאוֹמֵר: 'יֵאָסֵר פִּי לְדִבּוּרוֹ, וְיָדַי לְמַעֲשֵׂיהֶן, וְרַגְלַי לְהִלּוּכָן, וְעֵינַי לִשְׁנָתָן' - הֲרֵי הַנֶּדֶר חָל עֲלֵיהֶן; לְפִיכָךְ, הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'קָרְבָּן פִּי מִלְּדַבֵּר עִמְּךָ, וְיָדַי מִלַּעֲשׂוֹת עִמְּךָ, וְרַגְלַי מִלְّהַלֵּךְ עִמְּךָ' - הֲרֵי זֶה אָסוּר. וְכֵן הָאוֹמֵר: 'הֲרֵי עָלַי קָרְבָּן, אִם אֲדַבֵּר עִם פְּלוֹנִי', אוֹ 'אִם לֹא אֲדַבֵּר עִמּוֹ', וְעָבַר עַל דְּבָרָיו - חַיָּב בְּקָרְבָּן; וְכֵן אִם נָדַר 'דִּבַּרְתִּי' וְ'לֹא דִּבַּרְתִּי' וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - שֶׁאֵין אֵלּוּ נִדְרֵי אִסָּר שֶׁאָנוּ מְבָאֲרִין מִשְׁפְּטֵיהֶם, אֶלָּא נִדְרֵי הֶקְדֵּשׁ.

יב. הַנּוֹדֵר בִּדְבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶן מַמָּשׁ, וַאֲסָרָן - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַנֶּדֶר חָל עֲלֵיהֶן, אֵין מוֹרִין לוֹ שֶׁיְּנַהֵג בָּהֶם הֵתֵּר, הוֹאִיל וְאָסַר עַצְמוֹ בָּהֶן וּבִדַּעְתּוֹ שֶׁהַנֶּדֶר חָל עֲלֵיהֶן; אֶלָּא

פּוֹתְחִין לוֹ פֶּתַח מִמָּקוֹם אַחֵר, וּמַתִּירִין לוֹ נִדְרוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נֶאֱסַר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנְהֲגוּ קַלּוּת רֹאשׁ בִּנְדָרִים.

יום שלישי כ"ט ניסן ה'תשע"ד

פֶּרֶק ד

א. נִדְרֵי אֲנָסִין, וְנִדְרֵי שְׁגָגוֹת, וְנִדְרֵי הֲבַאי - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין, כְּדֶרֶךְ שֶׁבֵּאֲרָנוּ בִּשְׁבוּעוֹת. הֲרֵי שֶׁהִדִּירוּהוּ הָאֲנָסִין אוֹ הַמּוֹכְסִין וְאָמְרוּ לוֹ: 'נְדֹר לָנוּ שֶׁהַבָּשָׂר אָסוּר עָלֶיךָ אִם יֵשׁ עִמְּךָ דָּבָר שֶׁחַיָּב בְּמֶכֶס', וְנָדַר וְאָמַר: 'הֲרֵי הַבָּשָׂר וְהַפַּת וְהַיַּיִן אֲסוּרִין עָלַי' - הֲרֵי זֶה מֻתָּר בַּכֹּל, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוֹסִיף עַל מַה שֶּׁבִּקְּשׁוּ מִמֶּנּוּ. וְכֵן אִם בִּקְּשׁוּ שֶׁיִּדֹּר שֶׁלֹּא תִהְנֶה אִשְׁתּוֹ לוֹ, וְנָדַר שֶׁלֹּא תִהְנֶה לוֹ אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו וְאֶחָיו - כֻּלָּן מֻתָּרִין. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ב. וּבְכָל הַנְּדָרִים הָאֵלּוּ, צָרִיךְ שֶׁיִּתְכַּוֵּן בְּלִבּוֹ לַדָּבָר הַמֻּתָּר - כְּגוֹן שֶׁיָּשִׂים בְּלִבּוֹ שֶׁיִּהְיוּ אֲסוּרִין עָלָיו אוֹתוֹ הַיּוֹם בִּלְבַד, אוֹ אוֹתָהּ שָׁעָה, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה; וְסוֹמֵךְ עַל דְּבָרִים שֶׁבְּלִבּוֹ, הוֹאִיל וְהוּא אָנוּס וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו, וְנִמְצָא בְּשָׁעָה שֶׁיִּדֹּר לָהֶן אֵין פִּיו וְלִבּוֹ שָׁוִין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בִּשְׁבוּעוֹת.

ג. וְכֵן נִדְרֵי זֵרוּזִין, מֻתָּרִין. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהִדִּיר חֲבֵרוֹ שֶׁיֹּאכַל אֶצְלוֹ, וְנָדַר זֶה שֶׁלֹּא יֹאכַל מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְהַטְרִיחַ עָלָיו - בֵּין שֶׁאָכַל בֵּין שֶׁלֹּא אָכַל, שְׁנֵיהֶן פְּטוּרִין. וְכֵן הַמּוֹכֵר שֶׁנָּדַר שֶׁלֹּא יִמְכֹּר חֵפֶץ זֶה אֶלָּא בְּסֶלַע [=ארבעה דינרין], וְהַלּוֹקֵחַ נָדַר שֶׁלֹּא יִקָּחֶנּוּ אֶלָּא בְּשֶׁקֶל [=שני דינרין], וְרָצוּ בִּשְׁלִשָׁה דִינָרִין - שְׁנֵיהֶן פְּטוּרִין, וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה; לְפִי שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן לֹא גָּמַר בְּלִבּוֹ וְלֹא נָדַר אֶלָּא כְּדֵי לְזָרֵז אֶת חֲבֵרוֹ, וְלֹא גָּמַר בְּלִבּוֹ.

ד. וּמִנַּיִן שֶׁאֲפִלּוּ אַרְבָּעָה מִינֵי נְדָרִים אֵלּוּ שֶׁהֵן מֻתָּרִין, שֶׁאָסוּר לוֹ לָאָדָם לִהְיוֹת נוֹדֵר בָּהֶן עַל מְנָת לְבַטְּלָן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ", לֹא יַעֲשֶׂה דְּבָרָיו חֻלִּין.

ה. מִי שֶׁנָּדַר, וְנִחַם עַל נִדְרוֹ - הֲרֵי זֶה נִשְׁאָל לְחָכָם, וּמַתִּירוֹ. וְדִין הֶתֵּר נְדָרִים, כְּדִין הֶתֵּר שְׁבוּעוֹת - שֶׁאֵין מַתִּיר אֶלָּא חָכָם מֻבְהָק [=מומחה], אוֹ שְׁלֹשָׁה הֶדְיוֹטוֹת [אנשים פשוטים] בְּמָקוֹם שֶׁאֵין חָכָם. וּבִלְשׁוֹן שֶׁמַּתִּירִין הַשְּׁבוּעָה, מַתִּירִין הַנֶּדֶר; וְכֵן שְׁאָר הָעִנְיָנוֹת שֶׁפֵּרַשְׁנוּ בִּשְׁבוּעוֹת, כֻּלָּן בִּנְדָרִים כְּדֶרֶךְ שֶׁהֵן בִּשְׁבוּעוֹת.

ו. וְאֵין מַתִּירִין הַנֶּדֶר עַד שֶׁיָּחוּל, כַּשְּׁבוּעָה.

ז. וּכְשֵׁם שֶׁנִּשְׁאָלִין עַל נִדְרֵי הָאֹסֶר וּמַתִּירִין אוֹתוֹ, כָּךְ נִשְׁאָלִין עַל נִדְרֵי הֶקְדֵּשׁ וּמַתִּירִין אוֹתוֹ - בֵּין נִדְרֵי קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת, בֵּין קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ [קרבנות]. וְאֵין נִשְׁאָלִין עַל הַתְּמוּרָה [המיר בהמת חולין בקרבן].

ח. וּכְשֵׁם שֶׁהָאָב אוֹ הַבַּעַל מֵפֵר נִדְרֵי אִסָּר, כָּךְ מֵפֵר נִדְרֵי הֶקְדֵּשׁוֹת הַדּוֹמִין לְנִדְרֵי הָאֹסֶר.

ט. מִי שֶׁנָּדַר, וְשָׁמַע חֲבֵרוֹ וְאָמַר 'וַאֲנִי', וְשָׁמַע שְׁלִישִׁי וְאָמַר 'וַאֲנִי', וְנִשְׁאַל הָרִאשׁוֹן עַל נִדְרוֹ וְהֵתַּר - הֻתְּרוּ כֻּלָּן; נִשְׁאַל הָאַחֲרוֹן וְהֵתַּר - הָאַחֲרוֹן מֻתָּר, וְכֻלָּן אֲסוּרִין; נִשְׁאַל הַשֵּׁנִי וְהֵתַּר - הַשֵּׁנִי וְשֶׁל אַחֲרָיו מֻתָּרִין, וְהָרִאשׁוֹן אָסוּר.

י. וְכֵן הַמִּתְפַּיֵּס דְּבָרִים הַרְבֵּה בַּנֶּדֶר, כְּגוֹן שֶׁנָּדַר עַל הַפַּת וְהִתְפַּיֵּס הַבָּשָׂר, וְנִשְׁאַל עַל הַפַּת וְהֵתַּר בָּהּ - הֵתַּר בַּבָּשָׂר; נִשְׁאַל עַל הַבָּשָׂר וְהֵתַּר בּוֹ, לֹא הֵתַּר בַּפַּת.

יא. הַנִּשְׁבָּע אוֹ הַנּוֹדֵר 'שֶׁאֵינִי נֶהֱנֶה לְכֵלְכֶם', וְנִשְׁאַל עַל נִדְרוֹ אוֹ עַל שְׁבוּעָתוֹ עַל אֶחָד מֵהֶם, וְהִתִּירוֹ - הֻתְּרוּ כֻּלָּם; שֶׁהַנֶּדֶר שֶׁהֵתַּר [פרט-] מִכֻּלָּן, הֵתַּר כֻּלּוֹ. אָמַר: 'שֶׁאֵינִי נֶהֱנֶה לָזֶה וְלָזֶה וְלָזֶה', הֵתַּר הָרִאשׁוֹן - הֻתְּרוּ כֻּלָּם; הֵתַּר הָאַחֲרוֹן - הָאַחֲרוֹן מֻתָּר, וְכֻלָּם אֲסוּרִין. 'שֶׁאֵינִי נֶהֱנֶה לָזֶה, לָזֶה, לָזֶה', צְרִיכִין פֶּתַח לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יב. נָדַר בְּנָזִיר וּבְקָרְבָּן וּבִשְׁבוּעָה, אוֹ שֶׁנָּדַר וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵיזֶה מֵהֶן נָדַר - פֶּתַח אֶחָד לְכֻלָּן.

יג. הַנּוֹדֵר מֵאַנְשֵׁי הָעִיר, וְנִשְׁאַל לְחָכָם שֶׁבָּעִיר, אוֹ שֶׁנָּדַר מִיִּשְׂרָאֵל, וַהֲרֵי הוּא נִשְׁאַל לְחָכָם שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל - הֲרֵי נִדְרוֹ מֻתָּר.

יד. הָאוֹמֵר: 'פֵּרוֹת אֵלּוּ אֲסוּרִין עָלַי הַיּוֹם, אִם אֵלֵךְ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי לְמָחָר' - הֲרֵי זֶה אָסוּר לֶאֱכֹל אוֹתָן הַיּוֹם; גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יֵלֵךְ לְמָחָר לְאוֹתוֹ מָקוֹם. וְאִם עָבַר וַאֲכָלָן הַיּוֹם וְהָלַךְ לְמָחָר, לוֹקֶה; וְאִם לֹא הָלַךְ, אֵינוֹ לוֹקֶה.

טו. אָמַר: 'הֲרֵי הֵן אֲסוּרִין עָלַי לְמָחָר, אִם אֵלֵךְ הַיּוֹם לְמָקוֹם פְּלוֹנִי' - הֲרֵי זֶה מֻתָּר לוֹ לֵילֵךְ הַיּוֹם לְאוֹתוֹ מָקוֹם, וְיֵאָסְרוּ עָלָיו אוֹתָן הַפֵּרוֹת לְמָחָר. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. מִפְּנֵי שֶׁאָדָם זָהִיר בְּדָבָר הָאָסוּר שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹתוֹ, וְאֵינוֹ זָהִיר בַּתְּנַאי שֶׁגּוֹרֵם לֶאֱסֹר דָּבָר הַמֻּתָּר.

טז. הַנּוֹדֵר לְצוּם עֲשָׂרָה יָמִים, בְּאֵיזֶה יוֹם שֶׁיִּרְצֶה, וְהָיָה מִתְעַנֶּה בְּיוֹם אֶחָד מֵהֶן, וְהֵצַרְךָ לְדַבֵּר מִצְוָה, אוֹ מִפְּנֵי כְבוֹד אָדָם גָּדוֹל - הֲרֵי זֶה אוֹכֵל, וּפוֹרֵעַ יוֹם אַחֵר; שֶׁהֲרֵי לֹא קָבַע הַיָּמִים בִּתְחִלַּת הַנֶּדֶר. נָדַר שֶׁיָּצוּם הַיּוֹם, וְשָׁכַח וְאָכַל - מַשְׁלִים לָצוּם; נָדַר שֶׁיָּצוּם יוֹם אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם, וּכְשֶׁהִתְחִיל לָצוּם שָׁכַח וְאָכַל - אִבֵּד תַּעֲנִיתוֹ, וְחַיָּב לָצוּם יוֹם אַחֵר.

פֶּרֶק ה

א. רְאוּבֵן שֶׁאָמַר לְשִׁמְעוֹן: 'הֲרֵינִי עָלֶיךָ חֵרֶם', אוֹ 'הֲרֵי אַתְּ אָסוּר בַּהֲנָיָתִי' - נֶאֱסַר עַל שִׁמְעוֹן שֶׁיֵּהָנֶה בִּרְאוּבֵן; וְאִם עָבַר וְנֶהֱנָה, אֵינוֹ לוֹקֶה - שֶׁהֲרֵי לֹא אָמַר שִׁמְעוֹן כְּלוּם. וּמֻתָּר לִרְאוּבֵן לֵהָנוֹת בְּשִׁמְעוֹן, שֶׁהֲרֵי לֹא אָסַר עַצְמוֹ בַּהֲנָיָתוֹ.

ב. אָמַר לְשִׁמְעוֹן: 'הֲרֵי אַתְּ עָלַי חֵרֶם', אוֹ 'הֲרֵינִי אָסוּר בַּהֲנָיָתְךָ' - הֲרֵי נֶאֱסַר רְאוּבֵן מִלֵּהָנוֹת בְּשִׁמְעוֹן; וְאִם נֶהֱנָה - לוֹקֶה, שֶׁהֲרֵי חִלֵּל דְּבָרוֹ. וְשִׁמְעוֹן מֻתָּר בַּהֲנָיַת רְאוּבֵן. אָמַר לוֹ: 'הֲרֵינִי עָלֶיךָ חֵרֶם וְאַתָּה עָלַי', אוֹ 'הֲרֵינִי אָסוּר בַּהֲנָיָתְךָ וְאַתָּה אָסוּר בַּהֲנָיָתִי' - שְׁנֵיהֶן אֲסוּרִין זֶה בָּזֶה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ג. רְאוּבֵן שֶׁאָמַר לְשִׁמְעוֹן: 'הֲרֵי פֵּרוֹת פְּלוֹנִי אֲסוּרִין עָלֶיךָ',

אוֹ ׳הֲרֵי אַתְּ אָסוּר בַּהֲנָיַת פְּלוֹנִי׳ - אֵין זֶה כְּלוּם; שֶׁאֵין אָדָם אוֹסֵר חֲבֵרוֹ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן עָנָה שִׁמְעוֹן ׳אָמֵן׳, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ד. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: ׳כִּכָּרִי זוֹ אֲסוּרָה עָלֶיךָ׳ - אַף עַל פִּי שֶׁנְּתָנָהּ לוֹ בְּמַתָּנָה, הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה עָלָיו; מֵת וְנָפְלָה לוֹ בִּירֻשָּׁה, אוֹ שֶׁנְּתָנָהּ לוֹ אַחֵר בְּמַתָּנָה - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת; שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ אֶלָּא ׳כִּכָּרִי׳, וַהֲרֵי אֵינָהּ עַתָּה שֶׁלּוֹ [ולא הגיעה מכוחו].

ה. אָמַר לוֹ: ׳פֵּרוֹת אֵלּוּ אֲסוּרִין עָלֶיךָ׳, וְלֹא אָמַר ׳פֵּרוֹתַי׳ - אַף עַל פִּי שֶׁמְּכָרָן אוֹ שֶׁמֵּת וְנָפְלוּ לְאַחֵר, הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין עָלָיו; שֶׁהָאוֹסֵר דָּבָר שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ עַל חֲבֵרוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא מֵרְשׁוּתוֹ, הֲרֵי הוּא בְּאִסּוּרוֹ עוֹמֵד, אֶלָּא אִם כֵּן אָמַר ׳נְכָסַי׳ אוֹ ׳פֵּרוֹתַי׳ אוֹ ׳בֵּיתִי׳ וְכַיּוֹצֵא בִּלְשׁוֹנוֹת אֵלּוּ, שֶׁהֲרֵי לֹא אֲסָרָן אֶלָּא כָּל זְמַן שֶׁהֵם בִּרְשׁוּתוֹ.

ו. הָאוֹמֵר לִבְנוֹ: ׳הֲרֵי אַתְּ אָסוּר בַּהֲנָיָתִי׳, אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֵהָנֶה בּוֹ - אִם מֵת, יִרָשֻׁנוּ; שֶׁזֶּה כְּאוֹמֵר: ׳נְכָסַי עָלֶיךָ אֲסוּרִין׳. אָסַר הֲנָיָתוֹ עָלָיו, וּפֵרַשׁ: ׳בֵּין בְּחַיַּי בֵּין בְּמוֹתִי׳ - אִם מֵת, לֹא יִרָשֻׁנוּ; שֶׁזֶּה כְּמִי שֶׁאָמַר לוֹ: ׳נְכָסִים אֵלּוּ עָלֶיךָ אֲסוּרִין׳.

ז. אָסַר בְּנוֹ בַּהֲנָיָתוֹ, וְאָמַר: ׳וְאִם הָיָה בֶּן בְּנִי זֶה תַּלְמִיד חֲכָמִים, יִקָּנֶה בְּנִי זֶה נְכָסַי, כְּדֵי לְהַקְנוֹתָן לִבְנוֹ׳ - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְיִהְיֶה הַבֵּן אָסוּר בִּנְכְסֵי הָאָב, וּבֶן הַבֵּן מֻתָּר בָּהֶם אִם יִהְיֶה תַּלְמִיד חֲכָמִים כְּמוֹ שֶׁהִתְנָה.

ח. זֶה הַבֵּן הָאָסוּר בִּירֻשַּׁת אָבִיו, אִם נָתַן יְרֻשַּׁת אָבִיו לְאָחִיו אוֹ לְבָנָיו - הֲרֵי זֶה מֻתָּר; וְכֵן אִם פָּרְעָהּ בְּחוֹבוֹ אוֹ בִּכְתֻבַּת אִשְׁתּוֹ. וְצָרִיךְ לְהוֹדִיעָן שֶׁאֵלּוּ נִכְסֵי אָבִי שֶׁאֲסָרָן עָלַי. שֶׁהִנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֵהָנֶה בּוֹ חֲבֵרוֹ, מֻתָּר לוֹ לִפְרֹעַ אֶת חוֹבוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

ט. מִי שֶׁנֶּאֱסַר עָלָיו מִין מִמִּינֵי מַאֲכָל, בֵּין בְּנֶדֶר בֵּין בִּשְׁבוּעָה, וְנִתְבַּשֵּׁל עִם מִינִים אֲחֵרִים, אוֹ נִתְעָרֵב עִמָּהֶן - הֲרֵי זֶה מֻתָּר בַּמִּינִים הַמֻּתָּרִין, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן טַעַם הַמִּין הָאָסוּר. וְאִם נֶאֱסַר בְּפֵרוֹת אֵלּוּ, וְנִתְעָרְבוּ בַּאֲחֵרִים - אִם יֵשׁ בָּהֶן טַעַם הַמִּין הָאָסוּר, אֲסוּרִין; וְאִם לָאו, מֻתָּרִין.

י. כֵּיצַד? נֶאֱסַר בְּבָשָׂר אוֹ בְּיַיִן - הֲרֵי זֶה מֻתָּר לֶאֱכֹל מָרָק וִירָקוֹת שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ עִם הַבָּשָׂר וְעִם הַיַּיִן, וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן טַעַם הַבָּשָׂר אוֹ טַעַם הַיַּיִן, וְאֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בַּאֲכִילַת בָּשָׂר בִּפְנֵי עַצְמוֹ, אוֹ לִשְׁתּוֹת יַיִן בִּפְנֵי עַצְמוֹ.

יא. נֶאֱסַר בְּבָשָׂר זֶה אוֹ בְּיַיִן זֶה, וְנִתְבַּשֵּׁל עִם הַיָּרָק - אִם יֵשׁ בַּיְרָקוֹת טַעַם הַבָּשָׂר אוֹ טַעַם הַיַּיִן, אֲסוּרִין; וְאִם לָאו, מֻתָּרִין; שֶׁזֶּה הַבָּשָׂר וְזֶה הַיַּיִן נַעֲשָׂה כְּמוֹ בְּשַׂר נְבֵלוֹת וּשְׁקָצִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. לְפִיכָךְ, הָאוֹמֵר: ׳בָּשָׂר זֶה אָסוּר עָלַי׳ - הֲרֵי זֶה אָסוּר בּוֹ, וּבַמָּרָק שֶׁלּוֹ, וּבַתַּבְלִין שֶׁבּוֹ.

יב. נִתְעָרֵב יַיִן זֶה שֶׁאֲסָרוֹ עַל עַצְמוֹ בְּיַיִן אַחֵר, אֲפִלּוּ טִפָּה בְּחָבִית - נֶאֱסַר הַכֹּל; מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְהִשָּׁאֵל עַל נִדְרוֹ, נַעֲשָׂה כְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין, שֶׁאֵינוֹ בָּטֵל בְּמִינוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת.

יג. הָאוֹמֵר: ׳פֵּרוֹת הָאֵלּוּ קָרְבָּן עָלַי׳, אוֹ ׳קָרְבָּן הֵן לְפִי׳, אוֹ ׳קָרְבָּן הֵן עַל פִּי׳ - הֲרֵי זֶה אָסוּר בְּחִלּוּפֵיהֶן [גם התמורה שקיבל אם החליפם] וּבְגִדּוּלֵיהֶן; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר - בַּמַּשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶן.

יד. נָדַר אוֹ נִשְׁבַּע ׳שֶׁאֵינִי אוֹכֵל אוֹתָן׳, אוֹ ׳שֶׁאֵינִי טוֹעֵם אוֹתָן׳ - אִם הָיָה דָּבָר שֶׁזַּרְעוֹ כֻּלָּה כְּשֶׁיִּזָּרֵע, כְּגוֹן חִטָּה וּשְׂעוֹרָה, הֲרֵי זֶה מֻתָּר בְּחִלּוּפֵיהֶן וּבְגִדּוּלֵיהֶן; וְאִם הָיָה דָּבָר שֶׁאֵין זַרְעוֹ כֻּלָּה בָּאָרֶץ כְּשֶׁיִּזָּרֵע, כְּגוֹן בְּצָלִים וְשׁוּמִים, אֲפִלּוּ גִּדּוּלֵי גִדּוּלִין אֲסוּרִין. וּבֵין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, מַשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶן סָפֵק; לְפִיכָךְ אִם שָׁתָה מֵהֶן, אֵינוֹ לוֹקֶה.

טו. וְכֵן הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ: ׳מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ עָלַי קָרְבָּן׳, אוֹ ׳קָרְבָּן הֵן לְפִי׳, אוֹ ׳קָרְבָּן הֵן עַל פִּי׳ - אָסוּר בְּחִלּוּפֵיהֶן וּבְגִדּוּלֵיהֶן. ׳שֶׁאֵינִי טוֹעֵם׳, ׳שֶׁאֵינִי אוֹכֵל׳ - אִם הָיוּ פֵּרוֹת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ דָּבָר שֶׁזַּרְעוֹ כֻּלָּה, מֻתָּר בְּחִלּוּפֵיהֶן וּבְגִדּוּלֵיהֶן; וְאִם הָיָה דָּבָר שֶׁאֵין זַרְעוֹ כֻּלָּה, אֲפִלּוּ גִּדּוּלֵי גִדּוּלִין אֲסוּרִין. וְלָמָּה לֹא יִבְטַל הָעִקָּר הָאָסוּר בְּגִדּוּלָיו שֶׁרַבּוּ עָלָיו? שֶׁהֲרֵי הֵן דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין, שֶׁאֵינוֹ בָּטֵל בְּרֹב כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

טז. הָאוֹסֵר פֵּרוֹתָיו עַל חֲבֵרוֹ, בֵּין בְּנֶדֶר בֵּין בִּשְׁבוּעָה - הֲרֵי גִּדּוּלֵיהֶן וְחִלּוּפֵיהֶן סָפֵק. לְפִיכָךְ, חֲבֵרוֹ אָסוּר בְּגִדּוּלֵי פֵּרוֹת אֵלּוּ, וּבְחִלּוּפֵיהֶן; וְאִם עָבַר וְנֶהֱנָה, נֶהֱנָה.

פֶּרֶק ו

א. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: ׳הֲנָאָה הַמְּבִיאָה לִידֵי מַאֲכָלְךָ אֲסוּרָה עָלַי׳, אוֹ ׳הֲנָאָה הַמְּבִיאָה לִידֵי מַאֲכָלִי אֲסוּרָה עָלֶיךָ׳ - הֲרֵי זֶה הַנֶּאֱסָר לֹא יִשְׁאַל מִן הָאָסוּר נָפָה וּכְבָרָה [כלי לברירת גרגירים] וְרֵחַיִם וְתַנּוּר וְכָל דָּבָר שֶׁעוֹשִׂין בּוֹ אֹכֶל נֶפֶשׁ, אֲבָל מַשְׁאִילוֹ נָזְמִים וְטַבָּעוֹת וְכֵלִים שֶׁאֵין עוֹשִׂין בָּהֶן אֹכֶל נֶפֶשׁ. וְאָסוּר לִשְׁאֹל מִמֶּנּוּ שַׂק לְהָבִיא בּוֹ פֵּרוֹת, וַחֲמוֹר לְהָבִיא עָלָיו פֵּרוֹת.

ב. מָקוֹם שֶׁדַּרְכָּן שֶׁאֵין מַשְׁאִילִין כֵּלִים אֶלָּא בְּשָׂכָר, אָסוּר לִשְׁאֹל מִמֶּנּוּ אַף כֵּלִים שֶׁאֵין עוֹשִׂין בָּהֶן אֹכֶל נֶפֶשׁ; הֲרֵי שֶׁהָיוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין נוֹטְלִין שָׂכָר, וְשָׁאַל מִמֶּנּוּ כֵּלִים שֶׁאֵין עוֹשִׂין בָּהֶן אֹכֶל נֶפֶשׁ כְּדֵי לְהַרְאוֹת בָּהֶן בִּפְנֵי אֲחֵרִים [ולהרשימם] עַד שֶׁיֵּהָנֶה מֵהֶן, אוֹ שֶׁבִּקֵּשׁ לַעֲבֹר בְּאַרְצוֹ כְּדֵי שֶׁיֵּלֵךְ לְמָקוֹם שֶׁיֵּהָנֶה בּוֹ - הֲרֵי זֶה אָסוּר מִסָּפֵק; לְפִיכָךְ אִם עָבַר, אֵינוֹ לוֹקֶה.

ג. אֵין בֵּין מֵדַר הַנָּאָה מֵחֲבֵרוֹ, לְמֵדַר מִמֶּנּוּ הֲנָיַת מַאֲכָל - אֶלָּא דְּרִיסַת הָרֶגֶל; וְכֵלִים שֶׁאֵין עוֹשִׂין בָּהֶן אֹכֶל נֶפֶשׁ, בִּמְקוֹם שֶׁמַּשְׁאִילִין אוֹתָן שָׁם בְּחִנָּם.

ד. רְאוּבֵן שֶׁנֶּאֱסָרָה עָלָיו הֲנָיַת שִׁמְעוֹן, בֵּין בְּנֶדֶר בֵּין בִּשְׁבוּעָה - מֻתָּר לוֹ שֶׁיִּתֵּן שִׁמְעוֹן עַל יָדוֹ מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל שֶׁרְאוּבֵן חַיָּב בָּהּ, וְכֵן פּוֹרֵעַ חוֹב שֶׁעָלָיו; שֶׁהֲרֵי לֹא הִגִּיעַ לְיַד רְאוּבֵן כְּלוּם, אֶלָּא מָנַע מִמֶּנּוּ הַתְּבִיעָה, וּמְנִיעַת

הַתְּבִיעָה, אֵינָהּ בִּכְלַל אִסּוּר הֲנָיָה. לְפִיכָךְ מֻתָּר לוֹ לָזוּן אֶת אִשְׁתּוֹ, וְאֶת בָּנָיו, וַעֲבָדָיו אֲפִלּוּ הַכְּנַעֲנִיִּים - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא חַיָּב בְּמְזוֹנוֹתָם; אֲבָל לֹא יָזוּן אֶת בְּהֶמְתּוֹ, בֵּין טְמֵאָה בֵּין טְהוֹרָה - שֶׁכֹּל שֶׁמּוֹסִיף בִּבְשָׂרָהּ, הִיא הֲנָיָה שֶׁהִגִּיעָה לְיַד רְאוּבֵן.

ה. הָיָה שִׁמְעוֹן כֹּהֵן, הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְהַקְרִיב קָרְבְּנוֹת רְאוּבֵן - שֶׁהַכֹּהֲנִים שְׁלוּחֵי שָׁמַיִם הֵן, אֵינָן שְׁלוּחֵי בַּעַל הַקָּרְבָּן. וּמַשִּׂיא שִׁמְעוֹן בִּתּוֹ הַבּוֹגֶרֶת לִרְאוּבֵן, מִדַּעְתָּהּ; אֲבָל אִם הָיְתָה נַעֲרָה, שֶׁעֲדַיִן הִיא בִּרְשׁוּתוֹ - אָסוּר, שֶׁזֶּה כְּמוֹסֵר לוֹ שִׁפְחָה לְשַׁמְּשׁוֹ.

ו. וְתוֹרֵם שִׁמְעוֹן תְּרוּמַת רְאוּבֵן וּמַפְרִישׁ לוֹ מַעֲשְׂרוֹתָיו, מִדַּעְתּוֹ. כֵּיצַד מִדַּעְתּוֹ? כְּגוֹן שֶׁאָמַר רְאוּבֵן: 'כָּל הָרוֹצֶה לִתְרֹם, יָבוֹא וְיִתְרֹם'; אֲבָל לֹא יֹאמַר לְשִׁמְעוֹן לִתְרֹם לוֹ - שֶׁהֲרֵי עוֹשֵׂהוּ שָׁלִיחַ, וְזֶה הֲנָיָה לוֹ.

ז. וּמְלַמְּדוֹ תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, שֶׁהֲרֵי אָסוּר לִטֹּל עָלֶיהָ שָׂכָר; אֲבָל לֹא תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, שֶׁנּוֹטְלִין עָלֶיהָ שָׂכָר. וְאִם אֵין דַּרְכָּם שָׁם לִטֹּל שָׂכָר עַל תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, הֲרֵי זֶה מֻתָּר. וּבֵין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, מֻתָּר לְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ.

ח. חָלָה רְאוּבֵן, נִכְנָס שִׁמְעוֹן וּמְבַקְּרוֹ; וּבְמָקוֹם שֶׁנּוֹטֵל שָׂכָר מִי שֶׁיֵּשֵׁב עִם הַחוֹלֶה לִצְוּוֹת לוֹ [להיות עמו בצוותא] - לֹא יֵשֵׁב שִׁמְעוֹן, אֶלָּא מְבַקְּרוֹ עוֹמֵד. וּמֻתָּר לְרַפְּאוֹתוֹ בְּיָדוֹ, שֶׁזּוֹ מִצְוָה הִיא.

ט. חָלְתָה בֶּהֱמַת רְאוּבֵן, לֹא יְרַפֵּא אוֹתָהּ שִׁמְעוֹן; אֲבָל אוֹמֵר לוֹ: 'עֲשֵׂה לָהּ כָּךְ וְכָךְ'. וְרוֹחֵץ עִמּוֹ בְּאַמְבָּטֵי גְּדוֹלָה, אֲבָל לֹא בְּקִטַּנָּה, מִפְּנֵי שֶׁמְּהַנֵּהוּ בְּשָׁעָה שֶׁמַּגְבִּיהַּ עָלָיו הַמַּיִם. וְיָשֵׁן עִמּוֹ בַּמִּטָּה בִּימוֹת הַחַמָּה, אֲבָל לֹא בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, מִפְּנֵי שֶׁמְּחַמְּמוֹ. וּמֵסֵב עִמּוֹ עַל הַמִּטָּה. וְאוֹכְלִין עַל שֻׁלְחָן אֶחָד, אֲבָל לֹא מִקְּעָרָה אַחַת, וְלֹא מֵאֲבוּס [קערת אכילה מרכזית] שֶׁלְּפָנֵי הַפּוֹעֲלִין - שֶׁמָּא יַנִּיחַ שִׁמְעוֹן חֲתִיכָה אַחַת טוֹבָה וְלֹא יֹאכַל אוֹתָהּ, כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל אוֹתָהּ רְאוּבֵן, אוֹ יְקָרֵב אוֹתָהּ לְפָנָיו, וְנִמְצָא מְהַנֵּהוּ; וְכֵן בַּפֵּרוֹת שֶׁבָּאֲבוּס. אֲבָל אִם אָכַל שִׁמְעוֹן מִקְּעָרָה, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁכְּשֶׁיַּחֲזִירֶנָּה לְבַעַל הַבַּיִת יַחֲזוֹר בַּעַל הַבַּיִת וְיַנִּיחֶנָּה לִפְנֵי רְאוּבֵן - הֲרֵי זֶה מֻתָּר, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא הִנִּיחַ נַתַּח טוֹב בִּשְׁבִילוֹ.

י. וּמֻתָּר רְאוּבֵן לִשְׁתּוֹת כּוֹס שֶׁל נְחוּמִין מִיָּדוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן מִשֶּׁל רְאוּבֵן, וְכֵן כּוֹס שֶׁל בֵּית הַמִּרְחָץ - שֶׁאֵין בָּזֶה הֲנָיָה.

יא. וְאָסוּר רְאוּבֵן בְּגַחֲלָתוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן, וּמֻתָּר בְּשַׁלְהֶבֶת שֶׁלּוֹ.

יב. הָיָה לְשִׁמְעוֹן מֶרְחָץ אוֹ בֵּית הַבַּד מְשֻׁכָּרִין בָּעִיר - אִם הָיָה לְשִׁמְעוֹן בָּהֶן תְּפוּסַת יָד, כְּגוֹן שֶׁהִנִּיחַ מֵהֶן כָּל שֶׁהוּא לְעַצְמוֹ וְלֹא שְׂכָרוֹ [=השכירו], אֲפִלּוּ הִנִּיחַ בַּמֶּרְחָץ אַמְבָּטֵי אַחַת, וּבְבֵית הַבַּד עֶקֶל [כלי לסחיטת זיתים] אֶחָד - אָסוּר לְרְאוּבֵן לְהִכָּנֵס לְאוֹתָהּ הַמֶּרְחָץ, וְלִדְרוֹךְ בַּגַּת [=בית-הבד]; וְאִם לֹא הִנִּיחַ לְעַצְמוֹ כְּלוּם, אֶלָּא שָׂכַר [=השכיר] הַכֹּל - הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

יג. וְאָסוּר לִרְאוּבֵן לֶאֱכֹל מִפֵּרוֹת שְׂדֵה שִׁמְעוֹן, וַאֲפִלּוּ בַּשְּׁבִיעִית שֶׁהַכֹּל הֶפְקֵר - שֶׁהֲרֵי לִפְנֵי שְׁבִיעִית נָדַר. אֲבָל אִם נָדַר בַּשְּׁבִיעִית, אוֹכֵל מִן הַפֵּרוֹת הַנּוֹטוֹת חוּץ לַשָּׂדֶה; אֲבָל לֹא יִכָּנֵס לַשָּׂדֶה, אַף עַל פִּי שֶׁהַקַּרְקַע כֻּלּוֹ הֶפְקֵר - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁהֶה שָׁם אַחַר שֶׁיֹּאכַל, וְלֹא הִפְקִירָה אוֹתָהּ תּוֹרָה אֶלָּא כָּל זְמַן שֶׁהַפֵּרוֹת בְּתוֹכָהּ.

יד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁאָמַר לוֹ: 'הֲנָיַת הַנְּכָסִים הָאֵלּוּ אֲסוּרִין עָלֶיךָ'. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: 'הֲנָיַת נְכָסַי אֲסוּרִין עָלֶיךָ', אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע רְאוּבֵן אוֹ נָדַר מִנְּכָסֵי שִׁמְעוֹן - כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעָה שְׁבִיעִית, אוֹכֵל מִן פֵּרוֹת שָׂדֵהוּ, שֶׁהֲרֵי יָצְאוּ מֵרְשׁוּת שִׁמְעוֹן; אֲבָל לֹא יִכָּנֵס לְשָׂדֵהוּ, מִן הַטַּעַם שֶׁבֵּאַרְנוּ.

טו. נֶאֱסָרָה עַל רְאוּבֵן הֲנָיַת מַאֲכַל שִׁמְעוֹן בִּלְבַד - אִם לִפְנֵי שְׁבִיעִית נֶאֱסָרָה, בֵּין בְּנֶדֶר בֵּין בִּשְׁבוּעָה - הֲרֵי זֶה יוֹרֵד לְתוֹךְ שָׂדֵהוּ, אֲבָל אֵינוֹ אוֹכֵל מִפֵּרוֹתָיו; וְאִם בַּשְּׁבִיעִית נֶאֱסָרָה - יוֹרֵד וְאוֹכֵל, שֶׁאֵין פֵּרוֹת אֵלּוּ שֶׁל שִׁמְעוֹן, אֶלָּא הֲרֵי הֵן הֶפְקֵר.

טז. וְאָסוּר לִרְאוּבֵן לְהַשְׁאִיל לְשִׁמְעוֹן - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁאַל מִמֶּנּוּ, וַהֲרֵי הוּא אָסוּר בַּהֲנָאָתוֹ; וְכֵן אָסוּר לְהַלְווֹתוֹ - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִלְוֶה מִמֶּנּוּ; וְלֹא יִמְכֹּר לוֹ - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִקַּח מִמֶּנּוּ.

יז. נִזְדַּמְּנָה לוֹ מְלָאכָה עִמּוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ קוֹצְרִין כְּאֶחָד - עוֹשֶׂה בְּרִחוּק מִמֶּנּוּ; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְסַיְּעֶנּוּ. הַמַּדִּיר אֶת בְּנוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה, וְנֶאֱסַר בַּהֲנָיַת אָבִיו - הֲרֵי הָאָב מֻתָּר לְמַלֹּאת לוֹ חָבִית שֶׁל מַיִם, וּלְהַדְלִיק לוֹ אֶת הַנֵּר, וְלִצְלוֹת לוֹ דָּג קָטָן; שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ אֶלָּא לַהֲנָאָה גְּדוֹלָה, וּדְבָרִים אֵלּוּ לְגַבֵּי הַבֵּן אֵינָן חֲשׁוּבִין.

יח. מִי שֶׁנִּשְׁבַּע אוֹ שֶׁנָּדַר שֶׁלֹּא יְדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ - הֲרֵי זֶה מֻתָּר לוֹ לִכְתֹּב בִּכְתָב, וּלְדַבֵּר עִם אַחֵר וְהוּא שׁוֹמֵעַ הָעִנְיָן שֶׁיִּרְצֶה לְהַשְׁמִיעוֹ; וְכָזֶה הוֹרוּ הַגְּאוֹנִים.

יום רביעי ל' ניסן ה'תשע"ד

פֶּרֶק ז

א. שְׁנַיִם שֶׁנֶּאֶסְרָה הֲנָאַת כָּל אֶחָד מֵהֶן עַל חֲבֵרוֹ, בֵּין בְּנֶדֶר בֵּין בִּשְׁבוּעָה - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין לְהַחְזִיר אֲבֵדָה זֶה לָזֶה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִצְוָה. וּבְמָקוֹם שֶׁדַּרְכָּן שֶׁנּוֹטֵל שָׂכָר הַמַּחֲזִיר אֶת הָאֲבֵדָה, יִפֹּל הַשָּׂכָר לְהֶקְדֵּשׁ - שֶׁאִם יִטֹּל שָׂכָר, נִמְצָא נֶהֱנֶה; וְאִם לֹא יִטֹּל שָׂכָר, נִמְצָא מְהַנֶּה [-בויתורו].

ב. וּמֻתָּרִין בִּדְבָרִים שֶׁהֵן בִּשְׁתָּפוּת כָּל יִשְׂרָאֵל, כְּגוֹן הַר הַבַּיִת וְהָעֲזָרוֹת וְהַבְּאֵר שֶׁבְּאֶמְצַע הַדֶּרֶךְ; וַאֲסוּרִין בִּדְבָרִים שֶׁהֵן בִּשְׁתָּפוּת כָּל אַנְשֵׁי הָעִיר, כְּגוֹן הָרְחָבָה שֶׁבָּעִיר וְהַמֶּרְחָץ וּבֵית הַכְּנֶסֶת וְהַתֵּבָה וְהַסְּפָרִים.

ג. וְכֵיצַד יַעֲשׂוּ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ מֻתָּרִין בִּדְבָרִים אֵלּוּ? כָּל אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶן כּוֹתֵב חֶלְקוֹ לַנָּשִׁיא, אוֹ לְאֶחָד מִשְּׁאָר הָעָם, וּמְזַכֶּה לוֹ בְּחֶלְקוֹ עַל יְדֵי אַחֵר. וְנִמְצָא כָּל אֶחָד מֵהֶן כְּשֶׁיִּכָּנֵס לַמֶּרְחָץ שֶׁהוּא לְכָל אַנְשֵׁי הָעִיר, אוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת - אֵינוֹ נִכְנָס לִרְשׁוּת חֲבֵרוֹ, אֶלָּא לִרְשׁוּת אֲחֵרִים; שֶׁהֲרֵי כָּל אֶחָד מֵהֶן נִסְתַּלֵּק מֵחֶלְקוֹ בְּמָקוֹם זֶה, וּנְתָנוֹ בְּמַתָּנָה.

ד. הָיוּ שְׁנֵיהֶן שֻׁתָּפִין בְּחָצֵר - אִם יֵשׁ בָּהּ דִּין חֲלָקָה [ארבע

אמות לכל אחד], הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין לְהִכָּנֵס לָהּ, עַד שֶׁיֵּחָלְקוּ וְיִכָּנֵס כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְחֶלְקוֹ; וְאִם אֵין בָּהּ דֵּין חֲלֻקָּה - כָּל אֶחָד וְאֶחָד נִכְנָס לְבֵיתוֹ, וְהוּא אוֹמֵר בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ נִכְנָס. וּבֵין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, שְׁנֵיהֶן אֲסוּרִין לְהַעֲמִיד רֵחַיִם וְתַנּוּר וּלְגַדֵּל תַּרְנְגוֹלִין בְּחָצֵר זוֹ.

ה. שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ שֻׁתָּפִין בְּחָצֵר [-שאין בה דין חלוקה], וְנָדַר אֶחָד מֵהֶן שֶׁלֹּא יֵהָנֶה בּוֹ הַשֵּׁנִי - כּוֹפִין אֶת הַנּוֹדֵר לִמְכֹּר חֶלְקוֹ. נָדַר שֶׁלֹּא יֵהָנֶה הוּא בַּשֵּׁנִי - הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְהִכָּנֵס לְבֵיתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁבִּרְשׁוּתוֹ הוּא נִכְנָס; אֲבָל אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּחָצֵר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ו. הָיָה אֶחָד מִן הַשּׁוּק אָסוּר בַּהֲנָיַת אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶן, הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְהִכָּנֵס לְחָצֵר זוֹ - מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹמֵר לוֹ: 'לְתוֹךְ שֶׁל חֲבֵרְךָ אֲנִי נִכְנָס, וְאֵינִי נִכְנָס לְתוֹךְ שֶׁלְּךָ'.

ז. מִי שֶׁאָסַר הֲנָיַת אֲמָה מִן הָאֻמּוֹת עַל עַצְמוֹ - הֲרֵי זֶה מֻתָּר לִקַּח מֵהֶן בִּיּוֹתֵר [=ביוקר], וְלִמְכֹּר לָהֶן בְּפָחוֹת [=בזול]. אָסַר הֲנָיָתוֹ עֲלֵיהֶן - אִם שׁוּמְעִין לוֹ שֶׁיִּקַּח מֵהֶן בְּפָחוֹת וְיִמְכֹּר בִּיּוֹתֵר, מֻתָּר; וְאֵין גּוֹזְרִין כָּאן שֶׁלֹּא יִמְכֹּר, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִקַּח - שֶׁהֲרֵי לֹא נָדַר מֵאִישׁ אֶחָד כְּדֵי שֶׁנִּגְזֹר עָלָיו, אֶלָּא מֵאֻמָּה כֻּלָּהּ, שֶׁאִם [ששם] אִי אֶפְשָׁר לוֹ לִשָּׂא וְלִתֵּן עִם זֶה, יִשָּׂא וְיִתֵּן עִם אַחֵר. לְפִיכָךְ, אִם אָסַר הֲנָיָתָן עָלָיו - הֲרֵי זֶה מַשְׁאִילָן וּמַלְוֶה אוֹתָן; אֲבָל לֹא יִשְׁאַל מֵהֶן, וְלֹא יַלְוֶה מֵהֶן.

ח. אָסַר הֲנָיָתוֹ עֲלֵיהֶן וַהֲנָיָתָן עָלָיו - לֹא יִשָּׂא וְיִתֵּן עִמָּהֶן; וְכֵן הֵם לֹא יִשְׂאוּ וְלֹא יִתְּנוּ עִמּוֹ, וְלֹא יִשְׁאַל וְלֹא יַשְׁאִיל לָהֶן, וְלֹא יִלְוֶה מֵהֶן, וְלֹא יַלְוֶה אוֹתָן.

ט. אָסַר עַל עַצְמוֹ הֲנָיַת בְּנֵי הָעִיר - אָסוּר לְהִשָּׁאֵל עַל נִדְרוֹ לְחָכָם מִבְּנֵי אוֹתָהּ הָעִיר הַהִיא; וְאִם נִשְׁאַל וְהִתִּיר לוֹ, הֲרֵי נִדְרוֹ מֻתָּר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

י. מִי שֶׁאָסַר הֲנָיַת הַבְּרִיּוֹת עָלָיו - הֲרֵי זֶה מֻתָּר לַהֲנוֹת בְּלֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה וּמַעֲשַׂר עָנִי הַמִּתְחַלֵּק בַּגְּרָנוֹת, אֲבָל לֹא שֶׁבְּתוֹךְ הַבַּיִת.

יא. מִי שֶׁאָסַר הֲנָיָתוֹ עַל הַכֹּהֲנִים וְעַל הַלְוִיִּים - הֲרֵי אֵלּוּ בָּאִין וְנוֹטְלִין מַתְּנוֹתֵיהֶן עַל כָּרְחוֹ; וְאִם אָמַר: 'כֹּהֲנִים אֵלּוּ וּלְוִיִּים אֵלּוּ' - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין, וְיִתֵּן תְּרוּמוֹתָיו וּמַעֲשְׂרוֹתָיו לְכֹהֲנִים וּלְוִיִּים אֲחֵרִים. וְהוּא הַדִּין בְּמַתְּנוֹת עֲנִיִּים, עִם הָעֲנִיִּים.

יב. מִי שֶׁהָיְתָה הֲנָיָתוֹ אֲסוּרָה עַל חֲבֵרוֹ, וְאֵין לַחֲבֵרוֹ מַה יֹּאכַל - הוֹלֵךְ אֵצֶל הַחֶנְוָנִי וְאוֹמֵר: 'אִישׁ פְּלוֹנִי אָסוּר בַּהֲנָיָתִי וְאֵינִי יוֹדֵעַ מָה אֶעֱשֶׂה'; אִם הָלַךְ הַחֶנְוָנִי וְנָתַן לוֹ, וּבָא וְנָטַל מִזֶּה - הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

יג. הָיָה בֵּיתוֹ לִבְנוֹת, גְּדֵרוֹ לִגְדּוֹר, שָׂדֵהוּ לִקְצוֹר, וְהָלַךְ אֵצֶל הַפּוֹעֲלִים וְאָמַר: 'אִישׁ פְּלוֹנִי אָסוּר בַּהֲנָיָתִי וְאֵינִי יוֹדֵעַ מָה אֶעֱשֶׂה', וְהָלְכוּ הֵן וְעָשׂוּ עִמּוֹ, וּבָאוּ לָזֶה וְנָתַן לָהֶן שְׂכָרָן - הֲרֵי זֶה מֻתָּר; שֶׁנִּמְצָא זֶה שֶׁפָּרַע לוֹ חוֹבוֹ, וּכְבָר בֵּאַרְנוּ שֶׁזֶּה מֻתָּר לִפְרֹעַ חוֹבוֹ.

יד. הָיוּ מְהַלְּכִין בַּדֶּרֶךְ, וְאֵין לוֹ מַה יֹּאכַל - נוֹתֵן לְאַחֵר מִשּׁוּם מַתָּנָה, וְהַלָּה מֻתָּר בָּהּ; וְאִם אֵין עִמָּהֶן אַחֵר, מַנִּיחַ עַל הַסֶּלַע וְאוֹמֵר: 'הֲרֵי הֵן מֻפְקָרִין לְכָל מִי שֶׁיֶּחְפַּץ', וְהַלָּה נוֹטֵל וְאוֹכֵל.

טו. נָתַן לְאֶחָד מַתָּנָה וְאָמַר לוֹ: 'הֲרֵי הַסְּעוּדָה הַזּוֹ נְתוּנָה לְךָ מַתָּנָה, וְיָבוֹא פְּלוֹנִי שֶׁהוּא אָסוּר בַּהֲנָיָתִי, וְיֹאכַל עִמָּנוּ' - הֲרֵי זֶה אָסוּר. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אִם נָתַן לוֹ סְתָם, וְחָזַר וְאָמַר לוֹ: 'רְצוֹנְךָ שֶׁיָּבוֹא פְּלוֹנִי וְיֹאכַל עִמָּנוּ'? - אִם הוֹכִיחַ סוֹפוֹ עַל תְּחִלָּתוֹ, שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ אֶלָּא עַל מְנָת שֶׁיָּבוֹא פְּלוֹנִי וְיֹאכַל - הֲרֵי זֶה אָסוּר; כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה סְעוּדָה גְּדוֹלָה, וְהוּא רוֹצֶה שֶׁיָּבוֹא אָבִיו אוֹ רַבּוֹ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם לֶאֱכֹל מִסְּעוּדָה זוֹ, שֶׁהֲרֵי סְעוּדָתוֹ מוּכַחַת עָלָיו שֶׁלֹּא גָּמַר לְהַקְנוֹת לוֹ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

טז. כָּל מַתָּנָה שֶׁאִם הִקְדִּישָׁהּ [המקבל] לֹא תִהְיֶה מֻקְדֶּשֶׁת - אֵינָהּ מַתָּנָה. וְכָל הַנּוֹתֵן לָזֶה מַתָּנָה עַל מְנָת לְהַקְנוֹתָהּ לְאַחֵר, הֲרֵי זֶה הָאַחֵר קָנָה בְּעֵת שֶׁיַּקְנֶה לוֹ הָרִאשׁוֹן; וְאִם לֹא הִקְנָה לוֹ הָרִאשׁוֹן לְאוֹתוֹ הָאַחֵר, לֹא קָנָה לֹא רִאשׁוֹן וְלֹא שֵׁנִי.

יז. מִי שֶׁנֶּאֱסְרָה הֲנָיָתוֹ עַל בַּעַל בִּתּוֹ, וְהוּא רוֹצֶה לָתֵת לְבִתּוֹ מָעוֹת, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה נֶהֱנֵית מֵהֶן וּמוֹצִיאָה אוֹתָן בַּחֲפָצֶיהָ [צרכיה ורצונותיה] - הֲרֵי זֶה נוֹתֵן לָהּ וְאוֹמֵר לָהּ: 'הֲרֵי הַמָּעוֹת הָאֵלּוּ נְתוּנִין לָךְ בְּמַתָּנָה, וּבְלִבַּד שֶׁלֹּא יְהֵא לְבַעֲלִיךְ בָּהֶן רְשׁוּת, אֶלָּא יִהְיוּ לְמַה שֶּׁאַתְּ נוֹתֶנֶת לְפִיךְ', אוֹ 'לְמַה שֶׁתִּלְבְּשִׁי', וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. וַאֲפִלּוּ אָמַר לָהּ: 'עַל מְנָת שֶׁאֵין לְבַעֲלִיךְ בָּהֶן רְשׁוּת, אֶלָּא מַה שֶּׁתִּרְצִי עֲשִׂי בָּהֶן' - לֹא קָנָם הַבַּעַל, וּמַה שֶּׁתִּרְצֶה תַּעֲשֶׂה בָּהֶן. אֲבָל אִם נָתַן לָהּ מַתָּנָה וְאָמַר לָהּ: 'עַל מְנָת שֶׁאֵין לְבַעֲלִיךְ בָּהֶן רְשׁוּת', וְלֹא פֵּרַשׁ שֶׁתְּהֵיָה הַמַּתָּנָה הַזֹּאת לְךָ וּלְכָךְ, אוֹ לְמַה שֶּׁתִּרְצֶה תַּעֲשֶׂה בָּהּ - הֲרֵי קָנָה אוֹתָהּ הַבַּעַל לֶאֱכֹל פֵּרוֹתֶיהָ; וְדָבָר זֶה אָסוּר, שֶׁהֲרֵי הוּא אָסוּר בַּהֲנָיַת חוֹתְנוֹ.

פֶּרֶק ח

א. מִי שֶׁנָּדַר אוֹ נִשְׁבַּע, וּפֵרֵשׁ בִּשְׁעַת נִדְרוֹ דָּבָר שֶׁנָּדַר אוֹ נִשְׁבַּע בִּגְלָלוֹ - הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁתָּלָה נִדְרוֹ אוֹ שְׁבוּעָתוֹ בְּאוֹתוֹ דָּבָר; וְאִם לֹא נִתְקַיֵּם אוֹתוֹ דָּבָר שֶׁנִּשְׁבַּע בִּגְלָלוֹ, הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

ב. כֵּיצַד? נָדַר אוֹ נִשְׁבַּע שֶׁאֵינוֹ נוֹשֵׂא אִשָּׁה פְּלוֹנִית שֶׁאָבִיהָ רַע, שֶׁאֵינוֹ נִכְנָס לְבֵית זֶה שֶׁכֶּלֶב רַע בְּתוֹכוֹ - מֵתוּ, אוֹ שֶׁעָשָׂה הָאָב תְּשׁוּבָה - הֲרֵי זֶה מֻתָּר; שֶׁזֶּה כְּמִי שֶׁנָּדַר אוֹ נִשְׁבַּע וְאָמַר: 'שֶׁלֹּא אֶשָּׂא פְּלוֹנִית וְלֹא אֶכָּנֵס לְבֵית זֶה, אֶלָּא אִם כֵּן נִסְתַּלֵּק הַהֶזֵּק'. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ג. אֲבָל הַנּוֹדֵר אוֹ הַנִּשְׁבָּע שֶׁאֵינוֹ נוֹשֵׂא פְּלוֹנִית הַכְּעוּרָה, וְנִמְצֵאת נָאָה, שְׁחֹרָה וְנִמְצֵאת לְבָנָה, קְצָרָה [=נמוכה] וְנִמְצֵאת אֲרֻכָּה [=גבוהה], 'שֶׁאֵין אִשְׁתִּי נֶהֱנֵית לִי שֶׁגָּנְבָה אֶת כִּיסִי וְשֶׁהִכָּת אֶת בְּנִי' וְנוֹדַע שֶׁלֹּא גָּנְבָה וְלֹא הִכָּת - הֲרֵי זֶה מֻתָּר; מִפְּנֵי שֶׁהוּא נֶדֶר טָעוּת, וְהוּא בִּכְלַל נִדְרֵי שְׁגָגוֹת שֶׁהֵן מֻתָּרִין; וְאֵין זֶה כְּתוֹלֶה נִדְרוֹ בְּדָבָר וְלֹא נִתְקַיֵּם הַדָּבָר - שֶׁהֲרֵי הִסְבָּה שֶׁבִּגְלָלָהּ נָדַר לֹא הָיְתָה מְצוּיָה [-מלכתחילה], וְטָעוּת הָיָה.

ד. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא מִי שֶׁרָאָה אֲנָשִׁים מֻרְחוֹק אוֹכְלִים תְּאֵנִים שֶׁלּוֹ, אָמַר לָהֶם: 'הֲרֵי הֵן עֲלֵיכֶם קָרְבָּן', כֵּיוָן שֶׁקָּרַב אֲלֵיהֶם וְהִבִּיט, וַהֲרֵי הֵם אָבִיו וְאֶחָיו - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין; אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ הַסִּבָּה שֶׁהִדִּירָן בִּגְלָלָהּ, הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁפֵּרֵשׁ - שֶׁהַדָּבָר [=הנסיבות] מוֹכִיחַ שֶׁלֹּא אָסַר עֲלֵיהֶן, אֶלָּא שֶׁהָיָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁהֵן זָרִים. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ה. מִי שֶׁנָּדַר אוֹ נִשְׁבַּע, וְנוֹלַד לוֹ [=נתחדש אצלו] דָּבָר שֶׁלֹּא הָיָה בְּלִבּוֹ בִּשְׁעַת הַשְּׁבוּעָה אוֹ בִּשְׁעַת הַנֶּדֶר - הֲרֵי זֶה אָסוּר, עַד שֶׁיִּשָּׁאֵל לְחָכָם וְיַתִּיר אֶת נִדְרוֹ. כֵּיצַד? אָסַר אֶת עַצְמוֹ בַּהֲנָיַת פְּלוֹנִי, אוֹ שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לִמְקוֹם פְּלוֹנִי, וְנַעֲשָׂה אוֹתוֹ הָאִישׁ סוֹפֵר, וְאוֹתוֹ מָקוֹם בֵּית הַכְּנֶסֶת - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר: 'אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁזֶּה נַעֲשָׂה סוֹפֵר וּמָקוֹם זֶה יֵעָשֶׂה בֵּית הַכְּנֶסֶת, לֹא הָיִיתִי נוֹדֵר אוֹ נִשְׁבָּע' - הֲרֵי זֶה אָסוּר לֵהָנוֹת וּלְהִכָּנֵס, עַד שֶׁיַּתִּיר נִדְרוֹ כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ו. כָּל נֶדֶר שֶׁהֵתַּר מִקְצָתוֹ, הֻתַּר כֻּלּוֹ; וְהוּא הַדִּין בִּשְׁבוּעָה. כֵּיצַד? רָאָה אֲנָשִׁים מֻרְחוֹק אוֹכְלִין פֵּרוֹתָיו, וְאָמַר: 'הֲרֵי הֵן עֲלֵיכֶם קָרְבָּן', וּכְשֶׁהִגִּיעַ אֲלֵיהֶם, וְהִנֵּה הֵם אָבִיו וַאֲנָשִׁים זָרִים - הוֹאִיל וְאָבִיו מֻתָּר, כֻּלָּן מֻתָּרִין; וַאֲפִלּוּ אָמַר: 'אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ, הָיִיתִי אוֹמֵר: פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי אֲסוּרִין וְאָבִי מֻתָּר' - הֲרֵי כֻּלָּן מֻתָּרִין. אֲבָל אִם אָמַר כְּשֶׁהִגִּיעַ אֲלֵיהֶם: 'אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁאָבִי בֵּינֵיכֶם, הָיִיתִי אוֹמֵר: כֻּלְּכֶם אֲסוּרִין חוּץ מֵאָבִי' - הֲרֵי כֻּלָּן אֲסוּרִין חוּץ מֵאָבִיו; שֶׁהֲרֵי גִּלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁלֹּא הִתִּיר מִקְצָת הַנֶּדֶר, אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁנָּדַר הָיָה נוֹדֵר וּמַתְנֶה עַל אָבִיו.

ז. וְכֵן הָאוֹמֵר: 'הַיַּיִן קָרְבָּן עָלַי, מִפְּנֵי שֶׁהַיַּיִן רַע לַמְּעַיִם', אָמְרוּ לוֹ: 'וַהֲרֵי הַמְּיֻשָּׁן יָפֶה לַמְּעַיִם' - אִם אָמַר: 'אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ, לֹא הָיִיתִי נוֹדֵר', וַאֲפִלּוּ אָמַר: 'אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ, הָיִיתִי אוֹמֵר: הֶחָדָשׁ אָסוּר וְהַיָּשָׁן מֻתָּר' - מֻתָּר בַּיָּשָׁן וּבֶחָדָשׁ; אֲבָל אִם אָמַר: 'אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ, הָיִיתִי אוֹמֵר: כָּל הַיֵּינוֹת אֲסוּרוֹת עָלַי חוּץ מִן הַמְּיֻשָּׁן' - הֲרֵי זֶה מֻתָּר בִּמְיֻשָּׁן בִּלְבַד. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ח. כָּל הַנּוֹדֵר אוֹ הַנִּשְׁבָּע, רוֹאִין דְּבָרִים שֶׁבִּגְלָלָן נִשְׁבַּע אוֹ נָדַר, וְלוֹמְדִין מֵהֶן לְאֵיזֶה דָּבָר נִתְכַּוֵּן; וְהוֹלְכִין אַחַר הָעִנְיָן [=הנסיבות], לֹא אַחַר כָּל מַשְׁמַע הַדִּבּוּר. כֵּיצַד? הָיָה טָעוּן מַשָּׂא שֶׁל צֶמֶר אוֹ שֶׁל פִּשְׁתִּים, וְהִזִּיעַ וְהָיָה רֵיחוֹ קָשֶׁה, וְנִשְׁבַּע אוֹ נָדַר שֶׁלֹּא יַעֲלֶה עָלָיו צֶמֶר וּפִשְׁתִּים לְעוֹלָם - הֲרֵי זֶה מֻתָּר לִלְבֹּשׁ בִּגְדֵי צֶמֶר אוֹ פִּשְׁתִּים וּלְכַסּוֹתָן [להתכסות בהם], וְאֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא לְהַפְשִׁילָן לַאֲחוֹרָיו. הָיָה לָבוּשׁ בֶּגֶד צֶמֶר וְנִצְטַעֵר בִּלְבִישָׁתוֹ, וְנִשְׁבַּע אוֹ נָדַר שֶׁלֹּא יַעֲלֶה עָלָיו צֶמֶר לְעוֹלָם - אָסוּר לִלְבֹּשׁ, וּמֻתָּר לִטְעֹן עָלָיו; וּמֻתָּר לְהִתְכַּסּוֹת בִּגְדֵי צֶמֶר, שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן זֶה אֶלָּא לְבֶגֶד צֶמֶר. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ט. הָיוּ מְבַקְּשִׁין מִמֶּנּוּ שְׁיָשָׁא קְרוֹבָתוֹ, וְהוּא מְמָאֵן [=מסרב], וּפָצְרוּ בּוֹ, וְנָדַר אוֹ נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא תֵהָנֶה בּוֹ לְעוֹלָם, וְכֵן הַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְנִשְׁבַּע אוֹ נָדַר שֶׁלֹּא תֵהָנֶה בּוֹ לְעוֹלָם - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרוֹת לֵהָנוֹת לוֹ, שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ אֶלָּא לְשֵׁם אִישׁוּת.

י. וְכֵן הַקּוֹרֵא לַחֲבֵרוֹ שֶׁיִּסְעַד אֶצְלוֹ, וּמֵאֵן, וְנִשְׁבַּע אוֹ נָדַר שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לְבֵיתוֹ, וְלֹא יִשְׁתֶּה לוֹ טִפַּת צוֹנֵן - הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְהִכָּנֵס לְבֵיתוֹ וּלְשִׁתּוֹת לוֹ צוֹנֵן; שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן זֶה אֶלָּא שֶׁלֹּא יֹאכַל וְיִשְׁתֶּה עִמּוֹ בִּסְעוּדָה זוֹ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יא. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'לְבֵיתְךָ אֵינִי נִכְנָס, וְשָׂדְךָ אֵינִי לוֹקֵחַ', בֵּין בְּנֶדֶר בֵּין בִּשְׁבוּעָה, וּמֵת אוֹ מְכָרָן לְאַחֵר - הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְהִכָּנֵס לַבַּיִת, וְלִקַּח הַשָּׂדֶה מִן הַיּוֹרֵשׁ אוֹ מִן הַלּוֹקֵחַ; שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן זֶה, אֶלָּא כָּל זְמַן שֶׁהֵן בִּרְשׁוּתוֹ. אֲבָל אִם אָמַר: 'לְבֵית הַזֶּה אֵינִי נִכְנָס, וְשָׂדֶה זוֹ אֵינִי לוֹקֵחַ', וּמֵת אוֹ מְכָרָן לְאַחֵר - הֲרֵי זֶה אָסוּר.

יב. אָמַר לַחֲבֵרוֹ: 'הַשְׁאִילֵנִי פָּרָתְךָ', אָמַר לוֹ: 'אֵינָהּ פְּנוּיָה', נִשְׁבַּע אוֹ נָדַר וְאָמַר: 'שָׁדֵי אֵינִי חוֹרֵשׁ בָּהּ לְעוֹלָם' - אִם הָיָה דַּרְכּוֹ לַחֲרֹשׁ בְּיָדוֹ, הוּא אָסוּר וְכָל אָדָם מֻתָּרִין לַחֲרֹשׁ לוֹ בָּהּ; וְאִם אֵין דַּרְכּוֹ לַחֲרֹשׁ בְּיָדוֹ, הוּא וְכָל אָדָם אֲסוּרִין. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ.

יג. מִי שֶׁנִּשְׁבַּע אוֹ נָדַר שֶׁיִּשָּׂא אִשָּׁה, אוֹ שֶׁיִּקְנֶה בַּיִת, אוֹ שֶׁיֵּצֵא בְּשַׁיָּרָה [לדרך ארוכה], אוֹ יִפְרֹשׁ [=יפליג] בַּיָּם - אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִשָּׂא אוֹ לִקְנוֹת אוֹ לָצֵאת מִיָּד, אֶלָּא עַד שֶׁיִּמְצָא דָּבָר הֶהָגוּן [=מתאים] לוֹ. וּמַעֲשֶׂה בְּאִשָּׁה שֶׁנָּדְרָה שֶׁכָּל מִי שֶׁיִּתְבַּע אוֹתָהּ תִּנָּשֵׂא לוֹ, וְקָפְצוּ עָלֶיהָ בְּנֵי אָדָם שֶׁאֵינָן הֲגוּנִין לָהּ; וְאָמְרוּ חֲכָמִים: 'לֹא נִתְכַּוְّנָה זוֹ אֶלָּא לְכָל מִי שֶׁיִּתְבַּע אוֹתָהּ מִן הַהֲגוּנִין לָהּ'. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יד. הַמַּדִּיר אֶת חֲבֵרוֹ, אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע, וְאָמַר לוֹ: 'שֶׁתָּבוֹא וְתִטֹּל לְבָנֶיךָ כּוֹר אֶחָד חִטִּים, אוֹ שְׁתֵּי חָבִיּוֹת שֶׁל יַיִן' - הֲרֵי זֶה יָכוֹל לְהַתִּיר נִדְרוֹ בְּלֹא שְׁאֵלָה לְחָכָם, וְיֹאמַר לוֹ: 'כְּלוּם נִתְכַּוַּנְתָּ אֶלָּא לְכַבְּדֵנִי, כְּבוֹדִי שֶׁלֹּא אֶטֹּל, וּכְבָר הִגִּיעַ אֵלַי כָּבוֹד שֶׁנָּדַרְתָּ בִּשְׁבִילוֹ'. וְכֵן הַנּוֹדֵר אוֹ הַנִּשְׁבָּע 'שֶׁאֵין אַתָּה נֶהֱנֶה לִי, אִם אֵין אַתָּה נוֹתֵן לִבְנִי כּוֹר שֶׁל חִטִּים וּשְׁתֵּי חָבִיּוֹת שֶׁל יַיִן' - הֲרֵי זֶה יָכוֹל לְהַתִּיר נִדְרוֹ בִּשְׁאֵלַת חָכָם, וְיֹאמַר: 'הֲרֵינִי כְּאִלּוּ נִתְקַבַּלְתִּי וְהִגִּיעוּ לְיָדִי'. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

פֶּרֶק ט

א. בִּנְדָרִים - הָלוֹךְ אַחַר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, וּבְאוֹתָהּ לָשׁוֹן, וּבְאוֹתוֹ זְמַן שֶׁנָּדַר אוֹ נִשְׁבַּע בּוֹ. כֵּיצַד? נָדַר אוֹ נִשְׁבַּע מִן הַמְבֻשָּׁל - אִם דֶּרֶךְ אוֹתוֹ מָקוֹם בְּאוֹתָהּ לָשׁוֹן בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁקּוֹרְאִין 'מְבֻשָּׁל' אֲפִלּוּ לְצָלִי וּלְשָׁלוּק [שנתבשל יותר מהראוי], הֲרֵי זֶה אָסוּר בַּכֹּל; וְאִם אֵין דַּרְכָּן לִקְרוֹת 'מְבֻשָּׁל' אֶלָּא לְבָשָׂר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בְּמַיִם וּבְתַבְלִין, הֲרֵי זֶה מֻתָּר בְּצָלִי וּבְשָׁלוּק. וְכֵן הַמְעֻשָּׁן, וְהַמְבֻשָּׁל בְּחַמֵּי טְבֶרְיָה, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - הוֹלְכִין בּוֹ אַחַר הַלָּשׁוֹן שֶׁל בְּנֵי הָעִיר.

ב. נָדַר אוֹ נִשְׁבַּע מִן הַמָּלִיחַ - אִם דַּרְכָּן לִקְרוֹת 'מָלִיחַ' לְכָל הַמְּלוּחִין, הֲרֵי זֶה אָסוּר בְּכָל הַמְּלוּחִין; וְאִם דַּרְכָּן

מתוך מהדורת חזק

שֶׁאֵין קוֹרְאִין ׳מָלִיחַ׳ אֶלָּא לְדָג מָלִיחַ בִּלְבַד, אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בְּדָג מָלִיחַ.

ג. נָדַר אוֹ נִשְׁבַּע מִן הַכָּבוּשׁ - אִם דַּרְכָּן לִקְרוֹת ׳כָּבוּשׁ׳ לְכָל הַכְּבוּשִׁין, הֲרֵי זֶה אָסוּר בַּכֹּל; וְאִם אֵין דַּרְכָּן לִקְרוֹת ׳כָּבוּשׁ׳ אֶלָּא לְיֶרֶק כָּבוּשׁ בִּלְבַד, אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בְּכָבוּשׁ שֶׁל יֶרֶק. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ד. הָיוּ מִקְצָת בְּנֵי הַמָּקוֹם קוֹרִין לוֹ כָּךְ, וּמִקְצָתָן אֵין קוֹרִין - אֵין הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב; אֶלָּא הֲרֵי זֶה סְפֵק נְדָרִים, וְכָל סְפֵק נְדָרִים לְהַחְמִיר. וְאִם עָבַר, אֵינוֹ לוֹקֶה.

ה. כֵּיצַד? נָדַר מִן הַשֶּׁמֶן בְּמָקוֹם שֶׁמִּסְתַּפְּקִין [=משתמשים] בְּשֶׁמֶן זַיִת וּבְשֶׁמֶן שֵׁמְשִׁמִין, וְרֹב אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם אֵין קוֹרִין ׳שֶׁמֶן׳ סְתָם אֶלָּא לְשֶׁמֶן זַיִת, וְקוֹרִין לְשֶׁמֶן שֵׁמְשִׁמִין ׳שֶׁמֶן שֵׁמְשִׁמִין׳, וּמִעוּטָן קוֹרִין אַף לְשֶׁמֶן שֵׁמְשִׁמִין ׳שֶׁמֶן׳ סְתָם - הֲרֵי זֶה אָסוּר בִּשְׁנֵיהֶם; וְאֵינוֹ לוֹקֶה עַל שֶׁמֶן שֵׁמְשִׁמִין. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ו. כָּל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ הַשָּׁלִיחַ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם לְהִמָּלֵךְ [=לברר] עָלָיו, הֲרֵי הוּא בִּכְלַל הַמִּין שֶׁנֶּאֱמַר לַשָּׁלִיחַ סְתָם. כֵּיצַד? מָקוֹם שֶׁדַּרְכָּן אִם יִשְׁלַח אָדָם שָׁלִיחַ לִקְנוֹת לוֹ בָּשָׂר סְתָם, וְאָמַר: ׳לֹא מָצָאתִי אֶלָּא דָּגִים׳ - אִם נִשְׁבַּע בְּמָקוֹם זֶה אוֹ נָדַר מִן הַבָּשָׂר, נֶאֱסַר אַף בִּבְשַׂר דָּגִים. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וּבְכָל מָקוֹם - הַנּוֹדֵר מִן הַבָּשָׂר אָסוּר בִּבְשַׂר עוֹפוֹת וּבְקָרָבַיִם, וּמֵאֵת בַּחֲגָבִים. וְאִם מַרְאִין הַדְּבָרִים [=הנסיבות] בְּעֵת שֶׁנָּדַר שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן זֶה אֶלָּא לִבְשַׂר בְּהֵמָה בִּלְבַד, אוֹ לִבְשַׂר עוֹף וּבְהֵמָה בִּלְבַד - הֲרֵי זֶה מֵאֵת בִּבְשַׂר דָּגִים, וַאֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁהַשָּׁלִיחַ נִמְלָךְ עֲלֵיהֶן.

ז. הַנּוֹדֵר מִן הַמְבֻשָּׁל - מֵאֵת בְּבֵיצָה שֶׁלֹּא נִתְבַּשְּׁלָה עַד שֶׁקָּפְתָה [התקשתה], אֶלָּא נִתְגַּלְגְּלָה [=התחממה] בִּלְבַד. הַנּוֹדֵר מִמַּעֲשֵׂה קְדֵרָה [=סיר] - אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִדְּבָרִים שֶׁמַּרְתִּיחִין אוֹתָן בִּקְדֵרָה, כְּגוֹן רִיפוֹת [=גריסים] וּלְבִיבוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן; אָסַר עַצְמוֹ מִכָּל הַיּוֹרֵד לִקְדֵרָה, הֲרֵי זֶה אָסוּר בְּכָל הַמִּתְבַּשְּׁלִין בִּקְדֵרָה [אפילו שאחרי הבישול נאפים או מיטגנים].

ח. הַנּוֹדֵר מִן הַדָּגִים, מֵאֵת בְּצִיר [רוטב הדג] וּבְמֵרְיָס [שומן דגים] שֶׁל דָּגִים. הַנּוֹדֵר מִן הֶחָלָב - מֵאֵת בְּקוֹס, וְהוּא הַמַּיִם הַנִּבְדָּלִין מִן הֶחָלָב; נָדַר מִן הַקּוֹס, מֵאֵת בְּחָלָב. נָדַר מִן הַגְּבִינָה, אָסוּר בָּהּ בֵּין מְלִיחָה בֵּין תְּפֵלָה.

ט. הַנּוֹדֵר מִן הַחִטִּים, אָסוּר בָּהֶן בֵּין חַיִּין בֵּין מְבֻשָּׁלִים. ׳חִטָּה חִטִּים שֶׁאֵינִי טוֹעֵם׳, אָסוּר בָּהֶן בֵּין קֶמַח בֵּין פַּת; ׳חִטָּה שֶׁאֵינִי טוֹעֵם׳, אָסוּר בָּהּ בַּאֲפוּיָה [׳חטה׳, בלשון יחיד, מתייחסת לפת] וּמֵאֵת לָכֹס [-גרגרי חיטה]; ׳חִטִּים שֶׁאֵינִי טוֹעֵם׳, מֵאֵת בְּאָפוּי וְאָסוּר לָכֹס; ׳חִטָּה חִטִּים שֶׁאֵינִי טוֹעֵם׳, אָסוּר בֵּין בְּאָפוּי בֵּין לָכֹס. וְהַנּוֹדֵר מִן הַדָּגָן אוֹ מִן הַתְּבוּאָה, אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מֻחְמֶשֶׁת הַמִּינִין [מיני דגן].

י. הַנּוֹדֵר מִן הַיָּרָק, מֵאֵת בִּדְלוּעִין. מִן הַכַּרְישִׁין [=כרתי], מֵאֵת בְּקַפְלוּטוֹת [סוג של כרתי שמקורו בארץ]. הַנּוֹדֵר מִן הַכְּרוּב - אָסוּר בַּמַּיִם שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בּוֹ הַכְּרוּב, שֶׁהֲרֵי מֵי הַשִּׁלְקוֹת כִּשְׁלָקוֹת. נָדַר מִמֵּי הַשִּׁלְקוֹת, מֵאֵת בַּשִּׁלְקוֹת עַצְמָן. הַנּוֹדֵר מִן הָרֹטֶב, מֵאֵת בַּתְּבָלִין שֶׁבּוֹ; מִן הַתְּבָלִין, מֵאֵת בָּרֹטֶב. הַנּוֹדֵר מִן הַגְּרִיסִין, אָסוּר בְּמִקְפָּה [=תבשיל סמיך] שֶׁל גְּרִיסִין.

יא. הַנּוֹדֵר מִפֵּרוֹת הָאָרֶץ - אָסוּר בְּפֵרוֹת הָאָרֶץ, וּמֵאֵת בִּבְכֻרֵי הַתֵּין [סוג פטריות שבתוך האדמה] וּפִטְרִיּוֹת; וְאִם אָמַר: ׳כָּל גִּדּוּלֵי קַרְקַע עָלַי׳ - אָסוּר אַף בִּבְכֻרֵי הַתֵּין וּפִטְרִיּוֹת; אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן יוֹנְקִין מִן הַקַּרְקַע, גִּדֵּלִין הֵן בַּקַּרְקַע.

יב. הַנּוֹדֵר מִפֵּרוֹת שָׁנָה - אָסוּר בְּכָל פֵּרוֹת הַשָּׁנָה, וּמֵאֵת בִּגְרָדִיִּים וּטְלָאִים וּבְחָלָב וּבְבֵיצִים וּבְגוֹזָלוֹת; וְאִם אָמַר: ׳גִּדּוּלֵי שָׁנָה עָלַי׳, אָסוּר בְּכֻלָּן. הַנּוֹדֵר מִפֵּרוֹת הַקַּיִץ, אֵין אָסוּר אֶלָּא בַּתְּאֵנִים.

יג. וּבְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - הַזְּהֵר בָּעִקָּר הַגָּדוֹל, שֶׁהוּא: בִּנְדָרִים - הָלוֹךְ אַחַר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם שֶׁבְּאוֹתוֹ מָקוֹם, בְּאוֹתָהּ לָשׁוֹן, וּבְאוֹתוֹ זְמַן. וְעַל פִּי הָעִקָּר זֶה תּוֹרָה וְתֹאמַר: ׳זֶה הַנּוֹדֵר אָסוּר בְּדָבָר פְּלוֹנִי, וּמֵאֵת בְּדָבָר פְּלוֹנִי׳.

יד. הַנּוֹדֵר מִן הָעֲנָבִים, מֵאֵת בְּיַיִן וַאֲפִלּוּ הֶחָדָשׁ; מִן הַזֵּיתִים, מֵאֵת בְּשֶׁמֶן; מִן הַתְּמָרִים, מֵאֵת בִּדְבַשׁ תְּמָרִים; מִן הַסִּתְוָנִיּוֹת [ענבים חמוצים], מֵאֵת בְּחֹמֶץ סִתְוָנִיּוֹת. מִן הַיַּיִן, מֵאֵת בְּיַיִן תַּפּוּחִים; מִן הַשֶּׁמֶן, מֵאֵת בְּשֶׁמֶן שֵׁמְשִׁמִין; מִן הַדְּבַשׁ, מֵאֵת בִּדְבַשׁ תְּמָרִים; מִן הַחֹמֶץ, מֵאֵת בְּחֹמֶץ סִתְוָנִיּוֹת; מִן הַיָּרָק, מֵאֵת בְּיִרְקוֹת שָׂדֶה [שצמחו מעצמם בשדה] - מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֵלּוּ, שֵׁם לְיַי הֵם, וְהוּא לֹא נָדַר אֶלָּא מִשֵּׁם שֶׁאֵינוֹ לְיַי בְּאוֹתוֹ מָקוֹם. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

טו. הַנּוֹדֵר מִן הַכְּסוּת [=בגד], מֵאֵת [באריגים גסים שאינם ראויים ללבישה] בְּשַׂק וּבִירִיעָה וּבַחֲמִילָה [ירעה להגנה מגשם]. הַנּוֹדֵר מִן הַבַּיִת - אָסוּר בַּעֲלִיָּה, שֶׁהָעֲלִיָּה בִּכְלַל הַבַּיִת; נָדַר מִן הָעֲלִיָּה, מֵאֵת בְּבַיִת. הַנּוֹדֵר מִן הַמִּטָּה - אָסוּר בְּדַרְגָּשׁ, שֶׁהוּא כְּמוֹ מִטָּה קְטַנָּה; נָדַר מִן הַדַּרְגָּשׁ, מֵאֵת בְּמִטָּה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

טז. הַנּוֹדֵר שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לְבַיִת זֶה, הֲרֵי זֶה אָסוּר מִן הָאֲגַף [מקום הגפת הדלת] וְלִפְנִים; נָדַר שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לְעִיר זוֹ - מֵאֵת לְהִכָּנֵס לְתָחוּמָהּ [אלפיים אמה - תחום־שבת], וְאָסוּר לְהִכָּנֵס לְעִבּוּרָהּ [בית הנמצא בתוך שבעים אמה ושני שליש של העיר].

יז. הַנּוֹדֵר הֲנָיָה מִבְּנֵי הָעִיר, וּבָא אָדָם וְנִשְׁתַּהֶה שָׁם שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ - הֲרֵי זֶה אָסוּר לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ; פָּחוֹת מִכָּאן, מֵאֵת. נָדַר מִיּוֹשְׁבֵי הָעִיר - כָּל שֶׁשָּׁהָה שָׁם שְׁלֹשִׁים יוֹם, אָסוּר לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ; פָּחוֹת מִכָּאן, מֵאֵת.

יח. הַנּוֹדֵר מִן הַמַּיִם הַנִּמְשָׁכִין מִמַּעְיָן פְּלוֹנִי - אָסוּר בְּכָל הַנְּהָרוֹת הַיּוֹנְקוֹת מִמֶּנּוּ [בעקיפין], וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר הַנִּמְשָׁכוֹת [ישירות]; אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּנָּה שְׁמָם, וְאֵין קוֹרְאִין אוֹתָם אֶלָּא ׳נְהַר פְּלוֹנִי׳ וּ׳בְאֵר פְּלוֹנִית׳, וְאֵין מְלַוִּין אוֹתָן לְשֵׁם הַמַּעְיָן הַנָּדוּר - הוֹאִיל וְהוּא עִקָּרָן [=מקורם], אָסוּר בַּכֹּל. אֲבָל אִם נָדַר מִנָּהָר פְּלוֹנִי אוֹ מִמַּעְיָן פְּלוֹנִי - אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בְּכָל הַנְּהָרוֹת הַנִּקְרָאוֹת עַל שְׁמוֹ.

יט. הַנּוֹדֵר מִיּוֹרְדֵי הַיָּם - מֵאֵת בְּיוֹשְׁבֵי הַיַּבָּשָׁה; מִיּוֹשְׁבֵי הַיַּבָּשָׁה - אָסוּר בְּיוֹרְדֵי הַיָּם, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם מְפָרְשִׁים

[=מפליגים] בְּאֶמְצַע הַיָּם הַגָּדוֹל; שֶׁיּוֹרְדֵי הַיָּם בִּכְלַל יוֹשְׁבֵי הַיַּבָּשָׁה. הַנּוֹדֵר מֵרוֹאֵי הַחַמָּה - אָסוּר בְּסוּמִין, שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן אֶלָּא מִמִּי שֶׁהַחַמָּה רוֹאָה אוֹתָן. נָדַר מִשְּׁחוֹרֵי הָרֹאשׁ - אָסוּר בְּקֵרְחִים וּבְבַעֲלֵי שֵׂיבוֹת, וּמֵתָּר בְּנָשִׁים [שכינויים 'מכוסות הראש'] וּבְקְטַנִּים [שכינויים 'גלויי הראש']; וְאִם דַּרְכָּן לִקְרוֹת שְׁחוֹרֵי הָרֹאשׁ לַכֹּל, אָסוּר בַּכֹּל.

כ. נָדַר מִשּׁוֹבְתֵי שַׁבָּת - אָסוּר בְּיִשְׂרָאֵל וּבְכוּתִיִּים [=שומרונים]. נָדַר מֵעוֹלֵי יְרוּשָׁלַיִם - אָסוּר בְּיִשְׂרָאֵל, וּמֵתָּר בְּכוּתִיִּים; שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן זֶה אֶלָּא לְמִי שֶׁמִּצְוָה עָלָיו לַעֲלוֹת לִירוּשָׁלַיִם. הַנּוֹדֵר מִבְּנֵי נֹחַ - מֵתָּר בְּיִשְׂרָאֵל; שֶׁאֵין נִקְרָאִין 'בְּנֵי נֹחַ' אֶלָּא שְׁאָר הָאֻמּוֹת.

כא. נָדַר מִזֶּרַע אַבְרָהָם - מֵתָּר בִּבְנֵי יִשְׁמָעֵאל וּבִבְנֵי עֵשָׂו, וְאֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע", וַהֲרֵי יִצְחָק אָמַר לְיַעֲקֹב: "וְיִתֶּן לְךָ אֶת בִּרְכַּת אַבְרָהָם".

כב. נָדַר מִן הָעֲרֵלִים - מֵתָּר בְּעֲרֵלֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָסוּר בְּמוּלֵי אֻמּוֹת הָעוֹלָם; נָדַר מִן הַמּוּלִים - אָסוּר בְּעֲרֵלֵי יִשְׂרָאֵל, וּמֵתָּר בְּמוּלֵי אֻמּוֹת הָעוֹלָם; שֶׁאֵין הָעָרְלָה קְרוּיָה אֶלָּא לְשֵׁם גּוֹיִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי כָל הַגּוֹיִם עֲרֵלִים"; וְאֵין כַּוָּנָתוֹ שֶׁל זֶה אֶלָּא לְמִי שֶׁהוּא מְצֻוֶּה עַל הַמִּילָה, וּלְמִי שֶׁאֵינוֹ מְצֻוֶּה עָלֶיהָ.

כג. הַנּוֹדֵר מִיִּשְׂרָאֵל, אָסוּר בְּגֵרִים; מִן הַגֵּרִים, מֵתָּר בְּיִשְׂרָאֵל. הַנּוֹדֵר מִיִּשְׂרָאֵל, אָסוּר בְּכֹהֲנִים וּבְלִוִּיִּם; מִן הַכֹּהֲנִים וּמִן הַלְּוִיִּים, מֵתָּר בְּיִשְׂרָאֵל. הַנּוֹדֵר מִן הַכֹּהֲנִים, מֵתָּר בִּלְוִיִּים; מִן הַלְּוִיִּים, מֵתָּר בְּכֹהֲנִים. הַנּוֹדֵר מִבָּנָיו, מֵתָּר בִּבְנֵי בָנָיו. וּבְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, דִּין הַנּוֹדֵר וְהַנִּשְׁבָּע אֶחָד הוּא.

יום חמישי א' אייר ה'תשע"ד

פֶּרֶק י

א. הַנּוֹדֵר אוֹ הַנִּשְׁבָּע 'שֶׁאֵינִי טוֹעֵם הַיּוֹם', אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ [=עד הלילה]; 'שֶׁאֵינִי טוֹעֵם יוֹם אֶחָד', אָסוּר מֵעֵת לְעֵת מִשְּׁעַת נִדְרוֹ. לְפִיכָךְ, הַנּוֹדֵר 'שֶׁאֵינִי טוֹעֵם הַיּוֹם' - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵתָּר מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ, לֹא יֹאכַל מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ עַד שֶׁיִּשָּׁאֵל לְחָכָם; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁכַּע פַּעַם אַחֶרֶת 'יוֹם אֶחָד' וְיֹאכַל מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ, שֶׁהֲרֵי אֵין כָּל הָעָם יוֹדְעִין הֶפְרֵשׁ שֶׁבֵּין זֶה לָזֶה.

ב. נָדַר 'שֶׁאֵינִי טוֹעֵם יוֹם' - הֲרֵי זֶה סָפֵק, וְאָסוּר מֵעֵת לְעֵת כְּאוֹמֵר 'יוֹם אֶחָד'; וְאִם אָכַל אַחַר שֶׁחֲשֵׁכָה, אֵינוֹ לוֹקֶה. 'שֶׁאֵינִי טוֹעֵם שַׁבָּת זוֹ' - הֲרֵי זֶה אָסוּר בִּשְׁאָר יְמֵי הַשַּׁבָּת וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת, וַהֲרֵי הוּא מֵתָּר מֵאֶחָד בְּשַׁבָּת; 'שֶׁאֵינִי טוֹעֵם שַׁבָּת אַחַת' - הֲרֵי זֶה אָסוּר שִׁבְעַת יָמִים, מֵעֵת לְעֵת. אָמַר 'שַׁבָּת' סְתָם, וְלֹא פֵּרֵשׁ לֹא אַחַת וְלֹא זוֹ - הֲרֵי זֶה סָפֵק, וְאָסוּר שִׁבְעַת יָמִים מֵעֵת לְעֵת; וְאִם אָכַל אַחַר הַשַּׁבָּת - אֵינוֹ לוֹקֶה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ג. 'שֶׁאֵינִי שׁוֹתֶה חֹדֶשׁ זֶה' - אָסוּר בִּשְׁאָר הַחֹדֶשׁ; אֲבָל בְּיוֹם רֹאשׁ חֹדֶשׁ יִהְיֶה מֻתָּר, אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה חֹדֶשׁ חָסֵר. 'שֶׁאֵינִי טוֹעֵם חֹדֶשׁ אֶחָד' - אָסוּר שְׁלֹשִׁים יוֹם גְּמוּרִים, מֵעֵת לְעֵת. נָדַר 'חֹדֶשׁ' סְתָם - אָסוּר שְׁלֹשִׁים יוֹם מֵעֵת לְעֵת, מִסָּפֵק.

ד. 'שֶׁאֵינִי אוֹכֵל בָּשָׂר שָׁנָה זוֹ' - אֲפִלּוּ לֹא נִשְׁאַר מִן הַשָּׁנָה אֶלָּא יוֹם אֶחָד, אֵין אָסוּר אֶלָּא אוֹתוֹ הַיּוֹם; וּבְיוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה, מֻתָּר. וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לִנְדָרִים, הוּא יוֹם רֹאשׁ חֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי. 'שֶׁאֵינִי אוֹכֵל שָׁנָה אַחַת' - הֲרֵי זֶה אָסוּר שָׁנָה תְּמִימָה, מִיּוֹם לְיוֹם; וְאִם נִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה, אָסוּר בָּהּ וּבְעִבּוּרָהּ. 'שֶׁאֵינִי אוֹכֵל שָׁנָה' - הֲרֵי זֶה אָסוּר מִיּוֹם לְיוֹם מִסָּפֵק, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ה. 'שֶׁאֵינִי שׁוֹתֶה יַיִן שָׁבוּעַ זֶה' - אָסוּר בִּשְׁאָר שְׁנֵי הַשָּׁבוּעַ, וּבִשְׁנַת הַשְּׁמִטָּה; וְאֵינוֹ מֵתָּר אֶלָּא מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. 'שֶׁאֵינִי שׁוֹתֶה יַיִן שָׁבוּעַ אֶחָד' - אָסוּר שֶׁבַע שָׁנִים גְּמוּרוֹת, מִיּוֹם לְיוֹם. אָמַר 'יוֹבֵל זֶה' - אָסוּר בִּשְׁאָר שְׁנֵי הַיּוֹבֵל, וּבִשְׁנַת הַחֲמִשִּׁים עַצְמָהּ.

ו. 'שֶׁאֵינִי שׁוֹתֶה יַיִן עַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר' - אִם הָיְתָה שָׁנָה מְעֻבֶּרֶת, וְלֹא יָדַע שֶׁהִיא מְעֻבֶּרֶת כְּשֶׁנָּדַר - אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא עַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר רִאשׁוֹן; וְאִם נָדַר עַד סוֹף אֲדָר, הֲרֵי זֶה אָסוּר עַד סוֹף אֲדָר שֵׁנִי. וְאִם יָדַע שֶׁהַשָּׁנָה מְעֻבֶּרֶת, וְנָדַר עַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר - אָסוּר עַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר שֵׁנִי.

ז. הָאוֹסֵר עַצְמוֹ בְּדָבָר עַד הַפֶּסַח - בֵּין שֶׁאָמַר 'עַד לִפְנֵי הַפֶּסַח', בֵּין שֶׁאָמַר 'עַד הַפֶּסַח' - אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא עַד שֶׁיַּגִּיעַ בִּלְבַד; וְאִם אָמַר: 'עַד שֶׁיִּהְיֶה הַפֶּסַח' - הֲרֵי זֶה אָסוּר עַד שֶׁיֵּצֵא הַפֶּסַח. אָמַר 'עַד הַקָּצִיר' אוֹ 'עַד הַבָּצִיר', אוֹ שֶׁאָמַר 'עַד שֶׁיִּהְיֶה הַקָּצִיר' אוֹ 'הַבָּצִיר' - אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא עַד שֶׁיַּגִּיעַ.

ח. זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁזְּמַנּוֹ קָבוּעַ וְנָדַר עָדָיו, אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא עַד שֶׁיַּגִּיעַ; וְאִם נָדַר עַד שֶׁיִּהְיֶה, הֲרֵי זֶה אָסוּר עַד שֶׁיֵּצֵא. וְכָל שֶׁאֵין לוֹ זְמַן קָבוּעַ, כְּגוֹן זְמַן הַקָּצִיר וְהַבָּצִיר - בֵּין שֶׁנָּדַר עָדָיו, בֵּין שֶׁנָּדַר עַד שֶׁיִּהְיֶה, אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא עַד שֶׁיַּגִּיעַ.

ט. הָאוֹסֵר עַצְמוֹ בְּדָבָר עַד הַקַּיִץ - הֲרֵי זֶה אָסוּר עַד שֶׁיִּתְחִילוּ אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם שֶׁנָּדַר בּוֹ לְהַכְנִיס כַּלְכַּלּוֹת [=סלי] תְּאֵנִים; 'עַד הַקָּצִיר' - עַד שֶׁיִּתְחִילוּ הָעָם לִקְצֹר קָצִיר חִטִּים, אֲבָל לֹא קָצִיר שְׂעוֹרִים. פֵּרֵשׁ וְאָמַר: 'עַד שֶׁיַּעֲבֹר הַקַּיִץ' - הֲרֵי זֶה אָסוּר עַד שֶׁיַּכְפְּלוּ [=יקפלו] הָעָם רֹב הַמַּחְצְלָאוֹת שֶׁבַּמֶּקְצָה [שטח יבוש של תאנים], שֶׁמְּיַבְּשִׁין עֲלֵיהֶן תְּאֵנִים וַעֲנָבִים לַעֲשׂוֹתָן גְּרוֹגָרוֹת [תאנים יבשות] וְצִמּוּקִים; הַכֹּל לְפִי מְקוֹם נִדְרוֹ שֶׁל נוֹדֵר.

י. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁנָּדַר בַּבִּקְעָה וְאָסַר עַצְמוֹ בְּדָבָר עַד הַקַּיִץ, וְעָלָה לְהַר - אֵינוֹ מִסְתַּכֵּל בַּקַּיִץ שֶׁל מָקוֹם שֶׁהוּא בּוֹ עַתָּה, אִם הִגִּיעַ אִם לֹא הִגִּיעַ, אֶלָּא בַּקַּיִץ שֶׁל מָקוֹם שֶׁנָּדַר בּוֹ, וְעָלָיו הוּא סוֹמֵךְ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יא. הָאוֹסֵר עַצְמוֹ בְּדָבָר עַד הַגֶּשֶׁם - הֲרֵי זֶה אָסוּר עַד זְמַן הַגְּשָׁמִים, שֶׁהוּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל רֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵו. הִגִּיעַ זְמַן הַגְּשָׁמִים - הֲרֵי זֶה מֻתָּר, בֵּין יָרְדוּ גְּשָׁמִים בֵּין לֹא יָרְדוּ;

מתוך מהדורת חזק

וְאִם יָרְדוּ גְּשָׁמִים מִשִּׁבְעָה עָשָׂר בְּמַרְחֶשְׁוָן, הֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְאִם אָמַר 'עַד הַגְּשָׁמִים' [לשון רבים, אזי לא די בזמן הגשמים אלא] - הֲרֵי זֶה אָסוּר עַד שֶׁיָּרְדוּ הַגְּשָׁמִים; וְהוּא, שֶׁיָּרְדוּ מִזְּמַן רְבִיעָה [כינוי למטר - כלומר המועד השני לירידת המטר] שְׁנִיָּה, שֶׁהוּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּמְקוֹמוֹת הַסְּמוּכִין לָהּ, מִשְּׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים בְּמַרְחֶשְׁוָן וָאֵילָךְ. וְאִם פֵּרֵשׁ וְאָמַר: 'עַד שֶׁיִּפְסְקוּ הַגְּשָׁמִים' - הֲרֵי זֶה אָסוּר עַד שֶׁיַּעֲבֹר הַפֶּסַח, בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבַמְּקוֹמוֹת שֶׁהֵן כְּמוֹתָהּ.

יב. מִי שֶׁהִדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ בְּמַרְחֶשְׁוָן וְאָמַר לָהּ: 'שֶׁאֵין אַתְּ נֶהֱנֵית לִי מִכָּאן וְעַד הַפֶּסַח, אִם תֵּלְכִי לְבֵית אָבִיךְ מֵהַיּוֹם וְעַד סֻכּוֹת' - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה לֵהָנוֹת לוֹ מִיָּד, גְּזֵרָה שֶׁמָּא תֵּלֵךְ. וְאִם הָלְכָה לִפְנֵי הַפֶּסַח, וַהֲרֵי הוּא מְהַנֶּה אוֹתָהּ לִפְנֵי הַפֶּסַח - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה. עָבַר הַפֶּסַח [וכבר נהנית ממנו], אַף עַל פִּי שֶׁהָלַךְ [=שעבר זמן] הַתְּנַאי [שהתייחס לזמן החולף] - הֲרֵי זֶה אָסוּר לִנְהֹג חֵלִין בְּנִדְרוֹ, וּלְהַנִּיחָהּ שֶׁתֵּלֵךְ וְתֵהָנֶה; אֶלָּא נוֹהֵג בָּהּ אִסּוּר עַד הֶחָג כְּמוֹ שֶׁנָּדַר, וְאַף עַל פִּי שֶׁתָּלָה הַנֶּדֶר בְּאִסּוּר זְמַן שֶׁעָבַר. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְאִם הָלְכָה אַחַר הַפֶּסַח [אבל לא נהנית ממנו קודם לפסח], אֵינָהּ אֲסוּרָה מִלֵּהָנוֹת לוֹ.

יג. אָמַר לָהּ: 'שֶׁאֵין אַתְּ נֶהֱנֵית לִי עַד הֶחָג, אִם תֵּלְכִי לְבֵית אָבִיךְ עַד הַפֶּסַח' - אֲסוּרָה לֵהָנוֹת מִיָּד. וְאִם הָלְכָה לִפְנֵי הַפֶּסַח, וְנִמְצָא מְהַנֶּה אוֹתָהּ - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה; וַאֲסוּרָה בַּהֲנָיָתוֹ עַד הֶחָג, וּמֻתֶּרֶת לֵילֵךְ לְבֵית אָבִיהָ מִשֶּׁהִגִּיעַ הַפֶּסַח.

פֶּרֶק יא

א. קָטָן בֶּן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד, וּקְטַנָּה בַּת אַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם, שֶׁנִּשְׁבְּעוּ אוֹ שֶׁנָּדְרוּ, בֵּין נִדְרֵי אִסָּר בֵּין נִדְרֵי הֶקְדֵּשׁ - בּוֹדְקִין אוֹתָן וְשׁוֹאֲלִין אוֹתָן: אִם יָדְעוּ לְשֵׁם מִי נָדְרוּ וּלְשֵׁם מִי הִקְדִּישׁוּ וְנִשְׁבְּעוּ - נִדְרֵיהֶן קַיָּמִין וְהֶקְדֵּשָׁן הֶקְדֵּשׁ; וְאִם לֹא יָדְעוּ - אֵין דִּבְרֵיהֶם כְּלוּם. וּצְרִיכִין בְּדִיקָה כָּל הַשָּׁנָה כֻּלָּהּ - שֶׁהִיא שְׁנַת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה לְקָטָן, וּשְׁנַת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה לְקָטָן.

ב. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁנָּדְרוּ אוֹ שֶׁהִקְדִּישׁוּ בִּתְחִלַּת שָׁנָה זוֹ, וְשָׁאֲלוּ אוֹתָם וְנִמְצְאוּ יוֹדְעִין, וְנִתְקַיֵּם נִדְרָם, וְנָדְרוּ נֶדֶר אַחֵר, אֲפִלּוּ בְּסוֹף שָׁנָה זוֹ - צְרִיכִין בְּדִיקָה, וְאַחַר כָּךְ יִתְקַיֵּם; וְאֵין אוֹמְרִין: 'הוֹאִיל וְנִמְצְאוּ יוֹדְעִין בִּתְחִלַּת הַשָּׁנָה, אֵין צְרִיכִין בְּדִיקָה', אֶלָּא בּוֹדְקִין כָּל הַשָּׁנָה הַזּוֹ כֻּלָּהּ.

ג. קֹדֶם הַזְּמַן הַזֶּה - אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: 'יוֹדְעִין אָנוּ לְשֵׁם מִי נָדַרְנוּ וּלְשֵׁם מִי הִקְדַּשְׁנוּ' - אֵין נִדְרֵיהֶם נְדָרִים, וְאֵין הֶקְדֵּשָׁן הֶקְדֵּשׁ. וְאַחַר הַזְּמַן הַזֶּה, שֶׁנִּמְצָא הַבֵּן בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד, וְהַבַּת בַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד - אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: 'אֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְשֵׁם מִי נָדַרְנוּ וּלְשֵׁם מִי הִקְדַּשְׁנוּ' - דִּבְרֵיהֶן קַיָּמִין, וְהֶקְדֵּשָׁם הֶקְדֵּשׁ וְנִדְרֵיהֶם נְדָרִים, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֵבִיאוּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת. וְזוֹ הִיא 'עוֹנַת הַנְּדָרִים' הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם.

ד. הוֹאִיל וְהִגִּיעוּ לִשְׁנֵי הַגְּדוֹלִים - נִדְרֵיהֶם קַיָּמִין, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֵבִיאוּ סִימָנִין, וַעֲדַיִן לֹא נַעֲשׂוּ גְּדוֹלִים לְכָל דָּבָר; וְדָבָר זֶה מִדִּבְרֵי תּוֹרָה, שֶׁהַמַּפְלָא [קטן היודע כבר להפלות ולהתייחס ברצינות למוצא פיו] הַסָּמוּךְ לְאִישׁ - הֶקְדֵּשׁוֹ הֶקְדֵּשׁ וּנְדָרָיו נְדָרִים. אַף עַל פִּי שֶׁנִּדְרֵיהֶם קַיָּמִין, אִם חִלְּלוּ נִדְרָן, אוֹ נִשְׁבְּעוּ וְהֶחְלִיפוּ - אֵינָן לוֹקִין, עַד שֶׁיַּגִּדִּילוּ וְיָבִיאוּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת.

ה. הִקְדִּישׁוּ, וּבָא הַגָּדוֹל וְנֶהֱנָה מִן הַהֶקְדֵּשׁ שֶׁהִקְדִּישׁוּ - לוֹקֶה; מִפְּנֵי שֶׁנִּדְרֵיהֶן נְדָרִים מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁבַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד נִדְרֵיהָ קַיָּמִין? בְּשֶׁלֹּא הָיְתָה בִּרְשׁוּת הָאָב אוֹ בִּרְשׁוּת הַבַּעַל; אֲבָל אִם הָיְתָה בִּרְשׁוּת הָאָב - אֲפִלּוּ הִגְדִּילָה, וַהֲרֵי הִיא נַעֲרָה - אָבִיהָ מֵפֵר כָּל נִדְרֵיהָ וְכָל שְׁבוּעוֹת שֶׁתִּשָּׁבַע בְּיוֹם שָׁמְעוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל נִדְרֶיהָ וֶאֱסָרֶיהָ וְגוֹ' כִּי הֵנִיא אָבִיהָ אֹתָהּ".

ז. וְעַד מָתַי הָאָב מֵפֵר? עַד שֶׁתִּבְגַּר [בת י"ב ושש חדשים]. בָּגְרָה - אֵינוֹ מֵפֵר לָהּ, וַהֲרֵי כָּל נִדְרֶיהָ וּשְׁבוּעוֹתֶיהָ כְּנֶדֶר אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן: "כֹּל אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ, יָקוּם עָלֶיהָ".

ח. וּמֵאֵימָתַי מֵפֵר הַבַּעַל נִדְרֵי אִשְׁתּוֹ וּשְׁבוּעוֹתֶיהָ? מִשֶּׁתִּכָּנֵס לַחֻפָּה. וְהוּא מֵפֵר לְעוֹלָם, עַד שֶׁיְּגָרְשֶׁנָּה וְיַגִּיעַ הַגֵּט לְיָדָהּ. הָיְתָה מְגֹרֶשֶׁת מִסְּפֵק, לֹא יָפֵר לָהּ; נָתַן לָהּ גֵּט עַל תְּנַאי אוֹ לְאַחַר זְמַן, לֹא יָפֵר בַּיָּמִים שֶׁבֵּינְתַּיִם. וְכֵן מִי שֶׁשָּׁמְעָה שֵׁמֶת בַּעֲלָהּ, וְנִשֵּׂאת, וַהֲרֵי בַּעֲלָהּ קַיָּם, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהּ - אֵין הַבַּעַל הָרִאשׁוֹן וְלֹא הָאַחֲרוֹן מְפֵרִין נִדְרֶיהָ; הָיְתָה מִחַיָּבֵי לָאוִין, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִחַיָּבֵי עֲשֵׂה, וְהֵפֵר נִדְרֶיהָ - הֲרֵי אֵלּוּ מוּפָרִין.

ט. נַעֲרָה מְאֹרָשָׂה - אֵין מֵפֵר נִדְרֶיהָ, אֶלָּא הָאָב עִם הַבַּעַל כְּאֶחָד; וְאִם הֵפֵר הָאֶחָד לְבַדּוֹ, אֵינוֹ מוּפָר. הֵפֵר הַבַּעַל לְבַדּוֹ, וְעָבְרָה עַל נִדְרָהּ קֹדֶם שֶׁיָּפֵר הָאָב - אֵינָהּ לוֹקָה.

י. מֵת הָאָרוּס - חָזְרָה לִרְשׁוּת אָבִיהָ, וְכָל שֶׁתִּדּוֹר - הָאָב מֵפֵר, כְּשֶׁהָיָה קֹדֶם שֶׁתֵּאָרֵס. מֵת הָאָב אַחַר שֶׁנִּתְאָרְסָה, וְנָדְרָה [אפילו-] אַחַר מוֹתוֹ - אֵין הַבַּעַל מֵפֵר; שֶׁאֵין הַבַּעַל מֵפֵר נִדְרֵי אִשְׁתּוֹ עַד שֶׁתִּכָּנֵס לַחֻפָּה.

יא. נַעֲרָה אֲרוּסָה שֶׁנָּדְרָה, וְשָׁמַע אָבִיהָ וְלֹא שָׁמַע אֲרוּסָהּ, וְנִתְגָּרְשָׁה בּוֹ בַּיּוֹם, וְנִתְאָרְשָׂה לְאַחֵר בּוֹ בַּיּוֹם, אֲפִלּוּ לְמֵאָה - אָבִיהָ וּבַעֲלָהּ הָאַחֲרוֹן מְפֵרִין נִדְרֶיהָ שֶׁנָּדְרָה בִּפְנֵי אֲרוּסָהּ רִאשׁוֹן; מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יָצְאת לִרְשׁוּת עַצְמָהּ שָׁעָה אַחַת, שֶׁעַדַיִן הִיא בִּרְשׁוּת הָאָב מִפְּנֵי שֶׁהִיא נַעֲרָה.

יב. אֲבָל הָאִשָּׁה הַנְּשׂוּאָה שֶׁנָּדְרָה, וְלֹא הֵפֵר לָהּ בַּעֲלָהּ, וְגֵרְשָׁהּ בּוֹ בַּיּוֹם, וְהֶחֱזִירָהּ בּוֹ בַּיּוֹם - אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר; שֶׁהֲרֵי יָצְאת לִרְשׁוּת עַצְמָהּ אַחַר שֶׁנָּדְרָה. אַף עַל פִּי שֶׁנָּדְרָה בִּרְשׁוּתוֹ, וְהִיא עַתָּה בִּרְשׁוּתוֹ - הוֹאִיל וְיָצְאת לִרְשׁוּת עַצְמָהּ בֵּינְתַּיִם, נִתְקַיְּמוּ נִדְרֶיהָ.

יג. נַעֲרָה מְאֹרָשָׂה שֶׁנָּדְרָה, וְלֹא שָׁמַע אָבִיהָ וְלֹא בַּעֲלָהּ, וְנִתְגָּרְשָׁה וְנִתְאָרְסָה לַאֲחֵרִים, אֲפִלּוּ לְאַחַר כַּמָּה יָמִים -

כְּשֶׁיִּשְׁמַע הָאָב וְהָאֲרוּס הָאַחֲרוֹן - מְפֵרִין נְדָרֶיהָ שֶׁנָּדְרָה בִּפְנֵי אָרוּס הָרִאשׁוֹן, הוֹאִיל וְלֹא שָׁמַע אוֹתָם הָאָרוּס הָרִאשׁוֹן.

יד. נַעֲרָה מְאֹרָשָׂה שֶׁנָּדְרָה, וְשָׁמַע אָבִיהָ לְבַדּוֹ וְהֵפֵר לָהּ, וּמֵת הָאָרוּס קֹדֶם שֶׁיִּשְׁמַע, וְנִתְאָרְסָה בּוֹ בַּיּוֹם, אֲפִלּוּ לְמֵאָה - אָבִיהָ וַאֲרוּסָהּ הָאַחֲרוֹן מְפֵרִין נְדָרֶיהָ שֶׁנָּדְרָה בִּפְנֵי אָרוּס רִאשׁוֹן שֶׁמֵּת קֹדֶם שֶׁיִּשְׁמַע.

טו. שָׁמַע אָרוּס רִאשׁוֹן, וְהֵפֵר וָמֵת, וְאַחַר כָּךְ שָׁמַע הָאָב, וְנִתְאָרְסָה לְאַחֵר בּוֹ בַּיּוֹם - אָבִיהָ עִם הָאָרוּס הָאַחֲרוֹן מְפֵרִין נְדָרֶיהָ.

טז. שָׁמַע אָבִיהָ וְלֹא שָׁמַע הָאָרוּס, וּמֵת בּוֹ בַּיּוֹם הָאָרוּס, אוֹ שֶׁשָּׁמַע גַּם הָאָרוּס וְהֵפֵר אוֹ שָׁתַק, וּמֵת בּוֹ בַּיּוֹם - נִתְרוֹקְנָה [-מהבעל ועברה-] רְשׁוּת לָאָב, וְהָאָב יָכוֹל לְהָפֵר; שָׁמַע הָאָרוּס וְקִיֵּם, וּמֵת בּוֹ בַּיּוֹם, אוֹ שֶׁשָּׁמַע וְשָׁתַק, וּמֵת בַּיּוֹם שֶׁלְּאַחֲרָיו - אֵין הָאָב יָכוֹל לְהָפֵר.

יז. גֵּרְשָׁהּ הָאָרוּס אַחַר שֶׁשָּׁמַע - הֲרֵי זֶה סָפֵק, אִם הַגֵּרוּשִׁין כִּשְׁתִיקָה, וְיָפֵר הָאָב עִם הַבַּעַל הָאַחֲרוֹן שֶׁיֵּאָרֵס בּוֹ בַּיּוֹם, אוֹ הַגֵּרוּשִׁין כְּמוֹ שֶׁקִּיֵּם אָרוּס רִאשׁוֹן, שֶׁכְּבָר נִתְקַיְּמוּ הַנְּדָרִים.

יח. שָׁמַע הָאָב וְהֵפֵר לָהּ וּמֵת הָאָב, וְאַחַר כָּךְ שָׁמַע הַבַּעַל - אֲפִלּוּ שָׁמַע הַבַּעַל קֹדֶם שֶׁיָּמוּת הָאָב, לֹא נִתְרוֹקְנָה רְשׁוּת לַבַּעַל, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר לְעוֹלָם אַחַר מוֹת הָאָב; שֶׁאֵין הָאָרוּס מֵפֵר אֶלָּא בְּשֻׁתָּפוּת.

יט. שָׁמַע אָרוּס וְהֵפֵר לָהּ וּמֵת, וְאַחַר כָּךְ שָׁמַע הָאָב, אוֹ שֶׁשָּׁמַע הָאָב וְהֵפֵר לָהּ, וּמֵת הַבַּעַל קֹדֶם שֶׁיִּשְׁמַע - אֵין הָאָב לְבַדּוֹ יָכוֹל לְהָפֵר נְדָרִים אֵלּוּ שֶׁנִּרְאוּ לְאָרוּס רִאשׁוֹן, אֶלָּא בְּשֻׁתָּפוּת אָרוּס אַחֲרוֹן, אִם נִתְאָרְסָה בּוֹ בַּיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁבַּאֲרַנוּ.

כ. נָדְרָה וְהֵפֵר לָהּ אָבִיהָ לְבַדּוֹ, וְלֹא שָׁמַע הָאָרוּס עַד שֶׁנִּכְנְסָה לִרְשׁוּתוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר; שֶׁאֵין הַבַּעַל מֵפֵר נִדְרֵי אֲרוּסָתוֹ אַחַר שֶׁנִּשֵּׂאת; אֶלָּא קֹדֶם שֶׁתִּכָּנֵס לִרְשׁוּתוֹ, הוּא שֶׁמֵּפֵר בְּשֻׁתָּפוּת הָאָב. לְפִיכָךְ הָיָה דֶּרֶךְ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים - עַד שֶׁלֹּא תֵּצֵא בִּתּוֹ מֵרְשׁוּתוֹ, אוֹמֵר לָהּ: 'כָּל נְדָרִים שֶׁנָּדַרְתְּ בְּתוֹךְ בֵּיתִי, הֲרֵי הֵן מוּפָרִין'.

כא. וְכֵן הַבַּעַל - עַד שֶׁלֹּא תִּכָּנֵס לִרְשׁוּתוֹ, אוֹמֵר לָהּ: 'כָּל נְדָרִים שֶׁנָּדַרְתְּ מִשֶּׁאֵרַסְתִּיךְ עַד שֶׁלֹּא תִּכָּנְסִי בְּתוֹךְ בֵּיתִי, הֲרֵי הֵן מוּפָרִין'; שֶׁהַבַּעַל מֵפֵר נִדְרֵי אִשְׁתּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁמַע אוֹתָם.

כב. הָלַךְ הָאָב עִם שְׁלוּחֵי הַבַּעַל, אוֹ שֶׁהָלְכוּ שְׁלוּחֵי הָאָב עִם שְׁלוּחֵי הַבַּעַל - עֲדַיִן אָבִיהָ וּבַעֲלָהּ מְפֵרִין נְדָרֶיהָ. מָסַר הָאָב לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל, אוֹ שֶׁמָּסְרוּ שְׁלוּחֵי הָאָב לִשְׁלוּחֵי הַבַּעַל - אֵין הָאָב יָכוֹל לְהָפֵר, שֶׁהֲרֵי יָצְאַת מֵרְשׁוּתוֹ, וְלֹא הַבַּעַל יָכוֹל לְהָפֵר, שֶׁאֵין הַבַּעַל מֵפֵר בַּקּוֹרְמִין, כְּמוֹ שֶׁבַּאֲרַנוּ.

כג. שׁוֹמֶרֶת יָבָם - אֲפִלּוּ עָשָׂה בָּהּ יְבָמָהּ מַאֲמָר [קידושי יבמה], וַאֲפִלּוּ יָבָם אֶחָד לִיבָמָה אַחַת - אֵינוֹ מֵפֵר נִדְרֵי יְבִמְתּוֹ [כי אינו קונה אותה מן התורה-], עַד שֶׁיָּבוֹא עָלֶיהָ.

כד. הָיְתָה יְבִמְתּוֹ נַעֲרָה מְאֹרָשָׂה לְאָחִיו, וְאָבִיהָ קַיָּם - אֵין הַיָּבָם עִם הָאָב מְפֵרִין נְדָרֶיהָ כְּאַחַת, אֶלָּא הָאָב לְבַדּוֹ הוּא שֶׁמֵּפֵר כָּל שֶׁתִּדּוֹר; וַאֲפִלּוּ עָשָׂה בָהּ הַיָּבָם מַאֲמָר, אֵינָהּ כְּנַעֲרָה מְאֹרָשָׂה - שֶׁאֵין הַמַּאֲמָר קוֹנֶה בַּיְּבָמָה קִנְיָן גָּמוּר, כְּמוֹ שֶׁבַּאֲרַנוּ.

כה. נַעֲרָה שֶׁהִשִּׂיאָהּ אָבִיהָ, וְנִתְאַלְמְנָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה מִן הַנִּשּׂוּאִין - הֲרֵי זוֹ כִּיתוֹמָה בְּחַיֵּי הָאָב, וְאֵין הָאָב מֵפֵר נִדְרֵיהָ, וְאַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן הִיא נַעֲרָה.

כו. נַעֲרָה מְאֹרָשָׂה שֶׁנָּדְרָה, וְלֹא שָׁמְעוּ נִדְרָהּ אָבִיהָ וּבַעֲלָהּ עַד שֶׁבָּגְרָה, אוֹ עַד שֶׁנַּעֲשֵׂית יְתוֹמָה בְּחַיֵּי הָאָב - הֲרֵי נִדְרֶיהָ קַיָּמִין; וְאֵין הַבַּעַל יָכוֹל לְהָפֵר [כשבגרה] - שֶׁהֲרֵי יָצְאַת מֵרְשׁוּת אָבִיהָ שֶׁהוּא מֵפֵר עִמּוֹ בְּשֻׁתָּפוּת, וַעֲדַיִן לֹא נִכְנְסָה לִרְשׁוּת הַבַּעַל [עד שתכנס לחופה].

פֶּרֶק יב

א. כָּל הַנְּדָרִים וְהַשְּׁבוּעוֹת - הָאָב מֵפֵר בְּיוֹם שָׁמְעוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל נִדְרֶיהָ וֶאֱסָרֶיהָ". אֲבָל הַבַּעַל אֵינוֹ מֵפֵר אֶלָּא כָּל נְדָרִים וּשְׁבוּעוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן עִנּוּי נֶפֶשׁ, אוֹ שֶׁהֵן בִּדְבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבְּעָה אוֹ שֶׁנָּדְרָה שֶׁלֹּא תִּכְחֹל [איפור לעיניים], אוֹ שֶׁלֹּא תִּתְקַשֵּׁט - שֶׁנֶּאֱמַר: "בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ".

ב. וּמַה בֵּין נְדָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן עִנּוּי נֶפֶשׁ, לְדְבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ? שֶׁהַנְּדָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם עִנּוּי נֶפֶשׁ - מֵפֵר לְעַצְמוֹ וְלַאֲחֵרִים; וְשֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ - לְעַצְמוֹ מֵפֵר, לַאֲחֵרִים אֵינוֹ מֵפֵר.

ג. כֵּיצַד? נָדְרָה שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בָּשָׂר, מֵפֵר לָהּ וְתִהְיֶה מֻתֶּרֶת לֶאֱכֹל עִם כָּל אָדָם לְעוֹלָם. אָסְרָה עָלֶיהָ תַּשְׁמִישׁ כָּל אִישׁ שֶׁבָּעוֹלָם, יָפֵר חֶלְקוֹ וְתִהְיֶה מְשֻׁמֶּשֶׁתּוּ; וּכְשֶׁיָּמוּת אוֹ יִגָּרְשֶׁנָּה, הֲרֵי הִיא אֲסוּרָה בְּתַשְׁמִישׁ כָּל אָדָם. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ד. אֶחָד עִנּוּי גָּדוֹל, וְאֶחָד עִנּוּי קָטָן, וְאֶחָד עִנּוּי שֶׁהוּא לִזְמַן מְרֻבֶּה, אוֹ לְפִי שָׁעָה - הַכֹּל מֵפֵר הַבַּעַל.

ה. כֵּיצַד? נָדְרָה אוֹ נִשְׁבְּעָה שֶׁלֹּא תִּרְחַץ הַיּוֹם, אוֹ שֶׁלֹּא תִּשְׁתֶּה יַיִן הַיּוֹם, אוֹ שֶׁלֹּא תֹּאכַל דְּבַשׁ הַיּוֹם, וְכֵן אִם נָדְרָה שֶׁלֹּא תִּכְחֹל הַיּוֹם, אוֹ שֶׁלֹּא תִּלְבַּשׁ רִקְמָה [=בגד מפואר] הַיּוֹם - מֵפֵר. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ. אֲפִלּוּ נָדְרָה מִמַּאֲכָל רַע, אוֹ מִמִּין שֶׁלֹּא טָעֲמָה אוֹתוֹ מִיָּמֶיהָ - הֲרֵי זֶה יָפֵר.

ו. נָדְרָה מִשְּׁתֵי כִּכָּרוֹת, בְּאַחַת יֵשׁ לָהּ עִנּוּי, וּבְאַחַת אֵין לָהּ בָּהּ עִנּוּי [כי בכל מקרה אינה מתכוונת לאוכלה מסיבה כלשהי] - מֵפֵר לְזוֹ שֶׁמִּתְעַנָּה בָּהּ, וְאֵינוֹ מֵפֵר לְזוֹ שֶׁאֵין בָּהּ עִנּוּי.

ז. נָדְרָה שֶׁלֹּא תֹּאכַל תְּאֵנִים שֶׁל מְדִינָה זוֹ, יָפֵר מִשּׁוּם דְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ - שֶׁעֵסֶק [=טירחה] גָּדוֹל הוּא לוֹ לְהִטַּפֵּל וּלְהָבִיא לָהּ מִמְּדִינָה אַחֶרֶת. לְפִיכָךְ אִם מֵת אוֹ גֵּרְשָׁהּ, אוֹ שֶׁהֵבִיא לָהּ אִישׁ אַחֵר מִפֵּרוֹת אוֹתָהּ מְדִינָה - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין עָלֶיהָ; שֶׁאֵינוֹ מֵפֵר לַאֲחֵרִים בִּדְבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ.

ח. וְכֵן אִם נָדְרָה שֶׁלֹּא לֵהָנוֹת לַבְּרִיּוֹת - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַבַּעַל בַּכְּלָל, יֵשׁ לוֹ לְהָפֵר מִשּׁוּם דְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה זָקוּק לְהַאֲכִילָהּ מִשֶּׁלּוֹ בִּלְבַד. וְכֵן אִם אָסְרָה הֲנָיָתָהּ עַל אֵמָּהּ כַּלָּה, כְּגוֹן כָּל הַיְּהוּדִים אוֹ כָּל הַיִּשְׁמְעֵאלִים - הֲרֵי זֶה יָפֵר.

ט. הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה לְבַעְלָהּ: 'הֲנָאַת תַּשְׁמִישִׁי אֲסוּרָה עָלֶיךָ' - אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָפֵר; הָא לָמָּה זֶה דּוֹמֶה? לְאוֹסֵר פֵּרוֹת חֲבֵרוֹ עַל בַּעַל הַפֵּרוֹת. וְכֵן הוּא שֶׁאָמַר לָהּ: 'הֲנָאַת תַּשְׁמִישִׁי אֲסוּרָה עָלַיִךְ' - לֹא אָמַר כְּלוּם; מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְשַׁעְבֵּד לָהּ בִּשְׂאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִישׁוּת. אֲבָל אִם אָמְרָה לוֹ: 'הֲנָאַת תַּשְׁמִישְׁךָ אֲסוּרָה עָלַי' - צָרִיךְ לְהָפֵר; וְאִם לֹא הֵפֵר - הֲרֵי זֶה אָסוּר לְשַׁמְּשָׁהּ, שֶׁאֵין מַאֲכִילִין אֶת הָאָדָם דָּבָר הָאָסוּר לוֹ.

י. אָמְרָה: 'יִקְדְּשׁוּ יָדַי לְעוֹשֵׂיהֶן' [לקב"ה], אוֹ שֶׁנָּדְרָה שֶׁלֹּא יֵהָנֶה בְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ - אֵינוֹ נֶאֱסָר בְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁיָּדֶיהָ מְשֻׁעְבָּדִין לוֹ; אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: 'הַשְּׁחִרוּר [של עבד] וְהֶחָמֵץ [בזמן איסורו] וְהַהֶקְדֵּשׁ מַפְקִיעִין הַשִּׁעְבּוּד', חֲכָמִים עָשׂוּ חִזּוּק לְשִׁעְבּוּד הַבַּעַל, שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהַפְקִיעוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִדִּבְרֵיהֶם. אֲבָל צָרִיךְ הוּא לְהָפֵר, שֶׁמָּא יְגָרְשֶׁנָּה וְתִהְיֶה אֲסוּרָה לַחֲזוֹר לוֹ.

יא. נִשְׁבְּעָה אוֹ נָדְרָה שֶׁלֹּא יֵהָנֶה בָּהּ לֹא אֲבִי בַּעְלָהּ וְלֹא אָחִיו וּשְׁאָר קְרוֹבָיו - אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר; וְכֵן אִם נָדְרָה 'שֶׁלֹּא אֶתֵּן מַיִם לִפְנֵי בְּהֶמְתְּךָ, וְתֶבֶן לִפְנֵי בְּקָרְךָ', וְכַיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ שֶׁאֵין בָּהֶן עִנּוּי, וְאֵינָן מִדְּבָרִים שֶׁבֵּינוֹ לְבֵינָהּ, וְאֵינָן מִמְּלָאכוֹת שֶׁהִיא חַיֶּבֶת בָּהֶן - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר.

יב. יֵשׁ לַבַּעַל וְלָאָב לְהָפֵר נְדָרִים שֶׁעֲדַיִן לֹא חָלוּ, וְלֹא נֶאֱסְרָה בָּהֶן. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁאָמְרָה: 'הַיַּיִן אָסוּר עָלַי, אִם אֵלֵךְ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי' - הֲרֵי זֶה מֵפֵר, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא הָלְכָה וְלֹא נֶאֱסְרָה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יג. הָאָב אוֹ הַבַּעַל שֶׁאֵינָן שׁוֹמְעִין - אֵינָן מְפִרִין, אַף עַל פִּי שֶׁהַבַּעַל מֵפֵר נְדָרִים שֶׁלֹּא שְׁמָעָן; הָרָאוּי [=המסוגל] לִשְׁמֹעַ, אֵין הַשְּׁמִיעָה מְעַכֶּבֶת בּוֹ.

יד. הַשּׁוֹטֶה אֵינוֹ מֵפֵר, בֵּין אָב בֵּין בַּעַל. הַקָּטָן אֵין לוֹ אִישׁוּת, לְפִיכָךְ אֵינוֹ מֵפֵר. וְהַבַּעַל מֵפֵר נִדְרֵי שְׁתֵּי נָשָׁיו כְּאַחַת; וְכֵן הָאָב מֵפֵר נִדְרֵי שְׁתֵּי בְנוֹתָיו כְּאַחַת.

טו. הֲפָרַת נְדָרִים כָּל הַיּוֹם, וְאֵינָהּ מֵעֵת לְעֵת. כֵּיצַד? נָדְרָה בְּתְחִלַּת לֵיל שֵׁנִי, הֲרֵי זֶה מֵפֵר אוֹתוֹ הַלַּיְלָה, וְכָל יוֹם שֵׁנִי; נָדְרָה בְּיוֹם שֵׁנִי בְּתְחִלַּת הַיּוֹם, מֵפֵר כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. נָדְרָה בְּסוֹף הַיּוֹם עִם חֲשֵׁכָה - אִם הֵפֵר לָהּ עַד שֶׁלֹּא תֶחְשַׁךְ, מוּפָר; וְאִם לֹא הֵפֵר לָהּ עַד שֶׁחָשְׁכָה, אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר.

טז. וּמַה הוּא זֶה שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה, "מִיּוֹם אֶל יוֹם"? לְלַמֵּד שֶׁמֵּפֵר בַּלַּיְלָה, אִם נָדְרָה בַּלַּיְלָה; וְכֵן מֵפֵר כָּל הַיּוֹם [כלומר מתחיל מהלילה ונמשך למחרתו], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. נָדְרָה וְשָׁהָת [וחלפו] כַּמָּה יָמִים, וְאַחַר כָּךְ שָׁמַע הָאָב אוֹ הַבַּעַל - הֲרֵי זֶה מֵפֵר בְּיוֹם שָׁמְעוֹ, וּכְאִלּוּ נָדְרָה בְּעֵת שֶׁשָּׁמַע, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּיוֹם שָׁמְעוֹ", לֹא בְּיוֹם נִדְרָהּ בִּלְבַד.

יז. נַעֲרָה מְאֹרָשָׂה שֶׁנִּדְרָה, וְשָׁמַע אָבִיהָ וְהֵפֵר לָהּ, וּלְאַחַר יָמִים שָׁמַע הָאָרוּס, וְהֵפֵר בְּיוֹם שָׁמְעוֹ - אֵין זֶה מוּפָר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִם הֵנִיא אָבִיהָ אֹתָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ וְגוֹ', וְאִם הָיוֹ תִהְיֶה לְאִישׁ, וּנְדָרֶיהָ עָלֶיהָ וְגוֹ', וְשָׁמַע אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ" וְגוֹ' - הָא לָמַדְתָּ, שֶׁאַחַר שֶׁהֵפֵר הָאָב וְשָׁמַע הָאָרוּס, הֲרֵי זֶה מֵפֵר בְּיוֹם שְׁמוֹעַ הָאָב. וְהוּא הַדִּין אִם שָׁמַע אָרוּס וְהֵפֵר, וְאַחַר כַּמָּה יָמִים שָׁמַע הָאָב וְהֵפֵר בְּיוֹם שָׁמְעוֹ - שֶׁאֵינוֹ מוּפָר. וּמִנַּיִן שֶׁבְּנַעֲרָה מְאֹרָשָׂה הַכָּתוּב מְדַבֵּר? שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר לְמַטָּה: "וְאִם בֵּית אִישָׁהּ נָדָרָה וְגוֹ' וְשָׁמַע אִישָׁהּ וְהֶחְרִישׁ לָהּ" וְגוֹ' - מִכְּלָל, שֶׁ"אִישָׁהּ" הָאָמוּר לְמַעְלָה - אָרוּס, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יח. שָׁמַע הָאָב אוֹ הַבַּעַל, וְשָׁתַק כְּדֵי לְצַעֲרָהּ - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה בְּלִבּוֹ לְקַיֵּם נִדְרָהּ - הוֹאִיל וְעָבַר הַיּוֹם וְלֹא הֵפֵר וְלֹא בִּטֵּל, נִתְקַיְּמוּ נְדָרֶיהָ. נָדְרָה, וְהֵפֵר לָהּ הָאָב אוֹ הַבַּעַל, וְהִיא לֹא יָדְעָה שֶׁהֵפֵר, וְעָבְרָה עַל נִדְרָהּ אוֹ עַל שְׁבוּעָתָהּ בְּזָדוֹן - הֲרֵי זוֹ פְּטוּרָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּתְכַּוְّנָה לְאִסּוּר, הוֹאִיל וְנַעֲשָׂה הַהֵתֵר - פְּטוּרָה; וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "וַה' יִסְלַח לָהּ, כִּי הֵנִיא אָבִיהָ אֹתָהּ". וּמִכֵּין אוֹתָהּ מַכַּת מַרְדּוּת [מלקות מדרבנן], מִפְּנֵי שֶׁנִּתְכַּוְّנָה לְאִסּוּר.

יט. נָדְרָה וְעָבְרָה עַל נִדְרָהּ קֹדֶם שֶׁיָּפֵר לָהּ אָבִיהָ אוֹ בַּעְלָהּ - אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁמַע בּוֹ בַּיּוֹם וְהֵפֵר לָהּ, הֲרֵי זוֹ חַיֶּבֶת עַל דָּבָר שֶׁעָבְרָה בּוֹ, אִם מַלְקוּת - מַלְקוּת, וְאִם קָרְבָּן - קָרְבָּן.

כ. שָׁמַע נִדְרָהּ, וְשָׁתַק מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לָאָב אוֹ לַבַּעַל לְהָפֵר, אוֹ שֶׁיָּדַע שֶׁיֵּשׁ לָהֶן לְהָפֵר, אֲבָל לֹא יָדַע שֶׁנֶּדֶר זֶה צָרִיךְ הֲפָרָה, וּלְאַחַר זְמַן יָדַע - הֲרֵי זֶה יָפֵר; וּשְׁעַת יְדִיעָתוֹ - כְּאִלּוּ הִיא שְׁעַת הַנֶּדֶר אוֹ שְׁעַת שְׁמִיעָתוֹ, וְיָפֵר כָּל הַיּוֹם.

כא. נָדְרָה אִשְׁתּוֹ, וְסָבוּר שֶׁהִיא בִּתּוֹ וְהֵפֵר לָהּ עַל דַּעַת שֶׁהִיא בִּתּוֹ; וְכֵן אִם נָדְרָה בְּנָזִיר, וְסָבוּר שֶׁנָּדְרָה בְּקָרְבָּן וְהֵפֵר לָהּ עַל דַּעַת שֶׁנָּדְרָה קָרְבָּן; אָסְרָה עַצְמָהּ בִּתְאֵנִים, וְסָבוּר שֶׁבַּעֲנָבִים, וְהֵפֵר לָהּ עַל דַּעַת שֶׁהַנֶּדֶר לֶאֱסֹר הָעֲנָבִים - צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְהָפֵר כְּשֶׁיֵּדַע הַנֶּדֶר וְהַנּוֹדֶרֶת, לְשֵׁם הַנּוֹדֶרֶת הַזֹּאת וּלְשֵׁם הַנֶּדֶר הַזֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא הֵנִיא אֹתָהּ", לַנּוֹדֶרֶת עַצְמָהּ; וְאוֹמֵר: "וְשָׁמַע אָבִיהָ אֶת נִדְרָהּ", עַד שֶׁיֵּדַע אֵיזֶה נֶדֶר נָדְרָה. וְיֵשׁ לוֹ לְהָפֵר אוֹתוֹ כָּל יוֹם הַיְּדִיעָה.

יום שישי ב' אייר ה'תשע"ד

פֶּרֶק יג

א. מֵפֵר אָדָם אוֹ מְקַיֵּם נִדְרֵי אִשְׁתּוֹ אוֹ בִּתּוֹ בְּכָל לָשׁוֹן, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מַכֶּרֶת - שֶׁאֵין הָאִשָּׁה צְרִיכָה לִשְׁמֹעַ הַהֲפָרָה אוֹ הַקִּיּוּם.

ב. וְכֵיצַד מֵפֵר? אוֹמֵר: 'מוּפָר', אוֹ 'בָּטֵל', אוֹ 'אֵין נֶדֶר זֶה כְּלוּם', וְכַיּוֹצֵא בִּדְבָרִים שֶׁעִנְיָנָם עֲקִירַת הַנֶּדֶר מֵעִקָּרוֹ - בֵּין בְּפָנֶיהָ, בֵּין שֶׁלֹּא בְּפָנֶיהָ. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: 'אִי אֶפְשִׁי שֶׁתִּדְּרִי', אוֹ 'אֵין כָּאן נֶדֶר' - הֲרֵי זֶה לֹא הֵפֵר; וְכֵן הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ אוֹ לְבִתּוֹ: 'מָחוּל לִיךְ', אוֹ 'מֻתָּר לִיךְ', אוֹ 'שָׁרוּי לִיךְ', וְכָל כַּיּוֹצֵא בְּעִנְיָן זֶה - לֹא אָמַר כְּלוּם; שֶׁאֵין הָאָב

וְהַבַּעַל מַתִּיר [על סמך חרטה] כְּמוֹ הֶחָכָם, אֶלָּא עוֹקֵר הַנֶּדֶר מִתְּחִלָּתוֹ [=מצד עצמו] וּמְפָרוֹ.

ג. וְכֵיצַד מְקַיֵּם? כְּגוֹן שֶׁיֹּאמַר לָהּ: 'קַיָּם לִיכִי', אוֹ 'יָפָה נָדַרְתְּ', אוֹ 'אֵין כְּמוֹתֵךְ', אוֹ 'אִלּוּ לֹא נָדַרְתְּ, הָיִיתִי מַדִּירֵךְ', וְכֹל כַּיּוֹצֵא בִּדְבָרִים שֶׁמַּשְׁמָעָן שֶׁרָצָה בְּנֶדֶר זֶה.

ד. הַמְבַטֵּל נִדְרֵי אִשְׁתּוֹ אוֹ בִתּוֹ - אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר כְּלוּם, וְנִתְבַּטְּלוּ כָּל הַנְּדָרִים.

ה. וּמַה הוּא הַבִּטּוּל? שֶׁיָּכֹף אוֹתָהּ לַעֲשׂוֹת דָּבָר שֶׁאָסְרָה אוֹתוֹ. אֲבָל הַהֲפָרָה, אֵינוֹ כּוֹפֶה אוֹתָהּ, אֶלָּא מֵפֵר לָהּ וּמַנִּיחָהּ - אִם רָצָת עוֹשָׂה, וְאִם רָצָת אֵינָהּ עוֹשָׂה.

ו. כֵּיצַד? נָדְרָה אוֹ נִשְׁבְּעָה שֶׁלֹּא תֹּאכַל אוֹ שֶׁלֹּא תִשְׁתֶּה, וְאָמַר לָהּ: 'מוּפָר לִיךְ' - הֲרֵי זֶה הֵפֵר, וּמֻתֶּרֶת לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת; נָטַל וְנָתַן לָהּ וְאָמַר לָהּ: 'טְלִי אִכְלִי', 'טְלִי שְׁתִי' - הֲרֵי זוֹ אוֹכֶלֶת וְשׁוֹתָה, וְהַנֶּדֶר בָּטֵל מֵאֵלָיו.

ז. הַמֵּפֵר נִדְרֵי בִתּוֹ אוֹ אִשְׁתּוֹ, צָרִיךְ לְהוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו; וְאִם הֵפֵר בְּלִבּוֹ, אֵינוֹ מוּפָר. אֲבָל הַמְבַטֵּל, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו, אֶלָּא מְבַטֵּל בְּלִבּוֹ בְּלֵבָב, וְכוֹפֶה אוֹתָהּ לַעֲשׂוֹת - בֵּין עָשָׂת בֵּין לֹא עָשָׂת, בָּטֵל הַנֶּדֶר.

ח. מְפֵרִין הַנְּדָרִים בְּשַׁבָּת, בֵּין לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת בֵּין שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת; וְלֹא יֹאמַר לָהּ בְּשַׁבָּת: 'מוּפָר לִיךְ', כְּדֶרֶךְ שֶׁיֹּאמַר בְּחֹל - אֶלָּא מְבַטֵּל בְּלִבּוֹ, וְאוֹמֵר לָהּ: 'טְלִי אִכְלִי', 'טְלִי שְׁתִי', וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה.

ט. הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ אוֹ לְבִתּוֹ: 'כָּל נְדָרִים שֶׁתִּדְּרִי מִכָּאן וְעַד שֶׁאָבוֹא מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי, הֲרֵי הֵן קַיָּמִין', אוֹ 'הֲרֵי הֵן מוּפָרִין' - לֹא אָמַר כְּלוּם. עָשָׂה שָׁלַח לְהָפֵר לָהּ, אוֹ לְהָקִים לָהּ - אֵינוֹ כְּלוּם, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ, וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ"; וְכֵן הָאָב - בְּעַצְמוֹ, לֹא בִּשְׁלוּחוֹ.

י. אָסְרָה עַצְמָהּ בִּתְאֵנִים וַעֲנָבִים, בֵּין בְּנֶדֶר בֵּין בִּשְׁבוּעָה, בֵּין שֶׁאָסְרָה עַצְמָהּ בְּכָל הַמִּין, בֵּין שֶׁאָמְרָה 'תְּאֵנִים וַעֲנָבִים אֵלּוּ', וְקִיְּמָם לַתְּאֵנִים וְהֵפֵר לָעֲנָבִים, אוֹ שֶׁקִּיְּמָם לָעֲנָבִים וְהֵפֵר לַתְּאֵנִים - מַה שֶׁקִּיְּמָם קַיָּם, וּמַה שֶׁהֵפֵר מוּפָר; וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְאֵין אוֹמְרִין בַּהֲפָרָה, 'נֶדֶר שֶׁהוּפַר מִקְצָתוֹ הוּפַר כֻּלּוֹ', כְּדֶרֶךְ שֶׁאוֹמְרִין בְּהַתָּרָה.

יא. מִי שֶׁנָּדְרָה אִשְׁתּוֹ, וְשָׁמַע וְהִתְפִּיס עַצְמוֹ בְּנִדְרָהּ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר, שֶׁהֲרֵי קִיֵּם לָהּ; נָדַר הוּא, וְהִתְפִּיסָה עַצְמָהּ בְּנִדְרוֹ - מֵפֵר אֶת שֶׁלָּהּ, וְשֶׁלּוֹ קַיָּם.

יב. כֵּיצַד? שָׁמַע אִשְׁתּוֹ אוֹ בִתּוֹ אוֹמֶרֶת: 'הֲרֵינִי נְזִירָה', וְאָמַר: 'וַאֲנִי' - אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר, וּשְׁנֵיהֶם נְזִירִים; אָמַר הוּא: 'הֲרֵינִי נָזִיר', וְשָׁמְעָה הִיא וְאָמְרָה: 'וַאֲנִי' - מֵפֵר לָהּ, וְשֶׁלּוֹ קַיָּם. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יג. נָדַר לְעַצְמוֹ, וְהִדִּירָהּ כְּמוֹתוֹ, וְגָמַר בְּלִבּוֹ לְהַדִּירָהּ, וְאָמְרָה 'אָמֵן' - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר; וְאִם נָדַר וְהִדִּירָהּ דֶּרֶךְ שְׁאֵלָה, לְיַדֵּע מַה בְּלִבָּהּ, כְּמִי שֶׁאָמַר לָהּ: 'הֲתִרְצִי בְּנֶדֶר זֶה לִהְיוֹת כְּמוֹתִי אוֹ לֹא'? וְאָמְרָה 'אָמֵן' - הֲרֵי זֶה מֵפֵר לָהּ.

יד. כֵּיצַד? אָמַר לָהּ: 'הֲרֵינִי נָזִיר, וָאַתְּ', כְּלוֹמַר: 'וְאַתְּ נְזִירָה כְּמוֹתִי', וְאָמְרָה 'אָמֵן' - אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר לָהּ; אָמַר לָהּ: 'הֲרֵינִי זָיר; וּמַה תֹּאמְרִי, הַאַתְּ נְזִירָה כְּמוֹתִי'? וְאָמְרָה 'אָמֵן' - הֲרֵי זֶה יָפֵר. וְאִם הֵפֵר לָהּ - שֶׁלּוֹ בָּטֵל, שֶׁזֶּה כְּמִי שֶׁתָּלָה נִדְרוֹ בִּנְדָרָהּ. אָמְרָה לוֹ: 'הֲרֵינִי נְזִירָה, וָאַתָּה', וְאָמַר 'אָמֵן' - אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

טו. הָאִשָּׁה שֶׁנָּדְרָה, וְשָׁמַע אַחֵר וְהִתְפִּיס עַצְמוֹ בְּנִדְרָהּ וְאָמַר: 'וַאֲנִי', וְשָׁמַע אָבִיהָ אוֹ בַּעְלָהּ וְהֵפֵר לָהּ - שֶׁלָּהּ מוּפָר, וְזֶה שֶׁהִתְפִּיס עַצְמוֹ - חַיָּב.

טז. הָאִשָּׁה שֶׁאֵין לָהּ בַּעַל וְאֵינָהּ בִּרְשׁוּת אָב, וְאָמְרָה: 'הֲרֵי הַבָּשָׂר אָסוּר עָלַי לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם', וְנִשֵּׂאת בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - אַף עַל פִּי שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁחָל הַנֶּדֶר הֲרֵי הִיא בִּרְשׁוּת הַבַּעַל, אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר, שֶׁבִּשְׁעַת הַנֶּדֶר לֹא הָיְתָה בִּרְשׁוּתוֹ; וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "וְנֶדֶר אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה" וְגוֹ'; וַאֲפִלּוּ הָיְתָה מְאֹרֶסֶת לוֹ בִּשְׁעַת הַנֶּדֶר - שֶׁאֵין הַבַּעַל מֵפֵר בַּקּוֹדְמִין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יז. נָדְרָה תַּחַת בַּעְלָהּ שֶׁיִּהְיֶה הַבָּשָׂר אָסוּר עָלֶיהָ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, אוֹ שֶׁתִּהְיֶה נְזִירָה לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְהֵפֵר לָהּ בַּעְלָהּ, וָמֵת אוֹ גֵּרְשָׁהּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - אַף עַל פִּי שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהָיָה לַנֶּדֶר לָחוּל, הֲרֵי הִיא גְּרוּשָׁה אוֹ אַלְמָנָה - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת, שֶׁכְּבָר הֵפֵר לָהּ נֶדֶר זֶה.

יח. אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה שֶׁאָמְרָה: 'הֲרֵינִי אֲסוּרָה בְּיַיִן כְּשֶׁאֲנִשֵּׂא', וְנִשֵּׂאת - אֵין הַבַּעַל יָכוֹל לְהָפֵר; אָמְרָה וְהִיא תַּחַת בַּעְלָהּ: 'הֲרֵינִי אֲסוּרָה בְּבָשָׂר כְּשֶׁאֶתְגָּרֵשׁ' - הֲרֵי הַבַּעַל מֵפֵר, וּכְשֶׁתִּתְגָּרֵשׁ תִּהְיֶה מֻתֶּרֶת.

יט. הַמְקַיֵּם בְּלִבּוֹ - הֲרֵי זֶה קַיָּם. וְהַמֵּפֵר בְּלִבּוֹ - אֵינוֹ מוּפָר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. לְפִיכָךְ: אִם הֵפֵר בְּלִבּוֹ - הֲרֵי זֶה יָכוֹל לַחֲזוֹר וּלְקַיֵּם; וְאִם קִיֵּם בְּלִבּוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר וּלְהָפֵר, אֶלָּא אִם חָזַר בְּתוֹךְ כְּדֵי דִבּוּר; שֶׁלֹּא יְהֵא כֹּחַ דְּבָרִים שֶׁבְּלִבּוֹ גָּדוֹל מִכֹּחַ מוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו [שמוציא בשפתיו יכול לחזור בו בתוך כדי דבור].

כ. הַמְקַיֵּם נִדְרֵי בִתּוֹ אוֹ אִשְׁתּוֹ, וְנִחַם [=התחרט] - הֲרֵי זֶה נִשְׁאָל לְחָכָם וּמַתִּיר לוֹ הֲקָמָתוֹ, וְחוֹזֵר וּמֵפֵר לָהּ בּוֹ בַּיּוֹם; אֲבָל אִם הֵפֵר לָהּ, וְנִחַם - אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשָּׁאֵל לְחָכָם כְּדֵי שֶׁיַּחֲזוֹר וִיקַיֵּם.

כא. נַעֲרָה מְאֹרֶשָׂה שֶׁנָּדְרָה, וְקִיֵּם לָהּ אָבִיהָ לְבַדּוֹ אוֹ בַּעְלָהּ לְבַדּוֹ, וְהֵפֵר לָהּ הָאַחֵר - אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאַל לְחָכָם וְהִתִּיר לוֹ הֲקָמָתוֹ, אֵינוֹ חוֹזֵר וּמֵפֵר לָהּ עִם הָאַחֵר שֶׁכְּבָר הֵפֵר לָהּ; שֶׁאֵין לָהֶם לְהָפֵר אֶלָּא שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד.

כב. אָמַר לְבִתּוֹ אוֹ לְאִשְׁתּוֹ: 'קַיָּם לִיךְ', קַיָּם לִיךְ', וְנִשְׁאַל עַל הֲקָמָה רִאשׁוֹנָה - הֲרֵי הַשְּׁנִיָּה חָלָה עָלָיו. אָמַר לָהּ: 'קַיָּם לִיךְ וּמוּפָר לִיךְ', וְלֹא תָחוּל הֲקָמָה אֶלָּא אִם כֵּן חָלָה הַהָפָרָה' - הֲרֵי זֶה מוּפָר; שֶׁאֵין הַהֲקָמָה מוֹעֶלֶת אַחַר הַהָפָרָה. אָמַר לָהּ: 'קַיָּם וּמוּפָר, בְּבַת אַחַת' - הֲרֵי זֶה קַיָּם. אָמַר לָהּ: 'קַיָּם לִיךְ הַיּוֹם' - הֲרֵי זֶה קַיָּם לְעוֹלָם. אָמַר לָהּ: 'מוּפָר לִיךְ לְמָחָר' - אֵינוֹ מוּפָר; שֶׁהֲרֵי קִיְּמוֹ הַיּוֹם, וּלְמָחָר אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר. אָמַר לָהּ: 'קַיָּם לִיךְ שָׁעָה אַחַת', וְעָבַר הַיּוֹם וְלֹא הֵפֵר לָהּ - הֲרֵי זֶה קַיָּם; וְאֵין אוֹמְרִין שֶׁזֶּה כְּמִי שֶׁאָמַר לָהּ 'הֲרֵי מוּפָר לִיךְ לְאַחַר שָׁעָה', שֶׁהֲרֵי

לא הוֹצִיא הֲפָרָה מִפִּיו. אָמַר לָהּ: 'קַיָּם לִיךְ שָׁעָה אַחַת',
וּכְשֶׁעָבְרָה הַשָּׁעָה אָמַר לָהּ 'מוּפָּר לִיךְ' - הֲרֵי זֶה סָפֵק,
וּלְפִיכָךְ אֲסוּרָה בְּנִדָּרָהּ, וְאִם עָבְרָה עַל נִדְרָהּ - אֵינָהּ לוֹקָה.
כג. מִי שֶׁנָּדַר נְדָרִים כְּדֵי לְכוֹנֵן דֵּעוֹתָיו [=ליישר מדותיו]
וּלְתַקֵּן מַעֲשָׂיו - הֲרֵי זֶה נָאֶה וּמְשֻׁבָּח. כֵּיצַד? כְּגוֹן מִי
שֶׁהָיָה זוֹלֵל, וְאָסַר הַבָּשָׂר עָלָיו שָׁנָה אוֹ שְׁתַּיִם, אוֹ מִי
שֶׁהָיָה שׁוֹגֶה בְּיַיִן [='מכור' ליין], וְאָסַר הַיַּיִן עַל עַצְמוֹ
זְמַן מְרֻבֶּה, אוֹ שֶׁאָסַר הַשִּׂכְרוּת לְעוֹלָם; וְכֵן מִי שֶׁהָיָה
רוֹדֵף שַׁלְמוֹנִים וְנִבְהָל לְהוֹן, וְאָסַר עַל עַצְמוֹ הַמַּתָּנוֹת, אוֹ
הֶנַיַּת אַנְשֵׁי מְדִינָה זוֹ; וְכֵן מִי שֶׁהָיָה מִתְגָּאֶה בְּיָפְיוֹ, וְנָדַר
בְּנָזִיר, וְכַיּוֹצֵא בִּנְדָרִים אֵלּוּ - כֻּלָּן דֶּרֶךְ עֲבוֹדָה לַשֵּׁם הֵן;
וּבִנְדָרִים אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, אָמְרוּ חֲכָמִים: 'סְיָג לַפְּרִישׁוּת,
נְדָרִים'.
כד. וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן עֲבוֹדָה - לֹא יַרְבֶּה אָדָם בִּנְדָרֵי
אִסּוּר, וְלֹא יַרְגִּיל עַצְמוֹ בָּהֶן; אֶלָּא יִפְרֹשׁ מִדְּבָרִים שֶׁרָאוּי
לִפְרֹשׁ מֵהֶן, בְּלֹא נֶדֶר.
כה. אָמְרוּ חֲכָמִים: כָּל הַנּוֹדֵר, כְּאִלּוּ בָּנָה בָּמָה [מזבח
לקרבן מחוץ לבית המקדש]; וְאִם עָבַר וְנָדַר - מִצְוָה
לְהִשָּׁאֵל עַל נִדְרוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא מִכְשׁוֹל לְפָנָיו. בַּמֶּה
דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּנְדָרֵי אִסָּר. אֲבָל נִדְרֵי הֶקְדֵּשׁ - מִצְוָה
לְקַיְּמָן, וְלֹא יִשָּׁאֵל עֲלֵיהֶן אֶלָּא מִדֹּחַק, שֶׁנֶּאֱמַר: "נִדְרֵי לַה'
אֲשַׁלֵּם".

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסַיְּעַן

הִלְכוֹת נְזִירוּת

יֵשׁ בִּכְלָלָן עֶשֶׂר מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁמוֹנֶה
מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) שֶׁיְּגַדֵּל הַנָּזִיר
פֶּרַע [=שער ארוך]; (ב) שֶׁלֹּא יְגַלַּח שְׂעָרוֹ כָּל יְמֵי נִזְרוֹ;
(ג) שֶׁלֹּא יִשְׁתֶּה הַנָּזִיר יַיִן וְלֹא תַּעֲרֹבֶת יַיִן, וַאֲפִלּוּ חֹמֶץ
שֶׁלָּהֶן; (ד) שֶׁלֹּא יֹאכַל עֲנָבִים לַחִים; (ה) שֶׁלֹּא יֹאכַל
צִמּוּקִין; (ו) שֶׁלֹּא יֹאכַל חַרְצַנִּים; (ז) שֶׁלֹּא יֹאכַל זוּגִין
[=קליפת ענבים]; (ח) שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לְאֹהֶל הַמֵּת; (ט) שֶׁלֹּא
יִטַּמָּא לַמֵּתִים; (י) שֶׁיְּגַלַּח עַל הַקָּרְבָּנוֹת, כְּשֶׁיַּשְׁלִים
נְזִירוּתוֹ אוֹ כְּשֶׁיִּטַּמָּא. וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ - בְּפְרָקִים אֵלּוּ.

פֶּרֶק א

א. הַנְּזִירוּת - הִיא נֶדֶר מִכְּלַל נִדְרֵי אִסָּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי
יַפְלִיא לִנְדֹּר נֶדֶר נָזִיר לְהַזִּיר לַה'". וּמִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁיְּגַדֵּל
הַנָּזִיר שְׂעַר רֹאשׁוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "גֹּדֵל פֶּרַע שְׂעַר רֹאשׁוֹ"; וְאִם
גִּלַּח בִּימֵי נִזְרוֹ - עָבַר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "תַּעַר לֹא
יַעֲבֹר עַל רֹאשׁוֹ". וְכֵן אָסוּר לְהִטַּמֵּא לְמֵתִים אוֹ לֶאֱכֹל
דְּבָרִים שֶׁאָסְרָן הַכָּתוּב עָלָיו מִגֶּפֶן הַיַּיִן, כָּל יְמֵי נִזְרוֹ.
ב. עָבַר וְגִלַּח, אוֹ נִטְמָא, אוֹ אָכַל מִגֶּפֶן הַיַּיִן - הֲרֵי זֶה
לוֹקֶה שְׁתַּיִם: אַחַת מִשּׁוּם "לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ", שֶׁכּוֹלֵל כָּל
הַנְּדָרִים, וְאַחַת מִשּׁוּם דָּבָר שֶׁעָבַר עָלָיו מִדְּבָרִים שֶׁאִסּוּרָן
אִסּוּר מְיֻחָד עַל הַנָּזִיר.

ג. נָדַר בִּנְזִיר, וְקִיֵּם נִדְרוֹ כְּמִצְוָתוֹ - הֲרֵי זֶה עָשָׂה שָׁלֹשׁ
מִצְוֹת עֲשֵׂה: הָאַחַת - "כְּכָל הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה", וַהֲרֵי
עָשָׂה; וְהַשְּׁנִיָּה - "גֹּדֵל פֶּרַע שְׂעַר רֹאשׁוֹ", וַהֲרֵי גִּדֵּל;
וְהַשְּׁלִישִׁית - תִּגְלַחְתּוֹ עִם הַבָּאַת קָרְבְּנוֹתָיו, שֶׁנֶּאֱמַר:
"וְגִלַּח הַנָּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד".
ד. הָאוֹמֵר: 'לֹא אִפָּטֵר מִן הָעוֹלָם, עַד שֶׁאֶהְיֶה נָזִיר' - הֲרֵי
זֶה נָזִיר מִיָּד, שֶׁמָּא יָמוּת עַתָּה. וְאִם אֵחַר נְזִירוּתוֹ, הֲרֵי זֶה
עוֹבֵר בְּ"לֹא תְאַחֵר לְשַׁלְּמוֹ"; וְאֵין לוֹקִין עַל לָאו זֶה [שאין
בו מעשה].
ה. אֵין אוֹמְרִין בִּנְזִירוּת: 'עַד שֶׁיּוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו דָּבָר
שֶׁמִּשְׁמָעוֹ אֵצֶל כָּל הָעָם כָּעִנְיָן שֶׁבְּלִבּוֹ'; אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁגָּמַר
[=החליט] בְּלִבּוֹ, וְהוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו דְּבָרִים שֶׁעִנְיָנָם
[שפירושם] שֶׁיִּהְיֶה נָזִיר - אַף עַל פִּי שֶׁהֵן עִנְיָנוֹת רְחוֹקוֹת
[פירושים לא מוכרחים], וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּמִשְׁמָעָן
[הפשוט] לְשׁוֹן נְזִירוּת - הֲרֵי זֶה נָזִיר.
ו. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁהָיָה נָזִיר עוֹבֵר לְפָנָיו, וְאָמַר: 'אֶהְיֶה' -
הֲרֵי זֶה נָזִיר, הוֹאִיל וּבְלִבּוֹ הָיָה שֶׁיִּהְיֶה כְּמוֹ זֶה, וְאַף עַל
פִּי שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ וְאָמַר 'אֶהְיֶה כְּמוֹ זֶה'. וְכֵן אִם אָחַז בִּשְׂעָרוֹ,
וְאָמַר: 'אֶהֱא נָוֶה' [במשמעות: 'אהיה יפה במצוה התלויה
בשיער'], אוֹ 'אֶהֱא מְכַלְכֵּל' [שמשמעותו. 'אגדל שיער
ואסדרו'], אוֹ 'אֶהֱא מְסַלְסֵל' [בשערי], אוֹ שֶׁאָמַר: 'הֲרֵיגִי
מְסַלְסֵל', אוֹ 'הֲרֵיגִי מְכַלְכֵּל', אוֹ 'הֲרֵי עָלַי לְשַׁלֵּחַ פֶּרַע' -
הֲרֵי זֶה נָזִיר; וְהוּא, שֶׁיִּגְמֹר בְּלִבּוֹ לְהַזִּיר.
ז. אָמַר: 'הֲרֵי עָלַי צִפָּרִים' - אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה נָזִיר עוֹבֵר
לְפָנָיו, וְאַף עַל פִּי שֶׁהָיָה בְּלִבּוֹ לְהַזִּיר - אֵינוֹ נָזִיר, וַהֲרֵי זֶה
כְּמִי שֶׁלֹּא הוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו כְּלוּם.
ח. כָּל כִּנּוּיֵי נְזִירוּת, כִּנְזִירוּת. כֵּיצַד? מְקוֹמוֹת הָעֶלְגִים
שֶׁמְּשַׁנִּין אֶת הַדִּבּוּר, וְאָמַר שָׁם: 'הֲרֵיגִי נָזִיק', 'נָזִיחַ', 'פָּזִיחַ'
- הֲרֵי זֶה נָזִיר.
ט. הָאוֹמֵר: 'הֲרֵיגִי נָזִיר מִן הַחַרְצַנִּים בִּלְבַד', אוֹ 'מִן הַזּוּגִין
בִּלְבַד', אוֹ 'הֲרֵיגִי נָזִיר מִן הַתִּגְלַחַת', אוֹ 'הֲרֵיגִי נָזִיר מִן
הַטֻּמְאָה בִּלְבַד' - הֲרֵי זֶה נָזִיר גָּמוּר, וְכָל דִּקְדּוּקֵי נְזִירוּת
עָלָיו; אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיָה בְּלִבּוֹ לְהַזִּיר אֶלָּא מִדָּבָר זֶה
בִּלְבַד, הוֹאִיל וְדָבָר שֶׁנָּזַר מִמֶּנּוּ אָסוּר עַל הַנָּזִיר, הֲרֵי זֶה נָזִיר
גָּמוּר.
י. אֲבָל הָאוֹמֵר: 'הֲרֵיגִי נָזִיר מִן הַגְּרוֹגָרוֹת' [תאנים
מיובשות], אוֹ 'מִן הַדְּבֵלָה' [גוש תאנים מיובשות], וְכַיּוֹצֵא
בָּהֶן - הֲרֵי זֶה אָסוּר בָּהֶן [בנדר], וְאֵינוֹ נָזִיר.
יא. מָזְגוּ לוֹ כּוֹס שֶׁל יַיִן, וְנָתְנוּ לוֹ לִשְׁתּוֹת, וְאָמַר: 'הֲרֵיגִי
נָזִיר מִמֶּנּוּ' - הֲרֵי זֶה נָזִיר גָּמוּר. וְאִם הָיָה מַר נֶפֶשׁ, אוֹ
כּוֹעֵס, אוֹ מִתְאַבֵּל, וְהָיוּ מְבַקְּשִׁין מִמֶּנּוּ שֶׁיִּשְׁתֶּה כְּדֵי לִשְׁכֹּחַ
עֲמָלוֹ [=צערו], וְאָמַר: 'הֲרֵיגִי נָזִיר מִמֶּנּוּ' - הֲרֵי זֶה אָסוּר
בְּאוֹתוֹ הַכּוֹס בִּלְבַד, וְאֵינוֹ נָזִיר; שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן זֶה, אֶלָּא שֶׁלֹּא
יִשְׁתֶּה כּוֹס זֶה.
יב. וְכֵן שִׁכּוֹר שֶׁנָּתְנוּ לוֹ כּוֹס כְּדֵי לְרַוּתוֹ [=לשכרו], וְאָמַר:
'הֲרֵיגִי נָזִיר מִמֶּנּוּ' - הֲרֵי זֶה אָסוּר בְּאוֹתוֹ הַכּוֹס בִּלְבַד, וְאֵינוֹ
חַיָּב בִּנְזִירוּת; שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן זֶה, אֶלָּא שֶׁלֹּא יְשַׁכְּרוּ אוֹתוֹ יוֹתֵר

מִדַּי. וְאִם הִגִּיעַ לְשִׁכְרוּתוֹ שֶׁל לוֹט - אֵין דְּבָרָיו כְּלוּם, וְאֵינוֹ חַיָּב עַל כָּל עֲבֵרָה שֶׁיַּעֲשֶׂה; שֶׁמִּשֶּׁהִגִּיעַ לְשִׁכְרוּתוֹ שֶׁל לוֹט, אֵינוֹ בֶּן חִיּוּב.

יג. הָאוֹמֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר עַל מְנָת שֶׁאֶהְיֶה שׁוֹתֶה יַיִן', אוֹ 'מִסַּמֵּא לְמֵתִים', אוֹ 'מְגַלֵּחַ שְׂעָרוֹ' - הֲרֵי זֶה נָזִיר, וְאָסוּר בְּכֻלָּן; מִפְּנֵי שֶׁהִתְנָה [לשנות] עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה, וְכָל הַמַּתְנֶה עַל הַכָּתוּב בַּתּוֹרָה - תְּנָאוֹ בָּטֵל.

יד. נָדַר בְּנָזִיר, וְאָמַר: 'לֹא הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁהַנָּזִיר אָסוּר בְּיַיִן, אוֹ בְּטֻמְאָה, אוֹ בְּתִגְלֹחַת, וְאִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ כֵּן, לֹא הָיִיתִי נוֹדֵר' - הֲרֵי זֶה נָזִיר, וְחַיָּב בְּכֻלָּן; שֶׁהֲרֵי הוּא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁאָסַר עַצְמוֹ בְּאֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה מִינִין; וּכְבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁאֲפִלּוּ לֹא נָזַר אֶלָּא מֵאֶחָד מֵהֶן, אָסוּר בְּכֻלָּן.

טו. אָמַר: 'יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁהַנָּזִיר אָסוּר בְּכָל אֵלּוּ, אֲבָל הָיָה בְּדַעְתִּי שֶׁמֻּתָּר לִי אֲנִי לִשְׁתּוֹת הַיַּיִן, מִפְּנֵי שֶׁאֵינִי יָכוֹל לִחְיוֹת בְּלֹא יַיִן, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֲנִי קוֹבֵר אֶת הַמֵּתִים' [ולכן אהיה מותר להטמא] - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ נָזִיר; מִפְּנֵי שֶׁאִלּוּ בִּכְלַל נִדְרֵי שְׁגָגוֹת, שֶׁאֵינָן צְרִיכִין שְׁאֵלָה לְחָכָם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

טז. הָאוֹמֵר: 'הֲרֵי יָדֵי נְזִירָה', 'הֲרֵי רַגְלֵי נְזִירָה' - לֹא אָמַר כְּלוּם; 'הֲרֵי רֹאשִׁי נָזִיר', 'כְּבֵדֵי נְזִירָה' - הֲרֵי זֶה נָזִיר. זֶה הַכְּלָל: כָּל אֵבָר שֶׁאִם יִנָּטֵל מִן הַחַי, יָמוּת - אִם אָמַר 'הֲרֵי הוּא נָזִיר', הֲרֵי זֶה נָזִיר.

יז. הָאוֹמֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר כְּשֶׁיִּהְיֶה לִי בֵּן' - אִם נוֹלַד לוֹ בֵּן זָכָר, הֲרֵי זֶה נָזִיר; אֲבָל אִם נוֹלְדָה לוֹ בַּת, אוֹ טֻמְטוּם [אין ידוע אם זכר או נקבה], אוֹ אַנְדְּרוֹגִינוֹס [מין בפני עצמו וספק זכר ספק נקבה] - אֵין זֶה נָזִיר. אָמַר: 'הֲרֵינִי נָזִיר כְּשֶׁיִּהְיֶה לִי וָלָד' - אֲפִלּוּ נוֹלַד לוֹ בַּת, אוֹ טֻמְטוּם, אוֹ אַנְדְּרוֹגִינוֹס - הֲרֵי זֶה נָזִיר. הַפִּילָה אִשְׁתּוֹ, אֵינוֹ נָזִיר; חָזְרָה וְנִתְעַבְּרָה וְיָלְדָה, הֲרֵי זֶה נָזִיר.

פֶּרֶק ב

א. הַנּוֹדֵר בְּנָזִיר בְּשׁוֹגֵג אוֹ בְּאֹנֶס, אוֹ שֶׁנָּדַר לְזָרֵז חֲבֵרוֹ, אוֹ דֶּרֶךְ חֲבַאי - הֲרֵי זֶה פָּטוּר, כִּשְׁאָר נְדָרִים; וּמִי שֶׁנָּדַר בְּנָזִיר, וְנִחַם עַל נִדְרוֹ - הֲרֵי זֶה נִשְׁאָל לְחָכָם, וּמַתִּיר לוֹ נְזִירוּתוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּתִּירִין שְׁאָר הַנְּדָרִים.

ב. מִי שֶׁנָּדַר בְּנָזִיר, וְהָלַךְ לְהָבִיא קָרְבְּנוֹתָיו שֶׁנָּזַר עַל דַּעַת שֶׁיְּבִיאֵם בִּמְלֹאת יְמֵי נִזְרוֹ, מְצָאָן שֶׁנִּגְנְבוּ, אוֹ נִגְנְבָה בְּהֵמָה מֵהֶן - אִם עַד שֶׁלֹּא נִגְנְבָה הַבְּהֵמָה נָזַר - הֲרֵי זֶה נָזִיר; וְאִם אַחַר שֶׁנִּגְנְבָה אוֹ אָבְדָה אוֹ שֶׁמֵּתָה נָזַר - אֵינוֹ נָזִיר, שֶׁזֶּה נָזַר בְּטָעוּת.

ג. הַמַּתְפִּיס [נזירותו] בִּנְזִירוּת [חבירו] - הֲרֵי זֶה נָזִיר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּדִין כָּל הַמַּתְפִּיס בְּנֶדֶר.

ד. הָיָה נָזִיר עוֹבֵר לְפָנָיו, וְאָמַר: 'הֲרֵינִי כָּזֶה' - הֲרֵי זֶה נָזִיר. נָדַר חֲבֵרוֹ בְּנָזִיר, וְאָמַר הוּא: 'פִּי כְּפִיו מִיַּיִן', אוֹ שֶׁאָמַר: 'שְׂעָרִי כִּשְׂעָרוֹ מִלְּהִגָּזֵז' - הֲרֵי זֶה נָזִיר. וְכֵן אִם שָׁמַע [-את חבירו נודר בנזירות] וְאָמַר 'וַאֲנִי' בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר, וְשָׁמַע שְׁלִישִׁי בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר שֶׁל שֵׁנִי, וְאָמַר 'וַאֲנִי', וַאֲפִלּוּ הֵן מֵאָה - כֻּלָּן נְזִירִים.

ה. הָאוֹמֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר כְּשֶׁיִּהְיֶה לִי בֵּן', וְשָׁמַע חֲבֵרוֹ וְאָמַר 'וַאֲנִי' - הֲרֵי חֲבֵרוֹ נָזִיר מִיָּד.

ו. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'הֲרֵינִי נָזִיר כְּשֶׁיִּהְיֶה לְךָ בֵּן', וְשָׁמַע חֲבֵרוֹ וְאָמַר: 'וַאֲנִי' - אֵין זֶה נָזִיר; שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן זֶה הָאַחֲרוֹן, אֶלָּא לוֹמַר לוֹ 'שֶׁאֲנִי אוֹהֵב שֶׁיִּהְיֶה לְךָ בֵּן כְּמוֹ זֶה', שֶׁהֲרֵי הוּא בֹּשׁ מִמֶּנּוּ [ומפאת הנימוס אמר זאת].

ז. הָאוֹמֵר [שלא בנוכחות 'פלוני']: 'הֲרֵינִי נָזִיר כְּשֶׁיִּהְיֶה לִפְלוֹנִי בֵּן', וְשָׁמַע חֲבֵרוֹ וְאָמַר: 'וַאֲנִי' - הֲרֵי זֶה סָפֵק; שֶׁמָּא לֹא נִתְכַּוֵּן אֶלָּא לְהִיוֹת נָזִיר כְּמוֹתוֹ, אוֹ לוֹמַר 'שֶׁאֲנִי אוֹהֵב אוֹתוֹ כְּמוֹתְךָ'; וּסְפֵק נְזִירוּת, לְהָקֵל.

ח. שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ מְהַלְּכִין בַּדֶּרֶךְ, וְרָאוּ אֶחָד בָּא כְּנֶגְדָּן, וְאָמַר אֶחָד מִן הַשְּׁנַיִם: 'זֶה הַהוֹלֵךְ לִקְרָאתֵנוּ שִׁמְעוֹן הוּא', וְאָמַר חֲבֵרוֹ: 'רְאוּבֵן הוּא', וְאָמַר זֶה: 'הֲרֵינִי נָזִיר אִם יִהְיֶה רְאוּבֵן', וְאָמַר הָאַחֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר אִם יִהְיֶה שִׁמְעוֹן' - הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם וַהֲרֵי הוּא רְאוּבֵן, הֲרֵי זֶה נָזִיר; וְאִם הָיָה שִׁמְעוֹן, הֲרֵי חֲבֵרוֹ נָזִיר; כְּמוֹ שֶׁנָּדְרוּ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. לֹא הִגִּיעַ אֲלֵיהֶם, אֶלָּא חָזַר לַאֲחוֹרָיו וְנֶעֱלַם מֵעֵינֵיהֶם, וְלֹא יָדְעוּ מִי הוּא - אֵין אֶחָד מֵהֶן נָזִיר.

ט. וְכֵן הָאוֹמֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר אִם הָיָה בִּכְרִי [בערימת תבואה] זֶה מֵאָה כּוֹר' [שם מידה], וְהָלַךְ לְמָדְדוֹ, מְצָאוֹ שֶׁנִּגְנַב אוֹ אָבַד - אֵינוֹ נָזִיר, וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, שֶׁסְּפֵק נְזִירוּת לְהָקֵל.

י. הָיוּ מְהַלְּכִין בַּדֶּרֶךְ, וְרָאוּ אֶת הַכּוּי [שהוא ספק חיה ספק בהמה] מֵרָחוֹק, וְאָמַר אֶחָד מֵהֶן: 'הֲרֵינִי נָזִיר שֶׁזֶּה חַיָּה', וְאָמַר אֶחָד: 'הֲרֵינִי נָזִיר שֶׁזֶּה בְּהֵמָה', וְאָמַר אַחֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר שֶׁאֵין זֶה חַיָּה', וְאָמַר אַחֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר שֶׁאֵין זֶה בְּהֵמָה', וְאָמַר אַחֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר שֶׁאֵין זֶה לֹא חַיָּה וְלֹא בְּהֵמָה', וְאָמַר אַחֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר שֶׁזֶּה חַיָּה וּבְהֵמָה' - הֲרֵי כֻּלָּם נְזִירִים; מִפְּנֵי שֶׁהַכּוּי - יֵשׁ בּוֹ דְּרָכִים [=הלכות] שֶׁוֶּה בָּהֶן לְחַיָּה, וְיֵשׁ בּוֹ דְּרָכִים שֶׁוֶּה בָּהֶן לִבְהֵמָה, וְיֵשׁ בּוֹ דְּרָכִים שֶׁוֶּה בָּהֶן לְחַיָּה וְלִבְהֵמָה, וְיֵשׁ בּוֹ דְּרָכִים שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה בָּהֶן לֹא לְחַיָּה וְלֹא לִבְהֵמָה. וְהוּא הַדִּין אִם רָאוּ אַנְדְּרוֹגִינוֹס, וְנֶחְלְקוּ בּוֹ אִם הוּא אִישׁ אוֹ אִשָּׁה, וְנָדְרוּ עַל דֶּרֶךְ שֶׁנָּדְרוּ אֵלּוּ בַּכּוּי - הֲרֵי כֻּלָּן נְזִירִים; שֶׁהָאַנְדְּרוֹגִינוֹס - יֵשׁ בּוֹ דְּרָכִים שָׁוֶה בָּהֶן לְאִישׁ, וּדְרָכִים שָׁוֶה בָּהֶן לְאִשָּׁה, וּדְרָכִים שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה בָּהֶן לֹא לְאִישׁ וְלֹא לְאִשָּׁה, וּדְרָכִים שֶׁהוּא שָׁוֶה בָּהֶן לְאִישׁ וּלְאִשָּׁה.

יא. וְכָל הַדְּרָכִים הָאֵלּוּ בְּעִנְיְנֵי הַמְּצָוָה, לֹא בְּטִבְעוֹ וְתוֹלַדְתּוֹ [=תכונותיו]. כֵּיצַד? דָּמוּ [דם שחיטתו] טָעוּן כִּסּוּי כְּחַיָּה, וְחֶלְבּוֹ אָסוּר כִּבְהֵמָה; וַהֲרֵי הוּא כִּלְאַיִם עִם הַבְּהֵמָה וְכֵן עִם הַחַיָּה, כְּאִלּוּ אֵינוֹ חַיָּה וְאֵינוֹ בְּהֵמָה; וְטָעוּן שְׁחִיטָה, כְּחַיָּה וְכִבְהֵמָה. וְיֵשׁ בּוֹ דִּינִים אֲחֵרִים, וְכָל אֶחָד מֵהֶן יִתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ. וְכֵן הָאַנְדְּרוֹגִינוֹס מְטַמֵּא בְּלֹבֶן [זוב וקרי] כַּאֲנָשִׁים, וּמְטַמֵּא בְּאֹדֶם [דם נדה] כְּנָשִׁים; וְאֵינוֹ נִמְכָּר בְּעֶבֶד עִבְרִי, לֹא כַּאֲנָשִׁים וְלֹא כְּנָשִׁים; וְהַהוֹרְגוֹ נֶהֱרָג עָלָיו, כַּאֲנָשִׁים וּכְנָשִׁים. וְיֵשׁ בּוֹ דִּינִים אֲחֵרִים, וְכָל אֶחָד מֵהֶן יִתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ.

יב. וְכֵן אִם רָאוּ אֲנָשִׁים בָּאוּ כְּנֶגְדָּן, מֵהֶן פִּקְחִין [מסוגלים לראות] וּמֵהֶן סוּמִין [עיורים] - אָמַר אֶחָד: 'הֲרֵינִי נָזִיר שֶׁאֵלּוּ פִּקְחִין', וְאָמַר אַחֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר שֶׁאֵין אֵלּוּ פִּקְחִין', אָמַר אַחֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר שֶׁאֵלּוּ סוּמִין', וְאָמַר אַחֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר שֶׁאֵין אֵלּוּ סוּמִין', וְאָמַר אַחֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר שֶׁאֵלּוּ פִּקְחִין וְסוּמִין', וְאָמַר אַחֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר שֶׁאֵין אֵלּוּ לֹא פִּקְחִין וְלֹא סוּמִין' - הֲרֵי כֻּלָּם נְזִירִים. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יג. קָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְעוֹנַת נְדָרִים, וְנָדַר בִּנְזִיר - הֲרֵי זֶה נָזִיר, וּמֵבִיא קָרְבְּנוֹתָיו, וְאַף עַל פִּי שֶׁעַדַיִן לֹא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, כִּשְׁאָר הַנּוֹדְרִים. וְהָאִישׁ מַדִּיר אֶת בְּנוֹ הַקָּטָן בְּנָזִיר, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹנַת הַנְּדָרִים; וְאֵין הָאִשָּׁה מַדֶּרֶת אֶת בִּנָּהּ בְּנָזִיר. וְדָבָר זֶה - הֲלָכָה מִפִּי הַקַּבָּלָה [ממשה] הוּא, וְאֵינוֹ נוֹהֵג בִּשְׁאָר נְדָרִים.

יד. כֵּיצַד? הָאָב שֶׁאָמַר לִבְנוֹ הַקָּטָן: 'הֲרֵי אַתָּה נָזִיר', אוֹ שֶׁאָמַר: 'בְּנִי פְּלוֹנִי נָזִיר', אוֹ 'הֲרֵי זֶה נָזִיר', וְשָׁתַק הַבֵּן - הֲרֵי זֶה נָזִיר, וְחַיָּב הָאָב לִנְהֹג בּוֹ כָּל דִּקְדּוּקֵי נְזִירוּת, וְאִם נִטְמָא - מֵבִיא קָרְבַּן טֻמְאָה, וּכְשֶׁיַּשְׁלִים נְזִירוּתוֹ - מֵבִיא קָרְבַּן טָהֳרָה, כִּשְׁאָר הַנְּזִירִים הַגְּדוֹלִים.

טו. לֹא רָצָה הַבֵּן וּמִחָה בְּדָבָר זֶה, אוֹ שֶׁמִּחוּ קְרוֹבָיו, אוֹ שֶׁגִּלַּח שְׂעָרוֹ, אוֹ שֶׁגִּלְּחוּהוּ קְרוֹבָיו - שֶׁהֲרֵי נַעֲשָׂה מַעֲשֶׂה שֶׁגִּלָּה דַּעְתָּן, שֶׁלֹּא רָצָה הוּא אוֹ קְרוֹבָיו בִּנְזִירוּת זוֹ - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ נָזִיר. וְעַד מָתַי יֵשׁ לוֹ לְהַדִּירוֹ? עַד שֶׁיַּגְדִּיל וְיַעֲשֶׂה אִישׁ.

טז. הַגּוֹיִים - אֵין לָהֶם נְזִירוּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".

יז. נָשִׁים וַעֲבָדִים - יֵשׁ לָהֶם נְזִירוּת. וְהָאָב אוֹ הַבַּעַל מֵפֵר נְזִירוּת הָאִשָּׁה, אִם רָצָה, כִּשְׁאָר הַנְּדָרִים. אֲבָל הָעֶבֶד - יֵשׁ לְרַבּוֹ לָכֵף אוֹתוֹ לִשְׁתּוֹת, וּלְהִטַּמֵּא לְמֵתִים; וְאִם לֹא כָּפָה אוֹתוֹ, נוֹהֵג בִּנְזִירוּת.

יח. נָדַר הָעֶבֶד שְׁאָר נְדָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן עִנּוּי נֶפֶשׁ, אוֹ שֶׁמְּעַכְּבִין [=מגבילים] אֶת הַמְּלָאכָה, אוֹ שֶׁהֶעֱרִיךְ - אֵין רַבּוֹ צָרִיךְ לְכֵפוֹ; מִפְּנֵי שֶׁאֵין נַפְשׁוֹ קְנוּיָה לוֹ, לֹא יָחוּל עָלָיו נֶדֶר; לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְאוֹסֵר פֵּרוֹת [של-] אֲחֵרִים עֲלֵיהֶם. אֲבָל אִם אֵין שָׁם עִנּוּי, וְלֹא דָּבָר שֶׁמְּעַכֵּב מְלָאכָה - אֵינוֹ יָכוֹל לְכָפוֹתוֹ. נָדַר עַבְדּוֹ בִּנְזִירוּת, וְאָמַר לוֹ: 'מוּפָר לְךָ' - יָצָא לְחֵרוּת, וְחַיָּב לְהַשְׁלִים נְזִירוּתוֹ; שֶׁהָעֶבֶד כּוֹפִין אוֹתוֹ, וְאֵין מְפָרִין לוֹ; וְאִם הֵפֵר, יָצָא לְחֵרוּת [שההפרה נחשבת כגילוי דעת לשחרור].

יט. עֶבֶד שֶׁנָּדַר בִּנְזִירוּת וּבָרַח, אוֹ שֶׁהָלַךְ רַבּוֹ - הֲרֵי זֶה אָסוּר לִשְׁתּוֹת יַיִן, כְּדֵי שֶׁיִּצְטַעֵר וְיַחֲזֹר לִרְשׁוּת רַבּוֹ. נָזַר וְהִשְׁלִים נְזִירוּתוֹ, וְגִלַּח וְלֹא יָדַע רַבּוֹ, וְאַחַר כָּךְ יָצָא לְחֵרוּת - הֲרֵי זֶה יָצָא יְדֵי נִדְרוֹ; אֲבָל אִם נָדַר, וְלֹא גִּלַּח, וְיָצָא לְחֵרוּת - לֹא יָצָא יְדֵי נִדְרוֹ. נִטְמָא, וְאַחַר כָּךְ יָצָא לְחֵרוּת - מוֹנֶה [ומתחיל בנזירות חדשה] מִשָּׁעָה שֶׁנִּטְמָא [=כשנטהר. לא מיום הבאת קרבן].

כ. נְזִירוּת נוֹהֶגֶת בִּפְנֵי הַבַּיִת [המקדש] וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת; לְפִיכָךְ, מִי שֶׁנָּדַר בִּנְזִיר בַּזְּמַן הַזֶּה - הֲרֵי זֶה נָזִיר לְעוֹלָם, שֶׁאֵין לָנוּ בֵּית כְּדֵי שֶׁיָּבִיא קָרְבְּנוֹתָיו בִּמְלֹאת יְמֵי נִזְרוֹ.

כא. אֵין הַנְּזִירוּת נוֹהֶגֶת, אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; וּמִי שֶׁנָּזַר בְּחוּצָה לָאָרֶץ - קוֹנְסִין אוֹתוֹ וּמְחַיְּבִין אוֹתוֹ לַעֲלוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלִהְיוֹת נָזִיר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּמִנְיַן הַיָּמִים שֶׁנָּדַר. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁנָּדַר בַּזְּמַן הַזֶּה בְּחוּצָה לָאָרֶץ - כּוֹפִין אוֹתוֹ לַעֲלוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְיִהְיֶה נוֹהֵג נְזִירוּת שָׁם עַד שֶׁיָּמוּת, אוֹ עַד שֶׁיִּבְנֶה הַמִּקְדָּשׁ, וְיַקְרִיב קָרְבְּנוֹתָיו בִּמְלֹאת יְמֵי נִזְרוֹ.

כב. וְכָל זְמַן שֶׁהוּא בְּחוּצָה לָאָרֶץ, הֲרֵי זֶה אָסוּר לִשְׁתּוֹת יַיִן וּלְהִטַּמֵּא לְמֵתִים וּלְגַלֵּחַ, וְכָל דִּקְדּוּקֵי נְזִירוּת עָלָיו - וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין יָמִים אֵלּוּ עוֹלִין לוֹ [במנין ימי נזירות]; וְאִם עָבַר וְשָׁתָה, אוֹ גִּלַּח, אוֹ נָגַע בְּמֵת וְכַיּוֹצֵא בִּנְגִיעָה - לוֹקֶה.

יום שבת קודש ג' אייר ה'תשע"ד

פֶּרֶק ג

א. סְתָם נְזִירוּת, שְׁלֹשִׁים יוֹם. כֵּיצַד? מִי שֶׁאָמַר: 'הֲרֵינִי נָזִיר', אֵין פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם; וַאֲפִלּוּ אָמַר: 'הֲרֵינִי נָזִיר נְזִירוּת גְּדוֹלָה עַד מְאֹד הַרְבֵּה הַרְבֵּה' - הֲרֵי זֶה נָזִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם, שֶׁהֲרֵי לֹא פֵּרֵשׁ זְמַן.

ב. פֵּרֵשׁ זְמַן פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: 'הֲרֵינִי נָזִיר יוֹם אֶחָד', אוֹ 'עֲשָׂרָה יָמִים', אוֹ 'עֶשְׂרִים' - הֲרֵי זֶה נָזִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם, שֶׁאֵין נְזִירוּת פְּחוּתָה מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם; וְדָבָר זֶה, הֲלָכָה מִפִּי הַקַּבָּלָה.

ג. פֵּרֵשׁ זְמַן יוֹתֵר מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם - כְּגוֹן שֶׁאָמַר: 'אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים', אוֹ 'אַרְבָּעִים', אוֹ 'מֵאָה יוֹם', אוֹ 'מֵאָה שָׁנָה' - הֲרֵי זֶה נָזִיר כַּזְּמַן שֶׁפֵּרֵשׁ, לֹא פָּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר.

ד. הָאוֹמֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר שָׁעָה אַחַת', הֲרֵי זֶה נָזִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם; אָמַר: 'הֲרֵינִי נָזִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם וְשָׁעָה אַחַת' - הֲרֵי זֶה נָזִיר אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים יוֹם, שֶׁאֵין נוֹזְרִין שָׁעוֹת.

ה. הָאוֹמֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר מִכָּאן וְעַד מָקוֹם פְּלוֹנִי' - אִם לֹא הֶחְזִיק בַּדֶּרֶךְ, הֲרֵי זֶה נָזִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם בִּלְבַד; שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן זֶה אֶלָּא לִנְזִירוּת גְּדוֹלָה [כטורח הדרך], וַהֲרֵי לֹא פֵּרֵשׁ זְמַן. וְאִם הֶחְזִיק בַּדֶּרֶךְ - אִם הָיָה מַהֲלָךְ פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם, הֲרֵי זֶה נָזִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם; וְאִם הָיְתָה יוֹתֵר מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם, הֲרֵי זֶה נָזִיר נְזִירוּת אַחַת כְּמִנְיַן הַיָּמִים.

ו. מִי שֶׁאָמַר: 'הֲרֵינִי נָזִיר שְׁתֵּי נְזִירוֹת', אוֹ 'שָׁלֹשׁ' אוֹ 'אַרְבַּע' - הֲרֵי זֶה נָזִיר כַּמִּנְיָן שֶׁאָמַר, כָּל נְזִירוּת מֵהֶן שְׁלֹשִׁים יוֹם; וּבְסוֹף כָּל שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשִׁים - מְגַלֵּחַ וּמֵבִיא קָרְבְּנוֹתָיו, וּמַתְחִיל לִמְנוֹת נְזִירוּת שְׁנִיָּה. אֲפִלּוּ אָמַר: 'הֲרֵינִי נָזִיר מֵאָה אֶלֶף נְזִירוֹת', שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּחְיֶה כַּזְּמַן הַזֶּה - הֲרֵי זֶה מוֹנֶה אַחַת אַחַת עַד שֶׁיָּמוּת, אוֹ עַד שֶׁיַּשְׁלִים מִנְיַן נְזִירוֹתָיו.

ז. הָאוֹמֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר כְּמִנְיַן יְמוֹת הַשָּׁנָה' - מוֹנֶה נְזִירוֹתָיו

כְּמִנְיַן יְמוֹת הַשָּׁנָה: אִם פֵּרֵשׁ שְׁנַת הַחַמָּה - מוֹנֶה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְחָמֵשׁ וְשִׁשִּׁים נְזִירוֹת, כָּל אַחַת מֵהֶן שְׁלֹשִׁים יוֹם; וְאִם פֵּרֵשׁ שְׁנַת הַלְּבָנָה - מוֹנֶה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּע וַחֲמִשִּׁים נְזִירוֹת; וְאִם סָתַם - מוֹנֶה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּע וַחֲמִשִּׁים נְזִירוֹת. שֶׁהֲרֵי בְּאַרְנוּ, שֶׁבְּכָל הַנְּדָרִים הוֹלְכִין אַחַר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, וְרֹב שְׁנֵי הַחַמָּה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת חֲמִשָּׁה וְשִׁשִּׁים יוֹם מוֹנִין לָהּ, וְרֹב שְׁנֵי לְבָנָה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַרְבַּע וַחֲמִשִּׁים יוֹם מוֹנִין לָהּ, וְאֵין קוֹרִין כָּל הָעָם 'שָׁנָה' סְתָם, אֶלָּא לִשְׁנַת הַלְּבָנָה.

ח. הָאוֹמֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר אַחַת וּמֶחֱצָה', הֲרֵי זֶה נָזִיר שְׁתֵּי נְזִירוֹת; אָמַר: 'הֲרֵינִי נָזִיר וְיוֹם אֶחָד', אוֹ 'הֲרֵינִי נָזִיר וְשָׁעָה אַחַת' - הֲרֵי זֶה נָזִיר שְׁתַּיִם; אָמַר: 'הֲרֵינִי נָזִיר, וְאַחַת' - הֲרֵי זֶה נָזִיר שְׁתַּיִם; 'הֲרֵינִי נָזִיר, וְאַחַת, וְעוֹד' - הֲרֵי זֶה נָזִיר שָׁלֹשׁ נְזִירוֹת; 'הֲרֵינִי נָזִיר, וְאַחַת, וְעוֹד, וְשׁוּב' - הֲרֵי זֶה נָזִיר אַרְבַּע נְזִירוֹת; 'הֲרֵינִי נָזִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם וְיוֹם אֶחָד' - הֲרֵי זֶה נָזִיר נְזִירוּת אַחַת שֶׁל שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד יוֹם.

ט. מִי שֶׁהָיוּ שְׁתֵּי כִתֵּי עֵדִים מְעִידִין אוֹתוֹ, אֵלּוּ מְעִידִין שֶׁנָּזַר שְׁתַּיִם, וְאֵלּוּ מְעִידִין שֶׁנָּזַר חָמֵשׁ - הֲרֵי זֶה נָזִיר שְׁתַּיִם; שֶׁבְּכְלַל חָמֵשׁ שְׁתַּיִם, וַהֲרֵי כֻּלָּן הֵעִידוּ בִּשְׁתַּיִם.

י. מִי שֶׁנָּזַר שְׁתֵּי נְזִירוֹת, בֵּין שֶׁנָּזַר שְׁתֵּיהֶן בְּבַת אַחַת, בֵּין שֶׁנָּזַר זוֹ אַחַר זוֹ, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: 'הֲרֵינִי נָזִיר הַיּוֹם, הֲרֵינִי נָזִיר הַיּוֹם', וּמָנָה אֶת הָרִאשׁוֹנָה וְהִפְרִישׁ קָרְבָּן, וְאַחַר כָּךְ נִשְׁאַל עַל זֹאת הָרִאשׁוֹנָה וְהִתִּיר נִדְרוֹ - עָלְתָה לוֹ רִאשׁוֹנָה בַּשֵּׁנִיָּה, וּמֵבִיא זֶה הַקָּרְבָּן וְנִפְטָר. וַאֲפִלּוּ הֵבִיא כַּפָּרָתוֹ, וַאֲפִלּוּ גִּלַּח שֶׁעָרוֹ וְאַחַר כָּךְ נִשְׁאַל עָלֶיהָ - עָלְתָה לוֹ רִאשׁוֹנָה בַּשֵּׁנִיָּה, שֶׁהֲרֵי אֵין הַשְּׁנִיָּה חָלָה אֶלָּא אַחַר הָרִאשׁוֹנָה, וְהָרִאשׁוֹנָה אֵינָהּ; כֵּיוָן שֶׁהִתִּירָהּ, כְּאִלּוּ אֵינָהּ מֵעִקָּרָהּ.

יא. מִי שֶׁאָמַר: 'הֲרֵינִי נָזִיר לְעוֹלָם', אוֹ 'הֲרֵינִי נָזִיר כָּל יְמֵי חַיַּי' - הֲרֵי זֶה נָזִיר עוֹלָם; וְאִם אָמַר: 'הֲרֵינִי נָזִיר אֶלֶף שָׁנָה' - הֲרֵי זֶה נָזִיר לִזְמַן קָצוּב, וְאַף עַל פִּי שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּחְיֶה הָאָדָם אֶלֶף שָׁנָה.

יב. וּמַה בֵּין נָזִיר עוֹלָם לְנָזִיר זְמַן קָצוּב? שֶׁהַנָּזִיר לִזְמַן קָצוּב - אָסוּר לְגַלֵּחַ עַד סוֹף יְמֵי נִזְרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל יְמֵי נֶדֶר נִזְרוֹ, תַּעַר לֹא יַעֲבֹר עַל רֹאשׁוֹ, עַד מְלֹאת הַיָּמִם". וּנְזִיר עוֹלָם - אִם הִכְבִּיד שְׂעָרוֹ, מֵקֵל בְּתַעַר מִשְּׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ לִשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, וּמֵבִיא קָרְבְּנוֹתָיו שָׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת כְּשֶׁיְּגַלֵּחַ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה מִקֵּץ יָמִים לַיָּמִים אֲשֶׁר יְגַלֵּחַ, כִּי כָבֵד עָלָיו וְגִלְּחוֹ", וְאַבְשָׁלוֹם נְזִיר עוֹלָם הָיָה. וְדָבָר זֶה, הֲלָכָה מִפִּי הַקַּבָּלָה. וּנְזִיר עוֹלָם שֶׁנִּטְמָא - הֲרֵי זֶה מֵבִיא קָרְבַּן טֻמְאָה וּמְגַלֵּחַ תִּגְלַחַת טֻמְאָה, כְּמוֹ נָזִיר לִזְמַן קָצוּב.

יג. שִׁמְשׁוֹן לֹא הָיָה נָזִיר גָּמוּר, שֶׁהֲרֵי לֹא נָדַר בְּנָזִיר, אֶלָּא הַמַּלְאָךְ הִפְרִישׁוֹ מִן הַטֻּמְאָה [מן האסור לו]; וְכֵיצַד הָיָה דִּינוֹ? הָיָה אָסוּר בְּיַיִן וְאָסוּר בְּתִגְלַחַת, וּמֻתָּר הָיָה לְהִטַּמֵּא לְמֵתִים. וְדָבָר זֶה, הֲלָכָה מִפִּי הַקַּבָּלָה.

יד. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁאָמַר: 'הֲרֵינִי נָזִיר כְּשִׁמְשׁוֹן' - הֲרֵי זֶה נָזִיר מִן הַיַּיִן וּמִן הַתִּגְלַחַת לְעוֹלָם, וְאֵינוֹ מְגַלֵּחַ כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ כִּשְׁאָר נְזִירֵי עוֹלָם, וּמֻתָּר לְהִטַּמֵּא לְמֵתִים. וְאִם אָמַר: 'לֹא נִתְכַּוַּנְתִּי אֶלָּא לְאִישׁ אַחֵר שֶׁשְּׁמוֹ שִׁמְשׁוֹן', אֵינוֹ נָזִיר. וּמִי שֶׁנָּדַר נָזִיר כְּשִׁמְשׁוֹן - אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשָּׁאֵל עַל נִדְרוֹ, שֶׁנְּזִירוּת שִׁמְשׁוֹן לְעוֹלָם הָיְתָה [מבלי יכולת להתיר, כי נצטווה מפי המלאך].

טו. הָאוֹמֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר כְּשִׁמְשׁוֹן בֶּן מָנוֹחַ', 'כְּבַעַל דְּלִילָה', 'כְּמִי שֶׁעָקַר דַּלְתוֹת עַזָּה', 'כְּמִי שֶׁנִּקְּרוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו' - הֲרֵי זֶה נָזִיר כִּנְזִירוּת שִׁמְשׁוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁנַּעֲשׂוּ מַעֲשִׂים אֵלּוּ לְאִישׁ אַחֵר.

טז. שְׁמוּאֵל הָרָמָתִי, נָזִיר עוֹלָם הָיָה; לְפִיכָךְ, הָאוֹמֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר כִּשְׁמוּאֵל הָרָמָתִי', 'כְּבֶן חַנָּה', 'כְּבֶן אֶלְקָנָה', 'כְּמִי שֶׁשִּׁסֵּף אֶת אֲגַג בַּגִּלְגָּל', וְכַיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ - הֲרֵי זֶה נָזִיר עוֹלָם; וְאֵין אוֹמְרִין: 'שֶׁמָּא לְאִישׁ אַחֵר שֶׁמַּעֲשָׂיו כָּאֵלֶּה נִתְכַּוֵּן'.

יז. הָאוֹמֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר מְלֹא הַבַּיִת', אוֹ 'מְלֹא הַקַּפָּה' - בּוֹדְקִין אוֹתוֹ: אִם אָמַר 'לֹא הָיָה בְּדַעְתִּי שֶׁאֶהְיֶה נָזִיר כָּל יָמַי, וְלֹא נִתְכַּוַּנְתִּי אֶלָּא לְהַאֲרִיךְ זְמַן הַנְּזִירוּת זְמַן מְרֻבֶּה' - הֲרֵי זֶה נָזִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם בִּלְבַד. וְאִם אָמַר: 'סְתָם נָדַרְתִּי' - רוֹאִין אֶת הַקַּפָּה כְּאִלּוּ הִיא מְלֵאָה חַרְדָּל, וְיִהְיֶה נָזִיר כָּל יָמָיו; וְיֵשׁ לוֹ לְגַלֵּחַ מִשְּׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ לִשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, וְיָבִיא קָרְבְּנוֹתָיו כִּשְׁאָר נְזִירֵי עוֹלָם.

יח. הָאוֹמֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר כִּשְׁעַר רֹאשִׁי', אוֹ 'כַּעֲפַר הָאָרֶץ', אוֹ 'כְּחוֹל הַיָּם' - הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁאָמַר: 'הֲרֵי עָלַי נְזִירוּת כְּמִנְיַן שְׂעַר רֹאשִׁי', אוֹ 'כְּמִנְיַן עַפַר הָאָרֶץ', אוֹ 'כְּמִנְיַן חוֹל הַיָּם'. לְפִיכָךְ, יְגַלֵּחַ כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְיַתְחִיל לִמְנוֹת נְזִירוּת שְׁנִיָּה שְׁלֹשִׁים יוֹם וּיגַלֵּחַ; וְכֵן עַד שֶׁיָּמוּת. וּבְכָל תִּגְלַחַת וְתִגְלַחַת - אֵינוֹ שׁוֹתֶה בַּיַּיִן, וְלֹא מִטַּמֵּא לְמֵתִים; וְאִם שָׁתָה אוֹ נִטְמָא, אֲפִלּוּ בְּיוֹם הַתִּגְלַחַת - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה.

יט. הָאוֹמֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר אִם אֹכַל כִּכָּר זוֹ, הֲרֵינִי נָזִיר אִם אֹכְלֶנָּה, הֲרֵינִי נָזִיר אִם אֹכְלֶנָּה', וַאֲכָלָהּ - הֲרֵי זֶה חַיָּב בִּנְזִירוּת [-אם אכל] כַּמִּנְיָן שֶׁאָמַר; וּמוֹנֶה אַחַת אַחַת אַחַר אַחַת, כָּל אַחַת מֵהֶן שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּמְגַלֵּחַ בְּסוֹף כָּל שְׁלֹשִׁים, וּמֵבִיא קָרְבְּנוֹתָיו.

פֶּרֶק ד

א. הָאוֹמֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר' - הֲרֵי זֶה מְגַלֵּחַ תִּגְלַחַת טָהֳרָה יוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים; וְאִם גִּלַּח בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים, יָצָא. אָמַר: 'הֲרֵינִי נָזִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם', אֵינוֹ מְגַלֵּחַ אֶלָּא בְּיוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים.

ב. מִי שֶׁנָּדַר שְׁתֵּי נְזִירוֹת - מְגַלֵּחַ אֶת הָרִאשׁוֹנָה בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד, וְאֶת הַשְּׁנִיָּה בְּיוֹם שִׁשִּׁים וְאֶחָד. וְאִם גִּלַּח אֶת הָרִאשׁוֹנָה בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים, מְגַלֵּחַ אֶת הַשְּׁנִיָּה בְּיוֹם שִׁשִּׁים; וְאִם גִּלַּח בְּיוֹם תִּשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים - יָצָא; שֶׁיּוֹם שְׁלֹשִׁים עוֹלֶה לוֹ אַף לְמִנְיַן נְזִירוּת שְׁנִיָּה.

ג. הָאוֹמֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר, וְנָזִיר כְּשֶׁיִּהְיֶה לִי בֵּן', וְהִתְחִיל בִּנְזִירוּת שֶׁלּוֹ, וְאַחַר כָּךְ נוֹלַד לוֹ בֵּן - מַשְׁלִים אֶת שֶׁלּוֹ, וְאַחַר כָּךְ מוֹנֶה שֶׁל בְּנוֹ. אָמַר: 'הֲרֵינִי נָזִיר כְּשֶׁיִּהְיֶה לִי בֵּן, וַהֲרֵינִי נָזִיר כָּךְ וְכָךְ יוֹם', וְהִתְחִיל בִּנְזִירוּת שֶׁלּוֹ, וְאַחַר כָּךְ נוֹלַד לוֹ בֵּן - פּוֹסֵק נְזִירוּת שֶׁלּוֹ, וּמוֹנֶה אֶת שֶׁל בְּנוֹ, וְאַחַר

כָּךְ חוֹזֵר וּמַשְׁלִים אֶת שֶׁלּוֹ, וַהֲרֵי שְׁתֵּיהֶן כִּנְזִירוּת אַחַת. לְפִיכָךְ, אִם נִטְמָא בְּתוֹךְ נְזִירוּת שֶׁל בְּנוֹ, סוֹתֵר [=מתבטל] הַכֹּל; נִטְמָא אַחַר נְזִירוּת בְּנוֹ כְּשֶׁהִתְחִיל לְהַשְׁלִים נְזִירוּתוֹ, אֵינוֹ סוֹתֵר אֶלָּא עַד נְזִירוּת בְּנוֹ. וּבְכַמָּה יָמִים מַשְׁלִים אֶת שֶׁלּוֹ? אִם נִשְׁאַר מִנְּזִירוּתוֹ כְּשֶׁנּוֹלַד הַבֵּן שְׁלֹשִׁים יוֹם אוֹ יוֹתֵר - מוֹנֶה נְזִירוּת בְּנוֹ, וּמַשְׁלִים הַיָּמִים שֶׁנִּשְׁאֲרוּ מִנְּזִירוּתוֹ; וְאִם נִשְׁאַר מִנְּזִירוּתוֹ פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם - מוֹנֶה שְׁלֹשִׁים אַחַר נְזִירוּת בְּנוֹ, שֶׁאֵין בֵּין תִּגְלַחַת לְתִגְלַחַת פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם.

ד. כֵּיצַד? הָאוֹמֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר כְּשֶׁיִּהְיֶה לִי בֵּן, וַהֲרֵינִי נָזִיר מֵאָה יוֹם', וְהִתְחִיל בַּנְּזִירוּת שֶׁלּוֹ, וְנוֹלַד לוֹ בֵּן - אִם נִשְׁאַר מִן הַמֵּאָה שֶׁנָּדַר שְׁלֹשִׁים יוֹם אוֹ יוֹתֵר כְּשֶׁנּוֹלַד הַבֵּן, לֹא הִפְסִיד כְּלוּם; שֶׁהֲרֵי פּוֹסֵק נְזִירוּת שֶׁלּוֹ, וּמוֹנֶה שֶׁל בְּנוֹ, וּמְגַלֵּחַ וּמֵבִיא קָרְבְּנוֹתָיו, וּמַשְׁלִים הַשְּׁלֹשִׁים אוֹ יָתֵר שֶׁנִּשְׁאֲרוּ מִנְּזִירוּתוֹ, וּמְגַלֵּחַ לְנְזִירוּתוֹ. וְאִם נִשְׁאַר מִן הַמֵּאָה פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים, סוֹתֵר עַד שִׁבְעִים.

ה. כֵּיצַד? נוֹלַד הַבֵּן בְּיוֹם שְׁמוֹנִים - מוֹנֶה שֶׁל בְּנוֹ, וּמַשְׁלִים אֶת שֶׁל בְּנוֹ וּמְגַלֵּחַ, וּמַתְחִיל לִמְנוֹת מֵאַחַר הַתִּגְלַחַת שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְנִמְצָא מַפְסִיד מִקֹּדֶם הַוָּלֶד עֲשָׂרָה יָמִים - שֶׁהֵן מִיּוֹם שִׁבְעִים עַד הִוָּלֵד. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ו. הָאוֹמֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר לְאַחַר עֶשְׂרִים יוֹם', וְחָזַר וְאָמַר: 'הֲרֵינִי נָזִיר מֵעַתָּה מֵאָה יוֹם' - מוֹנֶה עֶשְׂרִים יוֹם וּפוֹסֵק, וּמַתְחִיל לִמְנוֹת שְׁלֹשִׁים יוֹם, שֶׁהִיא הַנְּזִירוּת שֶׁנָּדַר לְאַחַר עֶשְׂרִים, וְאַחַר הַשְּׁלֹשִׁים מְגַלֵּחַ תִּגְלַחַת טָהֳרָה וּמֵבִיא קָרְבְּנוֹתָיו, וְחוֹזֵר וּמוֹנֶה שְׁמוֹנִים יוֹם כְּדֵי לְהַשְׁלִים הַמֵּאָה שֶׁנָּדַר בַּסּוֹף, וּמְגַלֵּחַ וּמֵבִיא קָרְבְּנוֹתָיו.

ז. אָמַר: 'הֲרֵינִי נָזִיר לְאַחַר עֶשְׂרִים יוֹם, וַהֲרֵינִי נָזִיר מֵעַתָּה' - מוֹנֶה שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּמְגַלֵּחַ תִּגְלַחַת טָהֳרָה, וְחוֹזֵר וּמוֹנֶה שְׁלֹשִׁים יוֹם אֲחֵרִים, וְהִיא הַנְּזִירוּת שֶׁנָּדַר לְאַחַר עֶשְׂרִים; שֶׁאִם תֹּאמַר: 'מוֹנֶה עֶשְׂרִים וּפוֹסֵק, וּמוֹנֶה שְׁלֹשִׁים וּמְגַלֵּחַ' - נִשְׁאֲרוּ מִנְּזִירוּת שֶׁהִתְחִיל בָּהּ עֲשָׂרָה יָמִים בִּלְבַד, וְאֵין בֵּין תִּגְלַחַת טָהֳרָה לְתִגְלַחַת טָהֳרָה לְעוֹלָם פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם.

ח. אָמַר: 'הֲרֵינִי נָזִיר לְאַחַר עֶשְׂרִים יוֹם', וְחָזַר וְאָמַר: 'הֲרֵינִי נָזִיר עוֹלָם מֵעַתָּה' - לֹא חָלָה עָלָיו נְזִירוּת שֶׁנָּדַר בָּרִאשׁוֹנָה.

ט. וְכֵן אִם אָמַר: 'הֲרֵינִי נָזִיר שְׁמִשּׁוֹן לְאַחַר עֶשְׂרִים יוֹם', וְחָזַר וְאָמַר: 'הֲרֵינִי נָזִיר מֵעַתָּה' - אֵינוֹ מְגַלֵּחַ לִנְזִירוּת זֹאת שֶׁנָּדַר בָּאַחֲרוֹנָה.

י. מִי שֶׁאָמַר: 'הֲרֵי אֲנִי נָזִיר יוֹם אֶחָד לִפְנֵי מִיתָתִי' - הֲרֵי זֶה אָסוּר לִשְׁתּוֹת בְּיַיִן וּלְהִטַּמֵּא לְמֵתִים וּלְגַלֵּחַ, לְעוֹלָם.

יא. הָאוֹמֵר: 'הֲרֵינִי נָזִיר בַּיּוֹם שֶׁבֶּן דָּוִד בָּא בוֹ' - אִם בְּחֹל נָדַר, הֲרֵי זֶה אָסוּר לְעוֹלָם. וְאִם בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב נָדַר - אוֹתָהּ שַׁבָּת אוֹ אוֹתוֹ יוֹם טוֹב מֵתָּר, מִכָּאן וְאֵילָךְ אָסוּר לְעוֹלָם; שֶׁהַדָּבָר סָפֵק אִם יָבוֹא בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, אוֹ לֹא יָבוֹא; וְהוֹאִיל וְהוּא סָפֵק בַּיּוֹם שֶׁנָּדַר - לֹא חָלָה עָלָיו נְזִירוּת, שֶׁסְּפֵק נְזִירוּת לְהָקֵל. מִכָּאן וְאֵילָךְ - חָלָה עָלָיו נְזִירוּת; וְשַׁבָּת הַבָּאָה שֶׁהִיא סָפֵק, אֵינָהּ מַפְקַעַת נְזִירוּת שֶׁחָלָה עָלָיו.

יב. נָזִיר שֶׁשָּׁלְמוּ יְמֵי נְזִירוּתוֹ, וְלֹא גִּלַּח תִּגְלַחַת טָהֳרָה - הֲרֵי זֶה אָסוּר לְגַלֵּחַ וְלִשְׁתּוֹת יַיִן וּלְהִטַּמֵּא לְמֵתִים כְּשֶׁהָיָה מִקֹּדֶם, וְכָל דִּקְדּוּקֵי נְזִירוּת עָלָיו; וְאִם גִּלַּח אוֹ שָׁתָה אוֹ נִטְמָא, לוֹקֶה.

יג. מִי שֶׁנָּדַר בְּנָזִיר, וְדֻמָּה שֶׁאֵינוֹ נָדָר, וְהָיָה נוֹהֵג הֶתֵּר בִּנְדָרוֹ וְשָׁתָה יַיִן, וּלְאַחַר זְמַן שָׁאַל לְחָכָם, וְהוֹרָהוּ שֶׁהוּא נָדָר, וְשֶׁהוּא חַיָּב בִּנְזִירוּת - הֲרֵי זֶה מוֹנֶה מִשָּׁעָה שֶׁנָּדַר; וּמִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁיִּנְהֹג אִסּוּר כַּיָּמִים שֶׁנָּהַג בָּהֶם הֶתֵּר.

יד. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁנָּדַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְנָהַג הֶתֵּר בִּנְדָרוֹ עֲשָׂרָה יָמִים, וְנָהַג אִסּוּר עֶשְׂרִים יוֹם, וּלְאַחַר הַשְּׁלֹשִׁים שָׁאַל לְחָכָם וְאָסַר לוֹ - הֲרֵי זֶה מוֹנֶה עֲשָׂרָה יָמִים מִיּוֹם שֶׁשָּׁאַל, כְּנֶגֶד הָעֲשָׂרָה שֶׁנָּהַג בָּהֶם הֶתֵּר; וְאִם שָׁתָה אוֹ גִּלַּח אוֹ נִטְמָא בַּעֲשֶׂרֶת יָמִים הָאֵלּוּ, מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.

טו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּנְזִירוּת מְעוּטָה. אֲבָל בִּנְזִירוּת מְרֻבָּה - דַּיּוֹ שֶׁיִּנְהֹג שְׁלֹשִׁים יוֹם בִּנְזִירוּת, אַף עַל פִּי שֶׁעָבַר עַל נְזִירוּתוֹ הַמְרֻבָּה כָּל יָמֶיהָ; וְאִם לֹא נָהַג אִסּוּר בְּעַצְמוֹ, אֵין נִזְקָקִין [=מתייחסים] לוֹ כְּלָל [להתיר נדרו].

טז. כָּל בֵּית דִּין שֶׁנִּזְקָקִין לָזֶה וְכַיּוֹצֵא בוֹ, וּמוֹדִיעִין לְאֵלּוּ שֶׁמִּזַּלְזְלִין בִּנְדָרִים שֶׁאֵינָן חַיָּבִין מִן הַתּוֹרָה, אוֹ שֶׁיּוֹרוּ לָהֶן לְהָקֵל, אוֹ שֶׁיִּפְתְּחוּ לָהֶן פֶּתַח - מְנַדִּין אֶת אוֹתוֹ בֵּית דִּין הַהֶדְיוֹט.

יז. הָאִשָּׁה שֶׁנָּדְרָה בְּנָזִיר, וְשָׁלְמוּ יְמֵי הַנְּזִירוּת, וְהֵבִיאָה קָרְבְּנוֹתֶיהָ, וְנִשְׁחֲטָה אַחַת מִן הַבְּהֵמוֹת וְנִזְרַק דָּמָהּ, וְאַחַר כָּךְ שָׁמַע בַּעְלָהּ - אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא גִּלְּחָה, אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר; וְאִם קֹדֶם זְרִיקָה, הֲרֵי זֶה יָפֵר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּתְגְלַחַת טָהֳרָה; אֲבָל בִּתְגְלַחַת טֻמְאָה - יָפֵר אַף עַל פִּי שֶׁקָּרְבוּ הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁל תִּגְלַחַת טֻמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲדַיִן צְרִיכָה לִמְנוֹת נְזִירוּת אַחֶרֶת.

פֶּרֶק ה

א. שְׁלֹשָׁה מִינִין [=דברים] אֲסוּרִין לְנָזִיר - הַטֻּמְאָה, וְהַתִּגְלַחַת, וְהַיּוֹצֵא מִן הַגֶּפֶן, בֵּין פְּרִי בֵּין פְּסֹלֶת פְּרִי. אֲבָל הַשֵּׁכָר שֶׁל תְּמָרִים אוֹ שֶׁל גְּרוֹגָרוֹת וְכַיּוֹצֵא בָהֶן - מֻתָּר לְנָזִיר; וְשֵׁכָר זֶה שֶׁנֶּאֱסַר עָלָיו בַּתּוֹרָה, הוּא הַשֵּׁכָר שֶׁל תַּעֲרֹבֶת הַיַּיִן.

ב. הַיּוֹצֵא מִן הַגֶּפֶן כֵּיצַד? נָזִיר שֶׁאָכַל כַּזַּיִת מִן הַפְּרִי - שֶׁהוּא עֲנָבִים לַחִים אוֹ יְבֵשִׁים אוֹ בֹּסֶר, אוֹ שֶׁאָכַל כַּזַּיִת מִפְּסֹלֶת הַפְּרִי - שֶׁהֵן הַזּוּגִין, וְהֵן הַקְּלִפָּה הַחִיצוֹנָה, אוֹ הַחַרְצַנִּים, וְהֵן הַפְּנִימִיִּין שֶׁזּוֹרְעִין אוֹתָן - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה; וְכֵן אִם שָׁתָה רְבִיעִית [הלוג] יַיִן, אוֹ אָכַל כַּזַּיִת מִיַּיִן קָרוּשׁ שֶׁהוּא הַפְּרִי, אוֹ שָׁתָה רְבִיעִית חֹמֶץ שֶׁהוּא פְּסֹלֶת הַפְּרִי - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה. אֲבָל הָעֲלִין, וְהַלּוּלְבִין [ענפים רכים], וּמִי גְּפָנִים [שיוצא מהענפים], וְהַסְּמָדַר [הגפן בראשית התהוותו] - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין לְנָזִיר; שֶׁאֵינָן לֹא פְּרִי וְלֹא פְּסֹלֶת פְּרִי, אֶלָּא מִן הָעֵץ הֵן נֶחְשָׁבִין.

מתוך מהדורת חזק

ג. כָּל אִסּוּרֵי הַגֶּפֶן, מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. כֵּיצַד? חֲרֵי שֶׁצָּרַף עֲנָבִים לַחִים עִם יְבֵשִׁים עִם בֹּסֶר וְחַרְצַנִּים וְזַג, וְאָכַל מִן הַתַּעֲרֹבֶת כַּזַּיִת - לוֹקֶה; וְכֵן אִם אָכַלָן זֶה אַחַר זֶה, עַד שֶׁאָכַל מִן הַכֹּל כַּזַּיִת - לוֹקֶה. וְכֵן אִם שָׁתָה רְבִיעִית מִן הַתַּעֲרֹבֶת יַיִן וָחֹמֶץ, לוֹקֶה.

ד. דָּבָר הַמֻּתָּר, אֵינוֹ מִצְטָרֵף לְדָבָר הָאָסוּר בְּנָזִיר. כֵּיצַד? יַיִן שֶׁנִּתְעָרֵב בִּדְבַשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁטַּעַם הַכֹּל טַעַם יַיִן, וְשָׁתָה מִן הַתַּעֲרֹבֶת, וְכֵן הַצִּמּוּקִין שֶׁדְּרָכָן עִם הַגְּרוֹגְרוֹת, וְטַעַם הַכֹּל טַעַם צִמּוּקִין, וְאָכַל מִן הַתַּעֲרֹבֶת - אֵינוֹ לוֹקֶה; עַד שֶׁיִּהְיֶה מִדָּבָר הָאָסוּר בַּתַּעֲרֹבֶת כַּזַּיִת בִּכְדֵי שָׁלֹשׁ בֵּיצִים, וְאָכַל כְּשָׁלֹשׁ בֵּיצִים - כְּשֶׁאָר הָאִסּוּרִין הַשָּׁוִין בְּכָל אָדָם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת.

ה. וְכֵן אִם שָׁרָה פִּתּוֹ בְּיַיִן, וְהָיְתָה רְבִיעִית יַיִן בִּכְדֵי פְּרָס [מלשון פרוסה - חצי ככר של שש ביצים] מִן הַפַּת, וְאָכַל כְּדֵי פְּרָס, שֶׁנִּמְצָא שֶׁאָכַל רְבִיעִית יַיִן - חֲרֵי זֶה לוֹקֶה; וְעַל זֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה: "וְכָל מִשְׁרַת עֲנָבִים" - לֶאֱסֹר דָּבָר שֶׁנִּתְעָרֵב בּוֹ הַיַּיִן, וְטַעֲמוֹ כְּטַעַם הַיַּיִן; וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה טַעֲמוֹ וּמַמָּשׁוֹ, כְּשְׁאָר אִסּוּרֵי מַאֲכָלוֹת.

ו. נִתְעָרֵב יַיִן וְכַיּוֹצֵא בּוֹ בִּדְבַשׁ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, וְאֵין שֵׁם טַעַם יַיִן - חֲרֵי זֶה מֻתָּר לְנָזִיר; לֹא יִהְיֶה זֶה חָמוּר מֵחֵלֶב וָדָם.

ז. הָיָה בּוֹ טַעַם יַיִן, וְאֵין שֵׁם רְבִיעִית בִּכְדֵי פְּרָס - חֲרֵי זֶה אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּאִסּוּרֵי מַאֲכָלוֹת; וּמַכִּין אוֹתוֹ אִם אָכַל, מַכַּת מַרְדּוּת.

ח. נָזִיר שֶׁאָכַל כַּזַּיִת עֲנָבִים, וְכַזַּיִת חַרְצָן, וְכַזַּיִת זַג, וְכַזַּיִת צִמּוּקִים, וְשָׁתָה רְבִיעִית יַיִן, וַאֲפִלּוּ סָחַט אֶשְׁכּוֹל וְשָׁתָה מִמֶּנּוּ רְבִיעִית - חֲרֵי זֶה לוֹקֶה חָמֵשׁ מַלְקִיּוֹת; שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן בְּלָאוֹ אֶחָד הוּא. וְלוֹקֶה מַלְקוּת שִׁשִּׁית מִשּׁוּם "לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ", שֶׁהוּא שָׁוֶה בְּכָל הַנְּדָרִים. וְכֵן אִם אָכַל כַּזַּיִת זַג, אוֹ כַּזַּיִת עֲנָבִים - לוֹקֶה שְׁתַּיִם; אַחַת מִשּׁוּם זַג אוֹ מִשּׁוּם עֲנָבִים, וְאַחַת מִשּׁוּם "לֹא יַחֵל הַדִּין לְנָזִיר". וְהוּא הַדִּין לְנָזִיר שֶׁגִּלַּח אוֹ נִטְמָא, שֶׁהוּא לוֹקֶה שְׁתַּיִם: אַחַת עַל הָאִסּוּר הַמְיֻחָד בּוֹ, וְאַחַת עַל הָאִסּוּר הַשָּׁוֶה בְּכָל הַנְּדָרִים שֶׁהוּא "לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ".

ט. נָזִיר שֶׁשָּׁתָה רְבִיעִית יַיִן וּרְבִיעִית חֹמֶץ - אֵינוֹ לוֹקֶה אֶלָּא אַחַת, שֶׁאֵינוֹ חַיָּב עַל הַיַּיִן בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְעַל הַחֹמֶץ בִּפְנֵי עַצְמוֹ; שֶׁאֵין כָּתוּב 'יַיִן לֹא יִשְׁתֶּה וְחֹמֶץ לֹא יִשְׁתֶּה', אֶלָּא כָּךְ כָּתוּב: "חֹמֶץ יַיִן וְחֹמֶץ שֵׁכָר לֹא יִשְׁתֶּה" - כְּלוֹמַר: לֹא יִשְׁתֶּה יַיִן וְלֹא דָּבָר שֶׁנִּתְעָרֵב בּוֹ הַיַּיִן וְהוּא הַשֵּׁכָר, וַאֲפִלּוּ הֶחְמִיצוּ; וְהוֹאִיל וְלֹא כָּפַל אֶלָּא הַחֹמֶץ, שֶׁהוּא שֵׁם אֶחָד - אֵינוֹ לוֹקֶה עַל זֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְעַל זֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ.

י. נָזִיר שֶׁהָיָה שׁוֹתֶה יַיִן כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא חַיָּב לַשָּׁמַיִם עַל כָּל רְבִיעִית וּרְבִיעִית, אֵינוֹ לוֹקֶה אֶלָּא אַחַת מִשּׁוּם יַיִן וְאַחַת דְּ"לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ", כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ; וְאִם הִתְרוּ בּוֹ עַל כָּל רְבִיעִית וּרְבִיעִית, וְאָמְרוּ לוֹ: 'אַל תִּשְׁתֶּה', וְהוּא שׁוֹתֶה - חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁאָסוּר לַנָּזִיר לַעֲמֹד בְּמוֹשַׁב [בסמיכות ל-] שׁוֹתֵי יַיִן, וְיִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה - שֶׁהֲרֵי מִכְשׁוֹל לְפָנָיו; אָמְרוּ חֲכָמִים: 'סָבִיב לַכֶּרֶם לֹא יִקְרַב'.

יא. נָזִיר שֶׁגִּלַּח שַׂעֲרָה אַחַת - לוֹקֶה, בֵּין בְּתַעַר בֵּין בְּזוּג [=מספריים]; וְהוּא שֶׁקִּצְּצָהּ מֵעִקָּרָהּ, כְּעֵין תַּעַר. וְכֵן אִם תְּלָשָׁהּ בְּיָדוֹ, לוֹקֶה. וְאֶחָד הַמְגַלֵּחַ וְאֶחָד הַמִּתְגַּלֵּחַ [ולוקה אם סייע], שֶׁנֶּאֱמַר: "תַּעַר לֹא יַעֲבֹר עַל רֹאשׁוֹ"; וְאִם הִנִּיחַ מִמֶּנָּה כְּדֵי לָכֹף אֶת רֹאשָׁהּ לְעִקָּרָהּ - אֵינוֹ לוֹקֶה, שֶׁאֵין זֶה כְּעֵין תַּעַר.

יב. הֶעֱבִיר עַל רֹאשׁוֹ סַם [=תכשיר] שֶׁמַּשִּׁיר אֶת הַשֵּׂעָר, וְהִשִּׁיר שְׂעָרוֹ - אֵינוֹ לוֹקֶה; אֲבָל בִּטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "גַּדֵּל פֶּרַע שְׂעַר רֹאשׁוֹ".

יג. נָזִיר שֶׁגִּלַּח כָּל שְׂעָרוֹ, אֵינוֹ לוֹקֶה מִשּׁוּם הַתִּגְלַחַת אֶלָּא אַחַת; וְאִם הִתְרוּ בּוֹ עַל כָּל שַׂעֲרָה וְשַׂעֲרָה, וְאָמְרוּ לוֹ: 'אַל תִּגַּלַּח', 'אַל תִּגַּלַּח', וְהוּא מְגַלֵּחַ - לוֹקֶה עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

יד. נָזִיר חוֹפֵף עַל שְׂעָרוֹ בְּיָדָיו, וְחוֹכֵךְ בְּצִפָּרְנָיו - וְאִם נָפַל שֵׂעָר, אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ; שֶׁהֲרֵי אֵין כַּוָּנָתוֹ לְהַשִּׁיר, וְאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יַשִּׁיר. אֲבָל לֹא יִסְרֹק בְּמַסְרֵק, וְלֹא יָחֹף בַּאֲדָמָה [מהסוג שמשירה שיער] - מִפְּנֵי שֶׁמַּשִּׁיר אֶת הַשֵּׂעָר וַדַּאי; וְאִם עָשָׂה כֵּן, אֵינוֹ לוֹקֶה.

טו. נָזִיר שֶׁנִּטְמָא לְמֵת טֻמְאַת שִׁבְעָה - בֵּין בְּטֻמְאוֹת שֶׁהוּא מְגַלֵּחַ עֲלֵיהֶן כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, בֵּין בְּטֻמְאוֹת שֶׁאֵינוֹ מְגַלֵּחַ עֲלֵיהֶן - חֲרֵי זֶה לוֹקֶה.

טז. נִטְמָא לְמֵת פְּעָמִים הַרְבֵּה - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא חַיָּב מַלְקוּת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת לַשָּׁמַיִם, אֵין בֵּית דִּין מַלְקִין אוֹתוֹ אֶלָּא אַחַת; וְאִם הִתְרוּ בּוֹ עַל כָּל פַּעַם וּפַעַם, וְהוּא מִטַּמֵּא - לוֹקֶה עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

יז. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁנִּטְמָא וּפֵרַשׁ, וְחָזַר וְנָגַע אוֹ נָשָׂא אוֹ הֶאֱהִיל; אֲבָל אִם הָיָה נוֹגֵעַ בְּמֵת וַעֲדַיִן הַמֵּת בְּיָדוֹ, וְנָגַע בְּמֵת אַחֵר - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת, אַף עַל פִּי שֶׁהִתְרוּ בּוֹ עַל כָּל נְגִיעָה וּנְגִיעָה; שֶׁהֲרֵי מְחֻלָּל וְעוֹמֵד.

יח. נָזִיר שֶׁנִּכְנַס לְבַיִת, וְשָׁהָה שָׁם עַד שֶׁמֵּת שָׁם מֵת, אוֹ שֶׁנִּכְנַס לְאֹהֶל הַמֵּת בִּשְׂדֵה תִּבְהָ וּמִגְדָּל [מתקנים סגורים], וּבָא חֲבֵרוֹ וּפָרַע גַּג הַתֵּבָה מֵעָלָיו מִדַּעְתּוֹ - חֲרֵי זֶה לוֹקֶה שְׁתַּיִם: אַחַת מִשּׁוּם "לֹא יָבֹא", וְאַחַת מִשּׁוּם "לֹא יִטַּמָּא" - שֶׁהֲרֵי טֻמְאָה וּבִיאָה בָּאִין כְּאַחַת. אֲבָל אִם נִכְנַס כְּדַרְכּוֹ, טֻמְאָתוֹ קוֹדֶמֶת לְבִיאָתוֹ - שֶׁמֵּעֵת שֶׁיִּכָּנֵס חָטְמוֹ אוֹ אֶצְבְּעוֹת רַגְלָיו, נִטְמָא, וְאֵינוֹ חַיָּב מִשּׁוּם בִּיאָה, עַד שֶׁיָּבוֹא כֻּלּוֹ.

יט. נִכְנַס לְאֹהֶל הַמֵּת אוֹ לְבֵית הַקְּבָרוֹת בִּשְׁגָגָה, וְאַחַר שֶׁנּוֹדַע לוֹ הִתְרוּ בּוֹ, וְלֹא קָפַץ וְיָצָא אֶלָּא עָמַד שָׁם - חֲרֵי זֶה לוֹקֶה; וְהוּא שֶׁיִּשְׁהֶא שָׁם כְּדֵי הִשְׁתַּחֲוָיָה, כְּמוֹ טָמֵא שֶׁנִּכְנַס לַמִּקְדָּשׁ.

כ. הַמְטַמֵּא אֶת הַנָּזִיר - אִם הָיָה הַנָּזִיר מֻזִּיד, הַנָּזִיר לוֹקֶה, וְזֶה שֶׁטִּמְּאוֹ עוֹבֵר מִשּׁוּם "וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל".

וְאִם הָיָה הַנָּזִיר שׁוֹגֵג וְזֶה שֶׁטִּמְּאוֹ מֵזִיד, אֵין אֶחָד מֵהֶן לוֹקֶה; וְלָמָּה לֹא יִלְקֶה הַמְטַמֵּא אֶת הַנָּזִיר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "וְטִמֵּא רֹאשׁ נִזְרוֹ", וְאֵינוֹ לוֹקֶה עַד שֶׁיְּטַמֵּא עַצְמוֹ מִדַּעְתּוֹ.

כא. נָזִיר טָהוֹר שֶׁטִּמֵּא עַצְמוֹ, לוֹקֶה אַף מִשּׁוּם "לֹא תְאַחֵר לְשַׁלְּמוֹ" - שֶׁהֲרֵי אֵחַר נְזִירוּת טָהֳרָה, וְעָשָׂה מַעֲשֶׂה; וְכֵן אִם נָזַר בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, לוֹקֶה אַף מִשּׁוּם "לֹא תְאַחֵר". הָא לָמַדְתָּ, שֶׁהַנָּזִיר שֶׁטִּמֵּא עַצְמוֹ לוֹקֶה אַרְבַּע מַלְקִיּוֹת: מִשּׁוּם "לֹא יִטַּמָּא", וּמִשּׁוּם "לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ", וּמִשּׁוּם "לֹא תְאַחֵר לְשַׁלְּמוֹ", וּמִשּׁוּם "לֹא יָבֹא" - אִם הָיְתָה בִּיאָה וְטֻמְאָה כְּאַחַת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ז ניסן־ג' אייר ה'תשע"ד

יום ראשון כ"ז ניסן ה'תשע"ד

הִלְכוֹת רוֹצֵחַ וּשְׁמִירַת נֶפֶשׁ

פֶּרֶק יג

א. מִי שֶׁפָּגַע בַּחֲבֵרוֹ בַּדֶּרֶךְ, וּבְהֶמְתּוֹ רוֹבֶצֶת תַּחַת מַשָּׂאָהּ - בֵּין שֶׁהָיָה עָלֶיהָ מַשָּׂא הָרָאוּי לָהּ, בֵּין שֶׁהָיָה עָלֶיהָ יָתֵר מִמַּשָּׂאָהּ - חֲרֵי זֶה מִצְוָה לִפְרֹק מֵעָלֶיהָ; וְזוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "עָזֹב תַּעֲזֹב עִמּוֹ".

ב. וְלֹא יִפְרֹק וְיַנִּיחֶנּוּ נִבְהָל [לחוץ] וְיֵלֵךְ, אֶלָּא יָקִים עִמּוֹ וְיַחֲזֹר וְיִטְעַן מַשָּׂאוֹ עָלֶיהָ - שֶׁנֶּאֱמַר: "הָקֵם תָּקִים עִמּוֹ", זוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה אַחֶרֶת. וְאִם הִנִּיחוֹ נִבְהָל, וְלֹא פָּרַק וְלֹא טָעַן - בִּטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה, וְעָבַר עַל מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִרְאֶה אֶת חֲמוֹר אָחִיךָ".

ג. הָיָה כֹּהֵן, וְהַבְּהֵמָה רוֹבֶצֶת בְּבֵית הַקְּבָרוֹת - אֵינוֹ מְטַמֵּא לָהּ, כְּשֵׁם שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא לְהָשִׁיב אֲבֵדָה. וְכֵן אִם הָיָה זָקֵן [תלמיד חכם] שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לִטְעֹן וְלִפְרֹק - הוֹאִיל וְאֵינָהּ לְפִי כְּבוֹדוֹ, פָּטוּר.

ד. זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁאִלּוּ הָיְתָה שֶׁלּוֹ, הָיָה טוֹעֵן וּפוֹרֵק - חֲרֵי זֶה חַיָּב לִפְרֹק וְלִטְעֹן בְּשֶׁל חֲבֵרוֹ. וְאִם הָיָה חָסִיד וְעוֹשֶׂה לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין - אֲפִלּוּ הָיָה הַנָּשִׂיא הַגָּדוֹל, וְרָאָה בְּהֵמַת חֲבֵרוֹ רוֹבֶצֶת תַּחַת מַשָּׂא שֶׁל תֶּבֶן אוֹ קָנִים וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, פּוֹרֵק וְטוֹעֵן עִמּוֹ.

ה. פָּרַק וְטָעַן, וְחָזְרָה וְנָפְלָה - חַיָּב לִפְרֹק וְלִטְעֹן פַּעַם אַחֶרֶת, אֲפִלּוּ מֵאָה פְּעָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "עָזֹב תַּעֲזֹב", "הָקֵם תָּקִים עִמּוֹ". לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְהַדְּדָהּ [לילך] עִמּוֹ עַד פַּרְסָה, אֶלָּא אִם כֵּן אָמַר לוֹ בַּעַל הַמַּשָּׂא: 'אֵינִי צָרִיךְ לְךָ'.

ו. מֵאֵימָתַי יִתְחַיֵּב לִפְרֹק וְלִטְעֹן עִמּוֹ? מִשֶּׁיִּרְאֶהוּ רְאִיָּה שֶׁהִיא כִּפְגִיעָה [כראיה פנים בפנים] - שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר "כִּי תִרְאֶה", וְנֶאֱמַר "כִּי תִפְגַּע". וְכַמָּה? שִׁעֲרוּ חֲכָמִים, מִשֶּׁיִּהְיֶה בֵּינֵיהֶם מָאתַיִם וְשֵׁשׁ וְשִׁשִּׁים אַמָּה וּשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי אַמָּה, שֶׁהוּא אֶחָד מִשִּׁבְעָה וּמֶחֱצָה בְּמִיל; הָיָה רָחוֹק מִמֶּנּוּ יָתֵר מִזֶּה, אֵינוֹ זָקוּק לוֹ.

ז. מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה לִפְרֹק עִמּוֹ בְּחִנָּם. אֲבָל לִטְעֹן עָלָיו - חֲרֵי זוֹ מִצְוָה, וְנוֹטֵל שְׂכָרוֹ; וְכֵן בְּשָׁעָה שֶׁמְּדַדֶּהָ עִמּוֹ עַד פַּרְסָה, יֵשׁ לוֹ שָׂכָר.

ח. מָצָא בֶּהֱמַת חֲבֵרוֹ רְבוּצָה תַּחַת מַשָּׂאָהּ - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַבְּעָלִים עִמָּהּ, מִצְוָה לִפְרֹק מֵעָלֶיהָ וְלִטְעֹן עָלֶיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר: "עָזֹב תַּעֲזֹב", "הָקֵם תָּקִים" - מִכָּל מָקוֹם. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר "עִמּוֹ"? שֶׁאִם הָיָה בַּעַל הַבְּהֵמָה שָׁם, וְהָלַךְ וְיָשַׁב לוֹ וְאָמַר לָזֶה שֶׁפָּגַע בּוֹ: 'הוֹאִיל וְעָלֶיךָ מִצְוָה, אִם רָצִיתָ לִפְרֹק לְבַדְּךָ, פְּרֹק' - חֲרֵי זֶה פָּטוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "עִמּוֹ". וְאִם הָיָה בַּעַל הַבְּהֵמָה זָקֵן אוֹ חוֹלֶה, חַיָּב לִפְרֹק וְלִטְעֹן לְבַדּוֹ.

ט. בֶּהֱמַת הַגּוֹי וְהַמַּשָּׂא שֶׁל יִשְׂרָאֵל - אִם הָיָה הַגּוֹי מְחַמֵּר אַחַר בְּהֶמְתּוֹ, אֵינוֹ זָקוּק לָהּ; וְאִם לָאו, חַיָּב לִפְרֹק וְלִטְעֹן, מִשּׁוּם צַעַר יִשְׂרָאֵל. וְכֵן אִם הָיְתָה הַבְּהֵמָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְהַמַּשָּׂאוֹ שֶׁל גּוֹי - חַיָּב לִפְרֹק וְלִטְעֹן, מִשּׁוּם צַעַר יִשְׂרָאֵל. אֲבָל בֶּהֱמַת הַגּוֹי וּמַשָּׂאוֹ - אֵינוֹ חַיָּב לְהִטַּפֵּל בָּהֶן אֶלָּא מִשּׁוּם אִיבָה [שנאה].

י. חַמָּרִין שֶׁרַגְלָיו שֶׁל אֶחָד מֵהֶן [מהחמורים] רְעוּעוֹת - אֵין חֲבֵרָיו רַשָּׁאִין לְהַקְדִּים וְלַעֲבֹר מֵעָלָיו; נָפַל הָאִישׁ, רַשָּׁאִין לַעֲבֹר מֵעָלָיו.

יא. הָיָה אֶחָד טָעוּן וְאֶחָד רוֹכֵב, וּדְחָקָם הַדֶּרֶךְ [הגיעו לדרך צרה] - מַעֲבִירִין אֶת הָרוֹכֵב מִפְּנֵי הַטָּעוּן. אֶחָד טָעוּן וְאֶחָד רֵיקָן, מַעֲבִירִין אֶת הָרֵיקָן מִפְּנֵי הַטָּעוּן. אֶחָד רָכוּב וְאֶחָד רֵיקָן, מַעֲבִירִין אֶת הָרֵיקָן מִפְּנֵי הָרָכוּב. שְׁנֵיהֶן טְעוּנִין, שְׁנֵיהֶן רְכוּבִין, שְׁנֵיהֶן רֵיקָנִין - עוֹשִׂין פְּשָׁרָה בֵּינֵיהֶן.

יב. וְכֵן שְׁתֵּי סְפִינוֹת שֶׁהָיוּ עוֹבְרוֹת בַּנָּהָר וּפוֹגְעוֹת זוֹ בָזוֹ, אִם עוֹבְרוֹת שְׁתֵּיהֶן בְּבַת אַחַת טוֹבְעוֹת, וְאִם עָבְרוּ זוֹ אַחַר זוֹ עוֹבְרוֹת, וְכֵן שְׁנֵי גְּמַלִּים שֶׁהָיוּ עוֹלִים בְּמַעֲלָה גְּבוֹהָה וּפָגְעוּ זֶה בָזֶה, אִם עוֹבְרִין שְׁנֵיהֶן בְּבַת אַחַת נוֹפְלִין, וְאִם בְּזֶה אַחַר זֶה עוֹלִין - כֵּיצַד הֵן עוֹשִׂין? טְעוּנָה וְשֶׁאֵינָהּ טְעוּנָה, תִּדָּחֶה שֶׁאֵינָהּ טְעוּנָה מִפְּנֵי הַטְּעוּנָה; קְרוֹבָה וּרְחוֹקָה [לנמל מוצאם], תִּדָּחֶה קְרוֹבָה מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ קְרוֹבָה. שְׁתֵּיהֶן רְחוֹקוֹת אוֹ שְׁתֵּיהֶן קְרוֹבוֹת, שְׁתֵּיהֶן טְעוּנוֹת - הוֹאִיל וְכֻלָּן בְּדֹרֶס אֶחָד, הַטֵּל פְּשָׁרָה בֵּינֵיהֶן, וְהֵן מַעֲלוֹת

שָׁכָר זֶה לָזֶה. וּבָזֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ נֶאֱמַר: "בְּצָדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ".

יג. הַפּוֹגֵעַ בִּשְׁנַיִם - אֶחָד רוֹבֵץ תַּחַת מַשָּׂאוֹ, וְאֶחָד פָּרַק מֵעָלָיו וְלֹא מָצָא מִי שֶׁיִּטְעַן עִמּוֹ - מִצְוָה לִפְרֹק בַּתְּחִלָּה מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים, וְאַחַר כָּךְ טוֹעֵן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶן שׁוֹנְאִין אוֹ שְׁנֵיהֶן אוֹהֲבִים; אֲבָל אִם הָיָה אֶחָד שׁוֹנֵא וְאֶחָד אוֹהֵב - מִצְוָה לִטְעֹן עִם הַשּׂוֹנֵא תְּחִלָּה, כְּדֵי לָכֵף אֶת יִצְרוֹ הָרַע.

יד. הַשּׂוֹנֵא שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה - הוּא מִיִּשְׂרָאֵל, לֹא מֵאֻמּוֹת הָעוֹלָם. וְהֵיאַךְ יִהְיֶה לְיִשְׂרָאֵל שׂוֹנֵא מִיִּשְׂרָאֵל, וְהַכָּתוּב אוֹמֵר "לֹא תִשְׂנָא אֶת אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ"? אָמְרוּ חֲכָמִים, כְּגוֹן שֶׁרָאָהוּ לְבַדּוֹ שֶׁעָבַר עֲבֵרָה, וְהִתְרָה בּוֹ וְלֹא חָזַר - הֲרֵי זֶה מִצְוָה לְשָׂנְאוֹ, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיַחֲזֹר מֵרִשְׁעוֹ. וְאַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה - אִם מְצָאוֹ נִבְהָל בְּמַשָּׂאוֹ - מִצְוָה לִפְרֹק וְלִטְעֹן עִמּוֹ, וְלֹא יַנִּיחֶנּוּ נוֹטֶה לָמוּת; שֶׁמָּא יִשְׁתַּהֶה בִּשְׁבִיל מָמוֹנוֹ, וְיָבוֹא לִידֵי סַכָּנָה, וְהַתּוֹרָה הִקְפִּידָה עַל נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, בֵּין רְשָׁעִים בֵּין צַדִּיקִים, מֵאַחַר שֶׁהֵם נִלְוִים אֶל ה' וּמַאֲמִינִין בְּעִקַּר הַדָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֱמֹר אֲלֵיהֶם, חַי אָנִי נְאֻם ה' אֱלֹהִים, אִם אֶחְפֹּץ בְּמוֹת הָרָשָׁע, כִּי אִם בְּשׁוּב רָשָׁע מִדַּרְכּוֹ, וְחָיָה".

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסַיְּעַן. נִגְמַר סֵפֶר אַחַד עָשָׂר בְּעֶזְרַת שַׁדַּי, וּמִנְיַן פְּרָקָיו, שְׁנַיִם וְשִׁשִּׁים: הִלְכוֹת נִזְקֵי מָמוֹן, אַרְבָּעָה עָשָׂר פְּרָקִים; הִלְכוֹת גְּנֵבָה, תִּשְׁעָה פְּרָקִים; הִלְכוֹת גְּזֵלָה וַאֲבֵדָה, שְׁמוֹנָה עָשָׂר פְּרָקִים; הִלְכוֹת חוֹבֵל וּמַזִּיק, שְׁמוֹנָה פְּרָקִים; הִלְכוֹת רוֹצֵחַ וּשְׁמִירַת נֶפֶשׁ, שְׁלֹשָׁה עָשָׂר פְּרָקִים.

יום שני כ"ח ניסן ה'תשע"ד

בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם.

רֵאשִׁית חָכְמָה – קְנֵה חָכְמָה, וּבְכָל קִנְיָנְךָ קְנֵה בִינָה.

סֵפֶר שְׁנֵים עָשָׂר וְהוּא סֵפֶר קִנְיָן

הִלְכוֹתָיו חָמֵשׁ, וְזֶה הוּא סִדּוּרָן: הִלְכוֹת מְכִירָה, הִלְכוֹת זְכִיָּה וּמַתָּנָה, הִלְכוֹת שְׁכֵנִים, הִלְכוֹת שְׁלוּחִין וְשֻׁתָּפִין, הִלְכוֹת עֲבָדִים.

הִלְכוֹת מְכִירָה

יֵשׁ בִּכְלָלָן חָמֵשׁ מִצְוֹת - אַחַת מִצְוַת עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פִּרְטָן: (א) דִּין מִקָּח וּמִמְכָּר; (ב) שֶׁלֹּא יוֹנֶה בְּמִקָּח וּמִמְכָּר; (ג) שֶׁלֹּא יוֹנֶה בִּדְבָרִים; (ד) שֶׁלֹּא יוֹנֶה גֵּר צֶדֶק בְּמָמוֹנוֹ; (ה) שֶׁלֹּא יוֹנֶהוּ בִּדְבָרִים. וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ.

פֶּרֶק א

א. הַמִּקָּח אֵינוֹ נִקְנֶה בִּדְבָרִים, וַאֲפִלּוּ הֵעִידוּ עֲלֵיהֶם עֵדִים. כֵּיצַד? 'בַּיִת זֶה אֲנִי מוֹכֵר לְךָ', 'יַיִן זֶה אֲנִי מוֹכֵר לְךָ', 'עֶבֶד זֶה אֲנִי מוֹכֵר לְךָ', וּפָסְקוּ הַדָּמִים [וסיכמו מחיר], וְרָצָה הַלּוֹקֵחַ וְאָמַר 'קָנִיתִי', וְרָצָה הַמּוֹכֵר וְאָמַר 'מָכַרְתִּי', וְאָמְרוּ לָעֵדִים: 'הֱווּ עָלֵינוּ עֵדִים שֶׁמָּכַר זֶה וְשֶׁלָּקַח זֶה' - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ כְּלוּם, וּכְאִלּוּ לֹא הָיָה בֵּינֵיהֶם דְּבָרִים מֵעוֹלָם. וְכֵן בְּנוֹתֵן מַתָּנָה וּמְקַבְּלָהּ.

ב. אֲבָל אִם נִקְנָה הַמִּקָּח בְּאֶחָד מִדְּבָרִים שֶׁהוּא נִקְנֶה בָּהֶן - קָנָה הַלּוֹקֵחַ, וְאֵינָן צְרִיכִין עֵדִים כְּלָל; וְאֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ.

ג. וּבַמֶּה יִקְנֶה הַמִּקָּח? הַקַּרְקַע נִקְנִית בְּאֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה דְּבָרִים - בְּכֶסֶף, אוֹ בִּשְׁטָר, אוֹ בַּחֲזָקָה.

ד. כֵּיצַד בְּכֶסֶף? מָכַר לוֹ בַּיִת אוֹ שָׂדֶה, וְנָתַן לוֹ הַדָּמִים - קָנָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין אֶת הַשִּׁטָּר; אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁדַּרְכָּם לִכְתֹּב שִׁטַּר מֶכֶר, לֹא קָנָה עַד שֶׁיִּכְתֹּב אֶת הַשִּׁטָּר. וְאֵין קַרְקַע נִקְנִית בְּפָחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה.

ה. הִתְנָה הַלּוֹקֵחַ וְאָמַר: 'אִם רָצִיתִי אֶקְנֶה, בְּכֶסֶף אֶקְנֶה, אוֹ בִּשְׁטָר אֶקְנֶה', וְנָתַן הַכֶּסֶף עַל תְּנַאי זֶה - הֲרֵי זֶה קַיָּם, וְאֵין הַמּוֹכֵר יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ מִפְּנֵי הַתְּנַאי; וְהַלּוֹקֵחַ יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ עַד שֶׁיִּכְתֹּב אֶת הַשִּׁטָּר. וְכֵן אִם הִתְנָה הַמּוֹכֵר כָּזֶה.

ו. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'תֵּן מָנֶה לִפְלוֹנִי וְיִקָּנֶה בֵּיתִי לְךָ' - כֵּיוָן שֶׁנָּתַן, קָנָה הַבַּיִת מִדִּין עָרֵב.

ז. כֵּיצַד בִּשְׁטָר? כָּתַב לוֹ עַל הַנְּיָר אוֹ עַל הַחֶרֶשׂ אוֹ עַל הֶעָלֶה: 'שָׂדֶי נְתוּנָה לְךָ', 'שָׂדֶי מְכוּרָה לְךָ' - כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ הַשִּׁטָּר לְיָדוֹ, קָנָה; אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם עֵדִים כְּלָל, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַשִּׁטָּר שָׁוֶה כְּלוּם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמוֹכֵר שָׂדֵהוּ מִפְּנֵי רָעָתָהּ [שמעוניין למכור]; אֲבָל בִּשְׁאָר הַקַּרְקָעוֹת - אַף עַל פִּי שֶׁהִגִּיעַ הַשִּׁטָּר שֶׁל מֶכֶר לְיָדוֹ, וַאֲפִלּוּ הָיוּ בּוֹ עֵדִים - לֹא קָנָה עַד שֶׁיִּתֵּן אֶת הַדָּמִים.

ח. כֵּיצַד בַּחֲזָקָה? מָכַר לוֹ בַּיִת אוֹ שָׂדֶה, אוֹ נָתַן אוֹתוֹ מַתָּנָה - כֵּיוָן שֶׁנָּעַל אוֹ גָּדַר אוֹ פָּרַץ כָּל שֶׁהוּא, וְהוּא שֶׁיּוֹעִיל בְּמַעֲשָׂיו - הֲרֵי זֶה קָנָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהֶחְזִיק בִּפְנֵי הַמּוֹכֵר; אֲבָל שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַמּוֹכֵר אוֹ הַנּוֹתֵן, צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר לוֹ: 'לֵךְ חֲזַק וּקְנֵה'; וְאַחַר כָּךְ אִם הֶחְזִיק - קָנָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ בִּפְנֵי הַבְּעָלִים.

ט. וְהַמּוֹכֵר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ, וּמְסַר לוֹ אֶת הַמַּפְתֵּחַ - הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁאָמַר לוֹ: 'לֵךְ חֲזַק וּקְנֵה', אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ בִּפְנֵי הַבְּעָלִים; וּכְשֶׁיַּחְזִיק, יִקְנֶה. וְכֵן הַמּוֹכֵר אֶת הַבּוֹר - כֵּיוָן שֶׁמָּסַר לוֹ דָּלְיוֹ [הדלי שלו], הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁאָמַר לוֹ: 'לֵךְ חֲזַק וּקְנֵה'; וּכְשֶׁיַּחְזִיק, יִקְנֶה.

י. כֵּיצַד הַמַּחְזִיק בִּנְעִילָה קָנָה? כְּגוֹן שֶׁמָּכַר בַּיִת אוֹ חָצֵר, וְהָיָה הַפֶּתַח פָּתוּחַ, וְנָעַל הַלּוֹקֵחַ אֶת הַפֶּתַח וְחָזַר וּפָתְחוֹ - הֲרֵי זֶה הֶחְזִיק וְקָנָה, שֶׁהֲרֵי נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ שִׁמּוּשׁ הַמּוֹעִיל.

יא. כֵּיצַד הַמַּחְזִיק בִּגְדִירָה כָּל שֶׁהוּא קָנָה? כְּגוֹן שֶׁהָיָה

שָׁם גֶּדֶר, וְהָיוּ עוֹלִין לוֹ בְּנַחַת, וְהוֹסִיף עָלָיו כָּל שֶׁהוּא וְהִשְׁלִימוֹ לַעֲשָׂרָה, וְנִמְצָא שֶׁאֵין עוֹלִין לוֹ אֶלָּא בְּדֹחַק - הֲרֵי זֶה הוֹעִיל, וְקָנָה. וְכֵן אִם הָיְתָה שָׁם פִּרְצָה וְהָיוּ נִכְנָסִים בָּהּ בְּדֹחַק, וְהִרְחִיב בָּהּ כָּל שֶׁהוּא עַד שֶׁנִּמְצָא הַנִּכְנָס נִכְנָס בְּרֶוַח - הֲרֵי הוֹעִיל, וְקָנָה.

יב. נָתַן צְרוֹר [אבן] וְהוֹעִיל, כְּגוֹן שֶׁסָּכַר בּוֹ הַמַּיִם לַשָּׂדֶה, אוֹ נָטַל צְרוֹר וְהוֹעִיל, כְּגוֹן שֶׁפָּתַח בִּנְטִילָתוֹ הַמַּיִם לַשָּׂדֶה - הֲרֵי זֶה קָנָה. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יג. הַמּוֹכֵר שָׂדֶה לַחֲבֵרוֹ בְּצַד שָׂדֵהוּ, אוֹ שֶׁנְּתָנָהּ לוֹ בְּמַתָּנָה - כֵּיוָן שֶׁדָּשׁ אֶת הַמֶּצֶר [השווה את אדמת הגבול] שֶׁבֵּין שְׁתֵּי הַשָּׂדוֹת וְנַעֲשׂוּ שְׁתֵּיהֶן כְּשָׂדֶה אַחַת, קָנָה. אֲבָל אִם הָלַךְ בָּהּ לְאָרְכָּהּ וּלְרָחְבָּהּ, אֵין הִלּוּךְ זֶה מוֹעִיל כְּלוּם; וְאִם שִׁבֵּל כְּרָמִים מָכַר לוֹ - הוֹאִיל וְנַעֲשָׂה לְהִלּוּךְ, קָנָה בְּהִלּוּךְ.

יד. וְכַמָּה שִׁעוּר רֹחַב הַדֶּרֶךְ שֶׁיִּקָּנֶה בְּהִלּוּכוֹ? אִם הָיָה מְסֻיָּם בִּמְחִיצוֹת, קָנָה כְּדֵי שֶׁיַּגְבִּיהַּ רֶגֶל וַיַּנִּיחַ רֶגֶל בְּצִדָּהּ; וְאִם אֵין שָׁם מְחִיצוֹת, קָנָה בָּרֹחַב כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה עַל רֹאשׁוֹ חֲבִילָה שֶׁל שָׁרִיגִים וְיִסֹּב בָּהּ.

טו. הָיְתָה הַקַּרְקַע צְחִיחַ [יבש] סֶלַע שֶׁאֵין בָּהּ לֹא גְּדִירָה וְלֹא פִּרְצָה, וְאֵינָהּ בַּת זְרִיעָה - הֲרֵי הַחֲזָקָה שֶׁקּוֹנֶה אוֹתָהּ בָּהּ, שִׁטִּיחַת הַפֵּרוֹת, אוֹ הַעֲמָדַת הַבְּהֵמָה שָׁם, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה מִשְּׁאָר הַתַּשְׁמִישׁ.

טז. הַמּוֹכֵר שָׂדֶה לַחֲבֵרוֹ, וְנִכְנַס בָּהּ הַלּוֹקֵחַ וּזְרָעָהּ אוֹ נָרָהּ [חרש], אוֹ שֶׁאָסַף פֵּרוֹת הָאִילָן אוֹ זְמָרוֹ [כרת ענפים], וְכָל כַּיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ - הֲרֵי זֶה קָנָה, שֶׁהֲרֵי הֶחְזִיק; וְאֵין אֶחָד מֵהֶם יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ. וְכֵן אִם אָסַף הַמּוֹכֵר סַל שֶׁל פֵּרוֹת וְנָתַן לַלּוֹקֵחַ - קָנָה לוֹקֵחַ מִיָּד בַּחֲזָקָה, שֶׁהֲרֵי גִּלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁהִקְנָה לוֹ שָׂדֶה זוֹ קִנְיָן גָּמוּר, וְנַעֲשׂוּ פֵּרוֹתֶיהָ שֶׁלּוֹ.

יז. הַגּוֹי אֵינוֹ קוֹנֶה בַּחֲזָקָה, אֶלָּא בִּשְׁטָר הוּא שֶׁקּוֹנֶה עִם נְתִינַת הַכֶּסֶף. וְיִשְׂרָאֵל הַבָּא מֵחֲמַת הַגּוֹי - הֲרֵי הוּא כְּגוֹי, וְאֵינוֹ קוֹנֶה אֶלָּא בִּשְׁטָר. כָּל הַמְּחֻבָּר לַקַּרְקַע - הֲרֵי הוּא כְּקַרְקַע, וְנִקְנֶה בְּכֶסֶף וּבִשְׁטָר אוֹ בַחֲזָקָה; וְאִם אֵינוֹ צָרִיךְ לַקַּרְקַע, כְּגוֹן עֲנָבִים הָעוֹמְדוֹת לְהִבָּצֵר - הֲרֵי זֶה כְּמִטַּלְטְלִין לִקְנִיָּה, וְיֵשׁ לָהֶן אוֹנְיָה.

יח. כֵּשֵׁם שֶׁהַקַّרְקַע נִקְנֵית בְּכֶסֶף וּבִשְׁטָר וּבַחֲזָקָה - כָּךְ שְׁכִירוּת הַקַּרְקַע נִקְנֵית בְּכֶסֶף לְבַדּוֹ, אוֹ בִּשְׁטָר לְבַדּוֹ, אוֹ בַחֲזָקָה; וְאֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ.

יט. הַמּוֹכֵר לַחֲבֵרוֹ עֶשֶׂר שָׂדוֹת בְּעֶשֶׂר מְדִינוֹת - כֵּיוָן שֶׁהֶחְזִיק בְּאַחַת מֵהֶן, קָנָה כֻּלָּן. וַאֲפִלּוּ הָיְתָה אַחַת מֵהֶן הַר גָּבוֹהַּ, וְהַשְּׁנִיָּה מְצוּלָה [עמק], שֶׁהֲרֵי תַּשְׁמִישׁ זוֹ אֵינָהּ תַּשְׁמִישׁ זוֹ - אַף עַל פִּי כֵן כֵּיוָן שֶׁהֶחְזִיק בְּאַחַת מֵהֶן, קָנָה הַשְּׁאָר.

כ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁנְּתָנָן דְּמֵי כֻּלָּן. אֲבָל אִם לֹא נָתַן דְּמֵי כֻּלָּן, לֹא קָנָה אֶלָּא כְּנֶגֶד מְעוֹתָיו; לְפִיכָךְ אִם הָיוּ הַכֹּל בְּמַתָּנָה, קָנָה כֻּלָּן. וְכֵן בִּשְׁכִירוּת - כֵּיוָן שֶׁהֶחְזִיק בְּאַחַת מֵהֶן, קָנָה כֻּלָּן כָּל זְמַן הַשְּׁכִירוּת. הָיוּ מִקְצָת הַקַּרְקָעוֹת בְּמִמְכָּר, וּמִקְצָתָן בִּשְׁכִירוּת - כֵּיוָן שֶׁהֶחְזִיק בֵּין בַּשְּׁכוּרָה בֵּין בַּמְּכוּרָה, קָנָה הַכֹּל.

יום שלישי כ"ט ניסן ה'תשע"ד

פֶּרֶק ב

א. עֶבֶד כְּנַעֲנִי - הֲרֵי הוּא כְּקַרְקַע לִקְנִיָּה, וְנִקְנֶה בְּכֶסֶף וּבִשְׁטָר אוֹ בַחֲזָקָה.

ב. וּמַה הִיא הַחֲזָקָה בְּקִנְיַן עֲבָדִים? שֶׁיִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּשְׁתַּמְּשִׁין בַּעֲבָדִים, בִּפְנֵי רַבּוֹ. כֵּיצַד? הִתִּיר לוֹ מִנְעָלוֹ, אוֹ שֶׁהִנְעִיל לוֹ מִנְעָלוֹ, אוֹ שֶׁהוֹלִיךְ כֵּלָיו אַחֲרָיו לְבֵית הַמֶּרְחָץ, אוֹ שֶׁהִפְשִׁיטוֹ, אוֹ סָכוֹ, אוֹ גֵּרְדוֹ, אוֹ הִלְבִּישוֹ, אוֹ הִגְבִּיהַּ אֶת רַבּוֹ - קָנָה; וְכֵן אִם הִגְבִּיהַּ הָרַב אֶת הָעֶבֶד, קָנָהוּ.

ג. תִּקְּפוֹ וֶהֱבִיאוֹ אֶצְלוֹ [בעל כרחו] - קָנָהוּ; שֶׁהָעֲבָדִים נִקְנִין בִּמְשִׁיכָה כָּזוֹ. אֲבָל אִם קָרָא לְעֶבֶד וּבָא אֶצְלוֹ, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ רַבּוֹ הָרִאשׁוֹן: 'לֵךְ אֵצֶל הַלּוֹקֵחַ', וְהָלַךְ אֶצְלוֹ - לֹא קָנָה; עַד שֶׁיִּמְשְׁכֶנּוּ בִּתְקִיפָה, אוֹ יִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְאִם הֶחְזִיק בּוֹ שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הָרַב, צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר לוֹ: 'לֵךְ חֲזֵק וּקְנֵהוּ'.

ד. עֶבֶד קָטָן - הֲרֵי הוּא כִּבְהֵמָה, וְקוֹנִין אוֹתוֹ בִּדְבָרִים שֶׁקּוֹנִין בָּהֶן הַבְּהֵמָה וּבִדְבָרִים שֶׁקּוֹנִין בָּהֶן הָעֲבָדִים; לְפִיכָךְ נִקְנֶה בִּמְשִׁיכָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא תִּקְּפוֹ.

ה. הַבְּהֵמָה, בֵּין דַּקָּה בֵּין גַּסָּה - נִקְנֵית בִּמְשִׁיכָה; אַף עַל פִּי שֶׁאֶפְשָׁר לְהַגְבִּיהַּ אוֹתָהּ, לֹא הִצְרִיכוּהוּ לְהַגְבִּיהַּ, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְחַבֶּטֶת בָּאָרֶץ. וְאִם הִגְבִּיהַּ, קָנָה. וְהַהַגְבָּהָה, קוֹנִין בְּכָל מָקוֹם. אֲבָל הַמְּשִׁיכָה, אֵין קוֹנִין בָּהּ אֶלָּא בְּסִמְטָה, אוֹ בְּחָצֵר שֶׁל שְׁנֵיהֶם; וְאֵין קוֹנִין בָּהּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְלֹא בְּחָצֵר שֶׁאֵינָהּ שֶׁל שְׁנֵיהֶם.

ו. כֵּיצַד קוֹנִין אֶת הַבְּהֵמָה בִּמְשִׁיכָה? אֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם מִשְׁכָהּ וְהָלְכָה אוֹ שֶׁרָכַב עָלֶיהָ וְהָלְכָה בּוֹ, שֶׁקָּנָה; אֶלָּא אֲפִלּוּ קָרָא לָהּ וּבָאָה, אוֹ שֶׁהִכִּישָׁהּ [הכה אותה] בְּמַקֵּל וְרָצְתָה לְפָנָיו - כֵּיוָן שֶׁעָקְרָה יָד וְרֶגֶל, קָנָיָה; וְהוּא שֶׁיִּמְשֹׁךְ בִּפְנֵי הַבְּעָלִים, אֲבָל אִם מָשַׁךְ שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבְּעָלִים - צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר לוֹ קֹדֶם שֶׁיִּמְשֹׁךְ: 'לֵךְ מְשֹׁךְ וּקְנֵהוּ'.

ז. הַמּוֹכֵר עֵדֶר לַחֲבֵרוֹ, אוֹ שֶׁנְּתָנוֹ לוֹ בְּמַתָּנָה - כֵּיוָן שֶׁמָּסַר לוֹ מַשְׁכּוֹכִית, וְהִיא הַבְּהֵמָה הַמְהַלֶּכֶת בְּרֹאשׁ הָעֵדֶר וְהַכֹּל נִמְשָׁכִים אַחֲרֶיהָ - אֵין צָרִיךְ לוֹמַר לוֹ 'מְשֹׁךְ וּקְנֵהוּ': שֶׁמִּסִּירַת בְּהֵמָה זוֹ, כְּמִי שֶׁאָמַר לוֹ: 'לֵךְ מְשֹׁךְ וּקְנֵהוּ'. וְכֵיוָן שֶׁמָּשַׁךְ לוֹ הָעֵדֶר - קָנָהוּ, אַף עַל פִּי שֶׁמָּשַׁךְ שֶׁלֹּא בִּפְנָיו.

ח. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'מְשֹׁךְ וּתְקְנֵהוּ', אוֹ 'חֲזֵק וּתְקְנֵהוּ', וְכַיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ, וְהָלַךְ וּמָשַׁךְ אוֹ הֶחְזִיק - לֹא קָנָה; שֶׁמַּשְׁמַע 'תִּקְנֶה לְהַבָּא', וַעֲדַיִן לֹא הִקְנָה לוֹ. אֶלָּא צָרִיךְ הַמּוֹכֵר אוֹ הַנּוֹתֵן לוֹמַר לוֹ: 'מְשֹׁךְ וּקְנֵהוּ', אוֹ 'חֲזֵק וּקְנֵהוּ', וְכַיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ, שֶׁמַּשְׁמָעָן שֶׁיִּקְנֶה עַתָּה בְּעֵת שֶׁיִּמְשֹׁךְ אוֹ יַחֲזִיק.

ט. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'מְשֹׁךְ פָּרָה זוֹ, וְלֹא תִּקְנֶה אֶלָּא לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם', וּמָשַׁךְ - לֹא קָנָה. וְאִם אָמַר לוֹ: 'קְנֵה מֵעַכְשָׁו וּלְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם' - קָנָה, וַאֲפִלּוּ הָיְתָה עוֹמֶדֶת בַּאֲגַם [מקום מרעה] בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים; שֶׁזֶּה כְּמוֹ שֶׁהִקְנָה מֵעַתָּה עַל

מתוך מהדורת חזק

תְּנַאי, נַעֲשָׂה הַתְּנַאי - נִתְקַיֵּם הַקִּנְיָן. וְכָל הָאוֹמֵר ׳עַל מְנָת׳, כְּאוֹמֵר ׳מֵעַכְשָׁו׳.

י. הַמּוֹכֵר בְּהֵמָה לַחֲבֵרוֹ, אוֹ נְתָנָהּ לוֹ בְּמַתָּנָה, וְאָמַר לוֹ: ׳קְנֵה אוֹתָהּ כְּדֶרֶךְ שֶׁבְּנֵי אָדָם קוֹנִין׳ - אִם מָשַׁךְ אוֹ הִגְבִּיהַּ, קָנָה. אֲבָל אִם רָכַב עָלֶיהָ - אִם בַּשָּׂדֶה, קָנָה; וּבָעִיר, לֹא קָנָה, לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לִרְכֹּב בָּעִיר.

יא. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה אָדָם חָשׁוּב שֶׁדַּרְכּוֹ לִרְכֹּב בָּעִיר, אוֹ אָדָם מְזַלְזָל בְּיוֹתֵר [ללא ערך עצמי] שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד עַל הִלּוּכוֹ בָּעִיר רוֹכֵב, כְּגוֹן הַמְטַפְּלִין בְּגִדּוּל הַבְּהֵמוֹת וְהָעֲבָדִים, אוֹ שֶׁהָיְתָה אִשָּׁה, אוֹ שֶׁהָיָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁהָרַבִּים דּוֹחֲקִין שָׁם - הֲרֵי זֶה קוֹנֶה בִּרְכִיבָה; וְהוּא שֶׁתְּהַלֵּךְ בּוֹ.

יום רביעי ל' ניסן ה'תשע"ד

פֶּרֶק ג

א. אֶחָד הַבְּהֵמָה, וְאֶחָד שְׁאָר כָּל הַמִּטַּלְטְלִין - נִקְנִין בְּמְעוֹת, דִּין תּוֹרָה; וּמִשֶּׁנְּתַן אֶת הַמְּעוֹת - קָנָה, וְאֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ. אֲבָל חֲכָמִים תִּקְּנוּ שֶׁלֹּא יִקְּנוּ הַמִּטַּלְטְלִין אֶלָּא בְּהַגְבָּהָה, אוֹ בִּמְשִׁיכַת דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהַגְבִּיהַּ.

ב. כֵּיצַד? הַמְקַבֵּץ עֵצִים אוֹ פִּשְׁתָּן וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, וְעָשָׂה מֵהֶן טְעוֹן [מטען] גָּדוֹל שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַגְבִּיהוֹ - אֵינוֹ נִקְנֶה בְּמִשִּׁיכָה, שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לְהַתִּיר הָאֶגֶד וּלְהַגְבִּיהוֹ עֵץ עֵץ. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָזֶה. אֲבָל אִם הָיָה הַטְּעוֹן שֶׁל פִּלְפְּלִין אוֹ אֱגוֹזִים וּשְׁקָדִים וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, וְהָיָה גָּדוֹל שֶׁאֵין אֶחָד יָכוֹל לְהַגְבִּיהוֹ - הֲרֵי זֶה נִקְנֶה בִּמְשִׁיכָה; שֶׁאִם יַתִּירוּ, יִתְפָּרֵד וְיִהְיֶה לוֹ בּוֹ טֹרַח גָּדוֹל. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָהֶן.

ג. הַסְּפִינָה - הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר לְהַגְבִּיהָהּ, וְיֵשׁ בִּמְשִׁיכָתָהּ טֹרַח גָּדוֹל, וְאֵינָהּ נִמְשֶׁכֶת אֶלָּא לְרַבִּים - לֹא הִצְרִיכֻהוּ מִשִּׁיכָה, אֶלָּא נִקְנִית בִּמְסִירָה; וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָזֶה. וְאִם אָמַר לוֹ הַמּוֹכֵר: ׳לֵךְ מְשֹׁךְ וּקְנֵה׳ - אֵינוֹ קוֹנֶה הַסְּפִינָה, עַד שֶׁיִּמְשְׁכֶנָּה כֻּלָּהּ וְיוֹצִיאֶנָּה מִכָּל הַמָּקוֹם שֶׁהָיְתָה בּוֹ; שֶׁהֲרֵי הִקְפִּיד הַמּוֹכֵר שֶׁלֹּא יִקְנֶה זֶה אֶלָּא בִּמְשִׁיכָה.

ד. נִמְצָאתָ לָמֵד, שֶׁהַלּוֹקֵחַ מִטַּלְטְלִין - אַף עַל פִּי שֶׁנָּתַן כָּל הַדָּמִים, יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ; וְכֵן הַמּוֹכֵר יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ, עַד שֶׁיַּגְבִּיהַּ, אוֹ יִמְשֹׁךְ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ בֵּן הַגְבָּהָה, אוֹ יִמְסֹר הַמּוֹכֵר לַלּוֹקֵחַ דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהִמָּשֵׁךְ. וְכֵיצַד שֶׁהִגְבִּיהַּ, אוֹ מָשַׁךְ דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהַגְבִּיהַּ, אוֹ נִמְסַר לוֹ דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהִמָּשֵׁךְ - קָנָה, וְאֵין אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶן יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ; וְכוֹפִין אֶת הַלּוֹקֵחַ לִתֵּן אֶת הַדָּמִים.

ה. וְלָמָּה תִּקְּנוּ חֲכָמִים דָּבָר זֶה בְּמִטַּלְטְלִין? גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יִתֵּן הַלּוֹקֵחַ דְּמֵי הַחֵפֶץ, וְקֹדֶם שֶׁיִּקָּחֶנּוּ יֹאבַד בְּאֹנֶס, כְּגוֹן שֶׁנָּפְלָה דְּלֵקָה וְנִשְׂרַף, אוֹ בָּאוּ לִסְטִים וּנְטָלוּהוּ; אִם יִהְיֶה בִּרְשׁוּת הַלּוֹקֵחַ, יִתְמַהְמֵהַּ הַמּוֹכֵר וְלֹא יַצִּילוֹ. לְפִיכָךְ הֶעֱמִידוּהוּ חֲכָמִים בִּרְשׁוּת הַמּוֹכֵר, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתַּדֵּל וְיַצִּיל הַחֵפֶץ, שֶׁאִם אָבַד, יִהְיֶה חַיָּב לְשַׁלֵּם.

ו. נִמְצָאתָ אוֹמֵר, שֶׁאִם נָתַן דְּמֵי הַמִּקָּח וְנֶאֱנַס קֹדֶם שֶׁיִּקָּחֶנּוּ, וְאָמַר לוֹ הַלּוֹקֵחַ: ׳תֵּן לִי מִקָּחִי אוֹ הַחֲזֵר לִי אֶת מְעוֹתַי׳, וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ עֵדִים שֶׁאָבַד בְּאֹנֶס, וְלֹא הָיָה בַּמּוֹכֵר כֹּחַ לְהַצִּילוֹ וְלֹא נִתְרַשֵּׁל בְּדָבָר זֶה - הֲרֵי זֶה מַחְזִיר אֶת הַדָּמִים, שֶׁהֲרֵי תִּקְּנוּ חֲכָמִים מִשִּׁיכָה. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה בֵּיתוֹ שֶׁל לוֹקֵחַ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הַחֵפֶץ הַנִּמְכָּר מֵשְׁכָּר לַמּוֹכֵר, לֹא תִּקְּנוּ לוֹ חֲכָמִים מִשִּׁיכָה; שֶׁהֲרֵי הַמִּקָּח בִּרְשׁוּת הַלּוֹקֵחַ הוּא, וּמִשֶּׁנְּתַן אֶת הַדָּמִים - נִקְנֶה הַמִּקָּח, וְאֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ.

ז. וְכֵן הַשּׁוֹכֵר אֶת הַמָּקוֹם שֶׁאוֹתָן הַמִּטַּלְטְלִין הַנִּמְכָּרִין מֻנָּחִין בּוֹ - קָנָה, וְאֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ; וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגְבִּיהַּ וְלֹא מָשַׁךְ וְלֹא נִמְסְרוּ לוֹ, שֶׁהֲרֵי נַעֲשָׂה בִּרְשׁוּתוֹ. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ שֶׁשְּׂכִירוּת קַרְקַע נִקְנִית בְּכֶסֶף אוֹ בִּשְׁטָר אוֹ בַחֲזָקָה.

ח. הַמַּקְנֶה קַרְקַע וּמִטַּלְטְלִין כְּאֶחָד - כֵּיצַד שֶׁקָּנָה הַקַּרְקַע בְּכֶסֶף אוֹ בִּשְׁטָר אוֹ בַחֲזָקָה, נִקְנוּ הַמִּטַּלְטְלִין עִמָּהֶם; בֵּין שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶן בְּמֶכֶר אוֹ בְּמַתָּנָה, בֵּין שֶׁמֶּכֶר הַמִּטַּלְטְלִין וְנָתַן הַקַּרְקַע, בֵּין שֶׁמֶּכֶר הַקַּרְקַע וְנָתַן הַמִּטַּלְטְלִין - כֵּיצַד שֶׁקָּנָה הַקַּרְקַע, קָנָה הַמִּטַּלְטְלִין.

ט. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיוּ הַמִּטַּלְטְלִין צְבוּרִין בְּאוֹתָהּ קַרְקַע; אֲבָל אִם הָיוּ בְּמָקוֹם אַחֵר, צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר לוֹ: ׳קְנֵה הַמִּטַּלְטְלִין עַל גַּבֵּי הַקַּרְקַע׳. אֲפִלּוּ הָיוּ הַמִּטַּלְטְלִין בִּמְדִינָה אַחֶרֶת, וְאָמַר לוֹ: ׳קְנֵה אוֹתָן עַל גַּבֵּי קַרְקַע פְּלוֹנִית׳ - כֵּיצַד שֶׁקָּנָה הַקַּרְקַע, נִקְנוּ הַמִּטַּלְטְלִין, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן צְבוּרִין בְּתוֹכָהּ; וְאִם לֹא אָמַר לוֹ: ׳קְנֵה עַל גַּבֵּי קַרְקַע׳, לֹא קָנָה. וְקַרְקַע כָּל שֶׁהוּא, קוֹנִין עַל גַּבָּהּ כָּל מִטַּלְטְלִין שֶׁיִּרְצֶה.

י. הִקְנָה הַשָּׂדֶה לְאֶחָד וְהַמִּטַּלְטְלִין לְאַחֵר - אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר לוֹ: ׳קְנֵה הַמִּטַּלְטְלִין עַל גַּבֵּי הַקַּרְקַע׳, וְהֶחְזִיק הָאֶחָד בַּקַּרְקַע - לֹא קָנָה הַשֵּׁנִי הַמִּטַּלְטְלִין. וְאִם תִּפְּשָׂן אַחַר שֶׁחָזַר בּוֹ הַמַּקְנֶה - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָן מִיָּדוֹ, שֶׁהֲרֵי תִּפְּשָׂן אַחַר שֶׁקָּנָה חֲבֵרוֹ הַקַּרְקַע שֶׁנִּקְנוּ אֵלּוּ עַל גַּבָּהּ.

יא. הַמַּקְנֶה עֲבָדִים וְקַרְקָעוֹת כְּאֶחָד - הֶחְזִיק בָּעֲבָדִים, לֹא קָנָה הַקַּרְקָעוֹת. הֶחְזִיק בַּקַּרְקָעוֹת, לֹא קָנָה הָעֲבָדִים, עַד שֶׁיִּהְיוּ עוֹמְדִין בְּתוֹךְ הַקַּרְקַע; וְאַף עַל פִּי שֶׁאָמַר לוֹ: ׳קְנֵה עֲבָדִים עַל גַּב הַקַּרְקַע׳, לֹא קָנָה עַד שֶׁיִּהְיוּ בְּתוֹכָהּ - שֶׁהָעֶבֶד מְהַלֵּךְ לְדַעַת עַצְמוֹ.

יב. הַמַּקְנֶה עֲבָדִים וּמִטַּלְטְלִין כְּאֶחָד - מָשַׁךְ הַמִּטַּלְטְלִין, לֹא קָנָה הָעֲבָדִים. הֶחְזִיק בָּעֲבָדִים - לֹא קָנָה הַמִּטַּלְטְלִין, אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ הַמִּטַּלְטְלִין עַל גַּב הָעֶבֶד; וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה כָּפוּת, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ יָכוֹל לְהַלֵּךְ.

יג. הַמַּקְנֶה בְּהֵמָה וְכֵלִים שֶׁעַל גַּבָּהּ כְּאֶחָד - אַף עַל פִּי שֶׁמָּשַׁךְ הַבְּהֵמָה וּקְנָיָהּ, לֹא קָנָה הַכֵּלִים שֶׁעָלֶיהָ; עַד שֶׁיַּגְבִּיהַּ, אוֹ יִמְשֹׁךְ הַכֵּלִים עַצְמָן אִם אֵין דַּרְכָּן לְהַגְבִּיהַּ - שֶׁהַבְּהֵמָה כְּחָצֵר הַמִּתְהַלֶּכֶת הִיא, וְאֵין מַה שֶּׁבְּתוֹכָהּ קָנוּי לִבְעָלֶיהָ. לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה הַבְּהֵמָה כְּפוּתָה, קָנָה אַף כֵּלִים שֶׁעָלֶיהָ.

יד. אָמַר לוֹ הַמַּקְנֶה: 'מִשֹּׁךְ בְּהֵמָה זוֹ וּקְנֵה כֵּלִים שֶׁעָלֶיהָ' - הוֹאִיל וְלֹא הִקְנָה לוֹ גּוּף הַבְּהֵמָה, אַף עַל פִּי שֶׁמְּשָׁכָהּ וְהִיא כְּפוּתָה, לֹא קָנָה כֵּלִים שֶׁעָלֶיהָ, עַד שֶׁיִּמְשֹׁךְ הַכֵּלִים עַצְמָן.

טו. הָיָה עָצִיץ נָקוּב לְאֶחָד, וְהָיוּ הַזְּרָעִים שֶׁבּוֹ לְאֶחָד - הִקְנָה הֶעָצִיץ לְבַעַל הַזְּרָעִים - כֵּיוָן שֶׁמָּשַׁךְ, קָנָה; הִקְנָה הַזְּרָעִים לְבַעַל הֶעָצִיץ - לֹא קָנָה, עַד שֶׁיַּחְזִיק בַּזְּרָעִים עַצְמָן.

טז. הָיָה הֶעָצִיץ וְהַזְּרָעִים שֶׁבּוֹ לְאֶחָד, וְהִקְנָה הַכֹּל לְאֶחָד - הֶחְזִיק בָּעָצִיץ לִקְנוֹת הַזְּרָעִים, אַף הֶעָצִיץ לֹא קָנָה; הֶחְזִיק בַּזְּרָעִים, קָנָה הֶעָצִיץ. וְזוֹ הִיא שֶׁשָּׁנוּ: 'נְכָסִים שֶׁאֵין לָהֶם אַחֲרָיוּת נִקְנִים עִם נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם אַחֲרָיוּת', שֶׁהַזְּרָעִים שֶׁבָּעָצִיץ נָקוּב כִּזְרוּעִים בָּאָרֶץ, וְכָל הַמְחֻבָּר לַקַּרְקַע - כְּקַרְקַע, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יז. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁכָּל הָעוֹמֵד לְהִבָּצֵר - חֲרֵי הוּא כְּבָצוּר, וְאֵינוֹ נִקְנֶה אֶלָּא בְּהַגְבָּהָה אוֹ בִּשְׁאָר דְּבָרִים שֶׁנִּקְנִין בָּהֶן הַמִּטַּלְטְלִין.

יח. פִּשְׁתָּן שֶׁהוּא מְחֻבָּר לַקַּרְקַע, וְיָבֵשׁ וְאֵינוֹ צָרִיךְ לַקַּרְקַע, וְאָמַר לוֹ: 'יַפֵּה [תקו] לִי קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא, וּקְנֵה כָּל מַה שֶׁעָלֶיהָ' - כֵּיוָן שֶׁתָּלַשׁ כָּל שֶׁהוּא, קָנָה הַכֹּל מִפְּנֵי תְּנַאי זֶה; אֲבָל אִם הִקְנָה לוֹ הַפִּשְׁתָּן הַזֶּה בְּמֶכֶר אוֹ בְּמַתָּנָה - לֹא קָנָה אֶלָּא מַה שֶׁתָּלַשׁ, שֶׁחֲרֵי הִגְבִּיהוּ. וְכֵן כָּל כֵּיוֹצֵא בָּזֶה.

יום חמישי א' אייר ה'תשע"ד

פֶּרֶק ד

א. כֵּלָיו שֶׁל אָדָם - כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְהַנִּיחוֹ, קוֹנֶה לוֹ; וְכֵיוָן שֶׁנַּעֲשׂוּ הַמִּטַּלְטְלִין בְּתוֹךְ הַכֵּלִי, אֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ, וַחֲרֵי זֶה כְּמוֹ שֶׁהֵגְבִּיהָן, אוֹ כְּמוֹ שֶׁהֵנִּחוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. לְפִיכָךְ, אֵין כֵּלָיו שֶׁל אָדָם קוֹנֶה לוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְלֹא בִּרְשׁוּת הַמּוֹכֵר, אֶלָּא אִם אָמַר לוֹ הַמַّקְנֶה: 'לֵךְ וּקְנֵה בִּכְלֵי זֶה'. וְכֵן אִם קָנָה הַכֵּלִי תְּחִלָּה וְהִגְבִּיהוּ, וְאַחַר כָּךְ הִנִּיחוֹ שָׁם בִּרְשׁוּת הַמּוֹכֵר, וְחָזַר וְקָנָה מִמֶּנּוּ הַפֵּרוֹת - כֵּיוָן שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּתוֹךְ הַכֵּלִי הַזֶּה, קָנָה אוֹתָן; שֶׁמִּפְּנֵי הָנָאַת הַמּוֹכֵר בִּמְכִירַת הַכֵּלִי, אֵינוֹ מַקְפִּיד עַל מְקוֹמוֹ.

ב. כְּשֵׁם שֶׁאֵין כֵּלָיו שֶׁל לוֹקֵחַ קוֹנֶה לוֹ בִּרְשׁוּת מוֹכֵר - כָּךְ אֵין כֵּלָיו שֶׁל מוֹכֵר קוֹנֶה לַלּוֹקֵחַ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בִּרְשׁוּת הַלּוֹקֵחַ.

ג. מְסִירָה אֵינָהּ קוֹנָה אֶלָּא בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּבְחָצֵר שֶׁאֵינָהּ שֶׁל שְׁנֵיהֶם. וְהַמְּשִׁיכָה אֵינָהּ קוֹנָה אֶלָּא בְּסִמְטָה, אוֹ בְּחָצֵר שֶׁל שְׁנֵיהֶם. וְהַהַגְבָּהָה קוֹנָה בְּכָל מָקוֹם.

ד. דָּבָר הַנִּקְנֶה בְּמִשִּׁיכָה - אִם הָיָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּמִשָּׁכוֹ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד אוֹ לְסִמְטָה - כֵּיוָן שֶׁהוֹצִיא מִקְצָת הַחֵפֶץ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים, קָנָה.

ה. טְעוֹן שֶׁל פֵּרוֹת שֶׁהָיָה מֻנָּח בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וּמִשָּׁכוֹ הַלּוֹקֵחַ לִרְשׁוּתוֹ אוֹ לְסִמְטָה, אַחַר שֶׁפָּסַק הַדָּמִים - קָנָה, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא מָדַד; וְכֵן אִם מְדָדָן הַלּוֹקֵחַ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, קָנָה רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן בְּהַגְבָּהָה.

ו. הָיָה הַמּוֹכֵר מוֹדֵד לְתוֹךְ כֵּלָיו שֶׁל לוֹקֵחַ - לֹא קָנָה, שֶׁאֵין כֵּלָיו שֶׁל לוֹקֵחַ קוֹנֶה לוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. הָיוּ הַפֵּרוֹת בִּרְשׁוּת הַלּוֹקֵחַ - כֵּיוָן שֶׁקִּבֵּל עָלָיו הַמּוֹכֵר לִמְכֹּר - קָנָה לוֹקֵחַ, וְאַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא מָדַד. הָיוּ בִּרְשׁוּת הַמּוֹכֵר, אוֹ בִּרְשׁוּת שֶׁהֵן מֻפְקָדִין אֶצְלוֹ - לֹא קָנָה לוֹקֵחַ עַד שֶׁיַּגְבִּיהַּ הַפֵּרוֹת, אוֹ עַד שֶׁיּוֹצִיאֵן מֵרְשׁוּתוֹ בִּשְׁכִירוּת מְקוֹמָן וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ז. הָיוּ הַפֵּרוֹת בְּסִמְטָה אוֹ בְּחָצֵר שֶׁל שְׁנֵיהֶם, וַאֲפִלּוּ הָיוּ בִּרְשׁוּת לוֹקֵחַ, וְהָיוּ בְּתוֹךְ כֵּלָיו שֶׁל מוֹכֵר, וְקִבֵּל עָלָיו הַמּוֹכֵר לִמְכֹּר, וְהִתְחִיל הַמּוֹכֵר לִמְדֹּד לְתוֹךְ כֵּלָיו שֶׁל מוֹכֵר - אִם אָמַר לוֹ: 'כּוֹר בִּשְׁלֹשִׁים סֶלַע אֲנִי מוֹכֵר לְךָ', יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ וַאֲפִלּוּ בִּסְאָה אַחֲרוֹנָה, הוֹאִיל וַעֲדַיִן הַפֵּרוֹת בְּכֵלָיו, וְלֹא גָּמַר כָּל הַמִּדָּה, וְכֵלָיו שֶׁל מוֹכֵר אֵינוֹ קוֹנֶה לַלּוֹקֵחַ אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בִּרְשׁוּת הַלּוֹקֵחַ. וְאִם אָמַר לוֹ: 'כּוֹר בִּשְׁלֹשִׁים סְאָה בְּסֶלַע', רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן קָנָה; שֶׁכֵּיוָן שֶׁפָּסְקוּ הַדָּמִים עַל כָּל סְאָה וּסְאָה, כָּל סְאָה שֶׁיַּגְבִּיהַּ הַמּוֹכֵר וִיעָרֶה אוֹתָהּ נִגְמְרָה מְכִירָתָהּ, הוֹאִיל וְאֵין הַפֵּרוֹת בִּרְשׁוּת הַמּוֹכֵר וְלֹא בִּרְשׁוּת הָרַבִּים; וְאִלּוּ לֹא הָיוּ הַפֵּרוֹת בְּכֵלָיו שֶׁל מוֹכֵר, כֵּיוָן שֶׁהֵן בִּרְשׁוּת לוֹקֵחַ, קָנָה מִשֶּׁפָּסַק, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא מָדַד, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ח. וְכֵן הַמּוֹכֵר יַיִן אוֹ שֶׁמֶן לַחֲבֵרוֹ בְּסִמְטָא אוֹ בְּחָצֵר שֶׁל שְׁנֵיהֶם, אוֹ בִּרְשׁוּת לוֹקֵחַ, וְהָיְתָה הַמִּדָּה שֶׁל סַרְסוּר [מתווך] - עַד שֶׁלֹּא נִתְמַלֵּאת הַמִּדָּה חֲרֵי לַמּוֹכֵר; מִשֶּׁנִּתְמַלֵּאת הַמִּדָּה - חֲרֵי הֵן בִּרְשׁוּת לוֹקֵחַ, וְאֵין אֶחָד מֵהֶם יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ.

ט. וְכֵן פֵּרוֹת שֶׁהָיוּ צְבוּרִין בְּסִמְטָה אוֹ בְּחָצֵר שֶׁל שְׁנֵיהֶם, וְהַמִּדָּה אֵינָהּ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, וְהָיָה הַמּוֹכֵר מוֹדֵד - עַד שֶׁלֹּא נִתְמַלֵּאת הַמִּדָּה, חֲרֵי הִיא בִּרְשׁוּת מוֹכֵר; וּמִשֶּׁנִּתְמַלֵּאת הַמִּדָּה, חֲרֵי הִיא שֶׁל לוֹקֵחַ.

י. הָיְתָה הַמִּדָּה שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, וְהָיוּ בָהּ רִשְׁמִין לִידַע חֲצָיָהּ, וּשְׁלִישָׁהּ, וּרְבִיעָהּ, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְרִשֶׁם מִן הָרִשְׁמִין, קָנָה רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְמַלֵּאת הַמִּדָּה; שֶׁכָּל רֹשֶׁם מֵהֶן כְּמִדָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ - שֶׁחֲרֵי שֶׁל אֶחָד מֵהֶם הִיא הַמִּדָּה, וְהוּא סוֹמֵךְ עַל הָרִשְׁמִין שֶׁבָּהּ.

יא. זֶה כְּלָל גָּדוֹל יִהְיֶה בְּיָדְךָ: הַקּוֹנֶה אֶת הַמִּטַּלְטְלִין - אִם פָּסַק הַדָּמִים וְאַחַר כָּךְ הִגְבִּיהַּ, קָנָה. וְאִם הִגְבִּיהַּ תְּחִלָּה וְהִנִּיחַ, וְאַחַר כָּךְ פָּסַק הַדָּמִים - לֹא קָנָה בְּאוֹתָהּ הַהַגְבָּהָה; עַד שֶׁיַּגְבִּיהַּ אַחַר שֶׁפָּסַק, אוֹ יִמְשֹׁךְ דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהַגְבִּיהַּ.

יב. הָיָה דָּבָר הַנִּמְכָּר דָּמָיו קְצוּבִין וִידוּעִין, וְהִגְבִּיהוּ - קָנָהוּ, אַף עַל פִּי שֶׁפָּסַק אַחַר שֶׁהִגְבִּיהַּ. וְהוּא הַדִּין בִּשְׁאָר דְּבָרִים שֶׁקּוֹנִין בָּהֶם הַמִּטַּלְטְלִין, שֶׁצָּרִיךְ לִקְנוֹת בָּהֶן אַחַר שֶׁיִּפְסֹק הַדָּמִים, אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ דָּמָיו קְצוּבִין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יג. לְפִיכָךְ, הַמּוֹשֵׁךְ חַמָּרִין וּפוֹעֲלִין וְהִכְנִיסָן לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, וּמָדַד עַד שֶׁלֹּא פָּסַק הַדָּמִים - אֲפִלּוּ הָיָה הַלּוֹקֵחַ הוּא

הַמּוֹדֵד, אוֹ שֶׁפָּסַק הַדָּמִים וְאַחַר כָּךְ מָדַד הַמּוֹכֵר - שְׁנֵיהֶן יְכוֹלִין לַחֲזֹר בָּהֶן. פְּרָקָן הַלּוֹקֵחַ, וְהִכְנִיסָן לְתוֹךְ בֵּיתוֹ - אִם פָּסַק הַדָּמִים, וְאַחַר כָּךְ מָדַד הַמּוֹכֵר - אֵין שְׁנֵיהֶן יְכוֹלִין לַחֲזֹר בָּהֶן, שֶׁהֲרֵי סָמְכָה דַּעְתּוֹ לִמְכֹּר. וְאִם מָדַד עַד שֶׁלֹּא פָּסַק - שְׁנֵיהֶן יְכוֹלִין לַחֲזֹר בָּהֶן, שֶׁהֲרֵי לֹא סָמְכָה דַּעְתּוֹ עֲדַיִן לִמְכֹּר, וַאֲפִלּוּ מָדַד הַלּוֹקֵחַ.

יד. הַנּוֹטֵל כְּלִי מִן הָאֻמָּן עַל מְנָת לְבַקְּרוֹ [לבדקו] - אִם הָיוּ דָּמָיו קְצוּבִין וְנֶאֱנַס בְּיָדוֹ [ונשבר], חַיָּב בְּדָמָיו; הוֹאִיל וְדָמָיו קְצוּבִין, מֵעֵת שֶׁהִגְבִּיהוֹ נַעֲשָׂה בִּרְשׁוּתוֹ; וְהוּא שֶׁיַּגְבִּיהֶנּוּ כְּדֵי לִקְנוֹת אֶת כֵּלוֹ, וְיִהְיֶה אוֹתוֹ הַחֵפֶץ הַנִּמְכָּר חָבִיב עַל הַלּוֹקֵחַ. אֲבָל חֵפֶץ שֶׁהַמּוֹכֵר קָץ [מאס] בּוֹ, וְהוּא מְבַקֵּשׁ וְרוֹדֵף לִמְכָּרוֹ - הֲרֵי הוּא בִּרְשׁוּת הַמּוֹכֵר עַד שֶׁיִּפְסֹק הַדָּמִים, וְיַגְבִּיהֶנּוּ הַלּוֹקֵחַ אַחַר שֶׁפָּסַק.

טו. אֶחָד הַמּוֹשֵׁךְ אוֹ הַמַּגְבִּיהַּ אוֹ הַמַּחְזִיק בְּעַצְמוֹ, אוֹ שֶׁאָמַר לְאַחֵר לְהַגְבִּיהַּ אוֹ לִמְשֹׁךְ לוֹ אוֹ לְהַחְזִיק לוֹ - הֲרֵי זֶה זָכָה לוֹ. וְכֵן בִּשְׁאָר דַּרְכֵּי הַקְּנָיָה.

יום שישי ב' אייר ה'תשע"ד

פֶּרֶק ה

א. כָּל הַמַּטַּלְטְלִין קוֹנִין זֶה אֶת זֶה. כֵּיצַד? הֶחְלִיף פָּרָה בַּחֲמוֹר, אוֹ יַיִן בְּשֶׁמֶן - אַף עַל פִּי שֶׁמַּקְפִּידִין עַל הַדָּמִים וְשִׁעֲרוּ כַּמָּה שָׁוֶה זֶה וְכַמָּה שָׁוֶה זֶה, וְאַחַר כָּךְ הֶחְלִיפוּ - כֵּיוָן שֶׁמָּשַׁךְ הָאֶחָד אוֹ הִגְבִּיהוֹ, קָנָה הַשֵּׁנִי הַמַּטַּלְטְלִין הָאַחֵרוֹת בְּכָל מָקוֹם שֶׁהֵן, וְנַעֲשׂוּ בִּרְשׁוּתוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא מְשָׁכָן.

ב. הֶחְלִיף חֲמוֹר בְּפָרָה וְטָלֶה, וּמָשַׁךְ אֶת הַפָּרָה וַעֲדַיִן לֹא מָשַׁךְ אֶת הַטָּלֶה - לֹא קָנָה, שֶׁאֵין כָּאן מִשִּׁיכָה גְּמוּרָה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֵן.

ג. דָּמִים שֶׁאֵין מַקְפִּידִין עֲלֵיהֶן - הֲרֵי הֵן כִּשְׁאָר מִטַּלְטְלִין, וְקוֹנִין. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁחָפַן [אסף] מָעוֹת בְּלֹא מִשְׁקָל וְלֹא מִנְיָן, אֶלָּא נְטָלָן אַכְסָרָה [באומד], וְאָמַר לוֹ: 'מְכֹר לִי פָּרָתְךָ אוֹ יַיִן זֶה בְּאֵלּוּ', וְנָתַן לוֹ אֶת הַדָּמִים - קָנָה, וְאֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ; שֶׁזֶּה דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי הוּא, וְלֹא הִצְרִיכוּ בּוֹ מְשִׁיכָה.

ד. וְכֵן רְאוּבֵן שֶׁמָּכַר מִטַּלְטְלִין לְשִׁמְעוֹן בַּחֲמִשִּׁים זוּז, וְקָנָה שִׁמְעוֹן הַמִּטַּלְטְלִין וְנִתְחַיֵּב בַּדָּמִים, וְאַחַר שֶׁנִּתְחַיֵּב שִׁמְעוֹן בַּחֲמִשִּׁים זוּז אֵלּוּ, הָיוּ לוֹ יַיִן אוֹ בְּהֵמָה וְעֶבֶד וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מִשְּׁאָר הַמִּטַּלְטְלִין, וְהָיָה רוֹצֶה לְמָכְרָן, וְאָמַר לוֹ רְאוּבֵן: 'מְכֹר אוֹתָן לִי בַּחֲמִשִּׁים זוּז שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדְךָ דְּמֵי הַמֶּכֶר', וְאָמַר לוֹ: 'הֵין' - קָנָה רְאוּבֵן הַמִּטַּלְטְלִין בְּכָל מָקוֹם שֶׁהֵן, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא מָשַׁךְ וְלֹא הִגְבִּיהַּ; שֶׁגַּם זֶה דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מָצוּי הוּא, וְלֹא הִצְרִיכוּ בּוֹ מְשִׁיכָה. אֲבָל אִם הָיָה לוֹ חוֹב עָלָיו שֶׁלֹּא מִחֲמַת הַמֶּכֶר, וְאָמַר לוֹ: 'מְכֹר לִי מִטַּלְטְלִין בַּחוֹב שֶׁיֵּשׁ לִי אֶצְלְךָ', וְרָצוּ שְׁנֵיהֶם - לֹא קָנָה; עַד שֶׁיַּגְבִּיהַּ, אוֹ יִמְשֹׁךְ דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהַגְבִּיהַּ, אוֹ יִקְנֶה בְּאֶחָד מִן הַדְּרָכִים שֶׁהַמִּטַּלְטְלִין נִקְנִין בָּהֶן.

ה. הַקַּרְקָעוֹת וְהָעֲבָדִים וְהַבְּהֵמָה וּשְׁאָר כָּל הַמִּטַּלְטְלִין - כָּל אֶחָד מֵהֶן נִקְנֶה בַּחֲלִיפִין, וְהוּא הַנִּקְרָא 'קִנְיָן'. וְעִקַּר הַדֶּרֶךְ הַזֹּאת, שֶׁיִּתֵּן הַקּוֹנֶה לַמַּקְנֶה כְּלִי כָּל שֶׁהוּא, וְיֹאמַר לוֹ: 'קְנֵה כְּלִי זֶה חֵלֶף הֶחָצֵר אוֹ הַיַּיִן אוֹ הַבְּהֵמָה אוֹ הָעֶבֶד שֶׁמָּכַרְתָּ לִי בְּכָךְ וְכָךְ': כֵּיוָן שֶׁהִגְבִּיהַּ הַמּוֹכֵר אֶת הַכְּלִי, וְקָנָהוּ - קָנָה הַלּוֹקֵחַ אוֹתוֹ הַקַּרְקַע אוֹ אוֹתָן הַמִּטַּלְטְלִין, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא מְשָׁכָן וְלֹא נָתַן הַדָּמִים; וְאֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ.

ו. אֵין קוֹנִין אֶלָּא בִּכְלִי, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה; וְאֵין קוֹנִין בְּדָבָר שֶׁהוּא אָסוּר בַּהֲנָיָה, וְלֹא בְּפֵרוֹת, וְלֹא בְּמַטְבֵּעַ. וְאֵין קוֹנִין בְּכְלִיו שֶׁל מוֹכֵר, אֶלָּא בִּכְלִי הַלּוֹקֵחַ.

ז. הִקְנָה אֶחָד כְּלִי לַמּוֹכֵר כְּדֵי שֶׁיִּקְנֶה הַלּוֹקֵחַ אוֹתוֹ הַמִּמְכָּר, זָכָה הַלּוֹקֵחַ; וְאַף עַל פִּי שֶׁהִקְנָה לוֹ הַכְּלִי עַל מְנָת לְהַחְזִירוֹ, נִקְנָה הַמַּקָּח וְזָכָה בּוֹ הַלּוֹקֵחַ, שֶׁהַמַּתָּנָה עַל מְנָת לְהַחְזִיר שְׁמָהּ מַתָּנָה. אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא תָּפַס הַמּוֹכֵר כָּל הַכְּלִי שֶׁקָּנָהוּ חֵלֶף מִמְכָּרוֹ, אֶלָּא אָחַז מִקְצָתוֹ וְאָחַז הַמַּקְנֶה לוֹ מִקְצָתוֹ - קָנָה הַלּוֹקֵחַ; וְהוּא שֶׁיֶּאֱחֹז מִמֶּנּוּ כְּדֵי שִׁעוּר כְּלִי, אוֹ יֹאחֲזֶנּוּ אַחִיזָה שֶׁהוּא יָכוֹל לְנַתֵּק אֶת כָּל הַכְּלִי מִיַּד הַמַּקְנֶה לוֹ. לְפִיכָךְ, אִם הִקְנָה לוֹ בְּמִקְצָת הַבֶּגֶד, צָרִיךְ שֶׁיֶּאֱחֹז מִן הַבֶּגֶד כְּדֵי שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת; שֶׁאִם יִפְסֹק מִמָּקוֹם שֶׁאָחַז, הֲרֵי הוּא כְּלִי בִּפְנֵי עַצְמוֹ - שֶׁשָּׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת מִן הַבֶּגֶד קְרוּי כְּלִי, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּעִנְיַן טֻמְאַת בְּגָדִים. וְכֵן אִם אָחַז פָּחוֹת מִשָּׁלֹשׁ, וְהָיָה יָכוֹל לְנַתֵּק כָּל הַכְּלִי - קָנָה.

ח. זֶה שֶׁכּוֹתְבִין בַּשְּׁטָרוֹת: 'קָנִינוּ מִפְּלוֹנִי בִּכְלִי הַכָּשֵׁר לִקְנוֹת בּוֹ' - 'בִּכְלִי', לְהוֹצִיא הַפֵּרוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן; 'הַכָּשֵׁר', לְהוֹצִיא אִסּוּרֵי הֲנָיָה; 'לִקְנוֹת בּוֹ', לְהוֹצִיא כְּלִיו שֶׁל מוֹכֵר.

ט. זֶה הַקִּנְיָן, אֵינוֹ צָרִיךְ לִהְיוֹת בִּפְנֵי עֵדִים, אֶלָּא אִם הָיָה בֵּינוֹ וּבֵין חֲבֵרוֹ, קָנָה; שֶׁלֹּא הִצְרִיכָה תּוֹרָה עֵדִים בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת אֶלָּא לְכוֹפֵר [למכחיש]; אֲבָל הַמּוֹכֵר אוֹ הַנּוֹתֵן אוֹ הַשּׁוֹכֵר אוֹ הַמַּשְׁאִיל וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, אֵינוֹ צָרִיךְ עֵדִים. וְכֵיוָן שֶׁקָּנָה הַקּוֹנֶה בְּדֶרֶךְ מִן הַדְּרָכִים שֶׁקּוֹנִין בָּהֶן - בֵּין בְּהַגְבָּהָה, בֵּין בִּמְשִׁיכָה וּמְסִירָה, בֵּין בְּקִנְיָן, בֵּין בְּכֶסֶף אוֹ בִּשְׁטָר אוֹ בַּחֲזָקָה - קָנָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם עֵדִים.

י. הַמּוֹכֵר אוֹ הַנּוֹתֵן שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ - יֵשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶן לַחֲזֹר בּוֹ כָּל זְמַן שֶׁעֲסִיקִין בְּאוֹתוֹ עִנְיָן, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַקִּנְיָן בִּפְנֵי עֵדִים; וְאִם הִפְסִיק הָעִנְיָן - אֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בֵּינֵיהֶן עֵדִים. וּכְשֵׁם שֶׁחוֹזֵר הַמּוֹכֵר וְהַנּוֹתֵן, כָּךְ חוֹזֵר הַלּוֹקֵחַ וְהַמְקַבֵּל כָּל זְמַן שֶׁעֲסוּקִין בְּאוֹתוֹ עִנְיָן, מַה שֶׁאֵין כֵּן בִּשְׁאָר דַּרְכֵּי הַקִּנְיָה.

יא. יֵשׁ דְּבָרִים הַרְבֵּה שֶׁאֵין צְרִיכִין קִנְיָן, וְאֵין לַקִּנְיָן בָּהֶן טַעַם - כְּגוֹן הַמְשַׁחְרֵר אֶת עַבְדּוֹ, אוֹ הַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, אוֹ הָעוֹשֶׂה שָׁלִיחַ, אוֹ הַמּוֹסֵר מוֹדָעָה, אוֹ הַמְבַטֵּל מוֹדָעָה, אוֹ הַמּוֹחֵל לַחֲבֵרוֹ חוֹב אוֹ פִּקָּדוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּיָדוֹ, וְכָל כַּיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ.

יב. נָהֲגוּ רֹב הַמְּקוֹמוֹת לְהַקְנוֹת לְמִקְצָת אֵלּוּ הַדְּבָרִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, וְאוֹמְרִין: 'קָנִינוּ מִפְּלוֹנִי שֶׁעָשָׂה פְּלוֹנִי שָׁלִיחַ', אוֹ 'שֶׁמָּחַל לִפְלוֹנִי חוֹב שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֶצְלוֹ', אוֹ 'שֶׁבִּטֵּל הַמּוֹדָעָה

מתוך מהדורת חזק

שֶׁמָּסַר עַל גֵּט זֶה', וְכַיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ.

יג. קִנְיָן זֶה שֶׁנָּהֲגוּ לְהַקְנוֹת בְּאֵלּוּ הַדְּבָרִים - אֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם, אֶלָּא לְהוֹדִיעַ שֶׁאֵינוֹ אוֹמֵר דְּבָרִים אֵלּוּ כִּמְשַׂחֵק וּמְהַתֵּל, אֶלָּא שֶׁגָּמַר בְּלִבּוֹ וְאַחַר כָּךְ אָמַר; לְפִיכָךְ אִם אָמַר: 'בְּלֵב שָׁלֵם אֲנִי אָמַרְתִּי, וְגָמַרְתִּי לַעֲשׂוֹת דָּבָר זֶה' - אֵין צָרִיךְ דָּבָר אַחֵר כְּלָל.

יד. הַדְּבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶן מַמָּשׁ, אֵין הַקִּנְיָן מוֹעִיל בָּהֶן. כֵּיצַד? חֲרֵי שֶׁכָּתַב בִּשְׁטָר: 'קָנִינוּ מִפְּלוֹנִי שֶׁיֵּלֵךְ בִּסְחוֹרָה עִם פְּלוֹנִי', אוֹ 'שֶׁיֵּחָלְקוּ הֶחָצֵר שֶׁבֵּינֵיהֶן', אוֹ 'שֶׁיִּשְׁתַּתְּפוּ שְׁנֵיהֶן בְּאֻמָּנוּת', וְכַיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ כֻּלָּן - חֲרֵי זֶה קִנְיָן דְּבָרִים, וְאֵינוֹ מוֹעִיל כְּלוּם; שֶׁחֲרֵי לֹא הִקְנָה לַחֲבֵרוֹ דָּבָר מְסֻיָּם וְיָדוּעַ, לֹא עִקָּר וְלֹא פֵּרוֹת עִקָּר הַיָּדוּעַ.

יום שבת קודש ג' אייר ה'תשע"ד

פֶּרֶק ו

א. הַפֵּרוֹת - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין קוֹנִין בָּהֶן כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, חֲרֵי נִקְנִין בְּקִנְיָן כִּשְׁאָר הַמַּטַּלְטְלִין. אֲבָל הַמַּטְבֵּעַ - כְּשֵׁם שֶׁאֵין קוֹנִין בּוֹ, כָּךְ אֵינוֹ נִקְנֶה בְּקִנְיָן; נִמְצָא הַמַּטְבֵּעַ אֵינוֹ נִקְנֶה בְּקִנְיָן, וְאֵינוֹ נַעֲשֶׂה הוּא עַצְמוֹ קִנְיָן לִקְנוֹת בּוֹ כִּשְׁאָר הַדְּבָרִים.

ב. לְשׁוֹנוֹת [חתיכות] שֶׁל זָהָב וְשֶׁל כֶּסֶף - חֲרֵי הֵן כַּעֲשָׂשִׂיּוֹת שֶׁל בַּרְזֶל אוֹ שֶׁל נְחֹשֶׁת, וְהַכֹּל כִּשְׁאָר מִטַּלְטְלִין הֵן, וְנִקְנִין בְּקִנְיָן, וְקוֹנִין זֶה אֶת זֶה בְּהַחְלָפָה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. אֲבָל הַמַּטְבְּעוֹת שֶׁל כֶּסֶף, אוֹ דִינָרִין שֶׁל זָהָב, אוֹ הַמָּעוֹת שֶׁל נְחֹשֶׁת - חֲרֵי כֻּלָּן דָּמִים כְּנֶגֶד שְׁאָר מִטַּלְטְלִין, וְהַנּוֹתֵן אֶת אֶחָד מֵהֶן דְּמֵי מִטַּלְטְלִין לֹא קָנָה עַד שֶׁיִּמְשׁוֹךְ אוֹ יַגְבִּיהַּ כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ; וְאֵין אֶחָד מֵהֶן נִקְנֶה בְּקִנְיָן, וְלֹא נַעֲשֶׂה קִנְיָן.

ג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁקּוֹנֶה שְׁאָר מִטַּלְטְלִין בְּאֶחָד מִמִּינֵי מַטְבְּעוֹת אֵלּוּ, אוֹ עֲבָדִים וְקַרְקָעוֹת. אֲבָל הַדִּינָרִין שֶׁל זָהָב לְגַבֵּי מַטְבְּעוֹת שֶׁל כֶּסֶף, חֲרֵי הֵן כְּפֵרוֹת; וְכֵן הַמָּעוֹת שֶׁל נְחֹשֶׁת, כְּמוֹ פֵּרוֹת לְגַבֵּי מַטְבֵּעַ שֶׁל כֶּסֶף.

ד. כֵּיצַד? נָתַן לוֹ דִּינָר שֶׁל זָהָב בְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה דִינָר שֶׁל כֶּסֶף - נִקְנֶה הַכֶּסֶף אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא בָּא הַכֶּסֶף לְיָדוֹ, וְחַיָּב לִתֵּן לוֹ חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים דִּינָר שֶׁל כֶּסֶף כְּשֶׁפָּסַק [כפי שקבע] עִמּוֹ: אִם חֲדָשִׁים, חֲדָשִׁים; וְאִם יְשָׁנִים, יְשָׁנִים. אֲבָל אִם נָתַן לוֹ עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה כֶּסֶף בְּדִינַר זָהָב - לֹא קָנָה, עַד שֶׁיִּקַּח הַדִּינָר שֶׁל הַזָּהָב; וְכָל אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ.

ה. נָתַן לוֹ שְׁלֹשִׁים אִסָּר שֶׁל נְחֹשֶׁת בְּדִינַר כֶּסֶף - נִקְנֶה הַדִּינָר שֶׁל כֶּסֶף, וְחַיָּב לִתֵּן לוֹ כְּמוֹ שֶׁפָּסַק עִמּוֹ: אִם דִּינָר חָדָשׁ, חָדָשׁ; וְאִם יָשָׁן, יָשָׁן. אֲבָל אִם נָתַן לוֹ דִּינָר שֶׁל כֶּסֶף בִּשְׁלֹשִׁים אִסָּר - לֹא קָנָה, עַד שֶׁיִּקַּח הָאִסָּרוֹת שֶׁל נְחֹשֶׁת; וְכָל אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ.

ו. וְכֵן מָעוֹת הָרָעוֹת שֶׁפְּסָלָתָן הַמַּלְכוּת אוֹ הַמְּדִינָה, אוֹ הַדִּינָרִין שֶׁאֵינָן יוֹצְאִין [חדלו להשתמש בהם] בְּאוֹתָהּ הַמְּדִינָה, וְאֵין נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בָּהֶן עַד שֶׁמְּשַׁנִּין אוֹתָן לְמַטְבֵּעַ אַחֵר - חֲרֵי הֵן כְּפֵרוֹת לְכָל דָּבָר, וְנִקְנִין בְּקִנְיָן, וְקוֹנִין אֶת הַמָּעוֹת, וְאֵין הַמָּעוֹת קוֹנוֹת אוֹתָן כִּשְׁאָר כָּל הַפֵּרוֹת.

ז. הַמַּטְבֵּעַ - אֵין לוֹ דֶּרֶךְ שֶׁיִּזְכֶּה בּוֹ מִי שֶׁאֵינוֹ בִּרְשׁוּתוֹ, אֶלָּא עַל גַּבֵּי הַקַּרְקַע; כְּגוֹן שֶׁיִּקְנֶה הַקַּרְקַע וְעַל גַּבָּהּ הַמָּעוֹת, אוֹ שֶׁיִּשְׁכֹּר אֶת מְקוֹם הַמָּעוֹת - כֵּיוָן שֶׁזָּכָה בַּקַּרְקַע בְּכֶסֶף אוֹ בִּשְׁטָר אוֹ בַּחֲזָקָה אוֹ בְּקִנְיָן, זָכָה בַּמָּעוֹת. וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ אוֹתָן הַמָּעוֹת קַיָּמִין, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ מֻפְקָדִין בְּמָקוֹם אַחֵר. אֲבָל רְאוּבֵן שֶׁהָיָה לוֹ חוֹב עַל שִׁמְעוֹן, וְהִקְנָה לְלֵוִי קַרְקַע וְעַל גַּבָּהּ חוֹב שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵצֶל שִׁמְעוֹן - יֵרָאֶה לִי שֶׁלֹּא קָנָה הַחוֹב.

ח. הָיוּ עוֹמְדִים שְׁלִשְׁתָּן, וְאָמַר לוֹ: 'מָנֶה שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדְךָ, בֵּין פִּקָּדוֹן בֵּין מִלְוָה, תְּנֵהוּ לָזֶה' - קָנָה לֵוִי, וְאֵין אֶחָד מִשְּׁלִשְׁתָּן יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ. וְדָבָר זֶה אָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁהִיא הֲלָכָה שֶׁאֵין לָהּ טַעַם, לְפִיכָךְ אֵין לְמֵדִין מִמֶּנָּה לְדִין אַחֵר.

ט. הָיָה רְאוּבֵן חַיָּב לְשִׁמְעוֹן מֵאָה זוּז, וְאָמַר לְלֵוִי: 'תֵּן לְשִׁמְעוֹן מֵאָה זוּז שֶׁאֲנִי חַיָּב לוֹ, עַד שֶׁאֶתֵּן לְךָ אוֹ עַד שֶׁאֶעֱשֶׂה עִמְּךָ חֶשְׁבּוֹן', וְאָמַר לוֹ: 'הֵין', וְקִבֵּל שִׁמְעוֹן - כָּל אֶחָד מִשְּׁלִשְׁתָּן יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ, וַאֲפִלּוּ פָּרַע לֵוִי לְשִׁמְעוֹן מִקְצָת חוֹבוֹ; לְפִיכָךְ אִם לֹא פָּרַע לֵוִי לְשִׁמְעוֹן, חוֹזֵר שִׁמְעוֹן וְתוֹבֵעַ אֶת רְאוּבֵן בִּשְׁאָר חוֹבוֹ.

י. הַמּוֹכֵר שְׁטַר חוֹב לַחֲבֵרוֹ, אוֹ נְתָנוֹ לוֹ בְּמַתָּנָה - אֵינוֹ נִקְנֶה בִּמְסִירַת הַשְּׁטָר לְיָדוֹ; שֶׁלֹּא מָכַר אֶלָּא הָרְאָיָה שֶׁבּוֹ, וְאֵין הָרְאָיָה נִתְפֶּשֶׂת בְּיָד.

יא. וְכֵיצַד יִקְנֶה הַשְּׁטָר? שֶׁיִּכְתֹּב לוֹ הַמַּקְנֶה: 'קְנֵה שְׁטָר פְּלוֹנִי וְכָל שִׁעְבּוּד שֶׁבּוֹ', וְיִמְסֹר לוֹ הַשְּׁטָר; וְנִמְצָא שֶׁנִּקְנֶה בִּכְתִיבָה וּמְסִירָה. וְאֵינוֹ צָרִיךְ עֵדִים לְעִנְיַן קִנְיָתוֹ, אֲבָל צָרִיךְ עֵדִים לְעִנְיַן תְּבִיעָה, שֶׁחֲרֵי הַנִּתְבָּע אוֹמֵר לוֹ: 'מִי יֹאמַר שֶׁבַּעַל דְּבָרִים שֶׁלִּי כָּתַב וּמָסַר לְךָ'?!

יב. קִנְיַן הַשְּׁטָרוֹת בַּדֶּרֶךְ הַזֹּאת, מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים; אֲבָל מִן הַתּוֹרָה, אֵין הָרְאָיוֹת נִקְנוֹת, אֶלָּא גּוּף הַדָּבָר הַקָּנוּי בְּלִבַּד. לְפִיכָךְ, הַמּוֹכֵר שְׁטַר חוֹב לַחֲבֵרוֹ - עֲדַיִן יָכוֹל לְמָחְלוֹ, וַאֲפִלּוּ יוֹרְשׁוֹ מוֹחֲלוֹ.

יג. הָאִשָּׁה שֶׁהִכְנִיסָה שְׁטַר חוֹב לְבַעְלָהּ - אֵינָהּ יְכוֹלָה לִמְחֹל אֶלָּא מִדַּעַת בַּעְלָהּ, מִפְּנֵי שֶׁיָּדָהּ כְּיָדוֹ.

יד. הַמַּקְנֶה לַחֲבֵרוֹ קַרְקַע כָּל שֶׁהוּא, וְהִקְנָה לוֹ עַל גַּבָּהּ שְׁטַר חוֹב - חֲרֵי זֶה קָנָה הַשְּׁטָר בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא, בְּלֹא כְּתִיבָה וּבְלֹא מְסִירָה; וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁגַּם זֶה יָכוֹל לִמְחֹל אַחַר שֶׁמְּכַר. וְכֵן הַמּוֹכֵר קַרְקַע, וְכָתַב הַשְּׁטָר וְאֵין הַלּוֹקֵחַ עִמּוֹ - כֵּיוָן שֶׁהֶחְזִיק הַלּוֹקֵחַ בַּקַּרְקַע, נִקְנָה הַשְּׁטָר בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא.

טו. הָאוֹמֵר: 'זְכוּ בְּשָׂדֶה זוּ לְפְלוֹנִי, וְכִתְבוּ לוֹ אֶת הַשְּׁטָר', וְהֶחְזִיק הַזּוֹכֶה לוֹ בַּקַּרְקַע - יֵשׁ לַנּוֹתֵן לַחֲזוֹר בַּשְּׁטָר עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְיַד בַּעַל הַמַּתָּנָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בַּשָּׂדֶה.

טז. אָמַר לָהֶם: 'זְכוּ לוֹ בַּשָּׂדֶה, עַל מְנָת שֶׁתִּכְתְּבוּ לוֹ אֶת הַשְּׁטָר' - אַף עַל פִּי שֶׁהֶחְזִיקוּ לוֹ בַּשָּׂדֶה, חוֹזֵר בָּזֶה וּבָזֶה, עַד שֶׁיַּגִּיעַ שְׁטַר הַמַּתָּנָה לִידֵי מְקַבֵּל הַמַּתָּנָה.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ז ניסן־ג' אייר ה'תשע"ד

יום ראשון כ"ז ניסן ה'תשע"ד

מצות עשה ז.

הַמִּצְוָה הַשְּׁבִיעִית —— הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְהִשָּׁבַע בִּשְׁמוֹ יִתְעַלֶּה בִּזְמַן שֶׁנִּצְטָרֵךְ לְכָךְ לְקַיֵּם אֵיזֶה דָּבָר אוֹ לְשָׁלְלוֹ, לְפִי שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה רוֹמְמוּת לוֹ יִתְעַלֶּה וְכָבוֹד וּגְדֻלָּה, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ" (דברים י, כ). וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ (שבועות לה:): "אָמְרָה תּוֹרָה 'הִשָּׁבַע בִּשְׁמוֹ', וְאָמְרָה תּוֹרָה 'אַל־תִּשָּׁבַע'", כְּלוֹמַר: כְּמוֹ שֶׁהַשְּׁבוּעָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה מֻזְהָרִים עָלֶיהָ וְהִיא מִצְוַת לֹא־תַעֲשֶׂה, כָּךְ הַשְּׁבוּעָה בְּעֵת הַצֹּרֶךְ מְצֻוִּים עָלֶיהָ וְהִיא מִצְוַת עֲשֵׂה. לְפִיכָךְ אָסוּר לְהִשָּׁבַע בְּשׁוּם דָּבָר מִכָּל־הַנִּבְרָאִים, כְּגוֹן: הַמַּלְאָכִים וְהַכּוֹכָבִים אֶלָּא אִם כֵּן אָמַר זֹאת בְּנֹסַח שֶׁל הַשְּׁמָתַת הַנָּשׁוּא, כְּגוֹן שֶׁיֹּאמַר "בַּאֲמִתּוּת הַשֶּׁמֶשׁ", וְכַנָּתוֹ "בַּאֲמִתּוּת אֱלוֹקֵי הַשֶּׁמֶשׁ". וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ נִשְׁבַּעַת אֲמָתֵנוּ בְּשֵׁם מֹשֶׁה רַבֵּנוּ כְּדֵי לְהִתְכַּבֵּד בִּשְׁמוֹ כְּאִלּוּ אוֹמֵר הַנִּשְׁבָּע "בֵּאלֹקֵי מֹשֶׁה", "בְּמִי שֶׁשָּׁלַח אֶת־מֹשֶׁה" (ובסגנון זה מותר להתבטא אך אין זו שבועה). אֲבָל כְּשֶׁאֵין הַנִּשְׁבָּע מְכַוֵּן לְכָךְ וְנִשְׁבַּע בְּאַחַד הַנִּבְרָאִים מִתּוֹךְ אֱמוּנָה שֶׁיֵּשׁ לְאוֹתוֹ הַדָּבָר אֲמִתּוּת בְּעַצְמוֹ עַד שֶׁיִּשָּׁבַע בּוֹ —— הֲרֵי זֶה עָבַר וְשִׁתֵּף דָּבָר אַחֵר עִם שֵׁם שָׁמַיִם. וְעַל זֶה בָּא בַּקַּבָּלָה (סוכה מה:): "כָּל־הַמְשַׁתֵּף שֵׁם שָׁמַיִם עִם דָּבָר אַחֵר —— נֶעֱקָר מִן־הָעוֹלָם". וּלְעִנְיָן זֶה נִתְכַּוֵּן הַכָּתוּב בְּאָמְרוֹ "וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ", כְּלוֹמַר: לוֹ בִּלְבַד תַּאֲמִין וּתְיַחֵס אֶת־הָאֲמִתּוּת, שֶׁרָאוּי לְהִשָּׁבַע בָּהּ. וּכְבָר אָמְרוּ בְּרֵישׁ תְּמוּרָה (ג:) מִנַּיִן שֶׁנִּשְׁבָּעִין לְקַיֵּם אֶת־הַמִּצְוָה? שֶׁנֶּאֱמַר: וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ.

יום שני כ"ח ניסן ה'תשע"ד

מצות עשה צד.

הַמִּצְוָה הַצ"ד —— הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְקַיֵּם כֹּל מַה־שֶּׁהִטַּלְנוּ (שקבלנו) עַל עַצְמֵנוּ בְּדִבּוּר —— שְׁבוּעָה וָנֶדֶר וּצְדָקָה וְקָרְבָּן (כשהיתה ההתחייבות באחת מלשונות אלו) וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה —— וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "מוֹצָא שְׂפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעָשִׂיתָ" (דברים כג, כד). וְאַף־עַל־פִּי שֶׁכְּבָר חִלְּקוּ אֶת־הַמִּלּוֹת שֶׁל פָּסוּק זֶה וּפֵרְשׁוּ כָּל־מִלָּה מִמֶּנּוּ בְּעִנְיָן (לעצמו), מִכָּל־מָקוֹם הַכַּוָּנָה הַיּוֹצֵאת מִכֹּל מַה־שֶּׁהִזְכִּירוּ לְךָ, הִיא: שֶׁקִּיּוּם כֹּל מַה־שֶּׁיִּבַּטֵּא הָאָדָם הַמַּטִּיל עַל עַצְמוֹ אֵיזֶה דָּבָר הוּא מִצְוַת עֲשֵׂה, וְהָעֲבֵרָה עַל כָּךְ מִצְוַת לֹא־תַעֲשֶׂה, וּנְבָאֵר אֶת־זֶה כְּשֶׁנַּזְכִּיר מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה (לא תעשה קנז). וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת כי־תצא): "מוֹצָא שְׂפָתֶיךָ —— מִצְוַת עֲשֵׂה". וְאַתָּה יוֹדֵעַ, שֶׁאֵין שׁוּם עִנְיָן יוֹצֵא מִמִּלַּת "מוֹצָא שְׂפָתֶיךָ" לְבַדָּהּ (לא למדנו שום ענין מיוחד מ"מוצא שפתיך"), אֶלָּא הַכַּוָּנָה הִיא מַה שֶּׁהִזְכַּרְתִּי לְךָ בַּהֲבָנַת פְּשָׁטֵי דִּקְרָא (פירוש הפסוק), שֶׁחַיָּב לַעֲשׂוֹת כֹּל מַה־שֶּׁהוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו. וּכְבָר נִכְפַּל הַצִּוּוּי בְּמִצְוָה זוֹ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "כְּכָל־הַיּוֹצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה" (במדבר ל, ג). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בִּשְׁבוּעוֹת וּנְדָרִים וּבְסוֹף מְנָחוֹת וְגַם בְּמַסֶּכֶת קִנִּים (פרק ג משנה ו). כְּלוֹמַר: שֶׁנִּתְבָּאֵר הַדִּין שֶׁיֵּשׁ לְדַקְדֵּק, שֶׁיַּעֲשֶׂה הָאָדָם אֶת־הַדָּבָר שֶׁהִטִּיל עַל עַצְמוֹ, וְאֵיךְ יִפְטוֹר עַצְמוֹ, אִם יֵשׁ לוֹ סָפֵק בְּמַה־שֶּׁאָמַר.

יום שלישי כ"ט ניסן ה'תשע"ד

מצות עשה צד.

הַמִּצְוָה הַצ"ד נדפסה ביום הקודם

יום רביעי ל' ניסן ה'תשע"ד

מצות לא תעשה קנז.

הַמִּצְוָה הַקנ"ז —— הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלַּעֲבוֹר עַל מַה שֶּׁחִיַּבְנוּ עַצְמֵנוּ בְּדִבּוּר, אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא בְּלִי שְׁבוּעָה —— וְאֵלּוּ הֵם הַנְּדָרִים, כְּגוֹן שֶׁיֹּאמַר אָדָם: אִם יִקְרֶה כָּךְ וָכָךְ, אוֹ אִם אֶעֱשֶׂה כָּךְ —— פֵּרוֹת הָעוֹלָם אֲסוּרִין עָלַי אוֹ פֵּרוֹת עִיר זוֹ; אוֹ אֵיזֶה מַאֲכָל מְסֻיָּם, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: יֵאָסֵר עָלַי הַיַּיִן אוֹ יֵאָסֵר עָלַי הֶחָלָב אוֹ הַדָּגִים וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. וְכֵן אִם אָמַר: הֲנָאַת אִשְׁתִּי אֲסוּרָה עָלַי וְכָל־הַדּוֹמֶה לָזֶה מִן־הַחִיּוּבִים שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ דֻּגְמוֹתֵיהֶם בִּנְדָרִים —— הֲרֵי זֶה חַיָּב לְקַיֵּם אוֹתוֹ הַנֶּדֶר. וּבָאָה הָאַזְהָרָה מִלַּעֲבוֹר עַל אוֹתוֹ הַדִּבּוּר, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכָל־הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה" (במדבר ל, ג), וּבָא הַפֵּרוּשׁ (בספרי שם): "לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ" —— לֹא יַעֲשֶׂה דְּבָרָיו חֵלִּין, כְּלוֹמַר שֶׁיְּחַיֵּב עַצְמוֹ דָּבָר וְלֹא יְקַיְּמֶנּוּ. וּלְשׁוֹן גְּמָרָא שְׁבוּעוֹת (כה:), אָמְרוּ: קוֹנָמוֹת ("קונם עלי" — לשון נדר) —— עוֹבֵר בְּ"לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ". וּבְסִפְרֵי (במדבר שם) אָמְרוּ: "לֹא יַחֵל —— מַגִּיד שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל 'בַּל יַחֵל' וְעַל 'בַּל תְּאַחֵר'", כְּלוֹמַר: שֶׁאִם נָדַר קָרְבָּן וְלֹא הִקְרִיבוֹ וְעָבְרוּ עָלָיו שְׁלֹשָׁה רְגָלִים —— הֲרֵי זֶה חַיָּב מִשּׁוּם "לֹא תְאַחֵר" וּמִשּׁוּם לֹא יַעֲשֶׂה דְּבָרָיו חֵלִּין. וְכֵן כָּל־הַדּוֹמֶה לְקָרְבָּן, כְּגוֹן שֶׁנָּדַר לְבֶדֶק הַבַּיִת אוֹ לִצְדָקָה אוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. וְהָעוֹבֵר וְעוֹשֶׂה מַה־שֶּׁאָסַר עַל עַצְמוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ —— לוֹקֶה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בִּשְׁלֵמוּת בְּמַסֶּכֶת נְדָרִים.

יום חמישי א' אייר ה'תשע"ד

מצות עשה צה.

הַמִּצְוָה הַצ"ה —— הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בַּהֲפָרַת נְדָרִים, כְּלוֹמַר: שֶׁהוֹרַנוּ שֶׁנִּתַּן לָנוּ לָדוּן בְּאוֹתָם הַדִּינִים: אַךְ אֵין

הָעִנְיָן, שֶׁעַל כָּל־פָּנִים חוֹבָה שֶׁנִּפְּר. וְהָבֵן שֶׁזֶּה בְּדִיּוּק הָעִנְיָן בְּכָל־פַּעַם שֶׁתִּשְׁמָעֵנִי מוֹנֶה דִּין מִן הַדִּינִין (מצוות מסוימות כמו טומאה, שומרים ועוד), שֶׁאֵין זֶה בְּהֶכְרֵחַ צִוּוּי לַעֲשׂוֹת דָּבָר מְסֻיָּם, אֶלָּא הַמִּצְוָה הִיא שֶׁאָנוּ מְצֻוִּים לָדוּן בָּעִנְיָן הַהוּא כַּדִּין הַזֶּה. וְאָמְנָם שֶׁהַבַּעַל וְהָאָב מְפֹרָשִׁים, הֲרֵי פֵּרְשׁוֹ הַכָּתוּב וְקָבַע אֶת־מִשְׁפָּטָיו. וּבַקַּבָּלָה נִמְסַר שֶׁגַּם הֶחָכָם יַתִּיר הַנֵּדֶר לַכֹּל וְכֵן הַשְּׁבוּעָה, וְהָרֶמֶז עַל כָּךְ הוּא אָמְרוֹ: "לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ" (שם שם) — "הוּא אֵינוֹ מוֹחֵל אֲבָל אֲחֵרִים מוֹחֲלִין לוֹ". וּבְכְלָל אֵין רְאָיָה עַל כָּךְ מִן הַכָּתוּב, וּכְבָר אָמְרוּ (חגיגה י.): "הֶתֵּר נְדָרִים (מה שאמרו חכמים שהחכם מתיר הנדר) פּוֹרְחִין בָּאֲוִיר (אין יותר מאשר מעט רמז במקרא על־כך) וְאֵין לָהֶם עַל מַה־שֶּׁיִּסְמְכוּ", אֶלָּא הַקַּבָּלָה הָאֲמִתִּית בִּלְבָד. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בַּמַּסֶּכְתָּא הַמְיֻחֶדֶת לְכָךְ, כְּלוֹמַר: מַסֶּכֶת נְדָרִים.

יום שישי ב' אייר ה'תשע"ד

מצות עשה צה. צב.

מצות לא תעשה רט.

הַמִּצְוָה הַצ"ה נדפסה ביום הקודם.

הַמִּצְוָה הַצ"ב — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוָּה הַנָּזִיר לְגַדֵּל שְׂעָרוֹ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "גַּדֵּל פֶּרַע שְׂעַר רֹאשׁוֹ" (במדבר ו, ה), וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא: "קָדוֹשׁ יִהְיֶה — גִּדּוּל בִּקֻּדְשָׁה, גַּדֵּל פֶּרַע — מִצְוַת עֲשֵׂה וּמִנַּיִן בְּלֹא־תַעֲשֶׂה? תַּלְמוּד לוֹמַר: תַּעַר לֹא־יַעֲבֹר עַל־רֹאשׁוֹ". וְשָׁם נֶאֱמַר: "הָא מַה שִׁיַּרְתִּי מִצְוַת עֲשֵׂה (כלומר, כיון שהכל בכלל לאו, מה נשאר כלומר: לצורך מה דרשנו במיוחד מהפסוקים לעבור עליו בעשה?), הַחוֹפֵף (ראשו) בַּאֲדָמָה (המשירה שער), וְהַנּוֹתֵן סַמָּנִין". כְּלוֹמַר: שֶׁהַנָּזִיר, אִם נָתַן עַל רֹאשׁוֹ סַם הַמַּשִּׁיר אֶת־הַשֵּׂעָר, לֹא יְהֵא עוֹבֵר עַל מִצְוַת לֹא־תַעֲשֶׂה, שֶׁהֲרֵי לֹא הֶעֱבִיר (כלי, שהוא כְּעֵין תַּעַר; אֲבָל יְהֵא עוֹבֵר עַל מִצְוַת עֲשֵׂה, וְהוּא אָמְרוֹ: "גַּדֵּל פֶּרַע" — וְזֶה לֹא גִּדֵּל; וַהֲרֵי לָאו הַבָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה — עֲשֵׂה הוּא, לְפִי הַכְּלָלִים אֶצְלֵנוּ. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בִּמְקוֹמָם בְּמַסֶּכֶת נְזִירוּת (לט.).

הַמִּצְוָה הָר"ט — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַר הַנָּזִיר מִלְּגַלֵּחַ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "תַּעַר לֹא יַעֲבֹר עַל־רֹאשׁוֹ" (שם). וְגַם הַמְגַלֵּחַ רֹאשׁ הַנָּזִיר — לוֹקֶה, לְפִי שֶׁמְּגַלֵּחַ כְּמִתְגַּלֵּחַ. וּמִשֶּׁיְּגַלֵּחַ שַׁעֲרָה אַחַת — לוֹקֶה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ כָּל־דִּינֵי הַנָּזִיר בַּמַּסֶּכְתָּא שֶׁחִבְּרָה לְכָךְ.

יום שבת קודש ג' אייר ה'תשע"ד

מצות לא תעשה רב. רג. דר.

הַמִּצְוָה הָר"ב — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַר הַנָּזִיר מִלִּשְׁתּוֹת יַיִן אוֹ מִינֵי הַשֵּׁכָר שֶׁיֵּשׁ בְּעִקַּר תַּעֲרָבְתָּם מֵי עֲנָבִים, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְכָל־מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה" (במדבר ו, ג). וְהִפְלִיג בָּאַזְהָרָה עַל כָּךְ וְאָמַר שֶׁאֲפִלּוּ הֶחֱמִיץ הַיַּיִן אוֹ הַשֵּׁכָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תַּעֲרֹבֶת יַיִן — אָסוּר לוֹ לִשְׁתּוֹתוֹ, וְהוּא אָמְרוֹ: "חֹמֶץ יַיִן וְחֹמֶץ שֵׁכָר לֹא יִשְׁתֶּה" (שם). וְאֵין לָאו זֶה מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, שֶׁאִלּוּ אָמַר: יַיִן לֹא יִשְׁתֶּה וְחֹמֶץ יַיִן לֹא יִשְׁתֶּה — כִּי אָז הָיוּ שְׁתֵּי מִצְוֹת; אֶלָּא אָמַר: חֹמֶץ יַיִן לֹא יִשְׁתֶּה — הַרְחָקָה מִן־הַיַּיִן. וְנִתְבָּאֵר בִּגְמָרָא נְזִירוּת (לז.), שֶׁאָמְרוֹ "מִשְׁרַת עֲנָבִים", לֶאֱסוֹר טַעַם (היין, שחדר לתערובת —) כָּעִקָּר (היין). וְהָרְאָיָה שֶׁהֵן מִצְוָה אַחַת — הִיא: שֶׁאִם שָׁתָה יַיִן וָחֹמֶץ — אֵינוֹ לוֹקֶה שְׁתַּיִם, כְּמוֹ שֶׁנְּבָאֵר לְקַמָּן (לא תעשה רו — שיעור קטו): וּכְשֶׁיִּשְׁתֶּה הַנָּזִיר רְבִיעִית יַיִן אוֹ חֹמֶץ — לוֹקֶה.

הַמִּצְוָה הָר"ג — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַר הַנָּזִיר מִלֶּאֱכוֹל עֲנָבִים, וְהוּא אָמְרוֹ: "וַעֲנָבִים לַחִים וְכוּ' לֹא יֹאכֵל" (שם), וְאִם אָכַל מֵהֶם כְּזַיִת — לוֹקֶה.

הַמִּצְוָה הַד"ר — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַר הַנָּזִיר מִלֶּאֱכוֹל צִמּוּקִים, וְהוּא אָמְרוֹ: "וִיבֵשִׁים לֹא יֹאכֵל" (שם), וְאִם אָכַל מֵהֶם כְּזַיִת — לוֹקֶה.

המשך ביאור למסכת ביצה ליום שלישי עמ' ב

זו **אִתְקְצַאי** לְשִׁבְעָה ולא מועיל בה תנאי.

שואלת הגמרא: **וּמַאי שְׁנָא** עצי סוכה **מֵהָא דְּאִתְּמַר** לגבי אתרוג, **הִפְרִישׁ שִׁבְעָה אֶתְרוֹגִים לְשִׁבְעַת הַיָּמִים,** אתרוג אחד לכל יום, **אָמַר רַב, כָּל אַחַת וְאַחַת יוֹצֵא בָהּ** ביומה **וְאוֹכְלָהּ לְאַלְתַּר** באותו היום, שהוקצתה למצותה וכבר נעשית מצותה. **וְרַב אַסִּי אָמַר, כָּל אַחַת יוֹצֵא בָהּ וְאוֹכְלָהּ לְמָחָר,** שכיון שהוקצו בבין השמשות הוקצו לכל היום. הרי שלדעת כולם אין האתרוגים נאסרים אלא ליומם, ומדוע בסוכה כשהתנה ליהנות מהם בחול המועד והרי זה כהפרישם רק ליום הראשון אומרים מיגו דאתקצאי בבין השמשות של יום הראשון אתקצאי לכל שבעת הימים. מתרצת הגמרא, **הָתָם** – באתרוג **דְּמַפְסְקוּ לֵילוֹת מִיָּמִים** – הלילות מפסיקים בין הימים, שכן מצותו רק ביום ולא בלילה, לכך **כָּל חַד וְחַד יוֹמָא מִצְוָה בְּאַפֵּי נַפְשֵׁיהּ הוּא** – כל יום הוא מצוה בפני עצמו, ומה שהוקצה ליום הראשון לא הוקצה לכל שבעה. אבל **הָכָא** גבי סוכה **דְּלֵא מַפְסְקוּ לֵילוֹת מִיָּמִים,** שמצותה גם בלילות, לכך **כּוּלְּהוּ יוֹמֵי כַּחֲדָא יוֹמָא אֲרִיכְתָּא דְּמֵי** – כיום אחד ארוך, ואם הוקצתה ליום הראשון הוקצתה לכל שבעה, שנחשבים לגבי קדושת הסוכה כיום אחד ארוך ואינו יכול להתנות שיהא מותר לו בשאר ימים:

ביאורים למסכת סוטה דף יב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

דַּיְקָא נַמִּי – שלא היה כלב בנו של קנז, מִדִּכְתִיב בכמה מקומות ׳כלב בן יפנה הַקְּנִזִּי׳, ולא ׳בן קנז׳ כמו שאמר על עתניאל, שֶׁמַּע מִינָּהּ שלא היה בנו, אלא שהיה מאנשי ביתו של קנז.

הגמרא חוזרת לפרש את הפסוק ׳וכלב בן חצרון הוליד את עזובה אשה ואת יריעות, ואלה בניה ישר ושובב וארדון. **עֲזוּבָה זוֹ מִרְיָם, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ עֲזוּבָה, לְפִי שֶׁהִכֹּל עֲזָבוּהָ מִתְּחִילָּתָהּ** – בתחילה כשהיתה חולנית מחמת צרעתה, עזבוה כל בחורי ישראל ולא רצו לישא אותה. שואלת הגמרא על הנאמר שכלב הוליד את עזובה שהיא מרים, וכי **הוֹלִיד** אותה, **וְהָלֹא מִינְסַב הֲוָה נָסִיב לָהּ** - הרי היא היתה אשתו ולא בתו. עונה הגמרא, **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה לְשֵׁם שָׁמַיִם, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ יָלְדָהּ**, וכלב נשאה לשם שמים. וכן מה שנאמר ש׳הוליד את **יְרִיעוֹת**׳, היינו שנשא את מרים, ונקראה כן לפי **שֶׁהָיוּ פָנֶיהָ דּוֹמִין לִירִיעוֹת** – מחמת חוליה היו פניה ירקרקות בלי תואר אדמומית. ומה שנאמר בהמשך הפסוק ׳**וְאֵלֶּה בָנֶיהָ**׳, דרשו **אַל תִּקְרֵי ׳בָּנֶיהָ׳** - שאין אלו שמות בניה, **אֶלָּא** שמות של **בּוֹנֶיהָ** - בעלה שנקרא כן שבנה אותה בנישואין ובנים כשאר נשים. וכוונת הפסוק, שנקרא ׳**יָשָׁר**׳ על שם **שֶׁיִּשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ** – לבל יטעה בטעות המרגלים. וכן נקרא ׳**שׁוֹבָב**׳ על שם **שֶׁשִּׁיבֵּב** – המריד **אֶת יְצָרוֹ** ולא השתתף בעצת המרגלים. וכן נקרא ׳**וַאֲרִדּוֹן**׳ על שם **שֶׁרָדָה** וכפה **אֶת יְצָרוֹ** שהסיתו לטעות בטעות המרגלים. **וְאִיכָּא דְּאָמְרִי** שנקרא ׳ארדון׳, **עַל שֶׁהָיוּ פָנֶיהָ** של מרים לאחר שנתרפאה **דּוֹמִין לְוֶרֶד**.

עוד נאמר ״**וּלְאַשְׁחוּר אֲבִי תְקוֹעַ הָיוּ שְׁתֵּי נָשִׁים חֶלְאָה וְנַעֲרָה**״, מבארת הגמרא מקרא זה על כלב ומרים, ׳**אַשְׁחוּר**׳, **זֶה כָּלֵב, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ אַשְׁחוּר**, כיון **שֶׁהוּשְׁחֲרוּ פָנָיו בְּתַעֲנִיּוֹת** - מחמת שקיבל על עצמו תעניות כדי שינצל מעצת המרגלים. וכן נקרא ׳**אֲבִי**׳, לפי **שֶׁנַּעֲשָׂה לָהּ** – למרים **כְּאָב** – שדאג לרפואתה ולמזונות הצריכים לחולה. ונקרא ׳**תְּקוֹעַ**׳ לפי **שֶׁתָּקַע אֶת לִבּוֹ לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם** – קיבל על עצמו שלא להיות בעצת המרגלים. מבארת הגמרא שמה שנאמר שלכלב ׳**הָיוּ שְׁתֵּי נָשִׁים**׳ אין הביאור כפשוטו, אלא **שֶׁנַּעֲשָׂה מִרְיָם כִּשְׁתֵּי נָשִׁים**, כלומר ש׳**חֶלְאָה וְנַעֲרָה, לֹא חֶלְאָה וְנַעֲרָה הָוֵאי** – לא היו שתי נשים שנקראו כן, **אֶלָּא** מרים עצמה **בַּתְּחִילָּה** נקראת ׳**חֶלְאָה**׳ - על שם חוליה שהיה בתחילה, **וּלְבַסּוֹף** נרפאה ונקראה ׳**נַעֲרָה**׳ – על שם תואר פניה שהיתה כנערה. עוד כתוב שם, ״**וּבְנֵי חֶלְאָה צֶרֶת וְצֹהַר וְאִתְנָן**״, ודרשו אף מקרא זה על מרים, שנקראה ׳**צֶרֶת**׳ על שם **שֶׁנַּעֲשֵׂית צָרָה לְחַבְרוֹתֶיהָ** - שהיו מקנאות ביופיה, וכן נקראה ׳**צֹהַר**׳ על שם **שֶׁהָיוּ פָנֶיהָ** מאירות **וּדוֹמִין כַּצָּהֳרַיִם**, ונקראה ׳**אִתְנָן**׳ לפי **שֶׁכָּל הָרוֹאֶה אוֹתָהּ** מתאוה למשכב נשים **וּמוֹלִיךְ אֶתְנָן לְאִשְׁתּוֹ** שתשכב עמו.

הגמרא חוזרת לבאר את הפסוקים בענין שיעבוד מצרים. נאמר בפסוק, ״**וַיֵּצֵא פַרְעֹה לְכָל עַמּוֹ** כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וכל הבת תחיון״, **אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא**, גזירה זו גזר פרעה **אַף עַל עַמּוֹ גָּזַר. וְאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, שָׁלֹשׁ גְּזֵרוֹת** להשליך הנולדים ליאור **גָּזַר** פרעה, **בַּתְּחִילָּה** גזר על הנולדים לישראל ולא הושיב שומרים על כך, אלא סמך על המילדות ואמר להן ׳**אִם בֵּן הוּא וַהֲמִתֶּן אֹתוֹ**׳. **וּלְבַסּוֹף** - לאחר מיכן הושיב שומרים על הדבר ואמר להם ׳**כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ**׳, אך עדיין לא גזר אלא על ישראל. **וּלְבַסּוֹף** כשאמרו לו איצטגנינו שעדיין לא לקה מושיען של ישראל, **אַף עַל עַמּוֹ גָּזַר**.

״**וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי** ויקח את בת לוי״, שואלת הגמרא, **לְהֵיכָן הָלַךְ** עמרם. דורשת הגמרא, **אָמַר רַב יְהוּדָה בַּר זְבִינָא, שֶׁהָלַךְ** עמרם **בַּעֲצַת** מרים **בִּתּוֹ** - שיעצה לו לקדשה בשנית. וכפי ששנינו בברייתא, **תָּנָא, עַמְרָם גְּדוֹל הַדּוֹר הָיָה** והכל נשמעים לדבריו, ולכך **כֵּיוָן** (**שֶׁרָאָה שֶׁאָמַר**) [**שֶׁגָּזַר**] **פַּרְעֹה הָרָשָׁע** על ישראל ש׳**כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ**, **אָמַר** עמרם, וכי **לַשָּׁוְא אָנוּ עֲמֵלִין** בלידתם, שהרי ייהרגו לבסוף על ידי עבדי פרעה, ולכך **עָמַד וְגֵרַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ**, ובעקבותיו **עָמְדוּ כּוּלָּן וְגֵרְשׁוּ** אף הם **אֶת נְשׁוֹתֵיהֶן. אָמְרָה לוֹ בִּתּוֹ** מרים, **אַבָּא, קָשָׁה גְּזֵרָתְךָ** - לגרש הנשים, **יוֹתֵר מִשֶּׁל פַּרְעֹה** - שגזר להשליך הבנים ליאור, **שֶׁפַּרְעֹה לֹא גָּזַר אֶלָּא עַל הַזְּכָרִים, וְאַתָּה גָּזַרְתָּ** שיגרשו את נשותיהם, ובכך גזרת כליה **עַל הַזְּכָרִים וְעַל הַנְּקֵבוֹת**. ועוד, **שַׁפַּרְעֹה לֹא גָּזַר אֶלָּא בָּעוֹלָם הַזֶּה** - שהרי הנולדים שיומתו יחיו לעולם הבא, **וְאַתָּה** בגזירתך גרמת שיכלו **בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלָעוֹלָם הַבָּא** – שכיון שלא יולדו כלל, לא יחיו גם לעולם הבא. ועוד, **שַׁפַּרְעֹה הָרָשָׁע סָפֵק מִתְקַיֶּימֶת גְּזֵרָתוֹ, סָפֵק אֵינָהּ מִתְקַיֶּימֶת** - שהרי יתכן שהקב״ה לא יקיים הגזירה, ואילו **אַתָּה צַדִּיק**, ואם כן **בְּוַדַּאי שֶׁגְּזֵרָתְךָ מִתְקַיֶּימֶת** – שהקב״ה יקיימה, כמו **שֶׁנֶּאֱמַר** ׳**וְתִגְזַר אֹמֶר וְיָקָם לָךְ**׳. שמע עמרם בקול בתו ׳**וַעֲמַד וְהֶחֱזִיר אֶת אִשְׁתּוֹ**, ובעקבותיו **עָמְדוּ כּוּלָּן וְהֶחֱזִירוּ** אף הם **אֶת נְשׁוֹתֵיהֶן**.

שואלת הגמרא, מאחר שהתבאר שכוונת הפסוק שחזר ולקחה, מדוע נאמר ׳**וַיִּקַּח**׳ - שמשמעו ליקוחין ראשונים, הרי ׳**וַיְחַזֵּר** לבת לוי׳ **מִיבָּעֵי לֵיהּ** לכתוב, שהרי היתה אשתו מקודם. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר זְבִינָא**, נלמד מלשון ׳ויקח׳, **שֶׁעָשָׂה לוֹ** עמרם בליקוחין השניים **כְּמַעֲשֵׂה** ליקוחין הראשונים, דהיינו, **שֶׁהוֹשִׁיבָהּ בְּאַפְּרִיּוֹן, וְאַהֲרֹן וּמִרְיָם מְרַקְּדִין לְפָנֶיהָ, וּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת אָמְרוּ עַלֶיהָ ׳אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה׳**. שואלת הגמרא, הרי נאמר שלקח ׳**אֶת בַּת לֵוִי**׳, ואם כן קשה, **וְכִי אֶפְשָׁר בַּת מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה הָוְיָא** - האם יתכן לפרש שמדובר על הליקוחין השניים, שהיתה אז יוכבד בת מאה ושלושים שנה, **וְקָרֵי לָהּ** – וקורא לה הכתוב ׳**בַּת**׳ – שמשמע שהיתה ילדה, ולא קראה אשה. מביאה הגמרא מקור לכך שהיתה אז בת מאה ושלושים שנה, **דְּאָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא**, נאמר כשירדו בני יעקב למצרים ׳כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים׳, ואף שמנין המפורטים בפסוקים שם אינו אלא שישים ותשע, הנפש השבעים **זוֹ יוֹכֶבֶד, שֶׁהוֹרָתָהּ בְּדֶרֶךְ, וְלִידָתָהּ בֵּין הַחוֹמוֹת** - כשנכנסו בני יעקב למצרים השלימה את מנין שבעים, **שֶׁנֶּאֱמַר** לגבי יוכבד, ״**אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ לְלֵוִי בְּמִצְרָיִם**״, ומכך שנאמר ׳אשר ילדה׳ משמע שרק **לִידָתָהּ** היתה **בְּמִצְרַיִם**, אך **וְאֵין הוֹרָתָהּ בְּמִצְרַיִם**. ומאחר שנולדה ביום כניסתם למצרים, נמצא שכשחזר עמרם ולקחה היתה בת מאה ושלושים. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה**, נקראה בת לפי **שֶׁנּוֹלְדוּ בָהּ סִימָנֵי נְעָרוּת** כבת. ״**וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֵּן**״, שואלת הגמרא, מדוע אמר הכתוב ׳ותהר האשה׳ לאחר ׳וילך איש ויקח וגו׳״, **וְהָא חֲוַת מִיעַבְּרָא בֵּיהּ תְּלָתָא יַרְחֵי מֵעִיקָּרָא** - והרי היתה מעוברת במשה מהנישואין הראשונים, והיה זה שלושה חודשים לפני שחזר ולקחה. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר זְבִינָא**, כתבה התורה את ההריון בסמוך ללידה **וּמַקִּישׁ לִידָתָהּ לְהוֹרָתָהּ**, כדי ללמד, **שֵׁמָה הוֹרָתָהּ** של יוכבד **שֶׁלֹּא בְּצַעַר, אַף לִידָתָהּ שֶׁלֹּא בְּצַעַר, מִכָּאן לְנָשִׁים צִדְקָנִיּוֹת** כיוכבד, **שֶׁלֹּא הָיוּ בְּפִיתְקָה שֶׁל חַוָּה** – לא נגזר עליהם צער בהריון ובלידה, כפי שנגזר על חוה.

כשנולד משה נאמר, ׳**וַתֵּרֶא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא**׳. **תַּנְיָא**, מהו הטובה שראתה בו, **רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר**, ראתה **שֶׁטּוֹב שְׁמוֹ** של התינוק. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר** שהוסיפו שם י–ה בשמו **וְטוֹבִיָּה שְׁמוֹ, רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר**, ראתה ברוח הקודש שעתיד להיות **הָגוּן לִנְבִיאוּת. אֲחֵרִים אוֹמְרִים**, שנולד **כְּשֶׁהוּא מָהוּל. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים** שבְּשָׁעָה שֶׁנּוֹלַד **מֹשֶׁה נִתְמַלֵּא הַבַּיִת כּוּלּוֹ אוֹר**, ולמדו כן **דִּכְתִיב חָכָא** ׳**וַתֵּרֶא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא**׳, **וּכְתִיב הָתָם** בבריאת העולם ׳**וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב**׳, הרי שהאור נקרא טוב.

״**וַתִּצְּפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יְרָחִים**״, מבארת הגמרא, שיכלה להצפינו שלושה חדשים משום **דְּלֹא מָנוּ מִצְרַיִם אֶלָּא מִשָּׁעָה דְּאַהֲדְרָהּ** – המצרים ספרו תשעה חודשים לעיבורה רק מיום שהחזירה עמרם בליקוחין השניים, אבל **וְהִיא חֲוַת מִיעַבְּרָא בֵּיהּ** – למעשה היתה מעוברת במשה מזמן הנישואין הראשונים, והיה זה **תְּלָתָא יַרְחֵי**

המשך בעמוד יב

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף יב עמוד א

רש״י **תוספות**

דַּיְקָא נַמִּי דִּכְתִיב. קָרָא אַחֲרִינָא כִּי מִשְּׁתְעֵי בְּכָלֵב לֹא קָרֵיהּ בֶּן קִנְז כְּדִכְתִיב בְּעִתְנִיאֵל אֶלָּא הַקְּנִזִּי, מֵאַנְשֵׁי בֵּיתוֹ וּמִגִּדּוּלָיו שֶׁל קְנִז: **עֲזוּבָה שַׁחֲכֹל עֲזוּבוֹ.** שֶׁמַּתְחִלָּה חוֹלָנִית הָיְתָה כִּדְקָרֵי לָהּ הָכָא יְרִיעוֹת, וּלְקַמָּן קָרֵי לָהּ נַמִּי חֵלְאָה וַעֲזוּבָה, שֶׁעֲזוּבוֹ כָּל בְּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל מִלִּשָּׂא אוֹתָהּ: **וְהָא מִיסַּב נָסְבָה.** כִּדְכְתִיב וְתָמֻת עֲזוּבָה וַיִּקַּח לוֹ וגו׳ אֶלְמָא אִתְּתֵיהּ הֲוָאי: **לְשֵׁם שָׁמַיִם.** כְּגוֹן זוֹ שֶׁהָיְתָה חוֹלֶה וּנְשֵׂאָהּ לְשֵׁם שָׁמַיִם, שֶׁבְּדֶרֶךְ בְּאָחִיהָ אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה וְרָאָה אוֹתָם צַדִּיקִים, וְרוֹב בָּנִים דּוֹמִין לְאַחֵי הָאֵם בב״ב בְּיֵשׁ נוֹחֲלִין (קָף קי.): **לִירִיעוֹת.** בְּלִי תֹּאַר אֲדַמּוּמִית, דְּמַחֲמֵת חֻלְיָהּ הָיְתָה יְרַקְרַקֶּת: **בּוּלָיָיהּ.** אֵלּוּ שְׁמוֹת בַּעֲלָהּ, שֶׁבְּנֵאָהּ וְעָשָׂאָהּ מְבֻנָּה כְּשֶׁאֵר נָשִׁים בְּנִשּׂוּאִין וּבָנִים, יָשַׁר וְשׁוֹבֵב וְאַרְדּוֹן: **שֶׁיָּשַׁר אֶת עַצְמוֹ.** מִלְּטִעוֹת אֶת טָעוּת הַמַּרְגְּלִים: **שֶׁשִּׁבֵּב אֶת עַצְמוֹ.** מֵעַצְתָּן, לְשׁוֹן הִבַּת הַשּׁוֹבָבָה (יְרֶמְיָה לא).

אחרים אומרים נולד כשהוא מהול. ומקשים מדקאמר ר״מ טוב שמו מכלל דאחרים לאו דיינו ר״מ ובשלהי הוריות (קף יג:) אמר דאסקוה לר״מ אחרים ובפ״ק דברכות (קף ט:) בגמרא מאימתי קורין שמע בשחרית אפליגו ר״מ ואחרים וא״ר שראה בקונטרס צרפת שמועות שקיבל מאלישע בן אבויה קבעום בשם אחרים מפני שהיה שמו אחר אבל שאר שמועות קבעום בשמו ולא מטחברא דהא לרבי נתן אסקו יש אומרים ואית לך שבל שמועותיו קבעו כך ולר״מ נמי עשו כיוצא בו אלא נראה דלאחר דאסקוהו אחרים חזר בו ואמר נולד כשהוא מהול וכן בפ׳ קמא דברכות:

חמר מבחוץ חופת מבפנים. פירש רבי בשם ר״ש בר קלונימוס זה וזה בתוך התיבה והחמר היה מכסה את הופת אבל מבחוץ לא זיפפה שלא ירגישו כי הגומא דומה לקנה היאור ולא יבחינו התיבה בתוך קנה היאור:

דַּיְקָא נַמִּי, דִּכְתִיב 'הַקְּנִזִּי', שְׁמַע מִינָּהּ. 'עֲזוּבָה' זוֹ מִרְיָם, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ 'עֲזוּבָה' שֶׁהַכֹּל עֲזָבוּהָ מִתְּחִילָּתָהּ. 'הוֹלִיד' וְהֲלֹא מִינְסַב הֲוָה נָסִיב לָהּ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה לְשֵׁם שָׁמַיִם, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ יָלְדָהּ. 'יְרִיעוֹת' שֶׁהָיוּ פָּנֶיהָ דּוֹמִין לִירִיעוֹת. 'וְאֵלֶּה בָנֶיהָ' אֵל תִּקְרֵי 'בָּנֶיהָ' אֶלָּא 'בּוֹנֶיהָ'. 'יָשָׁר' שֶׁיִּשֵּׁר אֶת עַצְמוֹ. 'שׁוֹבָב' שֶׁשִּׁבֵּב אֶת יְצִרוֹ. 'וְאַרְדּוֹן' שֶׁרָדָה אֶת יְצִרוֹ, וְאִיכָּא דְּאָמְרִי עַל שֶׁהָיוּ פָּנֶיהָ דּוֹמִין לְוֶרֶד. 'וּלְאַשְׁחוּר אֲבִי תִקְוֹעַ הָיוּ שְׁתֵּי נָשִׁים חֶלְאָה וְנַעֲרָה', 'אַשְׁחוּר', זֶה כָּלֵב, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ 'אַשְׁחוּר' שֶׁהוּשְׁחְרוּ פָּנָיו בְּתַעֲנִיּוֹת. 'אֲבִי', שֶׁנַּעֲשָׂה לָהּ כְּאָב. 'תִּקוֹעַ' שֶׁתָּקַע אֶת לִבּוֹ לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם. 'הָיוּ שְׁתֵּי נָשִׁים' נַעֲשָׂה מִרְיָם כִּשְׁתֵּי נָשִׁים, 'חֶלְאָה וְנַעֲרָה', לֹא חֶלְאָה וְנַעֲרָה הֲוַאי, אֶלָּא בַּתְּחִילָּה 'חֶלְאָה' וּלְבַסּוֹף 'נַעֲרָה'. 'וּבְנֵי חֶלְאָה צֶרֶת וְצֹהַר וְאֶתְנָן', 'צֶרֶת' שֶׁנַּעֲשֵׂית צָרָה לְחַבְרוֹתֶיהָ, 'צֹהַר' שֶׁהָיוּ פָּנֶיהָ דּוֹמִין כַּצָּהֳרַיִם, 'אֶתְנָן' שֶׁכָּל הָרוֹאֶה אוֹתָהּ מוֹלִיךְ אֶתְנָן לְאִשְׁתּוֹ. 'וַיְצוּ פַּרְעֹה לְכָל עַמּוֹ' אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, אַף עַל עַמּוֹ גָּזַר. וְאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, שָׁלֹשׁ גְּזֵירוֹת גָּזַר. בַּתְּחִילָּה 'אִם בֵּן הוּא וַהֲמִתֶּן אֹתוֹ', וּלְבַסּוֹף 'כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ', וּלְבַסּוֹף אַף עַל עַמּוֹ גָּזַר. 'וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי' לְהֵיכָן הָלַךְ, אָמַר רַב יְהוּדָה בַּר זְבִינָא, שֶׁהָלַךְ בְּעֲצַת בִּתּוֹ. תָּנָא, עַמְרָם גְּדוֹל הַדּוֹר הָיָה, כֵּיוָן (שֶׁרָאָה שֶׁאָמַר) [שֶׁגָּזַר] פַּרְעֹה הָרָשָׁע 'כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ', אָמַר לַשָּׁוְא אָנוּ עֲמֵלִין, עָמַד וְגֵרַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, עָמְדוּ כּוּלָּן וְגֵרְשׁוּ אֶת נְשׁוֹתֵיהֶן. אָמְרָה לוֹ בִּתּוֹ אַבָּא, קָשֶׁה גְּזֵירָתְךָ יוֹתֵר מִשֶּׁל פַּרְעֹה, שֶׁפַּרְעֹה לֹא גָּזַר אֶלָּא עַל הַזְּכָרִים וְאַתָּה גָּזַרְתָּ עַל הַזְּכָרִים וְעַל הַנְּקֵבוֹת, פַּרְעֹה לֹא גָּזַר אֶלָּא בָּעוֹלָם הַזֶּה וְאַתָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלָעוֹלָם הַבָּא, פַּרְעֹה הָרָשָׁע סָפֵק מִתְקַיֵּימֶת גְּזֵירָתוֹ, סָפֵק אֵינָהּ מִתְקַיֵּימֶת. אַתָּה צַדִּיק, בְּוַדַּאי שֶׁגְּזֵירָתְךָ מִתְקַיֵּימֶת, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְתִגְזַר אֹמֶר וְיָקָם לָךְ'. עָמַד וְהֶחֱזִיר אֶת אִשְׁתּוֹ, עָמְדוּ כּוּלָּן וְהֶחֱזִירוּ אֶת נְשׁוֹתֵיהֶן. 'וַיִּקַּח', 'וַיַּחֲזֹר' מִיבְּעֵי לֵיהּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר זְבִינָא, שֶׁעָשָׂה לָהּ מַעֲשֵׂה לִיקּוּחִין, הוֹשִׁיבָהּ בְּאַפִּרְיוֹן, וְאַהֲרֹן וּמִרְיָם מְרַקְּדִין לְפָנֶיהָ וּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת אָמְרוּ 'אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה'. 'אֶת בַּת לֵוִי', אֶפְשָׁר בַּת מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה הָיְתָה, וְקָרֵי לָהּ 'בַּת', דְּאָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, זוֹ יוֹכֶבֶד, שֶׁהוֹרָתָהּ בַּדֶּרֶךְ, וְלִידָתָהּ בֵּין הַחוֹמוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר 'אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ לְלֵוִי בְּמִצְרָיִם', לִידָתָהּ בְּמִצְרָיִם, וְאֵין הוֹרָתָהּ בְּמִצְרָיִם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שֶׁנּוֹלְדוּ בָהּ סִימָנֵי נְעָרוּת. 'וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֵּן, וְהָא הֲוַת מִיעַבְּרָא בֵּיהּ תְּלָתָא יַרְחֵי מֵעִיקָּרָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר זְבִינָא, מִקַּיֵּשׁ לִידָתָהּ לְהוֹרָתָהּ, מַה הוֹרָתָהּ שֶׁלֹּא בְּצַעַר, אַף לִידָתָהּ שֶׁלֹּא בְּצַעַר, מִכָּאן לַנָּשִׁים צִדְקָנִיּוֹת שֶׁלֹּא הָיוּ בְּפִיתְקָהּ שֶׁל חַוָּה. 'וַתֵּרֶא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא' תַּנְיָא, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, טוֹב שְׁמוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, טוֹבִיָּה שְׁמוֹ. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר, הָגוּן לִנְבִיאוּת. אֲחֵרִים אוֹמְרִים, נוֹלַד כְּשֶׁהוּא מָהוּל. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, בְּשָׁעָה שֶׁנּוֹלַד מֹשֶׁה נִתְמַלְּאָה הַבַּיִת כּוּלּוֹ אוֹר, כְּתִיב הָכָא 'וַתֵּרֶא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא', וּכְתִיב הָתָם 'וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב'. 'וַתִּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יְרָחִים', דְּלֹא מָנוּ מִצְרִים אֶלָּא מִשָּׁעָה דְּאַהֲדְרָהּ, וְהִיא הֲוַת מִיעַבְּרָא בֵּיהּ תְּלָתָא יַרְחֵי מֵעִיקָּרָא. 'וְלֹא יָכְלָה עוֹד הַצְּפִינוֹ', אַמַּאי, תִּצְפְּנֵיהּ וְתֵיזִיל. אֶלָּא כָּל הֵיכָא דַּהֲווּ שָׁמְעֵי מִצְרָאֵי דְּמִתְיְלִיד יְנוּקָא, מַמְטוּ יְנוּקָא הָתָם, כִּי הֵיכִי דְּלִישְׁמְעִינְהוּ וּמְעַוּיִי (בַּהֲדֵיהוּ), דִּכְתִיב 'אֲחֻזֵּנוּ לָנוּ שׁוֹעֲלִים שׁוּעָלִים קְטַנִּים וגו׳'. 'וַתִּקַּח לוֹ תֵּבַת גֹּמֶא' מַאי שְׁנָא גּוֹמֶא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִיכָּן לַצַּדִּיקִים שֶׁמְּמוֹנָם חָבִיב עֲלֵיהֶן יוֹתֵר מִגּוּפָן, וְכָל כָּךְ לָמָּה לְפִי שֶׁאֵין פּוּשְׁטִין יְדֵיהֶן בְּזֶגֶל. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר, דָּבָר רַךְ, שֶׁיָּכוֹל לַעֲמוֹד בִּפְנֵי דָּבָר רַךְ וּבִפְנֵי דָּבָר קָשֶׁה. 'וַתַּחְמְרָה בַחֵמָר וּבַזֶּפֶת' תָּנָא, חֵמָר מִבַּפְנִים, וְזֶפֶת מִבַּחוּץ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָרִיחַ אוֹתוֹ צַדִּיק רֵיחַ רַע. 'וַתָּשֶׂם בָּהּ אֶת הַיֶּלֶד וַתָּשֶׂם בַּסּוּף' רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, יַם סוּף. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר,

אגם

הַבְּרָמִים בְּהֵיזוֹתָם סְמֻדֶּר בְּעוֹד הַפְּרִי קָטָן: **שֶׁחָבִיב עֲלֵיהֶן מְמוֹנָן.** שֶׁדָּמְיוּ מוּעָטִין, וְאַף עַל פִּי שֶׁהָיָה מִשְׁתַּמֵּר גּוּפוֹ יוֹתֵר בְּשֵׁל עֵצִים שֶׁקָּשִׁים וְחֲזָקִים: **דָּבָר רַךְ.** בְּזֶה הוּא מִשְׁתַּמֵּר יָפֶה מִן הַכֹּל, לְפִי שֶׁהַדָּבָר הַקָּשֶׁה כְּשֶׁהַמַּיִם מוֹלִיכִין אוֹתוֹ בְּחֲזָקָה הוּא נִתָּקֵל וְהוּא נִשּׁוּף וְנִשְׁבָּר, אֲבָל דָּבָר קַל נִתָּקֵל וְנִדְדָּקֵר בְּאֶבֶן לַאֲחוֹרָיו: **רֵיחַ רַע.** שֶׁל זֶפֶת:

אגם

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף יב עמוד ב

תוספות

רש״י

אֲנַם. שֵׁל עֲצֵי עֲרָבָה וְקָנִים דַּקִּין, וְהוּא קָנָה וְסוּף דִּקְרָא, קָנֶה קָנִים, סוּף עֲרָבָה דַּקָּה: לִרְחוֹץ. לִטְבּוֹל שָׁם לְשֵׁם גֵּרוּת: וְכֵן הוּא אוֹמֵר וְכוּ׳. שֶׁהַשָּׁם וּמִתְנַקֶּה מֵעֲוֹנוֹ קָרוּי רְחוּץ: לְשׁוֹן מִיתָה. כְּדִמְתַּרְגֵּם יְהוֹנָתָן בֶּן עֻזִּיאֵל, שֶׁהָיוּ מְמֻחוֹת בְּיָדָהּ הַצָּלָתוֹ שֶׁל צַדִּיק: דְּאָמַר מַר. גַּבֵּי שֶׁרֵבִיט הַזָּהָב דְּאַחַשְׁוֵרוֹשׁ בְּמִסֶּכֶת בְּרָכוֹת בְּתְחִלַּת פֶּרֶק הָרוֹאֶה: שֶׁרַבְּבָתָה. לְשׁוֹן דְּאִישְׁתְּרַבּוּבֵי: שֶׁרָאָתָה עָשׂוֹ שֶׁכִּינָה. וְהַאי אֶת לְשׁוֹן עִם, כְּמוֹ לֹא שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת אֶחָיו (בְּרֵאשִׁית מג:) נַעַר. גָּדוֹל מִשְּׁמֵעוֹ: בַּעַל מוּם. וְהוּא לֵוִי וְנִפְסַל בְּקוֹל לַעֲבוֹדַת הַשִּׁיר: וְאֵין אַחַר נוֹפֵל. לֵיאוֹר, שֶׁאוֹתוֹ הַיּוֹם בִּטְלוּ גְּזֵרָתָם: וְכִי יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם. הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים דִּרְשׁוּ כְּמוֹתָנוּ אֶל הָאוֹבוֹת: הַמְצַפְצְפִים וְהַמַּהֲגִים. נְבִיא קָרֵי לְשׁוֹן גְּנַאי, שֶׁהֵם מְצַפְצְפִין כְּעֻגּוּרִים וּמַהֲגִים כְּיֵינִים, מוֹצִיאִין קוֹל בִּגְרוֹנָם וְאֵין יוֹדְעִין מָה אוֹמְרִים, כָּךְ דֶּרֶךְ אִיצְטַגְנִינִין אֵינָן רוֹאִין אֶלָּא סִימָן אֲבָל לֹא פֵּרוּשׁוֹ שֶׁל כָּל דָּבָר: רָאוּ. אִצְטַגְנִינֵי פַּרְעֹה: שֶׁמּוֹשִׁיעָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל כּוּ׳. וְהָךְ מִלְּתָא לָאו ר׳ אֱלִיעֶזֶר קָאֲמַר לָהּ, דִּקְרָא לָאו אִמְּרִים קָאֵי, אֶלָּא גְּמָרָא קָאֲמַר לָהּ, וְקָאֵי אַהָא דְּאָמְרִינָן לְעֵיל וְאֵין אַחַר נוֹפֵל, וְכִדְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּאָמַר שֶׁאֵין יוֹדְעִים מָה הוֹגִין, הִלְכָּךְ רָאוּ הַמִּצְרִים וְלֹא יָדְעוּ מָה רָאוּ: כֵּיוָן דְּשַׁדְיוּהוּ לְמֹשֶׁה בְּמַיִם. כָּל זְמַן שֶׁהָיָה בְּיֹאוֹר אֵין לְקוּת גָּדוֹלָה מִזּוֹ וּבְטֵלָה סִימָן שֶׁל לְקִיָּיה: רַגְלִי. בִּשְׁבִילִי, כְּמוֹ וַיְבָרֶךְ ה׳ אוֹתְךָ לְרַגְלִי (בְּרֵאשִׁית לֹ:): בִּשְׁבִילִי נִצְּלְתֶּם. שֶׁבִּטְּלוּ מִצְרַיִם אֶת גְּזֵרָתָם: שִׁירָה עַל הַיָּם. בב״א בְּנִיסָן נֶאֱמְרָה כִּדְתַנְיָא בְּסֵדֶר עוֹלָם מַרְעֶמְסֵס לְסִכּוֹת וּמִסְּכּוֹת לְאֵיתָם וּמֵאֵיתָם לִפְנֵי פִּי הַחִירוֹת הָרֵי ג׳, בְּרְבִיעִי וַיִּגַּד לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם, חֲמִישִׁי וְשִׁשִּׁי רָדְפוּ מִצְרַיִם (אַחֲרֵיהֶם), אוֹר שְׁבִיעִי יָרְדוּ לַיָּם שֶׁנֶּאֱמַר וַיָּאֶר אֶת הַלַּיְלָה, לְשַׁחֲרִית אָמְרוּ שִׁירָה, וְיוֹם שְׁבִיעִי הָיָה, וְיו״ט אַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח הָיָה: דְּאָמַר מַר בְּשִׁבְעָה בַּאֲדָר מֵת מֹשֶׁה. בְּפ״ק דְּקִדּוּשִׁין (קָף לח.) יַלְפִינָן לָהּ מִקְּרָאֵי דִּכְתִיב וַיִּבְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה בְּעַרְבוֹת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּכְתִיב מֹשֶׁה עַבְדֵּי מֵת וְעַתָּה קוּם עֲבוֹר, וּכְתִיב כִּי בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עוֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן וְגוּ׳, וּכְתִיב וְהָעָם עָלוּ מִן הַיַּרְדֵּן בָּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן, צֵא מֵהֶן ל״ג לְמִפְרַע תִּמְצָא שֶׁבְּשִׁבְעָה בַּאֲדָר מֵת מֹשֶׁה, וּמִנַּיִן שֶׁבְּשִׁבְעָה בַּאֲדָר נוֹלַד שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם וְגוּ׳, מָה ת״ל הַיּוֹם, הַיּוֹם מְלֹא יָמַי וּשְׁנוֹתַי: שְׁלֹשָׁה יַרְחֵי. הָיוּ, וְהֵן ג׳ חֳדָשִׁים שֶׁהִצְפִּינָתוּ: רִבּוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן. לֹא חָסֵר אֶלָּא ז׳ יָמִים וְרִבּוֹ שֶׁל ג׳ דְּהַיְינוּ נִיסָן וְאֲמִצָּעִי שָׁלֵם אֲדָר הַשֵּׁנִי שָׁלֵם: מַאי שְׁנָא מִן הָעֲבָרִיּוֹת. דְּקָאֲמְרָה לָהּ, מִכְּלָל דְּמִצְרִיּוֹת לֹא נִיחָא לָהּ: דָּבָר טָמֵא. זוֹ שֶׁאֲכִילָתָהּ דְּבָרִים טְמֵאִים וְהַתִּינוֹק טוֹעֵם בְּחֵלְבָהּ כָּל מַה שֶׁתֹּאכַל כִּדְאָמְרִי׳ בְּיוֹמָא (קָף עח.): גַּבֵּי לְשַׁד הַשָּׁמָן: אֶת מִי יוֹרֶה דֵּעָה. לְמִי לְמַד הַקָּבָּ״ה תּוֹרָה, לְמִי שֶׁגָּמַל וְהִפְרִישׁ עַצְמוֹ מֵחֵלֶב טָמֵא וְנֶעְתַּק מִן הַשֵּׁדִים הַטְּמֵאִים, כְּמוֹ וַיַּעְתֵּק מֹשֶׁה (בְּרֵאשִׁית יט:) שֶׁהֲלָכָה בִּזְרִיזוּת בְּעֶלְמָה. שֶׁכָּל כֹּחָהּ עָלֶיהָ, כְּמוֹ חָזַק וַאֲמָץ (דְּבָרִים לא:) תְּקִיף וְעֶלֶם: שֶׁהֶעֱלִיתָה אֶת דְּבָרֶיהָ. שֶׁלֹּא אָמְרָה שֶׁהִיא אֲחוֹתוֹ וְשֶׁהִיא מְבִיאָה אֶת אִמּוֹ: הֵילִיכִי אֶת הַיֶּלֶד. הָרֵי לָךְ שְׁלִיחַ: שֶׁהָיְתָה מִתְנַבְּאָה כְּשֶׁהִיא אֲחוֹת אַהֲרֹן. עַד שֶׁלֹּא נוֹלַד מֹשֶׁה, וְהַיְינוּ הַנְּבִיאָה אֲחוֹת אַהֲרֹן: מאי

1 **בשבילי** נצלתם כולכם. תימה אדרבה
2 בשבילו נגזרו הגזירות שראו
3 אצטגניני פרעה יש לומר הוא היה הראשון
4 המושלך ליאור וגזירה ראשונה אם בן הוא והמתן
5 אותו לא בשבילו היתה אלא משום ונלחם בנו
6 ודרך אנשים להלחם:
סרח

1 אֲנַם כִּדְכְתִיב ׳קָנֶה וָסוּף קָמְלוּ׳. ׳וַתֵּרֶד בַּת פַּרְעֹה
2 לִרְחֹץ עַל הַיְאֹר׳ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן
3 בֶּן יוֹחַי, מְלַמֵּד שֶׁיָּרְדָה לִרְחוֹץ מִגִּלּוּלֵי אָבִיהָ, וְכֵן הוּא
4 אוֹמֵר ׳אִם רָחֵץ ה׳ אֶת צֹאַת בְּנוֹת צִיּוֹן וְגוּ׳״. ׳וַנַּעֲרֹתֶיהָ
5 הֹלְכֹת וְגוּ׳״ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵין הֲלִיכָה זוֹ אֶלָּא לְשׁוֹן
6 מִיתָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר ׳הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוּת׳. ׳וַתֵּרֶא
7 אֶת הַתֵּבָה בְּתוֹךְ הַסּוּף׳ כֵּיוָן דְּחָזוּ דְּקָא בָּעֵת לְאַצּוּלֵי לְמֹשֶׁה, אָמְרוּ לָהּ, גְּבִירְתֵּנוּ, מִנְהָגוֹ
8 שֶׁל עוֹלָם מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם גּוֹזֵר גְּזֵירָה, אִם כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ אֵין מְקַיְּימִין אוֹתָהּ, בָּנָיו וּבְנֵי
9 בֵּיתוֹ מְקַיְּימִין אוֹתָהּ, וְאַתְּ עוֹבֶרֶת עַל גְּזֵירַת אָבִיךְ. בָּא גַּבְרִיאֵל וַחֲבָטָן בְּקַרְקַע. ׳וַתִּשְׁלַח אֶת
10 אֲמָתָהּ וַתִּקָּחֶהָ׳ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נְחֶמְיָה, חַד אָמַר יָדָהּ וְחַד אָמַר שִׁפְחָתָהּ. מַאן דְּאָמַר יָדָהּ,
11 דִּכְתִיב ׳אֲמָתָהּ׳. וּמַאן דְּאָמַר שִׁפְחָתָהּ, מִדְּלֹא כְּתִיב יָדָהּ. וּלְמַאן דְּאָמַר שִׁפְחָתָהּ, הָא אָמְרַתְּ
12 בָּא גַּבְרִיאֵל וַחֲבָטָן בְּקַרְקַע. דְּשַׁיֵּיר לָהּ חָדָא, דְּלָאו אוֹרְחָא דִּבְת מַלְכָּא לְמֵיקַם לְחוּדָהּ. וּלְמַאן
13 דְּאָמַר יָדָהּ, לִיכְתּוֹב יָדָהּ. הָא קָא מַשְׁמַע לָן דְּאִישְׁתַּרְבּוּבֵי, דְּאָמַר מַר, וְכֵן אַתָּה
14 מוֹצֵא בְּאִמָּתָהּ שֶׁל בַּת פַּרְעֹה וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּשִׁנֵּי רְשָׁעִים, דִּכְתִיב ׳שִׁנֵּי רְשָׁעִים שִׁבַּרְתָּ׳
15 וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ אַל תִּיקְרֵי שִׁבַּרְתָּ אֶלָּא שֶׁרִיבַּבְתָּה. ׳וַתִּפְתַּח וַתִּרְאֵהוּ אֶת הַיֶּלֶד׳ וְהַרָא מִיבְּעֵי
16 לֵיהּ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, שֶׁרָאָתָה שְׁכִינָה עִמּוֹ. ׳וְהִנֵּה נַעַר בֹּכֶה׳ קָרֵי לֵיהּ ״יֶלֶד״ וְקָרֵי
17 לֵיהּ ׳נַעַר׳, תָּנָא, הוּא יֶלֶד וְקוֹלוֹ כְּנַעַר, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי נְחֶמְיָה, אִם כֵּן עֲשִׂיתוֹ
18 לְמֹשֶׁה רַבֵּינוּ בַּעַל מוּם, אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁעֲשִׂתָה לוֹ אִמּוֹ חוּפַּת נְעוּרִים בַּתֵּיבָה, אָמְרָה, שֶׁמָּא לֹא
19 אֶזְכֶּה לְחוּפָּתוֹ. ׳וַתַּחְמֹל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִיַּלְדֵי הָעִבְרִים זֶה׳ מְנָא יָדְעָה, אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא,
20 שֶׁרָאָתָה אוֹתוֹ מָהוּל. ״זֶה״ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מְלַמֵּד שֶׁנִּתְנַבְּאָה שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּהּ, ״זֶה״ נוֹפֵל וְאֵין אַחֵר
21 נוֹפֵל, וְהַיְינוּ דְּאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מַאי דִּכְתִיב ׳וְכִי יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם דִּרְשׁוּ אֶל הָאֹבוֹת וְאֶל הַיִּדְּעֹנִים
22 הַמְצַפְצְפִים וְהַמַּהֲגִים׳, צוֹפִין וְאֵינָם יוֹדְעִין מַה צּוֹפִין, מַהֲגִים וְאֵינָן יוֹדְעִים מַה מַהֲגִים. רָאוּ
23 שֶׁמּוֹשִׁיעָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בַּמַּיִם הוּא לוֹקֶה, עָמְדוּ וְגָזְרוּ ׳כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכוּהוּ׳, כֵּיוָן
24 דְּשַׁדְיוּהוּ לְמֹשֶׁה אָמְרוּ, תּוּ לֹא חָזִינַן כִּי הַהוּא סִימָנָא, בָּטְלוּ לִגְזִירַתֵּיהוּ, וְהֵם אֵינָן יוֹדְעִין שֶׁעַל
25 מֵי מְרִיבָה הוּא לוֹקֶה, דְּאָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מַאי דִּכְתִיב ׳הֵמָּה מֵי מְרִיבָה אֲשֶׁר רָבוּ׳,
26 ״הֵמָּה״ שֶׁרָאוּ אִיצְטַגְנִינֵי פַּרְעֹה וְטָעוּ, וְהַיְינוּ דְּקָאָמַר מֹשֶׁה ״שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלִי וְגוּ׳״, אָמַר לָהֶן
27 מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל בִּשְׁבִילִי, נִצַּלְתֶּם כּוּלְּכֶם. רַבִּי חֲנִינָא בַּר פַּפָּא אָמַר, אוֹתוֹ הַיּוֹם עֶשְׂרִים וְאֶחָד
28 בְּנִיסָן הָיָה, אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִי שֶׁעָתִיד לוֹמַר
29 שִׁירָה עַל הַיָּם בְּיוֹם זֶה יִלְקֶה בְּיוֹם זֶה. רַבִּי אַחָא בַּר חֲנִינָא אָמַר, אוֹתוֹ הַיּוֹם שִׁשָּׁה בְּסִיוָן הָיָה,
30 אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִי שֶׁעָתִיד לְקַבֵּל תּוֹרָה מֵהַר
31 סִינַי בְּיוֹם זֶה, יִלְקֶה בְּיוֹם זֶה. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר בְּשִׁשָּׁה בְּסִיוָן, מִשּׁוּם דְּמַחַת לָהּ ג׳ יַרְחֵי, דְּאָמַר
32 מַר, בְּשִׁבְעָה בַּאֲדָר מֵת מֹשֶׁה וּבְשִׁבְעָה בַּאֲדָר נוֹלַד מֹשֶׁה, וּמִשִׁّבְעָה בַּאֲדָר וְעַד שִׁשָּׁה בְּסִיוָן תְּלָתָא
33 יַרְחֵי. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר בְּעֶשְׂרִים וְאֶחָד בְּנִיסָן, הֵיכִי מַשְׁמַחַת לָהּ. אוֹתָהּ שָׁנָה מְעוּבֶּרֶת הָיְתָה,
34 רוּבוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן וְרוּבוֹ שֶׁל אַחֲרוֹן וְאֶמְצָעִי שָׁלֵם. ׳וַתֹּאמֶר אֲחֹתוֹ אֶל בַּת פַּרְעֹה הַאֵלֶךְ וְקָרָאתִי
35 לָךְ אִשָּׁה מֵינֶקֶת מִן הָעִבְרִיֹּת׳ וּמַאי שְׁנָא מֵעִבְרִיּוֹת, מִלְּמַד שֶׁהֶחֱזִירוּהוּ לְמֹשֶׁה עַל כָּל הַמִּצְרִיּוֹת
36 כּוּלָּן וְלֹא יָנַק. אָמַר, פֶּה שֶׁעָתִיד לְדַבֵּר עִם הַשְּׁכִינָה, יִינַק דָּבָר טָמֵא, וְהַיְינוּ דִּכְתִיב ׳אֶת מִי
37 יוֹרֶה דֵּעָה וְגוּ׳״, לְמִי יוֹרֶה דֵּעָה וּלְמִי יָבִין שְׁמוּעָה, לִגְמוּלֵי מֵחָלָב וּלְעַתִּיקֵי מִשָּׁדַיִם. ׳וַתֹּאמֶר לָהּ בַּת פַּרְעֹה לֵכִי וְגוּ׳״ אָמַר רַבִּי אֱלִעֶזֶר,
38 מְלַמֵּד שֶׁהֶלְכָה בִּזְרִיזוּת בְּעֶלְמָה. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר, ׳הָעַלְמָה׳ שֶׁהֶעֱלִימָה אֶת דְּבָרֶיהָ. ׳וַתֹּאמֶר לָהּ בַּת פַּרְעֹה הֵילִיכִי אֶת
39 הַיֶּלֶד הַזֶּה״ אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, וְאִינָהּ יוֹדַעַת מַה מִּתְנַבְּאָה, ״הֵילִיכִי״ הֵא שָׁלִיכִי. ׳וַאֲנִי אֶתֵּן אֶת שְׂכָרֵךְ״ אָמַר רַבִּי
40 חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, לֹא דַּיָּיִן לַצַּדִּיקִים שֶׁמַּחֲזִירִין לָהֶן אֲבִידָתָן, אֶלָּא שֶׁנּוֹתְנִין לָהֶן שְׂכָרָן. ׳וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אֲחוֹת אַהֲרֹן וְגוּ׳״, אֲחוֹת
41 אַהֲרֹן וְלֹא אֲחוֹת מֹשֶׁה. אָמַר רַב עַמְרָם אָמַר רַב, וְאָמְרִי לָהּ אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַב, מְלַמֵּד שֶׁהָיְתָה מִתְנַבְּאָה כְּשֶׁהִיא אֲחוֹת אַהֲרֹן,

ואומרת

ביאורים למסכת סוטה דף יב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

הניחה אותו **בְּאַגָּם** - מקום שגדלים בו קנים דקים ועצי ערבה על שפת הנהר, ו'סוף' היינו עצי ערבה, ומצינו שנקראים כן **כְּדִכְתִיב** 'קָנֶה וָסוּף קָמְלוּ' – קנה היינו קנים, וסוף היינו ערבה דקה.

עוד כתוב "**וַתֵּרֶד בַּת פַּרְעֹה לִרְחֹץ עַל הַיְאֹר**", **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי**, פסוק זה **מְלַמֵּד שֶׁיָּרְדָה** בת פרעה **לִרְחוֹץ** – להתנקות **מִגִּלּוּלֵי אָבִיהָ** – שירדה לטבול לשם גירות. **וְכֵן הוּא אוֹמֵר** - מצינו שהשיבה מעוונות נקראת רחיצה, שנאמר 'אִם רָחַץ ה' **אֶת צֹאַת בְּנוֹת צִיּוֹן וְגוֹ'**. בהמשך הפסוק נאמר "**וְנַעֲרֹתֶיהָ הֹלְכֹת** על יד היאר **וְגוֹ'**", **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֵין הֲלִיכָה זוֹ אֶלָּא לְשׁוֹן מִיתָה**, וכפי שיתבאר שהמיתן גבריאל לפי שמיחו בה על שהצילה את משה. **וְכֵן הוּא אוֹמֵר** – מצינו במיתה לשון הליכה, שאמר עשו 'הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוּת'. בהמשך נאמר "**וַתֵּרֶא אֶת הַתֵּבָה בְּתוֹךְ הַסּוּף**", אומרת הגמרא, **כֵּיוָן דְּחָזוּ** - ראו נערותיה של בת פרעה, **דְּקָא בָעוּ לְאַצּוּלֵי לְמֹשֶׁה** – שרוצה בתיה להציל את משה מן היאור, מיחו בה **וְאָמְרוּ לָהּ, גְּבִירְתֵּנוּ, מִנְהָגוֹ שֶׁל עוֹלָם הוּא**, שכשמֶלֶךְ **בָּשָׂר וָדָם גּוֹזֵר גְּזֵירָה**, גם **אִם כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ אֵין מְקַיְּימִין אוֹתָהּ, בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ מְקַיְּימִין אוֹתָהּ, וְאַתְּ עוֹבֶרֶת עַל גְּזֵירַת אָבִיךְ** שאמר להטביעם. **בָּא** המלאך **גַּבְרִיאֵל וַחֲבָטָן בְּקַרְקַע** ומתו.

"**וַתִּשְׁלַח אֶת אֲמָתָהּ וַתִּקָּחֶהָ**", נחלקו **רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נְחֶמְיָה** מהי 'אמתה', **חַד** – אחד מהם **אָמַר** שהושיטה **יָדָהּ** והביאה את התיבה אליה, **וְחַד אָמַר** ששלחה את **שִׁפְחָתָהּ** להביא את התיבה. מבארת הגמרא, **מַאן דְּאָמַר יָדָהּ**, טעמו הוא משום **דִּכְתִיב 'אֲמָתָהּ'**, ופירש כפשוטו שאמה היא יד. **וּמַאן דְּאָמַר שִׁפְחָתָהּ**, פירש כך **מִדְּלֹא כְּתִיב יָדָהּ** – אם כוונת הפסוק שהושיטה את ידה, היה לו לכתוב 'ידה' כלשון התורה בכל מקום, אלא מוכח שפירושו שפחה. שואלת הגמרא, **וּלְמַאן דְּאָמַר** ששלחה את **שִׁפְחָתָהּ**, קשה **שֶׁהָא אָמְרַתְּ בָּא גַּבְרִיאֵל וַחֲבָטָן בְּקַרְקַע** ומתו, ואם כן כיצד שלחה שפחה. מתרצת הגמרא, **דְּשַׁיֵּיר לָהּ חֲדָא** – גבריאל השאיר לה שפחה אחת שלא מתה, משום **דְּלָאו אוֹרְחָא דְּבַת מַלְכָא לְמֵיקַם לְחוּדָהּ** - אין דרכה של בת מלך להתהלך לבדה, ושלחה את אותה שפחה. שואלת הגמרא, **וּלְמַאן דְּאָמַר** ששלחה את **יָדָהּ, לִיכְתּוֹב** – שתכתוב התורה **יָדָהּ** כלשון התורה בכל מקום. מתרצת הגמרא, **הָא קָא מַשְׁמַע לָן** – לכך נאמר 'אמה', להשמיענו **דְּאִישְׁתַּרְבַּב אִישְׁתַּרְבּוּבֵי** – נעשה נס שהתארכה ידה לאמות הרבה כדי שתוכל להגיע לתיבה. **דְּאָמַר מַר** לגבי שרבוב שרביטו של אחשורוש, **וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא** שנעשה נס זה **בְּאַמָּתָהּ** שֶׁל **בַּת פַּרְעֹה** שנתארכה, **וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּשִׁינֵי רְשָׁעִים** – שיניו של עוג מלך הבשן שנתארכו, **דִּכְתִיב 'שִׁנֵּי רְשָׁעִים שִׁבַּרְתָּ', וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ אַל תִּיקְרֵי שִׁבַּרְתָּ אֶלָּא שֶׁרִיבַּבְתָּה** – שהוארכו שיניו.

"**וַתִּפְתַּח וַתִּרְאֵהוּ אֶת הַיֶּלֶד**", שואלת הגמרא, מדוע נאמרו 'ותראהו', הרי **וַתֵּרֶא מִיבָּעֵי לֵיהּ**. ומשיבה, **אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא**, מה שנאמר 'ותראהו' אינו מתיחס לילד, אלא **שֶׁרָאָתָה שְׁכִינָה עִמּוֹ**. בהמשך הפסוק נאמר "**וְהִנֵּה נַעַר בֹּכֶה**", שואלת הגמרא, מדוע בתחילת הפסוק **קָרֵי לֵיהּ** – נקרא משה '**יֶלֶד**' שנאמר 'ותראהו את הילד', ואילו בהמשך **וְקָרֵי לֵיהּ** – נקרא משה '**נַעַר**', ומשמע שהיה גדול. ומשיבה, **תָּנָא, הוּא יֶלֶד וְקוֹלוֹ כְּנַעַר** – לעולם היה קטן באיבריו כילד, אך נקרא גם 'נער' לפי שהיה קולו חזק כשל נער, **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי נְחֶמְיָה, אִם כֵּן** - לדבריך שהיה קולו כנער בילדותו, נמצא שקולו משונה משאר בני אדם, **וְעֲשִׂיתוֹ** – החשבתו **לְמֹשֶׁה רַבֵּינוּ** שהוא לוי **לְבַעַל מוּם** בקולו, ופסול הוא לעבודת השיר. מתרצת הגמרא, **אֶלָּא** כך יש לפרש, מה שנקרא נער, **מְלַמֵּד שֶׁעָשְׂתָה לוֹ אִמּוֹ חוּפַּת נְעוּרִים** בהיותו **בַּתֵּיבָה**, כיון **שֶׁאָמְרָה, שֶׁמָּא לֹא אֶזְכֶּה לְחוּפָּתוֹ** – להשתתף בחופתו.

"**וַתַּחְמֹל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִיַּלְדֵי הָעִבְרִים זֶה**", שואלת הגמרא, **מְנָא יָדְעָה** – מהיכן ידעה בתיה שמילדי העברים הוא, הרי גם בני המצרים הושלכו ליאור. ומשיבה, **אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא**, כיון **שֶׁרָאָתָה אוֹתוֹ מָהוּל** הבינה כי מישראל הוא. ומה שנאמר '**זֶה**', **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְלַמֵּד שֶׁנִּתְנַבְּאָה שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּהּ**, והמשמעות בדבריה, ש'**זֶה**' – **משה נוֹפֵל** ליאור, **וְאֵין אַחֵר נוֹפֵל** ליאור מכאן ואילך. **וְהֵיכָא דְּאָמַר** – וזהו שאמר **רַבִּי אֶלְעָזָר**, לגבי נביאי עובדי כוכבים, **מַאי דִּכְתִיב "וְכִי יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם** העובדי כוכבים **דִּרְשׁוּ** כמונו **אֶל הָאֹבוֹת וְאֶל הַיִּדְּעֹנִים הַמְצַפְצְפִים וְהַמַּהֲגִים"** – שמכנים את נביאיהם בלשון גנאי, 'מצפצפין' היינו **שצוֹפִין** - רואים שיש סימן, **וְאִינָם יוֹדְעִין מַה צּוֹפִין** בסימן זה, ו'מהגים' היינו **שמַהֲגִים** – מוציאים קול בגרונם, **וְאִינָן יוֹדְעִים מַה מַּהֲגִים**. ומבארת הגמרא מדוע בטלה הגזירה, שבתחילה כשֶ**רָאוּ** האיצטגנינים, **שֶׁמּוֹשִׁיעָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בַּמַּיִם הוּא לוֹקֶה** – עתיד ללקות במים, **עָמְדוּ וְגָזְרוּ** ש'**כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ**', כדי שאכן ילקה ולא יוכל להושיען. ולכך **כֵּיוָן דְּשַׁדְּרוּהָ לְמֹשֶׁה** – לאחר שהושלך משה ליאור, **אָמְרוּ, תּוּ לֹא חָזְיָנַן כִּי הַהוּא סִימָנָא** – איננו רואים יותר סימן זה, **וּבַטְּלוּ לִגְזֵירָתֵיהוּ** – בטלו את גזרת כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו. אך מבארת הגמרא, **שׁוּהֵם** – האיצטגנינים **אֵינָן יוֹדְעִין** שאין פירוש ראייתם שיענש במים, אלא **שֶׁעַל** חטא **מֵי מְרִיבָה הוּא לוֹקֶה** שלא יכנס לארץ. וכמו **דְּאָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מַאי דִּכְתִיב 'הֵמָּה מֵי מְרִיבָה אֲשֶׁר רָבוּ'**, מהו '**הֵמָּה**', שמשמע שהם אלו שדובר בהם כבר, אלא **שֶׁרָאוּ אִיצְטַגְנִינֵי פַּרְעֹה** שעתיד משה ללקות במים, **וְטָעוּ** שסברו שיענש במים, אך פירוש ראיתם הנכון הוא, שעתיד ללקות על חטא מי מריבה, וזהו 'המה' – הם המים שראו איצטגנינֵי פרעה. **וְהֵיכָא דְּקָאָמַר מֹשֶׁה** – כיון שעל ידי משה בטלה הגזרה להשליך הנולדים ליאור, לכן אמר משה "**שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלִי** העם אשר אנכי בקרבו **וְגוֹ'**, מה שנאמר 'רגלי' היינו **שאָמַר לָהֶן מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל בִּשְׁבִילִי, שכיון שהייתי במים סברו המצרים שבבר לקיתי וביטלו גזירתם, **וְנִצַּלְתֶּם כּוּלְּכֶם** מגזירתם.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים באיזה יום הושלך משה ליאור. **רַבִּי חֲנִינָא בַּר פַּפָּא אָמַר, אוֹתוֹ הַיּוֹם** שהושלך משה ליאור **בְּעֶשְׂרִים וְאֶחָד בְּנִיסָן הָיָה**, ולפיכך **אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם**, וכי ראוי **שִׁמְךָ שֶׁעָתִיד לוֹמַר שִׁירָה עַל הַיָּם בְּיוֹם זֶה** - כ"א בניסן שהוא יום קריעת ים סוף, **יִלְקֶה בְּיוֹם זֶה**. **רַבִּי אַחָא בַּר חֲנִינָא אָמַר, אוֹתוֹ הַיּוֹם** שהושלך משה ליאור, **בְּשִׁשָּׁה בְּסִיוָן הָיָה**, ולפיכך **אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִי שֶׁעָתִיד לְקַבֵּל תּוֹרָה מֵהַר סִינַי בְּיוֹם זֶה**, שהרי קבלת התורה היתה בו' סיון, **יִלְקֶה בְּיוֹם זֶה**. שואלת הגמרא, **בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר** שהושלך ליאור **בְּשִׁשָּׁה בְּסִיוָן**, אם כן **מִשְּׁכַחַת לָהּ ג' יַרְחֵי** – מובן מה שנאמר בפסוק שהצפינה אותו שלשה חודשים מיום לידתו עד שהשליכה אותו ליאור, כיון **דְּאָמַר מַר, בְּשִׁבְעָה בַּאֲדָר מֵת** משה, **וּבְשִׁבְעָה בַּאֲדָר נוֹלַד מֹשֶׁה, וּמִשִׁّבְעָה בַּאֲדָר וְעַד שִׁשָּׁה בְּסִיוָן הם תְּלָתָא יַרְחֵי. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר** שהשליכוהו ליאור **בְּעֶשְׂרִים וְאֶחָד בְּנִיסָן, הֵיכִי מַשְׁכַּחַת לָהּ**, הרי מז' אדר עד כ"א ניסן הם פחות משלושה חודשים. מתרצת הגמרא, **אוֹתָהּ שָׁנָה** שהושלך משה ליאור, שנה **מְעוּבֶּרֶת הָיְתָה** - שהיו בה שני אדרים, ומשה נולד באדר ראשון, ומה שאמר 'ותצפנו שלשה חודשים', אינם ג' חדשים שלמים, אלא **רוּבּוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן** – החודש הראשון היינו מז' אדר עד סוף אדר ראשון, **וְרוּבּוֹ שֶׁל אַחֲרוֹן** - החודש השלישי היינו מא' ניסן עד כ"א ניסן, **וְאֶמְצָעִי שָׁלֵם** - החודש השני היינו כל חודש אדר ב'.

"**וַתֹּאמֶר אֲחֹתוֹ אֶל בַּת פַּרְעֹה הַאֵלֵךְ וְקָרָאתִי לָךְ אִשָּׁה מֵינֶקֶת מִן הָעִבְרִיֹּת** ותיניק לך את הילד", שואלת הגמרא, **וּמַאי שְׁנָא מֵעִבְרִיּוֹת** – מדוע אמרה לה שתביא לה מינקת דוקא מהעבריות, שמשמע שלא חפצה בת פרעה שתינק מן המצריות. ומשיבה, **מְלַמֵּד שֶׁהֶחֱזִירוּהוּ** - תחילה סובבוהו **לְמֹשֶׁה עַל כָּל** הנשים **הַמִּצְרִיּוֹת כּוּלָּן** כדי שיניקו אותו, **וְלֹא יָנַק** – לא הסכים לינוק, משום שאָמַר

המשך בעמוד מא

ביאורים למסכת סוטה דף יג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

וְאוֹמֶרֶת מרים בנבואה, **עֲתִידָה אִמִּי שֶׁתֵּלֵד בֵּן שֶׁמּוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל. וְכֵיוָן שֶׁנּוֹלַד מֹשֶׁה, נִתְמַלֵּא כָּל הַבַּיִת כּוּלָּהּ אוֹר,** והבינו כי אבן נולד מושיען של ישראל, **עָמַד אָבִיהָ** עמרם, **וּנְשָׁקָהּ עַל רֹאשָׁהּ, וְאָמַר לָהּ, בִּתִּי נִתְקַיְּמָה נְבוּאָתֵךְ** שעתיד ליולד לנו מושיען של ישראל. אך **וְכֵיוָן שֶׁהֶטִּילוּהוּ לַיְּאוֹר, עָמַד אָבִיהָ וּטְפָחָהּ** - חבט **עַל רֹאשָׁהּ, וְאָמַר לָהּ, בִּתִּי הֵיכָן נְבוּאָתֵךְ** – משום שחשב שימות ביאור. **וְהֵיינוּ דִּכְתִיב "וַתֵּתַצַּב אֲחֹתוֹ מֵרָחֹק לְדֵעָה מַה יֵּעָשֶׂה לוֹ"**, דוקא היא עמדה לראותו היות והיתה בטוחה שינצל, ועמדה שם כד **לֵידַע מַה יְהֵא בְּסוֹף נְבוּאָתָהּ** – מה יעלה בסופה.

שנינו במשנה **שיוֹסֵף זָכָה** לקבור את אביו, **וְכוּ׳**. מבארת הגמרא עניני קבורת יעקב, ושואלת, **מַאי שְׁנָא מֵעֵיקָּרָא** - מדוע בתחילה כשעלו לקבור את יעקב, הקדימו את המצרים ליוסף ואחיו, **דִּכְתִיב "וַיַּעַל יוֹסֵף לִקְבֹּר אֶת אָבִיו וַיַּעֲלוּ אִתּוֹ כָּל עַבְדֵי פַרְעֹה וְגוֹ׳", וַהֲדַר** – ואחר כך נאמר **"וְכֹל בֵּית יוֹסֵף וְאֶחָיו וּבֵית אָבִיו"**. **וּמַאי שְׁנָא** ואילו **לְבַסּוֹף** - בשעת חזרתם מהקבורה, הקדימו את יוסף ואחיו למצרים **דִּכְתִיב** תחילה **"וַיָּשָׁב יוֹסֵף מִצְרַיְמָה הוּא וְאֶחָיו", וַהֲדַר** – ואחר כך נאמר **"וְכֹל הָעֹלִים אִתּוֹ לִקְבֹּר אֶת אָבִיו"** – דהיינו המצרים, כלומר להיפך מכפי שיצאו בתחילה. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בַּתְּחִילָּה עַד שֶׁלֹּא רָאוּ** המצרים **בְּכָבוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, לֹא נָהֲגוּ כָּהֵן כָּבוֹד**, ולכן הקדימו לצאת לפניהם, **וּלְבַסּוֹף** לאחר קבורת יעקב, **שֶׁרָאוּ** אז **בִּכְבוֹדָן, נָהֲגוּ כָּהֵן כָּבוֹד**, ונתנו להם להקדים ולחזור לפניהם. ומבארת הגמרא מהו הכבוד שראו בישראל, **דִּכְתִיב "וַיָּבֹאוּ עַד גֹּרֶן הָאָטָד** אשר בעבר הירדן ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד", וגורן האטד משמעו שהיה גורן מאטד, וקשה **וְכִי גּוֹרֶן יֵשׁ לוֹ לְאָטָד** – וכי דרך לאסוף אטדין ולעשות הימנו גורן. לכן **אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ**, לא היה זה גורן מאטדים אלא שהמקום נקרא גורן האטד, **מְלַמֵּד שֶׁהִקִּיפוּהוּ כִּתְרִים לַאֲרוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, כְּגוֹרֶן זֶה שֶׁמַּקִּיפִים לוֹ אָטָד** של קוצים לשומרו מסביב, ומי הקיפוהו, **שֶׁבָּאוּ בְּנֵי עֵשָׂו וּבְנֵי יִשְׁמָעֵאל וּבְנֵי קְטוּרָה**, וחלקו כבוד ליעקב, שתלו את כתריהם בארונו. והמצרים שראו כבוד זה, החלו אף הם לנהוג כבוד בבניו. **תָּנָא, כּוּלָּם** – בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה, מתחילה **לְמִלְחָמָה בָּאוּ** – להלחם בבני יעקב כדי שלא יקבר יעקב במערת המכפלה, אך **כֵּיוָן שֶׁרָאוּ** את **כִּתְרוֹ שֶׁל יוֹסֵף תָּלוּי בַּאֲרוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, נָטְלוּ כּוּלָּן כִּתְרֵיהֶן וּתְלָאוּם בַּאֲרוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. תָּנָא, שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה כְּתָרִים נִתְלוּ בַּאֲרוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב.**

"וַיִּסְפְּדוּ שָׁם מִסְפֵּד גָּדוֹל וְכָבֵד מְאֹד". תָּנָא מהו ההספד הגדול והכבד שנעשה, **שאֲפִילּוּ הַסּוּסִים וַאֲפִילּוּ הַחֲמוֹרִים** נעצבו על פטירתו (**מֵאֵילּוּ מֵאֵילּוּ**).

אומרת הגמרא, **כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעוּ לִמְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה** לקבור את יעקב, **אָתָא עֵשָׂו, וְקָא מְעַכֵּב** - עיכב אותם מלקוברו שם, וכך **אָמַר לָהֶן** – לבני יעקב, הרי נאמר **'מַמְרֵא קִרְיַת הָאַרְבַּע הִוא חֶבְרוֹן', וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק** הטעם שנקראת המערה **'קִרְיַת אַרְבַּע'**, לפי שאלו שנקברו בה **אַרְבַּע** זוגות **הָיוּ, אָדָם וְחַוָּה, אַבְרָהָם וְשָׂרָה, יִצְחָק וְרִבְקָה, יַעֲקֹב וְלֵאָה**. וכשמת יצחק נשארו שני קברים אותם ירשנו שנינו, וכיון שאיהו - יעקב, **קַבְרָהּ לְלֵאָה** במערה **בְּדִידֵיהּ** - בחלקו שקיבל בירושה, אם כן, **וְהַאי** - הקבר **דְּפַיֵּישׁ** – שנותר, **דִּידִי** – שלי **הוּא. אָמְרוּ לֵיהּ** בני יעקב, הרי **זַבִּינְתָּהּ** - מכרת ליעקב את חלקך במערה בשעה שמכרת את הבכורה. **אָמַר לְהוּ** עשיו, **נָהֵי דְּזַבִּינִי בְּכֵירוּתָא** – אמנם מכרתי את חלק הבכורה, שלא אקבל פי שנים בירושה, אך **פְּשִׁיטוּתָא** – את חלק הפשוט שלי **מִי זַבִּינִי** - האם מכרתיו. **אָמְרוּ לֵיהּ** בני יעקב, **אִין** – אכן מכרת אף את חלק הפשיטות במערה, **דִּכְתִיב** שאמר יעקב ליוסף **"בְּקִבְרִי אֲשֶׁר כָּרִיתִי לִי** בארץ מצרים שמה תקבריני", **וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוֹצָדָק**, מה שנאמר 'כריתי', **אֵין כְּרִיָּה אֶלָּא לְשׁוֹן מְכִירָה, שֶׁכֵּן בְּכַרְבֵּי הַיָּם קוֹרִין לְמִכִּירָה 'כִּירָה'**, נמצא שמכרת אף חלק זה. **אָמַר לְהוּ** עשיו, אם אכן מכרתי לכם זאת, **הָבוּ לִי אִינַּרְתָּא** - הראו לי שטר המכירה על חלקי במערה. **אָמְרוּ לֵיהּ** בני יעקב, **אִינַּרְתָּא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם הִיא** – השטר נמצא במצרים. חשבו האחים ביניהם **וּמַאן נַיזִיל** - מי ילך להביאו מארץ מצרים, והחליטו **שנַיזִיל** – ילך **נַפְתָּלִי**, משום **דְּקַלִּיל כִּי אַיָּלְתָּא** – הליכתה קלה ומהירה כשל איל. **דִּכְתִיב 'נַפְתָּלִי אַיָּלָה שְׁלֻחָה הַנֹּתֵן אִמְרֵי שָׁפֶר'**, ודרשו על כך, **אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ אַל תִּקְרֵי 'אִמְרֵי שָׁפֶר', אֶלָּא 'אִמְרֵי סֵפֶר'** – שהביא את שטר המכירה ממצרים. ממשיכה הגמרא ואומרת, שבאותו זמן, **חוּשִׁים** שהוא **בְּרֵיהּ דְּדָן** – בנו של דן בן יעקב, **תַּמָּן הֲוָה** – היה שם בעת המכירה, **וְנַקְּרָן לֵיהּ אוּדְנֵיהּ** – כבדו אוזניו מלשמועע, **אָמַר לְהוּ** חושים לבני יעקב, **מַאי הַאי** - מדוע אתם מתעבבים מלקבור את יעקב, **וְאָמְרוּ לֵיהּ קָא מְעַכֵּב הַאי** – עשו מעכב אותנו **עַד דְּאָתֵי נַפְתָּלִי מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם** ויביא עמו את שטר המכירה של המערה. **אָמַר לְהוּ** חושים, **וְעַד דְּאָתֵי נַפְתָּלִי מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם יְהֵא אֲבִי אַבָּא מוּטָל בִּבְזָיוֹן. שָׁקַל** – נטל חושים **קוֹלְפָא** - מקל, **מַחֲיֵיהּ** – והכה בו **אַרֵישֵׁיהּ** – על ראשו של עשו והרגו. ומחמת המכה **נָתְרָן** – נשרו **עֵינֵיהּ** – עיניו של עשיו, **וְנָפְלוּ** על **אַכַּרְעָא** - רגליו **דְּיַעֲקֹב. פַּתְחִינְהוּ יַעֲקֹב לְעֵינֵיהּ** – פתח יעקב את עיניו **וְאַחְיֵיהּ** – וחייך, **וְהֵיינוּ דִּכְתִיב "יִשְׂמַח צַדִּיק כִּי חָזָה נָקָם, פְּעָמָיו יִרְחַץ בְּדַם הָרָשָׁע"**, ולכך שמח יעקב שחזה בנקם שנקמו בעשו. **וּכְאוֹתָהּ שָׁעָה נִתְקַיְּמָה נְבוּאָתָהּ שֶׁל רִבְקָה, דִּכְתִיב 'לָמָּה אֶשְׁכַּל גַּם שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד', וְאַף עַל גַּב דְּמִיתָתָן** של עשיו ויעקב **לֹא בְּיוֹם אֶחָד הֲוַאי**, מכל מקום נחשב ששיכלה את שניהם ביום אחד כיון **שקִבּוּרָתָן מִיהָא בְּיוֹם אֶחָד הֲוַאי.**

נאמר 'ויעל יוסף לקבור את אביו', וכן בשעת חזרתו נאמר 'אחרי קברו את אביו', הרי שייחס הכתוב את קבורת יעקב ליוסף. שואלת הגמרא, כיצד הניחוהו אחיו ליטול לבדו את השם של קבורת אביהם, וכי **וְאִי לֹא עָסַק בֵּיהּ יוֹסֵף** – אם לא היה יוסף מתעסק בקבורתו, **אֲחֵיו לֹא הֲווּ מַעֲסְקֵי בֵּיהּ** לקוברו, **וְהָכְתִיב 'וַיַּשְׁאוּ אוֹתוֹ בָנָיו אַרְצָה כְּנָעַן'**, נמצא שאף שאר האחים התעסקו בקבורת יעקב, ואם כן מדוע נתנו לו שתיקרא הקבורה על שמו. מתרצת הגמרא, **שאָמְרוּ** שאר האחים, **הַנִּיחוּ לוֹ** ליוסף להתעסק בקבורת יעקב יותר מאיתנו, מפני **שכָּבוֹדוֹ בַּמְּלָכִים** - כבודו של יעקב שיוסף שהוא מלך יתעסק בקבורתו, **יוֹתֵר מִבְּהֵדְיוֹטוֹת** – ממה שנתעסק בו אנו.

שנינו במשנה, **מִי לָנוּ גָּדוֹל מִיּוֹסֵף** שלא נתעסק בו אלא משה **כו׳. תָּנוּ רַבָּנַן, בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה חֲבִיבוֹת מִצְוֹת עַל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל כּוּלָּן נִתְעַסְּקוּ בְּבִיזָּה מֵהַמִּצְרִים**, ששאלו מהם כלי כסף וכלי זהב, **וְהוּא** – משה **נִתְעַסֵּק בַּמִּצְוֹת** - העלאת ארונו של יוסף, **שֶׁנֶּאֱמַר 'חֶכֶם לֵב יִקַּח מִצְוֹת וְגוֹ'". וּמִנַּיִן הָיָה יוֹדֵעַ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הֵיכָן יוֹסֵף קָבוּר** – שלקח משם עצמותיו, **אָמְרוּ** חז״ל, **סָרַח בַּת אָשֵׁר נִשְׁתַּיְּרָה מֵאוֹתוֹ הַדּוֹר, וְהָלַךְ מֹשֶׁה אֲצָלָהּ, אָמַר לָהּ** משה, **כְּלוּם אַתְּ יוֹדַעַת הֵיכָן יוֹסֵף קָבוּר, אָמְרָה לוֹ אָרוֹן שֶׁל מַתֶּכֶת** כבד **עָשׂוּ לוֹ מִצְרַיִם, וּקְבָעוּהוּ בְּנִילּוּס הַנָּהָר** – הנהר שממנו כל ארץ מצרים שותה, ועשו כן **כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּרְכוּ** בזכותו **מֵימָיו** של הנהר. **הָלַךְ מֹשֶׁה וְעָמַד עַל שְׂפַת** נהר הנילוס, **אָמַר לוֹ, יוֹסֵף יוֹסֵף, הִגִּיעַ הָעֵת שֶׁנִּשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁאֵנִי גּוֹאֵל אֶתְכֶם, וְהִגִּיעָה** עת קיום **הַשְּׁבוּעָה שֶׁהִשְׁבַּעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל** להעלותך לקבורה בארץ הקודש. **אִם אַתָּה מַרְאֶה עַצְמְךָ** שנוכל לקיים שבועתך, **מוּטָב, אִם לָאו, הֲרֵי אָנוּ מְנוּקִין מִשְּׁבוּעָתְךָ**, כיון שלא היתה השבועה אלא אם נוכל לקיימה. **מִיָּד צָף אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף** על מי הנהר, ונטלו משה. ומבארת הברייתא, **וְאַל תִּתְמַהּ הֵיאַךְ** שיהיה **בַּרְזֶל צָף** על המים, **שֶׁהֲרֵי כְּתִיב** בתלמידי אלישע, **"וַיְהִי הָאֶחָד מַפִּיל הַקּוֹרָה וְאֶת הַבַּרְזֶל נָפַל אֶל הַמָּיִם וְגוֹ', אֲהָהּ אֲדוֹנִי וְהוּא שָׁאוּל וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים אָנָה נָפָל וַיַּרְאֵהוּ אֶת הַמָּקוֹם וַיִּקְצָב עֵץ וַיַּשְׁלֵךְ שָׁמָּה וַיָּצֶף הַבַּרְזֶל"**, הרי שאלישע הנביא הציף את הברזל על המים, משום שרצון יראיו יעשה. **וַהֲלֹא** – ולכן אין לתמוה על הדבר, שהרי

המשך בעמוד קמו

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף יג עמוד א

רש״י

מאי שְׁנָא מַעֲקָרָא. דְּאַקַּדְּמִינְהוּ לְמִצְרַיִם מִקַּמֵּי אֲחֵי יוֹסֵף, וּמַאי שְׁנָא לְבַסּוֹף דִּכְתִיב הוּא וְאָחִיו וְהֲדַר וְכָל הָעוֹלִים אוֹתוֹ: זְכִי. דֶּרֶךְ לָאֲסוֹף אֶסְדִּין וְלַעֲשׂוֹת מֵהֶן גֹּרֶן: שַׁמְקִיפִין לוֹ אֶסְדִּין. גֹּדֶר שֶׁל קוֹצִים: שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה כְּתָרִים. י״ב נְשִׂיאִים דִּישְׁמָעֵאל וכ״ג אַלּוּפִים נִמְנוּ בְּעֵשָׂו. וְא״ת כ״ה הֵן, תִּימָן וּקְנַז נִמְנוּ ב׳ פְּעָמִים. וְא״ת קֹרַח נִמְנָה ב׳ פְּעָמִים, שְׁנֵי קֹרַח הֵן, אֶחָד מִבְּנֵי אֱלִיפַז וְאֶחָד מִבְּנֵי אָהֳלִיבָמָה, וּמ״מ ל״ה הֵן וְכִתְרוֹ שֶׁל יוֹסֵף הָרֵי ל״ו: קָא מְעַכֵּב. שֶׁלֹּא יִקְּרוּהוּ שָׁם: אֲמַר. קִרְיַת אַרְבַּע שְׁמָהּ שֶׁאֵינָהּ מְחֻזֶּקֶת אֶלָּא ד׳ זוּגוֹת. הָא דְּא״ר יִצְחָק לָאו מִלְּתָא דְּעֵשָׂו הִיא אֶלָּא גְּמָרָא קָאָמַר לֵיהּ לְמֵימַר טַעְמָא דְּעֵבוּרָא, דְּוַדַּאי כֵּן הָוָה כִּדְבְרֵי עֵשָׂו שֶׁאֵינָהּ מְחֻזֶּקֶת אֶלָּא ח׳ קְבָרִים: אִיהוּ. יַעֲקֹב: קַבְּרָהּ לְלֵאָה בְּדִידֵיהּ. בַּחֵלֶק הַמַּגִּיעוֹ כְּדִכְתִיב וְשָׁמָּה קָבַרְתִּי אֶת לֵאָה: זַבִּינְתֵּיהּ. כְּשֶׁמּוֹכֵרְתָּ הַבְּכוֹרָה: נְחִי דְּזַבִּינְתֵּי לְכַבּוֹרְתִּי. וְלֹא אֲטוֹל פִּי שְׁנַיִם אֶלָּא כְּמוֹהוּ: פְּשִׁיטוּתָא מִי זַבִּינִי. חֶלְקִי בְּחֶלֶק פְּשׁוּט לֹא מֻכְרַתִּי: א״ל אין. פְּשִׁיטוּתֵיהּ נַמִּי זַבְּנַתְּ חֶלְקָךְ בְּמְעָרָה זוֹ לְגַמְרֵי, שֶׁכָּךְ אָמַר אֲבִינוּ בְּשָׁעַת מִיתָה אֲשֶׁר כָּרִיתִי לִי, וְאֵין כְּרִיתָה אֶלָּא לְשׁוֹן מְכִירָה כְּמוֹ וְאִבְרָהָ לִי בְּחַמְשָׁה עָשָׂר כֶּסֶף (הוֹשֵׁע ג): הָבוּ אוֹזְנָהּ. הִרְאוּ שֶׁטֶר מְכִירָה: יַקִּירָן אוּרְנְיָה. כְּבְדוּ אָזְנָיו מִשְּׁמוֹעַ: מַאי הַאי. לְמָה אֵינָכֶם קוֹבְרִין אוֹתוֹ: שְׁקִיל גּוּלְפֵּיהּ. מַקֵּל, כְּמוֹ גּוּלְפֵי טוּבֵי בְּלָע מַאֲבִימִי בֵּעֲרָכִין (קוֹ׳ כב.): וְאִי לֹא אִיעַפַּק בֵּיהּ יוֹסֵף אֶחָיו מִי לֹא הֲוֵי מִיעַפְּקֵי בֵּיהּ. כְּלוֹמַר הֵיאַךְ הִנִּיחוּהוּ אֶחָיו לְיוֹסֵף לִטּוֹל לוֹ אֶת הַשֵּׁם לְבַדּוֹ שֶׁל קְבוּרַת אֲבִיהֶם, וְכִי פָּרְקוּ מֵעֲלֵיהֶן הָעֹל וְלֹא חָשׁוּ לוֹ, וְאִם לֹא נִתְעַסֵּק בּוֹ הוּא הֵם לֹא הָיוּ עֲסוּקִין בּוֹ, וְהַכְּתִיב וַיִּשְׂאוּ אוֹתוֹ בָּנָיו, אֲלִמָּא אַף הֵם הָיוּ עֲסוּקִין בְּמַשָּׂאוֹ וּקְבוּרָתוֹ. וּמִסְקְנָא כְּתִיב אַחֲרֵי קָבְרוֹ אֶת אָבִיו, תְּלָה הַכָּתוּב בּוֹ שֶׁהוּא הָיָה עִקַּר הַדִּבּוּר: אָמְרוּ. אֶחָיו בִּינֵיהֶן הִנִּיחוּ לוֹ לְהִתְעַסֵּק בּוֹ כְּבֶגֶד כֻּלָּנוּ: כְּבוֹדוֹ. שֶׁל אֲבִינוּ בְּמֶלֶךְ יוֹתֵר מִבְּהִדְיוֹטוֹת, שֶׁיּוֹסֵף מֶלֶךְ הוּא: נִתְעַפְּקוּ בְּבָזָיוֹ. שֶׁל מִצְרַיִם: כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּרְכוּ מִימָיו. תְּמִיד לְפִי שֶׁאֵין אֶרֶץ מִצְרַיִם שׁוֹתָה מִמֵּי גְּשָׁמִים אֶלָּא שֶׁבְּלֵהּ עֲשׂוּיָה יְאוֹרִים וַחֲרִיצִים מִנִּילוּס עַד סוֹף הַמְּדִינָה כַּמָּה פַּרְסָאוֹת, וְנִילוּס עוֹלֶה וּמַשְׁקֶה וּמִתְבָּרֵךְ וּמְמַלֵּא אוֹתָן יְאוֹרִים וּמַשְׁקִין מֵהֶן הַשָּׂדוֹת, וְהַיְינוּ דִּכְתִיב (זְכַרְיָה יד) וְהָיָה אם לֹא יַעֲלֶה מִכָּל מִשְׁפְּחוֹת וגו׳ לֹא עֲלֵיהֶם יִהְיֶה הַגָּשֶׁם, וְאם מִשְׁפַּחַת מִצְרַיִם לֹא תַעֲלֶה וְלֹא תָבֹא [בָּאָדוֹ] וְלֹא עֲלֵיהֶם, וְאֵין כְּתִיב כְּאֵן הַגֶּשֶׁם אֶלָּא וְלֹא עֲלֵיהֶם יִהְיֶה אוֹתוֹ נֶגֶף שֶׁהֵן שׁוֹתִין מִמֶּנּוּ. וְיוֹנָתָן בֶּן עוּזִּיאֵל תִּרְגֵּם וְלֹא עֲלֵיהֶם תִּיסַּךְ נִילוּס: וַיְהִי הָאֶחָד מַפִּיל הַקּוֹרָה וגו׳. בְּתַלְמִידֵי אֱלִישָׁע כְּתִיב בְּמֶלֶכִים: וְהוּא שֶׁאוּל. הִשְׁאִילוּהוּ לוֹ: תַּלְמִידוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. וְלֹא שֶׁלָּמַד מִפִּיו, אֶלָּא תּוֹרָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לְמָדוּ לְאֵלִיהוּ: בְּקַבְּרִיט שֶׁל מְלָכִים. בִּקְבָרוֹת שֶׁל מְלָכִים, וְלָשׁוֹן זָנֵי הוּא:

תוספות

סרח בת אשר נשתיירה מאותו הדור. תימה והלא מכיר ויאיר בן מנשה נולדו בימי יעקב והיו מבאי הארץ למה לא שאלם משה והם היו מבני בניו של יוסף י״ל שסוד הגאולה נמסר לסרח כדאיתא בפירקי ר״א (פ״ל מח) וכיון שבא משה הלכו זקני ישראל אצלה לפי שכבר נכשלו על ידי בני אפרים שיצאו שלשים שנה לפני הקץ ונמלכו עתה בה ואמרה להם מה לשון אמר לכם המושיע הזה אמרו לה פקוד פקדתי אמרה להם א״ב הוא הוא לכך הלך גם משה אצלה. מתוספת רבי: סמליון

וְאוֹמֶרֶת עֲתִידָה אִמִּי שֶׁתֵּלֵד בֵּן שֶׁמּוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל. וְכֵיוָן שֶׁנּוֹלַד מֹשֶׁה, נִתְמַלֵּא כָּל הַבַּיִת כּוּלָּהּ אוֹר, עָמַד אָבִיהָ, וּנְשָׁקָהּ עַל רֹאשָׁהּ, אָמַר לָהּ, בִּתִּי נִתְקַיְּימָה נְבוּאָתֵיךְ. וְכֵיוָן שֶׁהֶטִּילוּהוּ לַיְּאוֹר, עָמַד אָבִיהָ וּטְפָחָהּ עַל רֹאשָׁהּ, אָמַר לָהּ, בִּתִּי הֵיכָן נְבוּאָתֵיךְ, וְהֵיינוּ דִּכְתִיב 'וַתֵּתַצַּב אֲחֹתוֹ מֵרָחֹק לֵדְעָה מַה יֵּעָשֶׂה לוֹ', לִידַע מַה יְהֵא בְּסוֹף נְבוּאָתָהּ: יוֹסֵף זָכָה וְכוּ': מַאי שְׁנָא מֵעִיקָּרָא, דִּכְתִיב 'וַיַּעַל יוֹסֵף לִקְבֹּר אֶת אָבִיו וַיַּעֲלוּ אִתּוֹ כָּל עַבְדֵי פַרְעֹה וגו׳', וַהֲדַר 'וְכָל בֵּית יוֹסֵף וְאֶחָיו וּבֵית אָבִיו'. וּמַאי שְׁנָא לְבַסּוֹף, דִּכְתִיב 'וַיָּשָׁב יוֹסֵף מִצְרַיְמָה הוּא וְאֶחָיו' וַהֲדַר 'וְכָל הָעוֹלִים אִתּוֹ לִקְבֹּר אֶת אָבִיו'. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בַּתְּחִילָּה עַד שֶׁלֹּא רָאוּ בִּכְבוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, לֹא נָהֲגוּ בָּהֶן כָּבוֹד. וּלְבַסּוֹף שֶׁרָאוּ בִּכְבוֹדָן, נָהֲגוּ בָּהֶן כָּבוֹד, דִּכְתִיב 'וַיָּבֹאוּ עַד גֹּרֶן הָאָטָד' וְכִי גֹּרֶן יֵשׁ לוֹ לְאָטָד, אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, מְלַמֵּד שֶׁהִקִּיפוּהוּ כְּתָרִים לַאֲרוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, כְּגֹרֶן זֶה שֶׁמַּקִּיפִים לוֹ אָטָד, שֶׁבָּאוּ בְּנֵי עֵשָׂו וּבְנֵי יִשְׁמָעֵאל וּבְנֵי קְטוּרָה. תָּנָא, כּוּלָּם לְמִלְחָמָה בָּאוּ, כֵּיוָן שֶׁרָאוּ כִּתְרוֹ שֶׁל יוֹסֵף תָּלוּי בַּאֲרוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, נָטְלוּ כּוּלָּן כִּתְרֵיהֶן וּתְלָאוּם בַּאֲרוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. תָּנָא, שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה כְּתָרִים נִתְלוּ בַּאֲרוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. 'וַיִּסְפְּדוּ שָׁם מִסְפֵּד גָּדוֹל וְכָבֵד מְאֹד' תָּנָא, אֲפִילּוּ סוּסִים וַאֲפִילּוּ חֲמוֹרִים (מֵאֵילוּ מֵאֵילוּ), כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעוּ לִמְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, אָתָא עֵשָׂו, קָא מְעַכֵּב. אָמַר לָהֶן 'מַמְרֵא קִרְיַת הָאַרְבַּע הוּא חֶבְרוֹן', וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק 'קִרְיַת אַרְבַּע', אַרְבַּע זוּגוֹת הָיוּ, אָדָם וְחַוָּה, אַבְרָהָם וְשָׂרָה, יִצְחָק וְרִבְקָה, יַעֲקֹב וְלֵאָה. אִיהוּ, קַבְּרָהּ לְלֵאָה בְּדִידֵיהּ, וְהַאי דְּפָיֵיש, דִּידִי הוּא. אָמְרוּ לֵיהּ, זַבִּינְתֵּיהּ. אָמַר לְהוּ, נְהִי דְּזַבִּינִי בְּכֵירוּתָא, פְּשִׁיטוּתָא מִי זַבִּינִי. אָמְרוּ לֵיהּ, אִין דִּכְתִיב 'בִּקְבָרִי אֲשֶׁר כָּרִיתִי לִי' וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוֹצָדָק, אֵין כְּרִיָּה אֶלָּא לְשׁוֹן מְכִירָה, שֶׁכֵּן בִּכְרַכֵּי הַיָּם קוֹרִין לְמִכִּירָה 'כְּרִיָּה'. אָמַר לְהוּ, הָבוּ לִי אִינְּרַתָּא. אָמְרוּ לֵיהּ, אִינְּרַתָּא דְּמִצְרַיִם הִיא. וּמֵאַן נַיְזִיל, נַיְזִיל נַפְתָּלִי דְּקַלִּיל כִּי אַיָּלְתָּא, דִּכְתִיב 'נַפְתָּלִי אַיָּלָה שְׁלֻחָה הַנֹּתֵן אִמְרֵי שָׁפֶר', אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, אַל תִּקְרֵי 'אִמְרֵי שָׁפֶר' אֶלָּא אִמְרֵי סֵפֶר. חוּשִׁים בְּרִיהּ דְּדָן, תַּמָּן הֲוָה וַיְקִירָן לֵיהּ אוּרְנְיָה, אָמַר לְהוּ מַאי הַאי, וְאָמְרוּ לֵיהּ קָא מְעַכֵּב הַאי עַד דְּאָתֵי נַפְתָּלִי מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם, אָמַר לְהוּ וְעַד דְּאָתֵי נַפְתָּלִי מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם, יְהֵא אַבִי אַבָּא מוּטָל בְּבִזָּיוֹן. שָׁקַל קוֹלְפָא, מַחְיֵיהּ אַרִישֵׁיהּ, נָתְרָן עֵינֵיהּ וְנָפְלוּ אַבַּרְעָא דְּיַעֲקֹב. פַּתְחִינְהוּ יַעֲקֹב לְעֵינֵיהּ וְאַחִיךְ, וְהֵיינוּ דִּכְתִיב 'יִשְׂמַח צַדִּיק כִּי חָזָה נָקָם, פְּעָמָיו יִרְחַץ בְּדַם הָרָשָׁע'. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִתְקַיְּימָה נְבוּאָתָהּ שֶׁל רִבְקָה, דִּכְתִיב 'לָמָּה אֶשְׁכַּל גַּם שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד', וְאַף עַל גַּב דְּמִיתָתָן לֹא בְּיוֹם אֶחָד הֲוַאי, קְבוּרָתָן מִיהָא בְּיוֹם אֶחָד הֲוַאי. וְאִי לֹא עָסַק בֵּיהּ יוֹסֵף, אֶחָיו לֹא הֲווּ מְעַסְּקֵי בֵּיהּ, וְהָכְתִיב 'וַיִּשְׂאוּ אוֹתוֹ בָנָיו אַרְצָה כְּנָעַן'. אָמְרוּ הַנִּיחוּ לוֹ, כְּבוֹדוֹ בַּמְּלָכִים יוֹתֵר מִבְּהֶדְיוֹטוֹת: מִי לָנוּ גָּדוֹל מִיּוֹסֵף כּוֹ': תָּנוּ רַבָּנָן, בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה חֲבִיבוֹת מִצְוֹת עַל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל כּוּלָּן נִתְעַסְּקוּ בַּבִּיזָּה וְהוּא נִתְעַסֵּק בַּמִּצְוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר 'חֹכֶם לֵב יִקַּח מִצְוֹת וגו׳". וּמִנַּיִן הָיָה יוֹדֵעַ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הֵיכָן יוֹסֵף קָבוּר, אָמְרוּ, סָרַח בַּת אָשֵׁר נִשְׁתַּיְּירָה מֵאוֹתוֹ הַדּוֹר, הָלַךְ מֹשֶׁה אֶצְלָהּ, אָמַר לָהּ, כְּלוּם אַתְּ יוֹדַעַת הֵיכָן יוֹסֵף קָבוּר, אָמְרָה לוֹ, אָרוֹן שֶׁל מַתֶּכֶת עָשׂוּ לוֹ מִצְרַיִם, וּקְבָעוּהוּ בְּנִילוּס הַנָּהָר כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּרְכוּ מֵימָיו. הָלַךְ מֹשֶׁה וְעָמַד עַל שְׂפַת נִילוּס, אָמַר לוֹ, יוֹסֵף יוֹסֵף, הִגִּיעַ הָעֵת שֶׁנִּשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁאֲנִי גּוֹאֵל אֶתְכֶם, וְהִגִּיעָה הַשְּׁבוּעָה שֶׁהִשְׁבַּעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל. אִם אַתָּה מַרְאֶה עַצְמְךָ מוּטָב, אִם לָאו, הֲרֵי אָנוּ מְנוּקִין מִשְּׁבוּעָתְךָ. מִיָּד, צָף אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף, וְאַל תִּתְמַהּ הֵיאַךְ בַּרְזֶל צָף, שֶׁהֲרֵי כְּתִיב 'וַיְהִי הָאֶחָד מַפִּיל הַקּוֹרָה וְאֶת הַבַּרְזֶל נָפַל אֶל הַמָּיִם וגו׳', אֲהָהּ אֲדוֹנִי וְהוּא שָׁאוּל וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים אָנָה נָפָל וַיַּרְאֵהוּ אֶת הַמָּקוֹם וַיִּקְצָב עֵץ וַיַּשְׁלֵךְ שָׁמָּה וַיַּצֵּף הַבַּרְזֶל'. וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר, וּמָה אֱלִישָׁע תַּלְמִידוֹ שֶׁל אֵלִיָּהוּ, וְאֵלִיָּהוּ תַּלְמִידוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, צָף בַּרְזֶל מִפָּנָיו. מִפְּנֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר, בִּקְבָרִיט שֶׁל מְלָכִים הָיָה קָבוּר, הָלַךְ מֹשֶׁה וְעָמַד עַל קַבְּרִיט שֶׁל מְלָכִים, אָמַר, יוֹסֵף, הִגִּיעַ עֵת שֶׁנִּשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁאֲנִי גּוֹאֵל אֶתְכֶם, וְהִגִּיעָה שְׁבוּעָה שֶׁהִשְׁבַּעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל, אִם אַתָּה מַרְאֶה עַצְמְךָ מוּטָב, וְאִם לָאו, הֲרֵי אָנוּ מְנוּקִין מִשְּׁבוּעָתְךָ, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִזְדַּעְזַע אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף, נָטְלוּ מֹשֶׁה וְהֵבִיאוּ אֶצְלוֹ. וְכָל אוֹתָן שְׁנִים שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר הָיוּ שְׁנֵי אֲרוֹנוֹת הֹלְכוֹ, אֶחָד שֶׁל מֵת וְאֶחָד שֶׁל שְׁכִינָה, מְהַלְּכִין זֶה עִם זֶה, וְהָיוּ עוֹבְרִין וְשָׁבִין אוֹמְרִים, מַה טִּיבָן שֶׁל שְׁנֵי אֲרוֹנוֹת הֹלְכוֹ. אָמְרוּ, אֶחָד שֶׁל מֵת וְאֶחָד שֶׁל שְׁכִינָה. וְכִי מַה דַּרְכּוֹ שֶׁל מֵת לְהַלֵּךְ עִם שְׁכִינָה. אָמְרוּ,

קים

מלכים, ולשון זני הוא:
קים

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף יג עמוד ב

תוספות — **רש״י**

קַיֵּים זֶה מַה שֶּׁכָּתוּב בָּזֶה. אַגָּדָה זוֹ מְפוֹרֶשֶׁת בְּמַכִּילְתָּא בְּפָרָשַׁת וַיְהִי בְּשַׁלַּח פַּרְעֹה, כְּתִיב בָּזֶה אֱנֹכִי וּכְתִיב בָּזֶה הַתַּחַת אֱלֹהִים אֲנִכִי, כְּתִיב בָּזֶה הָאֱלֹהִים אֲנִי יָרֵא, לֹא תִשָּׂא – זֵי פַּרְעֹה, זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת – וּטְבֹחַ טֶבַח וְהָכֵן, וְאֵין זֶה אֶלָּא יוֹם הַשַּׁבָּת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר וְהָכִינוּ אֵת אֲשֶׁר יָבִיאוּ, וְכֵן כָּל עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, לֹא תִשְׂנָא אֶת אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ, לֹא תִקֹּם וְלֹא תִטֹּר, וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ: **וְאִי לֹא אִיעַפֵּק בֵּיהּ מֹשֶׁה** וְכוּ׳. כְּלוֹמַר הֵיאַךְ הִנִּיחוּ יִשְׂרָאֵל לְמֹשֶׁה לְהִתְעַסֵּק בּוֹ לְבַדּוֹ, וְכִי לֹא חָשׁוּ לִשְׁבוּעָה, וְאִם לֹא נִתְעַסֵּק בּוֹ מֹשֶׁה לֹא הָיוּ הֵם מִתְעַסְּקִין: הַכְּתִיב וְכוּ׳. אַלְמָא לְאַחַר שֶׁנִּפְטַר מֹשֶׁה בְּעֵרְבוֹת מוֹאָב נִתְעַסְּקוּ בְּהֶן יִשְׂרָאֵל וְהֶעֱבִירוּם אֶת הַיַּרְדֵּן: **וְתוּ אִי לֹא הֲווּ מִתְעַסְּקֵי בֵּיהּ יִשְׂרָאֵל.** לְאַחַר שֶׁנִּפְטַר מֹשֶׁה בָּנָיו מִי לֹא הָווּ מְעַסְּקֵי בֵּיהּ, וְהֵיאַךְ הִנִּיחוּ בָּנָיו אֶת שְׁאָר הָעָם לְהִתְעַסֵּק בּוֹ וְהִכְּתִיב בִּשְׁכֶם וַיִּהְיוּ לִבְנֵי יוֹסֵף לְנַחֲלָה וְגוֹ׳, אַלְמָא בְּנִחְלָתָם קְבָרוּהוּ דְּחָבִיב הָיָה עֲלֵיהֶן: **אֲמָרִי.** בָּנָיו בְּעַצְמָם, הִנִּיחוּ לוֹ שֶׁיִּתְעַסְּקוּ בּוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל: **כְּבוֹדוֹ בְּמַרְבִּים יוֹתֵר מִבְּמוּעָטִין.** וְיִשְׂרָאֵל אָמְרוּ בְּעַצְמָם בְּעוֹד מֹשֶׁה קַיָּם, הִנִּיחוּ שֶׁיִּתְעַסֵּק בּוֹ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ, כְּבוֹדוֹ בִּגְדוֹלִים יוֹתֵר מִבִּקְטַנִּים: **מִשְׁכֶּם גְּנָבוּהוּ.** כִּדְכְתִיב וַיִּשְׁלְחוּהוּ מֵעֵמֶק חֶבְרוֹן וַיָּבֹא שְׁכֶמָה, וְשָׁם הָיוּ רוֹעִין, וְדוֹתָן אֵינָהּ מָקוֹם. וְהַאי דְּכְתִיב (שם) וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נָסְעוּ מִזֶּה וְגוֹ׳, כָּךְ אָמַר לוֹ, אַתָּה אוֹמֵר אֶת אַחַי אֲנִכִי מְבַקֵּשׁ, סְעוּ מִן הָאֶחָדָה הַזֹּאת וְאֵין מַחֲזִיקִין עַצְמָן כְּאֶחָיִן לָךְ, כִּי שָׁמַעְתִּי אוֹמְרִים נַלְכָּה וּנְבַקֵּשׁ דְּתוֹת וְדִינִין הֵיאַךְ לְהַמִּיתוֹ אִם יְבֹא אֶצְלֵנוּ: **הָכָא כְּתִיב** וַיִּקַּח מֹשֶׁה. וְלֹא שְׁאָר הָעָם: **אַף מוֹרִידִין אוֹתוֹ מִגְּדֻלָּתוֹ.** מִן הַשָּׁמַיִם לְמִתְחִיל וְאֵינוֹ גוֹמֵר, אֶלָּא אִם כֵּן נֶאֱנַס כְּמֹשֶׁה שֶׁמֵּת בְּעֵבֶר הַיַّרְדֵּן: [וַיֵּרֶד יְהוּדָה. שֶׁהוּא הִתְחִיל בְּהַצָּלַת יוֹסֵף כְּשֶׁאָמַר מַה בֶּצַע וְלֹא גָּמַר: **נִקְרָא עֲצָמוֹת בְּחַיָּיו.** שֶׁנֶּאֱמַר וְהַעֲלִיתֶם אֶת עַצְמוֹתַי מִזֶּה וְעוֹדְנוּ חַי: שֶׁהוֹרִיד **אִצְטַגְנִינֵי פַּרְעֹה מִגְּדֻלָּתָן.** כְּשֶׁפִּתֵּר אֶת הַחֲלוֹם וְהֵם לֹא יָדְעוּ לְפָתְרוֹ: **לַעֲצָמוֹ.** לְמִשְׁכַּב זְכוּר מִתּוֹךְ יָפְיוֹ: **פַּרְעֹה.** הַיְינוּ סְרוּס יְתִירָא: בָּא גַבְרִיאֵל וְסָרְסוֹ לֹא גָּרַס: **בְּרַב כַּשֵּׁר.** אֶת בְּנֵי מַחֲלִקוּתוֹ, רַב לָכֶם בְּנֵי לֵוִי, וְהִקְּבָ״ה מְדַקְדֵּק עִם הַצַּדִּיקִים כְּחוּט הַשְּׂעָרָה וְנֶעֱנַשׁ בְּאוֹתָהּ מִדָּה: **רַב** יֵשׁ לָךְ. הִגִּיעַ מַלְכוּתוֹ שֶׁל יְהוֹשָׁע, וְאֵין לָךְ מַלְכוּת נוֹגַעַת בְּחַבְרַתְּהּ: **ד״א רַב** לָךְ. דַּי לָךְ, אַל תַּרְבֶּה בְּבַקָּשָׁה, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ הָרֵב כַּמָּה קָשֶׁה שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ לְתַלְמִידוֹ, וְתַלְמִיד כַּמָּה סַרְבָּן, מַפְּצִיר. וּלְשׁוֹן חֲכָמִים הוּא כָּךְ, הָיוּ מְסָרְבִין בּוֹ שֶׁיֹּאכַל אֲחוֹתוֹ בְּנִדָּרִים (ל׳ פז:), הָיוּ מְסָרְבִין בּוֹ שֶׁיֹּאכַל עִמּוֹ בְּשִׁבּוּעוֹת (קף כג:): **לְפוּם גַּמְלָא שִׁיחֲנָא.** לְפִי כֹּחַ הַגָּמָל מַרְבִּין בְּמַשָּׂאוֹ, אַף כָּאן לְפִי צִדְקָתוֹ מְדַקְדֵּק אַחֲרָיו: **הַיּוֹם מָלְאוּ.** בְּיוֹם זֶה נוֹלַדְתִּי: **לֹא נָם** לֵיחֹה. לֹא בָּרַח לַחֲלוּחִית כֹּחוֹ: **דֵּיוּ** זוּנֵי. שְׁנֵי זוּגוֹת, שְׁנֵי חֲבֵרִים הָיוּ, בְּהַתְחָלַת הַיּוֹם לְמֹשֶׁה וְסוּפוֹ לִיהוֹשֻׁעַ: **בְּכַנְפֵי הַשְּׁכִינָה.** בְּכֹנֶף לְבוּשׁ הוֹדוֹ: **מִי יָקוּם לִי עִם מְרֵעִים.** לְהוֹכִיחֵם לְשֶׁמִּי: **פַּשֵּׁר דָּבָר.** שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ לְעַשּׂוֹת פְּשָׁרָה בֵּינֵי וּבֵין בָּנַי: **סַמְלִיוֹן.** שֵׁם חָכָם: **סִימָן בְּתוֹךְ סִימָן.** כְּלוֹמַר סִימָנִים הָרְבֵּה, בְּאֶרֶץ מוֹאָב בְּגַיְא מוּל בֵּית פְּעוֹר, וְאֵעפ״כ לֹא יָדַע וְגוֹ׳:

סמליון — אומר. פי׳ ר״ח אית דאמרי מלאך ואית דאמרי שם חכם. ערוך: מפני

1 קַיֵּים זֶה כָּל מַה שֶּׁכָּתוּב בָּזֶה. וְאִי לֹא עָסִיק בֵּיהּ מֹשֶׁה,
2 יִשְׂרָאֵל לֹא הֲווּ מִיעַסְּקֵי בֵּיהּ, וְהָכְתִיב 'וְאֶת עַצְמוֹת
3 יוֹסֵף אֲשֶׁר הֶעֱלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בִשְׁכֶם'.
4 וְתוּ, אִי לֹא אִיעַסְּקוּ בֵּיהּ יִשְׂרָאֵל, בָּנָיו לֹא הֲווּ מִיעַסְּקֵי בֵּיהּ, וְהָכְתִיב 'וַיִּהְיוּ לִבְנֵי יוֹסֵף לְנַחֲלָה'.
5 אָמְרוּ, הִנִּיחוּ לוֹ, כְּבוֹדוֹ בְּמַרְבִּים יוֹתֵר מִבְּמוּעָטִין. וְתוּ אָמְרוּ, הִנִּיחוּ לוֹ, כְּבוֹדוֹ בִּגְדוֹלִים יוֹתֵר
6 מִבִּקְטַנִּים. 'קָבְרוּ בִשְׁכֶם' מַאי שְׁנָא בִּשְׁכֶם. אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מִשְׁכֶּם גְּנָבוּהוּ, וְלִשְׁכֶם
7 נַחְזִיר אֲבִידָתוֹ. קָשׁוּ קְרָאֵי אַהֲדָדֵי, כְּתִיב 'וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ', וּכְתִיב 'וְאֶת
8 עַצְמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הֶעֱלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ׳'. אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, כָּל הָעוֹשֶׂה דָּבָר וְלֹא
9 גְּמָרוֹ, וּבָא אַחֵר וּגְמָרוֹ, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב עַל שֶׁגְּמָרוֹ, כְּאִילּוּ עֲשָׂאוֹ. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אַף
10 מוֹרִידִין אוֹתוֹ מִגְּדֻלָּתוֹ, דִּכְתִיב 'וַיְהִי בָּעֵת הַהִיא וַיֵּרֶד יְהוּדָה'. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר,
11 אַף קוֹבֵר אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו, דִּכְתִיב 'וַתָּמָת בַּת שׁוּעַ אֵשֶׁת יְהוּדָה וְגוֹ׳' וּכְתִיב 'וַיָּמָת עֵר וְאוֹנָן'.
12 אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מִפְּנֵי מַה נִּקְרָא יוֹסֵף עֲצָמוֹת בְּחַיָּיו, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא מִיחָה בְּכִבּוּד אָבִיו,
13 דִּקְאָמְרִי לֵיהּ 'עַבְדְּךָ אָבִינוּ', וְלֹא אָמַר לְהוּ וְלֹא מִידִּי. וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וְאִיתֵימָא
14 רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מִפְּנֵי מַה מֵת יוֹסֵף קוֹדֶם לְאֶחָיו, מִפְּנֵי שֶׁהִנְהִיג עַצְמוֹ בְּרִבְנוּת: 'וַיּוֹסֵף
15 הוֹרַד מִצְרַיְמָה' אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אַל תִּיקְרֵי 'הוֹרַד' אֶלָּא 'הוֹרִיד', שֶׁהוֹרִיד אִיצְטַגְנִינֵי פַּרְעֹה
16 מִגְּדֻלָּתָן. 'וַיִּקְנֵהוּ פוֹטִיפַר סְרִיס פַּרְעֹה' אָמַר רַב, שֶׁקְּנָאוֹ לְעַצְמוֹ (בָּא גַּבְרִיאֵל וְסֵירְסוֹ) בָּא
17 גַּבְרִיאֵל וּפִרְעוֹ, מֵעִיקָּרָא כְּתִיב 'פּוֹטִיפַר', וּלְבַסּוֹף 'פּוֹטִיפָרַע': מִי לָנוּ גָּדוֹל מִמֹּשֶׁה וְכוּ׳: 'וַיֹּאמֶר
18 ה׳ אֵלַי רַב לָךְ' אָמַר רַבִּי לֵוִי, בְּ'רַב' בִּישֵׁר, בְּ'רַב' בִּישֵׁר וּבִישֵׁר רוּחוֹהִי. בְּרַב בִּישֵׁר, 'רַב לָכֶם'. בְּרַב
19 בִּישֵׁרוּהוּ, 'רַב לָךְ'. דָּבָר אַחֵר, 'רַב לָךְ' רַב יֵשׁ לָךְ, וּמַנּוּ יְהוֹשֻׁעַ. דָּבָר אַחֵר, 'רַב לָךְ', שֶׁלֹּא
20 יֹאמְרוּ, הָרֵב כַּמָּה קָשֶׁה וְתַלְמִיד כַּמָּה סַרְבָּן, וְכָל כָּךְ לָמָּה, תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, לְפוּם
21 גַּמְלָא שִׁיחְנָא: 'וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם' שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר 'הַיּוֹם',
22 הַיּוֹם מָלְאוּ יָמַי וּשְׁנוֹתַי. לְלַמֶּדְךָ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשְׁלִים שְׁנוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים, מִיּוֹם לְיוֹם
23 וּמֵחֹדֶשׁ לְחֹדֶשׁ, דִּכְתִיב 'אֶת מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא'. 'לֹא אוּכַל עוֹד לָצֵאת וְלָבוֹא', מַאי 'לָצֵאת
24 וְלָבֹא', אִילֵּימָא לָצֵאת וְלָבֹא מַמָּשׁ, וְהָכְתִיב 'וּמֹשֶׁה בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בְּמֹתוֹ לֹא נָם לֵחֹה',
25 וּכְתִיב 'וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעַרְבֹת מוֹאָב אֶל הַר נְבוֹ', וְתַנְיָא שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת הָיוּ שָׁם וּפִסְעָן
26 מֹשֶׁה בִּפְסִיעָה אַחַת. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, 'לָצֵאת וְלָבוֹא' בְּדִבְרֵי
27 תּוֹרָה, מִלַּמֵּד שֶׁנִּסְתַּתְּמוּ מִמֶּנּוּ שַׁעֲרֵי חָכְמָה. 'וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ וַיִּתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד' תָּנָא,
28 אוֹתָהּ שַׁבָּת שֶׁל דִּיּוּ זוּגֵי הָיְתָה, נִיטְּלָה רְשׁוּת מִזֶּה וְנִיתְּנָה לָזֶה. (וְתַנְיָא) אָמַר רַבִּי יְהוּדָה,
29 אִילְמָלֵא מִקְרָא כָּתוּב אִי אֶפְשָׁר לְאָמְרוֹ. הֵיכָן מֹשֶׁה מֵת, בְּחֶלְקוֹ שֶׁל רְאוּבֵן, דִּכְתִיב 'וַיַּעַל
30 מֹשֶׁה מֵעַרְבֹת מוֹאָב אֶל הַר נְבוֹ', וּנְבוֹ בְּחֶלְקוֹ שֶׁל רְאוּבֵן קַיְימָא, דִּכְתִיב 'וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ וְגוֹ׳
31 וְאֶת נְבוֹ וְגוֹ׳', (נְבוֹ שֵׁשֶׁם מֵתוּ ג׳ נְבִיאִים מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּמִרְיָם), וְהֵיכָן מֹשֶׁה קָבוּר, בְּחֶלְקוֹ שֶׁל
32 גָּד, דִּכְתִיב 'וַיֵּרֶא רֵאשִׁית לוֹ וְגוֹ׳', וּמֵחֶלְקוֹ שֶׁל רְאוּבֵן עַד חֶלְקוֹ שֶׁל גָּד כַּמָּה הָוֵי, אַרְבָּעָה
33 מִילִין. אוֹתָן אַרְבָּעָה מִילִין מִי הוֹלִיכוֹ, מְלַמֵּד שֶׁהָיָה מֹשֶׁה מוּטָל בְּכַנְפֵי שְׁכִינָה, וּמַלְאֲכֵי הַשָّרֵת
34 אוֹמְרִים 'צִדְקַת ה׳ עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם יִשְׂרָאֵל', וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹמֵר 'מִי יָקוּם לִי עִם
35 מְרֵעִים מִי יִתְיַצֵּב לִי עִם פֹּעֲלֵי אָוֶן'. וּשְׁמוּאֵל אָמַר, 'מִי בְּהֶחָכְמָה, וּמִי יוֹדֵעַ פֵּשֶׁר דָּבָר'. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, 'הַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא'. וְרַב
36 נַחְמָן אָמַר, 'וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה וְגוֹ׳'. סְמַלְיוֹן אָמַר, 'וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה', סַפְּרָא רַבָּה דְּיִשְׂרָאֵל. תַּנְיָא רַבִּי אֶלְעָזָר הַגָּדוֹל אוֹמֵר, שְׁנֵים עָשָׂר
37 מִיל עַל שְׁנֵים עָשָׂר מִיל, כְּנֶגֶד מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, בַּת קוֹל מַשְׁמִיעַ וְאוֹמֵר 'וַיָּמָת מֹשֶׁה' סַפְּרָא רַבָּה דְּיִשְׂרָאֵל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים לֹא מֵת מֹשֶׁה,
38 כְּתִיב הָכָא 'וַיָּמָת שָׁם', וּכְתִיב הָתָם 'וַיְהִי שָׁם עִם ה׳', מַה לְּהַלָּן עוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ, אַף כָּאן עוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ. 'וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנֵי בְּאֶרֶץ
39 מוֹאָב מוּל בֵּית פְּעוֹר' אָמַר רַבִּי בֶּרֶכְיָה, סִימָן בְּתוֹךְ סִימָן, וַאֲפִילּוּ הָכִי 'וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קִבְרָתוֹ', וּכְבָר שָׁלְחָה מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, אֵצֶל

גסטרא

גסטרא

ביאורים למסכת סוטה דף יג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

קְיָים זֶה – יוסף, את **כָּל מַה שֶּׁכָּתוּב בָּזֶה** – בלוחות הברית, ולכן ראוי לו שישאו את ארונו לצד ארון הברית.

שנינו במשנה שמשה הוא זה שנתעסק בהעלאת ארונו של יוסף, שואלת הגמרא, **וְאִי לֹא עָסִיק בֵּיהּ מֹשֶׁה** – וכי אם לא היה משה מתעסק להעלות עצמותיו, **יִשְׂרָאֵל לֹא הֲווּ מִיעַסְּקֵי בֵּיהּ**, וכי לא חשו לקיים שבועתם שהשביעם יוסף לעשות כן. **וְהָכְתִיב** לאחר מיתת משה, "**וְאֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הֶעֱלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בִשְׁכֶם**", הרי מבואר שכל ישראל התעסקו בארונו של יוסף וקברוהו, ומדוע נקראת קבורתו רק על שם משה. **וְתוּ** - ועוד קשה, מדוע הניחו בני יוסף לבני ישראל שיקברוהו, וכי **אִי לֹא אִיעַסְּקוּ בֵּיהּ יִשְׂרָאֵל, בָּנָיו** של יוסף **לֹא הֲווּ מִיעַסְּקֵי בֵּיהּ** לקוברו, וכי לא היה חביב עליהם, **וְהָכְתִיב** בהמשך הפסוק ביהושע '**וַיִּהְיוּ לִבְנֵי יוֹסֵף לְנַחֲלָה**' שקברוהו בנחלתם, הרי שהיה חביב עליהם, ואם כן מדוע לא התעסקו הם בקבורתו. מתרצת הגמרא על השאלה האחרונה, **שֶׁאָמְרוּ** בני יוסף בינם לבין עצמם, **הַנִּיחוּ לוֹ** – לאבינו יוסף, ויתעסקו בקבורתו כל בני ישראל, לפי **שִׁכְבוֹדוֹ בִּמְרוּבִּים יוֹתֵר מִבְּמוּעָטִין** – כבוד הוא לו שיתעסקו בקבורתו כל בני ישראל שהם מרובין, יותר ממה שיתעסקו בו רק בניו שהם מועטים. **וְתוּ** - משיבה הגמרא על השאלה הראשונה, שכשהיה משה חי, **אָמְרוּ** בני ישראל, **הַנִּיחוּ לוֹ** ליוסף שיתעסק בקבורתו משה לבדו, לפי **שִׁכְבוֹדוֹ בִּגְדוֹלִים יוֹתֵר מִבְּקָטַנִּים** – כבוד הוא לו שיתעסק בקבורתו משה לבדו שהוא אדם גדול יותר ממה שיתעסקו בו שאר ישראל שהן קטנים.

נאמר בפסוק "ואת עצמות יוסף אשר האלו בני ישראל ממצרים **קָבְרוּ בִשְׁכֶם**", שואלת הגמרא, **מַאי שְׁנָא** – מדוע קברוהו דוקא **בִּשְׁכֶם. אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מִשְּׁכֶם גְּנָבוּהוּ** – שמכרוהו לישמעאלים, שהרי נאמר בפסוק שיעקב שלחו אל אחיו הרועים בשכם. לכך אמרו ישראל, **וְלִשְׁכֶם נַחְזִיר אֲבִידָתוֹ** - ישיבוהו לקבורה.

שואלת הגמרא, **קָשׁוּ קְרָאֵי אַהֲדָדֵי** – הפסוקים סותרים האחד את השני, שבפסוק אחד **כְּתִיב** '**וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ**', הרי שמשה הוא שהתעסק בהעלאה במשך כל הארבעים שנה במדבר. **וּכְתִיב** – ואילו בפסוק אחר כתוב '**וְאֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הֶעֱלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'**, הרי שכל ישראל העלום. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, כָּל הָעוֹשֶׂה דָּבָר וְלֹא גְּמָרוֹ, וּבָא אַחֵר וּגְמָרוֹ, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב - עַל זֶה שֶׁגְּמָרוֹ, כְּאִילּוּ הוּא עֲשָׂאוֹ** את הדבר כולו. **רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אַף** מן השמים **מוֹרִידִין אוֹתוֹ** – את זה שהתחיל ולא גמר מעשיו **מִגְּדוּלָּתוֹ, דִּכְתִיב** אצל יהודה אחר מכירת יוסף, '**וַיְהִי בָּעֵת הַהִיא וַיֵּרֶד יְהוּדָה**' – שירד מגדולתו, כיון שהוא התחיל בהצלת יוסף ואמר לאחיו 'מה בצע כי נהרוג את אחינו וכסינו את דמו', והיה לו לגמור ולהצילו מיד אחיו ולהשיבו לאביו. **רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר**, עונשו של המתחיל ואינו גומר חמור, **שֶׁאַף קוֹבֵר** את **אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו** בחייו, **דִּכְתִיב** '**וַתָּמָת בַּת שׁוּעַ אֵשֶׁת יְהוּדָה וְגוֹ'** **וּכְתִיב** '**וַיָּמָת עֵר וְאוֹנָן**', הרי מבואר שמתו אשתו ובניו. **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב מִפְּנֵי מַה נִקְרָא יוֹסֵף עֲצָמוֹת בְּחַיָּיו** – שכשציוה את אחיו להעלות עצמותיו ממצרים, אמר 'והעליתם את עצמותי', והרי היה חי. **מִפְּנֵי שֶׁלֹּא מִיחָה בִּכְבוֹד אָבִיו, דְּקָאָמְרִי לֵיהּ** – שאמרו לו אחיו ברדתם למצרים '**עַבְדְּךָ אָבִינוּ, וְלֹא אָמַר לָהוּ וְלֹא מִידֵּי** - לא מיחה בהם על שקראו ליעקב עבד. **וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וְאִיתֵימָא רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מִפְּנֵי מַה מֵת יוֹסֵף קוֹדֶם לְאֶחָיו, מִפְּנֵי שֶׁהִנְהִיג** את **עַצְמוֹ בְּרַבְּנוּת.**

"**וְיוֹסֵף הוֹרִד מִצְרָיְמָה**", **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אַל תִּיקְרֵי 'הוֹרִד' אֶלָּא הוֹרִיד, שֶׁהוֹרִיד** יוסף את **אִיצְטַגְנִינֵי פַּרְעֹה מִגְּדוּלָּתָן** – שלא ידעו לפתור את חלום פרעה כמותו. עוד נאמר, "**וַיִּקְנֵהוּ פוֹטִיפַר סְרִיס פַּרְעֹה**", **אָמַר רַב, שֶׁקְּנָאוֹ** – פוטיפר את יוסף מחמת יופיו **לְעַצְמוֹ** – למשכב זכור. ו(**בָּא גַּבְרִיאֵל וְסֵירְסוֹ**) **בָּא גַּבְרִיאֵל וּפִירְעוֹ** – סירס את פוטיפר סירוס מרובה. וההוכחה לכך היא, **שֶׁמַּעִיקָּרָא כְּתִיב** '**פּוֹטִיפַר**', **וּלְבַסּוֹף** - בפרשה הבאה, נוספה לשמו האות ע' ונקרא '**פּוֹטִיפֶרַע**', והיינו משום שנעשה סריס.

שנינו במשנה, **מִי לָנוּ גָּדוֹל מִמֹּשֶׁה וְכוּ'**. דורשת הגמרא את הפסוקים שנאמרו בענין מיתת משה. נאמר "**וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי רַב לְךָ** אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה", **אָמַר רַבִּי לֵוִי**, לשון זה שאמר 'רב לך' בא לדרוש, שכיון שבשעת מחלוקת קורח ועדתו, **בְּ'רַב' בִּישֵׁר** – ענה להם בלשון 'רב', לכן נענש בכך **שבְּ'רַב' בִּישְׁרוּהוּ**. ומפרשת הגמרא, **בְּרַב בִּישֵׁר**, היינו מה שאמר משה לקרח ועדתו, '**רַב לָכֶם** בני לוי', כלומר שדי לכם במה שיש לכם. וכיון שהקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה, נענש באותו לשון **וּבְרַב בִּישְׁרוּהוּ, וּלְכַן** נאמר לו '**רַב לְךָ**'. **דָּבָר אַחֵר** – באופן אחר מתפרש לשון '**רַב לְךָ**', **רַב יֵשׁ לְךָ**, שהגיע זמן מלכותו, **וּמַנּוּ** – ומיהו אותו רב, **יְהוֹשֻׁעַ**, ולכך הגיע זמנך להיפטר מן העולם, שאין מלכותך נוגעת במלכותו כמלא הנימה. **דָּבָר אַחֵר, 'רַב לְךָ'**, מלשון די לך, ביקשו הקב"ה שלא ירבה עוד בבקשה על זה, כדי **שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ** הרואים, **הָרַב** - הקב"ה, **כַּמָּה קָשֶׁה** הוא, שאינו שומע לתלמידו, **וְתַלְמִיד** – משה **כַּמָּה סַרְבָּן** הוא יתר על המידה. שואלת הגמרא, **וְכָל כָּךְ לָמָּה** – מדוע באמת לא התקבלה תפילתו של משה שרצה להיכנס לארץ ישראל. ומשיבה, **תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, לְפוּם גַּמְלָא שִׁיחְנָא** - לפי כח הגמל מרבים את משאו, והרי זה משל, שאף כאן לפי גודל צדקתו של משה הרבו לדקדק עליו.

"**וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם** לא אוכל עוד לצאת ולבא, וה' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה". דורשת הגמרא, אחר שכבר נאמר שהוא בן מאה ועשרים שנה, **שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר** – מה הוצרך הכתוב לומר שוב '**הַיּוֹם**', אלא יש לדרוש מכך, **שֶׁהַיּוֹם מְלֹאוּ יָמַי וּשְׁנוֹתַי** שנעשיתי בן מאה ועשרים שנה, כלומר שביום זה נולדתי. **לְלַמֶּדְךָ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשְׁלִים שְׁנוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים, מִיּוֹם לְיוֹם וּמֵחֹדֶשׁ לְחֹדֶשׁ** – שנפטרים מן העולם באותו יום ובאותו חודש שבו נולדו, **דִּכְתִיב** '**אֶת מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא**'. ודורשת הגמרא מה שנאמר '**לֹא אוּכַל עוֹד לָצֵאת וְלָבוֹא**', **מַאי** הכוונה '**לָצֵאת וְלָבֹא, אִילֵימָא** - אם תפרש שתשש כוחו ואינו יכול עוד **לָצֵאת וְלָבֹא מָמָשׁ**, יקשה, **וְהָכְתִיב 'וּמֹשֶׁה בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בְּמֹתוֹ לֹא נָס לֵחֹה'**, ומתפרש שעד סוף ימיו לא נס ממנו לחלוחית כוחו. וכן **וּכְתִיב** '**וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעַרְבֹת מוֹאָב אֶל הַר נְבוֹ**', **וְתַנְיָא** – שנינו בברייתא **שִׁשִּׁים עֲשָׂרָה מַעֲלוֹת הָיוּ שָׁם** – בערבות מואב, **וּפְסָעָן מֹשֶׁה** – את כולן **בִּפְסִיעָה אַחַת** עד הר נבו, הרי שהיה כוחו עמו. אלא **אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן**, מה שנאמר '**לָצֵאת וְלָבוֹא**', היינו **בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, וּמְלַמֵּד שֶׁנִּסְתַּתְּמוּ מִמֶּנּוּ שַׁעֲרֵי חָכְמָה**, ולא יכל ללמוד תורה.

"**וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ וַיִּתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד**", **תָּנָא, אוֹתָהּ שַׁבָּת** שמת בה משה, **שֶׁל דְּיוּ זוּגֵי הָיְתָה** - שני זוגות היו בה, משה בתחילת היום ויהושע בסופו, ובאותה שבת **נִיטְּלָה רְשׁוּת מֵזֶה** - ממשה, **וְנִיתְּנָה לָזֶה** - ליהושע.

(**וְתַנְיָא**) **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִילְמָלֵא** המִקְרָא דלהלן לגבי מקום קבורת משה **כָּתוּב, אִי אֶפְשָׁר** היה **לְאוֹמְרוֹ** – לומר דבר זה מעצמנו. ומבאר, **הֵיכָן מֹשֶׁה מֵת**, בעבר הירדן שהוא **בְּחֶלְקוֹ שֶׁל רְאוּבֵן, דִּכְתִיב** בהמשך המקרא, "**וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעַרְבֹת מוֹאָב אֶל הַר נְבוֹ**", **וּנְבוֹ** הרי **בְּחֶלְקוֹ שֶׁל רְאוּבֵן קַיְימָא, דִּכְתִיב 'וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ וְגוֹ' וְאֵת נְבוֹ וְגוֹ'**, (**נְבוֹ שֵׁשֶׁם מֵתוּ ג' נְבִיאִים מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּמִרְיָם**), הרי שמיתתו היתה בחלקו של ראובן. **וְהֵיכָן מֹשֶׁה קָבוּר**, בעבר הירדן **בְּחֶלְקוֹ שֶׁל גָּד, דִּכְתִיב** '**וַיַּרְא רֵאשִׁית לוֹ** כי שם חלקת מחוקק ספון **וְגוֹ'**, הרי שנקבר בנחלתו של גד. **וּמֵחֶלְקוֹ שֶׁל רְאוּבֵן עַד חֶלְקוֹ שֶׁל גָּד כַּמָּה** – מרחק **הָוֵי, אַרְבָּעָה מִילִין**. שואלת הגמרא, את **אוֹתָן אַרְבָּעָה מִילִין** שמנחלת ראובן לנחלת גד, **מִי הוֹלִיכוּ**, הרי לא התעסקו ישראל בקבורתו. ומשיבה, **מְלַמֵּד, שֶׁהָיָה מֹשֶׁה מוּטָל בְּכַנְפֵי שְׁכִינָה**, והשכינה העבירה אותו מחלקו של ראובן לחלקו של

המשך בעמוד רכא

ביאורים למסכת סוטה דף יד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

גַּמְטְרָא – מושל שֶׁל בֵּית פְּעוֹר, ואמרו לו, הַרְאֵנוּ הֵיכָן מֹשֶׁה קָבוּר. ולא הצליחו למצוא מקום זה, שכשעָמְדוּ לְמַעְלָה, נִדְמָה היה לָהֶם שמקום קבורתו לְמַטָּה, וכשעמדו לְמַטָּה, נִדְמָה היה לָהֶם שהוא קבור לְמַעְלָה. ואף שנֶחְלְקוּ לִשְׁתֵּי כִּיתּוֹת – קבוצות, אוֹתָן שֶׁעוֹמְדִים לְמַעְלָה, היה נִדְמָה לָהֶן מקום קבורתו לְמַטָּה, ואותן שעמדו לְמַטָּה, נִדְמָה היה לָהֶן שהוא קבור לְמַעְלָה, לְקַיֵּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר במקרא ״וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ״. רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר, אַף מֹשֶׁה רַבֵּינוּ בעצמו אֵינוֹ יוֹדֵעַ הֵיכָן הוא קָבוּר, דִּכְתִיב הָכָא - בפרשת קבורתו ״וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ״, וּכְתִיב הָתָם ״וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים״, הרי שמשה נקרא איש, וראיה שאף הוא לא ידע מקום קבורתו.

וְאָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, אף שלא זכה ליכנס לארץ ישראל בחייו, מִפְּנֵי מַה לא העלו את עצמותיו לארץ ישראל כדרך שהעלו את עצמותיו של יוסף, אלא נִקְבַּר מֹשֶׁה אֵצֶל בֵּית פְּעוֹר. וביאר שעשו כן כְּדֵי לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה - חטא של פְּעוֹר, שחטאו בבנות מואב. **וְאָמַר** רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מַאי דִּכְתִיב ״אַחֲרֵי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם תֵּלֵכוּ״, שמשמעותו ללכת בקרבת ה׳, וְכִי אֶפְשָׁר לוֹ לָאָדָם לְהַלֵּךְ אַחַר שְׁכִינָה, וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר ״כִּי ה׳ אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכְלָה הוּא״, ואם כן לא ניתן לילך אחריו. אֶלָּא כך היא כוונת הפסוק, שצריך האדם לְהַלֵּךְ אַחַר מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא – לנהוג כמדותיו. דהיינו, מַה הוּא – הקב״ה מַלְבִּישׁ עֲרוּמִּים, דִּכְתִיב ״וַיַּעַשׂ ה׳ אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם״, אַף אַתָּה התנהג כן וְהַלְבֵּשׁ עֲרוּמִּים. וכן כפי שהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּיקֵּר חוֹלִים, דִּכְתִיב בבואו לבקר את אברהם אחר מילתו ״וַיֵּרָא אֵלָיו ה׳ בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא״, אַף אַתָּה בַּקֵּר חוֹלִים. וכן מה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִיחֵם אֲבֵלִים, דִּכְתִיב ״וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ״ – שניחמו על אביו וברכו אלוקים ברכת אבלים, אַף אַתָּה נַחֵם אֲבֵלִים. וכן מה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קָבַר מֵתִים, דִּכְתִיב ״וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בָנָיו״, אַף אַתָּה קְבוֹר מֵתִים.

כיון שהזכירה הגמרא שהלביש הקב״ה את אדם וחוה בכתנות עור, דנה הגמרא מהם הַכָּתְנוֹת עוֹר שהלבישם. נחלקו בזה רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד – אחד מהם אָמַר, שהיו מִדָּבָר הַבָּא מִן הָעוֹר – צמר, וְחַד אָמַר שהיה זה פשתן, ונקרא כן לפי שהוא דָּבָר שֶׁהָעוֹר נֶהֱנֶה מִמֶּנּוּ שלובשים אותו סמוך לעור. דָּרַשׁ רַבִּי שִׁמְלַאי, התּוֹרָה בתְּחִילָּתָהּ עוסקת בגְּמִילוּת חֲסָדִים, וְסוֹפָהּ עוסק בגְּמִילוּת חֲסָדִים, תְּחִילָּתָהּ גְּמִילוּת חֲסָדִים, שנכתב שעשה הקב״ה חסד לאדם וחוה, דִּכְתִיב ״וַיַּעַשׂ ה׳ אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם״, וְסוֹפָהּ עוסקת בגְּמִילוּת חֲסָדִים, דִּכְתִיב ״וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בָנָיו״.

דָּרַשׁ רַבִּי שִׁמְלַאי, מִפְּנֵי מַה נִּתְאַוָּה מֹשֶׁה רַבֵּינוּ לִיכָּנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכִי לֶאֱכוֹל מִפְּרִיָּהּ הוּא צָרִיךְ, אוֹ לִשְׂבּוֹעַ מִטּוּבָהּ הוּא צָרִיךְ. אֶלָּא כָּךְ אָמַר מֹשֶׁה בתפילתו ובקשתו ליכנס לארץ, הֲרֵבֵה מִצְוֹת נִצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל, וְאֵין מִתְקַיְּימִין – חלק מהן אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לכך אֶכָּנֵס אף אֲנִי לָאָרֶץ, כְּדֵי שֶׁיִּתְקַיְּימוּ המצוות כּוּלָּן עַל יָדִי. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּלוּם מה שאַתָּה מְבַקֵּשׁ לקיים המצוות התלויות בארץ, אין זה אֶלָּא בכדי לְקַבֵּל שָׂכָר עליהם, אם כן מַעֲלֶה אֲנִי עָלֶיךָ כְּאִילּוּ עֲשִׂיתָם ותקבל שכרך עליהם. שֶׁנֶּאֱמַר ״לָכֵן אַחֲלֶק לוֹ בָרַבִּים, וְאֶת עֲצוּמִים יְחַלֵּק שָׁלָל, תַּחַת אֲשֶׁר הֶעֱרָה לַמָּוֶת נַפְשׁוֹ, וְאֶת פֹּשְׁעִים נִמְנָה, וְהוּא חֵטְא רַבִּים נָשָׂא, וְלַפֹּשְׁעִים יַפְגִּיעַ״, ונדרש מקרא זה לגבי משה, לָכֵן אַחֲלֵק לוֹ - שכרו בָּרַבִּים, יָכוֹל – שמא תאמר שיהיה שכרו רק כָּאַחֲרוֹנִים, וְלֹא כָּרִאשׁוֹנִים - האבות, תַּלְמוּד לוֹמַר ״וְאֶת עֲצוּמִים יְחַלֵּק שָׁלָל״ - שמתן השכר יהיה כְּאַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, שֶׁהֵן עֲצוּמִים בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת. ומה שנאמר ״תַּחַת אֲשֶׁר הֶעֱרָה לַמָּוֶת נַפְשׁוֹ״, הוא לפי שֶׁמָּסַר משה את עַצְמוֹ לְמִיתָה בעבור ישראל, שֶׁנֶּאֱמַר – לאחר חטא העגל אמר משה, ״ועתה אם תשא חטאתם, וְאִם אֵין מְחֵנִי נָא מספרך וְגו׳״, הרי שהסכים למות למענם. ומה שנאמר ״וְאֶת פֹּשְׁעִים נִמְנָה״, היינו שֶׁנִּמְנָה עִם מִתֵּי מִדְבָּר וראוי לו לחלוק אתם את השכר, לפי שנמנה למות אתם במדבר, וזה היה בעבורם, כמו שנאמר ״ויתעבר בי ה׳ למענכם״. ומה שנאמר ״וְהוּא חֵטְא רַבִּים נָשָׂא״, שנשא על עצמו עוון ישראל, בכך שֶׁכִּיפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל. ומה שנאמר ״וְלַפֹּשְׁעִים יַפְגִּיעַ״, היינו שֶׁבִּיקֵּשׁ רַחֲמִים עַל פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיַּחְזְרוּ בִּתְשׁוּבָה ויכופר להם עוונתם, וְאֵין לשון ״פְּגִיעָה״, אֶלָּא אחת מלשונות התְּפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר ״וְאַתָּה אַל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד הָעָם הַזֶּה וְאַל תִּשָּׂא בַעֲדָם רִנָּה וּתְפִלָּה וְאַל תִּפְגַּע בִּי״, הרי שפגיעה אף היא מלשונות התפילה.

הדרן עלך המקנא לאשתו

היה מביא - פרק שני

בפרשת סוטה נאמר ״והביא האיש את אשתו אל הכהן והביא את קרבנה עליה״, כלומר שמצוה על הבעל להביא את מנחת אשתו סוטה, ומבארת המשנה את סדר הבאת מנחת סוטה ובמה חלוק דינה משאר המנחות.

משנה. הָיָה הבעל מֵבִיא אֶת קרבן מִנְחָתָהּ של אשתו לבית המקדש, שנאמר ״והביא את קרבנה עליה״, בְּתוֹךְ כְּפִיפָה מִצְרִית – בסל של נצרי דקל זרדים הגדלים סביב הדקל, וְנוֹתְנָהּ עַל יָדֶיהָ של האשה בהגיעו לבית המקדש כְּדֵי לְיַגְּעָהּ.

ואלו הן החילוקים בין מנחת סוטה לשאר המנחות, כָּל הַמְּנָחוֹת, תְּחִילָּתָן – כשמביא את המנחה מביתו וסוֹפָן – כשמביאם לעזרה בִּכְלֵי שָׁרֵת – המנחה נתונה בכלי חשוב שראוי להיות כלי שרת, וְזוּ – מנחת סוטה תְּחִלָּתָהּ – כשמביאה מביתו, מביאה בִּכְפִיפָה מִצְרִית – סל מנצרי דקל שאין ראוי לעשות ממנו כלי שרת, וְסוֹפָהּ – כשמביאה לעזרה לעשות בה סדר הקרבתה, לפני הקמיצה מניחה בִּכְלֵי שָׁרֵת. כָּל הַמְּנָחוֹת טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה – שנאמר ״ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה״, וְזוּ אֵינָהּ טְעוּנָה לֹא שֶׁמֶן וְלֹא לְבוֹנָה – שנאמר ״לא יצוק עליו שמן ולא יתן עליו לבנה וגו׳״. כָּל הַמְּנָחוֹת – מלבד מנחת העומר בָּאוֹת מִן הַחִטִּין – שנאמר ״סלת חיטים תעשה אותם״, וְזוּ בָּאָה מִן הַשְּׂעוֹרִין – שנאמר ״עשירית האיפה קמח שעורים״. מִנְחַת הָעוֹמֶר אַף עַל פִּי שֶׁבָּאָה מִן הַשְּׂעוֹרִין אינה דומה למנחת סוטה, שהִיא הָיְתָה בָּאָה גֶּרֶשׁ – מהמובחר ומנופה שבשעורים, שהיו מנפים את הקמח בי״ג נפה עד שנעשה כעין סלת חיטים, וְזוּ – מנחת סוטה בָּאָה קֶמַח – מעורב הקמח עם קליפת השעורה. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר הטעם שמנחת סוטה באה מקמח שעורים הוא, שכֻּלָּם שֶׁמַּעֲשֵׂיהָ מַעֲשֵׂה בְהֵמָה – שהפקירה עצמה לתשמיש למי שאינו בן זוגה כָּךְ קָרְבָּנָהּ עשוי משעורים שהם מַאֲכַל בְּהֵמָה.

גמרא מבארת הגמרא תַּנְיָא אַבָּא חָנִין אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר (וְכָל כָּךְ לָמָּה) מפני מה אמרה התורה להניח את המנחה על ידי האשה, כְּדֵי לְיַגְּעָהּ – כדי שתהיה לסוטה יגיעה בהבאת הקרבן, והטעם שרצתה התורה ליגעה הוא כְּדֵי שֶׁתַּחְזוֹר בָּהּ מחמת היגיעה מדבריה ותודה שזינתה, ולא תיבדק על ידי המים המאררים שיגרמו לה למות. ויש ללמוד מכאן, שאִם כָּבָה חָמָה תּוֹרָה עַל עוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ – שהרי חסה על האשה שזינתה ועברה על רצונו של מקום, קַל וָחוֹמֶר שחסה עַל עוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ. שואלת הגמרא וּמַמַּאי שהטעם שרצתה התורה שתחזור בה ולא תיבדק מִשּׁוּם דְּחָמָה הוּא, דֵּילְמָא רצתה התורה שתחזור בה כִּי הֵיכִי דְּלֵא יצטרכו להכין את המים המאררים וּתִימְחֵק מְגִילָּה ששם ה׳ כתוב בה. עונה הגמרא, רבי אליעזר אינו יכול ללמוד שעושים כן כדי שלא תימחק המגילה, משום שקָסְבַר

סוטה. פרק שני – היה מביא דף יד עמוד א

רש״י

גַּסְטְרָא. מוֹשֵׁל, כְּמַה שֶׁאָמַר קוּמוֹס דּוּכוֹס וְשִׁלְטוֹן, וְחֲבֵרוֹ רִיקֵטוֹן קוֹרְטוֹן גַּסְטְרָא (בְּלָלוֹת קָף כ״ב): **וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק.** נִיחֲמוֹ עַל אָבִיו וּבֵרְכוֹ בִּרְכַּת אֲבֵלִים: **דָּבָר הַבָּא מִן הָעוֹר.** שֶׁל צֶמֶר הוּא: **שֶׁהָעוֹר נֶהֱנֶה מִמֶּנּוּ.** שֶׁל פִּשְׁתָּן שֶׁאָדָם לוֹבֵשׁ סָמוּךְ לְעוֹרוֹ: **תְּחִלָּתוֹ גְּמִילוּת חֲסָדִים.** הִלְבִּישׁ עֲרֻמִּים: **וְלַפּוֹשְׁעִים יַפְגִּיעַ.** בִּשְׁבִיל פּוֹשְׁעִים הִפְגִּיעַ: **הֶעָרָה.** הַרִיק:

תוספות

מפני מה נקבר מול בית פעור כדי לכפר על מעשה פעור. ומדרש אגדה בכל שנה ושנה בעת שחטאו ישראל בבנות מואב באותו פרק בית פעור עולה למעלה כדי לקטרג ולהזכיר עון וכשהוא רואה קברו של משה חוזר ושוקע שמשה רבינו שקעו בקרקע עד חוטמו וכל שעה שעולה חוזר ונשקע למקום ששקעו משה רבינו. מתוספת רבי:

הַדְרָן עֲלָךְ הַמְּקַנֵּא

הָיָה מֵבִיא אֶת מִנְחָתָהּ. הַבַּעַל, כִּדְכְתִיב וְהֵבִיא אֶת קָרְבָּנָהּ עָלֶיהָ וְגוֹ׳ (כְּמִדְבַּר ה׳): **כְּפִיפָה מִצְרִית.** סַל שֶׁל נִצְרֵי דֶּקֶל, זְרָדִים שֶׁגְּדֵלִין סָבִיב הַדֶּקֶל: **כְּדֵי לְיַגִּיעָה.** בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ שֶׁנִּמְנָא: **תְּחִלָּתָן וְסוֹפָן.** הַשִּׁתָּא מִשְּׁמַע כְּשֶׁמְּבִיאָהּ מְבִיתוֹ מְבִיאָהּ בִּכְלֵי שָׁרֵת לְעֲזָרָה: **וְסוֹפָהּ בִּכְלֵי שָׁרֵת.** קֹדֶם קְמִיצָה: **כָּל הַמִּנְחוֹת טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה.** כִּדְכְתִיב וְיָצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לְבוֹנָה (וַיִּקְרָא ב׳). וּלְקַמִּיהּ פְּרִיךְ וְהָאִיכָּא מִנְחַת חוֹטֵא: **וְוֹ׳ אֵינָהּ טְעוּנָה.** דִּכְתִיב בָּהּ לֹא יִצּוֹק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְגוֹ׳ (בְּמִדְבַּר ה׳): **בָּאוֹת מִן הַחִטִּין.** דִּכְתִיב סֹלֶת חִטִּים תִּעָשֶׂה אוֹתָם (שְׁמוֹת כט׳): **מִנְחַת הָעֹמֶר בָּאָה מִן שְׂעוֹרִים.** בְּמִסֶּכֶת מְנָחוֹת (קָף סח׳): יְלַפִּינָן לַהּ מִקְּרָאֵי: **בָּאָה גֶּרֶשׁ.** דִּכְתִיב גֶּרֶשׁ כַּרְמֶל תַּקְרִיב אֶת מִנְחַת בִּכּוּרֶיךָ (וַיִּקְרָא ב׳), וּבְמִסֶּכֶת מְנָחוֹת (קָף סו׳): אֲמָרִינָן בְּמִנְחַת הָעֹמֶר הַכָּתוּב מְדַבֵּר: **גֶּרֶשׁ.** בִּשְׁעוֹרִים מֻבְחָר שֶׁבּוֹ, מְגֻפָּה בִּי״ג נָפָה בְּעִין סֹלֶת חִטִּים: **קָמַח.** הַכֹּל מְעוֹרָב כְּמוֹ שֶׁנִּטְחַן: גמ׳ **וְכָל כָּךְ לְמָה.** לְמָה אָנוּ טוֹרְחִין לְיַגִּיעָה: **עַל עוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ.** שֶׁאִם זִנְּתָה עֲבֵרָה עַל רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם וְרוֹצָה שֶׁתּוֹדֶה שֶׁלֹּא תִּיבָּדֵק: **קָסָבַר.** הַאי תַּנָּא דְּאָמַר מְשׁוּם דְּחָסָה הוּא:

משקה

הדרן עלך המקנא

מביא את מנחתה. אין סדר המשנה וסדר הפרשה מכוונין שהרי כך סדר הפרשה קינא לה ונסתרה מעלה האשה ומביא את מנחתה הכהן מביא פיילי של חרס ונותן לתוכו חצי לוג מים מן הכיור ונותן בו עפר מעמיד האשה בשער נקנור ואוחז בבגדיה וסותר את שערה ונותן את המנחה על ידיה וביד הכהן מים המרים ומשביע ומתנה עמה וכותב את המגילה ומוחק ומשקה ונוטל מנחתה מתוך כפיפה מצרית ונותן לתוך כלי שרת מניף ומגיש קומץ ומקטיר ולא ידענו למה שינה התנא הסדר ואם סדר התנא דוקא או סדר הפרשה:

כדי ליגעה. שהרי היתה נתונה על ידה עד גמר כל הסדר כדי שתחזור ותודה ולא שייך למימר דדריש טעמא דקרא אלא היכא דנפקא לן מינה מידי דמרבי מיניה וקרא סתמא כתיב וכולל הכל ואנו דורשין טעמו ואומרים זהו הטעם של פסוק הואיל וטעמו בשביל כך איכא דוקא כגון לא תחבול בגד אלמנה משמע בין עניה ועשירה וקאמר ר״ש טעמא דקרא שאם אתה ממשכן אותה אתה משיא לה שם רע בשכינותיה מתוך שאתה משיב לה העבוט ונאמר עניה דוקא אין ממשכנין אותה (כ״מ קף קטו.):

אי

גַּסְטְרָא שֶׁל בֵּית פְּעוֹר, הַרְאֵנוּ הֵיכָן מֹשֶׁה קָבוּר. עָמְדוּ לְמַעְלָה, נִדְמָה לָהֶם לְמִטָּה. לְמִטָּה, נִדְמָה לָהֶם לְמַעְלָה. נֶחְלְקוּ לִשְׁתֵּי כִּיתוֹת, אוֹתָן שֶׁעוֹמְדִים לְמַעְלָה, נִדְמָה לָהֶן לְמִטָּה. לְמִטָּה, נִדְמָה לָהֶן לְמַעְלָה, לְקַיֵּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר ׳וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ׳. רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר, אַף מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אֵינוֹ יוֹדֵעַ הֵיכָן קָבוּר, כְּתִיב הָכָא ׳וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ׳, וּכְתִיב הָתָם ׳זֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים׳. וְאָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מִפְּנֵי מַה נִּקְבַּר מֹשֶׁה אֵצֶל בֵּית פְּעוֹר, כְּדֵי לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה פְּעוֹר. וְאָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מַאי דִּכְתִיב ׳אַחֲרֵי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם תֵּלֵכוּ׳, וְכִי אֶפְשָׁר לוֹ לְאָדָם לְהַלֵּךְ אַחַר שְׁכִינָה, וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר ׳כִּי ה׳ אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכְלָה הוּא׳, אֶלָּא לְהַלֵּךְ אַחַר מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. מָה הוּא מַלְבִּישׁ עֲרוּמִּים, דִּכְתִיב ׳וַיַּעַשׂ ה׳ אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם׳, אַף אַתָּה הַלְבֵּשׁ עֲרוּמִּים. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּיקֵּר חוֹלִים, דִּכְתִיב ׳וַיֵּרָא אֵלָיו ה׳ בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא׳, אַף אַתָּה בַּקֵּר חוֹלִים. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִיחֵם אֲבֵלִים, דִּכְתִיב ׳וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ׳, אַף אַתָּה נַחֵם אֲבֵלִים. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קָבַר מֵתִים, דִּכְתִיב ׳וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּי׳, אַף אַתָּה קְבוֹר מֵתִים: ׳כָּתְנוֹת עוֹר׳ רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר דָּבָר הַבָּא מִן הָעוֹר, וְחַד אָמַר דָּבָר שֶׁהָעוֹר נֶהֱנֶה מִמֶּנּוּ. דָּרַשׁ רַבִּי שִׁמְלַאי, תּוֹרָה תְּחִלָּתָהּ גְּמִילוּת חֲסָדִים, וְסוֹפָהּ גְּמִילוּת חֲסָדִים. תְּחִילָּתָהּ גְּמִילוּת חֲסָדִים, דִּכְתִיב ׳וַיַּעַשׂ ה׳ אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם׳, וְסוֹפָהּ גְּמִילוּת חֲסָדִים, דִּכְתִיב ׳וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּי׳. דָּרַשׁ רַבִּי שִׁמְלַאי, מִפְּנֵי מַה נִּתְאַוָּה מֹשֶׁה רַבֵּינוּ לִיכָּנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכִי לֶאֱכוֹל מִפְּרִיָּהּ הוּא צָרִיךְ, אוֹ לִשְׂבּוֹעַ מִטּוּבָהּ הוּא צָרִיךְ. אֶלָּא כָּךְ אָמַר מֹשֶׁה, הַרְבֵּה מִצְוֹת נִצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל, וְאֵין מִתְקַיְּימִין אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֶכָּנֵס אֲנִי לְאֶרֶץ, כְּדֵי שֶׁיִּתְקַיְּימוּ כּוּלָּן עַל יָדִי. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּלוּם אַתָּה מְבַקֵּשׁ אֶלָּא לְקַבֵּל שָׂכָר, מַעֲלֶה אֲנִי עָלֶיךָ כְּאִילּוּ עֲשִׂיתָם, שֶׁנֶּאֱמַר ׳לָכֵן אַהֲלֵךְ לוֹ רַבִּים, וְאֶת עֲצוּמִים יְחַלֵּק שָׁלָל, תַּחַת אֲשֶׁר הֶעֱרָה לַמָּוֶת נַפְשׁוֹ, וְאֶת פֹּשְׁעִים נִמְנָה, וְהוּא חֵטְא רַבִּים נָשָׂא, וְלַפֹּשְׁעִים יַפְגִּיעַ׳, ׳לָכֵן אַחֲלֵק לוֹ רַבִּים׳, יָכוֹל כָּאֲחֵרוֹנִים וְלֹא כָּרִאשׁוֹנִים, תַּלְמוּד לוֹמַר ׳וְאֶת עֲצוּמִים יְחַלֵּק שָׁלָל׳ כְּאַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, שֶׁהֵן עֲצוּמִים בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת. ׳תַּחַת אֲשֶׁר הֶעֱרָה לַמָּוֶת נַפְשׁוֹ׳, שֶׁמָּסַר עַצְמוֹ לְמִיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וְאִם אֵין מְחֵנִי נָא וְגוֹ׳״. ׳וְאֶת פֹּשְׁעִים נִמְנָה׳, שֶׁנִּמְנָה עִם מְתֵי מִדְבָּר. ׳וְהוּא חֵטְא רַבִּים נָשָׂא׳, שֶׁכִּפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל. ׳וְלַפֹּשְׁעִים יַפְגִּיעַ׳, שֶׁבִּיקֵּשׁ רַחֲמִים עַל פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיַּחְזִירוּ בִּתְשׁוּבָה, וְאֵין ׳פְּגִיעָה׳ אֶלָּא תְּפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וְאַתָּה אַל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד הָעָם הַזֶּה וְאַל תִּשָּׂא בַעֲדָם רִנָּה וּתְפִלָּה וְאַל תִּפְגַּע בִּי׳:

הַדְרָן עֲלָךְ הַמְּקַנֵּא לְאִשְׁתּוֹ

הָיָה מֵבִיא - פֶּרֶק שֵׁנִי

מִשְׁנָה. הָיָה מֵבִיא אֶת מִנְחָתָהּ בְּתוֹךְ כְּפִיפָה מִצְרִית וְנוֹתְנָהּ עַל יָדֶיהָ כְּדֵי לִיגְּעָהּ. כָּל הַמִּנְחוֹת תְּחִילָּתָן וְסוֹפָן בִּכְלֵי שָׁרֵת, וְוֹ׳ תְּחִלָּתָהּ בְּכְפִיפָה מִצְרִית וְסוֹפָהּ בִּכְלֵי שָׁרֵת. כָּל הַמִּנְחוֹת טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה, וְוֹ׳ אֵינָהּ טְעוּנָה לֹא שֶׁמֶן וְלֹא לְבוֹנָה. כָּל הַמִּנְחוֹת בָּאוֹת מִן הַחִטִּין וְוֹ׳ בָּאָה מִן הַשְּׂעוֹרִין. מִנְחַת הָעֹמֶר אַף עַל פִּי שֶׁבָּאָה מִן הַשְּׂעוֹרִין, הִיא הָיְתָה בָּאָה גֶּרֶשׁ, וְוֹ׳ בָּאָה קָמַח. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, כֹּשֵׁם שֶׁמַּעֲשֶׂיהָ מַעֲשֵׂה בְהֵמָה כָּךְ קָרְבָּנָהּ מַאֲכַל בְּהֵמָה. **גְּמָרָא** תַּנְיָא אַבָּא חָנִין אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, (וְכָל כָּךְ לָמָּה) כְּדֵי לִיגְּעָהּ כְּדֵי שֶׁתַּחְזוֹר בָּהּ. אִם כָּכָה חָסָה תּוֹרָה עַל עוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ, קַל וָחוֹמֶר עַל עוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ. וּמִמַּאי מִשּׁוּם דְּחָסָה הוּא, דִּילְמָא כִּי הֵיכִי דְּלֹא תִּימְחַק מְגִילָה, קָסָבַר

משקה

סוטה. פרק שני – היה מביא דף יד עמוד ב

תוספות

אי משום מגילה הא אימחיקא. היה קשה לרבי והאמרי׳ לעיל (קף ז:) דלאחר [שנמחקה] מגילתה מאיימין עליה שתשתה ונראה דעל כרחך אית לן למימר דר״א לית ליה איום שתשתה אפי׳ אחר מחיקת מגילה ומדלא פריך נהי דמשקה ואחר מקריבה אימא דלאחר מחיקה לאלתר היה נוטל המנחה מעל ידיה ש״מ דפשיטא ליה דעד שעת הקרבה היה מניחה על ידיה אם כן למאן דאמר מאיימין עליה שתשתה אית לן למימר דסבירא ליה מקריב מנחתה ואח״כ שותה דכבר נקרבה: טעונה

רש״י

מַשְׁקֶה וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ, דְּאִי מִשּׁוּם מְגִילָּה הָא אִימְּחִיקָא לָהּ: כָּל הַמִּנְחוֹת כּוּ׳: וּרְמִינְהוּ, סֵדֶר מִנְחוֹת כֵּיצַד, אָדָם מֵבִיא מִנְחָה מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ בִּכְלִי שָׁרֵת וּמְמַלֵּא מִמֶּנָּה בִּכְלִי שָׁרֵת, וְנוֹתֵן עָלֶיהָ שַׁמְנָה וּלְבוֹנָתָהּ וּמוֹלִיכָהּ אֶצֶל כֹּהֵן, וְכֹהֵן מוֹלִיכָהּ אֶצֶל מִזְבֵּחַ וּמַגִּישָׁהּ בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית כְּנֶגֶד חוּדָהּ שֶׁל קֶרֶן, וְדַיּוֹ. וּמְסַלֵּק אֶת הַלְּבוֹנָה לְצַד אֶחָד וְקוֹמֵץ מִמְּקוֹם שֶׁנִּתְרַבָּה שַׁמְנָהּ, וְנוֹתְנוֹ לְתוֹךְ כְּלִי שָׁרֵת וּמְקַדְּשוֹ בִּכְלִי שָׁרֵת וּמְלַקֵּט אֶת לְבוֹנָתָהּ וְנוֹתְנָהּ עַל גַּבָּיו (וּמַעֲלֶה אוֹתוֹ לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ) וּמַעֲלֵהוּ וּמַקְטִירוֹ בִּכְלִי שָׁרֵת וּמוֹלְחוֹ וְנוֹתְנוֹ עַל גַּבֵּי הָאִישִׁים. קָרֵב הַקּוֹמֵץ, שְׁרֵיהָ נֶאֱכָלִין וְרָשָׁאִין הַכֹּהֲנִים לִיתֵּן לְתוֹכָהּ יַיִן וְשֶׁמֶן וּדְבַשׁ, וְאֵין אֲסוּרִין אֶלָּא מִלְּחַמֵּץ. קָתָנֵי מִיהָא, בִּקְלָתוֹת שֶׁל כֶּסֶף וּבִקְלָתוֹת שֶׁל זָהָב. אָמַר רַב פַּפָּא, אֵימָא בְּכֵלִים הָרְאוּיִין לִכְלֵי שָׁרֵת, מִכְּלָל דִּכְסִיפָּה מִצְרִית לֹא חַיְּיָא. כְּמַאן, דְּלֹא כְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּתַנְיָא כְּלִי שָׁרֵת שֶׁעֲשָׂאָן שֶׁל עֵץ, רַבִּי פּוֹסֵל וְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר. אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה, אֵימַר דְּאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה בַּחֲשׁוּבִין, בִּפְחוּתִין מִי אָמַר. וְכִי לֵית לֵיהּ לְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה ׳הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפֶחָתֶךָ׳: וְנוֹתְנָהּ לִכְלִי שָׁרֵת וּמְקַדְּשָׁהּ בִּכְלִי שָׁרֵת: שָׁמְעַתְּ מִינָּהּ, כְּלִי שָׁרֵת אֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא מִדַּעַת. אֵימָא, נוֹתְנָהּ בִּכְלִי שָׁרֵת לְקַדְּשָׁהּ בִּכְלִי שָׁרֵת: וְנוֹתֵן עָלֶיהָ שַׁמְנָהּ וּלְבוֹנָתָהּ: שֶׁנֶּאֱמַר ׳וְיָצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לְבֹנָה׳: וּמוֹלִיכָהּ אֶצֶל כֹּהֵן: דִּכְתִיב ׳וֶהֱבִיאָהּ אֶל בְּנֵי אַהֲרֹן וְגוֹ׳״: וְכֹהֵן מוֹלִיכָהּ אֶצֶל מִזְבֵּחַ: דִּכְתִיב ׳וְהִגִּישָׁהּ (אֵצֶל) [אֶל] הַמִּזְבֵּחַ׳: מַגִּישָׁהּ בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית כְּנֶגֶד חוּדָהּ שֶׁל קֶרֶן וְדַיּוֹ. מְנָלָן, דִּכְתִיב ׳וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקְרֵב אֹתָהּ בְּנֵי אַהֲרֹן לִפְנֵי ה׳ אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ׳, וְתַנְיָא, לִפְנֵי ה׳, יָכוֹל בַּמַּעֲרָב, תַּלְמוּד לוֹמַר ׳אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ׳. אִי אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ, יָכוֹל בַּדָּרוֹם, תַּלְמוּד לוֹמַר ׳לִפְנֵי ה׳״. הָא כֵּיצַד, מַגִּישָׁהּ בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית כְּנֶגֶד חוּדָהּ שֶׁל קֶרֶן, וְדַיּוֹ. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, יָכוֹל נַגִּישֶׁנָּה בְּמַעֲרָבָהּ שֶׁל קֶרֶן אוֹ לְדָרוֹמָהּ שֶׁל קֶרֶן, אָמַרְתָּ כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא שְׁנֵי מִקְרָאוֹת, אֶחָד מְקַיֵּים עַצְמוֹ וּמְקַיֵּים דִּבְרֵי חֲבֵירוֹ, וְאֶחָד מְקַיֵּים עַצְמוֹ וּמְבַטֵּל דִּבְרֵי חֲבֵירוֹ, מַנִּיחִין אֶת שֶׁמְּקַיֵּים עַצְמוֹ וּמְבַטֵּל חֲבֵירוֹ, וְתוֹפְסִין אֶת שֶׁמְּקַיֵּים עַצְמוֹ וּמְקַיֵּים חֲבֵירוֹ, כְּשֶׁאַתָּה אוֹמֵר ׳לִפְנֵי ה״ בַּמַּעֲרָב. בִּיטַּלְתָּהּ ׳אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ׳ בַּדָּרוֹם, וּכְשֶׁאַתָּה אוֹמֵר ׳אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ׳ בַּדָّרוֹם, קַיֵּימְתָּהּ ׳לִפְנֵי ה״ בַּמַּעֲרָב. הָא כֵּיצַד, מַגִּישָׁהּ לְדָרוֹמָהּ שֶׁל קֶרֶן. וְהֵיכָן קַיֵּימְתָּהּ, אָמַר רַב אַשִׁי, קָסָבַר הַאי תַּנָּא, כּוּלֵּיהּ מִזְבֵּחַ בַּצָּפוֹן קָאֵי. מַאי וְדַיּוֹ, אָמַר רַב אַשִׁי, אִיצְטְרִיךְ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא, תִּיבָּעֵי הַגָּשַׁת מִנְחָה גּוּפָהּ, קָמַשְׁמַע לָן. וְאֵימָא הָכִי נַמִּי, אָמַר קְרָא ׳וְהִקְרִיבָהּ אֶל הַכֹּהֵן וְגוֹ׳ וְהִגִּישָׁהּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ׳ מָה הַקְרָבָה אֶצֶל כֹּהֵן בִּכְלִי, אַף הַגָּשָׁה אֶצֶל מִזְבֵּחַ בִּכְלִי: וּמְסַלֵּק אֶת לְבוֹנָתָהּ לְצַד אֶחָד: כִּי הֵיכִי דְּלֹא תִּקְמוֹץ בַּהֲדֵי מִנְחָה, כִּדְתְנַן קָמֵץ וְעָלָה בְּיָדוֹ צְרוֹר אוֹ גַּרְגַּר מֶלַח אוֹ קוֹרֶט לְבוֹנָה פָּסוּל: וְקוֹמֵץ מִמָּקוֹם שֶׁנִּתְרַבָּה שַׁמְנָהּ: מְנָלָן, דִּכְתִיב ׳מִסְלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ׳ ׳מִגְּרִשָׁהּ וּמִשַּׁמְנָהּ׳: וְנוֹתְנוֹ לְתוֹךְ כְּלִי שָׁרֵת וּמְקַדְּשוֹ בִּכְלִי שָׁרֵת: לָמָּה לִי, הָא קִדְּשָׁהּ חֲדָא זִימְנָא. מִידֵּי דַּהֲוָה אָדָם, דָּם אַף עַל גַּב דְּקִדֵּישְׁתֵּיהּ כַּסִּין בְּצִוּאַר בְּהֵמָה, הֲדַר מְקַדֵּישׁ לֵיהּ בִּכְלִי שָׁרֵת, הָכָא נַמִּי לֹא שְׁנָא: וּמְמַלֵּט אֶת לְבוֹנָתָהּ וְנוֹתְנָהּ עַל גַּבָּיו: דִּכְתִיב ׳וְאֵת כָּל הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה׳: וּמַעֲלֵהוּ וּמקטירו

זֶה עוֹשֶׂה אֶלָּא תִּפּוּס הַמְקַיֵּים אֶת שֶׁנֵּיהֶם: קַיֵּימְתָּהּ לְפָנֵי ה׳ בַּמַּעֲרָב הָא כֵּיצַד מַגִּישָׁהּ לְדָרוֹמָהּ שֶׁל קֶרֶן. ה״ג לָהּ בְּת״כ, לְדָרוֹמָהּ שֶׁל קֶרֶן וְלֹא בְּעֵי כְּנֶגֶד חֲדָהּ: וְהֵיכָן קַיֵּימְתָּהּ. הֲלָא חוּץ לִכְנֶגֶד זָוִיּוֹת הַהֵיכָל הוּא: קָסָבַר הַאי תָּנָא. ר׳ אֶלְעָזָר: כֻּלֵּיהּ מִזְבֵּחַ בַּצָּפוֹן קָאֵי. בְּחֵלֶק צְפוֹנִי שֶׁל עֲזָרָה, וְלֵית לֵיהּ דְּמִזְבֵּחַ מֵכָן כְּנֶגֶד הַהֵיכָל וּכְתָלָיו, נִמְצָא דְּרוֹמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ כְּנֶגֶד אֶמְצַע פֶּתַח הַהֵיכָל, הִלְכָּךְ יַגִּישֶׁנָּה אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ בַּדָּרוֹם, וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא סְמוּךְ לַמַּעֲרָב, נִמְצָא מְקַיֵּים אֶת שְׁנֵיהֶם. וְה״ג נַמִּי אִם הָיָה מִזְבֵּחַ מְשׁוּךְ מֵעֵט מִכְּנֶגֶד זָוִיּוֹת דְּרוֹמִית הַהֵיכָל וְלֹא בְּצָפוֹן שֶׁיְּהֵא דְּרוֹמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ כְּנֶגֶד הַהֵיכָל הָיָה מִצִּי לְקַיֵּים אֶת שְׁנֵיהֶם, דִּכְנֶגֶד הַהֵיכָל קָרֵינָן בֵּיהּ לְפָנֵי ה׳ וּבִלְבַד שֶׁיַּגִּישׁ סְמוּךְ לְקֶרֶן דְּהֵיינוּ אֵצֶל מַעֲרָב, וְהָא דְּנָקֵט לְמִשְׁמַע מִנָּהּ כֵּלֵּיהּ מִזְבֵּחַ בְּצָפוֹן קָאֵי, מִשּׁוּם דְּג׳ מַחֲלוֹקוֹת הֵן בְּדָבָר זֶה, ר׳ יְהוּדָה אית לֵיהּ מִזְבֵּחַ מֵכָן כְּנֶגֶד הַיֵּכָל וּכְתָלָיו בְּפ״ק דְּיוֹמָא (קף טז.), וְר״א בֶּן יַעֲקֹב אית לֵיהּ כֻּלֵּיהּ מִזְבֵּחַ בְּדָרוֹם זֶה, וְאָמַר צְפוֹנִי שֶׁהוּא צַד פְּנוּי מִכֹּלּוּם, וְר׳ יוֹסֵי הַגְּלִילִי אית לֵיהּ כֻּלֵּיהּ מִזְבֵּחַ בַּצָּפוֹן קָאֵי בִּזְבָחִים בְּפ״ד קָדְשֵׁי קָדָשִׁים (קף נט.), הִלְכָּךְ לְר״א דְּהָכָא דְּשַׁמְעִי׳ לֵיהּ ע״כ דְּקָאֲמַר זָוִיּוֹת דְּרוֹמִית שֶׁל מִזְבֵּחַ לְפָנִים מִכְּנֶגֶד זָוִיּוֹת שֶׁל הֵיכָל הוּא, וּפְלִיג אַדְּר״י וְאַדְּר״א בֶּן יַעֲקֹב, מוֹקְמִינָן לֵיהּ כְּר׳ יוֹסֵי הַגְּלִילִי דִּס״ל דְּכֻלֵּיהּ מִזְבֵּחַ בַּצָּפוֹן, וְלֹא מוֹקְמִינָן לֵיהּ בְּמַחְלוֹקֶת רְבִיעִית: **מַאי וְדַיּוֹ.** מַאי תִּיסַּק אַדַּעְתֵּיהּ דְּנִבְעֵי תִּפֵּי: **מִנְחָה גּוּפָהּ.** וְלֹא הַכְּלִי שֶׁהִיא בָהּ אֶלָּא יְכוֹלָה הַכְּלִי שֶׁיְּהֵא נוֹגֵעַ סֹלֶת לְמִזְבֵּחַ: **פָּסוּל.** מִשּׁוּם דַּהֲוָה קְמֵץ חָסֵר: **סַכִּין.** הֲרֵי כְּלִי שָׁרֵת דְּתַנְיָא (וּמִשְׁנָה קַף יב:) כָּל הַכֵּלִים שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה מִשִּׁיחָתָן מִקְדַּשְׁתָּן, מִכָּאן וְאֵילָךְ עֲבוֹדָתָן מְחַנַּכְתָּן: **הֲדַר מְקַדֵּשׁ לֵיהּ בִּכְלִי.** שֶׁמְּקַבְּלוֹ בִּכְלִי שָׁרֵת כִּדְכְתִיב וְיָשַׁם בָּאֲגֻדּוֹת (קְמוּט כז:): **וְאֵת כָּל הַלְּבֹנָה.** גַּבֵּי הַקְטָרָה כְּתִיב, דְּמִקְטַר קְמֵץ וּלְבוֹנָה כִּי הַדְדֵי:

ביאורים למסכת סוטה דף יד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

שסדר בדיקת הסוטה הוא, שתחילה מוחים את מגילת סוטה אל המים ומַשְׁקֶה את המים, וגם לאחר שהשקוה משאירים את המנחה על ידיה **וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ**, ולכן הוכרח לומר שהטעם שרצתה התורה ליגעה כדי שתודה ולא תיבדק הוא משום שחסה עליה שלא תמות, **דְּאִי מִשּׁוּם מְגִילָּה** שלא תימחק, מדוע ממשיכים ליגעה **הָא** כבר **אִימְּחִיקָא לַהּ**.

כָּל הַמְּנָחוֹת כּוּ׳. מקשה הגמרא **וּרְמִינְהוּ**, שנינו בברייתא **סֵדֶר מְנָחוֹת כֵּיצַד, אָדָם מֵבִיא מִנְחָה מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ בִּקְלָתוֹת** – כעין סלים **שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב, וְנוֹתְנָהּ** כשמגיע לעזרה **לְתוֹךְ כְּלִי שָׁרֵת וּמְקַדְּשָׁהּ בִּכְלֵי שָׁרֵת** – הבינה הגמרא שכשנותן את המנחה בכלי שרת צריך שתהיה דעתו שהכלי יקדשנה, **וְנוֹתֵן עָלֶיהָ** בעל הקרבן **שַׁמְנָהּ וּלְבוֹנָתָהּ וּמוֹלִיכָהּ אֵצֶל כֹּהֵן, וְכֹהֵן מוֹלִיכָהּ אֵצֶל מִזְבֵּחַ** החיצון **וּמַגִּישָׁהּ** – שיגע הכלי **בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית כְּנֶגֶד חוּדָהּ שֶׁל קֶרֶן, וְדַיּוֹ** די בכך. **וּמְסַלֵּק** הכהן **אֶת הַלְּבוֹנָה** שבתוך הכלי **לְצַד אֶחָד** של הכלי, כדי שלא יתערב בקומץ חלק מן הלבונה, **וְקוֹמֵץ** – נוטל הכהן בקמיצתו **מִמְּקוֹם שֶׁנִּתְרַבָּה שַׁמְנָהּ** – ממקום שהמנחה בלולה היטב בשמן, **וְנוֹתְנוֹ לְתוֹךְ כְּלִי שָׁרֵת** אחר **וּמְקַדְּשׁוֹ בִּכְלֵי שָׁרֵת** בשנית, ולהלן יתפרש טעם הדבר. **וּמְלַקֵּט אֶת לְבוֹנָתָהּ** שנותרה בכלי הראשון **וְנוֹתְנָהּ עַל גַּבָּיו** – על גבי הקומץ, (**וּמַעֲלֶה אוֹתוֹ לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ**) **וּמַעֲלֶהוּ** – את הקומץ שהלבונה נתונה על גביו **וּמַקְטִירוֹ בִּכְלֵי שָׁרֵת, וּמוֹלְחוֹ וְנוֹתְנוֹ עַל גַּבֵּי הָאִישִׁים** שעל המזבח. לאחר שקָרַב **הַקּוֹמֵץ, שְׁיָרָיו** של המנחה שנותרו בכלי **נֶאֱכָלִין** לכהנים, **וְרָשָׁאִין הַכֹּהֲנִים לִיתֵּן לְתוֹכָהּ** – לתוך השיריים **יַיִן וְשֶׁמֶן וּדְבַשׁ, וְאֵין אֲסוּרִין** לעשות בשיירי המנחה **אֶלָּא מִלְּחַמֵּץ** – לגרום להם שיחמיצו. מבארת הגמרא הקושיא מהברייתא, **קָתָנֵי מִיהָא,** שהביאו את המנחה מבית בעל הקרבן **בִּקְלָתוֹת שֶׁל כֶּסֶף וּבִקְלָתוֹת שֶׁל זָהָב** ורק לאחר הבאתה לעזרה הניחוה בכלי שרת, ואילו במשנה מבואר שאף תחילתן בכלי שרת. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַב פָּפָּא אֵימָא בְּכֵלִים הָרְאוּיִין לִכְלֵי שָׁרֵת** – אין כוונת המשנה שנותנה מתחילה בכלי שרת, אלא שנותנה בכלים הראויים לקדשן ולעשות מהם כלי שרת. מדייקת הגמרא, **מִכְּלָל** – משמע מהמשנה **דִּכְפִיפָה מִצְרִית לֹא חֲזִיָא** – אינה ראויה להיות כלי שרת ולכן אין מביאין בה אלא מנחת סוטה. **כְּמַאן, דְּלֵא כְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה** – דין זה הוא כדעת רבי ולא כרבי יוסי ברבי יהודה, **דְּתַנְיָא כְּלִי שָׁרֵת שֶׁעָשָׂאן שֶׁל עֵץ, רַבִּי פּוֹסֵל וְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר** – והבינה הגמרא שהטעם שכפיפה מצרית אינה ראויה לכלי שרת הוא משום שעשויה מעץ וכרבי, אך לדעת רבי יוסי ברבי יהודה גם כפיפה מצרית ראויה לכלי שרת. דוחה הגמרא **אֲפִילּוּ תֵּימָא** שמשנתנו סוברת כ**רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה**, מכל מקום כפיפה מצרית אינה ראויה לכלי שרת, **אֵימַר דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה בַּחֲשׁוּבִין** – שאף רבי יוסי ברבי יהודה לא הכשיר לכלי שרת אלא כלי עץ חשובים אך **בִּפְחוּתִין מִי אָמַר** – וודאי לא סבר שעושים כלי שרת מדברים פחותים ובזויים ככפיפה מצרית, שהרי מי **לֵית לֵיהּ לְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה** ״**הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפֶחָתֶךָ**״ – וכי לא סבר רבי יוסי בר יהודה את הלימוד מהפסוק ״הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך״, שאין להביא קרבן מדברים פחותים.

מבואר בברייתא **וְנוֹתְנָהּ לִכְלֵי שָׁרֵת וּמְקַדְּשָׁהּ בִּכְלֵי שָׁרֵת**. סברה הגמרא שכשמניח את המנחה בכלי שרת עליו להתכוון שהכלי יקדשה, **שָׁמַעְתְּ מִינָּהּ כְּלֵי שָׁרֵת אֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא מִדַּעַת** – ומוכח שכלי שרת אינם מקדשים את מה שבתוכם אלא אם כן הנותן מתכוון לכך. דוחה הגמרא, **אֵימָא** כוונת הברייתא היא **שנוֹתְנָהּ בִּכְלֵי שָׁרֵת לְקַדְּשָׁהּ בִּכְלֵי שָׁרֵת** – הטעם שהצריכה התורה להניח את המנחה בכלי שרת, הוא כדי שתתקדש המנחה בכלי, אך אף אם אינו מתכוון שהכלי יקדשה הכלי מקדשה. **וְנוֹתֵן עָלֶיהָ** בעל המנחה **שַׁמְנָהּ וּלְבוֹנָתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר** ״**וְיָצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לְבֹנָה**״. **וּמוֹלִיכָהּ אֵצֶל כֹּהֵן, דִּכְתִיב** ״**וְהֵבִיאָהּ אֶל בְּנֵי אַהֲרֹן וְגוֹ׳**״. **וְכֹהֵן מוֹלִיכָהּ אֵצֶל מִזְבֵּחַ, דִּכְתִיב** ״**וְהִגִּישָׁהּ** (**אֵצֶל**) [**אֶל**] **הַמִּזְבֵּחַ**״. מבואר בברייתא **מַגִּישָׁה בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית כְּנֶגֶד חוּדָהּ שֶׁל קֶרֶן וְדַיּוֹ**. שואלת הגמרא, **מְנָלָן** שמקום הגשת המנחה הוא בחודה של קרן מערבית דרומית, עונה הגמרא, **דִּכְתִיב** ״**וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקְרֵב אֹתָהּ בְּנֵי אַהֲרֹן לִפְנֵי ה׳ אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ**״ – משמע שזו היא תורת כל המנחות. **וְתַנְיָא, לִפְנֵי ה׳, יָכוֹל בַּמַּעֲרָב** – אם היה כתוב רק ״לפני ה״ היינו מפרשים שמגישה אל הקיר המערבי של המזבח, **תַּלְמוּד לוֹמַר** ״**אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ**״ – לכך נאמר ״אל פני המזבח״, ופני המזבח הם בצד דרום ששם נמצא הכבש שעולים בו למזבח. **אִי אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ יָכוֹל בַּדָּרוֹם** – ואם היה כתוב רק ״אל פני המזבח״, היינו מפרשים שמגישה אל הקיר הדרומי של המזבח, **תַּלְמוּד לוֹמַר לִפְנֵי ה׳** – לכך נאמר ״לפני ה״ דהיינו לצד המערבי, **הָא כֵּיצַד** – כיצד יתכן שיגישה גם ״לפני ה״ וגם ״אל פני המזבח״, אלא **שמַגִּישָׁהּ בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית כְּנֶגֶד חוּדָהּ שֶׁל קֶרֶן וְדַיּוֹ** – מגישה כנגד חודה של קרן דרומית מערבית, ובאופן זה נחשב שהגישה גם ״לפני ה״ וגם ״אל פני המזבח״.

מביאה הגמרא **שרַבִּי אֱלִעֶזֶר אָמַר**, כיון שנאמר גם ״לפני ה״ וגם ״אל פני המזבח״ **יָכוֹל יַגִּישֶׁנָּה בְּמַעֲרָבָהּ שֶׁל קֶרֶן אוֹ לְדְרוֹמָהּ שֶׁל קֶרֶן** – היינו יכולים לומר שיכול להגישה להיכן שיחפוץ, או לצד מערב של הקרן ויקיים ״לפני ה״ או לצד דרום ויקיים ״אל פני המזבח״, אך אין זה נכון משום **שאָמַרְתָּ** – יש להשיב ולומר, שדוקא במקום שאי אפשר לקיים דין אחד משני הפסוקים – בזה צריך לומר שכוונת התורה היא שיעשה אחד מהשנים, אך **בְּכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא שְׁנֵי מִקְרָאוֹת שאֶחָד מְקַיֵּים עַצְמוֹ וּמְקַיֵּים דִּבְרֵי חֲבֵירוֹ** – שהדין שנאמר בפסוק אחד ניתן ליישבו גם עם מה שנאמר בו וגם עם מה שנאמר בפסוק השני, **וְאֶחָד מְקַיֵּים עַצְמוֹ וּמְבַטֵּל דִּבְרֵי חֲבֵירוֹ** – ואילו הדין שנראה מהפסוק השני מתיישב עם מה שנאמר בו עצמו אך סותר את מה שנאמר בפסוק הראשון, **מַנִּיחִין אֶת** הדין שנראה מהפסוק השני **שֶׁמְּקַיֵּים עַצְמוֹ וּמְבַטֵּל חֲבֵירוֹ, וְתוֹפְסִין אֶת** הדין שנאמר בפסוק הראשון **שֶׁמְּקַיֵּים עַצְמוֹ וּמְקַיֵּים חֲבֵירוֹ**. ולכן לגבי הגשת המנחה, **כְּשֶׁאַתָּה אוֹמֵר לִפְנֵי ה׳ בַּמַּעֲרָב** – אם נרצה לקיים רק את מה שנאמר בפסוק ״לפני ה״ ולהגיש לצד מערב, **בִּיטַּלְתָּה** ״**אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ בַּדָּרוֹם** לא נקיים כלל את מה שנאמר ״אל פני המזבח״ שמשמע שצריך להגיש לצד דרום, **וּכְשֶׁאַתָּה אוֹמֵר** ״**אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ בַּדָّרוֹם קַיַּימְתָּהּ לִפְנֵי ה׳ בַּמַּעֲרָב** – אך אם נקיים את מה שנאמר בפסוק ״אל פני המזבח״ ונגיש לצד דרום, נקיים גם את מה שנאמר ״לפני ה״ דהיינו לצד במערב, **הָא כֵּיצַד** – להיכן יגיש ויקיים את שני הדינים, **מַגִּישָׁהּ לְדְרוֹמָהּ שֶׁל קֶרֶן** – מגיש את המנחה לקיר הדרומי של המזבח ואין צריך שיהיה כנגד חודה. שואלת הגמרא **וְהֵיכָן קַיַּימְתָּהּ** בזה את מה שנאמר ״לפני ה״, והרי התבאר של״ב אמות של המזבח היו מכוונות כנגד היכל וקירותיו וזויות המזבח אינם מכוונות כנגד ההיכל, נמצא שלא קיים ״לפני ה״. מבארת הגמרא, **אָמַר רַב אַשִׁי קָסָבַר תַּנָּא כּוּלֵּיהּ מִזְבֵּחַ בַּצָּפוֹן קָאֵי** – רבי אליעזר סבר כשיטת רבי יוסי הגלילי, שכל ל״ב אמות המזבח היו בצפון העזרה, כלומר ששש עשרה אמות הדרומיות של המזבח בלבד היו כנגד חציו הצפוני של ההיכל, נמצא שאף העומד בצד הקיר הדרומי של המזבח עומד כנגד ההיכל, ומגיש את המנחה לקיר הדרומי סמוך ביותר למערב, ובכך מקיים גם את מה שנאמר ״לפני ה״ שהרי הוא כנגד ההיכל, וכן את ״אל פני המזבח״ שהרי מגיש לצד דרום.

שואלת הגמרא **מַאי** כוונת הברייתא במה שאמרה **וְדַיּוֹ** – ומשמע שהיינו סבורים שיש לו לעשות יותר. ומשיבה, **אָמַר רַב אַשִׁי, אִיצְטְרִיךְ** – הברייתא הוצרכה לומר כן משום **שסָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא תִּיבְעֵי הַגֶּשֶׁת מִנְחָה גּוּפָהּ** – היינו סבורים שאין די בהגשת הכלי עם המנחה למזבח אלא צריך לכוף את הכלי ולהקריב את סולת המנחה עצמה שתהיה נוגעת במזבח, **קָמַשְׁמַע לָן** שדי בנגיעת

המשך בעמוד קנז

ביאורים למסכת סוטה דף טו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

וּמַקְטִירוֹ בִּכְלֵי שָׁרֵת. שואלת הגמרא, כיצד נאמר שכבר עתה לאחר שהעלהו **בִּכְלֵי שָׁרֵת מַקְטִיר** לִיהּ, והרי עדיין לא מלחו, ובהמשך הברייתא מבואר ש׳מולחו ונותנו על גבי האישים׳, ומשמע שאינו מקטירו אלא לאחר המליחה. מתרצת הגמרא, אין כוונת הברייתא שמעלהו בכלי שרת ומיד מקטירו, **אֶלָּא אִימָּא** שֶׁמַּעֲלֵהוּ **בִּכְלֵי שָׁרֵת** על מנת לְהַקְטִירוֹ לאחר מכן כשמולחו.

מבואר בברייתא לגבי קומץ המנחה **וּמוֹלְחוֹ וְנוֹתְנוֹ עַל גַּבֵּי הָאִישִׁים,** אומרת הגמרא שדין זה נלמד מִדִּכְתִיב "וְכָל קָרְבַּן מִנְחָתְךָ בַּמֶּלַח תִּמְלָח וגו׳".

עוד מבואר בברייתא שלאחר שקָרֵב הַקּוֹמֶץ שְׁיָרֶיהָ נֶאֱכָלִין. שואלת הגמרא, מְנָלָן שהקטרת הקומץ מתירה את אכילת השיריים לכהנים. ומשיבה, דִּכְתִיב "וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת אַזְכָּרָתָהּ וגו׳", וכְתִיב בפסוק הבא לאחר מכן, "וְהַנּוֹתֶרֶת מִן הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו" – והיינו שלאחר הקטרת הקומץ הותרה הנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו. מבארת הגמרא, מאימתי נחשב שקָרֵב הַקּוֹמֶץ ומותרים השיריים באכילה, לְמַר כִּדְאִית לִיהּ ולְמַר כִּדְאִית לִיהּ - נחלקו בזה התנאים ולכל תנא כשיטתו, דְּאִיתְּמַר בברייתא, הַקּוֹמֶץ, מֵאֵימָתַי נחשב שהוקרב לענין שיהיה מַתִּיר את הַשִּׁירַיִם בַּאֲכִילָה, רַבִּי חֲנִינָא אָמַר, מִשֶּׁתִּשְׁלוֹט בּוֹ הָאוּר – ממתי שאחזה בו האש אפילו מעט, הותרו השירים באכילה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר אין השירים מותרים אלא מִשֶּׁתֵּיצֵת הָאוּר בְּרוּבּוֹ.

בהמשך הברייתא מבואר לגבי שיירי המנחה, וְרִשָּׁאִין הַכֹּהֲנִים לִיתֵּן לְתוֹכוֹ יַיִן וְשֶׁמֶן וּדְבַשׁ. שואלת הגמרא, מַאי טַעְמָא שהותר לתת לתוכו יין ודבש. ומשיבה, אָמַר קְרָא לגבי מתנות כהונה ׳לך נתתים לְמַשְׁחָה ולבניך לחק עולם׳, ולמשחה היינו לִגְדוּלָה, כלומר שיאכלו את מתנותיהם בדרך גדולה כְּדֶרֶךְ שֶׁהַמְּלָכִים אוֹכְלִין, – ולכן מותר לתת בשירי המנחה שמן ודבש שהוא דרך גדולה.

מה שמבואר בברייתא לגבי השיריים **וְאֵין אֲסוּרִין אֶלָּא מִלְּחַמֵּץ,** מבארת הגמרא שדין זה נלמד מִדִּכְתִיב "לֹא תֵאָפֶה חָמֵץ חֶלְקָם", **וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ** שדורשים את המילה ׳חלקם׳ אף על הנאמר קודם לכן, כלומר, שאֲפִילּוּ חֶלְקָם של הכהנים שניתן להם לאכילה לֹא תֵאָפֶה חָמֵץ.

שנינו במשנה כָּל הַמְּנָחוֹת טעונות שמן ולבונה כו׳. שואלת הגמרא, וכי וְכָל הַמְּנָחוֹת טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה חוץ ממנחת סוטה, וְהָאִיכָּא מִנְחַת חוֹטֵא – דהיינו קרבן עולה ויורד הבא על חטאים, כגון שנכנס למקדש בטומאה בשוגג, או חטא בשבועת העדות ושבועת ביטוי, שאף היא אינה טעונה שמן ולבונה, דְּרַחְמָנָא אָמַר ״והביא את קרבנו אשר חטא עשירית האפה סלת לחטאת לֹא יָשִׂים עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבֹנָה״. מתרצת הגמרא, התנא של משנתינו כשמנה החילוקים בין מנחת חוטא לשאר מנחות, לא מנה כל חילוק בפני עצמו שנוהג בכל המנחות ולא במנחת סוטה, אלא הָכִי קָאָמַר - כרך כל הדינים יחד, ושנה כך – כָּל הַמְּנָחוֹת יש בהן לפחות אחת מהמעלות הללו, שְׁטְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה, וּבָאוֹת מִן הַחִיטִּין, וּבָאוֹת סֹלֶת. ומפרטת הגמרא, שמִּנְחַת חוֹטֵא, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ טְעוּנָה שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה, מכל מקום בָּאָה מִן הַחִטִּין וּבָאָה סֹלֶת – שמנפים את הקמח שלא יהיה מעורב בפסולת. וּמִנְחַת הָעוֹמֶר, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא בָּאָה מִן הַשְּׂעוֹרִין, מכל מקום יש בה מעלה שְׁטְעוּנָה שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה, וּבָאָה מִן הַשְּׂעוֹרִין, וּבָאָה קֶמַח שאינו מנופה.

התבאר שמנחת חוטא אינה טעונה שמון ולבונה, ומביאה הגמרא ברייתא בענין זה. תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּדִין הוּא – היה ראוי שֶׁתְּהֵא מִנְחַת חוֹטֵא טְעוּנָה שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה, כדי שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׂכָּר שיקילו במנחתו. וּמִפְּנֵי מָה אֵינָהּ טְעוּנָה שמן ולבונה, כדי שֶׁלֹּא יְהֵא קָרְבָּנוֹ מְהוּדָּר. וּכְדִין הוּא שֶׁתְּהֵא חַטַּאת חֵלֶב - כלומר כל החטאות, שנקראו חטאת חלב טְעוּנָה נְסָכִים כקרבנות נדר ונדבה, כדי שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׂכָּר. וּמִפְּנֵי מָה אמרה התורה בפרשת נסכים ׳לפלא נדר או בנדבה׳, ללמדנו שאין חיוב נסכים אלא בקרבן הבא בנדר או בנדבה, אך חטאת אֵינָהּ טְעוּנָה נסכים, כדי שֶׁלֹּא יְהֵא קָרְבָּנוֹ של החוטא מְהוּדָּר על ידי הנסכים. וממשיכה הברייתא, שאף שכל החטאות אין בהם נסכים כדי שלא יהיה קרבנו של החוטא מהודר, אֲבָל חַטַּאתוֹ שֶׁל מְצוֹרָע וַאֲשָׁמוֹ טְעוּנִין להביא עם קרבנותיו נְסָכִים, לְפִי שֶׁאֵין קרבנות אלו בָּאִין עַל חֵטְא, אלא להכשירו ליטהר, ולכך הם באים עם נסכים. מקשה הגמרא, וכי קרבנות המצורע אינם באים על חטא, אֵינִי, וְהָאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, עַל שִׁבְעָה דְּבָרִים - חטאים, נְגָעִים בָּאִין וְכו׳ - על האדם להיות מצורע, הרי מבואר שנגעי מצורע באים מחמת החטא, וממילא גם הקרבנות באים לכפר על כך, ואיך אמרו שאינם באים על החטא. מתרצת הגמרא, הָתָם – במצורע, אין הקרבן בא על החטא, כיון שעל ידי הייסורים והבושה שהיו לו מִנְּגָעָיו, הוּא דְּאִיכַּפַּר לֵיהּ החטא שמחמתו בא הנגע. וכִּי מַיְּיתֵי קָרְבָּן - הקרבן שמביא הוא רק כדי לְאִשְׁתְּרוּיֵי בְּקָדְשִׁים הוּא דְּקָא מַיְּיתֵי – שאינו יוצא מטומאתו עד שיביא קרבן. שואלת הגמרא, אֶלָּא מֵעַתָּה לדבריך, שהטעם שמביאין נסכים על חטאת מצורע הוא משום שאינה באה על חטא, אם כן חַטַּאת נָזִיר – שמביא הנזיר חטאת במלאת ימי נזרו תְּהֵא טְעוּנָה נְסָכִים עם הקרבן, לְפִי שלא חטא הנזיר בנזירותו, ונמצא שֶׁאֵינָהּ בָּאָה עַל חֵטְא. עונה הגמרא, סָבַר לָהּ רבי שמעון שאמר שהטעם שאין מביאים נסכים בחטאת הוא כדי שלא יהיה קרבנו של החוטא מהודר, כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַקַּפָּר, דְּאָמַר שנָזִיר נַמִּי חוֹטֵא הוּא – כיון שציער את עצמו מן היין, ואין לאדם להוסיף חובה על נפשו ממה שלא ציותה עליו התורה, ויש חשש שמא יעבור על נזירותו ויכשל באיסורי הנזיר, ונמצא שחטאתו באה על חטא.

שנינו במשנה, רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר כְּשֵׁם שמעשיה מעשה בהמה, כך קרבנה כו׳, מביאה הגמרא, תַּנְיָא, אָמַר לָהֶן רַבָּן גַּמְלִיאֵל לַחֲכָמִים, סוֹפְרִים, הַניחוּ לִי וְאֶדְרְשֶׁנָּה לכם הטעם שמנחת הסוטה באה דוקא מן השעורים כְּמִין חוֹמֶר - כמו תכשיט שמחברים אותו לשני קצוות צוארי החלוק לנוי.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שלושה עשר לעומר עמ׳ א

הַדְּבָרִים קַל וָחוֹמֶר, וּמָה אֱלִישָׁע שהיה תַּלְמִידוֹ שֶׁל אֵלִיָּהוּ, וְאֵלִיָּהוּ היה תַּלְמִידוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, שהרי תורתו של משה לימד לאליהו, ומצינו שצָף הַבַּרְזֶל מִפְּנָיו, מִפְּנֵי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

רַבִּי נָתָן אוֹמֵר, לא היה הארון מונח בנילוס, אלא בְּקַבְּרָנִיט - בקברות שֶׁל מְלָכִים הָיָה קָבוּר, הָלַךְ מֹשֶׁה וְעָמַד עַל קַבְּרָנִיט שֶׁל מְלָכִים – במקום קברותיהם, וְאָמַר, יוֹסֵף, הִגִּיעַ עֵת שֶׁנִּשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁאֲנִי גּוֹאֵל אֶתְכֶם, וְהִגִּיעָה זמן קיום הַשְּׁבוּעָה שֶׁהִשְׁבַּעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל להעלות עצמותיך, אִם אַתָּה מַרְאֶה עַצְמְךָ מוּטָב, וְאִם לָאו, הֲרֵי אָנוּ מְנוּקִין מִשְּׁבוּעָתְךָ, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נוֹדַעְוַעַז אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף והכיר משה שהוא ארונו, נָטְלוֹ מֹשֶׁה וְהֵבִיאוֹ אֶצְלוֹ.

וְכָל אוֹתָן שָׁנִים שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר בדרך עלייתם לארץ כנען, הָיוּ שְׁנֵי אֲרוֹנוֹת הֲלָלוּ, אֶחָד שֶׁל מֵת – ארונו של יוסף, וְאֶחָד שֶׁל שְׁכִינָה – ארון הברית שבו היו הלוחות, מְהַלְּכִין זֶה עִם זֶה, וְהָיוּ עוֹבְרִין וְשָׁכִין שראו זאת זה לצד זה אוֹמְרִים, מַה טִּיבָן שֶׁל – מה הם שְׁנֵי אֲרוֹנוֹת הַלָּלוּ, אָמְרוּ להם ישראל, ארון אֶחָד הוא שֶׁל מֵת, וְאֶחָד שֶׁל הַשְּׁכִינָה. חזרו ושאלו, וְכִי מַה, דַּרְכּוֹ שֶׁל מֵת לְהַלֵּךְ עִם ארון שבו הַשְּׁכִינָה לצידו. אָמְרוּ להם ישראל,

סוטה. פרק שני – היה מביא דף טו עמוד א

רש״י

ה״נ **וּמַקְטִירוֹ** ס״ד. וְלֹא גָּרַס אִטּוּ בִּכְלִי שָׁרֵת מַקְטִיר לֵיהּ, וְהָכִי קָא קַשְׁיָא לֵיהּ, מַקְטִירוֹ ס״ד וְהָרֵי עֲדַיִן לֹא מְלָחָהּ וְסִיפָא קָתָנֵי הָאִשִּׁים, אַלְמָא הַשְּׁתָא הוּא דְּמַקְטַר לֵיהּ: **אֶלָּא אִימָּא מַעֲלָהוּ לְהַקְטִירוֹ בִּכְלִי שָׁרֵת.** כְּלוֹמַר מַעֲלָהוּ בִּכְלִי שָׁרֵת לְהַקְטִירוֹ לְאַחַר שֶׁיִּמְלְחֵנוּ: **קָרֵב הַקּוֹמֵץ לְמַר בְּדֵאית** לֵיהּ וְכוּ׳. קָרֵב הַקֹּמֶץ דְּקָתָנֵי דְּמַתִּיר שִׁירַיִם בְּאַכִילָה מֵאֵימַת חֲשִׁיב קְרִיבָה לְהַתִּיר שִׁירַיִם, לְרַבִּי יוֹחָנָן כְּדֵאית לֵיהּ מִשְּׁתַּצַּת הָאוּר בְּרִבּוֹ, וּלְרַבִּי חֲנִינָא מִשֶּׁתִּשְׁלוֹט בּוֹ וְאִפְּלוּ מְעַט: **לְמִשְׁחָה.** גַּבֵּי מַתְּנוֹת כְּהֻנָּה כְּתִיב (במדבר יח), לְךָ נְתַתִּים לְמִשְׁחָה: **לֹא תַּאֲפֶה חָמֵץ חֶלְקָם וְגוֹ׳.** אֲפִלּוּ חֶלְקָם שִׁירַיִם לֹא תַּאֲפֶה חָמֵץ, דְּדַרְשִׁינָן לֵיהּ הַאי חֶלְקָם דִּקְרָא נָמֵי לְפָנָיו אֲלֹא תַּאֲפֶה: **מִנְחַת חוֹטֵא.** הַבָּא עַל חֵטְא דְּמִטְמֵא מִקֹּדֶשׁ וּשְׁבוּעַת הֵעֵדוּת וּשְׁבוּעַת בִּטּוּי, דִּכְתִיב הָתָם וְאִם לֹא תַּשִּׂיג יָדוֹ לְשִׁבְתֵּי תוֹרִים וְגוֹ׳ (ויקרא ה), ה״ק וְכוּ׳. כְּלוֹמַר לֹא קָתָנֵי מִלְּתָא בְּאַנְפֵּי נַפְשֵׁיהּ, אֶלָּא כְּרוּךְ וְתָנֵי הָכֵי, כָּל הַמִּנְחוֹת טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה וּבָאוֹת חִטִּין, כְּלוֹמַר וְשֶׁאֵינָם טְעוּנוֹת בָּאוֹת מִיהַת חִטִּין וּבָאוֹת סֹלֶת, כְּלוֹמַר חֲדָא מִהָנֵי מַעֲלִיתָא אִית בְּהוּ, כֵּיצַד מִנְחַת חוֹטֵא אע״פ שֶׁאֵינָהּ טְעוּנָה וְכוּ׳: **שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׁכָּר.** לְהָקֵל בְּמִנְחָתוֹ יוֹתֵר מִשְּׁאָר מִנְחוֹת: **חַטָּאת חֵלֶב.** כָּל חִטְּאת סְתָם קְרֵי חֵטְא חֵלֶב, דִּבְתַר חֵלֶב כְּתִיב כָּל חֵלֶב וְכָל דָּם לֹא תֹאכֵלוּ (שם ג), וּכְתִיב בְּתַרְיָיהּ פָּרֹשֶׁת חַטָּאת: **נְסָכִים.** סֹלֶת לְמִנְחָה וְעִשָּׂרוֹן לְכֶבֶשׂ יַיִן וְשֶׁמֶן רְבִיעִית הַהִין כְּמוֹ שֶׁמַּקְרִיבִין לְעוֹלָה וּשְׁלָמִים: **וּמִפְּנֵי מָה אֵינָם טְעוּנוֹת.** דִּכְתִיב בְּפָרָשַׁת נְסָכִים (במדבר טו) לְפִלֶא נֶדֶר אוֹ בִּנְדָבָה, הַבָּא בְּנֶדֶר וּנְדָבָה טָעוּן נְסָכִים, וְאֵין חַטָּאת וְאָשָׁם טְעוּנִים נְסָכִים: **חַטָּאתוֹ וַאֲשָׁמוֹ שֶׁל מְצוֹרָע.** אִיתְרְבּוּ בְּהֶדְיָא לְנִסְכִים בְּמִסֶּכֶת מְנָחוֹת בְּפֶרֶק שְׁתֵּי מִדּוֹת (קף נא.): **עַל שִׁבְעָה דְּבָרִים נְגָעִים בָּאִין.** וּמְפָרֵשׁ לְהוּ בַּעֲרָכִין בְּפֶרֶק יֵשׁ בַּעֲרָכִין (קף טז.): **מִנְּגִעֵיהּ אִיכַּפַּר לֵיהּ.** יִסּוּרִים וּבֹשֶׁת שֶׁל נֶגַע כִּפֵּרוּ לוֹ עַל אוֹתוֹ חֵטְא: **וְכִי קָא מַיְיתֵי קָרְבָּן לְאִשְׁתְּרוּיֵי בְּקָדְשִׁים הוּא דְּמַיְיתֵי.** שֵׁשׁ טְמֵאוֹת שֶׁהִצְרִיכָן הַכָּתוּב בְּפָרָה לְטַהֲרָתָן, זָב וְזָבָה וְיוֹלֶדֶת וּמְצוֹרָע וְנָזִיר שֶׁנִּטְמְאָ: **חַטָּאת נָזִיר.** שֶׁמְּבִיא בְּמִלֹּאת יְמֵי נִזְרוֹ חֲטָאת וְעוֹלָה וּשְׁלָמִים: **נָזִיר חוֹטֵא הוּא.** שֶׁצָּעַר עַצְמוֹ מִן הַיַּיִן: **חוֹמֶר.** בוטו״ן בְּלַע״ז, וְהוּא שֵׁם זָהָב, וְחוֹתְמִים בּוֹ שְׁנֵי צְוָארֵי חָלוּק לְנוֹי: דשמעיה

תוספות

טעונה נסכים. א״ל דאינה טעונה נסכים משום דאינה בנדר ונדבה דר״ל ה״פ בדין הוא מאחר שהוא חוטא היה צריך לענושו להביא קרבן גדול אבל בכור ומעשר אינו בדין:

סבר לה כרבי אלעזר הקפר. הכא משמע דרבי שמעון ורבי אלעזר הקפר סבירא להו דאפילו נזיר טהור חוטא הוא דהא נזיר טמא היה מביא חטאת העוף ועופות אינם טעונים נסכים כדאיתא בפרק שתי מדות (מנחות קף נ:) והכי איתא בהדיא נמי בפרק קמא דנדרים (קף י.) ובפרק ג׳ דנזיר (קף יט.) דאף על גב דקרא בנזיר טמא כתיב אגן אפילו נזיר טהור קאמרינן דקסבר רבי אלעזר הקפר חוטא הוא והיינו טעמא דכתב קרא בנזיר טמא הואיל ושנה בחטא וקשה משמעתא קמייתא דנזיר (קף כ:) דתנן אהא נאה הרי זה נזיר ודלמא אתנאה לפניו במצות קאמר אמר שמואל שתפוס בשערו ואמר אתנאה נזירא עביד מילתא דעבירה ואמרינן ליה נאה אין אפילו רבי אלעזר הקפר דאמר נזיר חוטא הוא הני מילי גבי נזיר טמא דאיידי דבעי מיסתר דילמא אתי למיעבר על נזירותיה אבל נזיר טהור לאו חוטא קרינן ביה ואם תאמר שמואל סבירא ליה התם אליבא דרבי אלעזר הקפר דנזיר טהור לאו חוטא וסתמא דגמרא דהכא ודפ״ג דנזיר (קף יט.) לאו כשמואל וסתמא דמתניתין דקרי ליה נאה אליבא דרבנן דאמרי לאו חוטא לפום סתמא דגמרא אם כן תיקשה דשמואל אדשמואל דאמר פרק קמא דתענית (קף יח.) כל היושב בתענית נקרא חוטא סבר לה כרבי אלעזר הקפר ותענית בנזיר טהור הוא דאמרינן בפ״ק דנדרים (קף י.) רבי אלעזר הקפר אומר וכו׳ מכאן שיושב בתענית נקרא חוטא והתם מיירי בנזיר טהור כדפרישית ומדמי ליה יושב בתענית והשתא אית לן למימר דסתמא דגמ׳ דנדרים נמי דמדמי יושב בתענית לנזיר טהור דלא כשמואל דאיהו הוה מדמי ליה דוקא לנזיר טמא לפי שמצער את עצמו מכל דבר שהרי יושב בתענית ומתחרט בנזיר טמא שמתחרט משום צער דבעי מיסתר נזירותיה אבל נזיר טהור אינו צער מידו תיקשה דשמואל אדשמואל דאמר בפ״ק (לעיל קף יח.) דיושב בתענית נקרא חוטא ובפרק החובל (ב״ק קף נא.): פריך ואין אדם רשאי לחבול בעצמו והתניא יכול נשבע להרע לעצמו וכו׳ מה הטבה רשות אף הרעה רשות ומוקי לה שמואל ביושב בתענית דהוא רשות ועוד קשיא מפרק בתרא דכריתות (קף כו.) דאמר [חטא] שאין אנו מכירין בו אלא המקום יום הכפורים מכפר וקא פריך ספק נזיר שעבר עליו יום הכפורים לא נייתי דהא כפר עליה יום הכפורים ומשני לכל חטאתם ולא לכל טומאתם ולרבי אלעזר הקפר מאי איכא למימר נזיר כי מייתי קרבן לאו לכפרה מייתי אלא לאחולי עליה נזירות טהרה א״נ למישרי נפשיה ביין אלמא דקרבן נזיר לר׳ אלעזר הקפר לאו לכפרה אתי והכא משמע משום דבא על חטא אינה טעונה נסכים והכי אמר נמי בפ״ג דנזיר (קף יט.) דחטאת העוף לר׳ שמעאל בא על חטא דאע״ג דבעל מיעקר עקר מייתי ואבתי הוה מצי למיפרך התם לר׳ שמעון דהכא ולר׳ שמעאל מספק נזיר לר׳ ישמעאל מספק נזיר טמא לר׳ שמעון אפי׳ מספק נזיר טהור ובפרק קמא דשבועות (קף ח.) נמי לא מתרץ כמו בבריתות דלאו משום כפרה אתי: **סבר** לה כרבי אלעזר הקפר. תימה לי אמאי תלי מילתיה בר׳ אלעזר הקפר והא איהו גופיה אומר נמי בפ״ק דנדרים (קף י.) אבל בנזירות לא התנדבו שלא יקראו חוטאין שנאמר וכפר עליו חטא וי״ל אגב שיטפיה דנקט בכל דוכתא הכי נקט נמי הכא כי האי לישנא: **כמין** חומר. פי׳ רבי הילל מרגלית ענין אחר בושם כמו חומרתא דפילון (שבת קף סכ.) בשמים מעורבין תרגום בלולה דפילא ענין אחר פי׳ רבינו סעדיה גאון כמין המעשה דבלשון ארמית אומר אדם לחבירו מה חמרך כלומר מה מעשיך:

וּמַקְטִירוֹ בִּכְלִי שָׁרֵת, בִּכְלִי שָׁרֵת מַקְטִיר לֵיהּ. אֶלָּא אֵימָא, מַעֲלָהוּ בִּכְלִי שָׁרֵת לְהַקְטִירוֹ: וּמוֹלְחוֹ וְנוֹתְנוֹ עַל גַּבֵּי הָאִישִּׁים, דִּכְתִיב ׳וְכָל קָרְבַּן מִנְחָתְךָ בַּמֶּלַח תִּמְלָח וְגוֹ׳״: קָרֵב הַקּוֹמֵץ שִׁירַיִם נֶאֱכָלִין: מְנָלָן, דִּכְתִיב ׳וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת אַזְכָּרָתָהּ וְגוֹ׳״, וּכְתִיב ׳וְהַנּוֹתֶרֶת מִן הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו׳. קָרֵב הַקּוֹמֵץ, לְמַר בְּדֵאית לֵיהּ וּלְמַר כְּדֵאית לֵיהּ, דְּאִיתְּמַר, הַקּוֹמֵץ, מֵאֵימָתַי מַתִּיר שִׁירַיִם בַּאֲכִילָה, רַבִּי חֲנִינָא אָמַר, מִשֶּׁתִּשְׁלוֹט בּוֹ הָאוּר. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, מִשֶּׁתִּיצַּת הָאוּר בְּרוּבּוֹ: וְרַשָּׁאִין הַכֹּהֲנִים לִיתֵּן לְתוֹכוֹ יַיִן וְשֶׁמֶן וּדְבַשׁ. מַאי טַעְמָא, אָמַר קְרָא ׳לְמִשְׁחָה׳ לְגִדּוּלָה, כְּדֶרֶךְ שֶׁהַמְּלָכִים אוֹכְלִין: וְאֵין אֲסוּרִין אֶלָּא מִלְּחַמֵּץ, דִּכְתִיב ׳לֹא תֵאָפֶה חָמֵץ חֶלְקָם׳, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, אֲפִילּוּ חֶלְקָם לֹא תֵאָפֶה חָמֵץ: כָּל הַמִּנְחוֹת כּוּ׳: וְכָל הַמִּנְחוֹת טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה, וְהָאִיכָּא מִנְחַת חוֹטֵא, דְּרַחֲמָנָא אָמַר ׳לֹא יָשִׂים עָלָיהָ שֶׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבֹנָה׳. הָכִי קָאָמַר, כָּל הַמִּנְחוֹת טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה, וּבָאוֹת מִן הַחִטִּין, וּבָאוֹת סֹלֶת. מִנְחַת חוֹטֵא, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ טְעוּנָה שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה, בָּאָה מִן הַחִטִּין וּבָאָה סֹלֶת. מִנְחַת הָעוֹמֶר, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא בָּאָה מִן הַשְּׂעוֹרִין, טְעוּנָה שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה, וּבָאָה גֶּרֶשׁ, וְזוֹ אֵינָהּ טְעוּנָה לֹא שֶׁמֶן וְלֹא לְבוֹנָה, וּבָאָה מִן הַשְּׂעוֹרִין, וּבָאָה קֶמַח. תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בְּדִין הוּא שֶׁתְּהֵא מִנְחַת חוֹטֵא טְעוּנָה שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה, שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׁכָּר. וּמִפְּנֵי מָה אֵינָהּ טְעוּנָה, שֶׁלֹּא יְהֵא קָרְבָּנוֹ מְהוּדָּר. וּבְדִין הוּא שֶׁתְּהֵא חַטַּאת חֵלֶב טְעוּנָה נְסָכִים, שֶׁלֹּא יְהֵא חוֹטֵא נִשְׁכָּר. וּמִפְּנֵי מָה אֵינָהּ טְעוּנָה, שֶׁלֹּא יְהֵא קָרְבָּנוֹ מְהוּדָּר. אֲבָל חַטַּאתוֹ שֶׁל מְצוֹרָע וַאֲשָׁמוֹ טְעוּנִין נְסָכִים, לְפִי שֶׁאֵין בָּאִין עַל חֵטְא. אֵינִי, וְהָאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, עַל שִׁבְעָה דְּבָרִים נְגָעִים בָּאִין וְכוּ׳. הָתָם, מִנְּגִעֵיהּ הוּא דְּאִיכַּפַּר לֵיהּ. כִּי מַיְיתֵי קָרְבָּן, לְאִשְׁתְּרוּיֵי בְּקָדָשִׁים הוּא דְּקָא מַיְיתֵי. אֶלָּא מַעֲתָה, חַטַּאת נָזִיר תְּהֵא טְעוּנָה נְסָכִים לְפִי שֶׁאֵינָהּ בָּאָה עַל חֵטְא. סָבַר לַהּ כְּרַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר, דְּאָמַר נָזִיר נָמֵי חוֹטֵא הוּא: רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר כְּשֵׁם כּוּ׳: תַּנְיָא, אָמַר לָהֶן רַבָּן גַּמְלִיאֵל לַחֲכָמִים, סוֹפְרִים, הַנִּיחוּ לִי וְאֶדְרְשֶׁנָּה כְּמִין חוֹמֶר, דשמעיה

סוטה. פרק שני – היה מביא דף טו עמוד ב

תוספות

איכא למפרך מה למצורע. הא סוגיא כרב אחא בריה דרבא דאמר בפרק המפלת (נדה קף כג.) לרבי ישמעאל כל ג״ש שאינה מופנה כל עיקר למידין ומשיבין ולפי המסקנא דילף ליה מבכלי לא תיקשה נמי לרב יהודה דאמר אין למידין כל עיקר:

מה מים שלא נעשתה בהם מלאכה. וא״ת כיון דמי ביור הן מי לא עסקינן שקדש ממנו כבר יש לומר אפי׳ אם קידש בהן שיצק מן הדדין שבו לא היתה מלאכה גבי נטילה דתנן בפ״ק דידים (מ״ג) עשה בהן מלאכה או ששרה בהן פתו פסולין ואפ״ה קתני (פס מ״ה) מים שנחתום מטבל בהן את הגלוסקין פסולין ושהוא מדיח בהן ידיו בשירין אלמא דלא חשיב מלאכה הדחת ידים אלא הדחת כלים ומי נחתום כדקתני התם:

ומה מים שלא נשתנו. תימה דמאחר דמי ביור הן ומי ביור בשירין במי מקוה ומי מקוה שנשתנו מראיהן כשר כדתנן במסכת מקואות פ״ז (מ״ג) דמי צבע אין פוסלין המקוה בשינוי מראה ועוד תימה לרבי מאי שנא דהכא אמר מה מים שלא נשתנו ובפרק ב׳ דמסכת ע״ז (קף מ:) לא מסיק הכי גבי בישולי עובדי כוכבים ונראה דהכא נמי אסמכתא בעלמא הוא וליכא אלא פסולא דרבנן:

נתאכמו והחזירן לתוך כבשן האש מהו. תימה מ״ש דקא מבעיא ליה הכא בנראה וחזור ונראה והא בפ׳ לולב הגזול (סוכה קף נ:) קא מבעיא לן ולא אפשיט ועוד מאי שנא מהא דאמר בזבחים פ״ב (קף יח:) בגדי כהונה שהיו מקורעין או מטושטשין ועבד עבודתו פסולה ואפ׳ הכי אם כיבס טשטוש וגיעול שלהן חזרו להתירן כדמייתי ברייתא פרק המזבח מקדש (פס קף פח.) בגדי כהונה אין עושין אותן מעשה מחט אלא מעשה אורג נתגעלו אין מכבסין אותן לא בנתר ולא באהל ופרכינן הא במים מכבסין אמר אביי ה״ק הוגעו למים מכבסין אותן בנתר אלמא דמכבסין אותן ולא אמר דנדחו. מ״ר:

והא התם הדרי ומפשטי. פרש״י מדלא קתני שנעשה בהן מלאכה ש״מ אמלאכה לא קפיד אשינוי קפיד וקשיא לרבי מתוספתא דנגעים פרק אין מצורע ר׳ אליעזר אומר עץ ארז ואזוב ושני תולעת שנאמר בתורה שלא נעשית בהן מלאכה אלמא דמלאכה פוסלת בהן לר׳ אליעזר גופיה:

לרבות

דְּשַׁמְעֵיהּ לְרַבִּי מֵאִיר דְּקָאָמַר, הִיא הֶאֱכִילָתוֹ מַעֲדַנִּי עוֹלָם, לְפִיכָךְ קָרְבָּנָהּ מַאֲכַל בְּהֵמָה. אָמַר לֵיהּ, הָתִינַח עֲשִׂירָה, עָנְיָה מַאי אִיכָּא לְמֵימַר. אֶלָּא כְּשֵׁם שֶׁמַּעֲשֵׂיהָ מַעֲשֵׂה בְהֵמָה, כָּךְ קָרְבָּנָהּ מַאֲכַל בְּהֵמָה: **מִשְׁנָה.** הָיָה מֵבִיא פְּלָלֵי שֶׁל חֶרֶס וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ חֲצִי לוֹג מַיִם מִן הַכִּיּוֹר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, רְבִיעִית. כְּשֵׁם שֶׁמִּמַּעֲטוּ בַּכְּתָב כָּךְ מִמַּעֲטוּ בַּמַּיִם. נִכְנַס לַהֵיכָל וּפָנָה לִימִינוֹ וּמָקוֹם הָיָה שָׁם אַמָּה עַל אַמָּה, וְטַבְלָא שֶׁל שַׁיִשׁ וְטַבַּעַת הָיְתָה קְבוּעָה בָּהּ, כְּשֶׁהוּא מַגְבִּיהַּ וְנוֹטֵל עָפָר מִתַּחְתֶּיהָ, וְנוֹתֵן כְּדֵי שֶׁיֵּרָאֶה עַל הַמַּיִם, שֶׁנֶּאֱמַר 'וּמִן הֶעָפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל הַמָּיִם': **גְּמָרָא.** תָּנָא, פְּלָלֵי שֶׁל חֶרֶס חֲדָשָׁה, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. מַאי טַעֲמָא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, גָּמַר כְּלִי כְּלִי מִמְּצוֹרָע. מַה לְּהַלָּן חֶרֶס חֲדָשָׁה, אַף כָּאן חֶרֶס חֲדָשָׁה. וְהָתָם מִנָּלָן, דִּכְתִיב 'וְשָׁחַט אֶת הַצִּפּוֹר הָאֶחָת אֶל כְּלִי חֶרֶשׂ עַל מַיִם חַיִּים', מַה מַּיִם חַיִּים, שֶׁלֹּא נַעֲשְׂתָה בָּהֶן מְלָאכָה, אַף כְּלִי שֶׁלֹּא נַעֲשְׂתָה בוֹ מְלָאכָה. אִי מַה לְּהַלָּן מַיִם חַיִּים אַף כָּאן מַיִם חַיִּים, לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל הָכִי נַמִּי, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִי כִּיּוֹר. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, מִי מַעְיָן הֵן. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, מִשְּׁאָר מֵימוֹת הֵן. אִיבָּא לְמִיפְּרַךְ, מַה לְּמִצּוֹרָע שֶׁכֵּן טָעוּן עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנִי תּוֹלַעַת. אָמַר רַבָּה, אָמַר קְרָא 'בִּכְלִי (חֶרֶס) [חָרֶשׂ]', כְּלִי שֶׁאָמַרְתִּי לְךָ כְּבָר. אָמַר רָבָא, לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁלֹּא נִתְאַכְּמוּ פָּנָיו, אֲבָל נִתְאַכְּמוּ פָּנָיו פְּסוּלִין. מַאי טַעְמָא, דּוּמְיָא דְּמַיִם, מַה מַּיִם שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנּוּ, אַף כְּלִי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנָּה. בָּעֵי רָבָא, נִתְאַכְּמוּ, וְהֶחֱזִירָן לְתוֹךְ כִּבְשַׁן הָאֵשׁ וְנִתְלַבְּנוּ, מַהוּ. מִי אָמְרִינַן כֵּיוָן דְּאִידְּחוּ אִידְּחוּ, אוֹ דִּילְמָא כֵּיוָן דַּהֲדוּר הֲדוּר. תָּא שְׁמַע, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנִי תּוֹלַעַת שֶׁהִפְשִׁיל בָּהֶן קוּפְּתוֹ לַאֲחוֹרָיו פְּסוּלִין. וְהָא הָתָם, הַדְרֵי וּמִפְשְׁטֵי. הָתָם, דְּאִיקְּלוּף אִיקְּלוּפֵי: נִכְנַס לַהֵיכָל וּפָנָה לִימִינוֹ וְכוּ': מַאי טַעְמָא, דְּאָמַר מַר, כָּל פִּינּוֹת שֶׁאָתָה פּוֹנֶה, לֹא יְהוּ אֶלָּא דֶּרֶךְ יָמִין: מָקוֹם הָיָה שָׁם אַמָּה כּוּ': תָּנוּ רַבָּנַן 'וּמִן הֶעָפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה' יָכוֹל יְתַקֵּן מִבַּחוּץ וַיְכַנֵּס, תַּלְמוּד לוֹמַר 'בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן'. אִי בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן, יָכוֹל יַחְפּוֹר בְּקַרְדְּמוֹת, תַּלְמוּד לוֹמַר 'אֲשֶׁר יִהְיֶה'. הָא כֵּיצַד, יֵשׁ שָׁם, תֵּן שָׁם. תַּנְיָא אִידָּךְ, 'וּמִן הֶעָפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה וְגוֹ'', מְלַמֵּד שֶׁהָיָה מִתְקַן מִבַּחוּץ וּמַכְנִיס בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן. אִיסִי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר, לְהָבִיא קַרְקַע שילה

בְּקַרְקַע. בְּקַרְקָעִיתוֹ: **אי בְּקַרְקַע.** קָא דָרְשִׁינָן וְלֹא כְּתִיב אֲשֶׁר יִהְיֶה, יָכוֹל לֹא מָצָא שָׁם עָפָר תִּיחוּחִי נוֹחַ לִנְטָל יַחְפּוֹר שָׁם בְּקַרְדְּמוֹת, ת״ל אֲשֶׁר יִהְיֶה, וּמִדְּלֹא כְּתִיב וּמִקַּרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח ש״מ לֹא הֶקְפִּיד אֶלָּא שֶׁיְּהֵא מוּנָּח בְּקַרְקָעִית שָׁעָה אַחַת, הָא כֵּיצַד יֵשׁ שָׁם עָפָר תִּיחוּחִי הָבֵא מִשָּׁם: **אין שָׁם תֵּן שָׁם.** עַל הַקַּרְקָעִית, וְרוֹזֵר וְנוֹטְלוֹ וְנוֹתְנוֹ לְתוֹךְ הַמַּיִם: **תַּנְיָא אִידָּךְ.** פְּלִיגָא אַהַהִיא דְּדַרְקְנֵי בָּהּ פְּלוּגְתָּא דְּתַנָּאֵי, וְהַהִיא דְּלָעֵיל מִיתּוּקְמָא כְּאִיסִי בֶּן מְנַסְיָא: [ו]מִן הֶעָפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה (בַּמִּשְׁכָּן). מִדְּלֹא כְּתִיב [ו]מִקַּרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח אֵינוֹ מַקְפִּיד אֶלָּא שֶׁיְּכַנֵּס לַהֵיכָל, מְלַמֵּד שֶׁמִּתְקַן מִבַּחוּץ וּמַכְנִיס מִבִּפְנִים לַהֵיכָל וְנוֹתֵן אֶל הַמַּיִם וְא״צ לְהַנִּיחוֹ בְּקַרְקַע הַהֵיכָל: **בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן אִיסִי בֶּן יְהוּדָה וְכוּ'.** בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן לְמֵאי אָתְא כֵּיוָן דְּיֵילִפִּינָן מֵאֲשֶׁר יִהְיֶה דְּא״צ לִטְלוֹ מֵעַל גַּבֵּי קַרְקָעִית: **אִיסִי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר לְהָבִיא** קַרְקַע **בֵּית עוֹלָמִים.** ת״ג לָהּ בְּסִפְרֵי, וְלֹא גָּרַס לְרַבּוֹת שִׁילֹה וְנוֹב וְגִבְעוֹן וּבֵית עוֹלָמִים. דְּשִׁילֹה מִשְּׁכָן הוּא וְלֹא צָרִיךְ לְרַבּוֹתָא דְּהוּא עִקַּר הַכְּתוּב, וְנוֹב וְגִבְעוֹן אֵין מִשְּׁקִין בָּהּ סוֹטוֹת, דְּהָא בָּמָה הֲוָאי וְלֹא הֲוָה שָׁם אָרוֹן אֶלָּא מִזְּבַּח הַנְּחוּשֶׁת לְבַדּוֹ וְלֹא קָרְבָּה בָּהֶן מִנְחַת סוֹטָה וְלֹא שׁוּם חוֹבַת יָחִיד שֶׁאֵין לָהּ זְמַן קָבוּעַ כְּדַאֲמַר בִּשְׁחִיטַת קָדָשִׁים (קף ט:), אֲבָל בֵּית עוֹלָמִים הֶצְרֵךְ לְרַבּוֹת שִׁילֹה תֹּאמַר מִשְּׁכָּן וְלֹא מִקְדָּשׁ. בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם קָרֵי לֵיהּ בֵּית עוֹלָמִים לְפִי שֶׁאֵין אַחַר קִדְּשָׁתוֹ הֶתֵּר בְּמָקוֹם אַחֵר וְשוּב לֹא שָׁרְתָה שְׁכִינָה בְּמָקוֹם אַחֵר:

ביאורים למסכת סוטה דף טו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

דְּשַׁמְעֵיהּ רבן גמליאל לְרַבִּי מֵאִיר דְּקָאָמַר לעיל שהטעם שמנחת סוטה באה מן השעורין, הוא משום מידה כנגד מידה, לפי שהִיא הֶאֱכִילָתוֹ – את הבועל מַעֲדַנֵּי עוֹלָם כדי לפתותו, לְפִיכָךְ קָרְבָּנָהּ מקומת שעורים שהוא מַאֲכַל בְּהֵמָה. אָמַר לֵיהּ רבן גמליאל לרבי מאיר לא יתכן לפרש שזהו טעם הדבר, משום שהָתִינַח עֲשִׂירָה, עֲנִיָּה מַאי אִיכָּא לְמֵימַר – בשלמא באופן שהסוטה עשירה והאכילה את הבועל מעדני עולם יתכן טעם זה, אך באופן שהיא עניה ולא נהגה כן מדוע מביאה מאכל בהמה. אֶלָּא כך הוא טעם הדבר, כְּשֵׁם שֶׁמַּעֲשֶׂיהָ בְּהֵמָה, כָּךְ קָרְבָּנָהּ מַאֲכַל בְּהֵמָה – כשם שמעשיה לזנות הוא מעשה בהמה, שמפקירה עצמה לתשמיש למי שאינו בן זוגה, לכך קרבנה מאכל בהמה.

משנה. לאחר שהביאו את מנחת הסוטה, הָיָה מֵבִיא הכהן פִּילֵי שֶׁל חֶרֶס – כוס מחרס, וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ חֲצִי לוֹג מַיִם מִן הַכִּיּוֹר - שהרי התורה אמרה 'מים קדושים', ואין קדושים אלא שנתקדשו בכלי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אינו נותן בכלי אלא רְבִיעִית מים, שבְּשֵׁם שֶׁמְּמַעֵט בַּכְּתָב – שסובר רבי יהודה שאין כותבים במגילת סוטה אלא מעט פסוקים, כָּךְ מְמַעֵט בַּמַּיִם – שכיון שהכתב מועט אין צריך מים מרובים למחקו, ודי במים מועטים לכך. נִכְנַס הכהן לַהֵיכָל וּפָנָה לִימִינוֹ – לפי דרשו חז"ל שכל פניות שאדם פונה לא יהיו אלא דרך ימין, וּמְקוֹם הָיָה שָׁם שניכר ובלט מתוך שאר ריצפת ההיכל, וגודלו אַמָּה עַל אַמָּה, וְטַבְלָא שֶׁל שַׁיִשׁ וְטַבַּעַת הָיְתָה קְבוּעָה בָּהּ שעל ידי הטבעת יכול לאחוז בטבלה ולהרימה מקרקעית העזרה שהיתה כולה מרוצפת באבני שיש. כֶּשֶׁהוּא מַגְבִּיהַּ את השיש וְנוֹטֵל עָפָר מִתַּחְתֶּיהָ, וְנוֹתֵן העפר בכוס המים כְּדֵי שֶׁיֵּרָאֶה עַל הַמַּיִם - שיהיה ניכר העפר ונראה במים, שֶׁנֶּאֱמַר 'וּמִן הֶעָפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל הַמָּיִם' - והיינו ממה שנאמר 'אל המים', ולא נאמר 'ונתן במים', משמע שלא יהיה בלוע בתוך המים, אלא יהיה נראה על המים.

גמרא. תָּנָא שנינו בברייתא, פִּילֵי שֶׁל חֶרֶס צריך שיהיה הכוס של חרס חֲדָשָׁה – שלא נעשתה בו כל מלאכה, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. שואלת הגמרא, מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל שצריך הכלי להיות חדש. ומשיבה, גְּמַר כְּלִי כְּלִי מִמְּצוֹרָע בגזירה שוה, נאמר לגבי סוטה 'בכלי חרש', ובמצורע נאמר 'אל כלי חרש על מים חיים', ולומדים מַה לְהַלָּן צריך שיהיה כלי חֶרֶס חֲדָשָׁה אַף כָּאן חֶרֶס חֲדָשָׁה. שואלת הגמרא, וְהָתָם – במצורע מְנָלָן שצריך כלי חרס חדש. עונה הגמרא, דִּכְתִיב 'וְשָׁחַט אֶת הַצִּפּוֹר הָאֶחָת אֶל כְּלִי חֶרֶשׂ עַל מַיִם חַיִּים' - הוקש הכלי למים, מַה מַּיִם חַיִּים שֶׁלֹּא נֶעֱשְׂתָה בָּהֶן מְלָאכָה - שהרי 'מים היים' הם מי מעיין שלא נעשתה בהם מלאכה, אַף הַכְּלִי שנאמר במצורע, צריך להיות שֶׁלֹּא נֶעֱשְׂתָה בּוֹ מְלָאכָה, ולומדים בגזירה שוה שאף לגבי סוטה צריך שיהיה הכלי חדש. שואלת הגמרא, אִי כיון שלמד רבי ישמעאל דין סוטה מדין מצורע בגזירה שוה לגבי הכלי, אם כן נלמד דין נוסף, מַה לְהַלָּן – במצורע, צריך שיהיו מַיִם חַיִּים, אַף כָּאן בסוטה צריך מַיִם חַיִּים – שלא נעשתה בהם מלאכה. עונה הגמרא, לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל הסובר שבסוטה צריך כלי חרס, משום שלמד בגזירה שוה ממצורע, הָכִי נָמֵי - סובר גם שמי הסוטה הם מי מעיין שלא נעשתה בהם מלאכה. כמו דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מה הם מֵי כִּיּוֹר שמהם מכינים מי סוטה, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר מֵי מַעְיָן הֵן – כפי שהתבאר שלמד בגזירה שוה ממצורע, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים מִשְּׁאָר מֵימוֹת הֵן - יכולים לקחת אף ממי מקוה.

מקשה הגמרא על רבי ישמעאל שלמד דין סוטה בגזירה שוה ממצורע, והרי אִיכָּא לְמִיפְּרַךְ גזירה שוה זו, מַה לְּמִצּוֹרָע שהחמירה התורה בדינו שֶׁכֵּן טָעוּן עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנֵי תּוֹלַעַת - ולכן החמירה התורה להצריכו כלי חדש ומים חיים, מה שאין כן בסוטה שאין בה דברים אלו. מתרצת הגמרא, אָמַר רַבָּה מכך שאָמַר קְרָא לגבי סוטה 'ולקח מים קדושים בְּכְלִי (חֶרֶס) [חָרֵשׂ]', ולא נאמר ולקח כלי חרס ונתן בו מים, משמע שהכלי שנאמר כאן הוא כלי ידוע, כלומר כְּלִי שֶׁאָמַרְתִּי לְךָ כְּבָר – שכבר דיבר עליו הכתוב במקום אחר, והוא הכלי חרס שנאמר במצורע.

מבארת הגמרא, אָמַר רָבָא מה ששנינו במשנה לדעת רבנן שלא הצריכו שיהיה כלי חרס חדש, אלא יכול ליטול כלי שנעשה בו מלאכה, לֹא שָׁנוּ דבר זה אֶלָּא בכלי שֶׁלֹּא נִתְאַכְּמוּ פָּנָיו – לא הושחרו פניו בשימוש באש, אֲבָל נִתְאַכְּמוּ פָּנָיו מחמת שימוש באש, פְּסוּלִין. שואלת הגמרא, מַאי טַעְמָא שהדין כן לדעת חכמים, והרי לא למדו דין סוטה ממצורע. ומשיבה, שאף שלא למדו ממצורע, מכל סוברים שהכלי של מי סוטה צריך להיות דּוּמְיָא דְּמַיִם של סוטה, שהרי נאמר בפסוק "ולקח הכהן מים קדשים בכלי חרש", הוקש הכלי למים, מַה מַּיִם שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנּוּ מראיתם, אַף כְּלִי צריך להיות שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנָּה מראיתו.

בְּעֵי רָבָא, לפי המבואר שצריך שלא ישתנה מראיתו של הכלי, מה יהיה הדין אם הכלים נִתְאַכְּמוּ, וְהֶחֱזִירָן לְתוֹךְ כִּבְשַׁן הָאֵשׁ - החזיר הכלים לכבשן עד שחזרו הכלים וְנִתְלַבְּנוּ, מַהוּ, האם הכלי כשר או לא. מִי אָמְרִינַן כֵּיוָן דְּאִידְּחוּ - שנפסל הכלי פעם אחת להשקאת הסוטה, אִידְּחוּ - אינו חוזר שוב להכשרו אפילו אם נתלבנו בשנית, אוֹ דִּילְמָא כֵּיוָן דַּהֲדוּר הֲדוּר – כיון שחזר למראיתו הראשונה כשר בבתחילה. מביאה הגמרא ראיה ממה שמצינו לגבי מצורע, תָּא שְׁמַע, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנֵי תּוֹלַעַת שֶׁהִפְשִׁיל כָּהֵן קוּפָּתוֹ לַאֲחוֹרָיו – שהשתמש בהן והתעקמו, פְּסוּלִין לטהרת המצורע. מדייקת הגמרא, וְהָא הָתָם הַדְּרֵי וּמִפְּשְׁטֵי - הרי אפשר לחזור וליישרם בבתחילה, אלא מוכח שכיון שנדחה פעם אחת אינו הוזר לכשרותו בבתחילה, וממילא גם כלים שהושחרו אינם חוזרים לכשרותם אף אם יתלבנו. דוחה הגמרא, אין להוכיח משם, משום שהָתָם דְּאִיקְּלוּף איקְּלוּפֵי – בברייתא מדובר באופן שמחמת המשוי התקלף העץ מקליפתו וכן האזוב ולא ניתן להחזירם לקדמותם, אך באופן שניתן להחזירם לקדמותם כגון ללבן את הכלים – יהיה כשר בבתחילה.

שנינו במשנה שהכהן היה נִכְנַס לַהֵיכָל וּפָנָה לִימִינוֹ וְכוּ'. שואלת הגמרא, מַאי טַעְמָא עשו את הטבלה בימינו של הנכנס דוקא. עונה הגמרא, משום דְּאָמַר מַר כָּל פִּינּוֹת שֶׁאַתָּה פּוֹנֶה, לֹא יְהוּ אֶלָּא דֶּרֶךְ יָמִין, ולמדו כן מהפסוק שנאמר לגבי הים שעשה שלמה שהיה מונח על י"ב בקר עשויות מנחשת, ואמר הכתוב שם "עמד על שני עשר בקר ושלשה פנים צפונה ושלשה פנים ימה ושלשה פנים נגבה, ושלשה פנים מזרחה והים עליהם מלמעלה", מנה הכתוב את סדר עמידתם כסדר הפונה דרך ימין, שהנכנס לעזרה ובא להקיף דרך ימינו, הולך תחילה לצפון ואחר כך למערב ולדרום ולמזרח.

מָקוֹם הָיָה שָׁם אַמָּה כּוּ', וכשהוא מגביהה נוטל עפר מתחתיה. תָּנוּ רַבָּנַן דורשת הברייתא את הפסוק בפרשת סוטה, 'וּמִן הֶעָפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים', אילו לא היה נאמר 'אשר יהיה בקרקע המשכן', אלא 'אשר יהיה במשכן', יָכוֹל יְתַקֵּן מִבַּחוּץ וְיָכְנִיס – היינו סבורים שרשאי ליטול עפר מחוץ למשכן ולהכניסו למשכן. תַּלְמוּד לוֹמַר – לכך נכתב 'בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן', ללמד שצריך ליטול עפר מקרקעית המשכן ואין די בעפר הנכנס למשכן. ממשיכה הברייתא, אִי בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן – אילו לא היה נאמר 'ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן' אלא 'ומן העפר אשר בקרקע המשכן', יָכוֹל יַחְפּוֹר בְּקַרְדּוּמוֹת – היינו סבורים שאם לא מצא שם עפר רך שנוח ליטול, צריך להביא קרדום ולחפור בקרקע המשכן ליטול ממנה העפר. תַּלְמוּד לוֹמַר 'אֲשֶׁר יִהְיֶה' שאינו צריך לחפור בקרקר, אלא הָא כֵּיצַד יעשו, אם יֵשׁ שָׁם עפר רך שניתן לקחתו בקלות, הָבֵא אותו, ואם אֵין שָׁם עפר תיחוח, תֵּן שָׁם עפר ותיטלו, ונחשב שלקח מהקרקע המשכן. תַּנְיָא אִידָּךְ - בברייתא שניה נחלקו תנאים בנידון זה. נאמר בפסוק 'וּמִן הֶעָפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה וְגוֹ'", מכך שלא נאמר מקרקע המשכן, מְלַמֵּד שֶׁהָיָה מְתַקֵּן את העפר מִבַּחוּץ וּמַכְנִיס להיכל ונותן אל המים, ואין צריך להניחו בקרקע ההיכל. בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן – לשיטה זו מדוע נאמר בקרקע המשכן, והרי כשר אף אם הוכנס למשכן ולא הונח שם, אִיסִּי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מקרא זה בא לְהָבִיא - לרבות, קַרְקַע

ביאורים למסכת סוטה דף טז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

שִׁילֹה נוֹב וְגִבְעוֹן וּבֵית עוֹלָמִים – בית המקדש, שאף שאינם נקראים משכן נוהגת בהם פרשת סוטה. **אִיסִי בֶּן מְנַחֵם אוֹמֵר, אֵינוֹ צָרִיךְ** פסוק לרבות את המקדש שתנהג בו פרשת סוטה, שהרי ניתן ללמוד זאת מקל וחומר, **וּמַה בְּטוּמְאָה קַלָּה** – איסור כניסה למקדש בטומאה שדינו בכרת, **לֹא חָלַק הַכָּתוּב** בין המשכן למקדש. **בְּטוּמְאַת אֵשֶׁת אִישׁ** שנבעלה, שטומאתה **חֲמוּרָה** שהרי מיתתה בחנק, **לֹא כָּל שֶׁכֵּן** שהושוו המשכן ומקדש לבודקה ולבערה מתוכם. **אִם כֵּן** שאין צריך לרבות מקדש, **מַה תַּלְמוּד לוֹמַר** – לאיזה צורך נכתב ׳בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן׳, אומר איסי בן מנחם, שמקרא זה בא לרבות **שֶׁלֹּא יָבִיא מִתּוֹךְ קוּפָּתוֹ** - שלא די בזה שמכניס העפר לתוך המשכן, אלא כשמביאו מהחוץ יניחו בקרקע המשכן ומשם יטלו, כדעת התנא בברייתא הקודמת שהביאה הגמרא.

מסתפקת הגמרא, **אִיבַּעְיָא לְהוּ,** אם **אֵין שָׁם** – במשכן ובסביבותיו **עָפָר** תיחוח לתת במי הסוטה, **מַהוּ שֶׁיִּתֵּן אֵפֶר** במקום העפר. והנה, לגבי מצות כיסוי הדם נאמר בתורה ׳וכסהו בעפר׳, ונחלקו בית שמאי ובית הלל האם גם אפר קרוי עפר וכשר לכיסוי או לאו. אומרת הגמרא, **אַלִּיבָּא דְּבֵית שַׁמַּאי לֹא תִּיבָּעֵי לָךְ** - שודאי אין האפר כשר למי סוטה, כיון **דְּאָמְרִי לֹא מָצִינוּ אֵפֶר שֶׁקָּרוּי עָפָר** ואינו כשר לכיסוי הדם, הוא הדין שאינו כשר לסוטה. **כִּי תִּיבָּעֵי לָךְ אַלִּיבָּא דְּבֵית הִלֵּל דְּאָמְרִי מָצִינוּ** לגבי אפר פרה אדומה, **אֵפֶר שֶׁקָּרוּי עָפָר** ולכן כשר לכיסוי הדם, **מַאי** יהא הדין לגבי מי סוטה. האם **אַף עַל גַּב דְּאִיקְּרֵי עָפָר, הָכָא** לגבי סוטה ש׳בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן׳ **כְּתִיב** – דורשים שצריך שיהיה דומה לקרקע המשכן, למעט אפר. **אוֹ דִּילְמָא** שלדעת בית הלל גם לגבי סוטה יהיה אפר כשר כעפר, **וְהַאי** ׳בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן׳ נכתב **אוֹ לְכִדְאִיסִי בֶּן יְהוּדָה** - שבא לרבות דין סוטה גם בבית עולמים, **אוֹ וּלְכִדְאִיסִי בֶּן מְנַחֵם הוּא דְּאָתֵי** – ללמד שצריך להניחו בקרקע, ולא די במה שמכניסו למשכן. מביאה הגמרא ראיה לפשוט הספק, **תָּא שְׁמַע** שנינו בברייתא, **דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, בִּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת** באה **הֲלָכָה** למשה מסיני, **וְעוֹקֶבֶת** - עוקרת את הנאמר בפירוש **בְּמִקְרָא.** ואלו הם, **הַתּוֹרָה אָמְרָה** בפרשת כיסוי הדם "ושפך את דמו וכסהו **בֶּעָפָר"** – שצריך לכסות בעפר דוקא, **וַהֲלָכָה** למשה מסיני אמרה שרשאי לכסות **בְּכָל דָּבָר.** כמו כן **הַתּוֹרָה אָמְרָה** לגבי איסור הנזיר לגלח שערות ראשו, "כל ימי נדר נזרו תער לא יעבר על ראשו", שהאיסור הוא לגלח **בַּתַּעַר, וַהֲלָכָה** למשה מסיני אמרה שהנזיר אסור להעביר את שערות ראשו **בְּכָל דָּבָר.** כמו כן **הַתּוֹרָה אָמְרָה** לגבי גט כריתות "וכתב לה ספר כריתת ונתן בידה ושלחה מביתו", **וְסֵפֶר** משמעו קלף דוקא, **וַהֲלָכָה** למשה מסיני אמרה שרשאי לכתוב הגט **בְּכָל דָּבָר** - אף על עלה של זית או על הנייר ועל הלוח של עץ. מבארת הגמרא את הראיה, **וְאִם אִיתָא** שהאפר כשר למי סוטה, היה לו לרבי ישמעאל **לִיחְשׁוּב נַמִּי הַאי** – שגם בדבר זה ההלכה עוקרת את מה שנאמר בתורה, שהתורה אמרה שיטול עפר ויתננו במים, וההלכה אמרה שאף אפר כשר לכך. דוחה הגמרא, לעולם יתכן שאפר כשר למי סוטה, ורבי ישמעאל לא מנה את כל המקומות שבהם עקרה ההלכה את מה שאמרה התורה בפירוש, אלא **תָּנָא** חלק מהדברים **וְשַׁיֵּיר** – לא מנה עפר מי סוטה, אף שגם בזה עקרה ההלכה את מה שנאמר בתורה בפירוש. שואלת הגמרא, כיון שאין דרך התנא לשייר דבר אחד לבדו, **וּמַאי שַׁיֵּיר** עוד, מלבד **דְּהַאי שַׁיֵּיר** – ששייר עפר מי סוטה. מתרצת הגמרא שַׁיֵּיר מה שמצינו לגבי **מְצוֹרָע,** שגם בזה עקרה ההלכה את מה שנאמר בתורה. **דְּתַנְיָא** בברייתא, לגבי התגלחת השניה שעושה המצורע ביום השביעי שלאחר התגלחת הראשונה. נאמר בפסוק **"וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְגַלַּח אֶת כָּל שְׂעָרוֹ** את ראשו ואת זקנו ואת גבת עניו ואת כל שערו יגלח", ודורשים כך, מה שנאמר ׳את כל שערו׳ הוא **כְּלָל,** ומה שנאמר **׳אֶת רֹאשׁוֹ וְאֶת זְקָנוֹ וְאֶת גַּבּוֹת עֵינָיו׳** הוא **פְּרָט** – שפירטה התורה את מה עליו לגלח, ומה שנאמר **׳וְאֶת כָּל שְׂעָרוֹ יְגַלֵּחַ׳ חָזַר וְכָלַל.** והמידה היא, שכְּלָל **וּפְרָט וּכְלָל, אִי אַתָּה** דָן את הכלל האחרון **אֶלָּא כְּעֵין הַפְּרָט.** ולכן דורשים, **מַה הַפְּרָט** שהוזכרו בפסוק שחייב לגלחם, **מְפוֹרָשׁ** בהם שהם **מְקוֹם כִּינּוּם שֵׂעָר** – שיש בהם ריבוי שער, **וְנִרְאֶה** - שאינם במקומות נסתרים, **אַף כָּל מְקוֹם** בגופו שיש בו **כִּינּוּם שֵׂעָר וְנִרְאֶה** צריך לגלח את השיער בהם. מבארת הגמרא, **מָה רַבִּי** הכלל, **רַבִּי שְׂעַר הָרַגְלַיִם** - שיער הערוה שחייב לגלחו. **וּמַאי מִיעֵט** הפרט שאינו חייב לגלח, **מִיעֵט** השיער **דְּבֵית הַשָּׁחִי** שאינו נראה, **וּדְכוּלֵּיהּ גּוּפֵיהּ** - שער שבזרועותיו ושוקיו שאינו מקום כינוס שיער. **וְהֵלְכְתָּא** למשה מסיני עקרה את מה שנדרש בכלל ופרט וכלל, ואמרה שאף בתגלחת השניה **מְגַלֵּחַ** את כל גופו ואף את שיער בית השחי ושיער כל הגוף שיהיה חלק **כְּדַלַּעַת, דְּתָנָן, בָּא לוֹ לְהַקִּיף אֶת הַמְּצוֹרָע** את תגלחתו הראשונה **מַעֲבִיר תַּעַר עַל כָּל בְּשָׂרוֹ** כפי שנאמר בפסוק, **וְקָתָנֵי סֵיפָא** במשנה שם **וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְגַלְּחוֹ תְּגַלֻּחַת שְׁנִיָּה כְּתַגְלֻחַת רִאשׁוֹנָה** שנאמר בה ׳מעביר תער על כל בשרו׳. ונמצא שההלכה עקרה מה שנלמד מהכלל ופרט וכלל, וזהו ששייר רבי ישמעאל מלבד מה ששייר מי סוטה.

דוחה הגמרא, **אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק,** דבר זה אינו נחשב שיור, משום שכִּי **קָא חָשֵׁיב** רבי ישמעאל בדבריו, הם דברים שה**הֲלָכָה עוֹקֶבֶת** הם **מִקְרָא** מפורש, אבל **הָא** – בתגלחת מצורע, אין ההלכה **עוֹקֶבֶת** מה שנאמר במפורש בפסוק, אלא **מִדְּרַבָּנָן הִיא** - עוקרת דין שנלמד מכלל ופרט וכלל. **רַב פַּפָּא** דוחה באופן אחר **וְאָמַר** שאין הדין במצורע נחשב שיור, **כִּי קָא חָשֵׁיב** רבי ישמעאל בברייתא, הם דברים שה**הֲלָכָה עוֹקֶבֶת וְעוֹקֶרֶת** את מה שנאמר בפסוק, כגון כיסוי הדם, גט כריתות ותגלחת הנזיר, שההלכה עקרה ואמרה שאף שבתורה נאמר שאינו יכול לכסות אלא בעפר – יכול לכסות אף בשאר דברים, וכן לכתוב גט על שאר דברים והנזיר ילקה אף על שאר אופני גילוח, כלומר שההלכה הפחיתה ממה שנאמר בתורה. אבל **הָא** – לגבי מצורע, ההלכה לא הפחתיה ממה שנאמר בפסוק, אלא אדרבה **עוֹקֶבֶת וּמוֹסֶפֶת הִיא** - שיגלח מלבד את המקומות הנלמדים בכלל ופרט וכלל, אף את שיער ידיו ורגליו ושיער בית השחי, ואין בזה הפחתה ממה שאמרה התורה אלא תוספת. **רַב אַשִׁי** דוחה באופן אחר **וְאָמַר,** לגבי מצורע לא עקרה ההלכה את מה שנאמר בתורה, אלא שה**הָא מַתְנִיתָא** – הברייתא שדרשה מכלל ופרט וכלל שהתגלחת השניה היא רק במקום הנראה וכינוס שיער, **מַנִּי** – מי הוא התנא ששנאה, **רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הִיא דְּדָרִישׁ** בכל התורה **כְּלָלֵי וּפְרָטֵי,** ולדעתו כך הוא הדין, שבתגלחת שניה אינו מגלח את שערות כל גופו.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שמונה עשר לעומר עמ׳ ב

שלישית, אֵין הָאִשָּׁה שׁוֹתָה וְשׁוֹנָה פעם שניה, **בֵּין בְּאִישׁ אֶחָד** שקינא לה שני פעמים, **וּבֵין בְּב׳ אֲנָשִׁים** שונים. שואלת הגמרא, **וְתַנָּא קַמָּא נַמִּי** שסבר שהאשה שותה ושונה, ומשמע שאף בבעל אחד שותה שני פעמים, קשה שהרי **הָכְתִיב** ׳**וְאת**׳ למעט, ומה ימעטו מפסוק זה. וכן קשה, **וְרַבָּנָן בַּתְרָאֵי נַמִּי** - על דעת חכמים שבברייתא, שסוברים שאינה שותה יותר מפעם אחת אף בשני אנשים, יש להקשות שהרי **הָא כְּתִיב תּוֹרַת** לרבות, ולדבריהם מה ריבה מקרא זה. מתרצת הגמרא, **אָמַר רָבָא, בְּאִישׁ אֶחָד וּבוֹעֵל אֶחָד** – בעל אחד שקינא לאשתו שני פעמים שלא תיסתר עם אותו פלוני ונסתרה עמו, **דְּכוּלֵּי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי** בזה, ומודים **דְּאֵין הָאִשָּׁה שׁוֹתָה וְשׁוֹנָה** אחר שנסתרה עם אותו בועל שנית.

סוטה. פרק שני – היה מביא דף טז עמוד א

רש״י

אינו צריך. לְרַבּוֹת בֵּית הָעוֹלָמִים: **וּמַה בְּטוּמְאָה קַלָּה.** לְבָנָס בְּטֻמְאַת הַגּוּף לְמִקְדָּשׁ, שֶׁאִינָהּ בְּמִיתַת ב״ד אֶלָּא כָּרֵת, לֹא חָלַק הַכָּתוּב בֵּין מִקְדָּשׁ לְמִשְׁכָּן, שֶׁנֶּאֱמְרוּ בְּפָרָשַׁת פָּרָה אֲדֻמָּה שְׁנֵי פְּסוּקִים, כִּי אֶת מִקְדַּשׁ ה׳ טִמֵּא (כִּי) אֶת מִשְׁכַּן ה׳ טִמֵּא (במדבר יט:); **לֹא כָּל שֶׁכֵּן.** שֶׁהֶשְׁוּוּ מִקְדָּשׁ וּמִשְׁכָּן לְבִדְקָה וּלְבָעֲרָה מִתּוֹכָן: **א״כ מַה ת״ל בְּקִרְקַע שֶׁלֹּא יָבִיא מִתּוֹךְ קָפָתוֹ.** לְתוֹךְ כְּלִי וְיַכְנִיס לְהֵיכָל, אֶלָּא מִקַּרְקָעִיתוֹ יְסוֹל, וְאִם אֵין שָׁם יָבִיא וְיַנִּיחַ שָׁם וְאח״כ יִטְּלֶנּוּ, וְנִתְקַיְּמִים אֲשֶׁר יִהְיֶה וְנִתְקַיְּמִים בְּקַרְקַע כִּדְדַרְשִׁינָן לְעֵיל. וּבְסִפְרֵי לֹא תָּנֵי הָכִי לְהָךְ בְּרַיְיתָא, וְאוֹמֵר אֲנִי מִדְּרַשׁ שְׁנֵי הוּא בְּפָנִים אֲחֵרִים: פְּלוּגְתָּא דְּב״ש וּב״ה בְּשַׁחִיטַת חֻלִּין (קף פח:) גַּבֵּי כְּסוּי הַדָּם אֲלִבָּא דְּב״ה דְּאָמְרֵי אֵפֶר קָרוּי עָפָר דִּכְתִיב (במדבר יט) וְלָקְחוּ לְטֻמְאַת מֵעֲפַר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת, וּב״ש אוֹמְרִים עָפָר שְׂרֵפָה נִקְרָא, עָפָר סְתָמָא לֹא אִקְרֵי: **הָכָא בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן כְּתִיב.** וּקְרָא יַתְרָא הוּא, דְּהָא אוֹתָרְבֵּי מֵאֲשֶׁר יִהְיֶה דַּאִין צְרִיךְ לְחָפְרוֹ מִשָּׁם, הִלְכָּךְ לְמִעוּטֵי אֵפֶר אֶתָּא וּלְמִדְרַשׁ דִּבְעִינָן דּוּמְיָא דְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן: **עוֹקֶבֶת.** מְקַפֵּחַת אֶת עֶקְבּוֹ מֵעֶמְדּוֹ וְעוֹקֶרֶת. בְּג׳ מְקוֹמוֹת הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי בָּאָה וְעוֹקֶרֶת אֶת הַפָּסוּק: **הַתּוֹרָה אָמְרָה בְּעָפָר.** לְעִנְיַן כְּסוּי הַדָּם, וְלֹא הִכְשִׁיר דָּבָר אַחֵר: **וַהֲלָכָה בְּכָל דָּבָר.** הַמְגַדֵּל צְמָחִים, כְּגוֹן (הַגִּיר) וְהַזַּרְנִיךְ וְהַסִּיד וְחַרְסִית וּלְבֻנָה שֶׁכַּתְּשָׁהּ: **הַתּוֹרָה אָמְרָה סֵפֶר.** לְעִנְיַן גֵּט כְּרִיתוּת: **וַהֲלָכָה בְּכָל דָּבָר.** שֶׁכְּתָבוֹ עָלָיו, עַל עֶלֶה שֶׁל זַיִת עַל הַנְּיָיר וְעַל הַלּוּחַ: **הַתּוֹרָה אָמְרָה תָּעַר.** לֹא יַעֲבוֹר עַל רֹאשׁוֹ בְּנָזִיר: **וַהֲלָכָה בְּכָל דָּבָר.** דִּתְנַן (נזיר קף לט.) נָזִיר שֶׁגִּלַּח בֵּין בְּזוּג בֵּין בְּתַעַר אוֹ שֶׁסִּפְסֵף כָּל שֶׁהוּא חַיָּיב. וְא״ת אֵין זוֹ עֲקִירָה אֶלָּא תּוֹסָפֶת, אִיבְּרָא עֲקִירָה הִיא, שֶׁמַּלְקִין אוֹתוֹ עַל כָּךְ, וְאָסוּר לְהִכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל בְּחִנָּם שֶׁהֲרֵי אָמְרָה תּוֹרָה (דברים כה) לֹא יוֹסִיף פֶּן יוֹסִיף. וְאע״ג דִּבְכֻלְּהוּ קָרֵאי דְּרַשִׁי׳ בְּשַׁחִיטַת חֻלִּין (קף פח:) וּבְגִטִּין (קף כח:) וּבְנָזִיר (קף לט:), לְר׳ יִשְׁמָעֵאל לֹא מִשְּׁמַע לֵיהּ קְרָאֵי, דִּוְכָתֵב לֵהּ דְּמִדְּבִינָן מִנַּיהּ לְרַבּוֹת כָּל דָּבָר דְּרִישׁ לֵיהּ בִּבְתִיבָה מִתְגָּרֶשֶׁת וְאֵינָהּ מִתְגָּרֶשֶׁת בְּכֶסֶף בִּדְדַרְשִׁינָן לֵהּ הָתָם, וְכֵן בְּלָן, אֶלָּא אֲהֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי סַמְכִינָן וּקְרָאֵי אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא הוּא, הִלְכָּךְ שְׁאָר מִדְּרָשִׁים רְבוּיִין דְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ לֹא חָשִׁיב לְהוּ ר׳ יִשְׁמָעֵאל כַּהֲלָכָה עוֹקֶבֶת מִקְרָא אֶלָּא הָנֵי תְּלַת. וּבְמַסֶּכֶת קְדוּשִׁין יְרוּשַׁלְמִי מְצָאתִי מִשְׁנָה זוֹ דְּר׳ יִשְׁמָעֵאל, וְאֵין תֵּעַר מִן הַשְּׁלִשָׁה אֶלָּא מַרְצֵעַ, וְהָכֵי תְּנֵיָא הָתָם, הַתּוֹרָה אָמְרָה סֵפֶר וַהֲלָכָה בְּכָל דָּבָר הִתְּלוּשׁ, הַתּוֹרָה אָמְרָה עָפָר וַהֲלָכָה בְּכָל דָּבָר הַמְגַדֵּל צְמָחִים, הַתּוֹרָה אָמְרָה מַרְצֵעַ וַהֲלָכָה אָמְרָה אַפִּי׳ סוּל וְסִירָה. וְהוּא נִרְאֶה בְּעִינַי מֵאֹד דְּהַך דְּתֵעַר מְסֻפָּת הוּא: **וְאם אינו.** דְּאִפֵּר נַמִּי כְּשֵׁר לִיחָשֵׁב נַמִּי דִּבְהָא הֲלָכָה עוֹקֶבֶת מִקְרָא, דְּהַתּוֹרָה אָמְרָה עָפָר וַהֲלָכָה אָמְרָה אַף אֵפֶר, וּמִמִּשְׁמַעוּתֵיהּ לֹא מִשְּׁמַע לָן, דְּהָא לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל עָפָר לָאו מִמִּשְׁמַעוּתֵיהּ מִמָּשׁ נִפְקָא לֵיהּ לְעִנְיַן כְּסוּי הַדָּם: **תָּנָא וְשַׁיֵּר.** לֹא חָשְׁבִינְהוּ לְכֻלְּהוּ מְקוֹמוֹת: **שַׁיֵּר מְצוֹרָע.** בְּתִגְלַחַת שְׁנִיָּה, שֶׁהוּא צָרִיךְ שְׁנֵי תִּגְלֹחוֹת דִּכְתִיב וְכִבֵּס הַמְּטַהֵר אֶת בְּגָדָיו וְגו׳ וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְגַלַּח אֶת כָּל שְׂעָרוֹ וְגו׳, בְּתִגְלַחַת רִאשׁוֹנָה לֹא כְּתֵב כְּלָל וּפְרָט אֶלָּא אֶת כָּל שְׂעָרוֹ סָתְם, דְּמִשְּׁמַע כָּל גּוּפוֹ חֵלֶק כְּדַלֶּעֶת, וּבְתִגְלַחַת שְׁנִיָּה כְּתוּב בִּכְלָל וּפְרָט, דְּמִשְּׁמַע מְקוֹם כְּנוּס שֵׂעָר שֶׁיְּהֵא שָׁם קִבּוּץ שֵׂעָר הַרְבֵּה, לְמִעוּטֵי זְרוֹעוֹתָיו וְשׁוֹקָיו וּבֵית הַשְּׁחִי; שֶׁיְּהֵא כָּל גּוּפוֹ חֵלֶק כְּדַלֶּעֶת. אַף בְּתִגְלַחַת שְׁנִיָּה קָתָנֵי דְּמִגְלַחַת כָּל גּוּפוֹ: **בְּדִתְנַן.** בְּמַסֶּכֶת נְגָעִים (פי״ל מ״כ:) לְהַקִּיף. לְגַלְּחוֹ כֻּלּוֹ, לְשׁוֹן לֹא תַּקִּיפוּ פֵּאַת רֹאשְׁכֶם (ויקרא יט:): **מַעֲבִיר תַּעַר עַל כָּל בְּשָׂרוֹ.** הַ״נ וְקָתָנֵי **כֵּיפָא וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְגַלְּחוֹ תִּגְלַחַת שְׁנִיָּה כְּתִגְלַחַת רִאשׁוֹנָה.** וְלֹא גְּרִסִינָן יְגַלְּחֵנוּ שֶׁתְּהֵא תִּגְלַחַת וְכו׳, דְּלֹאו אַקְרָא קָאֵי אֶלָּא לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה וּמְגַלְּחוֹ תִּגְלַחַת שְׁנִיָּה כְּתִגְלַחַת רִאשׁוֹנָה תְּנַן בָּהּ, אִלְמָא שְׁנִיָּה נַמִּי כְּדַלֶּעֶת, דְּהָא תָּנָא לֵיהּ בְּתִגְלַחַת רִאשׁוֹנָה מַעֲבִיר תַּעַר עַל כָּל בְּשָׂרוֹ: **אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק.** מִצּוֹרָע לֹא שִׁיעְרָא הוּא, דִּכְי קָא חָשִׁיב הֲלָכָה עוֹקֶבֶת מִקְרָא, בְּגוֹן סֵפֶר תַּעַר עָפָר דִּכְתִיב בְּהָדֵיהּ וַהֲלָכָה עוֹקֶבֶת מוֹסָפֶת עַל הַמִּקְרָא: **רַב אַשֵׁי אָמַר הָא מַתְנִיתָא.** דְּקָתָנֵי מְקוֹם כְּנוּס שֵׂעָר וְנִרְאֶה: דְּדָרֵישׁ. כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ בִּכְלָל וּפְרָט כְּדַאֲמְרִינָן בְּשִׁבּוּעוֹת בְּפ״ג (קף טו.) רַבִּי יִשְׁמָעֵאל שִׁמֵּשׁ אֶת רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה שֶׁהָיָה דּוֹרֵשׁ אֶת כָּל הַתּוֹרָה בְּכִלְלֵי וּפְרָטֵי, וְר״ע שִׁמֵּשׁ אֶת נַחוּם אִישׁ גַּם זוּ שֶׁהָיָה דּוֹרֵשׁ כָּל הַתּוֹרָה בְּרַבּוּיֵי וּמִיעוּטֵי, וּכְבָר פֵּירַשְׁתִּי כָּל מַשְׁמָעוּת בְּכָלְל וּפְרָט וְרַבּוּי וּמִיעוּט וְחִלּוּקָן בְּמִסּ׳ סָפֵק בְּפ׳ הַחֲלִיל (קף כ:)

כדלעת

תוספות

לרבות נוב וגבעון שילה ובת עולמים. רש״י גורס להביא קרקע בית עולמים ושיבש הגירסא שילה נוב וגבעון משום דנוב וגבעון אין משקין בהן סוטות משום דהוי מנחת יחיד שאין קבוע לה זמן ותימה ששיבשה משום קושיא זו דילמא קסבר איסי בן יהודה כרבי יהודה דאמר בפרק בתרא דשחיטת קדשים (זבחים ל׳ קיח.) כל שהציבור והיחיד מקריבין באהל מועד שבמדבר מקריבין באהל מועד שבגלגל ואין חילוק ביחיד אלא במתו שבראש גגו והשתא הוצרך לרבות נוב וגבעון משום דבמה הוו:

ובית העולמים. מקשינן אמאי איצטריך לרבות בית העולמים והאמר בפ״ב דשבועות (קף טז:) דמשכן אקרי מקדש ומקדש אקרי משכן ואי לא הוה כתיב אלא (כי) את משכן ה׳ טמא הוה נמי מקדש בכלל הכא נמי נימא הכי ובריש מסכת עירובין (קף כ.) דנפקא לן שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל פסולים במקדש משום דמקדש אקרי משכן ואע״ג דושחטו פתח אהל מועד במשכן כתיב ולפי גירסת הספר הזה אתי שפיר דהוי מצי למימר עיקר רביוא לא הוה צריך אלא משום נוב וגבעון ובית עולמים נקט אגב שיטפיה אבל ר״י פירש האי דאיצטריך הכא לרבות בית עולמים משום דכתיב קרקע משמע היכא דאיכא קרקע לאפוקי בית העולמים דהואי ריצפה ולא מסתברא משום דמריבויא דקרקע מרבינן בית העולמים דאי לא הוה כתיב קרקע לא הוה בית העולמים בכלל ולפירושו לא הוה צריך למיכתב קרקע כלל ועוד קשיא מפ׳ טרף בקלפי (יומא קף מד.) דמייתי ברייתא וכל אדם לא יהיה באהל מועד אין לי אלא אהל מועד שבמדבר שילה ובית העולמים מנין אלמא דשילה לא הוה בכלל אהל מועד וכן בית העולמים ובפ״ק דעירובין (קף כ.) אמר דבית העולמים הוה בכלל אהל מועד ושחטו פתח אהל מועד הואיל ומקדש איקרי משכן וכן בפרק הרציאו לו (יומא קף נג.) רב ששת אמר אין לי אלא אהל מועד שבמדבר שילה ובית עולמים מנין ת״ל ובסה: **ואם** איתא ליחשב נמי הא. תימה היכי מצי למיפשט מדר׳ ישמעאל והא סבירא ליה בבית שמאי דאפר לא איקרי עפר ואליבא דבית שמאי לא קמיבעי׳ ליה אלא אליביה דב״ה א״כ ה״נ אפר בכלל משמעותא דעפר משום דהכא בקרקע כתיב:

תנא ושייר. ואי קשיא היכי מצי למימר תנא ושייר והא שלשה קתני ואמר בפ״ק דקידושין (קף טז:) גבי הענקה וכי תימא הכא נמי תנא ושייר והא ארבעה קתני ונראה דהתם דוקא כיון דנחת למניינא דוקא הוא משום דקתני בסיפא ואי אתה יכול לומר ארבעה באחד מהן כו׳ ואם איתא דמיתת האב נמי מוציאה היה יכול לומר ארבעה באשה:

מאי

כדלעת

סוטה. פרק שני – היה מביא דף טז עמוד ב

תוספות

מאי הוה עלה. תימה מאי קא בעי כיון דלאו שיורא הוה אם כן תפשוט וי״ל דלא איתבריר להו האי דשיירא אי משום טעמא כדפרי׳ ולאו שיורא הוא אי משום דתנא נחת לשיורא: **מביא** מים שדם צפור ניכר בהם וכמה רביעית ורבנן דהוא לגופיה. קשיא לרבי הכא אמר דרבנן פליגי עלה ובפ׳ ג׳ מינין (נזיר דף לח.) קא חשיב ליה בהדי עשר רביעיות מחמש חיוריתא וקא פריך התם ותו ליכא והא איכא ומייתי מתניתין דהכא היה מביא פיילי של חרס וכו׳ ומשני בפלוגתא לא קא מיירי והא דמצורע נמי פלוגתא היא וקא חשיב ליה ונראה דהא פלוגתא דהכא לא דמיא לפלוגתא דמייתי התם כגון נוטלין לידים לאחד ואפילו לשנים ור׳ יוסי דפליג התם בפ״ק דמסכת ידים (מ״ח) ואמר לא סגי ליה לשנים ברביעית דבעי לאחרון נמי רביעית וכן במתניתין היה מביא פיילי של חרס דת״ק דרבי יהודה לא סגי ליה ברביעית וכן גבי ביטול מי רגלים דקאמר תנא קמא כל שהוא אבל הכא רבנן מודו בפחות מרביעית לא אפשר ואי בעי סגי ברביעית מיהו לכתחילה מביא חצי לוג כדתנן בריש פרק י״ד דמסכת נגעים ביצד מטהרין את המצורע היה מביא פיילי של חרס חדשה ונותן לתוכה חצי לוג מים חיים והא דתנן בפ׳ שתי מדות (מנחות דף פח.) רביעית מה היתה משמשת רביעית מים למצורע ר׳ ישמעאל היא:

מביא מים שדם ניכר בהם וכמה רביעית. וא״ת וכי אינו ניכר ביותר מרביעית והא תנן בפ״ז דמסכת מקואות (מ״ה) ומייתי לה בגמרא בכמה דוכתי בשילהי פ״ק דשחיטת חולין (דף כו.) ובפ״ק דמכות (דף ג:) ג׳ לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב יין ומראיהן במראה יין אלמא דאפילו יין ניכר בג׳ לוגין וכ״ש דם דסומק טפי י״ל ניכר דקאמר ממשותו של דם ולאו בשינוי מראה דעלמא (מ״ר) והשתא לא תיקשה מה שהיה תמיה רבי נמי מהא דקאמרינן בהקומץ רבה (מנחות דף כב.) ופרק גיד הנשה (חולין דף צח:) לרבי יהודה דיליף למין במינו דאינו בטל ממאני דכתיב ולקח מדם הפר ומדם השעיר הדבר ידוע שדמו של פר מרובה משל שעיר אלמא דמין במינו לא בטיל ורבנן אמרי עולין אין מבטלין זה את זה והא הכא דהוה מין שלא במינו והדבר ידוע שהמים מרובין על הדם ואפילו הכי כתיב בדם וי״ל כיון דממשותו ניכר הרי הוא בעין: **קטנה** ונדחית מפני המים מהו. תימה אליבא דמאן קא מיבעיא ליה אי לרבי ישמעאל פשיטא דפסול דהא בעי שיהא דם צפור ניכר אי לרבנן הא לא קפדי אהיכר מים ונראה דהא בעיא לא לשון ספיקא אלא שהיה תמיה על דברי ר׳ ישמעאל דאמר רביעית לעולם דם צפור ניכר בהן והא פעמים שאינו ניכר שהמים מדחיץ אותו בגון קטנה ופעמים שאין המים ניכרין כגון גדולה והיכי קים לרבנן לשעוריה בצפור שיהא דמה ניכר לעולם ברביעית דומיא דפ״ק דר״ה (דף יג.) דאמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא מי קים להו לרבנן בין שליש לפחות משליש אמר ליה לאו אמינא לך לא תפיק נפשך לבר מהלכתא וכו׳:

שינה הכתוב במשמעו. תימה לרבי וכי שינוי הוא שנקרא אפר עפר והכתיב (מלכים ב כג) וישרוף אותה בנחל קדרון וידק לעפר וכן ואבות אותו טחון היטב עד אשר דק לעפר (דכריס ט) וי״ל אותן שלא נעשית אפר ע״י שריפה אלא צריכין בתישה נקראין עפר אבל פרה עיקר מצות שריפתה לאפר אע״פ שאם היו שם אודין היו כותשין אותם כדאיתא בספרי וכדתנן בפ״ג דפרה נשרפה חובטין אותה במקלות משום אודין שלא נעשו אפר מיהו עיקר מצות שריפתה לאפר הוא: **שינה** הכתוב במשמעו. תימה וכי מפני כך שינה והאמר בפרק ביסוי הדם (חולין דף פח:) דלכך שינה אליבא דב״ה ללמד שאפר נקרא עפר וי״ל תרתי שמע מינה:

רש״י

כִּדְלַעַת מַנִּי. הָא דְּקָתָנֵי מְגַלְּחוּ תּוּגָלְחַת שְׁנִיָּה כְּרִאשׁוֹנָה רַבִּי עֲקִיבָא הִיא: **מַאי הֲוָה עָלָהּ.** דְּבָעֵיין דְּלֵעִיל אִם אֵין שָׁם עָפָר מַהוּ שֶׁיִּתֵּן שָׁם אֵפֶר. ה״ג מַבִּיא רַקְבּוּבִית יָרָק וּמְקַדֵּשׁ, רַקְבּוּבִית יָרָק הוּא דְּהָוֵי עָפָר וְכו׳. וְלֹא גָּרַס וְלֹא הִיא: **וּמְקַדֵּשׁ.** נוֹתְנוֹ בְּמָקוֹם וְהַמָּקוֹם מְקַדְּשׁוֹ וְחוֹזְרוּ וְנוֹטְלוּ וְנוֹתְנוּ לַמַּיִם: **עָפָר סוֹטָה.** דִּכְתִיב (בְּמִדְבַּר ה) אֶל הַמַּיִם. שֶׁיִּרְאֶה עֲלֵיהֶן, מִדְּלֹא כְּתִיב (וְנָתַן) בַּמַּיִם: **וְרוֹק יְבָמָה.** לְעִנְיַנִּי הַזְּקָנִים דִּכְתִיב לְעִנְיַנִּי הַזְּקָנִים וְחָלְצָה (וְדָבְרִים כה): **וְאֵפֶר פָּרָה.** דְּגְזֵירָה שָׁוָה גְּמִירִי מִדְּדֵי עֵפֶר סוֹטָה וְאֵפֶר פָּרָה כִּדְלִקְמָן: **אַף דַּם צִפּוֹר.** שֶׁל מְצוֹרָע שֶׁשּׁוֹחֲטוֹ אֶל כְּלִי חֶרֶס עַל מַיִם חַיִּים, וְצָרִיךְ שֶׁלֹּא יִתֵּן מַיִם אֶלָּא כְּשִׁיעוּר שֶׁיִּהְא דַּם צִפּוֹר נִכָּר בְּתָךְ: **ת״ל מַיִם.** גָּרַס, וְלֹא גָּרַס בַּמַּיִם, דְּהָא עַל הַמַּיִם הַחַיִּים כְּתִיב בִּקְרָא: **וְכַמָּה הֵן רְבִיעִית.** כִּדְמְפָרֵשׁ לְקַמָּן: **בְּצִפּוֹר דְּרוֹר.** שִׁיעוּרוֹ חֲכָמִים שֶׁאֵין בְּמִינָהּ גְּדוֹלָה שֶׁמַּדַּחַת אֶת הַמַּיִם וְלֹא קְטַנָּה שֶׁנִּדַּחַת מִפְּנֵי הַמַּיִם שֶׁהֵן רְבִיעִית: **אַטְבִּיל בַּדָּם וּבַמַּיִם.** וְאַפּ׳ אֵין נִכָּר: **קְרָא אַחֲרִינָא כְּתִיב.** שֶׁשּׁוֹחֵט לְתוֹךְ הַמַּיִם, וְהָרֵי הֵן מְעוֹרְבִין מַעְקָרָא: **וְלִינְקְטִינְהוּ לְוִורִידִים.** יֹאחֲזֵם בֵּין אֶצְבְּעוֹתָיו שֶׁלֹּא יֵצֵא מֵהֶן דָּם: **גְּדוֹלָה וּמַדַּחַת אֶת הַמַּיִם.** שֶׁאֵין מַיִם נִכָּר מִפְּנֵי רֹב הַדָּם: **לֹא תַּפִּיק נַפְשָׁךְ לְבַר מֵהֵילְכְתָּא.** כָּל דִּבְרֵי חֲכָמִים שֶׁנִּקְבְּעוּ אֵל תְּהַרְהֵר אַדְּרִיהֶן: **הַקְּדָשִׁים עָפָר לַמַּיִם כְּסוֹטָה פָּסוּל.** כִּדְכְתִיב וְנָתַן אֶל הַמַּיִם, אַלְמָא מַיִם בְּרִישָׁא, וּכְתִיב וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֶת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת, דְּבָעֵינָן כִּסֵּדְרָהּ הַכְּתוּבִים בַּפָּרָשָׁה: **מַה לְּהַלָּן.** בְּסוֹטָה מְצִוָּתוֹ לְכַתְּחִלָּה עָפָר אֶל הַמַּיִם כִּדְכְתִיב בָּהּ, אַף כָּאן בְּפָרָה עָפָר אֶל הַמַּיִם מִצְוָתוֹ כֵּן לְכַתְּחִלָּה, וְלֹא תִּימָא וְנָתַן עָלָיו דִּוְקָא דְּמִשְּׁמַע עָפָר לְכַתְּחִלָּה: **וּמַה כָּאן.** בְּפָרָה הַקְּדָשִׁים עָפָר לְמַיִם כָּשֵׁר כִּדְמְפָרֵשׁ וְאָזִיל: **וְהָתָם מִנָּלַן.** גְּבֵי פָּרָה דְּאִם הַקְּדָשִׁים עָפָר לְמַיִם כָּשֵׁר: **מַיִם חַיִּים אֶל כְּלִי.** מִשְּׁמַע מַיִם לְצַד הַכְּלִי וְלֹא עָפָר חוּצָץ בֵּינְתַיִים: **וְרַבָּנַן.** דְּאָמְרֵי לְעֵיל בְּסוֹטָה הַקְּדָשִׁים עָפָר לַמַּיִם פָּסוּל אָמְרֵי לָךְ בְּפָרָה נַמִּי פָּסוּל, דְּאֶל כְּלִי דִּוְקָא, דְּמִשְּׁמַע מַיִם בְּרִישָׁא. וְהָא דִּכְתִיב וְנָתַן עָלָיו מַיִם, לְעָרְבָן, לְאַחַר שֶׁנְּתָנָן אֵפֶר אֶל הַמַּיִם צָרִיךְ לְהַפֵּךְ הַמַּיִם עָלָיו וּלְעָרְבָן: **ה״ג וְאִימָא עָלָיו דִּוְקָא אֶל כְּלִי שֶׁתְּהֵא חִיּוּתָן בְּכֵלִי.** וְאִימָא עָלָיו דִּוְקָא שֶׁיְּהֵא עָפָר תְּחִלָּה, וְהָא דִּכְתִיב מַיִם חַיִּים אֶל כְּלִי לָאו לְמִימְרָא שֶׁיְּהוּ הַמַּיִם לְצַד הַכְּלִי אֶלָּא לְמִימַר שֶׁיְּהֵא חִיּוּתָן בַּכְּלִי, שֶׁלֹּא יִטּוֹל מִן הַמַּעְיָן בְּכְלִי אַחֵר וְיִתֵּן לְתוֹךְ זֶה אֶלָּא בְּכְלִי זֶה יִשְׁאָבֵם מִן הַמַּעְיָן: **מַה פָּצִינוּ בְּכָל מָקוֹם.** בְּסוֹטָה: **מַכְשִׁיר לְמַעְלָה.** עָפָר הוּא הַמַּכְשִׁיר אֶת הַמַּיִם לְבַדּוֹק אוֹתָהּ, וְכֵן דַּם צִפּוֹר שֶׁל מְצוֹרָע שֶׁמַּכְשִׁיר אֶת הַמַּיִם לְהַזְּאָה, אַף כָּאן עָפָר מַכְשִׁיר אֶת הַמַּיִם:

מתני׳

כִּדְלַעַת, מַנִּי? ר׳ עֲקִיבָא הִיא, דְּדָרֵישׁ רִיבּוּיֵי וּמִיעוּטֵי. דְּתַנְיָא "וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְגַלַּח אֶת כָּל שְׂעָרוֹ" רִיבָּה. "אֶת רֹאשׁוֹ וְאֶת זְקָנוֹ וְאֵת גַּבֹּת עֵינָיו" מִיעֵט. "וְאֶת כָּל שְׂעָרוֹ יְגַלֵּחַ" חָזַר וְרִיבָּה. רִיבָּה וּמִיעֵט וְרִיבָּה, רִיבָּה הַכֹּל. מַאי רִיבָּה? רִיבָּה דְּכוּלֵּיהּ גּוּפֵיהּ, וּמַאי מִיעֵט? מִיעֵט שֵׂיעָר שֶׁבְּתוֹךְ הַחוֹטֶם, מַאי הֲוֵי עֲלָהּ? תָּא שְׁמַע אָמַר רַב הוּנָא בַּר אַשִׁי אָמַר רַב: אֵין שָׁם עָפָר מֵבִיא רַקְבּוּבִית, יָרָק, וּמְקַדֵּשׁ. וְלֹא הִיא, רַקְבּוּבִית יָרָק הוּא דַּהֲוַאי עָפָר, אֵפֶר לָא הֲוַאי עָפָר: בְּדֵי שֶׁיִּרְאֶה עַל הַמַּיִם: תָּנוּ רַבָּנַן, שְׁלֹשָׁה צְרִיכִין שֶׁיִּרְאוּ: עֵפֶר סוֹטָה וְאֵפֶר פָּרָה וְרוֹק יְבָמָה. מִשּׁוּם ר׳ יִשְׁמָעֵאל אָמְרוּ: אַף דַּם צִפּוֹר. מַאי טַעְמָא דְּר׳ יִשְׁמָעֵאל? דִּכְתִיב: "וְטָבַל אוֹתָם בְּדַם הַצִּפּוֹר", וְתַנְיָא "בְּדַם", יָכוֹל בְּדַם וְלֹא בַּמַּיִם? תַּלְמוּד לוֹמַר: "בַּמַּיִם". אִי מַיִם, יָכוֹל בְּמַיִם וְלֹא בְּדָם? תַּלְמוּד לוֹמַר: "בְּדַם". הָא כֵּיצַד מֵבִיא מַיִם שֶׁדַּם צִיפּוֹר נִיכָּר בָּהֶן, וְכַמָּה? רְבִיעִית. וְרַבָּנַן, הַהוּא לְגוּפֵיהּ, דְּהָכִי קָאָמַר רַחֲמָנָא: אַטְבִּיל בְּדַם וּבְמַיִם. וְר׳ יִשְׁמָעֵאל, אִם כֵּן, לִכְתּוֹב רַחֲמָנָא "וְטָבַל בָּהֶם", "בְּדַם וּבַמַּיִם" לָמָּה לִי? לְנִיכָּר. וְרַבָּנַן, אִי כָּתַב רַחֲמָנָא "וְטָבַל בָּהֶם" הֲוָה אָמִינָא: הַאי לְחוּדֵיהּ וְהַאי לְחוּדֵיהּ, כָּתַב רַחֲמָנָא "בְּדַם וּבַמַּיִם" לְעָרְבָן. וְר׳ יִשְׁמָעֵאל, לְעָרְבָן קְרָא אַחֲרִינָא כְּתִיב "וְשָׁחַט אֶת הַצִּפּוֹר הָאֶחָת". וְרַבָּנַן, אִי מֵהַהוּא הֲוָה אָמִינָא לִישְׁחָטֵיהּ סָמוּךְ לְמָנָא וְנִינְקְטִינְהוּ לְוָורִידִין וּלְקַבְּלֵיהּ, קָא מַשְׁמַע לָן. בְּעָא מִינֵּיהּ ר׳ יִרְמְיָה מִר׳ זֵירָא: גְּדוֹלָה וּמַדַּחַת אֶת הַמַּיִם, קְטַנָּה וְנִדְחֵית מִפְּנֵי הַמַּיִם, מַהוּ? אָמַר לֵיהּ: לָאו אָמִינָא לָךְ לָא תַּפִּיק נַפְשָׁךְ לְבַר מֵהֵילְכְתָּא, בְּצִפּוֹר דְּרוֹר שֶׁיְּעָרוּ רַבָּנַן, אֵין לְךָ גְּדוֹלָה שֶׁמַּדַּחַת אֶת הַמַּיִם, וְאֵין לְךָ קְטַנָּה שֶׁנִּדְחֵית מִפְּנֵי הַמַּיִם. תָּנוּ רַבָּנַן: הַקְּדָשִׁים עָפָר לַמַּיִם פָּסוּל, וְר׳ שִׁמְעוֹן מַכְשִׁיר. מַאי טַעְמֵיהּ דְּר׳ שִׁמְעוֹן? דִּכְתִיב: "וְלָקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֲפַר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת" וְתַנְיָא, אָמַר ר׳ שִׁמְעוֹן: וְכִי עָפָר הוּא? וַהֲלֹא אֵפֶר הוּא! שִׁינָּה הַכָּתוּב בִּמְשָׁמְעוֹ לָדוּן הֵימֶנּוּ גְּזֵירָה שָׁוָה; נֶאֱמַר כָּאן "עָפָר" וְנֶאֱמַר לְהַלָּן "עָפָר", מַה לְּהַלָּן עָפָר עַל גַּבֵּי מַיִם אַף כָּאן עָפָר עַל גַּבֵּי מַיִם. וּמַה כָּאן הַקְּדָשִׁים עָפָר לַמַּיִם כָּשֵׁר, אַף לְהַלָּן הַקְּדָשִׁים עָפָר לַמַּיִם כָּשֵׁר. וְהָתָם מְנָלַן? תְּרֵי קְרָאֵי כְּתִיבִי; כְּתִיב: עָלָיו, אַלְמָא אֵפֶר בְּרִישָׁא, וּכְתִיב "מַיִם חַיִּים אֶל כֶּלִי", אַלְמָא מַיִם בְּרִישָׁא, הָא כֵּיצַד? רָצָה זֶה נוֹתֵן, רָצָה זֶה נוֹתֵן. וְרַבָּנַן, "אֶל כֶּלִי" דִּוְקָא. "עָלָיו" לְעָרְבָן. וְאִימָא "עָלָיו" דִּוְקָא, "אֶל כֶּלִי" שֶׁתְּהֵא חִיּוּתָן בַּכְּלִי? מַה מְּצִינוּ בְּכָל מָקוֹם מַכְשִׁיר לְמַעְלָה, אַף כָּאן מַכְשִׁיר לְמַעְלָה.

מתני׳

הוא:

ביאורים למסכת סוטה דף טז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

והתנא של המשנה בנגעים שסובר שמגלח את כל גופו **כִּדְלַעַת** אף בתגלחת שניה, אינו משום הלכה למשה מסיני, אלא **מַנִּי רַבִּי עֲקִיבָא הִיא,** שאינו דורש את התורה בכלל ופרט ברבי ישמעאל, אלא **דְּדָרֵישׁ רִיבּוּיֵי וּמִיעוּטֵי** – ולדבריו הכלל האחרון בא לרבות אף דברים שאינם כעין הפרט, ולכן סובר שצריך לגלח אף מקומות שאינם כעין הפרט, כלומר שאינם נראים ואינם מקומות כינוס שער. ומצינו שלדעה שדורשת את התורה בריבוי ומיעוט, צריך לגלח כל גופו. **דְּתַנְיָא** בברייתא, נאמר בפסוק ׳**וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְגַלַּח אֶת כָּל שַׂעְרוֹ׳ רִיבָּה** הפסוק שיגלח את כל שערו, ולאחר מכן נאמר ׳**אֶת רֹאשׁוֹ וְאֶת זְקָנוֹ וְאֵת גַּבֹּת עֵינָיו׳, מִיעֵט** הפסוק שאינו צריך לגלח אלא מקומות כעין אלו. ובמה שנאמר בהמשך ׳**וְאֶת כָּל שְׂעָרוֹ יְגַלֵּחַ׳ חָזַר** הפסוק **וְרִיבָּה** שצריך לגלח אף שאר מקומות, והכלל הוא שבאופן שהפסוק **רִיבָּה וּמִיעֵט וְרִיבָּה,** הריבוי האחרון חזר **וְרִיבָּה הַכֹּל. מַאי רִיבָּה** בריבוי זה, **רִיבָּה דְּכוּלֵּיהּ גּוּפֵיהּ** – שאף מקומות שאינם נראים ואינם מקום כינוס שער צריך לגלח. **וּמַאי מִיעֵט** - איזה מקום התמעט מהפרט, **מִיעֵט שֵׂעָר שֶׁבְּתוֹךְ הַחוֹטֶם** - שאת מקום זה אין צריך המצורע לגלח בתגלחת שניה, כיון שאינו דומה כלל לפרט.

חוזרת הגמרא למה שהסתפקה ושואלת, **מַאי הָוֵי עֲלָהּ** – האם אפר כשר למי סוטה במקום העפר או לאו. מביאה הגמרא ראיה, **תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַב הוּנָא בַּר אַשִׁי אָמַר רַב,** אם **אֵין שָׁם** - בקרקע המשכן **עָפָר** למי הסוטה, **מֵבִיא רַקְבּוּבִית יָרָק** – פירורי ירק שנרקב והתפורר ונעשה כעין עפר, **וּמְקַדֵּשׁ** בהנחתו על קרקע המשכן ומתקדש בכך ואחר כך נותנו במי סוטה, ואם כן הוא הדין שאפר כשר למי סוטה. דוחה הגמרא, **וְלֹא הִיא** – אין הדימוי נכון, אלא דוקא **רַקְבּוּבִית יָרָק הוּא דַּהֲוַאי עָפָר** ולכן ראוי למי סוטה, אך **אֵפֶר לֹא הֲוַאי עָפָר** ואינו ראוי למי סוטה.

כְּדֵי שֶׁיִּרָאֶה עַל הַמַּיִם. תָּנוּ רַבָּנָן, שְׁלֹשָׁה דברים שנינו בהם **שצְרִיכִין שֶׁיִּרָאוּ** וניכרים לעין, במשנתנו נתבאר כן לגבי **עֵפֶר סוֹטָה** שצריך לתת כשיעור שיראה על פני המים. **וְאֵפֶר פָּרָה** - כשעושה מי חטאת ומניח את אפר הפרה במים, צריך שיתן כשיעור שיראה האפר על פני המים. **וְרוֹק יָבֵמָה** - כשממאן היבם ליבם את אשת אחיו וחולצת לו להיות מותרת לינשא, אמרה התורה "ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים, וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו", וממה שנכתב ׳לעיני הזקנים׳ משמע שהרוק ניכר. **מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמְרוּ, אַף דַּם צִפּוֹר** – הנעשה בטהרת מצורע, צריך ליתנו כשיעור שיהיה הדם ניכר במים. שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל** שדם הציפור צריך להראות. ומבארת, **דִּכְתִיב** לגבי טהרת המצורע "את הצפור החיה יקח אותה ואת עץ הארז ואת שני התולעת ואת האזוב **וְטָבַל אוֹתָם בְּדַם הַצִּפֹּר וגו׳", וְתַנְיָא** בברייתא, אם היה נאמר רק ׳**בְּדַם׳, יָכוֹל** – היינו יכולים לפרש שיטבלם רק **בְּדָם וְלֹא בַמַּיִם, תַּלְמוּד לוֹמַר** – לכך נאמר גם ׳**בַּמַּיִם**׳. **וּאֵי** היה נאמר רק ׳**מַיִם׳, יָכוֹל** – היינו יכולים לפרש שיטבלם רק **בַּמַּיִם וְלֹא בְדָם, תַּלְמוּד לוֹמַר** – לכך נאמר גם ׳**בְּדַם׳, הָא כֵּיצַד** מקיים שניהם, **מֵבִיא מַיִם** ומערב בהם דם ציפור, וצריך שיהיו המים כשיעור **שֶׁדַּם צִיפּוֹר נִיכָּר בָּהֶן** ומקיים בזה טבילה בדם ובמים. **וְכַמָּה** הוא שיעור המים שדם הציפור ניכר בהם - **רְבִיעִית.**

מבארת הגמרא, **וְרַבָּנָן** שלא מנו את דם הציפור בכלל הדברים שצריכים שיראו, סוברים שאין להוכיח מהפסוק שצריך הדם להיות ניכר במים, אלא **הַהוּא** – הפסוק הוצרך **לְגוּפֵיהּ** – לעיקר הדין שצריך להטביל בדם ובמים, **דְּהָכִי קָאָמַר רַחֲמָנָא** במה שאמרה ׳וטבל אותם ואת הצפור החיה בדם הצפור השחוטה על המים׳, **שאַטְבִּיל בְּדָם וּבְמַיִם** יחדיו, אך אין צריך שיהיה ניכר. מבארת הגמרא **וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל,** מנין למד שצריך שיהיה ניכר, הרי הוצרך הפסוק ללמדנו את עיקר הדין. מתרצת הגמרא **אִם כֵּן** – כדעת רבנן, שלא בא הכתוב אלא להשמיענו שיטבלם בדם ומים ואף שאין הדם ניכר, **לִכְתּוֹב רַחֲמָנָא** רק ׳**וְטָבַל בָּהֶם׳,** שהרי כבר נאמר בפסוק הקודם ששוחט את הציפור על המים החיים והדם מעורב במים, ׳**בְּדַם וּבַמַּיִם׳ לָמָּה לִי** – מדוע הזרה התורה וכתבה כן, בהכרח **לְנִיכָּר** - להשמיענו שצריך שיהיה הדם ניכר במים. מבארת הגמרא, **וְרַבָּנָן** שנחלקו על רבי ישמעאל סברו שאין להוכיח כן, משום שאי **כָּתַב רַחֲמָנָא** ׳**וְטָבַל בָּהֶם׳** ולא היה נכתב ׳בדם ובמים׳, **הֲוָה אָמְרִינָא** שאין מערבים את הדם במים, אלא יעשה **הַאי** - טבילה אחת **לְחוּדֵיהּ** בדם, **וְהַאי** - טבילה נוספת **לְחוּדֵיהּ** במים, לכן **כָּתַב רַחֲמָנָא** ׳**בְּדַם וּבַמַּיִם**׳ ללמדנו **שצְרִיךְ לְעָרְבָן** יחדיו. מבארת הגמרא, **וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל** סבר שדין זה **שצְרִיךְ לְעָרְבָן** יחד, נלמד מקְרָא **אַחֲרִינָא, שכְּתִיב "וְשָׁחַט אֶת הַצִּפּוֹר הָאֶחָת** אל כלי חרש על מים חיים" **וגו׳** - וכיון ששוחט את הציפור על המים, ממילא המים והדם מעורבים. מבארת הגמרא, **וְרַבָּנָן** שהוצרכו ללמוד דין זה מ׳בדם ובמים׳, סברו **שאִי** נלמד **מַהַהוּא** – מהפסוק ׳ושחט את הצפור וגו׳׳ לא היינו יודעים שהמים והדם מעורבים, אלא **הֲוָה אָמְרִינָא לִישְׁחַטֵיהּ סָמוּךְ לְמָנָא** – צריך לשחוט את הצפור סמוך לכלי עם המים, **וְנִינְקְטִינְהוּ** – יאחז בידיו **לְוָרִידִין** של הצפור השחוטה באופן שלא ייצא הדם לכלי שבו המים, אלא **וּלְקַבְּלֵיהּ לְדָם בְּמָנָא אַחֲרִינָא** – את הדם מהווורידים יקבל בכלי אחר, ויטבול בכל כלי בנפרד, **קָא מַשְׁמַע לָן** – לכך נאמר ׳וטבל במים ובדם׳, להשמיענו שצריך לטבול בשניהם יחד כשהם מעורבים.

מסתפקת הגמרא לגבי דין טהרת המצורע, **בְּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי יִרְמְיָה מֵרַבִּי זֵירָא,** כיצד הדין בהביא המצורע ציפור **גְּדוֹלָה** ויש בה דם מרובה, וכשנשפך דמה לכלי עם הרביעית מים, **וּמַדֶּחֶת אֶת הַמַּיִם** – נראה הכל כדם ולא ניכר כלל שהיה בה מים. או אם היתה ציפור **קְטַנָּה** שדמה מועט, וכשנשפך דמה אל הכלי עם הרביעית מים, **וְנִדְחֵית מִפְּנֵי הַמַּיִם** – לא ניכר הדם במים, **מַהוּ** - האם כשרים לטהרת המצורע. **אָמַר לֵיהּ** רבי זירא, **לָאו אָמְרִינָא לָךְ** - וכי לא אמרתי לך כבר, **לֹא תַּפִּיק נַפְשָׁךְ לְבַר מֵהֵילְכְתָא** – אל תהרהר אחר השיעורים שאמרו חכמים. והספק שהסתפקת בו אינו שייך במציאות, משום ששיעור רביעית שאמרו, **בְּצִפּוֹר דְּרוֹר שֶׁעָרוּ רַבָּנָן, וְאֵין לָךְ** צפור דרור **גְּדוֹלָה** שדמה רב כל עד כדי **שֶׁמַּדֶּחֶת אֶת הַמַּיִם** – שאם תערבו ברביעית מים לא יהיה ניכר שיש בתערובת מים, **וְאֵין לָךְ** צפור דרור **קְטַנָּה** שדמה מועט כל כך, **שֶׁנִּדְחֵית מִפְּנֵי הַמַּיִם** – שאם תערבו ברביעית מים לא יהיה ניכר הדם במים.

סדר נתינת המים והעפר בסוטה הוא, נותן המים בתחילה, ועליו נותן את העפר, שכן נאמר "ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן, יקח הכהן ונתן אל המים". ועל כך שנו בברייתא, **תָּנוּ רַבָּנָן,** אם **הִקְדִּים** ונתן את **הָעָפָר** בכלי קודם שנתן **לַמַּיִם, פָּסוּל** להשקאת הסוטה, שנאמר "ומן העפר וכו׳ יקח הכהן ונתן אל המים", הרי שנותן את העפר אל המים ולא את המים על העפר, ובסוף הפרשה נאמר "ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת", ללמד שצריך לעשות כסדר שנאמר בפרשה. **וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַכְשִׁיר** בדיעבד אף אם נתן את העפר קודם שנתן את המים. מבארת הגמרא **מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** שהכשיר בדיעבד אף אם לא עשה כסדר הכתוב, **דִּכְתִיב** לגבי אפר פרה אדומה "**וְלָקְחוּ לַטָּמֵא מֵעַפַר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת** ונתן עליו מים חיים אל כלי", **וְתַנְיָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן,** מפני מה נאמר ׳עפר׳ **וְכִי עָפָר הוּא, וַהֲלֹא אֵפֶר הוּא,** אלא **שֵׁנָה הַכָּתוּב בְּמַשְׁמָעוֹ** וכתב עפר במקום אפר, **לְדוֹן הֵימֶנּוּ** – כדי שנלמד פרה אדומה מסוטה **בִּגְזֵירָה שָׁוָה, נֶאֱמַר כָּאן** - באפר פרה אדומה ׳**עָפָר׳, וְנֶאֱמַר לְהַלָּן** – לגבי סוטה ׳**עָפָר׳, מַה לְהַלָּן** – לגבי סוטה, צריך שיתן **עָפָר עַל גַּבֵּי מַיִם** – ולא מים על העפר, **אַף כָּאן** – באפר פרה אדומה צריך שיתן **הָעָפָר עַל גַּבֵּי מַיִם.** ומאותה גזרה

המשך בעמוד קנז

ביאורים למסכת סוטה דף יז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

פרשת סוטה נחלקת לשלשה ענינים. האחד, ׳ציוויים׳ – הפסוקים בהם מצווה התורה מה לעשות בענין סוטה. השני, ׳שבועות, אלות וקללות׳, שהם הפסוקים בהם מבוארות השבועות, האלות והקללות שיחולו על האשה אם אכן זינתה. והשלישי, ׳קבלות׳, שהם הפסוקים בהם נכתב שמקבלת האשה על עצמה את השבועות, האלות והקללות שמחיל עליה הכהן. ונחלקו התנאים מה היה כותב הכהן במגילת הסוטה ונמחק במים.

משנה. בָּא לוֹ הכהן לִכְתּוֹב אֶת הַמְּגִילָּה של הסוטה, **מֵאֵיזֶה מָקוֹם הוּא כּוֹתֵב**, לדעת רבי מאיר מתחיל לכתוב מ"(ן)**אם לֹא שָׁכַב אִישׁ** אותך **וְגוֹ׳, וְאַתְּ כִּי שָׂטִית תַּחַת אִישֵׁךְ** הנקי ממי המרים המאררים האלה". **וְאֵינוֹ כּוֹתֵב** את תחילת הפסוק שנאמר לאחר מכן, **׳וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה** בשבעת האלה ואמר הכהן לאשה׳, אלא מדלג על חלק זה **וְכוֹתֵב** את המשך הפסוק **"יִתֵּן ה׳ אוֹתָךְ לְאָלָה וְלִשְׁבֻעָה** בתת ה׳ את ירכך נופלת ואת בטנך צבה, **וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְּאָרֲרִים הָאֵלֶּה בְּמֵעַיִךְ, לַצְבּוֹת בֶּטֶן וְלִנְפֹּל יָרֵךְ"**, עד כאן כותב הכהן במגילת סוטה, **וְאֵינוֹ כּוֹתֵב** את מה שנאמר בהמשך הפסוק **"וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן"**. **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר** מתחיל לכתוב מ׳אם לא שכב איש אותך וגו׳, **וְלֹא הָיָה מַפְסִיק** בכתיבת הפרשה כסדרה, אלא היה כותב גם תחילת הפסוק "והשביע הכהן את האשה בשבעת האלה ואמר הכהן לאשה", וגם את הקבלה שמקבלת על עצמה "ואמרה האשה אמן אמן". **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כָּל עַצְמוֹ אֵינוֹ כּוֹתֵב** – יזהר הכהן בעצמו, ולא יכתוב **אֶלָּא** את האלות המפורשות בפסוקים, **"יִתֵּן ה׳ אוֹתָךְ לְאָלָה וְלִשְׁבֻעָה וְגוֹ׳", "וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְּאָרֲרִים הָאֵלֶּה בְּמֵעַיִךְ וְגוֹ׳", וְאֵינוֹ כּוֹתֵב** מה שנאמר בסיום הפסוק **"וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן"**.

גמרא. שואלת הגמרא, **בְּמַאי קָא מִיפְּלְגִי** – מה טעמם של התנאים שנחלקו מהיכן היה כותב. ומשיבה, **בְּהַאי קְרָא קָמִיפְּלְגִי** - נחלקו כיצד לדרוש המקרא **"וְכָתַב אֶת הָאָלֹת הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בַּסֵּפֶר", רַבִּי מֵאִיר סָבַר**, אם היה נאמר ׳וכתב את **אָלוֹת**׳, היינו סבורים שאינו כותב אלא את **הָאָלוֹת מַמָּשׁ** – המפורשות בפסוקים, לכך נאמר **׳הָאָלוֹת׳, לְרַבּוֹת** – שכותב גם את **הַקְּלָלוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמַת בְּרָכוֹת.** ומה שנאמר **׳אֵלֶּה׳** שמשמעו שיכתוב אלות אלו ולא אחרות, **לְמַעוּטֵי** – שאינו כותב במגילת סוטה את **הַקְּלָלוֹת שֶׁבְּמִשְׁנֶה תּוֹרָה** – קללות שנאמרו בפרשת כי תבוא. ומה שנאמר **׳הָאֵלֶּה׳** ביתור ה"א, **לְמַעוּטֵי** - שאינו כותב את **הַצַּוָּאוֹת** שציותה התורה לכהן להשביע את האשה, **וְקַבָּלוֹת** האשה, שאומרת **אָמֵן. וְרַבִּי יוֹסֵי** הסובר שלא היה מפסיק, סבר **שכּוּלְּהוּ** – כל הדרשות נדרשות **כְּדְקָאָמְרַתְּ** - כפי שדרש רבי מאיר, מלבד מה שדרש רבי מאיר מהה"א של ׳האלה׳ שבא למעט צואות וקבלות, על זה חלק רבי יוסי וסבר שממה שנאמר ׳וכתב **אֶת** האלות האלה׳, היתור של ׳את׳ בא **לְרַבּוֹת** שכותב גם **צַוָּאוֹת וְקַבָּלוֹת.** מבארת הגמרא, **וְרַבִּי מֵאִיר** שלא דרש כן, הוא משום **שאֲתִים לֹא דָּרַשׁ** בכל התורה. **וְרַבִּי יְהוּדָה** הסובר שכותב רק מ׳יתן ה׳ אותך׳, וכן אינו כותב את הקבלה שבסוף הפרשה, טעמו, **שכּוּלְּהוּ** הה"א שנאמרו בפסוק **בְּמִיעוּטֵי דָּרַשׁ לְהוּ** - באים למעט, וכך דרש, **׳אָלוֹת׳, אָלוֹת מַמָּשׁ** – שכותב את האלות המפורשות בפסוקים, **׳הָאָלוֹת׳,** הה"א באה **לְמַעוּטֵי** שאינו כותב **קְלָלוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמַת בְּרָכוֹת** – דהיינו ׳אם לא שכב וגו׳, **׳אֵלֶּה׳** בא **לְמַעוּטֵי** שאינו כותב את **הַקְּלָלוֹת שֶׁבְּמִשְׁנֶה תּוֹרָה, ו׳הָאֵלֶּה׳** בא **לְמַעוּטֵי צַוָּאוֹת וְקַבָּלוֹת.**

שואלת הגמרא, **וְרַבִּי מֵאִיר** הסובר שהה"א של ׳האלות׳ באה לרבות שכותב גם קללות הבאות מחמת ברכות, והה"א של ׳האלה׳ באה למעט שאינו כותב קללות שבמשנה תורה, **מַאי שְׁנָא הַאי הֵ"י** של ׳האלות׳ **דְּמַרְבֵּי בֵּיהּ** – שדורש שבאה לרבות, **וּמַאי שְׁנָא הַאי הֵ"י** של ׳האלה׳ **דְּמַעֵיט בֵּיהּ** – שדורש שבאה למעט, ואינו סובר כרבי יהודה ששניהם באו למעט. מבארת הגמרא, סבר רבי מאיר שהֵ"י **דְּנַבֵּיהּ דְּרִיבּוּיָא** - ה"א שנאמרה בתחילת ׳האלות׳, שהיא מילה שבאה לרבות – שכותב את האלות, **רִיבּוּיָא הִיא** – באה לרבות שכותב גם קללות הבאות מחמת ברכות, ואילו הֵ"י **דְּנַבֵּיהּ דְּמִיעוּטָא** – ה"א שנאמרה בתחילת ׳האלה׳, שהיא מילה שבאה למעט – שכותב אלות אלו ולא שבמשנה תורה, **מִיעוּטָא** - באה למעט שאינו כותב צוואות וקבלות.

שואלת הגמרא, מדוע לדעת רבי מאיר כותב הכהן אף את הפסוק ׳אם לא שכב איש אותך וגו׳ הנקי׳, **וְהָא לֵית לֵיהּ לְרַבִּי מֵאִיר** בעלמא, שדי לומר בלשון לאו, ונדע **שמְּכָלָּל** שאמר **לָאו אַתָּה שׁוֹמֵעַ** את ההיפך – **הֵן**, וממילא מפסוק זה שמשמעו ברכה, לא נשמעת קללה – שאם שטתה לא תנקה, ואם כן מדוע כותבים אותו במגילת סוטה, שאין כותבים בה אלא הקללות שנאמרו לה אם שטתה. מבארת הגמרא, **אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם** יש בפסוק זה משמעות קללה, כיון ש׳**הִנָּקִי׳ כְּתִיב** בכתיב חסר ולא הינקי, ונדרש הפסוק בשני אופנים, אם לא שטית טומאה תחת אישך, הנקי – מלשון נקיות, ואם שטית, חנקי – מלשון חנק.

דָּרִישׁ רַבִּי עֲקִיבָא, אִישׁ וְאִשָּׁה נשואים **שזָּכוּ** – הולכים שניהם בדרך ישרה ואינם נואפים, **שְׁכִינָה** שרויה **בֵּינֵיהֶן,** שהרי שמו של הקב"ה נמצא בהם, יו"ד באיש וה"א באשה. **לֹא זָכוּ** – אינם הולכים בדרך ישרה, הקב"ה מסלק שמו מביניהם, היו"ד מהאיש והה"א מהאשה, ונמצא שהם אש ואש, והאש **אֵשׁ אוֹכֶלֶתְן. אָמַר רָבָא,** אם לא זכו, **וּדְאִשָּׁה** – האש של האשה, **עֲדִיפָא** – קשה יותר וממהרת לאכול, **מִדְּאִישׁ** משל האיש, **(מַאי טַעְמָא),** משום **שהַאי** – אש של האשה **מְצָרֵף** – גם לפני שהסתלקה הה"א היו האותיות אש יחד, ולכן נדלקת האש מהר, **וְהַאי** - אש של האיש, **לֹא מְצָרֵף** – היו"ד של השכינה הפסיקה באמצע.

אָמַר רָבָא, מִפְּנֵי מָה אָמְרָה תּוֹרָה הָבֵא עָפָר לְסוֹטָה, לומר שאם **זָכְתָה** – שנמצאה טהורה שלא זינתה, **יוֹצֵא מִמֶּנָּה בֵּן כְּאַבְרָהָם אָבִינוּ, דִּכְתִיב בֵּיהּ** "ואנכי עָפָר **וָאֵפֶר", ואם לֹא זָכְתָה** - שזינתה, תמות **וּתְחִוֹר לַעֲפָרָהּ.** עוד **דָּרִישׁ רָבָא, בִּשְׁכַר שֶׁאָמַר אַבְרָהָם אָבִינוּ ׳וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר׳,** והראה את מידת ענוותנותו, **זָכוּ בָּנָיו לְכ׳ מִצְוֹת** השייכות לעפר ואפר, למצות **אֵפֶר פָּרָה** אדומה, **וַעֲפַר סוֹטָה.** שואלת הגמרא וכי רק אלו המצוות שייכות בעפר ואפר, **וְהָאִיכָּא נָמֵי** מצות **עֲפַר כִּיסּוּי הַדָּם,** ומדוע לא אמר שזכו לזה בזכות אמירת אברהם ׳ואנכי עפר ואפר׳. מתרצת הגמרא, **הָתָם** במצות כיסוי הדם, **הֶכְשֵׁר מִצְוָה אִיכָּא** – יש בזה קיום מצוה, אך **הָנָאָה לֵיכָּא** – אין הנאה מעצם קיום מצוה זו, אבל אפר פרה ועפר סוטה, יש הנאה בקיומם, באפר פרה, שנטהרים מטומאת מת וכן מכפר על עוון העגל, ובעפר סוטה, שמביא שלום בין איש לאשתו. וכן שמברר אם זינתה, ואם יתברר שזינתה יועיל שלא ירבו ממזרים בישראל, ואם לא זינתה יועיל שנפקדת בזרע וכן מבטלת הלעז מעל בניה.

עוד **דָּרַשׁ רָבָא, בִּשְׁכַר שֶׁאָמַר אַבְרָהָם אָבִינוּ, "אִם מִחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ נַעַל** ואם אקח מכל אשר לך" – שנתרחק מן הגזל, **זָכוּ בָּנָיו** כנגד זה **לְכ׳ מִצְוֹת,** כנגד מה שאמר ׳מחוט׳ זכו **לחוּט שֶׁל תְּכֵלֶת,** וכנגד מה שאמר ׳שרוך נעל׳ זכו **לורְצוּעָה שֶׁל תְּפִלִּין.** שואלת הגמרא, **בְּשֶׁלְּמָא רְצוּעָה שֶׁל תְּפִלִּין** יש הנאה מעצם קיום המצוה, **דִּכְתִיב "וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה׳ נִקְרָא עָלֶיךָ** ויראו ממך", **וְתַנְיָא** בברייתא, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר** כיצד רואים ששם ה׳ נקרא על ישראל, **אֵלּוּ תְּפִלִּין שֶׁבְּרֹאשׁ** – שיש בהם רוב השם של הקב"ה, שהשי"ן כתובה בקמט העור שבבתים, והדל"ת ברצועות, ועל ידי זה עמי הארץ יראים מישראל וזו היא ההנאה ממצות תפילין. **אֶלָּא חוּט שֶׁל תְּכֵלֶת מַאי הִיא** ההנאה שיש לישראל ממצוה זו, והרי התבאר שלא אומרים ׳בשכר וכו׳ אלא על מצוה שיש הנאה בקיומה. מתרצת הגמרא, יש הנאה בקיום מצוה זו, **דְּתַנְיָא** בברייתא שכל המקיים מצות ציצית כאילו הקביל פני שכינה, **שהָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, מַה נִּשְׁתַּנָּה** צבע **הַתְּכֵלֶת** שנצטוו ליתנו

המשך בעמוד ריב

סוטה. פרק שני – היה מביא דף יז עמוד א

רש״י

מַתְנִי׳. מְזֻאָם לֹא שָׁכַב אִישׁ אוֹתָךְ. וְאִם לֹא שְׁטִית טְמֵאָה וְגוֹ׳, שֶׁהֵן קְלָלוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמַת בְּרָכוֹת, דְּמִשְּׁמַע הָא אִם שְׁטִית לֹא הִנָּקִי, וְאַתְּ כִּי שְׁטִית טְמֵאָה תַּחַת אִישֵׁךְ וְכִי נִטְמֵאת וְגוֹ׳ יִתֵּן ה׳ אוֹתָךְ לְאָלָה וְלִשְׁבוּעָה בְּתוֹךְ עַמֵּךְ וְגוֹ׳ וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְּאָרְרִים וְגוֹ׳, וְכָךְ הֵן סְדוּרִין בַּפָּרָשָׁה, אֶלָּא שֶׁהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה בְּשִׁבּוּעַת הָאָלָה וְאָמַר הַכֹּהֵן לָאִשָּׁה מְפַסֵּיק בְּרֹאשׁ יִתֵּן ה׳ אוֹתָךְ, וְאֵינוֹ כּוֹתְבוֹ דְּאֵינוֹ אֶלָּא צִוּוּאָה שֶׁמְּצַוֶּה הַכֹּהֵן לְהַשְׁבִּיעָהּ, וְגַם בְּסוֹף וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְּאָרְרִים בְּמַעֲיִךְ לַצְבּוֹת בֶּטֶן וְלִנְפֹּל יָרֵךְ אֵינוֹ כּוֹתֵב סוֹף הַמִּקְרָא וְאָמְרָה הָאִשָּׁה, דַּהֲיֵינוּ קַבָּלָה שֶׁהָאִשָּׁה תְּקַבֵּל עָלֶיהָ שְׁבוּעָה, וְאֵין זוֹ מִן הָאָלוֹת: לֹא הָיָה מַפְסִיק. מִשֶּׁהִתְחִיל אִם לֹא שָׁכַב אִישׁ אוֹתָךְ עַד אָמֵן אָמֵן, שֶׁהָיָה כּוֹתֵב צִוּוּאָה דְּוַהֲשִׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה וְקַבָּלָה דְּוֹאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן: כָּל עַצְמוֹ. לִשְׁנָא בְּעָלְמָא הוּא, זִדְּהַר בְּעַצְמוֹ שֶׁלֹּא יְהֵא כּוֹתֵב אֶלָּא אָלוֹת לְבַדּוֹ, וַאֲפִלּוּ אִם לֹא שָׁכַב אִישׁ אוֹתָךְ וְהִנָּקִי לֹא הָיָה כּוֹתֵב, וְכ״ש וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן, וְאֵינוֹ כּוֹתֵב וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן שֶׁהוּא סוֹף הַמִּקְרָא הַזֶּה: גְּמ׳ אָלוֹת מַמָּשׁ. יִתֵּן ה׳ אוֹתָךְ, וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְּאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמֵעַיִךְ וְגוֹ׳: קְלָלוֹת הַבָּאוֹת וְכוּ׳. הִנָּקִי מִמֵּי הַמָּרִים: אֵלֶּה. מִיעוּטָא הוּא: שֶׁבְּמִשְׁנָה תּוֹרָה. דְּאִי כְּתֵב קְרָא וְכָתַב אֶת הָאָלוֹת בְּסֵפֶר הַזֶּה מִשְּׁמַע אָלוֹת שֶׁבְּמִשְׁנָה תּוֹרָה, יַכֵּהּ ה׳ בַּשַּׁחֶפֶת, דְּאֶלֶּה אִיקְרוּ דִּכְתִיב וְהָיָה בִּשְׁמְעוֹ אֶת דִּבְרֵי הָאָלָה הַזֹּאת וְגוֹ׳ (דְּבָרִים כט): צִוּוּאוֹת. וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה, דְּלֹא תִּימָא לֹא יְדֵלֵג, הִלְכָּךְ אִיצְטְרִיךְ לְמֵעֲטִינְהוּ: וְקַבָּלַת אָמֵן. וּלְקַמִּיהּ פָּרִיךְ מ״ש הַאי הַ״י דְּמִרְבָּה בֵּיהּ וּמ״ש הַאי הַ״י דְּמִמְעֵט בֵּיהּ: כֻּלְּהוּ. רִבּוּיָא כִּדְקָאָמְרִתְּ, אָלוֹת אָלוֹת מַמָּשׁ, הָאָלוֹת הַקְּלָלוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמַת בְּרָכוֹת, אֵלֶּה לְמֵעוּטֵי שֶׁבְּמִשְׁנָה תּוֹרָה וְשֶׁבַּתּוֹרַת כֹּהֲנִים, אֲבָל הַ״י דְּהָאָלָה לֹא הִדְרוֹשׁ לְמֵעוּטֵי צִוּוּאוֹת וְקַבָּלוֹת, דְּאִתָּא אֶת וְרַבִּינְהוּ, וְהַ״י דְּהָאָלָה אוֹרְחֵיהּ הוּא: וְרַ״י כֻּלְּהוּ. הַהֵי״ן דִּקְרָא מִעוּטֵי דְּרִישׁ לְהוּ: דְּלְגַבֵּי רַבּוּי. דְּהָאָלוֹת דְּקָאֵי אוֹתְכָתֵב: דְּלְגַבֵּי מִיעוּט. אֵלֶּה דְּמִיעוּטָא הוּא, אֵלֶּה וְלֹא אַחֲרוֹת: וְהָא לֵית לֵיהּ לְר״מ מִכְּלַל לָאו אִתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן. דְּשַׁמְעִינָן לֵיהּ דְּבָעֵי תְּנָאֵי בְּפוּל, דִּתְנַן ר״מ אוֹמֵר כָּל תְּנָאֵי שֶׁאֵינוֹ כְּתֻבְנֵאי בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֵינוֹ תְּנָאֵי, דִּכְתִיב בֵּיהּ אִם יַעַבְרוּ וְאִם לֹא יַעַבְרוּ, הָא לֹא כְּפֵלְיָה מִכְּלַל לָאו לֹא תִּשְׁמַע הֵן: א״ר תַּנְחוּם הִנָּקִי כְּתִיב. בְּלֹא יוֹ״ד, דְּמִשְׁתְּמַע הִנָּקִי אִם לֹא שָׁכַב, וְתִדְרוֹשׁ הָכֵי טְמֵאָה תַּחַת אִישֵׁךְ חִנָּקִי: זָכוּ. לְלֶכֶת בְּדֶרֶךְ יְשָׁרָה שֶׁלֹּא יְהֵא הוּא נוֹאֵף וְלֹא הִיא נוֹאֶפֶת: שֶׁכִּינָה בֵּינֵיהֶם. שֶׁהָרֵי חָלַק אֶת שְׁמוֹ וְשָׁכְנוּ בֵּינֵיהֶן, יוֹ״ד בְּאִישׁ וְהֵ״י בְּאִשָּׁה: לֹא זָכוּ אֵשׁ אוֹכֶלְתָּן. שֶׁהִקְּבַּ״ה מְסַלֵּק שְׁמוֹ מִבֵּינֵיהֶן וְנִמְצָאוּ אֵשׁ וְאֵשׁ: וּרְאֵשָׁה עֲדֵיפָא מִדְּאִישׁ. אֵשׁ שֶׁל אִשָּׁה קָשָׁה וּמְמַהֶרֶת לֶאֱכוֹל וְלִפְרַע מִשֹּׁל אִישׁ: מַאי טַעְמָא הַאי מִיצַּרְף. אֵשׁ שֶׁל אִשָּׁה נוֹחָה לְהַדְלִיק מָהֵר, שֶׁאֵין אוֹת שֶׁל שֵׁם מַפְסִיק אֶלָּא מְחַבֵּר הוּא וְנִקְרָא אֵשׁ, אֲבָל שֶׁל אִישׁ אֵין אוֹתִיּוֹת שֶׁל אֵשׁ מִצְטָרְפוֹת יַחַד, שֶׁהִיוּ״ד שֶׁל שְׁכִינָה מְפַסֶּקֶת: הָנָאָה לִיקָא. וְאֵין זֶה קִבּוּל שָׁכָר, אֲבָל כְּאֵן יֵשׁ הֲנָאָה, בְּסוֹטָה לְתֵת שָׁלוֹם וְשֶׁלֹּא יִרְבֶּה מְמַזְּרִים בְּיִשְׂרָאֵל אִם זוֹנָה הִיא, וְאִם נִקְּתָה וְנִזְרָעָה זֶרַע, וּמִבְּטֵלֶת לֵעֵז מֵעַל בְּנָיָהּ, וַאֲפִר פְּרָה לְטַהֲרָן וּלְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל מִמַּעֲשֶׂה הָעֵגֶל: בִּשְׂכַר אִם מְחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ נַעַל. שֶׁהִבְרִיחַ עַצְמוֹ מִן הַגְּזֵלָה: חוּט שֶׁל תְּכֵלֶת. בְּנֶגֶד מְחוּט, וּרְצוּעָה שֶׁל תְּפִלִּין כְּנֶגֶד שְׂרוֹךְ, דַּהֲיֵינוּ רְצוּעָה: בִּשְׁלָמָא רְצוּעָה שֶׁל תְּפִלִּין. קִבּוּל שָׂכָר הוּא דְּאִיכָּא הֲנָאָה כְּדִכְתִיב וכו׳, אֲבָל חוּט שֶׁל תְּכֵלֶת שֶׁל צִיצִית מַאי הֲנָאָה אִיכָּא: מַה נִּשְׁתַּנָּה תְּכֵלֶת. שֶׁהִזְקִיקוֹ הַכָּתוּב לְצִיצִית: שֶׁהַתְּכֵלֶת דּוֹמֶה לַיָּם כו׳. בָּא לְלַמְּדֵנוּ שֶׁכָּל הַמַּקִּים מִצְוֹת צִיצִית כְּאִלּוּ הִקְבִּיל פְּנֵי שְׁכִינָה, וְהָכֵי תַּנְיָא לָהּ בְּסִפְרֵי. [וּדְאִיצְטְרִיכוּ כָּל הָנֵי, מִשּׁוּם דְּלֹא אִשְׁכַּחְנָן קְרָאֵי אֶלָּא בְּרָקִיעַ שֶׁדּוֹמֶה לְכִסֵּא הַכָּבוֹד, הִלְכָּךְ תְּכֵלֶת דּוֹמֶה לַיָּם וְיָם דּוֹמֶה לְרָקִיעַ, דַּתְּכֵלֶת לֹא כָּךְ אֶלָּא דּוֹמֶה לְדוֹמֶה, כְּמוֹ תְּכֵלֶת דּוֹמֶה לְמַרְאֵה הַיָּם, וְאָנוּ קָחֲזִינָן דְּיָם דּוֹמֶה לְמַרְאֵה הָרָקִיעַ: וְרָקִיעַ דּוֹמֶה לְכִסֵּא הַכָּבוֹד. קְרָאֵי קָדְרִישׁ, דִּכְתִיב בְּרָקִיעַ כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת הַסַּפִּיר, וּכְתִיב בְּכִסֵּא הַכָּבוֹד כְּמַרְאֵה אֶבֶן סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא: מַתְנִי׳ לוּחַ. שֶׁל עֵץ: נְיָיר. שֶׁל עֲשָׂבִים שְׁבוֹתְשִׁין וּמְדַבְּקִין אוֹתָן בְּדֶבֶק שְׁקוֹרִין גלי״ד וְעוֹשִׂין כְּמוֹ עוֹר:

תוספות

מתני׳ בָּא לוֹ לִכְתּוֹב אֶת הַמְּגִילָּה, מֵאֵיזֶה מָקוֹם הוּא כּוֹתֵב? מִ״וְאִם לֹא שָׁכַב אִישׁ״ וְגוֹ׳, ״וְאַתְּ כִּי שָׁטִית תַּחַת אִישֵׁךְ״, וְאֵינוֹ כּוֹתֵב ״וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה״, וְכוֹתֵב ״יִתֵּן ה׳ אוֹתָךְ לְאָלָה וְלִשְׁבֻעָה... וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְּאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמֵעַיִךְ לַצְבּוֹת בֶּטֶן וְלִנְפֹּל יָרֵךְ״, וְאֵינוֹ כּוֹתֵב ״וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן״. ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר: לֹא הָיָה מַפְסִיק, ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל עַצְמוֹ אֵינוֹ כּוֹתֵב אֶלָּא ״יִתֵּן ה׳ אוֹתָךְ לְאָלָה וְלִשְׁבֻעָה וְגוֹ׳ וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְּאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמֵעַיִךְ״, וְאֵינוֹ כּוֹתֵב ״וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן״: **גמ׳** בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי? בְּהַאי קְרָא קָמִיפַּלְגִי, ״וְכָתַב אֶת הָאָלָה הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בַּסֵּפֶר״; ר׳ מֵאִיר סָבַר: ״אָלוֹת״ אָלוֹת מַמָּשׁ, ״הָאָלוֹת״ לְרַבּוֹת קְלָלוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמַת בְּרָכוֹת. ״אֵלֶּה״ לְמֵעוּטֵי קְלָלוֹת שֶׁבְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה, ״הָאָלָה״ לְמֵעוּטֵי צִוּוּאוֹת וְקַבָּלוֹת אָמֵן. וְר׳ יוֹסֵי כּוּלְּהוּ כִּדְקָאָמְרִתְּ, ״אֶת״ לְרַבּוֹת צִוּוּאוֹת וְקַבָּלוֹת. וְר׳ מֵאִיר אֶתִּים לֵא דָּרֵישׁ. וְר׳ יְהוּדָה, כּוּלְּהוּ בְּמִיעוּטֵי דָּרֵישׁ לְהוּ, ״אָלוֹת״ אָלוֹת מַמָּשׁ, ״הָאָלוֹת״ לְמֵעוּטֵי קְלָלוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמַת בְּרָכוֹת, ״אֵלֶּה״ לְמֵעוּטֵי קְלָלוֹת שֶׁבְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה, ״הָאָלָה״ לְמֵעוּטֵי צִוּוּאוֹת וְקַבָּלוֹת. וְר׳ מֵאִיר, מַאי שְׁנָא הַאי הַ״י דְּמִרְבֵּי בֵּיהּ וּמַאי שְׁנָא הַאי הַ״י דְּמִמְעֵט בֵּיהּ? הַ״י דְּנַבֵּיהּ דְּרִיבּוּיָא רִיבּוּיָא הִיא, הַ״י דְּנַבֵּיהּ דְּמִיעוּטָא מִיעוּטָא. וְהָא לֵית לֵיהּ לְר׳ מֵאִיר מִכְּלַל לָאו אַתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן? אָמַר ר׳ תַּנְחוּם: ״הִנָּקִי״ כְּתִיב. דָּרֵישׁ ר׳ עֲקִיבָא: אִישׁ וְאִשָּׁה זָכוּ שְׁכִינָה בֵּינֵיהֶן, לֹא זָכוּ אֵשׁ אוֹכַלְתָּן. אָמַר רָבָא: וּדְאִשָּׁה עֲדֵיפָא מִדְּאִישׁ, מַאי טַעְמָא הַאי מִצַּרְף הַאי לָא מִצַּרְף. אָמַר רָבָא: מִפְּנֵי מָה אָמְרָה תּוֹרָה הָבֵא עָפָר לַסּוֹטָה? זְכָתָה, יוֹצֵא מִמֶּנָּה בֵּן כְּאַבְרָהָם אָבִינוּ, דִּכְתִיב בֵּיהּ: ״עָפָר וָאֵפֶר״, לֹא זָכְתָה, תַּחֲזוֹר לַעֲפָרָהּ. דָּרֵישׁ רָבָא: בִּשְׂכַר שֶׁאָמַר אַבְרָהָם אָבִינוּ ״וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר״ זָכוּ בָּנָיו לִשְׁתֵּי מִצְוֹת, אֵפֶר פָּרָה וַעֲפַר סוֹטָה. וְהָאִיכָּא נַמֵּי עָפָר כִּיסּוּי הַדָּם? הָתָם הֶכְשֵׁר מִצְוָה אִיכָּא, הֲנָאָה לֵיכָּא. דָּרַשׁ רָבָא: בִּשְׂכַר שֶׁאָמַר אַבְרָהָם אָבִינוּ ״אִם מִחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ נַעַל״ זָכוּ בָּנָיו לִשְׁתֵּי מִצְוֹת: חוּט שֶׁל תְּכֵלֶת וּרְצוּעָה שֶׁל תְּפִלִּין. בִּשְׁלָמָא רְצוּעָה שֶׁל תְּפִלִּין, דִּכְתִיב ״וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה׳ נִקְרָא עָלֶיךָ״ וְתַנְיָא, ר׳ אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר: אֵלּוּ תְּפִלִּין שֶׁבְּרֹאשׁ. אֶלָּא חוּט שֶׁל תְּכֵלֶת מַאי הִיא? דְּתַנְיָא, הָיָה ר׳ מֵאִיר אוֹמֵר: מַה נִּשְׁתַּנָּה תְּכֵלֶת מִכָּל מִינֵי צִבְעוֹנִין? מִפְּנֵי שֶׁהַתְּכֵלֶת דּוֹמָה לַיָּם, וְיָם דּוֹמֶה לָרָקִיעַ, וְרָקִיעַ דּוֹמֶה לְכִסֵּא הַכָּבוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיִּרְאוּ אֵת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטֹהַר״ וּכְתִיב: ״כְּמַרְאֵה אֶבֶן סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא״. **מתני׳** אֵינוֹ כּוֹתֵב לֹא עַל הַלּוּחַ וְלֹא עַל הַנְּיָיר, וְלֹא עַל

האלות לרבות קללות הבאות מחמת ברכות. תימה לרבי דהכא דריש ר״מ ה״י דהאלות ובפ״ק דהוריות (קף ה.) אמר ור״מ קהל הקהל לא דריש ותו איכא למיתמה דר״י דריש הכא ה״י דריבויא למעט והתם דריש קהל הקהל לרבויא ותו קשיא דר׳ יהודה אדרבי יהודה דהכא משמע דלא דריש את האלות ובפ״ק דמנחות (קף יח:) אמר ר״י סבר את [כל הלבונה] לרבות [קורבן] אחר:

אמר רבי תנחום הנקי כתיב. הכא פרש״י דתדרוש הכי טומאה תחת אישך חינקי אבל בסוף פרק שבועת העדות (סנהדרין קף לז.) פירש הנקי בלא יו״ד כמו חנקי וקאי אקרא דבתריה ואת כי שטות דמשמע הכי חנקי ממים המרים האלה ואת כי שטית והתם אמר כי לית ליה לר״מ מכלל לאו אתה שומע הן בממונא באיסורא אית ליה וסוטה איסורא דאית ביה ממונא הוא ונשאל רבי והא בפ״ק דנדרים (קף יח.) אמר בגמרא מאי לחולין לא חולין ליהוי אלא לקרבן מני מתני׳ אי ר״מ הא לית ליה מכל לאו והכי דייק נמי בסוף הפרק (פס יג:) ובריש פרק שני (קף יד.) אע״ג דאיסורא גרידתא הוא והשיב רבי דהתם נמי איסורא דאית ביה ממונא הוא שאסר ממונו על חבירו:

מפני שהתכלת דומה לים. בירושלמי דפ״ק דברכות מגיד שהתכלת דומה לים והים דומה לעשבים ועשבים לרקיע ורקיע לכסא והכסא לספיר וכתיב וארא והנה (על) [אל] הרקיע וגו׳ (יחזקאל י):

אינו כותב וכו׳ על הנייר אלא על המגילה. תימה בפ׳ המוציא (שבת קף עח:) דתנן קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שמע ישראל אמאי לא קתני פרשת סוטה דשיעור זוטא טפי אור״י דפרשת סוטה לא שכיח כפרשת תפילין ואמרינן התם (קף עח.) כל מילתא דשכיח ולא שכיח אזול רבנן בתר שכיח לקולא: **לא** על הלוח ולא על הנייר אלא על המגילה. תימה אמאי לא מרבינן כל מילי מוכתב כדאמרינן פרק שני דגיטין (קף כח:) ספר אין לי אלא ספר מנין לרבות כל דבר ת״ל וכתב מ״מ אם כן מה ת״ל ספר מה ספר שאין בו רוח חיים ורבנן אי כתב בספר כדאמרת אלמא כל היכא

סוטה. פרק שני – היה מביא דף יז עמוד ב

תוספות

היכא דכתיב בספר כ״ע מודו דמרבינן כל מילי בר מדבר שיש בו רוח חיים מיהו לפי׳ ר״ת לא קשיא מידי דפי׳ התם בכלל ופרט וכלל דרשינן ליה דחזר וכתב ונתן לה (ספר כריתות) אבל הכא כלל ופרט הוא ואין בכלל אלא מה שבפרט א״נ התם קרא יתירא הוא דקא דריש משום דכתיב תרי זימני וכתב לה ספר כריתות ובירושלמי מקשה ליה נמי הכא כתיב ספר והכא כתיב ספר הכא את אומר כל דבר שהוא בתלוש והכא את אומר הכין שנייא היא הכא דכתיב בספר אבל בגמרא דידן לא אמר התם הכי דאמר אי כתיב בספר כדקא אמרת דדהוי מרבינן כל מילי דתלוש בר מדבר שיש בו רוח חיים ירושלמי תניא ר״א בן שמוע אומר אין כותבין על עורות בהמה טמאה אמר ר״ש מכיון דאיתמר למחיקה ניתנה למה אינו כותב תני ר״א [בר שמעון] אומר רואה אני את דברי ר״א בן שמוע מדברי אבא שמא תאמר איני שותה ונמצא השם גנוז על עור בהמה טמאה ותו התם ר׳ לוי בר סיסי בעי קמיה רבי מגילת סוטה מהו שתטמא את הידים א״ל הרי זו שאלה א״ר יוסי אינה שאלה כלום גזרו על הספרים שיטמאו את הידים לא מפני קדושתן ווו למחיקה נתנה לא צריכא [דלא] הואיל ונתנה למחיקה:

שנאמר ומחה כתב שיכול למחוק. בירושלמי אי מחה יכול במשקה או במי פירות ת״ל וכתב הא כי״צד כתב שיכול לימחק ואיזו זו דיו שאין בו קנקנתום והא תני אם מחק מתוך הספר כשר תיפתר כהדין תניא דתנא אמר ר״מ כל ימי שהיינו למדין אצל ר׳ ישמעאל [לא] היינו נותנין קנקנתום לתוך הדיו:

מה משפט ביום אף מגילת סוטה ביום. כל מעשה סוטה ילפינן מהכא בפ״ב דמגילה (קף כ:) דהשקאה ביום רש״י פי׳ מה משפט ביום בסנהדרין נפקא לן מוהיה ביום הנחילו את בניו ולא מסתברא דהא ע״פ התורה כתיב גבי זקן ממרא דמשתעי בדיני נפשות והאי קרא דביום הנחילו משתעי בדיני ממונות אלא מוהוקע אותם לה׳ נגד השמש נפקא לן התם דביום ונראה לי דכל דין סוטה בין גמר בין תחילה פסול בלילה דומיא דדיני נפשות ולא כדיני ממונות דתחילת דין ביום אבל גמר דין אפילו בלילה:

דכתיב וכתב את האלות האלה כדכתיבא. תימה לר״י לקמן בפרק ואלו נאמרין (קף לכ:) ואיתא נמי בריש פ״ב דמסכת ברכות (קף יג.) ובמסכת מגילה (קף יז:) דק״ש לא יקראנה למפרע לרבנן מוהיו ולרבי מדברים הדברים ורבנן הדברים לא משמע להו הילכך איצטריך והיו שלא יקראנה למפרע ואמאי לא נפקא להו מהאלה כי הכא הדברים האלה כדכתיבא וי״ל כיון דקיבלו וגמירי מרבותינו דשמע אית לן למדרש בכל לשון שאתה שומע אייתר לך והיו שלא יקראנה למפרע והאלה דרשי להו לדרשא אחריתי: **קודם** שתקבל עליה שבועה פסולה. ירושלמי ר׳ קרוספא אמר איתפלגון ר׳ יוחנן ור״ל חד אמר משביע ואח״כ כותב וחד אמר כותב ואח״כ משביע ומפרש טעמא כדי לסמוך שבועה להשקאה והתם משמע דבהכי פליגי מ״ד משביע ואח״כ כותב אית ליה חוקה ותורה מעבב על הסדר ומאן דאמר כותב ואח״כ משביע אית ליה אע״ג דמעבב אינו על הסדר ותימה א״כ כמאן ס״ל לא כר״י ולא כר׳ נחמיה בפ׳ הרואיאו לו (יומא קף ס.) דמשמע דס״ע סבירא להו היכא דכתיב חוקה מעבב נמי על הסדר ותמה רבי דבפרק ד׳ מיתות (סנהדרין קף מט:) אמר רבא אמר רב הונא כל מקום ששנו חכמים דרך מנין אין מוקדם ומאוחר חוץ משבעה סממנין רב פפא סבא משמיה דרב אמר אף ד׳ מיתות ואידך בפלוגתא לא קא מיירי רב פפא אומר אף סדר יומא ואידך ההוא לחומרא בעלמא דמשמע הא לאו הכי הוה חשיב ליה ואמאי לא חשיב סדר סוטה דהא איהו אמר הכא כתבה קודם שתקבל עליה שבועה פסולה ומשמע בירושלמי דבעי כל הפרשה על הסדר ונראה דלא חשיב אלא היכא דשנוין על הסדר אבל סדר סוטה אינה נשנית על הסדר שהרי אין סדר המשנה וסדר הפרשה מכוונין כמו שפירשנו בראש הפרק וסדר הפרשה עיקר אבל סדר המשנה אפילו למצוה בעלמא לא ולהכי לא אמר נמי התם דאמר זהו סדר תמיד לאפוקי ממצות חליצה אבל לאפוקי מסדר סוטה ליכא למימר דאפילו בדיעבד נמי לא:

כתבה איגרת פסולה. רש״י פירש אגרת בלא שרטוט בספר אמר רחמנא והלכה למשה מסיני שהספרים צריכין שרטוט ואי קשיא מאי איריא משום דנקראת ספר תיפוק לי דבלאו הכי אסור לכתוב שום פסוק בלא שרטוט דאמרי׳ בפ״ק דגיטין (קף ו:) אמר רב יוסף מאן לימא לן דר׳ אביתר בר סמכא הוא ועוד הא איהו דשלח ליה לרב יהודה בני אדם העולים משם לבאן הן קיימו בעצמם ויתנו הילד בזונה והילדה מכרו ביין וישתו וכתב ליה בלא שרטוט וא״ר יצחק שתים כותבין שלש אין כותבין ואמרינן בסוף פרק מצות חליצה (יבמות קף קו:) אמר אביי האי מאן דכתב גיטא דחליצתא לכתוב הכי אקרינוה לדידה ממאן יבמי עד יבמי ופירוש דלא מצי למכתב שלש תיבות רצופין בלא שרטוט כדמסיק מר זוטרא שירטט וכתב ליה לבולה פרשתא מתקיף לה מר בר רב אידי והא לא ניתן ליכתב והילכתא כמר זוטרא אע״ג דלא ניתן ליכתב תריץ אי לאו משום דנקראת ספר ה״א אע״ג דאסור לכתוב בלא שירטוט המגילה עצמה אינה פסולה קמ״ל דפסולה ונראה שלא היו המים בודקין על ידה מיהו לא ידענא אם שרטט אותה בין שיטה לשיטה לאחר כתיבה אע״ג דבשעת כתיבה כתב באיסורא אי המגילה בשירה בהכי או ולא והא דאמרי׳ בהקומץ רבה (מנחות קף לכ:) ובמגילה (קף יח:) הלכתא מזוזה צריכה שירטוט אבל לא תפילין נראה דהכי הילכתא גמירי לה דאין לו לשרטט תפילין דאי לא תימא הכי אלא הא דפסיק אבל לא תפילין דלא מיפסלי אי כתבן בלא שרטוט מיהו צריך לשרטט משום דאסור לכתוב בלא שרטוט א״כ הא דמקשה התם מהא דתפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה שאין מורידין אותו מקדושה חמורה לקדושה קלה טעמא דאין מורידין אבל משום שרטוט לא ומשני תנאי היא אי הוה מצי לשרטט להו הוה מצי למימר במשורטטין אלא ש״מ דהכי גמירי לה דלא מצי לשרטט להו אבל ר״ת פירש הא דאמרי׳ שלש אין כותבין היינו אם לא שרטט כלל אבל אם שרטט בד׳ פיאות הגליונים אע״פ דלא שרטט בין שיטה לשיטה חשוב שירטוט אפי׳ לענין ס״ת אלא משום זה אלי ואנוהו (קמות טו) צריך לשרטט בין כל שיטה ושיטה וכן מוכיח בפ״ק דמגילה (קף טז:) דברי שלום ואמת מלמד שצריכה שרטוט באמיתה של תורה ופירש ר״ח דלאו היינו ס״ת אלא מזוזה ולישנא דאמיתה משמע ביחידה של תורה דהיינו מזוזה דיש בה עול מלכות שמים וכן עיקר דאי ס״ת ממש משתעי ההוא קרא דואמת א״כ הא דגרסינן בפ״ב דמגילה (קף יט.) מגילה נקראת ספר ונקראת אגרת נקראת ספר שאם תפרה בפשתן פסולה מאי איריא משום ספר תיפוק ליה משום ואמת ונימא צריכה שרטוט ותפירה כאמיתה של תורה אלא ש״מ לשרטוט דמזוזה איצטריך דהתם תפירה ליכא ולענין תפירה נקראת ספר והשתא לא תקשי הא דפסקינן בהקומץ רבה (מנחות קף לכ:) ובמגילה (קף יח:) הילכתא מזוזה צריכה שרטוט תפילין אין צריכין שרטוט ומקשה מהא דתפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה לפי שאין מורידין הא משום שרטוט לא ומשני תנאי היא מדלא משני במשורטטין ש״מ דאפי׳ מנהג ליכא הואיל וכן אין צריך לשרטטן דגרסינן בירושלמי בפרק במה מדליקין [ציאות השבת] כל הפטור בדבר ועושהו נקרא הדיוט השתא י״ל הא דאין צריכין שרטוט היינו בין השיטין אבל בד׳ פיאות צריכין שרטוט דלא גריעי משלש אין כותבין מיהא לפירושו לא תירץ מאי איצטריך למימר גבי מגילת סוטה דפסולה בלא שרטוט כיון דאפילו ס״ת הוא סגי ליה בשרטוט לארבע פיאות מצאתי בתוספות רבינו יב״א במסכת גיטין שמעתי מר׳ אליהו הצרפתי שהיה אומר מה שאנו כותבים בכתבים בלא שרטוט ליכא למיחש דלא כתבינן לשום פסוק אלא לאמירה בעלמא לפרוס בשלום בלשון עברי או לדבר בו בלשון צח אבל כשכותב שמביא אותו לשום פסוק כי האי גוונא אסור למכתב בלא שרטוט ולא ידענא מנלן לכתוב בפירושים פסוקים בא שרטוט כשמביא לשום פסוק:

כתבה

רש״י

הַדִּיפְתְּרָא, אֶלָּא עַל הַמְּגִילָה שֶׁנֶּאֱמַר: "בַּסֵּפֶר". וְאֵינוֹ כּוֹתֵב לֹא בְּקוֹמוּס וְלֹא בְּקַנְקַנְתּוֹם וְלֹא בְּכָל דָּבָר שֶׁרוֹשֵׁם אֶלָּא בְּדִיו שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמָחָה", כְּתָב שֶׁיָּכוֹל לִמָּחוֹת: **גמ׳** אָמַר רָבָא: מְגִילַת סוֹטָה שֶׁכְּתָבָהּ בַּלַּיְלָה פְּסוּלָה. מַאי טַעְמָא אָתְיָא "תּוֹרָה" "תּוֹרָה"; כְּתִיב הָכָא: "וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֵת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת" וּכְתִיב הָתָם: "עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ וְעַל הַמִּשְׁפָּט" מַה מִּשְׁפָּט בַּיּוֹם, אַף מְגִילַת סוֹטָה בַּיּוֹם. כְּתָבָהּ לְמַפְרֵעַ פְּסוּלָה, דִּכְתִיב: "וְכָתַב אֶת הָאָלֹת הָאֵלֶּה" כִּי דִּכְתִיבָא. כְּתָבָהּ קוֹדֶם שֶׁתְּקַבֵּל עָלֶיהָ שְׁבוּעָה פְּסוּלָה שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִשְׁבִּיעַ" וְאַחַר כָּךְ "וְכָתַב". כְּתָבָהּ אִיגֶּרֶת פְּסוּלָה, "בַּסֵּפֶר" אָמַר רַחֲמָנָא,

כתבה

דִּיפְתְּרָא. עוֹר שֶׁאֵינָהּ מְעֻבָּד כָּל צָרְכָּהּ, דְּמָלִיחַ וְקָמֵיחַ וְלֹא עָפִיץ, שֶׁהָיוּ מְעַבְּדִין הַקְּלָפִים בַּעֲפָצִים שֶׁקּוֹרִין גְּלִי״שׁ: **בְּסֵפֶר.** קָלָף: **קוֹמוֹס.** שָׁרָף הָאֵילָן, וּמַתִּיכוֹ בְּמַיִם וְכוֹתֵב הֵימֶנּוּ: **קַנְקַנְתּוֹם.** וִיטְרִיאוֹל״וּ אוֹ אוּרְדִימֶנְ״ט קוֹרִין אוֹתוֹ: **וְלֹא בְּכָל דָּבָר שֶׁהוּא רוֹשֵׁם.** וְנִבְלַע בַּקָּלָף וְאֵינוֹ יָכוֹל לִמְחוֹת, וְקוֹמוֹס וְקַנְקַנְתּוֹם עֲבָדֵי רֹשֶׁם: **אֶלָּא בְּדִיו.** שֶׁלָּנוּ שֶׁל שָׁרָף: **גמ׳ מִשְׁפָּט בַּיּוֹם.** בְּסַנְהֶדְרִין (קף לז:) נִפְקָא לָן מִוְּהָיָה בַּיּוֹם הִנְחִילוּ: **לְמַפְרֵעַ.** יָרֵךְ וְלַגְּפִיל בְּטֵין לְצִבּוֹת בְּמַעְיִךְ וְכוּ׳ [כִּלָּה] כְּסֵדֶר הַזֶּה, אוֹ אֶחָד מֵהֶן הֵפֵךְ וְהַשְּׁאָר כָּתֵב בְּהִלְכָתָן: **הָאֵלֶּה.** מִשְּׁמַע כְּמוֹ שֶׁהֵן סְדוּרִין בְּפָרָשָׁה: **אֲמַר רַחֲמָנָא.** בְּלֹא שִׁרְטוּט: **בַּסֵּפֶר אָמַר רַחֲמָנָא.** וַהֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי שֶׁהַסְּפָרִים צְרִיכִין שִׁרְטוּט: עַל

ביאורים למסכת סוטה דף יז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

הַדִּיפְתֵּרָא – עור שלא עבדוהו כל צרכו ועדיין אינו קלף. **אֶלָּא** כותבים **עַל הַמְּגִילָה** – קלף שעובד כל צרכו. **שֶׁנֶּאֱמַר** "וכתב את האלת האלה הכהן **בַּסֵּפֶר**", וספר הוא קלף מעובד כראוי. המשנה באה לבאר באיזה דיו יש לכתוב המגילה, **וְאֵינוֹ כּוֹתֵב לֹא בְּקוֹמוּס** – שרף אילן שמתיבו במים, **וְלֹא בְּקַנְקַנְתּוֹם** – שהוא מין מהעפר המשחיר. **וְלֹא בְּכָל דָּבָר שֶׁרוֹשֵׁם** – שנבלע בתוך הקלף ואינו נמחק, **אֶלָּא בְּדִיו** של שרף שרישומו נמחה במים. **שֶׁנֶּאֱמַר** "וכתב את האלת האלה הכהן **וּמָחָה** אל מי המרים", שמשמע שכותב על הספר **בִּכְתָב שֶׁיָּכוֹל לִמָּחוֹת** במים, ולכן אין כותבים בקומוס ובקנקנתום משום שאינם נמחים.

גמרא. אָמַר רָבָא, מְגִילַת סוֹטָה שֶׁכְּתָבָהּ בַּלַּיְלָה, הרי היא **פְּסוּלָה. מַאי טַעְמָא אָתְיָא** בגזירה שוה **תּוֹרָה** האמורה במגילת סוטה, מ**תּוֹרָה** האמורה במשפט, **כְּתִיב הָכָא** – לגבי מגילת סוטה, "**וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֵת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת**", **וּכְתִיב הָתָם** – לגבי זקן ממרא, "**עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ וְעַל הַמִּשְׁפָּט**", **מַה מִּשְׁפָּט** אין דנים אלא **בַּיּוֹם, אַף מְגִילַת סוֹטָה** דינה להיעשות דוקא **בַּיּוֹם.**

ועוד אמר רבא, אם **כְּתָבָהּ** - את המגילת סוטה **לְמַפְרֵעַ** - מסופה לתחילתה, הרי היא **פְּסוּלָה, דִּכְתִיב** "**וְכָתַב אֶת הָאָלָה הָאֵלֶּה**", וממילת 'האלה' משמע שיש לכתוב את המגילה **כִּי דִּכְתִיבָא** - כסדר שנכתבה הפרשה במקרא.

ועוד אמר רבא, אם **כְּתָבָהּ** הכהן – את המגילת סוטה **קוֹדֶם שֶׁתִּקַּבֵּל עָלֶיהָ** הסוטה את **הַשְּׁבוּעָה** שמשביעה הכהן, הרי היא מגילה **פְּסוּלָה, [שֶׁנֶּאֱמַר]** תחילה '**וְהִשְׁבִּיעַ** הכהן את האשה וגו'', 'ואמרה האשה אמן אמן', **וְאַחַר כָּךְ** נאמר '**וְכָתַב** את האלת האלה הכהן בספר וגו'', הרי שכותב את הספר רק לאחר שקיבלה עליה את השבועה.

ועוד אמר רבא, אם **כְּתָבָהּ** הכהן – את המגילת סוטה **אֵינֶרֶת** - ללא שישרטט את הקלף תחילה, הרי היא מגילה **פְּסוּלָה,** שהרי '**בַּסֵּפֶר**' **אָמַר רַחֲמָנָא,** והלכה למשה מסיני שהספרים צריכים שרטוט.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעה עשר לעומר עמ׳ ב

הכלי במזבח. שואלת הגמרא **וְאִימָּא הָכִי נַמִּי** – מנין לתנא של הברייתא שהדין כן, אולי באמת צריך להגיש את המנחה עצמה אל קיר המזבח. ומשיבה, **אָמַר קְרָא** '**וְהִקְרִיבָהּ אֶל הַכֹּהֵן וְגוֹ' וְהִגִּישָׁהּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ**', הוקשה הגשת הכהן למזבח להקרבת הבעלים לכהן, **מָה הַקְרָבָה אֵצֶל כֹּהֵן בִּכְלִי אַף הַגָּשָׁה אֵצֶל מִזְבֵּחַ בִּכְלִי.** – שכשם שנתינת המנחה לכהן הוא בכלי, אף הגשת הכהן למזבח יעשה בכלי.

עוד מבואר בברייתא **וּמְסַלֵּק אֶת לְבוֹנָתָהּ לְצַד אֶחָד.** מבארת הגמרא שעושה כן **כִּי הֵיכִי דְּלֵא תִּקְמוֹץ בַּחֲדֵי מִנְחָה** – כדי שכשיקמוץ את המנחה לא יטול בקומצו משהו מן הלבונה, **כְּדְתַנֵּן קָמָץ וְעָלָה בְּיָדוֹ צְרוֹר אוֹ גַּרְגַּר מֶלַח אוֹ קוֹרֶט לְבוֹנָה פָּסוּל** – אם נתערב בקומץ המנחה משהו מהלבונה המנחה פסולה, מפני שהקומץ צריך להיות שלם מסולת המנחה, וכשיש בו משהו לבונה חסר בו סולת כשיעור הלבונה.

עוד מבואר בברייתא **וְקוֹמֵץ מִמָּקוֹם שֶׁנִּתְרַבָּה שַׁמָּנָה.** שואלת הגמרא **מְנָלָן** שהדין כן, ומשיבה, **דִּכְתִיב** 'וקמץ משם מלא קמצו **מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ**', וכן נאמר 'והקטיר הכהן את אזכרתה **מִגְּרִשָׁהּ וּמִשַּׁמְנָהּ**' – ומשמע שהקומץ הוא ממקום שיש בו ריבוי שמן.

עוד מבואר בברייתא **וְנוֹתְנוֹ לְתוֹךְ כְּלִי שָׁרֵת וּמְקַדְּשׁוֹ בִּכְלִי שָׁרֵת.** שואלת הגמרא **לָמָּה לִי** להניחו שוב בכלי שרת שיקדשו **הָא קִדְּשָׁהּ חֲדָא זִימְנָא** – הרי כבר נתקדשה כל המנחה בהנחתה בכלי שרת להיות קדושה בקדושת הגוף. עונה הגמרא **מִידֵּי דַּהֲוָה אַדָּם** – עושים כן משום שדין הקומץ כדין דם הבהמה הוא, **דָּם אַף עַל גַּב דְּקַדִּישְׁתֵּיהּ סַכִּין בְּצַוָּאר בְּהֵמָה, הֲדַר מַקְדִּישׁ לֵיהּ בִּכְלִי שָׁרֵת,** כשם שלגבי הדם – אף שכבר התקדש בשעת השחיטה על ידי הסכין שהוא כלי שרת, מכל מקום צריך לחזור ולקבל את הדם בכלי שרת כדי לקדשו שנית, **הָכָא נַמִּי לֵא שְׁנָא** – אף קומץ המנחה דינו כן שצריך לחזור ולקדשו אף שכבר קדש בכלי.

עוד מבואר בברייתא **וּמְלַקֵּט אֶת לְבוֹנָתָהּ וְנוֹתְנָהּ עַל גַּבְּיוֹ.** מבארת הגמרא שלמדו כן מ**דִּכְתִיב** '**וְאֵת כָּל הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה**' – דהיינו שהלבונה נמצאת על המנחה, כלומר על הקומץ העומד להקטרה, שהרי מקטיר הקומץ והלבונה יחד. **וּמַעֲלֵהוּ**

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ששה עשר לעומר עמ׳ ב

שוה נלמד גם דין סוטה מדין אפר פרה אדומה, **וּמַה כָּאן** - באפר פרה אדומה, אין דין זה לעיכובא, אלא אם **הִקְדִּים** את **הָעָפָר לַמַּיִם, כָּשֵׁר, אַף לְהָלָן** – לגבי סוטה, אם **הִקְדִּים** את **הָעָפָר לַמַּיִם,** בדיעבד **כָּשֵׁר.** שואלת הגמרא, **וְהָתָם** - באפר פרה, **מְנָלָן** שאם הקדים את האפר למים בדיעבד כשר. ומישבת, **תְּרֵי קְרָאֵי כְּתִיבֵי** בפרה אדומה שלבאורה סותרים זה את זה, **כְּתִיב** "ונתן **עָלָיו** מים חיים", **אַלְמָא** – משמע שנותן את **הָאֵפֶר בְּרִישָׁא** ועליו נותן את המים, **וּכְתִיב** '**מַיִם חַיִּים אֶל כֶּלִי**', **אַלְמָא** – משמע שנותן את **הַמַּיִם בְּרִישָׁא** אל הכלי, ואין דבר בכלי החוצץ בין המים לכלי בשעת נתינתם. **הָא כֵּיצַד** מקיימים את שתי המשמעויות הללו, אם **רָצָה** ליתן תחילה **זֶה** – המים **נוֹתֵן,** ואם **רָצָה** ליתן תחילה **זֶה** – האפר, **נוֹתֵן** וכשר.

אלא שלומדים בגזירה שוה מסוטה שלכתחילה יתן את המים ועליו יתן את האפר. מבארת הגמרא, **וְרַבָּנַן** הסוברים לגבי מי סוטה שאף בדיעבד אם הקדים ליתן עפר למים פסול, סוברים שגם לגבי אפר פרה אדומה הדין כן. ומיישבים את סתירת הפסוקים באופן זה, שמה שנאמר "ונתן מים חיים **אֶל כֶּלִי**" הוא ב**דַּוְקָא** - שצריך לעשות כסדר זה דוקא ואם נתן קודם את האפר פסול. ומה שנאמר '**עָלָיו**', בא ללמד שאין די בנתינת האפר על המים מלמעלה, אלא צריך **לְעָרְבָן** – לערב את האפר בתוך המים. שואלת הגמרא על רבנן, מדוע דרשו שהנאמר 'אל כלי' בא ללמדנו שיעשה דוקא כסדר זה ו'עליו' בא לומר שיערבם יחד, **וְאִימָּא** להיפך, שמה שנאמר '**עָלָיו**' **דַּוְקָא** – ללמדנו שצריך לתת תחילה את האפר לכלי ריק ועליו יתן את המים, ומה שנאמר '**אֶל כֶּלִי**' ללמדנו **שֶׁתְּהֵא חִיּוּתָן בַּכְּלִי** – ללמדנו שלא יטול המים מהמעיין בכלי אחד ויעבירנו לכלי שבו עושה את המי חטאת, אלא צריך ליטול המים מן המעיין באותו כלי שעושה בו את המי חטאת. מתרצת הגמרא, סוברים רבנן שיש לדרוש שנותנים תחילה את המים ועליהם את האפר, שכן **מַה מָּצִינוּ בְּכָל מָקוֹם** – לגבי מי סוטה, שתחילה נותן את המים, ואת **הַמַּכְשִׁיר** – את האפר נותן **לְמַעְלָה.** ולכן מסתבר ללמוד **שאַף כָּאן** – לגבי פרה, דינו כן **שַׁמַּכְשִׁיר לְמַעְלָה** – שנותן את המים תחילה ועליהם את האפר, ולכך דרשו מ'אל כלי' לעכב בסדר הנתינה, ומ'עליו' שצריך לערב המים והאפר יחדיו.

ביאורים למסכת סוטה דף יח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

ועוד אמר רבא, אם **כְּתָבָהּ** הכהן – את המגילת סוטה **עַל שְׁנֵי דַּפִּין** – עמודים, כספר תורה הנכתב עמודים עמודים, הרי המגילה **פְּסוּלָה,** משום ש"**סֵפֶר**" **אֶחָד אָמַר רַחֲמָנָא** – נכתב "ספר" בלשון יחיד, ומשמע שצריך לכותבה בעמוד אחד, **וְלֹא** יכתבנה **שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה סְפָרִים.**

ועוד אמר רבא, אם **כָּתַב** הכהן **אוֹת אַחַת** בלבד מפרשת סוטה, **וּמָחַק** את **האוֹת אַחַת** במים, והמשיך **וְכָתַב אוֹת אַחַת** שלאחריה בפרשה, **וּמָחַק** את **האוֹת אַחַת** השניה, וכן עשה עד סוף הפרשה, **פְּסוּלָה,** אף שנמצא לבסוף שכתב ומחק את כל הפרשה, ונלמד מ**דִּכְתִיב** "והעמיד את האשה לפני ה' **וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֵת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת**", שצריך שתהיה כולה כתובה יחד.

בָּעֵי – הסתפק **רָבָא,** אם **כָּתַב** הכהן **ב' מְגִילוֹת לִשְׁתֵּי סוֹטוֹת** – לכל אחת כתב מגילה מיוחדת עבורה, **וּמְחָקָן** – את שתי המגילות **לְתוֹךְ כּוֹס אֶחָד, מַהוּ** - האם כשרים המים לבדיקה, ונותנים לכל אחת מהם לשתות מהכוס או לאו. ומבארת הגמרא את צדדי הספק, שנאמר בפרשה 'ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת', ולומדים שסדר בדיקת הסוטה צריך להיעשות לשם הסוטה שנבדקת, ויש להסתפק האם **כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ בְּעֵינָן** - שרק כתיבת המגילה צריכה להיות לשמה, וממילא **וְהָאִיכָּא** – באופן זה יהיו המים כשרים לבדיקה, כיון שהמגילות נכתבו לשמן כדין. **אוֹ דִּילְמָא** לא די שכתיבת המגילה תהיה לשמה של אותה סוטה, אלא **בְּעֵינָן נַמִּי** שה**מְחִיקָה** לתוך המים תיעשה **לִשְׁמָהּ,** וצריך שיהיה ניכר הדבר שנעשתה המחיקה לשמה, ובאופן זה שנמחקו שני המגילות לכוס אחת, לא ניכר שנעשתה המחיקה לשמן – ויהיו המים פסולים.

מוסיף רבא להסתפק, **וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר** – לפשוט כהצד השני, שאכן **בְּעֵינָן נַמִּי** שתעשה **הַמְחִיקָה לִשְׁמָהּ** של אותה סוטה, ובאופן הקודם יהיו המים פסולים. מה יהיה הדין אם **מְחָקָן** - את שתי המגילות **בְּב' כּוֹסוֹת** – כל מגילה מחק לתוך כוס נפרדת לשם סוטה אחת, **וְחָזַר** לאחר מיכן **וְעֵירְבָן** - את המים של שני הכוסות יחד, **מַהוּ** - האם מים אלו כשרים או לאו. ומבארת הגמרא את צדדי הספק, האם **מְחִיקָה לִשְׁמָהּ בְּעֵינָן** – המחיקה עצמה צריכה להיעשות באופן שניכר שנעשתה לשם סוטה זו, וממילא **וְהָאִיכָּא** – באופן זה יהיו המים כשרים לבדיקה, כיון שעשה את המחיקות כדינם, וישתו שתיהן מהמים שהתערבו. **אוֹ דִּילְמָא** לא די שהכתיבה והמחיקה יֵעשו לשם אותה סוטה, אלא צריכה כל אחת לשתות את המים שנעשו לשמה, ובאופן זה, **הָא לָאו דִּידֵהּ קָא שַׁתְיָא** – הסוטה הזו אינה שותה את המים שהוכנו עבורה, שהרי מעורב בהם מהמים שנעשו לשניה, **וְהָא** - גם השניה **לָאו דִּידֵהּ קָא שַׁתְיָא** שהרי שותה אף מימי חברתה המעורבים בהם – ויהיו המים פסולים.

מוסיף רבא להסתפק, **וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר** – לפשוט כהצד השני, שצריכה הסוטה לשתות דוקא את המים שנעשו לשמה, ולכן באופן הקודם יהיו המים פסולים כיון **שהָא לָאו דִּידֵהּ קָא שַׁתְיָא, וְהָא לָאו דִּידֵהּ קָא שַׁתְיָא,** אלא כל אחת שותה אף את מי חברתה המעורבים. מה יהיה הדין אם לאחר שעירבו את המים שבשני הכוסות, **חָזַר** הכהן **וְחִלְּקָן** - את המים לשתי כוסות, ונותן לכל אחת מהם לשתות מכוס אחת, **מַהוּ** - האם מים אלו כשרים או לאו. ומבארת הגמרא את צדדי הספק, האם **יֵשׁ בְּרֵירָה** - שכשמחלקם, נחשב הדבר כאילו התברר שהמים שניתנו בכוס של האחת הם המים שנעשו עבורה, והמים שניתנו בכוס של השניה הם המים שנעשו עבורה, ויהיו המים כשרים לבדיקה. **אוֹ אֵין בְּרֵירָה** - אין זה נחשב שהתברר שכל אחת מהן קיבלה את המים שנעשו עבורה – ויהיו המים פסולים. מסיקה הגמרא, **תֵּיקוּ** – נשאר הדבר בספק.

בָּעֵי רָבָא, אם הכהן לא השקה את הסוטה את המים מתוך כלי, אלא **הִשְׁקָהּ** אותה **בְּסִיב** – מתוך סיב חלול, **מַהוּ** – האם שתיה באופן זה מועילה לבודקה או לאו. וכן הסתפק באופן שהשקה אותה **בְּשָׁפוֹפֶרֶת** – מתוך צינור, **מַהוּ** – האם שתיה באופן זה מועילה לבודקה או לאו. ומבארת הגמרא את צדדי הספק, האם **דֶּרֶךְ שְׁתִיָּה בְּכָךְ** ומועילה לבודקה, **אוֹ אֵין דֶּרֶךְ שְׁתִיָּה בְּכָךְ** ולא מועילה לבודקה. מסיקה הגמרא, **תֵּיקוּ.**

בָּעֵי רַב אַשִׁי, אם **נִשְׁפְּכוּ** מקצת **מֵהֶן** – ממי המרים, לאחר שמחק לתוכן את המגילה, **וְנִשְׁתַּיְּירוּ מֵהֶן** מקצת מהמים, **מַהוּ** - האם יכולה להיבדק במים הנותרים או לאו. מסיקה הגמרא **תֵּיקוּ.**

אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַב ב' שְׁבוּעוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּסוֹטָה, לָמָּה הוצרכו, ולא די בשבועה אחת. ומבאר, **אַחַת** – את השבועה הראשונה, משביע הכהן **קוֹדֶם שֶׁנִּמְחֲקָה הַמְּגִילָה, וְאַחַת** – את השבועה השניה משביע הכהן **לְאַחַר שֶׁנִּמְחֲקָה.** מקשה הגמרא, **מַתְקִיף לָהּ רָבָא,** והרי **תַּרְוַיְיהוּ** – שני השבועות **קוֹדֶם שֶׁנִּמְחֲקָה מְגִילָה כְּתִיבָן** בתורה, ומשמע שאת שתי השבועות משביע לפני המחיקה. **אֶלָּא אָמַר רָבָא** – חולק על רבי זירא ומבאר באופן אחר, לעולם שתי השבועות הן לפני המחיקה, אלא **שאַחַת** – השבועה השניה היא **שְׁבוּעָה שֶׁיֵּשׁ עִמָּהּ אָלָה** - מזכיר הכהן בשבועה את הקללה שתחול עליה אם ימצא שזינתה, **וְאַחַת** - השבועה הראשונה היא **שְׁבוּעָה שֶׁאֵין עִמָּהּ אָלָה,** אלא שבועה בעלמא שלא זינתה.

שואלת הגמרא, **הֵיכִי דָּמִי שְׁבוּעָה שֶׁיֵּשׁ עִמָּהּ אָלָה** – כיצד משביע אותה הכהן את השבועה עם האלה. ומבארת, **אָמַר רַב עַמְרָם אָמַר רַב,** שאומר לה **מַשְׁבִּיעֲנִי עָלַיִךְ** בשמו של הקב"ה **שֶׁלֹּא נִטְמֵאת,** ומוסיף לומר לה **שֶׁאִם** אכן **נִטְמֵאת, יָבוֹאוּ בִיךְ** המים לצבות בטן ולנפל ירך, והאשה אומרת אמן אמן, ומסכימה לשבועה זו ומקבלת את האלה עליה. דוחה הגמרא, **אָמַר רָבָא,** זה אינו נחשב 'שבועת האלה', שהרי **אָלָה לְחוּדָהּ קַיְימָא** – האלה שאומר לה עומדת בפני עצמה ואינה חלק מהשבועה, **וּשְׁבוּעָה לְחוּדָהּ קַיְימָא** – השבועה שלא נטמאת עומדת בפני עצמה ואין מזכיר בה את האלה, ומהלשון 'שבועת האלה', משמע שמשביע אותה אף על האלה. **אֶלָּא אָמַר רָבָא** 'שבועת האלה' נאמרת בלשון זו, **מַשְׁבִּיעֲנִי עָלַיִךְ, שֶׁאִם נִטְמֵאת יָבוֹאוּ בִיךְ,** ומקבלת על עצמה את האלה בשבועה. דוחה הגמרא, **אָמַר רַב אַשִׁי,** גם זה אינו הביאור ב'שבועת האלה', כיון שבאופן זה נמצא **שאָלָה אִיכָּא** – על הקללה הוא משביע אותה, ואילו **שְׁבוּעָה לֵיכָּא** – על המעשה עצמו אם נטמאה או לאו, אינו משביע אותה. **אֶלָּא אָמַר רַב אַשִׁי,** 'שבועת האלה' נאמרת בלשון זו, **מַשְׁבִּיעֲנִי עָלַיִךְ** שנכונים הם הדברים שאמרת **שֶׁלֹּא נִטְמֵאת,** ומוסיף ומשביע את האשה, **וְאִם נִטְמֵאת יָבוֹאוּ בִיךְ** האלה.

בשבועת הסוטה נאמר 'ואמרה האשה אמן אמן', שצריכה הסוטה לקבל על עצמה את השבועה ולהודות עליה, מפרשת המשנה הטעם שכופלת האשה האמן בדבריה.

משנה. שואלת המשנה, **עַל מָה הִיא אוֹמֶרֶת** הסוטה בשבועתה **אָמֵן אָמֵן** - שני פעמים. ומבארת, שעונה **אָמֵן עַל הָאָלָה** – מקבלת על עצמה את הקללה שאמר לה הכהן שתחול עליה אם זינתה, וכן **אָמֵן עַל הַשְּׁבוּעָה** – מקבלת על עצמה את השבועה שמשביעה הכהן, והרי זה כמי שנשבעת בעצמה. וכן, **אָמֵן מֵאִישׁ זֶה** – נשבעת שלא זינתה עם אותו פלוני שקינא לה בעלה ונסתרה עמו, **וּמֵאִישׁ אַחֵר** – נשבעת גם שלא זינתה עם אדם אחר. וכן אומרת **אָמֵן שֶׁלֹּא שָׁטִיתִי** - נשבעת שלא זינתה אף בהיותה **אֲרוּסָה וּנְשׂוּאָה,** ומכאן למדו דין גלגול שבועה, שאף שלא היה עליה קינוי כשהיתה ארוסה, מגלגלים עליה שבועה גם על זמן זה.

סוטה. פרק שני – היה מביא דף יח עמוד א

רש״י

עַל שְׁנֵי דַּפִּין. בְּדַפִּין שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה הָעֲשׂוּיִין עַמּוּדִים: כָּתַב אוֹת אַחַת וּמְחָקָהּ. עַל הַמַּיִם, וְחָזַר וְכָתַב אוֹת שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ וּמְחָקָהּ עַד שֶׁהִשְׁלִים אֶת כָּלָּהּ פָּסוּל, דִּכְתִיב אֶת כָּל הַתּוֹרָה עַד שֶׁתְּהֵא כְּלָּהּ כְּאֶחָד: לִשְׁמָהּ. בְּסֵפֶר לְעַצְמוֹ, דִּכְתִיב וְעָשָׂה לָהּ לִשְׁמָהּ: מְחֻיָּקָה נַמִּי. בְּכוֹס שֶׁהוּא חָלוּל בְּדֶרֶךְ שֶׁהַתִּינוֹקוֹת שׁוֹתִין: שֵׁיֵּשׁ עִמָּהּ אֵלָּה. דִּכְתִיב בְּחֻדָּא מִנַּיְיהוּ בִּשְׁבוּעַת הָאָלָה, וּלְקַמֵּיהּ מְפָרֵשׁ הֵיכִי דָּמֵי: מַשְׁבִּיעֲנִי עָלֶיךָ. בְּשֵׁם, וּמַזְכִּיר שֵׁם: שֶׁלֹּא נִטְמֵאת. שֶׁאִתְּךָ אוֹמֵר אֱמֶת שֶׁלֹּא נִטְמֵאת, הֵיינוּ שְׁבוּעָה שֶׁאֵין עִמָּהּ אָלָה: שֶׁאִם נִטְמֵאת יָבוֹאוּ בִיךְ. הַמַּיִם לַצְּבוֹת בָּטֶן בּוֹ׳, וְהֵיינוּ אָלָה: אָמַר רָבָא אָלָה לְחוּדֵיהּ קַיְיָמָא בוֹ׳. שְׁבוּעָה וְאָלָה יֵשׁ כָּאן וּשְׁנֵיהֶן עַל הָאִשָּׁה, וּקְרָא כְּתִיב בִּשְׁבוּעַת הָאָלָה שֶׁהַשְּׁבוּעָה שֶׁל אָלָה: מַשְׁבִּיעֲנִי עָלֶיךָ שֶׁאִם נִטְמֵאת יָבוֹאוּ בִיךְ. דְּאִיכָּא הַשְׁקָאַת שְׁבוּעַת הָאָלָה, שֶׁמַּשְׁבִּיעַ אֶת הָאָלָה שֶׁתְּחוּל: שְׁבוּעָה לֵיכָּא. עַל הָאִשָּׁה, וּקְרָא כְּתִיב וְהִשְׁבִּיעַ אֶת הָאִשָּׁה: מַשְׁבִּיעֲנִי עָלֶיךָ שֶׁלֹּא נִטְמֵאת וְאִם נִטְמֵאת יָבוֹאוּ בִיךְ. מִשְּׁבִיעֲנִי עָלֶיךָ שֶׁיְּהֵא אֱמֶת מַה שֶׁאֲמַרְתָּ בְּפָנַיְנוּ שֶׁלֹּא נִטְמֵאת, וְאִם נִטְמֵאת יָבוֹאוּ בִיךְ הַמַּיִם, דְּקַיְיָמָא שְׁבוּעָה אַאִשָּׁה שֶׁלֹּא נִטְמֵאת וְאָאָלָה שֶׁתְּחוּל: מִתְּנִי׳ אָמֵן עַל הָאָלָה וְכוּ׳. לְכָךְ הִצְרְכָה לְכִפּוּל: אֲרוּסָה וּנְשׂוּאָה. עַל יְדֵי גְּלִגּוּל שְׁבוּעָה הוּא מִגְּלְגֵּל עָלֶיהָ זְנוּת שֶׁל אֵירוּסִין אע״פ שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ קִנּוּי, וּמִכָּאן לְגִלְגּוּל שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה:

תוספות

כתבה על שני דפין פסולה. מקשים לפירוש רש״י [שפי׳] בדפין של ס״ת מפרק בתרא דגיטין (קף פז:) דתנן שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני והעדים מלמטה כשר ולא חשיב ליה שני ספרים כיון דמעורה כדאמרי׳ בפרק שני דגיטין (קף כ:) אהא הרי זה גיטך והנייר שלי אינה מגורשת וכו׳ בעי רב פפא בין שיטה לשיטה בין תיבה לתיבה מהו וקפריך ותיפוק ליה משום דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים לא צריכא דמעורה ובהקומץ רבה (מנחות קף לג.) גבי מזוזה אמר נמי אמר רב יהודה אמר שמואל כתבה על שני דפין פסולה מיתיבי כתבה על שני דפין והניח בשני סיפין פסולה הא בסף אחד כשירה ראויה לשני סיפין קא אמר אלמא דשני דפין דקאמר שמואל בנחתכין זה מזה קאמר שאין מעורין להכי מפרש נמי הכא שני דפין שאינן מעורין ופירש ר״י הא דאמר נמי בפ׳ ראוהו ב״ד (כ״ס קף סו.) אפי׳ לרבנן דאמרי קרן פרה פסול ביון דאית בה גילדי כשנים ושלש שופרות דמי ואע״ג דמחברי התם נמי דרכו להוסיף בכל שנה גלד אחד והרי הוא כמביאו משופר אחר ומדבקו לזה כדתנן דיבק שברי שופרות פסול מפני שמתחילתו לא היתה ברייתן בבת אחת וניכר התוספת ולא מהני היזבורו ודומה כאילו גט שכתבו על ב׳ דפין ותפרן יחד דפסול דאהא דוקא כשכתב חצי מגילת סוטה על דף זה וחציה על דף אחר אמרינן דחשיב שני ספרים וה״ה אם כתב לה שתי מגילות ומחקן לתוך כוס אחד וכן גבי גט אם נתן לה שני גיטין אע״ג דכל חד וחד שלם הוא וספר אחד בפני עצמו פסולין ולא מיגרשא בתרוייהו משום שנים או שלשה ספרים דכאמרינן בפ׳ שור שנגח (כ״ק קף מ.) כופר אחד אמר רחמנא ולא שנים או שלשה כופרין ובפרק לולב הגזול (סוכה קף לה.) לינקוט תרתי תלת פרי אחד אמר רחמנא ולא שנים או שלשה פירות ואין להקשות מאי שנא משנתן שופר בתוך שופר אם קול פנימי שמע יצא ולא חשיב ליה כשני שופרות דהתם בשמיעה תליא מילתא והוא לא שמע אלא קול הפנימי:

חזר חלקן מהו יש ברירה או אין ברירה. האי לא דמי לברירה דמדלה מן הבור פלוגתא דר׳ אליעזר ב״י ורבנן בשור שנגח (כ״ק קף נא:) דהתם לא הוכר חלקו של אחד מהן לעולם אבל הכא הוכר הכתב ונתערב וכן ברירה משני לוגין שאני עתיד להפריש דמייתי בפ׳ מרובה (סס קף סט:) נמי לא הוכר המעשר מעולם וכן לכולהו ברירות דמייתי בפ׳ כל הגט (גיטין קף כב.) אבל דמי לברירה דמייתי בבכל מערבין (עירובין קף לז.) שתי נשים שלקחו קיניהן בעירוב או שנתנו דמי קיניהן לכהן איזה שירצה יקריב חטאת ואי זה שירצה יקריב עולה אע״ג דהוכרו מתחילה דמי כל אחת לא אמרי׳ זו מתכפרת במה שנקח מדמי חבירתה או שתי קינין של אחת יקריב כולן לעולה ושל חבירתה לחטאת א״נ איפכא דאמרי׳ ברירה ואע״ג דדחי ליה התם כשהתנו מיהו חזינן דקא מייתי לה אשאר ברירות אלמא דליכא לאיפלוגי בין ברירה שהוכרה מתחילה לשאר ברירות וכן בפ׳ הוציאו לו (יומא קף נב.) דמייתי מתני׳ ר׳ יהודה אומר לא היו מביאין שופרות לקיני חובה מפני התערובות ומסיק משום תערובות דמי חטאת שמתו בעליה וקא פריך ונברור ד׳ זוזי ונשדי במיא והנך לישתרו ר׳ יהודה לית ליה ברירה מנלן ומייתי ההיא דהלוקח יין מבין הכותים ומסיק מדתני איו אלמא דמדמי ברירה דאם בא חכם למזרח אע״ג דליכא היכרא מעיקרא לברירה דארבעה זוזי דהוכר מעיקרא א״כ רבא מאי קא מבעיא ליה דלא פשיט מדהני ומהא נמי דתנן בפ׳ בתרא דמס׳ מעילה (קף לח:) פרוטה של הקדש שנפלה לתוך הכיס או שאמר פרוטה בכיס זה הקדש כיון שהוציא הראשונה שעלתה בידו היא היתה של הקדש שנפלה מיהא לא איתבריר לן התם במאי פליגי ומהא נמי ליכא למפשט דמייתי בבכורות גוונא דאמר בפרוטה ראשונה הוברר הדבר שפרוטה ראשונה שעלתה בידו היא היתה של הקדש שנפלה מיהא לא איתבריר לן התם במאי פליגי ומהא נמי ליכא למפשט דמייתי בבכורות פרק הלוקח בהמה (קף כב:) סאה תרומה טמאה שנפלה לק׳ חולין ר״א אומר תירום ותירקב שאני אומר היא סאה שעלתה היא סאה שנפלה ה״נ נימא שהמחק של לאה יגיע ללאה דהתם מקילינן בדרבנן דמדאורייתא חד בתרי בטל וריב״א הקשה בפ׳ הוציאו לו (יומא קף נב:) אהא ונברור ד׳ זוזי דתניא בתוספתא דמעילה (פ״ח) נזיר שהפריש מעות ואמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי ואלו לשלמי ונתערבו הרי לוקח בהן ג׳ בהמות בין ממקום אחד בין משלשה מקומות מחלל דמי חטאת וכו׳ ודוקא בכי האי גוונא שרי אבל ליקח שליש המעות וליקח בהן בהמה לחטאת ונימא הוברר הדבר דאלו הוו דמי חטאת לא אמרי׳ מיהו מכל הני הוה מצי רבא למיפשט ועוד תימה אי אית לן למימר ברירה כי האי גוונא אם כן כל התערובות שבעולם יחזור ויחלק משום ברירה ועוד אמאי לא פשיט ליה מפרק קמא דראש השנה (קף יג:) דקיימא לן דיש בילה לשמן ויין נמצא דאין ברירה בדבר לח ובפרק התערובות (זבחים קף פ.) מייתי ליה פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן צלוחית של חטאת שנפל לתוך [לתוכה] מים וכו׳ ונראה דהכא קא מבעיא ליה מי אמרינן לא קפיד קרא אלא אמזיקה מן המגילה שתהא נכרת לתוך המים שלה אבל לתוך כוס אחד איכא למימר כל חדא שתייא מים דלאו דידה לאו מחיקה נכרת היא חזר וחלקן הרי מים של כל אחת ניכרין מי אמרינן ברירה וכו׳ הרי הוברר מימיה אי דילמא אין ברירה כלומר ברירת מים בשעת מחיקה בעינן אבל על תערובת דיו של כתב המגילה לא קפדינן שהרי בשעת מחיקה בטל הכתב ולא תלי מילתא אלא במחיקה לתוך מים המבוררין לצרכה וקא מבעיא ליה אי מיא לא בדקי לה משום דלא נמחקה כהלכתה אי משום דטהורה היא: **בעי**רבא השקה בסיב מהו. ליכא למיפשט מהא דאמר רבא בפרק ערבי פסחים (פסחים קף קטו:) כרכן בסיב אף ידי מצה לא יצא אלמא אין דרך אכילה בכך דהתם מפסיק הסיב בין המצה ובין בית הבליעה אבל הכא דלא מפסיק קא מיבעיא ליה: **על** מה היא אומרת אמן אמן. בפרק שלישי דמסכת שבועות (קף כט:) כל העונה אמן כאילו מוציא שבועה מפיו ובפרק שבועת העדות (סס קף לו.) אמן יש בו קבלה יש בו שבועה ויש בו האמנת דברים:

אמן

---

1 כְּתָבָהּ עַל שְׁנֵי דַּפִּין פְּסוּלָה. "סֵפֶר" אֶחָד אָמַר רַחֲמָנָא
2 וְלֹא שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה סְפָרִים. כָּתַב אוֹת אַחַת וּמְחָק אוֹת
3 אַחַת וְכָתַב אוֹת אַחַת וּמָחָק אוֹת אַחַת פְּסוּלָה, דִּכְתִיב:
4 "וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֵת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת". בָּעֵי רָבָא:
5 כָּתַב שְׁתֵּי מְגִילּוֹת לִשְׁתֵּי סוֹטוֹת, וּמְחָקָן לְתוֹךְ כּוֹס אֶחָד
6 מַהוּ? כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ בָּעֵינַן וְהָאִיכָּא, אוֹ דִּילְמָא בָּעֵינַן
7 נַמִּי מְחִיקָה לִשְׁמָהּ? וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר בָּעֵינַן נַמִּי מְחִיקָה
8 לִשְׁמָהּ, מְחָקָן בִּשְׁתֵּי כוֹסוֹת, וְחָזַר וְעֵירְבָן מַהוּ? מְחִיקָה
9 לִשְׁמָהּ בָּעֵינַן, וְהָאִיכָּא, אוֹ דִּילְמָא הָא לָאו דִּידָהּ קָא
10 שָׁתְיָא? וְהָא לָאו דִּידָהּ קָא שָׁתְיָא וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר
11 הָא לָאו דִּידָהּ קָא שָׁתְיָא וְהָא לָאו דִּידָהּ קָא שָׁתְיָא,
12 אִם חָזַר וְחִלְּקָן מַהוּ? יֵשׁ בְּרֵירָה, אוֹ אֵין בְּרֵירָה? תֵּיקוּ.
13 בָּעֵי רָבָא: הִשְׁקָה בְּסִיב, מַהוּ? בִּשְׁפוֹפֶרֶת מַהוּ? דֶּרֶךְ
14 שְׁתִיָּה בְּכָךְ, אוֹ אֵין דֶּרֶךְ שְׁתִיָּה בְּכָךְ? תֵּיקוּ. בָּעֵי רַב
15 אַשִׁי: נִשְׁפְּכוּ מֵהֶן, וְנִשְׁתַּיְּירוּ מֵהֶן מַהוּ? תֵּיקוּ. אָמַר ר׳
16 זֵירָא אָמַר רַב: שְׁתֵּי שְׁבוּעוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּסוֹטָה לָמָּה?
17 אַחַת קוֹדֶם שֶׁנִּמְחֲקָה מְגִילָה, וְאַחַת לְאַחַר שֶׁנִּמְחֲקָה.
18 מַתְקִיף לָהּ רָבָא: תַּרְוַיְיהוּ קוֹדֶם שֶׁנִּמְחֲקָה מְגִילָה כְּתִיבָן?! אֶלָּא אָמַר רָבָא: אַחַת שְׁבוּעָה
19 שֶׁיֵּשׁ עִמָּהּ אָלָה וְאַחַת שְׁבוּעָה שֶׁאֵין עִמָּהּ אָלָה. הֵיכִי דָּמֵי שְׁבוּעָה שֶׁיֵּשׁ עִמָּהּ אָלָה? אָמַר
20 רַב עַמְרָם אָמַר רַב: "מַשְׁבִּיעֲנִי עָלֶיךָ שֶׁלֹּא נִטְמֵאת, שֶׁאִם נִטְמֵאת יָבוֹאוּ בִיךָ". אָמַר רָבָא:
21 אָלָה לְחוּדָהּ קַיְיָמָא וּשְׁבוּעָה לְחוּדָא קַיְיָמָא? אֶלָּא אָמַר רָבָא, "מַשְׁבִּיעֲנִי עָלֶיךָ שֶׁאִם נִטְמֵאת
22 יָבוֹאוּ בִיךָ". אָמַר רַב אַשִׁי: אָלָה אִיכָּא שְׁבוּעָה לֵיכָּא?! אֶלָּא אָמַר רַב אַשִׁי, מַשְׁבִּיעֲנִי עָלֶיךָ
23 שֶׁלֹּא נִטְמֵאת, וְאִם נִטְמֵאת יָבוֹאוּ בִיךָ: **מתני׳** עַל מָה הִיא אוֹמֶרֶת "אָמֵן אָמֵן", אָמֵן עַל
24 הָאָלָה אָמֵן עַל הַשְּׁבוּעָה, אָמֵן מֵאִישׁ זֶה אָמֵן מֵאִישׁ אַחֵר. אָמֵן שֶׁלֹּא שָׁטִיתִי אֲרוּסָה וּנְשׂוּאָה
ושומרת

סוטה. פרק שני – היה מביא דף יח עמוד ב

וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם וּכְנוּסָה. אָמֵן שֶׁלֹּא נִטְמֵאתִי, וְאִם נִטְמֵאתִי יָבוֹאוּ בִּי. ר׳ מֵאִיר אוֹמֵר: אָמֵן שֶׁלֹּא נִטְמֵאתִי אָמֵן שֶׁלֹּא אֶטָּמֵא. הַכֹּל שָׁוִין שֶׁאֵין מַתְנֶה עִמָּהּ לֹא עַל קוֹדֶם שֶׁתִּתְאָרֵס וְלֹא עַל אַחַר שֶׁתִּתְגָּרֵשׁ. נִסְתְּרָה לְאֶחָד וְנִטְמֵאת, וְאַחַר כָּךְ הֶחֱזִירָהּ, לֹא הָיָה מַתְנֶה עִמָּהּ. זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁתִּבָּעֵל וְלֹא הָיְתָה אֲסוּרָה לוֹ לֹא הָיָה מַתְנֶה עִמָּהּ: **גמ׳** אָמַר רַב הַמְנוּנָא: שׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁזִּינְּתָה אֲסוּרָה לִיבָמָהּ. מִמַּאי? מִדְּקָתָנֵי "שׁוֹמֶרֶת יָבָם וּכְנוּסָה". אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא אֲסִירָה, מִשּׁוּם הָכִי מַתְנֶה בַּהֲדָהּ, אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ לָא אֲסִירָה, הֵיכִי מַתְנֶה בַּהֲדָהּ? וְהָתְנַן, זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁאִילּוּ תִּיבָּעֵל וְלֹא תְּהֵא אֲסוּרָה לוֹ לֹא הָיָה מַתְנֶה עִמָּהּ! אָמְרִי בְּמַעַרְבָא: לֵית הִילְכְתָא כְּרַב הַמְנוּנָא. אֶלָּא הָא דְּקָתָנֵי "שׁוֹמֶרֶת יָבָם וּכְנוּסָה" הָא מַנִּי ר׳ עֲקִיבָא הִיא, דְּאָמַר: אֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּחַיָּיבֵי לָאוִין, וּמְשַׁוֵּי לָהּ כִּי עֶרְוָה. בָּעֵי ר׳ יִרְמְיָה: מַהוּ שֶׁיַּתְנֶה אָדָם עַל נִישּׂוּאִין הָרִאשׁוֹנִים? עַל נִישּׂוּאֵי אָחִיו מַהוּ? תָּא שְׁמַע זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁתִּיבָּעֵל וְלֹא תְּהֵא אֲסוּרָה לוֹ לֹא הָיָה מַתְנֶה עִמָּהּ. הָא אֲסִירָה הָכִי נַמִּי דְּמַתְנֶה, שְׁמַע מִינָּהּ. ר׳ מֵאִיר אוֹמֵר: אָמֵן שֶׁלֹּא נִטְמֵאתִי וְכוּ׳: תַּנְיָא לֹא כְּשֶׁאָמַר ר׳ מֵאִיר אָמֵן שֶׁלֹּא אֶטָּמֵא, שֶׁאִם תִּטָּמֵא מַיִם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ מֵעַכְשָׁיו, אֶלָּא לִכְשֶׁתִּטָּמֵא מַיִם מְעַרְעֲרִין אוֹתָהּ וּבוֹדְקִין אוֹתָהּ. בָּעֵי רַב אַשִׁי: מַהוּ שֶׁיַּתְנֶה אָדָם עַל נִישּׂוּאִין הָאַחֲרוֹנִים? הַשְׁתָּא מִיהָא לָא אֲסִירָה לֵיהּ, אוֹ דִּילְמָא זִימְנִין דִּמְגָרֵשׁ לָהּ וַהֲדַר מַהֲדַר לָהּ? תָּא שְׁמַע הַכֹּל שָׁוִין שֶׁלֹּא הָיָה מַתְנֶה עִמָּהּ לֹא עַל קוֹדֶם שֶׁתִּתְאָרֵס, וְלֹא עַל אַחַר שֶׁתִּתְגָּרֵשׁ. נִסְתְּרָה לְאֶחָד וְנִטְמֵאת וְאַחַר כָּךְ יַחֲזִירֶנָּה לֹא הָיָה מַתְנֶה, הָא יַחֲזִירֶנָּה וְתִיטַּמֵּא הָכִי נַמִּי דְּמַתְנֵי, שְׁמַע מִינָּהּ. תָּנוּ רַבָּנָן: "זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאֹת" מְלַמֵּד שֶׁהָאִשָּׁה שׁוֹתָה וְשׁוֹנָה, ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר "זֹאת" שֶׁאֵין הָאִשָּׁה שׁוֹתָה וְשׁוֹנָה. אָמַר ר׳ יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה וְהֵעִיד לְפָנֵינוּ נְחוּנְיָא חוֹפֵר שִׁיחִין שֶׁהָאִשָּׁה שׁוֹתָה וְשׁוֹנָה, וְקִיבַּלְנוּ עֵדוּתוֹ בִּשְׁנֵי אֲנָשִׁים, אֲבָל לֹא בְּאִישׁ אֶחָד. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין הָאִשָּׁה שׁוֹתָה וְשׁוֹנָה, בֵּין בְּאִישׁ אֶחָד בֵּין בִּשְׁנֵי אֲנָשִׁים. וְתַנָּא קַמָּא נַמִּי הָכְתִיב "זֹאת"? וְרַבָּנָן בַּתְרָאֵי נַמִּי הָא כְּתִיב "תּוֹרַת"? אָמַר רָבָא: בְּאִישׁ אֶחָד וּבוֹעֵל אֶחָד דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּאֵין הָאִשָּׁה שׁוֹתָה וְשׁוֹנָה,

דכתיב:

רש״י

שׁוֹמֶרֶת יָבָם וּכְנוּסָה. וְאִם הָיְתָה יְבִמְתּוֹ וּכְנָסָהּ וְקִנֵּא לָהּ וְנִסְתְּרָה, מְגַלְגֵּל עָלֶיהָ שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא נִטְמֵאת כְּשֶׁהִיא שׁוֹמֶרֶת יָבָם. שׁוֹמֶרֶת יָבָם מְצַפָּה וּמַמְתֶּנֶת לְיָבָם שֶׁיְּיַבְּמֶנָּה, כְּמוֹ וְאָבִיו שָׁמַר אֶת הַדָּבָר (בְּרֵאשִׁית לז), לֹא תִשְׁמוֹר עַל חַטָּאתִי (אִיּוֹב יד): **אָמֵן שֶׁלֹּא נִטְמֵאתִי.** הַיְינוּ קַבָּלַת שְׁבוּעָה, וְאִם נִטְמֵאתִי יָבֹאוּ בִּי הַיְינוּ קַבָּלַת אָלָה כְּדֶרֶךְ שֶׁהִשְׁבִּיעָהּ, כִּדְאָמַר לְעֵיל בַּגְּמָרָא מַשְׁבִּיעֲנִי עָלַיִךְ שֶׁלֹּא נִטְמֵאת וְאִם נִטְמֵאת יָבֹאוּ בִּיךְ, וְהַיְינוּ פֵּירוּשׁוֹ דְּאָמֵן עַל הַשְּׁבוּעָה אָמֵן עַל הָאָלָה דְּתַנְיָא בְּרֵישָׁא: **אָמֵן שֶׁלֹּא אֶטָּמֵא.** שֶׁאִם תִּטָּמֵא לְאַחַר זְמַן מַיִם מְעַרְעֲרִין אוֹתָהּ לְאַחַר שֶׁתִּטָּמֵא, כִּדְתַנְיָא בְּבָרַיְיתָא בַּגְּמָרָא: **וְלֹא עַל אַחַר שֶׁתִּתְגָּרֵשׁ כּו׳.** וַאֲפִלּוּ לְר״מ דְּאָמַר מַתְנֶה עַל הֶעָתִיד: **וְנִטְמֵאת.** בְּגֵירוּשֶׁיהָ, דְּאֵינָהּ נֶאֱסֶרֶת עָלָיו לַחֲזוֹר לוֹ אֶלָּא א״כ נִשֵּׂאת עַל יְדֵי קִדּוּשִׁין, דְּכִי כְּתִיב (דְּבָרִים כד) לֹא יוּכַל בַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר שִׁלְּחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ אַחַר קִדּוּשִׁין וְנִשּׂוּאִין כְּתִיב, כִּדְכְתִיב וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר וּשְׂנֵאָהּ הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן: **גמ׳ שֶׁזִּנְּתָה.** כְּשֶׁהִיא שׁוֹמֶרֶת יָבָם: **אֲסוּרָה לִיבָמָהּ.** כְּאִשָּׁה שֶׁזִּנְּתָה תַּחַת בַּעְלָהּ שֶׁאֲסוּרָה לְבַעְלָהּ: **מִדְּקָתָנֵי שׁוֹמֶרֶת יָבָם.** שֶׁמַּשְׁבִּיעָהּ עַל זְנוּת שֶׁזִּנְּתָה כְּשֶׁהִיא שׁוֹמֶרֶת יָבָם: **אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא.** זִנְּתָה נֶאֱסֶרֶת עָלָיו, מִשּׁוּם הָכֵי מַתְנֶה ע״י גִּלְגּוּל אַף עַל אוֹתוֹ זְנוּת, אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ כו׳: **אֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין.** לְאִשָּׁה הָאֲסוּרָה עַל הַמְקַדְּשָׁהּ בְּלָאו. וְרַבָּנָן פְּלִיגֵי עֲלֵיהּ וְאָמְרֵי, בְּחַיָּיבֵי כְּרִיתוּת הוּא דְּלָא תָּפְסֵי אֲבָל בְּחַיָּיבֵי לָאוִין תָּפְסֵי, אַלְמָא לְר״ע מְשַׁוֵּי חַיָּיבֵי לָאוִין חֲמוּרוֹת לְעִנְיַן אִסּוּרֵיהֶם כְּחַיָּיבֵי כְּרִיתוּת שֶׁהַוָּלָד מַמְזֵר, וּלְגַבֵּי לֶאֱסוֹר עַל בַּעְלָהּ נַמֵּי כִּי הֵיכִי דְּהַבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ שֶׁהִיא בְּכָרֵת אֲסוּרָה עַל בַּעְלָהּ כֵּן הַבָּא עַל שׁוֹמֶרֶת יָבָם נַמֵּי שֶׁהִיא עָלָיו בְּלֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר (דְּבָרִים כה) אוֹסְרָהּ עַל יְבָמָהּ: **וּמְשַׁוֵּי לָהּ.** לְחַיָּיבֵי לָאוִין: **כִּי עֶרְוָה.** דְּכָרֵת: **נִשּׂוּאִין הָרִאשׁוֹנִים.** כְּגוֹן גֵּרְשָׁהּ וְהֶחֱזִירָהּ וְקִנֵּא לָהּ וְנִסְתְּרָה: **[עַל נִשּׂוּאֵי אָחִיו] מַהוּ.** לְגַלְגֵּל זְנוּת שֶׁתַּחַת אָחִיו, דְּהָא דִּתְנַן בְּמַתְנִי׳ אֲרוּסָה וּנְשׂוּאָה שׁוֹמֶרֶת יָבָם וּכְנוּסָה לָאו בַּחֲדָא אִתְּתָא קָאֵי שֶׁיַּשְׁקֶנָּה יָבָם וְיַשְׁבִּיעֶנָּה עַל הָאֵירוּסִין וְנִשּׂוּאִין שֶׁל אָחִיו, אֶלָּא מִלֵּי מִלֵּי קָתָנֵי, אִם הַבַּעַל מַשְׁקֶה מַתְנֶה עִמָּהּ עַל אֲרוּסָה וּנְשׂוּאָה, וְאִם הַיָּבָם שֶׁכְּנָסָהּ מַשְׁקֶה מַתְנֶה עִמָּהּ שׁוֹמֶרֶת יָבָם וּכְנוּסָה: **הָא אֲסִירָה הָכֵי נַמֵּי דְּמַתְנֶה.** וְזוֹ נֶאֱסֶרֶת עָלָיו בִּזְנוּת נִשּׂוּאִין הָרִאשׁוֹנִים לְעוֹלָם וְכֵן בִּזְנוּת נִשּׂוּאֵי אָחִיו, כִּדְאָמַר בְּפ״ק (לְעֵיל דַּף ג.) וְאִם מֵת חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְיַיבֶּמֶת: **לֹא כְּשֶׁאָמַר ר״מ אָמֵן שֶׁלֹּא אֶטָּמֵא.** עָלְתָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁתִּבְדֹּק עַכְשָׁיו עַל הֶעָתִיד: **מְעַרְעֲרִין אוֹתָהּ.** חוֹזְרִין לָהּ לְתוֹךְ גְּרוֹנָהּ כְּאָדָם הַנֶּחֱנָק ע״י מַשְׁקֶה נִרְאֶה כְּעוֹשֶׂה עַרְעָר, וְהוּא לְשׁוֹן זַעֲקַת שֶׁבֶר יְעוֹעֵרוּ (יְשַׁעְיָהוּ טו): **עַל נִשּׂוּאִין אַחֲרוֹנִים.** לְר״מ דְּאָמַר מַתְנֶה עַל הֶעָתִיד מַהוּ שֶׁיַּתְנֶה עִמָּהּ בְּגִלְגּוּל שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא תִטַּמָּא אִם יְגָרְשֶׁנָּה וְיַחֲזִירֶנָּה וְתִטַּמָּא: **וְאַחַר כָּךְ יַחֲזִירֶנָּה.** טַעְמָא דְּתִטַּמָּא בִּימֵי גֵרוּשֶׁיהָ דְּלָא מִיתַּסְרָא עָלֶיהָ, הָא תִטַּמָּא לְאַחַר חֲזָרָה הָכֵי נַמֵּי דְּמַתְנֵי עַכְשָׁיו: **תּוֹרַת הַקְּנָאוֹת.** תּוֹרָה אַחַת לְכָל הַקְּנָאוֹת, שֶׁבְּכֻלָּן יַעֲשֶׂה לָהּ כַּתּוֹרָה הַזֹּאת: **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר זֹאת.** מִיעוּטָא הוּא, זֹאת וְלֹא אַחֶרֶת: **חוֹפֵר שִׁיחִין.** לְהַכְנִיס מַיִם לְעוֹלֵי רְגָלִים בַּשָּׂדוֹת וּבַדְּרָכִים: **בִּשְׁנֵי אֲנָשִׁים.** אִם מֵת בַּעְלָהּ זֶה שֶׁהִשְׁקָה וְנִשֵּׂאת לְאַחֵר וְקִנֵּא לָהּ וְהִיא נִסְתְּרָה, וְקִבַּלְנוּ עֵדוּתוֹ שֶׁל נְחוּנְיָא שֶׁיַּשְׁקֶנָּה הַשֵּׁנִי,

דרבי

תוספות

אמן שלא אטמא. ירושלמי לא שהיה ר״מ אומר המים בודקין אותה מעכשיו אלא המים פקודים בה לכשתטמא המים בודקין אותה למפרע: **שומרת** יבם שזינתה אסורה ליבמה. פי׳ אפי׳ לרבנן דאמרי קידושין תופסין בחייבי לאוין ופליגי אדר״ע הכא מודו כדאמר בהאשה רבה (יבמות דף לב:) דכתיב בה לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר לא תהא בה הויה לזר אלמא דקרא משוי לה כערוה דלא תפסי בה קידושין משום דאגידא ביה והויא כארוסתו שזינתה: **אמרי** במערבא לית הילכתא כרב המנונא. בסוף פ״ק דסנהדרין (דף יז:) מפרש דאמרי במערבא היינו רבי ירמיה ונראה אע״ג דפסיק דלית הילכתא כרב המנונא הילכתא כוותיה דאמר בהאשה רבה (יבמות דף לב:) דרב סבירא ליה דאין קידושין תופסין ביבמה ושמואל מספקא ליה ואמר בעניותינו צריכה גט ופסיק אמימר כשמואל ורב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב נישואין יש בה בזנות כדרב המנונא וכן ר׳ יוחנן ור׳ ינאי סבירא להו התם דאין קידושין תופסין ביבמה ופשיט לה ר׳ יוחנן ממתני׳ דלאחר שיחלוץ ליך יבמיך וא״ל רבי ינאי אי לאו דדלאי לך חספא מי משכחת מרגניתא תותיה וא״ל ר״ל לר״י אי לאו דקלסך גברא רבה ה״א מתני׳ ר״ע היא ומיהו ר״ל לא פליג אדר׳ יוחנן דהא מוקי התם באותו הפרק (דף לה.) הא דקתני ומה במקום שבא על האיסור קל נאסר האוסר בשומרת יבם וכדרב המנונא ובסוף ההיא גמרא ובשילהי החולץ (שם דף מט:) אמרינן נמי אביי מספקא ליה אי כרב אי כשמואל ובפ׳ הזורק בגיטין (דף פ:) פליגי לישני דגמרא אי מתני׳ הוה תיובתא לרב המנונא אי הוה סייעתיה והתם מצי למידחי סייעתיה כי הכא לאוקמיה מתניתין כר״ע אלא דדחי לה מלישנא דמתני׳ גופיה בירושלמי מפרש היאך קילס רבי ינאי לרבי יוחנן שקרא עליו הזולים זהב מכיס בני אל יליזו מעיניך חכם בני ושמח לבי תן לחכם ויחכם עוד ישמע חכם ויוסף לקח א״ל ר״ל בתר כל אלו פסוקי קילוסיה יכול הוא פתר ליה כר״ע ותו דחי ליה התם ויתיבניה מה איכפת לו ממזר גבי קינוי התורה אמרה וקנא את אשתו אפילו מקצת אשתו ולפום מסקנא דהתם משמע דלית הילכתא כרב המנונא והכי גרס התם שומרת יבם שזינתה ר״א אומר מותרת לביתה ר׳ יהושע בן לוי אומר אסורה לביתה א״ר ינאי שומרת יבם שזינתה מותרת לביתה ותני כן ונעלמה מעיני אישה ולא מעיני יבמה רבי יעקב בן זבדי בשם ר׳ אבהו מעשה היה וכהנת היתה והותרה לביתה א״ר יוסי בר בון אף לא מכות אין בה לפי הירושלמי משמע דפליג רבי ינאי ארבי ינאי הא דאמר בהאשה רבה א״ר ינאי בחבורה נמנו וגמרו אין קידושין תופסין ביבמה גרסי׳ הכי בירושלמי א״ר שמואל לא כן א״ר ינאי נמנו שלשים וכמה זקנים מנין שאין קדושין תופסין וכו׳: **מהו** שיתנה אדם על נישואין האחרונים. ירושלמי א״ר ינאי פשיטא שאדם מוחל על קינוי גירש כמי שמחל היך עבידא קינא לה וגירשה החזירה ונסתרה אי תימא גירש כמי שמחל צריך לקנאות לה פעם שניה אי תימא גירש כמי שלא מחל אין צריך לקנאות לה פעם שניה אבל אם קינא לה ונסתרה וידע בה וגירשה והחזירה ונסתרה שתתה ולא בדקו אותה המים טהורה היא או מאחר שאין המים בודקין את האשה טמאה היא ואסורה לביתה: **אין** האשה שותה ושונה. ירושלמי כורכמית תוכיח ששתתה ושינתה ושילשה לפני שמעיה ואבטליון: **קבלנו** עדותו בשני אנשים. צ״ע בפ״ק דקידושין (דף יח.) דמוקמינן התם הא דקתני בגניבתו כיון שנמכר פעם אחת שוב אי אתה רשאי למוכרו בשני בני אדם אבל באדם אחד נמכר ונשנה [ולפירוש רש״י התם ניחא שפיר כיון שנמכר פעם אחת וכו׳] מתוספת רבי: **ורבנן** בתראי הכתיב תורת. וא״ת הא דרשינן ליה בפ״ב דכריתות (דף ט:) שאדם מביא קרבן אחד אפילו אם קינא לאשתו על ידי אנשים הרבה וי״ל דהתם מיירי קודם ששתתה קינא לה מפלוני ונסתרה וקינא לה מפלוני ונסתרה וכן פעמים הרבה משקה בפעם אחת על כולן ומביא מנחה אחת על כולן ונפקא לן מקנאות אבל הכא דרשינן תורת לשותה ושונה שחזר וקינא לה לאחר שתיה ונסתרה שחוזרת ושותה שנית: **הדרן עלך היה מביא**

היה

ביאורים למסכת סוטה דף יח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם וּכְנוּסָה – אם נישואיה של אשה זו בתורת ייבום הם, שמת אחיו ללא בנים וייבמה זה, וקינא לה ונסתרה תחתיו, מגלגל עליה גם שבועה שלא זינתה כשהיתה שומרת יבם, כלומר בזמן שהמתינה ליבום. חוזרת המשנה למה שאמרה בתחילה, שאומרת הסוטה אמן על האלה אמן על השבועה, ומפרשת, שאמן על השבועה פירושו שאומרת **אָמֵן שֶׁלֹּא נִטְמֵאתִי** – מקבלת עליה את השבועה שלא זינתה, ואמן על האלה היינו, **וְאִם נִטְמֵאתִי יָבוֹאוּ בִי** – מקבלת על עצמה שאם זינתה יבואו עליה הקללות האמורות במקרא. **רַבִּי מֵאִיר** חולק **וְאוֹמֵר**, שמלבד שאומרת **אָמֵן שֶׁלֹּא נִטְמֵאתִי** – שנשבעת שלא זינתה תחתיו בעבר, אומרת גם **אָמֵן שֶׁלֹּא אֶטַּמֵּא** – מגלגלים עליה שבועה שלא תזנה תחתיו גם להבא, ואם תזנה להבא, המים ששותה עכשיו יפגעו בה לאחר שתזנה. ומבארת המשנה, **שֶׁהַכֹּל שָׁוִין** - רבי מאיר וחכמים שנחלקו האם מגלגלים עליה שבועה שלא תזנה להבא, מודים **שֶׁאֵין מַתְּנֶה עָמָּהּ** – אין מגלגלים עליה שתשבע, **לֹא עַל כַּךְ שֶׁלֹּא זִינְתָה קוֹדֶם שֶׁתִּתְאָרֵס לוֹ. וְלֹא עַל כַּךְ שֶׁלֹּא תִּזְנֶה לְאַחַר שֶׁתִּתְגָּרֵשׁ** ממנו. כלומר, שעל כך שאם לאחר שהתגרשה **נִסְתְּרָה לְאֶחָד וְנִטְמֵאת** – זינתה עם אחר, **וְאַחַר כָּךְ הֶחְזִירָהּ** בעלה הראשון, **לֹא הָיָה מַתְּנֶה עָמָּהּ** - לא השביע אותה, משום שאף אם תזנה בעודה גרושה, אינה נאסרת לחזור אליו. ומבארת המשנה שאינה נשבעת על זמנים אלו, משום שזֶה הַכְּלָל, אין משביעים אותה אלא על כך שלא זינתה זנות שנאסרה בה על בעלה, אך כָּל שֶׁתִּכָּעֵל וְלֹא הָיְתָה אֲסוּרָה לוֹ - **עַל** זנות שלא נאסרת בה על בעלה, כגון אם זינתה קודם שהתארסה לו, **לֹא הָיָה מַתְּנֶה עָמָּהּ** ומגלגל עליה שבועתה.

גמרא. אָמַר רַב הַמְנוּנָא, שׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁזִּינְתָה בעודה שומרת יבם, **אֲסוּרָה לִיבָמָהּ** – נאסרת להתיבם ליבם, אלא יחלוץ לה. שואלת הגמרא **מַאי** למדו שנאסרת עליו. ומשיבה, יש להוכיח כן ממשנתנו, **מִדְּקָתָנֵי שׁוֹמֶרֶת יָבָם וּכְנוּסָה** – שאם יבם את אשת אחיו וקינא לה ונסתרה לאחר הייבום, מגלגל עליה שבועה שלא זינתה בעודה שומרת יבם, **אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלֻמָא** – אם נאמר שאם זינתה בעודה שומרת יבם, **אֲסִירָה** - נאסרת להתיבם ליבם, כרב המנונא, **מִשּׁוּם הָכִי מַתְּנֶה בַּהֲדָהּ** – מובן הדבר שמגלגל עליה שבועה זו. **אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ** שאף אם זינתה בעודה שומרת יבם, **לֹא אֲסִירָה** - אינה נאסרת בכך על היבם, **הֵיכִי מַתְּנֶה בַּהֲדָהּ** – היאך מגלגל עליה שבועה שלא זינתה בזמן זה, **וְהָתְנַן** – במשנתנו, **זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁאִילּוּ תִּיכָּעֵל וְלֹא תְּהֵא אֲסוּרָה לוֹ** - על זנות שלא אוסרת אותה על בעלה, **לֹא הָיָה מַתְּנֶה עָמָּהּ** – לא היה משביעה. אלא מוכח מהמשנה כרב המנונא, ששומרת יבם שזינתה נאסרת על היבם.

מביאה הגמרא, **אָמְרִי בְּמַעֲרָבָא** – אמרו בארץ ישראל, **לֵית הִילְכְתָּא כְּרַב הַמְנוּנָא**, אלא שומרת יבם שזינתה מותרת להתיבם. שואלת הגמרא, **וְאֶלָּא הָא דְּקָתָנֵי** במשנתנו, **שׁוֹמֶרֶת יָבָם וּכְנוּסָה** - ומוכח שנאסרת על היבם ולכן יכול לגלגל עליה שלא זינתה בעודה שומרת יבם. עונה הגמרא, **הָא מַנִּי** – התנא של המשנה **רַבִּי עֲקִיבָא הִיא, דְּאָמַר אֵין קִידּוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּחַיָּבֵי לָאוִין** – אדם שקידש אשה שאסורה עליו באיסור לאו, אין הקידושין חלים, וכן אם תלד לו הולד ממזר. כלומר, **וּמְשַׁוֵּי לָהּ** – שרבי עקיבא מחשיב אשה שאסורה באיסור לאו, **כִּי עֶרְוָה** - כאשה שאסורה באיסור כרת. ולשיטתו, כיון ששומרת יבם אסורה לשוק באיסור לאו, אם עברה על הלאו וזינתה, הרי היא כאשת איש שזינתה תחת בעלה שנאסרת על בעלה, וכמו כן היא נאסרת על היבם, ולכן סבר התנא שמגלגל עליה שבועה שלא זינתה בזמן זה. אך להלכה לא נפסק כרבי עקיבא, אלא הדין הוא שקידושין חלים בחייבי לאוין משום שאינם נחשבים כחייבי כריתות, ולכן שומרת יבם שזינתה אינה נאסרת על היבם.

בָּעֵי – הסתפק **רַבִּי יִרְמְיָה, מַהוּ שֶׁיַּתְנֶה אָדָם עַל נִישׂוּאִין הָרִאשׁוֹנִים** - אדם שגירש את אשתו ואחר כך החזירה, וקינא לה ונסתרה בנישואין שניים, האם יכול לגלגל עליה שבועה שלא זינתה תחתיו בנישואין הראשונים. וכן הסתפק, לגבי יבם שייבם את היבמה וקינא לה ונסתרה, **עַל נִישׂוּאֵי אָחִיו מַהוּ** - האם יכול לגלגל עליה שבועה שלא זינתה כשהיתה נשואה לאחיו שמת. מביאה הגמרא ראיה הגמרא לפשוט הספקות, **תָּא שְׁמַע,** שנינו במשנתנו, **זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁתִּיכָּעֵל וְלֹא תְּהֵא אֲסוּרָה לוֹ לֹא הָיָה מַתְּנֶה עָמָּהּ** – על זנות שאינה נאסרת מחמתה על הבעל, אינו יכול לגלגל ולהשביעה, ויש לדייק, שרק על זנות שאינה נאסרת מחמתה אינו משביעה, **הָא אֲסִירָה** – אך על זנות שנאסרת מחמתה על הבעל, **הָכִי נַמִּי דְּמַתְּנֶה** ומגלגל עליה כן. **שְׁמַע מִינָּהּ** – ואם כן יש לפשוט ספקות אלו, שהרי אם זינתה תחתיו בנישואין הראשונים נאסרת עליו מחמת זה לעולם, וכן אם זינתה כשהיתה נשואה לאחיו נאסרת להתיבם לו מחמת זה, לפיכך יכול לגלגל שבועה על בעילות אלו, שהן בעילות שאוסרות.

שנינו במשנה, **רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר אָמֵן שֶׁלֹּא נִטְמֵאתִי וְכוּ׳. תַּנְיָא** מבארת הברייתא כוונת רבי מאיר, **לֹא כְּשֶׁאָמַר רַבִּי מֵאִיר** – מה שאמר רבי מאיר שאומרת גם **אָמֵן שֶׁלֹּא אֶטַּמֵּא** – שנשבעת שלא תזנה בעתיד, לא עלה על דעתו לומר **שֶׁאִם** בעתיד **תִּטַּמֵּא, הַמַּיִם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ מַעֲכְשָׁיו, אֶלָּא** כך היא כוונתו, **לְכַשֶּׁתִּטַּמֵּא** – אם בעתיד תעבור על שבועתה ותזנה, **הַמַּיִם** ששתתה כשהביאוה על מה שנסתרה **מְעָרְעֲרִין אוֹתָהּ** - יחזרו לה לתוך גרונה, **וּבוֹדְקִין אוֹתָהּ** – ויבררו שזינתה.

בָּעֵי – הסתפק **רַב אַשִׁי,** לדעת רבי מאיר הסובר שנשבעת גם שלא תזנה בעתיד, **מַהוּ שֶׁיַּתְנֶה אָדָם עַל נִישׂוּאִין הָאַחֲרוֹנִים** – האם יכול להשביעה גם שאם יגרשנה ויחזור וישאנה, שלא תזנה תחתיו בזמן הנישואין השניים. מבארת הגמרא את צדדי הספק, האם משביעה רק שלא תזנה תחתיו בנישואין אלו, כיון שאם תזנה נמצא שאסורה עליו תוך כדי הנישואין, אך באופן זה, כיון **שהַשְּׁתָא** - בזמן הנישואין הראשונים, **מִיהָא לֹא אֲסִירָה לֵיהּ** – אף אם תזנה בזמן הנישואין השניים, לא נאסרה עליו לזמן הנישואין הראשונים, אינו יכול כעת לגלגל עליה שבועה זו. **אוֹ דִּילְמָא,** כיון **שזִּימְנִין דְּמִגָּרֵשׁ לָהּ וַהֲדַר מַהְדַּר לָהּ** – אף שלא תיאסר בנישואין אלו, אך כיון שסוף סוף תיאסר עליו בזנות זו, יכול לגלגל עליה שבועה על כך. מביאה הגמרא ראיה לפשוט הספק, **תָּא שְׁמַע** שנינו במשנתנו, **הַכֹּל שָׁוִין שֶׁלֹּא הָיָה מַתְּנֶה עָמָּהּ לֹא עַל** זנות שהיתה **קוֹדֶם שֶׁתִּתְאָרֵס, וְלֹא עַל** זנות שתהיה **לְאַחַר שֶׁתִּתְגָּרֵשׁ** ממנו, ולכן אף אם בזמן שהיתה גרושה **נִסְתְּרָה לְאֶחָד וְנִטְמֵאת** – זינתה עם אחר, **וְאַחַר כָּךְ הֶחְזִירָהּ** בעלה הראשון, אינו נחשב שעברה על השבועה, כיון **שלֹא הָיָה מַתְּנֶה עָמָּהּ** – לא השביע אותה על זמן זה. ויש לדייק, שרק על זנות בזמן שהיא עדיין גרושה אינו משביעה, **הָא יַחְזִירֶנָּה וְתִיטַּמֵּא** – אך אם תזנה לאחר שיחזירה שוב, **הָכִי נַמִּי דְּמַתְּנֵי** – יכול לגלגל עליה שבועה על כך, **שְׁמַע מִינָּהּ** – מוכח כהצד השני של הספק, שלדעת רבי מאיר מגלגל עליה גם שבועה זו.

הברייתא דנה כמה פעמים אם קינא הבעל לאשתו ונסתרה בודקים אותה במים המאררים. **תָּנוּ רַבָּנָן,** נאמר במקרא בפרשת סוטה **"זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאֹת"**, ר׳תורת׳ ריבוי הוא, ומשמעו שבכל הקנאות שיקנא לאשתו יעשה לה כתורה הזאת, ריבוי זה **מְלַמֵּד, שֶׁהָאִשָּׁה שׁוֹתָה וְשׁוֹנָה** על כל פעם שקינא לה בעלה והיא נסתרה. **רַבִּי יְהוּדָה** חולק **וְאוֹמֵר,** מהמילה **'זֹאת',** ממעטים, ולומדים **שֶׁאֵין הָאִשָּׁה שׁוֹתָה וְשׁוֹנָה** – שאין משקים אשה סוטה אלא פעם אחת, ואף אם שוב קינא לה בעלה ונסתרה – אין משקים אותה. **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מַעֲשֶׂה וְהֵעִיד לְפָנֵינוּ נְחוּנְיָא חוֹפֵר שִׂיחִין, שֶׁהָאִשָּׁה שׁוֹתָה וְשׁוֹנָה** פעם שניה, **וְקִיבַּלְנוּ עֵדוּתוֹ** לנהוג כן, **בִּשְׁנֵי אֲנָשִׁים** - שאם שתתה פעם אחת, ומת בעלה ונשאת לאחר, וגם השני קינא לה ונסתרה, משקים אותה שוב. **אֲבָל לֹא בְּאִישׁ אֶחָד** – אך אם אותו בעל קינא לה פעם שניה ונסתרה, אין משקים אותה שוב. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים** – שיטה

המשך בעמוד קנ

מלכים־ב יא ד־י

ד וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית שָׁלַח יְהוֹיָדָע וַיִּקַּח | אֶת־שָׂרֵי הַמֵּאוֹת (המאות קרי) לַכָּרִי וְלָרָצִים וַיָּבֵא אֹתָם אֵלָיו
בֵּית יְהוָה וַיִּכְרֹת לָהֶם בְּרִית וַיַּשְׁבַּע אֹתָם בְּבֵית יְהוָה וַיַּרְא אֹתָם אֶת־בֶּן־הַמֶּלֶךְ: ה וַיְצַוֵּם לֵאמֹר זֶה
הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן הַשְּׁלִישִׁית מִכֶּם בָּאֵי הַשַּׁבָּת וְשֹׁמְרֵי מִשְׁמֶרֶת בֵּית הַמֶּלֶךְ: ו וְהַשְּׁלִישִׁית בְּשַׁעַר סוּר
וְהַשְּׁלִישִׁית בַּשַּׁעַר אַחַר הָרָצִים וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת הַבַּיִת מַסָּח: ז וּשְׁתֵּי הַיָּדוֹת כָּכֶם כָּל יֹצְאֵי הַשַּׁבָּת
וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת בֵּית־יְהוָה אֶל־הַמֶּלֶךְ: ח וְהִקַּפְתֶּם עַל־הַמֶּלֶךְ סָבִיב אֵישׁ וְכֵלָיו בְּיָדוֹ וְהַבָּא
אֶל־הַשְּׁדֵרוֹת יוּמָת וְהְיוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ בְּצֵאתוֹ וּבְבֹאוֹ: ט וַיַּעֲשׂוּ שָׂרֵי הַמֵּאוֹת (המאות קרי) כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה
יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן וַיִּקְחוּ אִישׁ אֶת־אֲנָשָׁיו בָּאֵי הַשַּׁבָּת עִם יֹצְאֵי הַשַּׁבָּת וַיָּבֹאוּ אֶל־יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן: י וַיִּתֵּן הַכֹּהֵן
לְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת (המאות קרי) אֶת־הַחֲנִית וְאֶת־הַשְּׁלָטִים אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ דָּוִד אֲשֶׁר בְּבֵית יְהוָה:

רש"י

(ד) לכרי. שרי המאות לגבורים, ושרי מאות לרצים. ולשון כרי שלא אמר לכרים, שם דבר של קבוצת הגבורים, ברני"ר בלע"ז: **ויכרות להם ברית.** שיהיו בעזרתו, להמליך את בן המלך: **(ה) השלשית מכם באי השבת.** המשמרות היו מתחדשות ובאות בשבת, משמרות כהונה ולויה, אחת נכנסת ואחת יוצאת, וצוה את המשמר הנכנס להתחלק לשלשה חלקים, השלישית בבית המלך, לשמור שלא יעמוד איש על המלך להרגו. והשלישית בשער סור. הוא שער המזרחי שבעזרה שער הסירה: **והשלשית בשער אחר הרצים.** אף הוא משערי העזרה. ויונתן תרגם: בתרעא דבתרוהי תרעא רהטיא. ושער הרצים, דרך שם באין מבית המלך לבית המקדש, כמה שנאמר בסוף הענין, ואותו שער העזרה שנאמר אחריו שער הרצים, קראו בדברי הימים (ב כג ד): שער הספים: **(ו) ושמרתם את משמרת הבית מסח.** שמירה זו צום על החלק הראשון שאמר עליו ושמרו את משמרת בית המלך: **מסח.** שמרוהו מאד, שלא תסיחו דעתכם, לשון נואש (שמואל א כז א), שלא יהא יאוש בדבר, ומ"ם של מסח, מן היסוד: **(ז) ושתי הידות בכם.** שאמרתי שיהא בשער סור ובשער הרצים, ועמהם כל יוצאי השבת, כל אנשי משמר היוצא: **ושמרו את משמרת בית ה' אל המלך.** שלא יבואהו נזק מתוך בית ה', ולא הוצרך לכל זאת אלא שבת ראשונה, עד שהומתה עתליה, וברחו עוזריה מן העיר: **(ח) והבא אל השדרות.** איש נכרי שיבא לתוך המחוז הקרוי שדרות, והוא מקום מבוא המלך מביתו לבית ה'. ולא ידעתי מהו לשון שדרות. ויונתן תרגם: סודריא:

מצודת דוד

(ד) ובשנה השביעית. למספר השנים שהיה מתחבא: **יהוידע.** יתכן שהוא יוחנן הנזכר בדברי הימים (א ה לה), ועיין בסוף הספר בחשבון הדורות: **שרי המאות.** מן הכהנים והלוים: **לכרי ולרצים.** גם לקח הכרים והרצים: **ויכרות.** להיות האהבה ביניהם, ולהיות ידם עמו להמליך את בן המלך, והשביעם על זאת: **(ה) השלישית.** חלק שלישי: **באי השבת.** כי משמרות הכהנים והלוים, היו מתחלפים בכל שבת, אלו יוצאים ואלו באים, כמה שכתוב בדברי הימים (ב כג ח) וקרוים המה באי השבת. ואמר להם: השלישית מכם, רוצה לומר: חלק שלישי משומרי המלך, יהיו מאנשי באי השבת: **ושומרי וכו'.** המה יהיו שומרי משמרת בית המלך, שלא יהרג בבית המלך מאוהבי עתליה, והשמירה ההיא תהיה אחר שיבוא המלך אל הבית: **(ו) והשלישית.** חלק שליש השני, ישמרו ב'שער סור' ואמרו רבותינו ז"ל, שהוא שער המזרחי, ויקרא כן על שם שמשם היו הטמאים פורשים, על שם הכתוב (איכה ד טו) סורו טמא קראו למו. ובדברי הימים (ב כג ה) נאמר שער היסוד, והיא היא, לפי שהיתה מקום התחלת הקדושה, כמו יסוד להבנין: **והשלישית.** חלק שליש השלישי, ישמרו בהשער אשר אחריו, ' שער הרצים' כן תרגם יונתן: **את משמרת הבית.** לבל יבוא מי בו להרוג את המלך: **מסח.** תרגם יונתן: מדאשתלי, ורוצה לומר: שישמרו מבלי היסח הדעת: **(ז) ושתי הידות בכם.** שני שלישים בשומרי המלך, יהיו כל אנשי יוצאי השבת, על כי המה פנוים הם מעבודת המקדש, כי באו במקומם באי השבת, והמה יעבדו עבודת המקדש, ולזה לא יוכלו הם כולם לשמור על המלך, כי אם מחציתם: **ושמרו.** יוצאי השבת ישמרו בבית ה', בעבור המלך: **(ח) וכליו.** כלי זיינו: **והבא.** איש זר הבא אל תוך סדר מערכות השומרים יומת, כי אולי הוא מאנשי עתליה, ומבקש להרוג את המלך: **בצאתו ובבואו.** בצאתו מן הבית ובבואו אליו: **(ט) איש את אנשיו.** כל שר מאה מבאי השבת ויוצאי השבת, לקח את אנשיו: **(י) החנית.** רוצה לומר: קבוצת החניתות: **אשר למלך דוד.** אשר עשאם דוד, והיו מונחים בבית ה':

מצודת ציון

(ד) לכרי. כמו לכרים, ויקראו כן השרים, על דרך השאלה, וכמו שכתוב (ישעיהו לד ז): מדם כרים ועתודים: **(ו) מסח.** מלשון היסח הדעת: **(ז) הידות.** החלקים, כמו (בראשית מז כד): וארבע הידות: **(ח) והקפתם.** וסבבתם: **השדרות.** כמו הסדרות, בסמ"ך, והוא מלשון סדור ועריכה, וכמו שהחיל המסודר יקראו מערכת, כמו כן יקראו סדרות: **(י) השלטים.** כעין מגינים:

קיט. מ־נו

מ הִנֵּה תָּאַבְתִּי לִפִקֻּדֶיךָ בְּצִדְקָתְךָ חַיֵּנִי: ו מא וִיבֹאֻנִי חֲסָדֶךָ יְהוָה תְּשׁוּעָתְךָ כְּאִמְרָתֶךָ: מב וְאֶעֱנֶה חֹרְפִי
דָבָר כִּי־בָטַחְתִּי בִּדְבָרֶךָ: מג וְאַל־תַּצֵּל מִפִּי דְבַר־אֱמֶת עַד־מְאֹד כִּי לְמִשְׁפָּטֶךָ יִחָלְתִּי: מד וְאֶשְׁמְרָה
תוֹרָתְךָ תָמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: מה וְאֶתְהַלְּכָה בֶרְחָבָה כִּי פִקֻּדֶיךָ דָרָשְׁתִּי: מו וַאֲדַבְּרָה בְעֵדְתֶיךָ נֶגֶד מְלָכִים
וְלֹא אֵבוֹשׁ: מז וְאֶשְׁתַּעֲשַׁע בְּמִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אָהָבְתִּי: מח וְאֶשָּׂא־כַפַּי אֶל־מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אָהָבְתִּי וְאָשִׂיחָה
בְּחֻקֶּיךָ: ז מט זְכָר־דָּבָר לְעַבְדֶּךָ עַל אֲשֶׁר יִחַלְתָּנִי: נ זֹאת נֶחָמָתִי בְעָנְיִי כִּי אִמְרָתְךָ חִיָּתְנִי: נא זֵדִים
הֱלִיצֻנִי עַד־מְאֹד מִתּוֹרָתְךָ לֹא נָטִיתִי: נב זָכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ מֵעוֹלָם | יְהוָה וָאֶתְנֶחָם: נג זַלְעָפָה אֲחָזַתְנִי
מֵרְשָׁעִים עֹזְבֵי תוֹרָתֶךָ: נד זְמִרוֹת הָיוּ־לִי חֻקֶּיךָ בְּבֵית מְגוּרָי: נה זָכַרְתִּי בַלַּיְלָה שִׁמְךָ יְהוָה וָאֶשְׁמְרָה
תוֹרָתֶךָ: נו זֹאת הָיְתָה־לִּי כִּי פִקֻּדֶיךָ נָצָרְתִּי:

רש"י

(מא) ויבואני. תשועתך תבא אלי כאמרתך שהבטחתני: **(מג) ואל תצל מפי דבר אמת.** ואל תבדל מפי דבר אמת כמו ויצל אלהים את מקנה אביכם (בראשית ל"א) (מצאתי): **דבר אמת עד מאד.** בכל הוראותי ובכל דיני שלא אכשל בהם: **יחלתי.** קויתי: **(מה) ואתהלכה ברחבה.** בהלכה מרווחת ופושטת בישראל: **דרשתי.** בקשתי: **(מט) זכר דבר.** אשר יחלתני ע"י נתן הנביא לעבדך: **(נב) משפטיך מעולם.** שאתה מביא יסורין וחוזר מחמתך וסולח ועל כן אתנחם: **(נה) זכרתי בלילה.** בעת צרה ואפילה: **(נו) זאת היתה לי.** עטרת ההולמת אותי לי לעדות ולזרעי הראוי למלוך בשכר שפקודיך נצרתי, כך דרשוהו חכמי ישראל (מצאתי):

מצודת דוד

(מ) הנה תאבתי. אני מתאוה לעשות פקודיך ואם לא עשיתי כולם עכ"ז חייני כפי צדקתך אשר תצרף מחשבה טובה למעשה: **(מא) ויבואני.** יבואו לי חסדיך ואהיה נושע ע"י תשועתך כאשר אמרת ע"י נתן הנביא: **(מב) ואענה.** אשיב למחרפי דבר ר"ל דברי חרוף כאשר דבר אלי: **כי בטחתי בדבריך.** אשר הבטחתני שלא יוכל לי ולכן אדבר ולא אירא: **(מג) ואל תצל.** אל תסיר מפי דבר אמת ועד מאוד לא תסור ר"ל כלל וכלל לא אהיה נוטה מדבר הוראות אמת במשפטי התורה: **כי למשפטיך יחלתי.** כי אני מייחל ומקוה לעשות משפטיך לזה אין מהראוי להיות נכשל בהם: **(מד) ואשמרה.** תן בלבי לשמור: **לעולם ועד.** כל ימי היותי על האדמה: **(מה) ברחבה.** במקום רחב ר"ל לא אכשל בדבר משפטי התורה כההולך במקום רחב שאינו נוח להכשל: **כי פקודיך דרשתי.** ומהראוי שתאיר עיני בהם: **(מו) ולא אבוש.** כי יהיו דברי צודקים אין בהם נפתל: **(מז) ואשתעשע.** אהיה משתעשע במצותיך אשר אהבתי אותם ר"ל בעבור גודל האהבה אשתעשע עמהם בכל עת: **(מח) ואשא כפי.** ארים ידי אל מצותיך לקחתם אלי ולעשותם על אשר אהבתי אותם: **ואשיחה.** אדבר ואלמד בהם: **(מט) זכר דבר.** זכור לעבדך את הדבר וחוזר ומפרש לומר על אשר יחלתני ר"ל הדבר שהבטחת לי להיות אני מייחל ומקוה לה: **(נ) זאת.** ההבטחה ההיא מנחמת אותי בעת עניי: **כי אמרתך.** אשר אמרת להושיעני היא תחיה את רוחי ולא אוסיף עצב: **(נא) הליצוני.** עם כי הזדים מתלוצצים בי עד מאד בעבור עסקי בתורה תמיד עכ"ז מתורתך לא נטיתי ולא אחוש להם: **(נב) משפטיך.** הנעשים מעולם באנשי רשע: **ואתנחם.** בזה אתנחם על דאג' הלצת הזדים כי ידעתי שיקבלו גמולם: **(נג) זלעפה.** עם כי אחזתני רעד מאנשי רשע העוזבים את התורה כי כולם קמו עלי: **(נד) זמרות.** מ"מ בכל המקומות שהייתי גר שם היו נחשבים לי חוקיך כשיר וזמר ר"ל למדתי בשמחת הלב וכדרך המזמר: **(נה) זכרתי בלילה.** עת היות המחשבות פנויות זכרתי שמך המורה על הממשלה ולכן בטחתי בו ואשמרה תורתך ולא הייתי פונה לטרדת ההצלה מן אנשי הרשע: **(נו) זאת.** ר"ל הגדולה הזאת שאני עתה בה היא באה לי על אשר שמרתי פקודיך:

מצודת ציון

(לט) יגורתי. ענין פחד כמו ויגר מואב (במדבר כ"ב): **(מג) תצל.** ענין הסרה וכן אשר הציל אלהים מאבינו (בראשית לא): **(נא) הליצוני.** מלשון לץ: **(נג) זלעפה.** ענין בעתה ורעדה כמו ורוח זלעפות (לעיל יא):

יהל אור

נד זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי. עיין מזה בת"א פ' מקץ בד"ה ויהי מקץ דרוש השני. וביאר זה באג"ה סי' ל"ו ד"ה דוד זמירות קרית להו. שבחי' שבח זה מגיע עד בחי' נובלות חכמה שלמעלה תורה. אבל פנימיות התורה היא מיוחדת לגמרי בא"ס ב"ה וע"ז נאמר ואהי' שעשועים יום יום. וע' מזה בלק"ת בד"ה ואהי' אצלו אמון. ובהביאור דתורה צוה ע"ד אירוסין ונשואין כו'. ובד"ה ויהי מקץ דרוש השני פי' דמ"ש ובלילה שירה עמי רנה של תורה זהו ענין ואהי' שעשועים יום יום שלמעלה מבחי' זמירות היו לי חוקיך. וע' מענין ובלילה שירה עמי בסדור בד"ה שוש תשיש ותגל העקרה. ובלק"ת בד"ה שיר השירים ס"פ גימ"ל. ועיין בסדור שער החנוכה בד"ה מזמור שיר חנוכת הבית ענין מזמור וענין שיר ועיין מזה בלק"ת ס"פ הברכה בד"ה מזמור שיר חנוכת הבית דרוש הראשון בסופו. ועד"ז יובן ג"כ ההפרש בין זמירות היו לי חוקיך ובין בלילה שירה עמי. עוד נת' מענין ובלילה שירה עמי. ע"פ ויהי בישורון מלך שפירש בישורון ג"כ מלשון שירה עמי. והוא בד"ה תורה צוה לנו משה. שלא נדפס בלק"ת:

ה הֲרֵי עָלַי יַיִן — לֹא יִפְחֹת מִשְּׁלֹשָׁה לֻגִּין. שֶׁמֶן — לֹא יִפְחֹת מִלּוֹג. רַבִּי אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה לֻגִּין. פֵּרַשְׁתִּי, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי — יָבִיא כְּיוֹם הַמְּרֻבֶּה.

ו הֲרֵי עָלַי עוֹלָה — יָבִיא כֶּבֶשׂ. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: אוֹ תּוֹר, אוֹ בֶּן יוֹנָה. פֵּרַשְׁתִּי מִן הַבָּקָר, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי — יָבִיא פַּר וָעֵגֶל. מִן הַבְּהֵמָה, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי — יָבִיא פַּר וָעֵגֶל, אַיִל, גְּדִי וְטָלֶה. פֵּרַשְׁתִּי, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי — מוֹסִיף עֲלֵיהֶם תּוֹר וּבֶן יוֹנָה.

ז הֲרֵי עָלַי תּוֹדָה וּשְׁלָמִים — יָבִיא כֶּבֶשׂ. פֵּרַשְׁתִּי מִן הַבָּקָר, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי — יָבִיא פַּר וּפָרָה, עֵגֶל וְעֶגְלָה. מִן הַבְּהֵמָה, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי — יָבִיא פַּר וּפָרָה, עֵגֶל וְעֶגְלָה, אַיִל וְרָחֵל, גְּדִי וּגְדִיָּה, שָׂעִיר וּשְׂעִירָה, טָלֶה וְטַלְיָה.

פירוש ברטנורא

ה הרי עלי יין. לנסכים: **לא יפחות משלשה לוגין.** שהן פחותים שבנסכים. רביעית ההין לכבש, תלתא לוגין הוו, שהין י"ב לוגין: **שמן לא יפחות מלוג.** שהפחות שבמנחה עשרון סולת, והיא טעונה לוג שמן: **רבי אומר שלשה לוגין.** כפחות שבמנחת נסכים, עשרון לכבש בלול ברביעית ההין שמן. ואין הלכה כרבי: **כיום מרובה.** כיום טוב ראשון של חג הסוכות כשחל להיות בשבת. שאותו היום מרובה בנסכים לקרבנות של חובת היום מכל שאר ימות השנה. דהוו שלשה עשר פרים וארבעה עשר כבשים וארבעה מוספים, ב' מוסף דשבת וב' מוסף דחג, ואילים שנים ושעיר אחד. והנסכים הצריכים לכולם מאה וארבעים לוג:

ו הרי עלי עולה יביא כבש. ר' אלעזר בן עזריה אומר או תור או בן יונה. באתריה דתנא קמא לא היו קורים עולה סתם אלא לעולת בהמה, ופחותה שבעולת בהמה הוא כבש, הלכך יביא כבש. ובאתריה דר' אלעזר בן עזריה היו קורים עולה סתם גם לעולת העוף, הלכך יביא תור או בן יונה. ומר כי אתריה ומר כי אתריה: **יביא פר ועגל.** זכרים ולא נקבות. דעולה ליכא לספוקי אלא בזכרים. ומתניתין רבי היא דאמר לקמן המתנדב קטן והביא גדול לא יצא. אבל רבנן פליגי עליה ואמרי המתנדב קטן והביא גדול יצא, דיש בכלל מרובה מועט. והלכה כחכמים: **פירשתי.** אחד מקרבנות הבהמה **ואיני יודע מאיזה מהן פירשתי.** יביא מכל מיני בהמה הזכרים גדולים וקטנים, דהיינו פר ועגל איל ושעיר וגדי וטלה: **פירשתי.** את המין. ואיני יודע מה פירשתי. אם מין בהמה או מין עוף:

ז תודה ושלמים. תודה או שלמים: **יביא כבש.** פחות שבתודה ושלמים: **יביא פר ופרה.** דתודה ושלמים איכא לספוקי בזכרים ונקבות: **ורחל.** נקבה בת שתי שנים: **גדי.** בן שנה מן העזים: **שעיר.** עז בן שתי שנים: **טלה.** כבש בן שנתו:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ה

האומר: **הֲרֵי עָלַי יַיִן** — לנסכים, **לֹא יִפְחֹת מִשְּׁלֹשָׁה לֻגִּין** — יין, כשיעור נסכי הכבש, שהוא הפחות שבנסכים. **שֶׁמֶן** — האומר: הרי עלי שמן, **לֹא יִפְחֹת מִלּוֹג** — שמן, שכן מנחה של עישרון סולת, שהיא הקטנה שבמנחות, טעונה לוג שמן. **רַבִּי אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה לֻגִּין** — שמן, כשיעור השמן שבמנחת נסכים של כבש, שהוא הקטן שבמנחות הנסכים. האומר: **פֵּרַשְׁתִּי** — בנדרי כמה יין או שמן אביא, **וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי** — שאיני זוכר כמה נדרתי, **יָבִיא כְּיוֹם הַמְּרֻבֶּה** — היינו כיום טוב ראשון של חג הסוכות שחל להיות בשבת, שהוא יום מרובה בקרבנות הציבור ובנסכיהם מכל ימות השנה, שכן הקרבנות באותו היום הם: שלושה עשר פרים ושני אילים וארבעה עשר כבשים — מוספי החג, שני כבשים — מוספי השבת, ושני כבשים — התמידים, מלבד שעיר חטאת שבמוספי היום; והנסכים לקרבנות הללו הם: ששה לוגים שמן וששה לוגים יין לכל פר, הרי שבעים ושמונה לוגים לפרים; ארבעה לוגים שמן וארבעה לוגים יין לכל איל, הרי שמונה לוגים לאילים; שלושה לוגים שמן ושלושה לוגים יין לכל כבש, הרי חמישים וארבעה לוגים לכבשים; נמצאו נסכי הקרבנות של אותו היום: מאה וארבעים לוג שמן ומאה וארבעים לוג יין.

באור משנה ו

האומר: **הֲרֵי עָלַי עוֹלָה** — שנדר להביא קרבן עולה, **יָבִיא כֶּבֶשׂ** — זכר לעולתו, שהוא הפחות שבעולות בהמה. **רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: אוֹ תּוֹר, אוֹ בֶּן יוֹנָה** — כלומר שיביא עולת העוף, תור או בן יונה. בגמרא מבואר, שאין כאן מחלוקת בין תנא קמא לרבי אלעזר בן עזריה, אלא שבמקומו של תנא קמא לא היו קוראים "עולה" סתם אלא לעולת בהמה, הלכך הנודר "עולה" סתם, חייב להביא עולת בהמה, והפחות שבעולות בהמה הוא כבש, כמו שהזכרנו למעלה; ואילו במקומו של רבי אלעזר בן עזריה היו קוראים "עולה" סתם גם לעולת העוף, לפיכך הוא אומר, שהנודר "עולה" סתם, מביא תור או בן יונה. האומר; **פֵּרַשְׁתִּי מִן הַבָּקָר** — בשעה שנדרתי להביא עולה, פירשתי איזו בהמה מן הבקר אביא, **וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי** — ששכחתי את מין הבקר שנדרתי, **יָבִיא פַּר וָעֵגֶל** — זכרים, שאין עולה באה אלא מן הזכרים (**ויקרא א, ג; י**). ואם אמר: פירשתי **מִן הַבְּהֵמָה** — להביא עולה, **וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי** — ששכחתי איזו בהמה נדרתי, **יָבִיא פַּר** — בן שתי שנים; ויש אומרים: בן שלוש שנים, **וָעֵגֶל** — בן שנה, **אַיִל** — כבש זכר בן שתי שנים, **גְּדִי** — בן עזים בשנתו הראשונה, **וְטָלֶה** — כבש זכר בן שנה, שכל אלו — פר ועגל ואיל וגדי וטלה — ממין הבהמה הם שקרבים לעולה, הלכך חייב בכולם. האומר: **פֵּרַשְׁתִּי** — בשעת נדרי מה להביא כקרבן עולה, **וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי** — ששכחתי מה נדרתי ואיזה מין נדרתי, אם מין בהמה או מין עוף, **מוֹסִיף עֲלֵיהֶם** — על אלו שנימנו לעיל, דהיינו פר ועגל ואיל וגדי וטלה, **תּוֹר וּבֶן יוֹנָה** — שמא נדר עולת העוף.

באור משנה ז

האומר: **הֲרֵי עָלַי תּוֹדָה וּשְׁלָמִים** — שנדר להביא קרבן תודה או קרבן שלמים, **יָבִיא כֶּבֶשׂ** — שהוא הפחות שבקרבנות תודה ושלמים. האומר: **פֵּרַשְׁתִּי מִן הַבָּקָר, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי** — שזוכר הוא, שבשעת נדרו פירש בהמה מן הבקר, שיביא לתודה או לשלמים, אלא ששכח את הבהמה שפירש, **יָבִיא פַּר וּפָרָה, עֵגֶל וְעֶגְלָה** — שתודה ושלמים באים גם מן הזכרים וגם מן הנקבות. אם אמר: פירשתי **מִן הַבְּהֵמָה, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי** — שזוכר הוא, שנדר בהמה לתודה או לשלמים, ושכח איזו בהמה נדר, **יָבִיא פַּר וּפָרָה, עֵגֶל וְעֶגְלָה** — כמבואר במשנה הקודמת, **אַיִל וְרָחֵל** — כבש וכבשה בשנתם השנייה, **גְּדִי וּגְדִיָּה** — כמבואר במשנה הקודמת, **שָׂעִיר** — תיש בן שתי שנים, **וּשְׂעִירָה** — עז בת שתי שנים, **טָלֶה וְטַלְיָה** — כבש וכבשה בשנתם הראשונה; שהואיל וכל אלו (הזכר והנקבה של כל מין) ממין הבהמה הם, שהתודה והשלמים באים מהם, חייב הוא להביא את כולם.

ח הֲרֵי עָלַי שׁוֹר — יָבִיא הוּא וּנְסָכָיו בְּמָנֶה. עֵגֶל — יָבִיא הוּא וּנְסָכָיו בְּחָמֵשׁ. אַיִל — יָבִיא הוּא וּנְסָכָיו בִּשְׁתַּיִם. כֶּבֶשׂ — יָבִיא הוּא וּנְסָכָיו בְּסֶלַע. שׁוֹר בְּמָנֶה — יָבִיא בְּמָנֶה, חוּץ מִנְּסָכָיו. עֵגֶל בְּחָמֵשׁ — יָבִיא בְּחָמֵשׁ, חוּץ מִנְּסָכָיו. אַיִל בִּשְׁתַּיִם — יָבִיא בִּשְׁתַּיִם, חוּץ מִנְּסָכָיו. כֶּבֶשׂ בְּסֶלַע — יָבִיא בְּסֶלַע, חוּץ מִנְּסָכָיו. שׁוֹר בְּמָנֶה, וְהֵבִיא שְׁנַיִם בְּמָנֶה — לֹא יָצָא, אֲפִלּוּ זֶה בְּמָנֶה חָסֵר דִּינָר, וְזֶה בְּמָנֶה חָסֵר דִּינָר. שָׁחוֹר, וְהֵבִיא לָבָן; לָבָן, וְהֵבִיא שָׁחוֹר; גָּדוֹל, וְהֵבִיא קָטָן — לֹא יָצָא. קָטָן, וְהֵבִיא גָּדוֹל — יָצָא. רַבִּי אוֹמֵר: לֹא יָצָא.

ט שׁוֹר זֶה עוֹלָה, וְנִסְתָּאֵב — אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמָיו שְׁנַיִם. שְׁנֵי שְׁוָרִים אֵלּוּ עוֹלָה, וְנִסְתָּאֲבוּ — אִם רָצָה, יָבִיא בִּדְמֵיהֶם אֶחָד. רַבִּי אוֹסֵר. אַיִל זֶה עוֹלָה, וְנִסְתָּאֵב — אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמָיו כֶּבֶשׂ. כֶּבֶשׂ זֶה עוֹלָה, וְנִסְתָּאֵב — אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמָיו אַיִל. רַבִּי אוֹסֵר. הָאוֹמֵר: אֶחָד מִכְּבָשַׂי הֶקְדֵּשׁ, וְאֶחָד מִשְּׁוָרַי הֶקְדֵּשׁ; הָיוּ לוֹ שְׁנַיִם — הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן הֶקְדֵּשׁ; שְׁלִשָׁה — הַבֵּינוֹנִי שֶׁבָּהֶן הֶקְדֵּשׁ. פֵּרַשְׁתִּי, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי, אוֹ שֶׁאָמַר: אָמַר לִי אַבָּא, וְאֵינִי יוֹדֵעַ

פירוש ברטנורא

ח יביא הוא ונסכיו במנה. כך נתפרש דינו בתורה שבעל פה שיהא ערך השור עם נסכיו מנה: **עגל יביא הוא ונסכיו בחמש** סלעים: **אמר הרי עלי שור במנה.** יביאנו במנה חוץ מנסכיו שהרי כך קבעו: **שור במנה והביא שנים במנה לא יצא.** שהרי קבע שור במנה: **קטן והביא גדול יצא, רבי אומר לא יצא.** משום הכי תנא פלוגתא דרבי ורבנן הכא בסיפא, לפרושי, דרישא לאו דברי הכל היא אלא רבי היא ולא רבנן ואין הלכה כרבי:

ט ונסתאב. שנפל בו מום. דבעל מום אקרי טמא כדכתיב (ויקרא כ"ז) ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה', ובבעלי מומין שיפדו הכתוב מדבר, כדפרשינן בפרקין דלעיל: **אם רצה יביא בדמיו שנים.** ולא דמי לרישא דאמרינן שור במנה והביא שנים במנה לא יצא, דהתם דאמר הרי עלי שור במנה חייב עד שיביאנו, אבל הכא בשור זה ונסתאב שאני, דכיון דאמר שור זה אקריב עולה ונסתאב, אזל ליה נדריה, דתו לא מצי לקיומיה: **רבי אוסר.** לכתחלה. אבל אם הביא יצא. דכיון דאמר זה, אינו חייב באחריותו. ואין הלכה כרבי: **הבינוני שבהן הקדש.** אף הבינוני שבהן הקדש. דכי יש לו שנים,

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ח

האומר: **הֲרֵי עָלַי שׁוֹר** — שנדר שור לקרבן עולה, או לקרבן שלמים, **יָבִיא הוּא וּנְסָכָיו בְּמָנֶה** — יביא שור עם מנחת נסכיו (הסולת והשמן והיין) בשווי מאה דינר. רש"י מבאר: כך נתפרש דינו בתורה שבעל פה. והרמב"ם כותב: "אלו הדמים הם הדמים הבינונים לאלו הדברים באותו זמן באותן ארצות". **עֵגֶל** — אם נדר עגל לעולה או לשלמים, **יָבִיא הוּא וּנְסָכָיו בְּחָמֵשׁ** — יביא עגל עם מנחת נסכיו בשווי של חמש סלעים, שהן עשרים דינר. **אַיִל** — הנודר איל לעולה או לשלמים, **יָבִיא הוּא וּנְסָכָיו בִּשְׁתַּיִם** — יביא איל עם מנחת נסכיו בשתי סלעים, שהן שמונה דינרים. **כֶּבֶשׂ** — אם נדר כבש לעולה או לשלמים, **יָבִיא הוּא וּנְסָכָיו בְּסֶלַע** — שהיא ארבעה דינרים. **שׁוֹר בְּמָנֶה** — האומר: הרי עלי שור במנה, **יָבִיא בְּמָנֶה, חוּץ מִנְּסָכָיו** — יביא שור ששווה מאה דינר חוץ מנסכיו. **עֵגֶל בְּחָמֵשׁ** — האומר: הרי עלי עגל בחמש סלעים, **יָבִיא בְּחָמֵשׁ, חוּץ מִנְּסָכָיו** — יביא עגל ששווה חמש סלעים חוץ מנסכיו. **אַיִל בִּשְׁתַּיִם** — האומר הרי עלי איל בשתי סלעים, **יָבִיא בִּשְׁתַּיִם, חוּץ מִנְּסָכָיו** — יביא איל בשתי סלעים חוץ מנסכיו. **כֶּבֶשׂ בְּסֶלַע** — האומר: הרי עלי כבש בסלע, **יָבִיא בְּסֶלַע, חוּץ מִנְּסָכָיו** — יביא כבש ששוויו סלע חוץ מנסכיו. **שׁוֹר בְּמָנֶה** — נדר שור במאה דינר, **וְהֵבִיא שְׁנַיִם בְּמָנֶה** — והביא שני שוורים במאה דינר, **לֹא יָצָא** — ידי חובתו, שהרי נדר שור במנה, **אֲפִלּוּ זֶה בְּמָנֶה חָסֵר דִּינָר, וְזֶה בְּמָנֶה חָסֵר דִּינָר** — שכל אחד משני השוורים שווה מנה חסר דינר, לא יצא, עד שיביא שור במנה כפי שנדר. **שָׁחוֹר** — נדר שור שחור, **וְהֵבִיא לָבָן** — שור לבן; או שנדר שור **לָבָן, וְהֵבִיא שָׁחוֹר** — שור שחור; או שנדר **גָּדוֹל** — שור גדול, **וְהֵבִיא קָטָן** — שור קטן, **לֹא יָצָא** — ידי חובתו, וחייב הוא להביא מה שנדר. אבל אם נדר **קָטָן** — שור קטן, **וְהֵבִיא גָּדוֹל** — שור גדול, **יָצָא** — ידי חובתו, שיש בכלל מרובה מועט. **רַבִּי אוֹמֵר: לֹא יָצָא** — ידי חובתו, שחייב הוא להביא מה שנדר. בגמרא מבואר, שמשנתנו מביאה בסיפא מחלוקתם של רבי וחכמים, כדי להשמיענו, שכל מה ששנינו לעיל, במשניות ו-ז, לדעת רבי הוא, אבל חכמים חולקים עליו וסוברים שהמתנדב קטן והביא גדול יצא; ומכאן — האומר: פירשתי מן הבקר ואיני יודע מה פירשתי, אינו מביא — לדעת חכמים — פר ועגל, אלא פר בלבד, ויוצא ידי חובתו, שיש בכלל מרובה מועט; וכן בשאר הדברים שנישנו לעיל, סוברים חכמים שמביא את הגדול, ויוצא ידי חובתו. והלכה כחכמים.

באור משנה ט

כבר הזכרנו (בהקדמה למשנה א פרק יב), שאם אדם הקדיש בהמה לקרבן, ונפל בה מום, הרי הוא פודה אותה, ומביא בדמיה בהמה אחרת קרבן תחתיה. משנתנו דנה, אם מותר לו להביא בדמי הבהמה שהוממה שתי בהמות, וכן אם מותר לו להביא בהמה ממין אחר, כגון איל תחת כבש וכדומה.

שׁוֹר זֶה עוֹלָה — אם אדם הקדיש שורו לעולה, ואמר: "שור זה עולה", **וְנִסְתָּאֵב** — שנפל בו מום ונפסל לקרבן, **אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמָיו שְׁנַיִם** — בדמי פדיונו יכול הוא להביא שני שוורים לעולה. ואף על פי ששנינו במשנה הקודמת: "שור במנה, והביא שניים במנה, לא יצא", היינו משום שנדר ואמר: "הרי עלי שור במנה", הלכך אינו יוצא ידי חובתו עד שיביא שור במנה כפי שנדר. אבל כאן מדובר במי שהקדיש שורו ואמר: "שור זה עולה", ומשנסתאב השור הרי סולק נדרו, הלכך מותר לו להביא בדמיו כפי רצונו (**גמרא**). **שְׁנֵי שְׁוָרִים אֵלּוּ עוֹלָה** — אם הקדיש שני שוורים לעולה, שאמר: "שני שוורים אלו עולה", **וְנִסְתָּאֲבוּ** — שנפל מום בכל אחד מהם ונפסלו, **אִם רָצָה, יָבִיא בִּדְמֵיהֶם אֶחָד** — יכול הוא להביא בדמי פדיונם שור אחד לעולה. **רַבִּי אוֹסֵר** — להביא אחד בדמי השניים שנסתאבו או שניים בדמי האחד שנסתאב, אלא אם הקדיש שניים ונסתאבו, חייב הוא להביא בדמיהם שניים; ואם הקדיש אחד ונסתאב, חייב הוא להביא בדמיו אחד. בגמרא מבואר, שרבי אוסר לכתחילה, אבל בדיעבד אם הביא שניים תחת אחד או אחד תחת שניים, יצא. **אַיִל זֶה עוֹלָה** — הקדיש איל ואמר: איל זה עולה, **וְנִסְתָּאֵב** — ונפל בו מום, **אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמָיו כֶּבֶשׂ** — והוא הדין בשור שהקדישו ונסתאב, שיכול — לדעת חכמים — להביא בדמיו בהמה ממין אחר. וכן אם הקדיש כבש ואמר: **כֶּבֶשׂ זֶה עוֹלָה, וְנִסְתָּאֵב** — ונפסל לקרבן מחמת מום שנפל בו **אִם רָצָה, יָבִיא בְּדָמָיו אַיִל** — מאותו הטעם שבארנו למעלה בשור. **רַבִּי אוֹסֵר** — להביא בדמי הבהמה שנסתאבה בהמה ממין אחר, אלא צריך הוא להביא מאותו המין. ואף כאן לכתחילה דווקא, אבל בדיעבד אם הביא ממין אחר, יצא. **הָאוֹמֵר: אֶחָד מִכְּבָשַׂי הֶקְדֵּשׁ** — מוקדש לקרבן, **וְאֶחָד מִשְּׁוָרַי הֶקְדֵּשׁ** — או אחד משוורי מוקדש לקרבן, **הָיוּ לוֹ שְׁנַיִם** — שני כבשים או שני שוורים, **הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן הֶקְדֵּשׁ** — שכל המקדיש בעין יפה

מָה — הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן הֶקְדֵּשׁ.

י הֲרֵי עָלַי עוֹלָה — יַקְרִיבֶנָּה בַּמִּקְדָּשׁ; וְאִם הִקְרִיבָהּ בְּבֵית חוֹנְיוֹ — לֹא יָצָא. שֶׁאַקְרִיבֶנָּה בְּבֵית חוֹנְיוֹ — יַקְרִיבֶנָּה בַּמִּקְדָּשׁ; וְאִם הִקְרִיבָהּ בְּבֵית חוֹנְיוֹ — יָצָא. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֵין זוֹ עוֹלָה. הֲרֵינִי נָזִיר — יְגַלַּח בַּמִּקְדָּשׁ; וְאִם גִּלַּח בְּבֵית חוֹנְיוֹ — לֹא יָצָא. שֶׁאֲגַלַּח בְּבֵית חוֹנְיוֹ — יְגַלַּח בַּמִּקְדָּשׁ; וְאִם גִּלַּח בְּבֵית חוֹנְיוֹ — יָצָא. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר:

פירוש ברטנורא

הגדול הקדש, שהמקדיש בעין יפה מקדיש ומסתמא מוטב שבהן הקדיש דכתיב (דברים י"ב) מבחר נדריכם. וכי יש לו שלשה, חוששין אף לבינוני, דלא ידעינן אהי מינייהו חל ההקדש, אי אגדול דהוי עין יפה, אי אבינוני דהוי עין יפה לגבי קטן, הלכך תרוייהו אסירי. מיהו לא קרב למזבח אלא חד מינייהו. והיכי עביד דלשתרי חד מינייה,ו ממתין לבינוני עד שיומם, ומחלל אותו אגדול. דממה נפשך, אי אבינוני חל ולא אגדול, הרי נפל בו מום וחללו. ואי אגדול חל מעיקרא, נמצא בינוני חולין מעיקרא: **פירשתי.** איזה מהן ולא ידעתי איזה הוא: **או שאמר לי אבא.** בשעת מיתתו, אחד משוורי הפרשתי להקדש ואיני יודע על איזה מהן אמר לי: **הגדול שבהן הקדש.** דהיכא דאמר פירשתי ליכא ספיקא דודאי הגדול פירש:

י בבית חוניו. בית המקדש שבנה חוניו בנו של שמעון הצדיק באלכסנדריא של מצרים. שכשמת שמעון הצדיק אמר להם, חוניו בני ישמש תחתי, מפני שהיה בקי ורגיל בעבודה יותר משמעי אחיו. ולא קבל עליו חוניו להיות כהן גדול לפי שהיה שמעי אחיו גדול ממנו שתי שנים ומחצה. ונתמנה שמעי כהן גדול תחת אביו. לימים נתקנא חוניו בשמעי אחיו, אמר לו בא ואלמדך סדר עבודה הלבישו כתונת בד דקה שלובשות הנשים על בשרן ועליה אזור צר קטן והעמידו אצל המזבח, יצא ואמר לאחיו הכהנים ראו מה נדר זה וקיים לאהובתו, אותו היום שאתמנה לכהן גדול אלבש כתונת שליכי ואחגור באזור שליכי. בקשו אחיו הכהנים להרגו, סח להם כל המאורע, בקשו להרוג את חוניו, רץ מפניהם לבית המלך. ועדיין כל הרואה אותו אומר זה הוא, הלך לו לאכסנדריא של מצרים שהיו בה רבבות מישראל ועשה שם מקדש ובנה מזבח והעלה עליו לשם ה'. ועל אותו מזבח נתנבא ישעיה (י"ט) ביום ההוא יהיה מזבח לה' בתוך ארץ מצרים. ועמד הבית ההוא קרוב למאתים שנה ונקרא בית חוניו על שמו. והכל מודים שהקרבנות שהיו קרבים שם אינן קרבן. לפיכך מי שאמר הרי עלי עולה והקריבה שם לא יצא ידי נדרו: **שאקריבנה בבית חוניו.** נעשה כאומר הרי עלי עולה על מנת שאהרגנה ולא אתחייב באחריותה, הלכך אם הקריבה בבית חוניו יצא ידי נדרו אבל חייב כרת משום שוחט בחוץ, שהרי קרא עליה שם עולה: **רבי שמעון אומר אין זו עולה.** והרי היא

משניות מבוארות – קהתי

מקדיש. **שֶׁלֹּשָׁה** — אם היו לו שלושה כבשים או שלושה שוורים, **הַבֵּינוֹנִי שֶׁבָּהֶן הֶקְדֵּשׁ** — בגמרא מבואר: אף הבינוני שבהן הקדש, שמא התכוון אליו, שהרי יש בו משום עין יפה לגבי הקטן; וכיצד יעשה? ימתין לבינוני עד שיפול בו מום, ומחללו על הגדול, והוא יוצא לחולין, שאם התכוון אליו, הרי נפל בו מום ונפדה, ואם לא התכוון אליו, הרי הוא חולין מעיקרו. והוא הדין אם הומם הגדול, שמחללו על הבינוני, אלא שצריך להביא קרבן נוסף בדמים היתירים שבגדול על הבינוני (**"תוספות יום טוב"**). אם אמר: **פֵּרַשְׁתִּי** — איזה מכבשי או משוורי יהיה הקדש, **וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי** — ששכחתי איזה מהם הקדשתי, **אוֹ שֶׁאָמַר: אָמַר לִי אַבָּא** — לפני מותו, שהקדיש אחד מן הכבשים, או אחד מן השוורים, **וְאֵינִי יוֹדֵעַ מָה** — איזה מהם הקדיש, **הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן הֶקְדֵּשׁ** — שהואיל ופירש, מן הסתם מיטב שבהם הקדיש, כמו שכתוב (**דברים יב, יא**): "מבחר נדריכם" (**רש"י**).

באור משנה י

בברייתא בגמרא מסופר (מנחות קט, ב): "בשעת פטירתו של שמעון הצדיק אמר להם: חוניו בני ישמש תחתי. נתקנא בו שמעי אחיו, שהיה גדול ממנו שתי שנים ומחצה. אמר לו (שמעי לחוניו): בוא ואלמדך סדר עבודה; הלבישו באונקלי (כמין מעיל של נשים) וחגרו בצלצול (בחגורה של נשים) והעמידו אצל מזבח, אמר להם לאחיו הכהנים: ראו מה נדר זה וקיים לאהובתו — אותו היום שאשמש בכהונה גדולה אלבש באונקלי שליכי (שלך) ואחגור בצלצול שליכי. בקשו אחיו הכהנים להרגו, רץ מפניהם ורצו אחריו. הלך לאלכסנדריה של מצרים ובנה שם מזבח והעלה לשם עבודה זרה; דברי רבי מאיר. אמר לו רבי יהודה: לא כך היה מעשה, אלא — לא קיבל עליו חוניו, שהיה שמעי אחיו גדול ממנו שתי שנים ומחצה, ואף על פי כן נתקנא בו חוניו בשמעי אחיו. אמר לו (חוניו לשמעי): בוא ואלמדך סדר עבודה; הלבישו באונקלי וחגרו בצלצול והעמידו אצל המזבח. אמר להם לאחיו הכהנים: ראו מה נדר זה וקיים לאהובתו — אותו היום שאשמש בכהונה גדולה אלבש באונקלי שליכי ואחגור בצלצול שליכי. בקשו אחיו הכהנים להרגו — סח להם כל המאורע. בקשו להרוג את חוניו — רץ מפניהם ורצו אחריו. רץ לבית המלך — רצו אחריו, כל הרואה אותו אומר: זה הוא, זה הוא! הלך לאלכסנדריה של מצרים ובנה שם מזבח והעלה עליו לשם שמים, שנאמר (ישעיה יט, יט): "ביום ההוא יהיה מזבח לה' בתוך ארץ מצרים". — הרמב"ם בפירושו למשנתנו מביא את ענין חוניו כדברי רבי יהודה, והוא מוסיף, שבנה בית באלכסנדריה בצורת בית המקדש ובנה מזבח וכו'. — ברם, לפי המסופר בספר "מלחמות" ליוסף בן מתתיהו, לא חוניו בנו של שמעון הצדיק בנה את הבית אלא חוניו אחר, שהיה מבני בניו של שמעון הצדיק (עיין "תולדות ישראל" של יעבץ, חלק ד, מוצא דבר פרק ד — שם מבוארת הברייתא דלעיל בהתאמה למסופר על ידי יוסף בן מתתיהו; ועיין "תפארת ישראל"). לפי המקורות שהזכרנו נבנה בית חוניו כמאתיים ושלושים שנה לפי חורבן בית שני, ונחרב על ידי אספסינוס כמה שנים אחריו. — ההלכה היא אמנם כרבי יהודה, שחוניו בנה את הבית והקים את המזבח לשם שמים, אבל הואיל וזה היה בזמן איסור הבמות, לפיכך מי שהקריב קרבנות בבית חוניו, חייב משום השוחט קדשים מחוץ לעזרה. ומכאן — יש סוברים, שחוניו לא הקריב שם קרבנות של ישראל, אלא לבני נח היה מעלה נדרים ונדבות שלהם (תוספות מנחות קט, ב). ויש סוברים, שחוניו עבר באמת על איסור "שחוטי חוץ", והקריב שם קרבנות של ישראל, אלא שהוא לימד גם את המצרים איך להקריב, ואף הם היו עובדים שם לה', ובזה נתקיימה נבואת ישעיה: "ביום ההוא יהיה מזבח לה' בתוך ארץ מצרים" (פירוש המשניות להרמב"ם). — משנתנו דנה במי שנדר עולה והקריב בבית חוניו, או שנדר מלכתחילה להקריבה בבית חוניו.

האומר: **הֲרֵי עָלַי עוֹלָה** — דהיינו שנדר להביא קרבן עולה, **יַקְרִיבֶנָּה בַּמִּקְדָּשׁ** — חייב הוא להקריב את העולה בבית המקדש שבירושלים; **וְאִם הִקְרִיבָהּ בְּבֵית חוֹנְיוֹ** — כמבואר לעיל בהקדמה למשנתנו, **לֹא יָצָא** — ידי חובת נדרו, שקרבנו שהקריב בבית חוניו אינו קרבן. **שֶׁאַקְרִיבֶנָּה בְּבֵית חוֹנְיוֹ** — אם אמר: הרי עלי עולה שאקריבנה בבית חוניו, **יַקְרִיבֶנָּה בַּמִּקְדָּשׁ** — שכיון שאמר "הרי עלי עולה" נתחייב להביא עולה בבית המקדש, ותנאו להקריבה בבית חוניו אינו תנאי, שאין אדם יכול לידור עולה להקריבה בבית חוניו; **וְאִם הִקְרִיבָהּ בְּבֵית חוֹנְיוֹ** — כפי שהתנה בנדרו, **יָצָא** — ידי חובת נדרו. בגמרא מבואר, שאף על פי שקרבנו אינו קרבן והרי זה כאילו הרג שם את הבהמה, מכל מקום יצא ידי נדרו, שהאומר "הרי עלי עולה שאקריבנה בבית חוניו" נעשה כאומר: "הרי עלי עולה על מנת שלא אתחייב באחריותה אם אהרגנה", וכיון שהקריבה ("שהרג אותה") בבית חוניו, הרי קיים נדרו. מכל מקום כיון שחל עליה שם קרבן, הריהו חייב משום השוחט מחוץ לעזרה. **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֵין זוֹ עוֹלָה** — שהואיל ואמר "שאקריבנה בבית חוניו" אין נדרו נדר, ולא חלה על הבהמה שם קדושה כלל, ומותר למכרה ולאכלה. האומר: **הֲרֵינִי נָזִיר** — שקיבל עליו נזירות (וסתם נזירות — שלושים יום), **יְגַלַּח בַּמִּקְדָּשׁ** — לאחר שהשלים ימי נזירותו חייב הוא לגלח שער ראשו ולהביא קרבנותיו, כמפורש בתורה (**במדבר ו, יג-יח**), בבית המקדש; **וְאִם גִּלַּח בְּבֵית חוֹנְיוֹ** — כלומר שהביא ביום תגלחתו את קרבנותיו בבית חוניו, **לֹא יָצָא** — ידי חובתו, וחייב לחזור ולגלח ולהביא קרבנותיו בבית המקדש. **שֶׁאֲגַלַּח בְּבֵית חוֹנְיוֹ** — אם אמר: הריני נזיר שאגלח בבית חוניו, **יְגַלַּח בַּמִּקְדָּשׁ** — שכיון שנדר נזירות נתחייב לגלח שער ראשו ולהביא קרבנותיו, בגמר ימי

אֵין זֶה נָזִיר. הַכֹּהֲנִים שֶׁשִּׁמְּשׁוּ בְּבֵית חוֹנְיוֹ — לֹא יְשַׁמְּשׁוּ בַּמִּקְדָּשׁ בִּירוּשָׁלַיִם. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְדָבָר אַחֵר, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים ב כג, ט): **"אַךְ לֹא יַעֲלוּ כֹהֲנֵי הַבָּמוֹת אֶל־מִזְבַּח ה' בִּירוּשָׁלִָם, כִּי אִם־אָכְלוּ מַצּוֹת בְּתוֹךְ אֲחֵיהֶם" — הֲרֵי הֵם כְּבַעֲלֵי מוּמִין: חוֹלְקִין וְאוֹכְלִין, אֲבָל לֹא מַקְרִיבִין.**

יא נֶאֱמַר בְּעוֹלַת הַבְּהֵמָה (ויקרא א, ט): **"אִשֶּׁה רֵיחַ־נִיחוֹחַ", וּבְעוֹלַת הָעוֹף** (שם שם, יז): **"אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ", וּבַמִּנְחָה** (שם ב, ב): **"אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ", לְלַמֵּד: שֶׁאֶחָד הַמַּרְבֶּה וְאֶחָד הַמַּמְעִיט, וּבִלְבַד שֶׁיְּכַוֵּן אָדָם אֶת דַּעְתּוֹ לַשָּׁמַיִם.**

סליק מסכת מנחות

מסכת חולין

פרק ראשון

א הַכֹּל שׁוֹחֲטִין, וּשְׁחִיטָתָן כְּשֵׁרָה, חוּץ מֵחֵרֵשׁ, שׁוֹטֶה וְקָטָן, שֶׁמָּא יְקַלְקְלוּ בִּשְׁחִיטָתָן. וְכֻלָּן שֶׁשָּׁחֲטוּ וַאֲחֵרִים רוֹאִין

פירוש ברטנורא

חולין גמורים. שאין שם הקדש חל עליה כלל כשאמר שאקריבנה בבית חוניו. ואין הלכה כר' שמעון: **ואם גלח בבית חוניו לא יצא.** אלא יחזור ויגלח במקדש בירושלים, ושם יביא קרבנותיו: **שאגלח בבית חוניו אם גלח בבית חוניו יצא.** דהאי גברא שנדר בנזיר כדי שיגלח בבית חוניו, לצעורי נפשיה נתכוין, ומפני שהיה קרוב לבית חוניו ורחוק מארץ ישראל, אמר אי סגיא בבית חוניו טרחנא, טפי לא מצינא לאצטעורי, ולא חל שם נזירות עליו, אבל נעשה כמי שנשבע שלא לשתות יין עד זמן פלוני: **רבי שמעון אומר.** אינו נזיר כלל ומותר לשתות יין. ואין הלכה כר' שמעון: **ואין צריך לומר לדבר אחר.** אם שמשו לעבודה זרה שלא ישמשו עוד בירושלים: **והרי הן כבעלי מומין.** שחולקים ואוכלים בקדשים:

מסכת חולין

א א הכל שוחטין. בגמרא פריך, הכל שוחטים לכתחלה, ושחיטתן כשירה דיעבד. דמרישא משמע דהאי דמרבינן מהכל שוחטין לכתחלה, ובסיפא משמע

משניות מבוארות – קהתי

נזירותו, בבית המקדש, ותנאו "שאגלח בבית חוניו" אינו כלום, כמו שבארנו בענין עולה. **וְאִם גִּלַּח בְּבֵית חוֹנְיוֹ** — כמו שהתנה בנדרו, **יָצָא** — בגמרא מבואר, שכאן אין לומר הטעם כמו בעולה, שנעשה כאומר "על מנת שלא אתחייב באחריות קרבנותי", שהרי כיון שקיבל עליו נזירות, בעל כורחו הוא חייב באחריות של הבאת קרבנותיו, אלא הטעם הוא, שאדם זה שנדר נזירות על מנת שיגלח בבית חוניו, לצער את עצמו נתכוון, וכיון שהיה קרוב לבית חוניו ורחוק מירושלים, אמר: אם אפשר להקריב בבית חוניו, אטרח ואביא, יותר איני רוצה להצטער ולטרוח; הלכך לא חל עליו שם נזירות, ולא נתחייב כלל בגילוח ובקרבנות; ומכאן שאינו חייב גם משום שחוטי חוץ. אבל מכל מקום לצער עצמו ולהינזר משתיית יין הוא חייב, לא בתורת נזירות אלא בתורת נדר; וזהו ששנינו כאן: אם גילח בבית חוניו יצא, דהיינו שיצא ידי נדרו, שהרי הוא כמי שנשבע שלא ישתה יין זמן ידוע שחייב לקיים. — ויש מוסיפים לבאר, שהנזירות תלויה ועומדת — לדעת חכמים — בתנאי, שיש במשמעות לשונו גם נזירות גמורה בגילוח במקדש, וגם קבלה לצער עצמו מן היין; ואם גילח במקדש נתברר הדבר שלנזירות גמורה נתכוון, ואם גילח בבית חוניו נתברר, שלצער עצמו נתכוון (**תוספות נזיר יא, א**). **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֵין זֶה נָזִיר** — לא חלה עליו נזירות כלל, ומותר לו לשתות יין. ואין הלכה כרבי שמעון לא בעולה ולא בנזיר. **הַכֹּהֲנִים שֶׁשִּׁמְּשׁוּ בְּבֵית חוֹנְיוֹ, לֹא יְשַׁמְּשׁוּ בַּמִּקְדָּשׁ בִּירוּשָׁלַיִם** — אסור להם לשמש בעבודת הכהונה בבית המקדש שבירושלים. בתוספות מבואר (**בשם תשובת רש"י**), שמשנתנו נקטה "בירושלים" להשמיענו, שדווקא במקדש אסורים לשמש, אבל בנוב ובגבעון היו מותרים לשמש, וכל שכן בזמן הזה שכשרים לעלות לדוכן ולקרות בתורה תחילה. **וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְדָבָר אַחֵר** — שאם שימשו לדבר אחר, היינו לעבודה זרה, אין צריך לומר שפסולים הם לשמש במקדש, **שֶׁנֶּאֱמַר: "אַךְ לֹא יַעֲלוּ כֹּהֲנֵי הַבָּמוֹת אֶל־מִזְבַּח ה' בִּירוּשָׁלִָם** (הכהנים שהקטירו בבמות לעבודה זרה לא יעלו עוד לשרת על מזבח ה'), **כִּי אִם־אָכְלוּ מַצּוֹת בְּתוֹךְ אֲחֵיהֶם"** — כלומר שבדבר זה לא יצאו מכהונתם, שהיו אוכלים מנחות, הנאפות מצות, והוא הדין לשאר קדשים, שכן **הֲרֵי הֵם כְּבַעֲלֵי מוּמִין** — דינם כדין כהנים בעלי מומין (**עיין משנה זבחים יב, א**): **חוֹלְקִין וְאוֹכְלִין** — נוטלים חלק בקרבנות ואוכלים, **אֲבָל לֹא מַקְרִיבִין** — קרבנות, שלעבודת הכהונה פסולים הם.

באור משנה יא

משנתנו מסיימת את מסכת מנחות בדברי מוסר, שכל המקריב קרבן צריך שיכוון את דעתו ולבו להקב"ה, ואז קרבנו, שמביא כפי מידת יכלתו, יתקבל לרצון לפני ה'.

נֶאֱמַר בְּעוֹלַת הַבְּהֵמָה: "אִשֶּׁה רֵיחַ־נִיחוֹחַ" — "עולה אשה ריח ניחוח לה'", **וּבְעוֹלַת הָעוֹף: "אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ"** — "עולה הוא אשה ריח ניחוח לה'", **וּבַמִּנְחָה** — נאמר: **"אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ"** — "והקטיר הכהן את אזכרתה המזבחה אשה ריח ניחוח לה'", **לְלַמֵּד: שֶׁאֶחָד הַמַּרְבֶּה וְאֶחָד הַמַּמְעִיט** — בין העשיר שמרבה בקרבנותיו כפי עשרו, ובין העני שמביא קרבן מועט כפי יכלתו, כקרבן מנחה, שניהם שווים לפני ה', שקרבנותיהם מתקבלים לפניו לרצון, **וּבִלְבַד שֶׁיְּכַוֵּן אָדָם אֶת דַּעְתּוֹ לַשָּׁמַיִם** — לקיים את מצוות ה'. וכן אמרו (**מנחות קד, ב**): "מפני מה נשתנית מנחה שנאמר בה נפש ("ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה'" — ויקרא ב, א)? אמר הקדוש ברוך הוא: מי דרכו להביא מנחה? עני, מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו לפני. **ועוד אמרו (שם)**: "מה נשתנית מנחה שנאמר בה חמישה מיני טיגון הללו (סולת, מחבת, מרחשת, מאפה־חלות ומאפה־רקיקים; כל מה שיש בו שמן קורא טיגון — **רש"י**)? משל למלך בשר ודם שנעשה אוהבו סעודה, ויודע בו שהוא עני, אמר לו: עשה לי מן חמישה מיני טיגון כדי שאהנה ממך (כלומר שתקובל לפני בהן — **רש"י**).

מסכת חולין

באור משנה א

שחיטת הבהמה והעוף, המכשרת בשרם לאכילה, פירושה: חיתוך סימני הצואר, שהם: הוושט (הצינור שדרכו עובר המזון מבית הבליעה לקיבה), והקנה (הגרגרת, דהיינו צינור הנשימה, הנמשך מן הגרון אל הריאה והעשוי טבעות). בברייתא בגמרא (חולין כח, א) מובא: רבי אומר: "וזבחת... כאשר צויתיך" (דברים יב, כא) — מלמד שנצטווה משה על (**שחיטת**) הוושט ועל (**שחיטת**) הקנה ועל רוב (סימן) אחד בעוף (**ששחיטת העוף כשרה ברוב סימן אחד**), ועל רוב שניים (**שני הסימנים**) בבהמה. ברייתא זו באה ללמדנו שהלכות שחיטה נמסרו על פי הקבלה. יש דורשים תיבת "כאשר" בדרך נוטריקון: אל"ף — אחד בעוף, שי"ן — שניים בבהמה, רי"ש — רובו של אחד כמוהו, היינו ראשי תיבות של "כאשר" למפרע (תוספות). — עיקרי הלכות שחיטה הם חמישה דברים הפוסלים את השחיטה: א. שהייה,

אוֹתָן — שְׁחִיטָתָן כְּשֵׁרָה. שְׁחִיטַת נָכְרִי — נְבֵלָה, וּמְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא. הַשּׁוֹחֵט בַּלַּיְלָה, וְכֵן הַסּוּמָא שֶׁשָּׁחַט — שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. הַשּׁוֹחֵט בַּשַּׁבָּת, וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ — שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה.

ב הַשּׁוֹחֵט בְּמַגַּל יָד, בְּצוּר, וּבְקָנֶה — שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. הַכֹּל שׁוֹחֲטִין, וּלְעוֹלָם שׁוֹחֲטִין, וּבַכֹּל שׁוֹחֲטִין, חוּץ מִמַּגַּל

פירוש ברטנורא

דכי מרבינן מהכל, דיעבד מרבינן ליה אבל לכתחלה לא אתרבי. והא ליכא למימר כולה מתניתין לכתחלה וחדא קתני, דכיון דתנן הכל שוחטין פשיטא דכשרה. ובמסקנא מפרשא מתניתין בגמרא הכי, הכל שוחטין, כל המומחים היודעים הלכות שחיטה שוחטין, ואע"פ שאין מוחזקין, שלא שחטו לפנינו שלשה פעמים לראות אם יש בהן כח שלא יתעלפו בשחיטה ויבואו לידי שהיה. במה דברים אמורים דחשיבי מומחים, בזמן שאלו המוסרים לו לשחוט יודעים ומכירים בו שיודע הלכות שחיטה, אבל אם אין יודעים בו אם יודע הלכות שחיטה, לא ישחוט. ואם שחט, בודקין אותו, ואם יודע הלכות שחיטה שחיטתו כשרה: **חוץ מחרש שוטה וקטן.** דאפילו דיעבד ויודעים הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתן. דתמיד הן מוחזקין לקלקל, שאין בהן דעת: **וכולן ששחטו.** מדלא קתני ואם שחטו, אלא וכולן ששחטו, משמע דלאו אחרש שוטה וקטן גרידא קאי אלא אף אשאין יודעים בו אם יודע הלכות שחיטה דרישא קאי, דבודקין אותו. ואי ליתיה קמן דלבדקיה, ושחט ואחרים רואין אותו, שחיטתו כשרה. ולית הלכתא כי האי מתניתין. אלא אף על גב דאין אחרים רואין אותו וליתיה קמן דלבדקיה שחיטתו כשרה, דרוב מצויין אצל שחיטה מומחים הן, ואף לכתחלה שוחטין אע"פ שאין אחרים רואין אותן: **שחיטת נכרי.** אפילו כהלכתה וישראל עומד על גביו, נבלה. אבל אינה אסורה בהנאה, דדוקא שחיטת מין האדוק לעבודה זרה אסורה בהנאה, דסתם מחשבת מין לעבודה זרה, אבל נכרי האמור כאן הוא מאותן שמעשה אבותיהן בידיהן: **ומטמאה במשא.** כדכתיב (ויקרא י"א) והנושא את נבלתה וגו', ואעפ"י שלא נגע. ולא היה צריך למתני, דכיון דנבילה היא בידוע שנבילה מטמאה במשא, אלא לומר לך, זו מטמאה במשא בלבד, ויש לך אחרת שמטמאה אפילו באוהל, ואי זו, זו תקרובת עבודר זרה: **השוחט בלילה וכן הסומא.** תנא שוחט בלילה דומיא דסומא, מה סומא באפילה אף השוחט בלילה באפילה, ובהאי הוא דתנא השוחט דיעבד אין לכתחלה לא, אבל כשאבוקה כנגדו אפילו לכתחלה שוחטים בלילה: **השוחט בשבת.** אע"פ שאם היה מזיד היה מתחייב בנפשו, שחיטתו כשרה. ומיהו אסורה באכילה ליומה, דלהכי תני בשבת וביום הכפורים, לאקושי שבת ליום הכיפורים, מה יום הכיפורים אסורה באכילה כל אותו היום משום עינוי, אף שבת אסורה באכילה כל אותו היום. ולמוצאי שבת מותרת בין לו בין לאחרים. והשוחט לחולה בשבת דבהתירא קא שחט, מותר לבריא לאכול ממנו באותו שבת בשר חי, אבל לא מבושל, שמא ירבה בשבילו:

ב מגל יד. יש לה שתי פיות, האחת חלקה כסכין והאחת יש בה פגימות, ובצד שהיא חלקה אין שוחטים לכתחלה, גזירה שמא ישחוט בצד הפגום. ולהכי תנא השוחט דמשמע דיעבד אין לכתחלה לא. ושמעינן מהא, דסכין פגומה ויש בה כדי לשחוט מן הפגם ולהלן, אסור לשחוט בה לכתחלה, אלא א"כ כרך הפגם בבגד או בגמי דהשתא ליכא למגזר דלמא אתי לשחוט במקום הפגם: **בצור ובקנה.** מתניתין מיירי בצור ובקנה שהיו תלושים ולבסוף חברן

משניות מבוארות – קהתי

דהיינו שהפסיק בשחיטתו כדי שחיטת בהמה אחרת ואחר כך גמרה; ב. דרסה — כגון שדחק את הסכין על הצואר בכוח ופסק את הסימנים בלא הולכה והבאה (שלא העביר את הסכין הלוך ושוב); ג. חלדה — כגון שהכניס את הסכין בין סימן לסימן וחתך את הסימן העליון מלמטה למעלה; או אפילו שחט את הסימן התחתון מלמעלה למטה, שהיא דרך שחיטה, וחזר והוציא הסכין ושחט את הסימן העליון (לשון "חלדה" מלשון חולדה המסתתרת בחורים); ד. הגרמה — ששחט למעלה או למטה ממקום השחיטה, כפי שיבואר במשנה ג בפרקנו (לשון "הגרמה" היינו הטיית הסכין חוץ למקום שחיטה); ה. עיקור — כגון שעקר אחד הסימנים (לפי רש"י), או כגון שנעקר מאליו אחד הסימנים ממקום חיבורו קודם גמר שחיטה (לפי הרמב"ם). — וכן אמרו בגמרא (חולין ט, א): כל טבח שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול משחיטתו, ואלו הן הלכות שחיטה: שהייה, דרסה, חלדה, הגרמה ועיקור. ואמנם פרטי הלכות אלו, וכן שאר דיני שחיטה, מפורשים הם בשני הפרקים הראשונים של מסכתנו.

הַכֹּל שׁוֹחֲטִין — בגמרא מבואר: כל המומחים, הבקיאים בהלכות שחיטה, מותרים לשחוט לכתחילה, אף על פי שאינם מוחזקים, שלא שחטו עדיין לפנינו שלוש פעמים לראות אם יש בהם כוח שלא יתעלפו בשחיטה ויבוא לידי שהייה, שאין חוששים לעילוף כלל. אבל אם אין אנו יודעים אם בקיאים הם בהלכות שחיטה, אסור להם לשחוט לכתחילה, **וּשְׁחִיטָתָן כְּשֵׁרָה** — כלומר שאם שחטו, בודקים אותם, ואם יודעים הם הלכות שחיטה, שחיטתם כשרה. **חוּץ מֵחֵרֵשׁ** — שאינו שומע ואינו מדבר, **שׁוֹטֶה** — שאינו שפוי בדעתו, **וְקָטָן** — שאינו חייב במצוות; שאפילו יודעים הם הלכות שחיטה, אין מוסרים להם לשחוט, אף באחרים עומדים על גביהם. **שֶׁמָּא יְקַלְקְלוּ בִּשְׁחִיטָתָן** — על ידי שהייה או דרסה או חלדה; וכן בדיעבד אם שחטו ולא עמדו אחרים על גביהם, שחיטתן פסולה, שמא קלקלו בשחיטתן. **וְכֻלָּן** — בין חרש שוטה וקטן, ובין מי שאינו ידוע לנו אם בקי הוא בהלכות שחיטה, ואינו לפנינו שנוכל לבדוק אותו, **שֶׁשָּׁחֲטוּ** — בדיעבד, **וַאֲחֵרִים רוֹאִין אוֹתָן** — שעמדו על גביהם וראו ששחטו כהלכה, **שְׁחִיטָתָן כְּשֵׁרָה** — ברם, ההלכה היא, שרוב המצויים אצל שחיטה מומחים הם, ואף לכתחילה מותר להם לשחוט, אף על פי שאין אחרים רואים אותם. אבל חרש שוטה וקטן אפילו בדיעבד, אם אחרים לא עמדו על גביהם, שחיטתם פסולה. **שְׁחִיטַת נָכְרִי** — אפילו כהלכתה וישראל עומד על גביו, **נְבֵלָה** — שהואיל והנכרי אינו בתורת שחיטה, לפיכך כששחט את הבהמה הרי היא כמתה מאליה (**הר"ן**), ויש מבארים הטעם, לפי שכתוב (**דברים יב, כא**): "וזבחת ואכלת", ולא שזבח הנכרי (**תוספתא; עיין "תוספות יום טוב"**), **וּמְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא** — כדין כל נבילה (**ויקרא יא, מ**). ברם, מותרת היא בהנאה, ואין אנו אומרים שסתם מחשבתו לעבודה זרה, ותקרובת עבודה זרה הרי אסורה בהנאה, שכן מדובר כאן בנכרי שאינו מעובדי עבודה זרה אלא מעשה אבותיו בידיו (**גמרא**). **הַשּׁוֹחֵט בַּלַּיְלָה** — באפלה, שלא לאור הנר, **וְכֵן הַסּוּמָא שֶׁשָּׁחַט** — אף שלא עמדו אחרים על גבו, **שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה** — בדיעבד. ברם, לאור האבוקה מותר לשחוט בלילה אף לכתחילה (**גמרא**). **הַשּׁוֹחֵט בַּשַּׁבָּת, וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים** — בשוגג, **אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ** — שאילו שחט במזיד היה חייב בשבת סקילה וביום הכפורים כרת, **שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה** — ומכל מקום אסורה באכילה עד למוצאי שבת; וזהו שנקט התנא שבת ויום הכפורים — להקיש שחיטת שבת לשחיטת יום הכיפורים, מה שחיטת יום הכפורים אסורה באכילה כל אותו היום משום הצום, אף שחיטת שבת אסורה באכילה כל אותו היום; ולמוצאי שבת מותרת בין לו ובין לאחרים, הואיל ושחט בשוגג.

באור משנה ב

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת מי מותר לשחוט ובאיזה זמן מותר לשחוט, מוסיפה משנתנו ללמד במה מותר לשחוט. והלכה היא שאסור לשחוט בסכין שיש בה פגימות (שהלהב שלה פגום ואינו חלק). לפי שהפגימה גורמת לקריעת הסימן, ואין זו שחיטה כשרה.

הַשּׁוֹחֵט בְּמַגַּל יָד — מגל קטן לקציר עשבים, שיש לו להבים משני הצדדים, מצד אחד להב חלק כמו סכין, ומצד שני להב עם פגימות (שיש בו שיניים כמו במסור); ואמנם לכתחילה אסור לשחוט במגל יד, בצדו החלק, גזירה שמא ישחט בצדו הפגום, אלא שבדיעבד אם שחט בו, בצדו החלק, וכן אם שחט **בְּצוּר** — באבן חדה, **וּבְקָנֶה** — או בקנה של עץ, **שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה** — בגמרא מבואר, שבצור ובקנה תלושים מותר לשחוט אף לכתחילה; ואם היו מחוברים מעיקרם — אף בדיעבד שחיטתו פסולה, אלא שבמשנתנו מדובר בצור ובקנה שהיו תלושים ולבסוף חברם, ובאה המשנה ללמד, שלכתחילה אסור

קָצִיר, וְהַמְּגֵרָה, וְהַשִּׁנַּיִם, וְהַצִּפֹּרֶן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן חוֹנְקִין. הַשּׁוֹחֵט בְּמַגַּל קָצִיר בְּדֶרֶךְ הֲלִיכָתָהּ — בֵּית שַׁמַּאי פּוֹסְלִין, וּבֵית הִלֵּל מַכְשִׁירִין. וְאִם הֶחֱלִיקוּ שְׁנֵיהָ — הָרֵי הִיא כְּסַכִּין.

ג הַשּׁוֹחֵט מִתּוֹךְ הַטַּבַּעַת וְשִׁיֵּר בָּהּ מְלֹא הַחוּט עַל פְּנֵי כֻּלָּהּ — שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר: מְלֹא הַחוּט עַל פְּנֵי רֻבָּהּ.

ד הַשּׁוֹחֵט מִן הַצְּדָדִין — שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. הַמּוֹלֵק מִן הַצְּדָדִין — מְלִיקָתוֹ פְּסוּלָה. הַשּׁוֹחֵט מִן הָעֹרֶף — שְׁחִיטָתוֹ

פירוש ברטנורא

ושחט בהן כשהן מחוברים, ודיעבד אין לכתחלה לא. אבל במחובר מעיקרו, אפילו דיעבד פסול. ותלוש גמור אפילו לכתחלה שרי: **צור.** סלע מחודד. ולשון מקרא הוא (שמות ד), ותקח צפורה צור ותכרות: **הכל שוחטים.** לאתויי ישראל מומר לעבירה אחת, או אפילו לעבירות הרבה שמותר לאכול משחיטתו. והוא שלא יהיה מומר לעבודה זרה או מחלל שבתות בפרהסיא. ובודק ישראל כשר הסכין ונותן לו, מפני שחזקתו שאינו טורח לבדוק, ואחר כך שוחט אפילו בינו לבין עצמו, וחוזר ישראל ובודק סכינו לאחר שחיטה, אם היא יפה שחיטתו כשרה. ואלו הצדוקין שאנו קורין להן קראים שאינן מאמינים בתורה שבעל פה, שחיטתן פסולה. אלא אם כן ישראל עומד ורואה השחיטה מתחלה ועד סוף: **ולעולם שוחטים.** בין ביום, בין בלילה לאור האבוקה, בין בראש הגג, ולא חיישינן שמא יאמרו לצבא השמים עלה לשחוט. וכן שוחטים בראש הספינה, דמוכחא מלתא דלנקר ספינתו הוא צריך ולא לשר הים קשחיט: **ובכל שוחטים.** בין בזכוכית בין בקרומית של קנה שהוא עשב הגדל באגם שחותך כסכין. אבל בקנה עצמו אין שוחטין בו לכתחלה, מפני נימין שפורשים ממנו ונוקבים הסימנים ואתי למעבד חלדה: **מגל קציר.** שקוצרים בה התבואה. שפגימותיה נוטות כולן לצד אחד בשפוע: **מגירה.** סכין מלא פגימות, ויש לכל פגימה מורשא מכאן ומכאן דהיינו אוגרות: **שינים.** התחובים בלחי של בהמה. ודוקא כשהן שנים או יותר: **והצפורן.** המחוברת: **שהן חונקין.** שאין חותכין, אלא קורעין מחמת הפגימות. והאי חונקים, אשארא קאי ולאו אצפורן, דטעמא דצפורן משום מחובר הוא: **מגל קציר.** ראשיה כפופים מאד ודרך הליכתה אינה קורעת: **בית שמאי אומרים נבילה.** ומטמאה במשא. דגזרי הולכה אטו הובאה. ובית הלל לא גזרי, דאפושי טומאה לא מפשינן משום גזירה. אבל באכילה מודו דאסורה, גזירה הולכה אטו הובאה:

ג השוחט מתוך הטבעת. בטבעת הגדולה שהיא עליונה לכולן קאמר: **ושייר בה מלוא החוט על פני כולה.** לצד הראש. שלא הטה לסכין לצאת מן הטבעת לצד הראש עד שגמר כל הטבעת כולה, כשרה: **מלוא החוט.** כלומר כל דהו. אבל אם קודם שגמר את כולה הגרים את הסכין לצד הראש. ויצא מן הטבעת וגמר את השחיטה למעלה מן הטבעת שאינו מקום שחיטה, שהיא הגרמה, אף על פי שנשחט רוב הקנה במקום שחיטה, פסלי רבנן, הואיל וגמרו בפסול: **רבי יוסי בר׳ יהודה אומר מלוא החוט על פני רובה.** אם שייר בה מלוא חוט השערה מן הטבעת לצד הראש על פני רוב הטבעת, כלומר שחתך רוב הקנה בתוך הטבעת ובמיעוטה הגרים ויצא ממנה לצד הראש וגמר השחיטה למעלה ממנה, כשרה, דברובא אתכשרה לה שחיטה, ואידך כי קא שחיט מחתך בשר בעלמא הוא. ופסק הלכה, השוחט למעלה מטבעת הגדולה, משפוי כובע ולמעלה, טריפה. משפוי כובע ולמטה, כשר. והיינו דשייר בחיטי, ששחט באותן שני חיטין של בשר שהן למעלה מטבעת הגדולה ולמטה משפוי כובע, ושייר בהן כל שהוא לצד הראש:

ד השוחט מן הצדדים. צדי הצואר: **שחיטתו כשרה.** ואפילו לכתחילה נמי. ואיידי דבעי למתני סיפא המולק מן הצדדים, תני נמי השוחט בדיעבד: **המולק**

משניות מבוארות – קהתי

לשחוט בהם, אבל בדיעבד שחיטתו כשרה. **הַכֹּל שׁוֹחֲטִין** — כמו ששנינו במשנה הקודמת. בגמרא מבואר שמשנתנו באה לרבות ישראל מומר (חוץ ממומר לעבודה זרה ולחילול שבת בפרהסיה), שמותר לתת לו לשחוט, אלא שצריך לבדוק את הסכין לפני השחיטה ולאחריה, **וּלְעוֹלָם שׁוֹחֲטִין** — בין ביום, בין בלילה לאור האבוקה, כמו שלמדנו במשנה הקודמת, **וּבַכֹּל שׁוֹחֲטִין** — בין בצור ובין בקנה, כמבואר לעיל, וכן גם בזכוכית ובכל דבר חד, ובלבד שאין בו פגימות, **חוּץ מִמַּגַּל קָצִיר** — שקוצרים בו התבואה, ולהבו משונן (שיש בו שיניים הנוטות כולן לצד אחד). **וְהַמְּגֵרָה** — מין מסור, **וְהַשִּׁנַּיִם** — שבלחי של בהמה; ודווקא כשהן שתיים ויותר, שיש פגימה בין שן לשן, **וְהַצִּפֹּרֶן** — המחוברת לגוף; השוחט בכל אלו שחיטתו פסולה, **מִפְּנֵי שֶׁהֵן חוֹנְקִין** — שמחמת הפגימות שבהם קורעים הם את סימני הצואר ואינם חותכים אותם, הלכך אף בדיעבד שחיטתו פסולה. בגמרא מבואר שטעם זה אינו מוסב על "הצפורן", אלא הטעם בצפורן הוא משום שהיא מחוברת, וכבר הזכרנו לעיל שהשוחט בדבר שהוא מחובר מעיקרו, שחיטתו פסולה אף בדיעבד. **הַשּׁוֹחֵט בְּמַגַּל קָצִיר בְּדֶרֶךְ הֲלִיכָתָהּ** — כבר הזכרנו לעיל, שהשיניים במגל קציר משופעות הן ונוטות כולן לצד אחד, היינו לצד בית היד, ובאה המשנה ללמד שאם שחט בדרך הולכה בלבד, שבדרך זו אין הפגימות מביאות לידי קריעת הסימנים, **בֵּית שַׁמַּאי פּוֹסְלִין** — את השחיטה, גזירה שמא ישחט בדרך הבאה, **וּבֵית הִלֵּל מַכְשִׁירִין** — בגמרא מבואר שאף בית הלל מודים שהבהמה אסורה באכילה, שגוזרים בהולכה משום הבאה, ולא נחלקו בית שמאי ובית הלל אלא לענין טומאה, שבית שמאי סוברים, שהבהמה נבילה היא ומטמאה במשא, ובית הלל סוברים, שאינה נבילה, שאין להרבות טומאה משום גזירה. **וְאִם הֶחֱלִיקוּ שְׁנֵיהָ** — שהסירו את שיני המגל ועשו את להבה חלק, **הָרֵי הִיא כְּסַכִּין** — ומותר לשחוט בה, ואין גוזרים משום מגל שלא החליקו שניה.

באור משנה ג

משנתנו דנה בענין מקום השחיטה בקנה לצד הראש. ענין זה שייך לדין הגרמה, כמו שבארנו בהקדמה למשנה א (עיין שם). בעל "תפארת ישראל" מעיר, שלא הזכיר התנא כל שיעורי השחיטה שבקנה ושבוושט, שכן שיעורים אלה ברורים הם, וכל המצויים אצל שחיטה בקיאים בהם. אמנם מבוארים הם בגמרא (חולין מד, א).

הַשּׁוֹחֵט מִתּוֹךְ הַטַּבַּעַת — הגרגרת עשויה טבעות טבעות מראשה לסופה, והטבעת הראשונה הסמוכה לצד הראש נקראת טבעת גדולה, שכן היא רחבה יותר מן הטבעות האחרות; ועוד, מפני שהיא מקיפה כל הקנה, ושאר הטבעות אין מקיפות כל הקנה, אלא כעין קרום חזק מחבר מאחורי הגרגרת את הטבעות מכאן ומכאן; ובאה משנתנו ללמד, שאם שחט בתוך הטבעת הגדולה, **וְשִׁיֵּר בָּהּ מְלֹא הַחוּט** — שלא הטה את הסכין לצאת מן הטבעת לצד הראש, אלא חתך בתוכה עד גמר השחיטה, באופן ששייר לפחות כמלא חוט השערה **עַל פְּנֵי כֻּלָּהּ** — על פני כל הטבעת, **שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה** — אבל אם קודם שגמר את כל הטבעת הטה את הסכין ויצא ממנה לצד הראש וגמר את השחיטה מחוץ לטבעת, שאינו מקום שחיטה, הרי זו "הגרמה", ושחיטתו פסולה; ואף על פי שנשחט רוב הקנה במקום שחיטה, הואיל וגמר שלא במקום שחיטה, שחיטתו פסולה. **רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר: מְלֹא הַחוּט עַל פְּנֵי רֻבָּהּ** — אפילו לא שייר כמלוא חוט השערה מן הטבעת לצד הראש אלא על פני רוב הטבעת, כלומר שחתך רוב הגרגרת בתוך הטבעת, והגרים (הטה הסכין הצידה) במיעוטה חוץ לטבעת לצד הראש, שחיטתו כשרה, שכיון ששחט רובו של הסימן הרי כבר הוכשרה השחיטה, ומה שהמשיך מחוץ למקום השחיטה לא היה אלא כמחתך בשר בלבד.

באור משנה ד

משנתנו ממשיכה בענין מקום השחיטה והיא באה ללמד, באיזה צד מן הצואר השחיטה כשרה. אגב, מוסיפה המשנה להשמיענו, מה ההבדל בין שחיטה למליקת

פְּסוּלָה. הַמּוֹלֵק מִן הָעֹרֶף — מְלִיקָתוֹ כְּשֵׁרָה. הַשּׁוֹחֵט מִן הַצַּוָּאר — שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. הַמּוֹלֵק מִן הַצַּוָּאר — מְלִיקָתוֹ פְּסוּלָה; שֶׁכָּל הָעֹרֶף כָּשֵׁר לִמְלִיקָה, וְכָל הַצַּוָּאר כָּשֵׁר לִשְׁחִיטָה. נִמְצָא, כָּשֵׁר בִּשְׁחִיטָה — פָּסוּל בִּמְלִיקָה; כָּשֵׁר בִּמְלִיקָה — פָּסוּל בִּשְׁחִיטָה.

ה כָּשֵׁר בַּתּוֹרִין — פָּסוּל בִּבְנֵי יוֹנָה; כָּשֵׁר בִּבְנֵי יוֹנָה — פָּסוּל בַּתּוֹרִין. תְּחִלַּת הַצִּהוּב — בָּזֶה וּבָזֶה פָּסוּל.

ו כָּשֵׁר בַּפָּרָה — פָּסוּל בָּעֶגְלָה; כָּשֵׁר בָּעֶגְלָה — פָּסוּל בַּפָּרָה. כָּשֵׁר בַּכֹּהֲנִים — פָּסוּל בַּלְוִיִּם; כָּשֵׁר בַּלְוִיִּם — פָּסוּל

פירוש ברטנורא

מן הצדדים מליקתו פסולה. דבמליקה כתיב (ויקרא ה׳) ממול ערפו, דהיינו מאחוריו: **השוחט מן העורף שחיטתו פסולה.** והני מילי שלא החזיר הסימנים אחורי העורף אלא חתך המפרקת עד שהגיע לסימנים, דקודם שהגיע לסימנים נטרפה בשבירת המפרקת. ואע״ג דבמליקה כשרה, התם הוא דכולה מתחלה ועד סוף הוי מן המליקה והוי כשאר שוחט שנוקב את הושט מעט מעט עד שגומר שחיטתו. אבל שחט מן העורף, כיון דשחיטה לאו הכי גמירי, לא הוי שבירת המפרקת מן השחיטה, ואיטרפה לה. והשוחט מן הצדדים דקתני רישא, אפילו בדלא אהדר הסימנים. דהא מישחטי סימנים שפיר קודם חתיכת המפרקת: **המולק מן העורף.** לאו עורף ממש דהיינו מה שיש משפוי הקדקוד מאחוריו כל דבהדי פרצוף, דהא כתיב ממול ערפו, אלא מול הרואה את העורף דהיינו אחורי הצואר מלק בצפורן וחתך בשר ומפרקת עד שהגיע לסימנים. **מליקתו כשרה.** דזו היא מצות מליקתו לכתחלה. ואיידי דתנא השוחט מן העורף פסולה ואפילו בדיעבד, תנא נמי המולק בדיעבד: **השוחט מן הצואר.** תחת הגרון קרי צואר. והוא דרך רוב השחיטות: **שכל העורף.** כל מול הרואה את העורף:

ה כשר בתורין פסול בבני יונה. דתורים משמע גדולים ולא קטנים. בני יונה קטנים ולא גדולים. דלא לשתמיט קרא ולכתוב מן בני התורים או מן היונה, ומדכתב בכולהו תורים ובני יונה שמע מינה לעכב: **תחלת הציהוב.** כשמתחיל להביא נוצה יפה צהובה סביב לצוארו, פסולים בזה ובזה. בבני יונה פסולין משום גדלן. ובתורים משום קטנן. דיצאו מכלל קטנים, ולכלל גדולים לא באו. ומיהו בני יונה הקטנים ביותר, ששומטין כנף מהם ואין דם יוצא ממנו, פסולים מרוב קטנן:

ו כשר בפרה פסול בעגלה. פרה אדומה ועגלה ערופה שתיהן נעשים בחוץ. אלא שפרה אדומה בשחיטה כשרה, בעריפה פסולה. עגלה ערופה, בעריפה כשרה בשחיטה פסולה. נמצא הכשר בפרה פסול בעגלה, והכשר בעגלה פסול בפרה: **כשר בכהנים פסול בלוים.** כהנים, במומין פסולים, בשנים כשרים. לוים, במומין כשרים בשנים פסולים, דכתיב (במדבר ח׳) ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה. ובשילה ובבית עולמים שלא היה שם משא בכתף, אין

משניות מבוארות – קהתי

עופות קדשים.

הַשּׁוֹחֵט מִן הַצְּדָדִין — בצידי הצואר, **שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה** — יש סוברים, שאפילו לכתחילה מותר לשחוט בצידי הצואר, אלא משום ״המולק״ שבסיפא נקט התנא גם ״השוחט״ בדיעבד (**רש״י**). ויש חולקים על כך וסוברים, שלכתחילה אין לשחוט בצידי הצואר, מחשש שמא תישבר המפרקת קודם שחיטת הסימנים, או משום שחותך גם המפרקת ויש צער בעלי חיים, ולא באה המשנה אלא להשמיענו, שהשוחט מן הצדדים בדיעבד שחיטתו כשרה, אבל לכתחילה מצוה לשחוט באמצע הצואר (**הר״ן**). **הַמּוֹלֵק מִן הַצְּדָדִין** — חטאת העוף או עולת העוף, **מְלִיקָתוֹ פְּסוּלָה** — שבמליקה כתוב (**ויקרא ה, ח**): ״ומלק את ראשו ממול ערפו״, דהיינו אחורי הצואר. **הַשּׁוֹחֵט מִן הָעֹרֶף** — כלומר ממול העורף, דהיינו מאחורי הצואר, **שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה** — שהרי קודם שהגיע לסימנים נטרפה בחתיכת המפרקת ורוב בשר שבה. בגמרא מבואר, שמדובר כאן כשלא החזיר הסימנים לאחורי הצואר, אבל אם החזיר הסימנים לשם ושחטם קודם שהגיע למפרקת, שחיטתו כשרה. **הַמּוֹלֵק מִן הָעֹרֶף** — ממול העורף כמבואר לעיל, **מְלִיקָתוֹ כְּשֵׁרָה** — שכך היא מצוותה של מליקה לכתחילה, נועץ צפרנו ודורס וחותך עצם המפרקת ואחריה הסימנים (עיין זבחים ו, ד). ונקט כאן התנא לשון דיעבד אגב ״השוחט״ שברישא, שכן השוחט מן העורף שחיטתו פסולה אפילו בדיעבד. **הַשּׁוֹחֵט מִן הַצַּוָּאר, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה** — וכך היא מצוותה לכתחילה, ולא נשנתה פיסקה זו אלא אגב העניינים שברישא. **הַמּוֹלֵק מִן הַצַּוָּאר, מְלִיקָתוֹ פְּסוּלָה** — ואפילו החזיר הסימנים אחורי העורף וחתך מפרקת תחילה, המליקה פסולה, שהרי התורה אמרה: ״ממול ערפו״; **שֶׁכָּל הָעֹרֶף כָּשֵׁר לִמְלִיקָה** — כל מול העורף דהיינו אחורי הצואר, כשר למליקה בחטאת העוף ובעולת העוף, **וְכָל הַצַּוָּאר כָּשֵׁר לִשְׁחִיטָה** — בבהמות ועופות של חולין ובבהמות של קדשים. **נִמְצָא, כָּשֵׁר בִּשְׁחִיטָה, פָּסוּל בִּמְלִיקָה** — בגמרא מבואר שפיסקה זו באה להשמיענו, שהמחזיר סימנים לאחורי העורף כשר בשחיטה ופסול במליקה, כפי שכבר הזכרנו לעיל, **כָּשֵׁר בִּמְלִיקָה, פָּסוּל בִּשְׁחִיטָה** — כמבואר לעיל. ולא נשנתה פיסקה זו אלא אגב הפיסקה הקודמת.

באור משנה ה

אגב הכלל המסיים את המשנה הקודמת (״כשר בשחיטה פסול במליקה. כשר במליקה פסול בשחיטה״), מובאות בפרקנו הלכות שונות, שאף בהן ישנו הכלל, שהכשר באחד פסול בחבירו.

כָּשֵׁר בַּתּוֹרִין, פָּסוּל בִּבְנֵי יוֹנָה — בקרבנות העופות נאמר: ״מן התורים או מן בני היונה״, ודרשו מן הכתוב, שהתורים אינם כשרים לקרבן אלא כשהם גדולים, והיונים אינם כשרים אלא כשהם קטנים, ומכאן — כשר בתורים פסול בבני יונה. **כָּשֵׁר בִּבְנֵי יוֹנָה, פָּסוּל בַּתּוֹרִין** — בני יונה כשרים כל זמן שאם עוקר מהם כנף מתמלא מקום עיקרו דם, והתורים אינם כשרים אלא משיזהיבו (שיהיו כנפי גופם גדולים ואדומים ומזהיבים כזהב. — **גמרא ורש״י חולין כב, ב**). **תְּחִלַּת הַצִּהוּב, בָּזֶה וּבָזֶה פָּסוּל** — כשמתחילה הנוצה שבצוואר להצהיב יצאו מכלל קטנים ולכלל גדולים לא באו, ולפיכך פסולים גם בתורים וגם בבני יונה. בפירוש המשנה לאלבק מבואר: ״משהגיעו הגוזלות לשלושה חדשים בקירוב נושרות מהם נוצותיהם, תחילה מן הגוף ובסוף מן הצואר ומן הראש. משנשרו כל הנוצות עולות בהם נוצות חדשות, ושעל הצואר מצהיבות בראשית גידולן. ומשמתחיל הציהוב יצאו הגוזלות מכלל קטנים, ולכלל גדולים אינם באים עד שיהפך הציהוב כולו ברק צהוב״.

באור משנה ו

כָּשֵׁר בַּפָּרָה — האדומה, דהיינו שחיטה, כמו שכתוב (**במדבר יט, ג**): ״ושחט אותה לפניו״, **פָּסוּל בָּעֶגְלָה** — הערופה, שדווקא בעריפה כשרה ולא בשחיטה, כמו שכתוב בה (**דברים כא, ד**): ״וערפו שם את העגלה בנחל״; **כָּשֵׁר בָּעֶגְלָה, פָּסוּל בַּפָּרָה** — עריפה כשרה בעגלה ופסולה בפרה. **כָּשֵׁר בַּכֹּהֲנִים, פָּסוּל בַּלְוִיִּם** — הכהנים כשרים לעבודה במקדש משהביאו סימני נערות, וכל ימיהם כשרים הם לעבודה, אפילו כשיזקינו; ואילו הלויים אינם כשרים לעבודה אלא מבן שלושים ועד בן חמישים שנה (**במדבר ד, ג**). אמנם בבית המקדש, שלא היה שם משא בכתף, לא היו הלויים נפסלים מחמת שנים, אלא משנתקלקל קולם, ואילו בכהנים אין הקול פוסל לעולם (**גמרא**). ברם, לדעת הרמב״ם, אפילו משנתקלקל קולם אין הלויים

בַּכֹּהֲנִים. טָהוֹר בִּכְלֵי חֶרֶשׂ – טָמֵא בְּכָל הַכֵּלִים; טָהוֹר בְּכָל הַכֵּלִים – טָמֵא בִּכְלֵי חֶרֶשׂ. טָהוֹר בִּכְלֵי עֵץ – טָמֵא בִּכְלֵי מַתְּכוֹת; טָהוֹר בִּכְלֵי מַתְּכוֹת – טָמֵא בִּכְלֵי עֵץ. הַחַיָּב בַּשְּׁקָדִים הַמָּרִים – פָּטוּר בַּמְּתוּקִים; הַחַיָּב בַּמְּתוּקִים – פָּטוּר בַּמָּרִים.

ז הַתֶּמֶד, עַד שֶׁלֹּא הֶחֱמִיץ – אֵינוֹ נִקָּח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, וּפוֹסֵל אֶת הַמִּקְוֶה; מִשֶּׁהֶחֱמִיץ – נִקָּח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, וְאֵינוֹ פוֹסֵל אֶת הַמִּקְוֶה. הָאַחִין הַשֻּׁתָּפִין, כְּשֶׁחַיָּבִין בַּקָּלְבּוֹן – פְּטוּרִין מִמַּעֲשֵׂר בְּהֵמָה; כְּשֶׁחַיָּבִין בְּמַעֲשַׂר בְּהֵמָה – פְּטוּרִין

פירוש ברטנורא

השנים פוסלים בלוים אלא הקול בלבד, והקול אינו פוסל בכהנים לעולם. נמצא, בין במדבר בין בשילה ובבית עולמים, הכשר בכהנים פסול בלוים, הכשר בלוים פסול בכהנים: **טהור בכלי חרס טמא בכל הכלים.** אויר כלי חרס טמא, שאם הגיעה טומאה לאוירו ולא נגעה בו, נטמא הכלי חרס, דכתיב ביה (ויקרא י"א) אשר יפול מהם אל תוכו. ובגבו טהור, שאפילו נגעה טומאה בגבו לא נטמא בכך. אויר כל הכלים טהור, כל זמן שלא נגעה בהן הטומאה אף על פי שנתלית באוירן. וגבן טמא, שאם נגעה טומאה בגבן נטמאו. נמצא, הטהור בכלי חרס, טמא בכל הכלים. וטהור בכל הכלים, טמא בכלי חרס: **טהור בכלי עץ טמא בכלי מתכות.** גולמי כלי עץ, דהיינו כלים שלא נגמרה כל מלאכתן. אבל נגמרה חקיקתן וראויין הן לתשמישן, טמאים. ופשוטי כלי עץ טהורים אפילו נגמרה כל מלאכתן, דאתקש כלי עץ לשק, דכתיב (שם) מכל כלי עץ או בגד או עור או שק, מה שק מיטלטל מלא וריקן, אף כל מיטלטל מלא וריקן. גולמי כלי מתכות טהורים, הואיל ולכבוד עשויין לא חשיבי כלי למלתייהו עד שתגמר כל מלאכתן. פשוטיהן טמאים, דלא אתקיש לשק ככלי עץ. נמצא, הטהור בכלי עץ טמא בכלי מתכות, הטהור בכלי מתכות טמא בכלי עץ: **החייב בשקדים המרים.** שקדים המרים, קטנים חייבין במעשר, שדרכן לאכלן בקטנן קודם שיהיו מרים, גדולים פטורים, שאינן ראויין לאכילה. מתוקים, גדולים חייבין, שנגמר פריין, קטנים פטורין, שאין דרך אכילתן כן. נמצא, החייב בשקדים המרים פטור במתוקים, והחייב במתוקים פטור במרים:

ז התמד עד שלא החמיץ. עד השתא איירי בתרתי מילי ודבר הנוהג בזה אינו נוהג בזה, והשתא איירי בחדא מלתא ובזמן שדבר זה נוהג בה אין דבר זה נוהג בה: **תמד.** מים שנותנים על החרצנים והזגים וכשמחמיץ ותוסם נעשה יין, או על השמרים וקולטים אותן המים טעם היין. ובזמן שנתן שלשה חלקים מים והוציא ארבעה, לכולי עלמא יין מעליא הוא. והכא מיירי בגון שלא הוציא אלא כמו שנתן, או פחות או מעט יותר: **עד שלא החמיץ.** מים בעלמא הוא ואינו נקח בכסף מעשר. דיין הוזכר בקיחת כסף מעשר (דברים י"ד) ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך וגו', מה הפרט מפורש פרי מפרי וגדולי קרקע אף כל פרי מפרי וגדולי קרקע: **ופוסל את המקוה.** דשלשה לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה אם נפל לתוכו קודם המשכת ארבעים סאה, ויין אינו פוסל את המקוה אלא בשינוי מראה: **משהחמיץ.** חשוב יין. ונוהג בו קיחת מעשר, ואין נוהג בו פסול מקוה: **האחין השותפין.** האחין שהן שותפין בירושתן: **כשחייבים בקלבון פטורין ממעשר בהמה.** האחין שחלקו ולבסוף נשתתפו, חייבים בקלבון, וכשמביאין שקליהן מביאין שני חצאי שקלים ונותנים שני קלבונות. והקלבון הוא לשון הכרע, שחייבין להכריע שקליהן. ואם נתנו בין שניהם שקל שלם נותנים שני קלבונות, שהיה להן לשקול לחצאין. ופטורים

משניות מבוארות – קהתי

נפסלים אלא לומר שירה, אבל כשרים הם להיות שוערים (**הל' כלי המקדש ג, ח**); **כָּשֵׁר בַּלְּוִיִּם, פָּסוּל בַּכֹּהֲנִים** — לויים בעלי מומים כשרים לעבודתם, ואילו כהנים בעלי מומים פסולים לעבודתם. **טָהוֹר בִּכְלֵי חֶרֶשׂ, טָמֵא בְּכָל הַכֵּלִים** — אם נגעה טומאה בגבו של כלי חרס אינו נטמא, ואילו שאר הכלים נטמאים כשנוגעת בהם טומאה בין בגבם בין בתוכם; **טָהוֹר בְּכָל הַכֵּלִים, טָמֵא בִּכְלֵי חֶרֶשׂ** — שאם הגיעה טומאה לאויר שבתוך כלי חרס ולא נגעה בו, הריהו נטמא, שכתוב בו (**ויקרא יא, לג**): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא", אבל שאר הכלים אינם נטמאים כשטומאה תלויה באוירם ואינה נוגעת בהם. **טָהוֹר בִּכְלֵי עֵץ, טָמֵא בִּכְלֵי מַתְּכוֹת** — פשוטי כלי עץ, דהיינו כלי עץ שאין להם בית קיבול, אף על פי שהם כלים גמורים וראויים למלאכתם, אינם מקבלים טומאה, ולמדים זה מן המקרא; אבל בכלי מתכות, אף פשוטיהם, כגון שפודים ודומיהם, מקבלים טומאה; **טָהוֹר בִּכְלֵי מַתְּכוֹת, טָמֵא בִּכְלֵי עֵץ** — גולמי כלי מתכות, היינו כלים שלא נגמרה מלאכתם אבל ראויים הם לתשמישם, אינם מקבלים טומאה, מפני שדרך כלים אלו שנעשים לכבוד ולהתכבד בהם לפני אורחים, ולפיכך אין משתמשים בהם עד שתיגמר כל מלאכתן; אבל גולמי כלי עץ מקבלים טומאה, מפני שכלים אלו עיקרם לשמוש בני אדם שאינם מקפידים על ההידור, וכשהם ראויים לתשמישם, אף שלא נגמרה מלאכתם, כבר משתמשים בהם, לפיכך דינם ככלים גמורים. **הַחַיָּב בַּשְּׁקָדִים הַמָּרִים, פָּטוּר בַּמְּתוּקִים** — השקדים המרים ראויים לאכילה רק בעודם קטנים, ואילו השקדים המתוקים אינם ראויים לאכילה אלא כשהם כבר גדולים; לפיכך הקטנים שבשקדים המרים חייבים במעשרות, אבל הקטנים שבשקדים המתוקים פטורים ממעשרות, לפי שאינם ראויים עדיין לאכילה; **הַחַיָּב בַּמְּתוּקִים, פָּטוּר בַּמָּרִים** — הגדולים שבמתוקים חייבים במעשרות, שנגמר פריים וראויים הם לאכילה, אבל הגדולים שבמרים פטורים ממעשרות, הואיל ואינם ראויים לאכילה כמות שהם עד שיתמתקו על ידי האש.

באור משנה ז

במשניות הקודמות הובאו הלכות שונות של שני דברים, שהנוהג בדבר אחד אינו נוהג בשני. משנתנו מביאה עניינים שונים, שבכל אחד מהם הדינים מתחלפים לפי זמנו, שבזמן שנוהג בו דין אחד אינו נוהג בו דין אחר.

הַתֶּמֶד — מים שנותנים על החרצנים והזגים של ענבים שנסחטו, וכשמחמיץ ותוסס נעשה משקה שיש בו טעם של יין (**עיין ברטנורא ו"תוספות יום טוב"**); **עַד שֶׁלֹּא הֶחֱמִיץ** — קודם שהחמיץ התמד, **אֵינוֹ נִקָּח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר** — שני, שכן המחלל מעשר שני שלו על כסף, מעלה את הכסף לירושלים ומוציאו שם על מיני מאכל ומשקה, כמו שכתוב (**דברים יד, כו**): "ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן וביין ובשכר"..., אבל התמד עד שלא החמיץ אינו אלא מים בלבד ואסור לקנותו בכסף מעשר. **וּפוֹסֵל אֶת הַמִּקְוֶה** — שכל מקוה שאין בו ארבעים סאה, אם נפלו לתוכו שלושה לוגים מים שאובים, פוסלים הם את המקוה, אבל אם נפל לתוכו יין או משקה אחר, אינו פוסל את המקוה אלא בשינוי מראה; והתמד עד שלא החמיץ, דינו כמים, ואם נפלו ממנו שלושה לוגים למקוה, כמבואר לעיל, פוסלים אותו; **מִשֶּׁהֶחֱמִיץ** — לאחר שהתמד החמיץ ונעשה יין, **נִקָּח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר** — שני, **וְאֵינוֹ פוֹסֵל אֶת הַמִּקְוֶה** — אלא בשינוי מראה, שדינו כיין גמור. **הָאַחִין הַשֻּׁתָּפִין** — שהם שותפים בירושתם, **כְּשֶׁחַיָּבִין בַּקָּלְבּוֹן, פְּטוּרִין מִמַּעֲשַׂר בְּהֵמָה** — קלבון היא תוספת מטבע שהיו מוסיפים על מחצית השקל למקדש, ושנינו במסכת שקלים (א, ז), שהשוקל בשביל עני או בשביל שכנו בתורת מתנה, פטור מן הקלבון, והוא הדין לאב ששוקל מנכסיו בשביל בניו בתורת מתנה, שפטור מן הקלבון. ברם, השותפים השוקלים את חצאי שקליהם כאחד חייבים בקלבון (או — לדעת אחרים — בקלבונות כמספר השותפים). בענין מעשר בהמה הלכה היא, שהשותפים פטורים ממעשר בהמה, מכל הולדות שנולדו להם בשותפות. משנתנו באה ללמד, שאם האחים, שירשו את אביהם, חלקו בנכסי הירושה, וחזרו ונשתתפו, הואיל ודינם כשותפים, שחייבים

מִן הַקֶּלְבּוֹן. כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מֶכֶר – אֵין קְנָס; וְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ קְנָס – אֵין מֶכֶר. כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מֵאוּן – אֵין חֲלִיצָה; וְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ חֲלִיצָה – אֵין מֵאוּן. כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ תְּקִיעָה – אֵין הַבְדָּלָה; וְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ הַבְדָּלָה – אֵין תְּקִיעָה: יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת – תּוֹקְעִין וְלֹא מַבְדִּילִין; בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת – מַבְדִּילִין וְלֹא תּוֹקְעִין. כֵּיצַד מַבְדִּילִין? הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ. רַבִּי דּוֹסָא אוֹמֵר: בֵּין קֹדֶשׁ חָמוּר לְקֹדֶשׁ הַקַּל.

פירוש ברטנורא

ממעשר בהמה מכל הנולדים להם כל ימי שותפות, שהשותפות פטור ממעשר בהמה, כדאיתא בבכורות בפרק בתרא [דף כ"ז], יהיה לך, ולא של שותפות. והתם מוקים ליה להאי קרא במעשר, ואע"ג דבבכור כתיב: **וכשחייבין במעשר בהמה.** כגון אם לא חלקו מעולם חייבין במעשר בהמה, לעשר כל הנולדים להם כל ימי שותפותם. דאמר התם, יכול אפילו קנו בתפוסת הבית, תלמוד לומר יהיה, מכל מקום: **ופטורין מן הקלבון.** לגמרי. ששולקין בין שניהם שקל שלם. שממון אביהם בחזקתו עומד. והאב השוקל על בניו או על אחד מבני עירו ופוטרו בשלו, פטור מן הקלבון, דתנן בשקלים [פ"א] השוקל בשביל העני או בשביל שכנו או בשביל בן עירו פטור, ובניו נמי אין מצות שקליהם עליו והוו להו כשכנו ובן עירו: **כל מקום שיש מכר.** שאדם יכול למכור את בתו. דהיינו כשהיא קטנה: **אין קנס.** אם נאנסה או נתפתתה אין לאביה חמשים כסף. דנערה כתיב, (דברים כ"ב) ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף: **וכל מקום שיש קנס.** דהיינו כשהיא נערה: **אין מכר.** שאין אדם מוכר את בתו לאחר שהביאה סימני נערות. ומתניתין ר' מאיר היא, דאמר קטנה מבת יום אחד עד שתביא שתי שערות יש לה מכר ואין לה קנס. משתביא שתי שערות עד שתבגר יש לה קנס ואין לה מכר. אבל חכמים אומרים, קטנה מבת שלש שנים ויום אחד עד שתביא שתי שערות. יש לה מכר ויש לה קנס. והלכה כחכמים. ונמצא שהבת מיום שנולדה עד שתראה לביאה יש לה מכר ואין לה קנס. ומשתראה לביאה עד שתביא סימנין, יש לה מכר ויש לה קנס. ומשתביא סימנין עד שתבגר, יש לה קנס ואין לה מכר. ואין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים: **כל מקום שיש מיאון.** יתומה שהשיאוה אמה ואחיה ואפילו לדעתה, יכולה למאן ויוצאה בלא גט, עד שתביא סימנין. וכל ימי קטנותה אינה ראויה לחליצה אם יבמה היא, דאיש כתיב בפרשה (שם כ"ה) ואם לא יחפוץ האיש, ומקשינן אשה לאיש. ומשנראית לחליצה אינה יכולה למאן: **כל מקום שיש תקיעה.** בערבי שבתות וימים טובים תוקעים שלש תקיעות להבטיל את העם ממלאכה ובין השמשות תוקע ומריע ותוקע ושובת: **אין הבדלה.** לא על הכוס ולא בתפלה. שאין הבדלה אלא במוצאי שבתות וימים טובים: **יום טוב שחל להיות בערב שבת תוקעים.** אע"פ שגם היום יום טוב היה ואין בו מלאכה, תוקעין להבטיל ממלאכת אוכל נפש: **ולא מבדילין,** מפני שהנכנס חמור מן היוצא: **חל להיות במוצאי שבת מבדילין.** לפי שהיוצא חמור מן הנכנס. ותקיעה אין כאן: **כיצד מבדילין.** בין שבת ליום טוב כשחל יום טוב להיות במוצאי שבת: **רבי דוסא אומר בין קודש חמור.** ואין הלכה כר' דוסא דלא מזלזלינן ביום טוב לקרותו קודש הקל:

משניות מבוארות – קהתי

בקלבון, פטורים הם ממעשר בהמה, כמו שבארנו לעיל; **כְּשֶׁחַיָּבִין בְּמַעֲשַׂר בְּהֵמָה, פְּטוּרִין מִן הַקֶּלְבּוֹן** — כגון אם לא חלקו האחים בנכסי הירושה מעולם, שנחשבים הנכסים כאילו עדיין הם ברשות אביהם, הואיל ואין דינם כשותפים, וחייבים הם במעשר בהמה מהוולדות שנולדו להם מבהמות הירושה, פטורים הם מן הקלבון, כדין האב ששוקל בשביל בניו, כמו שבארנו לעיל. **כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מֶכֶר** — לאב בבתו, שהוא זכאי למכור אותה לאמה, דהיינו כשהיא קטנה, **אֵין קְנָס** — אין לאב בבתו קנס, כלומר שהמאנס או המפתה אותה אינו חייב לשלם לאביה קנס חמישים כסף האמורים בנערה (דברים כב, כט); **וְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ קְנָס** — דהיינו כשהיא נערה (שהביאה סימני נערות לאחר שמלאו לה שתים־עשרה שנה ויום אחד), שהמאנס או המפתה אותה חייב לשלם לאביה קנס, **אֵין מֶכֶר** — אין אביה זכאי למכרה (עיין משנה כתובות ג, ח). — משנה זו היא לדעת רבי מאיר, אבל חכמים אומרים, שקטנה מבת שלוש שנים ויום אחד עד שתביא סימני נערות יש לה מכר ויש לה קנס; והלכה כחכמים. **כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מֵאוּן** — יתומה קטנה שהשיאוה אמה ואחיה מדעתה, יכולה היא למאן בבעלה עד שתביא סימני נערות ולומר שאינה רוצה בו, והיא יוצאת ממנו בלא גט, **אֵין חֲלִיצָה** — שקטנה אינה ראויה לחליצה, אם נפלה לייבום; **וְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ חֲלִיצָה** — דהיינו משהביאה סימני נערות, שראויה היא לחליצה, **אֵין מֵאוּן** — מאז אינה יכולה עוד למאן. **כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ תְּקִיעָה** — שכן בערבי שבתות היו נוהגים לתקוע שש תקיעות: ראשונה — לבטל מחרישה ושאר מלאכות שבשדה, והיא נעשתה במנחה; שנייה — לנעול החנויות; שלישית — קרוב לשקיעת החמה, לסלק קדירות מעל גבי הכירה ולהטמין ולהדליק, ושוהה אחריה כשיעור צליית דג קטן או כדי הדבקת פת בתנור, ותוקע ומריע ותוקע ושובת; ובאה המשנה להשמיענו, שאף ביום טוב שחל להיות ערב שבת היו תוקעים, כדי להבדיל את העם ממלאכת אוכל נפש, וכשיש תקיעה **אֵין הַבְדָּלָה** — דהיינו שבערב שבת אין אומרים "הבדלה" לא בתפילה ולא על הכוס; **וְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ הַבְדָּלָה** — דהיינו במוצאי שבת, **אֵין תְּקִיעָה** — כמו שמשנתנו מפרשת והולכת: **יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, תּוֹקְעִין** — כדי להודיע לעם שאסור מעתה לעשות מלאכת אוכל נפש המותרת ביום טוב, כמו שהזכרנו כבר לעיל, **וְלֹא מַבְדִּילִין** — מפני שקדושת שבת הנכנסת חמורה מקדושת יום טוב היוצאת; **בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת** — יום טוב שחל להיות במוצאי שבת, **מַבְדִּילִין וְלֹא תּוֹקְעִין** — לפי שקדושת שבת היוצאת חמורה מקדושת יום טוב הנכנסת. **כֵּיצַד מַבְדִּילִין** — ביום טוב שחל להיות במוצאי שבת? **הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ** — בגמרא מבואר, שבחתימת הברכה אומרים "המבדיל בין קודש לקודש", אבל בפתיחתה אומרים "המבדיל בין קודש לחול". **רַבִּי דּוֹסָא אוֹמֵר: בֵּין קֹדֶשׁ חָמוּר לְקֹדֶשׁ הַקַּל** — ואין הלכה כרבי דוסא, שאין לזלזל ביום טוב לקרותו "קודש הקל".

המשך ביאור למסכת ביצה ליום ראשון עמ' ב

1 לדבריו כל ההלכות שנאמרו על משניות רב מלכיא אמרם, ואף
2 הלכה זו נאמרה על המשנה בכתובות.

משנה

3
4 **לֹא יֹאמַר אָדָם לַמַּבָּח** [–לקצב] ביום טוב שֶׁקּוֹל לִי בְּדִינָר בָּשָׂר,
5 שאסור להזכיר פסיקת דמים ביום טוב, **אֲבָל** שׁוֹחֵט הטבח, וּמְחַלֵּק
6 **בֵּינֵיהֶם** את הבהמה כדרך שרגילים לחלק אותה:

גמרא

7
8 מבררת הגמרא: **הֵיכִי עָבִיד** – הרוצה לקנות בשר בשווי דינר או
9 בשנים איך יאמר לו. משיבה הגמרא: **כִּי הָא** – כמו

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף סד עמוד א. הגמרא מביאה טעם אחר לשיטת רב: **אֶלָּא הַיְינוּ טַעֲמָא דְּרַב** שאין בעלי חיים נידחין, **דְּיָלֵיף** [-שלומד] **מִבַּעַל מוּם עוֹבֵר** - שעתיד להתרפא, ודינו שרק בעוד המום בו פסול להקרבה, וכשיעבור המום ניתן להקריבו, והרי **בַּעַל מוּם עוֹבֵר, לָאו אַף עַל גַּב דְּלֹא חֲזֵי הַשְׁתָּא** - האם לא דינו שאפילו שכשהמום עליו הוא לא ראוי, מכל מקום **כִּי הֲדַר מִיחֲזֵי** - כשעבר מומו ושוב הוא ראוי, **שַׁפִּיר דָּמֵי** - כשר לקרבן, **הָכָא נַמִּי** - אף השעיר שהיה ראוי מתחילה ונדחה במיתת חבירו **לֹא שְׁנָא** - אין דינו שונה מבעל מום עובר, וכיון שעתה חוזר להיות ראוי כשמביאים לו בן זוג אחר, כשר.

הגמרא מבררת מנין שבעל מום עובר שעבר מומו כשר. שואלת הגמרא: **וְהָתָם** - בבעל מום עובר **מְנָא לָן** - מנין לנו שכשעבר מומו כשר לקרבן, ואינו נדחה לעולם. משיבה הגמרא: **דִּכְתִיב** (ויקרא כב כה) **'כִּי מָשְׁחָתָם בָּהֶם מוּם בָּם** לֹא יֵרָצוּ', ומשמע שדווקא כש**'מוּם בָּם' הוּא דְּלֹא יֵרָצוּ, הָא** - אבל כש**עָבַר מוּמָן יֵרָצוּ,** וכשר לקרבן. **וְרַבִּי יוֹחָנָן** הסובר שבעלי חיים שנדחו אינם חוזרים ונראים יאמר **שִׁמְעָטָ רַחֲמָנָא** - מיעטה התורה וכתבה **'בָּהֶם',** לדייק שדווקא **הֵם** - בעלי מומין **הוּא דְּכִי עָבַר מוּמָן יֵרָצוּ** לקרבן, **הָא** - אבל **כָּל** שאר בעלי חיים **הִדְּחוּיִין, הוֹאִיל וְנִדְּחוּ** פעם אחת, **נִדְּחוּ** לעולם. **וְרַב** שלמד מבעל מום לשאר דחויין יבאר **דַּהַהוּא** - המיעוט **'בָּהֶם'** בא ללמד שדווקא כשבעלי המומים **בְּעֵינֵיהוּ** - ניכרים בפני עצמם ואינם מעורבים באחרים **הוּא דְּלֹא מִירְצוּ** לקרבן, **הָא עַל יְדֵי תַּעֲרוּבוֹת** - אבל כשנתערבו בכשרים **מִירְצוּ** - ירצו לקרבן אפילו כשעדיין המום בהם, וכדעת רבי אליעזר להלן, **כְּדְתְנַן** במשנה (זבחים עז:), **אֵיבָרִים** של כמה קרבנות עולה **תְּמִימִים** שנתערבו **בְּאֵיבָרִים בַּעֲלֵי מוּמִין** - של בהמה בעלת מום, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אִם** כבר **קָרַב הָרֹאשׁ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן** לפני שהרגישו שהתערבו בפסולים, תולים לקולא שהראש שקרב הוא מהבעלת מום, **וַיַּקְרִיבוּ** את **כָּל הָרָאשִׁין כּוּלָּן,** וכן אם קרבו כבר **כְּרָעָיו שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, יַקְרִיבוּ** את **כָּל הַכְּרָעַיִם כּוּלָּן,** משום שכשנתערבו אין בהם איסור דאורייתא שספיקו לחומרא, כיון שהתורה הזהירה עליהם רק כשהם בפני עצמם, כנדרש מתיבת 'בהם', וכשקרב אחד מהם יש רק ספק דרבנן ותולים לקולא. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֲפִילּוּ** שכבר **קָרְבוּ** האיברים **כּוּלָּן חוּץ מֵאֶחָד מֵהֶן,** אותו אחד **יֵצֵא לְבֵית הַשְׂרֵיפָה,** שעדיין יש לומר שמא האבר הנותר הוא מבעלת מום, ואינו ניתר בתערובת, משום שלא תולים שהאבר האסור כבר קרב.

הגמרא ממשיכה לפרש את טעמי רב ורבי יוחנן. שואלת הגמרא: **וְאִידָךְ** - רבי יוחנן שדרש מ'בָּהֶם' למעט שדווקא בעלי מום ירצו לקרבן כשעבר מומם אולם שאר בעלי חיים אינם חוזרים ונראים, מנין דורש שבעלי מומין כשרים בתערובת. משיבה הגמרא: **נַפְקָא לֵיהּ** - הוא לומד דרשה זו **מִ'בָּם' 'בָּהֶם',** כלומר, שיכלה התורה לכתוב 'משחתם בם' וכתבה 'בהם', מלשון יתירה נלמד שבעלי מומין כשרים בתערובת. שואלת הגמרא: **וְאִידָךְ** - רב שלמד את ההיתר בתערובת מתיבת 'בהם', מה ידרוש מהיתור של האות ה'. משיבה הגמרא: רב **'בָּם' 'בָּהֶם' לֹא דָּרִישׁ,** שכן הוא דרך התורה לכתוב.

הגמרא חוזרת לברר את דעת רב. שואלת הגמרא: **וּלְרַב, נְהִי נַמִּי** - אף אם סובר **דְּבַעֲלֵי חַיִּים אֵינָן נִדְּחִין,** עדיין יש להבין מה עדיפותו של השעיר מהזוג הראשון, ומדוע לא נאמר **אִי בָּעֵי הַאי** - שאם ירצה להקריב את השעיר מהזוג הראשון, **נַקְרִיב** - יקריב אותו, **וְאִי בָּעֵי הַאי** - ואם ירצה להקריב את השעיר מהזוג השני, **נַקְרִיב,** שהרי שניהם ראויים כעת. משיבה הגמרא: **אָמַר רָבָא, רַב סָבַר לָהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר מִצְוָה בָּרִאשׁוֹן** דווקא. מבררת הגמרא: **הֵי** - היכן מצאנו **שֶׁרַבִּי יוֹסֵי** סובר שמצוה בראשון, **אִי נַיְמָא** - אם נאמר שהכוונה **לְרַבִּי יוֹסֵי** דְּשנינו לגבי **קוּפּוֹת** מחצית השקל, **דְּתְנַן** במשנה (שקלים פ"ג מ"ב), **שָׁלֹשׁ קוּפּוֹת שֶׁל שָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ סְאִין** היו במקדש, **שֶׁכָּהֵן תּוֹרְמִין** הכהנים **אֶת הַלִּשְׁכָּה** - ממלאים אותם מהשקלים שנאספו בלשכה בקופות הגדולות, שלש פעמים בשנה, בפסח בעצרת ובסוכות, **וְכָתוּב עֲלֵיהֶן אָלֶף בֵּית גִּימֶל,** על כל אחת אות אחת. **וְתַנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, לָמָּה כָּתוּב עֲלֵיהֶן אָלֶף בֵּית גִּימֶל,** כדי **לֵידַע אֵיזֶה מֵהֶן נִתְרַמָּה רִאשׁוֹן, וּלְהָבִיא הֵימֶנָּה** קרבנות ציבור **רִאשׁוֹן** לפני הקופות האחרות, משום **שֶׁמִּצְוָה בָּרִאשׁוֹן.** הרי שלרבי יוסי יש לקיים את המצוה בראשון, וכדבריו סבר רב שאמר שמקריבים דווקא את השעיר הראשון.

רש"י

דף סד עמוד א. **הא על ידי תערובת ירצו.** כרבי אליעזר: **איברים.** של עולה תמימה שנתערבו בהן איברי בעלת מום אחת: **אם קרב הראש של אחד מהן.** קודם שהרגישו בדבר: **יקריבו כל הראשין כולן.** ותולין האיסור באותו שקרב כבר ותלינן לקולא דהואיל ונתערבו אין כאן ספק איסור דאורייתא למיזל לחומרא דלא הזהירה תורה עליהן אלא כשהן בעצמן שנאמר בהם כי משחתם בהם מום בם כי איתנהו בעינייהו: **מכם בהם.** מדמצי למיכתב בם וכתב בהם:

משנה

אסרו חכמים לשקול ביו"ט משום עובדין דחול. משנתינו דנה אם מותר לשקול בשינוי: **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שׁוֹקֵל אָדָם בָּשָׂר כְּנֶגֶד הַכְּלִי שיודע משקלו, אוֹ כְּנֶגֶד הַקּוֹפִּין** – סכין גדולה של קצבים, שאין רגילין לשקול כנגדם בחול. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵין מַשְׁגִּיחִין** – אין מעיינין **בְּכַף מֹאזְנַיִם** לשקול בהם **כָּל עִיקָּר** – אפילו על ידי שינוי:

גמרא

שואלת הגמרא: **מַאי** – מה בא לרבות הלשון 'אין משגיחין בכף מאזנים **כָּל עִיקָּר**', ולא אמרו סתם 'וחכמים אוסרים'. **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, אֲפִילּוּ** אינו מניח בשר על המשקל למטרת שקילה אלא **לְשָׁמְרוֹ מִן הָעֲכָבָרִים,** אסרו חכמים מפני שנראה כשוקל. מוסיפה הגמרא, **אָמַר רַב אִידִי בַּר אָבִין, וְהוּא** – מה שאסרו אפילו לשמרו מן העכברים, אינו אלא כגון **דְּתַלְיָא בִּתְרֵיטָא** – שהמאזנים תלויים בטבעת שבה תולין אותם כששוקלים כדי ששתי הכפות יהיו ישרות, משום שנראה שנותנו לשם משקל, אבל אם מונחים במקום אחר שאין דרך לשקול בהם שם, מותר.

* * *

מביאה הגמרא דינים נוספים בענין שקילת ומכירת בשר ביו"ט: **וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, טַבָּח אוּמָּן** – מומחה, שיודע לשקול בידו, **אָסוּר** לו **לִשְׁקוֹל בָּשָׂר כַּיָּד** כנגד משקל שאוחז בידו השניה, לפי שאומן דרכו בכך ודרך חול הוא אצלו. **וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, טַבָּח אוּמָּן, אָסוּר לִשְׁקוֹל בָּשָׂר בְּמַיִם** – שממלא מים בכלי שיש בדופנו חריצים לסימן, ומכניס לתוכו חתיכת בשר וכפי מה שהמים עולים ומגיעים לאחד החריצים יודע משקל הבשר, ואסור ביו"ט מפני שהדרך לשקול כן בחול.

וְאָמַר רַב חִיָּיא בַּר אַשִּׁי, אָסוּר לטבח **לַעֲשׂוֹת בֵּית יָד בַּבָּשָׂר** – נקב שהלוקח אוחז שם כשמוליך הבשר לביתו, משום שביו"ט צריך לשנות מדרך חול, להיכר שאסור בו מקח וממכר. **אָמַר רָבִינָא, וּבְרָדָא** – לעשות הנקב באצבעו בלי סכין **שָׁרֵי,** שזה שינוי מדרך חול. **אָמַר רַב הוּנָא, מוּתָּר לַעֲשׂוֹת** ביו"ט **סִימָן בַּבָּשָׂר** כדי שיכיר שלא הוחלף בבשר אחר, **כִּי הָא** – כגון סימן זה **דְּעִשָּׂה רַבָּה בַּר רַב הוּנָא** כששלח בשר לביתו שהיה **מְחַתֵּךְ לָהּ אַתְּלַת קַרְנָתָא** – היה רגיל לעשות כל חתיכה בעלת שלש קרנות.

* * *

מספרת הגמרא: **רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי** כשהיו חולקין בשר ביניהם, היו **שׁוֹקְלִין** במאזנים **מָנָה כְּנֶגֶד מָנָה בְּיוֹם טוֹב,** כדי לדעת שמשקלם שוה. מקשה הגמרא, **בְּמַאן** – כשיטת מי הם נהגו היתר בדבר, הרי אין זה **לֹא כְּרַבִּי יְהוּדָה וְלֹא כְּרַבָּנָן** במשנתינו, שהרי **אִי כְּרַבִּי יְהוּדָה, הָאֲמַר שׁוֹקֵל אָדָם בָּשָׂר כְּנֶגֶד הַכְּלִי אוֹ כְּנֶגֶד הַקּוֹפִּין,** ומשמע **שכְּנֶגֶד הַכְּלִי אִין** – מותר לשקול, שאין הדרך כן בחול, אבל **כְּנֶגֶד מִידֵּי אַחֲרִינָא** [–דבר אחר], כגון מנה כנגד מנה, שכן דרך כל החולקים ביניהם, **לֹא. וְאִי כְּרַבָּנָן, הָא אָמְרֵי אֵין מַשְׁגִּיחִין בְּכַף מֹאזְנַיִם כָּל עִיקָּר,** אפילו כנגד כלי, וכל שכן מנה כנגד מנה. מתרצת הגמרא: **אֵינְהוּ דְּעָבוּד** – הם עשו כְּדעת **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ** שמתיר, **דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, שׁוֹקְלִין מָנָה כְּנֶגֶד מָנָה בְּיוֹם טוֹב.**

אָמַר רַב יוֹסֵף, הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, הוֹאִיל **וּתְנַן** במשנה **בְּבְכוֹרוֹת כְּוָתֵיהּ** – כמותו. **דִּתְנַן, פְּסוּלֵי הַמּוּקְדָּשִׁין הַנָּאָתָן** – הנאת מכירתן ביוקר הוא **לְהֶקְדֵּשׁ,** שהרי יש להם פדיון ודמיהם להקדש, ולכן נוהגים מנהג חול במכירתן, חוץ מן הבכור והמעשר שהנאת מכירתן ביוקר היא לבעלים [שהרי אינם נפדים במומן, אלא נאכלים לבעליהם במומן, הבכור לכהן והמעשר לישראל], ולכך אין לנהוג מנהג חולין במכירתם אם נפל בהם מום ושחטם [כגון למוכרן באטליז ולשקול בשרם במאזנים], כיון שהוא בזיון הקדש, **וְכשמוכרו בביתו שׁוֹקְלִין מָנָה כְּנֶגֶד מָנָה בְּבְכוֹר** – אם יש לו חתיכת בשר חולין שיודע משקלה יכול לשקול כנגדה בשר בכור. הרי ששקילת מנה כנגד מנה אינה נחשבת מעשה חול וכדעת רבי יהושע שהתיר לשקול מנה כנגד מנה ביו"ט.

דוחה הגמרא: **אָמַר** – **לֵיהּ אַבַּיֵי** לרב יוסף, **וְדִלְמָא לֹא הִיא** – שמא לא כדבריך, ואין ראיה שהמשנה בבכורות ורבי יהושע בשיטה אחת הם. שמא **עַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הָכָא** לענין יו"ט **אֶלָּא** מפני **דְּלֵיכָּא בִּזְיוֹן קָדָשִׁים,** ואיסור השקילה הוא רק משום עובדין דחול, **אֲבָל הָתָם** לגבי בכור **דְּאִיכָּא בִּזְיוֹן קָדָשִׁים, לֹא** – אפשר שאוסר לשקול מנה כנגד מנה. **אִי נַמִּי** – וכן אין ראיה לגבי יו"ט מהמשנה בבכורות, שמא **עַד כָּאן לֹא קָאָמְרֵי רַבָּנָן הָתָם** לגבי בכור שמותר למכור באופן זה, **אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלֹא מֶחֱזֵי כְּעוֹבְדִין דְּחוֹל** – משום שבמכירה אין זה נראה כמעשה חולין, שאין דרך המוכרים לשקול מנה כנגד מנה, **אֲבָל הָכָא** לענין חלוקת בשר בין שותפים כמעשה של רבי חייא ורבי שמעון ברבי, **דְּמֶחֱזֵי כְּעוֹבְדִין דְּחוֹל** – שנראה כמעשה חול, שכן דרך שותפים לחלוק מנה כנגד מנה, **לֹא** – אולי סוברים רבנן שאסור אף מנה כנגד מנה.

* * *

הגמרא חוזרת לבירור המעשה עם רבי חייא ורבי שמעון ברבי, שכשחלקו בשר ביניהם הקפידו לשקלו: **לְמֵימְרָא דְּקָפְדֵי אַהֲדָדֵי** – האם נאמר שרבי חייא ורבי שמעון הקפידו זה על זה, **וְהָא** – והלא מתוך חיבה שביניהם נהגו לוותר וליטול זה משל זה, שהרי **הָנְהוּ** [–אותם] **שַׁב כַּנִּיתָא** – שבעה דגים **דְּאָתוּ לְבֵי רַבִּי** – שהגיעו לביתו של רבי, **וְאִשְׁתְּכַח חָמֵשׁ מִנַּיְיהוּ** – ואחר כך נמצאו חמשה מהם **בֵּי** – בביתו של **רַבִּי חִיָּיא** שנטלם, **וְלֹא קָפִיד** – ולא הקפיד עליו **רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי** לומר הוא ניזון מבית אבי יותר ממני. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב פַּפָּא, שְׁדֵי גַּבְרָא בֵּינַיְיהוּ** – הטל אדם אחר ביניהם, כלומר, אכן מעשה זה לא היה בין רבי שמעון ברבי ורבי חייא, אלא באחד מהם שחלק בשר עם אדם אחר שהיה רגיל לחלוק עמו. ומפרשת הגמרא, **אִי** – או שזה היה **רַבִּי חִיָּיא** וחלק עם **רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי, אִי** – או שזה היה **רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי** וחלק עם **בַּר קַפָּרָא:**

משנה

מלאכת אוכל נפש הותרה ביו"ט. המשנה שלפנינו דנה אם הותרו אף דברים שאינם נאכלים בעצמם, אלא מכשירי אוכל נפש, כגון השחזת סכין כדי לחתוך בו מאכל: **אֵין מַשְׁחִיזִין** – מחדדין **אֶת הַסַּכִּין בְּיוֹם טוֹב** במשחזת. **אֲבָל מַשִּׂיאָה** – משחיזה **עַל גַּבֵּי חֲבֵרְתָּהּ,** שהוא שינוי מדרך חול:

גמרא

על מה ששנינו 'אין משחיזין את הסכין ביו"ט', **אָמַר רַב הוּנָא, לֹא שָׁנוּ, אֶלָּא בְּמַשְׁחֶזֶת שֶׁל אֶבֶן,** שמתקנת אותו היטב, ונראה כמעשה חול, **אֲבָל בְּמַשְׁחֶזֶת שֶׁל עֵץ** שאינה מתקנת היטב, **מוּתָּר.**

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הָא דְּאָמְרַתְּ שבשֶׁל **אֶבֶן אָסוּר, לֹא אֲמָרָן אֶלָּא לְחַדְּדָהּ, אֲבָל** אם מעבירה על המשחזת כדי **לְהַעֲבִיר שַׁמְנוּנִיתָהּ** – שומן הדבוק עליה, **מוּתָּר,** שאין בזה תיקון כלי אלא כהדחה במים. מדייקת הגמרא, **מִכְּלָל** זה אתה שומע **דְּבְשֶׁל עֵץ אֲפִילּוּ** אם מעבירה בשביל **לְחַדְּדָהּ נַמִּי מוּתָּר,** שהרי מה שאסור בשל אבן התיר רב הונא בשל עץ, ואם בשל אבן האיסור הוא דווקא לחדדה, בשל עץ מותר אפילו לחדדה.

אִיכָּא דְּמַתְנִי לָהּ אַסֵּיפָא – יש ששנו את דברי רב יהודה על סוף דברי רב הונא, שאמר **שבְּשֶׁל עֵץ מוּתָּר. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הָא דְּאָמְרַתְּ בְּשֶׁל עֵץ מוּתָּר, לֹא אֲמָרָן אֶלָּא** כשעושה זאת כדי **לְהַעֲבִיר שַׁמְנוּנִיתָהּ, אֲבָל** אם בשביל **לְחַדְּדָהּ, אָסוּר,** שנראה כמתקן כלי. מדייקת הגמרא, **מִכְּלָל** זה אתה שומע **דְּבְשֶׁל אֶבֶן, אֲפִילּוּ** בשביל **לְהַעֲבִיר שַׁמְנוּנִיתָהּ אָסוּר,** שהרי מה שהתיר רב הונא בשל עץ אסר בשל אבן, וכיון שלא התיר בשל עץ אלא להעביר שמנוניתה, בשל אבן אפילו זה אסר, שמא יבוא לחדדה.

מביאה הגמרא דעה אחרת, הסוברת שרב יהודה לא אמר את דבריו על דברי רב הונא, אלא על המשנה, וגם לדעה זו נחלקו אם

המשך בעמוד קפא

משנה ר' יהודה אומר שוקל אדם בשר – טבח המוכר בשר במשקל, אף על פי שאסור לשקול בליטרא, דהיינו מעשה חול, מותר הוא לשקול כנגד הכלי וכנגד הקופיץ – סכין גדול שקוצבין בו בשר – דאיכא שנוי, ולא הוי מעשה דחול. אין משגיחין – אין מעיינין. **גמרא** מאי כל עיקר – מאי אתא לרבויי האי "כל עיקר"? נימא: וחכמים אוסרין. אפילו לשמרו מן העכברים – אין נותנין אותו במאזנים התלויין ביתד גבוה. והוא דתליא בתרייסא – בטבעת, שתולין אותן בה כששוקלין, דמחזי כנותנו לשם משקל. טבח אומן – שיודע לכוין משקל כנגד משקל בידיו. אסור לשקול בשר ביד – לאחוז הליטרא בידו אחת והבשר בידו אחרת ולכוין, דבחול נמי, כיון דאומן הוא בכך – אורחיה הכי. במים – שיש לו שנתות וסימנים בבלי, ונותנין בו מים, והסימנים מודיעין אותו כמה המים עולין למעלה בשביל ליטרא בשר, שכבר שיערו לכך. בית יד – נקב לאחוז בו. ובידא שרי – לנקוב באצבעו שרי, דלאו דרך חול הוא. אבל בסכין – דרך חול הוא, כשמוכר בשר עושה בו בית יד ונותנו ללוקח להוליכו לביתו. וביום טוב צריך לשנות, לעשות היכר שאין מקח וממכר מותר בו. סימן בבשר – שלא יחליפהו הנושאו. אתלת קרנתא – כשהיה משלח הבשר לביתו, היה רגיל לעשות כל חתיכה בעלת שלש קרנות, וכבר היו מכירין אנשי ביתו שזה היה סימן שלו. ר' חייא ורבי שמעון ברבי – כשהיו חולקין בשר ביניהם, היו שוקלין אותה מנה כנגד מנה ביום טוב. כנגד כלי אין – דבחול לאו הכי אורחיה. אבל מנה כנגד מנה – כך דרך כל החולקין. הואיל ותנן בבכורות בותיה – דאסור לשקול ולמכור בכור בעל מום ששחטו כהן בליטרא, שלא לעשות מעשה חול בקדשים, דבזיון הוא, וקתני דמנה כנגד מנה, ויודע כמה משקל ראשונה, ושוקל כנגדה – מותר. אלמא: לאו עובדא דחול חשיב ליה. דתנן פסולי המוקדשין הנאתן לחקדש ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור – סיפא דמתני' נקט, ורישא הכי איתא: כל פסולי המוקדשין נמכרים באטליז ונשקלים בליטרא, חוץ מן הבכור והמעשר שהנייתן לבעלים, אבל פסולי המוקדשין הנייתן להקדש, ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור. וכן פירושה: כל קדשים בעלי מומים שנפדו במומן, אף על פי שעדיין מקצת קדושה עליהן, שאסרן הכתוב בגיזה ועבודה, כדאמרינן בבכורות (טו,א): "תזבח" – ולא גיזה וכו' – אפילו הכי נוהגין מעשה חולין בהן בזו, שנשחטין באטליז ונמכרין באטליז בליטרא. חוץ מן הבכור והמעשר שהניית מכירתן ביוקר אינה להקדש אלא לבעלים, לפי שאין להם פדיון במומם להיות דמיהן נכנסין לקדושתן. דבבכור נאמר "לא תפדה", ובמעשר נאמר "לא יגאל" (ויקרא כז), אלא נאכלין לבעלים במומן. הלכך, אין נוהגין בהן מעשה חולין במכירת בשרם, כשנפל בהן מום ושחטום הבעלים, בעלים דבכור – כהן, ובעלים דמעשר – ישראל. אבל שאר פסולי המוקדשים – הניית מכירתן ביוקר להקדש היא, ואף על פי שכבר נפדו קודם שחיטה. דהא קודם פדייה אין נשחטין, דבעי העמדה והערכה – אפילו הכי הניית מכירתן ביוקר להקדש, שלפי מה שיודע שהנאתו יפה – הוא מוסיף פדיונו מתחלתו. לפיכך מבזין אותו למוכרו באטליז, שהכל פונים שם ליקח בשר. ושוקלין מנה כנגד מנה – כשמוכרו בתוך הבית. אלמא: כי האי גונא – לאו משקל הוי. לא היא – לא סבירא להו לרבנן דבכורות כר' יהושע ביום טוב, ולא ר' יהושע סבירא ליה בבכור דשרי. עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דלא עביד מעשה דחול – דהתם מכירה היא, ואין דרך לשקול בשר הנמכר במנה כנגד מנה. אבל הכא – גבי רבי חייא ור' שמעון ברבי, קא עבדי עובדין דחול, דהא חלוקה היא, וכן דרך כל החולקין, ולא סבירא להו לרבנן דבכורות כר' יהושע. ומי קפדי אהדדי – ר' חייא ור' שמעון ברבי לחלוק בשר במשקל? והלא מוותרין זה לזה ונוטלין זה משל זה, משום חבה. דהנהו שב בניתא – שבעה דגים שבאו לרבי, ונמצא שנטל רבי חייא חמש והוליכן לביתו. ולא קפיד רבי שמעון ברבי – לומר: משל אבי הוא נזון יותר ממני. אי ר' חייא ור' ישמעאל בר' יוסי – היו אותן שחלקו, שהן היו רגילין ליקח זה עם זה, אי ר' שמעון ברבי ובר קפרא. **משנה** אין משחיזין – אגוייזי"ר בלע"ז. אבל משיאה על גבי חברתה – דמשני מדרך חול. **גמרא** משחזת של אבן – דמתקנת ליה שפיר, דמחזי במתקן בחול. מכלל דכשל עץ כו' – גמרא קא דייק, מדאוקי רב יהודה איסורא בשל אבן בלחדדה, מכלל דבשל עץ – אף לחדדה שרי. דמאי דאסר רב הונא בשל אבן – שרי דכוותה בשל עץ. איכא דמתני לה – להא דרב יהודה דרב הונא. איכא דמתני לה – דמלתיה דרב הונא, ולאו אמלתיה דרב הונא. לחדדה – הוי תקון. להעביר שמנונית – אינו אלא כהדחה בעלמא. מתיר אף מכשירי אוכל נפש – וטעמא משום דדריש "יעשה לכם" – לכל צרכיכם. דרשינן משמש – נדרוש משמרן.

1 **משנה** רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שׁוֹקֵל אָדָם בָּשָׂר כְּנֶגֶד הַכְּלִי אוֹ כְּנֶגֶד הַקּוֹפִיץ, וְחֲכָמִים אוֹמְרִים:
2 אֵין מַשְׁגִּיחִין בְּכָךְ מֵאֹזְנַיִם כָּל עִיקָּר. **גמרא** מַאי כָּל עִיקָּר? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל:
3 אֲפִילּוּ לְשָׁמְרוֹ מִן הָעַכְבָּרִים. אֲמַר רַב אִידִי בַּר אָבִין: וְהוּא דְּתַלְיָא בְּתְרִיטָא. וְאָמַר רַב יְהוּדָה
4 אָמַר שְׁמוּאֵל: טַבָּח אוּמָּן אָסוּר לִשְׁקוֹל בָּשָׂר בַּיָּד. וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: טַבָּח
5 אוּמָּן אָסוּר לִשְׁקוֹל בָּשָׂר בַּמַּיִם. וְאָמַר רַב חִיָּיא בַּר אַשִׁי: אָסוּר לַעֲשׂוֹת בֵּית יָד בְּבָשָׂר.
6 אָמַר רָבִינָא: וּבִידָא שָׁרֵי. אָמַר רַב הוּנָא: מוּתָּר לַעֲשׂוֹת סִימָן בְּבָשָׂר. כִּי הָא דְּרַבָּה בַּר
7 רַב הוּנָא מְחַתֵּךְ לָהּ אַתְּלַת קַרְנָתָא. רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי שׁוֹקְלִין מָנָה כְּנֶגֶד מָנָה
8 בְּיוֹם טוֹב. כְּמַאן? לָא כְּרַבִּי יְהוּדָה וְלֹא כְּרַבָּנַן! אִי כְּרַבִּי יְהוּדָה - הָאָמַר שׁוֹקֵל אָדָם בָּשָׂר
9 כְּנֶגֶד הַכְּלִי אוֹ כְּנֶגֶד הַקּוֹפִיץ, כְּנֶגֶד הַכְּלִי - אִין, כְּנֶגֶד מִידֵּי אַחֲרִינָא - לָא. אִי כְּרַבָּנַן - הָא
10 אָמְרִי אֵין מַשְׁגִּיחִין בְּכָךְ מֵאֹזְנַיִם כָּל עִיקָּר! אֵינְהוּ דַּעֲבוּד כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
11 אוֹמֵר: שׁוֹקְלִין מָנָה כְּנֶגֶד מָנָה בְּיוֹם טוֹב. אָמַר רַב יוֹסֵף: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, הוֹאִיל וּתְנַן
12 בְּבְכוֹרוֹת בְּוָתֵיהּ. דְּתָנַן: פְּסוּלֵי הַמּוּקְדָּשִׁין הֲנָאָתָן לַהֶקְדֵּשׁ, וְשׁוֹקְלִין מָנָה כְּנֶגֶד מָנָה בִּבְכוֹר.
13 אֲמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: וְדִלְמָא לָא הִיא, עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הָכָא - אֶלָּא דְּלֵיכָּא בִּזְיוֹן
14 קָדָשִׁים, אֲבָל הָתָם דְּאִיכָּא בִּזְיוֹן קָדָשִׁים - לָא. אִי נַמִי, עַד כָּאן לָא קָאָמְרִי רַבָּנַן הָתָם -
15 אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלָא מָחֲזֵי כְּעוֹבְדִין דְּחוֹל, אֲבָל הָכָא דְּמָחֲזֵי כְּעוֹבְדִין דְּחוֹל - לָא. לְמֵימְרָא דְּקָפְדֵי
16 אַהֲדָדֵי? וְהָא הָנְהוּ שַׁב בְּנִיתָא דַּאֲתוּ לְבֵי רַבִּי, וְאִשְׁתַּכַּח חָמֵשׁ מַנְיֵיהוּ בֵּי רַבִּי חִיָּיא, וְלָא
17 קָפִיד רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי? אֲמַר רַב פַּפָּא: שְׁדֵי גַּבְרָא בֵּינְיֵיהוּ, אִי רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל
18 בְּרַבִּי יוֹסֵי, אִי רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי וּבַר קַפָּרָא. **משנה** אֵין מְשַׁחִיזִין אֶת הַסַּכִּין בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל
19 מַשִּׂיאָהּ עַל גַּבֵּי חֲבֵרְתָּהּ. **גמרא** אָמַר רַב הוּנָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּמַשְׁחֶזֶת שֶׁל אֶבֶן, אֲבָל
20 בְּמַשְׁחֶזֶת שֶׁל עֵץ - מוּתָּר. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הָא דְּאָמְרַתְּ שֶׁל אֶבֶן אָסוּר - לָא
21 אָמְרַן אֶלָּא לְחַדְּדָהּ, אֲבָל לְהַעֲבִיר שַׁמְנוּנִיתָהּ - מוּתָּר. מִכְּלָל דְּבְשֶׁל עֵץ - אֲפִילּוּ לְחַדְּדָהּ
22 נַמִי - מוּתָּר. אִיכָּא דְּמַתְנֵי לָהּ אַסִּיפָא: בְּשֶׁל עֵץ מוּתָּר. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הָא
23 דְּאָמְרַתְּ בְּשֶׁל עֵץ מוּתָּר - לָא אָמְרַן אֶלָּא לְהַעֲבִיר שַׁמְנוּנִיתָהּ, אֲבָל לְחַדְּדָהּ - אָסוּר. מִכְּלָל
24 דְּבְשֶׁל אֶבֶן - אֲפִילּוּ לְהַעֲבִיר שַׁמְנוּנִיתָהּ אָסוּר. אִיכָּא דְּמַתְנֵי לָהּ אַמַּתְנִיתִין: אֵין מַשְׁחִיזִין
25 אֶת הַסַּכִּין בְּיוֹם טוֹב, אֲמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְחַדְּדָהּ, אֲבָל לְהַעֲבִיר
26 שַׁמְנוּנִיתָהּ - מוּתָּר. מִכְּלָל דְּעַל גַּבֵּי חֲבֵרְתָּהּ - אֲפִילּוּ לְחַדְּדָהּ נַמִי מוּתָּר. וְאִיכָּא דְּמַתְנֵי לָהּ
27 אַסִּיפָא: אֲבָל מַשִּׂיאָהּ עַל גַּבֵּי חֲבֵרְתָּהּ, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְהַעֲבִיר
28 שַׁמְנוּנִיתָהּ, אֲבָל לְחַדְּדָהּ - אָסוּר. מִכְּלָל דְּבְמַשְׁחֶזֶת - אֲפִילּוּ לְהַעֲבִיר שַׁמְנוּנִיתָהּ אָסוּר. מַאן
29 תַּנָּא דְּבְמַשְׁחֶזֶת אָסוּר? אֲמַר רַב חִסְדָּא: דְּלָא כְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּתַנְיָא: אֵין בֵּין יוֹם טוֹב לְשַׁבָּת
30 אֶלָּא אוֹכֶל נֶפֶשׁ בִּלְבַד, רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר אַף מַכְשִׁירֵי אוֹכֶל נֶפֶשׁ. אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב
31 חִסְדָּא: דְּרִשִׁינַן מִשְּׁמָךְ הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. אֲמַר לֵיהּ: יְהֵא רַעֲוָא דְּכָל כִּי הָנֵי מִילֵּי מַעֲלַיְיתָא
32 תִּדְרְשׁוּן מִשְּׁמַאי. אֲמַר רַב גְּחֶמְיָה בְּרֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף: הָוָה קָאֵימְנָא קַמֵּיהּ דְּרָבָא, וַהֲוָה קָא

מעבר

מעבר

גריפת תנור וכירים – פירש רבינו יצחק אשוויי גומות. ולא נהירא, דאם כן לא הוי דומיא דהני אחריני, דחשיבי משום דהוי תקון כלי. לכן נראה לי דמיירי בתנור חדש ועדיין יש בו אבנים ועפר שלא פינו, וכשיסיר אותם אבנים ועפר – הויין כמו גמר מלאכתן, וחייב משום מכה בפטיש. דכל גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש. ומכל מקום קשה: דבלא טעמא דמשום מכה בפטיש תיפוק ליה דהוי אסור משום מוקצה, דאפר ואבנים שבתוכו מוקצות הן!! ומכאן אומר רבינו יצחק בן אברהם: דטלטול מוקצה התירו משום אוכל נפש, ומכאן יש להביא ראיה למה דאמר בפרק קמא (יב,ב).

רבינא אמר וכו' מידי דהוה אקוץ ברשות הרבים – דשרי לטלטל אצדדים, אף על גב דהוי מלאכה. וקשה: דמשמע הכא דרבינא אית ליה מוקצה, מדקאמר מידי דהוה אקוץ ברשות הרבים, דאי לאו הכי הוה אסור מטעם מוקצה. ובפרק "מי שהחשיך" (שבת קנז,א) משמע דאית ליה כרבי שמעון, דלית ליה מוקצה. דפליגי התם רב אחא ורבינא חד אמר לקולא וחד אמר לחומרא, ובכל מקום רב אחא לחומרא ורבינא לקולא! ויש לומר: דהכא קאמר רבינא אליבא דרב יהודה אמר שמואל, דאסר שפוד לטלטלו. אבל איהו סבירא ליה דשרי. אבל קשה מדשמואל אדשמואל: דהתם, פרק "מי שהחשיך", אמר כרבי שמעון, דלית ליה מוקצה גבי כרכי דזוזי, והכא משמע דאית ליה מוקצה! ויש לומר: דשאני שפוד, דלאחר מלאכתו אין כאן תורת כלי עליו, ולהכי אוסר שמואל, דיש עליו תורת מוקצה, ולעולם סבירא ליה כרבי שמעון: [וגם אקושיא דרבינא יש לתרץ כך. תוספות ישנים].

איכא ביניהו שפחות – גבי משנה אתמר בכתובות (סא,ב) ואם תאמר: אם כן נימא אפר מקלה, דהיינו שמעתא במכות (כא,ב), דלרב פפא רב מלכיו אמרה ולרב חיננא רב מלביה אמרה! ויש לומר: דהכי פירושו שפחות ושכנגדה, פירוש: האמצעית, דהיינו אפר מקלה. אי נמי, הכי פירושו: מתניתין ומתניתא דוקא רב מלביא ולא רב מלכיו, אבל שמעתתא – יש מהם רב מלכיו, ולעולם רב מלביא אמרה אותה שמעתא דאפר מקלה, ולכך אינו נותן סימן רק למתניתא.

שמואל

מַעֲבַר לְסַכִּינָא אַפּוּמָא דִּדְקוּלָא, וְאָמְרִי לֵיהּ: לְחַדְּדָהּ קָא עָבֵיד מָר, אוֹ לְהַעֲבִיר שַׁמְנוּנִיתָהּ? וַאֲמַר לִי: לְהַעֲבִיר שַׁמְנוּנִיתָהּ. וַחֲזִיתִי לְדַעְתֵּיהּ דִּלְחַדְּדָהּ קָא עָבֵיד. וְקָסָבַר: הֲלָכָה וְאֵין מוֹרִין כֵּן. וַאֲמַר אַבָּיֵי: הָוָה קָאֵימְנָא קַמֵּיהּ דְּמָר, וַהֲוָה קָא מַעֲבַר סַכִּינָא אִשְׁפָּתָא דְּרַחֲיָא, וַאֲמַרִי לֵיהּ: לְחַדְּדָהּ קָא בָּעֵי מָר אוֹ לְהַעֲבִיר שַׁמְנוּנִיתָהּ? וַאֲמַר לִי: לְהַעֲבִיר שַׁמְנוּנִיתָהּ. וַחֲזִיתִי לְדַעְתֵּיהּ דִּלְחַדְּדָהּ קָא עָבֵיד, וְקָסָבַר: הֲלָכָה וְאֵין מוֹרִין כֵּן. אִיבַּעְיָא לְהוּ: מַהוּ לְהַרְאוֹת סַכִּין לְחָכָם בְּיוֹם טוֹב? רַב מָרִי בְּרֵיהּ דְּרַב בִּיזְנָא שָׁרֵי, וְרַבָּנַן אָסְרִי. וְרַב יוֹסֵף אָמַר: תַּלְמִיד חָכָם רוֹאֶה לְעַצְמוֹ, וּמַשְׁאִילָהּ לַאֲחֵרִים. וְאָמַר רַב יוֹסֵף: סַכִּין שֶׁעָמְדָה - מוּתָּר לְחַדְּדָהּ בְּיוֹם טוֹב. וְהָנֵי מִילֵּי - הוּא דְּפָסְקָא אַגַּב דּוּחֲקָא. דָּרַשׁ רַב חִסְדָּא וְאִיתֵימָא רַב יוֹסֵף: אֶחָד סַכִּין שֶׁנִּפְגְּמָה, וְאֶחָד שַׁפּוּד שֶׁנִּרְצַס, וְאֶחָד גְּרִיפַת תַּנּוּר וְכִירַיִם בְּיוֹם טוֹב - בָּאנוּ לְמַחֲלוֹקֶת רַבִּי יְהוּדָה וְרַבָּנַן. דְּתַנְיָא: אֵין בֵּין יוֹם טוֹב לַשַּׁבָּת אֶלָּא אוֹכֶל נֶפֶשׁ. מַאי טַעְמָא דְּתַנָּא קַמָּא? אָמַר קְרָא "הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם" הוּא - וְלֹא מַכְשִׁירָיו. וְרַבִּי יְהוּדָה: אָמַר קְרָא "לָכֶם" - לָכֶם - לְכָל צָרְכֵיכֶם. וְתַנָּא קַמָּא, הָא כְּתִיב "לָכֶם"! אָמַר לְךָ: הַהוּא "לָכֶם" - וְלֹא לְגוֹיִם. וְאִידָךְ נַמִי, הָא כְּתִיב "הוּא"! אָמַר לְךָ: כְּתִיב "הוּא", וְכְתִיב "לָכֶם" וְלָא קַשְׁיָא: כָּאן - בְּמַכְשִׁירִין שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, כָּאן - בְּמַכְשִׁירִין שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: שַׁפּוּד שֶׁנִּרְצַץ - אָסוּר לְתַקְּנוֹ בְּיוֹם טוֹב. פְּשִׁיטָא - לָא צְרִיכָא, דְּאַף עַל גַּב דְּמִפְּשִׁיט בִּידֵיהּ. וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: שַׁפּוּד שֶׁצָּלוּ בוֹ בָּשָׂר - אָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּיוֹם טוֹב. רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אָמַר רַב מַלְכִּיו: לְשׁוֹמְטוֹ וּמַנִּיחוֹ בְּקֶרֶן זָוִית. אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אַשִׁי אָמַר רַב הוּנָא: וְהוּא שֶׁיֵּשׁ עָלָיו כַּזַּיִת בָּשָׂר. רְבִינָא אָמַר: אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עָלָיו בָּשָׂר מוּתָּר לְטַלְטְלוֹ, מִידֵי דַּהֲוָה אַקּוֹץ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. אָמַר רַב חִינָּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא: שַׁפּוּד, שְׁפָחוֹת, וְגוּמּוֹת - רַב מַלְכִּיו, בְּלוֹרִית, אֵפֶר מִקְלֶה, וּגְבִינָה - רַב מַלְכִּיא. רַב פַּפָּא אָמַר: מַתְנִיתִין וּמַתְנִיתָא - רַב מַלְכִּיא, שְׁמַעְתָּתָא - רַב מַלְכִּיו. וְסִימָנִיךְ: מַתְנִיתִין מַלְכִּתָא. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ שְׁפָחוֹת. **משנה** לֹא יֹאמַר אָדָם לַמַּכָּה "שְׁקוֹל לִי בְּדִינָר בָּשָׂר", אֲבָל שׁוֹחֵט וּמְחַלֵּק בֵּינֵיהֶם. **גמרא** הֵיכִי עָבֵיד? כִּי הָא דבסורא

מעבר לסכינא אפומא דדקולא – משפשף סכין על פי הסל. **הלכה** – כרבי יהודה, ומותר כל איש לעשות. אבל אין מורין לרבים כן, שלא יזלזלו אף בשאפשר לעשותו מבעוד יום. דכל הני דשרינן – כגון שנתקלקלו ביום טוב, או שהיה אתמול טרוד, כדאמרינן לקמן: דלא התיר ר' יהודה אלא במכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב. **מהו להראות** – הטבח סכין לחכם ביום טוב לבדוק, שהטילו חכמים על הטבחים להראות סכין לחכם קודם שישחוט שום בהמה. ומהו לעשות כן ביום טוב, מי מחזי כעובדא דחול, דאושא מלתא שדעתו למכור באטליז, או לא מחזי? **רואה לעצמו** – בביתו סכין שלו, דלא אושא מלתא. **שעמדה** – מחריפות שלה, שאינה חותכת יפה, אבל לא נפגמה. **מותר לחדדה ביום טוב** – ואעל גבי דמאתמול ומשלשום התחילה לקלקל ולילך, דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה מאתמול, דסבר לא צריכנא. אבל נפגמה מאתמול – לא הוי שרי, דמוכחא קלקול שלה, והוה ליה למעבד מאתמול. **והני מילי דפסקא אגב דוחקא** – אבל אם אינה חותכת כלל – אסור לחדדה, דטרחא יתירא הוא. **אחד סכין שנפגמה ואחד שפוד שנרצס** – ביום טוב, אשפויינטי"ר בלע"ז, שנשבר ראשו. **ואחד גריפת תנור** – שנפל לתוכו מן הטיח שלו, ולא היה יודע מבעוד יום. **באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן** – נכנסנו בדבר זה למחלוקתן, שממחלוקתן אנו יכולים ללמוד שאף אלו ממכשירי אוכל הן. **שפוד שנרצץ** – נמעך, שדרסו עליו ונעקם, אבל לא נשבר. **אסור לתקנו ביום טוב** – שהרי יכול להשתמש בו כמו שהוא, וטרחא דלא צריך הוא. **ואף על גב דמפשיט בידיה** – שמתפשט בידים ואינו צריך להכות עליו בפטיש. **שפוד שצלו בו** – בשר ביום טוב. **אסור לטלטלו** – מיד לאחר שנצלה הצלי, לפי שנמאס ומוקצה, ובבר נעשה צורך יום טוב. **שומטו ומניחו בקרן זוית** – שומטו מלפניו מהר בגרירא וטלטול מן הצד, עד שיעבירו מלפניו לקרן זוית, אבל לא טלטול גמור. **שרי לטלטולי** – בטלטול גמורו, ולסלקו שלא יזוקו בו אנשי ביתו. **מידי דהוה אקוץ ברשות הרבים** – דאמר בפרק "בירה שהסיקוה" (שבת מב,א) דמותר להוליכה פחות פחות מארבע אמות, עד שמסלקנה לצדי רשות הרבים, כדי שלא תזיק. **שפוד שפחות וגומות רב מלכיו** – אלו שלש הלכות רב מלכיו אמרן, ולא רב מלביא. מפני ששמותיהן דומין זה לזה, ויש שמחליפין שמועה של זה בשל זה, נתנו בהם סימן לסדר השמועות. שפוד – הא דאמרן, שפחות – משנה היא בכתובות: ר' אליעזר אומר, אפילו הכניסה לו מאה שפחות, כופה לעשות בצמר, שהבטלה מביאה לידי זמה. ואמר רב מלכיו: הלכה כר' אליעזר. גומות – שמעתא היא, ולא נאמרה על המשנה, ולענין שתי שערות דאם נמצאו לה גומות של מקום שער, אף על פי שאין שם שער – גדולה היא וחולצת, דאין גומא אאם כן היה בה שער אלא שנשרו. **בלורית** – במסכת עבודה זרה, ועל ברייתא נאמרה הא דרב מלביא, לפרושא לברייתא, דתנו רבנן: גוי המסתפר מישראל, כיון שהגיע לבלוריתו – שומט את ידו. מפני שהגוי כשהוא מסתפר מניחה לשם עבודה זרה. ואמר עלה: וכמה – אמר רב מלביא: שלש אצבעות לכל רוח ורוח לכל סביבותיה לא יגע, שאם יגלח וילך עד הבלורית – נמצא מניח לו בלוריתו, ותיקנה לו לשם עבודה זרה. **אפר מקלה** – שמעתא היא במסכת מכות: אמר רב מלביא, לא יתן אדם אפר מקלה על גבי מכתו, מפני שנראה כבתובת קעקע. **גבינה** – אפירושא דמתניתין אתמר, במסכת עבודה זרה: מפני מה אסרו גבינות במשנתנו, ואמר רב מלביא: מפני שמחליקין פניה בשומן חזיר. **מתניתא רב מלביא** – אסימנא דאתנח ברב מלביא פליג רב פפא. **שפחות** – דמתניתין היא, ומשוית ליה ברב מלביו – לאו דידיה היא, דכל מתניתין ומתניתא דאית בהו רב מלביא אמר פירושן. אבל שמעתתא דאמרת ברב מלביו, כגון שפוד וגומות – דידיה נינהו. **משנה** שקול לי בדינר בשר – שאסור להזכיר שם דמים. **אבל שוחט** – הוא בלא פסוק דמים, והן חולקין ביניהן. **גמרא** היכי עביד – כשאינו רוצה ליקח כל הבהמה, ולא מוחצה ולא שליש ולא רביע, אלא בדינר או בשנים, מה יאמר לה?

בסורא

מַעֲבִיר לְסַכִּינָא אַפּוּמָא דְּדִקּוּלָא – מעביר את סכינו על פי הסל, וְאָמְרִי לֵיהּ – ושאלתי אותו, לְחַדְּדָהּ קָא עָבִיד מַר אוֹ לְהַעֲבִיר שַׁמְנוּנִיתָהּ – האם כוונתך לחדד הסכין או כדי להעביר שומן שעליה, וְאָמַר לִי, כוונתי לְהַעֲבִיר שַׁמְנוּנִיתָהּ. הוסיף רב נחמיה, וַחֲזִיתִי לְדַעְתֵּיהּ – אך ראיתי לדעתו, כלומר, הבנתי ממעשיו, דִּלְחַדְּדָהּ קָא עָבִיד – שעשה זאת כדי לחדדה, וְקָסָבַר – והטעם שלא אמר לי כן, משום שהוא סובר שאמנם הֲלָכָה כרבי יהודה ומותר לכל אדם לתקן מכשירי אוכל נפש, ובכל זאת אֵין מוֹרִין כֵּן לרבים אלא כחכמים, כדי שלא יזלזלו לתקן גם מכשירי אוכל נפש שהיה אפשר לעשותן מבעוד יום. וְכֵן אָמַר אַבַּיֵי, הָוָה קָאִימְנָא קַמֵּיהּ דְּמַר – הייתי עומד לפני רבה, וַהֲוָה קָא מַעֲבַר סַכִּינָא אַשַּׁפְתָּא דְּרִחַיָּא – והיה מעביר סכין על שפת הריחיים, וְאָמְרִי לֵיהּ, לְחַדְּדָהּ קָא בָּעֵי מַר – האם כוונתך לחדדה אוֹ לְהַעֲבִיר שַׁמְנוּנִיתָהּ. וְאָמַר לִי, לְהַעֲבִיר שַׁמְנוּנִיתָהּ. וַחֲזִיתִי לְדַעְתֵּיהּ – וראיתי בכוונתו דִּלְחַדְּדָהּ קָא עָבִיד – שעושה זאת כדי לחדדה, וְקָסָבַר – מה שלא אמר לי כן הוא מפני שסובר שהֲלָכָה כרבי יהודה אך וְאֵין מוֹרִין כֵּן.

* * *

סכין של שחיטה קודם שישחוט בה צריך לבדקה שאינה פגומה, והצריכו חכמים להראותה לחכם שיבדקנה. הגמרא דנה אם מותר להראותה לחכם ביום טוב: אִיבַּעְיָא לְהוּ, מַהוּ – האם מותר לטבח לְהַרְאוֹת סַכִּין שחיטה לְחָכָם בְּיוֹם טוֹב, והספק הוא האם זה נראה כמעשה חול משום שיש פרסום בדבר, ונראה כמי שדעתו למכור את הבשר באטליז. מביאה הגמרא מחלוקת: רַב מָרִי בְּרֵיהּ דְּרַב בִּיזְנָא שְׁרֵי, וְרַבָּנָן אָסְרִי. וְרַב יוֹסֵף אָמַר, אמנם אסור לטבח להראות את סכינו לחכם, אבל תַּלְמִיד חָכָם רוֹאֶה לְעַצְמוֹ את סכינו בביתו, וּמַשְׁאִילָהּ לַאֲחֵרִים, שבאופן זה אין פרסום לדבר.

* * *

הגמרא חוזרת לענין השחזת סכין ביום טוב: וְאָמַר רַב יוֹסֵף, סַכִּין שֶׁעָמְדָה – שפסק חידודה ואינה חותכת יפה [אבל לא נפגמה], מוּתָּר לְחַדְּדָהּ בְּיוֹם טוֹב, כרבי יהודה שמתיר לתקן מכשירי אוכל נפש. וְהָנֵי מִילֵּי – מה שהתרנו לחדד סכין שעמדה ביום טוב, הוּא רק באופן דְּפַסְקָא אַגַּב הוּחְקָא – שעדיין חותכת היא בדוחק, אבל אם אינה חותכת כלל, אסור לחדדה, שטירחא יתירא היא.

* * *

הגמרא מביאה עוד דינים הקשורים למחלוקת רבי יהודה וחכמים בענין מכשירי אוכל נפש: דָּרַשׁ רַב חִסְדָּא, וְאִיתֵימָא – ויש אומרים רַב יוֹסֵף, אֶחָד סַכִּין שֶׁנִּפְגְּמָה – שאירע בה חריץ ונפסלה לשחיטה, וְאֶחָד שַׁפּוּד – מוט שראשו חד ותוחבים בו בשר לצלותו שֶׁנִּרְצַם – שנשבר ראשו ואינו ראוי לצליה, וְאֶחָד גְּרִיפַת תַּנּוּר וְכִירַיִם בְּיוֹם טוֹב מהטיח הדבוק בדפנותיהם שנפל לתוכן, ואי אפשר להניח שם קדירה מחמת הטיח, שלושת דברים אלו שנתקלקלו ביום טוב, מכשירי אוכל נפש הם, ואם כן בָּאנוּ לְמַחֲלוֹקֶת – הם תלויים במחלוקת רַבִּי יְהוּדָה וְרַבָּנָן האם הותרה מלאכה ביום טוב לצורך מכשירי אוכל נפש. דְּתַנְיָא, אֵין חילוק בֵּין יוֹם טוֹב לְשַׁבָּת להתיר ביום טוב עשיית מלאכות האסורות בשבת, אֶלָּא לצורך אוֹכֶל נֶפֶשׁ בִּלְבַד, רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר עשיית מלאכה אַף לצורך מַכְשִׁירֵי אוֹכֶל נֶפֶשׁ. מבארת הגמרא את שורש מחלוקתם: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה? אָמַר קְרָא 'אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם', ומשמע, 'הוּא' – אוכל נפש הותר, וְלֹא מַכְשִׁירָיו. וְטעמו של רַבִּי יְהוּדָה, אָמַר קְרָא 'לָכֶם', ודורשים 'לָכֶם' לְכָל צָרְכֵיכֶם – אפילו מכשירי אוכל נפש. מקשה הגמרא: וְתִנָּא קַמָּא, הָא כְּתִיב 'לָכֶם', ומה מרבה תיבה זו. אָמַר לָךְ תנא קמא, הַהוּא – תיבה זו באה למעט, שאוכל נפש הותר לָכֶם – לצורך ישראל וְלֹא לְצורך נָכְרִים. וְאִידָּךְ נַמִּי – רבי יהודה שמתיר מכשירי אוכל נפש, הָא – הרי כְּתִיב 'הוּא'. אָמַר לָךְ רבי יהודה, אכן כְּתִיב 'הוּא' למעט מכשירין, וּכְתִיב 'לָכֶם' לרבות מכשירין, וְלֹא קַשְׁיָא, כָּאן בְּמַכְשִׁירִין שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, אסור לעשותן ביום טוב, כָּאן בְּמַכְשִׁירִין שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, מותר לעשותן ביום טוב.

* * *

הגמרא מביאה הלכות נוספות בענין השפוד: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, שַׁפּוּד שֶׁנִּרְצַף – נתעקם, אָסוּר לְתַקְּנוֹ בְּיוֹם טוֹב, שהרי יכול להשתמש בו כמו שהוא, וטירחה שלא לצורך היא. מקשה הגמרא: פְּשִׁיטָא. מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא אלא להשמיענו דְּאַף עַל גַּב דְּמִפַּשֵּׁט בְּיָדֵיהּ – אפילו אם יכול לישרו בידיו ללא פטיש, אסור. וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, שַׁפּוּד שֶׁצָּלוּ בּוֹ בָּשָׂר ביום טוב, אָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּיוֹם טוֹב לאחר שנטל הבשר ממנו, כיון שכבר נעשה בו צורך יום טוב והרי הוא מוקצה מחמת מיאוס.

מביאה הגמרא עוד שיטת אמוראים בדין זה: רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אָמַר בשם רַב מִלְּכִיּוֹ, שׁוֹמְטוֹ – את השפוד מהר על ידי גרירה וטלטול מן הצד וּמַנִּיחוֹ בְּקֶרֶן זָוִית, אבל לא בטלטול גמור. אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אַשִּׁי אָמַר רַב הוּנָא, וְהוּא – מה שהתיר לטלטלו מן הצד אין זה אלא כְּשֶׁיֵּשׁ עָלָיו כְּזַיִת בָּשָׂר ומטלטל את השפוד אגב הבשר שנשתייר עליו, אבל כשאין עליו כזית בשר אסור אפילו על ידי טלטול מן הצד. רָבִינָא אָמַר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עָלָיו בָּשָׂר כלל מוּתָּר לְטַלְטְלוֹ טלטול גמור ולסלקו לקרן זוית כדי שלא ינזקו בו בני ביתו, מִדֵּי דַּהֲוָה אַקּוֹץ שנמצא בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, שהתירו להוליכו פחות פחות מארבע אמות עד שיסלקנו לצידי רשות הרבים כדי לא יזיק את העוברים שם, לפי שהמעביר ברשות הרבים פחות מארבע אמות אינו אלא איסור דרבנן, לכך התירוהו במקום נזק הרבים, וסובר רבינא שהוא הדין בשפוד לא גזרו שבות של טלטול מוקצה שמא ינזקו בו בני ביתו.

* * *

כיון שהובא דין בשם 'רב מלכיו', ויש אמורא אחר ששמו 'רב מלכיא' וגם משמו נאמרו בתלמוד כמה הלכות, וכדי שלא נטעה לומר הלכה של זה בשם חבירו מחמת ששמותיהן דומין, נותנת לנו הגמרא סימן מה הם שמועותיו של כל אחד: אָמַר רַב חִנָּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא, שלוש הלכות אלו: א.שַׁפּוּד שצלו בו ביום טוב, אמר רב מלכיו שומטו ומניחו בקרן זוית. ב.שָׁפָחוֹת, שנינו בכתובות (נט:), רבי אליעזר אומר אפילו הכניסה לו אשתו מאה שפחות כופה אותה בעלה לעשות מלאכות בצמר, שהבטלה מביאה לידי זימה, ואמר רב מלכיו, הלכה כרבי אליעזר. ג.וְגוּמּוֹת, במסכת נדה (נב.) לענין סימני גדלות שהם בצמיחת שתי שערות, אמר רב חלבו אמר רב הונא שתי שערות שאמרו צריך שיהא בשורשן גומות, רב מלכיו אמר רב אדא בר אהבה, כשיש גומות אף שאין שם שערות גדולה היא, שבודאי היה בהם שערות אלא שנשרו, והיא יכולה לחלוץ. כל אלו אמרן רַב מַלְכִּיּוֹ.

ואילו שלוש הלכות אחרות והם: א.בְּלוֹרִית, שנינו ברייתא בעבודה זרה (כט.) שישראל המספר את הגוי, כיון שהגיע סמוך לבלוריתו שומט את ידו, מפני שהגוי מניח בלוריתו לשם עבודה זרה, ואם יגלחנו הישראל עד הבלורית ממש נמצא שהוא מתקן לו בלורית לשם עבודה זרה. ופירש רב מלכיא, ששומט ידו כשמגיע שלש אצבעות לכל רוח סביבותיה. ב.אֵפֶר מִקְלֶה, במסכת מכות (כא.) אמר רב מלכיא לא יתן אדם אפר מקלה על גבי מכתו, מפני שנראה ככתובת קעקע. ג.וְגֻבִּינָה, שנינו במשנה בעבודה זרה (כט:) שאסרו חכמים לאכול גבינת עכו"ם, ומבאר רב מלכיא הטעם, מפני שמחליקין פניה בשומן חזיר. כל אלו אמרן רַב מַלְכִּיָּא. רַב פַּפָּא אָמַר כלל אחר מה הן שמועתיו של כל אחד, מַתְנִיתִין וּמַתְנִיתָא – השמועות שנאמרו על משניות וברייתות, אמרן רַב מַלְכִּיָּא. שְׁמַעְתָּתָא – השמועות שנאמרו על הלכות של אמוראים ולא על משניות, אמרן רַב מַלְכִּיּוֹ. וְסִימָנֵיךְ לזכור כלל זה, מַתְנִיתִין מַלְכִּתָא – המשניות והברייתות חשובים הם כמלך שהם העיקר, ומקשים מהם על אמוראים, ובלשון נקבה הם נקראים, וזהו הסימן, כל השמועות על המשניות והברייתות אמרן מי ששמו דומה למלכות ודומה ללשון נקבה, והיינו רב מלכיא.

מבארת הגמרא: מַאי בֵּינַיְיהוּ מי אמר את ההלכה של שָׁפָחוֹת, רב חיננא סובר שרב מלכיו אמרה, ורב פפא סובר שרב מלכיא אמרה, שהרי

המשך בעמוד קעב

שבכמה מקומות היו רגילים לחתוך את הבהמה לנתחים שוים, והיו קונים לפי מספר הנתחים, ובכל מקום היו מכנים לנתחים אלו שם אחר: **דִּבְסוֹרָא אָמְרֵי** – בסורא דרכם לומר לטבח תן לי **תַּרְטָא, וּפַלְגוּ** – או חצי **תַּרְטָא, וְבָרֵשׁ אָמְרֵי** – כינו זאת **חֵלְקָא וּפַלְגוּ חֵלְקָא, בְּפוּמְבְּדֵיתָא אָמְרֵי אוּזֵיָא וּפַלְגוּ אוּזֵיָא, בְּנְהַר פְּקוֹד וּבְמָתָא מְחַסְיָא אָמְרֵי רִבְעָא וּפַלְגוּ רִבְעָא.** והוא הדין ביו"ט מותר לקנות בשר מן הטבח על ידי שמות אלו:

משנה

אוֹמֵר אָדָם לַחֲבֵרוֹ המוכר, **מַלֵּא לִי כֶּלִי זֶה** שמן או יין, **אֲבָל לֹא בְּמִדָּה.** רַבִּי יְהוּדָה מחמיר **וְאוֹמֵר, אִם הָיָה כֶּלִי שֶׁל מִדָּה, לֹא יְמַלְּאֶנּוּ.** ובגמרא יבואר במה נחלקו. **מַעֲשֶׂה בְּאַבָּא שָׁאוּל בֶּן בָּטְנִית שֶׁהָיָה מְמַלֵּא מִדּוֹתָיו מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב,** מפני שאין מודדים ביו"ט, **וְנוֹתְנָן לַלָּקוֹחוֹת בְּיוֹם טוֹב. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר, אַף בְּחוּלוֹ של מוֹעֵד** היה אבא שאול בן בטנית **עוֹשֶׂה כֵּן, מִפְּנֵי בְּרוּרֵי הַמִּדּוֹת** – כששופך יין לתוך כלי היין מעלה קצף, וללקוחות לא היה פנאי במועד להמתין עד שתרד רתיחתו וישקע הקצף, ונמצאת המדה חסרה, לכך היה מודד כבר בערב ומכין לכל אחד כפי מדתו המלאה, ולמחר באים ונוטלים את כליהם. **וַחֲכָמִים אוֹסְרִים, אַף בְּחוֹל** היה **עוֹשֶׂה כֵּן,** שהיה מכין מבערב, **מִפְּנֵי מִצּוּי הַמִּדּוֹת** – כשהיה מוכר שמן, היו לו הרבה כלי מדידה, ולקוחותיו הביאו כליהם כבר בערב, והמידה היתה מתמצית והולכת כל הלילה לתוך כליהם, כדי שלא ישאר השמן מודבק בשולי המידה ובדפנותיה, ונמצא גוזל את הרבים:

* * *

גמרא

מבררת הגמרא: **מַאי** כוונת תנא קמא **אֲבָל לֹא בְּמִדָּה. אָמַר רַב** יְהוּדָה **אָמַר שְׁמוּאֵל,** כוונתו לומר **אֲבָל לֹא** ימלא המוכר ללוקח **בְּכֶלִי הַמְיוּחָד לְמִדָּה,** שתמיד הוא מודד ומוכר בו, **אֲבָל כְּלִי הָעוֹמֵד לְמִדָּה** אם ישבר הכלי משמתמש בו, אבל עדיין לא מדד בו, **יְמַלְּאֶנּוּ** – מותר למלא בו. **וְאָתָא רַבִּי יְהוּדָה לְמֵימַר, שֶׁאֲפִילּוּ כְּלִי הָעוֹמֵד לְמִדָּה** – שלא מדד בו עדיין, **לֹא יְמַלְּאֶנּוּ,** שמאחר שיש בו מדה והוא עשוי לכך, נראה כמודד ומוכר כדרך שהוא עושה בחול.

שואלת הגמרא: **אַלְמָא** – מוכח שלגַבֵּי הכנת מאכל לצורך **שִׂמְחַת יוֹם טוֹב** נוקט **רַבִּי יְהוּדָה לְחוּמְרָא וְרַבָּנָן לְקוּלָא, וְהָא אִפְּכָא שַׁמְעִינָן לְהוּ** שרבי יהודה מיקל לגבי שמחת יו"ט ורבנן מחמירים. **דְּתָנָן,** שאסרו חכמים למכור במשקל, ועל זה **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שׁוֹקֵל אָדָם בָּשָׂר כְּנֶגֶד הַכְּלִי** שיודע את משקלו מערב יום טוב, **וְכְנֶגֶד הַקּוֹפִּין** – סכין גדולה של קצבים, שכיון ששוקל בשינוי [שהרי אינם עומדים לכך], אינו חשוב מעשה חול. **וַחֲכָמִים אוֹסְרִים, אֵין מַשְׁגִּיחִין** – אין מעיינין **בְּכַף מֹאזְנַיִם כָּל עִיקָּר,** ואסור אף בשינוי. **אַלְמָא** שרבי יהודה **לְקוּלָא וְרַבָּנָן לְחוּמְרָא.** אם כן **קַשְׁיָא דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבָּנָן.**

מתרצת הגמרא: **דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה לֹא קַשְׁיָא, הָתָם** שמתיר לשקול כנגד כלי וקופיץ, מדובר **בְּשֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד לְמִדָּה** – הכלי והקופיץ אינם עומדים לשקול כנגדם כלל, ואין זה מעשה חול, אבל **הָכָא** במשנתינו אסר רבי יהודה משום שמדובר **בְּכֵלִי שֶׁעוֹמֵד לְמִדָּה** ונראה כמעשה חול. **דְּרַבָּנָן אַדְּרַבָּנָן נַמִּי לֹא קַשְׁיָא, הָתָם** שאסרו חכמים לשקול במאזנים אפילו על ידי שינוי, הוא משום **דְּקָא עָבִיד כִּדְעָבְדִין בְּחוֹל** – שהוא עושה כדרך שרגילים לעשות בחול, שלפעמים כשאין לו את הליטרא הוא שוקל בכליו שהוא יודע את משקלם, אבל **הָכָא** שהתירו למלא בכלי העומד למדה הוא משום **שלא קָא עָבִיד כִּדְעָבְדִין בְּחוֹל,** שמאחר ועדיין לא השתמש בכלי זה למדה נראה כמעשה חול.

רָבָא חולק על רב יהודה אמר שמואל **וְאָמַר, מַאי** כוונת תנא קמא **אֲבָל לֹא בְּמִדָּה, שֶׁלֹּא יִזְכּוֹר לוֹ שֵׁם מִדָּה,** כשאומר לו למלא כלי זה לא יזכיר בפירוש רבע לוג או לוג, רק יאמר סתם מלא לי כלי זה, ואף שמידתו ידועה, **אֲבָל בְּכֵלִי הַמְיוּחָד לְמִדָּה יְמַלְּאֶנּוּ** – מותר למלאותו, אם אינו מזכיר שם של מידה, **וְאָתָא רַבִּי יְהוּדָה לְמֵימַר** – לחלוק ולומר שכְּלִי הַמְיוּחָד לְמִדָּה שמודד בו בחול **לֹא יְמַלְּאֶנּוּ.** שואלת הגמרא: **אַלְמָא** שלגַבֵּי **שִׂמְחַת יוֹם טוֹב רַבִּי יְהוּדָה לְחוּמְרָא וְרַבָּנָן לְקוּלָא, וְהָא אִפְּכָא שַׁמְעִינָן לְהוּ** שרבי יהודה מיקל לגבי שמחת יו"ט ורבנן מחמירים. **דְּתָנָן,** שאסרו חכמים למכור במשקל, ועל זה **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שׁוֹקֵל אָדָם בָּשָׂר כְּנֶגֶד הַכְּלִי** שיודע את משקלו מערב יום טוב, **וְכְנֶגֶד הַקּוֹפִּין** – סכין גדולה של קצבים, שכיון ששוקל בשינוי [שהרי אינם עומדים לכך], אינו חשוב מעשה חול. **וַחֲכָמִים אוֹסְרִים, אֵין מַשְׁגִּיחִין** – אין מעיינין **בְּכַף מֹאזְנַיִם כָּל עִיקָּר,** ואסור אף בשינוי. **אַלְמָא** שרבי יהודה **לְקוּלָא וְרַבָּנָן לְחוּמְרָא.** אם כן **קַשְׁיָא דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבָּנָן.**

מתרצת הגמרא: **דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה לֹא קַשְׁיָא, הָתָם** שמתיר לשקול כנגד כלי וקופיץ, מדובר **בְּשֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד לְמִדָּה** – הכלי והקופיץ אינם עומדים לשקול כנגדם כלל, ואין זה מעשה חול, אבל **הָכָא** במשנתינו אסר רבי יהודה משום שמדובר **בְּכֵלִי שֶׁעוֹמֵד לְמִדָּה** ונראה כמעשה חול. **דְּרַבָּנָן אַדְּרַבָּנָן נַמִּי לֹא קַשְׁיָא, הָתָם** שאסרו חכמים לשקול במאזנים אפילו על ידי שינוי, הוא משום **דְּקָא עָבִיד כִּדְעָבְדִין בְּחוֹל** – שהוא עושה כדרך שרגילים לעשות בחול, שלפעמים כשאין לו את הליטרא הוא שוקל בכליו שהוא יודע את משקלם, אבל **הָכָא** שהתירו למלא בכלי העומד למדה הוא משום **שלא קָא עָבִיד כִּדְעָבְדִין בְּחוֹל,** שמאחר ועדיין לא השתמש בכלי זה למדה נראה כמעשה חול.

רָבָא חולק על רב יהודה אמר שמואל **וְאָמַר, מַאי** כוונת תנא קמא **אֲבָל לֹא בְּמִדָּה, שֶׁלֹּא יִזְכּוֹר לוֹ שֵׁם מִדָּה,** כשאומר לו למלא כלי זה לא יזכיר בפירוש רבע לוג או לוג, רק יאמר סתם מלא לי כלי זה, ואף שמידתו ידועה, **אֲבָל בְּכֵלִי הַמְיוּחָד לְמִדָּה יְמַלְּאֶנּוּ** – מותר למלאותו, אם אינו מזכיר שם של מידה, **וְאָתָא רַבִּי יְהוּדָה לְמֵימַר** – לחלוק ולומר שכְּלִי הַמְיוּחָד לְמִדָּה שמודד בו בחול **לֹא יְמַלְּאֶנּוּ.** שואלת הגמרא: **אַלְמָא** שלגַבֵּי **שִׂמְחַת יוֹם טוֹב רַבִּי יְהוּדָה לְחוּמְרָא וְרַבָּנָן לְקוּלָא, וְהָא אִפְּכָא שַׁמְעִינָן לְהוּ** שרבי יהודה מיקל לגבי שמחת יו"ט ורבנן מחמירים. **דְּתָנָן,** שאסרו חכמים למכור במשקל, ועל זה **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שׁוֹקֵל אָדָם בָּשָׂר כְּנֶגֶד הַכְּלִי** שיודע את משקלו מערב יום טוב, **וְכְנֶגֶד הַקּוֹפִּין** – סכין גדולה של קצבים, שכיון ששוקל בשינוי [שהרי אינם עומדים לכך], אינו חשוב מעשה חול. **וַחֲכָמִים אוֹסְרִים, אֵין מַשְׁגִּיחִין** – אין מעיינין **בְּכַף מֹאזְנַיִם כָּל עִיקָּר,** ואסור אף בשינוי. **אַלְמָא** שרבי יהודה **לְקוּלָא וְרַבָּנָן לְחוּמְרָא.** אם כן **קַשְׁיָא דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבָּנָן.**

מתרצת הגמרא: **דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה לֹא קַשְׁיָא, הָתָם** שמתיר לשקול כנגד כלי וקופיץ, מדובר **בְּשֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד לְמִדָּה** – הכלי והקופיץ אינם עומדים לשקול כנגדם כלל, ואין זה מעשה חול, אבל **הָכָא** במשנתינו אסר רבי יהודה משום שמדובר **בְּכֵלִי שֶׁעוֹמֵד לְמִדָּה** ונראה כמעשה חול. **דְּרַבָּנָן אַדְּרַבָּנָן נַמִּי לֹא קַשְׁיָא, הָתָם** שאסרו חכמים לשקול במאזנים אפילו על ידי שינוי, הוא משום **דְּקָא עָבִיד כִּדְעָבְדִין בְּחוֹל** – שהוא עושה כדרך שרגילים לעשות בחול, שלפעמים כשאין לו את הליטרא הוא שוקל בכליו שהוא יודע את משקלם, אבל **הָכָא** שהתירו למלא בכלי העומד למדה הוא משום **שלא קָא עָבִיד כִּדְעָבְדִין בְּחוֹל,** שמאחר ועדיין לא השתמש בכלי זה למדה נראה כמעשה חול.

רָבָא חולק על רב יהודה אמר שמואל **וְאָמַר, מַאי** כוונת תנא קמא **אֲבָל לֹא בְּמִדָּה, שֶׁלֹּא יִזְכּוֹר לוֹ שֵׁם מִדָּה,** כשאומר לו למלא כלי זה לא יזכיר בפירוש רבע לוג או לוג, רק יאמר סתם מלא לי כלי זה, ואף שמידתו ידועה, **אֲבָל בְּכֵלִי הַמְיוּחָד לְמִדָּה יְמַלְּאֶנּוּ** – מותר

* * *

שנינו במשנה: **מַעֲשֶׂה בְּאַבָּא שָׁאוּל בֶּן בָּטְנִית** שהיה ממלא מדותיו מערב יו"ט ונותנן ללקוחות ביו"ט. ויש שאמר שאף בחול המועד עשה כן. הגמרא מבארת הטעם: **תָּנָא, אַף בְּמוֹעֵד עוֹשֶׂה כֵּן** – גם בחול המועד היה ממלא את מידותיו בערב, **מִפְּנֵי בִּטּוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ** – כיון שבמועד אנשים אינם עסוקים במלאכה ועוסקים בתורה, ורבים באים לשאלו בהלכה, היה ממלאן בלילה שאינו זמן בית המדרש.

מביאה הגמרא ברייתא בענין הנהגתו של אבא שאול בן בטנית במכירת היין: **תָּנוּ רַבָּנָן, הוּא** – אבא שאול בן בטנית **כָּנַס** – אסף **שְׁלֹשׁ מֵאוֹת גְּרָבֵי** – חביות **יַיִן מִבְּרוּרֵי הַמִּדּוֹת** – שנשאר לו ממה שלא המתינו הלקוחות עד שתיפסק הרתיחה וימלא את מידותיו, **וַחֲבָרָיו כָּנְסוּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת גְּרָבֵי שֶׁמֶן מִמְּצוּי הַמִּדּוֹת** – ממה שלא המתינו הלקוחות עד שירד כל השמן מכלי המידה אל תוך הכלי של הלוקח, אספו שלש מאות חביות של שמן, **וַהֲבִיאוּם** – אבא שאול בן בטנית וחבריו, את החביות **לִפְנֵי הַגִּזְבָּרִים לִירוּשָׁלַיִם** שיעשו בהם צרכי הקדש. **אָמְרוּ לָהֶם** חכמים **אִי אַתֶּם זְקוּקִים לָכָךְ** – אינכם צריכים להקדישם, כלומר, רשאים אתם להשתמש בזה ואין זה גזל בידכם, שהלקוחות מדעת עצמם לא רצו להמתין עד שיתבררו ויתמצו המידות, וידעו שעל ידי כך מתמעטת מידתם ומחלו לכם. **אָמְרוּ לָהֶם** אבא שאול בן בטנית וחבריו, **אַף אָנוּ אֵין רְצוֹנֵנוּ בְּכָךְ** ליהנות משל אחרים. **אָמְרוּ לָהֶם** חכמים **הוֹאִיל וְהֶחְמַרְתֶּם עַל עַצְמְכֶם** להחשיב את מה שנשאר מהיין והשמן כגזל, **עֲשׂוּ סְלָהֶם צְרָכֵי רַבִּים,** כדין הגוזל את הרבים, **דְּתַנְיָא, מִי שֶׁגָּזַל** אנשים הרבה **וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְמִי גָּזַל** שיוכל להשיב לבעלים, **יַעֲשֶׂה בָּהֶם צְרָכֵי רַבִּים,** ועל ידי כך יהנו הבעלים מהם. מבארת הגמרא: **מַאי נִינְהוּ** צרכי רבים, **אָמַר רַב חִסְדָּא,** שמתקן להם **בּוֹרוֹת שִׂיחִין וּמְעָרוֹת,** שמי גשמים נאספים בהם ורבים שותים מהם.

* * *

הגמרא מביאה דינים נוספים לגבי מדידה ביום טוב: **אַדְּבָרֵיהּ רַב חִסְדָּא לְרַבְּנָא עוּקְבָא** – רב חסדא הנהיג וטייל עם רבנא עוקבא ברחובות העיר, **וְדָרַשׁ, לֹא יִמְדּוֹד אָדָם שֶׁעוֹרִים וְיִתֵּן לִפְנֵי בְּהֶמְתּוֹ בְּיוֹם טוֹב,** משום שנראה כמי שמודד למכור, **אֲבָל קוֹדֵר** [–נוקב] **הוּא קַב אוֹ קַבַּיִם** – כלי מידה המכיל קב או קביים, כלומר, תוחב את הכלי בכרי וממלאו, **וְנוֹתֵן לִפְנֵי בְּהֶמְתּוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ** לאיסור, משום שאין זו דרך מדידה, אלא ממלאים ביד לתוך כלי המדידה. **וְהַנַּחְתּוּם** – מבשל קדרות, **מוֹדֵד תְּבָלִין** בכלי המיוחד למדידה **וְנוֹתֵן לְתוֹךְ קִדְרָתוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַקְדִּים תַּבְשִׁילוֹ** – שלא יתקלקל התבשיל מריבוי התבלינים. הגמרא מביאה דין נוסף בענין מדידה ביו"ט:

המשך בעמוד ר

רש"י

בסורא אמרי – דרכן לומר לטבח: תן לי תרטא או פלג תרטא. ובגרש אמרי: חלקא או פלג חלקא. ובפומבדיתא אמרי אוזיא. כל הטבחין היו מנתחין בהמותיהם בשוה, כך וכך נתחים מן הבהמה, ולאותן הנתחים קרו להו בסורא תרטא, ובגרש חלקא, ובפומבדיתא אוזיא, ובנהר פקוד רבעא. **משנה אבל לא במדה** – בגמרא מפרש לה, ומאי פלוגתייהו. **שהיה ממלא מדותיו כו'** – שאין מודדין ביום טוב. **אף בחולו של מועד עושה כן** – בגמרא מפרש טעמא. ולא גרסינן במתניתין מפני ברורי המדות. ואית דגרס ליה, והן העלאת הרתיחות, ובגמרא מפרש. **מפני מצוי המדות** – כשהיה מוכר שמן היה לו מדות הרבה, ומביאין הלקוחות כליהן ומודד לאיש ואיש במדה לעצמו, ומתמצות והולכות לתוך כליהן כל הלילה. **גמרא** המיוחד למדה – שמודד ומוכר בו. **העומד למדה** – שכשישבר זה בא זה תחתיו, אבל עדיין לא מדד בו. **ואתא רבי יהודה למימר** – כיון דהוא עצמו מדה, ולכך עשוי, וכדי מדה מחזיק – לא ימלאנו, דמחזי שפיר במודד ומוכר, כעובדין דחול. **כלי וקופ"ין** – אין עומדין לכך. **כדעבדין בחול** – במאזנים, פעמים שאין הליטרא לפניו, וכיון שיודע משקל כליו – שוקל בו. **לא קא עביד כעובדין דחול** – דעדיין לא יצא טבעו של כלי זה למדה. **שם מדה** – רבעא או לוג. אלא כך יאמר לו סתם: כלי זה מלא לי. **הכא לא קא עביד כדעבדין בחול** – שדרך לקוחות לומר: תן לי לוג, ואין דרכן לומר: כלי זה מלא לי, בדרך מקח, אלא בדרך הלואה או מתנה, ואעל גבי דמיוחד למדה. **עכידי אינשי דמקרבי חמרא** – לחבריהם. **במנא דכילא** – של מדה. **תנא אף במועד עושה כן מפני בטול בית המדרש** – שהיה חכם גדול, ובאים רבים לשאול הימנו. ובמועד רבים עוסקים בתורה, שאין טרודים במלאכה. והיה ממלאן בלילה, שאין זמן בית המדרש, כדי שיהא פנוי ביום. ולמאן דגרס במתניתין מפני ברורי המדות, מפרש הכי: מפני בטול בית המדרש של באי מועד, לא יהיה פנוי לשהות ולברר מדותיו שלא ירתיחו, לפיכך ממלאן בלילה. **הוא כנס כו'** – משנתן יין בחבית כך וכך לוגין במדה, ומכר ממנה עד שמכר חשבונו, נמצא כל הנותר בחבית על ידי ברורין, שהרתיח היין כשמוציאו ומעלה אופיא = אישקומ"א בלע"ז, ואין המדה מלאה. והן נקראין ברורין, לפי שמבררין אותן מן היין כששותה. אי נמי על דקלישי וזיגי. ושמן יש בו מצוי, מפני שמודבק בשולי המדה ובדפנותיה. ובין שכיחי ברורין, ולא בשמן. **וחבריו כנסו כו'** – כדפרישית בברורין. **לפני הנזברים** – של הקדש, לעשות בהן צרכי הקדש אם ירצו. והם לא הקדישוה, כסבורין: אין יכולין להקדיש, שאינו שלהם. אי נמי יכולין – דוה ליה גזל בעולה. **אמרו להם חכמים אין אתם** זקוקין **לכך** – הואיל ומתחלה לא נתכונתם לגזול, שהלקוחות מוחלין על ידי טרדן ומרוצתם, שאינם יכולין לשהות עוד, וידעי וקא מחלי. **אף אנו אין רצוננו לכך** – לזה, ליהנות משל אחרים. **אמרו להם** – חכמים: אם כן, אין לכם לעשות הקדש, אלא לעשות בהן צרכי רבים, שהרי משל רבים היה, ויהנו הבעלים מהן. **ואין יודע למי גזל** – שגזל אנשים הרבה. שיחין **ומערות** – שמתכנסין בהן מים ושותין מהן. ובבבא קמא (נ,ב) מפרש מאי בור ומאי שיח ומאי מערה. **אדבריה** – הנהיגו, ומטייל עמו במבואות העיר. **לא ימדוד אדם קב שעורין** – אפילו ליתן לבהמתו, שנראה כמודד למכור. **אבל קודר הוא** – בקב עצמו, נוקב בכרי וממלאו, שלא כדרך מדה לתת בידו לתוכו. קודר – לשון נוקב. **נחתום** – מבשל קדרות נמי קרוי נחתום. יקדיח – ישרוף, אאורשי"ר בלע"ז. **בעין יפה** – שיעור חלה אחד מ לכהן, וכשאינה יודעת מדת עיסתה – היא מקמצת ואומרת: אין כאן כל כך. אבל כשיודעת מדת עיסתה – יודעת מה תפריש, ועינה יפה בה. **תנא דבי שמואל** – בתוספתא שסידר שמואל מתנאים שלפניו, כמו שסדרו רבי חייא ורבי אושעיא, וכמו שסידר רבי את המשנה. **השתא דאמר שמואל אסור** – והוא שנה במשנתו מותר. שמואל בשמעתיה דאמר אסור – הלכה למעשה אתא לאשמועינן, שהבא לשאול הלכה לעשות מעשה – מורין לו אסור. ואי חזינן איניש דעביד – לא מחינן בידיה, דהלכה דמותר, ואין מורין כן.

תוספות

1 דִּבְסוּרָא אָמְרִי: תַּרְטָא וּפַלְגוּ תַּרְטָא, בְּגַרֵשׁ אָמְרִי:
2 חֶלְקָא וּפַלְגוּ חֶלְקָא, בְּפוּמְבְּדִיתָא אָמְרִי: אוּזְיָא וּפַלְגוּ
3 אוּזְיָא, בְּנְהַר פְּקוֹד וּבְמָתָא מְחַסְיָא אָמְרִי: רִבְעָא וּפַלְגוּ
4 רִבְעָא. **משנה** אוֹמֵר אָדָם לַחֲבֵרוֹ: מַלֵּא לִי כְּלִי זֶה,
5 אֲבָל לֹא בְּמִדָּה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הָיָה כְּלִי שֶׁל
6 מִדָּה - לֹא יְמַלְּאֶנּוּ. מַעֲשֶׂה בְּאַבָּא שָׁאוּל בֶּן בָּטְנִית
7 שֶׁהָיָה מְמַלֵּא מִדּוֹתָיו מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב וְנוֹתְנָן לַלְּקוֹחוֹת
8 בְּיוֹם טוֹב. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: אַף בַּמּוֹעֵד עוֹשֶׂה
9 כֵּן, מִפְּנֵי בְּרוּרֵי הַמִּדּוֹת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אַף בַּחוֹל
10 עוֹשֶׂה כֵּן, מִפְּנֵי מִצּוּי הַמִּדּוֹת. **גמרא** מַאי "אֲבָל לֹא
11 בְּמִדָּה"? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: אֲבָל לֹא בִּכְלִי
12 הַמְיוּחָד לְמִדָּה. אֲבָל כְּלִי הָעוֹמֵד לְמִדָּה - יְמַלְּאֶנּוּ.
13 וַאֲתָא רַבִּי יְהוּדָה לְמֵימַר: אֲפִילּוּ כְּלִי הָעוֹמֵד לְמִדָּה
14 לֹא יְמַלְּאֶנּוּ. אַלְמָא: גַּבֵּי שִׂמְחַת יוֹם טוֹב - רַבִּי יְהוּדָה
15 לְחוּמְרָא, וְרַבָּנַן לְקוּלָּא? וְהָא אִפְּכָא שָׁמְעִינַן לְהוּ!
16 דִּתְנַן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שׁוֹקֵל אָדָם בָּשָׂר כְּנֶגֶד הַכְּלִי
17 וּכְנֶגֶד הַקּוֹפִּין, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מַשְׁגִּיחִין בְּכַף
18 מֹאזְנַיִם כָּל עִיקָּר. אַלְמָא: רַבִּי יְהוּדָה לְקוּלָּא וְרַבָּנַן
19 לְחוּמְרָא, קַשְׁיָא דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה, קַשְׁיָא
20 דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן! דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה לָא קַשְׁיָא:
21 הָתָם - בְּשֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד לְמִדָּה, הָכָא - בְּעוֹמֵד לְמִדָּה.
22 דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן נַמִּי לָא קַשְׁיָא; הָתָם - קָא עָבֵיד
23 כִּדְעָבְדִין בַּחוֹל, הָכָא - לָא קָא עָבֵיד כִּדְעָבְדִין בַּחוֹל.
24 רָבָא אָמַר: מַאי "אֲבָל לֹא בְּמִדָּה" - שֶׁלֹּא יִזְכּוֹר לוֹ
25 שֵׁם מִדָּה, אֲבָל כְּלִי הַמְיוּחָד לְמִדָּה - יְמַלְּאֶנּוּ, וַאֲתָא
26 רַבִּי יְהוּדָה לְמֵימַר: כְּלִי הַמְיוּחָד לְמִדָּה - לֹא יְמַלְּאֶנּוּ.
27 אַלְמָא: גַּבֵּי שִׂמְחַת יוֹם טוֹב רַבִּי יְהוּדָה לְחוּמְרָא וְרַבָּנַן
28 לְקוּלָּא? וְהָא אִפְּכָא שָׁמְעִינַן לְהוּ! דִּתְנַן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שׁוֹקֵל אָדָם בָּשָׂר כְּנֶגֶד הַכְּלִי וּכְנֶגֶד הַקּוֹפִּין, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין מַשְׁגִּיחִין
29 בְּכַף מֹאזְנַיִם כָּל עִיקָּר. אַלְמָא: רַבִּי יְהוּדָה לְקוּלָּא וְרַבָּנַן לְחוּמְרָא, קַשְׁיָא דְּרַבִּי יְהוּדָה, קַשְׁיָא דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן!
30 דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה לָא קַשְׁיָא; הָתָם - בְּשֶׁאֵינוֹ מְיוּחָד לְמִדָּה, הָכָא - מְיוּחָד לְמִדָּה. דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן נַמִּי לָא קַשְׁיָא: הָתָם - קָא
31 עָבֵיד כִּדְעָבְדִין בַּחוֹל, הָכָא - לָא קָעָבֵיד כִּדְעָבְדִין בַּחוֹל, דְּעָבְדִי אֱינָשֵׁי דִּמְקָרְבִי חַמְרָא בְּמָנָא דְּכִילָא וְשָׁתוּ. "מַעֲשֶׂה בְּאַבָּא שָׁאוּל בֶּן
32 בָּטְנִית". תָּנוּ: אַף בַּמּוֹעֵד עוֹשֶׂה כֵּן, מִפְּנֵי בִּטּוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ. תָּנוּ רַבָּנַן: הוּא כָּנַס שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת גַּרְבֵּי יַיִן מִבְּרוּרֵי הַמִּדּוֹת, וַחֲבֵרָיו כָּנְסוּ
33 שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת גַּרְבֵּי שֶׁמֶן מִמִּצּוּי הַמִּדּוֹת, וְהֵבִיאוּם לִפְנֵי הַגִּזְבָּרִים לִירוּשָׁלַיִם. אָמְרוּ לָהֶם: אִי אַתֶּם זְקוּקִים לְכָךְ. אָמְרוּ לָהֶם: אַף אָנוּ אֵין
34 רְצוֹנֵנוּ בְּכָךְ. אָמְרוּ לָהֶם: הוֹאִיל וְהֶחֱמַרְתֶּם עַל עַצְמְכֶם - עֲשׂוּ מֵהֶם צָרְכֵי רַבִּים. דִּתְנַיָא: גָּזַל וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְמִי גָּזַל - יַעֲשֶׂה בָּהֶם צָרְכֵי
35 רַבִּים. מַאי נִינְהוּ? אָמַר רַב חִסְדָּא: בּוֹרוֹת שִׂיחִין וּמְעָרוֹת. אַדְּבְרִיהּ רַב חִסְדָּא לְרַבָּנָא עוּקְבָא, וְדָרַשׁ: לֹא יִמְדוֹד אָדָם שְׁעוֹרִים וְיִתֵּן
36 לִפְנֵי בְּהֶמְתּוֹ בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל קוֹדֵר הוּא קַב אוֹ קַבַּיִם וְנוֹתֵן לִפְנֵי בְּהֶמְתּוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. וְהַנַּחְתּוֹם מוֹדֵד תְּבָלִין וְנוֹתֵן לְתוֹךְ קִדְרָתוֹ
37 כְּדֵי שֶׁלֹּא יַקְדִּיחַ תַּבְשִׁילוֹ. אָמַר רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר רַב: מוֹדֶדֶת אִשָּׁה קֶמַח בְּיוֹם טוֹב וְנוֹתֶנֶת לְתוֹךְ עִיסָּתָהּ, כְּדֵי שֶׁתִּטּוֹל חַלָּה
38 בְּעַיִן יָפָה. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אָסוּר. וְהָא תָּנָא דְּבֵי שְׁמוּאֵל מוּתָּר! אָמַר אַבָּיֵי: הָשְׁתָּא דַּאֲמַר שְׁמוּאֵל אָסוּר, וְתָנָא דְּבֵי שְׁמוּאֵל מוּתָּר,

תוספות

שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן – פירוש: דאם יבא שום אדם לשאול לנו כיצד יעשה, אומרים לו הוראה לאסור. אבל אם אנו רואין שום אדם שנוהג היתר בדבר – אין אנו צריכין למחות בו. ולפי זה לא פליג שמואל ארב, דתרוייהו מודו לאסור למעשה. מיהו בהלכות גדולות פירש: ושמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן, ופליג אברייתא, ופליג ארב. ויש שפוסקין כשמואל, ואף על גב דהלכה כרב באסורי – מכל מקום מדאמר סתמא דהתלמוד שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועינן – משמע דהלכה כותיה. ויש פוסקין כרב, משום דהלכה כרב באסורי, וכל שכן הכא דהא תנא [דבי] שמואל כותיה דרב. ואומר הרב רבנו שמואל מאייבר"א: דאפילו למאן דאמר דהלכה כרב – מכל מקום אסור לנו בזמן הזה למדוד משום ליטול חלה בעין יפה. דדוקא בימיהן שהיו מפרישין חלה אחת מעשרים וארבע, ונותנין לכהן – שייך לומר דמותר משום עין יפה, אבל אנו, שאין מפרישין כי אם מעט אפילו מעיסה מרובה, ואותו מעט נמי אינו נאכל אלא נשרף – אין למדוד, דלא שייכא סברא דקאמר הכא כדי שתטול חלה בעין יפה. אלא יש לנו לשער מאומד שתהיה בריחוח כשיעור משום הברכה. וכן בפסח נמי יש ליזהר מלמדוד ביום טוב למצות, וצריך לעשות פחות מכשיעור ולא ימדוד במדה שעשה למדוד בחול בצמצום, אלא יפחות או יוסיף אם המדה קטנה.

אגבא דפתורא – פירש הקונטרס: אחורי השלחן, כמו אגבא דמהולתא. ואפשר לפרש: על גבי השלחן ממש, וחשיב שנוי לפי שדרך לרקד בעריבה. ומכל מקום אין להתיר תחלת הרקדה על ידי שנוי, דהא אשונין דברייתא קאי. ורבנו שמואל בן מאיר פירש: דעל ידי שנוי אין לחלק, ויש לסמוך עליו לענין להתיר לשפחה גויה תחלת הרקדה על ידי שנוי, אבל אנו לעצמנו – אין לסמוך.

אצל חנוני הרגיל אצלו – בין הוא נברי בין ישראל, דאין לחלק רק היכא דאיכא חששא דמחובר או נולד.

שלא יזכיר לו סכום מדה – פירש רש"י: קב או קבים. וסכום מקח – שלא יאמר לו תן לי אגוזים בדינר אחד או בשנים. וקשה: דפשיטא דאסור! ועוד: אמאי קאמר סכום מדה! הוה ליה למימר: ובלבד שלא יזכיר מדה ותו לא! לכן נראה לי כרבינו חננאל, דגריס: סכום מנין, וקאי אלעיל. והכי פירושו: אמרת דילך אדם אצל חנוני הרגיל אצלו ויאמר לו תן לי חמשה אגוזים או עשרה אפרסקין, ובלבד שלא יזכיר סכום מנין, שלא יאמר לו תן לי עשרה אגוזים וכבר נתת לי שלשים, ואם כן אני חייב לך ארבעים בין הכל. אבל רבי שמעון אומר: ובלבד שלא יזכיר סכום מקח, שלא יאמר לו תן לי אגוזים בששה פשיטין, וכבר נתת לי כך, ואם כן אני חייב לך מכל שנים עשר פשיטין. אבל סכום מנין – שרי. וכן איתא בתוספתא ובהלכות גדולות. מכאן יש ליזהר שלא להזכיר אפילו סכום מנין, לפי שדומה למקח וממכר.

הדרן עלך אין צדין

המביא כדי יין וכו' לא יביאם בסל – ותימה דאמרינן בשבת פ' מפנין (דף קכו,ב ושם) מפנין ד' קופות או ה' וכ"ש שיהא מותר בי"ט וי"ל דהתם מיירי שאינו יכול להוציא לחוץ ואין רואין אותו וע"כ מותר והכא מיירי ביו"ט שיכול להוציאו לחוץ ורואין אותו וע"כ יהא אסור שהרואה אותו אומר לצורך חול מביא אותם ולהכי אסור ומ"מ קשה דאמר אבל הוא מביא על כתפו אלמא משמע דמרבה בהלוכא עדיף וקאמר התם במסכת שבת למעוטי בהלוכא עדיף ויותר טוב להביאן בסל או בקופה בפעם אחת מלהביאן כל אחת בפני עצמה וי"ל דלמה דפי' ניחא דהתם מיירי בשבת דלא הוי כעובדי דחול שאין מטלטל כי אם מזוית לזוית באותו בית ולכך קאמר למעוטי בהלוכא עדיף טפי משום טרחא יתירא אבל הכא מיירי ביו"ט משום טרחא יתירא לא קפדינא אלא משום דמחזי דעביד כעובדי דחול וא"כ עדיף טפי לאפושי בהלוכא ויעשה דרך שנוי כי היכי דלא לתחוי דעביד כעובדי דחול ופעמים נמי דאסור לאפושי בהלוכא אע"ג דממעט במשאוי כיון שאין משנה מדרך חול.

רש"י

אין שונין קמח – שרקדו מאתמול, ובא לשנותו בנפה ליפותו – אין שונין, דאפשר לו מאתמול. שונין – דליכא טרחא, ודבר הנראה הוא שזו היא פעם שניה, ואין זה כמרקד לברור. **תני תנא** קמיה **דרבינא אין שונין** – ואפילו נפל לתוכן צרור או קיסם, אלא בודק הקסמין והצרורות, ובוררן בידיו. **כל שכן דאסור** – דמחזי כבורר, ובורר אב מלאכה היא כהרקדה. והשונה אינו מרקד, שהרי נראה שהכל יוצא ואין כאן סובין. **לאבא** – לחברי. **שקילא טיבותיך** – אין אנו מחזיקין לך טובה בכך, נטולה היא טובתך ומוטלת על הקוצים. טיבותיך גרי"ר בלע"ז. **מהולתא** – נפות. **הדרן בנהרדעא** – שכולן יודעות שמותר. **אגבא דמהולתא** – באחורי הנפה, כדי לשנות. **רפתא מעליתא** – אי את צריכה לשנות, דשונין קמח ביום טוב. **אגבא דפתורא** – אחורי השלחן, שיש לו תוך שקורין טורנרוייר"א, והיא היתה שונה הקמח על אחוריו משום שנוי. **הא** דידן – זו אשתי, ברתיה דרמי בר חמא היא. **מרא דעובדא** – מדקדק במעשיו. **רועה** – זה המגדל בהמות, ופעמים שמוכר מהן. **הרגיל אצלו** – שמתוך שרגיל אצלו – מאמינו, ונותנו לו בלא פסוק דמים. **פטם** – המפטם עופות. לשון משמין. **סכום מדה** – קב או קבים. **סכום מקח** – דמים.

הדרן עלך אין צדין

המביא ממקום למקום – בתוך התחום, או על ידי ערוב. **לא יביאם בסל** ובקופה – לתת שלש וארבע בתוך קופה וישאם, משום דנראה כמעשה דחול לשאת משאות. **אבל מביא על כתפו** – אחת או שתים, דמוכח דלצורך יום טוב. **או לפניו** – בידו. וכן המוליך **את התבן** – להסק או לבהמה, לא יפשיל קופה לאחריו דגנאי יום טוב, שנראה כמתכוין למלאכה רבה או להוליך למקום רחוק כדרך חול.

ומתחילין

שְׁמוּאֵל הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה אֲתָא לְאַשְׁמוּעִינַן. תָּנוּ רַבָּנַן: אֵין שׁוֹנִין קֶמַח בְּיוֹם טוֹב, מִשּׁוּם רַבִּי פַּפַּיָּם וְרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אָמְרוּ: שׁוֹנִין, וְשָׁוִין, שֶׁאִם נָפַל לְתוֹכָן צְרוֹר אוֹ קִיסָם - שֶׁשּׁוֹנִין. תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַבִּינָא: אֵין שׁוֹנִין קֶמַח בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל נָפַל צְרוֹר אוֹ קִיסָם - בּוֹרֵר בְּיָדוֹ. אֲמַר לֵיהּ: כָּל שֶׁכֵּן דְּאָסוּר, דַּהֲוָה לֵיהּ כְּבוֹרֵר. דָּרַשׁ רָבָא בַּר רַב הוּנָא זוּטֵי אַפַּתְּחָא דִּנְהַרְדְּעָא: שׁוֹנִין קֶמַח בְּיוֹם טוֹב. אֲמַר לְהוּ רַב נַחְמָן: פּוֹקוּ וְאִמְרוּ לֵיהּ לְאַבָּא: שְׁקִילָא טִיבוּתָךְ וּשְׁדִי אַחֲוֵרֵי, פּוֹק חֲזִי כַּמָּה מְהוֹלְתָא הָדְרָן בְּנְהַרְדְּעָא. דְּבִיתְהוּ דְּרַב יוֹסֵף נָהֲלָא קִמְחָא אַגַּבָּא דִּמְהוֹלְתָא, אֲמַר לָהּ: חֲזִי, דַּאֲנָא רִפְתָּא מַעֲלִיתָא בָּעֵינָא. דְּבִיתְהוּ דְּרַב אַשִׁי נָהֲלָא קִמְחָא אַגַּבָּא דִּפְתּוֹרָא, אָמַר רַב אַשִׁי: הָא דִּידָן - בְּרָתֵיהּ דְּרָמִי בַּר חָמָא, וְרָמִי בַּר חָמָא מָרָא דְּעוֹבָדָא הֲוָה, וְאִי לָאו דְּחָזְיָא מִבֵּי נָשָׁא לָא הֲוָה עָבְדָא. **מִשְׁנָה** הוֹלֵךְ אָדָם אֵצֶל חֲנוָנִי הָרָגִיל אֶצְלוֹ, וְאוֹמֵר לוֹ: תֵּן לִי בֵּיצִים וֶאֱגוֹזִים בְּמִנְיָן, שֶׁבֵּן דֶּרֶךְ בַּעַל הַבַּיִת לִחְיוֹת מוֹנֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. **גְּמָרָא** תָּנוּ רַבָּנַן: הוֹלֵךְ אָדָם אֵצֶל רוֹעֶה הָרָגִיל אֶצְלוֹ, וְאוֹמֵר לוֹ: תֵּן לִי גְּדִי אֶחָד אוֹ טָלֶה אֶחָד; אֵצֶל טַבָּח הָרָגִיל אֶצְלוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: תֵּן לִי כַּף אַחַת אוֹ יָרֵךְ אַחַת; אֵצֶל פַּטָּם הָרָגִיל אֶצְלוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: תֵּן לִי תּוֹר אֶחָד אוֹ גּוֹזָל אֶחָד; אֵצֶל נַחְתּוֹם הָרָגִיל אֶצְלוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: תֵּן לִי כִּכָּר אֶחָד אוֹ גְּלוּסְקָא אַחַת; וְאֵצֶל חֲנוָנִי הָרָגִיל אֶצְלוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: תֵּן לִי עֲשָׂרִים בֵּיצִים אוֹ חֲמִשִּׁים אֱגוֹזִים, עֲשָׂרָה אַפַּרְסְקִין וַחֲמִשָּׁה רִמּוֹנִים וְאֶתְרוֹג אֶחָד, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַזְכִּיר לוֹ סְכוּם מִדָּה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַזְכִּיר לוֹ סְכוּם מִקָּח.

הדרן עלך אין צדין

הַמֵּבִיא כַּדֵּי יַיִן מִמָּקוֹם לְמָקוֹם - לֹא יְבִיאֵם בְּסַל וּבְקוּפָּה, אֲבָל מֵבִיא הוּא עַל כְּתֵפוֹ, אוֹ לְפָנָיו. וְכֵן הַמּוֹלִיךְ אֶת הַתֶּבֶן - לֹא יַפְשִׁיל אֶת הַקּוּפָּה לַאֲחוֹרָיו, אֲבָל מְבִיאָהּ הוּא בְּיָדוֹ. וּמַתְחִילִין

בערמת

שְׁמוּאֵל שהורה לאסור הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה אָתָא לְאַשְׁמוּעִינָן.

* * *

אף שניפוי הקמח הוא צורך אוכל נפש אסור לעשותו ביום טוב, משום שיכל לנפותו מערב יום טוב. סוגייתנו דנה במה שנהגו לרקד את הקמח פעם שניה סמוך לאפיה, שמא נפל בו איזה דבר: תָּנוּ רַבָּנַן, אֵין שׁוֹנִין – אין חוזרים ומנפים את הקֶמַח בְּיוֹם טוֹב, מפני שיכל לנפותו מאתמול. מִשּׁוּם רַבִּי פַּפַּיִים וְרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אָמְרוּ, שׁוֹנִין ומנפים קמח קודם אפייתו. וְשָׁוִין – אף חכמים מודים שֶׁאִם נָפַל לְתוֹכָן צְרוֹר – אבן אוֹ כֵּיסָם ביום טוב, שֶׁשּׁוֹנִין, שהרי לא יכל לנפות דבר זה מאתמול.

ברייתא נוספת בענין זה: תְּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרָבִינָא, אֵין שׁוֹנִין קֶמַח בְּיוֹם טוֹב אף אם היום נפל כיסם לתוכו, אֲבָל נָפַל צְרוֹר אוֹ כֵּיסָם, בּוֹרֵר אותו מהקמח בְּיָדוֹ. אָמַר לֵיהּ רבינא, לדבריך שאין שונין קמח ביום טוב, אף על פי שניכר בו שהוא כבר מנופה, שהרי לא נשארים סובין בנפה, אם כן כָּל שֶׁכֵּן דְּאָסוּר לברור את הצרור בידו, דַּהֲוָה לֵיהּ כְּבוֹרֵר, שהרי אין היכר בברירתו שלא יכל לעשותו מאתמול.

דָּרַשׁ רָבָא בַּר רַב הוּנָא זוּטֵי אַפְּתְּחָא – בפתח העיר דִּנְהַרְדְּעָא, שׁוֹנִין קֶמַח בְּיוֹם טוֹב. אָמַר לְהוּ רַב נַחְמָן לאנשיו, פּוּקוּ – צאו וְאִמְרוּ לֵיהּ לְאַבָּא – לחברי רבא שדרש כן, שְׁקִילָא טֵיבוּתָךְ וּשְׁדֵי אַחֲוֵרֵי – נטולה טובתך ומוטלת על הקוצים, שאין אנו זקוקים להחזיק לך טובה על דרשתך, שהרי ידוע לכולם שמותר, פּוּק חֲזִי – צא וראה כַּמָּה מַהוּלְתָּא – נפות, הָדְרָן – 'שונות' את ניפוי הקמח בִּנְהַרְדְּעָא. מביאה הגמרא שני עובדות בענין זה: דְּכִיתְּהוּ – אשתו דְּרַב יוֹסֵף, נְהֵלָא – ניפתה קְמָחָא בפעם השניה, אֲנַבָּא דְּמַהוּלְתָּא – בגב הנפה, דהיינו מצידה האחורי, כדי שהניפוי ייעשה בשינוי. אָמַר לָהּ רב יוסף, חֲזִי – ראי, דַּאֲנָא רַפְּתָא מְעַלְּיָתָא בָּעֵינָא – שאני רוצה לאכול פת מעולה שנשנתה היטב, כלומר אינך צריכה לנפות בשינוי. דְּכִיתְּהוּ דְּרַב אַשִׁי נְהֵלָא – ניפתה קְמָחָא בפעם השניה, אֲנַבָּא דְּפָתּוֹרָא – בגבו של השולחן דהיינו בצידו האחורי. אָמַר רַב אַשִׁי, הָא דִּידָן – אשתי זאת, היא בְּרַתֵּיהּ – בתו דְּרַמִּי בַּר חָמָא, וְרַמִּי בַּר חָמָא מָרָא דְּעוּכְדָּא הֲוָה – בעל מעשים ומדקדק בהלכות היה, וְאִי לָאו דְּחַזְיָא מִבֵּי נָשָׁא – ואלמלא ראתה שנוהגים כן בבית אביה לֹא הֲוָה עָבְדָא – לא היתה עושה כך.

* * *

משנה

שנינו לעיל (כח: ולעיל ע"א) שהקונה ביום טוב אסור לו להזכיר מחיר או מידה. משנתינו עוסקת בדין הזכרת כמות הפרטים שמבקש לקנות: הוֹלֵךְ אָדָם ביום טוב אֵצֶל חֲנָוֹנִי הָרָגִיל לוקח זה לקנות אֶצְלוֹ ומאמין לו למכור לו ללא קביעת מחיר, וְאוֹמֵר לוֹ, תֵּן לִי בֵּיצִים וֶאֱגוֹזִים כְּמִנְיָן, כגון עשר או עשרים, ואין בזה איסור משום 'דרך מקח וממכר', אף שכוונתו שישלם לו אחר יום טוב לפי המנין, הואיל ואין הזכרת המנין מוכיחה שזו כוונתו, שֶׁהֲרֵי כֵּן דֶּרֶךְ בַּעַל הַבַּיִת לְהִיוֹת מוֹנֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ כדי לדעת כמה לוקח.

גמרא

תָּנוּ רַבָּנַן, הוֹלֵךְ אָדָם אֵצֶל רוֹעֶה שמגדל בהמות ולפעמים מוכרם, הָרָגִיל לוקח זה לקנות אֶצְלוֹ, ויאמין לו למכור לו ללא קביעת מחיר, וְאוֹמֵר לוֹ תֵּן לִי גְּדִי אֶחָד אוֹ טָלֶה אֶחָד, וכן הולך אדם אֵצֶל טַבָּח המוכר בשר הָרָגִיל אֶצְלוֹ, וְאוֹמֵר לוֹ תֵּן לִי כַּף אַחַת אוֹ יָרֵךְ אַחַת, או אֵצֶל פַּטָּם – מפטם עופות הָרָגִיל אֶצְלוֹ, וְאוֹמֵר לוֹ תֵּן לִי תּוֹר אֶחָד אוֹ גּוֹזָל אֶחָד, או אֵצֶל נַחְתּוֹם – אופה הָרָגִיל אֶצְלוֹ, וְאוֹמֵר לוֹ תֵּן לִי כִּכַּר לֶחֶם אֶחָד אוֹ גְּלוּסְקָא – חלה אַחַת, וְכן הולך אדם אֵצֶל חֲנָוֹנִי הָרָגִיל אֶצְלוֹ וְאוֹמֵר לוֹ תֵּן לִי עֶשְׂרִים בֵּיצִים אוֹ חֲמִשִּׁים אֱגוֹזִים, עֲשָׂרָה אַפַּרְסְקִין וַחֲמִשָּׁה רִמּוֹנִים וְאֶתְרוֹג אֶחָד, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַזְכִּיר לוֹ במפורש שימדוד סְכוּם מִדָּה, כגון קב או שנים. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, מותר אף להזכיר סכום מדה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַזְכִּיר לוֹ סְכוּם מְקָח – סכום המחיר, משום שהוא כדרך מקח וממכר.

הדרן עלך אין צדין

פרק רביעי - המביא

משנה

הַמֵּבִיא כַּדֵּי יַיִן ביום טוב מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בתוך התחום, או על ידי עירוב תחומין, לֹא יְבִיאֵם כשהם נתונים שלשה או ארבעה כדים בְּסַל וּבְקוּפָּה – או בקופה, משום שנראה מעשה חול לשאת משאות, אֲבָל מֵבִיא הוּא כד אחד או שנים עַל כְּתֵפוֹ, אוֹ לְפָנָיו – בידו, שמוכח שמביאו לצורך יום טוב. וְכֵן הַמּוֹלִיךְ אֶת הַתֶּבֶן להסיק תנורו, לֹא יַפְשִׁיל אֶת הַקּוּפָּה לַאֲחוֹרָיו, שנראה כמתכוין לעשות מלאכה גדולה שאינה לצורך יום טוב, או שרצונו להוליך למקום רחוק כדרך חול, וגנאי הוא ליום טוב, אֲבָל מֵבִיאָה הוּא בְּיָדוֹ, שמוכח שמוליכו לצורך יום טוב. עוד דנה המשנה באיזה תבן מותר להשתמש ביום טוב ואינו מוקצה: וּמַתְחִילִין

המשך ביאור למסכת ביצה ליום ראשון עמ' א

אמר את דבריו על הרישא או על הסיפא של המשנה: וְאִיכָּא דְּמַתְנֵי לָהּ את דברי רב יהודה אַמַּתְנִיתִין, ששנינו אֵין מַשְׁחִיזִין אֶת הַסַּכִּין בְּיוֹם טוֹב במשחזת. ועל זה אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, לֹא שָׁנוּ אֶלָּא כשכוונתו לְחַדְּדָהּ, אֲבָל אם כוונתו לְהַעֲבִיר שַׁמְנוּנִיתָהּ, מוּתָּר. מדייקת הגמרא, מִכְּלָל זה אתה שומע דְּמה שהתירה המשנה בסיפא להשיאה עַל גַּבֵּי חֲבֵרְתָּהּ, אֲפִילּוּ כוונתו לְחַדְּדָהּ נַמִּי מוּתָּר, שהרי מה שאסרה המשנה ברישא התירה בסיפא, וכיון שלא אסרה להשחיזה אלא בשביל לחדדה, מה שהתירה בסיפא להשיאה על גבי חברתה היינו אפילו כדי לחדדה, לפי שמשַנה מדרך חול.

וְאִיכָּא דְּמַתְנֵי לָהּ – את דברי רב יהודה אַסֵּיפָא של המשנה ששנינו אֲבָל מַשִּׁיאָהּ עַל גַּבֵּי חֲבֵרְתָּהּ. ועל זה אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בשביל לְהַעֲבִיר שַׁמְנוּנִיתָהּ, אֲבָל לְחַדְּדָהּ אָסוּר, גזירה שמא ישחיזנה במשחזת. מדייקת הגמרא, מִכְּלָל זה אתה שומע דְּבְמַשְׁחֶזֶת החמירו שאֲפִילּוּ לְהַעֲבִיר שַׁמְנוּנִיתָהּ, אָסוּר.

* * *

על מה שאסרה משנתינו להשחיז סכין ביו"ט אף שהוא לצורך מכשירי אוכל נפש, מבררת הגמרא: מַאן תַּנָּא דְּבְמַשְׁחֶזֶת אָסוּר. אָמַר רַב חִסְדָּא, דְּלֵא כְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּתַנְיָא, אֵין חילוק בֵּין יוֹם טוֹב לְשַׁבָּת – להתיר ביו"ט עשיית מלאכות האסורות בשבת, אֶלָּא לצורך אוֹכֶל נֶפֶשׁ בִּלְבַד, כגון שחיטה ובישול הנעשות במאכל עצמו, רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר עשיית מלאכות ביו"ט אַף לצורך מַכְשִׁירֵי אוֹכֶל נֶפֶשׁ, כגון השחזת סכין שאינו אלא תיקון כלי לצורך הכנת מאכל.

* * *

הגמרא דנה לענין הלכה: אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב חִסְדָּא, דַּרְשִׁינָן מִשְּׁמָךְ – האם ניתן לדרוש בשמך שֶׁהֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לֵיהּ, יְהֵא רַעֲוָא – יהי רצון דְּכָל כִּי הָנֵי מִילֵּי מְעַלְּיָתָא תִּדְרְשׁוּן מִשְּׁמַאי – שכל דברים טובים כאלו תדרשו בשמי, כלומר, תוכל להורות כן בשמי. מביאה הגמרא עובדות שניתן ללמוד מהם לענין הלכה: אָמַר רַב נְחֶמְיָה בְּרֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף, הֲוָה קָאִימְנָא קַמֵּיהּ דְּרָבָא – עמדתי לפני רבא ביום טוב, וַהֲוָה קָא

בַּעֲרֵמַת הַתֶּבֶן לקחת ממנה עצים לצורך הסקה, אפילו שלא זימנה מבעוד יום, ולא היה רגיל להסיק ממנה. **אֲבָל לֹא** ישתמש **בָּעֲצִים שֶׁבַּמּוּקְצֶה** – מהרחבה שמאחורי הבית, הקרויה 'מוקצה' כיון שהיא מוקצית מאחורי הבית ואין נכנסין ויוצאין שם בקביעות, ושם היו נותנין עצים וכל דבר שאין רצונו להשתמש עד זמן מרובה, והוקצה מדעתו מלהשתמש בזה, ואסור משום מוקצה:

גמרא

תָּנָא - שנינו בברייתא, **שֶׁאִם אִי אֶפְשָׁר** לו **לְשַׁנּוֹת** – לעשות שינוי בדין הכתוב במשנתינו [שלא יביא כדי יין אלא בשינוי על כתפו או לפניו], כגון שזימן הרבה אורחים וצריך להביא הרבה כדים יחד, משום כבוד האורחים, **מוּתָּר** להביא גם בסל ובקופה.

כמו שמצינו במשנה שצריך לשנות מהדרך שהוא נושא בחול, בכדי שלא יראה כמעשה חול, כמו כן **אַתְּקִין רָבָא** בְּעירו מְחוֹזָא את התקנה הבאה, שכל משא שנושאים אותו בחול בדרך מסויימת, אין לנשאו ביום טוב אלא בדרך קלה יותר, וכדלהלן. כל משאות **דְּדָרוּ בְּרוּחָקָא** – שבחול אדם נושא אותם על כתיפו בטורח, כגון חבית או שק מלא פירות, כשנושא אותם ביו"ט [לצורך יו"ט], **לְדָרוּ** – ישאוהו **בְּאַמְצָעוֹת רַגְלָא**, כיון שבעץ זה נוח יותר לשאת משא כבד. **דְּדָרוּ** – משאות שרגילים לשאתם בחול **בְּרַגְלָא**, ביו"ט **לְדָרוּ בְּאַגְרָא** - ישאוהו שני בני אדם על ידי מוט בכתפיהם [שזו דרך קלה יותר מנשיאה ביחיד באמצעות 'רגלא']. **דְּדָרוּ בְּאַגְרָא, לְדָרוּ בְּאַכְפָּא** – ביו"ט ישאו השנים את המוט בידיהם. **דְּדָרוּ בְּאַכְפָּא**, ביו"ט **נִפְרוֹס סוּדְרָא עֲלָיוּהּ** – יש לכסות את החבית בסודר, שהסודר קל ואינו מכביד, והוא שינוי בעלמא להצניע משאו. **וְאִם לֹא אֶפְשָׁר** לשנות באופנים דלעיל, **שָׁרֵי** להביאו גם בלי שינוי; **דְּאָמַר מַר** בברייתא לעיל, **שֶׁאִם אִי אֶפְשָׁר לְשַׁנּוֹת, מוּתָּר** להביא ללא שינוי.

* * *

אָמַר לֵיהּ רַב חָנָן בַּר רָבָא לְרַב אַשִׁי, הרי **אָמוּר רַבָּנָן** שבמשאות שאדם נושא **כַּמָּה דְּאֶפְשָׁר לְשַׁנּוֹיֵי** [–לשנות] **מְשַׁנְּינַן בְּיוֹמָא טָבָא** - יש לשנות ביום טוב, כדי שיהיה ניכר שאינו עושה כבחול, **וְהָא הָנֵי נָשֵׁי** – והרי אותן נשים, **דְּקָא מָלְיָין חָצְבַיְיהוּ מַיָּא** – שממלאות כדיהן מים מן הנהר **בְּיוֹמָא טָבָא, וְלֹא קָא מְשַׁנְּיָין** - ואינן משנות כלום, **וְלֹא אַמְרִינַן לְהוּ וְלֹא מִידִּי** - אין אנו מוחים בהן ואומרים להן שיעשו איזה שינוי. **אָמַר לֵיהּ** רב אשי, **מִשּׁוּם דְּלֹא אֶפְשָׁר** – שאין כאן אפשרות לעשות שינוי. **הֵיכִי לִיעֲבַד** – איזה שינוי נצריך אותן לעשות, אם נאמר למי שהיתה רגילה **דְּמָלְיָא בְּחַצְבָא רַבָּה** - למלא מים בכד גדול, שתשנה וביו"ט **תְּמַלֵּי בְּחַצְבָא זוּטָא** – בכד קטן, הרי **קָא מַפְשֵׁא בְּהֵלּוּכָא** – יגרם לה על ידי כך ריבוי בהליכה, שבשביל למלאות את כמות המים שהיא צריכה למלאות, תצטרך ללכת להביא כמה פעמים, ואם כן מה הריווח במה ששינתה. וכן אם נאמר לאשה שהיתה רגילה **דְּמָלְיָא בְּחַצְבָא זוּטָא** – למלא מים בכד קטן, שתשנה וביו"ט **תְּמַלֵּי בְּחַצְבָא רַבָּה** – בכד גדול, הרי **קָא מַפְשֵׁי בְּמַשּׂוֹי** - יגרם לה על ידי כך ריבוי במשא. ואם נאמר לה שביו"ט תעשה שינוי **וּתְכַסְּיֵיהּ** את הכד **בְּנִכְתֻּמָא** – כיסוי של עץ שמכסה את הכדים, יש לחוש שזִמְנִין **דְּנָפֵיל** הכיסוי **וְאָתֵי לְאָתוּיֵי** - לטלטל את הכיסוי ברשות הרבים שלא לצורך. **תִּקְטְרֵיהּ** – אם נחייבה לקשור את הכיסוי כדי שלא יפול, יש לחוש זִמְנִין **דְּמִפְסִיק** - פעמים שיקרע הקשר, **וְאָתֵי לְמִקְטְרֵיהּ** – ותבוא לקשרו כדי שלא יפול, וקשר העשוי להתקיים הוא אב מלאכה ואסור. **תִּפְרוֹס סוּדְרָא עֲלָיוּהּ** – אם נחייבה לכסות את הכד בסדין, יש לחוש זִמְנִין **דְּמִטְמְיַיש** – פעמים שיפול הסודר וישרה **בְּמַיָּא, וְאָתֵי לִידֵי סְחִיטָה**, שאסורה ביו"ט, **הִלְכָּךְ** – לפי זה נמצא שבדבר זה **לֹא אֶפְשָׁר** להן לשנות, והרי אם אי אפשר לשנות מותר גם בלא שינוי, לכן אין אנו מוחים בידן.

הגמרא מביאה שאלה דומה בענין מחאה שאין מוחים: **אָמַר לֵיהּ רָבָא בַּר רַב חָנָן לְאַבַּיֵי, תְּנַן, אֵין מְטַפְּחִין** - מוחאים כף זו על זו, **וְאֵין מְסַפְּקִין** – כף על ירך, משום שיר, או משום אבל, **וְאֵין מַרְקְדִין** ביום טוב, והטעם מבואר להלן (לו:) גזירה שמא יתקן כלי שיר. ושאל רבא בר רב חנין לאביי, **וְהָאִידָּנָא** – בזמנינו **דְּקָא חָזִינַן דְּעָבְדָן הָכִי** – שאנו רואים שעושים את כל אלה, **וְלֹא אַמְרִינַן לְהוּ וְלֹא מִידִּי**, ומדוע אנו לא מוחים בידם. **אָמַר לֵיהּ** אביי, **וּלְטַעֲמִיךָ** – ולדעתך שצריך למחות, **הָא דְּאָמַר (רָבָא) לֹא לֵיתִיב אִינִישׁ אַפּוּמָא דְּלֵחְיָא** – שלא ישב אדם בשבת בשפת המבוי שאינו מקורה, במקום שהלחי המתיר את המבוי קבוע שם, מפני שחוששים **דִּלְמָא מְנַנְּדָר** – שמא יתגלגל **לֵיהּ חֵפֶץ** מהמבוי לרשות הרבים, ומתוך שהמבוי אינו מקורה, לא יבחין היכן רשות הרבים והיכן רשות היחיד, **וְאָתֵי לְאָתוּיֵי** – ויבוא להביאו בחזרה מרשות הרבים למבוי שהוא רשות היחיד (**אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים**). ושאל אביי את רבא בר רב חנין, לשיטתך, **וְהָא הָנֵי נָשֵׁי דְּשָׁקְלָן חַצְבַיְיהוּ** – הרי אותן נשים שנוטלות את כדם, **וְאָזְלָן וְיָתְבָן אַפּוּמָא דְּמָבּוֹאָה** – והולכות ויושבות בפתח המבוי, **וְלֹא אַמְרִינַן לְהוּ וְלֹא מִידִּי** – ואין אנו מוחים בידן על שעוברות על גזירת חכמים שאסרו לשבת בשפת המבוי. **אֶלָּא** צריך לומר שהטעם הוא, שבכעין זה נאמר **הַנַּח לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל** ואל תאמר להם שלא עושים כדין, בדבר שכבר הורגלו לעשותו ולא יחזרו בהם גם אחר שתמחה בידם, כי **מוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִין וְאַל יִהְיוּ מְזִידִין** – עדיף שיעברו על האיסור בשוגג, כשלא שמעו שהדבר אסור, ולא יעברו עליו במזיד אחר שנמחה בידם, ולכן לא אומרים להן כלום על מה שהן יושבות על פתח המבוי ועוברות על איסור דרבנן, ואם כן **הָכָא נַמִּי** – לגבי מטפחין ומספקין ומרקדין ביום טוב, נאמר **הַנַּח לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, מוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִין וְאַל יִהְיוּ מְזִידִין.**

מחלקת הגמרא להלכה: **וְהָנֵי מִילֵּי** – מתי נאמר הכלל שאין מוחים אלא מניחים להם לישראל להיות שוגגין ולא מזידין, רק **בְּדַרְבָּנָן** - בשהורגלו לעבור על איסורים מדרבנן [כגון באיסור שאין מטפחין וכן שלא ישבו בפתח המבוי שהם גזירה מדרבנן, וכדלעיל], **אֲבָל בְּאִיסּוּר דְּאוֹרַיְיתָא לֹא** אמרינן מוטב שיהיו שוגגין וכו', אלא מוחים בידם. חוזרת בה הגמרא, **וְלֹא הִיא, לֹא שָׁנָא בְּאִיסּוּרִים דְּאוֹרַיְיתָא, וְלֹא שָׁנָא בְּדַרְבָּנָן**, אם כשנמחה בידם לא ישמעו לנו, **לֹא אַמְרִינַן לְהוּ וְלֹא מִידִּי**. ומביאה הגמרא ראיה לכך, **דְּהָא תּוֹסֶפֶת יוֹם הַכִּפּוּרִים** שצריך להתחיל ולהתענות מבעוד יום **דְּאוֹרַיְיתָא הוּא**, שנלמד מהפסוק (ויקרא כג לב) 'וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה', **וְאָכְלִי וְשָׁתוּ** הנשים **עַד שֶׁחֲשֵׁכָה**, ולא מתחילות להתענות מבעוד יום, **וְלֹא אַמְרִינַן לְהוּ וְלֹא מִידִּי**, בהכרח שגם באיסורים דאורייתא לא מוחים:

* * *

שנינו במשנה: **וּמַתְחִילִין בַּעֲרֵמַת הַתֶּבֶן: אָמַר רַב כַּהֲנָא, זֹאת אוֹמֶרֶת** – ממה שאמר התנא שאפשר להשתמש בתבן להסקה, אף על פי שלא הכינו לכך מבעוד יום, וסתם ערימת תבן עומדת לבהמה ולא להסקה, אנו למדים כי **מַתְחִילִין בָּאוֹצָר** – בכל דבר האצור לזמן ארוך, מותר להתחיל ולהשתמש בו **תְּחִלָּה** – פעם ראשונה ביו"ט, ואף שלא הכינו לכך מבעוד יום. מברר הגמרא, **מַנִּי** – מיהו הסובר שמותר להתחיל להשתמש ביו"ט בדבר שהקצה דעתו ממנו, **רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּלֵית לֵיהּ מוּקְצָה** [כלומר, שמיקל ברוב סוגי המוקצה]. אם כן, **אִימָא סֵיפָא, אֲבָל לֹא** ישתמש **בָּעֲצִים שֶׁבַּמּוּקְצֶה**, כיון שהקצה דעתו מהם, **אַתָּאן** – בדין זה שבסיפא באנו לְדעת **רַבִּי יְהוּדָה, דְּאִית לֵיהּ מוּקְצָה**, ואם כן המשנה סותרת את עצמה בדין מוקצה. מתרצת הגמרא, לעולם המשנה כשיטת רבי שמעון, **וְהָכָא** – מה שכתוב במשנה שאסור להשתמש בעצים שבמוקצה, **בְּאַרְזֵי** – ארז זכר **וְאַשּׁוּחֵי** – ארז נקבה **עַסְקִינַן**, שעצים אלו עומדים להשתמש בהם לבנין, **דְּמוּקְצָה מֵחֲמַת חֲסָרוֹן כִּיס** – שהאדם מקצה אותם מחמת שדמיהם יקרים, **וַאֲפִילּוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן מוֹדֶה** שיש בהם איסור מוקצה, אבל בעצים רגילים מותר להתחיל להשתמש אף בערימה חדשה.

אִיבָּא דְּמַתְנֵי לָהּ – יש ששנו את דיוקו של רב כהנא **אֵסֵיפָא** של המשנה, **אֲבָל לֹא בָּעֲצִים שֶׁבַּמּוּקְצֶה. אָמַר רַב כַּהֲנָא, זֹאת אוֹמֶרֶת** – ממה שאמר התנא שאין מתחילין בעצים שבמוקצה, נמצא כי **אֵין**

המשך בעמוד רא

בַּעֲרֵמַת הַתֶּבֶן, אֲבָל לֹא בָּעֲצִים שֶׁבַּמּוּקְצֶה. **גְּמָרָא** תָּנָא: אִם אִי אֶפְשָׁר לְשַׁנּוֹת - מוּתָּר. אַתְקִין רָבָא בְּמִחוֹזָא: דְּדָרוּ בְּדוּחֲקָא - לִדְרוּ בְּרִגְלָא, דְּדָרוּ בְּרִגְלָא - לִדְרוּ בְּאַגְרָא, דְּדָרוּ בְּאַגְרָא לִדְרוּ בְּאַכְפָּא, דְּדָרוּ בְּאַכְפָּא - נִפְרוֹס סוּדָרָא עֲלָוֵיהּ, וְאִם לָא אֶפְשָׁר - שָׁרֵי. דְּאָמַר מָר: אִם אִי אֶפְשָׁר לְשַׁנּוֹת - מוּתָּר. אֲמַר לֵיהּ רַב חָנָן בַּר רָבָא לְרַב אַשִׁי: אֲמוֹר רַבָּנַן כַּמָּה דְּאֶפְשָׁר לְשַׁנּוּיֵי מְשַׁנֵּינַן בְּיוֹמָא טָבָא, וְהָא הָנֵי נָשֵׁי, דְּקָא מָלְיָין חַצְבֵּיהוּ מַיָּא בְּיוֹמָא טָבָא, וְלָא קָא מְשַׁנְּיָין, וְלָא אָמְרִינַן לְהוּ וְלָא מִידֵּי? אֲמַר לֵיהּ: מִשּׁוּם דְּלָא אֶפְשָׁר; הֵיכָא לְיַעֲבַד? דְּמָלְיָא בְּחַצְבָּא רַבָּה תְּמַלֵּי בְּחַצְבָּא זוּטָא - קָא מַפְּשָׁא בְּהִלּוּכָא; דְּמָלְיָא בְּחַצְבָּא זוּטָא תְּמַלֵּי בְּחַצְבָּא רַבָּה - קָא מַפְּשֵׁי בְּמַשּׁוֹ, תְּכַפְּיֵיהּ בְּנַכְתְּמָא - זִמְנִין דְּנָפֵיל וְאָתֵי לְאַתּוּיֵי, תִּקְטְרֵיהּ - זִמְנִין דְּמִסְסִיק וְאָתֵי לְמִקְטְרֵיהּ, תִּפְרוֹס סוּדָרָא עֲלָוֵיהּ - זִמְנִין דְּמִטְמְטִישׁ בְּמַיָּא, וְאָתֵי לִידֵי סְחִיטָה. הִלְכָּךְ לָא אֶפְשָׁר. אֲמַר לֵיהּ רָבָא בַּר רַב חָנָן לְאַבָּיֵי: תְּנַן, אֵין מְטַפְּחִין וְאֵין מְסַפְּקִין וְאֵין מְרַקְּדִין, וְהָאִידָּנָא דְּקָא חָזֵינַן דְּעָבְדָן הָכִי, וְלָא אָמְרִינַן לְהוּ וְלָא מִידֵּי? אֲמַר לֵיהּ: וּלְטַעֲמָךְ, הָא דַּאֲמַר רָבָא: לָא לִיתִיב אִינִישׁ אַפּוּמָא דְּלֶחְיָא דִּלְמָא מִגַּנְדַּר לֵיהּ חֵפֶץ וְאָתֵי לְאַתּוּיֵי אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהָא הָנֵי נָשֵׁי דְּשָׁקְלָן חַצְבֵּיהוּ וְאָזְלָן וְיָתְבָן אַפּוּמָא דְּמַבּוּאָה, וְלָא אָמְרִינַן לְהוּ וְלָא מִידֵּי? אֶלָּא, הַנַּח לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, מוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִין וְאַל יִהְיוּ מְזִידִין. הָכָא נַמִּי - הַנַּח לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, מוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִין וְאַל יִהְיוּ מְזִידִין, וְהָנֵי מִילֵּי - בְּדַרְבָּנָן, אֲבָל בְּדָאוֹרַיְיתָא - לָא. וְלָא הִיא, לָא שְׁנָא בְּדָאוֹרַיְיתָא וְלָא שְׁנָא בְּדַרְבָּנָן לָא אָמְרִינַן לְהוּ וְלָא מִידֵּי, דְּהָא תּוֹסֶפֶת יוֹם הַכִּפּוּרִים דְּאוֹרַיְיתָא הוּא, וְאָכְלֵי וְשָׁתוּ עַד שֶׁחֲשֵׁכָה וְלָא אָמְרִינַן לְהוּ וְלָא מִידֵּי. "וּמַתְחִילִין בַּעֲרֵמַת הַתֶּבֶן". אָמַר רַב כָּהֲנָא: זֹאת אוֹמֶרֶת מַתְחִילִין בָּאוֹצָר תְּחִלָּה. מַנִּי - רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּלֵית לֵיהּ מוּקְצֶה. אֵימָא סֵיפָא: אֲבָל לֹא בָּעֲצִים שֶׁבַּמּוּקְצֶה - אַתָּאן לְרַבִּי יְהוּדָה, דְּאִית לֵיהּ מוּקְצֶה! הָכָא בְּאַרְזֵי וְאַשּׁוּחֵי עֲסָקִינַן, דְּמוּקְצֶה מֵחֲמַת חֶסְרוֹן כִּיס, וַאֲפִילּוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן מוֹדֶה. אֵיבָא דְּמַתְנִי לָהּ אַסֵּיפָא: אֲבָל לֹא בָּעֲצִים שֶׁבַּמּוּקְצֶה. אָמַר רַב כָּהֲנָא: זֹאת אוֹמֶרֶת אֵין מַתְחִילִין בָּאוֹצָר תְּחִלָּה. מַנִּי - רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּאִית לֵיהּ מוּקְצֶה אֵימָא רֵישָׁא: מַתְחִילִין בַּעֲרֵמַת הַתֶּבֶן - אַתָּאן לְרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּלֵית לֵיהּ מוּקְצֶה. הָתָם בִּתְבֻנָא סָרִיא, תִּבְנָא סָרִיא, הָא חֲזִי לְטִינָא! דְּאִית בֵּיהּ קוֹצִים.

מתחילין בערמת התבן – להסק, ואף על פי שלא זמנה מבעל ידי, ולא היה רגיל להסיק ממנה. והשתא משמע דלית ליה מוקצה. **אבל לא בעצים שבמוקצה** – רחבה שאחורי הבתים קרויה מוקצה, על שם שהיא מוקצה לאחור, ואין נכנסים ויוצאין בה תדיר. ושם נותנין עצים וכל דבר שאין דעתו ליטול עד זמן מרובה. **גמרא ואם דהשתא משמע דאית ליה מוקצה.**

אי אפשר לשנות – כגון שזמן אורחים הרבה, וצריך להביא הרבה ביחד – מותר. **דדרו בדוחקא** – משאוי שאדם יחיד נושא על כתפו בחול בטורח, אם בא לשאת אותו ביום טוב לצורך יום טוב, כגון חבית או שק מלא פירות – ישאנו ביום טוב ברגלא = עתר שקורין פורק"א, בדרכי נושאי מלח למכור, מפני שצריך לשנות. **וכשהוא משנה** – ישנה להקל משאו, ולא להרבות טורח ביום טוב. ועתר זה נוח הוא לשאת בו משא כבד. וכשנושא בו חבית הנשאת בכתף – משנה להקל הוא. **דדרו ברגלא** – משוי חבית גדולה, שרגילין לשאת אותה ברגלא. **לדרו באגרא** – ישאוה ביום טוב בשני בני אדם במוט על כתפיהם, דהיינו נמי שנוי להקל. **דדרו באגרא** – במוט על כתפיהם לדרו ביום טוב לאותו משוי באכפא, במוט בידיהם, משום שנוי. ואף על פי שאינו להקל – מכל מקום שנוי הוא, ואינו מרבה טורח בשנויו. **נפרוס סודרא** – קל הוא, ואינו מכביד, ושנוי הוא בעלמא, ולהצנע. **ואם אי אפשר לשנות** – שאין לו סודר לכסותו. **מליין מיא** – שואבות מים מן הנהר. **תכסייה בנכתמא** – כסוי של עץ העשוי לכדין. **זמנין דמפסיק** – שצריך לקושרו שלא יפול בדרך, וזמנין דמפסיק בהליכתו ואתי למקשריה, וקשר העשוי להתקין – אב מלאכה הוא. **דמטמיש במיא** – שנשרה במים. **אין מטפחין** – משום שיר, או משום אבל. **מטפחין** – ידיו זו לזו. **מספקין** – כף על ירך. **מרקדין** – ברגל. וכולם נאסרו משום שבות, גזרה שמא יתקן כלי שיר, בפרק "משילין" (לקמן לו,ב). **אפומא דלחיא** – לחי המתיר במבוי בשבת. **דלמא מגנדר ליה חפץ** – ברשות הרבים, חוץ ללחי. **ואתי לאתויי** – מתוך שאינו במבוי מקורה, להכיר שזה רשות הרבים וזה רשות היחיד, ומביאו. **וקא מגנדר חצבייהו ומייתי להו. לא גרסינן. ולא אמרינן להו ולא מידי** – ואף על גב דעברן אדרבנן, דאמור לא ליתיב, ואינהו יתבן. **הנח להם** – בדבר שהרגילו בו, ולא יחזרו בהם. **מוטב שיעשו שוגגין ואל יעשו מזידין** – לעבור כשידעו ולא יניחו בכך. **והני מילי** – דהנח להם לישראל. **בדרבנן** – היכא דארגילו למעבר אדרבנן, כי הנך דמטפחין, והנך דיתבן אפומא דלחיא. **תוספת יום הכפורים** – שצריך להתחיל ולהתענות מבעוד יום דאורייתא היא, דנפקא לן (יומא פא,ב) מ"ועניתם את נפשותיכם בתשעה". **ואכלי ושתו עד שחשכה** – גרס, ולא גרס משחשכה. **באוצר** – בדבר האצור, שהיה מוקצה לאוצרו לזמן ארוך, כהאי גוונא, דסתמא אוצרין אותו לבהמה. **ארזי ואשוחי** – אין אדם מסיק אותן, דעומדין לבנין. **אשוחי** – ארז נקבה. **דמוקצה מחמת חסרון כיס נינהו** – שדמיה יקרין. **דמתני לה** – לדרב כהנא. **תבנא סריא** – נרקב ומסריח, שאין ראוי למאכל בהמה, וסתמיה לעצים ולא לאכילה, והיינו לאוצר. **לטינא** – לטיט, ללבן לבנים. **דאית ביה קוצים** – ואין יכול לגבלו בידיו וברגליו.

דדרו ברגלא – פירש: בעתר שקורים *פורק"א, ועשוי כמין רגל, לדרו באגרא – בין שנים במוט על כתפיהם דהיינו שנוי, והוי להקל, כפירש הקונטרס. וקשה: דבסוף פרק "האומנין" (בבא בתרא פג,א) משמע דמשאו כבד נושאין בקל ברגלא מבאגרא! אלא נראה דאפילו מכביד יותר, מכל מקום לא חיישינן, כיון דמשנה מדרך חול. וכן נמי פירש הקונטרס גבי דדרו באגרא לדרו באכפא. ואפילו נמי אין להקל – מכל מקום שנוי הוא.

דמליא בחצבא רבה תמלי בחצבא זוטא הא קא מפשט בהלוכא – ואם תאמר: מאי פריך והא מפשא בהלוכא? והא אמרינן לעיל דאפושי בהלוכא שפיר דמי, כשיעשה דרך שנוי! ויש לומר: דהא מפיש בהלוכא ושנוי נמי ליכא, דבחול נמי עבדינן הכי.

זמנין דמטמיש בהו מיא ואתי לידי סחיטה – ואם תאמר: והא אמר נפרוס סודרא עלויה, ולא חיישינן לידי סחיטה! ויש לומר: דלעיל מיירי בחבית שסתום כולו ופיו צר, ולכך לא חיישינן לסחיטה. ועיש לומר: דהכא מיירי בסחיטת מים, דאסורה משום לבון. ואם כן, כי נפל בגוויה מיא – אתי לידי סחיטה, אבל התם מיירי ביין, דסחיטה שלו אסורה משום דש. ואם כן כי נפיל לארעא – הולך לאבוד, ולא חיישינן לסחיטה. **אין** מטפחין – פירש הקונטרס: משום שיר או משום אבל. ולא נהירא, דתפוס ליה דאסור משום צער, ואפילו בחול המועד, כדאיתא בפרק "ואלו מגלחין" (מועד קטן דף כח,ב). ולקמיה (לו,א) מפרש: שמא יתקן כלי שיר.

תנן אין מטפחין ואין מרקדין – פירש רש"י: שמא יתקן כלי שיר. ומיהו, לדידן שרי. דדוקא בימיהן שהיו בקיאין לעשות כלי שיר שייך למגזר, אבל לדידן, אין אנו בקיאין לעשות כלי שיר, ולא שייך למגזר.

דהא תוספת יום הכפורים דאורייתא היא ואכלי ושתו עד חשכה כו' – משמע דיש שיעור לתוספת יום הכפורים, מדהצריך להפסיק מבעוד יום. דהא ודאי לא היו אוכלים ממש עד חשכה, דעבדי איסורא מדאורייתא, ואף על פי כן קאמר: מוטב שיהיו ישראל שוגגין ואל יהיו מזידין. ובפי' התוספת לא הוברר השעור, ולכך יש ליזהר ולהפסיק מבעל ידי.

התם בתבנא סריא דאית ביה קוצים – וגם אינו ראוי למאכל בהמה, וקאי להסקה. ואפילו רבי יהודה מודה. ואם תאמר: מאי שנא מעצים שבמוקצה, דקא אסר רבי יהודה אף על גב דחזיין להסקה? ויש לומר: דלא דמי, דדוקא גבי אוצר של תבן לא הקצה דעתו למה שראוי עתה, דלא הקצה דעתו כי אם ממאכל בהמה, ועתה הוא ראוי להסקה, ומזה לא הקצה דעתו. אבל אוצר של עצים – הקצה דעתו ממה שראוי עתה.

עד

משנה

משנה

עד מוצאי יום טוב האחרון – עד שיתחיל יום החול. ואם תאמר: התינח יום טוב שמיני – מוקצה הוא, משום דהוי ספק שביעי, וגם ביום תשיעי – שם מוקצה עליו, הואיל ואתקצאי לבין השמשות – אתקצאי נמי לכולי יומא, ושפיר אמרינן מוקצה ומחמת יום שעבר במוקצה מחמת מצוה, כגון הכא בעצי סוכה. אבל נהגו העולם כשחל תשיעי של חג בערב שבת, שאין מסתפקין מהן בשבת שהוא עשירי, ומאי טעמא? אי משום סתירת אהל – לא שייך בפירות, ואי משום דאתקצאי בין השמשות דתשיעי – תרי מגו כהאי גוונא לא אמרינן, דבתשיעי נמי לא נאסר אלא מטעם מגו! ויש לומר: דהיינו טעמא – משום הכנה, דהואיל ובערב שבת היה אסור, שהוא תשיעי והוא יום טוב, אם היה נאכל בשבת היה מכין יום טוב לשבת, והוי כעין נולד, כיון שבא עתה ראויות שלו ולא בא ביום טוב, ומזה הטעם יש נזהרין בשחל שמחת תורה אחר השבת מלאכול האתרוג באותו יום, דהואיל ובשבת היה אסור שהוא שמיני. ועוד, כי היה ראוי לברך בו אם אתי אליהו ואמר דעברו לאלול, אם כן אם היה אוכל אותו בשמחת התורה כדאמרן הוי שבת מכין ליום טוב.

אמר רב מנשיא בריה דרבא סיפא אתאן לסוכה דעלמא וכו' – מצי נמי למפרך: דלמאי דסבירא ליה דהוי מוקצה מחמת איסור – לא אשכחנא דמהני ביה תנאה. אלא דאינו חרושש למפרך, משום דאינו נשאר במסקנא, אלא נקט האמת. **אכל** עצי סוכה דחל קדושה עלייהו אתקצאי לשבעה – וקשה: דמשמע הכא דמה שעצי סוכה אסורין היינו מטעם מוקצה, וכן משמע בשבת (מה,א ושם): הואיל והוקצה למצותו – הוקצה לאיסורו. ולעיל קאמר: מה חג לה' אף סוכה לה'. אלמא דאסורין מדאורייתא! ותירץ רבינו תם: דמה שאמר מה חג לשם אף סוכה לשם – היינו לפי שיעור סוכה. כגון שתי דפנות ושלישית אפילו טפח. אבל אי עביד דפנות שלמות יותר משיעור סוכה – לא נפיק מקרא, ועל היותר קאמר שאסור מטעם מוקצה. ורבינו יצחק פירש: דודאי כל זמן שהסוכה בעמידה שייך בה "מה חג לה' אף סוכה לה'", אבל כשנפלה – לא שייך בה מה חג וכו' ואם כן היה יכול לתרוצי הכא מה שעצי סוכה אסורין מקרא דלעיל מה חג – היינו כשהיו בעמידה, אבל כשנפלו – מותרין. אלא נקט האמת, דכשנפלו נמי אסורין מטעם מוקצה).

כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה לאלתר – לאו דוקא לאלתר, דהא אתרוג של יום ראשון אסור כל היום עד למחר, ולא פליג רב ורב אסי אלא בשאר ימים.

מן

משנה אין נוטלין עצים מן הסוכה – כגון בפסח או בעצרת, ויושב בסוכה בגנה או בפרדס – אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה. השתא משמע: אם הוא עב, שנתנו קנים הרבה – מותר ליטול מהם. ובגמרא פריך: הא סתר אהלא. דכיון דבטליה לגבי סכך – כל פורתא דשקיל מניה סתירה הוא. **גמרא** **סמוך לדפנות** – קנים הנזקפים סביבות לדפנות, כיון שלא נארגו עם הדופן – לא בטלי לגבי דופן. ואינו דומה לסמוך לסכך, שהסכך אינו ארוג, לפיכך הכל שוה – העליון כתחתון סכך הוא. **אפילו תימא בשאין סמוך לדפנות** – אלא סמוך לסכך. **וכי תניא** – מתניתין באסורייתא, חבילות של קנים שנתנן על הסכך, מדלא התיר אגדן – לא בטלינהו לגבי סכך, אלא להצניעם שם. בברייתא נמי גרסינן אלא מן הסמוך לה. **ורבי שמעון מתיר** – אפילו מן הסכך, ולקמן פריך ליה: והא סתר אהלא. **שהיא אסורה** – אפילו בחולו של מועד כדיליף לקמן. **ואם התנה עליה** – לפני יום טוב. **נופלת** – שנפלה ביום טוב, דליכא סתירת אהל. וטעמא דתנא קמא משום מוקצה, דהא בין השמשות היתה קיימת, ומוקצה היא מחמת איסור סתירה. אבל הסמוך לה – לאו מוקצה הוא, דלית ביה משום סתירה. **מותר השמן שבנר ושבקערה.** גר = קרוויזיי"ל. מותר השמן – שנותן בנר או בקערה שמן הניתן להדלקת הנר של שבת, ובכה – המותר, יש בה משום מוקצה, ואסור. **אדם יושב ומצפה אימתי תכבה נרו** – שיודע שסופה לכבות, הלכך בין השמשות דעתיה על המותר. **הכא אדם יושב ומצפה כו'** – בתמיה: וכי נביא הוא, ויודע שעתידה ליפול למחר?! **בסוכה רעועה** – דמסיק אדעתיה דנפלה, ולמחר נפלה. הלכך, לרבי שמעון מוקצה ליכא, דאמרינן: דעתיה מאתמול עליה, ולתנא קמא לא אמרינן דעתיה עלויה בשום מידי דלא חזי בין השמשות. לה' – משמע: כל שבעה לה' הוא הקדש. **על החגיגה** – שלמי חגיגה ליאסר משהוקדשו. **חג** – חגיגה. **סיפא** – דקתני: ואם התנה עליה – אסוכה דעלמא קאי, ואריש דברייתא קא מהדר, דאיפלגו בה תנא קמא ורבי שמעון, דקתני: אין נוטלין עצים מן הסוכה, ואוקימנא בשנפלה, ומשום מוקצה, וקאמר: אם התנה עליה מבעוד יום, שאם תפול מחר יסיקנה – הכל לפי תנאו. **ועטרה** – יפה בסדינין ובקרמין המצויירין, קרמין – בגדי צבעונין שקורין אוברייי"ץ, סדינים – לבנים של פשתן. **יינות שמנים וסלתות** – בכוסות של זכוכית, לנוי. **הכל לפי תנאו** – מדקתני אסור להסתפק מהן – שמע מינה בטלי להו לגבי סוכה, והוי להו כסוכה, וקאמר דתנאי מהני. **אביי ורבא דאמרי תרוייהו** – דלא דמו לסוכה לענין תנאה, ואף על גב דבטלי לגבה. דכי מהני תנאה – באומר מבעוד יום איני בודל מהם מהיות כוחי וזכותי בהם ליטלן כל שהות אורך של בין השמשות של ערב יום טוב, הלכך בשעת ביאת היום שהיתה קדושה צריכה לחול עליהם – לא חלה, לפיכך לא הוקצה. אבל עצי סוכה, שאינו יכול להתנות

משנה אין נוטְלִין עֲצִים מִן הַסּוּכָּה, אֶלָּא מִן הַסָּמוּךְ לָהּ. **גמרא** מַאי שְׁנָא מִן הַסּוּכָּה דְּלָא - דְּקָא סָתַר אָהֳלָא, מִן הַסָּמוּךְ לָהּ - נַמִּי קָא סָתַר אָהֳלָא! אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מַאי סָמוּךְ - סָמוּךְ לַדֶּפְנוֹת. רַב מְנַשְּׁיָא אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא בְּשֶׁאֵין סָמוּךְ לַדֶּפְנוֹת, כִּי תַּנְיָא הַהִיא - בְּאִסּוּרְיֵיתָא. תַּנְיָא רַבִּי חִיָּיא בַּר יוֹסֵף קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: אֵין נוֹטְלִין עֲצִים מִן הַסּוּכָּה אֶלָּא מִן הַסָּמוּךְ לָהּ, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר. וְשָׁוִין בְּסוּכַּת הַחַג שֶׁאֲסוּרָה, וְאִם הִתְנָה עָלֶיהָ - הַכֹּל לְפִי תְּנָאוֹ. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר? וְהָא קָא סָתַר אָהֳלָא! אֲמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: הָכָא בְּסוּכָּה נוֹפֶלֶת עָסְקִינַן, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן לְטַעֲמֵיהּ, דְּלֵית לֵיהּ מוּקְצֶה. דְּתַנְיָא: מוֹתַר הַשֶּׁמֶן שֶׁבַּנֵּר וְשֶׁבַּקְּעָרָה - אָסוּר, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר. מִי דָּמֵי? הָתָם - אָדָם יוֹשֵׁב וּמְצַפֶּה אֵימָתַי תִּכְבֶּה נֵרוֹ, הָכָא - אָדָם יוֹשֵׁב וּמְצַפֶּה אֵימָתַי תִּפּוֹל סוּכָּתוֹ? אֲמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: הָכָא בְּסוּכָּה רְעוּעָה עָסְקִינַן, דְּמֵאֶתְמוֹל דַּעְתֵּיהּ עָלֶיהָ. "וְשָׁוִין בְּסוּכַּת הַחַג בַּחַג שֶׁהִיא אֲסוּרָה, וְאִם הִתְנָה עָלֶיהָ הַכֹּל לְפִי תְּנָאוֹ". וּמִי מְהַנֵּי בָּהּ תְּנַאי? וְהָאָמַר רַב שֵׁשֶׁת מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא: מְנַיִן לְעֲצֵי סוּכָּה שֶׁאֲסוּרִין כָּל שִׁבְעָה - שֶׁנֶּאֱמַר "חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לַה'", וְתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר: מְנַיִן שֶׁכְּשֵׁם שֶׁחָל שֵׁם שָׁמַיִם עַל הַחַגִּיגָה כָּךְ חָל שֵׁם שָׁמַיִם עַל הַסּוּכָּה - תַּלְמוּד לוֹמַר "חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לַה'" מַה חַג לַה' - אַף סוּכָּה לַה'. אֲמַר רַב מְנַשְּׁיָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא: סֵיפָא אֲתָאן לְסוּכָּה דְּעַלְמָא. אֲבָל סוּכָּה דְּמִצְוָה - לָא מְהַנֵּי בָּהּ תְּנָאָה. וְסוּכָּה דְּמִצְוָה לָא? וְהָתַנְיָא: סַכָּכָהּ כְּהִלְכָתָהּ, וְעִטְּרָהּ בְּקְרָמִים וּבְסַדִּינִין הַמְצוּיָּרִין, וְתָלָה בָּהּ אֲגוֹזִים, שְׁקֵדִים, אֲפַרְסְקִים, וְרִמּוֹנִים, וּפְרִכְּיֵלֵי עֲנָבִים, יֵינוֹת, שְׁמָנִים, וּסְלָתוֹת, וַעֲטָרוֹת שִׁבֳּלִים - אָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶן עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג. וְאִם הִתְנָה עֲלֵיהֶם - הַכֹּל לְפִי תְּנָאוֹ! אַבַּיֵּי וְרָבָא דְּאָמְרִי תְּרַוַיְיהוּ: בְּאוֹמֵר "אֵינִי בּוֹדֵל מֵהֶם כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת", דְּלָא חָלָה קְדוּשָׁה עֲלַיְיהוּ. אֲבָל עֲצֵי סוּכָּה דְּחָלָה קְדוּשָׁה עֲלַיְיהוּ - אִתְקְצַאי לְשִׁבְעָה. וּמַאי שְׁנָא מֵהָא, דְּאִתְּמַר: הַפְרִישׁ שִׁבְעָה אֶתְרוֹגִים לְשִׁבְעַת הַיָּמִים, אָמַר רַב: כָּל אַחַת וְאַחַת יוֹצֵא בָהּ וְאוֹכְלָהּ לְאַלְתַּר, וְרַב אַסִי אָמַר: כָּל אַחַת יוֹצֵא בָהּ וְאוֹכְלָהּ לְמָחָר. הָתָם דְּמִפְסְקוּ לֵילוֹת מִיָּמִים - כָּל חַד וְחַד יוֹמָא מִצְוָה בְּאַפֵּי נַפְשֵׁיהּ הוּא. הָכָא, דְּלָא מִפְסְקוּ לֵילוֹת מִיָּמִים - כּוּלְּהוּ יוֹמֵי כַּחֲדָא יוֹמָא אֲרִיכְתָּא דָּמֵי.

משנה

עליהם תנאי זה, שהרי על כרחו יבדל מהם בין השמשות, משום דסתר אהלא, ובין השמשות ספק יום טוב הוא – חלה קדושה עליה, ועל ידי קדושה זו הוקצה לשבעה. **ומאי שנא מהא כו'** – דלא אמר באתרוג דמשום בין השמשות קמא ליתקצי כל שבעה אלא לחד יומא, מכי אתני עליה לחד יומא. **דאתמר הפריש כו' יוצא בה** – ביומה. **ואוכלה לאלתר** – קסבר: למצותה אתקצאי, והרי נעשית מצותה. **ורב אסי אמר יוצא בה ואוכלה למחר** – דכיון דאתקצאי לבין השמשות – אתקצאי לכולי יומא. והא עצי סוכה נמי, כיון דאתני עלייהו ליהנות מהן בחולו של מועד – כהפרישה ליום ראשון דמי, ומשום דבין השמשות קמא קדיש – קא אמרת דאתקצאי לשבעה. **דמפסקי לילות מימים** – שאין מצותו בלילה.

משנה

משנה

אֵין נוֹטְלִין עֲצִים מִן הַסּוּכָּה ביום טוב שבימות השנה, כגון פסח או עצרת, משום איסור סתירת אהל. אֶלָּא נוטל מִן הַסָּמוּךְ לָהּ – מן העצים הסמוכים ושוכבים על הסוכה. שאם הניח בסכך הרבה קנים, מותר ליטול מן העליונים, ואין זה נחשב כסתירת אהל, כיון שגם אחר שנוטלם נשאר עדיין סכך המכסה את כל הסוכה:

גמרא

מקשה הגמרא: מַאי שְׁנָא מִן הַסּוּכָּה – מן עיקר הסכך, דְּלָא – שאסור ליטול משם עצים, משום דְּקָא סָתַר אָהֳלָא, ואסור לסתור אהל ביום טוב, מִן הַסָּמוּךְ לָהּ – מן העצים העליונים הסמוכים ושוכבים על הסכך נַמִּי קָא סָתַר אָהֳלָא, ומדוע בסיפא התירה המשנה. ואף על פי שכשנוטל את העליונים נשאר עדיין סכך שמאהיל, מכל מקום הואיל וביטל את העליונים לגבי הסכך, נחשב הכל כאהל עצמו, ויש משום איסור סתירת אהל בכל העצים כשנוטלם. מתרצת הגמרא, אֲמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, מַאי סָמוּךְ לסוכה שהתירה המשנה ליטול משם עצים, אין הכוונה סמוך לסכך, אלא הכוונה בעצים העומדים סָמוּךְ לַדְּפָנוֹת, שמנהגם היה לארוג יחד את הקנים המשמשים לדפנות, ואם אחר שארג את הדופן העמיד בסמוך לה קנים או עצים ללא אריגה, רשאי ליטלם, ואין בזה משום סתירת אהל, כיון שאינם מחוברים לדופן ולכך אינם בטלים לגביה. אבל סכך כיון שאינו ארוג ואין ניכר חילוק בין עיקר הסכך לתוספת, אף הסכך העליון דינו כתחתון ואסור ליטלו. רַב מְנַשְּׁיָא אָמַר, אֲפִילּוּ תֵּימָא שכוונת המשנה בסיפא להתיר בְּעֵצִים שֶׁאֵין עומדים סָמוּךְ לַדְּפָנוֹת אלא שוכבים סמוך לסכך, והטעם שאין בזה משום סתירת אהל, משום דכִּי תַּנְּיָא הַהִיא במשנתינו שמותר, זהו דווקא בְּאַפּוּרְיֵיתָא – חבילות של קנים שעדיין אגודים ביחד, וכך הניח אותם על הסכך כחבילה. ובזה מוכח שלא ביטלם לגבי הסכך, אלא הניחם שם כדי להצניעם או כדי לייבשם.

* * *

תַּנְיָא רַבִּי חִיָּיא בַּר יוֹסֵף קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אֵין נוֹטְלִין עֲצִים מִן הַסּוּכָּה משום איסור סתירת אהל, אֶלָּא מִן הַסָּמוּךְ לָהּ. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר ליטול אפילו מן הסכך עצמו. וְשָׁוִין בְּסוּכַּת הַחַג הנעשית לשם מצוה בְּחַג הסוכות, שֶׁאֲסוּרָה אפילו בחולו של מועד. שמתוך שהוקצתה הסוכה למצותה, אסורה לתשמיש אחר כל שבעה. וְאִם הִתְנָה עֲלֵיהָ לפני התקדש החג שיוכל להשתמש בעציה, הַכֹּל לְפִי תְּנָאוֹ ויכול להשתמש בה.

שנינו בברייתא: וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר לקחת מעצי הסכך. שואלת הגמרא, וְהָא קָא סָתַר אָהֳלָא – הרי כשנוטל את עיקר הסכך יש בזה סתירת אהל ממש האסור מן התורה. מתרצת הגמרא, אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, הָכָא בְּסוּכָּה נוֹפֶלֶת עַסְקִינָן, שעמדה כבר מערב יום טוב ליפול, דְּמֵאֶתְמוֹל דַּעֲתֵיהּ עֲלֵיהּ להשתמש בעציה כשתפול, ולרבי שמעון כיון שדעתו עליהם מאתמול אין בהם איסור מוקצה, אבל בסוכה בריאה וחזקה גם רבי שמעון מודה שאסור משום מוקצה מחמת איסור, כיון שמאתמול לא היתה דעתו עליו. ולתנא קמא דבר שבין השמשות לא היה ראוי להשתמש בו, לא אומרים בשום מקרה שדעתו על זה, ואסור לכל היום:

* * *

שנינו בברייתא: וְשָׁוִין בְּסוּכַּת הַחַג שֶׁהִיא אֲסוּרָה, וְאִם הִתְנָה עֲלֵיהָ הַכֹּל לְפִי תְּנָאוֹ: מקשה הגמרא, וּמִי מְהַנֵּי בָּהּ – בסוכת מצוה תְּנַאי שיוכל להשתמש בעציה, וְהָאָמַר רַב שֵׁשֶׁת מִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא, מִנַּיִן לַעֲצֵי סוּכָּה שֶׁאֲסוּרִין להשתמש בהם כָּל שִׁבְעָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לַה'", ודורש שכל שבעת הימים הוא לה' כהקדש. וְתַנְיָא בברייתא נוספת שעצי הסוכה קדושים כל שבעה, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר, מִנַּיִן שֶׁבְּשֵׁם שֶׁחָל שֵׁם שָׁמַיִם עַל הַחֲגִיגָה – שלמי חגיגה חל עליהם שם שמים ואסורים משהוקדשו עד לאחר הקטרת האימורין, כָּךְ חָל שֵׁם שָׁמַיִם עַל הַסּוּכָּה ועצי הסוכה קדושים ואסורים לכל שימוש, תַּלְמוּד לוֹמַר 'חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לַה'", מקיש סוכה לחג, מָה חַג – חגיגה, קדושה היא לַה', אַף סוּכָּה קדושה היא לַה'. ואם כן קשה מה ששנינו בברייתא שיכול להתנות ולהתיר את הסוכה בתוך החג.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב מְנַשְּׁיָא בְּרֵיהּ דְּרַבָּא, סִיפָא של הברייתא שכתוב 'ואם התנה עליה הכל לפי תנאו', לא עוסקת בסוכת החג, אלא אֲתָאן לְסוּכָּה דְּעָלְמָא – הרי זה חוזר לתחילת הברייתא במחלוקת תנא קמא ורבי שמעון בסוכה של כל ימות השנה, שלתנא קמא אין נוטלים עצים מן הסוכה שהיתה רעועה אף לאחר שנפלה, משום שהיתה מוקצית בבין השמשות, ולרבי שמעון נוטלים, ועל זה אומרת הברייתא, שאם התנה מבעוד יום ואמר בפירוש שאם תפול למחר יסיק בעציה, הכל הולך כפי תנאו, ואין כאן משום מוקצה שהרי הכינם מבעוד יום. אֲבָל סוּכָּה דְּמִצְוָה שחל עליה קדושה, לֵא מְהַנֵּי בָּהּ תְּנָאָהּ להפקיע קדושתה. מקשה הגמרא: וְסוּכָּה דְּמִצְוָה לֵא מועיל בה תנאי, וְהָתַנְיָא, סִכָּכָהּ בְּהִלְכָתָהּ, וְעָטָרָהּ – פיארה בְּקִרְמִים – בגדי צבעונים וּבְסָדִינִין לבנים של פשתן הַמְּצוּיָּרִין, שצורתן בולטת כגון מעשה רוקם או מעשה אורג, וְכֵן אִם תָּלָה בָּהּ אֲגוֹזִים, שֻׁקְדִים, אֲפַרְסְקִים, וְרִמּוֹנִים, וּפַרְכִּילֵי עֲנָבִים – אשכולות ענבים, או שמילא בכוסות של זכוכית יֵינוֹת, שְׁמָנִים, וּסְלָתוֹת, וְעֲטָרוֹת שֶׁבָּלִים, לנוי, אָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶן עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג שהוא לאחר שמיני עצרת. וְאִם הִתְנָה עֲלֵיהֶם שיוכל להשתמש בהם, הַכֹּל לְפִי תְּנָאוֹ. וכיון שאסור להסתפק מהם אנו רואים שנויי הסוכה בטלים לגבי הסוכה ודינם בסוכה שחל עליה קדושה לאסרה בתשמיש, ואף על פי כן כתוב בברייתא שמועיל בהם תנאי להתירם, וכמו כן יועיל תנאי גם בעצי סוכה. מתרצת הגמרא, אַבָּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ, על אף שנויי הסוכה בטלים לסוכה, ולכן אסור להסתפק מהם, אבל לענין תנאי אינם דומים לסוכה, שהרי תנאי מועיל דווקא בְּאוֹמֵר מבעוד יום אֵינִי בּוֹדֵל מֵהֶם שיהיה בהם כוחי וזכותי לקחתם כָּל משך זמן בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת של ערב יום טוב, כיון דְּלֵא חָלָה קְדוּשָּׁה עֲלֵיהוּ בשעת כניסת החג שאז הקדושה היתה צריכה לחול עליהם, אֲבָל עֲצֵי סוּכָּה דְּחָלָה קְדוּשָּׁה עֲלֵיהוּ בבין השמשות, שהרי אינו יכול להתנות שאינו בודל מהם כל בין השמשות, כיון שהוא ספק יום טוב, ואסור לו לקחתם מהסוכה משום איסור סתירת אהל, וממילא חלה עליהם קדושת סוכה בבין השמשות, ועל ידי קדושה לטלטול עצי הסכך, הָתָם – בנר וקערה, הרי הם בודאי יכבו במשך השבת, וממילא אָדָם יוֹשֵׁב וּמְצַפֶּה אֵימָתַי תִּכְבֶּה נֵרוֹ, וכבר בבין השמשות היתה דעתו נתונה על המותר שישאר מהשמן, ולכן מתיר רבי שמעון לטלטלם שלא הקצה אותם מדעתו, אבל הָכָא – בעצי סוכה, וכי אָדָם יוֹשֵׁב וּמְצַפֶּה אֵימָתַי תִּפּוֹל סוּכָּתוֹ, האם נביא הוא ויודע שעתידה ליפול למחר שיצפה מתי תיפול, אלא ודאי שאין בדעתו להשתמש בעציה, ובזה גם רבי שמעון מודה שאסור משום מוקצה. מתרצת הגמרא, אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, הָכָא בְּסוּכָּה רְעוּעָה עַסְקִינָן, שעמדה כבר מערב יום טוב ליפול, דְּמֵאֶתְמוֹל דַּעֲתֵיהּ עֲלֵיהּ להשתמש בעציה כשתפול, ולרבי שמעון כיון שדעתו עליהם מאתמול אין בהם איסור מוקצה, אבל בסוכה בריאה וחזקה גם רבי שמעון מודה שאסור משום מוקצה מחמת איסור, כיון שמאתמול לא היתה דעתו עליו. ולתנא קמא דבר שבין השמשות לא היה ראוי להשתמש בו, לא אומרים בשום מקרה שדעתו על זה, ואסור לכל היום:

משנה

משנתינו ממשיכה לעסוק בהבאת עצים להסקה ביום טוב. המשנה מפרטת את המקומות והאופנים שהעצים מוכנים ועומדים להיסק וניתן להביא משם עצים ביום טוב, לעומת מקומות שאינו סומך דעתו עליהם ליטול משם עצים, ויש בהם משום איסור מוקצה:

מְבִיאִין ביום טוב **עֵצִים** תלושים **מִן הַשָּׂדֶה** שבתוך תחום שבת, ודווקא **מִן הַמְּכוּנָּס** – שאספם וכינסם למקום אחד בערב יום טוב, שבזה גילה דעתו שרוצה לקחתם להסקה. אבל לא יביא מן העצים המפוזרים שבשדה, שמאחר ולא סמך דעתו מערב יום טוב להשתמש בהם, יש בהם איסור מוקצה. **וּמִן הַקַּרְפַּף**, שהיא רחבה גדולה המוקפת מחיצות, יכול להביא **אֲפִילּוּ מִן הַמְּפוּזָּר**, שכיון שהוא מקום המשתמר, דעתו נתונה גם על המפוזרים שבתוכו ולא מקצה אותם מדעתו. מבארת המשנה, **אֵיזֶהוּ קַרְפַּף** שהתירו להביא ממנו עצים אפילו מן המפוזרים שבו, **כָּל שֶׁסָּמוּךְ לָעִיר** ממש, שבזה אומרים שהיתה דעתו עליהם מערב יום טוב, **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, כָּל שֶׁנִּכְנָסִין לוֹ בְּפוֹתַחַת** – שיש לו דלת ומנעול ונכנסים אליו רק באמצעות מפתח, **וַאֲפִילּוּ** אם אינו סמוך לעיר אלא נמצא **בְּתוֹךְ תְּחוּם שַׁבָּת** אף בסופו, שכיון שהוא מקום המשתמר הוא סומך דעתו על כל מה שבתוכו:

גמרא

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, אֵין מְבִיאִין עֵצִים אֶלָּא מִן העצים **הַמְּכוּנָּסִין** יחד, ודווקא מאלו **שֶׁבַּקַּרְפַּף**. שצריך שיהיה את שני הדברים, גם שיהיו מכונסים ויטלם בלא טורח, וגם שיהיו בקרפף שהוא מקום המשתמר ואינו מתייאש מהם. ודווקא באופן זה היתה דעתו עליהם להסיקם.

מקשה הגמרא: **וְהָא אָנָן תְּנַן** במשנתינו, **שֶׁמִּן הַקַּרְפַּף** מותר להביא **וַאֲפִילּוּ מִן הַמְּפוּזָּרִים**, ומדוע אמר שמואל שגם בקרפף יכול להביא רק ממכונסים. מתרצת הגמרא, **מַתְנִיתִין יְחִידָאָה הִיא** – המשנה שמתירה גם מהשדה בעצים מכונסים, ובקרפף גם ממפוזרים, שיטת יחיד הוא וכמבואר להלן בברייתא, אבל רבנן נחלקו עליו.

דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר, לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל הָעֵצִים הַמְּפוּזָּרִים שֶׁבַּשָּׂדוֹת, שֶׁלְּדַעַת כּוּלָּם אֵין מְבִיאִין מהם ביום טוב, שיש בזה שני צדדים לגריעותא, גם שהם מפוזרים ולא הכינם מבעוד יום, וגם נמצאים בשדה שאינה משתמרת ובודאי לא היתה דעתו עליהם. **וְכֵן לֹא נחלקו עַל הַמְּכוּנָּסִין שֶׁבַּקַּרְפַּף שֶׁלְּדַעַת כּוּלָּם מְבִיאִין** משם עצים ביום טוב, שיש בזה שני צדדים למעליותא, גם שכנסם מבעוד יום, וגם נמצאים בקרפף שהוא מקום המשתמר ובזה ודאי היתה דעתו עליהם מערב יום טוב. **עַל מַה נֶּחְלְקוּ, עַל הַמְּפוּזָּרִין שֶׁבַּקַּרְפַּף**, שהוא מקום המשתמר אבל לא הכינם מבעוד יום, **וְעַל הַמְּכוּנָּסִין שֶׁבַּשָּׂדוֹת**, שהכינם מבעוד יום, אך הם נמצאים בשדה שאינה משתמרת ויכול להיות שכבר נלקחו משם, **שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים לֹא יָבִיא** משם עצים ביום טוב, **וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים יָבִיא**. ובריירתא זו בלשון יחיד נשנתה, ורבנן חולקים על רבי שמעון בן אלעזר וסוברים שהמחלוקת היא רק במכונסים שבקרפף, שבית הלל מתירים, ובית שמאי אוסרים אף בזה, אבל באופן שיש רק צד אחד למעליותא גם בית הלל מודים לבית שמאי שאסור. ורב יהודה אמר שמואל אמר את דבריו כבית הלל בשיטת רבנן, שהרי ההלכה כרבים.

* * *

הגמרא מביאה שישנם מיני עצים שאפילו אם הם מכונסים אסור להביא מהם ביום טוב: **אָמַר רָבָא, עֲלֵי קָנִים וַעֲלֵי גְּפָנִים**, ששניהם קלים והרוח מפריחה אותם ממקום למקום, **אַף עַל גַּב דְּמִכַּנְּפִי לְהוּ וּמוֹתְבֵי** – אפילו שאספם והניחם יחד בערב יום טוב, מכל מקום **כֵּיוָן דְּאִי מַדְלֵי זִיקָא מִכַּדַּר לְהוּ** – כיון שאם תנשוב עליהם הרוח תפזר אותם, לכך אפילו בא ביום טוב ומצאם מכונסים, **כִּמְפוּזָּרִים דָּמוּ וַאֲסוּרִין** להביא מהם, שאין דעתו עליהם שחושב שמסתמא הרוח תפזרם. **וְאִי אִתְּנַח מָנָא מֵאַתְמוֹל עֲלֵיהוּ** – ואם הניח עליהם כלי מערב יום טוב, כדי להכביד עליהם שלא יתפזרו ברוח, **שַׁפִּיר דָּמֵי**. ואז אפילו אם פיזרתם הרוח מותר לקחתם, משום שסומך דעתו עליהם ואינם מוקצה:

* * *

שנינו במשנה: **אֵיזֶהוּ קַרְפַּף וְכוּ'** כל שסמוך לעיר דברי רבי יהודה, רבי יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחת ואפילו בתוך תחום שבת: מסתפקת הגמרא בביאור מחלוקתם. **אִבַּעְיָא לְהוּ, הֵיכִי קָאָמַר** רבי יהודה, **כָּל** קרפף **שֶׁסָּמוּךְ לָעִיר** מותר להביא ממנו עצים, **וְהוּא דְּאִית לֵיהּ פּוֹתַחַת**, שלא אומרים שדעתו סומכת על העצים שבקרפף ואינם מוקצה, אלא כשיש שני צדדים למעליותא, שהקרפף סמוך לעיר שיכול לקחת משם בכל זמן שירצה, וגם יש לו פותחת שהוא משתמר ואינו חושש שאחר יבוא ויקח משם. **וְאָתְיָא רַבִּי יוֹסֵי** לחלוק **וְלָמֵימַר** שכֵּיוָן שמדובר בקרפף **דְּאִית לֵיהּ פּוֹתַחַת**, אינו צריך שיהיה גם כן סמוך לעיר, אלא **אֲפִילּוּ** כשהוא רחוק מן העיר, כל שהוא **בְּתוֹךְ תְּחוּם שַׁבָּת נַמִּי** מותר להביא משם עצים. ומכך שבאינו סמוך תלה את ההיתר בפותחת, משמע שבסמוך לעיר מתיר אף אם אין לו פותחת, שסובר שאם יש צד אחד למעליותא די בזה בכדי לומר שלא הקצה אותם מדעתו. **אוֹ דִּלְמָא** [–שמא] **הָכִי קָאָמַר** רבי יהודה, **כָּל שֶׁסָּמוּךְ לָעִיר**, מותר להביא משם עצים **בֵּין דְּאִית לֵיהּ פּוֹתַחַת וּבֵין דְּלֵית לֵיהּ פּוֹתַחַת**, שהדבר הקובע את סמיכות דעת האדם הוא רק קרבת הקרפף לעיר. **וְאָתְיָא רַבִּי יוֹסֵי** לחלוק **וְלָמֵימַר** שמה שהוא סמוך לעיר אינו סיבה כלל להתיר להביא משם עצים, אלא **אֲפִילּוּ** אם הוא רחוק מהעיר **בְּתוֹךְ תְּחוּם שַׁבָּת** גם כן מותר, אך זהו **וְדַוְקָא** בקרפף **דְּאִית לֵיהּ פּוֹתַחַת**, שכיון שהוא מקום המשתמר סומך דעתו עליו ואינו מוקצה, **אֲבָל לֵית לֵיהּ פּוֹתַחַת**, שאינו משתמר, **אֲפִילּוּ** אם הוא נמצא **סָמוּךְ לָעִיר נַמִּי לֹא** יכול להביא משם עצים, שכיון שאינו נעול ואחרים יכולים ליטלם, אינו סומך דעתו עליהם ומקצה אותם מדעתו, ואסורים.

פושטת הגמרא את הספק: **תָּא שְׁמַע, מִדְּקָתָנֵי רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר כָּל שֶׁנִּכְנָסִין לוֹ בְּפוֹתַחַת וַאֲפִילּוּ בְּתוֹךְ תְּחוּם שַׁבָּת**, ואם נאמר שלרבי יוסי אף בסמוך לעיר מותר דווקא בקרפף שיש לו פותחת, מדוע היה צריך לומר 'ואפילו בתוך תחום שבת' לחדש שמותר גם ברחוק מהעיר, היה מספיק שיאמר 'כל שנכנסים לו בפותחת', ואנו נדע שמותר גם בקרפף רחוק מדיוק תיבת 'כל' שמשמע כל קרפף בין אם הוא קרוב ובין אם הוא רחוק, ועל כרחך **שְׁמַע מִינָּהּ** שרבי יוסי **תַּרְתֵּי לְקוּלָּא קָאָמַר**, ומה שמצריך שיהיה לו פותחת זהו דווקא כשאינו סמוך, אלא נמצא בתוך תחום שבת, אבל בסמוך לעיר ממש מותר אף ללא פותחת. מסיקה הגמרא, אכן כך **שְׁמַע מִינָּהּ**. ומדברי רבי יוסי ניתן גם לפשוט שרבי יהודה מתיר בסמוך לעיר אף כשאין לו פותחת. שאם רבי יהודה מחמיר שצריך שיהיו שתים למעליותא גם סמוך וגם פותחת, מדוע היה צריך רבי יוסי לומר 'כל שנכנסים לו בפותחת', הרי גם רבי יהודה דיבר בקרפף שנכנסים לו בפותחת, ולא היה צריך לומר אלא 'אפילו בתוך תחום שבת', שלרבי יוסי מותר אף ברחוק כשיש פותחת, אלא על כרחך שרבי יהודה לא דיבר על קרפף שיש לו פותחת.

אָמַר רַב סַלָּא אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי שאומר שכל שיש לו פותחת מותר, **וּלְחָכֵל**, וכמו שפשטה הגמרא שבא להקל מרבי יהודה, שבפותחת מותר אף ברחוק מן העיר, ובסמוך לעיר מותר אף ללא פותחת:

משנה

משנתינו ממשיכה לעסוק באופני נטילת העצים ביום טוב בכדי להסיקם תחת תבשילו. המשנה גם ממשיכה בדיני מוקצה, וגם עוסקת בכלים שאסרו חכמים את השימוש בהם לצורך ביקוע העצים משום שנראה כעוסק במלאכתו של חול:

אֵין מְבַקְּעִין עֵצִים ביום טוב **לְחתיכות קטנות שיהא נוח לאדם להשתמש בהם לבישולו, לֹא מִן הַקּוֹרוֹת** העומדות סדורות בארץ כדי שלא יתעקמו, לצורך בנין, והם מוקצים מחמת חסרון כיס, **וְלֹא מִן הַקּוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּיוֹם טוֹב**, שאף על פי שכבת אין הקורה ראויה לכלום ועומדת להסקה, כיון שבין השמשות לא היתה עשויה לכך

המשך בעמוד יב

רש"י

משנה מביאין עצים – התלושים, מן השדה שבתוך התחום, ביום טוב. **מן המכונס** – אם נכנס מערב יום טוב, דגלי דעתיה דעלייהו סמיך, ואינו מוקצה. אבל המפוזרין – מוקצין. **ומן הקרפף** – שהוא משתמר ומוקף סביב, אפילו מפוזרים שבו לא הקצה מדעתו. **סמוך לעיר** – ממש. **אפילו בתוך תחום שבת** – בסופו. **גמרא** יחידאה היא – רבי שמעון בן אלעזר קאמר לה, דאמר: בית הלל הכי שרו, ופליגי רבנן עליה. **כמפוזרין דמו** – ואפילו לא פוזרתן הרוח, דמסתמא לא סמכה דעתיה, סבר: מבדר להו זיקא. **ואי אתנח מנא עלייהו** – להכבידן, שפיר דמי, דסמכה דעתיה. **רבי יוסי לקולא או לחומרא קאמר** – לא גרסינן, דהא מלתיה דרבי יהודה נמי מבעיא לן היכי אתמר, והכי גרסינן: אבעיא להו היכי קאמר כל הסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחת ואתא ר' יוסי למימר כיון דאית ליה פותחת אפילו בתוך תחום שבת נמי או דלמא הכי קאמר כל שסמוך לעיר בין דאית ליה פותחת בין דלית ליה פותחת ואתא רבי יוסי למימר אפילו בתוך תחום שבת ודוקא דאית ליה פותחת אבל דלית ליה פותחת אפילו סמוך לעיר נמי לא תא שמע מדקתני רבי יוסי אומר כל שנכנסין לו בפותחת ואפילו בתוך תחום שבת שמע מינה רבי יוסי תרתי לקולא קאמר – והכי פירושו: היכי קאמר מתניתין, כל שסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחת = מפתח, שמשתמר, והאי דלא תנא ליה בהדיא – משום דקא סבר סתמן יש להן פותחת, ואסתם קרפיפות אמרה למלתיה. ואתא רבי יוסי למימר: כיון דאית ליה פותחת – לא בעינן סמוך, וממילא: דאי לית ליה פותחת – בעינן סמוך, ואשתרי בהכי, מדתלא שריותא בשאין סמוך בפותחת, מכלל דסמוך בלא פותחת נמי שרי, ומיקל בתרתי. דרבי יהודה בעי תרוייהו, ורבי יוסי סבר: בחדא סגי, באיזו שתהא שם. **או דלמא** – כל שסמוך לעיר דקאמר תנא קמא – בהכי תלא טעמיה, כיון דהוי סמוך, בין דאית ליה פותחת בין דלית ליה. ואתא רבי יוסי למימר: הטעם תלוי בפותחת, בין סמוך בין רחוק. והכי קאמר: כל שנכנסים לו בפותחת – הוא דמותר, ואפילו הוא בתוך תחום שבת. דלא מתלי טעמא בסמיכה כלל. **תרתי לקולא קאמר** – כלומר: מדרבי יוסי נשמע לרבי יהודה, דלאו תרוייהו בעי, ורבי יוסי בתרתי אקיל, דמכשיר בסמוך בלא פותחת, ובפותחת בלא סמוך, דשמעינן לרבי יהודה דקאמר כל שסמוך לעיר בין דאית ליה פותחת בין דלית ליה פותחת, ואמר ליה רבי יוסי: כל שיש לו פותחת – אפילו הוא בתוך התחום, ואי סמוך – לא בעי פותחת. דאי רבי יוסי בפותחת תלא טעמא, דאפילו הוא סמוך בעי פותחת – לא הוה ליה לסיומי "ואפילו בתוך תחום שבת", אלא הכי הוה ליה למימר: רבי יוסי אומר כל שנכנסין לה בפותחת. דכיון דהוה תני "כל" – הוה משמע דצריך פותחת סמוך או רחוק. למה לי דסיים "ואפילו בתוך תחום שבת"? אלא לאשמועינן דלא בעי פותחת אלא למשרי שאין סמוך. ורבי יהודה דלא בעי תרתי – נמי מרישא דרבי יוסי שמע מינה, מדנקט כל שנכנסין לה בפותחת, כיון דכולהו פותחת אית להו, הכי אבעיא ליה למתני: רבי יוסי אומר אפילו בתוך תחום שבת. **משנה אין מבקעין עצים לא מן הקורות כו'** – לפי סוגיא של גמרא היא מתפרשת. **לא בקרדום** – סתם קרדום עשוי כמין כלי אומנות שעושין בו אוכפות וסרגות שקורין איישי"ש. ויש שעשוי כעין כלי האומן שקורין בירגוא"ה, שראשו הקצר דומה לקרדומות שלנו, וראשו השני דומה לכלי אומני אוכפות וסרגות הסוסים. **ולא במגרה** – שיג"ה, כעין סכין מלאה פגימות וממהר לקרע בו עצים, וכלי אומן הוא. **מגל** – דולוייר"א או שרפ"א, וכולן כלי אומן הן, ונראה כעושה בו מלאכה, לפיכך אסור. **אלא בקופין** – סתם קופין הוא סכין של קצבים, דומה לקרדומות שלנו שאינן כלי אומן. ויש שעושין בו שני ראשין, והשני דומה קצת לקרדום האוכפות כדשמעינן מיניה בגמרא. ומיהו, סתמיה לאו למלאכת אומן הוא.

תוספות

מן הקרפף ואפילו מן המפוזר – תימה: הא הוי מעמר דהוא אב מלאכה! ויש לומר: דלא שייך עמור אלא במקום שגדילים שם, כדמוכח בפרק "כלל גדול" (שבת עג,ב).

איבעיא להו היכי קאמר כל שסמוך לעיר והוא דאית ליה פותחת וכו' – אבל לא גרס רבי יוסי לקולא או לחומרא. דאם כן משמע דמספקא ליה דרבי יוסי שמא הוא מחמיר יותר מתנא קמא, ולא היא, דהא במלתיה דרבי יהודה נמי מספקא ליה היכי אתמר. אלא הכי גרסינן: היכי קאמר וכו'. והכי פירושו: כל שסמוך לעיר וגם אית ליה פותחת, ובעי רבי יהודה תרתי לחומרא, דאף על גב דסמוך בעי פותחת. והא דלא פירש בדבריו פותחת – משום דקסבר סתם קרפיפות יש להן פותחת, ואתא רבי יוסי למימר: הואיל ואית להו פותחת, ואפילו רחוק מן העיר – נמי. ואם כן שמעינן מדתלי טעמא דאינו סמוך שרי בפותחת – מכלל דסמוך שרי אפילו בלא פותחת, ותרתי לקולא קאמר רבי יוסי: בסמוך בלא פותחת, או באינו סמוך בפותחת. או דלמא רבי יהודה סבר כל שסמוך בין אית ליה פותחת בין לית ליה פותחת שרי, דקסלקא דעתך השתא דסתם קרפיפות לית להו פותחת. ואתא רבי יוסי למימר דבעי פותחת, אפילו בסמוך, כל שכן ברחוק. אבל סמוכה בלא פותחת – אינה מועלת כלום, על כרחך פירש רש"י. והקשה השר מקוצי: נהי דרבי יהודה תלי טעמא בסמוכה דוקא, אבל פותחת אינה מועלת כלום, מכל מקום לרבי יוסי אמאי לא דייק כדפירש לעיל, לליישנא קמא, דמדתלי רבי יוסי טעמיה דשרי בפותחת באינו סמוך – מכלל דבסמוך מועיל בלא פותחת. דהשתא לליישנא קמא דרבי יהודה דבעי תרתי קאמר דלרבי יוסי סגי בחדא, כל שכן להאי לישנא דקאמר השתא דלרבי יהודה סגי בחדא, בסמוך בלא פותחת! ותירץ: דעל כרחך לא מצינן למימר דרבי יוסי תרתי לקולא אית ליה בהאי לישנא, כדאמר לליישנא קמא. דהואיל ולהאי לישנא צריך לומר דרבי יהודה לא קפיד אפותחת, ולא סבירא ליה דסתם קרפיפות אית להן פותחת, אלא, כל שסמוך, בין אית ליה פותחת בין לית ליה פותחת, אם כן לא היה לרבי יוסי למתני כל שנכנסים וכו', אלא הכי הוה ליה למתני: רבי יוסי אומר אם יש לו פותחת, אפילו אם היה בסוף התחום – שרי. הא אם סמוך – שרי בלא פותחת. ומדנקט "כל" משמע דיש קרפיפות דאין להן פותחת. רבי יוסי ודאי תלי טעמיה בפותחת דוקא, בין סמוך בין רחוק. אבל לליישנא קמא ניחא, דמצינא לפרושי דרבי יוסי תרתי לקולא אמר, וניחא לשון "כל שנכנסין", דמאי אמרת: הוה ליה למתני אם יש לו פותחת – אדרבה, אי הוה קאמר הכי הוה משמע דרבי יהודה לא קמיירי בפותחת, וליתא, דעל כרחך רבי יהודה בפותחת איירי. אבל לליישנא דכל שנכנסין לו בפותחת משמע דמיירי בפותחת, שאם תמצי לומר דלא מיירי רבי יהודה בפותחת – אם כן רבי יוסי אי אמר תרתי לקולא קשיא ליה, דמאי "כל" דמשמע דאיירי רבי יהודה בפותחת, אדרבה רבי יהודה לא מיירי בפותחת. אלא הוה ליה למתני "אם יש לו פותחת". והכי משמע לקמן מתוך פירוש רש"י: תא שמע מדקתני רבי יוסי וכו', דהכי משמע מדנקט רבי יוסי לישנא ד"כל הנכנסין" ובסיפא דמלתיה אצטריך לסיים "ואפילו בתוך תחום שבת" – שמע מינה דרבי יוסי תרתי לקולא קאמר. דאי רבי יוסי בפותחת תלי טעמיה דוקא, ואפילו הוא סמוך בעי פותחת –לא הוה ליה לסיומי "ואפילו בתוך התחום", אלא הכי הוה ליה למימר: רבי יוסי אומר כל שנכנסין בה בפותחת. דמאי אמרת: דאצטריך לסיומי רבי יוסי אומר בתוך תחום שבת לטעמיה להתיר בפותחת אפילו רחוק – מלישנא דכל הנכנסין נפקא וכו'. דהכי קאמר: כל הנכנסין בפותחת שרי אפילו ברחוק. אמאי מסיים בדבריו "אפילו בתוך תחום שבת"? אלא שמע מינה דלא בעי לרחוק, אלא דוקא למשרי שאינו רחוק

משנה מְבִיאִין עֵצִים מִן הַשָּׂדֶה מִן הַמְכוּנָּס, וּמִן הַקַּרְפֵּף אֲפִילּוּ מִן הַמְפוּזָּר. אֵיזֶהוּ קַרְפֵּף - כָּל שֶׁסָּמוּךְ לָעִיר, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כָּל שֶׁנִּכְנָסִין לוֹ בְּפוֹתַחַת, וַאֲפִילּוּ בְּתוֹךְ תְּחוּם שַׁבָּת. **גמרא** אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: אֵין מְבִיאִין עֵצִים אֶלָּא מִן הַמְכוּנָּסִין שֶׁבַּקַּרְפֵּף. וְהָא אֲנַן תְּנַן: מִן הַקַּרְפֵּף, וַאֲפִילּוּ מִן הַמְפוּזָּרִים! מַתְנִיתִין יְחִידָאָה הִיא. דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: לֹא גָּחֲלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל הַמְפוּזָּרִים שֶׁבַּשָּׂדוֹת שֶׁאֵין מְבִיאִין, וְעַל הַמְכוּנָּסִין שֶׁבַּקַּרְפֵּף שֶׁמְּבִיאִין. עַל מַה גָּחֲלְקוּ - עַל הַמְפוּזָּרִים שֶׁבַּקַּרְפֵּף וְעַל הַמְכוּנָּסִין שֶׁבַּשָּׂדוֹת. שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: לֹא יָבִיא, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: יָבִיא. אָמַר רָבָא: עֲלֵי קָנִים וַעֲלֵי גְּפָנִים, אַף עַל גַּב דִּמְכַנְּפֵי לְהוּ וּמוֹתְבִי, כֵּיוָן דְּאִי מִדְּלִי זִיקָא מְבַדַּר לְהוּ - כִּמְפוּזָּרִים דָּמוּ, וַאֲסוּרִין. וְאִי אַתְּנַח מָנָא מֵאֶתְמוֹל עֲלַיְיהוּ - שַׁפִּיר דָּמֵי. "אֵיזֶהוּ קַרְפֵּף וכו'". אִבַּעְיָא לְהוּ: הֵיכִי קָאָמַר, כָּל שֶׁסָּמוּךְ לָעִיר - וְהוּא דְּאִית לֵיהּ פּוֹתַחַת, וַאֲתָא רַבִּי יוֹסֵי לְמֵימַר: כֵּיוָן דְּאִית לֵיהּ פּוֹתַחַת - אֲפִילּוּ בְּתוֹךְ תְּחוּם שַׁבָּת נַמִּי; אוֹ דִּלְמָא הָכִי קָאָמַר: כָּל שֶׁסָּמוּךְ לָעִיר, בֵּין דְּאִית לֵיהּ פּוֹתַחַת בֵּין דְּלִית לֵיהּ פּוֹתַחַת, וַאֲתָא רַבִּי יוֹסֵי לְמֵימַר: אֲפִילּוּ בְּתוֹךְ תְּחוּם שַׁבָּת, וְדִוְקָא דְּאִית לֵיהּ פּוֹתַחַת, אֲבָל לִית לֵיהּ פּוֹתַחַת - אֲפִילּוּ סָמוּךְ לָעִיר נַמִּי לָא? תָּא שְׁמַע: מִדְּקָתָנֵי רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כָּל שֶׁנִּכְנָסִין לוֹ בְּפוֹתַחַת וַאֲפִילּוּ בְּתוֹךְ תְּחוּם שַׁבָּת, שְׁמַע מִינַּהּ רַבִּי יוֹסֵי תַּרְתֵּי לְקוּלָא קָאָמַר, שְׁמַע מִינַּהּ. אָמַר רַב סַלָּא אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי לְהָקֵל. **משנה** אֵין מְבַקְּעִין עֵצִים לֹא מִן הַקּוֹרוֹת וְלֹא מִן הַקּוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּיוֹם טוֹב. וְאֵין מְבַקְּעִין לֹא בְּקַרְדּוֹם, וְלֹא בִּמְגֵרָה, וְלֹא בְּמַגָּל, אֶלָּא בְּקוֹפִין.

גמרא

קמא ניחא, דמצינא לפרושי דרבי יוסי תרתי לקולא אמר, וניחא לשון "כל שנכנסין", דמאי אמרת: הוה ליה למתני אם יש לו פותחת – אדרבה, אי הוה קאמר הכי הוה משמע דרבי יהודה לא קמיירי בפותחת, וליתא, דעל כרחך רבי יהודה בפותחת איירי. אבל לליישנא דכל שנכנסין לו בפותחת משמע דמיירי בפותחת, שאם תמצי לומר דלא מיירי רבי יהודה בפותחת – אם כן רבי יוסי אי אמר תרתי לקולא קשיא ליה, דמאי "כל" דמשמע דאיירי רבי יהודה בפותחת, אדרבה רבי יהודה לא מיירי בפותחת. אלא הוה ליה למתני "אם יש לו פותחת". והכי משמע לקמן מתוך פירוש רש"י: תא שמע מדקתני רבי יוסי וכו', דהכי משמע מדנקט רבי יוסי לישנא ד"כל הנכנסין" ובסיפא דמלתיה אצטריך לסיים "ואפילו בתוך תחום שבת" – שמע מינה דרבי יוסי תרתי לקולא קאמר. דאי רבי יוסי בפותחת תלי טעמיה דוקא, ואפילו הוא סמוך בעי פותחת –לא הוה ליה לסיומי "ואפילו בתוך התחום", אלא הכי הוה ליה למימר: רבי יוסי אומר כל שנכנסין בה בפותחת. דמאי אמרת: דאצטריך לסיומי רבי יוסי אומר בתוך תחום שבת לטעמיה להתיר בפותחת אפילו רחוק – מלישנא דכל הנכנסין נפקא וכו'. דהכי קאמר: כל הנכנסין בפותחת שרי אפילו ברחוק. אמאי מסיים בדבריו "אפילו בתוך תחום שבת"? אלא שמע מינה דלא בעי לרחוק, אלא דוקא למשרי שאינו רחוק

והכי

והאמרת

גמרא וְהָאָמְרַתְּ רֵישָׁא אֵין מְבַקְּעִין כְּלָל! אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: חַסִּדֵּי מְחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי: אֵין מְבַקְּעִין מִן הַסְּוָאר שֶׁל קוֹרוֹת וְלֹא מִן הַקּוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּיוֹם טוֹב. אֲבָל מְבַקְּעִין מִן הַקּוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב. וּכְשֶׁהֵן מְבַקְּעִין - אֵין מְבַקְּעִין לֹא בְּקַרְדּוֹם וְלֹא בְּמַגָּל וְלֹא בְּמְגֵרָה אֶלָּא בְּקוֹפִיץ. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: אֵין מְבַקְּעִין עֲצִים לֹא מִן הַסְּוָאר שֶׁל קוֹרוֹת וְלֹא מִן הַקּוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מִן הַמּוּכָן. "וְלֹא בְּקַרְדּוֹם". אֲמַר רַב חִינְּנָא בַּר שֶׁלֶמְיָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בַּנְּקָבוֹת שֶׁלּוֹ - אָסוּר. פְּשִׁיטָא, וְלֹא בְּקַרְדּוֹם תְּנַן! מַהוּ דְּתֵימָא: הָנֵי מִילֵּי - קַרְדּוֹם, אֲבָל קוֹפִיץ וְקַרְדּוֹם, אֵימָא: מִגּוֹ דְּהַאי גִּיסָא שָׁרֵי - הַאי גִּיסָא נַמִּי שָׁרֵי, קָא מַשְׁמַע לָן. **מִשְׁנָה** בַּיִת שֶׁהוּא מָלֵא פֵּירוֹת וְנִפְחַת, נוֹטֵל מִמְּקוֹם הַפְּחָת. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אַף פּוֹחֵת לְכַתְּחִלָּה וְנוֹטֵל. **גמרא** אַמַּאי? וְהָא קָא סָתַר אָהֳלָא! אֲמַר רַב נַחוּמִי בַּר אַדָּא אֲמַר שְׁמוּאֵל: בְּאַוִּירָא דְּלִיבְנִי. אִינִי? וְהָאֲמַר רַב נַחְמָן: הָנֵי לִיבְנֵי דְּאִייתּוּר מִבִּנְיָנָא - שָׁרֵי לְטַלְטוּלֵיהוּ בְּשַׁבָּתָא, הוֹאִיל וַחֲזִי לְמִזְגָּא עֲלֵיהוּ. שְׁרַגִּינְהוּ - וַדַּאי אַקְצִינְהוּ. אָמַר רַבִּי זֵירָא: בְּיוֹם טוֹב אָמְרוּ, אֲבָל לֹא בַּשַּׁבָּת. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אַף פּוֹחֵת לְכַתְּחִלָּה וְנוֹטֵל, בְּיוֹם טוֹב אָמְרוּ אֲבָל לֹא בַּשַּׁבָּת. אָמַר שְׁמוּאֵל: חוֹתָמוֹת שֶׁבַּקַּרְקַע - מַתִּיר, אֲבָל לֹא מַפְקִיעַ וְלֹא חוֹתֵךְ. שֶׁבַּכֵּלִים - מַתִּיר, וּמַפְקִיעַ, וְחוֹתֵךְ. אֶחָד שַׁבָּת וְאֶחָד יוֹם טוֹב. מֵיתִיבֵי: חוֹתָמוֹת שֶׁבַּקַּרְקַע, בַּשַּׁבָּת - מַתִּיר אֲבָל לֹא מַפְקִיעַ וְלֹא חוֹתֵךְ, בְּיוֹם טוֹב - מַתִּיר וּמַפְקִיעַ וְחוֹתֵךְ. הָא מַנִּי - רַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר: אַף פּוֹחֵת לְכַתְּחִלָּה וְנוֹטֵל. וּפְלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵיהּ, וְאָנָא דַּאֲמָרֵי כְּרַבָּנַן. וּמִי פְּלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵיהּ בְּחוֹתָמוֹת שֶׁבַּקַּרְקַע? וְהָתַנְיָא: מוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי מֵאִיר בְּחוֹתָמוֹת שֶׁבַּקַּרְקַע, שֶׁבַּשַּׁבָּת מַתִּיר אֲבָל לֹא מַפְקִיעַ וְלֹא חוֹתֵךְ, בְּיוֹם טוֹב מַתִּיר וּמַפְקִיעַ וְחוֹתֵךְ!

הוא

והאמרת רישא אין מבקעין כלל – קסבר התלמוד דטעמא דמתניתין משום דאף על פי דהוו מובנים להסקה – אין מבקעין מטעם מלאכה וטרחא יתירא. והיינו זו ואין צריך לומר זו, דאפילו עומדים להסק מערב יום טוב אסורין, כל שכן קורה שנשברה ביום טוב עצמו. והיינו הא דמותבי' והאמרת אין מבקעין וכו'. כן פירש רש"י: **אבל** קרדום וקופיץ מדהאי גיסא שרי האי גיסא נמי שרי – ופירשו התוספות דאין אנו בקיאין בקרדום היאך הן נעשין, ולכך יש לנו לאסור לבקע עצים רק ביד:

ונפחת נוטל ממקום הפחת – פירש רש"י: נפחת מאליו. ואם תאמר: אמאי נוטל ממקום הפחת? הא הוה מוקצה בין השמשות, דאסור לפחתו ביום טוב מדרבנן, ומגו דאתקצאי בין השמשות – אתקצאי לכולי יומא! ופירש בקונטרס: דכיון דאינו אסור אלא מדרבנן לפחות, כדמוקים ליה בגמרא באוירא דלבני, השתא דנפחת – שרי למיכל מינייהו, דבמוקצה דרבנן לא אמרינן מגו דאתקצאי לבין השמשות וכו'. והכי אמר גבי טבל בשלהי פרקין, שהוא מוכן אצל שבת הואיל ואם עבר ותקנו מתוקן, דלא הוי מוקצה אלא מדרבנן, ולא אמר מגו דאתקצאי וכו'. ולא נהירא, דאמר גבי שבת (מג,א) גבי סל לפני האפרוחים – מגו דאתקצאי, אף על גב דאין שם מוקצה אלא מדרבנן! וכן גבי גלגל מוכני שיש עליה מעות! ואומר הרב רבנו משה: דלא אמרו אלא בשהמוקצה אינו מסתלק מן העולם, כגון מעות שעל גבי הכר, שאף על פי שנטלם – עדיין הן בעולם. אבל בטבל, מיד שתקנו הטבל מסתלק המוקצה מכל וכל. ואם תאמר: והא אמרינן בחולין (יד,א ושם): השוחט בשבת – אסור באכילה ליומא, ונטבין חבריא למימר: רבי יהודה היא, דמגו דאתקצאי לבין השמשות, שהיתה חיה – אסורה, ואף על גב דעבשיו בשנשחטה נסתלק המוקצה מן העולם! ויש לומר: כיון דבין השמשות היתה מוקצה מחמת חסרון מלאכה דאורייתא – אמרינן מגו, אף על פי שהמוקצה נסתלק מן העולם. ומכל מקום קשה: דהכא הפחת הוי בעולם, דומיא דמוכני שיש עליה מעות, דהוי המוקצה בעולם, אף על פי שאין כאן – שהוא במקום אחר, הכי נמי גבי הפחת הכי איתא! לבנראה לי דאתיא האי סתמא כרבי שמעון, דלית ליה מוקצה, ואם תאמר: מאי קאמר לעיל בריש מכיליתין (ב,ב) גבי יום טוב סתם לן תנא כרבי יהודה, והא הכא סתם לן תנא כרבי שמעון!

ויש לומר: דאין זה סתמא, דסתמא הוי אם היה יכול לומר דברי רבי שמעון ולא קאמר – אם כן הוה סתם לן תנא בוותיה. אבל הכא – לא היה יכול לומר דברי רבי שמעון, דהא רישא קאמר נוטל ממקום הפחת, דמשמע דוקא בדיעבד אבל לכתחלה לא יפחות, ולא מצי למימר דברי רבי שמעון, דהא סבירא ליה אף פוחת לכתחילה. אבל לעיל ניחא, דקאמר גבי יום טוב סתם לן תנא כרבי יהודה – דלא מיירי אלא במוקצה, ואם כן היה יכול למימר דברי רבי יהודה, ומדלא קאמר – אם כן סתם לן תנא בוותיה. **אמר** רבי זירא ביום טוב אמרו – פירוש: דהתירו מוקצה משום אוכל נפש, אבל לא בשבת. מכאן יש ראיה לרבנו יצחק בר אברהם שפירש לעיל דטלטול מוקצה התירו ביום טוב משום אוכל נפש.

אין

והאמרת רישא אין מבקעין כלל – סברה דטעמא דמתניתין לאו משום מוקצה תנא ברישא אין מבקעין עצים, אלא משום מלאכה וטרחא, והכי קאמר: אין מבקעין עצים לא מן הקורות הנשברים מערב יום טוב ועומדין להסק, ולא מן הקורה כו'. ווו ואין צריך לומר זו קתני, והיינו דמותבינן: והאמרת רישא אין מבקעין כלל, והדר תני דבקופיץ שרי. **חסורי מחסרא כו'** – וטעמא דרישא משום מוקצה. **סואר** של קורות – המושכבות לארץ, של בנין. **ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב** – ואף על גב דהשתא להסקה קיימא, בין השמשות לאו להכי קיימא. **תניא נמי הכי** – כשמואל, דטעמא דמתניתין משום מוקצה. **לא שנו אלא בנקבות שלו** – בראש הרחב שקוצצין בו העץ לרחבו, דדמי למלאכת אומן. **אבל בזכרות שלו** – בראש הקצר שמבקעין בו עצים – מותר. **פשיטא אלא בקופיץ תנן** – וקופיץ כולה זכרות היא. **ואיכא דמתני לה** – להא דרב חיננא אסיפא דמתניתין. ובאתריה דהא דמתני לה להא דרב חיננא אסיפא היו עושין לקופיץ זכרות ונקבות, כמו שעשוי כלי אומן שקורין בידגוא"ה. **פשיטא ולא בקרדום תנן.** מנוס לכולו נקבות, וממילא שמעינן לכי שמו קופץ – משום זכרות הוא דשריוה. **מהו דתימא** – הני מילי דאסר קרדום לחודיה, דכוליה נקבות, ואינו עשוי לבקע אלא לכלי אומן. אבל מי שיש לו שני ראשין, אחד זכרות כקופיץ ואחד נקבות בקרדום – אימא דמוכחא מלתא דלבקע הוא, וכי היכי דהאי גיסא שרי – האי גיסא נמי שרי, קא משמע לן. **משנה ונפחת** – מאליו. **נוטל ממקום הפחת** – ולא אמרינן מוקצין מחמת איסור הן, דאין יכול לפחתו ביום טוב, ואסח דעתו מינייהו. דכיון דלא הוה פחיתתו איסורא דאורייתא, כדמוקמינן לה באוירא דלבני – לאו מוקצה נינהו, כדאמר גבי טבל בשלהי פרקין (לד,ב): שהוא מוכן אצל שבת, שאם עבר ותקנו מתוקן. **אף פוחת לכתחלה** – כדמפרש טעמא בגמרא. **גמרא באוירא דליבני** – סדור של אבנים, בלא טיט. **דאייתור מבנינא** – שנשתיירו לו לאחר שגמר בנינו. **שרי לטלטלינהו** – דמעתה לאו לבנין קיימי, אלא למזגא עליהו, ותורת כלי עליהן. **שרגינהו** – סדרן זו על זו גלי דעתיה שמקצן לבנין, ואסור לטלטלינהו. ומתניתין נמי נתסר מדרבנן, שהרי מטלטלן. **אמר רבי זירא ביום טוב** – התיר רבי מאיר כיון דמדרבנן הוא דאסור, ומשום שמחת יום טוב שרי, שהרי מותר בו אוכל נפש, אבל לא לשבת, משום טלטול כרב נחמן. **חותמות** – פרמדורי"ש. **חותמות שבקרקע** – כגון דלתות פתחי בורות ומערה, הסגורים בקשרי חבלים. **מתיר** – את הקשר, דהא לאו קשר של קיימא הוא, שהרי להתיר תמיד הוא עשוי. **אבל לא מפקיע** – החבל, לסתור עבותו וגדילתו. **ולא חותך** – דהא סתירה היא, ויש סתירה בבנין של קרקע. **ושל כלים** – כגון תיבה הנעולה על ידי קשר חבל – מתיר ומפקיע וחותך, דאין סתירה בכלים. **מיתיבי חותמות שבקרקע כו' ביום טוב מתיר ומפקיע וחותך** – אלמא: חותמות הקשורים אין בהן משום סתירה מדאורייתא, ובשבת מדרבנן הוא דאסור.

הוא

גמרא

המשנה מזכירה בסיפא שרק בקופיץ מותר לבקע את העצים ביום טוב. מקשה הגמרא שלכאורה דין זה מהוה סתירה לרישא: **וְהָאֲמַרְתְּ רֵישָׁא אֵין מְבַקְּעִין כְּלָל** – והרי בתחילת המשנה שנינו 'אין מבקעין עצים לא מן הקורות וכו'', והגמרא עכשיו סברה שהאיסור בבקיעת עצים מהקורות, טעמו הוא משום טרחה יתירה ביום טוב, ואם כן אין שום אופן שמותר לו לבקע עצים, וכיצד כתוב בסיפא שמבקעים בקופיץ. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, חַפּוּרֵי מְחַפְּרָא** – חסרים כמה מילים במשנה, **וְהָכִי קָתָנֵי** – וכך יש לשנותה, **אֵין מְבַקְּעִין עצים מִן הַסָּוָאר שֶׁל קוֹרוֹת** – מהקורות הסדורות זו על זו כשהם מושכבות לארץ, בכדי שלא יתעקמו, שקורות אלו חסים עליהם לצורך בנין ולא עומדות להסקה, ואסורות משום מוקצה, **וְלֹא מִן הַקּוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּיוֹם טוֹב,** ואף שאחר שנשברה עומדת כבר להסקה שאין בה צורך עוד, מכל מקום כיון שבבין השמשות לא עמדה לכך, אומרים מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא, **אֲבָל מְבַקְּעִין מִן הַקּוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב,** כיון שהיתה מוכנה להסקה בבין השמשות ואינה מוקצה, ואין חוששין כלל לטירחא יתירה. **וּכְשֶׁהֵן מְבַקְּעִין** מהקורה שנשברה בערב יום טוב, **אֵין מְבַקְּעִין לֹא בְּקַרְדּוֹם וְלֹא בְּמַגָּל וְלֹא בְּמַגְרָה,** משום שהם כלי אומן ונראה כעושה מלאכה, **אֶלָּא** יבקע **בְּקוֹפִּיץ** – סכין של קצבים שאינו כלי אומנות. **תַּנְיָא נַמִּי הָכִי** כשמואל שטעם האיסור ברישא הוא משום מוקצה ולא משום טירחא, **אֵין מְבַקְּעִין עֵצִים לֹא מִן הַסָּוָאר שֶׁל קוֹרוֹת וְלֹא מִן הַקּוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּיוֹם טוֹב,** והטעם **לְפִי שֶׁאֵינוֹ מִן הַמּוּכָן** ומקצה אותם מדעתו. ואם כן בקורות שאינם מוקצה מותר לבקע, ועל זה אמרה המשנה שלא יבקע אלא בקופיץ:

* * *

שנינו במשנה: **וְלֹא** מבקעים **בְּקַרְדּוֹם: אָמַר רַב חִינְנָא בַּר שִׁלְמְיָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב, לֹא שָׁנוּ** שאסור לבקע בקרדום, **אֶלָּא** בַּצַּד **נַקְבוּת שֶׁלּוֹ,** בראשו הרחב, שקוצצים בו את העץ לרוחבו, שבזה נראה כעושה בו מלאכת אומן, **אֲבָל** בַּצַּד **זַכְרוּת שֶׁלּוֹ,** בראשו הקצר, שרק מבקעים בו עצים לחתיכות, **מוּתָּר.** שואלת הגמרא, **פְּשִׁיטָא** שבזכרות שלו מותר, שהרי **בְּקוֹפִּיץ תְּנַן** במשנה שמותר, וטעם ההיתר בקופיץ הוא משום שבשני צדדי ראשיה היא קצרה ומחודדת, ואינה ככלי אומן. מתרצת הגמרא, **מַהוּ דְּתֵימָא** שאף שהתירו קופיץ שראשה קצר, **הָנֵי מִילֵּי, קוֹפִּיץ לְחוּדֵיהּ** [–לבד], משום שבשני צדדיה זכרות היא, **אֲבָל** קרדום שראשו אחד עשוי **בְּקַרְדּוֹם** – רחב הרבה ועשוי למלאכת אומן, **וְרֵאשׁוֹ** האחר קצר **בְּקוֹפִּיץ, אֵימָא מִגּוֹ דְּהַאי גִּיסָא אָסוּר** – מתוך שבצדו האחד אסור לבקע בו את הקורה כיון שהוא כלי אומן, **בְּהַאי גִּיסָא** הקצר **נַמִּי אָסוּר** ואין להשתמש בכלי זה כלל כיון שנועד למלאכת אומן, **קָא מַשְׁמַע לָן** שבראש הקצר שבו מותר.

וְאִיבָּא דְּמָתְנֵי לָהּ לדיוקו של רב חיננא **אַסֵּיפָא** – על מה ששנינו בסיפא אין מבקעין **אֶלָּא בְּקוֹפִּיץ. אָמַר רַב חִינְנָא בַּר שִׁלְמְיָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב, לֹא שָׁנוּ** שמותר לבקע בקופיץ, **אֶלָּא** בַּצַּד **זַכְרוּת שֶׁלּוֹ,** שהוא הראש המחודד שאינו דומה לכלי אומן, **אֲבָל בַּנַּקְבוּת שֶׁלּוֹ,** בראשו הרחב שעשוי ככלי אומן ונראה כעושה בו מלאכת אומן, **אָסוּר.** שואלת הגמרא, **פְּשִׁיטָא** שרק בצד זכרות שלו מותר, שהרי **וְלֹא בְּקַרְדּוֹם תְּנַן** במשנתינו, שכיון ששני צידיו רחבים והוא כלי אומן אסור לבקוע בו ביום טוב, וממילא משמע שדווקא בקופיץ הוא רק בצד הקצר שבו ולא בצדו הרחב שהוא ככלי אומן. מתרצת הגמרא, **מַהוּ דְּתֵימָא** שאף שאסרו בקרדום **הָנֵי מִילֵּי** דווקא **בְּקַרְדּוֹם,** מפני שכולו רחב ואינו עשוי כלל לבקיעת עצים אלא למלאכת אומן באוכפות לסוסים, **אֲבָל** בקוֹפִּיץ שעשוי לבקיעת עצים **וְרֵאשׁוֹ** השני רחב **כְּקַרְדּוֹם, אֵימָא מִגּוֹ דְּהַאי גִּיסָא** – צדו הקצר **שָׁרֵי, הַאי גִּיסָא** – צדו הרחב **נַמִּי שָׁרֵי,** שמתוך שמשתמש בכלי זה ניכר שלבקע הוא צריך ולא למלאכת אומן, **קָא מַשְׁמַע לָן** שאסור בצד הנקבות שלו משום שנראה כמלאכת אומן:

משנה

בַּיִת שֶׁהוּא מָלֵא פֵּירוֹת והיה סתום מכל צדדיו, **וְנִפְתַּח** מאליו אפילו ביום טוב עצמו, לא אומרים שמאחר ולא היה יכול לקחת את הפירות בבין השמשות משום איסור סתירת אוהל, הסיח דעתו מהם ויחשב למוקצה מחמת איסור ופירותיו אסורים, אלא **נוֹטֵל** את הפירות **מִמְּקוֹם הַפֶּתַח.** כיון שמדובר בבית שאין בו איסור סתירה מן התורה אלא מדרבנן, לכך כשנפתח הבנין מאיליו אין הפירות חשובים מוקצה, שהרי מן התורה היה יכול לקחת את הפירות גם בבין השמשות בעוד הבית היה שלם. **רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אַף פּוֹתֵחַ** את הבית בידים **לְכַתְּחִלָּה וְנוֹטֵל** את הפירות:

* * *

גמרא

הגמרא מקשה על דברי רבי מאיר שמותר לפחות לכתחילה את הבית: **אַמֵּאי** מותר, **וְהָא קָא סָתַר אָהֳלָא,** ואסור לעשות כן ביום טוב אפילו לצורך אוכל נפש. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַב נְחוּמִי בַּר אַדָּא אָמַר שְׁמוּאֵל,** אין המשנה עוסקת בבנין גמור, אלא **בַּאֲוִירָא דְּלִיבְנֵי** – סדור של אבנים המונחים זה על גבי זה ללא שחברום בטיט, שאינו חשוב אוהל אלא מדרבנן, לכן משום שמחת יום טוב, מותר לפותחו בכדי ליטול את הפירות.

מקשה הגמרא: **אִינִי, וְהָאֲמַר רַב נַחְמָן, הָנֵי לִיבְנֵי דְּאֵיתוּר מִבְּנְיָנָא** – הלבנים שנותרו לו לאחר שגמר בניינו, כיון שאינם עומדים יותר לבנין, **שָׁרֵי לְטַלְטוּלֵינְהוּ בְּשַׁבָּתָא** – מותר לטלטלם בשבת, **הוֹאִיל וַחֲזִי לְמִזְנָא עֲלַיְיהוּ** – כיון שראויים לישב עליהם, יש עליהם תורת כלי. אבל אם **שַׁרְנִינְהוּ** – סדרן זו על גב זו, **וַדַּאי אַקְצִינְהוּ,** שגילה דעתו שמקצם עדיין לבנין ומקפיד עליהם, ואסור לטלטלם. וקשה אם כן איך מתיר רבי מאיר לפחות באוירא דלבני, הרי משסדרם זו על גב זו מוקצים הם, ואסור מדרבנן לטלטל את הלבנים ולפחות את הבית משום איסור מוקצה. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַבִּי זֵירָא,** מה ששנינו במשנה שמותר לפחות את הבית, **בְּיוֹם טוֹב אָמְרוּ** כן, וכיון שאיסור מוקצה הוא רק מדרבנן, משום שמחת יום טוב התירו טלטול מוקצה לצורך אכילתו, **אֲבָל לֹא בְּשַׁבָּת** שאסור משום מוקצה וכרב נחמן. מביאה לכך הגמרא ראיה, **תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אַף פּוֹתֵחַ לְכַתְּחִלָּה וְנוֹטֵל,** אך דווקא **בְּיוֹם טוֹב אָמְרוּ, אֲבָל לֹא בְּשַׁבָּת.**

* * *

אָמַר שְׁמוּאֵל, חוֹתְמוֹת – דלתות שעל פתחי בורות ומערות **שֶׁבַּקַּרְקַע** הסגורים בקשרי חבלים, **מַתִּיר** את הקשר ביום טוב, כיון שאינו קשר של קיימא שהרי עשוי להתירו תמיד בכניסתו וביציאתו, **אֲבָל לֹא מַפְקִיעַ** את החבל על ידי שסותר את קליעתו, **וְלֹא חוֹתֵךְ** בסכין את החבל, כיון שהם מחוברים לבנין הקרקע, ויש איסור סתירה בבנין של קרקע. אבל חותמות **שֶׁבַּכֵּלִים,** כגון תיבה הנעולה על ידי חבל קשור, **מַתִּיר, וּמַפְקִיעַ, וְחוֹתֵךְ,** שאין איסור סתירה בכלים, **אֶחָד שַׁבָּת וְאֶחָד יוֹם טוֹב.**

מקשה הגמרא על דברי שמואל שאסר להפקיע חותמות שבקרקע גם ביום טוב: **מִיתִּיבִי, חוֹתְמוֹת שֶׁבַּקַּרְקַע, בְּשַׁבָּת מַתִּיר, אֲבָל לֹא מַפְקִיעַ וְלֹא חוֹתֵךְ,** שאסור משום סתירה ויש סתירה בבנין של קרקע, אך **בְּיוֹם טוֹב מַתִּיר וּמַפְקִיעַ וְחוֹתֵךְ.** מפני שסוברת הברייתא שאין בסתירת הקשרים משום סתירה דאורייתא, ואינו אסור בשבת אלא מדרבנן, וביום טוב התירו.

מתרצת הגמרא: **הָא מַנִּי** – כשיטת מי הברייתא שמתירה להפקיע ביום טוב, שיטת **רַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר** במשנתינו **אַף פּוֹתֵחַ לְכַתְּחִלָּה וְנוֹטֵל,** משום שסתירה הנאסרת רק מדרבנן מותר לסתור ביום טוב, אבל **וּפְלִיגֵי רַבָּנַן עָלֵיהּ,** שאף שאיסור סתירת הבית הוא רק מדרבנן [באוירא דליבני], אסרו לפוחתו ביום טוב, **וַאֲנָא דְּאָמְרִי כְּרַבָּנַן** שאסור ביום טוב אפילו בסתירה הנאסרת מדרבנן.

מקשה הגמרא על תירוץ זה: **וּמִי פְּלִיגֵי רַבָּנַן עָלֵיהּ** דרבי מאיר **בְּחוֹתְמוֹת שֶׁבַּקַּרְקַע, וְהָתַנְיָא, מוֹרִים חֲכָמִים לְרַבִּי מֵאִיר בְּחוֹתְמוֹת שֶׁבַּקַּרְקַע, שֶׁבְּשַׁבָּת מַתִּיר אֲבָל לֹא מַפְקִיעַ וְלֹא חוֹתֵךְ, וּבְיוֹם טוֹב מַתִּיר וּמַפְקִיעַ וְחוֹתֵךְ** כיון שכל איסורו הוא רק מדרבנן. ואם כן לא ניתן להעמיד את הברייתא המתירה להפקיע ביום טוב כרבי מאיר בלבד, אלא דברי הכל הם, וקשה על דבריו של שמואל שאוסר להפקיע אחד שבת ואחד יום טוב.

מתרצת הגמרא: **הוא דְּאָמַר** – שמואל שאומר שאפילו ביו"ט אינו מפקיע חותמות שבקרקע סובר **כִּי הַאי תַּנָּא** שבברייתא שאף ביו"ט אוסר להפקיע חותמות שבקרקע, **דְּתַנְיָא, חוֹתָמוֹת שֶׁבַּקַּרְקַע מַתִּיר, אֲבָל לֹא מַפְקִיעַ וְלֹא חוֹתֵךְ, אֶחָד שַׁבָּת וְאֶחָד יוֹם טוֹב.** וְחותמות **שֶׁבַּכֶּלִי, בְּשַׁבָּת מַתִּיר, אֲבָל לֹא מַפְקִיעַ וְלֹא חוֹתֵךְ. בְּיוֹם טוֹב מַתִּיר** וְאף **מַפְקִיעַ וְחוֹתֵךְ.** שואלת הגמרא, **תַּרְצְתָּ לָךְ** את **הַרִישָׁא** של שמואל, **אֶלָּא הַסֵּיפָא** של שמואל לגבי חותמות שבכלים שאמר שאף בשבת מתיר ומפקיע וחותך, **קַשְׁיָא** עליו מהברייתא שכתוב שבשבת מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך. מתרצת הגמרא, לעולם גם התנא של הברייתא סובר שמצד איסור סתירה היה מותר להפקיע ולחתוך גם בשבת, כיון שאין בנין וסתירה בכלים, כשמואל, ולכך מודה שבידו מותר, ומה שאסר להפקיע ולחתוך, הוא משום איסור טלטול הסכין, **וְהָא מַנִּי** – כשיטת מי סוברת הברייתא, כשיטת **רַבִּי נְחֶמְיָה הִיא, דְּאָמַר כָּל הַכֵּלִים** אפילו תרווד ואפילו טלית שהם כלים שמלאכתם להיתר, **אֵין נִיטָּלִין אֶלָּא דֶּרֶךְ תַּשְׁמִישָׁן** – לצורך תשמיש שהן מיוחדים לו, דהיינו הרקת התבשיל ולבישה, אבל לתשמיש שאין הכלי מיוחד לו אסור לטלטלו, ולכך אינו יכול לטלטל סכין כדי לחתוך חבל בשבת, משום שהסכין מיוחד לאוכלין ולא לחתוך חותמות ומוקצה הוא. ורק בדין הזה חולק שמואל וסובר כרבנן המתירים לטלטל כלי גם לא לדרך תשמישו, ולכך הוא מתיר לחתוך ולהפקיע גם בסכין.

שואלת הגמרא: **אי** טעם הברייתא הוא משום איסור טלטול **וכ"ר נְחֶמְיָה, מַאי אִירְיָא שַׁבָּת** – מדוע רק בשבת אסור, **אֲפִילּוּ בְּיוֹם טוֹב נַמִּי** ראוי לאסור לטלטל סכין כדי לחתוך או להפקיע את החבל, ומדוע ביו"ט מתירה הברייתא. **וְכִי תֵּימָא** לתרץ **דְּשַׁנְיָא לֵיהּ לְרַבִּי נְחֶמְיָה בֵּין שַׁבָּת** – איסורים דרבנן בשַׁבָּת, כמו טלטול שאין איסורו אלא מדרבנן, **לְבֵין** איסור **שְׁבוּת בְּיוֹם טוֹב,** וביו"ט אינו מחמיר באיסור טלטול כמו בשבת, אלא מתיר לטלטל כלים ביו"ט אף שלא לצורך תשמישן, ואם כן עדיין אפשר להעמיד את הברייתא כרבי נחמיה, והטעם שמותר ביו"ט להפקיע ולחתוך את החותמות שבכלים הוא מפני שהסכין ניטל בו אף שלא לצורך תשמישו. דוחה הגמרא, **וּמִי שַׁנְיָא לֵיהּ** – האם אכן מחלק רבי נחמיה באיסור טלטול בין שבת ליו"ט, **וְהָתְנֵי חֲדָא** – שנינו ברייתא אחת, **שַׁמַּסִּיקִין** את התנור **בְּכֵלִים, וְאֵין מַסִּיקִין בְּשִׁבְרֵי כֵלִים** שנשברו ביו"ט. **וְתַנְיָא אִידָּךְ** – בברייתא אחרת, **שַׁמַּסִּיקִין בֵּין בְּכֵלִים בֵּין בְּשִׁבְרֵי כֵלִים. וְתַנְיָא אִידָּךְ** – בברייתא נוספת, **שֶׁאֵין מַסִּיקִין לֹא בְּכֵלִים, וְלֹא בְּשִׁבְרֵי כֵלִים.** והגמרא מבארת במה נחלקו הברייתות. **וּמִשֵּׁנִי** – ומתרצת הגמרא בשבת (קכד:), **לֹא קַשְׁיָא, הָא** – התנא של הברייתא הראשונה **רַבִּי יְהוּדָה** הוא שסובר שיש איסור מוקצה, ולכך כלים שמותר לטלטלם לצורך תשמישם הרגיל, מותר גם להסיק בהם, אבל בשברי כלים שנשברו ביו"ט וכבר אינם ראויים לטלטול לצורך תשמישן, אסור להסיק בהם. ואף שהם ראויים להסקה, אך כיון שאתמול בהיותם שלמים לא עמדו לכך, יש להם דין נולד ואסורים משום מוקצה. **הָא** – התנא של הברייתא האמצעית **רַבִּי שִׁמְעוֹן** הוא שאינו סובר את איסור מוקצה ברוב הפעמים, ולכן מתיר להסיק גם בשברי כלים. **הָא** – התנא של הברייתא האחרונה, **רַבִּי נְחֶמְיָה** הוא שסובר שאין כלים ניטלים אלא לצורך תשמישן, ולכך אסור אף בכלים שלמים שהרי אינם מיועדים מתחילתם להיסק, וכל שכל שלא מסיקים בשברי כלים כיון שיש להם דין נולד, וכדלעיל. ועל כרחך מדובר בברייתות ביו"ט שמותר לבשל לצורך אוכל נפש, שהרי בשבת אסור להסיק, ואם כן מצינו שלרבי נחמיה אסור לטלטל את הכלי שלא לצורך תשמישו אף ביו"ט, ולפי זה אי אפשר להעמיד את הברייתא שהבאנו לעיל בדין חותמות כרבי נחמיה, שהרי לרבי נחמיה צריך לאסור גם ביו"ט להפקיע ולחתוך בחותמות שבכלים, משום האיסור לטלטל את הסכין שלא לצורך תשמישו, ואילו הברייתא מתירה ביו"ט לחתוך ולהפקיע. מתרצת הגמרא, שלעולם הברייתא כרבי נחמיה, **וּתְרֵי תַּנָּאֵי וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי נְחֶמְיָה** – נחלקו תנאים בשיטת רבי נחמיה, הברייתא של חותמות המתרת ביו"ט להפקיע ולחתוך סוברת שלא אסר רבי נחמיה אלא בשבת אבל ביו"ט מותר לטלטל כלי אף שלא לצורך תשמישו, והתנא בברייתא של אין מסיקין סובר שרבי נחמיה אוסר לטלטל כלים שלא לצורך תשמישן אף ביו"ט:

משנה

אֵין פּוֹחֲתִין אֶת הַגֵּר – אסור לתחוב ביו"ט את אגרופו לתוך הביצים כדי לעשות בית קיבול לגר, ואפילו שעדיין לא נאפה בתנור ואינו ראוי להדלקה כיון שהשמן ימיס את העפר, **מִפְּנֵי שֶׁשעל ידי** חקיקה זו **הוּא עוֹשֶׂה כְּלִי** והוא ראוי לתשמיש אחר. **וְכֵן אֵין עוֹשִׂין פֻּחָמִין בְּיוֹם טוֹב** – כגון שמניחים גחלים בצד מחוץ לאש כדי שיכבו וייעשו פחמים, משום שחשוב כעשיית כלי כיון שצורפי זהב משתמשים בהם. **וְכֵן אֵין חוֹתְכִין** לשתים **אֶת הַפִּתְּיָלָה** הארוכה שעשאה מערב יו"ט, מפני שהוא עושה אותה כלי שמתקנה שתהיה לשתי פתילות הראויים להדלקה. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, חוֹתְכָהּ בָּאוּר** – על ידי אש מותר לחתכה:

גמרא

שנינו במשנה שאסור לעשות בית קיבול לגר משום שזה נחשב עשיית כלי. שואלת הגמרא: **מַאן תַּנָּא** שסובר **דִּפְחִיתַת גֵּר** אפילו קודם שנאפה בתנור **מָנָא הוּא** – כבר נקרא כלי ולכן אסור לפוחתו ביו"ט. **אָמַר רַב יוֹסֵף, רַבִּי מֵאִיר הִיא. דְּתַנְיָא, כְּלִי חֶרֶס מֵאֵימָתַי חשוב** כלי לענין **שִׁמְקַבֵּל טוּמְאָה, מִשֶּׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ** – מלאכת חקיקתו, ואפילו שעדיין לא צרפו בכבשן, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר,** אינו נקרא כלי אלא **מִשֶּׁיְּצַרְפוֹ** – משיחזקו על ידי האש **בַּכִּבְשָׁן.** ואם כן התנא של משנתינו הוא רבי מאיר. **אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי** לרב יוסף, **מִמַּאי** שרבי מאיר סובר שגם נר חשוב כלי בחקיקתו גם בלי צירוף בכבשן, **דִּלְמָא עַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי מֵאִיר הָתָם** שחשובים כלים, **אֶלָּא** בכלים גדולים שאפילו שלא צירפם בכבשן ואינם ראויים למים ויין וכל דבר לח מפני שממחין את הטיט שהוא עדיין רך, מכל מקום נחשבים כלים משום **דְּחָזֵי לְקַבּוּלֵי בֵּיהּ מִידֵּי** – ראויים הם לדבר יבש כגון ליתן בהם פירות, **אֲבָל הָכָא** במשנתינו שמדובר בנר, אם אינו ראוי ליתן בו שמן להדלקה, **לְמַאי חָזֵי,** הרי קטן הוא ואינו ראוי לכלום, ויתכן שגם רבי מאיר מודה שאינו חשוב כלי כל זמן שלא צירפו בכבשן, ואם כן חוזרת השאלה מי התנא שסובר שאסור לפחות את הנר ביו"ט. מתרצת הגמרא, שגם כלי של נר ראוי לשימוש לדבר יבש, כגון **לְקַבּוּלֵי בֵּיהּ פְּשִׁיטֵי** – להניח בו פרוטות כסף קטנות, ועל כן הוא כלי אף קודם צירופו בכבשן, ולכן אסור ליצור את הבית קיבול שלו ביו"ט.

אִיבָּא דְּאָמְרֵי, אָמַר רַב יוֹסֵף, משנתינו הסוברת שע"י החקיקה בחרס נחשב כבר לכלי, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צָדוֹק הִיא. דִּתְנַן, אִלְפָּסִין חָרֵנִיּוֹת** – קערות של בני עיירות שאינם בני כרכים גדולים, ואינם מקפידים לאכול בכלים נאים, **וְהֵן עוֹשִׂים עִיגּוּלִים** גדולים שטוחים כעין מחבת **וּבְלִי בֵּית קִבּוּל,** וכך היו אוכלים בה בשר, ואפילו שעדיין לא נחקקו ונצרפו בכבשן, הרי אלו **טְהוֹרוֹת** כשהם מונחות **בְּאֹהֶל הַמֵּת,** שכיון שאין להם בית קיבול, אינם מקבלים טומאה, שלגבי אוהל המת נאמר (במדבר יט טו) 'וְכֹל כְּלִי פָּתוּחַ', ומשמע שדווקא כלי שיש לו פתח ובית קיבול נטמא באוהל המת [וכן מזה לומדים לכל טומאת מגע שאין כלי מקבל טומאה רק אם יש לו בית קיבול], **וּטְמֵאוֹת בְּמַשָּׂא הַזָּב,** אך מכל מקום לענין זב שמטמא כלי גם בהיסט, כיון שמטמא בהיסט גם מחוץ לכלי, א"כ אין צריך שיהא לו בית קיבול כדי שיקבל טומאה, וסובר תנא קמא שקערות אלו כיון שכך דרך תשמישן, הרי הם חשובים כלי אף שאין להם בית קיבול, ולכך הם מקבלים טומאה מדבר שראוי לטמאן. **וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר, אַף טְהוֹרוֹת הֵן בְּמַשָּׂא הַזָּב,** שלא שייך בהם טומאה כיון שאינן נחשבות כלל כלי, **לְפִי שֶׁלֹּא גִּנְּמָרָה מְלַאכְתָּן** – מלאכת חקיקתם. ומשמע שלרבי אליעזר לאחר החקיקה יהיו טמאים משום שכבר נעשו כלי, וא"כ התנא של

המשך בעמוד יב

הוא דאמר כי האי תנא – שמואל דאמר לעיל דאפילו ביום טוב אינו מפקיע – דאמר כי האי תנא, דאמר נמי בחותמות שבקרקע, דאפילו ביום טוב אין מפקיע. **תרצת לך רישא** – דמלתא דשמואל בחותמות שבקרקע, דמסייע ליה האי תנא. **מיפא קשיא** – דאמר שמואל: ושל כלים אפילו בשבת מתיר ומפקיע וחותך, והאי תנא תני: ושל כלים – בשבת מתיר, אבל לא מפקיע ולא חותך. **הא מני רבי נחמיה היא** – כלומר: לעולם מותר להפקיע ולחתוך, דאין בהם משום סתירה. ולהאי תנא גופיה, אם יכול להפקיע ולנתק בידו – שרי. והא דקאסר – משום טלטול סכין קאסר, ורבי נחמיה היא, דאמר בערובין (לה,א): אפילו תרוד ואפילו טלית אין ניטלין אלא לצורך תשמיש שהן מיוחדין לו. וסכין לאוכלין הוא דמיוחד, ולא לחותמות. ובהא לא סבירא ליה לשמואל כוותיה. **אי הכי** – דרבי נחמיה היא. **שבות שבת** – דטלטול שבות הוא, ולא החמיר בטלטול יום טוב כבשל שבת. **מסיקין בכלים** – דבני טלטול נמי נינהו, ומטלטלן נמי להסיקן. **אין מסיקין בשברי כלים** – שנשברו ביום טוב. דהשתא לא חזי לטלטול, ואי משום דחזו להסקה – אתמול לא להכי קיימי. **מסיקין בין בכלים כו'** – דלית להו מוקצה. **אין מסיקין לא בכלים** – דאין ניטלין אלא לצורך תשמישן, וכל שכן בשברי כלים דנולד הוא. והא רבי נחמיה היא, ומציעתא רבי שמעון, וקמייתא רבי יהודה. ושמע מינה ביום טוב אמר רבי נחמיה, דהא הסקה ביום טוב קאי. **תרי תנאי** – חד אמר שני ליה שבות שבת משבות יום טוב, וחד אמר לא שני ליה. **משנה אין פוחתין את הנר** – ליטול אחד מן הביצים של יוצר, ולתחוב אגרופו לתוכו, לחקוק נר = קרוייזי"ל בלע"ז, מפני שעושה כלי. **ואין עושין פחמין** – דאינהו נמי כלי נינהו לצורפי זהב, ופתילה נמי כלי היא להדלקה, שצריכה עשייה ותקון. **חותכן באור** – בגמרא מפרש מאי שנא אור מסכין. **גמרא דפחיתת נר מנא הוא** – קודם שצרפו בכבשן. **משנגמרה מלאכתן** – חקיקתם. **משיצרפו** – משיחזוקם על ידי צירוף האור בכבשן. מצרף בלשון חכמים מחזק ומקשה כלי חרס וכלי מתכות בדבר המחזקן, בין (ביד) [במים] בין באור. **וממאי** – דסבירא ליה לרבי מאיר בנר כשאר כלי חרס? בשלמא שאר כלי חרס – גדולים הם, ואם אינן ראויין למים וליין ולדבר לח מפני שממתחן – חזו מיהו לדבר יבש, כגון פירות. אבל נר – קטן הוא, וכי לא חזי למלתיה, למאי חזי? ומשני: חזי לקבולי ביה פשיטי. **איכא דאמרי אמר רב יוסף** – מתניתין דקתני פחיתת הנר מנא הוא – רבי אליעזר ברבי צדוק היא, דאמר: לפני חקיקה לאו מנא הוא, אבל חקיקה משוי ליה מנא. **אלפסין חרניות** – מפרש לקמן: קערות של בני עיירות, שאינן בני כרכים גדולים, ואין מקפידין על כלים נאים. ומשנפשטה הקערה של חרס אוכלין בה בשר, ואין ממתינין עד שתתחקק ותצרף בכבשן. **טהורות באהל המת** – דלגבי אהל המת בעינן תוך לכלי חרס, דכתיב "וכל כלי פתוח" (במדבר יט), משמע דיש לו פתח, וכן לכל טומאת מגע. **וטמאות במשא הזב** – שהזב מטמא כלי חרס בהסט, דנפקא לן בתורת כהנים מ"וכל כלי חרס אשר יגע בו הזב" וגו' (ויקרא טו), ודרשינן התם: זה הסטו, וכיון דמטמי ליה הסט מאבראי – לא בעי תוך. וקסבר תנא קמא: כלי נינהו, הואיל ומשתמשין בהן כמות שהן – הלכך מקבלין טומאה בדבר הראוי לטמאן. **רבי אליעזר אומר** – אין להם שום טומאה, דלאו כלי נינהו. **לפי שלא נגמרה מלאכתן** – חקיקתן. הא נחקקו – מטמאות. מדאפלוג באלפסין – אלמא לרבי אליעזר חקיקה משויא להו מנא. **דחזי לקבולי מידי** – משנחקקו. ומיהו, קודם חקיקה – לא, דסופן ליחקק. **לאוליירין** – מחמי חמין ומרחצאות, ואף על גב דלצורך יום טוב הן עושין. **מי שרי** – להחם? והלא גזרו על הרחיצה במסכת שבת (מ,א), ואפילו הוחמו מבעוד יום, וכל שכן להחם חמין לא הותר מעולם. **להויע** – מבניס הפחמים לתוכו, ובני אדם נכנסין ומזיעין. וקודם שגזרו על הזיעה נשנת משנה זו.

אין פוחתין את הנר – פירש רש"י ליטול אחד מן הגולמים של יוצר, ולתחוב אגרופו בתוכו ולחקוק נר, שעושה כלי. ותימה: אם כן פשיטא דאסור, דאפילו אין עושה כלי גמור – מכל מקום אסור להתחיל את הכלי! ועוד קשה: מאי קא אמר עלה בגמרא מאימתי מקבלין טומאה משעה שנגמרה מלאכתן הואיל והוי כלי, והא כיון דהוי קודם אפייתו בתנור – אם כן הוי כלי אדמה, וכלי אדמה אין מקבלין טומאה! לכן נראה לפרש: דאין פוחתין את הנר – שכך רגילין לשום באוירו קודם אפייתו קש או דבר אחר כדי לשמור האויר בשעת אפייה שלא יפלו המחיצות יחד ויסתום האויר, ולאחר אפייתו קצת מסלקין אותו דבר שבתוכו. ועל זה קאמר אין פוחתין את הנר, כלומר: שאין מסירין מה שבתוכו, דהוי כמו גמר כלי ונגמרה מלאכתו. ולפי שרגילין לאחר שסלקו מה שבתוכו שמחזירין אותו לתנור כדי לצרפו היטב, קאמר בגמרא: מאן תנא דפחיתת נר מנא הוא, וקאמר רבי מאיר היא, דקאמר דמקבלין טומאה כשסלק מה שמשימין בתוכו, אף על פי שלא החזירו אותו עדיין לתנור. אלמא דפחיתת נר הויינו גמר כלי. ורבי יהושע קאמר משיצרפו בכבשן – דאינו כלי עד שיחזיר אותו לתנור כדי לצורפו, אם כן לדידיה פחיתה הוי שריא.

אלפסין חרניות טהורות באהל המת – פירוש רש"י: קערות של עיירות, ואינן מקפידין על כלים נאים. ומיד כשנפשט הכלי של חרס – אוכלין בה, ואין ממתינין עד שתתחקק ותצרף באש. והן טהורין באהל המת, שאין להם תוך, ובעינן כלי פתוח. וטמאות במשא הזב – דהזב מטמא כלי חרס בהסט, כדנפקא לן "מכלי חרס אשר יגע בו", איזהו מגעו שהוא כבולו – הוי אומר זה הסטו, דלא בעינן תוך. ותימה: דהואיל דאין להם תוך היכי מטמא בהסט? הא אמרינן: כל שאינו בא לכלל מגע – אינו בא לכלל הסט! לכך פירש רבינו תם: ערניות יש להן תוך, אלא שמכוסות למעלה ועומדות ליפתח. ואותם של כפרים אין מקפידין ואוכלין כך עליהן וטהורות באהל המת – דהא כלי צמיד פתיל טהור באהל המת. ומיהו, טמאים בהסט – הואיל ועומדין ליפתח, כדאמרינן גבי צמיד פתיל: שמא תסיטם אשתו. וקאמר נמי: כלי צמיד פתיל נצול באהל המת, ואינו נצול במעת לעת שבנדה. וקטמא

הוא דְּאָמַר כִּי הַאי תַּנָּא, דְּתַנְיָא: חוֹתְמוֹת שֶׁבַּקַּרְקַע - מַתִּיר, אֲבָל לֹא מַפְקִיעַ וְלֹא חוֹתֵךְ, אֶחָד שַׁבָּת וְאֶחָד יוֹם טוֹב. וְשֶׁבַּכְּלִי, בַּשַּׁבָּת - מַתִּיר, אֲבָל לֹא מַפְקִיעַ וְלֹא חוֹתֵךְ. בְּיוֹם טוֹב - מַתִּיר וּמַפְקִיעַ וְחוֹתֵךְ. תָּרְצַתְּ לָךְ רֵישָׁא, אֶלָּא סֵיפָא קַשְׁיָא! הָא מַנִּי - רַבִּי נְחֶמְיָה הִיא, דְּאָמַר: כָּל הַכֵּלִים אֵין נִיטָּלִין אֶלָּא דֶּרֶךְ תַּשְׁמִישָׁן. אִי רַבִּי נְחֶמְיָה - מַאי אִירְיָא שַׁבָּת? אֲפִילּוּ יוֹם טוֹב נַמִּי! וְכִי תֵּימָא: שְׁנָיָא לֵיהּ לְרַבִּי נְחֶמְיָה בֵּין שְׁבוּת שַׁבָּת לִשְׁבוּת יוֹם טוֹב, וּמִי שָׁנְיָא לֵיהּ? וְהָתְנֵי חֲדָא: מַסִּיקִין בְּכֵלִים וְאֵין מַסִּיקִין בְּשִׁבְרֵי כֵלִים, וְתַנְיָא אִידָךְ: מַסִּיקִין בֵּין בְּכֵלִים בֵּין בְּשִׁבְרֵי כֵלִים. וְתַנְיָא אִידָךְ: אֵין מַסִּיקִין לֹא בְּכֵלִים וְלֹא בְּשִׁבְרֵי כֵלִים. וּמְשַׁנֵּי: לָא קַשְׁיָא; הָא רַבִּי יְהוּדָה, הָא - רַבִּי שִׁמְעוֹן, הָא רַבִּי נְחֶמְיָה! תְּרֵי תַּנָּאֵי וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי נְחֶמְיָה. **מִשְׁנָה** אֵין פּוֹחֲתִין אֶת הַנֵּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כְּלִי. וְאֵין עוֹשִׂין פֶּחָמִין בְּיוֹם טוֹב. וְאֵין חוֹתְכִין אֶת הַפְּתִילָה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חוֹתְכָהּ בָּאוּר. **גְּמָרָא** מַאן תַּנָּא דִּפְחִיתַת נֵר מָנָא הוּא? אֲמַר רַב יוֹסֵף: רַבִּי מֵאִיר הִיא. דְּתַנְיָא: כְּלִי חֶרֶס מֵאִימָתַי מִקַּבֵּל טוּמְאָה - מִשֶּׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: מִשֶּׁיְּצָרְפוּ בַּכִּבְשָׁן. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: מִמַּאי? דִּלְמָא עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי מֵאִיר הָתָם - אֶלָּא דַּחֲזֵי לְקַבּוּלֵי בֵּיהּ מִידֵּי, אֲבָל הָכָא - לְמַאי חֲזֵי? לְקַבּוּלֵי בֵּיהּ פְּשִׁיטֵי. אִיכָּא דְּאָמְרִי, אֲמַר רַב יוֹסֵף: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צָדוֹק הִיא, דִּתְנַן: אִלְּפָסִין חָרָנִיּוֹת טְהוֹרוֹת בְּאֹהֶל הַמֵּת וּטְמֵאוֹת בְּמַשָּׂא הַזָּב, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר: אַף טְהוֹרוֹת בְּמַשָּׂא הַזָּב, לְפִי שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: דִּלְמָא עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צָדוֹק הָתָם - אֶלָּא דַּחֲזֵי לְקַבּוּלֵי בֵּיהּ מִידֵּי, אֲבָל הָכָא - לְמַאי חֲזֵי? לְקַבּוּלֵי בֵּיהּ פְּשִׁיטֵי. תְּנוּ רַבָּנַן: אֵין פּוֹחֲתִין אֶת הַנֵּר, וְאֵין עוֹשִׂין אִלְּפָסִין חָרָנִיּוֹת בְּיוֹם טוֹב, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מַתִּיר בְּאִלְּפָסִין חָרָנִיּוֹת. מַאי חָרָנִיּוֹת? אָמַר רַב יְהוּדָה: עֲרָנִיּוֹת. מַאי עֲרָנִיּוֹת? אָמַר אַבָּיֵי: צָעֵי חַקְלָיְיתָא. "וְאֵין עוֹשִׂין פֶּחָמִין". פְּשִׁיטָא, לְמַאי חֲזֵי! תָּנֵי רַבִּי חִיָּא: לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְמוֹסְרָן לְאוֹלִיְּירִין לְבוֹ בַּיּוֹם. וּבוֹ בַּיּוֹם מִי שָׁרֵי? כִּדְאָמַר רָבָא: לְהַזִּיעַ, וְקוֹדֶם גְּזֵרָה, הָכָא נַמִּי לְהַזִּיעַ וְקוֹדֶם גְּזֵרָה. "וְאֵין חוֹתְכִין אֶת הַפְּתִילָה". לִשְׁנַיִם מַאי שְׁנָא בַּסַּכִּין דְּלָא -

וקטמא שרי – פירש רש"י: לגבלו ולטחת בו, דלאו בר גבול הוא. ותימה: דאמרינן בשבת (יח,א) דאפילו בנתינת מים על העפר בעלמא הוא חייב משום מגבל, דקאמר התם: אחד נותן את האפר ואחד נותן את המים האחרון חייב! ויש לומר: דהכא רוצה לומר קטמא שרי, כלומר: וקטמא שרי לסתום הסדקים של תנור, שלא יוציא האור כמו שהוא יבש, בלא נתינת מים עליו. ועוד יש לומר, דהכי פירושו: וקטמא שרי – כגון שגבלו מערב יום טוב ושרי בלא (גיבול).

מלמטה למעלה אסור – משום דהוי דרך בנין, וכן הוי טעמא דכולן. ואם תאמר: היכי מסדרין שלחן שאין לו רגלים על גבי ספסלים שלו, דמתחלה משימין הספסלים ואחר כך משימין עליהם את השלחן? יש לומר: דהואיל ואין להם מחיצות – שרי. וכל הני מיירי דאית להו מחיצות לצדדים המגיעות לארץ. ותימה: דאמר בשבת (לו,ב ושם) מחזירין קדרה על גבי כירה, והתם (לח,ב) קאמר: מאן דאית ליה מחזירין – דאפילו בשבת מחזירין! ויש לומר: דכל הנך אינן אסורין אלא היכא שמתקן האהל והמחיצות, אבל אם עשה האהל בלא מחיצות – שרי. והתם גבי כירה – המחיצות היו עשויות מתחלה. וכן פירש רבינו חננאל גבי ביעתא, כגון שיש ביצים מכאן וביצים מכאן ואחת על גביהן, והאור תחת אוירן. ולא כפירוש רש"י שפירש: ביצים שמסדרין על גבי אסכלא, דכיון דליכא מחיצות – לא הוי כעין בנין, אלא נראה כדפריש. וגם פוריא לא מיירי כגון

דקמתקן **מנא** – אחת היתה, ועושה אותה שתים. **כפי שתי נרות** – נותן שני ראשיה בתוך שתי נרות, אם צריך להדליקן כאחת, ומדליק באמצע. דלא מוכח דלתקוני מנא מכוין, אלא להדלקה בעלמא. **לעדויי חושכא** – כשהיא נעשית בראשה פחם – מעבירה. **לעדויי** – להסיר. **חושכא** – פחם, המחשיך אורה. **נאמרו בפתילה** – ביום טוב. **ממעכה ביד** – תקון כלאחר יד הוא. **יורדי גיהנם** הן – שאינן מרחמים לעשות צדקה. **עסקא** – סחורה, להשתכר למחצית שכר. **מזוני** – שאל מהם מזונות – מיון נמי לא זינוהו. **ונתן לך רחמים** – שתרחם על הבריות. **כאשר נשבע לאבותיך** – מי שיש לו רחמים מזרעו של אבות. **בעדו** – כנגדו, כמו "שכת בעדו" (איוב א), כלומר: חשך פרוס לפניו, הכל עליו כחשך. **נכון בידו** – מזומן אצלו. **מי שאין לו אלא חלוק אחד** – אין יכול לכבסו וכנים מצערין אותו. **דמעיין במניה** – מפלה את כליו מן הכנים. **משנה** **אין שוברין את החרס** – כשצולין דגים על האסכלא, שקורין גראדיל"א בלע"ז, חותכין קנים או קש שבלים, או שוברין חרסים או חותכין נייר, ושורין במים וסודרין הנייר על גב האסכלא, מפני שהמתכת מתחמם ושורף את הדג. **מליח** – דג. **ואין גורפין תנור וכירים** – אם נפל לתוכו מן הטפל וחטיח – אין גורפין אותו, דמתקן מנא הוא. ואתיא כרבנן דאמרי: מכשירי אוכל נפש אסירי. **מכבשין** – משכיבין את האפר והעפר שיהא חלק. משפילו ומשווהו שלא יגע בפת שמדובקים בדפנותיו וישרפו. מכבשין – פרימבר"א. **מקיפין** – מקרבין זו אצל זו, כמו (אין) מקיפין בריאה (חולין נ,א), וכמו לתרום שלא מן המוקף (גיטין ל,ב) – היינו סמוך, וכמו: מקפת וקורא לה שם (נדה עא,ב). **לשפות עליהם קדרה** – והאור בין שתי החביות. **לשפות** – להושיב. כל הושבת קדרה על האור קרי שפיתה, כשאין לו כלי ברזל שקורין טרפיי"ד, או שאין לו כירה של חרס חלולה. ואסר לה משום דדמי לבנין, ומדרבנן, משום דמתחזי כאהלא. **ואין סומכין קדרה בבקעת** – קסבר: לא נתנו עצים אלא להסקה, לפיכך מוקצין הן אצל כל תשמיש. **וכן בדלת** – השתא משמע: וכן אין סומכין קדרה בדלת. ובגמרא פריך עלה. **ואין מנהיגין את הבהמה במקל** – ברשות הרבים. השתא קא סלקא דעתך משום דאין משתמשין בעצים שלא נעשו כלי מערב יום טוב, דלא נתנו אלא להסקה. **גמרא** **ואם אי אפשר לו כו'** **מותר** – כרבי יהודה. **אריחא** – חצי לבינה, ונתק מכותל התנור. **רפתא מעלייתא בעינא** – כלומר: גרפי התנור. **טוי לי אוזא** – צלה לי אוזן בתנור. שתנוריהם היו קטנים, ופיזן למעלה, ותולה הצלי לתוכו, וסותם פיו, והוא נצלה. **ואזדהר מחרוכא** – שלא יתחרך. כלומר: גרוף את התנור שלא יהא בו בשוליו דבר גבוה כמו אריח או אבן שהוסק בתנור, שנוגע בצלי ושורפו. **דמר** – רב אשי. **שרקין ליה תנורא** – עבדי אדוני טחין סביבות כסוי פי התנור בטיט, שלא יצא חומו כשהצלי בתוכו, שהרוח קשה לצלי. ותימה לן מלתא, משום דגבול טיט תולדה דלישה הוא. **ארקתא דפרת סמכינן** – על שפתו של פרת אנו נסמכים בדבר, שאין אנו צריכים לגבל טיט, ששפת פרת – טיט מגובל הוא. **והוא דצייריה מאתמול** – עשה בו סימן, ונתקו לצד אחר. **וקטמא שרי** – לגבלו ולטחת בו, דלאו בר גבול הוא. **אבנים של בית הכסא** – אבנים גדולות שמצדדין אותן להיות כמין מושב חלול, ויושבין עליהם בשדות במקום המיוחד לבית הכסא. **דקא עביד אהלא** – שיש לו גג, אבל הכא ליכא גג. **אצטבא** – כסא של בנין לבנים וטיט. **בנין עראי** – שאינו להתקיים. **והכא** – גבי בית הכסא, משום כבוד הבריות לא גזור. **האי מדורתא** – היסק גדול שעושין לפני שרים כדרך בנין, עושין לו כתלים מארבע רוחות, וסודרין עצים למעלה, ודומה לאהל. **מלמטה למעלה** – לסדר העצים של כתלים תחלה לעשות עליהם הגג – אסורין, שדרך בנין הוא. **מלמעלה למטה** – להתחיל תחלה מן הגג, ואחר כך יסדרו תחתיו עצי הכתלים – שרי.

1 דְּקָמְתַקֵּן מָנָא, בָּאוּר נַמִּי קָא מְתַקֵּן מָנָא! תָּנֵי רַבִּי
2 חִיָּיא: חוֹתְכָהּ בָּאוּר בְּפִי שְׁתֵּי גֵרוֹת. אָמַר רַב נָתָן בַּר
3 אַבָּא אָמַר רַב: מוֹחֲטִין אֶת הַפְּתִילָה בְּיוֹם טוֹב. מַאי
4 מוֹחֲטִין? אָמַר רַב חֲנִינָא בַּר שֶׁלֶמְיָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב:
5 לַעֲדוּיֵי חוּשְׁכָא. תָּנֵי בַּר קַפָּרָא: שְׁשָׁה דְּבָרִים נֶאֱמְרוּ
6 בִּפְתִילָה, שְׁלֹשָׁה לְהַחְמִיר וּשְׁלֹשָׁה לְהָקֵל. לְהַחְמִיר:
7 אֵין גּוֹדְלִין אוֹתָהּ לְכַתְּחִלָּה בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין מְהַבְהֲבִין
8 אוֹתָהּ בָּאוּר, וְאֵין חוֹתְכִין אוֹתָהּ לִשְׁנַיִם. לְהָקֵל:
9 מְמַעֲכָהּ בַּיָּד, וְשׁוֹרָהּ בַּשֶּׁמֶן, וְחוֹתְכָהּ בָּאוּר בְּפִי שְׁתֵּי
10 גֵרוֹת. וְאָמַר רַב נָתָן בַּר אַבָּא אָמַר רַב: עֲתִידֵי בָּבֶל
11 יוֹרְדֵי גֵּיהִנָּם הֵם. כִּי הָא דְּשַׁבְתַּאי בַּר מָרִינוּס אִקְּלַע
12 לְבָבֶל, בְּעָא מִנַּיְיהוּ עִסְקָא - וְלָא יְהַבוּ לֵיהּ. מְזוֹנֵי
13 מֵיזַן - נַמִּי לָא זִינוּהוּ, אֲמַר: הָנֵי מַעֲרַב רַב קָא אָתוּ,
14 דִּכְתִיב "וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ" כָּל הַמְרַחֵם עַל
15 הַבְּרִיּוֹת - בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא מִזַּרְעוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ,
16 וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ מְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת - בְּיָדוּעַ שֶׁאֵינוֹ
17 מִזַּרְעוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ. וְאָמַר רַב נָתָן בַּר אַבָּא
18 אָמַר רַב: כָּל הַמְצַפֶּה עַל שֻׁלְחַן אֲחֵרִים - עוֹלָם חָשֵׁךְ בַּעֲדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "נוֹדַד הוּא לַלֶּחֶם אַיֵּה
19 יָדַע כִּי נָכוֹן בְּיָדוֹ יוֹם חֹשֶׁךְ". רַב חִסְדָּא אָמַר: אַף חַיָּיו אֵינָן חַיִּים. תָּנוּ רַבָּנַן: שְׁלֹשָׁה חַיֵּיהֶן
20 אֵינָם חַיִּים, וְאֵלּוּ הֵן: הַמְצַפֶּה לְשֻׁלְחַן חֲבֵירוֹ, וּמִי שֶׁאִשְׁתּוֹ מוֹשֶׁלֶת עָלָיו, וּמִי שֶׁיִּסּוּרִים מוֹשְׁלִין
21 בְּגוּפוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף מִי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא חָלוּק אֶחָד. וְתַנָּא קַמָּא - אֶפְשָׁר דִּמְעַיֵּין בְּמַנְיֵה.
22 **משנה** אֵין שׁוֹבְרִין אֶת הַחֶרֶס, וְאֵין חוֹתְכִין הַנְּיָיר לְצְלוֹת בּוֹ מָלִיחַ, וְאֵין גּוֹרְפִין תַּנּוּר וְכִירַיִם,
23 אֲבָל מְכַבְּשִׁין. וְאֵין מַקִּיפִין שְׁתֵּי חָבִיּוֹת לִשְׁפּוֹת עֲלֵיהֶן אֶת הַקְּדָרָה, וְאֵין סוֹמְכִין אֶת הַקְּדָרָה
24 בְּבִקְעַת, וְכֵן בַּדֶּלֶת, וְאֵין מַנְהִיגִין אֶת הַבְּהֵמָה בְּמַקֵּל בְּיוֹם טוֹב, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן
25 מַתִּיר. **גמרא** מַאי טַעְמָא? מִשּׁוּם דְּקָא מְתַקֵּן מָנָא. "וְאֵין גּוֹרְפִין תַּנּוּר וְכִירַיִם". תָּנֵי רַב חִיָּיא
26 בַּר יוֹסֵף קַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן: וְאִם אִי אֶפְשָׁר לָאֲפוֹת אֶלָּא אִם כֵּן גּוֹרְפוֹ - מוּתָּר. דְּבֵיתְהוּ דְּרַבִּי
27 חִיָּיא נָפַל לָהּ אָרִיחָא בְּתַנּוּרָא בְּיוֹמָא טָבָא. אֲמַר לָהּ רַבִּי חִיָּיא: חֲזִי דַּאֲנָא רִפְתָּא מְעַלְיֵיתָא
28 בָּעֵינָא. אֲמַר לֵיהּ רָבָא לְשַׁמָּעֵיהּ: טְוֵי לִי בַּר אַוּזָא, וְאִזְדַּהַר. מַחֲרוּכָא אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב
29 אַשִׁי: אֲמַר לָן רַב אַחָא מֵהוֹצֵל דְּמָר שַׁרְקִין לֵיהּ תַּנּוּרָא בְּיוֹמָא טָבָא. אֲמַר לֵיהּ: אֲנַן אַרְקְתָא
30 דִּפְרָת סָמְכִינַן. וְהָנֵי מִילֵּי - הוּא דְּצַיְירֵיהּ מֵאֶתְמוֹל. אָמַר רָבִינָא: וְקָטְמָא שָׁרֵי. "וְאֵין מַקִּיפִין
31 שְׁתֵּי חָבִיּוֹת". אָמַר רַב נַחְמָן: מַאֲבָנִים שֶׁל בֵּית הַכִּסֵּא מוּתָּר לְצַדְּדָן בְּיוֹם טוֹב. אֵיתִיבֵיהּ רַבָּה
32 לְרַב נַחְמָן: אֵין מַקִּיפִין שְׁתֵּי חָבִיּוֹת לִשְׁפּוֹת עֲלֵיהֶן אֶת הַקְּדָרָה! אֲמַר לֵיהּ: שָׁאנֵי הָתָם, מִשּׁוּם
33 דְּקָא עָבֵיד אָהֳלָא. אֲמַר לֵיהּ רַבָּה זוּטָא לְרַב אַשִׁי: אֶלָּא מַעְתָּה, בָּנָה אִצְטַבָּא בְּיוֹם טוֹב
34 דְּלָא עָבֵיד אָהֳלָא, הָכִי נַמִּי דְּשָׁרֵי? אֲמַר לֵיהּ: הָתָם - בִּנְיַן קֶבַע אָסְרָה תּוֹרָה, בִּנְיַן עֲרַאי
35 לֹא אָסְרָה תּוֹרָה, וְגָזְרוּ רַבָּנַן עַל בִּנְיַן עֲרַאי מִשּׁוּם בִּנְיַן קֶבַע. וְהָכָא, מִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ - לֹא גָּזְרוּ
36 בֵּיהּ רַבָּנַן. אָמַר רַב יְהוּדָה: נַהֲאי מְדוּרְתָּא, מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה - שָׁרֵי, מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה - אָסוּר.

משום דְּקָמְתַּקֵּן מָנָא, שהיתה פתילה אחת, ועכשיו עושה אותה שתים, והרי כשחותכה בָּאוּר נַמִּי קָא מְתַקֵּן מָנָא. מתרצת הגמרא, תָּנֵי רַבִּי חִיָּא ברייתא המבארת את דברי רבי יהודה, ש'חוֹתְכָהּ בָּאוּר' בְּפִי שְׁתֵּי נֵרוֹת – היינו שנותן את שני ראשי הפתילה בתוך שתי נרות, ומדליק באמצע הפתילה, שבכזה אופן לא מוכח שמתכוין לתקן כלי, אלא נראה כמתכוין להדלקה בעלמא.

* * *

אָמַר רַב נָתָן בַּר אַבָּא אָמַר רַב, מוֹחֲטִין אֶת הַפְּתִילָה בְּיוֹם טוֹב. מברר הגמרא, מַאי הכוונה מוֹחֲטִין. אָמַר רַב חֲנִינָא בַּר שָׁלְמְיָא (מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב), לְעַדּוּיֵי חוּשְׁבָא – להסיר את החושך, כלומר שכשהפתילה דולקת מצוי שראשה נשרף ונעשה פחם ועל ידי זה אינו מאיר יפה, ומותר ביו"ט להסיר את הפחם המחשיך ואין זה נחשב עשיית כלי.

* * *

תָּנֵי בַּר קַפָּרָא, שִׁשָּׁה דְּבָרִים – הלכות לאיסור ולהיתר נֶאֱמְרוּ בְּפִתִּילָה לגבי הכנתה ביו"ט, שלא יחשב כתיקון ועשיית כלי. שְׁלֹשָׁה לְהַחְמִיר – שאסור לעשותם ביו"ט, וּשְׁלֹשָׁה לְהָקֵל. ואלו הם שלשה לְהַחְמִיר: אֵין גּוֹרְלִין אוֹתָהּ – אין שורין וקולעים את הפתילה לְכַתְּחִלָּה בְּיוֹם טוֹב, משום שהוא עושה כלי. וְאֵין מְהַבְהֲבִין – שורפין אוֹתָהּ קצת בָּאוּר כדי להסיר הנימין היוצאין מהפתילה שעל ידיהם אין הנר דולק יפה, משום שהוא מתקן כלי בכך. וְאֵין חוֹתְכִין אוֹתָהּ לִשְׁנַיִם, מפני שיוצר פתילה נוספת והוא תיקון כלי. ואלו הם השלשה לְהָקֵל: אם היא פתילה גדולה ושזורה גסה, מְמַעֲכָהּ בְּיָד, כדי שתהא דקה ונוחה לדלוק. וְשׁוֹרָהּ את הפתילה בַּשֶּׁמֶן כדי שתדלק יפה. וְחוֹתְכָהּ בָּאוּר בְּפִי שְׁתֵּי נֵרוֹת, וכדלעיל.

* * *

אגב שהביאה הגמרא את המימרא של רב נתן בר אבא בשם רב, מביאה הגמרא עוד כמה מימרות משמו: וְאָמַר רַב נָתָן בַּר אַבָּא אָמַר רַב, עַתִּירֵי – עשירי בְּכָל יוֹרְדֵי גֵיהִנֹּם הֵם, משום שאינן מרחמים לעשות צדקה. כִּי הָא דְּשַׁבְתַּאי בַּר מָרִינוּס אִקְּלַע [–נזדמן] לְבָבֶל, בְּעָא מִנַּיְיהוּ עִסְקָא – ביקש מהם להלוות לו סחורה להשתכר הימנה ולחצות ביניהם את הריוח, וְלֹא יָהֲבוּ לֵיהּ – לא נתנו לו. ביקש מהם מְזוֹנֵי – מזון לאכול, מִיזַן נַמִּי לֹא זִינוּהוּ – גם את זה לא נתנו לו. אָמַר שבתאי, הָנֵי מְעָרֵב רַב שהצטרפו לישראל ביציאתם ממצרים קָא אָתוּ, דִּכְתִיב 'וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ' – שתהא בך מידת הרחמים לרחם על הבריות, והמשך הפסוק הוא 'וְהִרְבֶּךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ', ומהסמיכות של 'כאשר נשבע לאבותיך' דורשים שכָּל הַמְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת, בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא מִזַּרְעוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ – של האבות הקדושים, וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ מְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת, בְּיָדוּעַ שֶׁאֵינוֹ מִזַּרְעוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, ובהכרח שהם מהערב רב. וְאָמַר רַב נָתָן בַּר אַבָּא אָמַר רַב, כָּל הַמְצַפֶּה עַל שֻׁלְחָן אֲחֵרִים – שיזמינוהו לאכול על שולחנם, עוֹלָם חָשֵׁךְ בְּעֵדוֹ – כנגדו, שהחשך פרוס לפניו והכל בעיניו כחושך, שֶׁנֶּאֱמַר 'נֹדֵד הוּא לַלֶּחֶם אַיֵּה יָדַע כִּי נָכוֹן בְּיָדוֹ' – מזומן אצלו יוֹם חֹשֶׁךְ. רַב חִסְדָּא אָמַר, אַף חַיָּיו אֵינָן חַיִּים.

תָּנוּ רַבָּנָן, שְׁלֹשָׁה מיני אנשים חַיֵּיהֶן אֵינָם חַיִּים, וְאֵלּוּ הֵן: הַמְצַפֶּה לְשֻׁלְחָן חֲבֵירוֹ – מי שאין לו לאכול ומצפה שיזמינוהו אחרים לאכול. וּמִי שֶׁאִשְׁתּוֹ מוֹשֶׁלֶת עָלָיו, וּמִי שֶׁיִּסּוּרִין מוֹשְׁלִין בְּגוּפוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, אַף מִי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא חָלוּק אֶחָד, ואינו יכול לכבסו, והכינים מצערים אותו. ומבארת הגמרא, וְתַנָּא קַמָּא לא מחשיב את מי שאין לו אלא חלוק אחד, משום שאֲפִלּוּ דְּמַעְיֵין בְּמַנְיֵהּ – בבגדיו, שיכול לבדוק ולנקות את בגדיו מהכינים כשהוא לבוש בהם, ולא יצערוהו:

משנה

כשהיו צולים דגים על האסכלה שהוא רשת של מתכת, לא היו מניחים אותם על האסכלא, כיון שהברזל מתחמם מהר ולא רצו שהדג ישרף מהחום, אלא היו חותכים קנים או קש שבלים, או שוברים חרסים, או היו חותכים נייר ושורים אותו במים [כדי שלא ישרף], ומניחים אותם על גבי האסכלה, ועליהם היו מניחים את הדג: ואומרת המשנה שביו"ט אֵין שׁוֹבְרִין אֶת הַחֶרֶס, וְאֵין חוֹתְכִין את הַנְּיָיר כדי לִצְלוֹת בּוֹ מְלִיחַ – דג מלוח, משום שבזה שמכין דבר שיוכל על ידו לצלות הרי הוא מתקן כלי.

וְאֵין גּוֹרְפִין תַּנּוּר וְכִירַיִם אם נפלו לתוכו אבנים או טיח מדפנות התנור, מפני שהוא מתקן כלי לאפיה, וכרבנן לעיל (כח:) שסוברים שמכשירי אוכל נפש אסורים ביו"ט. אֲבָל מְכַבְּשִׁין – משכיבים, והיינו שמותר לרדד ולדחוק את האפר והעפר שיהא התנור חלק והפת לא תיגע בהם ותישרף. וְאֵין מַקִּיפִין – מקרבין שְׁתֵּי חָבִיּוֹת זו אצל זו כדי לִשְׁפּוֹת – להושיב עֲלֵיהֶן אֶת הַקִּדְרָה ולהדליק אש בין שתי החביות, ואסור מדרבנן משום שנראה כעושה אהל שאסור משום בונה. וְאֵין סוֹמְכִין אֶת הַקִּדְרָה שאין שוליה ישרים בְּבְקַעַת – בחתיכת עץ שנבקעה ואינה כלי, משום שתנא זה סובר שהעצים לא ניתנו להשתמש אלא להסקה, ולכך הם מוקצים לשאר תשמישים. וְכֵן אין סומכין בְּדֶלֶת. וְאֵין מַנְהִיגִין אֶת הַבְּהֵמָה בְּמַקֵּל ברשות הרבים בְּיוֹם טוֹב, משום שאין משתמשין בעצים שלא נעשו כלי לפני יו"ט, כיון שלא ניתנו אלא להסקה. וְרַבִּי אֱלִעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר, משום שאינו סובר דין מוקצה:

גמרא

מבארת הגמרא: מַאי מַעֲמָא אין שוברין את החרס ואין חותכין את הנייר לצלות בו מליח, מִשּׁוּם דְּקָא מְתַקֵּן מָנָא – שמכשיר כלי, שכל שעושה ומתקן דבר שיהא ראוי להשתמש בו הרי זה כמתקן כלי ביו"ט.

* * *

שנינו במשנה: וְאֵין גּוֹרְפִין תַּנּוּר וְכִירַיִם. תָּנֵי רַב חִיָּא בַּר יוֹסֵף קַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן, שבברייתא כתוב וְאִם אִי אֶפְשָׁר לֶאֱפּוֹת בתנור אֶלָּא אִם כֵּן גּוֹרְפוֹ משום שהאבנים נוגעים בעיסה ומפסידים אותה, מוּתָּר לגרוף. משום שהברייתא סוברת כרבי יהודה שמתיר מלאכה גם במכשירי אוכל נפש כשאי אפשר באופן אחר. אבל המשנה סוברת כחכמים שמכשירי אוכל נפש אסורים ביו"ט, ולכך אפילו באופן זה אסור לגרוף. הגמרא מביאה הנהגות מכמה אמוראים שהתירו גריפה במקום הצורך: דְּבִיתְהוּ – אשתו דְּרַבִּי חִיָּא, נָפַל לָהּ אֲרִיחָא בְּתַנּוּרָא בְּיוֹמָא טָבָא – נפל לה חצי לבינה מדופן התנור לתוך התנור ביו"ט, אָמַר לָהּ רַבִּי חִיָּא, חֲזִי דַּאֲנָא רִפְתָּא מְעַלְיֵיתָא בָּעֵינָא – רוצה אני פת טובה שלא תישרף מהאבן שבתנור, ונתכוין שתגרוף את התנור כדי שלא תגע האבן בפת. וכן אָמַר לֵיהּ רָבָא לְשַׁמְעָיָה – לשמש שלו, טְוֵי לִי כַּר אַוּזָא – צלה לי אווז בתנור, וְאִזְדַּהַר מֵחֲרוּכָא – הזהר שלא יתחרך הצלי, כלומר שיגרוף את התנור שלא יהא בו דבר גבוה שיגע בצלי וישרפנו. רבי חייא ורבא סוברים כרבי יהודה שמכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשותם מערב יו"ט מותר לעשותם ביו"ט.

* * *

אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אַשִׁי, אָמַר לָן רַב אַחָא שמקומו מֵהוּצָל, דְּמַר – רב אשי, שָׁרְקִין לֵיהּ תַּנּוּרָא בְּיוֹמָא טָבָא – עבדיו טחין בטיט מסביב לכיסוי התנור ביו"ט כדי שלא יצא החום כשהצלי בתוכו, שהרוח קשה לצלי. והדבר תמוה שהרי גיבול הטיט הוא תולדת מלאכת לישה ואסור ביו"ט. אָמַר לֵיהּ רב אשי, אֲנַן אַרַקְתָּא דִּפְרַת סַמְכִינָן – אנו סומכים על שפת נהר פרת, כלומר אין אנו מגבלים ביו"ט, אלא נוטלים מהעפר שעל שפת הנהר שמחמת לחלוחית הקרקע הוא טיט מגובל. וְהָנֵי מִילֵּי שמותר לטוח בעפר זה, הוּא רק באופן דְּצִיְּרֵיהּ מֵאַתְמוֹל – שבערב יו"ט עשה בו סימן שרוצה להשתמש בו למחר, והעבירו לצד אחר, שאם לא הכינו לכך הרי זה מוקצה. אָמַר רָבִינָא, וְקִטְמָא שָׁרֵי – אפר מותר לגבלו ולטוח בו, משום שאינו בר גבול:

* * *

שנינו במשנה: וְאֵין מַקִּיפִין שְׁתֵּי חָבִיּוֹת: אָמַר רַב נַחְמָן, אֲבָנִים שֶׁל בֵּית הַכִּסֵּא – אבנים גדולות שמקרבים אותם זה אצל זה, ונהיה כמין מושב חלול, ויושבים עליהם בשדות במקום המיוחד לבית

המשך בעמוד רכא

וְכֵן בֵּיעָתָא – ביצים גסות הנתונות לבישול על פי כלי חלול או על אסכלה [–כלי ברזל העשוי כסולם ומיוחד לצליה] והאש תחתיהם, אסור להניח תחילה את הכלי על גבי הגחלים, ואחר כך להניח עליו את הביצים, כיון שהוא כדרך בנין, אלא יאחזנו בידו ויניח עליו את הביצים, ואחר כך יניח את הכלי על הגחלים. **וְכֵן קְדֵרָה**, כדין שנשנה במשנתינו, שכשרוצה לסמוך הקדירה על גבי שתי חביות והאש מתחת ביניהם, לא יקריב את החביות זו אצל זו ואחר כך יניח עליהם את הקדרה, שזה נראה כעשיית אוהל, אלא אוחז הקדרה בידו ומסדר החביות תחתיה. **וְכֵן פּוּרְיָא** – מיטה של שרים שמפרקים ומחזירים אותה, כשבא לסדרה לא יזקוף קודם את רגלי המיטה לתת ביניהם את הארוכות, ואחר כך יפרוס העור לשכב עליו, כיון שהוא דרך בנין של אוהל, אלא פורס את העור תחילה ויאחזוהו בני אדם בידיהם, ואחר כך יביאו את הארוכות שהם הבסיס למשכב ויקשרו בהם את רצועות העור, ואחר כך יזקפו הכרעים ויתנו הארוכות לתוכן. **וְכֵן חֲבִיתָא** – חביות שמסדרים לשמירה באוצר, ומושיבים אחת על גבי שתים, לא יניח אותן באופן הרגיל שאז נראה כדרך בנין, אלא יחזיק את העליונה בידיו ואחרים ישימו את שתי החביות מתחתיה:

* * *

שנינו במשנה: **וְאֵין סוֹמְכִין אֶת הַקְּדֵרָה בְּבַקְעַת** – בחתיכת עץ שנבקעה, **וְכֵן בְּדֶלֶת:** הגמרא הבינה שהכוונה היא שכשם שאין סומכים קדירה בבקעת כך גם אין לסמוך קדירה בדלת. שואלת הגמרא: **כְּדֶלֶת סָלְקָא דַּעְתָּךְ**, וכי מי זה הסומך קדרה בדלת, הרי הדלת תישבר בכך. מתרצת הגמרא: **אֶלָּא אֵימָא** [–אמור] **וְכֵן הַדֶּלֶת** אין סומכים אותה בבקעת:

הגמרא מביאה ברייתא שמבארת את טעם המשנה: **תָּנוּ רַבָּנָן, אֵין סוֹמְכִין אֶת הַקְּדֵרָה בְּבַקְעַת, וְכֵן** אין סומכים את **הַדֶּלֶת** בבקעת, והטעם **לְפִי שֶׁלֹּא נִתְּנוּ עֵצִים** להשתמש בהם **אֶלָּא לְהַסָּקָה**, ולכך הם מוקצים לשאר תשמישים. **וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר**, משום שאינו סובר איסור מוקצה:

* * *

שנינו במשנה: **וְאֵין מַנְהִיגִין אֶת הַבְּהֵמָה בְּמַקֵּל בְּיוֹם טוֹב, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר:** שואלת הגמרא: **לִימָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** [–רבי שמעון] **סְבִירָא לֵיהּ דְּלֵית לֵיהּ מוּקְצֶה**, וזה הטעם שמתיר להנהיג את הבהמה במקל, ותנא קמא אוסר משום שסובר שלא ניתנו עצים אלא להסקה, והמקל אסור משום מוקצה. דוחה הגמרא: **לֹא** – מחלוקת זו אינה בדין מוקצה, ויתכן **שֶׁבָּהָא** – לענין להנהיג את הבהמה במקל **אֲפִילּוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן** שמתיר במוקצה **מוֹדֶה** שאסור, ואין הטעם משום מוקצה, אלא **מִשּׁוּם דְּמֶחֱזֵי כְּמַאן דְּאָזִיל לְחַנְוָא** – נראה שמוליך את הבהמה למקום רחוק כגון לשוק כדי למוכרה, שכך הוא הדרך כאשר מוליכה למקום רחוק צריך להנהיגה ע"י מקל, ועל כן נראה בכך כעושה מעשה חול ואסור אפילו אם הכינו מאתמול. ורבי אלעזר ברבי שמעון שמתיר לא חשש לכך, ולא מטעם שאינו סובר איסור מוקצה:

* * *

מביאה הגמרא מחלוקת נוספת אם מותר להשתמש בעצים לצורך תשמיש אחר מלבד הסקה: **חֲזָרָא** – ענף עץ שהוא חד כקוץ, ורוצה להשתמש בו כשיפוד לתחבו בבשר ולצלותו, **רַב נַחְמָן אָמַר** לעשות כן ביום טוב, כיון שלא עשאו כלי מערב יום טוב הרי הוא מוקצה. **וְרַב שֵׁשֶׁת שָׁרֵי** – מתיר. מבארת הגמרא במה נחלקו רב נחמן ורב ששת: **בְּרֵישָׁא** – אם הענף לח שאינו ראוי אפילו להסקה, **כּוּלֵּי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי דְּאָסוּר**, שכיון שאינו ראוי לטלטלו אפילו להיסק, מודה רב ששת שהוא מוקצה ואסור לטלטלו כדי לצלות בו בשר. **כִּי פְּלִיגִי** – במה נחלקו, **בְּיַבֵּשְׁתָּא** – כשהענף יבש והוא ראוי להסקה, **מַאן דְּאָסַר** – רב נחמן שאוסר **אָמַר לָךְ, לֹא נִתְּנוּ עֵצִים אֶלָּא לְהַסָּקָה** ואסורים לתשמיש אחר משום מוקצה. **וּמַאן דְּשָׁרֵי** – רב ששת שמתיר **אָמַר לָךְ, מַה לִּי לְצְלוֹת בּוֹ** – מה החילוק אם מטלטלים אותו כעין שיפוד לצלות באמצעותו את הבשר, **וּמַה לִּי לְצְלוֹת בְּנַחֲלָתוֹ** – או שמטלטלו כדי לעשות ממנו גחלת ולצלות בו. וכשם שמותר לטלטלו כדי לצלות על גחלתו, כך מותר לטלטלו כדי לעשותו שיפוד ולצלות בו.

הגמרא מביאה לשון אחרת באיזה אופן נחלקו: **אִיכָּא דְּאָמְרֵי, בְּיַבֵּשְׁתָּא** כהענף יבש שראוי להסקה, **כּוּלֵּי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי דְּשָׁרֵי** לצלות בו, שמאחר והוא ראוי לטלטלו כדי להסיק בו, הוא הדין שמותר לטלטלו כדי לעשותו שיפוד ולצלות בו, **כִּי פְּלִיגִי בְּרֵישָׁא** – כשהענף רטוב ואינו ראוי להסקה, **מַאן דְּאָסַר** – רב נחמן שאוסר לצלות בו, הוא משום **דְּלֹא חָזֵי לְהַסָּקָה** והרי הוא מוקצה, **וּמַאן דְּשָׁרֵי** – רב ששת שמתיר **אָמַר לָךְ**, אפילו שהוא לח ואינו ראוי להיסק רגיל, **הָא חָזֵי לְהֵיסֵּךְ גָּדוֹל** בתערובת עצים יבשים, שהחום הגדול מייבש את לחותו ובוער בו, ומתוך שראוי לטלטלו לצורך היסק גדול, מותר לטלטלו גם כדי לצלות בו את הבשר.

הגמרא מכריעה את ההלכה במחלוקת האמוראים: **וְהִלְכְתָּא, יַבֵּשְׁתָּא שָׁרֵי** – ענף יבש מותר לטלטלו כדי לצלות בו. **רְטִיבְתָּא** – ענף לח, **אָסוּר.**

* * *

דָּרַשׁ רָבָא, אִשָּׁה לֹא תִּכְּנַס לְדִיר הָעֵצִים כדי **לִיטּוֹל מֵהֶן אוּד** – עץ לגרוף בו את התנור, משום שסובר שיש מוקצה כרבי יהודה, ולא ניתנו עצים אלא להסקה, ולכך אם לא עשאו כלי מערב יו"ט הרי הוא מוקצה ואסור. **וְעוּד דרש רבא, אוּד** – עץ שהיה מוכן לגרוף בו את התנור, **שֶׁנִּשְׁבַּר** ביום טוב, **אָסוּר לְהַסִּיקוֹ בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁמַּסִּיקִין** ביום טוב רק **כֵּלִים**, שכיון שמותר לטלטלם לצורך תשמישם הרגיל, מותר לטלטלם גם לצורך הסקה, **וְאֵין מַסִּיקִין בְּשִׁבְרֵי כֵּלִים** שנשברו ביום טוב, כיון שכבר אינם ראויים לטלטול לצורך תשמישם, ואף שהם ראויים להסקה, אך כיון שאתמול בהיותם שלמים לא עמדו לכך, יש להם דין נולד ואסורים משום מוקצה.

שואלת הגמרא: **לְמֵימְרָא דְּרָבָא כְּרַבִּי יְהוּדָה סְבִירָא לֵיהּ דְּאִית לֵיהּ מוּקְצֶה** – האם אפשר לומר שרבא סובר כרבי יהודה שיש איסור מוקצה ולכן אוסר לטלטל עצים שלא נעשה מהם כלי מערב יום טוב, משום שלא ניתנו עצים אלא להסקה, **וְהָא אָמַר לֵיהּ רָבָא לְשַׁמְעָיֵה** – לשמש שלו, **טַוֵּי לִי כַּר אַוְזָא** – צלה לי אווז ביום טוב, **וּשְׁדֵי מַעֲיֵיהּ לְשׁוּנְרָא** – וזרוק את בני המעים שלו לחתול. ואילו לרבי יהודה שסובר איסור מוקצה, אסור לטלטלו ולזרוק זאת לחתול, כיון שמאתמול היה מוכן לאכילת אדם ולא לחיות, ומצינו בשבת (קנו:) שלרבי יהודה בהמה שנתנבלה בשבת אסור לטלטלה משום שלא היתה מוכנה מאתמול לבהמה, ולבני אדם גם כן אינו ראוי ביו"ט, כיון שאין הדרך לאכול בני מעיים ביום טוב שיש בו הרבה מה לאכול. ומוכח שרבא לא סובר כרבי יהודה. מתרצת הגמרא: **הָתָם כֵּיוָן דְּמַסְרְחִי** – אם יניחם לצורך מחר [שבחול רגילים לאוכלם], הם יסריחו ולא יהיו ראויים למאכל, וכיון שיודע זאת מלפני יום טוב, כבר **מְאָתְמוֹל דַּעְתֵּיהּ עֲלָיֵיהּ** להשליכו לחתול, וגם לרבי יהודה אין זה מוקצה:

משנה

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, נוֹטֵל אָדָם קֵיסָם מִשֶּׁלְּפָנָיו – ממה שלפניו בבית, **לַחֲצוֹץ בּוֹ שִׁנָּיו** – ליטול את הבשר משיירי אכילתו שחוצץ בין שיניו. **וּמְנַבֵּב** – אוסף קסמים דקים וקשים **מִן הֶחָצֵר, וּמַדְלִיק בהם,** משום **שֶׁכָּל מַה שֶּׁבֶּחָצֵר מוּכָן הוּא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, מְנַבֵּב** רק **מִשֶּׁלְּפָנָיו** בבית, **וּמַדְלִיק,** אבל לא מן החצר, שכיון שהם דקים ויש טירחה גדולה לאוספם מן החצר, אינם עומדים לכך מערב יום טוב ואסורים משום מוקצה. ודווקא להדליק, אבל ליטול כדי לחצוץ בו את שיניו אסור לחכמים אפילו מלפניו, משום שלא ניתנו עצים אלא להסקה ולא לשימוש אחר, והיה צריך להכינם מבעוד יום לכך.

מבארת המשנה דין נוסף: **אֵין מוֹצִיאִין אֶת הָאוּר** ביום טוב **לֹא מִן הָעֵצִים, וְלֹא מִן הָאֲבָנִים, וְלֹא מִן הֶעָפָר, וְלֹא מִן הָרֶעָפִים, וְלֹא מִן הַמַּיִם.** והטעם בכל אלו משום איסור מוליד, שיוצר אש חדשה ביום טוב, **וְאֵין מְלַבְּנִין** באש **אֶת הָרֶעָפִים** כדי **לִצְלוֹת בָּהֶן:**

* * *

גמרא

אָמַר רַב יְהוּדָה,

וכן ביעתא – ביצים גסות הנתונות על פי כלי חלול, בעין טרפי"ד, או על האסכלא, אין מושיבין את הכלי תחלה ואחר כך יסדר עליו, אלא יאחזנו בידו ויושיב הביצה עליו, ואחר כך יושיב הכלי על הגחלים, שלא יעשנו כסדר בנין. **וכן קדרה** – שמושיבין על שתי חביות, לא יקיפנה תחלה ואחר כך יושיב הקדרה עליהם, אלא העליונה יתלה באויר ויאחזנה בידו, ויסדרו החביות תחתיה סביב. **וכן פוריא** – מטות השרים שפורקין אותן ומחזירין – לא יזקוף הכרעים תחלה לתת הארוכות בכרעים, ואחר כך יפרוס הערר למצע ששוכבין עליו, אלא פורס הערר תחלה, ויאחזוהו בני אדם בידיהם, ואחר כך יביאו הארוכות ויקשרו הרצועות של ערר בהן, ואחר כך יזקפו הכרעים ויתנו הארוכות לתוכן. **וכן חביתא** – חביות שמסדרים באוצר, ומושיבין אחת על גבי שתים. **בדלת סלקא דעתך** – ומי זה הסומך קדרה בדלת? והלא תשבר! **אימא וכן הדלת** – אין סומכין אותו בבקעת. **ורבי שמעון מתיר** – דלית ליה מוקצה. **בהא אפילו רבי שמעון מודה** – בלומר, דף פלוגתא לאו במוקצה היא, ואפילו רבי שמעון מודה כתנא קמא דאסור, ולא משום מוקצה, אלא נראה כמוליכה ממקום למקום שהוא צריך להנהיגה הרבה, כגון למכור בשוק. **חנגא** – מחול. ועל שם שבני אדם סובבים והולכים בשוק כעין סובבות במחולות, קרי ליה חנגא. **חזרא** – ענף עץ שהוא חד בקוץ, וראוי לתקעו בצלי כמין שפוד ולצלות בו. **רב נחמן אסר** – ביום טוב, משום דמוקצה נינהו לטלטל, שלא עשאו לכלי מבעוד יום. **ברטיבא** – שאינו ראוי לטלטלו אפילו להסקה, דכולי עלמא לא פליגי דאסור. **מה לי לצלות בו** – לתחבו לתוכו. **מה לי לצלות בגחלתו** – הרי ראוי לטלטלו לעשותו גחלת, וצולה בה. **והלכתא כו'** – הך הלכתא אליבא דמאן דאית ליה מוקצה אקבע, אבל אנן כרבי שמעון סבירא ליה, בין במוקצה בין בדבר שאינו מתכוין, וכר' יהודה במכשירי אוכל נפש – וכולהו שרו: בין חזרא, בין סמיכת קדרות והקפת חביות ומדורתא וקדרה. וכל האמוראים שאסרו את אלו למעלה – תלמידי דרב הוו, ורב סבר לה כרבי יהודה במוקצה, ואנן קיימא לן כרבי שמעון. **דרש רבא כו'** – דכרבי יהודה סבירא ליה. **לדיר** – דיר עצים. **אוד** – עץ לעשות אוד לתנור = פורג"ן בלע"ז. וטעמא, משום דלא נתנו אלא להסיק, אלא אם כן נעשה כלי מבעוד יום. **ואוד שנשבר** – ביום טוב. **ושדי מעיה לשונרא** – השלך בני מעים לחתול. ולרבי יהודה אסור לטלטלו ולתתו לחתול, דמאתמול מוכן לאדם היה ולא לכלבים, דקאמר אם לא היתה נבילה מע"ש – אסורה. **כיון דמסרחי** – אם יניחם לצורך מחר. והיום לא היה צריך להם – מאתמול דעתיה עלייהו להשליכם לחתול. **משנה נוטל אדם קיסם משלפניו** – ממה שלפניו בבית. **לחצוץ בו שיניו** – ליטול בשר החוצץ בין שניו, בורגיי"ר בלע"ז. ומשלפניו לאו דוקא, דלרבי אליעזר אף מן החצר נמי, דקאמר כל מה שבחצר מוכן הוא. ורישא לא אתא לאשמועינן אלא היתר טלטול עצים אף שלא להסקה, דאפלוג רבנן בה כדלקמן בברייתא בגמרא. והא דנקט משלפניו – משום רבנן דפליגי, דאפילו משלפניו: להדליק – אין, לחצוץ – לא. **מגבב** – קסמין דקין וקשין מן החצר ומדליק בהן. **וחכמים אומרים מגבב משלפניו ומדליק** – אבל מן החצר – לא, דואיל ודקין הן, וטורח לקוששן מאתמול – לאו להכי קיימי. ודקאמרת נוטל קיסם לחצוץ שניו (מאתמול) – אנן אית לן דאף משלפניו לא יטול אלא להדליק, דלא נתנו [אלא] להסקה, ובתרתי פליגי. **ואין מוציאין את האור** – משום דמוליד. **מן המים** – נותנים מים בכלי זכוכית לבנה, וגותנו בחמה כשהשמש חם מאד, והזכוכית מוציאה שלהבת, ומביאין נעורת ומגיעים בזכוכית והיא בוערת, כך שמעתי בפיוט יוצר שיסד אחד מגאוני לומברדיא"ה. **מן העפר** – קרקע קשה כשחופרים אותה מוציאה אור, כעין גרגישתא שלנו ממקום מחפורת שלה. **רעפים** – טייבלו"ש. **אין מלבנין** – באור, ובגמרא מפרש טעמא.

אוכלי

וְכֵן בֵּיעָתָא, וְכֵן קִדְרָה, וְכֵן פּוּרְיָא, וְכֵן חָבִיתָא. "וְאֵין סוֹמְכִין אֶת הַקִּדְרָה בִּבְקַעַת, וְכֵן בַּדֶּלֶת". בַּדֶּלֶת סָלְקָא דַעְתָּךְ?! אֶלָּא אֵימָא: וְכֵן הַדֶּלֶת. תָּנוּ רַבָּנַן: אֵין סוֹמְכִין אֶת הַקִּדְרָה בִּבְקַעַת וְכֵן הַדֶּלֶת, לְפִי שֶׁלֹּא נִתְּנוּ עֲצִים אֶלָּא לְהַסָּקָה, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר. וְאֵין מַנְהִיגִין אֶת הַבְּהֵמָה בְּמַקֵּל בְּיוֹם טוֹב, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר. לֵימָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן כַּאֲבוּהּ סְבִירָא לֵיהּ דְּלֵית לֵיהּ מוּקְצֶה? לָא, בְּהָא אֲפִילּוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן מוֹדֶה, מִשּׁוּם דְּמַחֲזֵי כְּמַאן דְּאָזֵיל לְחִנְגָּא. חִזְרָא, רַב נַחְמָן אֲסַר וְרַב שֵׁשֶׁת שָׁרֵי. בִּרְטִיבָא - כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּאָסוּר, כִּי פְּלִיגִי - בִּיבֶשְׁתָּא. מַאן דַּאֲסַר, אָמַר לָךְ: לֹא נִתְּנוּ עֲצִים אֶלָּא לְהַסָּקָה. וּמַאן דְּשָׁרֵי, אָמַר לָךְ: מַה לִּי לְצָלוֹת בּוֹ, מַה לִּי לְצָלוֹת בְּגַחֲלְתּוֹ? אִיכָּא דְּאָמְרִי: בִּיבֶשְׁתָּא - כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּשָׁרֵי, כִּי פְּלִיגִי - בִּרְטִיבְתָּא. מַאן דַּאֲסַר - דְּלָא חֲזֵי לְהַסָּקָה, וּמַאן דְּשָׁרֵי, אָמַר לָךְ: הָא חֲזֵי לְהֵיסֵּךְ גְּדוֹל. וְהִלְכְתָּא: יְבֶשְׁתָּא - שָׁרֵי, רְטִיבְתָּא - אָסוּר. דָּרַשׁ רָבָא: אִשָּׁה לֹא תִּכָּנֵס לְדִיר הָעֵצִים לִיטּוֹל מֵהֶן אוּד, וְאוּד שֶׁנִּשְׁבַּר אָסוּר לְהַסִּיקוֹ בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁמַּסִּיקִין בְּכֵלִים וְאֵין מַסִּיקִין בְּשִׁבְרֵי כֵּלִים. לְמֵימְרָא דְּרָבָא כְּרַבִּי יְהוּדָה סְבִירָא לֵיהּ דְּאִית לֵיהּ מוּקְצֶה? וְהָא אָמַר לֵיהּ רָבָא לְשַׁמָּעְיָה: טְוִי לִי בַּר אַוּוְזָא, וּשְׁדֵי מֵעֶיהָ לְשׁוּנְרָא! הָתָם, כֵּיוָן דְּמִסְרְחִי - מֵאָתְמוֹל דַּעְתֵּיהּ עְלֵיהּ. **משנה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: נוֹטֵל אָדָם קִיסָם מִשֶּׁלְּפָנָיו לַחֲצוֹץ בּוֹ שִׁנָּיו, וּמְגַבֵּב מִן הַחָצֵר וּמַדְלִיק, שֶׁכָּל מַה שֶּׁבְּחָצֵר מוּכָן הוּא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מְגַבֵּב מִשֶּׁלְּפָנָיו וּמַדְלִיק. אֵין מוֹצִיאִין אֶת הָאוּר לֹא מִן הָעֵצִים וְלֹא מִן הָאֲבָנִים וְלֹא מִן הֶעָפָר, וְלֹא מִן הָרְעָפִים וְלֹא מִן הַמַּיִם. וְאֵין מְלַבְּנִין אֶת הָרְעָפִים לִצְלוֹת בָּהֶן. **גמרא** אָמַר רַב יְהוּדָה:

אוכלי

כגון מטה שלנו שאין לה מחיצות, אלא שיש לה מחיצות. אך תימה: דאמר בשבת (קלט,ב): האי פרוונקא (אפלגא) דכובא אסירא, והתם המחיצות היו עשויות כבר! ויש לומר: דשאני התם, הואיל ורחב הכובא יותר מדאי – נעשה כאהל. פירש רש"י דרב יהודה דהכא סבירא ליה כרבי יהודה דאורר מוקצה ודבר שאין מתכוין, אבל אנן סבירא ליה כרבי שמעון, ודבר שאין מתכוין מותר. ודוחק הוא לומר דכל הני מילתא דלא כרבי שמעון. אלא נראה לומר דאפילו רבי שמעון מודה דהויא הכא אסור, דהא דאמר רבי שמעון דבר שאין מתכוין מותר – היינו כגון שעושה דבר שאין מתכוין לעשותו, אבל הכא מתכוין לעשות מה שהוא עושה.

והלכתא יבשתא שרי רטיבא אסור – פירש רש"י: דהלכתא אקבע אליבא דמאן דאית ליה מוקצה, ולא נתנו עצים אלא להסקה. אבל אנו, דקיימא לן כרבי שמעון – שרי אפילו חזרא רטיבא. ודוחק הוא לומר דרבי שמעון פליג אמאי דפסיק התלמוד. ויש לומר: דאפילו לרבי שמעון, דנהי דאית ליה שנתנו עצים שלא להסקה – היינו בדבר הראוי להסקה. אבל רטיבא – אין ראויין להסקה.

דרש רבא וכו' – פירש רש"י: דכרבי יהודה סבירא ליה ועל כרחך לא תכנס ליטול אוד, דלא נתנו עצים אלא להסקה. ודוחק הוא לומר דהתלמוד קיימא דלא כהלכתא. אלא ודאי דאפילו רבי שמעון מודה דאסור, משום דהוי כתקוני מנא.

ושדי מעיה לשונרא – פירש רש"י: דלרבי יהודה הוה אסור לטלטלן ליתן לחתול, דמאתמול מוכן לאדם הוה ולא לכלבים. ואמר רבי יהודה דאם לא היתה נבלה מעיום טוב – אסור ליתן לכלבים, וגם אינו ראוי ליתן לאדם – לפי שאין דרך בני אדם לאכול בני מעים ביום טוב, דבלאו הכי יש להם הרבה לאכול. ואם תאמר: וכי משום שאינו אוכל מהן הוו מוקצין? אם כן היכי מטלטלין בשר חי דחזיא לכוס, במסכת שבת (קכח,א)? הא אינו אוכל מהן, משום שיש לו הרבה לאכול! ויש לומר: דמיירי שכבר הסריחו, ולא הוי חזי לאדם, ולרבי יהודה היה אסור. ומשני: כיון דמסריחי, כלומר כיון דודאי מסריחי, דעתידין להסריח – דעתו לכלבים.

רבי אליעזר אומר נוטל אדם קיסם משלפניו – פירש רש"י: לאו דוקא משלפניו, דהוא הדין משלאחריו נמי, דקתני: כל מה שבחצר מוכן הוא, אלא נקט משלפניו – משום רבנן דפליגי אחר כך, דשרו דוקא להדליק, אבל לחצוץ בו שניו לא.

ותימה: דהא משמע בפרק "המוציא" (שבת פא,ב ושם) דדוקא קתני, דבעי התם: אבנים של בית הכסא מהו להעלותן אחריו לגג? וקא פשיט ליה דשריא, ופריך: מיתיבי, רבי אליעזר אומר: נוטל אדם קיסם משלפניו, דדוקא משלפניו אבל בכל החצר לא, ואת אמרת דיכול להעלות לגג! ויש לומר: דאין הכי נמי, דודאי דוקא קאמר, כדמשמע התם, ואף על גב דקאמר כל מה שבחצר מוכן הוא – היינו דוקא גבי אבילה, משום דאדם קובע לו מקום לאבילתו, והיה לו להכין. אבל גבי אש – לא שייך, דפעמים שאינו עושה מדורה ביום טובץ וכן מחלק התם בין אבנים לקיסם.

וחכמים אומרים מגבב משלפניו ומדליק – פירש רש"י: דבתרתי פליגי, דאפילו להדליק – דוקא משלפניו, ולחצוץ שניו – אפילו משלפניו לא, דעצים לא נתנו אלא להסקה. וקשה לפירושו: דחכמים סבירא להו דלא כהלכתא, דפליגי בפלוגתא דרבי שמעון ורבי יהודה! לכן נראה לי דטעמא דרבנן דלכך אסור לחצוץ שניו – גזירה משום שמא יקטום, וכן מסיק נמי בגמרא.

פטור

פטור אבל אסור קא קשיא לי חייב חטאת מבעיא – פירש רש"י: תשובה גדולה חזרת להשיבני, דאפילו פטור אבל אסור קא קשיא לי, כל שכן דחייב חטאת קא קשיא לי. אבל לא קשיא כלל, דדהתם מיירי בקשין שאינן ראויין למאכל בהמה. וקשה: מאי מאריך בלשונו השתא פטור אבל אסור קא קשיא לי, לשני ליה לאלתר: התם מיירי בקשין! ועוד קשה: דמשמע דבקשין מתסר לרב יהודה, ובסמוך מתיר רב יהודה אף להריח, דאמר: דמפשח ויהיב אלותא וכו'! וארבינו תם: דגרס' בגרסא דרבינו חננאל, דגריס: אמר ליה. והכי פירושו: דרב יהודה משיב לרב כהנא, פשיטא דהברייתא נשנית בטעות דהא הא דקאמר פטור אבל אסור קא קשיא לי, דאדרבה: מותר לגמרי, ואפילו לכתחלה. חייב חטאת מבעיא? כל שכן דנשנית בטעות, כיון דקתני חייב חטאת. ואמר ליה רב כהנא לרב יהודה: מצינן לשנויי לך דהברייתא מיירי בקשין שאין ראויין כלל למאכל בהמה, ולכך זהו דלהריח פטור אבל אסור, לחצוץ בו שניו – חייב חטאת. אבל לדידך קשה, דבקשין נמי קא אמרת דמותר להריח, כדקאמר מפשח ויהיב אלותא וכו'. ומכל מקום רב יהודה לא הוה מודה ליה, דרב יהודה סבירא ליה דלחלוץ שניו פטור אבל אסור, ולהריח מותר אפילו לכתחלה אף על גב דקשין הן – להריח מותר.

כי הוינן בי רב יהודה הוה מפשח לן כו' – ומיירי להריח, כדמסיק דסבר כרבנן, דאמרו התם גבי לחצוץ שניו פטור אבל אסור, ולהריח מותר אפילו לכתחלה, ולא גזרו שמא יקטום. ואם תאמר: למה נמנעו כשחל יום טוב במוצאי שבת מלהריח בשמים משום שמא יקטום? והא לא חיישינן, כדמוכח הכא אליבא דרב יהודה, דסבירא ליה כרבנן וגם אין שייך לפרושי טעמא משום אש גיהנם שמתחיל לשרוף ולהסריח, ולכך מברכינן בכל מוצאי שבת דעלמא וכשחל יום טוב במוצאי שבת אז אין האש מתחיל לשרוף ולהסריח, ולכך לא מברכינן, דהא גם ביום טוב שובת. דאם כן גם במוצאי יום טוב אמאי לא מברכינן אבשמים? וגם אין לפרש דהא דמברכינן אבשמים במוצאי שבת משום נפש יתירה שאבד, ומריח הבשמים ומישב דעתו עליו, וכשחל במוצאי שבת אז אינו מפסיד נפש יתירה – דביום טוב אית ליה נשמה יתירה. דאם כן במוצאי יום טוב אמאי לא מברכינן אבשמים? ואי ליכא הני טעמי – אם כן מאי טעמא דמברכינן אבשמים במוצאי שבת? ויש לומר: דלעולם טעמא דמברכינן אבשמים במוצאי שבת הוי משום נשמה יתירה, וביום טוב ליכא נשמה יתירה. ואם תאמר: אמאי לא מברכין אבשמים כשחל יום טוב להיות במוצאי שבת? כיון דיש לו מאכלים חשובים וטובים – מישב דעתו ממילא בלא ריח בשמים. **כי** תניא ההיא במוסתקי – מזופפת ורעועה פירש רש"י דלא חיישינן לתקון כלי, דהואיל ורעועה הרבה יחוס עליה, דשמא יקלקל החבית ועושה נקב לכל הפחות שיוכל. והרב רבנו יצחק פירש במסכת ערובין (לד,ב): דכיון שהם מדובקים בזפת, ואין החתיכות שלמות – לא הוי שום תקון כלי.

הכא

אוֹכְלֵי בְּהֵמָה אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם תִּקּוּן כְּלִי. אֵיתִיבֵיהּ רַב כָּהֲנָא לְרַב יְהוּדָה: מְטַלְטְלִין עֲצֵי בְּשָׂמִים לְהָרִיחַ בָּהֶן, וְלְהַנִּיף בָּהֶן לְחוֹלֶה, וּמוֹלְלוֹ וּמֵרִיחַ בּוֹ. וְלֹא יִקְטְמֶנּוּ לְהָרִיחַ בּוֹ, וְאִם קְטָמוֹ - פָּטוּר אֲבָל אָסוּר. לַחֲצוֹץ בּוֹ שִׁנָּיו - לֹא יִקְטְמֶנּוּ, וְאִם קְטָמוֹ - חַיָּיב חַטָּאת. אֲמַר לֵיהּ: הָשְׁתָּא "פָּטוּר אֲבָל אָסוּר" קָא קַשְׁיָא לִי, חַיָּיב חַטָּאת מִבַּעְיָא?! אֶלָּא, כִּי תַּנְיָא הַהִיא - בְּקָשִׁין. קָשִׁין בְּנֵי מְלִילָה נִינְהוּ? חַסּוּרֵי מְחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי: מוֹלְלוֹ וּמֵרִיחַ בּוֹ, קוֹטְמוֹ וּמֵרִיחַ בּוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים - בְּרַכִּין, אֲבָל בְּקָשִׁין - לֹא יִקְטְמֶנּוּ, וְאִם קְטָמוֹ - פָּטוּר אֲבָל אָסוּר. לַחֲצוֹץ בּוֹ שִׁנָּיו - לֹא יִקְטְמֶנּוּ, וְאִם קְטָמוֹ - חַיָּיב חַטָּאת. תָּנֵי חֲדָא: קוֹטְמוֹ וּמֵרִיחַ בּוֹ, תַּנְיָא אִידָּךְ: לֹא יִקְטְמֶנּוּ לְהָרִיחַ בּוֹ! אֲמַר רַבִּי זֵירָא אֲמַר רַב חִסְדָּא: לָא קַשְׁיָא; הָא - בְּרַכִּין, הָא - בְּקָשִׁין. מַתְקִיף לָהּ רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: בְּקָשִׁין אַמַּאי לָא? מַאי שְׁנָא מֵהָא דִּתְנַן: שׁוֹבֵר אָדָם אֶת הֶחָבִית לְאֱכוֹל מִמֶּנָּה גְּרוֹגְרוֹת, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּין לַעֲשׂוֹת כְּלִי! וְעוֹד, הָא רָבָא בַּר רַב אַדָא וְרָבִין בַּר רַב אַדָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: כִּי הֲוֵינַן בֵּי רַב יְהוּדָה, הֲוָה מְפַשֵּׁח וְיָהֵיב לָן אַלְוָתָא אַף עַל גַּב דְּחַזְיָא לְקַתָּתָא דְּנַרְגֵּי וַחֲצִינֵי! לָא קַשְׁיָא; הָא - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הָא - רַבָּנַן. דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: נוֹטֵל אָדָם קִיסָם מִשֶּׁלְּפָנָיו לְחַצּוֹץ בּוֹ שִׁנָּיו, וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא יִטּוֹל אֶלָּא מֵאֵבוּס שֶׁל בְּהֵמָה. וְשָׁוְין שֶׁלֹּא יִקְטְמֶנּוּ, וְאִם קְטָמוֹ לַחֲצוֹץ בּוֹ שִׁנָּיו וְלִפְתּוֹחַ בּוֹ הַדֶּלֶת, בְּשׁוֹגֵג בַּשַּׁבָּת - חַיָּיב חַטָּאת, בְּמֵזִיד בְּיוֹם טוֹב - סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה אֵינוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁבוּת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּקָאָמַר הָתָם חַיָּיב חַטָּאת - הָכָא פָּטוּר אֲבָל אָסוּר, רַבָּנַן דְּקָא אָמְרִי הָתָם פָּטוּר אֲבָל אָסוּר - הָכָא מוּתָּר לְכַתְּחִלָּה. וְלֵית לֵיהּ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָא דִּתְנַן: שׁוֹבֵר אָדָם אֶת הֶחָבִית לֶאֱכוֹל מִמֶּנָּה גְּרוֹגְרוֹת, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּין לַעֲשׂוֹת כְּלִי? אָמַר רַב אַשֵׁי: כִּי תַּנְיָא הַהִיא - בְּמוּסְתַּקִי. "וּמְגַבֵּב מִן הֶחָצֵר". תָּנוּ רַבָּנַן: מְגַבֵּב מִן הֶחָצֵר וּמַדְלִיק, שֶׁכָּל מַה שֶּׁבֶּחָצֵר מוּכָן הוּא, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה צְבוּרִין צְבוּרִין, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר. בְּמַאי קָא מִפַּלְגִי? מָר סָבַר: מֶחֱזֵי דְּקָא מְכַנֵּיף לְמָחָר וּלְיוֹמָא אַחֲרִינָא, וּמָר סָבַר: קְדָרָתוֹ מוֹכַחַת עָלָיו. "אֵין מוֹצִיאִין אֶת הָאוּר וכו'". מַאי טַעְמָא - מִשּׁוּם דְּקָא מוֹלִיד בְּיוֹם טוֹב. "וְאֵין מְלַבְּנִין אֶת הָרְעָפִים". מַאי קָא עָבֵיד? אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָכָא בִּרְעָפִים חֲדָשִׁים עָסְקִינַן, מִפְּנֵי

שצריך

אוכלי בהמה – כגון קש ועלי קנים אין בהם משום תקון כלי, ומותר לקטום ולתקן קש של שבלין בשבת לחצוץ שניו. **להניף** – 1ווכטליי"ר, משום הבלא. **ומוללו** – בין אצבעותיו, להוציא ריחו. **ולא יקטמנו להריח בו** – שידא מקום הקטימה לח וריחו נודף, גזירה דלא ליתי לקוטמו לחצוץ בו שניו, דדהתם כלי משוי ליה, ואיכא איסורא דאורייתא.

פטור – דאינו לשם כלי. **חייב חטאת** – בשבת. ויש עצי בשמים שהן אוכלי בהמה, ואפילו הכי חייב. **אמר ליה** – רב יהודה: השתא פטור אבל אסור קא קשיא לי, כלומר: תשובה גדולה חזרת להשיבני, אם מצאת ברייתא אומרת לחצוץ בו שניו פטור אבל אסור – אף היא היתה תשובה לדברי, שאני אומר מותר לכתחלה. וכל שכן שהבאת לי חיוב חטאת. אבל אינה תשובה, דכי תניא ההיא – בעצי בשמים קשין, שאינן ראויין למאכל בהמה. **קוטמו ומריח בו** – ואפילו לכתחלה, דהא אף לחצוץ בו שניו שרי, אלא אורחא דמילתא נקט, שאין דרך רכין לתקנן לחצוץ. **בקשין אמאי לא** – להריח בו, מי גזור רבנן כשאין מתכוין לכלי, אטו מתכוין? **והתנן שובר אדם חבית** – מגופה שיש בה גרוגרות, ואוכל, ובלבד שלא יתכוין ליפות השבירה להיות לה לפה, שתהא עוד כלי. **הוה מפשח** – 2איישבריי"ר בלע"ז. כשמסעף בידו ענפים מעץ גדול, כמו "ויפשחני" (איכה ג) – עשה לי גדר בסעיפות בענפי עצי היער סביבות דרכי, כדי שלא אצא, כדרך שעושין בני היערים שקורין 3פלייש"ץ. **הוה מפשח** – לן מן התלושין. **אלותא** – מקלות גדולים. כמו "ולא באלה ולא ברומח" במסכת שבת (סג,א). **ואף על גב דחזיא לקתתא דנרגי וחציני** – שהיא קשה, וראוי לעשות ממנו בית יד לקרדום ולפסל שקורין 4דולוי"ר, והוא היה שוברה להריח. **לא יטול אלא מן האבוס של בהמה** – דדבר הראוי לאכילה מוכן לכל צורך. אבל עצים, הואיל ודרכן לדבר האסור, כגון לעשות כלים – לא התירו לטלטלן אלא להסקה. **שלא יקטמנו** – אקיסם קאי. **אחד זה ואחד זה** – אחד שבת ואחד יום טוב. **אינו אלא משום שבות** – דקטימה תקון בלאחר יד הוא, ולא תקון מעליא הוא אלא אם כן מחתכו וממחקו בסכין. והשתא קא מהדר לתרוצי קושיא דלעיל, הא דתני לעיל בקשין לא יקטמנו להריח, ר' אליעזר דאמר בקוטם לכלי חייב חטאת – הכא גבי קוטם להריח פטור אבל אסור, וגזירה שמא יקטמנו לכלי. והא דרב יהודה דמפשח להריח – כרבנן, דאמרי בקוטם לכלי פטור אבל אסור, הכא להריח – מותר לכתחילה. **ולית ליה לרבי אליעזר כו'** – והא הכא דבי מתכוין לעשות כלי איכא חיובא דאורייתא, וכי לא מתכוין – לא גזור רבנן לכתחילה. **כי תניא ההיא** – דמותר. **במוסתקי** – חבית שבורה שמדבקין שבריה בשרף של עץ שקורין 5שף, שעושין הימנו זפת וקורין אותו 6ריישינ"א, וריחו דומה לריח לבונה. ובלשון ערבי קורין אותו מוסתק"י. ומדבקין בו קערות חרס הנשברים. כך אמר לי רבי שמואל המכונה חסיד מן 7ברבשט"א. וכיון דרעועה היא – ליכא למגזר בה שלא יתכוון לעשות כלי.

שצריך

אוֹכְלֵי בְּהֵמָה, כגון קש ועלי קנים שראויים למאכל בהמה, אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם תִּקּוּן כְּלִי. שמפאת רכותם, מה שמתקן מהם אינו מתקיים, ולא חשוב כתיקון כלי. ולפיכך מותר לקטום ולתקן קש של שיבולים בשבת כדי שיוכל לחצוץ בו שיניו.

אִיתִיבֵיהּ רַב כַּהֲנָא לְרַב יְהוּדָה, שנינו בברייתא, מְטַלְטְלִין ביום טוב עֲצֵי בְּשָׂמִים כדי לְהָרִיחַ בָּהֶן, וּלְהָנִיחַ בָּהֶן לְחוֹלֶה – כדי לנשוף בהם אויר לחולה לקררו, וּמוֹלְלוֹ – מרכבו בין אצבעותיו כדי להוציא ריחו, וּמַרִיחַ בּוֹ. וְלֹא יִקְטְמֶנּוּ – יחתכנו בשביל שיהיה מקום הקטימה לח וריחו נודף, ויוכל לְהָרִיחַ בּוֹ, גזירה שמא יבוא לקוטמו כדי לחצוץ בו שיניו, שבזה הוא עובר על איסור תורה שעושה כלי, וְאִם קְטָמוֹ כדי להריח בו, פָּטוּר מעונש תורה כיון שאינו מתכוין לשם כלי, אֲבָל אָסוּר מדרבנן, גזירה שמא יבוא לקוטמו כדי לחצוץ בו שיניו. וכדי לַחֲצוֹץ בּוֹ שִׁנָּיו לֹא יִקְטְמֶנּוּ, וְאִם קְטָמוֹ בשבת, בשוגג חַיָּיב חַטָּאת. כיון שהוא עשה כלי. והרי עצי בשמים חלקם רכים ואוכלי בהמה הם, וכתוב בברייתא שאם קטמו לחצוץ בו שיניו חייב חטאת, וקשה על רב יהודה שמתיר לכתחילה לקטום אוכלי בהמה אפילו כדי לחצוץ את שיניו.

אָמַר לֵיהּ רב יהודה לרב כהנא, הַשְׁתָּא – אם היית מוצא ברייתא אחרת שכתוב בה שבאוכלי בהמה אם קוטמו לחצוץ בו שיניו פָּטוּר אֲבָל אָסוּר, קָא קַשְׁיָא לִי – גם כן היה קשה עלי, שהרי אני מתיר לקטום לכתחילה, ועכשיו שמצאת ברייתא שכתוב שאם קטמו בשבת חַיָּיב חַטָּאת, מַבְעֲיָא – האם צריך לומר שזה קשה עלי, ודאי שזה קשה על מה שאני מתיר לקטום אפילו לכתחילה. אֶלָּא כִּי תַּנְיָא הַהִיא – מה שכתוב בברייתא שאם קטמו חייב חטאת, זהו בְּענפים קָשִׁין שאינם ראויים למאכל בהמה, וחייב משום שעושה אותם כלי, ואני התרתי לקטום רק אוכלי בהמה שהם רכים. שואלת הגמרא: וכי אפשר להעמיד את הברייתא בעצים קשים, הרי כתוב ברישא 'ומוללו ומריח בו', ואם הם קָשִׁין, וכי בְּנֵי מְלִילָה נִינְהוּ, הרי אינו יכול לרככם בידו, שאם ימלמל יתפוררו לגמרי. מתרצת הגמרא: חַסּוּרֵי מְחַסְּרָא כמה מילים בברייתא שלפנינו, וְהָכִי קָתָנֵי – וכך יש לשנותה. מוֹלְלוֹ לעץ הבשמים וּמַרִיחַ בּוֹ, וכן קוֹטְמוֹ וּמַרִיחַ בּוֹ, ואפילו לכתחילה, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שמותר לקטום, בְּרַכִּין שלא נחשב תיקונם לעשיית כלי, אֲבָל בְּקָשִׁין שאפשר לעשותם כלי, לֹא יִקְטְמֶנּוּ להריח בו, וְאִם קְטָמוֹ, פָּטוּר, אֲבָל אָסוּר מדרבנן. ובשביל לַחֲצוֹץ בּוֹ שִׁנָּיו לֹא יִקְטְמֶנּוּ, וְאִם קְטָמוֹ, חַיָּיב חַטָּאת, כיון שהוא עושה כלי.

הגמרא מביאה סתירה בדין קטימה כדי להריח: תָּנֵי חֲדָא – שנינו בברייתא אחת, קוֹטְמוֹ וּמַרִיחַ בּוֹ, וְתַנְיָא אִידָךְ – ובברייתא אחרת כתוב, לֹא יִקְטְמֶנּוּ כדי לְהָרִיחַ בּוֹ. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַב חִסְדָּא, לֹא קַשְׁיָא, הָא – הברייתא שכתוב קוטמו ומריח בו אפילו לכתחילה, מדובר בְּעצים רַכִּין הראויים למאכל בהמה, לכך מותר לקוטמו שלא שייך בו כלל עשיית כלי. הָא – הברייתא שכתוב לא יקטמנו, מדובר בְּעצים קָשִׁין, שיש בהם תורת כלי ואסור לקוטמו אפילו להריח, גזירה שמא יקטמנו כדי לחצוץ בו את שיניו.

הגמרא מקשה על תירוצו של רב חסדא: מַתְקִיף לֵהּ רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, בְּעצים קָשִׁין אַמַּאי לֹא – מדוע אסור לקוטמו כדי להריח, מַאי שְׁנָא מֵהָא דְּתַנְיָן, שׁוֹבֵר אָדָם בשבת אֶת הַחָבִית הסתומה, כדי להוציא וְלֶאֱכוֹל מִמֶּנָּה את הַגְּרוֹגָרוֹת שבתוכה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּין לַעֲשׂוֹת לה פתח יפה כדי שתמשיך להיות כְּלִי. שכיון ששובר שלא במתכוין הרי זה מקלקל, וכל המקלקלין פטורים, אבל אם מתכוין לעשות כלי, חייב משום מכה בפטיש. ומכאן שכל שאינו מתכוין לעשות כלי לא גוזרים שמא יתכוין, ואם כן קשה מדוע בעצים קשים גוזרים במקום שאינו מתכוין לעשות כלי משום מקום שמתכוין לעשות כלי. וְעוֹד קשה, הָא רָבָא בַּר רַב אַדָּא וְרָבִין בַּר רַב אַדָּא דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ – אמרו שניהם, כִּי הֲוֵינָן בֵּי רַב יְהוּדָה – כשהיינו אצל רב יהודה ביום טוב, הֲוָה מְפַשַּׁח וְיָהִיב לָן אֲלוּתָא אֲלוּתָא – היה תולש ומביא לנו מקלות ארוכים מאילן גדול תלוש שהיה אצלו, כדי להריח בהם, אַף עַל גַּב שהם היו קשים עד דְּחַיְּיָא לְקַתָּא דְּנַגֵּי וַחֲצֵינֵי – שהיו ראויים להיות בית יד לקרדום ולכלי שמחליק בו את העצים, ולא אסרו משום גזירה שמא יתכוין לעשות כלי.

מתרצת הגמרא: לֹא קַשְׁיָא, הָא – הברייתא שכתוב לא יקטמנו להריח בו והעמדנוה בענפים קשים, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר היא הסובר שבקוטם לשם כלי יש איסור תורה. הָא – מה שרב יהודה קטם אפילו בקשים כדי להריח בהם הוא משום שסבר כרַבָּנַן החולקים על רבי אליעזר. ואחר הבאת דברידהם תבאר הגמרא את התירוץ: דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, נוֹטֵל אָדָם קִיסָם מִשֶּׁלְּפָנָיו לַחֲצוֹץ בּוֹ שִׁנָּיו, כיון שכל מה שבחצר מוכן הוא ואין בו משום מוקצה. וַחֲכָמִים אוֹסְרִים, לֹא יִטּוֹל קִיסָם אֶלָּא מֵאֵבוּס שֶׁל בְּהֵמָה, כיון שהוא ראוי ומוכן לאכילת בהמה מוכן הוא לכל הדברים, מה שאין כן עצים כיון שהדרך להשתמש בהם לדבר האסור כגון לעשות מהם כלים, לא התירו חכמים לטלטלם אלא לצורך הסקה. וְשָׁוִין חכמים ורבי אליעזר שֶׁלֹּא יִקְטְמֶנּוּ – את הקיסם כדי לחצוץ בו שיניו, וְאִם קְטָמוֹ לַחֲצוֹץ בּוֹ שִׁנָּיו וְלִפְתּוֹחַ בּוֹ את הַדֶּלֶת, שעשאו כלי, אזי הדין שאם עשאו בְּשׁוֹגֵג בְּשַׁבָּת, חַיָּיב חַטָּאת, ואם בְּמֵזִיד בְּיוֹם טוֹב, סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֶחָד זֶה – שוגג בשבת, וְאֶחָד זֶה – מזיד ביום טוב, אֵינוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁבוּת – אין איסורו מן התורה אלא מדרבנן, כיון שקטימה היא תיקון כלאחר יד, שאינו תיקון כלי ממש, אלא אם כן חותכו וממחקו בסכין. הגמרא חוזרת לבאר איך מתיישבת הסתירה בין הברייתא שאמרה לא יקטמנו להריח לבין מה שהביאה הגמרא שאין לגזור אטו מתכוין לעשות כלי: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּקָאָמַר הָתָם שבקוטם לכלי כדי לחוץ את שיניו חַיָּיב חַטָּאת, לכן הָכָא שקוטם עצים קשים כדי להריח יסבור שפָּטוּר אֲבָל אָסוּר, גזירה שמא יקטמנו לעשותו כלי ויעבור על איסור תורה, והיא שיטת הברייתא לעיל. ומה שרב יהודה היה תולש ענפים קשים כדי להריח בהם הוא בשיטת רַבָּנַן, דְּקָא אָמְרֵי הָתָם – בקוטם לחצוץ את שיניו שפָּטוּר מעונש אֲבָל אָסוּר מדרבנן, לפיכך הָכָא שקוטמו כדי להריח יהיה מוּתָּר אף לְכַתְּחִלָּה, כיון שאף אם יקטום כדי לחצוץ את שיניו אין בו אלא איסור מדרבנן.

שואלת הגמרא: וְכִי לֵית לֵיהּ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָא דְּתַנֵּן במשנה שהובאה לעיל, שׁוֹבֵר אָדָם אֶת הַחָבִית לֶאֱכוֹל מִמֶּנָּה גְּרוֹגָרוֹת, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּין לַעֲשׂוֹת כְּלִי, והרי בחבית אם מתכוין לעשות כלי יש בו ודאי איסור מן התורה משום מכה בפטיש, ואף על פי כן כשאינו מתכוין לכלי לא גזרו בו רבנן, וקשה על רבי אליעזר שסובר שאם במתכוין הוא חייב חטאת, גוזרים אף כשאינו מתכוין. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב אַשִׁי, כִּי תַּנְיָא הַהִיא שמותר לשבור את החבית, בְּמוּסְתָּקִי – חבית שהיתה שבורה בעבר והדביקו את שבריה בשרף של עץ. ולכך מותר לשבור את החבית להוציא את הגרוגרות ולא חוששים שמא יתכוין לעשות כלי, שכיון שהחבית רעועה חס עליה שלא תתקלקל ועושה נקב מועט בכל שיכול:

* * *

שנינו במשנה בדברי רבי אליעזר: וּמְנַבֵּב מִן הֶחָצֵר ומדליק, שכל מה שבחצר מוכן הוא: תָּנוּ רַבָּנַן, מְנַבֵּב מִן הֶחָצֵר את הקסמין וּמַדְלִיק, משום שֶׁכָּל מַה שֶּׁבֶּחָצֵר מוּכָן הוּא לתשמישו ואינו מקצה זאת מדעתו, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה צְבוּרִין צְבוּרִין – ערימות ערימות, כמו שמבואר הטעם להלן, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר לעשות צבורין. מבארת הגמרא: בְּמַאי קָא מִפַּלְגֵי – מה סברת מחלוקתם, מַר סָבַר – תנא קמא שאוסר לצוברם יחד סובר שכשהוא צוברם יחד מְחַיֵּיב דְּקָא מְכַנֵּיף לְמָחָר וְלִיוֹמָא אַחֲרִינָא – נראה כמו שאוספו לימים רבים, ולכך אסור משום עובדא דחול. וּמַר – רבי שמעון סָבַר שאין לחוש לכך, משום שקִרְדָּתוֹ מוֹכַחַת עָלָיו, וניכר שמלקט את העצים לתשמיש של היום לצורך בישול:

* * *

שנינו במשנה: אֵין מוֹצִיאִין אֶת הָאוּר וְכוּ': מבררת הגמרא: מַאי טַעְמָא אסור להוציא אש חדשה ביום טוב. מבארת הגמרא: מִשּׁוּם דְּקָא מוֹלִיד דבר שלא היה קיים בְּיוֹם טוֹב. ואסור מדרבנן, משום שקרוב הוא לעושה מלאכה חדשה:

* * *

שנינו במשנה: וְאֵין מְלַבְּנִין אֶת הָרְעָפִים: שואלת הגמרא: מַאי קָא עָבֵיד – איזה מלאכה אסורה הוא עושה ומדוע שיאסר ללבנן ביו"ט כדי לצלות ולבשל עליהם. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הָכָא במשנתינו בִּרְעָפִים חֲדָשִׁים עַסְקִינָן, והטעם שאסור הוא מִפְּנֵי

שֶׁצָּרִיךְ לְבָדְקָן, אם יכולים לקבל את הליבון ולא ישברו, שפעמים הם נשברים מחמת החום. ולכך אסור לצלות בהם, שיש לחוש שמא ישברו מהחום ונמצא טורח שלא לצורך. וְאָמְרֵי לָהּ – ויש אומרים שר' יוחנן אמר שאסור ללבן רעפים חדשים, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לְחַסְּמָן - הליבון הראשון מחזק את הרעף ועושהו קשה כראוי, ולכך אסור לצלות על רעפים חדשים, כיון שעל ידי היסק זה הם נעשים כלי, וזה אסור ביום טוב, אף על פי שעושה את הליבון לצורך אוכל נפש. אבל רעפים ישנים, מותר ללבנן כדי לצלות עליהם.

הגמרא מביאה נידון התלוי במחלוקת האמורה, מהו הטעם שאסור ללבן רעפים חדשים: תְּנַן הָתָם בחולין (נו.), דְּרָסָהּ – אדם שדרס את העוף או את הבהמה ברגלו, אוֹ שֶׁטַּרְפָּהּ – שזרקה וחבטה בַּכּוֹתֶל, אוֹ שֶׁרִצַּצָתְהָ – הכתה אותה בחזקה בְּהֵמָה אחרת, וְהִיא עדיין מְפַרְכֶּסֶת, שלא מתה, אך אינה יכולה לעמוד, יש לחוש בדברים הללו לריסוק אברים, ולכך צריך לבדוק אם יכולה לשהות בחיים מעת לעת [עשרים וארבע שעות], ומאחר שֶׁהֲיָתָה מְעַת לְעַת, וְאח"כ שֶׁחָטָהּ, כְּשֵׁרָה, כיון שאילו נתרסקו אבריה לא היתה יכולה לחיות מעת לעת. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר יַנַּאי מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן אַנְטִיגְנוֹס, אף ששהתה מעת לעת, צְרִיכָה בְּדִיקָה לאחר שחיטה, כיון שהשהייה מעת לעת מועילה רק שלא נחשוש לריסוק אברים, אבל עדיין יש לחוש שמא נשתברו רוב צלעותיה או נשברה השדרה ונפסק החוט שלה, או אחד משאר מיני הטריפות, ולזה לא מועיל מה ששהתה מעת לעת, כיון ששאר מיני טריפות חיות עד שנים עשר חודש.

הגמרא מסתפקת: בָּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי יִרְמְיָה מֵרַבִּי זֵירָא, מַהוּ לְשָׁהֲתָהּ – בהמה זו, שרבי אלעזר בן אנטיגנוס פסק שצריכה בדיקה, האם מותר לשוחטה בְּיוֹם טוֹב, והספק הוא כיון שנולד בה ריעותא [–פגם] שלכך מצריכים אותה בדיקה, מִי מַחֲזִיקִנָן רֵעוּתָא בְּיוֹם טוֹב – האם משום חומר מלאכה של יו"ט מחזיקים ותולים שהיא טריפה, ולכן יש לאסור לשוחטה, שמא תימצא טריפה ונמצא ששחט ביו"ט לשוא, שלא לצורך אוכל נפש. אוֹ לֹא מחזיקים אותה בריעותא ויכול לשוחטה. אָמַר לֵיהּ רבי זירא שניתן לפשוט השאלה ממשנתינו, תָּנִינָא אֵין מְלַבְּנִין אֶת הָרַעֲפִים לִצְלוֹת בָּהֶן. וְהַוֵּינָן בָּהּ – והקשינו בזה מַאי קָא עָבִיד – מדוע אסור ללבן, והרי הותרה הבערה לצורך אוכל נפש. וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הָכָא בְּרַעֲפִים חֲדָשִׁים עַסְקִינָן, והטעם שאסור הוא מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לְבָדְקָן אם לא ישברו מחום הליבון, וחוששים שמא ישברו ונמצא טורח ביום טוב שלא לצורך, הרי שמשום חומר מלאכה של יום טוב, מחזיקים ריעותא שישברו, ואם כן גם בעוף הנדרס אסור לשוחטו, שמא ימצא טריפה ונמצא שוחטו שלא לצורך. אָמַר לֵיהּ רבי ירמיה, אֲנָן, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לְחַסְּמָן מַתְנִינַן לָהּ – אנו מפרשים את טעם האיסור ללבן את הרעפים באופן אחר, מפני שצריך להקשותם ולעשותם כלי, וכלשון השני בדברי ר' יוחנן, ולא בגלל שחוששים שמא ישברו, ואם כן אין מהמשנה ראיה לגבי הנידון בעוף שדרסה או טרפה בכותל:

* * *

בברייתא דלהלן מצינו איסור נוסף, שטעמו דומה לטעם איסור ליבון רעפים: תַּנְיָא, אם אדם אֶחָד מַכִּיא אֶת הָאוּר [–את האש], בשבת. דהיינו שמביא גחלת שאפשר להדליק על ידה. וְאֶחָד מַכִּיא אֶת הָעֵצִים, וְאֶחָד שׁוֹפֵת – מושיב אֶת הַקִּדְרָה ריקנית על האש, וְאֶחָד מַכִּיא אֶת הַמַּיִם, וְאֶחָד נוֹתֵן בְּתוֹכוֹ תַּבְלִין, וְאֶחָד מֵגִים – מנער את התבשיל בכף, כּוּלָּן חַיָּיבִין משום איסור מלאכה בשבת. המביא את האש חייב משום מבעיר, שכשהוא מוליך את הגחלת היא מתלבה מרוח הליכתו, והמביא את העצים חייב משום מבעיר, שופת קדרה יבואר איסורו להלן, נותנים מים ותבלין חייבים משום מבשל שהוא אב מלאכה, וכן המגיס, שעל ידי הגסתו הוא מקרב בישולו. מקשה הגמרא: וְהָתַנְיָא בברייתא אחרת שרק הָאַחֲרוֹן חַיָּיב וְכוּלָּן פְּטוּרִין. מתרצת הגמרא: לֹא קַשְׁיָא, הָא – מה ששנינו שכולם חייבים, מדובר דְּאַיְיתֵי אוּר מֵעִיקָּרָא – שהמביא את האש היה ראשון, ולכך כולם שהביאו את הדברים אחריו והניחו אותם על האש, חייבים. הָא – בברייתא ששנינו שרק האחרון חייב, מדובר דְּאַיְיתֵי אוּר לְבַסּוֹף – שבתחילה הובאו כל הדברים, ובאחרונה הביא אחר את האש, ונמצא שרק הוא עבר, אבל האחרים לא עשו כלום על גבי האש אלא סתם הניחו עצים וקדירה ותבשיל. הגמרא מבררת: כְּשֶׁלְּמָא כּוּלְּהוּ – כל המנויים בברייתא, זה שהביא את האור וזה שהביא את העצים וכו', קָא עָבְדֵי מַעֲשֶׂה – עשו מעשה איסור, משום מבעיר או מבשל, אֶלָּא שׁוֹפֵת אֶת הַקִּדְרָה מַאי קָא עָבִיד – איזה מלאכה עושה כשמניח קדירה ריקנית על גבי האש. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, הָכָא בִּקְדֵרָה חֲדָשָׁה עַסְקִינָן, שכשנותנים אותה על האור מתחזקת, ונמצא שהוא עושה כלי, וּמִשּׁוּם לִבּוּן רְעָפִים נָגְעוּ בָהּ. בדומה לאיסור ליבון רעפים, שאיסורו מפני שצריך לחסמן ונעשים כלי:

תָּנוּ רַבָּנַן, תַּנּוּר וְכִירַיִם חֲדָשִׁים, הֲרֵי הֵן כְּכָל הַכֵּלִים הַנִּטָּלִין בְּחָצֵר, ומותר לטלטלם, אע"פ שאסור לאפות ולבשל בהם ביו"ט מפני שהם מתחזקים על ידי כך, אעפ"כ מותר לטלטלם כיון שראוי להשתמש בהם להניח דברים בתוכם. אֲבָל אֵין סָכִין אוֹתָם שֶׁמֶן, להחליקם ולצחצחם, וְאֵין טָשִׁין – שפין ומחליקים אוֹתָן בְּמַטְּלִית לפני הסקתם, וְאֵין מְפַיְּגִין אוֹתָן בְּצוֹנֵן – אין מעבירים את חומם על ידי מים צוננים, כְּדֵי לְחַסְּמָן, שעל ידי הצינון אחר ההיסק, הוא מתחזק. והכל אסור משום מתקן כלי. וְאִם רוצה להפחית חום התנור בִּשְׁבִיל לֶאֱפוֹת – שהוא חם מדי וחושש שמא תשרף הפת, הֲרֵי זֶה מוּתָּר להפיגו בצונן:

* * *

תָּנוּ רַבָּנַן, מוֹלְגִין – רוחצים במים חמים אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הָרַגְלַיִם של הבהמה השחוטה, כדי להסיר את השער שעליהם, וּמִי שאין דרכם למלוג מְהַבְהֲבִין אוֹתָן – את השערות בָּאוּר, אֲבָל אֵין טוֹפְלִין – טחים אוֹתָם בְּחַרְסִית, וְלֹא בַּאֲדָמָה, וְלֹא בְּסִיד, שהם מיני אדמה שמשירים את השער, משום שהוא דרך העבדנים, ונראה כמעבד שהוא מלאכה האסורה ביו"ט. וְאֵין גּוֹזְזִין אוֹתָן – את השערות בְּמִסְפָּרַיִם, שנראה כמו שהוא צריך את השער ולזאת גוזזם. וְאֵין גּוֹזְזִין אֶת הַיָּרָק התלוש שיש בו קצת עלין רקובים וכמושים בַּתִּסְפּוֹרֶת שֶׁלּוֹ – במספריים המיועדים לתלישת הירק מהקרקע, כיון שהרואה זאת יסבור שתלשו היום. אֲבָל מְתַקְּנִין אֶת הַקּוֹנְדָּס וְאֶת הָעֲבָכִיּוֹת – מיני ירקות שיש טורח רב בבישולם. וּמִסִּיקִין וְאוֹפִין בְּפוּרְנִי, הם תנורים הגדולים שפיהם בצידם, ומתוך שהם גדולים יש בהם הרבה טירחא, ואעפ"כ מותר אם יש לו אורחים הרבה הצריכים לכך. וּכְמוֹ כֵן מְחַמִּין חַמִּין בְּאַנְטִיכִי אפילו שהוא כלי גדול ויש בו טירחא מרובה, וְאֵין אוֹפִין בְּפוּרְנִי חֲדָשָׁה, שעדיין לא הוסקה, משום שחוששים שֶׁמָּא תִּפָּחֵת – תשבר מרוב החום, ונמצא טורח שלא לצורך:

* * *

תָּנוּ רַבָּנַן, אֵין נוֹפְחִין ביום טוב בְּמַפּוּחַ, כדי ללבות את האש בתנור, משום שנראה כאומן העושה מלאכה, אֲבָל נוֹפְחִין בִּשְׁפוֹפֶרֶת – קנה ארוך וחלול, שראשו האחד בפיו וראשו האחר מקרב אל האש ונופח בפיו, ומותר לנפוח בו כיון שאינו מעשה אומן. וְאֵין מְתַקְּנִין אֶת הַשַּׁפּוּד וְאֵין מְחַדְּדִין אוֹתוֹ. שכל המכין דבר לצורך תשמיש הרי זה כעושה כלי.

* * *

תָּנוּ רַבָּנַן, אֵין מְפַצְּעִין אֶת הַקָּנֶה לִצְלוֹת בּוֹ מָלִיחַ, אסור לשבור חתיכות מהקנה כדי להניחן תחת הדג בעת הצלייה, כדי שלא ישרף, שכל המכין דבר להשתמש בו הוי תיקון כלי. אֲבָל מְפַצְּעִין אֶת הָאֲגוֹז בְּמַטְּלִית, אם רוצה לשבור הרבה אגוזים ונותנם במטלית ומכה עליה, מותר, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא תִּתְקָרַע:

משנה

וְעוֹד אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, בנוסף על מה שמיקל לעיל (לג.) בדיני מוקצה, היקל עוד ואמר, עוֹמֵד אָדָם עַל הַמּוּקְצֶה – לפני תאנים וענבים השטוחים לייבוש, ובאופן שאינם ראויים לאכילה לגמרי, שיש שמקפידים ואין אוכלים אותם ויש שאוכלים אותם,

רש"י

שצריך לבודקן – אם יוכלו לקבל לבונה. הלכך, ביום טוב לא – דלמא פקעי, ואשתכח דטרח שלא לצורך. **ואמרי לה שצריך לחסמן** – להקשותם. בהסק ראשון הם מתחזקין ומתקשים. הלכך, אף על גב דלצורך יום טוב נמי הוא, דהא צולין עליהם, מיהו, כיון דבהסק זה נעשה כלי – אסור. **תנן התם** – ב"אלו טרפות". **דרסה וטרפה בכותל** – אדם שדרס על העוף, או שזרקו וחבטו בכותל. **או שרצצתה בהמה ומפרכסת** – ואינה יכולה לעמוד. **ושהתה מעת לעת** – יום אחד שלם, ושחטה – כשרה. הכי גרסינן: **אמר רבי אלעזר ברבי ינאי משום רבי אלעזר בן אנטיגנוס צריכה בדיקה** – כי שהתה מעת לעת נמי צריכה בדיקה לאחר שחיטה, שמא נשתברו רוב צלעותיה, או נשברה השדרה ונפסק החוט שלה, או אחד משאר מיני טרפות. ושהייה דמעת לעת אצטריך. דאי לא שהתה, אף על פי שבדקה ולא מצא סימן טרפות – טרפה. שזו היא אחת משמנה עשרה טרפות, ונקרא רסוקי אברים, שאבריה מתפרקין כולן, ואף על פי שאין רושם ניכר בה. וזהו סימנה: אם שהתה מעת לעת – בידוע שלא נתרסקו אבריה, דקים להו לרבנן מסיני דרסוק אברים אינה חיה מעת לעת. אבל שאר מיני טרפה – חיה כל שנים עשר חדש. **מהו לשחטה ביום טוב** – מי חיישינן הואיל וצריכה בדיקה ואיתיליד בה רעותא. **מי מחזקינן רעותא** – בגוה משום חשש איסור מלאכה ביום טוב, דלמא משתכח טרפה ונמצא שוחטה שלא לצורך. בשלמא שאר בהמות, אף על גב דמחמרינן אנפשין ובדקינן – מיהו סמכינן ארובא, ורוב בהמות אינן טרפות, הכא מאי. **ביום טוב** – כלומר משום חומר מלאכה ביום טוב. **מפני שצריך לבדקן** – וחיישינן דלמא פקעי. אלמא: מחזקינן רעותא, משום חומר יום טוב, שלא ללבנן. **מפני שצריך לחסמן** – ולא משום חשש פקיעה, אלא דודאי משוי ליה מנא בהסק זה. **שופת את הקדרה** – מושיבה רקנית על האור. **מנים** – מנער בכף, שקורין קומיבר"א. **כולן חייבין** – מביא את האור – משום מבעיר את הגחלת, דכשהוא מוליכה היא מתלבנה מרוח הליכתו. ומביא את העצים לאור – משום מבעיר. שופת קדרה – לקמיה מפרש מאי עביד. נותן מים ותבלין ומגיס – משום מבשל, שאף הוא אב מלאכה. **דאייתי אור מעיקרא** – כולהו עבדי מעשה, כדפרישית. **דאייתי אור לבסוף** – איהו הוא דעבד, והנך לא עבדי מידי. **בקדירה חדשה עסקינן** – שנותנין אותה רקנית על האור לחסמה. **ומשום לבון רעפים נגעו בה** – משום הך גזירה גופה שאסרו ללבן רעפים נגעו גם בזו. **חדשים** – וכל שכן ישנים. **הרי הן ככל הכלים הנטלין** – בשבת בחצר, דחזו למיתב בגוייהו מידי. **אין סכין אותן שמן** – להחליקן ולצחצחן. **טשין** – שפין. **ואין מפינין אותן** – לאחר הסקן אין מפיגין הסקן בצונן לחסמן, שמתקשין על ידי הצונן. וכולהו משום דמתקן מנא. **ואם** – להפיגה בשביל לאפות, שהוסקו הרבה וחרושש שלא תשרף הפת – מותר. מולגין – ברותחין. **אין טופלין אותן** – בסיד להסיר שערן, דהוי דרך העבדנין. **ואין גוזזין אותן במספרים** – דמחזי כצריך לשער. **ואין גוזזין הירק** – התלוש, שיש בו ראשי עלין נרקבין וכמושין – אין גוזזין אותן בתספורת שלו שגוזזין בה מן המחובר, דמאן דחזי סבר שלקטן היום. **קונדס ועכביות** – מיני ירקות הן, שיש טורח בתקונן. **פורני** – הן תנורים שלנו הגדולים, ופיהם בצדם. ולא חיישינן לטרחא אם יש לו אוכלין הרבה, דלא סגי ליה בתנור. **שמא תפחת** – על ידי שחדשה היא, ונמצא טורח שלא לצורך. **אין נופחין במפוח** – דמחזי כאומן עושה מלאכה. **ואין מתקנין את השפוד** – ודלא כר' יהודה. אי נמי: בנרצם מערב יום טוב, ודברי הכל. **אין מפצעין את הקנה** – לתת קרומיותיו תחת המליח על האסכלא, שעושה כלי. דכל מידי דעביד להשתמש בו – הוי תקון כלי. **ואין חוששין שמא תקרע** – ואפילו נקרעת לא אכפת לן, דאין זה קורע על מנת לתפור. **משנה ועוד אמר ר' אליעזר** – משום דתנא אחת לקולא גבי מוקצה, והדר אמר אחריתי, קאמר "ועוד". וקשיא לי בגוה: והא אפסקוה רבנן במילי טובא, באין מוציאין את האור והנך דבהדיה, והיינו מלתא אחריתי דלאו מלתיה. ואמאי לא אותבינהו בעירובין (כג,א) גבי "ועוד" דר' יהודה בן בבא דאותביה מרבי אליעזר דסוכה, ושנינן: לא אפסקוה אלא במלתיה. ואלו אותבינה מהא, לא הוה ליה לשנויי הכי. ואומר אני, שגרסת המשנה שלא כסדר. **עומד אדם על המוקצה** – הצריך הזמנה, והזמנה מועלת לו, כגון אחזי ולא אחזי, דאמר ב"אין צדין" (לעיל כו,ב).

ערב

תוספות

הכא בקדרה חדשה עסקינן – ומשום לבון רעפים נגעו בה. ויש נזהרים שלא לבשל בתחלה בקדרה חדשה. ולא היא, דהכא בקדרה רקנית, דאז שייך בה לבון רעפים, ששופתה קודם שמביא המים. אבל כשמבשלין בה מאכל – לא שייך בה לבון רעפים.

מולגין הראש והרגלים – אבל כל גופו של גדי – אסור, הואיל ויכול בהפשט הקלה לעשות טפי.

ואין מפיגין אותן בצונן בדי לחסמן ואם בשביל לאפות הרי זה מותר – ותימה: דאמר לעיל אסור לחסמן, אף על פי שהוא עושה נמי בדי לצלות עליהם! ויש לומר: דשאני בין רעפים לתנור, דתנור (שאני) כיון דהוא עושה על ידי משקין – שאני, דאינו ודאי חוסמן.

ואין אופין בפורני חדשה שמא תפחת – ואם תאמר: והא אמרינן לעיל: ואם בשביל לאפות מותר! ויש לומר: דהכא שאני בפורני שהוא גדול, ויש לחוש יותר שמא תפחת.

אין נופחין במפוח כו' – פירש רבינו יצחק: מדלא מפליג בין מפוח של אומנין ובין מפוח של בעל הבית, כי היכי דמפליג בשל אומן בין מפוח לשפופרת – משמע דכל המפוחין אסורים, אפילו של בעל הבית נמי, ויש ליזהר שלא לנפח בו כלל. מיהו, העולם נהגו בו היתר על ידי להפכו מלמעלה למטה. ואומר מורי ורבי הרב רבנו פרץ נשמתי עדן דיש לדחות מה שפירבי מדלא מפליג וכו', דשמא הא עדיפא ליה דכולי בשל אומן קא מייר'.

ועוד אמר רבי אליעזר עומד אדם כו' – פירש רש"י: דמשום דקאמר רבי אליעזר חדא לעיל, גבי נוטל אדם קיסם, קאמר הכא "ועוד" אחריתי לקולא. והקשה רש"י: הא אפסקו במילי טובא באין מוציאין האור, והיינו במלתא אחריתי, דלא אמרו בה רבי אליעזר ורבנן, ואם כן לא שייך ביה למימר "ועוד". דהכי מוכח בעירובין (כג,א ושם) דכל היכא דאפסקוה בדבר דלא איירו בה לא שייך למימר "ועוד", על ברחך נראה לפירוש רש"י דהגרסא מהמשנה משובשת היא בספרים, והא דאמר רבי אליעזר עומד אדם כו' – יש להיות קודם ההיא דאין מוציאין וכו'. וקשה: דאם כן גם סדר הגמרא אינו כמשפט! ורבינו תם אומר: דהיכא דהוו תרוייהו לקולא – שפיר קאמר "ועוד" אף על גב דאפסקו במילי אחריני. והא דאמרינן בעירובין דלא שייך למימר "ועוד" – היינו היכא דהוו חדא לחומרא וחדא לקולא, והא דאפסקוה – זהו לפי שרוצה לשנות מילי דאור גבי הדדי.

ואומר

שְׁצָרִיךְ לְבָדְקָן, וְאָמְרִי לָהּ: מִפְּנֵי שְׁצָרִיךְ לְחַסְּמָן. תְּנַן הָתָם דְּרָסָהּ, אוֹ שֶׁטְּרָפָהּ בַּכּוֹתֶל, אוֹ שֶׁרְצָצָתָהּ בְּהֵמָה, וּמְפַרְכֶּסֶת וְשָׁהֲתָה מֵעַת לְעַת וּשְׁחָטָהּ - כְּשֵׁרָה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר יַנַּאי מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן אַנְטִיגְנוֹס: צְרִיכָה בְּדִיקָה. בְּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי יִרְמְיָה מֵרַבִּי זֵירָא: מַהוּ לִשְׁחָטָהּ בְּיוֹם טוֹב? מִי מְחַזְּקִינַן רְעוּתָא בְּיוֹם טוֹב, אוֹ לָא? אָמַר לֵיהּ: תָּנֵינָא, אֵין מְלַבְּנִין אֶת הָרְעָפִים לִצְלוֹת בָּהֶן. וְהָוֵינַן בָּהּ: מַאי קָא עָבֵיד? וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָכָא בִּרְעָפִים חֲדָשִׁים עָסְקִינַן, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לְבָדְקָן. אֲמַר לֵיהּ: אֲנַן "מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לְחַסְּמָן" מַתְנִינַן לָהּ. תַּנְיָא, אֶחָד מֵבִיא אֶת הָאוּר, וְאֶחָד מֵבִיא אֶת הָעֵצִים, וְאֶחָד שׁוֹפֵת אֶת הַקִּדְרָה, וְאֶחָד מֵבִיא אֶת הַמַּיִם, וְאֶחָד נוֹתֵן בְּתוֹכוֹ תְּבָלִין, וְאֶחָד מְגִיס - כּוּלָּן חַיָּבִין. וְהָתַנְיָא: אַחֲרוֹן חַיָּב וְכוּלָּן פְּטוּרִין! לָא קַשְׁיָא: הָא - דְּאַיְיתֵי אוּר מֵעִיקָּרָא, הָא - דְּאַיְיתֵי אוּר לְבַסּוֹף. בִּשְׁלָמָא כּוּלְּהוּ קָא עָבְדִי מַעֲשֶׂה, אֶלָּא שׁוֹפֵת אֶת הַקִּדְרָה מַאי קָא עָבֵיד? אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: הָכָא בִּקְדֵרָה חֲדָשָׁה עָסְקִינַן, וּמִשּׁוּם לִבּוּן רְעָפִים נָגְעוּ בָּהּ. תָּנוּ רַבָּנַן: תַּנּוּר וְכִירַיִם חֲדָשִׁים - הֲרֵי הֵן כְּכָל הַכֵּלִים הַנִּטָּלִין בֶּחָצֵר, אֲבָל אֵין סָכִין אוֹתָם שֶׁמֶן, וְאֵין טָשִׁין אוֹתָן בְּמַטְלִית וְאֵין מְפִיגִין אוֹתָן בְּצוֹנֵן בְּדֵי לְחַסְּמָן, וְאִם בִּשְׁבִיל לֶאֱפוֹת - הֲרֵי זֶה מוּתָּר. תָּנוּ רַבָּנַן: מוֹלְגִין אֶת הָרֹאשׁ וְאֶת הָרַגְלַיִם וּמְהַבְהֲבִין אוֹתָן בָּאוּר, אֲבָל אֵין טוֹפְלִין אוֹתָם בְּחַרְסִית, וְלֹא בַּאֲדָמָה, וְלֹא בְּסִיד, וְאֵין גּוֹזְזִין אוֹתָן בְּמִסְפָּרַיִם. וְאֵין גּוֹזְזִין אֶת הַיָּרָק בַּתִּסְפּוֹרֶת שֶׁלּוֹ, אֲבָל מְתַקְּנִין אֶת הַקּוּנְדֵּס וְאֶת הָעֲכָבִיּוֹת. וּמַסִּיקִין וְאוֹפִין בְּפוּרְנֵי, וּמְחַמֵּין חַמִּין בְּאַנְטִיכֵי וְאֵין אוֹפִין בְּפוּרְנֵי חֲדָשָׁה, שֶׁמָּא תִּפְחַת. תָּנוּ רַבָּנַן: אֵין נוֹפְחִין בְּמַפּוּחַ, אֲבָל נוֹפְחִין בִּשְׁפוֹפֶרֶת. וְאֵין מְתַקְּנִין אֶת הַשִּׁפּוּד וְאֵין מְחַדְּדִין אוֹתוֹ. תָּנוּ רַבָּנַן: אֵין מְפַצְּעִין אֶת הַקָּנֶה לִצְלוֹת בּוֹ מָלִיחַ, אֲבָל מְפַצְּעִין אֶת הָאֱגוֹז בְּמַטְלִית, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא תִּקָּרַע. **מִשְׁנָה** וְעוֹד אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: עוֹמֵד אָדָם עַל הַמּוּקְצָה

ערב

ערב שבת בשביעית – שאין מעשר נוהג בה, ואין מחוסר אלא הזמנה. והוא הדין במעושר ובשאר שני שבוע, אלא אורחא דמלתא נקט, דסתם מוקצה לאו מעושר הוא, דגרוגרות וצמוקים הן סתם מוקצה, ואין רגילין לעשר קודם גמר מלאכה. **ואומר מכאן אני נוטל למחר** – וסגי בהכי, דיש ברירה. **עד שירשום** – בסימן, דאין ברירה. **גמרא תינוקות שטמנו תאנים** – בשדה או בגנה לאכילת שבת, ושכחו ולא עשרו כו' – לא יאכלו. ואף על גב דקיימא לן אין הטבל מתחייב במעשר לאוכלו אכילת עראי עד שיראה פני הבית או פני החצר, בבבא מציעא ב"השוכר את הפועלים" (פח,א) – אכילת שבת חשובה, ועראי שלה הרי הוא קבע, והרי הוטמנו לאכילת שבת והוקבעו. והאי דנקט תינוקות – רבותא היא דאשמעינן, דיש להם מחשבה על ידי מעשה המוכיח, כדאמרינן ב"הכל שוחטין" (חולין יג,א). ותאנים דבר שנגמרה מלאכתן הוא, אלא אם כן חשב עליהן לקציעות או לגרוגרות. ושמעינן מינה, בדבר שנגמרה מלאכתו שבת קובעת למעשר בלא ראיית פני הבית, ובדבר שלא נגמרה מלאכתו – לא שמעינן אי קבעה אי לא קבעה. **ותנן המעביר תאנים** – השוטח תאנים בחצרו. **לקצות** – ליבשן לעשות מהן קציעות, ולאחר שנעשו קציעות דורסן בעגול. **בניו ובני ביתו אוכלין מהן עראי ופטורין** – מלעשר, דאין חצר קובעת בראיית פנים אלא בדבר שנגמרה מלאכתו. ומבעיא ליה לרבא: שבת, מי הוה כחצר, או עדיפא מיניה. **מהו שתקבע מוקצה למעשר** – מוקצה היינו לא נגמרה מלאכתו. **בדבר שלא נגמרה מלאכתו** – לישנא יתירא הוא, והוא פירושו של מוקצה, ונכתב בספרים. **כיון דכתיב וקראת לשבת עונג** – כיון דאקרי אכילה דידיה עונג – קבעה, שאין בה עוד שם עראי אלא שם קבע. **שבת קובעת** – אם יחדה לשבת – אסורה אף למוצאי שבת, ואם לא יחדה לשבת – בשבת אסור לכל, שאכילתה לעולם קבע היא קרויה. אבל למוצאי שבת מותר, כדלקמן. **על המוקצה** – וסתמיה לא נגמרה מלאכתו עד עתה. **שביעית** – לאו בר עשורי היא. נפקא לן במכילתא מ"ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה" (שמות כג), מה חיה אוכלת שלא במעושר – אף אדם אוכל שלא במעושר. **הכי נמי דאסיר** – לאכול למחר משום מעשר. **מאי טעמא** – בשאר שני שבוע לא – הא בשאר שני שביעית לא קבע למעשר בלא ראיית פני הבית, ואפילו בבית אינו נקבע אלא בכניסתו דרך שערים, כדאמרינן ב"השוכר את הפועלים" (בבא מציעא פח,א), וזה כשנכנס לא נקבע, דהא לא נגמרה מלאכתו, ואמר לעיל דאין חצר קובעת אלא בדנגמר, ובית וחצר שוין, כדאמרינן התם ב"השוכר", ואמאי נקט מתניתין שביעית למיסר שאר שנים, לאו משום קביעות דשבת? **שאני התם כו'** – דאיהו אחשבה בדבורו, שקראה אכילה. **אי הכי** – דטעמיה משום דבוריה הוא. **מאי אריא שבת** – מאי אריא דאשמעינן הך בשבת? לשמעינן בחול, ובסדר זרעים, והכא ליפלגו בהכנה דגוזלות, כדאפלגו בית שמאי ובית הלל בברירה. **הא קא משמע לן דטבל מוכן הוא כו'** – להכי נקט גבי שבת, לאשמועינן מלתא אחריתי אגב אורחיה, דאצטריך לאפלוגי בהכנה, תנא נמי הא בהדיה, דבשאר שני שבוע אינו אסור משהזמינן אלא משום מעשר בלבד, אבל הכנה איתא, שאם בא אדם אחד ועבר ותקנו – מתוקן, ומותר לאכול, ולא אמרינן: לא מהניא ליה הזמנה כל זמן שלא נתקן, דהא מוקצה מחמת אסור טבל הוא, ואסחיה מדעתיה, קא משמע לן: כיון דהגבהת תרומה ומעשר מדאורייתא בשבת שרי – אין זה מוקצה מחמת איסור. והכי שמעינן ליה ממתניתין, מדקתני: עומד אדם על המוקצה לכתחלה בשביעית, ולא מצי למידק מינה איסור בשאר שני שבוע, אלא הכי קאמר: הא בשאר שני שבוע – לא יעמוד ויאמר כן, דקבע ליה בדבוריה, ומחייב במעשר, ולמחר אכיל ליה בטבליה. דאי סבירא ליה לתנא דאיסור מוקצה נמי לא פקע מיניה, הכי הוה ליה למתני: העומד על המוקצה ערב שבת בשביעית, ואומר מכאן אני אוכל למחר – הרי זה מן המוכן. ודייקינן מיניה: הא בשאר שני שבוע – אינו מוכן. אי נמי: עומד אדם על המוקצה ערב שבת בשביעית, ואומר: מכאן אני אוכל למחר, והרי זה מן המוכן. ודייקינן מינה: הא בשאר שני שבוע – אינו מוכן. אבל השתא לא שמעינן מדיוקא דנתסר משום מוקצה, אלא משום מעשר.

והלא

ואומר מכאן אני נוטל – מקשה בירושלמי: מחלפא שטתייהו דבית שמאי, לעיל קאמר לא יטול אאם כן נענג, והכא קאמר דבאמירה בעלמא סגי, דהא רבי אליעזר שמותי הוא! ויש לומר: דלא קשה, דלא מחלפא שטתייהו; דמוקצה דבעלי חיים עדיף, ומחמירין טפי. אבל קשה: דמחלפא שטתייהו דבית הלל, דלעיל קאמר דבאומר מכאן אני נוטל למחר סגי, והכא קאמר דבעי שירשום! ויש לומר: דשאני הכא דאקצייה בידים.

תינוקות שטמנו וכו' – ואף על גב שיכולין לאכול אכילת עראי עד שיראו פני הבית או פני החצר מכל מקום אכילת שבת חשובה, ועראי שלו קבע. וכיון שטמנו בשבת לאכול – הוקבעו אף על פי שעבר שבת. ונקט תינוקות – לרבותא, אף על פי שאין להם מחשבה גרידא – מעשה יש להם.

בניו ובני ביתו אוכלין אכילת עראי – פירש בירושלמי: דוקא בניו, אבל איהו גופיה אקבעינהו, דגלה בדעתו להניחם שם כך.

הא בשאר שני שבוע לא – דשבת אקביעבוהו. וכללא דשמעתין: כל היכא דרוצה לומר שקובע – קובע בלא ראיית פני הבית, כמו אם הכניסן דרך (שערים) [דרך גגות וקרפיפות].

אי הכי מאי אריא שבת אפילו בחול נמי – אי הכי, דטעמא משום דקביעה בדבורו – אפילו בחול נמי. וכי תימא משום דאצטריך לאשמועינן הכנה, ומכאן אני נוטל, לפיכך נקט שבת – והא מתניתין קמשמע לן תרתי, דדבורו קובע, ואשמועינן דין הכנה – דאם כן לשמעינן בחול דבורו קובע, דהוי רבותא טפי, ופלוגתא דהכנה לשמעינן במקום אחר, בפירות מתוקנים אם כנסן לארצר בצריך שירשום ולומר סגי לומר מכאן אני נוטל, משמע מדנקט שבת לענין טבל – דשבת קובע בטבל בשאר ימי שבוע. אי נמי הכי פירושו: לשמעינן בחול דדבורו קובע, ובהכנה לפלגו פלוגתא דבית הלל ובית שמאי גבי גוזלות, כדאיתא לעיל. ולא נהירא, כדפרישית לעיל דלא שייך פלוגתייהו בבעלי חיים. **הא** קא משמע לן דטבל מוכן הוא אצל כו' – לכך נקטינהו לענין שבת, דאגב אורחיה דהכנת שבת אשמועינן חדוש אחר: דהיכא דהזמינו לשבת, דאינו אסור אלא משום מעשר המעורב ואם בא אדם ותקנו – מתוקן, ולא אמרינן הואיל ונתקצה בשביל מעשר שבתוכו נתקצה לכל היום, הואיל והגבהת תרומות ומעשרות לא הוי אלא מדרבנן. והכי דייק ליה, מדתני: עומד אדם על המוקצה וכו' – משמע הא בשאר שני שבוע לא יעמוד לכתחלה, הא אם עבר ותקנו – מתוקן, אבל אי סבירא ליה לתנא דמשום איסור מוקצה לא תקנו כשעבר ותקנו, הכי הוה ליה למימר: העומד על המוקצה ערב שבת בשביעית, ואומר: מכאן אני נוטל למחר – הרי הוא מן המוכן. ודייקינן מינה: הא בשאר שני שבוע – אינו מן המוכן.

והלא

המשך ביאור למסכת ביצה ליום שני עמ' א

אָמַר רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר רַב, מוֹדֶרֶת אִשָּׁה קָמַח בְּיוֹם טוֹב וְנוֹתֶנֶת לְתוֹךְ עִיסָּתָהּ – מותר לאשה למדוד את הקמח שנותנת בעיסה, **כְּדֵי שֶׁתִּטּוֹל חַלָּה כְּעֵין יָפָה** כתקנת חכמים להפריש אחד מכ"ד, וכשאינה יודעת מה שיעור העיסה, היא מקמצת ואומרת אין כאן כל כך הרבה. **וּשְׁמוּאֵל אָמַר אָסוּר.** מקשה הגמרא: **וְהָא תָּנָא דְּבֵי שְׁמוּאֵל** הלא בתוספתא שסידר שמואל שנינו שמוּתָּר למדוד את הקמח. מתרצת הגמרא: **אָמַר אַבָּיֵי הַשְׁתָּא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל עצמו אָסוּר, וְתָנָא דְּבֵי שְׁמוּאֵל** – ובמשנתו שנה שמוּתָּר,

עֶרֶב שַׁבָּת, בְּשנה הַשְּׁבִיעִית, שאין בה חיוב מעשר, **וְאוֹמֵר**, 'מִכָּאן **אֲנִי אוֹכֵל לְמָחָר'**. ועל ידי זה מותר לו לאכול מהם למחר. ואף על פי שאינו מייחד פירות מסוימים מותר, משום שבשעה שיטול פירות למחר יתברר למפרע שאלו הם הפירות שייחד. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים** אין די בהכנה זו, ועדיין הם מוקצה, **עַד שֶׁיְּרַשֵּׁם** בסימן **וְיֹאמַר מִכָּאן וְעַד כָּאן** – הפירות המסוימים האלו אני אוכל למחר:

גמרא

להבנת הסוגיא שלפנינו יש להקדים בדיני מעשר. מן התורה, פירות אינם מחוייבים במעשר עד שיגמר מלאכתם, ויראו פני הבית, או החצרו, דהיינו שיכנסו אל הבית או החצר דרך השער. וחכמים אסרו לאכול אכילת קבע אף קודם שנגמרה מלאכתו ולא ראה פני הבית, אך באכילת עראי התירו. המשנה הבאה עוסקת בתאנים מוכנות למאכל, שלא נכנסו לבית, ואינן מעושרות, ולכן מותר לאכול מהן רק אכילת עראי.

תְּנַן הָתָם, **תְּינוֹקוֹת שֶׁטָּמְנוּ תְּאֵנִים מֵעֶרֶב שַׁבָּת**, כדי לאוכלן בשבת, והואיל ונתייחדו לאכילת שבת נתחייבו במעשר, **וְשָׁכְחוּ וְלֹא עֲשָׂרוּ**, ובשבת עצמה אסור לעשר, **לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת לֹא יֹאכְלוּ** אפילו אכילת עראי **אֶלָּא אִם כֵּן עֲשָׂרוּ**. ואפילו שלא ראו התאנים פני הבית או החצר. כיון שאכילת שבת חשובה, ואפילו אכילת עראי שלה חשובה כאכילת קבע, וכיון שהוטמנו לאכילת שבת הוקבעו למעשר. ומבואר מהמשנה שדבר שנגמרה מלאכתו, שבת קובעתו למעשר, אפילו אם לא ראה פני הבית. אך לגבי דבר שלא נגמרה מלאכתו, אין ראיה ממשנה זו. **וּתְנַן נַמִּי** – עוד שנינו בענין חיוב מעשר, **הַמַּעֲבִיר תְּאֵנִים** השוטח תאנים **בַּחֲצֵרוֹ** כדי **לְקַצּוֹת** – לעשות מהן קציעות [–תאנים מיובשות], **כְּנָיוּ וּבְנֵי בֵיתוֹ אוֹכְלִין מֵהֶן עֲרַאי, וּפְטוּרִים** מלעשר. והטעם בזה, לפי שאין ההכנסה לחצר מחייבת במעשר אלא בדבר שנגמרה מלאכתו, ומכיון שהכניסן לשם עשיית קציעות נחשבות כדבר שלא נגמרה מלאכתו, ולא נתחייבו במעשר. הרי לנו שני דינים, א.שבת קובעת למעשר. ב.חצר אינה קובעת בדבר שלא נגמרה מלאכתו.

בְּעָא מִנֵּיהּ רָבָא מֵרַב נַחְמָן, שַׁבָּת מַהוּ שֶׁתְּקַבֵּעַ מוּקְצֶה [–תאנים שהוקצו לייבוש] **לְמַעֲשַׂר, בְּדָבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ** וכמו שנתבאר, שדבר העומד לייבוש לא נגמרה מלאכתו, **מִי אַמְרִינָן, בֵּיוָן דִּכְתִיב** (ישעיה נח יג) 'וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג' ואפילו אכילת עראי שלה חשובה, **קָבְעָה**, שמאחר שכל אכילה של שבת חשובה כאכילת קבע, **וַאֲפִילּוּ בְּדָבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ**, שקביעתה חזקה יותר מקביעות החצר הקובעת רק בדבר שנגמרה מלאכתו, **אוֹ דִלְמָא**, דווקא **בְּדָבָר שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ קָבְעָה**, אבל **בְּדָבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ לֹא קָבְעָה**, וכדין חצר.

אָמַר לֵיהּ רב נחמן, **שַׁבָּת קוֹבַעַת בֵּין בְּדָבָר שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ בֵּין בְּדָבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ**, ואם ייחדו לשבת אסור אף למוצאי שבת.

אָמַר לֵיהּ רבא, כיון שפשטת את האיבעיא מסברא בלי טעם, היה לך לומר להיפך, **וְאִימָא, שַׁבָּת דּוּמְיָא דְּחָצֵר** – יש לך לומר שדין שבת שווה לחצר, **מָה חָצֵר אֵינָהּ קוֹבַעַת אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ, אַף שַׁבָּת לֹא תִּקְבַּע אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ**.

אָמַר לֵיהּ, מה שאמרתי לך, לא מסברא אמרתי לך, אלא **לִימּוּד עָרוּךְ הוּא בְּיָדֵינוּ**, שלמדתי מרבותי, **שֶׁהַשַּׁבָּת קוֹבַעַת בֵּין בְּדָבָר שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ בֵּין בְּדָבָר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ**.

אָמַר מַר זוּטְרָא בְּרֵיהּ דְּרַב נַחְמָן, אַף אֲנָן נַמִּי תָּנִינָא במשנתינו ששבת קובעת למעשר גם בדבר שלא נגמרה מלאכתו, שכן שנינו, **וְעוֹד אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר עוֹמֵד אָדָם עַל הַמּוּקְצֶה** וסתם מוקצה הוא דבר שלא נגמרה מלאכתו עד עתה, והוא עומד עליו **בְּעֶרֶב שַׁבָּת בַּשְּׁבִיעִית וְכוּ'**, ומזמינו לשבת ואומר 'מכאן אני אוכל למחר'. ומשמע, **טַעֲמָא** שמותר לו לאוכלו אם הזמינו, **דִּשְׁבִיעִית דְּלָאו בַּר עֲשׂוּרֵי הוּא**, כיון שהוא בשנה השביעית, שאינו חייב במעשר, **הָא כִּשְׁאָר שְׁנֵי שָׁבוּעַ הָכִי נַמִּי דְּאָסוּר** לאכול למחר אע"פ שהזמינו מערב שבת, משום איסור טבל, **מַאי טַעֲמָא** בשאר שני השבוע הוא מחויב במעשר, הרי בלי ראיית פני הבית אינו מתחייב במעשר, וזה לא נקבע למעשר כשנכנס לבית, שהרי באותה שעה עדיין לא נגמרה מלאכתו, **לָאו מִשּׁוּם דְּשַׁבָּת קָבְעָה** – וכי אין טעם האיסור משום ששבת קובעת למעשר אפילו שעדיין לא נגמרה מלאכתו, ומוכח כרב נחמן ששבת עדיפא מחצר, שקובעת גם בדבר שלא נגמרה מלאכתו.

דוחה הגמרא: **לֹא** זהו הטעם שנתחייב המוקצה במעשר, שהשבת אינה קובעת בדבר שלא נגמרה מלאכתו, אלא **שַׁאנִי הָתָם** במשנתינו, הטעם שנתחייבו הפירות במעשר [ולולא היה בשביעית], משום **שכֵּיוָן דְּאָמַר 'מִכָּאן אֲנִי אוֹכֵל לְמָחָר'**, שהחשיבם בדיבורו בלשון 'אכילה', **קָבַע לֵיהּ עִלְּוֵיהּ** – החשיב את אכילתם כאכילת קבע ונתחייב לעשרם. אבל אם לא היה אומר זאת בלשון 'אכילה', רק היה מייחדם לשבת, לא היה מחויב במעשר, כיון שלא נגמרה מלאכתם.

שואלת הגמרא: **אי הָכִי** שהטעם שנתחייב במעשר הוא משום דיבורו, **מַאי אִרְיָא שַׁבָּת** מדוע נקט התנא דין זה לגבי שבת, והרי **אֲפִילּוּ בַּחוֹל נַמִּי** הוא מחויב במעשר על ידי דיבורו שקרא לה אכילה, והיה לו לתנא לשנות דין זה בחול במקומו בסדר זרעים ששם נשנו דיני מעשר, ואילו את מחלוקתם לגבי דרך הכנת מוקצה אפשר לכתוב בדוגמא של גוזלות כמבואר לעיל (י.).

משיבה הגמרא: **הָא קָא מַשְׁמַע לָן** – התנא שנה את מחלוקתם לגבי שבת, כדי להשמיענו עוד חידוש אגב דין זה, **דְּטָבֶל מוּכָן הוּא אַצֵּל שַׁבָּת** – שפירות של טבל נחשבים מוכנים לגבי שבת, ואינם מוקצה, כלומר **שֶׁאִם** בא אדם אחר **וַעֲבַר** על איסור חז"ל **וְתִקְּנוֹ** שהפריש ממנו תרומות ומעשרות, אזי בדיעבד **מְתוּקָּן** ומותר לאוכלו. והחידוש בזה, שאינו אסור מטעם מוקצה מחמת איסור, כיון שמן התורה מותר להפריש תרומות ומעשרות בשבת. ודבר זה נלמד ממה שכתוב במשנה 'עומד אדם על המוקצה בשביעית', שמשמע שלכתחילה מותר לעמוד ולאמר כן, ומדויק שבשאר השנים לא יעמוד ויאמר כן, שעל ידי דיבורו מתחייב במעשר ונאסר עליו לאכילה בעודה בטבלה. מכאן אנו למדים שכל האיסור בשאר השנים כשאומר מכאן אני אוכל למחר הוא רק בגלל שאינו מעושר, ולא בגלל שיש איסור מוקצה בפירות שאינם מתוקנים, שאם התנא היה סובר שיש כאן איסור מוקצה, היה לו לכתוב כך, העומד על המוקצה ערב שבת בשביעית ואומר מכאן אני אוכל למחר הרי זה מן המוכן, ונדייק מזה שבשאר השנים אינו מן המוכן, שאסור משום מוקצה. אבל מכיון שנקט לשון לכתחילה, שבשביעית מותר לו לעמוד ולהזמין, הרי מדויק שבשאר השנים אסור לו לעמוד לכתחילה ולהזמין, שהרי אסור באכילה משום טבל, אולם בדיעבד אם עישרם יכול לאכול, שכל האיסור הוא רק משום מעשר ולא משום מוקצה.

המשך ביאור למסכת ביצה ליום שלישי עמ' א

מַתְחִילִּין בָּאוֹצָר תְּחִלָּה, כיון שהקצה דעתו ממנה. ומבררת הגמרא, **מַנִּי, רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּאִית לֵיהּ מוּקְצָה**. ואם כן, **אֵימָא רֵישָׁא, מַתְחִילִּין בַּעֲרֵמַת הַתֶּבֶן**, אף שהוקצה מדעתו ולא הכינו לכך מבעוד יום, **אֶתָּאן לְרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּלֵית לֵיהּ מוּקְצָה**. מתרצת הגמרא, לעולם המשנה כשיטת רבי יהודה, **וְהָתָם** – מה שהתיר להשתמש בערמת התבן אף שלא הכינו לכך, מדובר **בְּתִבְנָא סָרְיָא** – תבן שנרקב ומסריח שלא ראוי למאכל בהמה, וסתמיה עומד לעצים ולא לאכילה, ובזה גם רבי יהודה מודה שאף שלא הכינו מבעוד יום אינו מוקצה. מקשה הגמרא, **תִּבְנָא סָרְיָא הָא חֲזִי לְטִינָא** – הרי עדיין ראוי להשתמש בו לטיט, ללבון לבנים, ומדוע אמרת שסתמו עומד להסקה ולא צריך הכנה. מתרצת הגמרא, שמדובר **דְּאִית בֵּיהּ** - יש בתבן **קוֹצִים**, ומחמת הקוצים אינו יכול לגבלו בידיו וברגליו, ועומד להסקה:

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

ג יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁלֹּא הִתִּירוּ לְהוֹסִיף עַל מִנְיָן הַקְּרוּאִים אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת אֶלָּא בִּזְמַן חַכְמֵי הַמִּשְׁנָה שֶׁלֹּא הָיוּ כָּל הָעוֹלִים לַתּוֹרָה מְבָרְכִים אֶלָּא רִאשׁוֹן הָיָה מְבָרֵךְ בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה וְהָאַחֲרוֹן הָיָה מְבָרֵךְ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁכָּל אֶחָד מְבָרֵךְ בִּפְנֵי עַצְמוֹ אָסוּר לְהוֹסִיף כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַרְבּוֹת בִּבְרָכוֹת דְּכֵיוָן שֶׁכְּבָר יָצְאוּ בְּז' הֲרֵי הַשְּׁאָר מְבָרְכִים בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה.

וְאַף שֶׁאֵין זֶה עִקָּר שֶׁהֲרֵי אַף בִּזְמַן חַכְמֵי הַגְּמָרָא הָיוּ נוֹהֲגִים כְּבָר לְבָרֵךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְלָמָּה לֹא הִזְכִּירוּ זֶה בַּגְּמָרָא שֶׁנֶּאֱסַר לָהֶם לְהוֹסִיף מִכָּל מָקוֹם טוֹב לָחוּשׁ לִדְבָרָיו וְגַם מִפְּנֵי טֹרַח הַצִּבּוּר רָאוּי לַצִּבּוּר לַעֲשׂוֹת תַּקָּנָה[ה] שֶׁלֹּא לִקְרוֹת הַרְבֵּה יוֹתֵר עַל ז' הַמְּחֻיָּבִים[ו]:

סימן רפב הלכות שבת קריאת התורה והמפטיר סעיף ג

הלכתא רבתא

ה] **לעשות תקנה** - הנקלע למקום שמוסיפים בו על מנין הקרואים - אין לו להמנע מלעלות לתורה בברכה[11].

ו] **ז' המחוייבים** - מנהג חב"ד שלא להוסיף כלל על שבעה קרואים, גם לא בשבת שיש בה חתונה, לא משום קפידת העולים או משום תרומתם.

וכשאין מספר העליות מספיק, יקראו בתורה בחדרים שונים, אבל לא להוסיף על מספר הקרואים[12].

ציונים והוספות

11) שהרי טעם התקנה הוא בעיקר מפני טורח הציבור ולא מפני חשש ברכה שאינה צריכה.

12) ספר המנהגים עמ' 31.

בשו"ת צמח־צדק או"ח סי' לה מסיק שאין להוסיף כי אם בשבת שיש בה חתונה, או שיקראו העולים בקול רם, ואף בזה טוב יותר להחזיק במנהג שאין מוסיפים על ז' כלל, וכמדומה שכמו כן אצל אאזמו"ר הגאון (אדה"ז) ז"ל שהוא היה הקורא תמיד לא היו מוסיפין על שבעה קרואים אף בשבת שיש בה חתונה.

ובאגרות קודש ח"ג עמ' ל במענה לשאלה אם יש להוסיף על מנין ז' קרואים בשבת בכדי להוציא מלב הנוסף את החשד שמרחקים אותו. מענה: בכלל הרי זה תלוי במהות הנוסף, התוצאות מהחשד אם לא יבטלהו וכיו"ב, ועל כגון דא אמר הכל לפי ראות עיני המורה על אתר. אבל בטח ידוע לכת"ר שאף שפשט המנהג להוסיף בשבת ובפולין כמדומה לי קריאת אחרון נהפכה לקביעות עד שא"א בלאה"כ. הנה אצלנו מקפידים במאד שלא להוסיף קרואין אפילו בשבת וכנראה שהוא מיוסד על הוראת הצ"צ בשו"ת או"ח סל"ה. ואירע כאן בשבת חתונה ולא הסכים כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א שיוסיפו קרואים כ"א שיקראו בשני מקומות. ומצד גודל ערך ההתקשרות נחיצותה וחביבותה (ובפרט אם גם מקום גשמי מפסיק) הרי עלינו כולנו להתאזר ולהתאמץ ביותר לאחוז בהוראות רבותינו נשיאי חב"ד מנהגיהם ותנועותיהם השייכים לנו (פרט לאלו שאינם אלא של הנשיא עצמו).

ועד"ז באגרות קודש חי"ב עמ' שט: בנוגע לשאלתכם אודות הוספת עליות לתורה לצורך הכנסה לישיבה, לפי הוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר, מיוסד על שו"ת אדמו"ר הצ"צ שבמקרים כאלה, אין להוסיף על שבעה קרואים ומפטיר, אלא קוראים במקומות נוספים.

להעיר שבשנים קודמות אנ"ש באה"ק לא נזהרו בכך, ראה התקשרות גליון תרמב ע' 18 שמעיד על מנהג זקני אנ"ש בתל־אביב, ובבדי השלחן סי' פד ס"ק ב: ומנהג כל העולם להוסיף בכל השבתות.

אמנם בס' מאמר מרדכי (רב"מ קופמאן קיעב, תרע"ג) עמ' 134 מעיד: שבכל המקומות שעברתי בימי חורפי בנסיעתי במקומות רוסיא בכל תפוצות ישראל וגם עברתי במקומות ובעיירות פולין ואשכנז, ראיתי שם שבשבת נוהגים שמוסיפים בקריאת התורה הרבה קרואים יותר על מנין ז' ואינם חוששים כלל... ונוסף לזה עברתי ג"כ אח"כ במדינת אוסטרייך וגאליציע וגם שם ראיתי שנוהגין שבשבת ג"כ מוסיפים הרבה קרואים לעלות לתורה... אמנם כאשר עברתי במקומות האנשים המכונים ונקראים בשם חסידי חב"ד [ע"פ תורת רבינו הגאון הקדוש מהרמ"מ צוקע"ל מליובאוויטש] ראיתי שנוהגים שם בשבת כדעת הש"ע אדמו"ר מהרש"ז זצ"ל שאינם מוסיפים יותר על זיי"ן קרואים המחויבים.

שולחן ערוך – הלכות שבת

יט בגד ששוטחין על פי החבית לכסותה לא ישטחנו על פני כולה משום אהל אלא יניח מקצת פיה מגולה והוא שהחבית אינה מלאה לגמרי אלא היא חסירה טפח שאז כששוטח הבגד על פני כולה הרי זה כעושה אהל על חלל טפח אבל אם אינה חסרה טפח אין בה משום אהל שכל אהל שאין לו חלל טפח אינו קרוי אהל כלל.

אבל כשיש שם חלל טפח אע"פ שמחיצות של חלל זה דהיינו דופני החבית היו כבר עשויות מבעוד יום וא"כ אין לאסור בהן משום אהל שהרי מותר להניח קדרה על פי הכירה בשבת כמו שנתבאר בסי' רנ"ג ואין בה משום אהל על חלל הכירה הואיל ודופני הכירה עשויות ועומדות כבר מבעוד יום ולא אסרו גג עראי שאינו מתכוין בו לעשיית אהל אלא כשמעמיד מחיצות תחתיו בשבת כמו שנתבאר למעלה והכיסוי שעל פי החבית ג"כ אינו מתכוין בו לאהל אלא לכיסוי בעלמא אעפ"כ אינו דומה לקדירה על גבי כירה מפני שפי החבית שבימיהם היה רחב הרבה יותר מפי הכירה וכשמכסה כל פיה הרי זה דומה לעשיית אהל אף שהמחיצות עשויות מבעוד יום.

והוא הדין שאסור ליטול הכיסוי המכסה כל פיה אם היא חסרה טפח משום שדומה לסותר אהל ואינו דומה למגופה שמותר ליטלה ולהחזירה כמו שנתבאר בסי' שי"ד לפי שהמגופה מתוקנת לכך ותיקונה מוכיח עליה שהיא עומדת לכך לכן אינה נראית כאהל משא"כ כשמכסה בבגד אף שהבגד מיוחד לכך מכל מקום אין בו תיקון המוכיח עליו שהוא עומד לכך וכן הדין בכיסוי שאר כלים הרחבים ביותר כרוחב פי החביות שבימיהם:

כ ויש אומרים שלא אסרו כן בחבית וכיוצא בה אלא בגיגית וכיוצא בה שהיא רחבה יותר מדאי ויש להחמיר כסברא הראשונה והמקילין כסברא האחרונה אין למחות בידם מפני שיש אומרים שאין בכיסוי כלים משום אהל כלל אף בכלים הרחבים יותר מדאי:

חלק ב סימן שטו דברים האסורים משום אהל בשבת סעיפים יט־כ

א צידה היא מאבות מלאכות שהיתה במשכן בתחשים וחלזון ואינו חייב עליה אלא כשאין הניצוד מחוסר עוד צידה אחר צידה זו דהיינו שצד אותו למקום שיוכלו לתפסו שם בקל ואינו צריך לומר הבא מצודה ונצודנו דהיינו שאינו צריך לבקש שם תחבולות לתופסו לפיכך אם הפריח את העוף עד שהכניסו לבית שחלונותיו סתומין או לביבר מקורה וסתום מכל צד ונעל הדלת בפניו או שרדף אחר חיה עד שהכניסה לבית או לביבר אפילו אינו מקורה או לגינה או לחצר ונעל בפניה חייב ובלבד שלא יהא הבית או הביבר גדול כל כך בענין שצריך לבקש תחבולות לתפוס שם העוף או החיה וכל שהבית או הביבר גדול כל כך שאינו יכול להגיע ולתפוס החיה או העוף במרוצה אחת מפני שנשמטין ממנו וצריך לרוץ אחריהם שנית הרי הן מחוסרין צידה עדיין ופטור.

והצד צפור דרור דהיינו מין צפור שדרכה לדור בבית כמו בשדה שיודעת להשמט בזוית הבית לכל צד (ולכך נקרא דרור על שם דירה שדרה בכל מקום) אינו חייב עד שיפריחנה למגדל שהיא ניצודה בו דהיינו למגדל שאינו גדול מאד אלא הוא בענין שיוכל לתפסו שם בלי תחבולות.

והצד ארי אינו חייב עד שיכניסנו לכיפה שלו שהוא נאסר בה.

וכל הצד למקום שהניצוד מחוסר שם צידה עדיין אע"פ שהוא פטור אסור מדברי סופרים והצד ממקום שהוא מחוסר צידה שם חייב וממקום שאינו מחוסר צידה מותר לצוד לכתחלה ביו"ט אבל לא בשבת משום איסור טלטול ויש אוסרים גם משום איסור צידה מדברי סופרים:

ב הצד דבר שאינו מחוסר צידה כגון שצד צבי חיגר או זקן או חולה מחמת עייפות שהוא יגע ואינו יכול לזוז ממקומו פטור אבל אסור מדברי סופרים אבל הצד צבי ישן או סומא או חולה מחמת חום שנולד לו בגופו חייב מפני שהם עשויים להשמט כשמרגישים יד אדם ומחוסרי צידה הן:

ג המשסה כלב אחר חיה כדי שיצוד אותו פטור אבל אסור מדברי סופרים ואף בחול אסור לצוד בכלבים משום מושב לצים ואינו זוכה לראות בשמחת לויתן:

ד אין איסור צידה מן התורה אלא בדבר שיש במינו ניצוד דהיינו שדרך העולם לצוד מין זה שצד הוא כגון מיני חיות ועופות ודגים שדרך העולם לצוד מינים אלו אבל אם צד דבר שאין במינו ניצוד כגון צרעין וזבובים ויתושים וכיוצא באלו שאין דרך העולם לצוד מינים אלו מפני שאין בהם צורך אע"פ שהוא צד אותם לצורך פטור אבל אסור מדברי סופרים אפילו לצודן שלא לצורך אלא כמתעסק בעלמא.

ולכן צריך ליזהר שלא לסגור תיבה או לסתום כלי שיש בה זבובים שהרי הם ניצודים בסתימה וסגירה זו ואף שאינו מתכוין כלל לצידה מכל מקום פסיק רישיה ולא ימות הוא אלא יתן סכין או שום דבר בין הכיסוי לכלי בענין שיוכלו לצאת משם ולא יהיה פסיק רישיה ויש מקילין במקום שאם יפתח הכלי ליטלם משם יברחו שנמצא שאין כאן צידה כלל בכיסוי זה ויש לסמוך על דבריהם לענין שאין צריך לדקדק ולעיין אם יש שם זבובים ואף אם רואה בודאי שיש זבובים מפריח מה שנראה לעיניו ודיו ואינו צריך לחפש שמא נשארו עוד זבובים שכיון שהדבר ספק אם ישנן שם אין כאן פסיק רישיה:

ה מותר לפרוס מחצלת על גבי כוורת של דבורים בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ובלבד שלא יתכוין לצוד הדבורים וגם שיהא בענין שאינו מוכרח שיהיו נצודים בזה כגון שנשאר בכוורת חור שאינו מכוסה במחצלת ואפשר להם לצאת דרך שם ואפילו הוא חור קטן ומן הצד שאינו נראה לדבורים אין בכך כלום כיון שהוא אינו מתכוין לצוד ואין כאן פסיק רישיה כיון שאפשר שיצאו דרך החור קטן זה שמן הצד ואין הדבר מוכרח שלא יצאו בו אבל אם אין שם חור שאינו מכוסה במחצלת אסור דפסיק רישיה הוא.

ואף שיש מקילין בזבובים במקום שאם יפתח הכלי ליטלם משם יברחו מכל מקום כאן נקרא צידה גמורה מה שהדבורים נצודים בכוורת שלא יוכלו לצאת ממנה אע"פ שהוא לא יוכל ליטלם משם בידיו מפני שהכוורת היא מקום צידתן שדרכן להיות בכוורת והרי זה דומה לצד ארי והכניסו בכיפה שלו שאף שאינו יכול ליטלו משם בידיו שלא יברח חייב מפני שזהו מקום צידתו:

חלק ב סימן שטז צידה האסורה והמותרת בשבת סעיפים א־ה

לקוטי תורה

אך בחינות אלו של חלב ודבש עדיין לא הגיעו למעלת ומדריגת ומלאה הארץ דעה שיהיה לעתיד לבא, בבחינת דעת והרגשה ממש, משא"כ חלב ודבש הם בבחינת האמונה עדיין.

אע"פ שנצטוינו "ורעה אמונה", היינו להשתדל לקבוע את האמונה בהקב"ה בנפשותינו בבחינת דעת והרגשה, מכל מקום, בזמן הזה אי אפשר להיות זה בשלימות, דרק אדלעתיד נאמר "מלאה הארץ דעה את ה'", כי גם כשאדם מגיע לבחינת "ארץ זבת חלב ודבש" (ההגדלה בענין האמונה, עד שמתענג על ה') אין זה כלל כמו הגילוי דלעתיד.

והענין, כי הנה אנו רואים שהעולם כמנהגו נוהג בבחינת ממלא כל עלמין, שיש לכל עת כו'.

אחד ההבדלים בין אור הממלא כל עלמין לאור הסובב כל עלמין הוא, דבאור הממלא כל עלמין יש שינויי מדריגות, היות שאור זה מתצמצם בכל עולם ונברא לפי מדריגתו, משא"כ אור הסובב כל עלמין שהוא קדוש ומובדל מן העולמות אין בו שום שינויים (וכנ"ל שעליו נאמר "אני ה' לא שניתי") ונמצא בכל מקום וזמן בהשוואה.

וכך הוא גם בעבודת האדם, דכאשר אור הסובב כל עלמין מאיר ונקבע ממש בלב האדם, אזי אין בו שום שינויים בדביקותו המוחלטת אל ה'.

גילוי אור הסובב ממש יהי' רק לעתיד לבוא, ואז שוב לא תהיינה שום ירידות ועליות בעבודת בני ישראל אלא יהיו דבקים בדביקות תמידית ונצחית בו יתברך.

משא"כ עד עת קץ, בזמן הזה, שאז אין אור הסובב בהתגלות רק אור הממלא כל עלמין (שממנו הוא קיום וחיות העולם) - הרי העולם ובני ישראל הם תמיד בבחינת עליות ירידות וכו'.

[ומביא דוגמאות על הירידות והעליות במשך הדורות:]

כי הנחש הטיל זוהמא בחוה, בחינת כנסת ישראל, ובמתן תורה פסקה זוהמתן, ואח"כ בחטא העגל חזר כו', ואח"כ בימי יהושע עבדו את ה', ובימי שפוט השופטים קלקלו, ובימי דוד ושלמה היו במעלה העליונה, ואח"כ בחטא ירבעם כו'.

וכך בכל דור ודור נשתנה לפי הענין, וגם בימי התנאים והאמוראים אין זמן א' דומה לחבירו, וכל העתים משתנים והזמנים מתחלפין ומתהפכין.

והיינו לפי שהם בבחינת ממלא כל עלמין, שהם בחינת פרצוף, ראש ויד ורגל ושאר אברים, שאין אחד דומה לחבירו ופעולת האיברים משתנין. גם לפעמים כואב אחד מהאברים או נחלש כו' וכיוצא בזה שינוים מקרים.

החיות שבבחינת ממלא כל עלמין נקרא בחינת "אדם" ["הגם שאין לו גוף ולא דמות הגוף, אבל מבשרי אחזה כו', ודברה תורה כלשון בני אדם לשכך את האוזן"], דכמו שיש באדם פרצוף שלם בריבוי מדריגות חלוקות, מן הראש עד הרגל - כך למעלה יש באור הממלא כל עלמין ריבוי מדריגות חלוקות, ולפיכך גם ההנהגה דלמעלה שמצד אור הממלא כל עלמין, משתנה לעתים שונות, ובמילא גם העולמות והנבראים משתנים תמיד, בבחינת עליות וירידות.

וכן בכל אדם בפרטיות, לפעמים נופל במחשבה דבור ומעשה אשר לא טוב, ולפעמים יפול לו הרהורי תשובה ומעשים טובים, כי לכל עת וגו' ולאום מלאום יאמץ, כשזה קם כו', לא נתמלאה צור כו'.

ועל כן אל יפול לב האדם עליו בראותו שנופל כו', כי כך הוא סדר תהפוכות הזמן, ויכול הוא לחזור ולשנות את טעמו מרע לטוב.

גם האדם הוא תמיד בעליות וירידות, ולכן בראות האדם שהוא נופל ממדריגתו, עליו לדעת ש"לא יש נפילה וירידה לגמרי בנפש האדם בעבודת ה'", כי כן הוא סדר העולם מצד גדר האור והחיות של העולם מבחינת ממלא כל עלמין, שתמיד ישנם שינויים כו', וכשם שנפל בדבר לא טוב כך יכול לעלות מירידתו. ובמילא "לא יאמר אדם לנפשו נואש ח"ו ואבדה תקותו ח"ו כאשר יראה בנפשו שנופל ממדריגתו כי אחרי הנפילה קימה ואחרי הירידה עלי'".

וכל זה הוא בבחינת ממלא כל עלמין.

אך להיות בחינת סובב כל עלמין בבחינת גילוי בבחינת דעת והרגשה ממש, צריך להיות ובערת הרע וגו', שזה יהיה לעתיד לבא, שיקויים ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ.

הטעם שאור הסובב יתגלה רק לעתיד־לבוא הוא, לפי שעדיין יש רע בעולם, "וכל זמן שיש רע עדיין, לא יגורך רע כתיב.. ולכן לא תוכל הארץ להתמלאות לגמרי מאור האמיתי בבחינת סובב", דרק לעתיד שיקויים "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" אפשר להיות אור הסובב בבחינת דעת והרגשה ממש.

[להלן יבאר איך שאפילו בזמן הבית הי' "דע" בבני ישראל, ולא עוד, אלא בחינה כזו ב"דע" המנגדת לענין האמונה (ולכן לא הי' שייך אז שהאמונה בהקב"ה תקבע בנפש בבחינת דעת והרגשה ממש):]

משא"כ בזמן חורבן הבית, שבית ראשון היו בו נביאי השקר, ובית שני היה בו שנאת חנם, שהם הם בחינת זה לעומת זה כנגד בחינת אמונה שהיא למעלה מן הדעת.

ד"ה וידעת היום פרק ה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

(סב) **וזהו** אשירה לה' כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה בים פי' ע"י בחי' ב' גאות והתנשאות שבקדוש' האלקית הנ"ל שהוא ב"פ ס"ג אהיה אשר אהיה כו' כנ"ל עי"ז נשפל סוס ורוכבו כו' שהן ב"פ ג"ס דקליפה גי' סו"ס כנ"ל וזהו סוס ורוכבו שהוא בחי' מל' דקליפה כמו בקדושה דכתיב וסוס אשר רכב עליו המלך כו' כנ"ל והיינו דוקא ע"י בחי' התנשאות דיש האמיתי שנק' גאה גאה עי"ז דוקא סוס ורוכבו דקליפ' רמה בים למטה מטה בנוק' דתהומ' רבה כמ"ש קפאו תהומות כו' וכמ"ש אם תגביה כנשר כו' משם אורידך אורידך דוקא וכמארז"ל כל המגביה עצמו הקדב"ה משפילו כו' לפי שלגבי בחי' התנשאות דיש האמיתי מקורא דכולא בחי' עצמות אא"ס אין מקום כלל לבחי' התנשאות דקליפה שהוא חוצפה שבלא טעם מלכותא בלא תגא כו' וממילא יפול וכמ"ש קומה ה' ויפוצו אויביך כו' וע"כ נאמר בעמלק ראשית גוים אבל ואחריתו עדי אבד בתכלית הירידה שאין לה עליה כמ"ש משם אורידך כו' ומ"ש מבני בניו של המן כו' היינו בבחי' גאות וחוצפה שמצד הטעם שיש לה בירור בקדושה בהתנשאות אלקית דהגבהת הלב בדרכי ה' כנ"ל אבל בחי' חוצפה שלמעלה מן הטעם אין לה תיקון כלל רק איבוד ממש כי בקדוש' ה"ז בבחי' התנשאות דיש האמיתי ואין זה בקליפה כלל מאחר ששרשו אין ואפס כו' כנ"ל וד"ל (וזהו הענין שיתבאר בסמוך דכתר מל' לא ניתן ע"י המן רק בעטרה שעטרה לו אמו כנ"י דוקא כו'):

שער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד־תרט"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

ועפ"י כל זה יובן פי' הכתוב שאו את ראש כו' לגלגלתם, שבחי' ראש הוא בחי' המוחין והרצון הנולד מהם, וצריך לנשאה ולחברה לבחי' גלגלתא דחפיא כו' בחי' הרצון שלמעלה כו'. ובזה יובן כפל הפסוקים שאו שערים ראשיכם כו' ויבוא מלך הכבוד כו' שאו שערים ראשיכם כו' ויבוא מלך הכבוד כו' ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה, ובת"י פי' ששערים הראשונים קאי על תרעין דבי מקדשא, ושערים השניים קאי על תרעין דגנתא דעדן. והנה עם הנ"ל יובן דפי' שערים היינו מ"ט שע"ב ופי' שאו הוא ע"ד שאו מרום עיניכם, ופי' ראשיכם הוא בחי' התבוננות, והענין שישאו המ"ט שע"ב לבחי' מוח הבינה עד שיולד לו רצון שמצד ההבנה, ושאו שערים [הב'] הוא ע"ד שאו את ראש כו' והפי' שישאו בחי' הראשים לבחי' לגלגלתם הרצון שלמעלה כו', ועי"ז ימשיכו הב' בחי' מלך הכבוד. והענין הוא כמארז"ל

מנין שהקב"ה מתפלל שנאמר והביאותים כו' בבית תפילתי תפלתם לא נאמר אלא תפילתי כו' מאי מצלי יר"מ שיכבשו רחמי את כעסי ויגולו רחמי על מדותי, ופי' התפלה למעלה, דפי' הקב"ה הוא בחי' קדוש וברוך סובב וממלא, דפי' קדוש מובדל ולא כמו שהנשמה מחי' את הגוף שמחייהו בדרך התלבשות אבל חיות אלקי בעולמות אינו כן רק שהוא קדוש ומובדל בחי' סובב כל עלמין, ובחי' ברוך הוא בחי' ההמשכה שבתוך העולמות בחי' ממכ"ע, והממוצע המחברם הוא בחי' המדות שבהם הוא התנהגות העולמות כמ"ש כי אמרתי עולם חסד יבנה וכן צ"ל דין ורחמים, וזהו הקב"ה מתפלל הוא בחי' ההמשכה ממהו"ע שלמעלה מגדר סובב וממלא, דלית שמאלא בהאי עתיקא ולאו מכל אילין מדות איהו כלל אני הוי' לא שניתי, וזהו יר"מ שיכבשו רחמי את כעסי שעי"ז הוא המתקת הדינין ויגולו רחמי על מדותי דלאו מכל מדות כו', והתהוות החכמה למעלה הוא ע"י תפילה של מטה וכמארז"ל מט"ט קושר כתרים לקונו מתפילותיהן של ישראל וד"ל, וזהו פי' מלך הכבוד הא' היינו בחי' סובב וממלא בחי' הקב"ה וכבוד בגימ' ל"ב נ"ח, שאז האופנים אומרים ברוך כבוד ה' כו', והמשכה זו הוא ע"י בחי' הרצון התחתון, ומלך הכבוד הב' היינו בחי' הקב"ה מתפלל, ומלך הוא ע"ד המלך המרומם לבדו, ולכן הזכיר כאן ה' צבאות ומלך הכבוד סלה שכל מקום שנאמר נצח סלה ועד אין לו הפסק בחי' נצחיות דא"ס עד שיומשך גם בבחי' צבאות למטה, והמשכה זו הוא ע"י בחי' שערים הב' הרצון העליון.

וידבר ה' אל משה במדבר סיני

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

ועפ"ז יובן ענין מחצית השקל, היינו כי עשרים גרה השקל זה"ע ע"ס דאור ישר וע"ס דאור חוזר, ובעבודה א"א להגיע כ"א המחצה, וזהו מחצית השקל, ובבחי' זו שוין העני והעשיר, שגם העני יכול להגיע בעבודתו בעשר בחי' הנפש שלו, ליתן תרומה ל' ארמותא ואפרשותא כמ"ש מזה במ"א, מחצית השקל היינו עשר גרה, רק שבענין העשר אלו יש חילוקי מדרגו' ע"ס דאצי', וע"ס דבריאה ויצי' ועשי', ולכן העשיר בדעת יכול להגיע בעשר כחות נפשו לבחי' ע"ס דאצי', והעני בדעת יוכל להגיע ג"כ לעשר אמנם הם בחי' ע"ס דעשי', שהרי נשמת כ"א הוא ממל' דמל' דעשי' שבו מלובש מל' דיצי' ומל' דבריאה ומל' דאצי' כמ"ש בסש"ב פי"ח, ולכן יכול להגיע לעשר. אך מ"מ גם העשיר בדעת לא ירבה על עשר, והיינו על מספר עשר, אבל העשר גופא הם ממדריגה הגבוה יותר. ומ"מ גם העני בדעת אם שהוא אינו יכול להגיע בעבודת נפשו כ"א רק לע"ס דעשי', מ"מ לא ימעיט ממספר עשר כו'.

כי תשא את ראש בנ"י

בס"ד. (ש"פ ויקהל פ' שקלים, ל"ב).

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

לב.

הגבול הטמון בשורש האורות מתגלה בפועל על ידי ההתלבשות בכלים. ביאור הענין ד"מספר" ו"אין מספר" בעבודת ה'.

בפרק זה מסכם הרבי נ"ע את הביאור שהתחיל במאמרים הראשונים, כיצד יש שרש לאור המוגבל גם לפני הצמצום, והוא עשר הספירות הגנוזות, וכשהם יורדים על ידי הצמצום להתלבש בכלים ניכרת ההגבלה שבהם.

אמנם זה שבהתלבשותן של האורות **בהכלים נתפסו בבחינת מציאות להיות בבחינת אור החכמה וכו' אין זה מחמת הכלים לבד**, - החכמה שבספירה היא לא רק מצד הגדר של הכלי, והאור הוא פשוט לחלוטין, **כי אם מפני שהאור בעצם יש בו** גדר של **עשר ספירות, דעם**

היותם - האורות **בבחינת בלי מ"ה** (בלי מהות), כלומר שיש בהם פשיטות ביחס לכלים, **מכל מקום על ידי הכלים נעשים** האורות עצמם **בבחינת מציאות כו',**
וכמו שנתבאר לעיל פרק י"ג בענין הלל ושמאי דהסברות אצלם המה בבחינת חסד וגבורה ממש — הלל נוטה לחסד ושמאי נוטה לגבורה, **דעם היות שנעשה זאת בהשגתם** של כלי ההבנה של הלל ושמאי שזה - הלל **תופס הסברא להיתר כו'** ושמאי תופס הסברא לאסור, ואם כן לכאורה היה אפשר לפרש, שרק מצד כלי ההבנה שלהם יש התחלקות, אך מצד הסברה כפי שהיא אצל רבותיהם — שמעיה ואבטליון, הרי אין בה התחלקות של חסד וגבורה, הנה על זה אומר הרבי נ"ע: **מכל מקום הסיבה לזה** שניתן לקחת את אותה סברא ולפרש אותה באופן של 'חסד' ובאופן של 'גבורה', היא **מפני שסברת הרב כוללת חסד וגבורה בעצמה בהעלם על כן באה בהשגתם** של המקבלים — שמאי והלל, **בבחינת חסד וגבורה במציאות ממש כו',**

שבת פרשת בלק תער"ב

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרפ"ז

טו) **וְזֶהוּ** "וְאַתָּה תְּצַוֶּה", דְּעַל־יְדֵי זֶה שֶׁמֹּשֶׁה מְקַשֵּׁר וּמְחַבֵּר נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, הִנֵּה עַל־יְדֵי זֶה "וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת", דְּמֹשֶׁה הוּא הַנּוֹתֵן כֹּחַ בִּנְשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל דְּיִתְגַּלֶּה מַעֲלַת הָרֶגֶל הַנַּ"ל. דְּהִנֵּה אִתְּפַּשְׁטוּתָא דְּמֹשֶׁה בְּכָל דָּרָא, דְּמֹשֶׁה נִקְרָא רַעְיָא מְהֵימְנָא שֶׁמְּחַזֵּק אֶת הָאֱמוּנָה לִהְיוֹת "צַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה" בְּחַיּוּת פְּנִימִי, וְהַיְנוּ דְּזֶה מַה שֶּ"עַמֶּךָ כֻּלָּם צַדִּיקִים כו' נֵצֶר מַטָּעַי", שֶׁהֵם תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן, הוּא עַל־יְדֵי הָרוֹעֶה נֶאֱמָן, שֶׁהֵם רָאשֵׁי אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל הַנּוֹתְנִים כֹּחַ בִּנְשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לְחַזֵּק אֶת אֱמוּנָתָם. דְּבִזְמַן הַגָּלוּת, וּכְמוֹ בִּזְמַן הָמָן שֶׁעָמַד חַס־וְשָׁלוֹם לְכַלּוֹתֵנוּ רַחֲמָנָא־לִצְּלָן, הִנֵּה אָז דְּוִקָא עָמַד מָרְדְּכַי שֶׁהוּא שָׁקוּל כְּמֹשֶׁה וְחִזֵּק אֶת אֱמוּנָתָם לַעֲמֹד חָזָק בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה, דְּהָמָן שֶׁבִּקֵּשׁ חַס־וְשָׁלוֹם לַהֲרוֹג וּלְהַשְׁמִיד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים, אָמַר "אֵין אֲנִי שׁוֹלֵחַ יָד תְּחִלָּה אֶלָּא בְּתִינוֹקוֹת הַלָּלוּ", הִנֵּה כְּמוֹ כֵן מָרְדְּכַי לִמֵּד תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן בָּרַבִּים דְּוִקָא, וּבָזֶה דְּוִקָא הֶחֱשַׁבַּת הָאוֹיֵב וְהַמִּתְנַקֵּם. וְזֶהוּ "כָּתִית לַמָּאוֹר", דְּבִזְמַן הַגָּלוּת דְּאָז הִנֵּה כָּל אֶחָד וְאֶחָד נִשְׁבָּר וְנִדְכָּא, הִנֵּה אָז דְּוִקָא מַגִּיעִים לַמָּאוֹר עַצְמוֹ, דְּזֶהוּ לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד, שֶׁהוּא נֵר הַוָּיָ' נִשְׁמַת אָדָם, וְהַיְנוּ הַשֵּׁם הַוָּיָ' שֶׁבִּנְשָׁמָה, דִּבְגִלּוּי זֶה דְּשֵׁם הַוָּיָ' שֶׁבִּנְשָׁמָה, הִנֵּה אָז "וַהֲוָיָ' עִמּוֹ, דַּהֲלָכָה[23] כְּמוֹתוֹ בְּכָל מָקוֹם", דְּגַם בְּהַטֶּבַע יִהְיֶה הַהַנְהָגָה וְהַגִּלּוּי דִּלְמַעְלָה מִן הַטֶּבַע. וְזֶהוּ "וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים אֵת אֲשֶׁר הֵחֵלּוּ", דִּבְמַתַּן תּוֹרָה כָּפָה עֲלֵיהֶם הַר כְּגִיגִית בְּדֶרֶךְ גִּלּוּי מִלְּמַעְלָה, אֲבָל בִּזְמַן הַגָּלוּת דְּ"וַיְהִי בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ" שֶׁהוּא כְּדֶגֶמֶת "וַיְהִי בִּימֵי אָחָז", הִנֵּה כְּשֵׁם שֶׁבִּימֵי אָחָז שֶׁנָּעַל אֶת בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת בְּכַוָּנָה לְהַפִּרִידָם מֵאֲלֵקוּת חַס־וְשָׁלוֹם, הִתְחִיל מֵהַתִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן תְּחִלָּה, וְאָמַר לוֹ יְשַׁעְיָהוּ וּמָה אַתָּה מוֹעִיל, דְּסוֹף כָּל סוֹף הֲלֹא אָנֹכִי וְהַיְלָדִים אֲשֶׁר נָתַן לִי הֲוָיָ' לְאוֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּיִשְׂרָאֵל, וְהֵם הֵקִימוּ אֶת אֲשֶׁר הָרַס אָחָז, הִנֵּה כְּמוֹ כֵן בִּימֵי הָמָן, שֶׁרָצָה לְהַשְׁמִיד חַס־וְשָׁלוֹם וְחַס־וְחָלִילָה אֶת כָּל הַיְּהוּדִים, הִתְחִיל בַּתִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן תְּחִלָּה, הִנֵּה אָז דְּוִקָא עָמַד מָרְדְּכַי אִתְּפַּשְׁטוּתָא דְּמֹשֶׁה בְּכָל דָּרָא, וְהִקְהִיל קְהִילוֹת בָּרַבִּים לְחַזֵּק אֱמוּנָתָם בַּהֲוָיָ' עַל־יְדֵי לִמּוּד תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן, שֶׁהוּא יְסוֹד וְעִקָּרָא וְשָׁרְשָׁא דְּכֹלָא[לז], וְאָז דְּוִקָא קִיְּמוּ בִּמְסִירַת נֶפֶשׁ בְּפֹעַל אֶת אֲשֶׁר הֵחֵלּוּ, דְּזֶהוּ תַּכְלִית עִנְיַן הַגָּלוּת לַעֲמֹד חָזָק בְּכָל הַנִּסְיוֹנוֹת, וְזֶהוּ "וּמֵאוֹתָהּ שָׁעָה קִוִּיתִי לוֹ דִּכְתִיב כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ", דְּבִזְמַן הַגָּלוּת דְּוִקָא דְּאָז הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יְכַסֶּה אֶרֶץ בְּרִבּוּי הֶעְלֵמוֹת וְהֶסְתֵּרִים הַמּוֹנְעִים וּמְעַכְּבִים בִּיּוֹתֵר, הִנֵּה אָז דְּוִקָא נוֹתְנִים כֹּחַ מִלְּמַעְלָה לַהֲפֹךְ אֶת הַחֹשֶׁךְ לְ"אוֹר כִּי טוֹב" בְּבָנִים וּבְנֵי בָנִים עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה. וְזֶהוּ "וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הֵחֵלּוּ", דְּאֵת אֲשֶׁר הֵחֵלּוּ דְּמַתַּן תּוֹרָה קִיְּמוּ בִּפֹעַל מַמָּשׁ עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה שֶׁלָּהֶם בְּתִינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן בִּמְסִירַת נֶפֶשׁ וְזָכוּ לַגְּאֻלָּה.

קצור. יְבָאֵר דְּאִתְּפַּשְׁטוּתָא דְּמֹשֶׁה מְחַזֵּק אֶת הָאֱמוּנָה שֶׁתָּאִיר בַּפְּנִימִיּוּת, דְּבִזְמַן הַגָּלוּת וְהַגְּזֵרָה דְּכָל אֶחָד נִשְׁבָּר וְנִדְכָּא דְּזֶהוּ "כָּתִית", עַל־יְדֵי זֶה מַגִּיעִים לַמָּאוֹר דְּ"נֵר ה' נִשְׁמַת אָדָם", וְהַצָּלַת יִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן וְלִמּוּד תּוֹרָה בָּרַבִּים, דְּבִזְמַן הַגָּלוּת נוֹתְנִים כֹּחַ בִּמְסִירַת נֶפֶשׁ עַל קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת וְעַל־יְדֵי זֶה זוֹכִים לִגְאֻלָּה.

יום ה' פרשת כי תשא, פורים קטן, תרפ"ז

23) סנהדרין צג, ב.

לז. ועיקר ושורש הכל.

לקוטי דיבורים

כשכלה ק. את בדיקת כיסי, פנה אל ב. לאמר: "ועתה, חבר, עמוד ונבדוק גם אותך, ואפשר או ודאי אתה משלוחי האזרח שניאורסאן לבנות בתי טבילה, לסדר חדרים ולתמוך את הקונטררבולוציונרים, הרבנים, המלמדים ועוד הדומה להם, מהמאה השחורה".

ב. (בקור ובמתינות): "חברים, הנה כנראה אשר האזרח שניאורסאהן אינו בקי בחוקי המדינה, אבל אתם בטח יודעים את החוק - ויאמר שם ההלכה סימני הפרק וההלכה - אשר כל הבא לבקר ולעשות חיפוש - בין שלוחי המשטרה ובין שלוחי הגפא"ו וגם שלוחי אגפא"ו - צריך להראות את תעודתו עם תמונתו המעידה עליו ונוסף לזה התעודה הפרטית - מאנדאט - על מלאכותו לעשות חיפוש במעונו של איש פלוני ואם ימצא כי לרגלי שליחותו עליו לאסור את מי שהוא, הרשות נתונה לו, ותעודה זו צריכה להיות חתומה בגושפנקא של המוסד המוסר לו את המלאכות לבקר ולחפש, ובכן - מסיים ב. - הראו לי את תעודתכם ואדעה מי אתם".

ק. התקצף במאד והתחיל לצעוק: "אנכי חבר היעווסעקציא הממונה מאת - קרא בשם אחד המוסדות שאינני זוכרו - להשגיח על מהלכי גאסטיניצא זו, פקידיה, משרתיה ואורחיה, וכל המבקרים אותם, ובא אחד מן השוק כרסן, ראו - מראה באצבעו על השלחן - את הפירות שאכל, זולל בורזשוי", ויזלזל את ב., "והכלב הזה עוד דורש מאתי את תעודותי, עמוד ותן לבדוק את כיסי בגדיך ובאם לאו אתן לך מתנת יד ואטשטש את פניך המזוהמים, חזיר בן הכלב, הבו חברים קרבו אל המלאכה לעשותה, וכנראה דג שמן עלה במצודתנו", ויניח ידו על כתפו של ב. ויאמר: "גם עבורך ימצא מקום באחד ממרתפי בית המרפא ברחוב לוביאנקא".

יומן, תרפ"ז

דברי* ימי הרבנית רבקה זי"ע נבג"מ

יפי' ועדינות לבבה

1 השושנה התחילה לפרוח, ואחרי כי אלקים עזרה והתחילה לראות חיי מנוחה, חיי כבוד
2 ותפארת, יצאה ממצוקותי' וכעצת[125] נפשה אשר היתה תחילה עגומה ומרת לב מרוב התלאות
3 שעברו עלי', שרישומם הי' ניכר על פני' היפים ועיני' הנעימים, כעין ענן של חשך ותלאה, אשר
4 רבת שבעה נפשה.

5 מכל אלה היא סיפרה לי: קינדערוואַייס האָט מען מיך גיהאַלטין אַז איך פאַרשטיי ווייניק
6 דעם מצב אונזערין. מער וויא אַללע פלעגט האָבין טענות צו מיר מיין גיטיל זאָל גיזונד זאַיין,
7 וואָס נאָר אַז קיינער איז ניט גיווען אין שטוב, און די קלענערע קינדער זיינען אייך ניט גיווען,
8 פלעגט זיא אָן הייבין מיר געבין צו פאַרשטיין אונזער רחמנות, און וויא קיינעם אַרט ניט פאַר
9 אונז.

10 וחזרה כל הדיבורים והרכילות, פלוני אמר כך ופלוני אמר כך, וחשבה כי אינני מבינה את
11 כל זאת. אבל לא כן. ביני לבין עצמי הייתי נושך את בשרי ממש קודם השינה במטתי, בדמעות
12 שליש, ולא פעם ושתיים ראיתי את אמי בחלומי כאם רחמניי' שהיתה מחלקת (גיגלעט) את
13 ראשי — כל זה בחלום, כן סיפרה — ואמרה: קוה[126] לד' והוא יעזרכם.

---

*) ההערות בשוה"ג באותיות אל"ף־בי"ת הם הקטעים שנכתבו ע"י כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ בשנת תרד"ע ונשמטו על ידו כשניתנו להמעתיק (ראה "סקירה קצרה" שנדפסה בחוברת "דבר מלכות" לפרשת ויקהל). ההערות הממוספרות הם מהמו"ל.

125) וכעצת: אוצ"ל: ומעצב.

126) ע"פ משלי כ, כב.

און דאָס איז אַלץ גיווען, וואַילע איך פלעג זייער אַסך טראַכטין און ביינקען נאָך אַ מאַמעשין גלעט, און צייטין וואַייס פלעגט דאָס מיך זייער דערנעמין ביזן פינטיל האַרצין. נאָר צוריק פלעג איך זיך איבעררעכענען אַז דער אייבערשטער האָט דאָך אַזיי גיוואָלט, נוא דאַרף מען מאַכין באַיי זיך אַ רעכט, און עס פלעגט רעכט ווערין ניט וועלענ־דיקערהייט. און פלעג זעהען אַללע מאָל נאָר פאַנאַנדערשלאָגין זיך אַליין, און פלעג אויסזוכין פאַרגעסין אייף דעם, און דערפאַר פלעגט מען רעכינען אַז איך פאַרשטיי ניט אונזער מצב. איך האָב זייער גוט גיווסט אונזער רחמנות.

ובכל־זאת, בכל ימי ילדותה, מני נסעה מקרעמענטשוג, הושחר תוארה, ובריסי עיני׳ נראה תלאותי׳.

אך עתה כאשר הצדיק והחכם המופלא עלה בגורלה, הגורל הלזה השכיח כל התלאה וגרש כל ענן החושך והערפל של ימי קדם.

והיתה משתדלת בכל לבה ומאודה לעשות ככל אשר מוטל עלי׳ בחובת אשה לבעלה, ובחובת כלה לחמותה וחמי׳. לא הי׳ דבר אשר שגבה ממנה לעשותה בשביל לעשות נחת רוח להם, והידרה בכבודם על צד ההפלגה, וכל מעשי׳ היו על טהרת עדינת לב, שלא לשם פני׳ וכוונה מיוחדת, זולת הכוונה האמיתי׳ שהבינה שכן צריכים לעשות, ולעשות בזה קורת רוח לחמותי׳ וחמי׳.

ולהיותה טוב המזג באמת ואיסטניסית גמורה, לכן הידרה גם בענינים חיצונים לגמרי בהנוגע בכבודם.

שמעתי ממנה כמה פעמים שהיא מלידתה היתה אַ געלינקטע, היינו שהיתה עושה כל מלאכה בידה השמאלית (שאצלה השמאלית היתה כמו הימין של כל אדם), ומילדותה היתה אוכלת ג״כ בידה השמאלית. כשבאתה לבית כ״ק רבינו, והיתה סמוכה על שולחנם, ומנהגם הי׳ כי היא היתה אוכלת עם כבוד חמותה הרבנית מרת חי׳ מוסיא ע״ה (וכ״ק אאזמו״ר מוהר״ש הי׳ אוכל עם כ״ק אאזמו״ר אביו) והיתה מקום מושבה אצל השולחן בשעה שהי׳ סועדת מימין כבוד חמותה, ואם־כן כפי ההרגל שלה היתה צריכה לאכול בהיד שהיתה לצד כבוד חמותה, ואין זה דרך ארץ כל־כך, הרגילה את־עצמה לאכול ביד ימינה, ככל אדם, אף שהי׳ זה כבד במאד (וכמובן שלהרגיל את־עצמה באופן אחר מכמו שהורגלה במשך שנים רבות, ועוד בימי הילדות, ומה בדבר טבעי שהוא מן הלידה, לזה צריכים תוספת כח ודעת חזק להרגיל כן ועד היום (כן היתה [...] יותר ומכל־מקום לפי שהרגלתי את־עצמי אז, נשאר כן) וכהיום הנני אוכלת ו[עושה] שאר מלאכות בידי הימנית).

מזה נראה עד כמה גדלה הכבוד וההדר שהרגישה לכבוד חמותה וכמה פעמים הגידה לי אשר לא הי׳ אף דבר קל שבקלים שידעה שזה רצון כבוד חמותה הרבנית ולא קיימה, ומכל־שכן רצונו [של] כבוד חמי׳ כ״ק רבינו, ורצון כבוד אישה כ״ק אאזמו״ר מוהר״ש, שהיו קדושים לה ממש.

והיתה תמיד גרה עמהם יחד, ולא היתה מתערבת עצמה בשום־אופן בעניני הדיוט... ואדרבא, השתדלה בכל לבה להיטיב לכל מי שאפשר, וכל מעשי׳ בענין זה היתה ע״י כ״ק אישה הרה״ק, למען שלא ידע איש מזה.

ובכן, ימי המנוחה פעלו עלי׳ הרושם האמיתי, והיתה כמטר על תלמי פרחים, השושנה הלזו ביפי׳ ומזיגת רוחה ועדינת לבה, התחילה לפרוח.

ואשת חיל עטרת בעלה[127], וכמו שכבוד אישה כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש הצטיין על שאר אחיו בהצטיינות בלתי משוערה כפי המפורסם, כן אף היא עלתה במעלות ההצטיינות בנעימות רוחה במעלות מופלגות, אשר זך נשמתה וטהרת רוחה שכנו וקוננו [ע]ל פני' היפים.

ואם בימי זקנותה הוד פני' הצטיין מאד שהיתה לה יופי בלתי מתואר והדר נעלה, ומה גם בימי ילדותה, אשר כל אדם במבחר שנותיו הוא יפיו האמיתי, ואף גם היא בעת ההיא, בתחלת ימי מבחר ימי', האירה כשושנה פורחת.

מחצבת הוד מדותי' המאמר[128] אין אשה כורתת ברית אלא למי שעושאה כלי, התקיים במלוא מובן תוכנו בהמזג הקדוש הלזה. האשה הטובה הלזו כל מעיינה היתה לעשות רצון צדיק, ומיום התחברה אליו כל לבה ונפשה שמה להטיב מעשי'...

ואף גם כבוד אישה כ"ק אאזמו"ר האציל מרוחו אלי', אשר נוסף על מדותי' הטבעים בטבע תולדותה, הי' מורה לה דרך בהזדככות מדותי'. והי' מפזר לה כסף לעשות בהם כחפצה, והחזיקה את אחותה ואחי' הקטנים ממנה (כי אחותה דודתינו מרת צ"ג תחי' לא נדרש לה עזרתה, כי כ"ק רבינו אאזמו"ר אדמו"ר הרב צמח צדק מני אז (שנתנה מחילה מקרב לבבה, כמבואר לעיל[129]) שם לבו הטהורה ונפשו הק' עלי' להיטיב עמה, ועשה שידוך עבורה עם איש נכבד[130] מעיר אַמאַראָוויץ (פלך מאָהליוו), שהי' גביר גדול, והמצטרך להחתונה נתן כ"ק רבינו כבוד דודה הרה"ק, ובכן לא היתה דרושה לה עזר אחותה כבוד א"ז הרבנית ע"ה) בכל הנדרש להם... לכלכלתם, להשיאם ולראות חיים.

ומלבד כל אלה האציל כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש רוחו על רעייתו לכלכלה במזון רוחני כפי דרישת מצב נפשה הטהורה אשר [...] כל דבריו והנהגותיו.

שמעתי ממנה כמה פעמים: ער (כן הייתה קוראת את כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש. לפעמים כאשר הי' מדברת אלי היתה אומרת זקניך, ואם היתה דוברת אל אחד בני' או בנותי' היתה אומרת: דער טאטע. ובכל אופן לא היתה מזכרת שמו בפירוש[131]) עליו־השלום פלעגט מיך לערנען וויא אַ קינד, און וואָס ער האָט מיר גיזאָגט פלעג איך גאָרניט איבערטראַכטין (כלומר להרהר בזה אם לעשות כן אם־לאו), אַזיי דאַרף זיין.

והי' מספר לה מכל הענינים. כמה פעמים סיפר לה גם מענינים פנימיים מעניני הכלל והפרט, ובפרט מעניני... להראות לה המדות לא טובים שתגאל בהם, ולפעמים כשהי' נמצא איזה מדה טובה הי' מראה לה ביחוד להתלמד הטוב. ועוררה בכל עת להתלמד על טוב ההנהגה, והי' מקרב אותה ביותר בסיפורו לה את אשר שמע מכבוד אבי' אודותה. אשר כל אלה פעלו רושם נעלה על ילדות רוך תלמי לבבה העדינה, והיתה מוסיפה מאורם באור דרכי' הטובים. ובאופן כזה הזדככו נועם מדותי' ונחצבו בהם הודן האמיתי גם בהנהגה היותר קלה.

אנו יכולים לדון על גודל מעלת טוהר נפשה, ורום מהות התמסרותה לכבוד אישה כ"ק אאזמו"ר, אשר מיום ידע אותה לא הרשה בנפשה לישב בפניו, ואם הוא יוצא לחדרה והיא יושבת היתה עומדת מלוא קומתה עד שהוא הי' יושב ואז ישבה ג"כ. פעם היתה לה כאב ברגלה ולא יכלה לעמוד ונכנס לחדרה, בכל־זאת עמדה עד שגער בה, ולא הועיל[132]. עד כמה גדלה רוח

127) משלי יב, ד.
128) סנהדרין כב, ב.
129) ע' כג.
130) הרב זאב וואָלף לעמפערט (ראה לעיל הערה 70).
131) ראה גם מהרי"ל ליקוטים ס"א. כנסת הגדולה אה"ע בתחילתו. שדי חמד מערכת כ כלל קד.
132) ראה שיחת יז מרחשון תרצ"ג (תורת מנחם רשימת היומן ע' ערב): "הכבוד מהרשנ"ע לזוגתו הי' במאד מאד, וגם

הבנתה והשגתה במהות מעלת כבוד אישה והתמסרותה אליו, ומה גם לכבוד חמותה וכבוד חמי' שנזהרה בכבודן ככבוד אלקים ממש.

חיבה יתירה נודעת לה מאת כבוד חמותה וכבוד חמי', כ"ק רבינו, על כל שאר בני גילה, כלות כבוד רבינו. בימים ההם, והנה כ"ק אאזמו"ר רבינו במבחר ימיו, ימי האדם, לראות חיי נחת מזרעו ויוצאי חלציו,

(כי רבינו אז בשנות סג־סז לימי חייו, והי' במבחר גבורתו[133], כפי הידוע מהמעשה שהיותו דר בחצר, אין הויף, אחר השריפה (תרי"ז[134]) ויצא מן החלון להכרם (שהי' סביב בית דירתם) עם כסא וספר בידו בעצמו שלא עזרו איש, אַליין אַראָפּגישפּרונגען), כפי המתנה אשר יחן ה' המטיב לכל אדם כפי גזירת חכמתו ורצונו ית', ובפרט כ"ק רבינו אשר חוננו ה' בשבעה בנים[63] ושתי בנות[64], והרוב בנים היו להם כבר ילדים (מהם שהיו להם נכדים), באופן שבני המשפחה רבו אז לשמחת לבבם עטרת תפארת נקודת המשפחה הוא כ"ק רבינו...

אף חכמתה עמדה לה[135] ונסגה אחור מכל מיני התערבות הענינים האלו, אדרבא הוסיפה להלוך בצעדים יותר גדולים בטוהר לבבה, ובזה מצאה חן בעיני כבוד חמי' וכבוד חמותה האשה הגדולה ונצורת לב בת כ"ק אדמו"ר האמצעי,

אשר כאיש גבורת לבבה כנודע לכל, וגם את החסידים היותר גדולים שמה עבודתם לאַל, באמרה אליהם: כמוכם היום, הגדולים והמפורסמים, כזבובי קיר הנכם לעומת חסידי אבי, אשר בחכמתם וגבורת לימודם האירו והבריקו תבל, וכאין ואפס הנכם לגביהם. היא היתה שופכת עליהם רותחים באמור מי מהם איזה ענין אשר לא הי' נראה לה.

פעם אמרה להחסיד ר' זאב (וועלויל) ווילענקער[136]: לכם צריכים להגיד חסידות, אַז מיא זאָגט אַייך ניט ווייסט איהר גאָר נישט. אַליין פאַרשטעהט מען ווייניג. דעם טאַטינ'ס חסידים פלעגט זיין גינוג איין חסידות אייף אַסך צאַייט, און אַייך דאַרף מען כסדר זאָגין (וזה הי' בזמן שכ"ק רבינו הרגיש את־עצמו משך איזה חדשים שלא בקו הבריאות, והוא בא אז ודרש שיגידו לו חסידות, והיתה בתערומות עליו).

כאשר נסעה כבוד אחותה מרת מנוחה רחל[60] לארץ הקודש[137], נסעה דרך קרעמענטשוג, ושמעה כי לא נתנו לה הכבוד כפי שחשבה היא. ובבוא החסידים הגדולים מקרעמענטשוג לליובאַוויטש, קראה אותם וגערה בהם: הזאת היא הגמול שאתם גומלים לאבי? חצופי פנים! עם כח מי אתם מתפללים? עם כח מי אתם לומדים? הלא מכל אשר לאבינו עשיתם את כל הכבוד הזה[138], להיות חסידים בעלי תפלה ותורה. וכאשר נסעה בת אבי דרך מחנכם, הייתם איש

הכבוד ממנה לו הי' באופן נעלה לא ישבה לפניו וכו'".

וראה "רשימות דברים" לר"י חיטריק, הוצאת תשס"ט, ע' 157 — בשם המשפיע הרה"ח ר' שמואל גרונם אסתרמן ע"ה, שפעם בצאתה מחדר שבה דיברה עם אדמו"ר מהר"ש, נסגרה הדלת על קצה שמלתה, ומאחר ולא חפצה להקיש בדלת להטריחו — נשארה שם כל הלילה, וכשפתח אדמו"ר מהר"ש את הדלת מצאה.

133) ראה גם שיחת יט כסלו תרצ"ג (לקו"ד ח"א טז, ב).

134) לפי מ"ש כאן בהמשך הרשימה, היתה השריפה הגדולה שבה נשרף גם ביתו של הצ"צ — בחודש אלול תרט"ז (ראה לקמן ע' לג הערה 158. וש"נ), וכאן הכוונה לציין את מועד מגוריו במקום אחר (שהי' נקרא "החצר") בשנה שלאח"ז.

135) ע"פ קהלת ב, ט.

136) ר' זאב וואָלף ווילענקער. ראה אודותו — "התמים" חוברת ו ע' ח [רעא, ב] ואילך. ע' צ [שיב, ב]. ספר השיחות תש"ח ע' 207.

137) ברשימת רבינו ("יגלה אור" למכתבי כ"ק אדמו"ר מהורש"ב להרש"ז סלונים): "ובכן, בנסוע חתן רבינו האמצעי הרה"ח ר' יעקב כולי, ובתו זו הדודה מנוחה רחל בת רבינו האמצעי, לאה"ק ת"ו בשנת תקפ"ט בערך*, התיישבו בעיה"ק חברון ת"ו". וראה גם ספר השיחות תש"ד ע' 22.

138) ע"פ ויצא לא, א.

*) ראה "תולדות חב"ד בארץ הקודש" ע' עח.

איש במקומו, זה מתפלל וזה עוסק בעסקו, העל זה עבד אבי עליכם, ועל זה הניח כחותיו בכדי שתתגדלו לגסי רוח ועזי פנים? וריחקה אותם בכל המיני ריחוק. וכאלה רבות.

הנה האשה הגבורה הלזו נסכה חסד אל כלתה כבוד א"ז הרבנית נ"ע, כי מעשי' הטובים ועדינת לבבה לקחה את לבביהם וקירבה את רוחה אלי' ביותר, והיתה מספרת לה מכל הענינים, והיתה מלמדת אותה כל הענינים בהליכות בית, והיתה מוסרת לה המפתחות בכלכלת הבית.

וכמה פעמים הפליגה בשבחה לפני כבוד אישה כ"ק רבינו הקדוש, וביותר לפני כבוד בנה כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש, לאמר לו כי נהנית היא מהנהגת כלתה זו. ולא הזדמן אפילו פעם אחת שתהי' בקפידא עלי'... ואדרבא קירבה בכל מיני התקרבות.

וחיבה יתירה נודעת לה מאת כבוד חמי' כ"ק רבינו, שהי' מתעניין אודותה בכל עניני' אף בדברים קטני הערך.

והנה אז הי' המנהג כי בבקר אחר התפלה היו סועדים סעודת שחרית סעודה קלה (כי סעודת צהרים היו אוכלים בשעה השני' או השלישית ביום), והיו נותנים לחם וסמעטענע[139]. ופעם שמע כי כבוד א"ז הרבנית נ"ע לא אכלה, ושאל לסיבת הדבר, והגידו לו כי אינה יכולה לאכול סמעטענע, ונתן צו להמשרת אשר עבור כבוד א"ז הרבנית ע"ה יתנו חמאה, וכבוד חמותה התאוננה על־זה, כי בזה הלא יוגדל ההוצאה. והשיב: זיא איז אַ איידעלע בעצם, וצריכים להפליגה מהשאר בכל עניני אכילה.

וכמו־כן הי' מקרבה בקירוב נעלה במתנות גדולות, ע"י כבוד בנו, כבוד אישה הרה"ק, מתנות גדולות לקנות תכשיטים והדומה, רק שלא חפץ שידעו שאר הבנים מזה ויקנאו לה, והוא שנא זאת במאד, והי' מונע בכל לבו ומאודו הסיבות שהיו יכולים להביא תוצאות קנאה. אך זה ראו הכל כי אותה הכירו לשבח יתר על כולם.

בהמשך הדברים יבואו עוד סיפורים שונים אשר יוכיחו זה[140].

139) = שמנת.

140) לא הגיע לידינו.

אגרות קודש

ב"ה ב' כ"ב שבט תרפ"ב

כבוד ידידי היקר וו"ח אי"א מוהר"ר

אליקים פייוויש שי' וואלף

שלום וברכה,

כבר כתבתי לידידי ולא קבלתי ממנו שום מענה עדיין, ולא ידעתי סיבת הדבר.

בזה הנני שולח מכתב לידידינו הד"ר פנחס שי' כהן, ויקרא נא את האמור בו, וישלח נא את המכתב אליו בהקדם האפשרי.

והי' ברכה כאו"נ והדו"ש, ידידו.

אג"ק מוהריי"צ כרך יד

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שבעה עשר לעומר עמ' א

בציצות יותר מִכָּל מִינֵי צִבְעוֹנִין. מִפְּנֵי שֶׁהַתְּכֵלֶת דּוֹמֶה מראיתו לַיָּם, וְיָם דּוֹמֶה הוא במראהו לָרָקִיעַ, וְרָקִיעַ דּוֹמֶה לְכִסֵּא הַכָּבוֹד. שֶׁנֶּאֱמַר לגבי הרקיע "וַיִּרְאוּ אֵת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לָטֹהַר", וּכְתִיב לגבי כסא הכבוד "כְּמַרְאֵה אֶבֶן סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא", הרי שהספיר שהוא הרקיע דומה לכסא הכבוד.

משנה. המשנה מבארת דיני כתיבת מגילת סוטה הנכתבת בספר שהוא קלף. אֵינוֹ כּוֹתֵב אותה לֹא עַל הַלּוּחַ של עץ, וְלֹא עַל הַנְּיָיר העשוי מעשבים שכותשים אותם ומדבקים אותם בדבק, ונעשה כעור שניתן לכתוב עליו, וְלֹא עַל

פרק ב׳ משנה א

רַבִּי אוֹמֵר, אֵיזוֹ הִיא דֶרֶךְ יְשָׁרָה שֶׁיָּכוֹר לוֹ הָאָדָם, כָּל שֶׁהִיא תִּפְאֶרֶת לְעוֹשֶׂיהָ וְתִפְאֶרֶת לוֹ מִן הָאָדָם. וֶהֱוֵי זָהִיר בְּמִצְוָה קַלָּה כְּבַחֲמוּרָה, שֶׁאֵין אַתָּה יוֹדֵעַ מַתַּן שְׂכָרָן שֶׁל מִצְוֹת. וֶהֱוֵי מְחַשֵּׁב הֶפְסֵד מִצְוָה כְּנֶגֶד שְׂכָרָהּ, וּשְׂכַר עֲבֵרָה כְּנֶגֶד הֶפְסֵדָהּ. הִסְתַּכֵּל בִּשְׁלֹשָׁה דְבָרִים וְאֵין אַתָּה בָא לִידֵי עֲבֵרָה, דַּע מַה לְּמַעְלָה מִמְּךָ, עַיִן רוֹאָה וְאֹזֶן שׁוֹמַעַת, וְכָל מַעֲשֶׂיךָ בַּסֵּפֶר נִכְתָּבִין:

נקודות משיחות קודש

השאלות במשנתנו: א. "איזו היא דרך ישרה" - הרי מובן מאליו שהדרך הישרה היא דרך התורה, ומקרא מלא דיבר הכתוב[1]: "כי ישרים דרכי ה'". ב. "שיבור (שיברור, רע"ב) לו האדם" - כלום זהו דבר שניתן לאדם עצמו לברר ולהחליט בשכלו? הרי על זה ניתנה לנו התורה! ג. "כל שהיא תפארת לעושי' ותפארת לו מן האדם" (שיהא נוח לו ויהיו נוחין בני אדם ממנו, רע"ב) - כיצד אפשר לומר שבחירה והחלטה זו תלוי' בכך שאדם מרגיש שהנהגה מסויימת יפה, טובה ונוחה (לו ולאחרים). ומה גם שרבי[2] מדייק "**כל** שהיא תפארת", שמשמעו שכל דבר שהוא "נוח לו" הוא הדרך הישרה!

והביאור:

איזו היא דרך ישרה - מהי השלימות בקיום המצוות, שהן דרך ישרה ("כי ישרים דרכי ה'"),

שיבור לו האדם - כאשר **האדם** בוחר בהן, הוא מקיים אותן לא רק מתוך קבלת עול, אלא הוא מבין בשכלו כיצד הן "דרך ישרה" ובוחר בהן. שכן, למרות שיסוד כל התורה הוא קבלת עול מלכות שמים, בזה בלבד עדיין לא די, אלא על האדם להבין ולהרגיש בשכלו ומדותיו את הטוב, היוקר והנחיצות של התורה. וגם נפשו הבהמית צריכה להבין ולהרגיש זאת, כנאמר[3] "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך" (בשני יצריך, רש"י).

כל שהיא תפארת לעושי' - יש לקיים את התורה כך שיהי' ניכר שהיא מפארת ומאירה את מקיים המצוה.

ותפארת לו מן האדם - החיות והטוב טעם בעסק התורה והמצוה צריכים להיות עד כדי כך, שגם האנשים שסביבו רואים על ידו את יופי התורה.

והנה, ענין זה (שגם השכל יבין את יוקר התורה) הוא שלב שני; ראשית חכמה היא קבלת עול, ורק לאחר מכן יש להשתדל להגיע לידי הבנה שכלית. וזהו אחד הרמזים בכך שמשנתנו מופיעה בתחילת פרק שני: התחלת פרק ראשון היא "משה קבל תורה מסיני", שבזה מודגש קיום התורה מתוך קבלת עול, היות שכך קבל משה מסיני; ולאחר מכן בא השלב השני, בחירה שכלית בתורה - "שיבור לו האדם".

לפי זה יומתק מה שפרק ראשון נלמד בכל שנה בחודש הראשון, ניסן (בשבת האחרונה של חודש זה), ואילו פרק שני נלמד בחודש השני, אייר (בשבת הראשונה שבו). שכן, הנושא המרכזי של חודש ניסן הוא - יציאת מצרים, שבאה מלמעלה, לא על ידי עבודת האדם; וזה מתאים לנקודה המודגשת בתחילת הפרק הראשון, "משה קבל תורה מסיני", קיום התורה מצד ציווי מלמעלה. ואילו עבודת חודש אייר היא ספירת העומר, עבודת האדם בבירור וזיכוך הנפש הבהמית; ונקודה זו מתאימה לפרק שני, "שיבור לו האדם".

לפי האמור יש לבאר גם המשך המשנה - "והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה", שיש לדקדק בזה: לכאורה אין כאן מילי דחסידותא? אלא, התנא אינו מדבר מצד קבלת עול, שלגבה אין הבדל בין קלה לחמורה, אלא מצד השכל והרגש, שלגביהם יש הבדל בין קלה לחמורה; והוא מלמדנו, שאמנם זו קלה וזו חמורה, אך למרות זאת יש ליזהר בקלה כבחמורה, שכן שלימות העבודה היא כאשר גם השכל והרגש חדורים עם קבלת עול.

והנה, בעומק יותר יש לומר, שב"יבור לו האדם" עצמו ישנן שתי דרכים כלליות, היינו שניתן לזכך את הנפש הבהמית ולהגיע לדרגת "יבור לו האדם" בשני אופנים, והדרך הישרה היא - "כל שהיא תפארת לעושי'".

דרך אחת היא - שהאדם נלחם בחושך של נפשו הבהמית, באמצעות תעניות וסיגופים וכיוצא בהם, המחלישים ומבטלים את התאווה לתענוגי העולם, ומביאים לזיכוך הגוף והנפש הבהמית. דרך זו היא אמנם דרך על פי תורה, אולם איננה "דרך ישרה", בבחינת "אשר עשה האלקים את האדם ישר"[4] שכן היא תוצאה של חורבן (בית המקדש). ובלשון הרמב"ם[5] שסיבת התעניות היא "הצרות שאירעו בהן, כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי תשובה" על החטאים שגרמו לחורבן. ואף בתענית פרטית כך - יש לצום "בזמן שתבוא צרה", הבאה "בגלל מעשיהם הרעים"[6]. וכדברי הרמב"ם[7], שמי שאומר ש"לא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא ישא אשה ולא ישב בדירה נאה" - הרי זו "דרך רעה ואסור לילך בה"[8].

הדרך השני', שהיא דרך ישרה, היא - הוספת אור וטוב וקדושה. האדם אינו עוסק רק בשבירת הגוף והנפש הבהמית בלבד, אלא הוא מסביר להם כיצד שמירת התורה והמצוה טובה בשבילם ("תפארת לעושי' ותפארת לו מן האדם"), עד שגם הם יבינו וירגישו זאת, והוא מנצל אותם להוספה בעבודת ה' (כגון באכילה לשם שמים וכיוצא בזה). ואז נדחה בדרך ממילא החושך והרע של הנפש הבהמית, והיא מתבררת. וכמבואר בחסידות[9] שבדורות אלו אין להרבות בתעניות, אלא "עזוב תעזוב עמו"[10]. וחסידות מסבירה את יוקר התורה ונחיצותה כך שגם הנפש הבהמית מסוגלת להבין זאת. הדרך הישרה היא, איפוא, שבמצבו בהווה (עם גוף ונפש בהמית שעדיין לא נתבררו) - יעסוק אדם בתורת החסידות, ולימוד זה יתן לו את ההסברים הנכונים, כך שגם גופו ונפשו הבהמית ירגישו שהתורה היא דרך טובה וישרה[11].

---

1) הושע יד, י. 2) להעיר שבמשנה הבאה נקרא רבי יהודה הנשיא (ראה שבת לב, ב שרבי יהודה הנשיא היינו רבי). ואכ"מ. 3) ואתחנן ו, ה. 4) קהלת ז, כט. 5) הלכות תעניות רפ"ה. 6) שם רפ"א. 7) הלכות דעות רפ"ג. 8) ומה שמצינו בצדיקים מסויימים (שעבודתם היתה בדרך ישרה) שפרשו מכמה עניני העולם - יש לומר, שפרישות זו אינה צער אצלם, אלא חלק מטבעם. 9) אגה"ת פ"ג. 10) ראה הוספות לכתר שם טוב סט"ז. 11) ספה"ש תשמ"ח ח"ב עמ' 419.

פרשת אמור

כא א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל־הַכֹּהֲנִים
בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לְנֶפֶשׁ לֹא־יִטַּמָּא
בְּעַמָּיו: ב כִּי אִם־לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו לְאִמּוֹ
וּלְאָבִיו וְלִבְנוֹ וּלְבִתּוֹ וּלְאָחִיו: ג וְלַאֲחֹתוֹ
הַבְּתוּלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ
לָהּ יִטַּמָּא: ד לֹא יִטַּמָּא בַּעַל בְּעַמָּיו לְהֵחָלוֹ: ה
כתיב לא־יִקְרְחָה קרי לֹא־יִקְרְחוּ קָרְחָה בְּרֹאשָׁם
וּפְאַת זְקָנָם לֹא יְגַלֵּחוּ וּבְבְשָׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ
שָׂרָטֶת: ו קְדֹשִׁים יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא יְחַלְּלוּ
שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת־אִשֵּׁי יְהוָה לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם
הֵם מַקְרִיבִם וְהָיוּ קֹדֶשׁ: (לו) ז אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה
לֹא יִקָּחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ
כִּי־קָדֹשׁ הוּא לֵאלֹהָיו: ח וְקִדַּשְׁתּוֹ כִּי־אֶת־לֶחֶם
אֱלֹהֶיךָ הוּא מַקְרִיב קָדֹשׁ יִהְיֶה־לָּךְ כִּי קָדוֹשׁ
אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם: ט וּבַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תָחֵל
לִזְנוֹת אֶת־אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף: ס
י וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו אֲשֶׁר־יוּצַק עַל־רֹאשׁוֹ |
שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּא אֶת־יָדוֹ לִלְבֹּשׁ אֶת־
הַבְּגָדִים אֶת־רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם:
יא וְעַל כָּל־נַפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֹא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא
יִטַּמָּא: יב וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יְחַלֵּל אֵת
מִקְדַּשׁ אֱלֹהָיו כִּי נֵזֶר שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהָיו עָלָיו
אֲנִי יְהוָה: (ישראל) יג וְהוּא אִשָּׁה בִּבְתוּלֶיהָ יִקָּח:
יד אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה אֶת־אֵלֶּה לֹא יִקָּח
כִּי אִם־בְּתוּלָה מֵעַמָּיו יִקַּח אִשָּׁה: טו וְלֹא־יְחַלֵּל
זַרְעוֹ בְּעַמָּיו כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשׁוֹ: ס

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות חכ"ז ע' 165)

אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים . . וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם (כא, א)

אֱמוֹר, וְאָמַרְתָּ - לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים (רש"י)

"לְהַזְהִיר" הוּא גַּם לְשׁוֹן זֹהַר וָאוֹר, וּמִכָּאן הוֹרָאָה שֶׁכַּאֲשֶׁר הַגְּדוֹלִים מַשְׁפִּיעִים עַל הַקְּטַנִּים, צְרִיכִים הֵם לַעֲשׂוֹת זֹאת בְּאֹפֶן שֶׁל "יָמִין - מְקֹרֶבֶת" דֶּרֶךְ שֶׁל זֹהַר וָאוֹר. וּלְמַעַט בְּהַשְׁפָּעָה בְּדֶרֶךְ שֶׁל "שְׂמֹאל - דּוֹחָה". עַל פִּי זֶה יֻמְתַּק לְשׁוֹן הַפָּסוּק "אֱמוֹר.. וְאָמַרְתָּ" וְלֹא "דַּבֵּר", כִּי 'דִּבּוּר' הוּא לָשׁוֹן קָשֶׁה, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן אֲמִירָה הִיא לָשׁוֹן רַכָּה.

שני טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: יז דַּבֵּר אֶל־
אַהֲרֹן לֵאמֹר אִישׁ מִזַּרְעֲךָ לְדֹרֹתָם אֲשֶׁר יִהְיֶה
בוֹ מוּם לֹא יִקְרַב לְהַקְרִיב לֶחֶם אֱלֹהָיו: יח כִּי
כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב אִישׁ עִוֵּר אוֹ
פִסֵּחַ אוֹ חָרֵם אוֹ שָׂרוּעַ: יט אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־יִהְיֶה
בוֹ שֶׁבֶר רָגֶל אוֹ שֶׁבֶר יָד: כ אוֹ גִבֵּן אוֹ דַק אוֹ
תְבַלֻּל בְּעֵינוֹ אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ מְרוֹחַ אָשֶׁךְ:
כא כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם מִזֶּרַע אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֹא
יִגַּשׁ לְהַקְרִיב אֶת־אִשֵּׁי יְהוָה מוּם בּוֹ אֶת לֶחֶם
אֱלֹהָיו לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב: כב לֶחֶם אֱלֹהָיו מִקָּדְשֵׁי
הַקֳּדָשִׁים וּמִן־הַקֳּדָשִׁים יֹאכֵל: כג אַךְ אֶל־
הַפָּרֹכֶת לֹא יָבֹא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִגַּשׁ כִּי־מוּם
בּוֹ וְלֹא יְחַלֵּל אֶת־מִקְדָּשַׁי כִּי אֲנִי יְהוָה
מְקַדְּשָׁם: כד וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
וְאֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ **כב** א וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
וְיִנָּזְרוּ מִקָּדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם
קָדְשִׁי אֲשֶׁר הֵם מַקְדִּישִׁים לִי אֲנִי יְהוָה: ג אֱמֹר
אֲלֵהֶם לְדֹרֹתֵיכֶם כָּל־אִישׁ | אֲשֶׁר־יִקְרַב מִכָּל־
זַרְעֲכֶם אֶל־הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
לַיהוָה וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מִלְּפָנַי אֲנִי יְהוָה: ד אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא
צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהָר
וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל־טְמֵא־נֶפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־תֵּצֵא
מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זָרַע: ה אוֹ־אִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל־
שֶׁרֶץ אֲשֶׁר יִטְמָא־לוֹ אוֹ בְאָדָם אֲשֶׁר יִטְמָא־לוֹ
לְכֹל טֻמְאָתוֹ: ו נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע־בּוֹ וְטָמְאָה
עַד־הָעָרֶב וְלֹא יֹאכַל מִן־הַקֳּדָשִׁים כִּי אִם־רָחַץ
בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם: ז וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר וְאַחַר יֹאכַל
מִן־הַקֳּדָשִׁים כִּי לַחְמוֹ הוּא: ח נְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא
יֹאכַל לְטָמְאָה־בָהּ אֲנִי יְהוָה: ט וְשָׁמְרוּ אֶת־
מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא־יִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא וּמֵתוּ בוֹ כִּי
יְחַלְּלֻהוּ אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם: י וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל
קֹדֶשׁ תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ: יא וְכֹהֵן

כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ וִילִיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ: יב וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הִוא בִּתְרוּמַת הַקֳּדָשִׁים לֹא תֹאכֵל: יג וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל־בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹּאכֵל וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ: יד וְאִישׁ כִּי־יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת־הַקֹּדֶשׁ: טו וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת־קָדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר־יָרִימוּ לַיהוָה: טז וְהִשִּׂיאוּ אוֹתָם עֲוֹן אַשְׁמָה בְּאָכְלָם אֶת־קָדְשֵׁיהֶם כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות ח"ז ע' 151)

אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים . . וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם (כא, א)

אֱמוֹר, וְאָמַרְתָּ - לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים (רש"י)

"לְהַזְהִיר" הוּא גַּם לְשׁוֹן זֹהַר וָאוֹר, לְלַמְּדָנוּ שֶׁכַּאֲשֶׁר מַשְׁפִּיעִים הַגְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים, נוֹסָפִים תּוֹסָפוֹת שֶׁל זֹהַר וָאוֹר בַּגְּדוֹלִים עַצְמָם.

שלישי יז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: יח דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ לְכָל־נִדְרֵיהֶם וּלְכָל־נִדְבוֹתָם אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה לְעֹלָה: יט לִרְצֹנְכֶם תָּמִים זָכָר בַּבָּקָר בַּכְּשָׂבִים וּבָעִזִּים: כ כֹּל אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם לֹא תַקְרִיבוּ כִּי־לֹא לְרָצוֹן יִהְיֶה לָכֶם: כא וְאִישׁ כִּי־יַקְרִיב זֶבַח־שְׁלָמִים לַיהוָה לִפְלֹא־נֶדֶר אוֹ לִנְדָבָה בַּבָּקָר אוֹ בַצֹּאן תָּמִים יִהְיֶה לְרָצוֹן כָּל־מוּם לֹא יִהְיֶה־בּוֹ: כב עִוֶּרֶת אוֹ שָׁבוּר אוֹ־חָרוּץ אוֹ־יַבֶּלֶת אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת לֹא־תַקְרִיבוּ אֵלֶּה לַיהוָה וְאִשֶּׁה לֹא־תִתְּנוּ מֵהֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לַיהוָה: כג וְשׁוֹר וָשֶׂה שָׂרוּעַ וְקָלוּט נְדָבָה תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ וּלְנֶדֶר לֹא יֵרָצֶה: כד וּמָעוּךְ וְכָתוּת וְנָתוּק וְכָרוּת לֹא תַקְרִיבוּ לַיהוָה וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ: כה וּמִיַּד בֶּן־נֵכָר לֹא תַקְרִיבוּ אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־אֵלֶּה כִּי מָשְׁחָתָם בָּהֶם מוּם בָּם לֹא יֵרָצוּ לָכֶם: ס כו וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כז שׁוֹר אוֹ־כֶשֶׂב אוֹ־עֵז כִּי יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לַיהוָה: כח וְשׁוֹר אוֹ־שֶׂה אֹתוֹ וְאֶת־בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד: כט וְכִי־תִזְבְּחוּ זֶבַח־תּוֹדָה לַיהוָה לִרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחוּ: ל בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל לֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר אֲנִי יְהוָה: לא וּשְׁמַרְתֶּם מִצְוֹתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה: לב וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם: לג הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות ח"ב ע' 679)

אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים . . וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם (כא, א)

אֱמוֹר, וְאָמַרְתָּ - לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים (רש"י)

בְּג' מְקוֹמוֹת בָּאָה הַתּוֹרָה לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים (בְּדֶעָה) עַל קְטַנִּים (בְּדֶעָה): דָּם - אַף שֶׁהָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁטוּפִים בְּדָם לְאָכְלוֹ, אַל יֹאמַר מַה תּוֹעִיל הִשְׁתַּדְּלוּתִי בְּחִנּוּךְ טוֹב, כֵּיוָן שֶׁמַּשְׁקֶה בְּתַאֲווֹת לִבּוֹ. שְׁקָצִים - אַף שֶׁהָאוֹכְלָם עוֹשֶׂה זֹאת רַק לְהַכְעִיס, כִּי גַּם נַפְשׁוֹ קָצָה בָּהֶם, וְלִכְאוֹרָה מַה תִּקָּוֶה יֵשׁ בְּדִבּוּר אֵלָיו. טֻמְאַת כֹּהֲנִים - עִנְיַן הַטֻּמְאָה וְהַטָּהֳרָה הוּא דָּבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַסְבִּירוֹ בְּשֵׂכֶל, וְאִם כֵּן יֹאמַר הַמְחַנֵּךְ אֵיךְ יוּכַל לְהַסְבִּיר עִנְיָן זֶה? לָכֵן הִזְהִירָה הַתּוֹרָה שֶׁאַל נֹאמַר נוֹאָשׁ, וְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, יִהְיֶה מִי שֶׁיִּהְיֶה, מַזְהָרִים עָלָיו לְהִשְׁתַּדֵּל בְּכָל הָאֶפְשָׁרִי לְהַעֲמִידוֹ עַל דַּעַת הָאֱמֶת וּלְעוֹרֵר נְקֻדַּת הַיַּהֲדוּת אֲשֶׁר בּוֹ.

רביעי **כג** א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדָי: ג שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת שַׁבָּתוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבָּת הִוא לַיהוָה בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם: פ ד אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם: ה בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבַּיִם פֶּסַח לַיהוָה: ו וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חַג הַמַּצּוֹת לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ: ז בַּיּוֹם

הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת
עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: ח וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה
שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־
מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: פ ט וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: י דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם
וּקְצַרְתֶּם אֶת־קְצִירָהּ וַהֲבֵאתֶם אֶת־עֹמֶר רֵאשִׁית
קְצִירְכֶם אֶל־הַכֹּהֵן: יא וְהֵנִיף אֶת־הָעֹמֶר לִפְנֵי
יְהוָה לִרְצֹנְכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת יְנִיפֶנּוּ הַכֹּהֵן:
יב וַעֲשִׂיתֶם בְּיוֹם הֲנִיפְכֶם אֶת־הָעֹמֶר כֶּבֶשׂ
תָּמִים בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה לַיהוָה: יג וּמִנְחָתוֹ שְׁנֵי
עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן אִשֶּׁה לַיהוָה רֵיחַ
נִיחֹחַ כתיב ונסכה קרי וְנִסְכּוֹ יַיִן רְבִיעִת הַהִין:
יד וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד־עֶצֶם הַיּוֹם
הַזֶּה עַד הֲבִיאֲכֶם אֶת־קָרְבַּן אֱלֹהֵיכֶם חֻקַּת
עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם: ס
טו וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם
אֶת־עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת
תִּהְיֶינָה: טז עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִת
תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה
לַיהוָה: יז מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם תָּבִיאוּ | לֶחֶם תְּנוּפָה
שְׁתַּיִם שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת תִּהְיֶינָה חָמֵץ
תֵּאָפֶינָה בִּכּוּרִים לַיהוָה: יח וְהִקְרַבְתֶּם עַל־
הַלֶּחֶם שִׁבְעַת כְּבָשִׂים תְּמִימִם בְּנֵי שָׁנָה וּפַר
בֶּן־בָּקָר אֶחָד וְאֵילִם שְׁנָיִם יִהְיוּ עֹלָה לַיהוָה
וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם אִשֶּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה:
יט וַעֲשִׂיתֶם שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת וּשְׁנֵי
כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה לְזֶבַח שְׁלָמִים: כ וְהֵנִיף הַכֹּהֵן |
אֹתָם עַל לֶחֶם הַבִּכּוּרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה
עַל־שְׁנֵי כְבָשִׂים קֹדֶשׁ יִהְיוּ לַיהוָה לַכֹּהֵן:
כא וּקְרָאתֶם בְּעֶצֶם | הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ
יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת
עוֹלָם בְּכָל־מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם: כב וּבְקֻצְרְכֶם

אֶת־קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא־תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ בְּקֻצְרֶךָ
וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות ח"ל ע' 72)

איש איש מבית ישראל . . אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם (כב, יח)

איש איש - לרבות את הגוים, שנודרים נדרים ונדבות בישראל (רש"י פס' ה')

בְּנוֹגֵעַ לְבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הַהֲלָכָה הִיא שֶׁאָסוּר לְשַׁתֵּף גּוֹיִים בִּבְנְיַת הַבַּיִת, וְאַף לֹא בַּתְּרוּמוֹת לִבְנְיַת הַבַּיִת, וְהַסִּבָּה לְכָךְ, בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נוֹעָד לְשֵׁם הַשְּׁרָאַת הַשְּׁכִינָה בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בִּלְבַד, וְאֵין לַגּוֹיִים חֵלֶק בָּזֶה. מַה-שֶּׁאֵין-כֵּן בְּנוֹגֵעַ לְהַקְרָבַת קָרְבָּנוֹת, יְכוֹלִים כָּל הַגּוֹיִים לְהִשְׁתַּתֵּף וּלְהָבִיא קָרְבָּנוֹת, וְטַעַם הַדָּבָר, הַמִּזְבֵּחַ - שֶׁעָלָיו מַקְרִיבִים אֶת הַקָּרְבָּנוֹת - נִקְבָּע מְקוֹמוֹ וְעוֹמֵד מִתְּחִלַּת בְּרִיאַת הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲז"ל שֶׁשָּׁם נִבְרָא אָדָם הָרִאשׁוֹן וְהִקְרִיב שָׁם קָרְבָּנוֹת, קָרְבְּנוֹתֵיהֶם שֶׁל קַיִן וַהֶבֶל הָיוּ שָׁם, וְגַם נֹחַ שֶׁיָּצָא מֵהַתֵּבָה הִקְרִיב שָׁם. לָכֵן גַּם שְׁאָר אֻמּוֹת הָעוֹלָם צֶאֱצָאֵיהֶם שֶׁל אָדָם וְנֹחַ יְכוֹלִים לְהַקְרִיב שָׁם קָרְבָּנוֹת.

חמישי כג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כד דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד
לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא־
קֹדֶשׁ: כה כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ
וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה: ס כו וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כז אַךְ בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
הַזֶּה יוֹם הַכִּפֻּרִים הוּא מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם
וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה:
כח וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי
יוֹם כִּפֻּרִים הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: כט כִּי כָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא־תְעֹנֶּה
בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ: ל וְכָל־הַנֶּפֶשׁ
אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה
וְהַאֲבַדְתִּי אֶת־הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ:
לא כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם
בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם: לב שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הוּא לָכֶם
וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב
מֵעֶרֶב עַד־עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (תורת מנחם – התוועדויות תשמ"ט ח"ב ע' 364)

וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כב, לב)

מְסֹר עַצְמְךָ וְקַדֵּשׁ שְׁמִי (רש"י)

עַל הַפָּסוּק "מַגִּיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל" אוֹמְרִים חֲז"ל "מַה שֶּׁהוּא עוֹשֶׂה אוֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת", דְּהַיְנוּ שֶׁהַקָּבָּ"ה מְקַיֵּם בְּעַצְמוֹ אֶת הַמִּצְוֹות שֶׁמְּצַוֶּה עַל יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת. כְּמוֹ כֵן מָצִינוּ בְּעִנְיָנוֹ, בְּמִצְוַת 'מְסִירַת נֶפֶשׁ': כַּאֲשֶׁר מַשְׁקִים אִשָּׁה סוֹטָה, מוֹחֲקִים אֶת שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה בַּמַּיִם. הַקָּבָּ"ה - כִּבְיָכוֹל - מוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ, כִּי לְהַשְׁכִּין שָׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל.

ששי לג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: לד דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לַיהוָה: לה בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: לו שִׁבְעַת יָמִים תַּקְרִיבוּ אִשֶּׁה לַיהוָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה עֲצֶרֶת הִוא כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: לז אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב אִשֶּׁה לַיהוָה עֹלָה וּמִנְחָה זֶבַח וּנְסָכִים דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ: לח מִלְּבַד שַׁבְּתֹת יְהוָה וּמִלְּבַד מַתְּנֹתֵיכֶם וּמִלְּבַד כָּל־נִדְרֵיכֶם וּמִלְּבַד כָּל־נִדְבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַיהוָה: לט אַךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאָסְפְּכֶם אֶת־תְּבוּאַת הָאָרֶץ תָּחֹגּוּ אֶת־חַג־יְהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שַׁבָּתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן: מ וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ־עָבֹת וְעַרְבֵי־נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים: מא וְחַגֹּתֶם אֹתוֹ חַג לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תָּחֹגּוּ אֹתוֹ: מב בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל־הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכּוֹת: מג לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: מד וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־מֹעֲדֵי יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות חכ"ח ע' 82)

וּקְרָאתֶם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ (כג, כא)

בְּכָל חַג יֵשׁ אֶת הַמִּצְוָה הַמְיֻחֶדֶת לוֹ, רַק בְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת אֵין שׁוּם מִצְוָה מְיֻחֶדֶת. וְטַעַם הַדָּבָר, בְּכָל חַג יֵשׁ בִּטּוּי לְקֶשֶׁר מְסֻיָּם בֵּין הַקָּבָּ"ה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאֶת הַקֶּשֶׁר הַזֶּה מְבַטְּאִים בְּמִצְוָה מְסֻיֶּמֶת. חַג הַשָּׁבוּעוֹת מְבַטֵּא אֶת עֶצֶם הַקֶּשֶׁר בֵּין הַקָּבָּ"ה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל - בְּחִירָתוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאֶת עֶצֶם הַבְּחִירָה בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִי אֶפְשָׁר לְבַטֵּא וּלְצַיֵּר זֹאת בְּשׁוּם מִצְוָה מֻגְדֶּרֶת. לָכֵן בְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת אֵין מִצְוָה מְיֻחֶדֶת.

שביעי **כד** א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד: ג מִחוּץ לְפָרֹכֶת הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד יַעַרְךֹ אֹתוֹ אַהֲרֹן מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: ד עַל הַמְּנֹרָה הַטְּהֹרָה יַעַרְךְ אֶת־הַנֵּרוֹת לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: פ ה וְלָקַחְתָּ סֹלֶת וְאָפִיתָ אֹתָהּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חַלּוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים יִהְיֶה הַחַלָּה הָאֶחָת: ו וְשַׂמְתָּ אוֹתָם שְׁתַּיִם מַעֲרָכוֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרֶכֶת עַל הַשֻּׁלְחָן הַטָּהֹר לִפְנֵי יְהוָה: ז וְנָתַתָּ עַל־הַמַּעֲרֶכֶת לְבֹנָה זַכָּה וְהָיְתָה לַלֶּחֶם לְאַזְכָּרָה אִשֶּׁה לַיהוָה: ח בְּיוֹם הַשַׁّבָּת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעַרְכֶנּוּ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם: ט וְהָיְתָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וַאֲכָלֻהוּ בְּמָקוֹם קָדֹשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי יְהוָה חָק־עוֹלָם: ס י וַיֵּצֵא בֶן־אִשָּׁה יִשְׂרְאֵלִית וְהוּא בֶּן־אִישׁ מִצְרִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה בֶּן הַיִּשְׂרְאֵלִית וְאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי: יא וַיִּקֹּב בֶּן־הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרְאֵלִית אֶת־הַשֵּׁם וַיְקַלֵּל וַיָּבִיאוּ אֹתוֹ אֶל־מֹשֶׁה וְשֵׁם אִמּוֹ שְׁלֹמִית בַּת־דִּבְרִי לְמַטֵּה־דָן: יב וַיַּנִּיחֻהוּ בַּמִּשְׁמָר לִפְרֹשׁ לָהֶם עַל־פִּי יְהוָה: פ יג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: יד הוֹצֵא אֶת־הַמְקַלֵּל אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְסָמְכוּ כָל־הַשֹּׁמְעִים אֶת־יְדֵיהֶם עַל־

רֹאשׁוֹ וְרָגְמוּ אֹתוֹ כָּל־הָעֵדָה: טו וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יְקַלֵּל אֱלֹהָיו וְנָשָׂא
חֶטְאוֹ: טז וְנֹקֵב שֵׁם־יְהוָה מוֹת יוּמָת רָגוֹם יִרְגְּמוּ־
בוֹ כָּל־הָעֵדָה כַּגֵּר כָּאֶזְרָח בְּנָקְבוֹ שֵׁם יוּמָת:
יז וְאִישׁ כִּי יַכֶּה כָּל־נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוּמָת: יח וּמַכֵּה
נֶפֶשׁ־בְּהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ: יט וְאִישׁ
כִּי־יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לוֹ:
כ שֶׁבֶר תַּחַת שֶׁבֶר עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן
כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוּם בָּאָדָם כֵּן יִנָּתֶן בּוֹ: כא וּמַכֵּה
בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת: כב מִשְׁפַּט
אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כָּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: כג וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיּוֹצִיאוּ
אֶת־הַמְקַלֵּל אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אֶבֶן
וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

פפפ

קכ"ד פסוקים, עוויא"ל סימן.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות ח"ז ע' 163. ע"פ ביאורי החומש)

וְסָמְכוּ כָּל הַשֹּׂמְעִים אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁוֹ (כד, יד)

אוֹמְרִים לוֹ: דָּמְךָ בְּרֹאשְׁךָ, וְאֵין אָנוּ נֶעֱנָשִׁים בְּמִיתָתְךָ, שֶׁאַתָּה גָּרַמְתָּ לְךָ (רש"י)

אַחַד הַתְּנָאִים הַהֶכְרֵחִיִּים לְחִיּוּב מִיתָה הוּא הַהַתְרָאָה - אֵין אָדָם חַיָּב מִיתָה אֶלָּא אִם כֵּן הִתְרוּ בּוֹ בִּשְׁעַת הַחֵטְא, וְהוֹדִיעוּ לוֹ שֶׁאִם יַעֲשֶׂה כָּךְ יִהְיֶה חַיָּב מִיתָה. בְּמִקְרֶה הַמְקַלֵּל לֹא יְכוֹלָה לִהְיוֹת הַתְרָאָה, כִּי בִּשְׁעַת הַחֵטְא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יָדְעוּ אֶת עָנְשׁוֹ. וְאַף-עַל-פִּי-כֵן צִוָּה הַקָּבָּ"ה לְהָמִית אֶת הַמְקַלֵּל. לָכֵן דַּוְקָא דִּין "סְמִיכָה" נֶאֱמַר בְּנוֹגֵעַ לַמְקַלֵּל, לוֹמַר "אֵין אָנוּ נֶעֱנָשִׁים בְּמִיתָתְךָ, שֶׁאַתָּה גָּרַמְתָּ לְךָ" - מֵאַחַר וּמְדֻבָּר בְּמִקְרֶה שֶׁבּוֹ לֹא הָיְתָה הַתְרָאָה, וְאִלּוּלֵא הוֹרָאַת הַשָּׁעָה הַמְּיֻחֶדֶת לֹא הָיָה הַמְקַלֵּל חַיָּב מִיתָה.

✦ ✦ ✦

חצי קדיש

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אמן בְּעָלְמָא דִּי בְרָא כִרְעוּתֵהּ וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ, וַיַּצְמַח פּוּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ. אמן בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך: יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאַר, וְיִתְרוֹמָם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אמן לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא, תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא, דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן

✦ ✦ ✦

מפטיר כא **וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת:**
כב **מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כָּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי**
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כג וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיּוֹצִיאוּ אֶת־הַמְקַלֵּל אֶל־מִחוּץ לַמַّחֲנֶה
וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אֶבֶן וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פפפ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות ח"ז ע' 166. ע"פ ביאורי החומש)

הוֹצֵא אֶת הַמְקַלֵּל . . וְרָגְמוּ אֹתוֹ כָּל הָעֵדָה (כד, יד)

כָּל הָעֵדָה - בְּמַעֲמַד כָּל הָעֵדָה (רש"י)

מָצִינוּ בְּדִבְרֵי רַשִּׁ"י, שֶׁחֶטְאוֹ שֶׁל הַמְקַלֵּל הִתְחִיל בְּכָךְ שֶׁרָצָה לְהָקִים אֶת אֱהֶלוֹ בְּתוֹךְ מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, עַל-אַף שֶׁהָיָה "בֶּן אִישׁ מִצְרִי". לָכֵן הָיָה גַּם עָנְשׁוֹ מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה: הוּא בִּקֵּשׁ לְהָקִים אֶת אֱהֶלוֹ בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֶה, וּבְכָךְ לַהֲפֹךְ לְחֵלֶק מִ"כָּל הָעֵדָה" - וְעַל כָּךְ נֶעֱנַשׁ בִּסְקִילָה מִחוּץ לַמַּחֲנֶה, וּבְמַעֲמַד "כָּל הָעֵדָה".

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת אמור לקריאה בציבור ולשמו"ת

ביחזקאל פרק מד

מד טו **וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צָדוֹק אֲשֶׁר שָׁמְרוּ**
אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשִׁי בִּתְעוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵעָלַי
הֵמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשָׁרְתֵנִי וְעָמְדוּ לְפָנַי לְהַקְרִיב לִי
חֵלֶב וָדָם נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה: טז הֵמָּה יָבֹאוּ אֶל־
מִקְדָּשִׁי וְהֵמָּה יִקְרְבוּ אֶל־שֻׁלְחָנִי לְשָׁרְתֵנִי וְשָׁמְרוּ
אֶת־מִשְׁמַרְתִּי: יז וְהָיָה בְּבוֹאָם אֶל־שַׁעֲרֵי הֶחָצֵר
הַפְּנִימִית בִּגְדֵי פִשְׁתִּים יִלְבָּשׁוּ וְלֹא־יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם
צֶמֶר בְּשָׁרְתָם בְּשַׁעֲרֵי הֶחָצֵר הַפְּנִימִית וָבָיְתָה:
יח פַּאֲרֵי פִשְׁתִּים יִהְיוּ עַל־רֹאשָׁם וּמִכְנְסֵי פִשְׁתִּים
יִהְיוּ עַל־מָתְנֵיהֶם לֹא יַחְגְּרוּ בַּיָּזַע: יט וּבְצֵאתָם
אֶל־הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל־הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל־הָעָם
יִפְשְׁטוּ אֶת־בִּגְדֵיהֶם אֲשֶׁר־הֵמָּה מְשָׁרְתִם בָּם
וְהִנִּיחוּ אוֹתָם בְּלִשְׁכֹת הַקֹּדֶשׁ וְלָבְשׁוּ בְּגָדִים
אֲחֵרִים וְלֹא־יְקַדְּשׁוּ אֶת־הָעָם בְּבִגְדֵיהֶם: כ וְרֹאשָׁם
לֹא יְגַלֵּחוּ וּפֶרַע לֹא יְשַׁלֵּחוּ כָּסוֹם יְכַסֵּמוּ אֶת־

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים

ע"פ שי למורא

טו) וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם, הַכֹּהֲנִים שֶׁהֵם מִשֵּׁבֶט לֵוִי. **בְּנֵי צָדוֹק,** צָדוֹק הָיָה הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הָרִאשׁוֹן שֶׁשִּׁמֵּשׁ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה, לָכֵן נִקְרְאוּ עַל שְׁמוֹ. **אֲשֶׁר שָׁמְרוּ וגו',** בַּפְּסוּקִים שֶׁלְּפָנַי זֶה אָמַר הַנָּבִיא שֶׁאוֹתָם כֹּהֲנִים שֶׁהִקְרִיבוּ לַעֲבוֹדָה זָרָה לֹא יִגְּשׁוּ לַעֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, לְפִיכָךְ אָמַר שֶׁאוֹתָם שֶׁלֹּא תָעוּ יָשׁוּבוּ לְסֵדֶר עֲבוֹדָתָם. **טז) אֶל שֻׁלְחָנִי לְשָׁרְתֵנִי,** הוּא סִדּוּר לֶחֶם הַפָּנִים שֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. **יז) בְּבוֹאָם אֶל שַׁעֲרֵי הֶחָצֵר הַפְּנִימִית,** בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, כְּשֶׁיָּבוֹאוּ הַכֹּהֲנִים הַגְּדוֹלִים אֶל שַׁעֲרֵי הֶחָצֵר הַפְּנִימִית, כְּלוֹמַר, שַׁעֲרֵי הַהֵיכָל, וּלְעֻמַּת קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים נִקְרָא כָּאן "הֶחָצֵר הַפְּנִימִית". **בִּגְדֵי פִשְׁתִּים יִלְבָּשׁוּ,** הֵם בִּגְדֵי הַלָּבָן שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל לוֹבֵשׁ בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדוֹת שֶׁעוֹשֶׂה בִּפְנִים. **וְלֹא יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם צֶמֶר,** הַמְּעִיל וְהָאַבְנֵט, שֶׁהָיָה בָּהֶם צֶמֶר, לֹא יִלְבְּשֵׁם הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים כַּעֲבוֹדַת פְּנִים. **וָבָיְתָה,** וְלִפְנִים מִן הַשְּׁעָרִים הָאֵלּוּ, דְּהַיְנוּ בַּהֵיכָל וּבְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים. **יח) פַּאֲרֵי פִשְׁתִּים,** מִגְבָּעוֹת עֲשׂוּיוֹת מִפִּשְׁתָּן. וְנִקְרְאוּ "פַּאֲרֵי" עַל שֵׁם הַכָּתוּב "וּמִגְבָּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת" (שמות כח,מ), וְנֶאֱמַר "פַּאֲרֵי הַמִּגְבָּעוֹת" (שמות לט,כח). **לֹא יַחְגְּרוּ בַּיָּזַע,** לֹא יַחְגְּרוּ אֶת הָאַבְנֵט בְּמָקוֹם שֶׁמַּזִּיעִים. לֹא לְמַטָּה מִמָּתְנֵיהֶם וְלֹא לְמַעְלָה מֵאַצִּילֵיהֶם, אֶלָּא כְּנֶגֶד אַצִּילֵי יְרֵיהֶם (כְּנֶגֶד הַמַּרְפֵּק). **יט) אֶל הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל הָעָם,** כְּשֶׁיֵּצְאוּ אֶל עֲזָרַת יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁם מְקוֹם עֲמִידַת הָעָם. **יִפְשְׁטוּ אֶת בִּגְדֵיהֶם וגו',** כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה "וּפָשַׁט אֶת בִּגְדֵי הַבַּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבוֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם" (ויקרא טז,כג). **וְלָבְשׁוּ בְּגָדִים אֲחֵרִים,** יִלְבְּשׁוּ בִּגְדֵי חֹל. **וְלֹא יְקַדְּשׁוּ אֶת הָעָם בְּבִגְדֵיהֶם,** כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְעָרְבוּ עַם הָעָם בְּבִגְדֵי הַכְּהֻנָּה הַקְּדוֹשִׁים וִיקַבְּלוּ טֻמְאָה מִנְּגִיעָה בְּבִגְדֵי הָעָם. שֶׁאֵין בִּגְדֵי חֹל טְהוֹרִים אֵצֶל בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ. **כ) וְרֹאשָׁם לֹא יְגַלֵּחוּ,** שֶׁלֹּא יְגַלְּחוּ לְהַעֲבִיר אֶת כָּל הַשֵּׂעָר. **וּפֶרַע לֹא יְשַׁלֵּחוּ,** שֶׁלֹּא יַרְבּוּ לְגַדֵּל שֵׂעָר, (יוֹתֵר מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם). **כָּסוֹם יְכַסֵּמוּ אֶת רָאשֵׁיהֶם,** כְּמוֹ

רֵאשֵׁיהֶם: כא וְיַיִן לֹא־יִשְׁתּוּ כָּל־כֹּהֵן בְּבוֹאָם אֶל־
הֶחָצֵר הַפְּנִימִית: כב וְאַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה לֹא־יִקְחוּ
לָהֶם לְנָשִׁים כִּי אִם־בְּתוּלֹת מִזֶּרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל
וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר־תִּהְיֶה אַלְמָנָה מִכֹּהֵן יִקָּחוּ:
כג וְאֶת־עַמִּי יוֹרוּ בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל וּבֵין־טָמֵא לְטָהוֹר
יוֹדִיעֻם: כד וְעַל־רִיב הֵמָּה יַעֲמֹדוּ לְמִשְׁפָּט בְּמִשְׁפָּטַי
יִשְׁפְּטֻהוּ וְאֶת־תּוֹרֹתַי וְאֶת־חֻקֹּתַי בְּכָל־מוֹעֲדַי
יִשְׁמֹרוּ וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי יְקַדֵּשׁוּ: כה וְאֶל־מֵת אָדָם לֹא
יָבוֹא לְטַמְּאָה כִּי אִם־לְאָב וּלְאֵם וּלְבֵן וּלְבַת לְאָח
וּלְאָחוֹת אֲשֶׁר־לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ יִטַּמָּאוּ: כו וְאַחֲרֵי
טָהֳרָתוֹ שִׁבְעַת יָמִים יִסְפְּרוּ־לוֹ: כז וּבְיוֹם בֹּאוֹ
אֶל־הַקֹּדֶשׁ אֶל־הֶחָצֵר הַפְּנִימִית לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ
יַקְרִיב חַטָּאתוֹ נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה: כח וְהָיְתָה לָהֶם
לְנַחֲלָה אֲנִי נַחֲלָתָם וַאֲחֻזָּה לֹא־תִתְּנוּ לָהֶם
בְּיִשְׂרָאֵל אֲנִי אֲחֻזָּתָם: כט הַמִּנְחָה וְהַחַטָּאת
וְהָאָשָׁם הֵמָּה יֹאכֻלוּם וְכָל־חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָהֶם
יִהְיֶה: ל וְרֵאשִׁית כָּל־בִּכּוּרֵי כֹל וְכָל־תְּרוּמַת כֹּל
מִכֹּל תְּרוּמֹתֵיכֶם לַכֹּהֲנִים יִהְיֶה וְרֵאשִׁית
עֲרִיסוֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַכֹּהֵן לְהָנִיחַ בְּרָכָה אֶל־בֵּיתֶךָ:
לא כָּל־נְבֵלָה וּטְרֵפָה מִן־הָעוֹף וּמִן־הַבְּהֵמָה לֹא
יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים:

הַכְּסֻמֶּת שֶׁפְּדוּרָה בַּשִּׁבֹּלֶת, רֹאשׁוֹ שֶׁל זֶה בְּצַד עִקָּרוֹ שֶׁל זֶה, (וְזֶה מְדֻבָּר בְּכֹהֲנִים גְּדוֹלִים). **כא) כָּל כֹּהֵן,** בֵּין כֹּהֵן גָּדוֹל בֵּין כֹּהֵן הֶדְיוֹט. **כב) וְאַלְמָנָה וגו׳,** כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים אֲסוּרִים גַּם בְּאַלְמָנָה, וְנוֹשְׂאִים רַק בְּתוּלוֹת. **וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר תִּהְיֶה אַלְמָנָה,** אַלְמָנָה שֶׁתִּהְיֶה רַק אַלְמָנָה, אֲבָל לֹא שֶׁתִּהְיֶה חֲלוּצָה שֶׁמֵּת בַּעְלָהּ בְּלֹא בָּנִים וְחָלְצָה נַעַל שֶׁל אֲחִי הַמֵּת. וְאַף שֶׁאִסּוּר זֶה הוּא מִדְּרַבָּנָן, רְמָזָהּ יְחֶזְקֵאל, שֶׁאֲסוּרָה גַּם לְכֹהֵן הֶדְיוֹט. **מִכֹּהֵן יִקָּחוּ,** מִקְצַת כֹּהֲנִים מֻתָּרִים בְּאַלְמָנָה, דְּהַיְנוּ כֹּהֵן הֶדְיוֹט. **כג) וְאֶת עַמִּי יוֹרוּ,** הַכֹּהֲנִים יְלַמְּדוּ אֶת הָעָם, לְהַבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל וגו׳. **כד) בְּמִשְׁפָּטַי יִשְׁפְּטֻהוּ,** הֵם יִשְׁפְּטוּ לְפִי מִשְׁפְּטֵי הַתּוֹרָה, וְלֹא לְפִי אֶמְדַּן דַּעְתָּם. **וְאֶת תּוֹרֹתַי וגו׳,** הַתּוֹרוֹת וְהַחֻקִּים בִּדְבַר הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁל הַמּוֹעֲדִים וְהַשַּׁבָּתוֹת. **כו) וְאַחֲרֵי טָהֳרָתוֹ,** אַחֲרֵי שֶׁיִּפְרֹשׁ מִן הַמֵּת. **כז) וּבְיוֹם בֹּאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ,** כָּל כֹּהֵן שֶׁבָּא תְּחִלָּה אֶל הַקֹּדֶשׁ לְהִתְחַנֵּךְ לָעֲבוֹדָה. **יַקְרִיב חַטָּאתוֹ,** זוֹ עֲשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁצָּרִיךְ לְהַקְרִיב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַה׳ בְּיוֹם הִמָּשַׁח אוֹתוֹ, עֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת מִנְחָה תָּמִיד, מַחֲצִיתָהּ בַּבֹּקֶר וּמַחֲצִיתָהּ בָּעָרֶב" (ויקרא ו׳,ג׳). **כח) וְהָיְתָה לָהֶם לְנַחֲלָה,** הַכְּהֻנָּה תִּהְיֶה לָהֶם לְנַחֲלָה. **אֲנִי נַחֲלָתָם,** כְּלוֹמַר, מוֹתַר הַקָּרְבָּנוֹת יִהְיֶה נַחֲלָתָם. **כט) הַמִּנְחָה וגו׳,** כְּלוֹמַר, שְׁיָרֵי הַמִּנְחָה וכו׳. **וְכָל חֵרֶם,** וְכָל הֶקְדֵּשׁוֹת שֶׁמּוּעָדִים לַכֹּהֲנִים. **ל) כָּל בִּכּוּרֵי כֹל,** אֵלּוּ הַבִּכּוּרִים. **וְכָל תְּרוּמַת כֹּל וגו׳,** וְכָל תְּרוּמָה מִכָּל מִין שֶׁחַיָּב בִּתְרוּמָה. **וְרֵאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם,** חֵלֶק רִאשׁוֹן מַעֲפָה (מַבְּצֵק), לִפְנֵי שֶׁתֹּאכְלוּ מִמֶּנָּה, תַּפְרִישׁוּ חַלָּה לַכֹּהֵן. **לְהָנִיחַ בְּרָכָה אֶל בֵּיתֶךָ,** כָּל זֶה יִהְיֶה לְהַשְׁרוֹת בְּרָכָה בְּבֵיתְךָ, וְלֹא יֶחְסַר לְךָ, אֶלָּא עוֹד יוֹסִיף. **לא) לֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים,** לְפִי שֶׁהֻתְּרָה לָהֶם מְלִיקַת חַטַּאת הָעוֹף, שֶׁהִיא נְבֵלָה וּטְרֵפָה, הֻצְרַךְ לְהַזְהִירָם עַל שְׁאָר נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמֵּחַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בִּמְהֵרָה יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרֵךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

המשך ביאור למסכת ביצה ליום חמישי עמ' ב

הכסא, מוּתָּר לְצַדְּדָן – לקרבם זה אצל זה בְּיוֹם טוֹב. אִיתִיבֵיהּ רַבָּה לְרַב נַחְמָן, הרי שנינו במשנתינו אֵין מַקִּיפִין שְׁתֵּי חֲבִיּוֹת לִשְׁפּוֹת עֲלֵיהֶן אֶת הַקְּדֵרָה משום שנראה כעושה בנין ביו"ט, ואם כן גם לצדד את האבנים יהא אסור. אָמַר לֵיהּ רב נחמן, שַׁאנִי הָתָם בחביות שנאסר מִשּׁוּם דְּקָא עָבִיד אֲהֵלָא – שמאהיל עליהם עם הקדירה, אבל על האבנים אינו מניח חפץ ואינו נעשה כגג. אָמַר לֵיהּ רַבָּה זוּטָא לְרַב אַשִׁי, אֶלָּא מֵעַתָּה שהטעם שאינו חשוב בנין הוא משום שאין לו גג, אם כן בָּנָה אִצְטַבָּא – כסא של בנין מלבנים וטיט בְּיוֹם טוֹב, דְּלֵא עָבִיד אֲהֵלָא – שאין חלל תחת המושב, הָכִי נַמִּי דְּשָׁרֵי לעשותו ביו"ט, והרי ודאי אסור לבנות בנין גמור ביו"ט אף שאינו אהל. אָמַר לֵיהּ רב אשי, הָתָם באיצטבא הוא בִּנְיַן קֶבַע וְאָסְרָה אותו התּוֹרָה, אבל בִּנְיַן מְאִירִי. מאירי. והטור (סי' תקיד) פירש שאסור משום מכבה. מאירי. ומותר משום שהוא תיקון כלאחר יד. עֲרָאי שאינו עומד להתקיים לֹא אָסְרָה תּוֹרָה, וְנָזְרוּ רַבָּנַן גם עַל בִּנְיַן עֲרָאי [אף שאין לו גג] מִשּׁוּם בִּנְיַן קֶבַע, וְהָכָא לגבי אבנים של בית הכסא, מִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ – כבוד הבריות לֹא גָּזְרוּ בֵּיהּ רַבָּנַן לאסור בנין ארעי.

אָמַר רַב יְהוּדָה, הַאי מְדוּרְתָּא – היסק גדול שעושים לפני שרים, ודרך עושי מדורות גדולות לעשות ארבע שורות של עצים בארבע רוחות ומניחים עליהם עצים מלמעלה ודומה לאוהל, אם עושה אותו מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, שמתחיל קודם מהגג ואחר כך מעמידים את עצי הכתלים, שָׁרֵי – מותר, משום שאינו דרך בנין, אבל אם בונה אותו מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, שקודם מסדר את הכתלים ואחר כך מניח עליהם את הגג, אָסוּר, משום שדרך בנין הוא.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שלושה עשר לעומר עמ' ב

גד, והוא דבר שאלמלא היה מוכח כן מהפסוקים, אי אפשר היה לאומרו מעצמנו.

אומרת הגמרא, וּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת אוֹמְרִים בהספדם את משה, שעליו נאמר "צִדְקַת ה' עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם יִשְׂרָאֵל". וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹמֵר על משה אחר פטירתו, "מִי יָקוּם לִי עִם מְרֵעִים מִי יִתְיַצֵּב לִי עִם פֹּעֲלֵי אָוֶן" - מי יקום עתה להוכיח המרעים במעשיהם, להוכיחם לשמי. וְשְׁמוּאֵל אָמַר שהספידו הקב"ה כך, "מִי בְּהַחָכְם, וּמִי יוֹדֵעַ פֵּשֶׁר דָּבָר" - מי יהיה כמשה לפשר בינם לאביהם שבשמים כמותו. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר שהספידו הקב"ה באומרו, "הַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא", לאחר פטירתו של משה. וְרַב נַחְמָן אָמַר הספדו של הקב"ה היה באומרו 'וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עבד ה' וְגוֹ', שמיתת משה היא העדר גדול לדורו. סְמַלְיוֹן - שם חכם אָמַר, שהספדו היה באומרו "וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה", שהיה סִפְרָא רַבָּה דְּיִשְׂרָאֵל. עוד דרשו על כך, תַּנְיָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר, שיעור השמעת הקול בעת פטירת משה היה שְׁנַיִם עָשָׂר מִיל עַל שְׁנַיִם עָשָׂר מִיל, שהוא כְּנֶגֶד שיעור מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, והיתה הַבַּת קוֹל מַשְׁמִיעַ וְאוֹמֵר 'וַיָּמָת מֹשֶׁה' סִפְרָא רַבָּה דְּיִשְׂרָאֵל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שלֹא מֵת מֹשֶׁה כלל, אלא עלה גופו לשמים כאליהו, והוכיחו כן מדכְּתִיב הָכָא לשון 'וַיָּמָת שָׁם', וּכְתִיב הָתָם לגבי הארבעים יום שהיה משה בשמים, 'וַיְהִי שָׁם עִם ה'', ולמדו, מַה לְּהַלָּן באותם ארבעים יום, היה משה עוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ לפני ה', אַף כָּאן בעלייתו להר לא מת משה, אלא עוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ הוא לפני ה'.

עוד דרשו על המקרא 'וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוּל בֵּית פְּעוֹר', אָמַר רַבִּי בֶּרֶכְיָה, במקרא זה נאמרו סִימָן בְּתוֹךְ סִימָן - סימנים רבים היכן הוא מקום קבורתו של משה, גיא, ארץ מואב, ומול בית פעור, וַאֲפִילּוּ הָכִי נאמר 'וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קִבְרָתוֹ', שאיש אינו יודע היכן הוא מקום קבורתו. וּכְבָר שָׁלְחָה פעם אחת מַלְכוּת רומי הָרְשָׁעָה, אֵצֶל

לוח זמנים לשבוע פרשת אמור בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	6:00	5:55	8:41	8:37	9:17	9:14	10:26	10:23	19:17	19:21	19:44	19:49	19:01	20:00
חיפה (ק)	5:57	5:51	8:38	8:34	9:16	9:12	10:24	10:22	19:19	19:23	19:46	19:51	18:52	20:03
ירושלים (ק)	5:58	5:52	8:39	8:35	9:15	9:12	10:24	10:21	19:21	19:25	19:44	19:48	18:45	19:59
תל אביב (ק)	5:59	5:53	8:40	8:36	9:17	9:14	10:26	10:23	19:18	19:23	19:46	19:51	19:02	20:02
אוסטריה, וינה (ק)	5:43	5:33	8:23	8:16	9:16	9:10	10:29	10:26	20:02	20:11	20:39	20:49	19:51	21:04
אוסטרליה, מלבורן (ח)	6:57	7:03	8:58	9:00	9:35	9:38	10:31	10:32	17:38	17:31	18:07	18:00	17:14	18:12
אוקראינה, אודסה (ק)	5:50	5:40	8:31	8:24	9:20	9:15	10:33	10:30	20:01	20:09	20:36	20:45	19:49	21:00
אוקראינה, דונייצק (ק)	5:18	5:08	7:58	7:51	8:50	8:45	10:04	10:00	19:36	19:44	20:12	20:22	19:25	20:38
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:28	5:18	8:08	8:00	9:01	8:55	10:15	10:11	19:48	19:57	20:25	20:35	19:37	20:51
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:49	5:38	8:28	8:19	9:24	9:18	10:39	10:34	20:18	20:28	20:57	21:08	20:08	21:24
אוקראינה, קייב (ק)	5:41	5:30	8:20	8:11	9:16	9:11	10:31	10:27	20:11	20:21	20:50	21:01	20:01	21:18
איטליה, מילאנו (ק)	6:18	6:09	8:59	8:53	9:48	9:43	11:00	10:57	20:25	20:32	20:59	21:07	20:13	21:22
אקוואדור, קיטו (ח)	6:08	6:08	8:39	8:38	9:08	9:07	10:11	10:10	18:15	18:14	18:38	18:37	17:56	18:46
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:26	7:31	9:31	9:33	10:07	10:09	11:03	11:04	18:16	18:10	18:43	18:38	17:53	18:48
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:28	8:34	10:24	10:27	11:03	11:06	11:58	11:59	18:57	18:49	19:27	19:20	18:33	19:32
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:13	6:05	8:55	8:50	9:37	9:33	10:47	10:44	19:56	20:02	20:26	20:33	19:43	20:46
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:00	5:52	8:42	8:36	9:25	9:20	10:36	10:33	19:48	19:54	20:19	20:26	19:35	20:39
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	6:00	5:52	8:42	8:37	9:25	9:21	10:36	10:33	19:48	19:54	20:20	20:26	19:35	20:39
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:33	6:25	9:15	9:09	10:00	9:55	11:11	11:08	20:27	20:34	21:00	21:07	20:15	21:20
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:42	6:37	9:23	9:19	9:59	9:56	11:07	11:05	19:56	20:00	20:23	20:27	19:41	20:38
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:07	6:01	8:49	8:44	9:27	9:23	10:36	10:33	19:33	19:37	20:01	20:06	19:18	20:17
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:47	6:43	9:27	9:24	10:01	9:58	11:08	11:06	19:50	19:53	20:16	20:19	19:35	20:29
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:54	5:47	8:36	8:31	9:20	9:16	10:31	10:28	19:45	19:51	20:17	20:24	19:32	20:37
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:52	5:44	8:34	8:28	9:18	9:14	10:30	10:27	19:45	19:51	20:17	20:24	19:32	20:37
בוליביה, לה-פס (ח)	6:43	6:45	9:04	9:05	9:35	9:35	10:35	10:35	18:17	18:14	18:40	18:38	17:56	18:47
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:23	6:12	9:01	8:52	10:00	9:54	11:15	11:10	20:58	21:08	21:38	21:49	20:48	22:06
בלגיה, בריסל (ק)	6:24	6:13	9:03	8:54	10:01	9:55	11:15	11:11	20:57	21:07	21:37	21:47	20:47	22:05
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:25	6:28	8:41	8:42	9:13	9:14	10:11	10:12	17:43	17:39	18:08	18:04	17:21	18:13
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:13	6:15	8:29	8:29	9:00	9:01	9:59	9:59	17:32	17:28	17:56	17:53	17:11	18:02
בריטניה, לונדון (ק)	5:40	5:29	8:18	8:09	9:17	9:11	10:32	10:28	20:17	20:27	20:57	21:08	20:10	21:26
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:43	5:31	8:19	8:07	9:23	9:17	10:39	10:34	20:31	20:42	21:14	21:26	20:25	21:45
גרמניה, ברלין (ק)	5:44	5:32	8:21	8:10	9:22	9:16	10:38	10:33	20:26	20:36	21:07	21:19	20:16	21:37
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:09	5:58	8:48	8:40	9:44	9:39	10:59	10:55	20:38	20:47	21:17	21:27	20:28	21:44
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:29	6:32	8:42	8:43	9:15	9:16	10:13	10:13	17:41	17:36	18:06	18:01	17:19	18:11
הודו, מומבאי (ח)	6:13	6:10	8:51	8:48	9:23	9:21	10:29	10:27	18:59	19:01	19:24	19:26	18:43	19:36
הודו, פונה (ח)	6:10	6:06	8:47	8:45	9:19	9:17	10:25	10:23	18:55	18:57	19:19	19:21	18:39	19:31
הונגריה, בודפשט (ק)	5:34	5:24	8:14	8:07	9:06	9:01	10:19	10:15	19:50	19:58	20:26	20:35	19:39	20:50
טורקיה, איסטנבול (ק)	6:04	5:56	8:46	8:40	9:29	9:25	10:40	10:37	19:53	19:59	20:24	20:31	19:40	20:44
יוון, אתונה (ק)	6:34	6:27	9:16	9:11	9:57	9:53	11:07	11:04	20:12	20:18	20:42	20:48	19:59	21:00
מולדובה, קישינב (ק)	5:56	5:46	8:37	8:29	9:27	9:22	10:41	10:37	20:09	20:18	20:45	20:54	19:58	21:09

לוח זמנים לשבוע פרשת אמור בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:10	6:06	8:48	8:45	9:20	9:17	10:26	10:24	18:57	18:59	19:22	19:24	18:41	19:34
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:20	7:27	9:09	9:12	9:51	9:55	10:44	10:46	17:34	17:25	18:07	17:58	17:09	18:11
נפאל, קטמנדו (ח)	5:28	5:23	8:08	8:05	8:43	8:40	9:50	9:48	18:35	18:39	19:01	19:05	18:20	19:16
סינגפור, סינגפור (ח)	6:58	6:57	9:29	9:27	9:58	9:57	11:01	11:00	19:07	19:06	19:30	19:29	18:48	19:38
פולין, ורשא (ק)	5:14	5:02	7:51	7:41	8:52	8:46	10:07	10:03	19:55	20:05	20:36	20:47	19:45	21:05
פרו, לימה (ח)	6:14	6:15	8:38	8:38	9:08	9:08	10:09	10:08	17:57	17:55	18:20	18:18	17:37	18:27
צרפת, ליאון (ק)	6:35	6:26	9:16	9:09	10:05	10:00	11:17	11:14	20:43	20:50	21:17	21:26	20:31	21:41
צרפת, פריז (ק)	6:38	6:27	9:17	9:09	10:11	10:06	11:25	11:21	21:00	21:09	21:37	21:47	20:49	22:03
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:46	5:44	8:18	8:17	8:48	8:47	9:51	9:50	18:02	18:02	18:25	18:25	17:44	18:34
קנדה, טורונטו (ק)	6:16	6:07	8:57	8:51	9:44	9:39	10:56	10:52	20:15	20:22	20:49	20:56	20:03	21:10
קנדה, מונטריאול (ק)	5:49	5:39	8:30	8:23	9:18	9:13	10:31	10:27	19:56	20:04	20:31	20:39	19:44	20:54
קפריסין, לרנקה (ק)	5:59	5:53	8:41	8:36	9:19	9:16	10:29	10:26	19:27	19:32	19:56	20:01	19:13	20:13
רוסיה, ליובאוויטש (ק)	6:26	6:13	9:00	8:47	10:08	10:01	11:25	11:20	21:23	21:34	22:08	22:21	21:15	22:41
רוסיה, מוסקבה (ק)	5:56	5:43	8:28	8:13	9:40	9:33	10:57	10:52	20:59	21:11	21:46	22:00	20:51	22:21
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ק)	6:12	6:02	8:53	8:45	9:44	9:38	10:57	10:53	20:26	20:35	21:02	21:11	20:15	21:27
שוויץ, ציריך (ק)	6:16	6:07	8:57	8:50	9:48	9:43	11:01	10:58	20:32	20:40	21:08	21:17	20:20	21:32
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:59	5:56	8:35	8:33	9:05	9:04	10:10	10:09	18:33	18:34	18:57	18:58	18:16	19:08

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי', ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח – התוועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לִמְחוֹז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל־פּוּרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי׳ **הלוי** בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי׳ ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי׳ הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא״ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב״ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840

Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00423
27/04/2014

P.P.
שולם
1949
תל אביב

2304-377